

Tuti yó'o kúú to'on Ndios, ta xí'o ña kuendá sa'a Jesús

El Nuevo Testamento
en el
mixteco de Tezoatlán



La Liga Bíblica
Las Sagradas Escrituras para Todos

El Nuevo Testamento
en el mixteco de Tezoatlán

Sociedades Bíblicas Unidas 2006 5C primera edición
La Liga Bíblica 2009 versión electrónica

Publicado por
© La Liga Bíblica 2009

Se permite copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra bajo las siguientes condiciones:

- ▶ Reconocimiento. Debe reconocer los créditos de la Liga Bíblica (pero no de una manera que sugiera que tiene su apoyo o que apoya el uso que hace de su obra).
- ▶ No comercial. No puede utilizar esta obra para fines lucrativos.
- ▶ Sin obras modificadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra a partir de ésta.

Prólogo

El Nuevo Testamento forma parte de las Sagradas Escrituras, mejor conocidas como la Biblia. Consta de veintisiete libros distintos, cada uno de los cuales es proveedor de ricas bendiciones al que lo lee. Fue escrito originalmente en el idioma griego, pero a través de casi dos mil años se ha traducido en más de mil quinientos idiomas. En la actualidad, millones de personas de miles de pueblos pueden leerlo en su propio idioma.

El vocabulario y la gramática del idioma mixteco son muy distintos a los del griego, y también a los del español; sin embargo, el mixteco posee abundantes formas gramaticales y retóricas que pueden expresar a fondo el significado del griego original.

Aclaraciones sobre el alfabeto mixteco del municipio de Tezoatlán

La mayor parte de las letras en el mixteco del municipio de Tezoatlán se pronuncian igual que en español, pero hay algunas que tienen distinta pronunciación.

El saltillo ' es un símbolo que parece como un palito, y representa un pequeño corte de voz que divide la palabra. Ejemplos:

casa	ve'e
chile	yá'a

La pronunciación de la letra **x** es semejante al sonido que hacen los cohetes al salir disparados. No tiene otros sonidos como los que tiene la letra **x** en español. Ejemplos:

cama	x̣ito
comal	xoq̣

La letra **d** se pronuncia más suave que la letra **d** del español, y es sorda. Ejemplos:

tortilla	ditạ
cobija	doq̣

La consonante compuesta **nd** se pronuncia como un solo sonido, y muchas veces se encuentra al principio de una palabra. Ejemplos:

plátano	ndíkạ
mano	ndá'a

La consonante compuesta **mv** también se pronuncia como un solo sonido. Ejemplos:

sombrero	mvélo
garrafón	mvúli

Las vocales dobles:

Cuando las palabras tienen vocales dobles, o sea dos vocales iguales juntas, su pronunciación es más larga que la de una vocal sencilla. Ejemplos:

huevo	nduu
culebra	koo

La nasalización de las vocales:

Cuando la letra **n** se encuentra al final de una palabra, indica que el aire sale por la nariz al pronunciar las dos vocales que están antes de ella. Ejemplos:

uno	iin
frente	taan

Los tonos:

Hay tres tonos distintos: alto, medio y bajo:

El tono alto se indica con el acento (**á**).

El tono bajo se indica con una raya debajo de la vocal (**a**).

El tono medio no tiene representación (**a**).

puerta	yé'é (alto-alto)	gato	chító (medio-alto)
gallo	chéli (alto-medio)	casa	ve'e (medio-medio)
chivo	kítì (alto-bajo)	nube	vikò (medio-bajo)
aguacate	tìchí (bajo-alto)	cama	xító (bajo-medio)

Índice

de los libros del Nuevo Testamento

San Mateo.....	1
San Marcos.....	68
San Lucas.....	112
San Juan.....	183
Hechos.....	234
Romanos.....	302
1 Corintios.....	330
2 Corintios.....	357
Gálatas.....	375
Efesios.....	385
Filipenses.....	395
Colosenses.....	402
Tesalonicenses.....	409
2 Tesalonicenses.....	415
1 Timoteo.....	419
2 Timoteo.....	427
Tito.....	433
Filemón.....	437
Hebreos.....	439
Santiago.....	460
1 Pedro.....	468
2 Pedro.....	476
1 Juan.....	481
2 Juan.....	488
3 Juan.....	490
Judas.....	492
Apocalipsis.....	495

To'on yó'o kían nì taa San Mateo, ña ká'an sa'a Jesús

Nà yó'o kúú nà ve'e Jesús

1 Ña yó'o kúú tuti noo tándaa yíko kuú ndidaá ñayuu nì sa kuu nà ve'e Jesucristo, nà nì kii tein nà ve'e rey David, ta rey David nì kii tein nà ve'e Abraham. **2**Chì de'e Abraham ñoó nì sa kuu Isaac, ta de'e Isaac nì sa kuu Jacob, ta de'e Jacob nì sa kuu Judá xí'ín dao kà ñani ra. **3**Ta de'e Judá xí'ín iin ñá'a naní Tamar nì sa kuu Fares xí'ín Zara, ta de'e Fares nì sa kuu Esrom, ta de'e Esrom nì sa kuu Aram, **4**ta de'e Aram nì sa kuu Aminadab, ta de'e Aminadab nì sa kuu Naasón, ta de'e Naasón nì sa kuu Salmón, **5**ta de'e Salmón xí'ín Rahab nì sa kuu Booz, ta de'e Booz xí'ín Rut nì sa kuu Obed, ta de'e Obed nì sa kuu Isaí. **6**Ta de'e Isaí nì sa kuu David, nà nì sa kuu rey noó nà Israel, ta de'e rey David nì sa kuu Salomón, ta naná Salomón nì sa kuu ñadi'í Urías.

7Ta de'e Salomón nì sa kuu Roboam, ta de'e Roboam nì sa kuu Abías, ta de'e Abías nì sa kuu Asa, **8**ta de'e Asa nì sa kuu Josafat, ta de'e Josafat nì sa kuu Joram, ta de'e Joram nì sa kuu Uzías, **9**ta de'e Uzías nì sa kuu Jotam, ta de'e Jotam nì sa kuu Acaz, ta de'e Acaz

nì sa kuu Ezequías, **10**ta de'e Ezequías nì sa kuu Manasés, ta de'e Manasés nì sa kuu Amón, ta de'e Amón nì sa kuu Josías, **11**ta de'e Josías nì sa kuu Jeconías xí'ín dao kà ñani ra tá tiempo nì kuei nà ñoo Israel noo ndá'a ta ñoo Babilonia.

12Tá nì ndi'i nì kuei nà Israel tixi ndá'a ta Babilonia, dá nì sa io iin de'e Jeconías ñoó, ta nì sa naní rá Salatiel, ta de'e Salatiel nì sa kuu Zorobabel, **13**ta de'e Zorobabel nì sa kuu Abiud, ta de'e Abiud nì sa kuu Eliaquim, ta de'e Eliaquim nì sa kuu Azor, **14**ta de'e Azor nì sa kuu Sadoc, ta de'e Sadoc nì sa kuu Aquim, ta de'e Aquim nì sa kuu Eliud, **15**ta de'e Eliud nì sa kuu Eleazar, ta de'e Eleazar nì sa kuu Matán, ta de'e Matán nì sa kuu Jacob, **16**ta de'e Jacob nì sa kuu José, ta José nì sa kuu yíí María, ta de'e María kúú Jesús, nà kúú Cristo, nà dákaki ñaá. **17**Noo ndidaá nà sá'ano yó'o, kándaq inio ña nda Abraham, ta nda David nì sa kuu na uxí komi nà sá'ano. Ta nda David, ta nda tiempo nì kuei nà Israel tixi ndá'a ta Babilonia, nì sa kuu na uxí komi kà nà sá'ano. Ta nda tiempo nì kuei nà ñoo Israel tixi ndá'a nà ñoo Babilonia, ta nda tiempo Cristo nì sa kuu tuku na uxí komi nà sá'ano.

Di'a n̄i kuu tá n̄i kaki Jesús

18Di'a n̄i kuu tá n̄i kaki Jesús:

María, ta kakuu naná Jesús, s̄a n̄i x̄i'o va xi t̄o'on xi noo José ña tanda'a xí x̄i'ín rá. Tído tá k̄o ñá'a naki'in tá'an na kande'i na, kúu n̄i t̄uu va María ño'o de'e xi, chí Esp̄iritu īi Ndios n̄i x̄i'o ña ndato yó'o noo xí. 19Ta José naní t̄aa kakuu ȳi xí, ta sa'á ña kúu rá iin t̄aa ndaa, ta k̄o kóni r̄a chinaní kini ñaá rá, sa'á ñoó n̄i ñakani ini r̄a ña dión oon va dánkoo ñaá rá. 20Tá n̄i ndi'i n̄i ka'i ini r̄a ña dión kee ra, ta kúu n̄i na'a noo iin ángel n̄i kixi noo sato'o ȳo Ndios noo rá t̄ixi sani. Dá n̄i kaa n̄a x̄i'ín rá:

—José, n̄a ve'e David, o s̄a nákaní kuách̄i inon k̄i'ón María kakuu ñadi'óon, dá chí mií Esp̄iritu īi Ndios n̄i x̄i'o ña'a ndato yó'o noo xí, sa'á ñoó n̄i t̄uu xi ño'o de'e xi. 21Ta dákaki xi iin tayíí ló'o, ta chinanón x̄i Jesús, dá chí ta yó'o dákaki n̄a ñoo x̄i noo kuách̄i kée na —kaá n̄a.

22Ta ndidaá ña yó'o n̄i kuu, dá n̄i x̄inkoo noo n̄i ka'an Ndios x̄i'ín profeta, tá'an n̄a sa kasto'on x̄i'ín ñayuu t̄o'on n̄i ka'an mií Ndios x̄i'ín ná, chí di'a n̄i kaa n̄a:

23Miían t̄uu iin tadi'í táki kaño'o de'e xi.

Ta chinaní ná x̄i Emanuel.

T̄o'on yó'o kóni kaa: Ió Ndios x̄i'ín yó.

24Tá n̄i ndoto va José, kúu n̄i kee ra choon n̄i sa'anda ángel ñoó. Ta kúu n̄i t̄andá'a vá rá x̄i'ín xí. 25Tído k̄o ní náki'in tá'an ta'on na kudi nduu n̄a x̄ian nani n̄i s̄a ño'o taleé ñoó. Tá n̄i kaki xi, dá n̄i chinaní ñaá ná Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'an t̄a ndichí noo n̄i kaki Jesús

2 1Ta n̄i kaki Jesús ñoo Belén, ña nákaa chí kuendá Judea, ta daá nákaa Herodes kúu rá rey chí kuendá Judea. Dá n̄i kasáa dao ta ndichí ñoo Jerusalén, ta n̄i kii ra chí noo x̄ino ndindii. 2Ta n̄i ndato'ón rá n̄a ñoo Jerusalén, ta kaá r̄a:

—¿Ndeí ió n̄a kúu rey noo n̄a Israel, n̄a n̄i kaki ñoó? Dá chí nda ñoo ndu ñoó n̄i xini ndu n̄i x̄inkoo iin t̄iñoó saá, sa'á ñoó n̄i kandaa ini ndu ña n̄i kaki na, ta vej ndu kandaño'o ndu n̄a —kaá r̄a.

3Tá n̄i ni'í tó'on rey Herodes, ta kúu n̄i naá vá ini r̄a, ta dión ta'ani n̄i ndo'o ndidaá n̄a ñoo Jerusalén. 4Sa'á ñoó n̄i kana Herodes ndidaá kúu t̄a duti saku'a'a, x̄i'ín t̄a dána'a ley Moisés, ta n̄i ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndeí kaki n̄a kakuu Cristo, n̄a dákaki ñaá?

5Dá n̄i kaa t̄aa ñoó x̄i'ín rá:

—Kaki na ñoo Belén, ña nákaa kuendá Judea yó'o, dá chí di'a n̄i taa iin profeta ña n̄i ka'an Ndios x̄i'ín ná:

6 Ñoo Belén, ña nákaa kuendá

Judá,

kandaya'i cháa k̄a yo'ó noo dao

k̄a ñoo ño'o kuendá Judá,

dá chí xaan kaki iin r̄a katiin

ndaa n̄a ñoo Israel, n̄a kúu

ñooi,

ta dándaki ñaá rá, kaá Ndios

x̄i'ín profeta n̄a

—kaá r̄a.

7Dá n̄i kana de'é rey Herodes t̄aa ndichí ñoó, dá n̄i ndato'ón ndichí ñaá rá ndá kuu kúu mií mií kuu n̄i x̄inkoo t̄iñoó ñoó. 8Ni ndi'i, dá n̄i

taṇda'á ñaá Herodes kua'aṇ ra ñoo Belén, ta kaá ra xí'ín rá:

—Kua'án ndo ñoo ndato'ón va'a ndó ndeí ió tayíí ñoo. Tá ni naní'i ndo xí, dá naki'o ndó kuendá nooí, dá ná ko'on ta'ani yu'u kandaño'i xi —kaá ra.

⁹Tá ni ndi'i ni ka'aṇ Herodes dión, dá ni kankuei ta ñoo kua'aṇ ra. Ta tiño, kirí ni xini ra nda ñoo míí rá ñoo xíonoo rí kua'aṇ rí noo rá. Ta ni sa rí ni sa tuu rí diní vé'e noo ió tayíí ñoo. ¹⁰Tá ni xini ra ni sa tuu rí, kúú ni kadii nda'o iní ra. ¹¹Dá ni ku'u ra ve'e ñoo. Dá ni xini ra xí xí'ín María, naná xi. Dá ni sa kuíta xítí rá noo xí, ta ni sa ndaño'o ñaá rá. Dá ni sonó rá yú'u sato noo ñó'o ña va'a, dá ni taó rá ña ni doko rá noo xí. Ta ñoo kúú oro, xí'ín dusa támi sá'aṇ, xí'ín sití támi sá'aṇ naní mirra. ¹²Tído tixi sani ni ka'aṇ Ndios xí'ín rá ña ná dá'a ni nandió kuéi ra noo Herodes. Sa'á ñoo iin ka va íchi ni nandió kuéi ra kua'aṇ nó'o rá.

**Di'a ni kuu tá ni sa'ání rey Herodes
kua'á nda'o taleé**

¹³Tá ni ya'a ta ñoo kua'aṇ ra, dá ni ka'aṇ iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios xí'ín José tixi sani, dá kaá na:

—Ndakoo yo'ó, ta ki'in taleé xaṇ xí'ín naná xi, ta kuino kíi kua'án Egipto, ta ñoo kandeí ndó nda ná kast'oṇ tukui xí'ín ndó, dá chi kasá'a rey Herodes nándukú rá taleé xaṇ ka'ání rá —kaá na.

¹⁴Dá ni ndoto José, ta sakuáa kuu dáá ñoo ni ki'in ra taleé ñoo xí'ín naná xi, dá ni kee ra kua'aṇ ra Egipto. ¹⁵Ta ñoo ni sa ndei na nda

ni kasandaá kuu ni xi'i Herodes. Dión, dá ni xinkoo to'on ni ka'aṇ Ndios xí'ín profeta na: “Nda ñoo Egipto ni nakanaí de'i vei xi.”

¹⁶Tá ni kandaṇ iní Herodes ña ni danda'í ñaá ta ndichí ñoo, kúú ni xido nda'o ini ra. Sa'á ñoo ni sa'anda ra choon ña ná kuu ndidaá takuálí yí ko ñá'a xino uu kuia ndéi ñoo Belén xí'ín ndidaá takuálí yí ndéi ñoo kuálí ñó'o noo kúú kuendá Belén ñoo, chi sa kua'aṇ xinkoo uu kuia ni xini ta ndichí ñoo ni xino tiño. ¹⁷Ta sa'á ña ni kee ra dión, sa'á ñoo ni xinkoo noo ni ka'aṇ profeta Jeremías:

¹⁸Tái káyu'ú na ñá'a ndéi ñoo Ramá.

Ni'i nda'o sá kíán, ta nda'í tánaán xí'ín ndirá noṇ.

Ta dé'i Raquel sa'a de'án, ta ko kuú ta'on natiián tandeé iní, chi ni xi'i ndi'i xi.

¹⁹Tá ni xi'i Herodes, dá ni na'a noo túku iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios noo José tixi sani noo ió ra ñoo Egipto, ²⁰dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndakoo, ta kuaka tayíí ló'o xaṇ xí'ín naná xi, ta nandió kuéi ndó kua'án nó'o ndo Israel, dá chi sa ni xi'i ndi'i va ta, ra ndúkú tayíí ló'o xaṇ ka'ání rá —kaá na.

²¹Dá ni ndakoo ra, dá ni nakuaka ra tayíí ló'o ñoo xí'ín naná xi, dá ni kee na kua'aṇ nó'o ná ñoo Israel.

²²Tído ni ni'i tó'on na ña Arquelao ni naku'ín noo tatá ra rey Herodes dándáki ra kuendá Judea, sa'á ñoo ni yu'ú na ko'on na kandeí na ñoo. Tído ni kast'oṇ tuku Ndios tixi sani xí'ín José ña ná ko'on na chí kuendá Galilea kandeí na. ²³Dá ni sa na ñoo Nazaret, ña nákaṇ chí kuendá

Galilea, ta ñoo ñi sa ndei na. Dión, dá ñi xinkoo noo ñi ka'an profeta ña kananí xí ta ñoo Nazaret.

Di'a ñi kuu, dá ñi kasá'a kásto'on
Juan ña kasaa Jesús

3 ¹Tein tiempo daá ñóó, dá ñi kasá'a Juan, ña dákodo ndúta ñayuu, dána'a ña noo ñayuu noo kúu yukú ichí chí kuendá Judea, ²ta kaá ña xí'ín ná:

—Nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó, chí sa ñi kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios dándáki ñaá ná.

³Ta sa'a mií Juan yó'o ñi ka'an profeta Isaías tá sa na'á, chí di'a ñi kaa ná:

Kayu'ú iin ña noo kúu yukú ichí, ta kaa ra:

“Kandei nduu ndo natiin ndó sato'o yo Ndios,

ta ná konó ndó iin ichí ndaa noo ná”, kaá ña.

⁴Ta dá'on ñi sa ndixi Juan ñi kava'a xí'ín ídji camello. Ta iin cincho ñíi ñi kao noo nákaa tixi na. Ta sa seí ná tika xí'ín ndudí yukú.

⁵Ta kuá'a nda'o ñayuu ndéi ñoo Jerusalén xí'ín ña ndéi dao ka ñoo ñó'o chí kuendá Judea xí'ín ña ndéi ñoo ñó'o yati yuta Jordán ñoo sa kii noo nákaa Juan. ⁶Ta sa na'o ña kuachi ña noo Ndios, ta kúu sa dákodo ndúta ñaá Juan ini yuta naní Jordán.

⁷Tá ñi xini Juan ña kuá'a nda'o ta fariseo xí'ín ta saduceo vei ta'ani kodo ndúta rá noo ná, dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—ñDo'ó kúu tata de'e koo! ¿Ndá yoo kaá daá xí'ín ndo'ó ña dión oon ni káki ndó noo ña xido ini Ndios,

ñā vei dándó'o naní nio ndo? ⁸Koo ini ndo kee ndó ña va'a, ña ná'a ña miían ndaa kuiti ñi nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó. ⁹Ta ná dá'a ni ka'án ndó ña sa'a ña kúu ndó ña ve'e Abraham, sa'a ñoo káki ndó. Dá chí miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña kuu va ndee Ndios yuu ndéi yó'o kakuuan ña ve'e Abraham. ¹⁰Ta kana'á ta'ani ndó ña sa ió nduu va hacha ka'andaan yo'o yíto, sa'a ñoo ndi ndaa mií vá yíto ko xí'o ku'i va'a, yiróon kúu rá ta'anda, dá kee ra kei ra noo kái ñó'o.

¹¹Miían ndaa kían dákodo ndútaí ndo'ó ini takuí, chí ñi nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó. Tído sata yú'u vei iin ña ndáya'i cháa ka o duú yu'u, ta ni ko káni vían taó yu'u ndisa ná, chí ndáya'i cháa ka ña o duú yu'u. Ta noón kúu ña dákodo ndúta ndo'ó xí'ín Espiritu iñ Ndios, xí'ín ñó'o ita. ¹²Ta noón kúu tát'o'on iin ña tánee iin ña'a ndá'a ná dáxi na tirió xí'ín tachí. Ta k'i'o dión taó xóo na noni tirió tein xe'an. Ta nataán va'a naan ini yáka ná, ta xe'an ñoo chiño'o ña xí'ín ñó'o kái, ña ni iin ku'u o ndá'o —kaá Juan.

¹³Ta kúu ñi keta Jesús chí kuendá Galilea vei ña yuta Jordán noo nákaa Juan, dá dákodo ndúta ñaá ná. ¹⁴Tído ko xí'ín ta'on Juan dákodo ndúta ñaá ná, chí kaá ña:

—Yu'u di'a va xínño'ó kodo ndúta kee mií ní. Ta, ¿ndiva'a vei di'a ní noo yú'u ña dákodo ndútaí mií ní?

¹⁵Dá ñi kaa Jesús xí'ín ná:

—Joon ní kaaon, dá chí kánian kee yó ndidaa choon sa'ándá Ndios —kaá ña.

Dá ñi xino ini Juan dákodo ndúta ñaá ná. ¹⁶Tá ñi ndi'i ñi sodo ndúta

Jesús, dá nì nakufìn ndichi nà ini takuif ñoó. Kúú míí dáá nì nonó induú. Dá nì xini nà Espiritu iì Ndios nì naxino nà sata Jesús, ta káa na tát'on káa iin paloma. ¹⁷Ta nda induú táì nì ka'an Ndios xí'ín Jesús:

—Yo'ó kúú de'e manì yu'u, ta náta'an nda'o iniì xinfí yo'ó —kaá nà.

Di'a nì kuu tá nì ka'án ña u'u dátúúán Jesús

4 ¹Dá nì kee Espiritu iì Ndios ndáka na Jesús kua'an nà dinì yúku ichí, dá korndodó ñáá ña u'u. ²Ta nì sa ne'e iì ná uú diko kuú, uú diko ñoó, ta ni iin ña'a kò ní seí nà. Ta nì ndi'i, dá nda'í nì kasá'á kuíko na. ³Ta kúú nì kasáá ña u'u, ña xírndodó ñáá, noo ná. Dá nì kaaan xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúú ní, dá kían ka'anda ní choon noo yuu xaan, dá ná nduuan pan kaxí ní.

⁴Dá nì kaa nà xí'án:

—Di'a va kaá tuti iì Ndios: “O duú tá'on tó'on pan xínñó'ó ñayuu keí ná, dá kataki nà. Di'a to'on Ndios ta'ani xínñó'ó ná kueídó'o na, dá kataki ndisa na” —kaá Jesús.

⁵Nì ndi'i, dá nì kee ña u'u ndáka ñaáán kua'an ñoo Jerusalén, ña kúú ñoo Ndios. Dá nì dakáa ñaáán noo dikó cháá kà dinì ve'e ño'o ká'ano iin ñoó. ⁶Dá nì kaaan xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúú ní, dá kían dánkao ní míí ní nda noñó'o káa, chí di'a kaá tuti iì Ndios:

Ka'anda Ndios choon noo ángel ná saa nà kandaa nà yo'ó.

Ta kuita nduu nà xí'ín ndá'a ná natiin na yo'ó, dá kían ná o tákue'e sa'on kee yuu.

⁷Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Ta di'a ta'ani kaá tuti iì Ndios: “O sa kórndodó ndó Ndios, nà kúú sato'o ndo” —kaá nà.

⁸Dá nì kee tukuan ndáka ñaáán kua'an nda dinì iin yúku dikó nda'o. Dá nì daná'an ndidaá kúú ñoo ñó'o iin ní kúú ñayuu noo ná, xí'ín ndidaá tá'an ña ndato dándákian.

⁹Dá nì kaaan xí'ín ná:

—Ío yu'u ña nakì'oi ndidaá ña káa noo ní tá ná nakuiin xítí ní noóí, ta kandaño'o ní yu'u.

¹⁰Dá nì kaa Jesús:

—Kuya'a kua'án noóí, ña u'u, chí di'a va kaá tuti iì Ndios: “Koo ini ndo kandaño'o ndó iin tó'on dinì Ndios, nà kúú sato'o ndo, ta sava'a noo iin tó'on míí ná koni kuáchí ndó” —kaá nà xí'án.

¹¹Dá nì kexoo ña u'u kua'an. Dá nì kasáá ángel nì chindeé ná Jesús.

Di'a nì kuu tá nì kasá'á Jesús dána'a nà noo ñayuu

¹²Tá nì ni'ì tó'on Jesús ña nákaa Juan ve'e kaa, dá nì nandió koo na chí kuendá Galilea. ¹³Kúú nì dan'koo na ñoo Nazaret noo nì sa io nà. Dá nì ki'in na kua'an nà koo na ñoo Capernaum, ta kíán iin ñoo nákaa yati yú'u taño'o noo nì sa kuu ñó'o nà kuendá Zabulón xí'ín Neftalí.

¹⁴Di'ón nì kuu, dá nì xinkoo to'on nì ka'an profeta Isaías, chí di'a nì kaa nà:

¹⁵Di'a ndo'o nà ndéi kuendá Zabulón xí'ín nà ndéi kuendá Neftalí,

tá'an nā ndéi chí yú'u taño'o, ñā nákaā iin kạ xoo yuta Jordán, noo kúú kuendá Galilea, noo ndéi ñayuu kọ kúú nā Israel.

16 Ta ñayuu ndéi ñoo ñoó, sạ iin naá ñaxintóni ná, tído viti ndato ni natoon noo ná. Ta va'ará sạ xionoo na iin íchi naá noo kuu nā, tído viti ndato ni natoon noo ná, kaáan.

17 Nda daá ni kasá'á Jesús dána'a nā noo ñayuu ñoó, ta kaá nā: —Nandikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó, dá chi sạ ni kuyati va kuu ñā kían ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios dándáki ñāá ná.

Di'a ni kuu tá ni kana Jesús dao taa tíin tiyaká ñā kanoo ra xí'ín ná

18 Ta noo xíka Jesús kua'an nā yú'u taño'o naní Galilea, ñoó ni xini nā uu taa, iin ra kúú Simón, tá'an rạ ni chinaní ná Pedro, ta iin rạ kúú Andrés, ñani mií rá. Ta ñó'o ra chíkaā rạ ñóno rá ini takují, chi kúú rá tạ tíin tiyaká. 19 Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Nakíi ndo ná ko'o kanooó xí'ín yu'u, dá ná dána'i noo ndo taó ndo ñayuu tein kuachi na táto'on kée ndó taó ndo tiyaká ini takují —kaá nā.

20 Ta kúú vití'ón ni dąnkoo ra ñóno rá. Kúú ni kee ra kua'an rạ kanoo ra xí'ín Jesús.

21 Ta noo xíka Jesús kua'an nā cháá kạ chí noo, kúú ni xini nā uu kạ taa, tạ iin ñani kúú, iin rạ naní Jacobo, ta iin kạ rạ naní Juan. Ta kúú rá de'e taa naní Zebedeo. Ta ñó'o ra ini barco nákoto rạ ñóno rá xí'ín tatá rạ. Dá ni kana ñāá Jesús.

22 Ta kúú vití'ón ni dąnkoo ra tatá rạ xí'ín barco ñoó. Dá ni kee ra kua'an rạ kanoo ra xí'ín Jesús.

23 Ta ni nata'an Jesús ni xionoo na chí kuendá Galilea ñoó sạ daná'a nā iin rá iin ve'e noo ndítútí nā Israel. Ta dána'a nā to'on va'a, ñā kían ká'an ndi koo ndu'u yó tixi ndá'a Ndios. Ta sạ nduva'a na ñayuu ndó'o ndi ndáa mií vá kue'e, ta sạ nduva'a na nā u'u ñíi. 24 Ta iin ní kúú kuendá Siria ñoó ni kasandaá to'on sa'a Jesús, sa'á ñoó ndidaá xían ndáka ñayuu nā kú'u vej na noo Jesús, á mií ná ndó'o na kue'e, o mií ná kúú ná nā u'u ñíi, o mií ná kúú ná nā ndó'o nio kée espíritu kini, o mií ná kúú ná nā xí'i yí'í, o mií ná kúú ná nā ni natíi ñíi. Ta ndidaá ná ni nduva'a ni kee Jesús. 25 Ta kuá'a nda'o nā ndéi kuendá Galilea, xí'ín nā ndéi ndin uxí ñoo ká'an xí'ín ná Decápolis, xí'ín nā ñoo Jerusalén, xí'ín dao kạ nā ndéi kuendá Judea, xí'ín nā ndéi iin kạ xoo yuta Jordán tákuei na Jesús xionoo na.

Di'a kua'an ñā ni daná'a Jesús dini iin yúku

5 1 Tá ni xini Jesús ñā kuá'a nda'o kúú ñayuu ñoó, dá ni kaa na dini iin yúku iin ñoó. Dá ni sạ koo na. Ta ni natuu yati taa xionoo xí'ín ná ñoó noo ná. 2 Dá ni kasá'á ná dána'a nā noo rá, ta kaá nā:

3 —Ndiká'án ndi kúú ví nā nákoní ñā xínñó'ó ná Ndios, chi nā yó'o kúú nā sạ ñó'o tixi ndá'a Ndios.

4 'Ndiká'án ndi kúú ví nā ndé'i, dá chi natiin na tandeé ini noo Ndios.

5 'Ndiká'án ndi kúú ví ñayuu nda'i ió ini, dá chi nā yó'o kúú nā natiin noñó'o yó'o noo Ndios.

6'Ndiká'án ndi kúu ví nà xí'í doko sa'á ñà ndaa, ta íchì ini nà koni nà ñá, dá chì ndinoo ini nà xí'ín ñà ndaa kee Ndios.

7'Ndiká'án ndi kúu ví nà ká'ano ini, dá chì ku'u ini Ndios sa'á ná.

8'Ndiká'án ndi kúu ví nà kómí iin nío vii, dá chì koni xí'ín noo ná Ndios.

9'Ndiká'án ndi kúu ví nà ndúkú ñà nandei va'a dao ka ñayuu, dá chì nà yó'o kúu nà kananí de'e Ndios.

10'Ndiká'án ndi kúu ví nà ndó'o nío sa'á ñà kée na ñà ndaa, dá chì nà yó'o kúu nà nì'í ñà kaño'o na tìxi ndá'a Ndios.

11'Ndiká'án ndi kúu ví ndo'ó tá ká'an ndava'a ñayuu xí'ín ndó, o tá kéndava'a na xí'ín ndó, o tá káva'a na kuá'á noo ñà to'ón sa'á ndo sa'á ñà kúu ndó kuendá yu'u. 12'Ta ná kadij iní ndo, ta ñóhí kuu ini ndo, dá chì ká'ano nda'o ñà va'a ko'on Ndios kì'o na noo ndo chí induú sa'á ñà ndó'o ndó dión, dá chì kì'o dión ta'ani nì kendava'a na xí'ín profeta nì sa ndei sa na'á.

Yó'o dána'a Jesús ñà kúu yó táto'on ñii ñayuu yó'o

13'Ndo'ó kúu táto'on ñii ñayuu yó'o, tído tá nì ndi'i ñà o'ovaan, ¿ndi kee yó xí'án, dá ndu'o'ova tukuan? Ko ta'ón ka ñà'a kuu kechóon yóan. Ndá kata va yóan sata vé'e, ta kuei ni'ini ñayuuan kanoo na.

Kúu yó táto'on iin ñà'a dátoon noo ñayuu

14'Ta kúu ta'ani ndó táto'on iin ñà'a dátoon noo ñayuu, ta ndó'o ndó táto'on ndó'o iin ñoo kánóo

dini yúku, dá chì o kúu ta'on dáda'i na ñà. 15'Ta dión ní, ni iin to'ón ñayuu ko chíñó'o iin íti, dá chikaa naán tìxi iin sato. Di'a chínoo naan noo dikó, dá katoogan noo ndidaá na ndéi ini ve'e. 16'Ta kì'o dión kánian katoon ndo noo iin rá iin ñayuu, dá ná koni nà ñà va'a kée ndó, dá ná keká'ano na tatá yo Ndios, nà ió induú.

Yó'o dána'a Jesús sa'a choon sa'ándá ley Moisés

17'Ná dá'a ni ka'án ndó ñà vei yu'u dátúúí choon sa'ándá ley Moisés xí'ín ñà nì taa ndidaá profeta. Di'a vei yu'u dáxinkooi choon sa'ándáan. 18'Dá chì miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñà xían nani ió induú xí'ín noño'o, ni iin to'ón ta'on tá'í letra ley o kándaa, miían xinkoo ndi'i noo ká'an. 19'Sa'á ñoo, ndi ndáa mií vá ñayuu xío kao iin káa choon kuálí sa'ándá ley, ta kì'o dión ta'ani kee na dána'a naán noo dao ka ñayuu, dá kían cháá vá kandaya'i na tein nà ñó'o tìxi ndá'a Ndios. Tído ndi ndáa nà seídó'o choon kuálí yó'o, ta dión dána'a nà noo dao ka ñayuu, noón kúu nà kandaya'i nda'o tein nà ñó'o tìxi ndá'a Ndios. 20'Ta ká'in xí'ín ndó ñà kánian kuita ndaa cháá ka ndo kee ndó ñà kóni Ndios o duú ta dána'a ley xí'ín ta fariseo, dá chì tá koó, dá kían ni iin kuú ta'ón o ndú'u ndó tìxi ndá'a Ndios, nà ió induú.

Yó'o dána'a Jesús ñà ná dá'a ni karyíi yó xí'ín ñani tá'an yó

21'Sa nì seídó'o va ndó choon nì ta'anda noo nà sá'ano ve'e yó: “O sa ka'ání ndó ndii, ta ndi ndáa ñayuu

sa'ání ndii, miíḡan keyíko sa'a ná sa'á kuachi ni kee na." 22Tído yu'u di'a ká'in xí'in ndó ña ndi ndáa mií vá ñayuu, va'ará ná karyíí óon na xí'in ñani tá'an na, miíḡan keyíko Ndios sa'a ná. Ta ndi ndáa mií vá ñayuu yá'a ká'an xí'in ñani na ña kúú ná ñayuu xixi, noón kúú na kandoo kakuu na ñayuu kómí kuachi noo na sá'ano ñoo yo. Ta ndi ndáa mií ñayuu, na ká'an xí'in ñani tá'an na ña ni lú'u ko choon na, noón kúú na ko'on kaño'o indayá noo kéi ñó'o.

23"Ta viti, tá kua'an ndo doko ndo ña'a noo Ndios, ta ni ndusaa ini ndo ña ko ñá'a ndeyíko ndo tandó'ó ndo xí'in ñani ndo, 24dá kían kánian dánkoo tóo ndó ña né'e ndó kua'an ndo doko ndo noo náá ñoo, ta dinñó'ó kua'an ndo ndaka ndo ña maní noo ñani ndo. Tá ni ndi'i, dá nandió kuéi ndó doko ndoán noo Ndios. 25"Ta ndi'i ini ndo kandoo maní ndo xí'in ñayuu naá xí'in ndó nani xíka ndó kua'an ndo noo tá né'e choon. Dá chi tá koó, dá nakí'o na ndo'ó noo ndá'a rá. Ta tá né'e choon ñoo kúú ra nakí'o ndo'ó noo ndá'a tá ndaa yé'é kaa, dá chikaa ra ndo'ó ve'e kaa. 26Tá miíḡan ndaa ná ka'in xí'in ndó ña o yáa ta'on ndó nda rá ná chiya'i ndi'i ndó sa'á ña ni kee ndó.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni kee yó kuachi xí'in na ko kúú ñadi'í yo o yíi yo

27"Sa ni seídó'o va ndó choon kaá di'a: "O sa kée ndó kuachi xí'in na ko kúú ñadi'í ndo o yíi ndo." 28Tído yu'u ká'in xí'in ndó ña ndi ndáa mií vá ta nákani lóko ini ra ndé'é rá iin

ñá'a, ta nákani kue'é ini ra xí'an, roón kúú ra ni ya'a ni kee kuachi xí'an xí'in ñaxintóni rá.

29"Sa'á ñoo, tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'in nduchí nóo xoo kuá'a ndo, dá kían taó ndoán, ta kaño'ó ndoán. Dá chi va'a cháá kaa ná naá iin nduchí nóo ndo o duú kaa dáketa na iin ní ndó indayá. 30Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'in ndá'a xoo kuá'a ndo, dá kían ka'anda ndoán, ta kaño'ó ndoán. Dá chi va'a cháá ka ña ná kamaní iin ndá'a ndo o duú kaa dáketa na iin ní ndó indayá.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin ta ñadi'í ra

31"Sa ni seídó'o ta'ani ndó iin ka choon kaá di'a: "Ndi ndáa mií vá ta kóni dánkoo ñadi'í ra, dá kían nakí'o ra iin tuti ña ká'an ña kóni ra dánkoo ñaa rá." 32Tído yu'u ká'in xí'in ndó ña ndi ndáa mií vá ta dánkoo ñadi'í ra, ta ko kían sa'á ña ni xini xixi ñaa, dá kían mií rá kedaá xí'in ñadi'í ra, dá ya'an keeán kuachi xí'in iin ka ta. Ta dión ní ta náki'in tá'an xí'an, yá'a ra kee ra kuachi xí'an.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni nachina'á yó ni iin ña'a

33"Ta sa ni seídó'o ta'ani ndó iin ka choon ni ta'anda noo na sá'ano ñoo yo: "O sa kété'ón ndó ña ni nachina'á ndó kee ndó noo sato'o yo Ndios. Di'a koo ini ndo kee ndó ña ni kaa ndo kee ndó." 34Tído yu'u ká'in xí'in ndó, o sa náchina'á ndó ni iin ña'a, dá kí'o ndó to'on ndó. O sa náchina'á ndó induú, dá chi noo ió mií Ndios kían, 35ta o sa

náchina'á ndó ñoñó'o yó'o, dá chi yó'o ndíta sa'a Ndios, ta o sa náchina'á ndó ñoo Jerusalén, dá chi ñoo mií rey ká'ano kíán. ³⁶Ta ni o sa náchina'á ndó diní ndo, dá chi o kándeé ta'on ndó ndekuxí ndo ni iin tó'on idí diní ndo, ta ni o kándeé ndó ndendei'í ndoán. ³⁷Tído ndo'ó, tá kaa ndo jaan, ta dión ná kakian. Tá kaa ndo koó, ta dión ná kakian. Chi tá yá'a ndó ká'an ndo cháá ka to'on, dá kíán ndéi ndó kée ndó ña kóni ña kini.

Yó'o dána'a Jesús ña ná ku'u ini yo sa'á na xiní u'u ñaá

³⁸Ta dión ní sa ni seídó'o ndó iin ka choon kaá di'a: "Tá ni taó ná iin nduchí nóo ndo, dá kíán taó ta'ani ndó nduchí nóo na. Tá ni taó ná iin no'o ndó, dá kíán taó ta'ani ndó iin no'o na." ³⁹Tído yu'u ká'in xí'in ndó, o sa chídáó tá'an ndó xí'in ñayuu káni. Va'a kaan di'a kee ndó: Tá ni kani na iin xoo noo ndo, kí'o ndó iin ka xoo ná kani na. ⁴⁰Ta ndáa na kóni ka'an kuachi sa'a ndo, ta xío ndaa ra do'onoo ndo, dá kíán kí'o ndoan noo rá, ta konó ta'ani ndó naki'in ra kotó ndo. ⁴¹Ta ndi ndáa mií ra kéndúsá xí'in ndó kandio ndó ña'a ra ko'on ndo iin kilómetro dao, kua'an ndo xí'in rá nda oní kilómetro. ⁴²Ta ndáa na xíka iin ña'a noo ndo, kí'o ndoan noo ná. Ta ndáa na kóni ki'in tóo ña'a noo ndo, o sa kádí'inda ndoan noo ná.

⁴³Ta sa seídó'o ta'ani ndó ña ni ka'an dao ka ñayuu: "Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'in ndó, ta koni u'u ndo na xiní u'u ñaá." ⁴⁴Tído yu'u di'a ká'in xí'in ndó ña ku'u ini ndo

sa'á na xiní u'u ñaá, ta ka'an va'a ndó xí'in na ká'an ndava'a xí'in ndó, ta keva'a ndó xí'in na káñó'ó ñaá, ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'á na kénóo ñaá, xí'in sa'á na kéndava'a xí'in ndó. ⁴⁵Dión, dá ná'a ndo ña miían ndaa kúú ndó de'e tatá Ndios, na ió induú, na dáxinkoo ndindii sata ñayuu káni xí'in ñayuu vá'a, na dákóon dai sata ñayuu ndaa, xí'in ñayuu káni. ⁴⁶Dá chi tá kú'u ini ndo sava'a sa'á na kú'u ini sa'a mií ndó, ¿ndí kíán va'a ni'i ndo? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña dión ta'ani kée ra kí'in ya'i sa'a ño'o? ⁴⁷Tá ká'an ndo ndisá'an xí'in sava'a ñani tá'an ndó, dá kíán, ¿ndí kíán va'a kée ndó, xiní ndo? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña dión ta'ani kée na ko ná'a Ndios tein mií ná? ⁴⁸Tído ndo'ó, koo ini ndo kenda ndi'i ndó choon táto'on kenda tatá yo Ndios, na ió induú, choon.

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yo chindeé yo na kúnda'í

6 ¹Kandaa ndo mií ndó, o sa ndúkú ndó kee ndó ña va'a noo ñayuu sa'á ña kóni ndo kande'é va'a na ndo. Dá chi tá kée ndó dión, dá kíán ni iin ña va'a o nándio né'e tatá Ndios, na ió induú, noo ndo. ²Sa'á ñoó, tá kua'an ndo kí'o ndó di'ón noo na kúnda'í, ná dá'a ni ka'an ndo xí'in ra tuú trompeta ña kuita ra tuu ra noo ndo táto'on kée taa uu noo ini ve'e noo nátaka yo xí'in noo xionoo ra keí. Dión kée ra, dá ná chinaní va'a ñaá ñayuu. Ta miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña sa ni ñatiin ra ya'i ra sa'á ña kée ra. ³Tído, ndo'ó, tá kua'an ndo kí'o ndó di'ón noo na kúnda'í, ná dá'a ni

kana'á nda'á íti ndo ndí kían xí'o
nda'á kuá'a ndo, ⁴dá kían ná koo
de'é é ña maní kée ndó, chí tatá
Ndios, na ndé'é é ña kéde'é ndo, noón
kúú na nandió né'e túu ña va'a noo
ndo.

**Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá ká'an
yo xí'ín Ndios**

⁵Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín
tatá Ndios, o sa kée ndó tátó'on
kée ta u u noo, dá chí kátoó ra
kandita ndichi ra ini ve'e noo
nátaka yo ka'an ra xí'ín Ndios, ta
kátoó ta'ani ra kandita ra iin rá iin
do'o keí ka'an ra xí'ín Ndios, dá ná
kandé'é ñayuu ña kée ra. Tído
mi'an ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña za
ni natiin ra ya'i ra sa'á ña kée ra.
⁶Tído ndo'ó, tá kua'an ndo ka'an
ndo xí'ín tatá Ndios, kua'an ndu'u
ndó ini ve'e ndó, ta kadi ndo yé'é
ndó, dá ka'an ndo xí'ín Ndios, na
ko túu, na ndé'é é ña kéde'é ndo, dá
ná nandió né'e túu na ña va'a noo
ndo.

⁷Ta noo ká'an ndo xí'ín ná, ná
dá'a ni nandió kuéi tooo tuku ndó
ka'an ndo to'on, ña sa ni ka'an ndo
tátó'on kée ñayuu ko ná'á Ndios, dá
chí ká'an ná ña sa'á ña ku'á'á tée
ká'an na, dá natiin na ña xí'á na.
⁸Sa'á ñoo ná dá'a ni kee ndó tátó'on
kée na, chí sa ná'á vá tatá yo Ndios
ndí kían xínñó'ó ndó va'ará ko ná'á
kaka ndoán noo ná. ⁹Tá kua'an ndo
ka'an ndo xí'ín Ndios, ta di'a kaa
ndo:

Tatá mií ndu'u, na ió induú,
ná natiin ku u mií ní ndidaá
tá'an ñañó'ó.

¹⁰Ta ná kii ní dándáki ní ñayuu
yó'o.

Tátó'on kí'o kée ní ña kóni ní
induú xaan, kí'o dión ta'ani ná
koo noñó'ó yó'o.

¹¹Ta kí'o ní ña xínñó'ó ndu'u keí
ndú iin iin ku u ku u.

¹²Ta ká'ano koo ini ní sa'á kuachi
ndu tátó'on kí'o xí'o ká'ano
ta'ani ini ndu sa'á na yá'a noo
ndú.

¹³Ta o sa kónó ní kuei ndu noó
kuachi, ta dáka'ki ní ndu'u noó
ña kini.

Dá chí mií ní kúú na dándáki, ta
mií ní kúú na kómí choon, ta
mií ní kúú na kánian natiin
ndidaá tá'an ñañó'ó.

Ta daá kuití dión ná koo.

Dión ná koo.

¹⁴Dá chí tá ná ku'u ká'ano ini ndo
sa'á ñayuu ni ya'a noo ndo, dá kían
ku'u ká'ano ta'ani ini tatá yo Ndios,
na ió induú, sa'á kuachi mií ndó.

¹⁵Tído tá ná o kú'u ká'ano ini ndo
sa'á ñayuu ni ya'a noo ndo, dá kían
ni tatá yo Ndios o kú'u ká'ano ta'on
ini sa'á kuachi ndo.

**Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá
né'e i i yo**

¹⁶Tá kua'an ndo kane'e i i ndo, o
sa kútama ndo tátó'on kée ta u u
noo, dá chí nda'í nda'o ndé'é rá
xionoo ra, dá ná'a ra mií rá noó
ñayuu ña né'e i i rá. Ta mi'an ndaa
ná ka'in xí'ín ndó ña sa ni natiin ra
ya'i ra. ¹⁷Tído ndo'ó, tá né'e i i ndo,
luu ná nacho'on dini ndo, ta nakata
ndó noo ndo, ¹⁸dá kían ná dá'a ni
na'a ndo mií ndó noó ñayuu ña
né'e i i ndo. Ta sa'va'a iin tó'on dini
tatá yo Ndios, na ko túu, ná kana'á
ña kée ndó dión. Ta iin tó'on mií
tatá Ndios, na ndé'é é ña kéde'é ndo,

ná nandió né'e túu ña va'a noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña ná ndukú yó koo kuiká yó noo ña kóni Ndios

19 Ná dá'a ni ketutí ndó ña kuiká ñayuu yó'o, dá chi yó'o kúu noo dánaa tikidi ña'a, ta yó'o kúu noo dánaa daye'e ña'a, ta yó'o ta'ani kúu noo ndéi ta kuí'íná, chi koku'u ra ve'e, ta kí'in kuí'íná rá ña'a. **20** Va'a kaan ndukú ndó koo ña kuiká ndo induú, dá chi ni tikidi, ni daye'e ko dánaa ña'a ió ñoo, ta ni ta kuí'íná o kúu ku'u ki'in kuí'íná ña ió ñoo. **21** Dá chi noo ió ña kuiká ndo, ñoo ta'ani nákaa nio ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña nduchí nóo yó kúu táto'on iin ño'o dátoon noo yó

22 Ta nduchí nóo ndo kúu táto'on iin ño'o nákaa toon ñii ndo, ña dátoon nio ndo. Sa'á ñoo tá va'a nduchí nóo ndo, dá kían iin ní vá túu noo ndo. **23** Tído tá ko vá'a nduchí nóo ndo, dá kían iin ní vá ñii ndo iin naá. Tá ni nda'o ña dátoon noo ndo, dá kían ndi k'i'o ka ví ni ñakuíin naá noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña o kúu ta'on ndiko yó Ndios, ta ndiko ta'ani yó di'on

24 Ta ni iin tó'on ñayuu o kúu kéchóon noo uu sato'o, dá chi iin na koni u'u na, ta iin ka na koni na, o chindaya'i na iin na, ta kenoo na iin ka na. Ta dión ta'ani o kúu ta'on ndiko na Ndios, ta ndiko ta'ani na ña kuiká.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni ndi'i téi ini yo sa'á ña ió ñayuu yó'o

25 Sa'á ñoo ká'in xí'in ndó viti, o sa ndí'i ini ndo sa'a ndí kían kasá'an

ndó, dá kataki ndo, ta ni sa'á ña ko'o ndó, ta ni sa'a dá'on kandixi ndó, dá kada'i ñii ndo. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ió ña'a ndaya'i cháá ka kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ni ndó? Ta ió ña'a ndaya'i cháá ka xínño'ó ñii ndo o duú dá'on kandixi ndó. **26** Kande'é ndó to'on ndó'o laa, chi ni ko chí'i rí tata, ni ko dákée rí, ta ni yáka ri koó nátaán va'a rí ña'a rí. Tído tatá yo Ndios, na ió induú, xíto va na ri. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ndaya'i cháá ka ndo o duú laa? **27** ¿Ndi ndáa ndó kande'e kua'ano iin kondó ndá'a cháá ka sa'á ña ndí'i ini ndo?

28 Ta, ¿ndiva'a ndí'i ini ndo sa'a dá'on kandixi ndó? Kande'é ndó táto'on k'i'o sá'ano torí ndí'indi káa yúku, chi ko kéchóon ta'an vaan, ta ni ko káva'an dá'on kandixian. **29** Tído yu'u ká'in xí'in ndó ña ni rey Salomón, va'ará ndidaa ta kuiká ni sa kuu ra, tído ko ní sá ndixi va'a ra táto'on k'i'o ndato iin torí ndí'indi ñoo. **30** Tá k'i'o dión kée Ndios xí'in ita káa yúku, tá'an ña káa kuu víti, tído iin taan chiño'o ñaá ná ini xito, ¿á ko ná'á ndó ña ndato ka ví chindee Ndios ndo'o, ta cháá téi kándée ini ñaá? **31** Sa'á ñoo ná dá'a ni ndí'i téi ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó o sa'a ndí kían ko'o ndó o sa'a ndí kían kandixi ndó, **32** chi sa'a ndidaa ña yó'o ndí'i nda'o ini ñayuu ko ná'á Ndios. Tído míi tatá yo Ndios, na ió induú, sa ná'á vá ná ña xínño'ó ndoan. **33** Sa'á ñoo dinño'ó ka ndukú ndó ña kaño'o ndó tixi ndá'a Ndios, ta koo ini ndo kee ndó ña ndaa kóni na, ta kúu ndidaa ña'a yó'o koo noo ndo. **34** Sa'á ñoo ná dá'a ni ndí'i ini ndo

ndi koo ndó taan, dá ch̄i vei díin va ña'a ndo'o ndó. Sa'á ñoó koo ini ndo kandeí ndó xí'ín ña ndó'o kuu víti ni.

Dána'a Jesús ña ná dá'a ni keyíko mií yó sa'á ñayuu

7 ¹Ná dá'a ni keyíko mií ndó sa'á ñayuu, dá k̄ian ná dá'a ni keyíko Ndios sa'a mií ndó. ²Dá ch̄i táto'on k̄i'o keyíko ndo sa'a ná, k̄i'o díon ta'ani keyíko Ndios sa'a ndo, ch̄i táto'on k̄i'o chíki'ó ndo, k̄i'o díon ná chíki'ó Ndios mií ndó. ³¿Ndiva'a ndé'é ndó xe'e ló'o nákaa noo ñani ndo, ta ko xí'o ndó kuendá ká'ano ka t̄indú'u nákaa noo mií ndó? ⁴Ta, ¿ndi káa noo ndo ka'an ndo xí'ín ñani ndo: “Konón ná taóí xe'e nákaa noo xaan”, kaá ndo, ta ko ndé'é ta'on ndó ndi k̄i'o ví káa t̄indú'u nákaa noo mií ndó? ⁵¡Kúú ndó ñayuu uu noo! Taó ndó dinñó'ó t̄indú'u nákaa noo mií ndó xaan, dá natuu va'a noo ndo, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noo ñani ndo.

⁶Q sa k̄i'o ndó ña ij noó t̄ina, ch̄i nandió kuéi rí tiin rí ndo'ó. Ta o sa dákuéi ndó yuu díon né'e va'a ndó noo ñó'o kochí, dá ch̄i chiní'ini sa'a r̄ian.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kee yó ka'an yo xí'ín Ndios

⁷Ta kaka ndo ña xínñó'ó ndó noo Ndios, ta kúú ni'i vá ndóan. Ndukú ndóan, ta kúú ni'i vá ndóan. Dákásá ndó yé'é, ta kúú nonó váán noo ndo. ⁸Dá ch̄i ndidaá na xíkaan, ni'i náan, ta ndi ndáa na nándukú ña, ni'i náan. Ta ndi ndáa na dákásá yé'é, nonó vá yé'é noo ná.

⁹Ta, ¿ndi ndáa ndo'ó, tá xíka de'e ndó pan keí xí noo ndo, á xí'o ndó

iin yuu noo xí? ¹⁰O, tá xíka x̄i iin t̄iyaká keí xí, ¿á xí'o ndó iin ko noo xí? ¹¹Koó, dá ch̄i va'ará kúú ndó ñayuu kíni, tído t̄i'a ndó k̄i'o ndó ña va'a noó de'e ndó. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña sa kaá ka ví tatá yo Ndios, na ió induú, ch̄i k̄i'o na ña va'a noó na xíkaan? ¹²Táto'on k̄i'o kóni ndo kee dao ka ñayuu xí'ín ndó, k̄i'o díon ta'ani kee ndó xí'ín ná, ch̄i k̄i'o díon dándáki ley xí'ín ña ni taa profeta.

Yó'o dána'a Jesús ña ná koo ini yo ku'u yó yé'é kuíin

¹³Koo ini ndo ku'u ndó noo kúú yé'é kuíin, dá ch̄i ndíka nda'o yé'é, ta ndíka nda'o íchi, ña né'e ñaá kua'an indayá. Ta kuá'a nda'o ñayuu koku'u kua'an íchi ñoó. ¹⁴Tído kuíin vá yé'é, ta kuíin vá íchi, ña kua'an noo kataki chíchí ná, ta cháá nda'o ñayuu kondu'u kua'an ñoó.

Yó'o dána'a Jesús ña xí'ín ku'i'í xí'o iin yíto, dá kandaá ini yo ndá yíto kúú rá

¹⁵Kandaá ndo mií ndó noo profeta to'ón, dá ch̄i vei ra noo ndo, ta kée ra mií rá kúú rá táto'on léko, tído ndigüe'í lobo va kúú rá. ¹⁶Tído xí'ín ña kée ra, kandaá ini ndo ndá yoo kúú rá, dá ch̄i o duú ta'íon xí'o uva, ta ni ión títi ko xí'o t̄iño'ó.

¹⁷Dá ch̄i ndidaá yíto va'a xí'o ku'i'í va'a, tído yíto ko vá'a xí'o ku'i'í ko vá'a. ¹⁸Ta ni iin tó'ón yíto va'a ko xí'o ku'i'í ko vá'a, ta ni iin tó'ón yíto ko vá'a ko xí'o ku'i'í va'a. ¹⁹Ta ndidaá yíto ko xí'o ku'i'í va'a kúú rá ta'anda, dá kei ra noo k̄éi ñó'o.

²⁰Sa'á ñoó, xí'ín ña kée ra, dá kandaá ini ndo ndá yoo kúú rá.

Yó'o dána'a Jesús ña o duú ndidaá ñayuu ná chinaní ñaá sato'o na koni na ndu'u na noo ío Ndios

21"Ta o duú ndidaá ñayuu ká'an xí'n yu'u: "¡Míí ní kúú sato'i, míí ní kúú sato'i!", koni ndu'u noo dándáki Ndios. Sava'a na kée ña kóni tatáí, na ío induú, noón vá kúú na koni ndu'u noo dándáki Ndios. **22**Chí kua'á nda'o ñayuu kaa di'a xí'n yu'u tá ná kasandaá kuú dáá ñóó: "Sato'o ndu'u, sato'o ndu'u, zá ko dúsaá ta'on ini ní ña xí'n kuú míí ní nì ka'an ndu ña koo chí noo, ta xí'n kuú míí ní nì taó ndú espíritu kini, ta xí'n kuú míí ní kua'á nda'o ña ná'ano nì kee ndu'u?" **23**Dá kaaí xí'n ná: "Ko ná'á ta'on yu'u ndá yoo kúú ndó. Kuxoo ndó nooí, chí kúú ndó na kée ña kini."

Yó'o dána'a Jesús sa'á uú taa kava'a ve'e

24"Ta ndi ndáa na seídó'o to'on dána'i, ta kée na choon sa'ándáan, noón kúú na ko'in dákí'in tá'in ña kée na xí'n iin taa ío ñaxintóni, tá'an ra nì kava'a ve'e noo tóto. **25**Nì koon daí déen, ta nì xino takuifí kua'a ini yuta ñóó, ta nì kana tachi déen, ta nì kani tá'an xí'n ve'e ñóó, tído ni iin ña'a ko ní ndó'an, dá chí iin toan noo tóto. **26**Tído ñayuu seídó'o to'on dána'i, ta ko kée na ña, noón kúú tátó'on iin taa ko ká'i ini, tá'an ra nì kava'a ve'e noo ñotí. **27**Nì koon daí déen, ta nì xino takuifí kua'a ini yuta ñóó, ta nì kana tachi déen, ta nì kani tá'an xí'n ve'e ñóó, ta kúú nì kooan, ta nì naá ndí'i vaan —kaá Jesús.

28Ta nì ndi'i nì ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, kúú nì naá ini ñayuu nì kee ña nì ñana'a na, **29**chí ko kée na tátó'on kì'o kée ta dána'a ley Moisés, chí dána'a na tátó'on kì'o kée iin na né'e choon.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e téf'i ñíí

8 **1**Tá nì naxino Jesús sa'a yúku ñóó, ta kúú kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaá kua'an na. **2**Dá nì natuu yati iin taa ndó'o kue'e téf'i ñíí noo Jesús. Kúú nì sa kuifin xití rá noo ná, dá nì kaa ra xí'n ná:

—Tatá, tá kóni ní, kuu va nduvií ní ñíí.

3Dá nì chinóo Jesús ndá'a ná sata rá, dá nì kaa na xí'n rá:

—Jaan, kóni. Ná nduviion —kaá na.

Ta kúú vití'ón di'a nì ndañó'ó ní'ini kue'e ndó'o ra.

4Dá nì kaa na xí'n rá:

—O sa koo inon nakanón xí'n ni iin tó'ón ñayuu ña nì kee xí'ón.

Di'a kua'an na'a mií'ón noo ta duti, ta kane'e ña'a kua'an kemánon Ndios, tátó'on kì'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaa ini ra ña sa nì nduvií ñí'ion —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa kéchóon noo iin taa dándáki iin ciento soldado

5Tá nì ndu'u Jesús kua'an na ñoo Capernaum, dá nì kasáa iin taa dándáki iin ciento soldado noo ná.

Ta nì seí nda'í ra noo ná, **6**ta kaá ra:

—Tatá, ta kéchóon nooí kándu'u rá ini ve'i, ta nì natíí sa'a rá, ta ndó'o nda'o níó rá.

7Dá nì kaa Jesús:

—Kó'ò ve'ón, dá ná nduvà'i rā.

⁸Dá nì kaa t̄a dándáki iin ciento soldado ñóó xí'ín Jesús:

—Tatá, kò t̄á'ón ñā'a kúú yu'u ñā kù'u ní ve'i, tído xí'ín t̄o'on ka'an oon va ní, ta kúú nduvà'a va t̄a kéchóon noóí. ⁹Chì kúú ta'ani yu'u iin t̄a nákaa t̄ixi ndá'a t̄a né'e choon. Ta ñó'o ta'ani soldado t̄ixi ndá'a yu'u. Sa'á ñoó tá ná ka'in xí'ín iin ra, “Kua'án”, ta kúú kua'an va ra. Ta tá ká'in xí'ín iin k̄a rā, “Nakíí”, ta kúú ve'i va ra. Tá ká'in xí'ín rā kéchóon noóí, “Kee choon yó'o”, ta kúú kée va raan —kaá rā xí'ín Jesús.

¹⁰Tá nì seídó'o Jesús t̄o'on yó'o, kúú nì naá iní nā. Dá nì kaa nā xí'ín ñayuu tákuei ñāá ve'i ñóó:

—Mífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñā ni iin tó'ón nā Israel kò kándéé iní nā yu'u t̄átò'on k̄i'o kándéé iní ñāá t̄a yó'o. ¹¹Ta kaá yu'u xí'ín ndó ñā ná kii ñayuu chí xoo noo xíno nd̄indii, xí'ín noo kétaan, ta kandeí dáó ná xí'ín Abraham, xí'ín Isaac, xí'ín Jacob noo dándáki Ndios induú. ¹²Tído nā kánian n̄í'í ñā kandeí na noo dándáki Ndios, noón kúú nā taó di'a ñāá Ndios sata vé'e noo iin naá, ta ñóó kuaki na, ta kuchi tá'an no'o na.

¹³Dá nì kaa nā xí'ín t̄a dándáki iin ciento soldado ñóó:

—Kua'án nó'on ve'ón, ch̄i sa'á ñā nì k̄andéé inoón yu'u, sa'á ñoó s̄a io va ñā nì xik̄on —kaá nā.

Ta kúú míf hora daá vá nì nduvà'a t̄a kéchóon ñóó.

Di'a nì kuu tá nì nduvà'a Jesús ñā kúú x̄ido Simón Pedro

¹⁴Tá nì saā Jesús ve'e Simón Pedro, ta kúú k̄andu'u x̄ido rā noo

xíto kú'an kée kue'e dáa. ¹⁵Dá nì k̄ak̄o'on Jesús ndá'an, ta kúú nì ya'a va ñā dáa'an. Ta kúú nì ndak̄o'an nì kasá'á kenduuān ñā'a keí ná.

Ta kua'á nda'o ñayuu nì nduvà'a nì kee Jesús

¹⁶Dá tá nì kuaá kuu dáá ñóó, dá ndáka ñayuu ndéi ñóó nā ñó'o esp̄iritu kini nì kasáa nā noo Jesús. Ta xí'ín t̄o'on nì ka'an nā xí'án, ta kúú nì k̄ankuei ñā kua'an. Ta ndidaá nā kú'u nì nduvà'a nì kee na. ¹⁷Dión, dá nì x̄inkoo t̄o'on nì ka'an profeta Isaías: “Míí ná nì ñakuido kue'e ndó'o iin rá iin yó, ta nì ñak̄i'in na ñā u'u ñíi yò.”

Di'a kua'an ñā nì ka'an Jesús xí'ín dao t̄a nì ka'an kanoo xí'ín ná

¹⁸Tá nì xini Jesús ñā kua'á nda'o ñayuu nì nditútí ñóó, dá nì kaa nā xí'ín t̄a xíonoo xí'ín ná:

—Ná ko'o chika'anda yò iin k̄a xoo t̄año'o.

¹⁹Ta nì ñatuu yati iin t̄a dána'a ley, dá nì kaa rā xí'ín Jesús:

—Maestro, ióí ñā kanooi xí'ín míf ní ndéi kúú míf vá noo ko'on ní.

²⁰Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kana'ón ñā ió va k̄ao noo ñó'o ndikuii, ta ió ta'ani táka noo ñó'o laa. Tído nā nì nduu t̄a ñayuu yó'o, ni noo kanóo din̄i nā koó.

²¹Dá nì kaa iin t̄a xíonoo xí'ín ná ñóó:

—Tatá, konó ní dinñó'ó k̄a ná ko'in d̄anduxi tatái, dá ná kasaai, ko'o.

²²Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Nakíí, ná kanoo xí'ín yu'u viti, ta d̄ankoo nā kúú nd̄ii ná d̄anduxi ñāá dao k̄a nā kúú nd̄ii —kaá nā.

Di'a nì kuu tá nì sa'anda Jesús choon noó tachì xí'ín taño'o

23Dá nì kaa Jesús ini iin barco ko'on nà xí'ín ndin uxì uú taa xíonoo xí'ín ná. **24**Tein yá'a na kua'an nà noó taño'o ñoó, kúú nì kasá'á kána tachì déen. Ta kúú nì kasá'á ndáko noó taño'o, ta kokee rá ini barco. Tído kídì va Jesús kándu'u ná.

25Dá nì natuu yati taa xíonoo xí'ín ná noó kándu'u ná, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—¡Tatá, dákaki ní ndu'u, chí íó ña kuu ndu!

26Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a yu'ú téi ndo? ¿Á ko kándéé ta'on ini ndo yu'u?

Dá nì ndáko na. Dá nì sa'anda na choon noó tachì xí'ín taño'o ñoó.

Kúú nì kutadí vá rá xí'ín tachì ñoó.

27Kúú nì naá vá iní taa xíonoo xí'ín ná ñoó. Dá nì kasá'á ndátó'on tá'an mií rá:

—¿Ndá yoo ví kúú nà yó'o, chí nda tachì xí'ín nda taño'o seídó'o choon sa'ándá na? —kaá ra.

Di'a nì kuu tá nì taó Jesús espíritu kini ñó'o ini uú taa

28Dá tá nì saá nà iin kà xoo taño'o ñoó noó kúú kuendá Gadara, kúú nì kasáa uú taa ñó'o espíritu kini, tã nì kankuei nì kii ini káko noó ñó'o ndii. Ta ndakí nda'o ra, sa'á ñoó ni iin tó'on ñayuu ko kúú ya'a íchì nákaa ñoó kée ra. **29**Dá nì kasá'á káyuu'ú espíritu kini ñó'o ini ra:

—¿Ndí kján ndó'o ní xí'ín ndu'u, Jesús, mií ní nà kúú de'e Ndios? ¿Á nì kasáa ní dándó'o naní ní nio ndu'u tá ko ñá'a kasandaá tiempo noó ndi'i? —kaáan.

30Ta sa xíká vá ndéi kua'á nda'o kochí sásá'an rí. **31**Dá nì seí nda'í espíritu kini ñoó noó ná:

—Tá veí ní taó ní ndu'u, dá kían konó ní ná ndu'u ndu'u ini kochí ñó'o káa.

32Dá nì kaa nà xí'an:

—Kua'an ndo, tá daá.

Dá nì kankuei ña ini taa ñoó. Dá nì sa'an nì ndu'an ini kochí kua'a ñoó. Ta kúú nì taxí tá'an ndi'í rí kua'an rí yu'ú da'o, dá nì dakuéi rí mií rí ini taño'o ñoó. Ñoó nì kandaa rí, dá nì xí'í rí.

33Kúú nì taxí tá'an tã ndáka kochí ñoó kua'an nó'o rá. Tá nì nasáa ra ñoo ra, dá nì kasto'on ra xí'ín ñayuu sa'á ña nì ndo'o kochí ra xí'ín sa'á ña nì ndo'o taa sa ño'o espíritu kini ñoó. **34**Dá nì kankuei ndidaá ñayuu ndéi ñoo ñoó kua'an nà noó nákaa Jesús. Dá tá nì xini ñaá ná, dá nì seí nda'í nà noó Jesús ña ná ko'on nà iin kà xían.

Di'a nì kuu tá nì ndu'va'a Jesús iin taa nì natíi sa'a

9¹Dá nì kaa tuku Jesús xí'ín tã xíonoo xí'ín ná ini barco ñoó.

Dá nì chíka'anda nà noó taño'o kua'an nà. Dá nì nasáa nà ñoo mií ná. **2**Dá nì kasáa dao taa, ta yí'i ra iin xito noó kánoo iin taa nì natíi sa'a. Tá nì xini Jesús ña kándéé nda'o ini ñaá rá, dá nì kaa nà xí'ín taa nì natíi sa'a ñoó:

—Koo tãndéé ino'on, de'e ló'o, dá chí sa nì ndoo va kuachón —kaá nà.

3Dá nì kasá'á nákani kuáchì ini taa dána'a ley ndíta ra: “Taa káa kúú ra yá'a ká'an ndava'a xí'ín Ndios.”

4Tído nì kandaá va ini Jesús ña díon nákani ini ra. Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—¿Ndiva'a nákaní kuáchi ini ndo?
 5¿Ndí kían kò ú'u cháá ká ka'in xí'ín
 taa yó'o, ká'án ndó? “Sá nì ndoo va
 kuáchón”, o ka'in xí'ín rá,
 “Ndakuiin ndichi, ta kua'an nó'on.”

6Tído viti dá ná ko'in dána'i noo
 ndo ña kómí ndisa ña nì nduu taa
 ñayuu yó'o choon ña dándóo na
 kuáchi kée ñayuu ndéi ñayúú yó'o.

Dá nì kaa ña xí'ín tã nì natíi sa'a
 ñoó:

—Ndakuiin ndichi, ta naki'in
 xiton kane'e kua'an nó'on.

7Ta kúú nì ndakuíin ndichi rá. Dá
 nì kee ra kua'an nó'o rá. 8Kúú
 ndidaá vá ñayuu ñoó nì naá iní tá nì
 xini ña ña nì kee Jesús, ta nì
 keká'ano na Ndios, ña nì xí'o choon
 yó'o noo iin taa.

**Di'a nì kuu tá nì kana Jesús iin taa
 naní Mateo ña kanoo ra xí'ín ná**

9Dá nì keta Jesús ve'e ñoó kua'an
 na. Kúú nì xini ña ió iin taa naní
 Mateo, ta ió rá kí'in ya'i ra sa'a
 ñó'o. Dá nì kaa ña xí'ín rá:

—Nakíi, ná ko'o kanooón xí'ín
 yu'u.

Dá nì ndakuíin rá, dá nì kee ra
 kua'an rá kanoo ra xí'ín ná.

10Di'a nì kuu tein noo ió Jesús
 sásá'an na ve'e ra, dá nì kasáa kuá'
 nda'o taa kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín
 dao ká ñayuu kaá rá kómí kuáchi, ta
 nì sã ndei na mesa sásá'an na xí'ín
 Jesús, ta ndéi ta'ani tã xionoo xí'ín
 ná. 11Dá tá nì xini tã fariseo ña ió
 Jesús sásá'an na xí'ín ñayuu ñoó, dá
 nì kaa rá xí'ín tã xionoo xí'ín ná
 ñoó:

—¿Ndiva'a sásá'an maestro ndo
 xí'ín tã kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín
 dao ká ñayuu kómí kuáchi?

12Tá nì seido'o Jesús ña nì ka'an
 rá dión, dá nì kaa ña xí'ín rá:

—Ña ió va'a kò xínñó'ó ta'on na
 iin taa kétátá ñaá. Sava'a ña kú'u va
 kúú ña xínñó'ó ñaá. 13Ta kua'an
 ndo dákuá'a ndó ndi kóni kaa ña nì
 ka'an Ndios noo tuti ij ná, chi di'a
 kaáan: “Kóni yu'u ña ku'u ini ndo
 sa'a dao ká ñayuu, ta o duú ña doko
 ndo ña'a noo”, kaáan. Chi yu'u, kò
 véi ta'on yu'u kanai ña ká'án ña kúú
 ñayuu ndaa. Vei yu'u kanai ña
 nákoní ña kómí ná kuáchi, dá ná
 nandikó iní ña sa'a kuáchi kée na
 —kaá Jesús.

**Dána'a Jesús ña kúú ná táto'on
 iin tonõ**

14Dá nì kasáa tã xionoo xí'ín Juan,
 ña dákodo ndúta, dá nì kaa rá xí'ín
 Jesús:

—Né'e ij vá ndu'u, ta né'e ij ta'ani
 tã fariseo. Ta, ¿ndiva'a kò né'e ij
 ta'on tã xionoo xí'ín míí ní?

15Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ká'án ndó ña kánian kandeí
 nda'í ñayuu nì nataka noo ió vikó
 tánda'a nani ió ij vá tonõ xí'ín ná?
 Tído ndã ná kasandaá kuu naki'in ra
 tonõ kandaka ra ko'on rá, ndã daá
 ví, dá kían kánian kane'e ij ná
 —kaá ña.

**Dána'a Jesús ña kò náki'in tá'an va'a
 ña dána'a ña xí'ín ña dána'a tã
 fariseo**

16Dá nì kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Ta kò iin ta'on nákotó noo nì
 ndatã iin do'onõ yátá xí'ín iin tá'í
 da'on sãá. Dá chi tá ná nakata na
 do'onõ ñoó, ta kúú nati'in va da'on
 sãá ñoó, ta kúú ví'í ká ví ndatã
 do'onõ yátá ñoó.

17"Ta kō iin ta'on taán vino saá ini ñií yátá, dá chī tá ná kee na dión, dá kīan dáka'ándi va vino saá ñoó ñií yátá ñoó, ta ndata vá ñií ñoó, ta kuita ndi'i va vino ñoó. Sa'á ñoó va'a cháa kaan ná taán yo vino saá ini ñií saá, dá kīan ni iin tó'an ná o túú.

Di'a ni ndo'o de'e di'i iin taa nani Jairo xí'in iin ñá'a ndó'o kue'e táj ni

18"Ta nani ió na dána'a na to'on yó'o, dá ni kasáa iin taa né'e choon. Dá ni sa kuíin xití rá noo Jesús, dá kaá ra:

—Sa ni xi'i va de'e di'í, tído nakí ní, ná ko'o, ta chinóo ní ndá'a ní sata xí, ta kúú nataki va xi —kaá ra.

19"Dá ni ndakuíin Jesús, dá ni kee na kua'an na xí'in rá. Ta kua'an ta'ani ta xionoo xí'in ná. 20"Ta kúú chí sata di'a Jesús ni natuu yati iin ñá'a ndó'o kue'e táj ni. Ta sa ni xino uxí uu kua ndó'an kue'e ñoó. Dá ni kaka'on ndá'an yú'u dá'on ná, 21"dá chī di'a ni nakani inian: "Sava'a rá dá'on oon na ná kako'in, ta kúú ná nduva'i." 22"Dá ni nandió koo Jesús, dá ni sa nde'é ñáa ná, dá ni kaa na xí'an:

—Koo tandeé inoon, de'e di'í ló'o, chī ni nduva'on sa'á ña kándéé inoon yu'u —kaá na.

Ta kúú mií hora daá vá ni nduva'an.

23"Dá ni sa na ve'e ta né'e choon ñoó. Ta kúú ni xini na ndéi taa tuú flauta, ta nína va nda'o ñayuu ndéi na ndé'i na sa'a tadi'í ñoó. 24"Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—Kankuei tóo ndó sata vé'e, chī kō ní xi'i ta'on tadi'í ló'o ñoó, kídī va xi —kaá na.

Ta kúú ni saki ndaa va ñáa ñayuu ñoó sa'á ña ni ka'an na dión.

25"Ta ni ndi'i ni kankuei ñayuu ñoó sata vé'e, dá ni ku'u Jesús. Dá ni tiin na ndá'a tadi'í ló'o ñoó, ta kúú ni ndakoo va xi. 26"Ta kúú kua'á nda'o ñayuu ndéi yati ñoó ni ni'i tó'on ña ni kuu dión.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús uu taa kō túu noo

27"Dá ni keta Jesús ve'e ñoó kua'an na. Kúú ni kasá'a tákuei ñáa uu taa kō túu noo kua'an ra, ta kaá ra káyu'ú ñáa rá:

—jDe'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'á ndu'u!

28"Dá tá ni saa Jesús ve'e noo kua'an na ñoó, dá ni natuu yati ndi nduú ta kō túu noo ñoó. Dá ni ndato'on ñáa Jesús:

—¿Á kándisa ndó ña ió choon noo ndá'í nduva'i ndo?

Dá ni kaa ra:

—Jaan, kándisa ndu ña dión kían, tatá.

29"Dá ni kaka'on ndá'a ná noo rá, ta kaá na xí'in rá:

—Sa'á ña kándéé iní ndo yu'u, sa'á ñoó ná natuu noo ndo.

30"Ta kúú ni natuu va noo rá. Dá ni sa'anda na choon noo rá, ta kaá na:

—O sa nakani ndó xí'in ni iin tó'on ñayuu ndi ni kuu ni nduva'a noo ndo.

31"Tiido tá ni kankuei ra ve'e ñoó, ta kúú ni nakani ra xí'in ndidaa ñayuu ndéi ñoó ña ni kee Jesús xí'in rá.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ñi'i

32"Ta ni ndi'i ni kankuei taa ni nduva'a ñoó kua'an ra, dá ni kasáa

dao ñayuu, ta ndáka na iin t̄a n̄i k̄andoo ñí'í n̄i kee espíritu kini nákaa ini r̄a. ³³Dá n̄i taó Jesús espíritu kini nákaa ini t̄a ñoó, ta kúú n̄i n̄aka'an va ra. Ta kúú n̄i naá vá iní ñayuu ndéi ñoó, ta kaá n̄a:

—Ni kuú ni hora k̄o xini ȳo ña kúu dión ñoo Israel, ña n̄i xini ȳo viti.

³⁴Dá kaá dao t̄a fariseo ndíta ñoó:

—Míí vá sato'o espíritu kini kían xí'io choon noo t̄a káa, sa'á ñoó kándéé rá taó r̄a espíritu kini.

Dána'a Jesús ña ná kaka ȳo noo Ndios, dá ná tanda'á ná cháá ka ñayuu kii dána'a t̄o'on na

³⁵Ta n̄i xionoo Jesús ndidaá ñoo ná'ano xí'ín ñoo kuálí, ta sa daná'a n̄a ini iin rá iin ve'e noo ndítútí n̄a Israel. Ta dána'a n̄a t̄o'on va'a, ña ká'an ndi koo ndu'u ñayuu t̄ixi ndá'a Ndios. Ta sa nduva'a na ndidaá n̄a ndó'o kue'e xí'ín n̄a u'u ñíí. ³⁶Tá xini n̄a ñayuu kuá'a ñoó, kúú kú'u nda'o ini n̄a sa'a ná, chí ndó'o nda'o níó ná, ta ndéi ndava'a na, chí ndó'o na tát̄o'on ndó'o léko, kirí k̄o iin ndáka. ³⁷Dá n̄i kaa n̄a xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná:

—Míían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ñayuu yó'o kúú tát̄o'on iin ño'ó xíti ká'ano noo sa ió nduu dákée, tído cháá vá kúú n̄a kéchóon. ³⁸Sa'á ñoó kaka ndo noo Ndios, n̄a kúú sato'o ño'ó xíti yó'o, dá ná tanda'á ná cháá ka ñayuu kii kechóon nooán.

Di'a n̄i kuu tá n̄i kaxi Jesús uxí uú t̄a kane'e t̄o'on na

10 ¹Dá n̄i taó xoo Jesús uxí uú t̄a xionoo xí'ín ná, dá n̄i

xí'io na choon noo rá, dá kandeé rá taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta kandeé rá nduva'a ra ñayuu ndó'o ndi ndáa míí vá kue'e xí'ín ña u'u ñíí ná. ²Ta di'a naní ndin uxí uú apóstol, tá'an r̄a n̄i kaxi Jesús kane'e t̄o'on na. T̄a míí noo naní Simón, ta n̄i chinaní ta'ani ñaá ná Pedro, ta iin k̄a r̄a naní Andrés, t̄a kúú ñani Pedro, ta iin k̄a r̄a naní Jacobo, tá'an r̄a kúú de'e Zebedeo, ta iin k̄a r̄a naní Juan, r̄a kúú ñani Jacobo. ³Ta iin k̄a r̄a naní Felipe, xí'ín r̄a naní Bartolomé, xí'ín r̄a naní Tomás, xí'ín r̄a naní Mateo, tá'an r̄a n̄i sa ki'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín r̄a naní Jacobo, r̄a kúú de'e iin t̄a naní Alfeo, xí'ín r̄a naní Lebeo, t̄a ká'an xí'ín ná Tadeo, ⁴xí'ín r̄a naní Simón, tá'an r̄a n̄i sa kuu kuendá t̄a cananista, xí'ín r̄a naní Judas Iscariote, tá'an r̄a n̄i kasandaá n̄i nakí'io Jesús noo t̄a xini u'u ñaá.

Yó'o n̄i sa'anda Jesús choon noo ndin uxí uú t̄a xionoo xí'ín ná ña ko'on r̄a dána'a r̄a

⁵Ta ndin uxí uú t̄a yó'o n̄i tanda'á Jesús kua'an r̄a kanoo ra dána'a r̄a noo ñayuu, ta di'a n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Ná dá'a ni ko'on ndo noo ndéi n̄a k̄o kúú n̄a Israel, ta ni o sa kóo ini ndo ku'u ndó ni iin ñoo, ña kúú kuendá Samaria. ⁶Sava'a noo n̄a Israel, tá'an n̄a kúú tát̄o'on léko n̄i ndañó'ó, kua'an ndo dána'a ndo. ⁷Tá kua'an ndo dána'a ndo noo ñayuu, di'a kaa ndo: “Sa n̄i kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu t̄ixi ndá'a Ndios dándáki ñaá ná.” ⁸Ta nduva'a ndó n̄a kú'u, ta nduvii ndó n̄a ndó'o kue'e té'i, ta dánátaki ndo n̄a n̄i

xi'i, ta taó ndó espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Ta kee ndó ña maní yó'o xí'ín ná táto'on kī'o kémani yu'u ndo'ó xí'ín choon yó'o.

9O sa taán ndo di'ón oro ni di'ón plata ni di'ón kuaán ini vati ndo, dá ki'in ndó ko'on ndo. **10**Ta ni léka o sa kándio ndó ko'on ndo, ta o sa káne'e ndó uu kotó, ni dao ka ndisa kayi'i ndó, ni vara katuu ndó o sa káne'e ndó ko'on ndo, dá chi iin ta kéchóon, ió ichi ra kasá'an ra noo choon kée ra.

11Ta ndi ndáa mií vá ñoo ná'ano o ñoo kuálí ni saa ndo, ta taó tó'on ndó ndeí ndeí ñayuu ió ñañó'ó, ta savá'a ñoo ní kandeí ndó nda ná kasandaá kuu kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo. **12**Tá ni ku'u ndó ve'e ñoo, dá kaa ndo xí'ín ná, “Vá'a kandeí ní.” **13**Tá kúú ná ñayuu va'a, dá kían ná kandeí va'a na. Tído tá ko kúú ná ñayuu vá'a, dá kían naki'in ndó ña kaá ndo kandeí va'a na ko'an xí'ín ndó. **14**Tá ko ní nátiin va'a iin káa na ndo'ó, ta ko ní xíin na kueídó'o na ña dána'a ndo, dá kían tá ni kankuei ndó ve'e na o ñoo na, kidi ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo ná'a ña ko náta'an ini Ndios xiní na ña ñoo ñoo. **15**Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháa ka ví ndo'o na ñoo ñoo o duú ñayuu kíni ni sa ndeí ñoo Sodoma xí'ín ñoo Gomorra.

Yó'o dána'a Jesús noo rá ña kenda'va'a ñayuu xí'ín rá chí noo

16Ta viti, tánda'a yu'u ndo'ó ko'on ndo, ta kúú ndó táto'on léko kua'an kanoo tein ndigüe'í lobo.

Sa'a ñoo kaon koo ndó táto'on kée ko. Ta nda'í koo ini ndo táto'on kée paloma. **17**Ta kanda ndo mií ndó noo ñayuu, chi ko'on na nakí'o na ndo'ó noo ta né'e choon. Ta kani na ndo'ó ini ve'e noo náta'a na.

18Ta nda noo ta né'e choon ná'ano xí'ín noo rey kandaka na ndo'ó ko'on ndo sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u. Díon koo, dá ni'i ndo kī'o ndó kuendá sa'a yú'u noo ta né'e choon ná'ano ñoo, xí'ín noo na ko kúú na ñoo yo. **19**Tído tá ni nakí'o na ndo'ó noo ta né'e choon, o sa ná'ani téi ini ndo sa'a to'on ka'an ndo o ndi kaa ndo chindee ndó mií ndó, chi mií hora daá ñoo kī'o Ndios to'on ka'an ndo. **20**Chi ko ta'ón mií ndó kúú na ka'an, mií Espíritu i, na ni kii noo tatá Ndios, noón kúú na kī'o to'on ka'an ndo.

21Ta iin ñani nakí'o ra ñani mií rá noo ta né'e choon, dá ka'ání ñaa rá. Ta díon ta'ani kee na kúú tatá xí'ín de'e ra. Ta dao de'e ndakuei naá xí'ín tatá xi, ta ka'ání ñaa rá. **22**Ta koni u'u kini ndidaá ñayuu ndo'ó sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u. Tído ndi ndaa na ni xi'o ndeé iní ni sa ndita ndaa xí'ín nda noo ndí'í kuif, noón kúú na ni'í ña kaki na. **23**Tá kenda'va'a na xí'ín ndó ñoo ká'ano noo ko'on ndo, dá kían kankuei kī'í ndo ko'on ndo iin ka ñoo. Dá chi miían ndaa ká'in xí'ín ndó ña o kándeé ta'on ndó nata'an ndo ndidaá ñoo ñó'o Israel nda ná nandió ko'ko tuku na ni nduu ta ñayuu yó'o kasaa na.

24Ta ni iin ta dákuá'a ko ndaya'i cháa ka noo ta dána'a noo rá, ta ni ta kéchóon, ko ndaya'i cháa ka noo sato'o ra. **25**Sa'a ñoo ná nata'an ini

ta dákuá'a ndo'o ra táto'on kị'o ndó'o ƿa dána'a noo rá, dión ní, ta kéchóon, ná nata'an ini ra ndo'o ra táto'on kị'o ndó'o sato'o ra. Dá chị nị chinaní ná sato'o ndo, Beelzebú, sa'á ñoó ka'í kạ kee na xí'ín ndo'ó.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndá yoo kánian yu'ú yo

26'Sa'á ñoó ná dá'a ni yu'ú ndo kee ñayuu kée dión, dá chị ndidaá vá ña'a ió de'é, daí ña natuuan. Ta ndidaá vá ña'a kéde'é ñayuu, daí ña natuuan. 27'Ta ña ká'an de'é yu'ú xí'ín ndó, ka'an ndoán noo túu, ta ña nị seídó'o ndó nị ka'an kayá yu'ú, kua'án kaa ndó dinị vé'e, ta nị'i ka'an ndoán. 28'Ta ná dá'a ni yu'ú ndo na kándéé ka'ání yikí koño ndo, chị o kándéé ta'on na ka'ání na nío ndo. Va'a kaa yu'ú ndo na kómí choon ña dándó'o na nío ndo xí'ín yikí koño ndo indayá.

29'¿A kọ díkó ta'on ñayuu uu laa kuálí sa'a iin di'ón kaa? Ta va'ará nóo ya'í rí, tído kọ kuéi ndava'a ta'on rí nda noño'ó tá kọ kíán táto'on kóni mií tatá yo Ndios. 30'Ta dión ní ndó'o na xí'ín ndo'ó, chị nda idí dinị ndo, ná'á Ndios ndidaá kúú. 31'Sa'á ñoó o sa yu'ú ndo, chị ndáya'i cháá kạ ndo noo Ndios o duú kua'á nda'o laa kuálí.

32'Ta ndi ndáa mií ñayuu ká'an ña kúú ná kuendá yu'ú noo dao kạ ñayuu, dión ta'ani ka'an yu'ú ña kúú ná kuendá noo tatái Ndios, na ió induú. 33'Ta ndi ndáa na ndátạ sa'a yú'u noo dao kạ ñayuu, dá kíán kị'o dión ta'ani ndatạ yu'ú sa'a ná noo tatái Ndios, na ió induú.

Yó'o dána'a Jesús ña taó xoo tá'an ñayuu sa'a mií ná

34'Ná dá'a ni ka'án ndo'ó ña veí yu'ú nachindei va'i ñayuu. Di'a nị kasáai xí'ín espada, dá ná ka'anda tá'an ñayuu sa'a yú'u. 35'Chị nị kasáai dána'ái de'e xí'ín tatá ra. Dión ta'ani naá de'e di'í xí'ín naná xi. Ta dión ta'ani kee iin sano xí'ín xidoan. 36'Ta dión ta'ani kee na ve'e iin ƿa, ndakuei na naá na xí'ín rá. 37'Ta na kóni cháá kạ tatá na xí'ín naná na o duú yu'ú, noón kúú na kọ káni ta'an vaan kakuu kuendá yu'ú. Ta na kóni cháá kạ de'e yíi na xí'ín de'e di'í na o duú yu'ú, noón kúú na kọ káni ta'an vaan kakuu kuendá yu'ú. 38'Ta na kọ xí'o mií ña kadokó na cruz ná, ta karkaa na satạ yú'u kii na, noón kúú na kọ káni ta'an vaan kakuu na kuendá yu'ú. 39'Ta na kóni dákaki mií ná, noón di'a kúú na kuu. Tído na xí'o mií ña kuu na sa'a yú'u, noón di'a kúú na nị'í ña kataki na.

Yó'o dána'a Jesús ña nandió né'e Ndios ña va'a noo na kée ña va'a xí'ín ñayuu na

40'Ta ndi ndáa ñayuu nátiin va'a ndo'ó, nda yu'ú nátiin va'a na. Ta na nátiin va'a yu'ú, nda na nị tanda'a yu'ú veii nátiin va'a na. 41'Ta na nátiin va'a iin profeta sa'á ña kúú ná iin profeta, dá kíán natiin ta'ani na ña va'a kánian natiin iin profeta. Ta dión ta'ani, iin na nị natiin va'a iin ñayuu ndaa sa'á ña kúú ná iin na ndaa, dá kíán koni ta'ani na natiin na ña va'a kánian natiin iin ñayuu ndaa. 42'Ta ndi ndáa mií ñayuu náki'o iin yáxi

takuií vixi ko'o iin káa ñayuu kuálí yó'o, miíñ natiin na ña va'a sa'á ña ñi kee na, chí ñi kemáni ná iin na xionoo xí'ín yu'u.

Di'a kua'an ña ñi ka'an Jesús sa'a Juan, na dákodo ndúta ñayuu

11 ¹Tá ñi ndi'i ñi kasto'on Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná ndi kee ra dána'a ra, dá ñi kee ra kua'an ra. Tá ñi ndi'i, dá ñi kee mií ná kua'an na dána'a na, ta kasto'on na xí'ín ñayuu ndéi iin rá iin ñoo.

²Ta noo nákaa Juan, tá'an na dákodo ndúta ñayuu, ini ve'e kaa, ñi ni'i tó'on na sa'a ndidaá ña ndato kée Cristo Jesús. Sa'á ñoo ñi tanda'á ná dao ta xionoo xí'ín ná kua'an ra noo nákaa Jesús. ³Tá ñi sa'a ra, dá ñi kaa ra xí'ín ná:

—¿Á mií ní kúu na ñi kaa Ndios tanda'á ná kasaá dákaki ñaá, o á kandati ndu kasaá iin ka na?

⁴Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'án ndo, ta kasto'on ndó xí'ín Juan sa'a ndidaá ña'a ndé'é ndó, xí'ín sa'a ndidaá ña seídó'o ndó. ⁵Chí nátuu noo na ko túu noo, ta sa kúu va xíka na ñi natí sa'a, ta sa ñi nduvii vá ñí ña ndó'o kue'e té'í, ta sa ñi natai va do'o na ko tái do'o, ta ñi nataki va na ñi xi'i, ta kasto'in to'on va'a Ndios xí'ín ñayuu kúnda'í. ⁶Ndiká'án ndi kúu ví ñayuu ko nákani kuáchi ini xiní na yu'u —kaá Jesús xí'ín ta ñoo.

⁷Tá ñi ndi'i ñi nandíó kuéi ta ñoo kua'an ra, dá ñi kasá'á Jesús ká'an na xí'ín ñayuu ñoo sa'a Juan, ta kaá na:

—¿Ndá yoo ñi sa'an ndo'ó ñi sa nde'é ndó noo kúu ñó'o ichí ñoo? ¿Á iin ta ko iin toon, tá'an ra xíko

tát'o'on xíko iin ndoo kée tachi ñi sa'an ndo ñi sa nde'é ndó? ⁸Koó, sa'á ñoo, ¿ndá yoo ñi sa'an ndo ñi sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin ta ndíxi dá'on táyí ndáa? Koó, chí ná'á vá mií ndó ña ñayuu ndíxi dá'on táyí ndáa, noón kúu na ndéi ve'e rey. ⁹Sa'á ñoo, ¿ndá yoo ñi sa'an ndo ñi sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin profeta? Jaan, miíñ ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaá kúu ná, ta ndáya'i cháá ka na o duú iin profeta. ¹⁰Chí sa'a mií ná ká'an tuti ij Ndios di'a:

Ná ko'in tanda'í iin ta kuió noo ko'on noo yo'ó, ta kasto'on ra to'in xí'ín ñayuu, dá ná kande nduu na kueídó'o na ña ko'on ka'on xí'ín ná.

¹¹Miíñ ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña Juan, na dákodo ndúta ñayuu, noón kúu na ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka ta ñi kaki tixi ñá'a. Tído na nóo cháá ka nákaa tixi ndá'a Ndios, noón di'a kúu na ndáya'i cháá ka o duú Juan.

¹²Nda kuu ñi sa xionoo Juan, na dákodo ndúta ñayuu, ta nda kuu víti deén nda'o kéndava'a ñayuu xí'ín na dána'a noo ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta sadí ñayuu kíni noo ñayuu ndúkú ndu'u tixi ndá'a Ndios. ¹³Ndidaá tá'an profeta xí'ín ña ká'an ley Moisés ñi ka'an ña kasá'á Ndios dándáki na ñayuu na, ta nda Juan ta'ani ñi ka'an dión. ¹⁴Ta nda kuendá mií ndó ná kakian á kándísa ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó o koó, tído ká'an yu'u xí'ín ndó ña Juan kúu Elías, na ñi ka'an profeta kasaá. ¹⁵Ta ndi ndáa ndó ió do'o, ta kúu kueídó'o va'a ndó.

16'¿Ndí kían tiin yu'u, dá ka'in xí'ín ndó táto'on kée ñayuu ndéi tiempo viti? Chì kée na táto'on kée takuáchí tá ndéi xi sádikí xì noo yá'i, ta káyu'ú tá'an xi: 17"Ñì tuu ndu flauta, tído kò ní sársá'á ta'on ndo'ó. Ta nì xita ndu yaa nda'í kua'an, tído kò ní ndei'ì ta'on ndo'ó." 18Ta kì'o dión ta'ani kée ñayuu ndéi viti, chì tá nì kasáa Juan, kò ní seí ta'on na pan, ta kò ní xí'i na vino, tído kaá ndo ña nákaa espíritu kini ini na. 19Ta viti nì kasáa na nì nduu òa ñayuu yó'o, ta sásá'an va'a na, ta xí'i na vino, tído kaá ndo ña kúu ná iin òa nde'é, iin òa xí'i. Ta kaá ta'ani ndó ña kúu ná iin òa né'e tá'an va'a xí'ín ñayuu kíni, xí'ín òa kí'in ya'i sa'a ñó'o. Tído na kúu na ndichí, noón kúu na ná'á ña kómí ndisa na ña ndichí.

Nda'í kúu ví na ndéi ñoo Corazín, xí'ín na ndéi ñoo Betsaida, kaá Jesús

20Ñì ndi'i, dá nì kasá'á Jesús dánani na ñayuu ndéi ñoo ná'ano noó nì kee na kuá'á ña ndato, dá chì kò ní xíin ta'on na ñoo ñoo nandikó iní na sa'á kuachi kée na, ta kaá Jesús:

21—jNda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi ñoo Corazín! Ta, jnda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi ñoo Betsaida! Chì tá ní kée yu'u ña ná'ano noó ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón táto'on nì kee yu'u ña ná'ano noo mií ndó, ta kúu nda sa oon va nì nandixi nda'í na, ta nì nandei nda'í na noó yaa sa'á ña nì nandikó iní na sa'á kuachi nì kee na, ní kúu. 22Sa'á ñoo ká'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í ka ví

ndo'o ndo'ó o duú ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. 23Ta ndo'ó, na ñoo Capernaum, ká'án ndó ña nda induú xinkuei ndó, tído ndo'ó kúu na ko'ono ni'ini Ndios nda maá indayá, dá chì tá ní kée yu'u ña ná'ano ñoo Sodoma, ña kían nì kee noo ndo'ó, miían ndaa kakaá iì vá ñoo Sodoma nda kuu víti, ní kúu. 24Sa'á ñoo ká'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví ndo'o ndo'ó o duú ñayuu kíni nì sa ndei ñoo Sodoma.

Kádij nda'o ini Jesús kée na kúu Espíritu iì Ndios

25Mií hora daá nì ka'an Jesús xí'ín Ndios:

—Kéká'ano yu'u mií ní, tatá Ndios, mií ní kúu sato'o induú xí'ín noñó'o yó'o, chì nì chikáa de'e ní ña yó'o noó na ndichí, xí'ín na kátóni ini. Ta nì na'a nían noó na kò kátóni va'a ini. 26Dión nì kee ní, tatá Ndios, chì kì'o dión nì nata'an ini mií ní.

27"Ta ndidaá ña'a nì naki'o tatá Ndios noo yú'u. Ta ni iin tó'on ñayuu kò ná'á ndá yoo kúu yu'u, na kúu de'e Ndios, chì iin tó'on miíó tatá Ndios kúu na ná'á ndá yoo kúu. Ta ni iin tó'on ñayuu kò ná'á ndá yoo kúu tatá Ndios, chì iin tó'on dinì yu'u, na kúu de'e na, kúu na ná'á ñaa, xí'ín ndi ndaa mií vá ñayuu ká'án yu'u, na kúu de'e Ndios, na'in ná noo. 28Nakí ndidaá ndo'ó, na kúu tatí, ndo'ó na ndído vee, noo yú'u, dá naki'oi ña nani'ì ndéé ndo. 29Ta kandio nduú ndo yukú xí'ín yu'u, dá katì'a ndó kee ndó táto'on kée yu'u, chì yu'u kúu

iin n̄a masó, iin n̄a nda'í ió ini, ta xí'ín yu'u, dá koni ndo nani'i ndée ndo, ³⁰dá chí kò kuáchi ta'on kandio ndó yukú yu'u, ta o dakuío ve'e ta'oin ndo'ó —kaá Jesús.

Di'a kua'an n̄a ni daná'a Jesús sa'a kuu nani'i ndée na Israel

12 ¹Tiempo daá ñóó chíka'anda Jesús kua'an na noñó'o noo káa tirió tein iin kuu nani'i ndée na Israel. Ta kuíko nda'ó t̄a xionoo xí'ín ná. Sa'a ñoó ni kasá'a rá taó r̄a yoko tirió, ta seí r̄a nonián kua'an r̄a. ²Dá ni xini dao t̄a fariseo ña kée ra dión, dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—Yá'a t̄a xionoo xí'ín ní kée ra ña kò kánian kee ra kuu nani'i ndée yo.

³Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á kò óon ta'on ka'i ndó ña ni kee David tá sa na'á xí'ín t̄a sa xionoo xí'ín ná tá nda'í ni kuiko na?

⁴Chí kaáan ña ni ku'u na ini ve'e Ndios, ta ni seí na pan, ña dóko t̄a duti noo Ndios, chí ni kò kánian kei mií ná ña, ni t̄a xionoo xí'ín ná.

Sava'a t̄a duti va kuu kei ña. ⁵O, ¿á kò óon ta'on ka'i ndó noo ley ña ni ya'a t̄a duti ni kechóon ra ini ve'e ño'o ká'ano yó kuu nani'i ndée yo?

Tído kò t̄a'ón kuáchi kíán ña kée ra dión. ⁶Ta ká'in xí'ín ndó ña ndáya'i cháa k̄a na iin noo ndo o duú ve'e ño'o ñoó. ⁷Di'a kaá to'on Ndios:

“Kónij ña ku'u ini ndo sa'a dao k̄a ñayuu, ta o duú ña dokó ndo ña'a nooi.” Tá ni kandaá ini ndo to'on yó'o, dá kíán o dátaí kuáchi ta'on ndó na kò ña'a kée. ⁸Chí ió choon noo ndá'a na ni nduu t̄a ñayuú yó'o ña dándáki na tein kuu nani'i ndée yo —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni nduv̄a'a Jesús iin t̄a ni natíí ndá'a

⁹Dá ni naki'in Jesús kua'an na. Ta ni saá na ni ku'u na ini ve'e noo náta ka na ñoo ñoó. ¹⁰Ta ñoó nákaa iin t̄a ni natíí iin xoo ndá'a. Ta kóni t̄a fariseo ni'i rá ndi koo dátaí kuáchi ra Jesús noo t̄a né'e choon, sa'a ñoó ni ndato'ón ñaá rá:

—¿Á kuu nduv̄a'a yó ñayuu kuu nani'i ndée yo, kaá ley?

¹¹Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta, ¿ndi ndáa ndo'ó, tá ná kankao iin léko ndo ini iin yáí tein kuu nani'i ndée yo, á o k'ón ta'on ndó taó ndo rí? ¹²Ta kana'á ndó ña ndáya'i cháa k̄a iin ñayuu o duú iin léko. Sa'a ñoó kaá yu'u ña kuu va kee yó ña va'a tein kuu nani'i ndée yo.

¹³Dá ni kaa na xí'ín t̄a kú'u ndá'a ñoó:

—Ná dákaa ndá'on.

Dá ni nadákaa r̄a ndá'a rá, kúu ni nduv̄a'a vaan táto'on k̄i'o ió va'a iin kaan. ¹⁴Dá ni kankuei t̄a fariseo ñoó kua'an r̄a. Dá ni kasá'a rá ndátó'ón kue'é r̄a ndi kee ra, dá ka'áni rá Jesús.

Di'a kua'an ña ni taa Isaías sa'a Jesús

¹⁵Tá ni kandaá ini Jesús ña kóni r̄a ka'áni ñaá rá, dá ni kee na kua'an na iin k̄a xíán, ta kua'a nda'ó ñayuu tákuei ñaá kua'an na. Ta ni nduv̄a'a Jesús ndidaá na kú'u. ¹⁶Ta ni sa'anda na choon noo ñayuu ñoó ña ná dá'a ni kastó'on na xí'ín dao k̄a ñayuu sa'a ña ndato ni kee na.

¹⁷Dión, dá ni xinkoo to'on ni taa profeta Isaías, chí di'a kaáan:

¹⁸Yó'o iin ta xínkuáchí nooi, ta mií yu'u ni kaxi xi,

ta ndó'o nda'a vai sa'a xí, ta náta'an iniḡ xiníí xí.

Ko'ḡn dákóoin Espiritu'í diníí xí.

Ta noḡ ndidaá nḡ tukú kastḡ'on xi nḡ vei kuḡ keyíkoḡ sa'a ndidaá nḡyuu.

19 Ta ḡ naá tá'an ta'on xi xí'ḡn ni iin tó'ón nḡyuu, ta ḡ káyu'ú nḡ'i ta'on xi,

ta ni ko'ḡ iin ta'on xíka keí ḡ kuefód'o nḡ ka'an xi.

20 Ta ḡ ká'ano ta'on xi tayḡó, kirá sa nḡ ta'ano.

Ta ḡ nda'ó ta'on xi tirño'ó sa kua'an nda'o, nda ná kasandaá kuḡ kandeé xí dánkoo ndaḡ xi nḡyuu noḡí.

21 Ta mií xí kúú tandeé iní noḡ na ko kúú nḡ Israel.

Dión nḡ taa Isaías.

Di'a ndo'o nḡyuu ká'an ndava'a sa'a Espiritu iḡ Ndios

22 Dá ndáka nḡyuu ñoó iin ḡa nákaḡ iin espíritu kini nḡ kasáḡ na noḡ Jesús, ta ko túu noḡ rá, ta ni ko kúú ka'an ra kée espíritu kini ñoó. Dá nḡ nduḡa'a ñaá ná. Ta kúú nḡ naka'an ra, ta nḡ natuu noḡ rá. **23** Ta kúú nḡ naá vá ini nḡyuu kuá'a ñoó nḡ xini nḡ nḡ kee Jesús, ta kaá nḡ:

—Ndá ndi kuu de'e nḡ ve'e rey David, nḡ kaá nḡ tanda'á Ndios kasaa, kúú ḡa káa —kaá nḡ.

24 Tá nḡ seídó'o ḡa fariseo nḡ dión ndátó'ón nḡyuu ñoó, dá nḡ kaa ra:

—Kándéé ḡa káa taó rá espíritu kini, chí Beelzebú, tá'an nḡ kúú sato'an, xí'o choon noḡ rá —kaá ra.

25 Kúú nḡ kandaḡ va ini Jesús nḡ dión nákanani ini ra, dá nḡ kaa nḡ xí'ḡn rá:

—Kana'á ndó nḡ tá naá tá'an iin rey xí'ḡn nḡyuu dándáki ra, dá kíḡn naá vá choon né'e ra. Ta dión ta'ani ndo'o iin ñoo o iin ve'e tá sa'ándá dao tá'an nḡyuu ndéi inian, chí naá váán. **26** Tá ná taó nḡ u'ḡ kúú noḡ nḡ kini kéchóon noḡán, dá kíḡn ta'anda tá'an vaan. Ta, ḡndi koo kaka choon né'an? **27** Sa'á ñoó tá taó yu'ḡ espíritu kini xí'ḡn choon nḡ xí'o Beelzebú noḡí, dá kíḡn, ḡndá yoo nḡ xí'o choon noḡ ndá'a dao ka nḡ ñoo mií ndó nḡ taó ná espíritu kini, tá dáá? Mií vá nḡ yó'o kúú nḡ ná'a nḡ ḡ duú nḡ ndaḡ ká'an ndo. **28** Tído tá taó yu'ḡ espíritu kini xí'ḡn ndée Espíritu iḡ Ndios, dá kíḡn kana'á ndó nḡ sa nḡ kasandaá va kuḡ ndu'ḡ nḡyuu tixi ndá'a Ndios.

29 Chí, ḡndi kee ví iin ḡa ku'ḡu ra ve'e iin ḡa tondó ki'in kuí'ḡn rá nḡ ñó'o ve'e ra tá ná ḡ ko'óní ñaá rá dinño'ó ka? Dión kanian kee ra, dá kandeé rá taó ndí'i ra nḡ'a ñó'o ve'e ra.

30 Ta nḡ ko ndíta xoo yu'ḡ, noḡn kúú nḡ xiní u'ḡ ñaá, ta nḡ ko chíndeé yu'ḡ noḡ chóon kéei, noḡn kúú nḡ dátuu choon kéei. **31** Sa'á ñoó ká'ḡn xí'ḡn ndó nḡ kuu va ku'ḡ ká'ano ini Ndios sa'a ndidaá kúú kuachi kée nḡyuu, xí'ḡn sa'a ndidaá kúú nḡ'a kini ká'an nḡ. Tído ndi ndáa nḡ yá'a ká'an ndava'a sa'a Espíritu iḡ Ndios, noḡn kúú nḡ ni iin kuḡ ḡa'ón ḡ kú'ḡ ká'ano ini Ndios sa'a kuachi nḡ kee na. **32** Ta ndi ndáa nḡ yá'a ká'an ndava'a sa'a nḡ ni nduu ḡa nḡyuu yó'o, kuu va ku'ḡ ká'ano ini Ndios sa'a ná. Tído ndi ndáa nḡ yá'a ká'an ndava'a sa'a Espíritu iḡ Ndios, noḡn kúú nḡ ni iin kuḡ ḡa'ón ḡ kú'ḡ ká'ano ini Ndios

sa'á kuachi ni kee na, ni ñayúú yó'o ni ñayúú vei chí noo o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a ná.

33Dá chi iin yíto va'a, kui'i va'a va xí'o rá. Ta iin yíto ko vá'a, nda kui'i xí'o va rá ko vá'a. Ta xí'ín kui'i xí'o va rá kándaá ini ndá yíto kúú rá. **34**Ndo'ó kúú kuendá de'e ko! ¿Ndi kee ví ndó ka'an ndo iin to'on va'a tá ñayuu kini va kúú ndó? Dá chi to'on ni chití ñó'o ini nío iin ñayuu kían kánkuei yú'u ná, dá ká'an na. **35**Dá chi iin ta va'a, to'on va'a ñó'o ini nío rá taó ra ká'an ra. Tído iin ta kini, to'on kini ñó'o ini nío rá taó ra ká'an ra. **36**Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó ña naki'o ndó kuendá sa'a ndidaá to'on ko choon ni kankuei yú'u ndo ni ka'an ndo tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu. **37**Dá chi xí'ín to'on ká'an ndo, kedaá xí'ín ndó, dá kandoo va'a ndó noo Ndios. Ta xí'ín to'on ká'an ta'ani ndó kedaá xí'ín ndó, dá kandoo ndó kakuu ndó ñayuu ió kuachi noo ná.

Yó'o ni xiká ñayuu ña kee Jesús iin ña ndato

38Dá ni kasáa dao ta dána'a ley xí'ín dao ta fariseo, dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—Maestro, kóni ndu ña kee ní iin ña ndato noo ndú'u.

39Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ñayuu kini nda'o kúú ndo'ó, na ndéi tiempo viti, ta xiní xíxi va ndó Ndios, chi xiká ndo ña kee yu'u iin ña ndato, dá kandía ndó. Tído ni iin tó'ón ña ndato o kéei noo ndo, savá'a ña ndato ni kee Ndios xí'ín profeta Jonás kían koni ndo. **40**Chi táto'on oni nduú, oni ñoó ni sa kaa

Jonás ti tiyaká ká'ano, ki'o dión ta'ani koni ndo kakaá na ni nduu ta ñayúú yó'o tixi ñó'o oni nduú, oni ñoó. **41**Ta nakuíta ndichi ñayuu ni sa ndei ñoo Nínive tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, ta ka'an kuachi na sa'á ñayuu ndéi tiempo viti. Dá chi ni nandikó ini na sa'á kuachi ni sa kee na tá ni daná'a Jonás noo ná. Ta iin ta ndaya'i cháa ka o duú Jonás iin noo ndo viti. **42**Ta nakuin ndichi ta'ani ñá'a sa dándaki chí Sur di'a tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá ka'an kuachián sa'a ñayuu ndéi tiempo viti, dá chi nda noo xíká cháa ka ñayúú yó'o ni kixián ni seídó'an ña ndichí ni ka'an rey Salomón. Ta iin ta ndaya'i cháa ka kúú na iin ká'an xí'ín ndó viti'ón o duú rey Salomón ñoó.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kée espíritu kini

43Tá keta iin espíritu kini iin ta, dá kían kua'an iin xían noo ichí ndúkúan noo nani'i ndeéan. Tído ko nani'án noo nani'i ndeéan. **44**Dá kásá'án nákani inian: “Nandio koo tukui no'i ve'e noo ni ketai vei”, kaáan. Tá ni nasáaan ni ndu'an ini ta noo ni sa ioan, ko iin ta'on nákaa ñoó, ta ndato ni natu'án, ta ñóchí vii káaan. **45**Dá kua'an kuakaan usa ka espíritu kini cháa ka o duú mián. Dá násaaan ndu'an kaño'an ini ta ñoó. Ta kúú ka'í ka ví kásá'á ndó'o nío rá o duú táto'on ki'o ni sa ndo'o nío rá ni sa kee espíritu kini mií noo ñoó. Dión ta'ani ndó'o ñayuu ndéi tiempo viti —kaá Jesús.

**Di'a ni kuu tá ni kasáa naná Jesús
nandukú ñaá ná**

46Xían nani nákaa na dána'a na noo ñayuu kuá'a ñoo, kúu ni kasáa naná na xí'in ñani na. Ta kúu ni sa kuíta na sata vé'e, chi kóni na ka'an na xí'in Jesús.

47Dá ni kast'on iin ta íin ñoo xí'in Jesús:

—Naná ní xí'in ñani ní, ta ndíta na sata vé'e, ta kóni na ka'an na xí'in ní.

48Dá ni kaa Jesús:

—Ná kast'on ndaai xí'in ndó ndá yoo kúu nanái, ndá yoo kúu ñani —kaá na.

49Ta kúu ni daná'a ndá'a ná ndidaa ta xionoo xí'in ná, dá ni kaa na:

—Ta yó'o va kúu nanái, kúu ñani.

50Chi ndidaa na kée ña kóni tatái Ndios, na ió induú, noon kúu ñani, kúu k'i'oi, kúu nanái —kaá na.

**Di'a kua'an ña ni nakani Jesús sa'a
iin ta xíti**

13¹Kuu dáá ñoo ni keta Jesús ve'e ñoo. Dá ni sa na ni sa koo na ió na yu'u taño'o. ²Ta kúu ni nataka kuá'a nda'o ñayuu noo ió na. Sa'a ñoo ni kaa Jesús ini iin barco, dá ni sa koo na ini ro. Dá ni sa ndei ñayuu kuá'a ñoo yu'u taño'o ñoo. ³Dá ni kasá'a Jesús dákí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

—Iin ta xíti ni kee ra kua'an ra kuti ra tata noño'o rá. ⁴Ta sa'a ña ni koon ni'ini ra tata ñoo, sa'a ñoo dao ña ni kwei yu'u íchi. Kúu ni kasáa laa, ta kúu ni seí vá rían. ⁵Ta dao ka tata ñoo ni kwei tein yuu, noo koó

ño'o ndéé. Sa'a ñoo kúu yachi va ni xitaan, chi ko ní kwei ta'on ña noo kúu ñoo ndéé. ⁶Dá tá ni xinkoo ndiandii, ta kúu ni dii vaan. Ta sa'a ña ko ta'on yo'an, sa'a ñoo ni ichi vaan. ⁷Ta dao ka tata ñoo ni kwei tein ta'íon. Ta ni sa'ano dáó ña xí'in ta'íon ñoo, sa'a ñoo ni kuyata váan ni kee rá. ⁸Ta kúu dao ka tata ñoo ni kwei noo kúu ñoo va'a. Ta kúu kuá'a nda'o noni ni xí'oan, dá chi iin ciento noni ni xí'o dao tata yó'o, ta dao kaan ni xí'o oni diko noni, ta dao kaan ni xí'o oko uxian. ⁹Ndi ndaa ndo'ó ió do'o, ta kweído'o ndó —kaá Jesús.

**Yó'o kast'on Jesús ndiva'a dákí'in
tá'an na dao ña'a xí'in to'on
dána'a na**

10Dá ni kasáa ta xionoo xí'in ná noo ió na, dá ni ndato'on ñaá rá:
—¿Ndiva'a dákí'in tá'an ní dao ña'a xí'in to'on dána'a ní?

11Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Dá chi noo ndo'ó va ni xí'o Ndios ña kandaa ini ndo ña ná'a mií ná sa'a ndi kee na dándaki na. Tído ko xí'o Ndios noo dao ka ñayuu ña kandaa ini na sa'a ña yó'o. ¹²Dá chi ndi ndaa na ni natiin to'on ká'in, noon kúu na natiin ña kandaa cháa ka ini na. Tído ndi ndaa na ko xí'in natiin ña, noon kúu na ditá di'a Ndios cháa ña kandaa ini na. ¹³Sa'a ñoo dákí'in tá'an yu'u dao ña'a xí'in to'on dána'i noo dao ka ñayuu, dá kían, va'ará ndé'é ná, tído o kandaa ta'on ini na ndi kóni kaaan, ta va'ará seído'o na to'on ká'in, tído o kátóni ta'on ini na. ¹⁴Ki'o dión, dá xinkoo to'on ni taa profeta Isaías, chi di'a kaaan:

Va'ará ndidaa ka vían ná
kueídó'o ndó, tído o kátóni
ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaa ka vían ná
kande'é ndó, tído o kándaá
ta'on ini ndo.

15 Chì nì ndukáxí nda'o níó nà ñoo
yó'o,

ta kọ xí'o na míí ná kueídó'o na,
ta nì sadi ta'ani na noo ná,
dá ná o koní nà xí'ín noo ná,
ta nì o kueídó'o na xí'ín do'o na,
ta nì o kátóni ta'on ini nà,
ta nì o nándiό kuéi na noo yú'u,
dá nduva'i nà.

16 Tído ndiká'án ví noo ndo'ó, chí
túu noo ndo ndé'é ndó, ta ndiká'án
ví do'o ndó, chí seídó'o ndó. **17** Chì
miían ndaa ká'ín xí'ín ndó ña kua'á
nda'o profeta xí'ín ñayuu ndaa nì sa
ndei sa na'á nì ka'án ná koni nà ña
xiní ndo viti, tído kọ ní xiní ta'on
naan. Ta nì ka'án ta'ani na kueídó'o
na to'on seídó'o ndó viti, tído kọ ní
seídó'o ta'on naan —kaá nà.

**Nákani Jesús ndi dándáki ña nì
daná'a nà sa'á ta xiti**

18—Kueídó'o va'a ndó, chí ko'ín
kasto'ín xí'ín ndó ndi dándáki to'on
nì ñakí'ín tá'ín nì daná'i noo ndo
sa'á ta xiti ñoo. **19** Tá'an ñayuu
seídó'o to'on va'a ña ká'an sa'a ndi
kée Ndios dándáki na ñayuu, ta kọ
xí'o na míí ná kandaá ini naán, dá
kían kasaa ña u'u, ta díta váan to'on
Ndios, ña nì kankao níó ná. Díón
dándáki yu'ú íchi ñoo noo nì kwei
dao tata ñoo. **20** Ta tein yuu noo nì
kwei dao ka tata ñoo kúú ñayuu
seídó'o to'on Ndios, ta nátiin naan
xí'an kadii ini nà. **21** Tído kọ ta'ón
yo'an ini níó ná, sa'á ñoo tóó vá

kándísa naan. Chì tá vei tandó'ó
ndó'o na, o tá kásá'á ñayuu
kéndava'a na xí'ín ná sa'á ña
kándísa naan, kúú dánkoo va naan.
22 Ta tein ta'íón noo nì kwei dao ka
tata ñoo kúú ñayuu seídó'o to'on
Ndios. Tído kásá'á ndí'i cháá ka ini
nà sa'á ña'a ió ñayuu yó'o, ta kátóo
nà koo ku'ká ná. Sa'á ñoo kọ sa'ano
na xí'ín to'on Ndios, ta ni iin ña
va'a kọ kée na. **23** Tído noñó'o va'a
noo nì kwei dao ka tata ñoo kúú
ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta xí'o
na míí ná ña kandaá ini naán. Dao
noón kúú táto'on tata, ña nì xí'o iin
ciento noni. Ta dao ka nà kúú
táto'on tata, ña nì xí'o oni diko
noni. Ta dao ka nà kúú táto'on tata,
ñá nì xí'o oko uxí noni, chí kée na
ñá kóni Ndios —kaá Jesús.

**Yó'o dána'a Jesús sa'a tirió kuéi nì
xita tein tirió va'a**

24 Dá nì ñakí'ín tá'an Jesús iin ka
ñá'a xí'ín to'on nì daná'a nà noo
ñayuu ñoo, ta kaá nà:

—Táto'on kí'o nì kee iin ta nì xiti
tata va'a noñó'o rá, kí'o díón kée
Ndios dándáki na ñayuu nà. **25** Ta tein
kídi ta xiti ñoo, nì kii iin ta xiní u'u
tá'an xí'ín rá, ta nì chí'i ra tata tirió
kuéi noo káa tirió ra. **26** Sa'á ñoo tá nì
kasá'á kána yoko tirió, dá nì kandaá
ini ta kéchóon noo rá ña káa ta'ani
tirió kuéi tein tirió ra. **27** Dá nì sa'an ra
nì ndato'ón rá sato'o ñó'o ñoo: “Tatá,
zá o duý tirió va'a ní xiti ní? ¿Ndiva'a
káa ta'ani tirió kuéi tein tirió ní, tá
dáá?” **28** Dá nì kaa sato'o ñoo xí'ín rá:
“Íin ta xiní u'u va ñaá nì kexíxi nì
chi'an.” Dá nì kaa ta kéchóon ñoo:
“¿Á kọ kóni ní ná ko'on ndu to'on
nduan?” **29** Dá nì kaa ra: “Ná dá'a ní

ko'on ndo to'on ndoan, dá chí tá ná to'on ndoan, nda tirió va'a kana xí'án. **30**Konó ndó ná kua'ano dáó ñá xí'ín tirió va'a ñoó nda ná kasandaá kuu naki'in va'a yó tirió ñoó. Dá tá ná kasandaá kuu ta'andaan, dá ka'andai choon noó ra náki'in va'a tirió, ta kaai xí'ín rá: To'on ndó dinño'ó tirió kuéi, ta kató ndoan tát'o'on kató ndó ndáyo'o, dá chiño'ó ndoan. Tído ña kúú tirió va'a ñoó, ná taán va'a ndoan ini yákaí" —kaá Jesús.

**Yó'o dána'a Jesús sa'a iin tata leé
ló'o naní mostaza**

31Dá ñi ñakí'in tá'an Jesús iin ka ña'a xí'ín to'on ñi ñaná'a na, ta kaá na: —Tát'o'on k'i'o ndó'o iin tata naní mostaza, ña ñi xiti iin ta noño'ó rá, k'i'o dión kée Ndios dándáki na ñayuu na. **32**Ta miían ndaa ña yó'o kúú tata pάλί cháá ka noo dao ka tata chí'i yó noño'ó yo. Tído tá ñi xitaan, ta kúú sá'ano dikó ka vían o dúú dao ka yukú, ta ndúuan iin yító, sa'a ñoó kasaq laa, ta káva'a rí táka ri tein ndá'a rá —kaá Jesús.

**Yó'o dána'a Jesús sa'a ña dákuita
táchí yúsa pan**

33Dá ñi ñakí'in tá'an tuku na iin ka ña'a xí'ín to'on ñi ñaná'a na noó ñayuu ñoó, ta kaá na: —K'i'o dándáki Ndios ñayuu na kíán tát'o'on k'i'o kée ña dákuita táchí yúsa káva'a pan, ña ñi tiin iin ñá'a, ta ñi ñakí'in tá'an ñaa xí'ín oni yáxi harina, dá nakuíta táchífan —kaá na.

**Ña yó'o nákaní ndiva'a dána'a
Jesús dión**

34Ta dión ñi ñakí'in tá'an Jesús dao ka ña'a xí'ín to'on ñi ñaná'a na

noó ñayuu kuá'a ñoó. Ta ko ní sá dána'a ta'on na tá ko ní sá dákí'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on ñi sa ñaná'a na. **35**Dión, dá ñi xinkoo to'on ñi taa profeta, chí di'a kaáan:

Ko'in dákí'in tá'in dao ña'a noó to'on dána'i noó ñayuu.

Ta k'i'o dión dána'i noo ná sa'a ndidaá ña sa io de'é nda rá ñi kasá'a sa'a ñayuu.

**Yó'o nákaní Jesús ndi dándáki ña ñi
ñaná'a na sa'a tirió kuéi xí'ín
tirió va'a**

36Tá ñi ndi'i ñi ka'an Jesús ndisá'án xí'ín ñayuu ñoó, dá ñi ku'u na ini ve'e íin ñoó. Dá ñi natuu yati ta xionoo xí'ín ná ñoó, dá ñi kaa ra: —Nakani ní xí'ín ndu'u ndi dándáki ña ñi ñaná'a ní sa'a tirió kuéi ñoó.

37Dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Taa ñi xiti tirió va'a ñoó kúú na ñi nduu ta ñayuu yó'o. **38**Ta ño'ó xítí ñoó kúú ñayuu yó'o, ta tata tirió va'a ñoó kúú ndidaá ñayuu ño'o tixi ndá'a Ndios, ta tirió kuéi ñoó kúú na ño'o tixi ndá'a ña u'u. **39**Tá'an ra ñi xini u'u ta ñi xiti ñoó kúú ña u'u, ta kuu ñi naki'in va'a ra tirió ñoó kúú kuu keyíko Ndios sa'a ñayuu. Ta ta ñi naki'in va'a tirió ñoó kúú ángel Ndios. **40**Dá chí tát'o'on ñi kee ra ñi to'on ra tirió kuéi noño'ó rá, ta ñi ndi'i ñi chiño'ó raán noo kéi ño'ó, k'i'o dión koo tá ná kasandaá kuu noo ndí'i. **41**Chí tanda'a na ñi nduu ta ñayuu yó'o ángel kéchoon noo ná kii na nakaxi na ñayuu ño'o tixi ndá'a Ndios, ta taó xóo na ndidaá na kédaa xí'ín ñayuu na, dá kée na kuachi xí'ín ndidaá na kée ña kini. **42**Dá ko'on ángel ñoó taán ñaa ná

noo k_éi ñó'o ini xito. Ñóo kuaki na, ta ñóo kúu noo kaño'o na nakuchi tá'an no'o na. ⁴³Ta ña kúu ñayuu ndaa noo Ndios, ndato natoon ña táto'on tóon ndindii kande na noo ió tatá Ndios dándáki na. Ta ña ió do'o, ná kueídó'o na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin ña ni naní'i iin kidi di'ón

⁴⁴Táto'on k_i'o dándáki Ndios ñayuu ña kían táto'on iin kidi di'ón nákaa de'é noño'ó xítí. Ch_i iin ku_u, dá ñi naní'i iin ña kidi ñóo, dá ñi ñachikáa de'é tuku raan, ta kádi_i ini ra kua'an nó'o rá. Dá ñi sa'an ra ñi dikó ndí'i ra ña'a ió noo rá, dá ñi xiin ra ñó'o noo nákaa de'é kidi di'ón ñóo.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin ña ni naní'i iin yuu di'on ndato nda'o

⁴⁵Táto'on k_i'o dándáki Ndios ñayuu ña kían táto'on ña ñi ni'i iin ña ñi naka'an nda'i xí'in yuu di'on. ⁴⁶Ch_i tá ñi naní'i ña ñóo iin yuu di'on ndato cháa ka, dá ñi sa'an ra ñi dikó ndí'i ra ña ió noo rá, dá ñi xiin raan.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin ñono

⁴⁷Táto'on k_i'o dándáki Ndios ñayuu ña kían táto'on iin ñono, ña kían chírne_e ra ini taño'o, ta ndi ndáa mií vá tiyaká sárnee nooán. ⁴⁸Tá ñi chití nooán, dá taó raán yu'ú takuí, dá kande na kaxi ra tiyaká taán ra ini tiyiká rá, ta kirí ko vá'a taó xóo ra. ⁴⁹Ta dión ta'ani koo ku_u noo ndí'i, ch_i kankuei ángel kanoo na taó xóo na ñayuu k_ini tein ñayuu ndaa. ⁵⁰Ndi'i, dá taán ná ñayuu k_ini ñóo noo k_éi ñó'o ini xito.

Ta ñóo kuaki na, ta ñóo kaño'o na nakuchi tá'an no'o na —kaá ña.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ña sa'a xí'in ña yatá

⁵¹Dá ñi ndato'ón Jesús ta xíonoo xí'in ná:

—¿Á ñi kanda_a ini ndo ndidaá ña ñi ka'in xí'in ndó?

Dá ñi kaa ra xí'in ná:

—Jaan, tatá.

⁵²Dá ñi kaa ña xí'in ná:

—Kana'a ndó ña tá ñi ndu'u iin ra dána'a ley Moisés tixi ndá'a Ndios, dá ndo'o ra táto'on ndó'o sato'o iin ve'e, dá ch_i taó rá ña sa'a xí'in ña yatá ñó'o ini sato'ó rá.

Di'a ni ndo'o Jesús tá ni no'o ña ñoo Nazaret

⁵³Dá tá ñi ndí'i ñi dakí'in tá'an Jesús ndidaá to'on yó'o ñi ka'an ña xí'in rá, dá ñi kee na kua'an ña.

⁵⁴Dá tá ñi nasáa ña ñoo mií ná, dá ñi daná'a ña ini ve'e noo náta_a ña ñoo ñóo. Ta ñi naá ini ña ñoo ña ndé'é ñaá ná, ta kaá ña:

—¿Ndeí ñi ni'i ña káa ña ndichí ná'a rá, xí'in ña kándéé rá kée ra ña ná'ano xí'in ñayuu? ⁵⁵¿Á o duú de'e ña túxí yíto vá kúu ra káa? ¿Á o duú María va kúu naná ra káa, ta ñani ra kúu Jacobo xí'in José, xí'in Simón, xí'in Judas? ⁵⁶¿Á o duú k_i'o ra káa ndéi tein yó yó'o? Sa'a ñóo, ¿ndeí ñi ni'i ña káa ña ndichí ná'a rá? —kaá ñayuu ñóo.

⁵⁷Sa'a ñóo ko ní nákon_i ta'on ñaá ná. Dá ñi kaa Jesús xí'in ná:

—Ndeí kúu mií vá ió ñaño'ó ñayuu noo ndu'u, ña kúu profeta. Tído ña kúu ña ñoo ndu, xí'in ña ve'e ndu, noón di'a kúu ña káño'ó ñaá —kaá ña.

⁵⁸Ta kọ ní kée kua'a ta'on na ña ná'ano noo ná sa'á ña kọ ní xín na kandísa ñá ná.

Di'a nì kuu tá nì xì'ì Juan, na sa òkòdò ndúta ñayuu

14 ¹Tiempo daá ñóó nì ni'ì tó'on rey Herodes sa'a ndidaá ña ndato kée Jesús. ²Dá nì kaa ra xí'ín ta kéchóon noo rá:

—Juan, tá'an ra sa òkòdò ndúta ñayuu va kúú ta ñóó. Nì nàtaki va ra, sa'á ñóó kándéé rá kée ra ña'a ndato xí'ín ñayuu.

³Dión nì kaa Herodes, dá chì míf rá nì sa'anda choon, dá nì tiin soldado Juan, dá nì so'oni ñáá rá xí'ín cadena, dá nì chikáá ñáá rá ve'e kaa, chì kì'o dión nì xiká Herodías, ñá nì sa kuu ñadi'í ñani ra, ta nì sa naní Felipe. ⁴Dión nì kee ra, chì di'a nì kaa Juan xí'ín rá:

—Kuachi nda'o kíán, chì ió yó'ó xí'ín ñadi'í ñanon —kaá na.

⁵Sa'á ñóó nì ka'án rá ka'ání ñáá rá, tído yu'ú ra ña ñoo ra, chì nì kandísa na ña Juan kúú iin profeta.

⁶Tído tá nì naxino Herodes kuiá rá, dá nì sarsá'á de'e di'í Herodías noo rá. Ta kúú nì nàta'an ini ra ña nì kee xi. ⁷Sa'á ñóó nì ya'a yú'u rá nì ka'an ra to'on ta ña kì'o ra ndi ndáa míf vá ña'a ná kaka xi. ⁸Dá nì òkòdò kua'e ñáá ñá kúú naná xi. Sa'á ñóó nì kaa xi xí'ín rá:

—Kì'o ní iin ko'o ná kaka òkòdò Juan, ta òkòdò ndúta ñayuu, noo —kaá xi xí'ín rá.

⁹Tá nì kaa xi dión, kúnda'í nda'o nì kuu ini Herodes, tído sa'á ña nì xì'o ra to'on ra noo xí, ta sa'á ña nì seíd'o ndidaá ñayuu ndéi mesa ña nì ka'an ra dión xí'ín xí, sa'á ñóó nì

sa'anda ra choon ña dión koo. ¹⁰Dá nì sa'anda ra choon noo soldado ra ña ná ka'anda ra dikò Juan noo nákaa ña ve'e ka. ¹¹Dá nì sa'anda raan, ta nì chikáa ra diní ná ini iin ko'o né'e ra nì kasáa ra nì xì'o raan noo tadi'í ñóó. Dá nì xì'o xian noo naná xi.

¹²Dá nì kasáa ta xionoo xí'ín Juan nì nakí'in ra yikí koño na. Dá né'e raan nì sa'an ra nì dandúxi ra. Dá nì kee ra kua'an ra kastò'on ra xí'ín Jesús ña nì kuu.

Di'a nì kuu tá nì xì'o Jesús ña'a nì sasá'an o'on mìl ta

¹³Tá nì kandaa ini Jesús ña dión nì ndo'o Juan, dá nì kaa na ini iin barco, dá nì kee na kua'an na iin ka xían noo koó ñayuu ndéi. Tído nì kandaa ini ñayuu noo kua'an Jesús, dá nì kankuei na iin rá iin ñoo noo ndéi na xika sá'á ná tákuei na kua'an na ni'ì ná Jesús. ¹⁴Tá nì keta Jesús ini barco ñóó, kúú nì xini na ña kua'á nda'o ñayuu ndéi ndátí ñáá. Ta kúú nì ku'u nda'o ini na sa'a ná, sa'á ñóó nì nduva'a na ndidaá na kú'u ñó'o tein ñayuu ñóó. ¹⁵Tá nì ini kuu dáá ñóó, dá nì natuu yati ñáá ta xionoo xí'ín ná. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Kò ta'ón ve'e ndíta yati yó'o, ta sa nì ini va, sa'á ñóó ka'anda ní choon noo ñayuu kuá'a yó'o ña ná ko'on na noo ñó'o ñoo kuálí, dá ná kuiin na ña'a kasá'an na.

¹⁶Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kò káni ta'an ko'on na ndukú ná ña kasá'an na. Kì'o míf ndo'o ña'a ná kasá'an na.

¹⁷Dá nì kaa ra:

—Kò ta'ón ña'a kua'a né'e ndu. Sava'a o'on pan xí'ín uu tiyaká va.

18Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:
—Kua'án ndo ki'in ndóan, tá dáá.

19Dá nì sa'anda nà choon ña ndidaá ñayuu ná kandeí na noo ita ñoo. Dá nì tiin na ndin o'on pan ñoo xí'ín ndi nduú tiyaká ñoo. Dá nì nandé'é noo ná chí induú. Dá nì nakí'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá nì ñakuáchi na pan ñoo xí'ín tiyaká ñoo. Dá nì xí'o naan noo ñaa xionoo xí'ín ná. Dá nì dasá raan noo ñayuu kuá'a ñoo. **20**Dá nì sasá'an ndidaá ñayuu ñoo nda nì ndinoo va'a ini na. Dá tá nì ndi'i, dá nì ñakúti tã xionoo xí'ín Jesús ñoo uxí uu tiyikã xí'ín ña'a nì kandoo noo nì sasá'an na. **21**Ta táto'on o'on mil tã nì sasá'an nì kee Jesús, ta ko íin ta'on ní kekuendá ñañá'a xí'ín takuálí.

Di'a nì kuu tá nì xika Jesús noo taño'o

22Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda Jesús choon noo ñaa xionoo xí'ín ná ña ná kaa ra ini barco, ta ná chika'anda ra ko'on ra iin kã xoo taño'o. Dá nì kandoo Jesús ka'an nã ndisá'án xí'ín ñayuu kuá'a ñoo. **23**Tá nì ndi'i nì ka'an nã ndisá'án xí'ín ná, dá nì kee na kua'an nã diní yúku íin ñoo ka'an nã xí'ín Ndios. Dá tá nì kuaá, iin tó'ón míí vá ná nákaa diní yúku ñoo. **24**Ta dúú nì ta'i dáo ií vá barco ñoo kua'an ra noo taño'o ñoo. Ta kúú xoo di'a xoo di'a nákuuñ ndichi takuíí ñáni tá'an rá ndíka barco noo kánoo rá kua'an ra, ta deén nda'o vei tachí chí xoo noo kua'an ra.

25Dá tá nì kundikí, dá nì kee Jesús xíka na noo takuíí ñoo kua'an nã ni'i ná barco ñoo. **26**Tído tá nì xini tã xionoo xí'ín Jesús ña xíka na vei

na noo takuíí ñoo, kúú nì kandadí nda'o ra, ta nì kayu'ú rá:

—¡Káa vei í'íná!

Ta kúú nì'í nda'o nì kayu'ú rá sa'a ña nì yu'ú ra. **27**Ta kúú nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndeé koo ini ndo. Míí vá yu'u kúúí. O sa yu'ú ndo.

28Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Tatá, tá míí ní kúú ní, konó ní ná kakai noo takuíí xaan saai ni'í míí ní.

29Dá nì kaa nã xí'ín rá:

—Nakíí.

Dá nì noo Pedro. Dá nì kee ra xíka ra noo takuíí ñoo kua'an ra ni'í rá Jesús. **30**Tído sa'a ña ndé'é rá ña deén kána tachí ñoo, sa'a ñoo nì kixian nì yu'ú ra. Ta kúú nì kasá'a kóketa ka'ani ra kua'an ra ini takuíí. Dá nì kayu'ú rá:

—¡Dákaki ní yu'u, tatá!

31Dá nì tiin na ndá'a rá nì kane'e na, dá kaá nã xí'ín rá:

—Cháá nda'o kándéé inon yu'u. ¿Ndiva'a nì nakani kuáchi inon?

32Dá tá nì keta na xí'ín rá ini barco, kúú nì sa tuu va tachí deén ñoo. **33**Dá nì natuu yati ndidaá ña ñó'o ini barco ñoo noo Jesús, ta nì sa ndaño'o ñaá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Míían ndaa ndisa de'e Ndios kúú míí ní.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús na kú'u ndéí chí kuendá Genesaret

34Dá tá nì ndi'i nì chíka'anda nã noo taño'o ñoo, dá nì saa nã noo kúú kuendá Genesaret. **35**Tá nì ñakoni ñayuu ñoo ña Jesús kúú ná, dá nì taxí tá'an na nì sa'an nã iin rá iin ñoo ñó'o ñoo, ta nì kast'on na xí'ín ndidaá ñayuu ña nì kasáa

Jesús. Ta ndáka na ndidaá nā kú'u nī saā nā nōó Jesús. ³⁶Dá nī seí nda'í nā nōó Jesús nā ná konó ná dáko'on ndá'a ná sav'a'a yu'ú kotó nā, dá ná nduv'a'a na, kaá nā. Ta ndidaá nā nī dakó'on ndá'a yu'ú kotó nā nōó nī nduv'a'a.

Yó'o dána'a Jesús nā kánian kee yó nā kóni Ndios, ta o duú nā kóni taa

15 ¹Ta kúú nī natuu yati dao ta fariseo xí'ín tã dána'a ley Moisés nōó Jesús. Tã yó'o kúú rã nī kii ñoo Jerusalén. Dá nī kaa rã xí'ín ná:

²—¿Ndiv'a'a kō kée tã xionoo xí'ín míf ní tátō'on kī'o nī daná'a tã sá'ano ñoo yo tá sata? Chī kō nákata ra ndá'a rá xí'ín ñañó'ó, dá keí rá pan.

³Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'ó, ¿ndiv'a'a dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá kã ini ndo kee ndó choon nī sa'anda tã sá'ano ñoo yo? ⁴Dá chī di'a kua'an choon nī sa'anda Ndios: “Koo ñañó'ó ndó nōó tatá ndo xí'ín nōó naná ndo”, ta “Ndi ndáa míf vá ñayuu ná ya'a ka'an ndav'a'a xí'ín tatá nã o xí'ín naná nã, nã yó'o kúú nã kánian kuu.” ⁵Tído ndo'ó kúú rã kaá ñã kuu va ka'an ñayuu xí'ín tatá nã, xí'ín naná nã: “O kúu ta'on chindeéí míf ní xí'ín ñã'a né'e va'i, chī sã nī kaajī kī'oi ñã nōó Ndios.”

⁶Ta sa'á ñã ká'an nã dión, sa'á ñōó kō káni kãan chindeé ná tatá nã xí'ín naná nã, kaá ndo'ó. Ta dión kée ndó dátuyú ndó choon nī sa'anda Ndios xí'ín ñã nī ndaki ini míf ndó.

⁷¡Taa uu nōó vá kúú ndó! Ndaa va nī ka'an profeta Isaías sa'a ndo, chī di'a nī taa na:

⁸Tá'an ñayuu ndéi viti kéká'ano na yu'u xí'ín yú'u oon va na, tído xí'ín nío ná kō kóni ta'on na yu'u.

⁹Kō ndáya'i ta'on ñã ndáño'o na yu'u, dá chī ñã dána'a nã kúú ñã nī ndaki ini ñaxintóni tã va.

¹⁰Dá nī kana Jesús ñayuu kuá'a ñoo ñã ná natuu yati cháá kã nã, dá nī kaa nã xí'ín ná:

—Kueídó'o va'a ndó ñã ko'in ka'in xí'ín ndó, dá katóni va'a ini ndo.

¹¹Ni iin ñã'a seí ndo kō dáyakō ñaa nōó Ndios. To'on kánkuei yú'u vá ndó kían dáyakō ñaa.

¹²Dá nī natuu yati tã xionoo xí'ín ná, dá nī kaa ra:

—¿Á ná'á ní ñã nī tar'u'u nda'o ini tã fariseo sa'á ñã nī ka'an ní dión?

¹³Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndidaá yukū, ñã kō ní xítī tatáj, nã ió induú, ñoo kían kánian to'on na xí'ín nda yō'an. ¹⁴Ná dá'a ni nakani ini ndo sa'a rá, chī tã kō túu nōó vá kúú rá, ta tíin ndaa rã dao kã nã kō túu nōó. Chī tá tíin ndaa iin tã kō túu nōó iin kã tã kō túu nōó, dá kían ndi nduú rã kuei ini yái.

¹⁵Dá nī kaa Pedro xí'ín ná:

—Nakani ní xí'ín ndu'u ndi dándáki to'on nī dakí'in tá'an ní nī daná'a ní nōó ñayuu kuá'a ñoo.

¹⁶Dá nī kaa nã xí'ín Pedro:

—¿Á dión ta'ani kō kátóni ta'on ini ndo'ó? ¹⁷¿Á kō kándaã ta'on ini ndo ñã ndidaá ñã'a seí ñayuu, ini tixi va na kua'an? Tá kúú tá nī ndi'i, dá kua'an nã sata vé'e tatá náan.

¹⁸Tído to'on kánkuei yú'u ná, ñōó kían vejī nda maá nío ná, ta ñōó di'a kían dáyakō ñaa nōó Ndios. ¹⁹Dá

chì nda maá nío ná vei ña kini nákani ini na kee na, dá ka'ání ná ñayuu, ta kée na kuachi xí'ín na ko kúú ñadi'í na o yí ná, ta kée na ña ka'an noo xí'ín ñí ná, ta kí'ín ku'íná ná, ta káva'a na kuachi tó'ón sa'a dao ka na, ta ká'an ndava'a na sa'a ndi ndáa mií vá ñayuu.

20 Ndidaá ña kini yó'o kían dáyako ñaá noo Ndios. Tído ña ko nákata na ndá'a ná xí'ín ñañó'ó, dá keí ná ña'a, ko dáyako ta'on ñaá noo Ndios.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin de'e di'í ña'á túkú

21 Dá ni keta Jesús ñoo ñoo, dá ni kee na kua'an na xí'ín ña xionoo xí'ín ná chí kuendá ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. **22** Ñoo ni kasáa iin ñá'a, ta kíán iin ñá'a kuendá Canaán. Ta ni kixián iin ñoo ló'o nákaa yati ñoo. Dá ni kayu'án Jesús:

—Tatá, mií ní na kúú de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'á yu'u, chí ndó'o nda'o nío de'e di'í kée iin espíritu kini.

23 Tído ni iin to'on ko ní ka'an na xí'án. Dá ni natuu yati ña xionoo xí'ín ná. Dá ni seí nda'í ra noo Jesús, ta kaá ra xí'ín ná:

—Ka'an ní xí'ín ñá'a káa ná ko'an, dá chí káyuu'ú nda'a vaán tákaaán vei ña sata yo.

24 Dá ni kaa Jesús:

—Sava'a noo na Israel, na kúú tátoto'on iin léko, kirí ni ndañó'ó vá, ni tanda'a Ndios yu'u veii.

25 Dá ni kasáa ñá'a ñoo ni sa ku'ín xitán noo Jesús, ta ni kaaan:

—¡Chindee ní yu'u, tatá!

26 Dá ni kaa Jesús xí'án:

—Ko vá'a ta'on kuio ndaa yo pan ndá'a takuálí, ta kí'o yóan noo ña.

27 Dá ni kaa ñá'a ñoo xí'ín ná:

—Ndaa va ká'an ní, tatá. Tído seí va ña ñoo yúchi pan ña kuéi yú'u mesa sato'o ri.

28 Dá ni kaa Jesús xí'án:

—Naná ló'o, mií ña ndaa ndisa kándéé ká'ano inon yu'u. Ta ná ko'ín keei ña xikon —kaá na.

Ta kúú mií hora daá ñoo ni nduva'a de'e di'áan.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús kua'a nda'o ñayuu

29 Dá ni kee Jesús kua'an na. Tá ni kasandaá yati na yú'u ñaño'o naní Galilea, dá ni kaa na diní iin yúku íin ñoo. Dá ni sa ko na ió na. **30** Ta kua'a nda'o ñayuu ni natuu yati noo ná, ta ndáka na na ni natí sa'a, xí'ín na ko túu noo, xí'ín na ko kuú ká'an, xí'ín na ko ndáa va'a ndá'a xí'ín sa'a, xí'ín na ndó'o dao ka kue'e, ni kasáa na ni chindei ñaá na noo íin Jesús. Dá ni nduva'a ña ná.

31 Ta kúú ni naá ini ñayuu ñoo sa'á ña ni naka'an na ko kuú ka'an, ta ni nduva'a na ko ndáa va'a ndá'a xí'ín sa'a, ta ni nakaka na ni natí sa'a, ta ni natuu noo na ko túu noo. Ta ni keká'ano ndidaá ñayuu ñoo Ndios, na ndañó'o na Israel.

Di'a ni kuu tá ni xi'o Jesús ña'a ni sasá'an komi mil ña

32 Dá ni kana Jesús ña xionoo xí'ín ná ñoo. Dá ni kaa na xí'ín ná:

—Kú'u nda'o ini sa'á ñayuu kuá'a yó'o chí sa ni xino oni kuú ndéi na xí'ín yu'u, ta ko'o ka ña'a kasá'an ná. Tído ko kóni ta'on yu'u tanda'a nditai na no'o ve'e na, dá chí oon ni kuu yí'í na íchi.

33 Dá ni kaa na xionoo xí'ín ná ñoo:

—¿Ndeí ki'in yó kua'a pan noo kúú ño'ó ichí yó'o ki'o yó keí ñayuu kuá'a yó'o, dá ndinoo ini na?

34Dá ni ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e ndó?

Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Usá va pan né'e ndu'u, xí'ín cháá tiyaká.

35Dá ni sa'anda Jesús choon ña ná kandeí ñayuu ñoó noño'o. **36**Dá ni tiin na ndin usá pan xí'ín tiyaká ñoó. Dá ni ñaki'o na ndivé'e noo Ndios. Dá ni sa'anda na pan ñoó. Dá ni xi'o naan noó ta xionoo xí'ín ná. Dá ni dasá raan noó ñayuu kuá'a ñoó. Ta dión ta'ani ni kee na xí'ín tiyaká ñoó. **37**Dá ni sasá'an ndidaá ñayuu ñoó nda ni ndinoo va'a ini na. Tá ni ndi'i, dá ni dakútí rá usa tiyika xí'ín ña ni kandoo noó ni sasá'an ñayuu ñoó. **38**Ta ta ni sasá'an ñoó ni sa kuu táto'on komi mil, ta ko iin ta'on ní kekuendá na ñá'a xí'ín takuálí.

39Tá ni ndi'i, dá ni ka'an Jesús ndisá'an xí'ín ñayuu kuá'a ñoó. Dá ni kaa na ini barco xí'ín ta xionoo xí'ín ná. Dá ni ki'in na kua'an na chí kuendá Magdala.

Yó'o ni xika ta fariseo ña ná kee Jesús iin ña'a ndato

16 **1**Ñoó ni kasáa dao ta fariseo xí'ín ta saduceo, ta ni ka'an rá dátuu rá Jesús, chí ni xika ra ña kee na iin ña'a ndato chí induú, dá ná kande'á á miñan ndaa ni kii na noo Ndios. **2**Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Tá kua'an kuaá, dá kaá ndo: “Va'a nda'o koo taan, chí ni kana kua'á induú.” **3**Tá ni tuu noo na'a, dá kaá ndo di'a: “Kana nda'o tachi kuu víti, chí ni kana kua'á induú, ta

iin víko nda'o.” ¡Kúú ndó ñayuu uu noo, dá chí va'a ti'a ndó kándaá ini ndo ndi kee induú, tído ko kándaá ini ndo ndi kóni kaa ña ná'ano xiní ndo tiempo viti! **4**Ñayuu káni nda'o ndéi tiempo viti, ta xiní xixi na Ndios, chí xika na ña kee yu'u ña ndato noo ná, dá kandisa na. Tído o kée ta'an vai ni iin ña ndato noo ná. Sava'a ña ndato ni ndo'o Jonás koni na ndo'o yu'u —kaá na.

Dá ni dankoo ñaá Jesús, dá ni kee na kua'an na.

Di'a kua'an ña ni dána'a Jesús sa'á ña ko vá'a dána'a ta fariseo

5Ta ni saa na iin ka xoo taño'o, tído ni nandodó ta xionoo xí'ín ná kane'e ra pan keí rá xí'ín ná. **6**Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kanda ndo mií ndó noó ña dákuita tachi pan, ña kían kéchóon ta fariseo xí'ín ta saduceo.

7Dá ni kasá'a ndátó'ón tá'an mií ta xionoo xí'ín ná ñoó:

—Dión ka'an na, chí ko ní sá ne'e yó pan kixió.

8Kúú ni kandaá va ini Jesús ña ni ka'an ra dión. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón kuáchi ndo sa'á ña koó pan né'e ndó? ¿Á cháá vá kándéé ini ndo yu'u, ndani? **9**Ta, ¿á ko kándaá ii vá ini ndo? ¿Á ko ndísaa ta'on ini ndo ña o'on va pan ni tiin yu'u ni xi'oi ni sasá'an o'on mil ta ñoó? ¿Á ko ndísaa ta'on ini ndo ndidaá tiyika ni dakútí ndó xí'ín ña ni kandoo noó ni sasá'an ñayuu ñoó? **10**Ta, ¿á ko ndísaa ta'on ini ndo ña usá va pan ni tiin yu'u ni xi'oi ni sasá'an komi mil ta? Ta, ¿á ko ndísaa ta'on ini ndo ndidaá tiyika ni dakútí ndó xí'ín ña ni

kandoo noo ni sasá'an ñayuu ñoo?
 11 ¿Á ko kandaá jí vá ini ndo ña ko ní ka'an ta'on vei sa'a pan? Chì ña ni ka'in xí'ín ndó kían dándáki ña kánian kandaá ndo mií ndó noo ña dákuita tachí pan, ña kéchóon ta fariseo xí'ín ta saduceo.

12 Dá ví ni kandaá ini ra ña ko ní ka'an na sa'á ña kánian kandaá ra mií rá noo ña dákuita tachí ndisa pan. Chì di'a ni ka'an na ña kandaá ra mií rá noo to'on dána'a ta fariseo xí'ín ta saduceo.

Di'a ni kuu tá ni kaa Pedro ña Jesús kúu Cristo, na dákaki ñaá

13 Tá ni saá Jesús chí ñoo Cesarea Filipino, dá ni ndato'ón ná ta xionoo xí'ín ná, ta kaá na xí'ín rá:

—¿Ndá yoo kúu yu'u, na ni nduu ta ñayuu yó'o, kaá ñayuu ñoo?

14 Dá ni kaa ta xionoo xí'ín ná:

—Dao na kaá ña kúu ní Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu. Ta dao ka na kaá ña kúu ní profeta Elías. Ta dao ka na kaá ña kúu ní profeta Jeremías. Ta dao na kaá ña kúu ní iin ka profeta.

15 Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúu yu'u, kaá ndo'ó?

16 Dá ni kaa Simón Pedro:

—Mií ní kúu Cristo, na dákaki ñaá. Ta mií ní kúu de'e Ndios takí.

17 Dá ni kaa na xí'ín Pedro:

—Ndiká'án ví yo'ó, Simón, de'e Jonás, dá chí o dúu ñayuu ní dátoon ñaxintónon, dá nákonon yu'u. Di'a tatái Ndios, na ió induú vá, ni datóon nooon. 18 Ta ká'an ta'ani yu'u xí'ón viti ña kanaaní yo'ó Pedro, ña kóni kaa yuu, ta satá yuu yó'o ko'in kava'i ve'e ño'i, na kúu

kuendái, ta o kándeé ta'on ña kúu yái ndii dánaá ñaáán. 19 Ta noo ndá'a miíon naki'o yu'u nda'á kaa, dá ka'andon choon noo ñayuu ño'o tixi ndá'a Ndios. Chì tá ná ka'andon choon noo ñayuu Ndios, ta kuiin Ndios xí'ón. Tá ná kadon dao choon noo ná, ta kuiin ta'ani Ndios xí'ón —kaá na.

20 Dá ni sa'anda na choon noo ta xionoo xí'ín ná ña ná dá'a ni ka'an ra xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ña mií ná kúu Jesús, na kúu Cristo.

Yó'o kásto'on Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná ndi ndo'o na, dá kuu na.

21 Nda daá ni kasá'a ná kásto'on na xí'ín ta xionoo xí'ín ná ña miían ko'on na ñoo Jerusalén, dá ndo'o naní níó ná kee ta sá'ano xí'ín ta duti saku'a'a, xí'ín ta dána'a ley Moisés, ta kuu na. Ndi'i, dá natakí na tixi kuu óni. 22 Dá ni taó xoo ñaá Pedro. Dá ni kasá'a rá dánani ñaá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, o kóno ta'on Ndios ña ndo'o ní dión. ¡Ni iin kuu o ndó'o ní dión!

23 Dá ni nandio koo Jesús ni sa nde'é ná Pedro. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¡Kua'án kuxoo noói, chí kéeón táto'on kée ña u'u! Yo'ó kúu ra kétéin noói, chí ko nákaní inon sa'a ña kóni Ndios, di'a nákaní inon táto'on ki'o nákaní ini ta va.

24 Dá ni kaa na xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'án kanoo xí'ín yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ña kóni mií ndó, ta natiin ndó cruz, ña kían ió ndo kuu ndo sa'í, ta ndiko ndo yu'u, ná ko'o. 25 Chì ndi

ndáa na kóni dákaki na mií ná ñayúú yó'o, noón di'a kúú na kuu. Tído ndi ndaá na xí'o mií ña kuu na sa'a yú'u, noón di'a kúú na ni'í ña kataki na. ²⁶Dá chi, ¿ndí kían va'a ni'í ñayuu tá ná kandeé ná ni'í ná ndidaá ña kuiká ió ñayúú yó'o, ta naá vá ná noo Ndios? O, ¿ndí kían kúú ña'a ndáya'i cháá ka tá o duú ña ni'í ná ña kataki chíchí ná, ká'án ndó? ²⁷Dá chi iin kuú, dá nandió koo na ni nduu taa ñayúú yó'o kasaa na, ta ndato naye'e ndaa na tát'o'on ki'o náye'e tatá na, ta nandió koo na xí'ín ndidaá ángel kéchóon noo ná, dá chiya'i na iin rá iin ñayuu tát'o'on ki'o káa choon ni kee na. ²⁸Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ió dao ndo'ó, na ndíta yó'o, o kuú ta'on ndó nda ná koni ndo na ni nduu taa ñayúú yó'o tá koo na kii na dándáki na —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni naye'e ndaa ñi
Jesús xí'ín dá'on ná

17 ¹Tá ni ya'a iño kuú, dá ni kee Jesús ndáka na Pedro, xí'ín Jacobo, xí'ín ñani ra, ta naní Juan kua'an na diní iin yúku dikó. ²Ta ñoó ni naḍaon na tát'o'on ki'o káa na noo rá. Kúú ni naye'e ndaa oon ví noo ná tát'o'on yé'e ndindii. Ta ni ndukuxí kachi dá'on ná tát'o'on ki'o ndato tóon ñó'o. ³Ta kúú iin kuití vá ni na'a noo Moisés xí'ín Elías, ta ndíta na ndátó'on ná xí'ín Jesús. ⁴Dá ni kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Va'a kúú ndéi ndu yó'o, tatá. Tá kóni ní, dá ná kava'a ndu oni tiya'ó. Iian ná koo mií ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías —kaá ra.

⁵Ta xían nani ká'an i Pedro xí'ín ná, kúú ni naḍaxiño iin viko ndato yé'e. Ta kúú ni ḍadá'i ñaá. Ta kúú tein viko ñoó ni seido'o ra ni ka'an Ndios:

—Ta yó'o kúú de'e maní yu'u, ta náta'an inii xiníí xí. Kuefídó'o ndó to'on ká'an xi —kaá na.

⁶Tá ni seidó'o ta xionoo xí'ín ná ñoó to'on ni ka'an Ndios, dá ni sa kuíta xi'tí rá, ta ni xino taan ra nda noñó'o, ta ni yu'ú nda'o ra. ⁷Dá ni natuu yati Jesús noo ndéi ra, dá ni kani ndá'a ná sata rá, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndakuei ndó, ta ná dá'a ni yu'ú ndo.

⁸Dá tá ni ndane'e noo rá, kúú sa koó ka va taa ñoó ndíta xí'ín Jesús. Ndada iin tó'on mií vá ná iin noo rá.

⁹Ta noo konoo Jesús kua'an na ndika yúku ñoó xí'ín taa ñoó, dá ni sa'anda na choon noo rá, ta kaá na:

—Ná dá'a ni nakani ndó xí'ín ni iin tó'on ñayuu sa'a ña ni na'a Ndios noo ndo nda ná kasandaá kuú nataki na ni nduu taa ñayúú yó'o.

¹⁰Dá ni ndat'o'on rá Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an taa dána'a ley Moisés ña dinñó'ó ka kánian kii profeta Elías, dá kasaa na dákaki ñaá?

¹¹Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndaa va ká'an ra ña dinñó'ó ka kánian kii Elías ndeyíko na ndidaá ña'a. ¹²Tído yu'u ká'in xí'ín ndó ña sa ni kixi va Elías, ta ko ní nákonii ta'on ñaá rá, chi ni kee ra xí'ín ná tát'o'on ki'o ni ka'án mií rá. Ta dión ta'ani ko'on ra kee ra xí'ín na ni nduu taa ñayúú yó'o —kaá na.

¹³Dá ni kandaḍa ini ta xionoo xí'ín ná ñóó ña ká'an na sa'a Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu.

Di'a ni kee Jesús ni nduv'a na iin tayii nákaa espíritu kini

14Tá ni naxino na noo ndéi ñayuu kuá'a ñoó, dá ni natuu yati ñaá iin taa, dá ni sa ku'ín xití rá noo Jesús, dá ni kaa ra xí'ín ná:

15—Tatá, ku'u ini ní sa'á de'e ló'i, dá ch'i ndó'o xi kue'e xí'i yí'i, ta ndó'o nda'o níó xí, ch'i kánkao nda'o xi noo kéi ñó'o, xí'ín noo ñó'o takuif kée kue'e ndó'o xi. **16**Ta ndákai xí ni kasáa noo taa xionoo xí'ín ní, dá nduv'a ñaá rá, tído ko ní kándeé ta'on ra —kaá na.

17Dá ni kaa Jesús:

—iNandéé ka vían ñayuu ko kándisa kúu ndó'o, ta dó'o nda'o ndó! ¿Ndidaa ka ví kooi xí'ín ndó? Ta, ¿ndidaa ka ví k'i'o ndeé iní sa'a ndo? Kane'e ndó tayii xaan nakíi ndo —kaá na.

18Dá ni sa'anda Jesús choon noo espíritu kini nákaa ini xi. Dá ni ketaan kua'an. Ta kúu iin ndéé vá ni nduv'a xi mií hora daá ñóó.

19Dá ni natuu yati ta xionoo xí'ín ná noo ná, dá ni ndato'on xoo ñaá rá:

—¿Ndiv'a ko ní kándeé ndu'u taó ndú espíritu kini ñoó?

20Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ch'i cháá vá ni kándeé iní ndo ña nduv'a xi kee Ndios. Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña va'ará lú'u kándeé iní ndo Ndios tát'on k'i'o leé ndíki mostaza, dá kían kuu va ka'an ndo xí'ín yúku iin káa:

“Kua'án ná kuiion chí káa”; ta kúu dión vá kakuuan. Ta kúu ni iin ña'a o kákuu ña kuách'i noo ndo. **21**Tído o kándeé ta'on ndó taó ndo espíritu kini, ña kée dión, tá ná o káka ndo

ñā manī noo Ndios, ta xīan nani o káne'e iī ndo —kaá na.

Yó'o kásto'on tuku Jesús ndi ndo'o na, dá kuu na

22Ta nani ndéi na kuendá Galilea, dá ni kaa Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

—Ko'on iin taa nakí'o ra na ni nduu taa ñayuu yó'o noo ndá'a ta xiní u'u ñaá, **23**dá ka'ání ñaá rá. Tído tixi kuu óni, ta kúu nataki va na —kaá na.

Ta kúu ni kunda'í nda'o ini ra sa'á ña ni ka'an na dión.

Di'a ni kuu tá ni xí'o Jesús di'ón sa'a ve'e ño'o ká'ano

24Tá ni saa na ñoo Capernaum, dá ni natuu yati dao taa kí'ín ya'i sa'a ve'e ño'o ká'ano noo ió Pedro, dá ni ndato'on ñaá rá:

—¿Á ko xí'o ta'on maestro ní di'ón sa'a ve'e ño'o?

25Dá ni kaa Pedro:

—Jaan, xí'o naan.

Tá ni ndu'u Pedro ve'e, ta kúu yachi va ni ndato'on ñaá Jesús:

—¿Ndi ká'án yo'ó, Simón? ¿Ndá noo kí'ín ya'i ta né'e choon ñayuu yó'o sa'a ñó'o? ¿Á noo na ñoo mií rá, o noo na ñoo tukú dándáki ra?

26Dá ni kaa Pedro:

—Noo na ñoo tukú vá kí'ín ya'i ra.

Dá ni kaa Jesús:

—Jaan, ch'i na ñoo ra, ko káni ta'an vaan chiya'i na. **27**Tído ná dá'a ni dár'u'u yo rá. Kua'án yú'u taño'o, ta tiión tiyaká, ta kirí mií noo ni tiión, ta nandiká yú'u ri. Ta ñoó nani'on iin di'ón kaa. Ta kane'ón ña kisón, dá kí'ón ña noo rá sa'a yú'u xí'ín sa'a miíón —kaá na.

**Yó'o dána'a Jesús sa'a ndá yoo kúú
nā ndáya'i cháá ká noo Ndios**

18 ¹Ta tiempo daá ñóó ñi
nātuu yati tã xíonoo xí'ín
Jesús noo ío nā, dá ñi kaa rã xí'ín
ná:

—¿Ndá yoo kúú nā ndáya'i cháá
ká tein nā ñó'o tixi ndá'a Ndios?

²Dá ñi kana Jesús iin tayíí ló'o ñin
ñóó ñi saá xí noo ná. Dá ñi chikani
ñáá ná tein tã xíonoo xí'ín ná ñóó.

³Dá ñi kaa nā:

—Mífan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó
ñā tá ná o nádaon ndó míí ndó
nduu ndó táto'on kî'o kúú takuálí,
dá kían ni iin kuú o koní ndo ndu'u
ndó tixi ndá'a Ndios. ⁴Chî ndi ndáa
nā kénóo míí táto'on kî'o kúú
takuálí, noón vá kúú nā ndáya'i
cháá ká tein nā ñó'o tixi ndá'a
Ndios. ⁵Ta ndi ndáa miíó ñayuu ná
natiin va'a iin takuálí ta káa táto'on
kî'o káa tayíí yó'o sa'á ñā kúú ná
kuendá yu'u, dá kían keei kuendá
ñā míí vái ñi natiin va'a na.

**Yó'o dána'a Jesús ñā ná dá'a ni
dáka'an kue'é yo dao ká ñayuu ñā
ya'a na kee na kuachi**

⁶Ta ndi ndáa míí ñayuu kándéé
dáka'an kue'é takuálí kándísa yu'u
ñā ya'a xi kee xi kuachi, noón kúú
nā va'a cháá ká ná kandiko yuu
molino dikó ná, ta ná dáqueta ñáá ná
ndā maá ini tãño'o. ⁷¡Nda'í kúú ví
ñayuu ndéi ñayúú yó'o, chî kuá'a
ndá'o ñā'a dáka'an ñáá, dá ya'a na
kee na ñā kini! Ta daá kuití vei ñā
dáka'an ñáá ñā kee na kuachi. Tído
jnda'í cháá ká ví ndo'o nā dáka'an
kue'é dao ká ñayuu, dá ya'a na kee
na kuachi!

⁸Sa'á ñóó tá yá'a ndó kée ndó
kuachi xí'ín ndá'a ndo o sa'a ndo, dá
kían ka'anda ndo iin xooan, ta dákana
ndóan. Chî va'a cháá ká ví ñā ku'u
ndó noo ío Ndios xí'ín iin xoo ndá'a
ndo o xí'ín iin xoo sa'a ndo o duú
kaan ko'on ndo xí'ín ndi nduú ndá'a
ndo o ndi nduú sa'a ndo kaño'o ndó
indayá noo kéí ñó'o, tá'an ñā ni iin
kuú o ndá'o. ⁹Tá yá'a ndó kée ndó
kuachi xí'ín nduchí nóo ndo, dá kían
taó ndóan, ta dákana ndóan. Chî va'a
cháá ká ví ñā ku'u ndó noo ío Ndios
xí'ín iin xoo nduchí nóo ndo o duú
kaan ko'on ndo xí'ín ndi nduúan
kaño'o ndó indayá noo kéí ñó'o.

**Yó'o dána'a Jesús sa'a iin léko
ni ndañó'o**

¹⁰O sa káñó'o ndó ni iin tó'on
takuálí yó'o, chî mífan ndaa ká'ín xí'ín
ndó ñā daá ndíta va ángel ndáka ñáá
náki'o na kuendá sa'a xí noo tatáí, nā
íó induú, ¹¹chî ñi kasáa nā ñi nduu tã
ñayúú yó'o nandukú ná ñayuu ñi kana
xoo noo Ndios, dá dáka'í ñáá ná.

¹²¿Ndi kée iin tã ndáka iin ciento
léko tá ñi ndañó'o iin rí, ká'án ndó?
¿Á kó dánkoo ta'on ra komi díko sa'on
komi ká ríón, dá ki'in ra ko'on rã
yúku nandukú rá kirí ñi ndañó'o ñóó?
¹³Dá tá ñi naní'í rá rí, ná ka'an ndaai
xí'ín ndó ñā kádií cháá ká ini rã sa'a
kiríóón o duú sa'á komi díko sa'on
komi kirí kó ní ndañó'o ñóó. ¹⁴Ta
dión ta'ani kó kóni ta'on tatá yo
Ndios, nā ío induú, ñā ndañó'o iin káa
takuálí yó'o.

**Yó'o dána'a Jesús ñā kánian ku'u
ká'ano ini yo sa'a sátá'an yó**

¹⁵Ta tá ñi ya'a iin káa ñani ndo
ñi kee na iin kuachi noo ndo,

kua'án ndo dánani ndó nà noó kò
íin ndéi. Tá nì nakoni nà kuachi na,
dá kían nandei va'a tuku ndó.

16Tído tá kò kóni nà nakoni nà
kuachi nì kee na, dá kían kua'án
ndo kuaka ndó iin o uú kà ñayuu,
dá chì kaá ley ña uú o onì taa
xínñó'ó kì'o kuendá sa'a iin ña'a, dá
kían keyíko choon. **17**Tído tá kò ní
kékuendá nà ñayuu ndáka ndó nì
sa'an ndo, dá kían nakì'o ndó
kuendá noo ndidaá nà kándisa xí'ín
ndó sa'á kuachi nì kee na. Tá ni noó
nà kándisa ñoó kò ní xiin na nakoni
nà kuachi na, dá kían ná kando na
kakuu na iin nà kò ná'á Ndios, o iin
na kí'ín ya'i sa'a ñó'o noo ndo.

18Míían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó
ña tá ná kadi ndo dao choon noó
ñayuu ñayúú yó'o, kuiin va Ndios
xí'ín ndó nda induú. Ta tá ná
ka'anda ndo choon noo dao kà nà
ñayúú yó'o, kuiin ta'ani Ndios xí'ín
ndó nda induú. **19**Ta nándi'ó koo
tukui ká'ín xí'ín ndó ña tá náki'ín
tá'an uú ndo, ta iin noó nì nduu
ñaxintóni ndo, ta kaka ndo ndi ndáa
mií vá ña'a, dá kían tatái Ndios, nà
ió induú, kì'o na ña noo ndo. **20**Dá
chì noo nátaaka uú o onì ñayuu ndéi
na kéká'ano na yu'u, me'í nà ñoó
iói.

21Dá nì natuu yati Pedro noo ná,
dá nì kaa ra:

—Tatá, ¿ndidaá ta'ándá kánian
ku'u ká'ano ini sa'a ñani tá yá'a na
nooí? ¿Á nda usá ví ta'ándá?

22Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—O duú usá oon ni ta'ándá, kaá
yu'u. Di'a nandi'ó kooón ku'u
ká'ano inon sa'a ná onì diko uxi
ta'ándá. Ta keeón dión usá
ta'ándá.

**Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'á
uú taa táj noo iin rey**

23Kì'o dándáki Ndios ñayuu na
kían táto'on kì'o kée iin rey tá
ndékuendá ra xí'ín tã kéchóon noo
rá. **24**Iin kuú, dá nì kasá'á rá
ndékuendá ra xí'ín ra táj noo rá.
Kúú nì kana ra iin taa táj uxi mil
di'ón plata noo rá nì saa ra. **25**Ta kò
ní kándeé ta'on ra chiya'i ra di'ón
táj ra. Sa'á ñoó nì sa'anda rey ñoó
choon ña ná ñikó rá mií rá xí'ín
ñadi'í ra, xí'ín de'e ra, xí'ín ndidaá
ña va'a ió noo rá, dá ná naa ña táj
ra. **26**Dá nì sa kuíin xití tã kéchóon
ñoó, dá nì kasá'á rá seí nda'í ra noo
rey ñoó, ta kaá ra: “Tatá, kandati
tóo ní yu'u, dá ná chiya'i ndi'ii ña
távì noo ní.” **27**Dá nì ku'u ini rey
ñoó sa'a rá. Ta kúú nì dayáa ñaá rá,
dá nì xì'o ká'ano ini ra sa'á di'ón táj
taa ñoó noo rá.

28Tído tá nì yaa tã ñoó kua'an ra,
ta kúú ñoó nì náki'ín tá'an ra xí'ín
iin kà tã kéchóon dáó xí'ín rá, ta táj
taa yó'o iin ciento di'ón plata noo
mií rá. Dá nì tiin ñaá rá, dá nì
kasá'á dáku'al'ánó ñaá rá, dá kaá ra:
“Chiya'i kí'í ña távon nooí.” **29**Dá nì
sa kuíin xití ta'ani taa kéchóon dáó
xí'ín rá ñoó, nì kasá'á seí nda'í ra
noo rá, ta kaá ra: “Kandati tóo ní
yu'u, dá ná chiya'i ndi'ii ña távì noo
ní.” **30**Tído kò ní xiin ta'on ra
kandati tóo ñaá rá. Di'a nì sa'an ra
nì saki ra choon sa'á ra táj noo rá,
dá nì chikáa ñaá rá ve'e kaa nda ná
chiya'i ndi'ii ra ña táj ra noo rá. **31**Tá
nì xini dao kà tã kéchóon dáó xí'ín
rá ña dión nì kee ra, kúú nì tar'u'u
nda'o ini ra. Dá nì sa'an ra nì
nakani ndi'ii ra xí'ín rey ñoó sa'a

**Di'a ni kuu tá ni natiin va'a
Jesús takuálí**

13Ta ni ndi'i, dá ndáka ñayuu dao takuálí vei na noo Jesús, dá ná chinóo na ndá'a ná diní xí, dá ná kaka ña ña maní noo Ndios sa'a xí. Tído ni kasá'a táa xionoo xí'in Jesús dánani ra ñayuu ñoo sa'a ña kée na dión. **14**Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Konó ndó noo takuálí xaṅ ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chituu ndó xi, dá chi ñayuu kándéé iní tatá Ndios táto'on kándéé iní takuálí xaṅ tatá xi, noón kúu ña ñó'o tixi ndá'a Ndios —kaá na.

15Dá ni chinóo na ndá'a ná diní iin rá iin xi. Dá ni xika ña ña maní noo Ndios sa'a xí. Tá ni ndi'i, dá ni kee na kua'an na.

Di'a ni ka'an Jesús xí'in iin ta kuiká

16Kúu ni natuu yati iin ta noo iin Jesús, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Maestro va'a kúu ní. Ta, ¿ndí kían kánian kee, dá ni'í ña kataki chíchíí?

17Dá ni kaa ña xí'in rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúu yu'u iin ña va'a? Ta ni iin tó'on ñayuu ko kúu ña va'a. Iin tó'on diní Ndios vá kúu ña va'a. Tído, tá kónon ni'on ña kataki chíchón, dá kían kánian keeón choon sa'ándá Ndios.

18Dá ni kaa ra xí'in ná:

—¿Ndi ndáa choon kánian kee?

Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—O sa ka'ánoon ndii, ta o sa kéeón kuachi xí'in iin ñá'a ko kúu ñadi'óon, ta o sa kí'in kuí'ínón, ta o sa káva'ón ña to'ón ka'on, **19**ta koo ñañó'ó noo tatóon xí'in noo nanóon, ta ku'u inon sa'a ñayuu xi'on táto'on ndó'on xí'in miíon.

20Dá ni kaa ta ñoo:

—Nda' lo'o vei ni kasá'a seídó'i ndidaá choon yo'o. ¿Á ió iin ka ña'a kómani kee?

21Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Tá kónon kakuuón iin ta ndaa noo Ndios, kua'an dikó ndí'on ña'a ió noon, ta dasón di'on ñoo noo ña kúnda'í, dá kían koo kuí'ón chí induú, dá kían kisón kanooón xí'in yu'u.

22Tá ni seido'o ra ña dión ni kaa Jesús, ta kúnda'í nda'o ni kuu ini ra ni nandió ko ra kua'an ra, chi ta kuiká nda'o kúu rá.

23Dá ni kaa Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña kuachi nda'o kían, dá ndu'u ñayuu kuiká tixi ndá'a Ndios. **24**Ta nandió ko tukui ká'in xí'in ndó ña kaon cháa ka chika'anda iin camello yá'i iin ión tukú o duú ka ña ndu'u iin ña kuiká tixi ndá'a Ndios —kaá na.

25Tá ni seídó'o ta xionoo xí'in ná to'on yo'o, kúu ni naá nda'o ini ra. Dá ni ndato'ón rá Jesús:

—¿Ndá yoo ni'í ña káki na, tá dáá?

26Dá ni nandió ko Jesús ni sa nde'é ná noo rá, dá ni kaa ña xí'in rá:

—Ni iin tó'on ta'on ñayuu o kándéé kee dión, tído ndidaá tá'an va ña'a kándéé Ndios kee na.

27Dá ni kaa Pedro xí'in ná:

—Ndu'u kúu ra ni ñankoo ndi'i ndidaá kúu ña'a ió noo ndú, ta xionoo ndu xí'in mií ní, tatá. ¿Ndi kían ki'o Ndios noo ndú'u, tá dáá?

28Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña tá ná kasandaá kuu ndesáá Ndios

ndidaá ñā'a, dá kakoo na ni nduu
 ɬaa ñayuu yó'o noo tēi noo dándáki
 na noo ndato tēi náye'e ndaa induú.
 Ta ndo'ó, na sa xionoo xí'fn yu'u,
 nandei ta'ani ndó noo ndin uxí uu
 tēi ndíta ñoó, dá keyíko ndo sa'á
 ñayuu ni kii tein na ve'e ndin uxí uu
 de'e ɬ Israel. ²⁹Ta ndi ndáa mió na
 ni dānkoo ve'e na, o ñani na, o kī'o
 na, o ku'u na, o tatá na o naná na, o
 ñadi'í na, o de'e na o ñó'o ná sa'a
 yú'u, na yó'o kúu na nani'í nda iin
 ciento cháá ka ñā'a noo Ndios, ta
 ni'í ta'ani na ñā kataki chíchí ná.
³⁰Tído kua'á nda'o ñayuu kúu noó
 ñayuu yó'o, noón di'a kúu na kakuu
 noo ndi'í kuií noo Ndios. Ta na kúu
 noo ndi'í kuií noó ñayuu ñayuu
 yó'o, noón di'a kakuu na kuita noo
 noo Ndios tiempo daá ñóó.

Yó'o nákaní Jesús sa'a iin ɬaa xítí uva

20 ¹Tá kī'o dándáki Ndios
 ñayuu na kían ɬáto'on kée
 iin ɬaa xítí uva, chí na'a nda'o ni
 kee ra kua'an ra ndukú rá ɬaa
 kechóon noo uva ra. ²Dá tá ni ni'í
 ñáá rá, dá ni kandoo ndaa ra xí'fn
 ɬa kéchóon ñoó ñā chiya'i ñáá rá tá
 kuu. Dá ni ɬanda'a ñáá rá kua'an ra
 noo chóon. ³Dá ni nandíó koo tuku
 ra kua'an ra ndukú rá cháá ka ɬa
 kechóon noo rá ɬáto'on ka iin na'a.
 Dá ni xini ra ndéi oon dao ɬaa noo
 yá'i ñoó. ⁴Dá ni kaa ra xí'fn rá:
 “Kua'an ndo'ó kechóon ndó noo káa
 uva yu'u, dá ná chiya'i va'i ndo'ó”,
 kaá ra xí'fn ɬaa ñoó. Dá ni kee ɬaa
 ñoó kua'an ra noo chóon. ⁵ɬáto'on
 dao nduu ni ni'í sato'o uva ñoó
 cháá ka ɬaa ni kandía ko'on
 kechóon noo uva ra. Ta nda ka oni
 sa'ini ni ni'í rá cháá ka ɬaa kechóon

noo uva ra. ⁶Dá ni kee tuku ra
 kua'an ra ɬáto'on ka o'on sa'ini, ta
 ni ni'í túku ra dao ka ɬaa ndéi oon.
 Dá ni kaa ra xí'fn rá: “¿Ndiva'a ndéi
 oon ndó iin níí kuu víti?” ⁷Dá ni
 kaa ɬaa ñoó: “Dá chí ko iin ta'on
 xí'o choon kee ndu'u.” Dá ni kaa
 sato'o uva ñoó xí'fn rá: “Kua'an ndo
 noo káa uvaí kechóon ndó, dá ná
 chiya'i va'i ndo.” ⁸Tá ni kuaá, dá ni
 kaa sato'o uva ñoó xí'fn ɬa dándáki
 ve'e ra: “Nditúti yo'ó ɬa kéchóon
 káa, dá chiya'ávón ra iin níí kuu.
 Ta dinñó'ó ka chiya'ávón ɬa ni
 kasáa noo ndí'í, dá chiya'ávón ɬa ni
 kasáa mií noó.” ⁹Dá ni kasáa ɬaa ni
 kasá'á kéchóon ɬáto'on ka o'on
 sa'ini ñoó, ta kúu iin níí vá kuu ni
 chiya'i ñáá rá. ¹⁰Tá nda noo ndí'í,
 dá ni kasáa ɬaa ni ku'u nda na'a
 ñoó. Dá ni ka'an rá ñā chiya'i ñáá
 rá cháá ka. Tído ni chiya'i ta'ani
 ñáá rá iin níí kuu vá. ¹¹Dá tá ni ni'í
 rá ya'i ra, dá ni kasá'á rá ka'an
 kuáchí ra noo sato'o ñoó, ¹²ta kaá
 ra: “Tá'an ɬaa ni kasáa nda noo
 ndí'í ñoó, iin tó'ón vá hora ni
 kechóon ra, tído, iin nóó vá ni kana
 ya'i ndu'u xí'fn rá, va'ará ni ku'u
 ndu nda na'a, ta ni ndo'o nda'o
 ndu, ta ni kei ndu ni kee ka'aní iin
 níí ndii yaká.” ¹³Dá ni kaa sato'o
 ñoó xí'fn iin ɬaa ñoó: “Amigo, ko ní
 ya'a ta'on yu'u nooon, dá chí ni
 chiya'ii yo'ó iin níí kuu ɬáto'on kī'o
 ni kandoo yó. ¹⁴Sa'á ñoó, ki'in
 di'ón ñā kánian ni'on, ta kua'an
 nó'on. Chí ni chikaa inií ñā chiya'i
 ɬa ni kasáa noo ndí'í yó'o ɬáto'on
 kī'o ni chiya'ii yo'ó. ¹⁵¿Á ko ná'á
 ta'an voón ñā ió va íchí yu'u keei
 ñā ka'an mií xí'fn di'óin? ¿Á tá'u'u
 va inon sa'á ñā kúu yu'u iin ɬa va'a

ini, ndani?" kaá ra. **16**Dá chí ñayuu kúú noó ñayuu yó'o, noón di'a kúú na kakuu noo ndí'í kuií noo Ndios. Ta na kúú noo ndí'í kuií noó ñayuu ñayuu yó'o, noón di'a kakuu na nakuíta noo noo Ndios. Dá chí kua'á nda'o ñayuu ni nakana Ndios, tído cháá vá ná natiin ña káki na.

**Kásto'on tuku Jesús ndi ndo'o na,
dá kuu na**

17Ta noó koka kaa Jesús kua'an na íchí kua'an ñoo Jerusalén, dá ni taó xoo na ndin uxí uu ta xionoo xí'ín ná tein ñayuu ñoo, dá ni kaa na xí'ín rá:

18—Viti kían koka yó kua'an yo ñoo Jerusalén. Ta ñoo ko'on iin ta nakí'o ra na ni nduu ta ñayuu yó'o noo ndá'a ta dutí saku'a, xí'ín noo ndá'a ta dána'a ley. Dá kandoo ra ña kánian kuu na, **19**dá nakí'o ñaá rá noo ndá'a ta tukú. Dá kedíki ndaa ñaá rá, ta kani ñaá rá, ta chirkaa ñaá rá ndíka iin cruz. Tído tíxi kuú óni, kúú nataki va na —kaá Jesús ká'an na sa'a míí ná.

**Di'a ni kuu tá ni xiká Juan xí'ín
Jacobo iin ña maní noo Jesús**

20Dá ni natuu yati ñadi'í Zebedeo xí'ín ndi nduú de'án noo Jesús. Dá ni sa kuíin xítíán noo ná. Dá ni ka'an xí'ín ná ña ná kee na iin ña maní xí'án.

21Dá ni ndato'on ñaá Jesús:

—¿Ndí kían kónon kee xí'ón?

Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Konó ní ña ná kandeí ndi nduú de'i yó'o noo koo ní dándáki ní. Iin xi ná koo xoo kuá'a ní, ta iin ka xi ná koo xoo íti ní.

22Dá ni kaa na:

—Ko ná'a ta'on ndo'ó ndí kían xíká ndo. ¿Á ío ndo ña ko'o ndó kírá ova ko'o yu'u? ¿Á ío ndo ña kodo ndúta ndo táto'on kí'o kodo ndúta yu'u xí'ín ña ndo'í?

Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Ío va ndu'u ña ndo'o ndu dión.

23Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Míían ndaa ndisa ko'o ndo'ó kírá ova ko'o yu'u, ta kodo ndúta ta'ani ndó xí'ín ña ndo'o naní ndó táto'on kí'o ndo'o yu'u. Tído ña kandeí ndó xoo kuá'a yu'u o xoo íti yu'u, o duú choon sa'ándá yu'u kíán. Chí ñoo kúú noo ni kenduu tatái Ndios kandeí ñayuu ni kaxi míí ná —kaá Jesús.

24Tá ni seido'o uxí ka ta xionoo xí'ín Jesús ña ni xiká ndi nduú ra kúú ñani ñoo noo ná, dá ni karyíí rá xí'ín rá. **25**Dá ni kana Jesús ndidaá rá, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Sa ná'a vá ndó táto'on kí'o kée ta né'e choon dándáki ra ñoo ñó'o ñayuu yó'o, chí kéndúsá ra xí'ín ñayuu kuedó'o ñaá ná. Ta ra né'e choon ná'ano sa'ándá ra choon noó ñayuu ñó'o tíxi ndá'a rá. **26**Tído ko káni ta'an vaan kee ndó dión tein míí ndó. Chí ndi ndaa ndo'ó kátoó kakuu iin ta ndáya'i tein míí ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao ka ndo. **27**Ta ndi ndaa ndo'ó kátoó kakuu noo tein míí ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao ka ndo, **28**ta kee ndó táto'on kée na ni nduu ta ñayuu yó'o, chí ko ní kása na, dá koni kuáchí ñayuu noo ná. Di'a ni kasáa na koni kuáchí di'a na, ta nakí'o na míí ná kuu na, dá díta ná ndidaá ñayuu tíxi ndá'a ña kánian ndo'o na sa'a kuachi kée na —kaá Jesús.

**Di'a ni kuu, dá ni nduᵛa'a Jesús uu
ᵗa kọ́ túu noᵒ**

29Dá ni keta Jesús ñoo naní Jericó kua'an na xí'ín ᵗa xionoo xí'ín na. Ta kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaa kua'an na. **30**Ta yu'ú íchì noᵒ kua'an na ñoo ndéi uu ᵗa kọ́ túu noᵒ. Tá ni seido'o ra ña yá'a Jesús kua'an na íchì ñoo, dá ni kasá'á káyu'ú rá:

—¡Tatá, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndú'u! —kaá ra.

31Ta dánani ñaa ñayuu ñoo, dá na kandeí tádì rá. Tído kúú ví'í ká ví ndúndéé rá káyu'ú rá:

—¡Tatá, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndú'u! —kaá ra.

32Dá ni sa tuu tóo Jesús, dá ni kana ñaa ná, dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndí kían kóni ndo keeí xí'ín ndó?

33Dá ni kaa ra:

—Tatá, kóni ndu natuu noᵒ ndú.

34Dá ni ku'u ini Jesús sa'a rá. Dá ni kaka'on ndá'a ná noᵒ rá. Kúú vití'ón vá ni natuan. Ta kúú ni kee ra tákuei ra Jesús kua'an ra.

**Di'a ni kuu, dá ni ku'u Jesús ñoo
ká'ano Jerusalén**

21 **1**Kúú ni kuyati na ñoo Jerusalén, chí ni kasandaá na ñoo naní Betfagé, ña nákaa yati yúku naní Olivos. Dá ni sa'anda Jesús choon noᵒ uu ᵗa xionoo xí'ín ná, **2**ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'an ndo ñoo ló'o nákaa chí noᵒ káa. Ta ñoo nani'i ndo noᵒ ndíko iin burro dí'í xí'ín de'e rí. Ta ndaxí ndó rí, dá kandaka ndó rí kii ndó. **3**Tá ndaa na ndat'ón ñaa: “¿Ndiva'a ndaxí ndó rí?”, dá kaa

ndo xí'ín ná. “Dá chí xínñó'ó sato'o ndu rí. Ndi'i daá, dá ná tanda'á ná ndu kii ndu nandaka ndu rí”, kaa ndo —kaá na.

4Ta dión ni kuu, dá ni xinkoo noᵒ ni ka'an profeta, chí di'a ni taa na:

5 Ka'an ndo xí'ín na ndéi ñoo Sión,

“Káa veí rey ndo,

ta nda'í nda'o ió ini na, ta kánóo na satá iin burro veí na, chí satá iin burro ló'o, de'e kirí xío ña veé, kánóo na veí na.”

6Dá ni kee uu ᵗa xionoo xí'ín ná ñoo kua'an ra. Ta ni kee ra tát'o'on ni sa'anda na choon noᵒ rá, **7**chí ndáka ra burro dí'í ñoo xí'ín de'e rí ni kasáa ra. Dá ni chíkodó rá kotó ra satá rí. Dá ni kaa Jesús kánóo na kua'an na.

8Dá ni kasá'á kua'á nda'o ñayuu chindei na kotó na íchì noᵒ veí Jesús, ta dao ká na ni sa'anda nda'a yíto, ta ni chindei naan íchì noᵒ ya'a na ñoo. **9**Ta ndidaá ñayuu xío noᵒ kua'an noᵒ Jesús xí'ín ñayuu tákuei veí chí satá káyu'ú ná kua'an na:

—¡Ná natiin de'e na ve'e rey David ñañó'ó! ¡Na ká'ano kúú na veí xí'ín choon sato'o yo Ndios! Ná natiin Ndios ñañó'ó nda noᵒ ió na noᵒ dikó —kaá ñayuu ñoo.

10Dá tá ni ku'u na ñoo Jerusalén, kúú ni naá nda'o ini na ñoo ñoo, ta ndat'ón tá'an na:

—¿Ndá yoo kúú ᵗa káa?

11Dá ni kaa ñayuu kua'an xí'ín ná ñoo:

—Na yó'o kúú Jesús, na kúú profeta ni kaa Ndios kasaa, na ni kii ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea —kaá na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i taó Jesús t̄a díkó x̄í'ín t̄a x̄í'ín ndéi ini ve'e ño'o ká'ano

12Dá tá n̄i ku'u Jesús yé'é ño'o ká'ano Ndios, dá n̄i taó ndí'i na t̄a díkó x̄í'ín t̄a x̄í'ín kua'ān r̄a sata vé'e. Ta n̄i ðakúéi na mesa noo ndéi t̄a náðan ðí'ón. Ta n̄i sata ni'ini na téi noo ndéi t̄a díkó paloma. **13**Dá kaá na x̄í'ín rá:

—Di'a va kaá tuti īi Ndios: “Ve'e yu'u kúu ve'e noo kánian nataka ñayuu ka'ān na x̄í'ín.” Tído ndo'ó kúu na ndéi kéean tát̄o'on iin káo t̄a ku'i'íná —kaá na.

14Dá n̄i kasáa na k̄o túu noo x̄í'ín na k̄o kuú kaka ini ve'e ño'o ká'ano ñoó. Dá n̄i nduva'a ñaa Jesús.

15Tído n̄i xid̄o nda'lo ini t̄a dut̄i saku'a'á x̄í'ín t̄a dána'a'á ley tá n̄i xini r̄a ndidaá ña ná'ano n̄i kee na, ta n̄i seídó'o ra ña x̄íta takuáchí, ch̄i kaá x̄i: “Ná natiin ðe'e na ve'e rey David ñañó'ó.” **16**Dá n̄i kaa r̄a x̄í'ín Jesús:

—¿Á k̄o seídó'o ta'on ní ndidaá ña ká'ān takuáchí káa, ña k̄o kánian ka'ān x̄i?

Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Jaān, seídó'o va yu'u ña x̄íta xi. ¿Á k̄o óon ta'on ka'i ndó ña ká'ān tuti īi Ndios? Ch̄i di'a kaāan:

Ini yú'u takuáchí x̄í'ín ini yú'u taleé chíchí

n̄i ch̄ikáa ní ña kéká'ano ñaa x̄i.

17Dá n̄i ðankoo ñaa Jesús. Dá n̄i keta na ñoo ñoó kua'ān na ñoo Betania. Ta ñoó n̄i s̄a tuu na s̄akuaá dáá ñoó.

Di'a n̄i ndo'o iin taño'ó n̄i kee Jesús

18Tá n̄i t̄u noo iin k̄a kuu, dá n̄i ñandió k̄o Jesús kua'ān na ñoo Jerusalén. Dá nda'í n̄i kasá'a kuíko

na. **19**Kúu n̄i xini na ñin iin taño'ó yu'ú ích̄i ñoó. Dá n̄i ñatuu yati na n̄i s̄a nde'é ná noo r̄a, tído k̄o ta'ón t̄iño'ó ñin noo r̄a. Sava'a ndá'a óon va rá ñin. Dá n̄i kaa na x̄í'ín rá:

—¿Ni iin kuu k̄a ná o kon̄i yo'ó kana ku'i'í nooñ!

Ta kúu míi hora daá vá n̄i ich̄i taño'ó ñoó. **20**Tá n̄i xini t̄a x̄ionoo x̄í'ín ná ña dión n̄i ndo'o rá, ta kúu n̄i naá vá iní r̄a, ta kaá r̄a:

—¿Ndiva'a kaon téi n̄i ich̄i taño'ó xaan?

21Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Míiān ndaa kuiti ná ka'ín x̄í'ín ndó, tá kándéé ká'ano ini ndo Ndios, ta k̄o nákani kuách̄i ini ndo, dá k̄ian o ðuú ña yó'o oon ni kandeé ndó kee ndó x̄í'ín taño'ó yó'o. Di'a kandeé ndó ka'ān ndo di'a x̄í'ín yúku káa: “¿Kuxoo, ta kua'ān dáketón míiōn ini taño'o!” Ta kúu dión vá koo. **22**Ta ndi ndaa míi vá ña'a ná kaka ndo noo Ndios, tá kándéé ká'ano ini ndo ná, ta kúu ni'í ndisa va ndoñ.

Yó'o n̄i ndat̄o'ón t̄a fariseo ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo Jesús

23Dá tá n̄i ñandió k̄o tuku Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoó, kúu n̄i ñatuu yati dao t̄a dut̄i saku'a'á x̄í'ín dao t̄a sá'ano noo nákaa na dána'a'á na noó ñayuu. Dá n̄i ndat̄o'ón ñaa rá:

—¿Ndá choon né'e ní ña nákaa ni kée ní di'a? Ta, ¿ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo ní ña kée n̄iñan?

24Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Ta ná ndat̄o'ón ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a. Tá n̄i kat̄i'a ndó n̄i ñandió né'e ndoñ, dá k̄ian kast̄o'on yu'u x̄í'ín ndó ndá yoo n̄i x̄i'o choon nooí, dá kéei ña yó'o.

25 ¿Ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo Juan ña sa dakódo ndúta ná ñayuu? ¿Á Ndios n̄i x̄i'oan o ɬa? —kaá na.

Dá n̄i kasá'á rá ndátó'ón tá'an mií rá:

—Tá ná kaa yo ña Ndios n̄i x̄i'oan, dá kaa ra x̄i'á: “¿Ndiva'a ko ní kándísa ndó ña n̄i daná'a ra, tá dáá?”

26 Tído o kúu ta'on kaa yo ña ɬa n̄i x̄i'o ña, dá ch̄i yu'ú yo ñayuu kuá'a yó'o, dá ch̄i ndidaá vá ná kándísa ña Juan n̄i sa kuu iin profeta.

27 Dá n̄i kaá ra x̄i'ín Jesús:

—Ko ná'á ta'on ndu ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo Juan.

Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Ta ni yu'ú o kásto'on x̄i'ín ndó ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo ña kéei ndidaá ña yó'o.

Yó'o dána'a Jesús sa'á uu de'e

28 Ta viti nata'í iní ndo ña ko'in ka'in x̄i'ín ndó. N̄i sa io iin ɬa, ta n̄i sa ndei uu de'e ra. Iin kuu, dá n̄i natuu yati ra noo de'e ra, ta kúu noo, dá n̄i kaa ra x̄i'ín xi: “De'e ló'o, viti k̄ián kua'án yo'ó kechóon noo uva yu'ú.” **29** Dá n̄i kaa xi: “O kó'on ta'oin.” Tído n̄i ndi'i, dá n̄i n̄andikó iní xi. Dá n̄i kee xi kua'an xi kechóon xi. **30** Dá n̄i natuu yati ɬa ñoó noo nákaa iin ka de'e ra, dá n̄i sa'anda ra choon noo x̄i'ín ná ko'on xi kechóon xi. Dá n̄i kaa xi x̄i'ín rá: “Joon, viti'ón dá ko'in, tatá”, kaá xi. Tído ko ní sa'an ta'on xi. **31** Ta, ¿ndi ndáa takuáchí yó'o n̄i kee ña kóni tatá xi, ká'án ndo'ó?

Dá n̄i kaa ra:

—Ta kúu de'e kúu noo ñoó.

Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Mífan ndaa ná ka'in x̄i'ín ndó ña ɬa kí'in ya'i sa'a ño'ó, x̄i'ín na

ñá'a díko mií, noón kúu na ió cháa ka ɬandeé iní ndu'u ɬixi ndá'a Ndios o duú ndo'ó. **32** Dá ch̄i n̄i kii Juan noo ndo'ó n̄i daná'a na iin íchi ndaa, tído ko ní kándísa ta'on ñaá ndó. Tído ɬa kí'in ya'i sa'a ño'ó x̄i'ín na ñá'a díko mií n̄i kándísa ñaá ná. Ta va'ará n̄i xini ndo n̄i kuu dión, tído ko ní nándikó ta'on iní ndo sa'a kuachi ndo, ta ko ní sa'an ta'on ndó kándísa ndó ña n̄i ka'an na.

Di'a kua'an ña n̄i nakani Jesús sa'á ta kini kéchóon noo iin ɬa n̄i xiti uva

33 Kueídó'o va'a ndó, ná ko'in dáki'in tá'an tukui dao ña'a x̄i'ín to'on dána'i noo ndo. N̄i sa io iin ɬa, ta n̄i dandee ra yitó uva noño'ó rá. Ta n̄i ch̄ikaa ra korráan. Dá n̄i kava'a ra noo ko'óni ndutá uva ñoó. Ta n̄i kava'a ra iin ve'e díko noo kanóo ra kandaa uva ñoó. Dá n̄i díko ndodó raán noo dao ka ɬa kéchóon. Dá n̄i kee ra kua'an x̄iká rá. **34** Dá tá n̄i x̄inkoo tiempo ña ta'andá uva ñoó, dá n̄i sa'anda ra choon noo dao mozo ra ña ná ko'on ra noo ndei ɬa kéchóon ñoó natiin ra uva, kirí kánian ni'i rá. **35** Tído tá n̄i sa'a mozo ñoó, dá n̄i ndakuei ɬa kéchóon noo uva ñoó n̄i kani ra iin ra, ta n̄i sa'áni rá iin ka ra, ta iin ka ra n̄i ch̄iyúú rá. **36** Dá n̄i tanda'á ɬa kúu sato'o uva ñoó kua'a cháa ka mozo ra kua'an ra o duú táto'on kúu ɬa n̄i tanda'á rá ta'ándá mií noo ñoó. Kúu n̄i kendava'a tuku ɬa kéchóon ñoó x̄i'ín rá táto'on k̄i'o n̄i kee ra x̄i'ín ɬa n̄i sa'an mií noo ñoó. **37** Tá n̄i ndi'i, dá n̄i ch̄ikaa ini ɬa kúu sato'o uva ñoó tanda'á rá de'e ra ko'on xi, ch̄i di'a n̄i ka'an rá: “Ndá ndi kuu koo va ñaño'ó rá noo

xí.” ³⁸Dá n̄i kee xi kua'an xi. Tído, tá n̄i xini ñaá t̄a ñoó, dá n̄i kasá'á rá ndátó'ón kue'é ra: “T̄a káa kúú ra natiin ndidaá kúú ñó'o yó'o noo tatá xi. Kó'o ka'ání yo xí, dá ná kandoo ñó'o yó'o noo yo”, kaá ra. ³⁹Kúú n̄i tiin ñaá rá, ta n̄i taó ñaá rá sata korrá noo káa yitó uva ñoó. Ta kúú ñoó n̄i sa'ání ñaá rá. ⁴⁰Ta, ¿ndí kían kee t̄a kúú sato'o uva ñoó xí'ín t̄a kéchóon ñoó viti, ká'án ndó? —kaá n̄a.

⁴¹Dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—Kasaá ra, ta dánaá ndí'i ra t̄a kini ñoó, ta ni o kú'u ini ra sa'a rá. Dá ñikó ndodó ra ñó'o rá noo dao ka t̄a kéchóon, tá'an ra mi'án ndaa nakí'o uva kánian ni'í sato'o uva ñoó.

⁴²Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ko óon ta'on ka'i ndó tuti ij Ndios? Ch̄i di'a kaáan:

Tá'an yuu n̄i kañó'ó t̄a káva'a ve'e,

ñóo di'a va n̄i kasandaá kakuu yuu tito.

Dión n̄i kee sato'o yo Ndios xí'ín yuu yó'o,

sa'á ñoó iin ña'a ndato nda'o kían noo yo, kaáan.

⁴³Sa'á ñoó ká'ín xí'ín ndó ña ko'on Ndios ñitá ná ña man̄i n̄i xi'o na noo ndo ña kaño'o ndó t̄ixi ndá'a ná, ta ko'on n̄a nakí'o naan noo dao ka ñayuu, n̄a mi'án ndaa ndisa kee ña kóni n̄a. ⁴⁴Tá ndi ndaa n̄a ná kankao sata yuu yó'o, kuachi ndi'i na. Ta n̄a kankao yuu yó'o sata, noon kúú n̄a tadi ndi'i na kean —kaá Jesús.

⁴⁵Tá n̄i seídó'o t̄a duti saku'a'á ñoó xí'ín t̄a fariseo ñoó to'on n̄i ñakí'in tá'an Jesús n̄i ka'an n̄a, kúú n̄i

kandaá ini ra ña n̄i ka'an n̄a sa'a míí rá. ⁴⁶Sa'á ñoó n̄i ka'án rá tiin ñaá rá kadi ra ve'e kaa, tído yu'ú ra ñayuu ku'a'á ñoó, ch̄i nákoní n̄a Jesús ña kúú ná iin profeta.

Di'a kua'an ña n̄i ñaná'a Jesús sa'a iin t̄a n̄i kee iin víko t̄anda'a

22 ¹Dá n̄i ñandí'o ko Jesús n̄i ñakí'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a n̄a, ta kaá n̄a:

²—Tátō'on k̄i'o n̄i kee iin rey n̄i kee ra iin víko ká'ano noo t̄anda'a de'e ra, k̄i'o díon kée Ndios dándáki na ñayuu n̄a. ³Dá n̄i t̄anda'á rey ñoó t̄a kéchóon noo rá kua'an ra kuaka ra ñayuu sa n̄i kana ra kii noo koo víko ve'e ra. Tído ni iin na ko ní x̄i'in ta'on saá. ⁴Dá n̄i xi'o ra choon noo dao ka t̄a kéchóon noo rá, ta n̄i kaa ra xí'ín rá: “Kua'án ndo ka'an ndo xí'ín ñayuu ñoó ña sa io nduu va ña'a kasá'an na, ch̄i sa n̄i sa'ání vái torojí xí'ín ndidaá kirí ñdí'í n̄i ñanda'íi. Ta sa n̄i cho'o vá rí. Ta ka'an ndo xí'ín ná ña ná kii na, ch̄i sa ió va víko t̄anda'a”, kaá ra. Dá n̄i kee t̄a kéchóon ñoó kua'an ra. ⁵Tído ko ní kékuendá ta'on ñayuu ñoó ña n̄i ka'an ra xí'ín ná. Dao na n̄i kee kua'an kuti, ta dao ka na kua'an naka'án nda'i, ⁶ta dao ka n̄a n̄i ndakuei n̄i kendava'a xí'ín t̄a kéchóon ñoó, ta n̄i sa'ání ñaá ná. ⁷Tá n̄i ni'í tó'on rey ña díon n̄i kuu, kúú n̄i karyíí nda'o ra. Dá n̄i t̄anda'á rá soldado ra n̄i sa'an ra n̄i sa'ání ndí'i ra ñayuu k̄ini ñoó, ta n̄i ch̄iñó'o ra ñoo n̄a. ⁸Dá n̄i kaa ra xí'ín dao ka t̄a kéchóon noo rá: “Sa ió nduu va víko viti, tído ndidaá kúú n̄a n̄i kanai kii, ndá ko káni ta'an vaan kii na, ndani. ⁹Kua'án

ndo noo náki'in tá'an íchì, ta kana ndó ndi ndáa mií vá ñayuu ni xini ndo ná kii na víko tánda'a yó'o", kaá ra. **10**Dá ni kee ta kéchóon ñoo kua'an ra ndidaá ní íchì. Dá ni dataká ra ndidaá ñayuu ni náki'in tá'an xí'ín rá, mií ná kúú ná ñayuu kíni, o mií ná kúú ná ñayuu vá'a. Ta dión ni kee ra, dá ni chití ve'e noo ió víko tánda'a ñoo.

11Dá tá ni ku'u rey ñoo ni sa nde'é rá ndidaá na ni kasáa víko ñoo, kúú ni xini ra nákaa iin ta ko ndíxi dá'on ndí na ñó'o víko tánda'a. **12**Dá ni kaa rey ñoo xí'ín rá: “Amigo, ¿ndi ni kuu ni ku'u yo'ó yó'o, ta ko tá'on dá'on ndíxi na ñó'o víko tánda'a ndísón?” kaá ra. Ta kúú tádi óon iin ta ñoo. **13**Dá ni kaa rey ñoo xí'ín ta dánduu ña'a noo ió víko ñoo: “Ko'oni ndo sa'a ta yó'o, xí'ín ndá'a rá, ta taó ndo rá sata vé'e noo iin naá, chí ñoo kúú noo ndei'i ñayuu xí'ín ndirá noo ná, ta kuchi tá'an no'o na”, kaá ra. **14**Ta viti, kana'á ndó ña ku'á nda'o ñayuu ni kana Ndios, tído cháá vá ná ni'í ña káki na —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni ka'an dao ta dátúú rá Jesús

15Dá ni kee ta fariseo kua'an ra. Dá ni kasá'a rá ndátó'on kuelé ra ndí kían kee ra, dá dátúú rá Jesús, dá ya'a na noo ká'an na. **16**Sa'a ñoo ni tanda'a rá dao ka ta xionoo xí'ín mií rá, xí'ín ta kúú kuendá Herodes kua'an ra noo nákaa Jesús. Tá ni saa ra, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, ná'a vá ndu'u ña kúú ní iin na ndaa, ta dána'a ndaa ní íchì Ndios. Ta ko yu'ú ní ni iin tó'on ñayuu, ta ko né'e ní tandíni ndá yoo

kúú iin rá iin ñayuu, á mií ná kúú ná na ndaya'i o koó. **17**Sa'a ñoo, ¿ndi kaá mií ní? ¿Á va'a ni kée yó chíya'i yó sa'a ñó'o yo noo ra kúú kuendá César o koó? —kaá ra.

18Tído ni kandaá va ini Jesús ña katóo ra dátúú ñaá rá. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¡Taa uu noo vá kúú ndó! ¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i noo ká'in? **19**Tei too ndó iin di'ón, tá'an ña chíya'i ndó sa'a ñó'o ndo, dá ná kande'á —kaá na.

Dá ni xí'o too ra di'ón kaa ñoo noo ná. **20**Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndá na'áná kían ndá'a noo di'ón yó'o? ¿Ta ndá kuu kían ndá'a nooán yó'o?

21Dá ni kaa ra:

—Na'áná César kían xí'ín kuu rá.

Dá ni kaá Jesús xí'ín rá:

—Nakí'o ndó ña kúú ña'a César noo rá, tá dáá, ta nakí'o ndó ña kúú ña'a Ndios noo ná.

22Tá ni seido'o ra ña dión ni ka'an na, kúú ni naá vá iní ra. Dá ni dankoo ñaá rá, dá ni nandió kuéi ra kua'an ra.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús ña miífan ndaa nataki na ni xi'i

23Ta mií kuu dáá ñoo ni natuu yati ta'ani dao ta saduceo noo Jesús. Ta ko kándísa ta'on ra ña nataki na ni xi'i. **24**Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, di'a kaá iin ley ni taa Moisés: “Tá ni xi'i iin ta, ta ni iin de'e yií ra ko ní sá io xí'ín ñadi'í ra, dá kían kánian naki'in ñaá ñani ra tanda'a ra xí'án, dá koo iin tayí naki'in kuu ñani ra.” **25**Ta viti, ni sa ndei usa ñani ñoo yó'o. Ta kúú ni tandá'a ta kúú noo ñoo. Ta kúú ni

xi'i va ra, ta ko ta'on de'e yií ra ni sa io xí'an. Sa'a ñoó ni tandá'a ñani ra xí'an. **26**Tído ni xi'i ta'ani ta kúu uú ñoó, ta ko ní sá io tuku de'e yií ra xí'an. Ta ki'o dión ta'ani ni ndo'o ta kúu oni. Ta kúu ndin usá ñani ñoó ni ndo'o dión xí'in ñá'a ñoó. **27**Tá ni ndi'i, dá ni xi'i ta'ani mií ñá'a ñoó. **28**Sa'a ñoó, tá ná kasandaá kuú natakí na ni xi'i, ¿ndi káa iin ta ñoó kakuu yí'an, chi ndin usá va ra ni sa kuu yí'an?

29Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ko ná'a ta'on ndó ndí kían ká'an ndo, chi ko kékuendá ta'on ndó ña ká'an tuti ií Ndios, ta ko nákoní ndo choon ká'ano ió noo ndá'a ná. **30**Chi tá ná kasandaá kuú natakí ñayuu ni xi'i, o kóo ka ña tanda'a ná, ta o kí'o ka na de'e na tanda'a xí, dá chi táto'on ki'o ndéi ángel induú, nda ki'o dión vá kandeí na. **31**Tído viti ná ko'in kastó'in xí'in ndó ña mií'an natakí na ni xi'i. ¿Á ko óon ta'on ka'i ndó to'on ni ka'an mií Ndios, chi di'a ni kaa na: **32**“Yu'u kúu Ndios noo Abraham, ta yu'u kúu Ndios noo Isaac, ta yu'u ta'ani kúu Ndios noo Jacob”? Dión ni kaa na, dá chi ko kúu ta'on na Ndios noó na ni xi'i, di'a noó na takí vá kúu ná Ndios, chi ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo ná.

33Tá ni seídó'o ñayuu ñoó to'on ni daná'a Jesús, kúu ni naá vá iní na, chi va'a nda'o ni ka'an na.

Yó'o ni daná'a Jesús ndi káa choon ndáya'i cháa ka ni sa'anda Ndios keeá

34Tá ni seídó'o ta fariseo ña ni tuí ta saduceo xí'in ña dána'a ra ni kee

Jesús, dá ni kasá'a rá ndátó'on tá'an ra. **35**Ta iin ta fariseo ñoó, tá'an ra ná'a va'a choon sa'andá ley, roón kúu ra ni ndato'on Jesús, dá korndodó ñaá rá, ta kaá ra:

36—Maestro, ¿ndi káa iin choon ndáya'i cháa ka noo choon ni sa'anda Ndios keeá?

37Dá ni kaa Jesús:

—“Koní ndo sato'o yo Ndios xí'in ndino'o ini nío ndo, xí'in ndino'o ini mií ndó, ta xí'in ndidaá ñaxintóni ndo.” **38**Ña yó'o kúu choon kúu noó, ña ndáya'i cháa ka ni sa'anda Ndios keeá. **39**Ta ña kúu uú kían sa kí'in tá'an xí'in ña yó'o, chi di'a kaáan: “Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'in ndó táto'on ki'o ndó'o ndó xí'in mií ndó.” **40**Ta ndi nduú choon yó'o kúu mií sa'a noo ndidaá ka choon sa'andá ley, xí'in ña ni ka'an profeta —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña dána'a Jesús sa'a Cristo, na dáka'i ñaá

41Ta ndíta tú'u ií vá ta fariseo. Dá ni ndato'on ñaá Jesús:

42—¿Ndi kaá ndo sa'a na kúu Cristo, na dáka'i ñaá? ¿Ndá tein na ve'e kakuu na?

Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Tein na ve'e rey David.

43Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a ni kaa rey David ña Cristo ñoó kúu mií sato'o na, tá dáá? Chi di'a ni kaa na ni kee Espíritu ií Ndios:

44Di'a ni kaa sato'o yo Ndios xí'in na kúu sato'i:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u nda ná kasandaá kuú nataán ndí'i ta xiní u'u ñaá tixi sa'on.”

45Yó'o ni ka'an mií David ña sato'o na kúú Cristo, sa'á ñoó, ¿ndiva'a ká'an ndo ña kii Cristo tein na ve'e rey David, tá dáá? —kaá Jesús.

46Ta ni ko ñin ta'on kándéé nandió né'e noó ni ka'an na, ta ni ko ñin ka ra ní chindaá noo ndato'ón ñaá rá nda kuu dáá ñóó.

Di'a kua'an ña ni dana'a Jesús sa'á ña kini kée ta dana'a ley xí'ín sa'á ña kini kée ta fariseo

23 1Dá ni ka'an Jesús xí'ín ñayuu ñoó, ta ni ka'an ta'ani na xí'ín ta xionoo xí'ín ná, ta kaá na:

2—Tá'an ta dana'a ley xí'ín ta fariseo ni tiin ra choon ña nakani ra ndi kóni kaa choon sa'ándá ley Moisés. 3Sa'á ñoó natiin va'a ndó ndidaá ña'a ká'an ra, ta koo ini ndo kueídó'o ndoan, ta kee ndoan. Tído o sa kée ndó táto'on k'i'o kée ra, dá chi va'ará dana'a ra ley, tído ko kée ta'on ra choon sa'ándáan. 4Ta kua'á nda'o choon kuáchi sa'ándá ra noó ñayuu, ta chikodó rá ña vee dokó ná, tído ni lú'u ko nátuu ndá'a mií rá chindeé ñaá rá xí'án. 5Tá kua'an ra kée ra ña va'a, ta ndúkú rá kee ra ña noo ndidaá ñayuu, dá ná koni na ña kée ra. Ta káva'a ná'ano ra noo ñó'o tuti ij Ndios né'e ra xionoo ra, ta kátoó ra koo nání ndíki dá'on karkuei yú'u kotó ra. 6Ta kátoó ra kandeí ra noo téi kúú noó noo ndéi ta ndáya'i sásá'an ra noo ió víko. Ta ini ve'e noo ndítutí na ñoo ra, kátoó ra kandeí ra téi ndíta mií noó. 7Ta kátoó ra ña ndidaá ñayuu ná ka'an ndisá'an xí'ín rá noo xionoo ra noo yá'i, ta kátoó ra ña ka'an na xí'ín rá, “Maestro, maestro.”

8Tído ndo'ó, ná dá'a ni konó ndó chinaní ná ndo'ó maestro, dá chi iin tó'ón vá kúú maestro ndo, ta noón kúú Cristo, ta sav'a ñani oon va kúú ndidaá ndó. 9Ta o sa ká'an ndo tatá xí'ín ni iin ñayuu, chi iin tó'ón diní vá kúú tatá ndo, ta noón kúú na ió nda induú. 10Ta ná dá'a ni konó ndó ka'an na sato'o xí'ín ndó, dá chi iin tó'ón diní vá kúú sato'o ndo, ta noón kúú Cristo. 11Ta na kúú noó noo ndo, noón kúú na kánian koni kuáchi di'a noo ndo. 12Dá chi na chindaya'i mií, noón di'a kúú na kandoo nóo. Ta na kénóo mií, noón di'a kúú na kandaya'i kee Ndios.

13Tído, jnda'í kúú ví ndo'ó, ta dana'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! jNdo'ó kúú ta u u noo! Dá chi sadí ndo noó ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta ni ko ndúkú mií ndó ña ndu'u ndó, di'a kétéin ndó noó na kóni ndu'u tixi ndá'a ná. 14jNda'í kúú ví ndo'ó, ta dana'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! jNdo'ó kúú ta u u noo! Dá chi koku'u ndó ve'e na kuáan kí'in ku'íná ndó ña né'e va'a na. Ta sa'á ña kóni ndo ña chindaya'i ñayuu ndo'ó, sa'á ñoó na'á nda'o xí'á ta'i ndo. Ta sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó ndo'o naní cháá ka níno ndo. 15jNda'í kúú ví ndo'ó, ta dana'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! jNdo'ó kúú ta u u noo! Dá chi kua'an ndo iin ka xoo taño'o, ta xionoo ndó iin ní kúú xí'án, dá kandeé ndó kandisa iin ñayuu to'on k'i'o kándisa mií ndó. Tá ni kandeé ndó xí'ín ná, dá ndée ñaá ndó u u cháá ka ví ndée de'e indaya o duú mií ndó.

16jNda'í kúú ví ndó, chi tñin ndaa ndo ñayuu va'ará ko túu noo ndo!

Chì kaá ndo ña tá ná nachina'á ná ve'e ño'o ká'ano yó, dá kían ko xínñó'ó ná kee na noó ni ka'an na. Tído tá ná nachina'á ná oro ñó'o ve'e ño'o, dá kían kánian dáxinkoo na noó ni ka'an na, kaá ndo'ó. ¹⁷¡Ta xixi, ta ko túu noo kúu ndó! ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka ve'e ño'o ñoó o duú oro ñó'o inian, dá chî mií ve'e ño'o kédaa xí'ín oro, sa'á ñoó kían ña ií? ¹⁸Ta kaá ta'ani ndó ña tá ná nachina'á ná noo náa noo dóko ná ña'a noo Ndios, dá kían ko xínñó'ó ná kee na noó ni ka'an na. Tído tá ná nachina'á ná ña ni dokó ná, dá kían kánian dáxinkoo na noó ni ka'an na, kaá ndo. ¹⁹¡Ta xixi, ta ko túu noo kúu ndó! ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka noo náa ñoó o duú ña'a ni dokó ná, dá chî noo náa kían kédaa xí'ín ña ni dokó ná, sa'á ñoó kían ña ií? ²⁰Dá chî na náchina'á noo náa, noón kúu na náchina'á mián xí'ín ndidaa ña'a ni dokó ná kándodó nooán. ²¹Ta dión ní, na náchina'á ve'e ño'o, náchina'á ná mián, ta nda Ndios náchina'á ná, chî mií ná kúu na ió ñoó. ²²Ta na náchina'á induú, noón kúu na náchina'á noo téi noo ió Ndios dándáki na, ta náchina'á ta'ani na na ió noo téi ñoó.

²³¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! ¡Ndo'ó kúu ta u u noo! Chî xí'o ndó noo Ndios uxí ndu'ú mīno noo iin iin ciento ndu'ú ña kána noñó'o ndo, ta dión ta'ani kée ndó xí'ín yukú anís xí'ín yukú comino viti, tído dánkoo xoo ndó ña kee ndó choon ndáya'i cháá ka sa'ándá ley, dá chî ko kée ndó ña ndaa, ta ko kú'u ini ndo sa'a

dao ka ñayuu, ta ko kándéé ini ndo Ndios. Ña yó'o kían kánian kee ndó, tído ná dá'a ni dánkoo xoo ndó ña dokó ndo ña'a noo Ndios. ²⁴¡Ta ndáka ñayuu kúu ndó, tído ko túu ta'on noo ndo! Chî ndí'i ini ndo dáxixi ndó takuí, dá ná o yá'a tikaon ini ra, tído ni kuendá ko xí'o ndó kokó ndó camello nákaa ini takuí xí'i ndó.

²⁵¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! ¡Ndo'ó kúu ta u u noo! Chî nákata ndó sav'a sata óon va vaso, xí'ín sata ko'o, tído kándoo yakó vá inian. Dión ta'ani kée ndó xí'ín mií ndó, dá chî kúu ndó ñayuu ku'íná, xí'ín ñayuu maña. ²⁶¡Ndo'ó kúu ta fariseo ko túu noo! Dinñó'ó ka nduvii ndó ini vaso xí'ín ini ko'o, dá kían kandoo vii ta'ani sataán.

²⁷¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo xaan! ¡Ndo'ó kúu ta u u noo! Chî kúu ndó tát'on ná ndii, ña luu ni nake'i kuxí. Luu ná'a sataán, tído ndino'o lásá ndii xí'ín koño tejí'í ñó'o inian. ²⁸Dión ta'ani ndó'o ndo'ó, dá chî miían ndaa kée ndó mií ndó ña kúu ndó ñayuu ndaa noo ñayuu, tído kómí ndó iin níó to'ón, iin níó kátoó kee ña kini.

²⁹¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo xaan! ¡Ndo'ó kúu ta u u noo! Chî káva'a ndó náó saá kaño'o lásá profeta ni sa ndei sa na'á, ta ndúvii ndó noo ñó'o lásá na ni sa kuu ta ndaa, ³⁰ta kaá ndo ká'an ndo: “Tá ni sa ndei yó tiempo ni sa ndei na yatá ve'e yó, o kí'in tá'an ta'on yó xí'ín ná katí yó ni na ni sa kuu profeta, ní kúu”, kaá ndo. ³¹Ta sa'á ña kaá ndo

dión, mií vá ndó xí'o kuendá sa'a mií ndó ña kúú ndó de'e na ni sa'ání profeta. ³²Sa'a ñoó ndo'ó kúú ra dáxinkoo choon ni kee na yatá ve'e ndó xí'ín profeta.

³³¡Koo vá kúú ndo'ó, na ndéi tiempo viti, chí de'e rí kúú ndó! ¿Ndi koo káki ndó, dá o kó'on ndo ndo'o nío ndo indayá, ká'án ndó?

³⁴Viti, dá ko'in tanda'í dao ka profeta, xí'ín ta ndichí, xí'ín ta dána'a noo ndo. Tído ndakuei ndó ka'ání ndó dao na, ta dao ka na chirkuei ndó ndika cruz, ta dao ka na kani ndó ini ve'e noo ndítútí ndó. Ta ñoo yó'o, ñoo káa karkuei ñaa ndó kanoo ndó kendava'a ndó xí'ín ná. ³⁵Dión, dá kandio ndó sa'a ni ndidaá na ni sa ndita ndaa xí'ín Ndios, na ni sa'ání na ve'e ndó, nda Abel, xí'ín ndidaá ka ta ndaa ni sa ndei nda tiempo ni sa io Zacarías, de'e Berequías. Ta yó'o kúú ra ni sa'ání na ve'e ndó yé'é ño'o noo kúú noo náa noo dóko ta duti ña'a noo Ndios. ³⁶Ta ná ka'an ndaaí xí'ín ndó ña ndidaá ñayuu ndéi tiempo viti ndo'o nío ná sa'a ndidaá ña kini yó'o.

Di'a ni kuu tá ni ndei'í Jesús sa'a ñoo Jerusalén

³⁷¡Na ñoo Jerusalén, na ñoo Jerusalén, ndo'ó kúú na sa'ání profeta, ta chíyúú ndó na tánda'a Ndios vei kastonon xí'ín ndó! ¡Ndidaá ví ta'ándá ni ka'an yu'u ña kían nditútí ndo'ó táto'on k'i'o kée iin tñoo ndítútí rí de'e kuálí rí nátaán va'a rí tñi ndixi rí! Tído ko ní xín ta'on ndo'ó. ³⁸Sa'a ñoó kandoo íí ve'e ndó viti, ³⁹dá chí ká'in xí'ín ndó ña o koní ka ndo'ó yu'u nda rá

ná kasandaá kuu kaa ndo, “Na ká'ano kúú na vei xí'ín choon Ndios, na kúú sato'o yo” —kaá Jesús.

Kásto'on Jesús ndí kían koo, dá naá ve'e ño'o ká'ano

24 ¹Dá ni keta Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoó kua'an na. Dá ni natuu yati ta xionoo xí'ín ná. Dá ni daná'a ndá'a rá ve'e ño'o ká'ano, ña ñóhí nda'o ndaa yuu ni kava'an.

²Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ñóhí nda'o káa ve'e ño'o ká'ano káa, xini ndo? Mífan ndaa na ka'in xí'ín ndó ña ni iin tó'on yuu káa o kándo kandodó tá'an, chí koon ndi'i vaan —kaá na.

Kásto'on Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná ndí kían koo, dá naá ñayuu yó'o

³Dá ni sa ko Jesús dini yuku naní Olivos. Dá ni natuu yati ta xionoo xí'ín ná. Dá ni ndato'on xoo ñaa rá, ta kaá ra:

—Kastonon ní xí'ín ndu'u, ¿ndá oon koo dión, ta ndí kían koo tá nandió ko tuku ní kii ní ñayuu yó'o? Ta, ¿ndí kían koo tá sa kua'an kasandaá kuu noo ndí'i?

⁴Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o danda'í ñaa ni iin tó'on ñayuu, ⁵dá chí kuá'a nda'o ta kasaa, ta kechóon ra kuu yu'u, ta kaa ra: “Yu'u kúú Cristo, na dákaí ñaa”, ta kandeé rá danda'í ra kuá'a nda'o ñayuu. ⁶Tá ni kandaa ini ndo ña sa'ání tá'an iin ñoo xí'ín iin ka ñoo, ta ni ni'í tó'on ndó ña naá tá'an dao ka ñoo ñó'o xíká, tído ná dá'a ni yu'u ndo, dá chí k'i'o dión káni vaan koo, tído ko ñá'a ta'on kasandaá kuu noo ndi'i.

7'Chì ndakuei dao naciòn nàá tá'an xí'ín dao kà naciòn, ta nàá tá'an tã né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. Ta yó'o rá yó'o va kasá'á koo tama, ta yó'o rá yó'o ta'ani kasá'á nì'i ndà'o tãan. 8Tá nì kasá'á kúu diòn, dá kían kana'á ndó ña sã nì kasá'á vá tãndó'ó ndo'o ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

9'Ta naki'o na ndo'ó noo ndá'a tã né'e choon, dá kendavã'a ra xí'ín ndó, ta ka'ání rá ndo'ó. Ta koni u'u ndidaá ñayuu ndo'ó sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u. 10Ta kuá'á ndà'o ñayuu dánkoo ña kándisa na yu'u tiempo daá ñóó, ta kasá'á ná ñí'í tá'an na noó tã né'e choon, ta koni u'u tá'an mií ná. 11Ta kuá'á ndà'o profeta to'ón ndakuei, ta kandeé rá dándalí ra kuá'á ndà'o ñayuu. 12Ta sa'á ña nì ndukini cháá kã ñayuu, sa'á ñoo o kú'u kã ini sátá'an na sa'a ná, ta o kóni kã ña Ndios. 13Tído ndidaá ña nì xì'o ndeé iní nì sã ndita ndaa xí'ín nda noo ndi'i kuii, noón kúu ña nì'í ña kãki na. 14Ta miñan dána'a ña kúu ñayuu tã'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios iin ní kúu ñayuu yó'o, dá kían kueídó'o ñayuu ndéi ndidaá tá'an ñoo sa'a ñá, nda daá ví, dá kasandaá kuu noo ndí'i.

15'Tá nì xini ndo ña ió ña kini, ña dáyakoo noo kúu noó iì ini ve'e ño'o ká'ano yo, tá'an ña nì ka'an profeta Daniel sa'a —ndo'ó, ña ká'i to'on yó'o, nata'í iní ndo sa'an, dá kanda ini ndo—, 16dá kían ndidaá ña ndéi chí Judea ná kuino kúu ná ko'on ña dinì yúku. 17Ta ña kándodó dinì vé'e kuu daá ñóó, kò kánian ndu'u na ve'e na naki'in na ña'a na kane'e

na ko'on ña. 18Dá ri ña ñó'o yúku, kò kánian nandió kuéi na no'o ña naki'in na kotó ña. 19Tído nda'í kúu ví ña ñá'a ñó'o de'e. Ta nda'í kúu ta'ani ví ña ndéi taleé chí'í kuu daá ñóó. 20Kaka ndo ña manì noo Ndios, dá ná dá'a ni ndo'o ndó diòn tein yoó vixi, ni tein kuu nani'i ndeé yo.

21'Chì kuu daá ñóó kakuu iin kuu noo ndo'o naní nío ñayuu. Chì nda nì kasá'á vá sa'a ñayuu, ta nda viti kò óon ndo'o ñayuu tãto'on kì'o ndo'o na tein kuu daá ñóó. Ta ni iin kuu o kóo kã diòn. 22Tído tá kò ní chítuu Ndios tãndó'ó veì koo tein kuu daá ñóó, dá kían ndi'i va ñayuu ñoo naá. Tído sa'á ña kú'u ini Ndios sa'á ñayuu nì kaxi mií ná, sa'á ñoo chituu na tãndó'ó koo tein kuu daá ñóó.

23'Sa'á ñoo tá kaa dao ñayuu xí'ín ndó: “Kande'é ndó, yó'o nákaa Cristo, ña dá'akã ñaá”, o tá kaa ña xí'ín ndó “Kande'é ndó, chí kaa nákaa ña”, ná dá'a ni kandisa ndó. 24Chì ndakuei dao tã to'ón, ta kaa ra ña mií rá kúu Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta to'ón. Ta kee ra ña ndato, xí'ín ña ná'ano, ta kì'o diòn kee ra, dá kandeé rá dándalí ra ñayuu, ta kúu nda ñayuu nì kaxi mií Ndios ndukú rá dándalí ra. 25Sa nì datí'ai ndo'ó tá kò ñá'a koo diòn. 26Sa'á ñoo tá kaa ña xí'ín ndó: “Kua'an ndo kande'é ndó, chí nákaa ña kúu Cristo noo kúu yukú í'í'í káa”, ná dá'a ni ko'on ndo. Ta tá kaa ña xí'ín ndó: “Ini ve'e kaa nákaa ña”, ná dá'a ni kandía ndó noó ka'an ña. 27Dá chí tãto'on kì'o xinì ndo sá nduta noo xíno ndindii, ta kasandaá naye'e nda noó nì keta ña,

ki'o dión koo tá nandió koo na ni nduu taa ñayúú yó'o kasaa na. **28**Dá chi ndeí kúú mií vá noo kándu'u ndii, ñoó nditútí tiyokó ñó'ó.

Nandió koo ndisa Jesús ñayúú yó'o

29Ta mií hora ni ndi'i ni sa io ndidaá kúú tandó'ó tein kuu dáá ñó'ó, dá nákuuin naá noo ndindii, ta ni yoo ka o tóon. Dá kwei tiñoó ñó'ó ndá induú káa, ta kidi ni'ini ndidaá ña'a ná'ano ñó'ó induú. **30**Dá koo ña ndato chí induú, ña ná'a ña sa vei na ni nduu taa ñayúú yó'o. Ta nda'í nda'lo kuaki ñayuu ndeí iin rá iin ñoo ñó'ó ñayúú yó'o, chi koni na ña vei na ni nduu taa ñayúú yó'o tein viko, ta ndato naye'e ndaa noo kii na xí'in ndidaá choon kómí ná. **31**Ta ka'anda na choon noo ángel vei xí'in ná xí'in tachí trompeta, dá ko'on na nditútí ná ndidaá kúú ñayuu ni kaxi mií ná ndeí ndin komi xoo tachí, dá náta'an na ndidaá tá'an xoo nditútí ñaá ná.

32Kane'e ndó kuendá tát'on ki'o kée taño'ó. Tá ni nduyúta noo ra, ta vei nóma yúta kuálí ra, kúú sa ná'á vá yó ña sa ni kuyati yoo koon dai.

33Ta dión ta'ani, tá ni xini ndo kúu ndidaá tandó'ó yó'o, dá kían kana'á ndó ña sa ni kuyati kuu nandió kooi kasai.

34Miían ndaa kuiti ká'in xí'in ndó ña o kuú ta'on ñayuu ndeí tiempo daá nda ná koo ndidaá ña yó'o.

35Induú káa xí'in noño'ó yó'o naá váán, tído to'on ká'in, o yá'a ta'an vaan.

36Tído ko iin ta'on ná'á ndá kuu kakian o ndá hora kooan, ta ni ángel ndeí induú ko ná'á. Sava'a iin tó'on diní mií vá tatá Ndios kúú na ná'á.

37Ta tát'on ki'o ni sa kee ñayuu tiempo Noé, ki'o dión ta'ani kee na kuu nandió koo tuku na ni nduu taa ñayúú yó'o kasaa na. **38**Dá chi tá ko ñá'a kasá'a koon dai déen, ndeí ñayuu sásá'an na, ta ndeí na xí'i na, ta ndeí na tánda'a ná, ta ndeí na dárnda'a ná de'e na nda rá ni kasandaá kuu ni ndu'u Noé ini barco. **39**Ta ko ní xí'o ta'on ñayuu ñoó kuendá nda ni kasá'a dai déen koon ra. Ta kúú ni xí'i ndi'í va na ni kee rá. Ta dión ta'ani koo tá ná nandió koo tuku na ni nduu taa ñayúú yó'o kasaa na.

40Tein kuu dáá ñó'ó kaño'o uu taa kechóon ra yúku. Iin ra naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka ra kandoo. **41**Ta tein kuu dáá ñó'ó ta'ani kaño'o uu na ñá'a ndiko na. Iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka na kandoo. **42**Sa'a ñoó kaño'o ini ndo, chi ko ná'á ta'on ndó ndá oon nandió koo tuku sato'o ndo kasaa na.

43Ta kana'á ndó ña tá ná kandaa ini sato'o ve'e ndá hora kasaa ta kuí'íná ve'e ra, dá kían kandeí nduu ra kandaa raán, ta o kónó ta'on ra ku'u ta kuí'íná ki'in kuí'íná rá ña'a ñó'ó ve'e ra. **44**Sa'a ñoó kandeí nduu ta'ani mií ndó, chi mií hora ko ndáti va ndó, dá nandió koo na ni nduu taa ñayúú yó'o kasaa na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin ta kéchóon va'a xí'in iin ta ko kéchóon va'a

45'¿Ndá yoo kúú iin ta kéchóon ndaa, iin taa ndísá'ano, ká'an ndó? Roón kúú ra chikani na kúú sato'o ra ka'anda ra choon noo dao ka ta kéchóon ve'e na, dá ki'o ra ña'a kasá'an dao ka ta kéchóon ñoó.

46Ndiká'án ví t̄a kéchóon ñoó tá ná ndusaa sato'o r̄a natiin ñaa ná kée ra choon n̄i ta'and̄a noo rá. 47Miían ndaa ná ka'in x̄i'ín ndó ña k̄i'o sato'o r̄a choon ká'ano cháá ka noo rá ña dándáki ra ndidaá ña va'a ió noo ná. 48Tído tá ná kakuu ra iin t̄a kéchóon kini, dá k̄i'an nakani ini ra ña yó'o: “Kueé vá ndusaa sato'i'”, 49ta kasá'á rá kani ra t̄a kéchóon dáó x̄i'ín rá, ta kasá'á rá kasá'an ra, ta kasá'á rá ko'o ra x̄i'ín t̄a x̄i'i, 50ta kúu ndusaa sato'o t̄a kéchóon ñoó mií kuu k̄o ndáti ra, ta mií hora k̄o ná'á rá. 51Ta kúu dándó'o naní na níó rá, ta chikaa ñaa ná noo ñó'o ñayuu uu noo, ta ñoó kuaki ra x̄i'ín ndirá noo rá, ta ñoó kuchi tá'an no'o ra.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a ux̄i tadi'í táki

25 1Tát̄o'on n̄i ndo'o ux̄i takuáchí di'í táki, k̄i'o dión koo tá kasaa Ndios dándáki na ñayuu na. Iin rá iin takuáchí di'í ñoó n̄i ki'in candil x̄i, dá n̄i kee xi kua'an x̄i natiin xi t̄a kúu ton̄o. 2Ta o'on takuáchí di'í ñoó kúu ta kaon ini, ta o'on ka x̄i ñoó kúu takuáchí di'í oon nda'o ini. 3Takuáchí di'í oon ini ñoó n̄i ki'in xi candil x̄i né'e xi kua'an x̄i, tído k̄o ní kí'in xi cháá ka sití kane'e xi ko'on x̄i. 4Tído takuáchí di'í kaon ini ñoó n̄i keti'a xi n̄i dakútí x̄i t̄indo'o x̄i x̄i'ín sití né'e xi kua'an x̄i x̄i'ín candil x̄i. 5Ta sa'á ña n̄i kuee ton̄o ñoó, sa'á ñoó n̄i kasáa ña ma'ánó noo x̄i, ta kúu n̄i naá iní x̄i n̄i kidi x̄i. 6Ta n̄i kudao ñoó, dá n̄i kayu'ú iin t̄a: “Sa vei va ton̄o. Ndakuei ndó natiin ndó ra.” 7Dá n̄i ndakuei ndidaá takuáchí di'í

táki ñoó, dá n̄i kenduu x̄i candil x̄i. 8Dá n̄i kaa takuáchí di'í oon ini ñoó x̄i'ín ra kaon ini: “Tei ndó cháá sití nani'i ndú, dá ch̄i sa kua'an nda'o ñó'o candil ndu'u”, kaá x̄i. 9Dá n̄i kaa takuáchí di'í kaon ini ñoó: “Oon ni ví o keta ta'on sití ndu tá ná kechóon ndi'i yó ra. Sa'á ñoó va'a kaan kua'an ndo kuiin ndó ra noo na díko rá kechóon ndó”, kaá x̄i. 10Tído x̄i'an nani kua'an takuáchí di'í oon ini ñoó kuiin xi sití, kúu n̄i kasáa vá ton̄o ñoó. Dá n̄i ku'u takuáchí di'í ndéi nduu ñoó x̄i'ín ton̄o ini ve'e noo ió víko. Dá n̄i sadi na yé'é. 11N̄i ndi'i, dá n̄i ndisaa dao ka takuáchí di'í ñoó, dá kaá x̄i: “Tatá, tatá, konó ní yé'é ná ku'u ndu víko.” 12Dá n̄i kaa ton̄o ñoó x̄i'ín x̄i: “Miían ndaa ná ka'in x̄i'ín ndó ña k̄o ná'á ta'on yu'u ndá yoo kúu ndo'o”, n̄i kaa ra. 13Sa'á ñoó kaño'o ini ndo, dá ch̄i k̄o ná'á ta'on ndó ndá kuu o ndá hora nandió koo na n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o kasaa na —kaa Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin t̄a n̄i x̄i'o di'ón noo t̄a kéchóon noo rá

14Dá n̄i kaa ta'ani na:

—Tát̄o'on k̄i'o dándáki Ndios ñayuu na kían tát̄o'on n̄i kee iin t̄a n̄i kana kua'an x̄iká. Tído tá k̄o ñá'a ko'on ra, dá n̄i kana ra t̄a kéchóon noo rá. Dá n̄i x̄i'o ra di'ón noo rá, dá ná naka'an nda'i ra x̄i'an. 15Ta noo iin ra n̄i x̄i'o ra o'on di'ón ndaya'i, ta noo iin ka ra n̄i x̄i'o ra uu'an, ta noo iin ka ra n̄i x̄i'o ra iian. Dá ch̄i tát̄o'on k̄i'o kaon va ra n̄i ni'i raan. Ndi'i, dá n̄i kee ra kua'an x̄iká rá. 16Dá n̄i kee t̄a n̄i ni'i o'on di'ón ñoó kua'an ra naka'an nda'i raan.

Ta ni kandeé rá ni nanó o'on ka di'on sataán. ¹⁷Ta dión ta'ani ni kee ta ta ni ni'i uu di'on ñoó. Ni kandeé rá ni nanó uu ka di'on sataán.

¹⁸Tído ta ni ni'i iin tó'on di'on ñoó, roón kúu ra ni sa'an ni kaan iin yáí noñó'o, ta ñoó ni chikáa de'é ra di'on sato'o ra.

¹⁹Tá ni ya'a kua'á nda'o tiempo, dá ni ndisáa sato'o ta kéchóon ñoó. Dá ni kana ñaá rá, dá ni ndekuendá ra xí'ín iin rá iin ra. ²⁰Dá ni kasáa dinñó'ó ta ni ni'i o'on di'on ñoó. Ta kúu né'e ra o'on ka di'on, ta kaá ra: “Tatá, ni xi'o ní o'on di'on noóí. Ta yó'o ióan xí'ín o'on ka di'on ni ni'i sataán”, kaá ra. ²¹Dá ni kaa sato'o ra xí'ín rá: “Va'a nda'o ni keeón. Yo'ó kúu iin ta kéchóon va'a, iin ra kéchóon ndaa. Iin ta ndaa ni sa kuu yo'ó noo choon ló'o ni xi'oi nooon, ta viti ko'in ki'oi iin choon ndáya'i cháá ka nooon. Kua'an ku'u koo diion xí'ín sato'on viti”, kaá ra.

²²Dá ni kasáa ta'ani ta ni ni'i uu di'on ñoó, dá ni kaa ra: “Tatá, uu di'on ni xi'o ní noóí. Ta yó'o ióan xí'ín uu ka di'on ni ni'i sataán”, kaá ra. ²³Dá ni kaa sato'o ra: “Va'a nda'o ni keeón. Yo'ó kúu iin ta kéchóon va'a, iin ra kéchóon ndaa. Iin ta ndaa ni sa kuu yo'ó noo choon ló'o ni xi'oi nooon, ta viti ko'in ki'oi iin choon ndáya'i cháá ka nooon. Kua'an ku'u koo diion xí'ín sato'on viti”, kaá ra.

²⁴Tído tá ni kasáa ta'ani ta ni ni'i iin di'on ñoó, dá ni kaa ra: “Tatá, ná'i ña kúu ní iin ta tondó, ta dákée ní noó ko ní xíti ní, ta dátaká ní ña'a noo ko ní satá ní nonián. ²⁵Sa'á ñoó ni yu'íi, ta ni sa'in ni chide'íi di'on ní tixi ñó'o.

Jó'on, yó'o ió ña kúu di'on ní”, ni kaa ra. ²⁶Dá ni kaa sato'o ra xí'ín rá: “Yo'ó kúu iin ta kéchóon kini, iin ta kéchóon dúsa. Sa ná'a vá yo'ó ña kúu yu'u ta tondó, ña dákéei noó ko ní xítii, ta dátaká yu'u ña'a noó ko ní satáí nonián. ²⁷Sa'á ñoó, ¿ndiva'a ko ní sá'on chikaáon di'on yu'u banco, dá ná koo cháá sataán nani ndusaai?”, kaá ra.

²⁸Dá ni kaa ra xí'ín dao ka ra: “Kuo ndaa ndo di'on né'e ta xaan, ta ki'o ndoan noó ra kómí uxí di'on xaan. ²⁹Dá chi na sa ió ña'a noo, noón kúu na ni'i cháá kaan. Ta na koó ña'a noo, di'a dí'tá ná lú'u ña kómí ná. ³⁰Ta chikaá ndo ta ko chóon xaan noo iin naá satá vé'e. Káa kúu noo kuaki ra xí'ín ndirá noo ra, ta kuchi tá'an no'o ra.”

Di'a koo tá ná kasaa Jesús keyíko na sa'a na ndéi ñayuu yó'o

³¹Tá ná nandió koo tuku na ni nduu ta ñayuu yó'o kasaa na, ndato naye'e ndaa kii na xí'ín ndidaá ángel kéchóon noo ná, dá kakoo na noo téi ndato naye'e noo dándáki na, ³²dá nakuíta ñayuu ndéi ndidaá tá'an ñoo noo ná, dá kasá'a ná taó xóo na iin rá iin ñayuu ñoó táto'on kée ta taó xóo ra léko tein kítí. ³³Ta ná chikata na kirí kúu léko xoo kuá'a na, ta xoo íti na ná chikata na kirí kúu kítí. ³⁴Dá kaa na kúu rey ñoó xí'ín na ndíta xoo kuá'a na: “Nakíi ndo'ó, na ni kemáni tatáí, chi ndo'ó kúu na ni ni'i tá'i kandeí ndó noo dándáki yu'u, ña kían sa daá ió nduu kandeí ndó nda míf sa'a ñayuu. ³⁵Dá chi tá ni kuikoi, ta ni xi'o ndó ña'a ni sasá'in; tá ni ichi inií, ta ni xi'o ndó

takuif ni xi'ii; tá ni xionoo nda'avíi, ta ni nakuaka va'a ndó yu'u ni sa ioi ve'e ndó; **36**tá ni sa kaa vichíi, dá ni xi'o ndó dá'on ni sa ndixii; tá ni sa kú'i ni sa ndo ni xito ni'ini ndó yu'u; tá ni sa kaa ve'e kaa, dá ni sa ta'ani ndó ni ka'an ni'ini ndó noo nákaai", kaa rey ñó. **37**Dá kaa na kúu ñayuu ndaa ñóó xí'ín ná: "Tatá, ¿ndá oon ni xini ndu mií ní ña kuíko ní, dá ni xi'o ndu ña'a ni sasá'an ní? Ta, ¿ndá oon ni xini ndu mií ní ña íchi ini ní, dá ni xi'o ndu takuíf ni xi'i ní? **38**Ta, ¿ndá oon ni xini ndu mií ní ña xionoo nda'í ní, dá ni nakuaka va'a ndu mií ní? Ta, ¿ndá oon ni xini ndu mií ní kaa vichí ní, dá ni xi'o ndu dá'on ni sa ndixi ní? **39**Ta, ¿ndá oon ni xini ndu ña sa kú'u mií ní o ni sa kaa ní ve'e kaa, dá ni sa ndu ni xito ni'ini ndu mií ní?", kaa na. **40**Dá kaa rey ñóó xí'ín ná: "Mífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa'a ña ni kee ndó dión xí'ín na kúu ñani, na kuálí cháa ka yó'o, sa'a ñóó kéei kuendá ña mií yu'u ni kee ndó dión xí'ín."

41'Dá kaa na xí'ín na ndíta xoo íti na ñóó: "Kuxoo ndó noói, ndo'o na kúu ñayuu káni. Kua'an ndo kaño'o ndó tein ño'ó ita, ña ni kuu o ndá'o, noo sa daá ío nduu kaka ña u'u xí'ín ndidaa ña kini kéchoon nooán. **42**Dá chi sa kuikoi, ta ko ní xi'o ta'on ndó ña'a kasá'in; ni sa íchi ini, ta ko ní xi'o ta'on ndó takuíf ko'i; **43**ni xionoo nda'avíi, ta ko ní nakuaka va'a ndó yu'u, ni sa kaa vichíi, ta ko ní xi'o ta'on ndó dá'on kandixii, ni sa kú'i, ta ni sa kaa ve'e kaa, ta ko ní sa ta'on ndó koto ni'ini ndó yu'u", kaa na. **44**Dá kaa na ndíta xoo íti na: "Tatá, ¿ndá oon

ni xini ndu'u mií ní ña ni kuiko ní, ña ni ichi ini ní, ña ni xionoo nda'í ní, ña sa kaa vichí ní, ña sa kú'u ní, ña sa kaa ní ve'e kaa, ta ko ní sa ndu koto ni'ini ndu mií ní?", kaa na. **45**Dá kaa rey ñóó xí'ín ná: "Mífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa'a ña ko ní kée ndó dión xí'ín na kúu ñani, na kuálí cháa ka yó'o, sa'a ñóó kéei kuendá ña nda yu'u ko ní ku'u ini ndo sa'a", kaa na xí'ín ná. **46**Sa'a ñóó ndidaa ñayuu káni ñóó ko'on ndo'o ni ndidaa tá'an kuu, ta ndidaa ñayuu ndaa ñóó ni'í ña kataki chíchí ná.

Yó'o ni ndat'ón kue'é ta né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

26 **1**Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús ndidaa to'on yó'o, dá ni kaa na xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

2—Sa ná'a vá ndó ña kamaní uu ka kuu, dá koo víko pascua, dá naki'o ra na ni nduu ta ñayuu yó'o noo ndá'a ta xini u'u ñaá, dá chirkaa ñaá rá ndika cruz —kaá na.

3Daá ñóó ni nataka ndidaa ta duti saku'a'a xí'ín ta dána'a ley xí'ín ta sá'ano ñóó ñóó yé'é ve'e ta duti kúu noo naní Caifás. **4**Ta ñóó ni ndat'ón maña ra ndi koo kee ra, dá tiin ndakána ra Jesús, dá ka'áni ñaá rá, **5**ta kaá ra:

—Ná dá'a ni tiin yó ra tein víko, dá chi ndakuei ñayuu nakuina vaa na ki'in na sa'a rá.

Di'a ni kuu tá ni kuei iin ña'a ndutá támi sá'an diní Jesús

6Tá nákaa Jesús ñoo Betania noo kúu ve'e Simón, tá'an ra ni sa ndo'o kue'e té'i, **7**dá ni kasaa iin ña'a noo nákaa na ñóó, ta né'an iin tindo'o ni

kaᵛa'a xí'ín yuu díon naní alabastro. Ta ni chitíán ñó'o ndutá támi sá'an, ta ndutá ya'i nda'o kúu rá. Ta kúu ni kwei ndi'an ra dini Jesús noo ío na mesa. ⁸Tá ni xini ta xíonoo xí'ín ná ña ni kee ñá'a ñoo díon, kúu ni xido nda'o ini ra, dá ni kaa ra:

—¿Ndiva'a ni danaá óon ñá'a káa ndutá támi sá'an káa? ⁹Ta va'a ka ví ní dikó yó ra, chi ndutá ya'i nda'o kúu rá, ta kandoo di'on ñoo chindeé yó na kúnda'í, ní kúu —kaá ra.

¹⁰Tído ni kandaá va ini Jesús ña ká'an ra díon, dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a dáta'an ndo ñá'a yó'o? Chi ña va'a va kían ni keeán xí'ín yu'u. ¹¹Chi daá ndéi va ñayuu kúnda'í xí'ín ndo'ó, tído yu'u, o kóo kuii ta'on yu'u xí'ín ndó. ¹²Chi sa'á ña ni dakúchián yu'u xí'ín ndúta támi sá'an yó'o, sa'á ñoo ni kenduuan yiki koñoi tát'on ki'o kooi nduxii. ¹³Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndei kúu míi vá noo dána'a na to'on va'a sa'í iin ní kúu ñayuu yó'o, nakani ta'ani na sa'á ña ni kee ñá'a yó'o xí'ín yu'u, dá ná kaño'o ini ñayuu sa'á ña ni keeán —kaá Jesús.

Di'a ni kuu, dá ni kandoo Judas ña nakí'o ra Jesús noo ndá'a ta duti kúu noo

¹⁴Dá ni kee Judas Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uu ta xíonoo xí'ín Jesús, kua'an ra noo ndéi ta duti saku'a. ¹⁵Tá ni saa ra, dá ni kaa ra xí'ín rá:

—¿Ndidaá ki'o ní noo yú'u, dá ná nakí'oi Jesús noo ndá'a ní? —kaá ra.

Dá ni kandoo ta duti ñoo ña ki'o ra oko uxí di'on plata noo rá. ¹⁶Nda

kuu daá ni kasá'a Judas ndúkú rá ndi kee ra nakí'o ra Jesús noo ndá'a rá.

Di'a ni kuu tá ni sadíni Jesús noo ndí'i kuii xí'ín ta xíonoo xí'ín ná

¹⁷Tá ni kasandaá kuu míi noo, ña kúu víko noo sei na Israel pan, ña ko ní kí'in tá'an xí'ín ña dakuíta tachían, dá ni natuu yati ta xíonoo xí'ín Jesús noo ná, dá ni ndato'on ñaá rá:

—¿Ndei kóni ní ko'on ndu kenduu ndu ña kadíni yó kuendá pascua?

¹⁸Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Kua'an ndo ñoo ká'ano káa. Ta káa nakí'in tá'an ndó xí'ín iin ta, ta ka'an ndo xí'ín rá: “Di'a kaá maestro ndu'u: Sa ni kasandaá vá kuu ndo'o níoi, ta saai ve'e ní kadíni kuendá víko pascua xí'ín ta xíonoo xí'ín”, kaa ndo xí'ín rá —kaá Jesús.

¹⁹Dá ni sa'an ta ñoo ni kee ra choon ni sa'anda Jesús noo rá, ta ni kenduu ra ña kadíni na kuendá víko pascua.

²⁰Dá tá ni kuaá kuu daá ñoo, dá ni saa Jesús ve'e ñoo ni sa ko na mesa xí'ín ndin uxí uu ta xíonoo xí'ín ná. ²¹Ta tein sás'an na ñoo, ni kaa na xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña iin míi vá ndo'ó ko'on nakí'o ñaa noo ndá'a ta xini u'u ñaa —kaá na.

²²Ta kúnda'í nda'o ni kuu ini ra sa'á ña ni ka'an na díon. Dá ni kaa iin rá iin ra xí'ín Jesús:

—¿Á yu'u kúuí, tatá?

²³Dá ni kaa Jesús:

—Iin ta dáketa daó ndá'a xí'ín yu'u ini ko'o, roón kúu ra nakí'o ñaa noo ndá'a ta xini u'u ñaa. ²⁴Ta

miíḡan ndaaḡ ndo'o na nḡ nduu ṭaa ñayuu yó'o tátò'on kḡ'o ká'ḡan tuti iḡ Ndios. Tído, jnda'í va ṭaa nakḡ'o ñaaḡ noo ndá'a ṭa xini u'u ñaa! Va'a cháá ka viḡan ní xḡo dá'a ni kaki ṭaa ñoo, ní kúu.

25Dá nḡ kaa Judas, tá'ḡan ṛa ko'on nakḡ'o ñaa:

—¿Á yu'u kúu ṛa kee dión, maestro?

Dá nḡ kaa Jesús xí'ḡn rá:

—Jaḡan, tátò'on nḡ ka'on, kḡ'o dión kíán —kaá na.

26Ta tein noo sásá'an na ñoo, dá nḡ tiin Jesús pan. Dá nḡ nakḡ'o na ndivé'e noo Ndios sa'ḡán. Dá nḡ sa'anda dáó naḡán, dá nḡ xḡ'o naḡan noo ṭa xionoo xí'ḡn ná. Dá nḡ kaa na xí'ḡn rá:

—Keí ndoḡán, chḡi ña xaḡan kúu yikí koḡoi.

27Dá nḡ tiin na copa. Dá nḡ nakḡ'o na ndivé'e noo Ndios sa'ḡa ṛa, dá nḡ xḡ'o na ṛa noo ṭa xionoo xí'ḡn ná. Dá nḡ kaa na xí'ḡn rá:

—Ndidaá ní ndó ko'o lú'u lú'u vino xaḡan, **28**chḡi kirá xaḡan kúu niḡ yu'u, kirá dáxinkoo ña nḡ kandoo Ndios kee na xí'ḡn ñayuu na, chḡi sa'á ña kuita ṛa, sa'á ñoo ndoo kuachi kua'á nda'o ñayuu. **29**Ká'ḡin xí'ḡn ndó ña o nándió koo kaj ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu, dá ko'o saáḡi ndutá uva xí'ḡn ndó noo ió tatái Ndios dándáki na —kaá na.

Yó'o nḡ ka'ḡan Jesús ña ndata Pedro sa'ḡa ná

30Dá tá nḡ ndi'i nḡ keká'ano na Ndios xí'ḡn iin yaa, dá nḡ kee na kua'ḡan na dini yúku naní Olivos.

31Dá nḡ kaa Jesús xí'ḡn ṭa xionoo xí'ḡn ná:

—Ndidaá vá ndo'ó dánkoo ndava'a ñaa sakuaá víti, dá chḡi di'a kaá tuti iḡ Ndios: “Dárkue'e ka'í yu'u ṭa ndáka léko, ta kúu ndi ndi'i va léko kuita noo ko'on”, kaáḡan. **32**Tído tá nḡ ndi'i nḡ natakiḡ, dá kuió noḡi noo ndo ko'in chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo.

33Dá nḡ kaa Pedro:

—Va'ará ná dánkoo ndava'a ndidaá ṭaa yó'o mií ní, tído yu'u, o kee ta'on yu'u dión.

34Dá nḡ kaa na xí'ḡn rá:

—Miíḡan ndaaḡ ná ka'in xí'ḡn ña sakuaá víti, tá ko ñá'a ta'on kana chéli, kúu sa onḡ va ta'ándá ndatḡon sa'a yú'u.

35Dá nḡ kaa Pedro:

—Va'ará ná kánian kuu nduúḡi xí'ḡn ní, tído o ndata ta'oin sa'a ní —kaá ṛa.

Ta kúu dión nḡ ka'ḡan ndidaá ka ṭa xionoo xí'ḡn ná ñoo.

Di'a nḡ kuu tá nḡ ndat'ón Jesús xí'ḡn Ndios iin noo naní Getsemaní

36Dá nḡ saḡ Jesús xí'ḡn ṭaa xionoo xí'ḡn ná noo naní Getsemaní. Dá nḡ kaa na xí'ḡn rá:

—Yó'o ni kandeí tóo ndó, dá ná ko'in lú'u ka chí kaa ka'in xí'ḡn Ndios —kaá na.

37Dá nḡ kee Jesús ndáka na Pedro xí'ḡn ndi nduú de'e Zebedeo kua'ḡan na lú'u ka noo. Dá nḡ kixian nḡ kunda'í nda'o ini Jesús, ta nḡ kasá'á ndó'o nda'o níó ná. **38**Dá nḡ kaa na xí'ḡn ṭaa kua'ḡan xí'ḡn ná ñoo:

—Nda'í nda'o kúu iniḡ. Sa ndaaḡ ndiḡi va kúu xini. Yó'o ni kandeí tóo ndó, ta kaño'o dáó ini ndo xí'ḡn yu'u sakuaá víti —kaá na.

39Dá nḡ kee na kua'ḡan na lú'u ka chí noo. Dá nḡ sa kuḡin xití ná, ta nḡ

xino taan na nda noño'o. Dá ni kasá'á ná ká'an na xí'ín Ndios:

—Tatá miíi, tá kuu dítá ní ndirá ova, ña kían vei ndo'i, dá kían dítá nían. Tído ná dá'a ni kakuuan tátō'on kī'o kóni yu'ü. Ná kakuuan tátō'on kī'o kóni mií ní —kaá na.

40Dá ni nandió koo na ni ndisáa na noo ndéi taa kua'an xí'ín ná ñoo, kúu sa kídí va ra ndéi ra. Dá ni kaa na xí'ín Pedro:

—¿Á kō xí'o ndeé ta'on ini ndo kaño'o ini ndo, va'ará iin hora?

41Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná dá'a ni kexíxi ña kini xí'ín ndó. Chì sa ió nduu nío ndo kee ndó ña kóni Ndios, tído ña kóni ñíi ndo kían chítuu ñaá —kaá na.

42Dá ni nandió koo tuku na kua'an na. Dá ni kasá'á ká'an tuku na xí'ín Ndios:

—Tatá miíi, tá o kúu dítá ní ndutá ova, ña vei ndo'i, dá kían ná kakuuan tátō'on kī'o kóni mií ní —kaá na.

43Dá ni nandió koo tuku na ni ndisáa na noo ndéi taa ñoo. Kúu sa kídí tuku va ra ndéi ra, chì sa'ání nda'o ñaá ña ma'ánó. **44**Dá ni nandió koo tuku na ni sa'an na ni ka'an na xí'ín Ndios ta'ándá kúu oni, ta ni ka'an na xí'ín ná tátō'on kī'o ni ka'an na dao ka ta'ándá ñoo.

45Dá ni nandió koo tuku na ni ndisáa na noo ndéi taa kua'an xí'ín ná ñoo, dá ni kaa na xí'ín rá:

—¡Kudi ní ndó viti! ¡Ta nani'i ndée ndo viti! Chì sa ni kasandaá vá hora nakí'o ra na ni nduu taa ñayuú yó'o noo ndá'a taa kómí kuachi.

46¡Ndakuei kíi ndo, ná ko'o! Kande'é ndó, chì sa kúyati taa vei naki'o yu'ü noo ndá'a ta xiní u'u ñaá —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni tiin ra Jesús ña ko'on na noo tá né'e choon

47Ká'an jí vá Jesús iin na, kúu ni kasáa va Judas, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uü taa xionoo xí'ín ná. Ta kua'á nda'o taa vei xí'ín rá. Dao ra né'e espada, dao ka ra né'e yíto. Chì vei ra xí'ín choon ni sa'anda ta duti saku'a, xí'ín ta sa'ano ñoo. **48**Sa ni kastō'on va Judas xí'ín taa ñoo ndi kee ra, dá na'a ra ndá yoo kúu Jesús, chì ni kaa ra:

—Taa ni chitói noo ñoo, roon tiin ndó.

49Ta kúu vití'ón ni natuu yati Judas noo iin Jesús, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Nákaa ní, maestro.

Dá ni chitó rá noo ná. **50**Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Amigo, ¿ndá choon vasón?

Ta kúu ni natuu yati taa kua'a ñoo ni tiin ñaá rá.

51Ta iin taa ió xí'ín Jesús ñoo ni taó rá espada ra. Ta kúu ni chitō'on ra do'o iin ta kéchóon noo ta duti kúu noo. **52**Dá ni kaa Jesús:

—Nachikaa va'a espada xaan noo ni sa kaaan, dá chì taa tiin espada, xí'ín espada ta'ani kuu ra. **53**¿Á kō ná'á ta'an voon ña kuu va ka'in xí'ín tatái, dá tanda'á ná uxí uü tu'u ángel kii na chindeé ná yu'u? **54**Tído tá ná kee yu'u dión, dá kían, ¿ndi koo, dá xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios? Chì ká'an ña kī'o dión kánian ndo'i.

55Dá ni kaa na xí'ín taa kua'a ñoo:

—¿Á ta kui'íná vá kée ndó yu'u kúu, sa'á ñoo vei ndó xí'ín espada xí'ín yíto tiin ndó yu'u? Ta ndidaá kuu vá ni sa kái xí'ín ndó yé'é ño'o

sa daná'i noo ndo, ta ni ko ní t́in ndó yu'u. **56**T́ido ndidaá ña yó'o kúu viti, dá ná xinkoo noó ni ka'an profeta noo tuti i Ndios —kaá na.

Ta kúu ndidaá vá ta xionoo xí'in ná ni dankanoo ndava'a ñaá, ta ni xino ra kua'an ra.

Di'a ni kuu tá ni sa iin Jesús noo mií ta duti kúu noó

57Ta ta ni tiin Jesús, roón kúu ra ndáka ñaá kua'an ve'e Caifás, ra kúu duti kúu noó, chi ñoó ni ndítúti ta dana'a ley Moisés xí'in ta sá'ano ñoo. **58**Ta Pedro, ndaa xíká xíká tákaa ra kua'an ra. Dá ni saa ra ni ku'u ra noo kúu yé'é ve'e ta duti kúu noó ñoó. Dá ni sa ko ra ió ra tein ta ndaa yé'é ñoó, dá koni ra ndi koo.

59Ta ra duti saku'a ñoó xí'in ta sá'ano ñoó xí'in ndidaá ka ta né'e choon ñoo Jerusalén ni ndítúti rá ndéi ra ndúkú rá ta ka'an to'on sa'a Jesús, dá kuu nak'i'o ñaá rá noo nda'á ta romano, dá ka'áni ñaá rá. **60**T́ido ko ní ni'i ta'on ra iin kuachi ká'ano dákuío ra Jesús, va'ará ku'a'á nda'o ta ni nakuíta ni ka'an to'on sa'a ná. T́ido tá ni ndi'i, dá ni ndakuei uu ka ta ni ka'an kuachi ra sa'a ná, **61**ta kaá ra:

—Di'a ta'ani ni kaa ta xaan: “Ió choon noo ndá'í ña kían nakani ndi'ii ve'e ño'o Ndios, ta tixi kuu óni kandeé yu'u nduva'i ña” —kaá ra.

62Dá ni ndakuin ndichi mií ta duti kúu noó ñoó. Dá ni kaa ra xí'in ná:

—¿Ndiva'a ko ká'on chindeéon miíon? ¿Á ña ndaa kían ká'an kuachi ta kaa sa'on o koó? —kaá ra xí'in Jesús.

63T́ido tádi óon va iin Jesús.

Dá ni nandió ko tuku ta duti kúu noó ñoó ni ndato'on ñaá rá:

—Xí'in kuu Ndios tak'i sa'ándái choon noo ña kast'on ndaa xí'in ndu'u. ¿Á yo'ó kúu Cristo, na dákaki ñaá? ¿Á yo'ó kúu de'e Ndios?

64Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Táto'on ki'o ká'an ní, ki'o dión kían. Ta ká'an ta'ani yu'u xí'in ní ña nda kuu viti koni ndo na ni nduu ta ñayuu yó'o nakoo na xoo ku'a'á tatá Ndios, noo ió na dándáki na. Ta koni ta'ani ndó kii na tein viko tánee induú —kaá na.

65Ta kúu ni ndatá ta duti kúu noó ñoó kotó ra sa'a ña ni xido téi ini ra. Dá ni kaa ra:

—Ni ka'an ndava'a ta yó'o sa'a Ndios! ¿Ndá choon kuu ka yo cháa ka ta ka'an kuachi sa'a rá? Chi vití'on kui ni seíd'ó va mií ndó ña ni ka'an ndava'a ta yó'o sa'a Ndios. **66**¿Ndi kían náta'an ini ndo keeá xí'in rá?

Dá ni kaa dao ka ta ñoó:

—Kánian kuu va ra sa'a ña ni ka'an ra dión.

67Dá ni tuu ndaa dii dao ra noo ná, ta dao ka ra ni kani ñaá xí'in yiki, ta dao ka ra ni koon da'anda noo ná, **68**ta kaá ra xí'in ná:

—Tá miían ndaa kúúon Cristo, dá kían nakoni ini ki ndi ndaa ndu'u ni kani ñaá.

Di'a ni kuu, dá ni ndatá Pedro sa'a Jesús oni ta'ándá

69Ta ió Pedro sata vé'e noo ndéi dao ka ñayuu ñoó. Dá ni natuu yati iin ña'a kéchóon ve'e ñoó. Dá ni kaaan xí'in rá:

—Xionoo ta'ani yo'ó xí'in Jesús, ta kúu kuendá Galilea kaa, ¿daá koó?

70Tído nì ndata vá Pedro sa'a Jesús noo ndidaá ñayuu ndéi ñoó, ta kaá ra:

—Kò ná'í nda sa'a ká'on.

71Dá nì kee ra kua'an ra noo kúú yé'é di'a. Dá nì xini ñaá iin ka ñá'a. Dá nì kaaan xí'ín dao ñayuu ndíta ñoó:

—Taa káa ta'ani kúú kuendá Jesús, ta ñoo Nazaret.

72Ta kúú tuku va nì ndata rá sa'a Jesús, ta kaá ra:

—Mífan ndaa kuiti kò ná'á ta'on yu'u taa ká'an ní sa'a.

73Ta kúú lú'u ka tóó, dá nì natuu yati dao ka na ndíta ñoó, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Mífan ndaa kuiti kuendá Jesús kúú yo'ó, dá chī tátò'on ká'an ta Galilea, kī'o dión ká'on.

74Dá nì kasá'á ká'an ndava'a ra, ta kaá ra:

—Ná'á Ndios ña kò ná'á ta'on yu'u taa ká'an ní sa'a ñoó.

Ta nì ndi'i nì ka'an ra dión, ta kúú nì kana va chéli. 75Dá ví nì ndisáa ini ra tò'on nì ka'an Jesús xí'ín rá, chī di'a nì kaa na: “Tá kò ñá'a kana chéli, ta kúú sa ndata yo'ó sa'a yu'u onī ta'ándá”, kaá na. Dá nì keta ra sata vé'e, ta kúú nda'í nda'o nì saki ra.

Di'a nì kuu tá nì sa ñin Jesús noó ta naní Pilato

27 1Tá nì tūu noo, dá nì ndató'ón kue'é ta duti saku'a, xí'ín ta sá'ano ñoo ndi koo kee ra, dá naki'o ra Jesús noo ndá'a ta né'e choon romano, dá ka'ání ñaá rá. 2Dá nì kató ñaá rá ndáka ra nì saa ra nì naki'o ra noo ndá'a ta né'e choon romano naní Pilato.

Di'a nì kuu tá nì sa'ání Judas mií rá

3Kúú nì kandaá ini Judas, tá'an ra nì naki'o Jesús noo nda'á taa xini u'u ñaá, ña sa nì kandoo ra né'e choon ña ka'ání rá Jesús. Kúú nì nandió né'e ra oko uxī dī'ón plata noó ta duti saku'a xí'ín ta sá'ano, dá chī nì nandikó iní ra sa'a ña nì ya'a ra nì kee ra, 4dá kaá ra:

—Nì kee yu'u iin kuachi, dá chī nì naki'o yu'u iin taa koó kuachi noo ndo'ó.

Dá nì kaa ta duti ñoó:

—Kò sa'ání ta'on ndu mií ndú.

Kuachi mií vóon kían.

5Dá nì ko'ono ni'ini ra dī'ón plata ñoo noo kúú yé'é ño'o ñoó. Dá nì keta ra kua'an ra. Ta kúú ñoó nì sa'an ra nì chirkaa ra mií rá, dá nì xī'i ra.

6Dá nì nditúti ta duti saku'a ñoo dī'ón ñoó, dá nì kaa ra:

—O kúu ta'on taán yo dī'ón yó'o noó dī'ón dóko ñayuu noo Ndios, dá chī kían ya'i sa'a nī ndīi.

7Dá tá nì ndi'i nì ndató'ón kueé ra, dá nì xiin ra iin ñó'o noó ta káva'a kīdi, dá ná koo noó nduxi na tukú xī'i. 8Sa'á ñoo nda kuu víti naní ñó'o ñoo, noñó'o nī. 9Dión, dá nì xīnkoo tò'on ká'an ña nī taa profeta Jeremías: “Nī ki'in ra oko uxī dī'ón plata, ña nī chiya'i ra sa'a ná tátò'on nī chirkaa ini ta ñoo Israel kakuu ya'i na, 10ta xí'ín dī'ón ñoo nī xiin ra ñó'o noó taa káva'a kīdi. Dión nī kaa sato'o yo Ndios xí'ín yu'u.”

Di'a nì kuu tá nì sa ñin Jesús noó taa naní Pilato

11Tá nì sa kuñin Jesús noo Pilato, ra dándáki ñoo ñó'o kuendá Judea ñoó, dá nì ndatò'ón ñaá rá:

—¿Á yo'ó kúú rey noó na Israel?
Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta dión kaá míí ní.

12Ta va'ará dátaí kuachi ñáá ta duti sakuá'a, xí'ín ta sá'ano ñoo, tído ni iin tó'ón to'on ko ní ka'an na. **13**Dá ni kaa tuku Pilato xí'ín ná:

—¿Á ko seídó'o ta'an voón ña kị'o dión ví káva'a ra kuachi sa'on?
—kaá ra.

14Tído ni iin tó'ón to'on ko ní ka'an na. Sa'á ñoó kúú ni naá vá iní Pilato.

Di'a ni kuu, dá ni sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndika cruz

15Ta iin iin tein víko pascua dáyaá Pilato iin taa nákaa ve'e kaa, tá'an ra kándoo na ñoo Israel sa'a. **16**Ta daá ñóó nákaa iin taa naní Barrabás ve'e kaa, ta iin ní kúú ká'an na sa'a rá ña kúú rá iin ta kini.

17Ta sa'á ña ni nataka kuá'a ñayuu noo Pilato, sa'á ñoó ni ndato'ón ñáá rá:

—¿Ndá yoo dáyaá yu'u, kóni ndo? ¿Á Barrabás dáyaai, o Jesús, tá'an ra chínani ndó kúú Cristo?

18Dión ni kaa Pilato, chi ni kandaá ini ra ña sa'á ña u'u iní vá ta duti ñoó, sa'á ñoó ni nakị'o ra Jesús noo ndá'a rá.

19Ta nda noo ió ra sa'ándá ra choon ñoó, ni tãnda'á ñadi'í ra choon ni saaan noo rá, ta kaáan: “Ná dá'a ni kendava'ón xí'ín taa xaan, chi taa ndaa kúú rá. Dá chi nda'í nda'o ni saní sa'a rá ni tũu noo kuu víti.”

20Tído ni kasá'a ta duti sakuá'a xí'ín ta sá'ano ñoo dáka'an kue'é ra ñayuu kuá'a ñoó ña ná kaka na ña dáyaá ra Barrabás, ta ná ka'aní rá

Jesús. **21**Dá ni nãdió ko tuku Pilato ni ndato'ón rá ñayuu ñoó:
—¿Ndi kaa iin taa yó'o dáyaai, kóni ndo?

Dá ni kaa ñayuu kuá'a ñoó:
—Dáyaá ní Barrabás xaan.

22Dá ni kaa Pilato xí'ín ná:
—¿Ndi kían kóni ndo keei xí'ín Jesús yó'o, tá'an ra kaá ndo kúú Cristo, tá daá?

Dá ni kaa ñayuu kuá'a ñoó:
—Chirkaa ní ra ndika cruz.

23Dá ni kaa Pilato xí'ín ná:
—Ta, ¿ndí kían kini ni ya'a taa yó'o ni kee ra?

Tído kúú ni'í cháá ka ví ni kasá'a káyu'ú ñayuu kuá'a ñoó:

—Chirkaa ní ra ndika cruz!

24Kúú ni kandaá ini Pilato ña ko kãdeé ka ra ka'an ra xí'ín ñayuu kuá'a ñoó, chi di'a ni nakuina vaá cháá ka ví ná. Sa'á ñoó ni ki'in ra cháá takuií, ta ni nakata ra ndá'a rá noo ndidaá na ñoo Israel ñoó, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—O kãndio kuachi ta'on yu'u sa'á ni taa yó'o, chi kúú rá iin taa ndaa. Míí vá ndó kúú na ná kandido kuachi sa'a rá.

25Dá ni kaa ndidaá na ñoo ñoó:
—Ndu'u ná kandido kuachi sa'á ni rá, ta nda de'e ndu ná kandido kuachi sa'a rá.

26Dá ni dayáa Pilato Barrabás. Dá tá ni ndi'i ni kani soldado Jesús xí'ín chirrión, dá ni nakị'o ñáa Pilato noo ndá'a rá, dá ná ko'on ra chirkaa ñáá rá ndika cruz.

27Dá ni nakị'in ñáa soldado kuendá Pilato ndáka ra kua'an ra nda maá ini ve'e choon ta romano. Dá ni ndataká ra ndidaá ka soldado kúú kuendá ra, dá ni kao

noo ra Jesús noo iin na ñoó. **28**Dá ni taó rá dá'on ná. Dá ni ñaaku'ino ñaá rá iin dá'on kuá'á toón. **29**Dá ni chinóo ra iin corona ni kavá'a xí'ín ion diní ná. Ta ni chirnee ra iin tañíí ndá'a xoo kuá'a na. Dá ni kasá'á sá kuíta xití rá noo ná, dá kediki ñaá rá, dá kaá ra xí'ín ná:

—Na ká'ano kúu míí ní, na kúu rey noó na Israel —kaá ra.

30Ta ni tuu ndaa díí ñaá rá, ta ni xio ndaa ra tañíí né'e na ñoó ni koon ra diní ná. **31**Tá ni ndi'i ni kediki ñaá rá, dá ni dí'tá rá dá'on ñoó. Dá ni ñaaku'ino ñaá rá dá'on míí ná. Dá ví ni kee ra ndáka ñaá rá kua'an ra chirkaa ra ndika cruz.

Di'a ni kuu tá ni chirkaa ra Jesús ndika cruz

32Ta noo ndáka ñaá rá kua'an ra ñoó, ni ñaki'in tá'an ra xí'ín iin taa naní Simón, ta kúu kuendá Cirene. Dá ni kendúsa ra xí'ín taa yó'o ña ná kadokó ra cruz ko'on ra.

33Dá ni saá ra noo naní Gólgota. To'on yó'o kóni kaa yikí lásá diní ndii.

34Dá ni xí'o ra vino ni daká tá'an xí'ín ndiró ova ko'o Jesús. Dá tá ni ndi'i ni xirndodó ná ra, kúu ko ní xíin ta'on na ko'o na ra. **35**Dá tá ni ndi'i ni chirkaa ñaá rá ndika cruz, dá ni sa ndei ra ni sadikí ra suerte xí'ín dá'on ná, dá ná kande'á ndi ndáa dá'on kánian ni'í iin rá iin ra. Díon ni kee ra, dá ni xinkoo to'on ni ka'an profeta, chi di'a ni kaa na: “Ni ñaka'anda ra dá'amái, chi ni sadikí ra suerte xí'án.”

36Tá ni ndi'i, dá ni sa ndei ra ndéi ra ndaa ra Jesús. **37**Ta ni kani ra iin tabla yati diní cruz ñoó, ta ká'an

ndá sa'a kían tákaa na ñoó. Ta di'a kaáan: “Taa yó'o kúu Jesús, ta kúu rey noó na ñoo Israel.” **38**Ta ni chirkuéi ta'ani ra uu ta kuí'íná ndika dao ka cruz. Iin ra tákaa xoo kuá'a na, ta iin ka ra tákaa xoo íti na.

39Ta ñayuu chíka'anda kua'an noó tákaa na ñoó kediki ndaa ñaá ná, ta kaó na diní ná kénóo na Jesús, **40**ta kaá na:

—Kaá yo'ó ña nakani ndi'ón ve'e ño'o ká'ano yo, ta kúu tixi oni va kuu, kúu sa nduva'a voón ña, kaáon. Sa'á ñoó ndani dáka'ki mi'ón viti. Kua'án noo kíí ndika cruz xaan tá mi'án ndaa de'e Ndios kúúon.

41Ta díon ta'ani kediki ñaá ta duti sakuá'a ñoó, xí'ín ta dána'a ley Moisés, xí'ín ta fariseo ndíta ra, ta kaá ra:

42—Dao ka va ñayuu sa kandeé rá sa daká'ki ra, tído ko kándéé ta'on ra dáka'ki ra míí rá viti. Tá nda rey yo kúu rá, dá kían ná noo kíí rá ndika cruz káa, dá ná kandísa yó ra. **43**Ni kandeé iní ta káa Ndios, sa'á ñoó ná dáka'ki ñaá Ndios viti tá mi'án ndaa kú'u ini na sa'a rá, chi kaá ra ña kúu rá de'e Ndios —kaá ra ndíta ra.

44Ta kána'á ta'ani nda uu ta kuí'íná tákuei iin iin xoo díin ná xí'ín ná.

Di'a ni kuu tá ni xi'í Jesús

45Ta nda kaxuu kuu dáá ñoó ni ñaku'ín naá iin níí kúu ñayuu nda ka oni sa'ini.

46Tá kua'an kasandaá ka oni sa'ini, kúu ni'i nda'o ni kayu'u Jesús, ta kaá na:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani?
—to'on yó'o kían kóni kaa: Ndios

mií, Ndios mií, ¿ndiva'a ni dayáa ndá'a ní yu'u?

47Tá ni seido'o dao ka ɬa ndíta ñóo ña ni kaa na dión, dá ni kaa ra: —Kueído'o ndó, chi kána ra profeta Elías.

48Ta kúu vití'ón ni kankono iin ɬa ni sa'an ra ni dandáxi ra iin tá'í dá'on xí'ín vino ía. Dá ni so'oni raán diní iin ɬañíí. Dá ni chinee raan yú'u Jesús, dá ná ko'o na ra. **49**Dá ni kaa dao ka ñayuu ndíta ñóo:

—Ná dá'a ni kee ní dión. Ná kandati yó, ta ná kandé'á á kasaa Elías chindeé ñaá ná —kaá na.

50Ta kúu ni'i ndá'o ni kayu'ú tuku Jesús, dá ni nakí'o na mií ná ni xi'í na.

51Ta kúu mií hora daá ñóo ni ndata dao dá'on tákaa ndadí ini ve'le ño'o ká'ano. Ni keean nda yú'an nino, ta kúu nda yú'an nino ni xino noo ni ndata ñá. Ta kúu ni'i ndá'o ni ɬaan, ta kúu ni ndata dao ña kúu yuu ndáá, **52**ta ni nono yé'é káo noo ñó'o ndij, ta kúu kuá'á ndá'o ñayuu Ndios, na ni xi'í, ni natakí. **53**Dá tá ni ndi'i ni natakí Jesús, dá ni kuu ni kankuei ñayuu ñóo ini káo ñóo, dá ni sa'an na ñoo Jerusalén, ña kúu ñoo ij, ta ñóo ni na'a noo ná noo kuá'á ndá'o ñayuu.

54Ta mií ɬa dándáki soldado iin ra xí'ín dao ka soldado ndaá ra Jesús noo tákaa na ndika cruz ñóo. Dá tá ni xini ra ña ni ɬaan xí'ín dao ka ña'a ni kuu, kúu ni yu'ú ndá'o ra, ta ni kaa ra:

—Miían ndaa ndisa de'e Ndios ni sa kuu ɬa yó'o —kaá ra.

55Ta xíká vá ndíta kuá'á ndá'o na ñá'a ndé'é ná ña ni ndo'o Jesús. Ta noón kúu na ni xionoo xí'ín Jesús

nda rá ni kasá'á ná kuendá Galilea xionoo na, ta sa chindeé ñaá ná.

56Ta tein na ñá'a ñoo nákaa María Magdalena, xí'ín María, naná Jacobo xí'ín José, xí'ín naná ɬa kúu de'e Zebedeo.

Di'a ni kuu, dá ni nduxi Jesús

57Tá ni kuaá kuu daá ñóo, dá ni saa iin ɬa kuiká naní José, ɬa ñoo Arimatea, ta sa xionoo ta'ani ra xí'ín Jesús. **58**Ta ni sa'an ra noo nákaa Pilato, dá ni xika ra ña ná nakí'o ra yikí koño Jesús noo rá. Dá ni sa'anda Pilato choon noo soldado ra ña ná ko'on ra nakí'o ra yikí koño Jesús noo José ñóo.

59Dá ni saa ra ni danóo ñaá rá ndika cruz. Dá ni nakí'in ñaá José, dá ni naxituú ñaá rá xí'ín iin sávana ni ndoo. **60**Dá ni sa'an ra ni chikáa ñaá rá ini iin yáí saá, ña ni kaan mií rá ndika káo. Dá tá ni ndi'i ni sadi ra yu'ú yáí ñóo xí'ín iin yuu chiká'ano, dá ni kee ra kua'an ra.

61Ta yu'ú yáí ñóo ni ndoo María Magdalena xí'ín iin ka María ñóo ndéi na.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda Pilato choon ña kandeí soldado kandaa ra yu'ú yáí ñóo

62Sa ni ya'a kuu kénduu na Israel ña'a kasá'an na. Tá ni ɬu noo iin ka kuu, dá ni nataka ɬa dutí saku'a'a xí'ín ɬa fariseo noo Pilato, **63**dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Tatá, ni ndisáa ini ndu ña sa ká'an ɬa to'ón ñóo ña tixi kuu óni, dá natakí ra, kaá ra tá ko ñá'a kuu ra. **64**Sa'á ñoo ka'anda ní choon ña ná kandaa va'a soldado ní yu'ú yáí noo nákaa ra nda ná kasandaá kuu

óni. Dá chí oon ni ví kasaꝓ tꝓ sꝓ xionoo xí'ín rá iin sakuaá nataó kuf'íná ñaá rá, dá kaa rꝓ xí'ín na ñoo ndu ñꝓ ni nataki rꝓ, dá kían tujú cháá kꝓ choon o duú ta'ándá míí noó.

65Dá ni kaa Pilato xí'ín rá:

—Xaan ndíta soldado. Kandaka ndó rꝓ kua'án ndo, ta nakuíta ra kandaa rꝓ yáí ndii ñoo táto'on k'i'o kóni ndo —kaá rꝓ.

66Dá ni sa'an rꝓ ni sadi toon ra yu'ú yáí ñoo, chí ni kani ra sello yé'án, ta ni chikata ra soldado ndíta ra ndaa ráán.

Di'a ni kuu tá ni nataki Jesús

28 ¹Tá ni ya'a kuꝓ nání'i ndée na Israel, na'a va'a kuꝓ míí noó kásá'a sa'a semana, dá ni kee María Magdalena xí'ín iin kꝓ María ñoo kua'an na kande'e ná yáí noó ni nduxi Jesús. ²Ta kúú ni'i ndꝓ'o ni tꝓan, dá chí ni naxino iin ángel kéchóon noꝓ sato'o yꝓ Ndios ni kii chí induú, dá ni natuu yati na noꝓ ni nduxi Jesús, dá ni dítá ná yuu ká'ano ñoo, dá ni sꝓ koo na ió na sataán. ³Táto'on k'i'o náye'e ndaa noꝓ sá kuiin tasa, k'i'o dión ndato yé'e na, ta kuxí kachí dá'on ná. ⁴Ta kúú ni yu'ú ndꝓ'o soldado ndíta ndaa yu'ú yáí ñoo ni kee na, ta kúú ndéi nino oon ví rá ndíta ra, ta kéeá kuendá ndaa ndii va kúú rá ndíta ra. ⁵Dá tá ni saꝓ na ñá'a ñoo, dá ni kaa ángel ñoo xí'ín ná:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, chí sꝓ ná'a vái ñꝓ vej ndó nándukú ndó Jesús, na ni sꝓrkaa ndika cruz. ⁶Tído koꝓ kꝓ na nákaa yó'o. Sꝓ ni nataki va na táto'on k'i'o ni sꝓ ká'an na xí'ín ndó. Nakíi ndo kande'e ndó noꝓ ni sꝓ

nóo na kúú sato'o yꝓ, dá koni ndo. ⁷Kua'án kíi ndo kasto'on ndó xí'ín ndidaá tꝓ xionoo xí'ín ná ñꝓ ni nataki va na. Ta kuió noꝓ na ko'on na noꝓ rá chí Galilea di'a. Ta ndꝓ ñoo ví, dá koni ñaá rá, kaa ndo xí'ín rá. Choon yó'o vej kasto'in xí'ín ndó —kaá ángel ñoo.

⁸Dá ni kankuei na yu'ú yáí ñoo, ta kúú yu'ú ndꝓ'o na. Tído kádii ndꝓ'o ta'ani ini na taxí tá'an na kua'an na kasto'on na to'on saꝓ yó'o xí'ín tꝓ xionoo xí'ín Jesús. Ta noꝓ taxí tá'an na kua'an na kasto'on na sa'a to'on saꝓ yó'o xí'ín tꝓ xionoo xí'ín ná, ⁹kúú iin kuití vá ni na'a noꝓ Jesús noꝓ kua'an na ñoo, dá ni kaa na: —¿Á kúkueé ni ndó?

Dá ni natuu yati na noꝓ iin Jesús, ta ni nomi ni'ini na sa'a ná, ta dión ni sꝓ ndaño'o ñaá ná. ¹⁰Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo. Kua'án ndo kasto'on ndó xí'ín ñani kuálíi ñꝓ ná ko'on xí chí Galilea di'a, ta ñoo koni xí yu'u —kaá na.

Di'a kua'an ñꝓ ni kaa soldado sa'a ndí kían ni ndo'o Jesús

¹¹Tá ni ndi'i ni kee na ñá'a ñoo kua'an na, dá ni kee tꝓ ndaa yu'ú yáí ñoo kua'an rꝓ ñoo Jerusalén. Tá ni saꝓ rꝓ, dá ni nakí'o ra kuendá noꝓ tꝓ dutí sakuá'a sa'a ndidaá ñꝓ ni kuu ñoo. ¹²Dá ni kana tꝓ dutí kúú noꝓ ñoo ndidaá tꝓ sá'ano ñoo. Dá tá ni ndi'i ni ndatón kue'e rꝓ, dá ni xí'o ra kua'á ndꝓ'o di'on noꝓ soldado ñoo, ¹³ta ni kaa rꝓ xí'ín rá:

—Kaa ndo xí'ín ñayuu ñꝓ ñoo tádi ni kii tꝓ sꝓ xionoo xí'ín rá, ta ni taó kuí'íná rá yikí koño rꝓ né'e ra kua'an rꝓ tein kídí ndu, kaa ndo.

14Tá ndá ndi kuu n̄i ni'i tó'on Pilato, o sa nákanini ndo, chí mif vá ndú ná'á ká'an ndu sa'a ndo, dá ná dá'a ni ka'ání rá ndo —kaá rá xí'ín soldado ñoó.

15Dá n̄i ki'in ra di'ón ñoó. Dá n̄i kee ra táto'on n̄i ta'anda choon noo rá. Ta nda kuu víti ká'an na Israel ña n̄i nataó kuí'íná ñaá ta n̄i sa xionoo xí'ín ná.

Yó'o sa'ándá Jesús choon noo ta xionoo xí'ín ná ña ná ko'on ra dána'a ra to'on na iin ní kúú ñayuú yó'o

16Dá n̄i kee ndin ux̄i iin ta xionoo xí'ín Jesús kua'an ra iin yúku iin chí kuendá Galilea táto'on n̄i sa'anda na choon noo rá. **17**Tá

n̄i xini ra Jesús, dá n̄i sa ndaño'o ñaá rá. Tído nákanini kuách̄i īi vá ini dao ra. **18**Dá n̄i natuu yati Jesús noo rá, dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—N̄i nat̄iin yu'u ndidaá choon ña dándákii induú xí'ín noño'o yó'o. **19**Sa'á ñoó kua'án ndo dána'a ndo noo ñayuu ndéi ndidaá ñoo ñó'o ñayuú yó'o sa'a yú'u, dá ná kakuu na kuendá yu'u. Ta dákodo ndúta ndo ná xí'ín kuu tatá Ndios, xí'ín kuu de'e na, xí'ín kuu Espiritu īi, **20**ta dána'a ndo noo ná ná kee na ndidaá choon n̄i sa'andaj noo ndo. Ta kooi xí'ín ndó ndidaá tá'an kuu, nda noo ndi'i kuií ñayuú yó'o. Díón ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Marcos, ña ká'an sa'a Jesús

Di'a nì kuu, dá nì kasá'á kásto'on
Juan ña kasaa Jesús

1 ¹Di'a nì kasá'á to'on va'a sa'a
Jesucristo, na kúú de'e Ndios.
²Isaías nì sa kuu iin profeta, tá'an
na sa kásto'on xí'ín ñayuu ña nì
ka'an mií Ndios xí'ín ná. Di'a kua'an
to'on nì taa na:

Ná ko'ín tanda'í iin taa kuió noó
ko'on noó yo'ó kásto'on ra
to'on yu'u xí'ín ñayuu,
dá ná kandeí nduu na kueidó'o
na ña kían ko'on ka'on xí'ín
ná.

³Kayu'ú taa ñoó noó kúú yukú
ichí:

“Kandeí nduu ndo natiin ndó
sato'o yo Ndios, ta ná konó
ndó iin ichí ndaa noó ná.”

⁴Ta mií'an ndaa dión nì kuu, chì nì
kasá'á iin taa naní Juan dákodo
ndúta ná ñayuu ini takuí'í iin xí'án
noó kúú yukú ichí. Ta kásto'on na
xí'ín ñayuu ña ná nandikó iní na
sa'a kuachi kée na, dá ná kì'o
ká'ano ini Ndios sa'á kuachi na, dá
ná kuu kodo ndúta ná.

⁵Ta kua'á nda'o ñayuu ndéi ñoo
Jerusalén xí'ín na ndéi dao ka ñoo
kuálí ñó'o chí kuendá Judea nì
sa'an na nì seidó'o na to'on dána'a
Juan. Ta nì na'o na kuachi na noo

Ndios. Ta kúú nì dakódo ndúta ñaá
Juan ini yuta naní Jordán.

⁶Ta dá'on nì sa ndixi Juan nì
kava'a xí'ín ídì camello. Ta iin cincho
ñí sa ndíko tìi na. Ta sa seí na tika
xí'ín ndudí yukú. ⁷Ta sa kásto'on na
xí'ín ñayuu, ta kaá na xí'ín ná:

—Sata yu'u vei iin na ndaya'i
cháá ka o duú yu'u, chì ni ko káni
vían nakuijn ndei yu'u ndaxí'í yó'o
ndisa ná. ⁸Chì yu'u dákodo ndúta
ñaá xí'ín takuí'í, tído noón kúú na
dákodo ndúta ñaá xí'ín na kúú
Espíritu i Ndios —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì sodó ndúta Jesús

⁹Ta tein kuú dáá ñoó nì keta Jesús
ñoó naní Nazaret, ña nákaa kuendá
Galilea, kua'an na noó nákaa yuta
Jordán. Ta ñoó nì dakódo ndúta ñaá
Juan. ¹⁰Tá nì keta Jesús ini takuí'í,
kúú nì xini na nì nono induú. Ta
kúú nì naxino na kúú Espiritu Ndios
sata ná, ta kaa na táto'on kaa iin
paloma. ¹¹Ta nda induú tá nì ka'an
Ndios xí'ín Jesús:

—Yo'ó kúú de'e manì yu'u. Ta
náta'an nda'o ini xini'í yo'ó —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì ka'án ña u'u mií noó
dátuúan Jesús

¹²Tá nì ndi'i ñoó, dá ndáka
Espiritu Ndios Jesús kua'an na noo

kúu yukú ichí. ¹³Ta uu diko kuu ni sa kaa na ñoo. Ta ni sa kaa na tein kirí víchí deen. Dá ni xirndodó ñaa ña u'u. Ta ni kasáa dao ángel ni kii noo Ndios, ni chindeé ná Jesús.

Di'a ni kuu tá ni kasá'a dána'a Jesús sa'a to'on va'a Ndios

¹⁴Tá ni tiin ra Juan ni sadi ra ve'e kaa, dá ni kee Jesús kua'an na chí kuendá Galilea kast'on na sa'a to'on va'a, ña ká'an sa'a ndi kee ñayuu, dá ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ¹⁵ta kaá na:

—Sa ni kasandaá vá hora, sa ni kuyati va ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. ¡Nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó, ta kandísa ndó xí'in ndino'o iní ndo to'on va'a Ndios! —kaá na.

Di'a ni kuu, dá ni kana Jesús komi ta tiiñ tiyaká ña kanoo ra xí'in ná

¹⁶Ta noo xíka Jesús kua'an na yú'u taño'o naní Galilea, ñoo ni xini na iin ta naní Simón xí'in ñani ra Andrés. Ta ñó'o ra chíkaa ra ñono rá iní takuí, chí kúu rá ta tiiñ tiyaká. ¹⁷Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ná kíj ndo ná ko'o kanoo ndó xí'in yu'u, dá ná dána'i noo ndo taó ndó ñayuu tein kuachi na táto'on kée ndó taó ndó tiyaká iní takuí.

¹⁸Ta kúu vití'ón vá ni ñankoo ra ñono rá. Ta kúu ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in Jesús.

¹⁹Ta noo xíka Jesús kua'an na cháa ka chí noo ñoo, kúu ni xini na nákaa iin ta naní Jacobo xí'in ñani ra Juan, ta kúu rá de'e ta naní Zebedeo. Ta ñó'o ra iní barco náko to ra ñono rá. ²⁰Dá ni kana ñaa ná. Dá ni ñankoo ra tatá ra Zebedeo

iní barco xí'in ndidaá ka ni ta kéchóon noo tatá ra. Dá ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in ná.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin ta nákaa iin espíritu kini

²¹Dá ni nasáa Jesús ñoo Capernaum xí'in ta ñoo. Dá tá ni kasandaá kuu náni'i ndee na Israel, dá ni ku'u Jesús iní ve'e noo náta na ñoo ñoo. Dá ni kasá'a ná dána'a na. ²²Kúu ni naá vá iní ñayuu ñoo sa'a ña dána'a Jesús, chí ko kée na táto'on kée ta dána'a ley Moisés, dá chí dána'a na táto'on kí'o kée iin na né'e choon.

²³Ta iní ve'e ñoo nákaa iin ta nákaa iin espíritu kini. Ta kúu ni'i nda'o ni kayu'ú espíritu kini ñoo, ta kaáan:

²⁴—¿Ndi kí'an ndó'o ní xí'in ndu'u, Jesús, na ñoo Nazaret? ¿Á vei ní dánaa ní ndu'u? Sa ná'a vá yu'u ndá yoo kúu mií ní, chí mií ní kúu na i ni kii noo Ndios.

²⁵Dá ni ñanani ñaa Jesús, ta kaá na xí'an:

—¡Kadi yu'on! ¡Kua'an keta kíj iní ta xaan!

²⁶Ta kúu vití'ón ni sa'áni yí'i espíritu kini ta ñoo. Ta kúu ni'i nda'o ni kayu'an, dá ni ketaan kua'an.

²⁷Ta kúu ni naá vá iní ndidaá kúu ñayuu ñoo, dá ni kasá'a ná ndátó'ón tá'an ná:

—¿Ndi kua'an ví'an yó'o? Na ndee ka ví'an ká'ano tandeé iní saá dána'a ta kaa, chí xí'in choon kómí rá sa'ándá ra choon noo espíritu kini, ta kúu seídó'o ñaan —kaá na.

²⁸Ta kúu kaon nda'o ni kanda'a iní ndidaá ñayuu ndéi ñoo kuálí ñó'o

chí kuendá Galilea sa'a ña ndato ni kee Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús ñá kúú xido Simón Pedro

29Tá ni keta Jesús ve'e ñoo, dá ni kee na kua'an na ve'e Simón xí'ín Andrés, ta ndáka ta'ani na Jacobo xí'ín Juan kua'an na. **30**Ta kándu'u xido Simón noo xito, ta ka'í nda'o ndó'an kée kue'e dáa. Dá ni kastonon ñayuu xí'ín Jesús ña kú'an. **31**Dá ni natuu yati na noo kándu'an. Kúú ni tiin na ndá'an. Kúú ni ndane'e ñaa ná. Ta kúú vití'on vá ni ya'a kue'e dáa ñoo. Ta kúú ni kasá'a váan kénduuan ña kasá'an na.

Kua'á nda'o ñayuu ni nduva'a Jesús

32Sa ni keta va ndindii, ta sa kua'an kuaa vá kuu dáa ñoo, dá ndáka ñayuu ndidaa na kú'u xí'ín na ño'o espíritu kini ni kasáa na noo Jesús. **33**Sa'á ñoo ni chití yé'é ve'e ñoo ni nataka ndidaa na ñoo ñoo. **34**Ta kúú kua'á nda'o ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e ni nduva'a na, ta kua'á nda'o espíritu kini ni taó ná. Ta ko sónó vá ná ña ka'an espíritu kini ñoo, chí ná'á vá ña ndá yoo kúú ná.

Di'a ni kuu tá ni ndatón Jesús xí'ín tata Ndios iin xián noo ko iin ndéi

35Ta na'a nda'o ni ndakoo Jesús, chí iin naá íí vá. Dá ni keta na ñoo ñoo kua'an na iin xián noo ko iin ndéi. Ta ñoo ni ka'an na xí'ín tata Ndios. **36**Dá ni kee Simón xí'ín dao ka ta né'e tá'an xí'ín rá kua'an ra nandukú ñaa rá. **37**Dá tá ni naní'i ñaa rá, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Ndidaa ñayuu nandukú ná mií ní.

38Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ná ko'o dao ka xián noo yati yó'o, dá ná dána'a ta'ani yu'u noo ñayuu ndéi ñoo, chí sa'á choon yó'o vei yu'u —kaá na.

39Ta ni xionoo na iin ní kúú kuendá Galilea ni daná'a na ini ndidaa ve'e noo náta na Israel, ta ni taó ná espíritu kini ño'o ini ñayuu.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i'i ñíi

40Kúú ni kasáa iin taa ndó'o kue'e té'i'i ñíi noo Jesús. Kúú ni sa ku'ín xití rá noo ná, dá ni kaa ra xí'ín ná: —Tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñí'í —kaá ra.

41Ta sa'á ña ni ku'u ini Jesús sa'a rá, sa'á ñoo ni chinoo na ndá'a ná sata rá, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Jaan, kóni. Ná nduvii ñí'ion.

42Dá tá ni ndi'i ni ka'an na, kúú vití'on di'a ni ndañó'o ni'ini kue'e té'i'i ndó'o ra. Ta kúú ni kandoo vii vá ñíi rá.

43Dá tá ko ñá'a tanda'á ñaa ná ko'on ra, dá ni sa'anda na choon noo rá, **44**ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'an, tído o sa nákanón xí'ín ni iin tónon ñayuu ña ni kee xí'on. Di'a kua'an na'a mi'ion noo ta duti. Ta kua'an doko ña'a noo Ndios sa'á ña ni kandoo viion noo ná, tát'on ki'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaq ini ra ña sa ni nduviion —kaá na.

45Tído ko ní kée ta'on taa ñoo tát'on ni ta'anda choon noo rá. Di'a ni kasá'a nákanani va ra ña ni kee Jesús xí'ín rá kua'an ra. Sa'á ñoo ko kuú ka ku'u túu Jesús ni iin ka ñoo. Ndadá yu'u ñoo noo ko' ko' ka ñayuu

ndéi va sá káa ná. Ta va'ará ndéi kúú míí vá ndéi ñayuu, tído veí na noo nákaa Jesús.

Di'a nì kuu, dá nì nduvá'a Jesús iin taa nì natií sa'a

2 ¹Tá nì ya'a dao kuu, dá nì nandió koo tuku Jesús ñoo Capernaum. Tá nì kandaá ini ñayuu ña nì ndisáa Jesús ve'e na, ²kúú kua'á nda'o na nì nataka ñoo. Ta kó ní keta ká ve'e ñoo kaño'o na. Ta kúú nda sata vé'e ndíta ñayuu seídó'o na to'on dána'a Jesús.

³Dá nì kasáa dao ká ñayuu xí'ín iin taa nì natií sa'a, ta yí'i ñaa komi taa nì kasáa ra. ⁴Tído koo ní kúu ta'on ku'u ra xí'ín tã kú'u ñoo ini ve'e noo nákaa Jesús, chí kua'á nda'o ñayuu ñó'o. Sa'á ñoo nì dakáa ñaa rá diní vé'e. Dá nì sonó rá iin yáí. Dá nì kuu nì danóo ra xito kánóo tã kú'u ñoo ini ve'e noo ió Jesús.

⁵Tá nì xini Jesús ña kándéé ini ñaa rá, dá nì kaa na xí'ín tã koo kúú kaka ñoo:

—De'e ló'o, sã nì ndoo va kuachón —kaá na.

⁶Ta kúú ñoo ndéi dao taa dána'a ley Moisés seídó'o ra. Dá nì kasá'á ná kani kuáchi ini ra: ⁷“Ta, ¿ndiva'a ká'an taa kaa dión? Taa kaa kúu ra yá'a ká'an ndava'a xí'ín Ndios. Chí ni iin tó'ón ta'on taa o kúu dándóo kuachi ñayuu. Iin tó'ón diní míí vá Ndios kúu na kuu kee dión.”

⁸Tído vití'ón di'a va nì kandaá ini Jesús ña kí'o dión ná kani ini ra. Dá nì ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndiva'a ná kani ini ndo dión?

⁹¿Ndí kían koo ú'u cháá ká ka'in xí'ín taa koo kúú kaka yó'o, ká'an

ndó? “Sã nì ndoo va kuachón”, o ka'in xí'ín rá, “Ndakuiin ndichi, ta naki'in xiton kane'e kua'an nó'on.” ¹⁰Tído viti dá ná ko'in dána'i noo ndo ña kómí ndisa na nì nduu taa ñayuu yó'o choon ña dándóo na kuachi kómí ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

Dá nì kaa na xí'ín tã nì natií sa'a ñoo:

¹¹—Ta ká'in xí'ín yó'o viti. Ndakuiin ndichi, ta naki'in xiton, ta kua'an nó'on ve'ón.

¹²Ta kúú nì nakuíin ndichi ra. Dá nì naki'in ra xito noo nì sã nóo ra né'e ra nì ki'in ra kua'an ra noo ñayuu kuá'a ñoo. Ta kúú ndidaá vá ná nì naá iní. Ta kúú nì kasá'á ná kéká'ano na Ndios, ta kaá na di'a:

—Ni iin kuu koo xinió iin ña'a ndato táto'on nì xinió kuu viti —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì kana Jesús iin taa naní Leví Mateo ña kanoo ra xí'ín ná

¹³Tá nì ndi'i nì kuu dión, dá nì nandió koo tuku Jesús kua'an na yu'ú taño'o. Ta kúú kua'á nda'o ñayuu nì natuu yati ñaa. Dá nì kasá'á ná dána'a na noo ná sá xíka na kua'an na. ¹⁴Ta noo yá'a na kua'an na ñoo, kúú nì xini na ió iin taa naní Leví, de'e tã naní Alfeo, ta ió ra kí'in ya'i ra sa'á ñó'o. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Nakíi, ná ko'o kanoón xí'ín yu'u.

Dá nì nakuíin ndichi ra. Dá nì kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín ná.

¹⁵Di'a nì kuu tein noo ió Jesús sásá'an na xí'ín Leví ñoo ini ve'e ra. Ta kuá'a nda'o taa kí'in ya'i sa'á ñó'o xí'ín dao ká ñayuu kaá rá kómí

kuachi ni sa ndei xí'ín Jesús. Ta ndéi ta'ani taa xionoo xí'ín ná, chi kuá'á nda'o ñayuu ndíko ñaa. **16**Tá ni xini ta fariseo xí'ín dao taa dána'a ley Moisés ña sásá'an dáó Jesús xí'ín ta kí'in ya'i sa'á ñó'o, xí'ín ñayuu, tá'an na kaá ra kúu na kini ñoo, dá ni kaa ra xí'ín ta xionoo xí'ín Jesús:

—¿Ndi kua'an ña yó'o? ¿Ndiva'a sásá'an ri maestro ndo'ó xí'ín ta kí'in ya'i sa'á ñó'o, xí'ín dao ka ñayuu kómí kuachi yó'o? —kaá ra.

17Tá ni seídó'o Jesús ña ni ka'an ra dión, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Na ío va'a ko xínñó'ó ta'on na ta ketatá ñaa. Sava'a na kú'u va kúu na xínñó'ó ñaa. Ta dión ta'ani yu'u, ko véi ta'on yu'u ná kanai na ká'an ña kúu ná ñayuu ndaa. Di'a ve'i yu'u kanai na nákoní ña kómí ná kuachi —kaá na.

Dána'a Jesús ña kúu ná tát'o'on iin tonó

18Iin kuu, dá ni sa ndei ta sa xionoo xí'ín Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu, ni sa ne'e ij rá xí'ín ta fariseo. Dá ni kasáa dao ñayuu noo nákaa Jesús. Dá ni ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndiva'a ko ne'e ij ta xionoo xí'ín míí ní tát'o'on ne'e ij ta fariseo xí'ín ta sa xionoo xí'ín Juan?

19Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Á ká'an ndó ña kánian kane'e ij ñayuu ni nataka noo ío vikó tánda'a nani ío ij vá tonó xí'ín ná? Koó, chi xi'an nani ío ij tonó xí'ín ná, ta o kúu ta'on kane'e ij ná.

20Tído kasandaá iin kuu, dá naki'in ra tonó kandaka ra ko'on ra. Nda daá ví, dá kían kánian kane'e ij ñayuu ñoo.

Dána'a Jesús ña ko náki'in tá'an ta'on ña dána'a na xí'ín ña dána'a ta fariseo

21Ta ko íin ta'on nákoto noo ni ndata iin do'ono yata xí'ín iin tá'í dá'on saá. Dá chi tá ná nakata na do'ono ñoo, ta kúu nati'in va dá'on saá ñoo, ta kúu ví'í ka ví ndata do'ono yata ñoo.

22Ta ko íin ta'on taán vino saá ini ñíi yata. Dá chi tá ná kee na dión, dá kían dáka'ándí vino saá ñíi yata ñoo, ta kúu ndi'i vino ñoo kuita, ta kúu tuú oon va ñíi ñoo. Sa'á ñoo va'a cháá ka ná taán yó vino saá ini ñíi saá —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'á kuu nání'i ndée na Israel

23Ta tein iin kuu nání'i ndée na Israel, chika'anda Jesús kua'an na noñó'o noo kaa tirió. Kúu ni kasá'a ta xionoo xí'ín ná tó'on ra yoko tirió, ta seí ra nonián kua'an ra.

24Dá ni kaa ta fariseo xí'ín Jesús:

—¿Ndiva'a kée ta xionoo xí'ín ní ña ko kánian kee ra tein kuu nání'i ndée yo?

25Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ko óon ta'on ká'í ndo'ó ña ni kee David tá sa na'á tá nda'í ni kuiko na xí'ín ta sa xionoo xí'ín ná? **26**Chi kaáan ña ni ku'u na ve'e Ndios. Ta daá ñoo kúu taa naní Abiatar duti kúu noo. Ta ni seí David pan, ña dóko ta duti noo Ndios, ña ko kánian keí ñayuu óon, chi sava'a ta duti kuu keí ñá. Ta nda ta xionoo xí'ín David ñoo ni xi'o na ni seí.

27Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Kuu nání'i ndée yo ni kava'an Ndios ña kakuuan iin ña va'a noo

ñayuu. Tído ko ní káva'a ta'on Ndios ñayuu keká'ano na kuu nání'i ndée yo táto'on k'i'o kée ndo'ó. ²⁸Ta viti kana'á ndó ña ío choon noo ndá'a na ni nduu ta ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuu nání'i ndée yo —kaá Jesús ká'an na sa'a mií ná.

**Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin
taa ni natií ndá'a**

3 ¹Dá ni ku'u tuku Jesús ini ve'e noo náta ka na Israel. Ta ñoo nákaa iin ta ni natií ndá'a. ²Ta ndíta ta fariseo nání rá Jesús, ná kande'á á nduva'a ñaa ná kuu nání'i ndée ná. Dión, dá ni'i rá ndí koo dátaí kuachi ra Jesús noo ta né'e choon.

³Dá ni kaa Jesús xí'ín taa ni natií ndá'a ñoo:

—Nakuiin ndichi, ta ka'kuin me'í yó'o.

⁴Dá ni kaa na xí'ín dao ka ta ñoo:

—¿Ndá k'án kuu kee yó kuu nání'i ndée yo? ¿Á kee yó ña va'a o á kee yó ña kini? ¿Á dáka'kió iin ñayuu o ka'ání yó ná? Ka'an ndo ná nde'á —kaá na.

Tído ni iin tó'on rá ko ní ká'an. ⁵Dá ni kaq noo Jesús ni sa nde'é deen ná ta ndíta ñoo. Dá ni kixian ni kunda'í ini na sa'a rá, chi káxi nda'o níó rá. Dá ni kaa na xí'ín ta kú'u ndá'a ñoo:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá ni na'akaa ra ndá'a rá, kú'u ni nduva'a vaan.

⁶Dá ni kankuei ta fariseo ñoo kua'an ra. Ta ni kasá'á ndátó'on kue'é ra xí'ín ra kuendá rey Herodes ñoo ndi kee ra, dá ka'ání rá Jesús.

**Di'a ni kuu tá ni sa kaa Jesús
yu'ú taño'o**

⁷Dá ni kee tuku Jesús kua'an na xí'ín ta xionoo xí'ín ná yu'ú taño'o.

Ta kua'á nda'o ñayuu ndéi kuendá Galilea xí'ín na ndéi ñoo kuálí ño'ó chí kuendá Judea tákuei sata ná kua'an na, ⁸xí'ín na ndéi ñoo ká'ano Jerusalén, xí'ín na ndéi kuendá Idumea, xí'ín na ndéi iin ka xoo yuta Jordán, xí'ín na ndéi ñoo Tiro xí'ín na ndéi ñoo Sidón, chi sa'á ña ni ni'i tó'on na sa'á ña'a ndato kée Jesús, sa'á ñoo kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaa kua'an na.

⁹Ta kú'u ni ka'an Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná ña ná kenduu ra iin barco kakaa na, dá ná o dándúti ñaa ñayuu kuá'a ñoo. ¹⁰Chi sa'á ña ni nduva'a na kua'á ñayuu, sa'á ñoo ndidaa kú'u na kú'u kátaí tá'an vei sata ná, dá kaka'on na dá'on Jesús, dá ná nduva'a na.

¹¹Ta tá ni xini ñaa ñayuu ño'ó espíritu kini, ta kú'u sa ku'ita xití ná noo Jesús. Dá ni kasá'á káyu'ú espíritu kini ñoo, ta kaáan:

—Mii ní kú'u de'e Ndios.

¹²Tído ni sa'anda Jesús choon nooan ña ná dá'a ni ka'an ndá yoo kú'u ná noo ñayuu ñoo.

**Di'a ni kuu tá ni kaxi Jesús uxí uu
taa kanoo xí'ín ná**

¹³Ndi'i, dá ni kaa Jesús diní iin yúku iin ñoo. Dá ni kana na ndidaa kú'u ta ni nata'an ini na, ta ni natuu yati ra noo ío na. ¹⁴Dá tein roón ni kaxi na uxí uu taa kanoo xí'ín ná. Ta ta yó'o kakuu ra tanda'á Jesús ko'on dána'a to'on va'a noo ñayuu, ¹⁵ta koo ta'ani choon noo ndá'a rá ña nduva'a ra na kú'u, ta taó rá espíritu kini ño'ó ini ñayuu.

¹⁶Iin ta yó'o naní Simón. Ta ni chinaní ñaa ná Pedro. ¹⁷Ta iin ka ra

kúú de'e Zebedeo naní Jacobo xí'ín ñani rā, rā naní Juan. Ta nī chīnaní ñaá ná Boanerges. Tō'on yó'o kónī kaa de'e ñā ka'ándí, chī nī'í diní rá. ¹⁸Ta iin ká rā naní Andrés, xí'ín rā naní Felipe, xí'ín rā naní Bartolomé, xí'ín rā naní Mateo, xí'ín rā naní Tomás, xí'ín rā naní Jacobo, tā kúú de'e Alfeo, xí'ín rā naní Tadeo, xí'ín rā naní Simón, tá'an rā nī sá kuu kuendá tā cananista, ¹⁹xí'ín rā naní Judas Iscariote, tá'an rā nī kasandaá nī nāki'o Jesús noo ndá'a rā xiní u'u ñaá.

Tá nī ndi'i ñoó, dá nī ndu'u na ini iin ve'e.

Di'a nī kuu tá nī kaa dao taa ñā taó Jesús espíritu kini kée ñā u'u

²⁰Ta tuku va kuá'á ñayuu nī nditútí ñoó. Ta ni kō nóno vá Jesús kasá'an na xí'ín taa xionoo xí'ín ná. ²¹Tá nī nī'í tó'on nā ve'e Jesús ñā ndó'o na, dá nī kee na kua'an nā nakuaka ñaá ná kandaka na no'o nā, dá chī nī ñadana va na, ká'án ná.

²²Dá nī kaa dao taa dána'a ley Moisés, tá'an rā nī kii ñoo Jerusalén, ñā Beelzebú, tá'an ñā kúú sato'o espíritu kini, ñoó vá kían nákaa ini Jesús, ta ñoó kían xí'o choon noo ná, sá'a ñoó kándée ná taó nā espíritu kini ñó'o ini ñayuu, kaá rā.

²³Dá nī kana Jesús taa nī ka'an dión ñoó, dá nī kasá'á ná dáki'ín tá'an na dao ñā'a xí'ín ñā dána'a nā, ta kaá nā xí'ín rá:

—¿Ndi kee ví sato'o espíritu kini taó ñā mián ini ñayuu, ká'án ndó? ²⁴Kana'á ndó ñā tá naá tá'an iin rey xí'ín ñayuu dándáki ra, dá kían naá vá choon né'e ra. ²⁵Ta tá tá'anda

tá'an ñayuu ndéi ini iin ve'e, dá kían naá vá noo ndéi na. ²⁶Ta ki'o dión ta'ani ndo'o ñā u'u kúú noó tá ná kasá'á naá tá'an xí'ín ñā kéchoon nooán. Chī kasá'á ta'anda tá'an mián, dá kían o káka ká choon né'an, chī sá nī kasandaá hora ñā kían ndi'i nooán.

²⁷Ta ni iin tó'on taa o kúu ku'u ve'e iin taa ndakí, ta taó rá ñā'a ñó'o ve'e ra, tá dinñó'ó ká ná o kátó ñaá rá. Mián ndúsá kee ra dión xí'ín rá, dá kuu taó rá ñā'a ñó'o ve'e ra. ²⁸Mián ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñā kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ndi ndáa mií vá kuachi kée ñayuu, ta sa'a ndidaá kúú tō'on kini ká'an ndava'a na sa'a Ndios. ²⁹Tído ndi ndáa nā ya'a ká'an ndava'a na sa'a nā kúú Espíritu ií Ndios, noón kúú nā ni iin kuú t'ón o kúu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Noón kúú nā iin íchī o ndóo kuachi noo Ndios —kaá Jesús.

³⁰Dión nī kaa nā, dá chī nī kaa taa ñoó ñā nákaa espíritu kini ini nā.

Di'a nī kuu tá nī kasáa nā ve'e Jesús nándukú ñaá ná

³¹Dá nī kasáa naná Jesús xí'ín ñani nā. Ta nī sá kuíta na sata vé'e. Dá nī kaa nā xí'ín ñayuu ndéi ñoó ñā ná ka'an na xí'ín Jesús keta na sata vé'e.

³²Dá nī kaa ñayuu ndéi dīn Jesús ñoó xí'ín ná:

—Naná ní xí'ín ñani ní ndíta na sata vé'e nándukú ná mií ní.

³³Dá nī kaa Jesús xí'ín ná:

—Ná kasto'on ndaai xí'ín ndó ndá yoo kúú nanái, ta ndá yoo kúú ñanií xí'ín ki'oi —kaá nā.

³⁴Ta kúú nī sá nde'é ná noo ñayuu ndéi noo ná ñóó. Dá nī kaa nā:

—Nā yó'o kúú nanái, kúú ñanií, kúú kǐ'oi. ³⁵Chì ndidaá nā kée ña kóni Ndios, noón kúú ñanií, kúú kǐ'oi, kúú nanái —kaá nā.

Di'a kua'an ña ni nakani Jesús sa'a iin taa xíti tata

4 ¹Ni kasáa tuku Jesús yu'ú taño'o, dá ni kasá'á ná dána'a nā noó ñayuu. Ta sa'á ña ni nataka kua'á nda'o na, sa'á ñoó ni kaa Jesús ini barco, kirá kánóo noó taño'o. Dá ni sa koo na ió nā ini ra. Ta ndéi ñayuu ñoó yu'ú taño'o seídó'o na. ²Dá ni kasá'á Jesús dákí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a nā, ta kaá nā:

³—Kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó. Iin taa xíti ni kee ra kua'an ra kuti ra tata noñó'o rá. ⁴Ta sa'á ña ni koon ni'ini ra tata ñoó, sa'á ñoó dao ña ni kuei yu'ú íchi. Ta kúú ni kasáa laa, ta kúú ni seí vá rían. ⁵Ta dao ka tata ñoó ni kuei tein yuu noó ndéi cháá ñó'o. Sa'á ñoó kúú yachi va ni xitaan, chi ko ní kuéi ta'on ña noó kúú ño'ó ndéé. ⁶Tído, tá ni xinkoo ndindii, ta kúú ni dii vaan. Ta sa'á ña koó yo'an, sa'á ñoó ni ichi vaan.

⁷Ta kúú dao ka tata ñoó ni kuei tein ta'íón. Ta ni sa'ano dáó ñá xí'in ta'íón ñoó, sa'á ñoó ni kuyatá váan ni kee rá. Sa'á ñoó ko ní xí'o ta'an vaan nonján.

⁸Ta kúú dao ka tata ni kuei noó kúú ño'ó va'a. Kúú kua'á nda'o noni ni xí'oan, chi ni xitaan, ta ni sa'ano va'an. Ta kúú ió dao tata ñoó ni xí'o oko uxí noni. Ta dao kaan ni xí'o oni diko noni. Ta dao kaan ni xí'o iin ciento noni —kaá Jesús.

⁹Dá ni kaa ta'ani na:

—jNdi ndaa ndo'ó ió do'o, ta kúú kueídó'o va'a ndó! —kaá nā.

Yó'o nákaní Jesús ndiva'a dákí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a nā

¹⁰Dá tá ni kandoo iin tó'ón Jesús ín ná, dá ni ndato'ón ñaá ta xionoo xí'in ná xí'in dao ka ñayuu ndíta yati ñoó ndi dándáki to'on ni nakani na xí'in ná ñoó. ¹¹Dá ni kaa Jesús:

—Noo ndo'ó vá ni xí'o Ndios ña kandaá ini ndo ña ná'á míí ná sa'á ndi kée na dándáki na. Tído noó nā ko ñá'a ndu'u tixi ndá'a Ndios, dákí'in tá'an yu'u dao ña'a xí'in to'on dána'i, dá ná xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios, chi di'a kaan: ¹²“Ta va'ará ndidaá ka vían ndé'é ná, tído o kandaá ta'on ini nā ndi kóni kaaan. Ta va'ará ndidaá ka vían ná kueídó'o na, tído o kátóni ta'on ini nā, dá ná dá'a ni nandió kuéi na noo Ndios, dá kían ná o kí'o ká'ano ini nā sa'a kuachi na.”

Nákaní Jesús ndi dándáki ña ni daná'a nā sa'a taa xíti tata

¹³Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'in rá: —¿Á ko ní kandaá ta'on ini ndo ndi dándáki ña ni nakanii xí'in ndó? ¿Ndi kee ndó, dá kandaá ini ndo sa'a cháá ka ña'a dákí'in tá'in xí'in to'on dána'i noo ndo, tá dáá?

¹⁴Taa xíti tata ñoó kúú taa xionoo dána'a to'on Ndios. ¹⁵Ta yu'ú íchi noo ni kuei dao tata ñoó kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios. Tído tá ndí'i seídó'o naan, ta kúú kásaa ña u'u, ta dítá váan to'on ni seídó'o na. ¹⁶Ta tein yuu noo ni kuei dao ka tata ñoó kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta míí hora seídó'o naan, nátiin va'a

naan xí'an kádiij iní na. ¹⁷Tído ko ta'ón yo'an ini nío ná, sa'á ñoó ko ndíta toon na xí'ín to'on Ndios. Chi tá kásá'á ndo'o na tandó'ó, o tá kéndava'a ñayuu xí'ín ná sa'á ña kándísa na to'on ñoó, ta kúú dánkoo na ña. ¹⁸Ta tein ta'fón noo ni kuei dao ka tata ñoó kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios, ¹⁹tído kásá'á ná ndí'i cháá ka ini na sa'á ña ió ñayuu yó'o, ta kátoó na koo kuíká ná. Ta ndí'i ta'ani ini na sa'á dao ka ña'a. Ta ndidaá ñóó kedaá xí'ín ná, dá kásá'á ná ku'ichí ini na xiní na to'on Ndios, ta kúú ná táto'on iin tata ko xí'o noni.

²⁰Tído noñó'o va'a noo ni kuei dao ka tata ñoó kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios xí'ín ndino'o ini na, ta kándísa naan. Dao noón kúú táto'on tata, ña ni xí'o oko uxí noni. Ta dao ka na kúú táto'on tata, ña ni xí'o oni diko noni. Ta dao ka na kúú táto'on tata, ña ni xí'o iin ciento noni, chi kée na ña kóni Ndios —kaá na.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'á ña kúú ña ndaa Ndios

²¹Dá ni dakí'in tá'an tuku Jesús iin ka ña'a xí'ín to'on ni daná'a na, ta kaá na:

—Tá né'le yó iin íti tóon, ¿á chikani ndei yó iin kidi noón o chikani yóan tixi iin xito? Koo, iin íti tóon kánian chinóo yó ra iin noo dikó, dá ná katoon ra iin ní kúú xíán. ²²Dá chi ndidaá vá ña dá'i noo ndo viti, kasandaá natuuan. Ta ndidaá vá ña'a ñó'o de'é viti, daí ña natuuan. ²³Ta ndi ndaa ndo'ó ió do'o, ta kúú kueídó'o va'a ndó —kaá na.

²⁴Dá ni kaa ta'ani Jesús:

—Kueídó'o va'a ndó to'on ká'in xí'ín ndó viti, chi táto'on kí'o kaon ió nduu ndo natiin ndoan, kí'o dión kí'o Ndios ña noo ndo, ta kí'o cháá ka naan noo ndo o duú ña ni seídó'o ndó, ²⁵dá chi na ni natiin ndisa to'on na, noón kúú na ni'í cháá ka ña kandaá ini na. Tído na ko ní natiin to'on na, noón kúú na nandodó di'a va lú'u ña ni seídó'o na.

Yó'o ni daná'a Jesús sa'a ndi kí'o ndukua'a ñayuu tixi ndá'a Ndios

²⁶Dá ni kaa ta'ani Jesús:

—Táto'on kí'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on ndó'o iin tata ni chí'i iin ta noñó'o rá, ²⁷chi sakuaá kidi ta ñoó, ta na'a ndáko ra. Ta nduu ñoó ka'ándi noo tata ñoó, ta sá sá'anoan kua'an. Tído ko kandaá ta'on ini ra ndi kuu sá'anoan. ²⁸Dá chi mií vá ñó'o ñoó dákuá'ano ña. Dinñó'ó xitaan kíán yukú, dá xínko yokoan, dá chíti yokoan xí'ín noni. ²⁹Dá tá ni chíchian, dá kua'an ra ka'anda raán, chi ni kasandaá kuu nataán vá'a raan —kaá na.

Yó'o ni daná'a tuku Jesús sa'a ndi kí'o ndukua'a ñayuu tixi ndá'a Ndios

³⁰Dá ni kaa tuku Jesús:

—¿Ndi kíán dáó kúú xí'ín to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, ká'án ndó? Ta, ¿nda kíán dáki'in tá'in xí'án, dá kandaá ini ndo sa'án?

³¹Kíán táto'on iin tata naní mostaza, ña kúú tata pálí cháá ka noo dao ka tata chí'i yó noñó'o yo. ³²Tído tá ni xitaan, ta kúú sá'ano ná'ano cháá kaan o duú dao ka yukú. Ta ná'ano

nda'o ndá'án, sa'á ñoó kúu káva'a laa táka rī tixi kátján —kaá na.

33Ta kī'o dión nī dakí'in tá'an Jesús kua'á nda'o ña'a xí'ín to'on nī daná'a na, kī'o kándaḡ ini ñayuu ñoó. **34**Ta kō ní dána'a ta'on na tá kō ní sá dákí'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na. Tído tá nī kana xoo mií ná kua'an na, dá nī naḡani na xí'ín ta xionoo xí'ín ná ndi dándáki ña nī daná'a na.

Di'a nī kuu tá nī sa'anda Jesús choon noó tachi xí'ín taño'o

35Tá nī kuaá kuū dáá ñoó, dá nī kaa Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná: —Ná ko'o chika'anda yo iin ka xoo yu'ú taño'o.

36Tá nī ndi'i nī ka'an ta xionoo xí'ín ná ndisá'án xí'ín ñayuu kuá'a ñoó, dá nī kaa ra ini barco noo nákaḡ na. Ta nī sarkuei dao ka barco noo ño'o cháa ka ñayuu kua'an na noo kua'an Jesús.

37Ta kúu noo kua'an na ñoó nī kasá'á vá kána tachi deen. Sa'á ñoó nī kasá'á kokee takuij ini barco ñoó. Ta kúu sa kua'an kutí vá ini ra xí'ín takuij. **38**Ta kúu káandu'u Jesús kídī na ini ra noo nóno chí sata di'a ra. Ta yí'i iin dá'on dinī ná káandu'u ná.

Dá nī dandóto ñaá ta xionoo xí'ín ná ñoó, dá kaá ra:

—¡Maestro! ¿Á ko sa'áni ta'on ni mií ní ña kuuo?

39Dá nī ndakuñ ndichi Jesús. Dá nī sa'anda na choon noó tachi xí'ín taño'o, ta kaá na:

—¡Katu! Tádi kooón.

Ta kúu nī sa tuu va tachi, ta nī nakáḡ tádi vá taño'o.

40Dá nī kaa na xí'ín ta ñoó:

—Ta, ¿ndiva'a yu'ú téi ndo? ¿Á ko kándeé ta'on iní ndo yu'u, ndani?

41Kúu nī yu'ú nda'o ra. Dá nī kasá'á rá ndátó'on tá'an rá:

—¿Ndá yoo ví kúu na yó'o, chi nda tachi xí'ín taño'o seídó'o choon sa'anda na? —kaá ra.

Di'a nī kuu tá nī taó Jesús espíritu kini ño'o ini iin ta

5 **1**Dá nī saa na iin ka xoo taño'o noo kúu kuendá Gadara di'a. **2**Dá tá nī noo na barco ñoó, dá nī keta iin ta ño'o espíritu kini ini káo noó ño'o ndij vei ra ni'i ñaá rá. **3**Dá chi ini káo noo ño'o ndij ñoó ió ra. Ta ni iin tó'on ñayuu ko kándeé ko'oni ñaá ná, ta ni cadena ko kándeé kandiko ra, **4**chi sa kua'a vá ta'ándá so'óni na sa'a rá xí'ín ndá'a rá xí'ín cadena, xí'ín kaa viti. Tído vaá óon va kándeé rá dákuáchi ra cadena ñoó, ta sa'ándá ra kaa ñoó, chi ndakí nda'o ra. Ta ni iin tó'on ña'a kée ñayuu ko kándeé xí'ín rá. **5**Ta nduú ñoó xionoo ra dinī yúku káyu'ú rá xí'ín tein káo ndij ñoó, ta dárkue'e ra mií rá xí'ín yuu.

6Ta kúu xíká vá nī xini ra ña vei Jesús. Ta kúu nī kankono ra nī saa ra nī sa kuñ xití rá noo ná. **7**Ta kúu ni'i nda'o nī kayu'ú espíritu kini nákaḡ ini ra, ta kaáan:

—¿Ndi kián ndó'o ní xí'ín yu'u, Jesús, mií ní na kúu de'e Ndios ndáya'i? ¿Noo mií Ndios seí nda'í noo ní ña ná dá'a ni dándó'o naní ní yu'u!

8Dión nī kaáan, chi di'a nī kaa Jesús xí'án:

—¡Espíritu kini, dáyaḡ ta xaan!

9Dá nī ndató'on ñaá Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá nī kaa espíritu kini ñoó:

—Legión naní, chi kua'á nda'o kúu ndu'u.

10Dá nì seí nda'í ña noo Jesús ña ná dá'a ni tanda'á ñaá ná ko'an iin ka xían. 11Ta yati yúku íin ñoó ñó'o kuá'á nda'o kochí sásá'an rí. 12Dá nì seí nda'í espíritu kini ñoó noo Jesús: —Konó ní ná ko'on ndu ndu'u ndu ini kochí káa —kaáan.

13Dá nì sonó Jesús nooán. Dá nì kankuei espíritu kini ñó'o ini ña ñoó. Dá nì sa'an nì ndu'an ini kochí ñoó. Ta kúu rí táto'on uu mil. Kúu nì taxí tá'an ndi ndi'í rí kua'an rí yu'ú da'o. Dá nì kuei ndava'a rí ini ñaño'o ñoó. Ta kúu nì kanda'a rí, dá nì xi'í rí.

14Dá nì kee ndidaá ña ndáka kochí ñoó taxí tá'an ra kua'an nó'o ra kast'o'on ra xí'ín ñayuu ndéi ñoo ra, xí'ín ña ndéi yúku sa'a ña nì kuu dión. Dá nì kankuei ñayuu ñoó kua'an ña kande'é ná ndi kían nì kuu. 15Tá nì saá ñayuu ñoó noo íin Jesús, dá nì xini ña ña ió ña sa ndo'o ní nì sa kee kuá'á nda'o espíritu kini ñoó. Ta kúu sa ndíxi va ra dá'on ió ra. Ta sa iin ña ió va'a kúu rá. Ta kúu nì yu'ú nda'o na.

16Ta ñayuu nì xini ña nì kuu dión kúu ña nì nakani xí'ín dao ka ñayuu ña nì ndo'o ña nì sa ño'o espíritu kini ñoó xí'ín ña nì ndo'o kochí ñoó.

17Dá nì kasá'á ná seí nda'í ña noo Jesús ña ná ko'on ña iin ka xían.

18Tá kua'an Jesús kaa na ini barco ñoó, dá nì seí nda'í ña nì sa ño'o espíritu kini ñoó noo ná ña ná konó ná ko'on ra xí'ín ná. 19Tído kó ní xíin ta'on na. Dá nì kaa ña xí'ín rá:

—Nandió koón kua'an nó'on ve'ón noo ndéi tá'ón, ta nakanón xí'ín ná sa'a ndidaá ña ná'ano nì kee sato'o yo Ndios xí'ón, ta nakani ta'ánón xí'ín ná táto'on kí'o nì ku'u ini ña sa'on —kaá na.

20Dá nì naki'in ra kua'an nó'o rá. Ta kúu nì kasá'á rá nákaní ra sa'á ña ndato nì kee Jesús xí'ín rá noo ñayuu ndéi kuendá Decápolis. Ta ndidaá ña nì seídó'o ña nì nakani ra, kúu nì naá nda'o iní ña.

Di'a nì ndo'o de'e di'í iin ña nani Jairo xí'ín ña nì ndo'o iin ña'á ndó'o kue'e tái nì

21Dá nì chika'anda Jesús xí'ín ña xionoo xí'ín ná kua'an ña iin ka xoo ñaño'o. Ta kúu sa kuá'á nda'o ñayuu nì ñataka ndéi yu'ú ñaño'o ñoó. Tá nì noo Jesús ini barco, dá nì sa ku'ín ña íin na yu'ú ñaño'o ñoó.

22Dá nì kasá'á iin ña nani Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noo ñataka ña Israel ndéi ñoo ñoó. Tá nì xini ra Jesús, kúu nì sa ku'ín xítí rá noo ná. 23Dá nì kasá'á rá seí nda'í ra noo ná, ta kaá ra:

—Sa xí'í va de'e di'í. Nakí ní ná ko'o chinóo ní ndá'a ní sata xí, dá ná nduva'a xi, dá ná o kúu xi.

24Dá nì kee Jesús kua'an ña xí'ín rá. Ta kuá'á nda'o ñayuu nì kee kua'an xí'ín ná, ta dándútí ná Jesús kua'an ña. 25Ta tein ñayuu kuá'a ñoó nákaa iin ña'á ndó'o kue'e tái nì, ta sa nì xino uxí uu kuia ndó'an dión. 26Ta sa ndo'o nda'o níman, chí noo kuá'á nda'o ña kátátá nì sa'an. Ta sa nì dandí'í vaán di'ón néle va'an nì chiya'avián ra kátátá ñoó. Tído ni iin tó'on ta'on ra kó ní kándéé nduva'an. Ví'í ka ví ndó'an.

27Tído tá nì kandaa inian ña kándéé Jesús nduva'a na ña kú'u, dá nì ndundééan nì ku'án tein ñayuu kuá'a ñoó. Dá nì natuu yatián sata Jesús, ta kúu nì káko'on nda'an dá'on ná. 28Dión nì keeán, dá chí nì nakani

inian ña sava'a rá dá'on óon Jesús ná kaka'án, ta kúu nduva'a vaán. ²⁹Ta kúu vití'ón di'a va ni natuu ni ñoo. Ta kúu ni kandaá inian ña ni nduva'a vaán noó kue'e ndó'án.

³⁰Ta kúu ni kandaá va ini Jesús ña ni nduva'a iin ñayuu ni kee ndée ná. Dá ni nandió koo na ni sa nde'é ná noó ñayuu kuá'a vei satá ná ñoo. Dá ni ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndá yoo ni kaka'on ndá'a dá'amaí?

³¹Dá ni kaa ta xionoo xí'in ná ñoo:

—Nde'é vá mií ní, dión ví ñayuu kuá'a vei yó'o dándutí ñaá. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ndato'ón ní ndá yoo ni kaka'on ndá'a ñaá?

³²Tído ni sa nde'é va'a Jesús noo ndidaá ñayuu ñoo, dá ná kande'á ndá yoo ni kaka'on ñaá. ³³Sa ná'á vá ñá'a ñoo ña ni nduva'án sa'á ña ni kaka'án dá'on Jesús. Ta va'ará yu'úan, ta ndéi ñinoán, tído ni sa'an ni sa kuin xitíán noo ná, ta ni nakani ndaáan xí'in ná ña ni keeán.

³⁴Dá ni kaa Jesús xí'án:

—De'e di'í, ni nduva'ón sa'á ña kándée inoon yu'u. Ta viti, kua'án nó'on ve'ón xí'an ió va'a inoon, chi ni nduva'ón noó kue'e ni sa ndo'ón.

³⁵Ta kúu ká'an jíó Jesús iin na, kúu sa ni kasáa va dao ta ni kii ve'e Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noo náta na ñoo ñoo. Dá ni kaa ra xí'in Jairo ñoo:

—Sa ni xi'i va de'e di'í ní. Ná dá'a ka ní dáta'án ní maestro xaan.

³⁶Tá ni seídó'o Jesús ña ni ka'an ra dión, dá ni kaa na xí'in Jairo:

—O sa yú'óon. Sava'a yu'u kandeé inoon —kaá na.

³⁷Ta kúu ko ní sóno ta'on Jesús noo dao ka ñayuu ña ko'on na xí'in

na ve'e ta ñoo, sava'a Pedro xí'in Jacobo xí'in ñani ra naní Juan va ndáka na kua'an na. ³⁸Dá tá ni saa na ni ku'u na ve'e Jairo, kúu ni xini na ña nína va nda'o ñayuu ndé'í na ndéi na, ta nda'í káyu'u ná sa'a tadi'í ñoo. ³⁹Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—¿Ndiva'a nína va téi ndo? Ta, ¿ndiva'a ndé'í téi ndo ndéi ndó? Chi ko ní xí'i ta'on xi, kídi va xi —kaá na.

⁴⁰Tído ni saki ndaa va ñaá ñayuu ñoo. Dá ni sa'anda Jesús choon ña ná kankuei ndidaá ná satá vé'e. Dá ni kana na tatá tadi'í ñoo xí'in naná xi xí'in ndin oni ka ta ndáka na kua'an na ñoo. Dá ni ku'u na noo kándu'u xí. ⁴¹Dá ni tiin Jesús ndá'a xí. Dá ni kaa na:

—Talita, cumi —kaá na. To'on yó'o kóni kaa: Di'í ló'o, ká'in xí'ón, ndakoo.

⁴²Ta kúu vití'ón di'a vá ni ndakoo xi. Ta kúu ni kasá'a xíka xi xionoo xi. Ta uxí uu kuiá ió xi. Tá ni xini ñayuu ñoo, kúu ni naá nda'o iní na.

⁴³Tído ni sa'anda Jesús choon noo na ve'e xi ná o sa nákani na xí'in ni iin tó'ón ñayuu sa'á ña ni kuu dión. Dá ni kaa na xí'in ná ña ná kí'o na ña'a kasá'an xi.

Di'a ni ndo'o Jesús tá ni nandió koo na ni nasáa na ñoo Nazaret

6 ¹Dá ni keta Jesús ñoo ñoo, dá ni kee na kua'an nó'o ná ñoo mií ná, ta tákuei ñaá ta xionoo xí'in ná kua'an ra. ²Tá ni kasandaá kuu nání'i ndée na Israel, dá ni ku'u na ini ve'e noo náta na ñoo ñoo. Dá ni kasá'a ná dána'a na. Ta ndéi kua'a nda'o ñayuu seídó'o ñaá ná,

ta ni naá vá ini na ndé'é naá ná, ta kaá na:

—¿Ndeí ni katí'a ta káa na dána'a ra? ¿Ndeí ni ni'i ta káa na ndichí ná'á rá, xí'ín na kándéé rá kée ra na ndato xí'ín ñayuu? ³¿Á o duú ta túxí yíto vá kúu ra káa, chí de'e María kúu rá, ta ñani ra kúu Jacobo xí'ín José, xí'ín Judas, xí'ín Simón viti? ¿Á o duú kí'o ra káa ndéi tein yó yó'o? —kaá ñayuu ñoo.

Sa'á ñoo ko ní nákoní ñaa ná.

⁴Dá ni kaa Jesús:

—Ndeí kúu míí vá ío ñañó'o ñayuu noo ndu'u, na kúu profeta. Tído na ñoo míí ndú, xí'ín na kúu tá'an ndu, xí'ín na ve'e ndu, noón di'a kúu na káñó'o ñaa —kaá na.

⁵Sa'á ñoo ko ní kúu ta'on kee na ña'a ná'ano xí'ín na ñoo míí ná, sava'a sata dao na kú'u vá ni chinoo na ndá'a ná, dá ni nduva'a na. ⁶Kúu ni naá vá iní Jesús xiní na, chí ko ní xíin ta'on na ñoo míí ná kandísa ñaa ná. Dá ni kee na kua'an na. Dá ni kasá'á ná xionoo na dána'a na dao ka ñoo ñó'o yati ñoo.

Yó'o ni sa'anda Jesús choon noo ta xionoo xí'ín ná ña ko'on ra dána'a ra to'on va'a sa'a Ndios

⁷Tá ni ndi'i, dá ni kana na ndin uxí uu ta xionoo xí'ín ná ñoo. Dá ni kasá'á ná tánda'á ná uu rá uu ra kua'an ra kanoo ra dána'a ra. Ta ni xi'o na choon noo rá ña kandeé rá taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu.

⁸Ta ni kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Ni iin ña'a o sa koo ini ndo kane'e ndó ko'on ndo íchi. Sava'a iin tó'on yíto, kirá katuu va ndó, kane'e ndó ko'on ndo. O sa káne'e ndó léka ndo, ni pan, ta ni di'on o

sa káne'e ndó ko'on ndo. ⁹Sava'a ndisa yí'i ndó kayi'i ndó ko'on ndo, ta ná dá'a ni kane'e ndó iin ka kotó nadaon ndó —kaá na.

¹⁰Dá ni kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Ta ndi ndaa míí vá ve'e ni saa ndo ni ku'u ndó, sava'a ñoo ni kandeí ndó nda ná kasandaá kuu kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo. ¹¹Tído tá ni saa ndo iin ñoo noo ko ní xíin na natiin va'a na ndo'o, ta ko ní xíin na kueídó'o na to'on dána'a ndo, dá kían tá kua'an ndo kankuei ndó ñoo ñoo, kidi ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo kían ná'a ña ko náta'an ini Ndios xiní na na ñoo ñoo. Mífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ndo'o na ñoo ñoo o duú ñayuu kíni ni sa ndei ñoo Sodoma xí'ín ñoo Gomorra —kaá na.

¹²Dá ni kee ra kua'an ra. Dá ni kasá'á rá kásto'on ra xí'ín ñayuu ña ná nandikó iní na sa'a kuachi kée na. ¹³Ta kúu kuá'a nda'o espíritu kini ni taó rá, ta ni chikodó rá sití diní kuá'a na kú'u, dá ni nduva'a na.

Di'a ni kuu tá ni xi'i Juan, na sa dakódo nduta ñayuu

¹⁴Kúu ni ni'i tó'on rey Herodes sa'a Jesús, dá chí ndeí kúu míí vá ká'an ñayuu sa'a ná. Chí dao ñayuu ñoo kaá di'a: “Ni nataki va Juan, na sa dakódo nduta ñayuu, ta noón kúu Jesús, sa'á ñoo kándéé ná kée na ña'a ndato.” ¹⁵Ta dao ka na kaá ña profeta Elías kúu ná. Ta dao ka na kaá ña kúu ná iin profeta, o ndá ndi kuu kúu ná iin profeta ni sa io sa na'á, kaá na.

16Tído tá nī seídó'o rey Herodes ñoó ñā ká'an nā dión, dá nī kaa rā:
—Taa yó'o kúu Juan, tá'an rā nī sa'anda yu'u diko. Tído nī natakí va ra.

17Dión nī kaa Herodes, chí míí rá nī sa'anda choon, dá nī tiin soldado Juan. Dá nī so'oni ñāá rá xí'ín cadena. Dá nī chikáa ñāá rá ve'e kaa, chí kī'o dión kóni Herodías, ñā nī sá kuu ñadi'í ñani rā naní Felipe, tído nī ñaki'in ñāá rá kakuuán ñadi'í rā. **18**Ta sá'á ñā nī kaa Juan xí'ín rá ñā kuachi ká'ano kíán ñā ió rā xí'ín ñadi'í ñani rā, **19**sá'á ñoó nī xini u'u ñāá Herodías, ta kónian ka'ání ñāán. Tído kō ní'í ta'an vaán ndí keeán, dá ná kuu Juan, **20**dá chí yu'ú va Herodes ka'ání ñāá rá, chí ná'á vá rá ñā tã ndaa, tã kéchóon noo Ndios kúu ná. Sá'á ñoó ndaa vá ñāá rá noo Herodías. Ta va'ará nī kutúú iní rā nī kee to'on nī ka'an nā, tído kátoó rā kueídó'o ñāá rá.

21Ta tein víko nī naxino Herodes kuaí rá, dá nī ni'í Herodías ndí keeán, dá kuu Juan. Chí nī nataka tã dándaki xí'ín Herodes, xí'ín tã sa'ándá choon noo soldado, xí'ín ndidaá tã ndáya'i nī kii chí kuendá Galilea, ta ndéi ra sásá'an ra xí'ín Herodes. **22**Ta kúu ñoó nī ku'u de'e di'í Herodías. Dá nī sarsá'á xí. Ta kúu nī ñata'an ini Herodes nī kee xi, ta nī ñata'an ta'ani ini ndidaá tã ndéi sásá'an xí'ín rá ñoó. Dá nī kaa rey Herodes ñoó xí'ín xí:

—Tá ná kakon ndí kuu míí váan kónon nooí viti, ta kúu kī'o vei ñā nooñ —kaá rā.

23Dá nī xī'o ra to'on ra noo xí, ta kaá rā:

—Mííñ ndaa ndisa kī'oi ndidaá míí vá ñā'a xikon nooí, chí ióí kī'oi ndā iin ñe'e noo dándakii nooñ —kaá rā.

24Dá nī keta xi kankono xi kua'an xi ndato'on xí naná xi Herodías:

—¿Ndí kían kakaj viti?

Dá nī kaa naná xi:

—Kua'an kakon diní Juan, tã sa dakódo ndutã ñayuu —kaáan.

25Dá kánkono xi nī ndu'u tuku xi noo ió rey Herodes. Dá nī kaa xí xí'ín rá:

—Viti'on kuu kóni yu'u ñā kī'o ní iin ko'o ná kakaá diní Juan, tã sa dakódo ndutã ñayuu, nooí.

26Kúu nī kunda'í nda'o ini rā, tído sá'á ñā nī xī'o ra to'on ra noo xí, ta sá'á ñā nī seídó'o tã ndéi xí'ín rá ñā nī ka'an rā dión, sá'á ñoó kō ní kúu ta'on kaa rā ñā koó. **27**Ta kúu viti'on nī sa'anda rā choon noo soldado rā ñā ná ko'on rā ka'anda rā diko Juan, ta ná kane'e ra diní ná kii ra. **28**Dá nī sa'an tã ñoó nī sa'anda rā diko Juan noo nákaá nā ini ve'e kaa. Dá nī chikáa rā diní ná ini iin ko'o né'e rañ nī kasáa rā. Dá nī xī'o rañ noo tadi'í ñoó. Dá nī xī'o xian noo naná xi Herodías.

29Tá nī ni'í tó'on tã xionoo xí'ín Juan ñā nī xī'i nā, dá nī sa'an rā nī ñaki'in ra yikí koño nā. Ta né'e rañ nī sa'an rā nī dandúxi ra.

Di'a nī kuu tá nī xī'o Jesús ñā'a nī sasá'an o'on mil tã

30Dá nī ñaki'in tá'an tuku tã xionoo xí'ín Jesús xí'ín míí ná. Dá nī kasá'á rá nákani ra xí'ín ná sa'a ndidaá kúu ñā nī kee ra, xí'ín sa'a ndidaá ñā nī daná'a rā noó nī sa'an rā.

31Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Nakíi ndo, ná ko'ò iin ka xían nani'i ndée yo noó ko íin ndéi.

Diòn nì kaa na, dá chì kúú kua'an, kúú vej kúú kuá'á nda'ò ñayuu kásaa na noó Jesús, sa'á ñoó ko nóno vá ná kasá'an na. **32**Dá nì kaa na xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ini iin barco, dá nì kanxoo na kua'an na iin xían noó ko íin ndéi. **33**Tído kua'a vá ñayuu nì xini ña kua'an na, ta nì nakoni va na Jesús. Ta kúú nì kee ñayuu ndéi ndidaá kúú ñoo ñó'o yati ñoó xíka sá'á ná kua'an na ni'i ñaá ná. Ta kúú sa ndéi di'a va ñayuu ñoó ndáti na tá nì saa Jesús. **34**Dá tá nì keta Jesús ini barco ñoó, kúú nì xini na ña kuá'á nda'ò ñayuu ndéi ndáti ñaá. Ta kúú nì ku'u nda'ò ini na sa'a ná, chì ndéi na táto'on ndéi léko, kirí ko íin ndáka, k'i'ò diòn ndéi na. Dá nì kasá'á Jesús dána'a na kuá'á nda'ò ña'a noó ñayuu kuá'a ñoó.

35Dá tá nì ini, dá nì natuu yati ñaá tá xíonoo xí'ín ná. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Ko ta'ón ve'e ndíta yati yó'o, ta sa nì ini va. **36**Ka'anda ní choon noó ñayuu yó'o ña ná ko'on na ve'e túu ndíta káa xí'ín ñoo kuálí túu ñó'o káa, dá ná kuiin na ña'a keí ná, chì ko ta'ón ña'a keí ná yó'o.

37Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—K'i'ò ni mií ndó ña'a ná kasá'an na.

Dá nì kaa ra:

—¿Á kóni ní ña ko'on ndu kuiin ndu pan xí'ín di'ón, k'i'ò ní'i ñayuu kéchóon na uu ciento kuu, dá k'i'ò nduon noó ná kasá'an na?

38Dá nì kaa Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e va'a ndó? Kua'an ndo kande'é ndó.

Dá nì sa'an ra nì sa nde'é rá. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—O'on kúú pan, ta uu kúú tiyaká —kaá ra.

39Dá nì sa'anda Jesús choon ña ná kandeí tá tu'u tá tu'u na noó itá kuíi ñoó. **40**Dá nì sa ndei ñayuu ñoó.

Táto'on iin ciento kúú iin iin tu'u na, ta dao ka tu'u kúú uu diko uxí.

41Dá nì tiin Jesús ndin o'on pan xí'ín ndin nduú tiyaká ñoó. Dá nì ñane'e noó ná chí induú. Dá nì nakí'ò na ndivé'e noó Ndios. Dá nì sa'anda na pan ñoó. Dá nì xi'ò naon noó tá xíonoo xí'ín ná. Dá nì dasá ráan noó iin rá iin ñayuu ñoó. Diòn ta'ani nì kee na xí'ín ndin nduú tiyaká ñoó. **42**Dá nì sasá'an ndidaá ñayuu ñoó nda nì ndínoo va'a ini na. **43**Tá nì ndi'i, dá nì dakútí tá xíonoo xí'ín Jesús uxí uu tiyika xí'ín tá'y pan, xí'ín tá'y tiyaká ña nì kandoo noó nì sasá'an ñayuu ñoó.

44Ta o'on mil nì sa kuu taa nì sasá'an nì kee Jesús.

Di'a nì kuu tá nì xika Jesús noó taño'o

45Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda Jesús choon noó taa xíonoo xí'ín ná ña ná kaa ra ini barco, ta ná chika'anda ra ko'on ra noó taño'o, dá ná saa ra ñoo naní Betsaida. Dá nì kandoo Jesús nì ka'an na ndisá'an xí'ín ñayuu kuá'a ñoó. **46**Tá nì ndi'i nì ka'an na ndisá'an, dá nì kee na kua'an na diní iin yúku íin ñoó ka'an na xí'ín Ndios.

47Tá sa nì kuaá vá, ta kúú duú nì ta'i dáo ió barco noó ñó'o taa xíonoo xí'ín ná ñoó kua'an ra noó taño'o. Ta kúú nákaa iin tó'on íí vá Jesús noño'ò. **48**Kúú nì xini na ña

ndó'o níŋo rá dákáka ndá'a rá barco ñoó, chí kána nda'o tachí chí xoo noó kua'an ra.

Dá tá nì kundikí, kúu nì kuyati Jesús noó kua'an ra, chí xíka sá'á ná kua'an na noó takuíf ñoó, ta sá yá'a na kua'an na chí noo. ⁴⁹Tído tá nì xini ra ña xíka Jesús kua'an na noó takuíf ñoó, dá nì ka'an rá ña kúu ná iin í'íná. Sa'á ñoó nì'i nda'o nì kayu'ú rá, ⁵⁰chí ndidaá vá rá nì xini ñaá, ta kúu nì yu'ú nda'o ra. Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndeé koo ini ndo. O sa yu'ú ndo, dá chí míf vá yu'u kúuí —kaá na.

⁵¹Dá nì kaa na ini barco noo ñó'o ra ñoó. Ta kúu nì sa tuu vá tachí ñoó. Kúu nì naá vá iní ra, ta nì yu'ú ra, ⁵²dá chí kò kándaá íf vá ini ra ndi dándáki ña ndato nì kee na nì dandukua'a ná pan ñoó, chí ndadí íf vá ñaxintóni rá.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús na kú'u ndéi kuendá Genesaret

⁵³Dá tá nì ndi'i nì chíka'anda na noó taño'o, dá nì saá na noo kúu kuendá Genesaret. Dá nì so'oni na barco yu'ú taño'o. ⁵⁴Tá nì kankuei na ini barco ñoó, ta kúu ndidaá ñayuu ndéi ñoó nì nakoni ñaá. ⁵⁵Ta kúu nì taxí tá'an ñayuu ñoó iin rá iin ñoo nì sa'an na nì nakí'in na ñayuu kú'u kándodó noo xító né'e na nì saá na noo nì kandaá ini na nákaa Jesús.

⁵⁶Ta ndéi kúu míf vá noo kásandaá Jesús, ñoo kuálí o ñoo ná'ano o yukú ichí kíán, ta kúu chindei ñayuu ñoó na kú'u ná yu'ú íchi, ta seí nda'í na noo Jesús ña ná konó ná dako'on ndá'a ná yu'ú kotó

na. Ta kúu ndidaá vá na nì dakó'on ndá'a yu'ú kotó na nì nduva'a.

Yó'o nì daná'a Jesús ña kánian kee yó ña kóni Ndios, ta o duú ña kóni taa

7 ¹Kúu nì natuu yati ta fariseo xí'ín dao taa dána'a ley Moisés noo Jesús. Ta taa yó'o kúu ra nì kii ñoo Jerusalén. ²Kúu nì xini ra ña kò ní nákata ta'on taa xionoo xí'ín Jesús ndá'a rá xí'ín ñañó'ó, dá kasá'an ra. Chí kò ní kée ra táto'on kí'o nì daná'a ta sá'ano ñoo ra tá sata. Sa'á ñoó nì datáí kuachi ñaá rá, ³dá chí ta fariseo xí'ín ndidaá ka na Israel tíin toon na táto'on nì sa kee ta sá'ano ñoo na tá sata, chí dinñó'ó kánian nakata na ndá'a ná xí'ín ñañó'ó, dá kasá'an na. ⁴Ta dión ta'ani kée na tá ndúsaá na sá'an na noo yá'i, chí kò sásá'an ta'on na tá ná o nákata na ndá'a ná xí'ín ñañó'ó. Ta ió kua'á ka ví ña'a kée na táto'on nì daná'a ta sá'ano ñoo na, chí nákata ta'ani na vaso na xí'ín ñañó'ó, xí'ín tindo'o ná, xí'ín ko'o kaa na, xí'ín kidi na.

⁵Sa'á ñoó nì ndato'on ta fariseo xí'ín ta dána'a ley Moisés ñoó Jesús, ta kaá ra:

—¿Ndiva'a kò kée ta xionoo xí'ín míf ní táto'on nì daná'a ta sá'ano ñoo yo tá sata? Chí kò nákata ra ndá'a rá xí'ín ñañó'ó, dá kasá'an ra.

⁶Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Taa uy noo vá kúu ndo'ó. Ndaa va nì ka'an profeta Isaías sa'a ndo'ó, chí di'a nì taa na:

Tá'an ñayuu ndéi viti kéká'ano na yu'ú xí'ín yú'u óon va na, tído xí'ín níŋo ná, kò kóni ta'on na yu'u.

7 Kō ndáyá'i ta'on ña ndáño'o na yu'u,
 dá chí ña dána'a na kúu ña ni ndaki ini ñaxintóni òa va,
 ta ká'an na ña choon ni sa'anda Ndios kían.

8 Chì ndo'ó kúu na dánkoo xoo choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá ka ini ndo kée ndó choon sa'ándá òa, chí ndí'i ndá'o ini ndo nákata ndó tindo'o ndo, xí'ín vaso ndo, ta ndí'i ta'ani ini ndo kée ndó cháá ka ña'a kua'an tát'ón kua'an ña yó'o.

9 Dá ni kaa ta'ani na:

—Chì dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá ka ini ndo kée ndó choon ni ndaki ini míí ndó. 10 Dá chí di'a kaá ley Moisés: “Koo ñañó'ó ndó noo tatá ndo xí'ín noo naná ndo”, ta “Ndi ndáa míí vá ñayuu ni ya'a ni ka'an ndava'a xí'ín tatá na o xí'ín naná na, na yó'o kúu na kánian kuu.” 11 Tído ndo'ó kúu ra ká'an ña kuu va ka'an iin ñayuu xí'ín tatá na, xí'ín naná na: “O kúu ta'on chindeéí míí ní xí'ín ña'a né'e va'i, chí sa ni ka'in ña ki'oi ña noo Ndios.” 12 Ta ndo'ó kúu ra ká'an ña ndi ndáa na ká'an dión, noón kúu na ko káni kaan ña chindeéí ná tatá na xí'ín naná na. 13 Ta dión kée ndó dátúú ndó choon ni sa'anda Ndios xí'ín ña ni ndaki ini míí ndó. Ta kuá'a ka ví ña'a kua'an tát'ón kua'an ña yó'o kían kée ndó —kaá Jesús xí'ín rá.

14 Dá ni nandió koo Jesús ni kana na ñayuu kuá'a ñoó, dá ni kaa na:

—Kueíd'ó va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó, dá kátóni va'a ini ndo.

15 Ni iin ña'a seí ndo ko dáyakō ñaa noo Ndios, chí ña kini kánkuei ní ndo, ñoó vá kían dáyakō ndo'ó noo

Ndios. 16 Ta ndi ndáa ndo'ó ió do'o, dá kían kueíd'ó va'a ndó —kaá na.

17 Dá ni kana xoo na tein ñayuu kuá'a ñoó. Dá ni ku'u na ini iin ve'e. Dá ni ndát'ón ñaa òa xíonoo xí'ín ná ndi dándáki to'on ni dak'ín tá'an na ni ka'an na xí'ín ñayuu ñoó. 18 Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Á dión ta'ani ko kátóni ta'on ini ndo'ó? ¿Á ko kándaa ta'on ini ndo ña ni iin ña'a seí ñayuu ko dáyakō ñaa noo Ndios? 19 Dá chí o duú níó ná kokee ña'a seí na. Ini tíxi va na kua'an. Ta kúu tá ni ndí'i, dá kua'an na satá ve'e tatá naan.

Dión ni kaa Jesús, dá ná kandaa ini ra ña ni iin ña'a seí yo ko dáyakō ñaa noo Ndios.

20 Ta ni kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Ña kini kánkuei ini níó ñayuu, ñoó vá kían dáyakō ñaa noo Ndios. 21 Dá chí nda maá ini níó vá ná vei ña kini nákanini na kee na, dá kee na kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í na o yíí ná, ta kée na ña ka'an noo xí'ín ñíí ná, ta sa'áni ná ñayuu, 22 ta kí'in kuí'íná ná ña'a, ta kátóo na ña'a ió noo dao ka na, ta ió ña xíxi ini na, ta ndúkú ná ña dándá'í na dao ka ñayuu, ta ni lú'u ví ko chítuu ini na kée na ña kini, ta u'u ini na, ta ndéine'e tá'an na, ta chíndaya'i na míí ná, ta kúu ná na ko xíka'an noo. 23 Ta ndidaa ña yó'o kían kánkuei nda maá níó ná, ta dáyakō ñaa noo Ndios.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús de'e di'í iin ña'a tukú

24 Dá ni keta Jesús ñoo ñoó, dá ni kee na kua'an na xí'ín òa xíonoo xí'ín ná chí kuendá ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. Tá ni saa na ñoó, dá ni ku'u na

ini iin ve'e, **chì kò kónì** ta'on na ña kandaá ini ñayuu ña **nì kasáa** na ñoo ñoo. Tído kò ní kúu ta'on chide'e na, **25**dá **chì yachì** vá **nì kandaá** ini iin ñá'a ña ío na ñoo. Ta nákaá iin espíritu kini ini de'e di'áan. Ta kúu **nì kasáaan** noo nákaá Jesús, kúu **nì sa kuín xítán** noo ná. **26**Ta kúúán iin ñá'a ká'an to'on griego, **chì** iin ñoo nákaá chí kuendá Sirofenicia di'a kúu ñooan. **Dá nì seí** nda'í ña noo Jesús ña ná taó ná espíritu kini nákaá ini de'e di'áan. **27**Dá **nì** kaa Jesús xí'an:

—Konó ná kasá'an takuálí nda ná ndinoo **vá'a** ini **xì**, dá **chì kò** vá'a ta'on kuiu ndaa yo pan noo ndá'a xí, ta **kì'o** yóan noo tina.

28Dá **nì** kaa ñá'a ñoo xí'in ná:

—Ndaa ká'an ní, tatá. Tído seí va tina yúchì pan, ña kuéi tiji mesa kée takuálí.

29Dá **nì** kaa Jesús xí'an:

—**Vá'a nì** ka'on, **sa'a** ñoo kua'an nó'o ve'ón viti, dá **chì sa nì** keta va espíritu kini ña **nì sa** káa ini de'e di'óon kua'an —kaá na.

30Dá **nì** keeán kua'an nó'an. Tá **nì** nasáaan ve'án, kúu **sa** kándu'u **vá'a** va de'e di'áan noo xíto, **chì sa nì** keta va espíritu kini ña **nì sa** káa ini **xì** kua'an.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa kò táì do'o, ta ká'an tata ra

31Dá **nì** keta Jesús no'ó'o kuendá ñoo Tiro di'a. **Dá nì** **chìka'anda** na ñoo Sidón xí'in ñoo ñó'o chí kuendá Decápolis kua'an na. **Dá nì** nasáa na yu'ú taño'o naní Galilea. **32**Ta ñoo ndáka dao ñayuu iin taa kò táì do'o, **tà ká'an** tata **nì sa** na. **Dá nì seí** nda'í na noo Jesús ña ná chinóo na ndá'a ná dinì rá, dá ná nduva'a ra.

33Dá **nì** taó xóo Jesús taa yó'o noo koo ñayuu ndéi. **Dá nì** tuu na dinì ndá'a ná yáì do'o ra. **Dá nì** dandáxi na dinì ndá'a ná xí'in tadjì na, dá **nì** dak'ón naán noo yáa taa ñoo. **34**Dá **nì** nande'e ná chí induú, kúu **nì** saka ini na. **Dá nì** kaa na:

—¡Efata! —To'on yó'o kónì kaa: ¡Nono viti!

35Kúu vití'ón vá **nì nataì** do'o ra, ta **nì** kexoo ña kedaá xí'in yáa rá, ta kúu **nì** naka'an **vá'a** va ra.

36Dá **nì** sa'anda Jesús choon noo ñayuu ñoo ña ná o **sa** koo ini na **ka'an** na xí'in ni iin tó'ón ñayuu **sa'a** ña ndato **nì** kee na xí'in taa ñoo. Ta **vá'ara** ndidaá **ka** ví **nì** sa'anda na choon noo ñayuu ñoo ña ná o **sa** ká'an na, tído ví'í **ka** ví **nì** dasá tó'on ñaa ñayuu ñoo.

37Ta kúu **nì** naá va iní ñayuu ñoo xinì na ña **nì** kee Jesús dión, dá kaá na:

—**Vá'a** nda'o kée na ndidaá ña'a. **Chì** kándéé ná nátaì do'o ñayuu kò táì do'o, ta nda na kúu ñí'í kándéé ná ná ka'an —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì xì'o Jesús ña'a nì sasá'an komì mil ñayuu

8 **1**Ta tein kuu dáá ñoo **nì** ndítútí kua'a nda'o ñayuu. Ta **kò** ta'ón ña'a kasá'an na. **Dá nì** kana Jesús taa xionoo xí'in ná. **Dá nì** kaa na xí'in rá:

2—Kú'u nda'o inii **sa'a** ñayuu yó'o, **chì sa nì** xino onì kuu ndéi na xí'in yu'u, ta ni koo **ka** ña'a kasá'an ná.

3Tído tá ná tanda'í na no'o na ve'e na tá kò ñá'a kasá'an na, oon ni ví kuu yí'í na íchì, **chì** xíká nda'o **nì** kii dao na.

4Dá **nì** kaa taa xionoo xí'in ná ñoo: —¿Ndeí ki'in yó kua'a pan **kì'o** yó keí ñayuu kua'a káa, **chì** yukú ichí vá kían yó'o?

5Dá nì ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e ndó?

Dá nì kaa ra:

—Usá kíán.

6Dá nì sa'anda Jesús choon ña ná kandeí ñayuu ñoó noño'ò. Dá nì tiin na ndin usá pan ñoó. Dá nì ñakì'o na ndivé'e noo Ndios. Dá nì sa'anda ñaán. Dá nì xí'o naan noó tã xionoo xí'ín ná ñóó. Dá nì dasá ráan noo iin rá iin ñayuu kuá'a ñoó. **7**Ta né'e ta'ani ra cháá tìyaká. Ta kúú nì ñakì'o ta'ani Jesús ndivé'e noo Ndios sa'a rì. Dá nì xí'o na rì noó tã xionoo xí'ín ná ñóó. Dá nì dasá rá rì noó ñayuu kuá'a ñoó. **8**Dá nì sasá'an ndidaá ná nda noó nì ndinoo va'a ini na. Tá nì ndi'i nì sasá'an na, dá nì ñakútí tã xionoo xí'ín Jesús usa tìyiká xí'ín ña nì kandoo noó nì sasá'an na. **9**Tátò'on komì mil nì sa kuu ñayuu nì sasá'an ñoó. Dá nì ka'an Jesús ndisá'án xí'ín ñayuu kuá'a ñoó. **10**Dá nì kaa na ini barco xí'ín tã xionoo xí'ín ná. Dá nì ki'in na kua'an na. Dá nì kasandaá na iin ka xoo taño'ò noo kúú kuendá Dalmanuta.

Yó'o nì xiká tã fariseo ña ná kee Jesús iin ña ndato chí induú

11Kúú nì kasá'a dao tã fariseo. Dá nì kasá'a rá ndátó'ón ndichí ra Jesús, chí nì xiká ra ña kee na iin ña ndato chí induú, dá korndodó ñaá rá, dá ná kande'á á miían nda nì kii na noo Ndios. **12**Dá kúú konó oon ví nì kixiã nì saka ini na. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a xiká na ndéi tiempo viti ña kee iin ña ndato? Miían nda ná ka'in xí'ín ndó ña o kée ta'on yu'u ni iin ña ndato noó ndo'ó —kaá na.

13Dá nì ñankoo na tã ñoó, dá nì kaa tuku na ini barco xí'ín tã xionoo xí'ín ná. Dá nì kee na kua'an na iin ka xoo taño'ò.

Di'a kua'an ña nì ñaná'a Jesús sa'a ña ko vá'a dána'a tã fariseo

14Tído nì ñandodó vá tã xionoo xí'ín Jesús kane'e ra pan ko'on ra. Sava'a iin tó'ón dinì vá pan nákaa né'e ra kua'an ra ini barco ñoó.

15Dá nì sa'anda Jesús choon noo rá, ta kaá na xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó xí'ín ña dákuita tãchí pan, ña kéchóon tã fariseo xí'ín tã kuendá rey Herodes —kaá na.

16Kúú nì kasá'a ndátó'ón tá'an mií rá:

—Sa'a ña ko ní sá ne'e yó pan kixió, sa'a ñoó ká'an na dión xí'a —kaá ra.

17Kúú nì kandaá va ini Jesús ña nì ka'an ra dión. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón ndó sa'a pan vei ndó? ¿Á ko kandaá jí vá ini ndo, ta á ko kátóni ta'on ini ndo? ¿Á ndadí jí vá ñaxintóni ndo? **18**Ió noo ndo, tído, ¿á ko túu ta'an vaan? Ta ió do'ò ndó, tído, ¿á ko táj ta'an vaan? ¿Á ko ndúsaa ta'on ini ndo ña nì kee? **19**Chí tá nì sa'anda yu'u pan nì seí ndin o'on mil tã ñoó, ¿ndidaá tìyiká nì ñakútí ndó xí'ín yúchì pan ña nì kandoo ñoó?

Dá nì kaa ra:

—Uxi uu ra.

20Dá nì kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—Ta, ¿ndidaá tìyiká nì ñakútí ndó xí'ín yúchì usá pan nì xí'o yu'u nì seí ndin komì mil ñayuu ñoó?

Dá nì kaa ra:

—Usá ra.

21Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Á kò kándaa jí ví ini ndo, tá dáá? —kaá na.

**Di'a nì kuu tá nì nduṽa'a Jesús iin
taa kò túu noo**

22Tá nì saa Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ñoo naní Betsaida, kúú nì kasáa ñayuu xí'ín iin taa kò túu noo. Dá nì seí nda'í na noo Jesús ña ná kaka'on ndá'a ñaá ná. **23**Dá nì tiin Jesús ndá'a rá, dá ndáka ñaá ná kua'an na nda noo kúú yu'ú ñoo ñoo. Dá nì tju ndaa na tadíj na nduchí nóo ra. Dá nì chínóo na ndá'a ná diní rá. Dá nì ndato'ón ñaá ná:

—¿Á sa nì natuu cháá nooon viti?

24Dá nì nande'é rá, dá nì kaa ra:

—Xiní vai taa kaa, tído táto'on ndaa yíto vá, kí'ò dión ndaa ra xíonoo ra, xiníj.

25Dá nì chínóo tuku Jesús ndá'a ná sata nduchí nóo ra. Dá tá nì nande'é tuku ra, kúú sa nì natuu va'a noo rá. Sa ndidaá kúú vá ña'a ndato xiní va'a ra, kaá ra. **26**Dá nì sa'anda Jesús choon noo rá, ta kaá na:

—Ná dá'a ni ndu'ón ñoo kaa, ta o sa nákanón xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ndéi ñoo ña nì keei xí'ón —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì kaa Pedro ña Jesús kúú Cristo, na nì tанда'á Ndios kasaa dákaiki ñaá

27Dá nì kee Jesús kua'an na xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ñoo kuálí ñó'o yati ñoo Cesarea Filipino. Ta íchì noo kua'an na ñoo, kúú nì ndato'ón ñaá Jesús, ta kaá na xí'ín rá:

—¿Ndá yoo kúú yu'u, kaá ñayuu ñoo?

28Dá nì kaa ta xíonoo xí'ín ná:

—Dao na kaá ña kúú ní Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu. Ta dao ka na kaá ña kúú ní profeta Elías. Ta dao ka na kaá ña kúú ní iin ka profeta.

29Dá nì ndato'ón tuku ñaá Jesús, ta kaá na:

—Ta ndo'ó viti, ¿nda yoo kúú yu'u, kaá ndo'ó?

Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Míí ní kúú Cristo, na dákaiki ñaá.

30Tído nì sa'anda Jesús choon noo taa xíonoo xí'ín ná ña ná o sa kóo ini ra ka'an ra xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ndá yoo kúú ná.

Yó'o nì kasto'on Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

31Dá nì kasá'a Jesús dána'a na noo taa xíonoo xí'ín ná ña kánian ndo'o naní nio na nì nduu taa ñayuu yó'o, chí kuñó'ó ñaá ta sá'ano ñoo, xí'ín ta duti saku'a, xí'ín taa dána'a ley Moisés, ta kánian kuu na. Tído tá ná ya'a oni kuu, dá nataki na. **32**Yó'o kían nì ka'an ndaa Jesús táto'on ndo'o míí ná cháá ka chí noo. Dá nì taó xóo ñaá Pedro. Dá nì kasá'a dánani ñaá rá sa'a ña nì ka'an na dión. **33**Tído nì nandió koo Jesús nì sa nde'é ná noo ndíta dao ka ta xíonoo xí'ín ná. Dá nì dánani na Pedro, ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'an kuxoo nooi, dá chí kéeon táto'on kée ña u'u, chí kò nákani inon sa'a ña kóni Ndios, di'a nákani inon táto'on kí'ò nákani ini taa va —kaá na.

Yó'o nì kasto'on Jesús ndí kían kánian kee ñayuu tá kóni na kanoo na xí'ín ná

34Dá nì kana Jesús taa xíonoo xí'ín ná, xí'ín dao ka ñayuu ñoo, dá nì kaa na xí'ín ná:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'an kanoo xí'ín yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ña kóni mií ndó, ta natiin ndó cruz, ña kían ió ndo kuu ndo sa'í, ta ndiko ndo yu'u, ná ko'ó. ³⁵Chí ndi ndáa ña kóni dákaki na mií ná ñayúú yó'o, ñon kúú ña kuu di'a. Tído ndi ndáa ña xí'o mií ña kuu ña sa'a yú'u, o sa'a to'on va'a dána'i, ñon kúú ña ni'i ña káki na. ³⁶Dá chí, ¿ndi kían va'a ni'i ñayuu tá ná kandeé ná ni'i ná ndidaá ña kuiká ió ñayúú yó'o, ta naá vá ná noo Ndios? ³⁷Ta, ¿ndi kían kúú ña'a ndáya'i cháá ká tá o duú ña ni'i ná ña kataki chíchí ná, ká'an ndó?

³⁸Ta ndi ndáa ñayuu ná xíka'an noo sa'a yu'u o sa'a to'in noo ñayuu kini, noo ñayuu kómí kuachi ndéi tiempo yó'o, dá kían kaka'an ta'ani noo ña ni nduu ña ñayúú yó'o sa'a ñayuu ñoó tá ná kasandaá kuu nandió koo na xí'ín ndidaá ndée ndato ni xi'o tatá Ndios noo ná, xí'ín ndidaá ángel kéchóon noo ná —kaá ña.

9 ¹Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'ín rá: —Mifan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ió dao ndo'ó, ña ndíta yó'o, o kúú ta'on ndó nda ná koni ndo ndi ki'o dándaki Ndios xí'ín ndidaá kúú choon né'e ná —kaá ña.

Di'a ni kuu tá ni ñaye'e ndaa noo Jesús xí'ín dá'on ná

²Tá ni ya'a iño kuu, dá ni kee Jesús ndáka na Pedro, xí'ín Jacobo, xí'ín Juan kua'an ña dini iin yúku dikó iin ñoó. Ta ñoó ni ña'oon na táto'on káa na noo ña ñoó. ³Kúú ni ñaye'e ndaa dá'on ná. Ta kúú ni ndukuxí kachían táto'on ki'o ndé'e yi'o. Ta ni iin ñayuu nákata dá'on

ndéi ñayúú yó'o ko kándeé ta'on dándukuxían táto'on ki'o ndato kuxí ni nduu dá'on Jesús. ⁴Dá ni na'a noo profeta Elías xí'ín Moisés, ta ndíta na ndátó'on ná xí'ín Jesús.

⁵Dá ni kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Va'a kúú ndéi ndu'u yó'o, maestro. Ná kava'a ndu oni tiya'ó. Iian ná koo mií ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin káan ná koo Elías.

⁶Dión ni kaa ra, chí ko ná'a ta'on ra ndi kían ká'an ra sa'a ña ni yu'u ra. ⁷Kúú ni ñaxino iin viko. Ta kúú ni chikátían noo ndíta na. Ta tein viko ñoó ni ka'an tachí Ndios:

—Ta yó'o kúú de'e maní yu'u. Kueidó'o ndó to'on ká'an xi —kaá ña.

⁸Tá ni ñande'é tuku ra, kúú sa koó ká va ña ñoó ndíta. Ndada iin tó'on mií vá Jesús iin.

⁹Ta noo konoo na kua'an ña ndika yúku ñoó, dá ni sa'anda Jesús choon noo ña ni sa'an xí'ín ná ñoó ña ná o sa koo ini ra nakani ra xí'ín ni iin tó'on ñayuu sa'a ña ni xini ra dini yúku ñoó nda ná kasandaá kuu nataki ña ni nduu ña ñayúú yó'o.

¹⁰Sa'a ñoó ko ní nákaní ta'on ra sa'an. Dá ni kasá'a ndátó'on mií rá kua'an ra ndi kua'an ña ni ka'an Jesús ña nataki ña. ¹¹Dá ni ndato'on ñaá rá:

—¿Ndiva'a ká'an ña dána'a ley Moisés ña dinño'ó ká kánian kii profeta Elías, dá kasa ña dákaki ñaá?

¹²Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndaa va ña dinño'ó ká kánian kii Elías ndeyiko ña ndidaá ña'a. Ta, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña ká'an ta'ani tuti i Ndios ña kánian ndo'o nda'ó nio ña ni nduu ña ñayúú yó'o, ta

kenóo nda'o ñaá ñayuu? ¹³Tído yu'u kúú nā kaá ña sa ñi kixi va Elías, ta ñi kee ra xí'ín ná táto'on k'i'o ñi ka'án rá kee ra, chi k'i'o dión ká'an tuti iñ Ndios sa'a ná —kaá Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi nduva'a Jesús iin tayii nákaa espíritu kini

¹⁴Tá ñi naxino ña noo ñi kandoo dao ka ña xionoo xí'ín ná, kúú ñi xini ña kuá'a nda'o ñayuu ndíta noo ndéi ra. Ta ndíta ta'ani dao ña dána'a ley Moisés dándichi ñaá rá. ¹⁵Tá ñi xini ñayuu ñoo ña vej Jesús, kúú ñi naá vá iní ña ndé'é ñaá ná. Dá ñi kee na taxí tá'an na kua'an ña ka'an ña ndisá'án xí'ín ná.

¹⁶Dá ñi ndato'on Jesús ña xionoo xí'ín ná:

—¿Ndá sa'a dándichi tá'an ndó xí'ín ña dána'a ley Moisés káa?

¹⁷Dá ñi kaa iin ña nákaa tein ñayuu kuá'a ñoo xí'ín ná:

—Maestro, yó'o né'i de'i ñi kasáaj, dá chi nákaa espíritu kini ini xi, ta ñi kandoo ñi'í xi kéean. ¹⁸Ndeí kúú míí vá noo nákaa xi, ta tiin ñaá espíritu kini yó'o, ta dánkao ñaán nda noño'o, ta kánkuei chi'ion yú'u xí, ta chíchi tá'an no'o xi, ta kúyito xi kéean. Sa ñi seí nda'aví noo ña xionoo xí'ín ní ña ná taó ráan, tído ko ní kándeé ta'on ra —kaá ra.

¹⁹Dá ñi kaa Jesús xí'ín ña xionoo xí'ín ná:

—¿Nandéé ka vían ñayuu ko kándisa kúú ndo'ó! ¿Ndidaá ka ví kooi xí'ín ndó, dá kandeé ini ndo yu'u? Ta, ¿ndidaá ka ví k'i'o ndeé ini sa'a ndo? Kane'e ndó xi ná kii ndó —kaá ña.

²⁰Dá né'e ñayuu ñoo tayii ló'o ñoo ñi kasáa ña noo iin Jesús. Dá tá ñi

xini espíritu kini ñoo Jesús, ta kúú ñi sa'ání yí'í va ñaán, ta kúú ñi kánkao xi nda noño'o ñi keean, ta ñi dandió tuú ñaán. Ta kúú kánkuei chi'ion yú'u xí. ²¹Dá ñi ndato'on Jesús tatá xi:

—¿Ndá oon ñi kasá'a ndó'o xi dión?

Dá ñi kaa ra:

—Ndaá leé va xi ñi kasá'a ndó'o xi dión. ²²Ta kuá'a nda'o ta'ándá dánkao ñaá espíritu kini yó'o noo kéí ñoo, noo takuí viti, dá chi ka'ání ñaán kónian. Tá kandeé ní nduva'a ní xi, dá kían ku'u ini ní sa'a ndu'u, ta chindeé ní ndu'u.

²³Dá ñi kaa Jesús:

—Ná dá'a ni ka'on, “tá kandeé ní nduva'a ní xi”, chi ndidaá vá ña'a kuu kee yu'u xí'ín ñayuu kándeé ini ñaá.

²⁴Kúú ñi kayu'ú tatá xi:

—Kándeé ini míí ní. Ta chindeé ní yu'u ná kandeé cháa ka ini míí ní —kaá ra.

²⁵Tá ñi xini Jesús ña ñi kasá'a náta kuá'a nda'o ñayuu, dá ñi sa'anda ña choon noo espíritu kini ñoo, ta kaá ña:

—¿Espíritu kini, espíritu kéñ'í, espíritu kédó'ó! ¡Yu'u sa'ándá choon noon! ¡Kua'án keta kí'í ini tayii xaan! ¡Ta o sa nándió ko kaon ndu'on ini xi! —kaá ña xí'án.

²⁶Dá ñi kayu'ú kólóán. Ta kúú tuku va ñi sa'ání yí'í ñaán. Dá ví ñi ketaan kua'an ini xi. Ta kúú táto'on kándu'u iin ndii, k'i'o dión ñi nándu'u xí ñi kee espíritu kini ñoo. Sa'a ñoo kuá'a nda'o ñayuu ñoo ká'an ña ñi xi'í va xi. ²⁷Dá ñi tiin Jesús ndá'a xí. Dá ñi ndane'e ñaá ná. Ta kúú ñi naku'ín ndichi xi.

28Tá nì ndi'i, dá nì ku'u Jesús ini iin ve'e fin ñóó. Dá nì ndato'ón ñáá taa xionoo xí'ín ná:

—¿Ndiva'a kọ ní kándeé ndu'u taó ndú espíritu kini ñóó?

29Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ọ káka ndọ ña manì noọ Ndios, ta ná ọ káne'e ij ndọ, dá kían ọ kándeé ta'on ndó taó ndóan, chí ña kini nda'o kían —kaá na.

Yó'o nì kasto'on tuku Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

30Dá nì keta Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ñóó, dá nì kee na kua'an na chí kuendá Galilea di'a. Ta kọ kóni ta'on Jesús ña kandaá ini dao ka ñayuu ndeí ko'on na, **31**chì kóni na dána'a na sava'a noó taa xionoo xí'ín ná ñóó, ta di'a nì kaa na xí'ín rá:

—Ko'on iin taa naki'o ra na nì nduu taa ñayúú yó'o noọ ndá'a ta tukú, dá ka'ání ñáá rá. Tído tixi kuu óni, ta kúú nataki va na —kaá na.

32Tído kọ kátóni ta'on ini ra ndiva'a ká'an na dión, chí yu'ú ra ndato'ón ñáá rá.

Yó'o nì daná'a Jesús sa'a ndi ndáa ra kúú ta ndáya'i cháá ká noọ Ndios

33Dá nì saa na ñoo ká'ano naní Capernaum. Ta noọ ndeí na ini iin ve'e, dá nì ndato'ón Jesús taa xionoo xí'ín ná:

—¿Ndá sa'a ndátó'ón kuáchì ndọ vejì ndó íchì ñóó? —kaá na.

34Tído ni iin tó'ón rá kọ ní ka'an, dá chí noó vejì ra íchì ñóó ndátó'ón kuáchì ra sa'a ndi ndáa ra kúú taa ndáya'i cháá ká tein mií rá. **35**Dá nì sa kọo Jesús. Dá nì kana na ta

xionoo xí'ín ná ñóó. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ndi ndáa ndo'ó kátoó kakuu taa kandaya'i kuiin noọ, dá kían kasandaá ndọ kakuu ndó na fin sata kuií, ta koni kuáchì ndó noọ ndidaá ka na —kaá na.

36Dá nì tiin Jesús ndá'a iin tayií ló'ọ. Dá nì chíkani ñáá ná noó taa xionoo xí'ín ná ñóó. Dá nì ndane'e ndaa ñáá ná. Dá nì kaa na:

37—Ndi ndáa miíó ñayuu natiin va'a iin ta ló'ọ tató'on kúú ta yó'o sa'a ña kúú ná kuendá yu'u, dá kían nda mií vá yu'u nì natiin va'a na. Ta na nì natiin va'a yu'u, nda tatá Ndios nì natiin na, chí mií ná nì tanda'a yu'u vejì ñayúú yó'o —kaá na.

Kaá Jesús ña ñayuu kọ naá xí'ín ná, noón kúú na ndíta xoo mií ná

38Dá nì kaa Juan xí'ín ná:

—Maestro, nì xini ndu'u iin taa taó espíritu kini xí'ín kuu mií ní. Tído kọ xionoo ta'on ra xí'ín yó, sa'a ñóó nì chítuu va ndu'u ra.

39Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ná dá'a ni chituu ndó ra, dá chí ndi ndáa miíó ñayuu kée ña ndato xí'ín kuu yu'u, noón kúú na ọ kúu ta'on ka'an ndava'a na sa'í. **40**Chì na kọ naá xí'á, noón kúú na ndíta xoo yó. **41**Ta ndi ndáa miíó ñayuu naki'o, va'ará iin yáxi ló'ọ takuií ná ko'o ndó sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u, na kúú Cristo, ta kúú miían ndaá kuiti ká'in xí'ín ndó ña nandió né'e Ndios ña va'a noọ ná —kaá Jesús.

Miían ndúsá kandaá yọ mií yó, dá chí oon ni ví ya'a iin ká na kee na kuachi sa'a yọ

Dá nì kaa ta'ani Jesús:

42—Ndi ndáa mií vá ñayuu ni kandeé ni ðaká'an kue'é takuálí kándísa yu'u ña ná ya'a xi kee xi kuachi, ñoon kúu na va'a cháá ka ná kandiko yuu molino dikò ná, ta ná dáketa ñaá ná ini taño'o. 43Tá ya'a ndó kée ndó kuachi xí'ín ndá'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Chi va'a cháá ka ví ña ku'u ndó noo ió Ndios xí'ín iin xoo ndá'a ndo, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú xoo ndá'a ndo indayá noo kéí ñó'o, tá'an ña ni iin kuú o ndá'o, 44noo ñó'o tikudí seí ñaá, kirí ko xí'i, dá ri ñó'o keí ñoó, ni iin kuú o ndá'o ña. 45Tá ya'a ndó kée ndó kuachi xí'ín sa'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Chi va'a cháá ka ña ku'u ndó xí'ín iin xoo sa'a ndo noo ió Ndios, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú xoo sa'a ndo indayá noo kéí ñó'o, tá'an ña ni iin kuú o ndá'o, 46noo ñó'o tikudí seí ñaá, kirí ko xí'i, dá ri ñó'o keí ñoó, ni iin kuú o ndá'o ña. 47Ta tá ya'a ndó kée ndó kuachi xí'ín iin nduchí nóo ndo, dá kían taó ndóan. Chi va'a cháá ka ña ku'u ndó xí'ín iin xoo nduchí nóo ndo noo ió Ndios dándáki na, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú nduchí nóo ndo indayá, 48noo ñó'o tikudí seí ñaá, kirí ko xí'i, dá ri ñó'o keí ñoó, ni iin kuú o ndá'o ña.

49'Chi ndidaá vá ñayuu kandoo vii kee ñii xí'ín ñó'o, ta ndidaá ña'a dóko ná noo Ndios kandoo vii kee ñii. 50Ta iin ña va'a kúu ñii, tído tá ni ndi'i ña o'ovaan, ¿ndi koo keeá, dá ke'o'ova tuku yóan? Cho'on ini ndo kechóon va'a ndó táto'on kéchóon va'a ñii, dá koni ndo kandeí va'a ndó xí'ín iin ndó xí'ín iin ka ndo —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni ðaná'a Jesús sa'a ña ko va'a dánkoo ta ñadi'i ra

10 1Dá ni keta Jesús ñoo ñoo kua'an na xí'ín ta xionoo xí'ín ná. Dá ni ya'a na noo kúu kuendá Judea. Dá ni kasandaá na iin ka xoo yuta naní Jordán. Ta ñóo ni nataka tuku ñayuu noo Jesús. Dá ni ðaná'a tuku na táto'on kí'o kée na. 2Dá ni natuu yati dao ta fariseo noo iin na, dá ni ka'an rá dátuu ñaá rá noo ñayuu ñoo. Sa'a ñoo ni ndato'on ñaá rá:

—¿Á kuu dánkoo iin ta ñadi'i ra?

3Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndi ni sa'anda Moisés choon noo ndo sa'a ña yó'o?

4Dá ni kaa ta fariseo xí'ín ná:

—Ni sonó vá Moisés ña kuu va kí'o iin ta iin tuti noo ñadi'i ra ña ká'an ña kóni ra ka'anda tá'an ra xí'ín. Ndi'i daá, dá kuu va dánkoo ñaá rá.

5Dá ni kaa Jesús:

—Sa'a ña káxi nda'o níno ndo, sa'a ñoo ni sonó Moisés noo ndo ña kuu kee ndó dión, 6tído nda mií sa'a, tá kuú ni kava'a Ndios ndidaá ña'a, “nda daá vá ni kava'a na iin ta xí'ín iin ñá'a”. 7“Sa'a ñoo kánian dánkoo ta tata ra xí'ín naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'ín ñadi'i ra, 8dá kían nduu na ndadá iin tó'on vá.” Ta ko kúu ka na uy, ndadá iin tó'on vá kúu ná. 9Ta mií Ndios kúu na ni ðakí'in tá'an ñaá, sa'a ñoo ni iin tó'on ñayuu ko kánian ka'anda tá'an na —kaá ña.

10Dá tá ni ndisáa na ve'le noo ndéi na, dá ni ndato'on ñaá ta xionoo xí'ín ná ndi kóni kaa ña ni ka'an na.

11Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndi ndáa miíó t̄a n̄i d̄ankoo ñadi'í r̄a, ta n̄i t̄andá'a rá xí'ín iin k̄a ñá'a, roón kúú r̄a yá'a kée kuachi xí'ín iin k̄a ñá'a ñoo noo Ndios. ¹²Ta ndi ndáa mií v̄a ñá'a n̄i d̄ankoo yíian, ta n̄i t̄andá'an xí'ín iin k̄a t̄a, dá k̄ian yá'a ta'anián kéeán kuachi xí'ín iin k̄a t̄a ñoo noo Ndios —kaá n̄a.

Yó'o n̄i xik̄a Jesús ña man̄i sa'a takuálí noo Ndios

¹³Ta ndáka ñayuu ñoo takuálí v̄ei na noo Jesús, dá ná chinóo na ndá'a ná din̄i xí. Tído n̄i kasá'á t̄a xionoo xí'ín ná dán̄ani ra ñayuu ñoo. ¹⁴Ta k̄o ní náta'an ta'on ini Jesús tá n̄i xini n̄a ña kée ra dión. Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Konó ndó noo takuálí xaṅ ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chituu ndó x̄i, dá ch̄i ñayuu kándéé ini tatá Ndios tát̄o'on kándéé ini takuálí xaṅ tatá x̄i, noón kúú n̄a ñó'o t̄ixi ndá'a Ndios. ¹⁵Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa n̄a k̄o kándía ña dándáki ñaa Ndios tát̄o'on k̄i'o kándía takuálí ña dándáki ñaa tatá x̄i, noón kúú n̄a o koní ndu'u na t̄ixi ndá'a Ndios —kaá Jesús.

¹⁶Dá n̄i nomi na takuálí ñoo. Dá n̄i chinóo na ndá'a ná din̄i xí. Dá n̄i xik̄a n̄a ña man̄i noo Ndios sa'a xí.

Di'a n̄i ka'an Jesús xí'ín iin t̄a kuiká

¹⁷Dá n̄i ñaki'in tuku Jesús íchi kua'an n̄a, dá kánkono iin t̄a n̄i saṅ r̄a n̄i s̄a kuíin x̄ití rá noo ná. Dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—Maestro va'a kúú ní. Ta, ¿ndi k̄ian kánian kee yu'u, dá ñi'í ña kataki chíchíí?

¹⁸Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúú yu'u iin n̄a va'a? Ta ni iin tó'ón ñayuu k̄o kúú n̄a va'a. Sava'a iin tó'ón din̄i Ndios v̄a kúú n̄a va'a. ¹⁹“S̄a ná'á v̄a yo'ó ndi kua'an choon n̄i sa'anda Ndios: o s̄a kéeón kuachi xí'ín iin ñá'a, ña k̄o kúú ñadi'íon, ta o s̄a ka'ánóon ndii, ta o s̄a kí'in kuí'ínón, ta o s̄a ká'on ña to'ón, ta o s̄a dánda'ávóon ñayuu, ta koo ñañó'o noo tatóon xí'ín noo nanóon” —kaá n̄a.

²⁰Dá n̄i kaa t̄a ñoo:

—Nda ló'o v̄ei n̄i kasá'á seídó'i ndidaá choon yó'o, maestro.

²¹Dá n̄i ku'u ini Jesús sa'a rá, dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Ndadá iin tó'ón v̄a ña'a kóman̄i keeón viti, tá dáa. Kua'an d̄ik̄o ndi'ón ña'a ió nooṅ. Ta dasón d̄i'ón ñoo noṅ n̄a kúnda'í, dá k̄ian konon koo kuikón chí induú. Dá kisón kanoón xí'ín yu'u.

²²Tá n̄i seídó'o ra ña n̄i ka'an Jesús, kúú ndaa nda'í va n̄i kuu ini r̄a, dá n̄i ndakuíin r̄a kua'an r̄a xí'an kúnda'í ini r̄a, ch̄i t̄a kuiká nda'o kúú rá.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a n̄a kuiká

²³Dá n̄i nandé'é Jesús noo ndidaá ñayuu n̄i kaṅ noo ndíta ñoo. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná ñó'o:

—jNandéé k̄a ví kuách̄i kíán, dá ndu'u n̄a kómí ña kuiká t̄ixi ndá'a Ndios!

²⁴Ni naá v̄a iní t̄a xionoo xí'ín ná tá n̄i seído'o ra ña n̄i ka'an n̄a dión. Tído n̄i nandió k̄o tuku Jesús n̄i ka'an n̄a:

—jNandéé k̄a ví kuách̄i, dá ndu'u n̄a kándéé téi iní ña kuiká ná t̄ixi

ndá'a Ndios! ²⁵Kaon cháá ka
chika'anda iin camello yáí iin ión
tukú o duú ña ndu'u iin na kuiká
tixi ndá'a Ndios —kaá na.

²⁶Tá ni seídó'o ra to'on yó'o, kúu
ka'í ka ví ni naá iní ra. Dá ni kasá'á
ndátó'ón tá'an ra:

—¿Ndá yoo ni'í ña káki na, tá
daá? —kaá ra.

²⁷Dá ni nande'é ñaá Jesús, dá ni
kaa na xí'ín rá:

—Ni iin tó'ón ta'on ñayuu o
kándéé kee dión, savá'a Ndios kúu
na kándéé kee dión, dá chi ndidaá
tá'an va ña'a kándéé ná kee na.

²⁸Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

—Kande'é ní, chi ndu'u kúu ra ni
dankoo ndi'i ndidaá kúu ña'a ió
noo ndú, ta xionoo ndu xí'ín mí
ní.

²⁹Dá ni kaa Jesús:

—Mí'ian ndaa ná ká'ín xí'ín ndó,
ndi ndaa mí'ío na ni dankoo ve'e
na, o ñani na, o k'i'o na, o ku'u
na, o tatá na xí'ín naná na, o de'e
na, o ñó'o ná sa'a yú'u o sa'a
to'on va'a dána'í, ³⁰noón kúu na
nani'í iin ciento ka ña'a tiempo
viti sa'á ña ni dankoo na, chi ni'í
ná kuá'á ka ve'e, xí'ín kuá'á ka
ñani, xí'ín kuá'á ka k'i'o, xí'ín
kuá'á ka ku'u, xí'ín kuá'á ka naná,
xí'ín kuá'á ka de'e, xí'ín kuá'á ka
ñó'o, va'ará ndo'o naní nío ná kee
dao ñayuu. Tído cháá ka chí noo,
dá natiin na ña kataki chí'í ná.

³¹Tído kuá'á nda'o ñayuu kúu noo
ñayuu yó'o, noón di'a kúu na
kakuu noo ndí'i kuií noo Ndios.
Ta na kúu noo ndí'i kuií noo
ñayuu ñayuu yó'o, noón di'a
kakuu na nakuíta noo noo Ndios
tiempo daá ñóo.

**Yó'o ni kastó'on tuku Jesús xí'ín ta
xionoo xí'ín ná ndí k'ian ndo'o na,
dá kuu na**

³²Dá ni kee Jesús kókaa na kua'an
na íchi kua'an ñoo Jerusalén, ta xió
noo na kua'an na noo ta xionoo
xí'ín ná. Ta naá vá iní ra kua'an ra
xí'ín ná, ta tákuei yu'ú ñaá rá
kua'an ra. Dá ni taó xóo tuku Jesús
ndin uxí uu ta ñoo tein dao ka
ñayuu ñoo. Dá ni kasá'á ná nákani
na xí'ín rá sa'á ndí k'ian ndo'o na:

³³—Kande'é ndó, chi viti k'ian
kókaa yó kua'an yo ñoo Jerusalén.
Ta ko'on iin ta naki'o ra na ni
nduu ta ñayuu yó'o noo ndá'a ta
duti saku'a'a, xí'ín noo ndá'a ta
dána'a ley Moisés. Ta roón kúu ra
kandoo ña kánian kuu na. Dá naki'o
ñaá rá noo ndá'a ta tukú. ³⁴Dá
kediki ndaa ñaá rá, ta kani ñaá rá,
ta tuu ndaa dí'í ñaá rá, dá ka'áni ñaá
rá. Tído tixi kuú óni, dá nataki na
—kaá na.

**Di'a ni kuu tá ni xika Juan xí'ín
Jacobo iin ña maní noo Jesús**

³⁵Dá ni natuu yati Jacobo xí'ín
Juan, ra kúu de'e Zebedeo, noo iin
Jesús. Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, kóni ndu'u ña kee ní
iin ña maní xika ndu'u noo ní.

³⁶Dá ni ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndí k'ian keei xí'ín ndó, kóni
ndo?

³⁷Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Konó ní ná kande'i ndu dí'ín ní
noo ndato téi náye'e ndaa noo koo
ní dándáki ní. Iin ndu'u ná koo xoo
kuá'a ní, ta iin ka ndu ná koo xoo íti
ní.

³⁸Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kọ ná'á ta'on ndó ndí kían xíkà ndọ. ¿Á ió ndọ'ó ñà ko'o ndó kirá ovà ko'o yu'u? ¿Á ió ta'ani ndó ñà kodo ndúta ndọ táto'on kị'o kodo ndúta yu'u xí'ín ñà ndo'i?

39Dá nị kaa rạ xí'ín ná:

—Íó vá ndu'u ñà ndo'o ndu dión.

Dá nị kaa nạ xí'ín rá:

—Mífan ndaa ndisa ko'o ndo'ó kirá ovà ko'o yu'u, ta kodo ndúta ta'ani ndó xí'ín ñà ndo'o naní nío ndọ táto'on kị'o ndo'o yu'u. **40**Tído ñà kandeị ndó xoo ku'áa yu'u o xoo íti yu'u, ọ duú choon sa'ándá yu'u kían. Chị ñọó kían kị'o Ndios ọọ nạ nị kaxi mií ná kandeị ñoó —kaá nà.

41Dá tá nị seido'o uxị kạ taa ñoó ñà nị xikà Jacobo xí'ín Juan ọọ Jesús, kúú nị karyíí ndà'o ra xí'ín rá.

42Dá nị kana Jesús ndidaá rá, dá nị kaa nạ xí'ín rá:

—Sạ ná'á vá ndó táto'on kị'o kée tạ né'e choon dándáki ra ñoo ño'ó ñayúú yó'o, chị kéndúsạ rạ xí'ín ñayuu kueídó'o ñaa ná. Ta rạ né'e choon ná'ano, sa'ándá rạ choon ọọ ñayuu ño'ó tịxi ndá'ạ rá. **43**Tído kọ káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Chị ndi ndáa ndo'ó kátoó kakuu iin tạ ndáya'i tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó ọọ dao kạ ndọ. **44**Ta ndi ndáa ndo'ó kátoó kakuu ọọ, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó ọọ ndidaá kạ ndọ. **45**Chị kọ ní kásaa ta'on nạ nị nduu tạ ñayúú yó'o ñà koni kuáchí di'a ñayuu ọọ ná. Di'a nị kásaa nạ koni kuáchí di'a na ọọ ñayuu, ta nakị'o na mií ná kuu nạ, ta dión, dá dítá ná ndidaá ñayuu tịxi ndá'ạ ñà kánian ndo'o na sạ'á kuachi kée na —kaá Jesús.

Di'a nị kuu, dá nị nduvạ'a Jesús iin tạ kọ túu ọọ naní Bartimeo

46Dá nị sạ nạ iin ñoo naní Jericó. Dá tá nị keta na ñoo ñoó kua'an nạ xí'ín tạ xionoo xí'ín ná, kúú ku'á ndà'o ñayuu tákuei kua'an sạ ná. Ta ió iin tạ kọ túu ọọ naní Bartimeo, rạ kúú de'e rạ naní Timeo. Ta yu'ú íchị ñoó ió rạ sáti ra. **47**Tá nị seido'o ra ñà veị Jesús, nạ ñoo Nazaret, kúú nị kasá'á káyú'ú rá:

—Jesús, de'e nạ ve'e rey David, ku'u ini ní sạ'í!

48Ta kúú ku'á ndà'o ñayuu nị kasá'á dánani ñaa ná, dá ná kutáđi rá, ká'an ná. Tído nị'i cháá kạ nị kasá'á káyú'ú rá:

—De'e nạ ve'e rey David, ku'u ini ní sạ'í!

49Dá nị sạ tuu tóo Jesús, dá nị sa'anda nạ choon ọọ ñayuu ñoó ñà ná ka'an nạ xí'ín tạ ñoó sạ rạ ọọ ná.

Dá nị kaa ñayuu ñoó xí'ín rá:

—Ndeé koo inon, ta nakuijn ndichi, chị kána Jesús káa yo'ó ko'on.

50Dá nị dakána ra kotó rạ. Kúú nị nakuijn ndichi rạ. Dá nị kee ra kua'an rạ ọọ iin Jesús. **51**Dá nị ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndí kían kónon keei xí'ón?

Dá nị kaa tạ kọ túu ọọ ñoó:

—Maestro, kónij ñà natuu ọọ.

52Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an viti, chị sạ'á ñà kándéé inon yu'u, sạ'á ñoó nị nduvạ'ón.

Ta kúú viti'ón di'a nị natuu ọọ rá. Ta kúú nị kee ra tákaa ra Jesús kua'an rạ.

Di'a nì kuu, dá nì ku'u Jesús ñoo
ká'ano Jerusalén

11 ¹Kúú nì kuyati na ñoo
Jerusalén, chí sà nì kasandaá
yati na ñoo naní Betfagé xí'ín ñoo
naní Betania. Ta ñoo kúú noo né'e
tá'an yati xí'ín iin yúku naní Olivos.
Dá nì sa'anda Jesús choon noo uú tã
xionoo xí'ín ná, ²ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'án ndo ñoo ló'o nákaa chí
noo káa. Tá nì saa ndo nì ku'u ndó
káa, dá nani'i ndo noo ndíko iin
burro, kirí ko ñá'a kandodó ná. Tá
nì nani'i ndo rí, dá ndaxí ndó rí
kandaka ndó kii ndó. ³Tá ndáa na
ndátó'ón ñáa: “¿Ndiva'á ndáxí ndó
rì?”, dá kaa ndo xí'ín ná: “Dá chí
xí'ínó'ó sato'o ndu rí, ndi'i daá, dá
tanda'á ná ndu kii ndu ndaka ndu
rì”, kaa ndo —kaá Jesús xí'ín rá.

⁴Dá nì kee ra kua'an ra. Ta kúú nì
nani'i rá noo ndíko burro ñoo yati
yé'é ve'e iin yu'ú íchì ñoo. Dá nì
ndaxí rá rí. ⁵Tá nì xini dao ñayuu
ndíta ñoo, dá nì ndátó'ón ñáa ná:

—¿Ndiva'á ndáxí ndó burro xaan?

⁶Dá nì kaa ra táto'on kí'o nì ka'an
Jesús xí'ín rá. Dá nì sonó vá ná né'e
ra burro ñoo kua'an ra. ⁷Ta ndáka
ra rí nì saa ra noo ió Jesús, dá nì
chikodó rá kotó ra sata rí. Dá nì kaa
Jesús kanóo na kua'an na.

⁸Dá nì kasá'á kua'a nda'o ñayuu
chindei na kotó na me'í íchì noo ve'i
Jesús ñoo. Ta dao ka na nì sa'anda
ndá'a yító, dá nì chindei naan íchì
noo ya'a na ñoo.

⁹Ta ñayuu xió noo kua'an noo
Jesús xí'ín ñayuu tákuei ve'i chí sata
ná nì kasá'á káyu'ú ná:

—¡Ná natiin Ndios ñañó'ó! ¡Ná
ká'ano kúú na yó'o, chí ve'i na xí'ín

choon sato'o yo Ndios! ¹⁰¡Ná ká'ano
kúú na yó'o, chí ve'i na dándáki na
ñoo yo táto'on nì dándáki ñáa rey
David tá sà na'á! ¡Ná natiin Ndios
ñañó'ó nda noo ió na noo dikó!
—kaá ñayuu ñoo.

¹¹Dá nì ku'u Jesús ñoo Jerusalén.
Dá nì sa'an na ve'e ño'o ká'ano. Tá
nì ndi'i nì sà nde'é ná ndidaá ñá'a ió
ñoo, dá nì kee na kua'an na ñoo
naní Betania xí'ín ndin uxí uú tã
xionoo xí'ín ná, chí sà nì ini va.

Di'a nì ndo'o iin taño'ó nì kee Jesús

¹²Tá nì tuu noo iin ka kuu ñoo, dá
nì kankuei na ñoo Betania kua'an
na. Dá nda'í nì kasá'á kuíko Jesús.

¹³Ta kúú nì xini xí'ká vá ná iin iin
taño'ó, ta ndato kuí iin ndá'a ra. Dá
nì kee na kua'an na noo iin rá, ná
kande'á á iin tiño'ó keí ná. Tído tá
nì saa na nì sà nde'é ná, kúú ko
ta'ón tiño'ó iin noo ra. Sava'a ndá'a
óon va rá iin, chí ko ñá'a ta'on
kasandaá yoq kuuin rí. ¹⁴Dá nì kaa
Jesús xí'ín taño'ó ñoo:

—¡Ni iin kuu ka ná o keí ni iin
tó'ón ñayuu ku'i yó'ó!

Ta kúú nì seídó'o va tã xionoo
xí'ín ná ña dión nì kaa na.

Di'a nì kuu tá nì taó ndi'i Jesús tã
díkó xí'ín tã xiin kua'an ra sata vé'e
ño'o ká'ano

¹⁵Tá nì ndi'i, dá nì nasáa na ñoo
Jerusalén. Dá nì ku'u na yé'é ve'e
ño'o ká'ano. Dá nì kasá'á ná taó
ndi'i na tã díko xí'ín tã xiin kua'an
ra sata vé'e. Kúú nì dakuéi na
ndidaá mesa noo ndéi tã nádaon
dì'ón. Kúú nì sata ni'ini na téi
kándi'i tã ndéi díko paloma. ¹⁶Kúú
ko ní sóno ta'on na ña chika'anda ni

iin tó'ón ñayuu ini yé'é ve'e ño'o ñoó xí'ín ña'a né'e na kua'an na.

17Ta kúú ñoó nī kasá'á Jesús dána'a na ñoó ñayuu ñoó, ta kaá na:

—¿Á kō ndúsaá ta'on ini ndo ña di'a va kaá tuti iī Ndios: “Ve'e yu'u kúú iin ve'e noo kánian nataka ñayuu ndéi iin ní kúú ñayúú, dá ka'an na xí'ín yu'u”, kaáan? Tído ndo'ó kúú na ndéi kéean táto'on iin káo ta kuí'íná —kaá na.

18Tá nī ni'ī tó'on taa dána'a ley Moisés xí'ín ta duti saku'a'á ña nī kee na dión, dá nī kasá'á rá ndúkú rá ndi kee ra, dá ka'ání ñaá rá. Tído yu'ú ra, chi ndidaá kúú vá ñayuu ñoó nī naá iní seíd'ó na ña dána'a Jesús. 19Dá tá nī kuaá kuu dáá ñoó, dá nī keta Jesús ñoo Jerusalén kua'an na xí'ín taa xionoo xí'ín ná.

Di'a kua'an ña nī daná'a Jesús sa'á taño'ó nī da'ichi na ñoó

20Tá nī tuu noo iin ka kuu, dá nī ya'a yati na noo iin taño'ó ñoó, kúú nī xini taa xionoo xí'ín ná ña nda yo'ó ví rá nī ichi. 21Dá nī ndúsáa iní Pedro ña nī ka'an Jesús xí'ín yíto ñoó. Dá nī kaa ra:

—Maestro, káa chi, taño'ó, kirá nī dátáí chi'an mií ní káa, nī ichi va rá.

22Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandeé ká'ano iní ndo Ndios.

23Miían ndaa kuiti ná ka'in xí'ín ndó; ndi ndáa ndo'ó nī kuu va ná ka'an xí'ín yúku káa: “Kuxoo, ta kua'an dáketón miíon ini taño'ó káa”, ta torá kō nákaní kuáchi iní ndo, ta kándisa ndaa ndo ña ki'o dión koo, dá kían kasandaá ndisa va ña nī ka'an ndo. 24Sa'a ñoó ká'in ña ndidaá kúú vá ña'a ná kaka ndo noo Ndios, ta kandeé ká'ano ini ndo ná,

ta kúú ni'ī ndisa va ndóan. 25Tído tá tein ká'an ndo xí'ín Ndios, ku'u ká'ano ini ndo sa'a ñayuu naá tá'an xí'ín ndó, dá kían nda tatá ndo Ndios, na ió induú, ki'o ká'ano ta'ani ini na sa'a kuáchi mií ndó. 26Chi tá ná o kú'u ká'ano ini ndo sa'a ñayuu ñoó, dá kían ni tatá Ndios, na ió induú, o kú'u ká'ano ta'on ini sa'a kuáchi mií ndó —kaá Jesús.

Yó'o nī ndato'ón ta fariseo Jesús ndá yoo nī xi'ó choon noo ná

27Dá nī kasáa tuku Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ñoo Jerusalén. Dá nī kasá'á ná xionoo na noo iin ve'e ño'ó ká'ano ñoó. Dá nī natuu yati ta duti saku'a'á, xí'ín ta dána'a ley Moisés xí'ín ta sa'ano ñoo. 28Dá nī ndato'ón rá Jesús:

—¿Ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? Ta, ¿ndá yoo nī xi'ó choon yó'o noo ní ña kee nían? —kaá ra.

29Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ná ndato'ón ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a. Tá nī katí'a ndó nī nandio né'e ndóan, dá kasto'on yu'u xí'ín ndó ndá yoo nī xi'ó choon nooí ña kéei ña yó'o. 30¿Ndá yoo nī xi'ó choon noo Juan ña sa dakódo ndúta ná ñayuu? ¿Á Ndios nī xi'oan, o taa? Ka'an ndo ná kande'á —kaá na.

31Dá nī kasá'á ndátó'ón tá'an mií rá ndíta ra:

—Tá ná kaa yo ña Ndios nī xi'ó ñaá, dá kían kaa ra xí'á: “¿Ndiva'a kō ní kándisa ndó ña nī daná'a ra, tá dáá?” 32Tído, o kúu ta'on kaa yo ña taa nī xi'ó ñaá.

Dión nī kaa ra, chi yu'ú ra kée ñayuu kuá'a ñoó. Chi ndidaá vá

noón kándísa ña mifan ndaa ndisa Juan ni sa kuu iin profeta ni tanda'á Ndios ni kii. ³³Dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—Ko ná'á ta'on ndu'u ndá yoo ni xi'o choon noo Juan.

Dá ni kaa ña xí'ín rá:

—Ta ni yu'u o kásto'on ta'on xí'ín ndó ndá yoo ni xi'o choon noo ña kéei ndidaá ña yó'o —kaá ña.

Di'a kua'an ña ni nakani Jesús sa'á ña ni ndo'o iin sato'o uva

12 ¹Dá ni kasá'á Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a ña, ta kaá ña:

—Iin kuu ni dandée iin ña yitó uva noño'o rá. Ta ni chikáa ra korráan. Dá ni kava'a ra noo ko'óni ndútá uva ñoó. Ta ni kava'a ta'ani ra iin ve'e dikó noo kanóo ra kandaa uva ñoó.

'Dá ni dikó ndodó raán noo dao ka ña kéchóon. Dá ni kee ra kua'an xíká rá. ²Dá tá ni xinkoo tiempo ta'andá uva ñoó, dá ni sa'anda ra choon noo iin mozo ra ña ná ko'on ra noo ndéi ña kéchóon ñoó natiin ra uva, kirí kánian ni'i rá. ³Tído tá ni saá mozo ñoó, dá ni ndakuei ña kéchóon noo uva ñoó ni kani ñaá rá. Ta ni iin ña'a ko ní xi'o ra kane'e mozo ñoó no'o ra. ⁴Dá ni nandió koo tuku sato'o ñoó ni sa'anda ra choon noo iin ka mozo ra kua'an ra. Tído tá ni saá ra noo ndéi ña kéchóon ñoó, dá ni ndakuei tuku ra ni kani ñaá rá xí'ín yuu, ta ni darkue'e ra diní rá, ta ni ndeine'e ñaá rá. ⁵Dá ni nandió koo tuku sato'o ñoó ni sa'anda ra choon noo iin ka mozo kua'an ra. Tído tá ni saá ra, dá ni sa'ání ñaá ña kéchóon

ñoó. Ndi'i daá, dá ni sa'anda sato'o ñoó choon noo kua'a ka mozo kua'an ra. Tído dao ra ni kani ra, ta dao ka ra ni sa'ání rá.

⁶Ta ndadá iin tó'on vá ñayuu kamaní chinda'á rá ko'on. Ta yó'o kúu iin tó'on diní de'e maní rá. Kúu ni sa'anda ra choon noo xí kua'an xi, chi di'a ni kaa ra: “Ndá ndi kuu koo va ñaño'ó rá noo de'i”, kaá ra. ⁷Tído tá ni saá xi, ta kúu ni kasá'á ndátó'on kue'é ña kéchóon ñoó: “Taa kaa kúu ra natiin ndidaá kúu ño'o yó'o noo tatá xi. Kó'o ka'ání yó xi, dá ná kandoo ndi'i ño'o yó'o noo mí yó”, kaá ra.

⁸Dá ni tiin ñaá rá. Ta kúu ni sa'ání ñaá rá. Dá ni dakána ñaá rá ña sata korrá noo kaa yitó uva ñoó. ⁹Ta, ¿ndí kían kee sato'o uva ñoó viti, ká'an ndó? Kasaa ra, dá ka'ání ndi'i ra ña kéchóon ñoó, dá dikó ndodó ra ño'o noo kaa yitó uva ñoó noo dao ka ña kéchóon.

¹⁰'¿Á ko óon ta'on ka'i ndó tuti iñ Ndios? Chi di'a kaáan:

Ta yuu ni kaño'ó ña kava'a ve'e, ñoó di'a va ni kasandaá kakuu yuu titó.

¹¹Díon ni kee sato'o yo Ndios xí'ín yuu ñoó.

Sa'á ñoó iin ña'a ndato nda'o kían noo yo.

¹²Dá ni ka'án ña né'e choon ñoó tiin ra Jesús kadi ra ve'e kaa, chi ni kandaá va ini ra ña sa'a mí vá rá ni nakani na to'on yó'o. Tído yu'ú va ra kée ñayuu kuá'a ñoó. Sa'á ñoó ni dankoo ra Jesús, dá ni kee ra kua'an ra.

Di'a ni kuu tá ni ka'án dao ña dátúú rá Jesús

¹³Tá ni ndi'i, dá ni tanda'á rá dao ka ña fariseo xí'ín dao ka ña kuendá

Herodes ña ná ko'on ra noo Jesús, ta nandukú rá ña dátúú ñaá rá, dá ná ya'a na noo ka'an na. **14**Dá tá ni saá ra noo nákaa Jesús, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, ná'á vá ndu'u ña kúú ní iin na ndaa. Ta ko yu'ú ní ni iin tó'on ñayuu, chí ko né'e ní tandíni ndá yoo kúú iin rá iin ñayuu, á ndáya'i na o koó. Di'a dána'a ndaa ní íchí Ndios noo ndidaá ñayuu. Sa'á ñoó, ¿ndi kaá míí ní? ¿Á va'a ni kée yó chíya'i yó sa'a ñó'o yo noó ra kúú kuendá César o koó? —kaá ra.

15Tído ni kandaá va ini Jesús ña kúú rá ta uu noo, ta káto ko rá dátúú ñaá rá. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i noó to'on ká'ín? Tei tóo ndó iin dí'ón, ña chíya'i ndó sa'a ñó'o ndo, dá ná kande'á.

16Dá ni xí'o tóo ra iin dí'ón kaa noo ná. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndá na'áná kían ndá'a noo dí'ón yó'o? Ta, ¿ndá kuu kían ndá'a nooán yó'o?

Dá ni kaa ra:

—Na'áná César kían xí'ín kuu rá.

17Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Nakí'o ndó ña kúú ña'a César noo rá, tá dáá, ta nakí'o ndó ña kúú ña'a Ndios noo ná.

Ta kúú ni naá vá ini ta ñoó sa'á ña ni ka'an na díón.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús ña mián ndaa nataki na ni xí'i

18Dá ni kásáa dao ta saduceo noo Jesús. Ta ko kándisa ta'on ra ña nataki na ni xí'i. Dá ni ndato'on ñaá rá:

19—Maestro, di'a kaá iin ley ni taa Moisés: “Tá ni xí'i iin ta, ta ko ní

sá io de'e yíí ra xí'ín ñadi'í ra, dá kían kánian naki'in ñaá ñani ra tanda'a rá xí'án, dá kían koo iin de'e yíí naki'in kuu ñani ra.” **20**Ta viti, ni sa ndei usa ñani. Ta kúú ni tandá'a ta kúú noó ñoó, tído ni xí'i va ra, ta ko ta'on de'e yíí ra ní sá io xí'ín ñadi'í ra. **21**Sa'á ñoó ni tandá'a ñani ra xí'án. Tído ni xí'i ta'ani ta kúú uu ñoó, ta ko ní sá io tuku de'e yíí ra xí'án. Ta kúú díón ta'ani ni ndo'o ta kúú oni. **22**Ta díón ta'ani ni ndo'o ndin usa ñani ñoó, chí ni xí'i ndi'i ra, ta ni iin ra ko ní sá io de'e yíí xí'án. Tá ni ndi'i, dá ni xí'i ta'ani míí ñá'a ñoó. **23**Sa'á ñoó, tá ná kasandaá kuu nataki na ni xí'i, ¿ndi káa iin ta ñoó kakuu yíí ñá'a ñoó, chí ndin usa va ra ni sa kuu yíian? —kaá ra.

24Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ko ná'á ta'on ndó ndí kían ká'an ndo, chí ko kékuendá ta'on ndó ña ká'an tuti ií Ndios, ta ni ko nákoní ta'on ndó choon ká'ano ío noo ndá'a ná. **25**Dá chí tá ná kasandaá kuu nataki ñayuu ni xí'i, o koo ka ña tanda'a ná, ta o kí'o ka na de'e dí'i na tanda'a xí, dá chí táto'on kí'o ndéi ángel induú, nda kí'o díón vá kande'i na. **26**Tído viti ná ko'in kastó'in xí'ín ndó ña mián ndaa nataki na ni xí'i. ¿Á ko óon ta'on ka'i ndó to'on ni taa Moisés? Chí tein kái yitó táka ló'o ñoó, dá ni kaa Ndios di'a xí'ín ná: “Yu'u kúú Ndios noo Abraham, ta yu'u kúú Ndios noo Isaac, ta yu'u ta'ani kúú Ndios noo Jacob.” **27**Díón ni kaa na, dá chí ko kúú ta'on na Ndios noo na ni xí'i, di'a noó na takí vá kúú ná Ndios, chí ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo ná. Sa'á ñoó yá'a nda'o

ndo'ó sa'á ña ko kándísa ndó ña nataki na ni xi'i —kaá na.

Yó'o dána'a Jesús ndi káa choon ndáya'i cháá ka ni sa'anda Ndios keeá

28Dá ni natuu yati iin ta dána'a ley Moisés, ta ni seido'o ra ña ni ka'an Jesús xí'ín ta saduceo ñoo. Kúu ni katóni ini ra ña va'a nda'o ni nandíó né'e na ña ni ndato'ón ñaá rá sa'á na ni xi'i. Sa'á ñoo ni ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndi káa iin choon ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka choon ni sa'anda Ndios keeá?

29Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Choon ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka choon ni sa'anda Ndios keeá kían kaáan di'a: “Kueídó'o ndo'ó, na ñoo Israel. Ndios, na kúu sato'o yo, iin tó'ón diní míí vá ná kúu Ndios. **30**Koni ndo sato'o yo Ndios xí'ín ndino'o níó ndo, xí'ín ndino'o ini míí ndó, xí'ín ndidaá ñaxintóni ndo, ta xí'ín ndidaá kúu ndée ndo.” Ña yó'o kúu choon ndáya'i cháá ka ni sa'anda Ndios keeá. **31**Ta ña kúu uu kían sá kí'in tá'an xí'ín ña yó'o, chi di'a kaáan: “Ku'u ini ndo sa'á ñayuu xi'ín ndó táto'on k'i'o ndó'o ndó xí'ín míí ndó.” Ta koó ka choon ndáya'i cháá ka noo ndin nduú choon yó'o —kaá na.

32Dá ni kaa ta dána'a ley Moisés ñoo xí'ín ná:

—Va'a nda'o ni ka'an ní, maestro. Ndaa kuití ni ka'an ní ña iin tó'ón diní vá kúu Ndios. Ta koó ka iin ka Ndios, sava'a iin tó'ón diní mííó ná kúu ná. **33**Ta ndáya'i cháá ka ña koni yo Ndios xí'ín ndino'o níó yo,

xí'ín ndidaá ñaxintóni yo, xí'ín ndino'o ini míí, xí'ín ndidaá kúu ndée yo, ta ku'u ini yo sa'á ñayuu xi'ín yó táto'on k'i'o ndó'o yó xí'ín míí yó. Ta ña yó'o kían ndáya'i cháá ka o duú ndidaá ka ña'a dákei yo noo Ndios, o ndidaá ka ña'a dóko yo noo ná —kaá ra.

34Tá ni seídó'o Jesús ña va'a nda'o yíko ni ka'an ra, dá ni kaa na xí'ín rá: —Ndáá cháá vá kámani, ta kuu ndu'u yo'ó tixi ndá'a Ndios —kaá na.

Ta kúu ni iin tó'ón ka ra ko ní xi'o ndeé iní natuu ndato'ón rá Jesús sa'a dao ka ña'a.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a Cristo, na dákaiki ñaá

35Nákaa Jesús dána'a na yé'é ve'e ño'o ká'ano ñoo, dá ni kaa na xí'ín ñayuu ñoo:

—¿Ndiva'a dána'a ta dána'a ley Moisés ña tein na ve'e rey David kixi Cristo, na dákaiki ñaá? **36**Chi di'a va ni kaa míí David tá ni nakutí ná xí'ín Espíritu iñ Ndios:

Di'a ni kaa sato'o yo Ndios xí'ín na kúu sato'i:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u ndaá ná kasandaá kuu nataán ndí'ii

ta xiní u'u ñaá tixi sa'on.”

37Míí David kaá ña sato'o na kúu Cristo, sa'á ñoo, ¿ndiva'a dána'a ra ña kii Cristo tein na ve'e na, tá dáá? —kaá Jesús.

Kádii nda'o ini ñayuu kuá'a ñoo ndéi na seídó'o na ña dána'a Jesús.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'á ña kini kée ta dána'a ley Moisés

38Dá ni kaa ta'ani Jesús noo dána'a na noo ñayuu ñoo:

—Koo ini ndo kandaa ndo mií ndo noo taa dána'a ley Moisés, dá chí kátoó ra kandixi ra da'ón nání, ta kóní ra ña ka'an ñayuu ndisá'an xí'ín rá xí'ín ñañó'ó noo xionoo ra noo yá'i. ³⁹Ta kátoó ta'ani ra kandeí ra noo téí kúú noo ini ve'e noo náta ka ña ñoo yo, ta kátoó ta'ani ra kandeí ra téí kúú noo noo ndéi ta ndáya'i sásá'an ra noo ió víko. ⁴⁰Ta xío ndaa ra ve'e ña kuáan. Ta sa'á ña kóní ra ña ka'an va'a ñayuu sa'a rá, sa'á ñoo ná'a xíká ta'i rá noo Ndios. Ta yó'o kúú ra ya'i nda'o chiya'i ra noo Ndios sa'á ña kée ra dión —kaá ña.

Di'a ni kee iin ña'á kuáan kúnda'í

⁴¹Ió Jesús yati noo taán ñayuu di'ón ini sató, ña dóko ná noo Ndios ini yé'é ño'o ká'ano ñoo, ta ndé'é ná ndi kée iin rá iin ñayuu ñoo taán ña di'ón ñoo. Ta kuá'a nda'o ña kuíká taán kuá'a nda'o di'ón. ⁴²Dá ni kásáa ta'ani iin ña'á kuáan kúnda'í. Ta kúú ni taáan uu di'ón ka kuálí. Kúú cháa nda'o ndáya'i ña.

⁴³Dá ni kana Jesús ta xionoo xí'ín ná, dá ni kaa ña xí'ín rá:

—Mífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ña'á kuáan kúnda'í káa ni taán kua'a cháa ka di'ón noo ndidaá ka ñayuu káa, ⁴⁴dá chí ndidaá ña káa ni taán ña kándoo noo vá ná. Tído ñá'a káa, va'ará kúnda'í vían, ni taán ndí'an ña né'e va'an katakian —kaá ña.

Yó'o kúú noo dána'a Jesús ña naá vá ve'e ño'o ká'ano

13 ¹Tá ni keta Jesús yé'é ve'e ño'o ká'ano ñoo, dá ni kaa iin taa xionoo xí'ín ná:

—Maestro, kande'é ní, kí'o dión ví ná'ano yuu káa, ta kí'o dión ví ñóchí káa ve'e ño'o ká'ano káa.

²Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ñóchí nda'o káa ve'e ño'o ká'ano káa, xinóon? Tído kana'ón ña ni iin tó'ón yuu káa o kándoo kandodó tá'an, chí koon ndi'i vaan —kaá ña.

Kásto'on Jesús ndí kían koo, dá naá ñayuu yó'o

³Dá ni sa koo Jesús ndika yúku naní Olivos chí xoo noo túu iin ve'e ño'o ká'ano ñoo. Dá ni ndatón xoo ñaá Pedro xí'ín Jacobo xí'ín Juan xí'ín Andrés:

⁴—Kasto'on ní xí'ín ndu'ú ndá oon koo dión. Ta, ¿ndí kían koo tá kua'an xinkoo ndidaá ña yó'o?

⁵Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o dándá'í ñaá ni iin tó'ón ñayuu. ⁶Chí kuá'a nda'o taa kasaa, ta kechón ra kuú yú'ú, ta kaa ra: “Yu'ú kúú Cristo, ña dáka'ki ñaá.” Ta kuá'a nda'o ñayuu kandeé rá dándá'í ra. ⁷Tá ni kandaá ini ndo ña sa'ání tá'an iin ñoo xí'ín iin ka ñoo, ta ni ni'i tó'on ndó ña naá tá'an dao ka ñoo ñó'o xíká, tído ná dá'a ni yu'ú ndo, dá chí kí'o dión káni vaan koo, tído ko ñá'a ta'on kasandaá kuú noo ndí'í. ⁸Chí ndakuei dao nación ñaá tá'an xí'ín dao ka nación, ta kasá'a ñaá tá'an ta'ani ta né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. Ta yó'o yó'o va kasá'a ni'i nda'o taa. Ta yó'o rá yó'o ta'ani kasá'a koo tamá. Ta ña yó'o kían koo, dá kasá'a ndo'o cháa ka níó ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

⁹Tído ndo'ó, kandaa ndo mií ndó, chí kasá'a ñayuu nakí'o na ndo'ó

noo ndá'a ɬa né'e choon. Ta kani na ndo'ó ini ve'e noo ná'taka na. Ta kandaka na ndo'ó ko'on na noo ɬa né'e choon ná'ano, noo ɬa kúú rey viti sa'a ɬa ɬa kúú ndó kuendá yu'u. Díon koo, dá ni'i ndo k'i'o ndó kuendá sa'a yú'u noo ɬa né'e choon ná'ano. ¹⁰Tído mií'an ndúsa kánian kanoo ɬayuu dána'a na to'on va'a sa'a yú'u iin ní kúú ɬayuu dinnó'ó ka, dá kasandaá kuu noo ndí'í. ¹¹Tído, tá ndáka na ndo'ó ni sa'a na ni nakí'o na noo ɬa né'e choon, o sa ndí'í ini ndo sa'a to'on ka'an ndo, ta o sa ná'ani ini ndo. Sav'a'a to'on ni'i ndo noo Ndios, ñoo oon va kían ka'an ndo. Chi o duú mií ta'on ndó ka'an. Espíritu i Ndios va kúú na ka'an.

¹²Ta iin ñani nakí'o ra ñani mií rá noo ɬa né'e choon, dá ka'áni ñaa rá. Ta díon ta'ani kee na kúú tatá xí'ín de'e ra. Ta ndakuei ta'ani dao de'e naá ra xí'ín tatá ra, dá ka'áni ñaa rá. ¹³Chi kasá'a koni u'u ndidaá ɬayuu ndo'ó sa'a ɬa kúú ndó kuendá yu'u. Tído ndidaá na ni xi'o ndeé iní ni sa ndita ndaa xí'ín nda noo ndí'í kuií, noon kúú na ni'i ɬa káki na.

¹⁴Tá ni xini ndo ió ɬa kini dáyako ñaa, ɬa ni ka'an profeta Daniel sa'a, noo ko kánian kooan, dá kían na ndéi chí Judea ná kuino kíi ná ko'on na nda diní yúku. (Ndi ndaa ndo'ó, na ká'i ɬa yó'o, nata'í iní ndo sa'an, dá kandaá ini ndo.) ¹⁵Ta na kándodó diní ve'e kuu dáá ñóó, ko kánian ndu'u na ve'e na naki'in na ña'a na kane'e na ko'on na. ¹⁶Dá ri na ñó'o yúku, ko kánian nandió kuéi na no'o na naki'in na kotó na. ¹⁷Ta, jnda'í kúú ví na ñá'a ñó'o de'e, ta nda'í kúú ta'ani ví na ndéi

taleé chí'í tein kuu dáá ñóó!

¹⁸Kaka ndo ɬa maní noo Ndios, dá ná dá'a ni ndo'o ndó díon tein yoo vixi. ¹⁹Chi kuu dáá kakuu iin kuu noo ndo'o naní nío ɬayuu. Dá chi nda ni kasá'a vá sa'a ɬayuu, ta nda viti ko óon ta'on ndo'o ɬayuu táto'on k'i'o ndo'o na tein kuu dáá ñóó. Ta ni iin kuu ka o kóo díon. ²⁰Tído tá ko ní chítuu sato'o yo Ndios tandó'ó vei koo tein kuu dáá ñóó, dá kían ndí'í va ɬayuu ñoo naá. Tído sa'a ɬa kú'u ini na sa'a ɬayuu ni kaxi mií ná, sa'a ñoo chítuu na tandó'ó koo tein kuu dáá ñóó.

²¹Tá ka'an iin ɬayuu xí'ín ndó: “Kande'é ndó, yó'o nákaa Cristo, na dá'aká ñaa”, o tá kaa na xí'ín ndó: “Kande'é ndó, chi kaa nákaa na”, ná dá'a ni kandía ndó. ²²Chi ndakuei dao ɬa to'on, ta kaa ra ɬa mií rá kúú Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta to'on. Ta kee ra ña'a ndato, xí'ín ña'a ná'ano, dá dánda'í ra ɬayuu. Ta kúú nda ɬayuu ni kaxi mií Ndios ndukú rá dánda'í ra. ²³Sa'a ñoo kaon koo ndó, chi sa ni datí'ai ndo'ó tá ko ñá'a koo díon.

Di'a koo, dá nandió ko'oku tuku Jesús kii na ɬayuu yó'o

²⁴Dá ni kaa ta'ani Jesús:

—Tein kuu dáá ñóó, tá ni ndí'í ni sa io tandó'ó ká'ano ñoo, dá nakuuin naá ndíndii, ta ni yoo ka o to'on.

²⁵Dá kuei tiño'ó ñó'o induú káa, ta kidi ni'ini ɬa ná'ano ñó'o induú.

²⁶Dá ví koni ndo na ni nduu ɬa ɬayuu yó'o kii na tein viko, ta ndato naye'e ndaa na noo kii na xí'ín ndidaá choon kómí ná. ²⁷Ta ka'anda na choon noo ángel vei xí'ín ná ko'on na nakuaka na ndidaá

kúú ñayuu ni kaxi mií ná ndéi ndin komi xoo tachi, chi ko'on na noo xiká cháá ka noo kúú noñó'o yó'o, ta ko'on ta'ani na noo kúú noo xiká cháá ka induú dá nditútí ná noo Jesús.

28 Kane'e ndó kuendá tát'o'on kée taño'ó. Tá ni nduyúta noo ra, ta vei nóma yúta kuálí ra, kúú sa ná'á vá yó ña sa ni kuyati yoo koon dai.

29 Ta dión ta'ani, tá ni xini ndo ni kasá'á kúu tandó'ó yó'o, dá kían kana'á ndó ña sa ni kuyati va kuu nandió kooi kasaaí.

30 Miían ndaa kuiti ná ka'in xí'ín ndó ña o kuú ta'on ñayuu ndéi tiempo daá nda ná koo ndidaá ña yó'o. 31 Induú kaa xí'ín noñó'o yó'o naá váán. Tído to'on ká'in, o yá'a ta'an vaan.

32 Tído ni ko iin ta'on ná'á ndá kuu kakian, o ndá hora kooan, ta ni ángel ndéi induú ko ná'á, ta ni na kúú de'e Ndios ko ná'á, chi iin tó'ón diní mií vá tatá Ndios kúú na ná'á.

33 Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, chi ko ná'á ta'on ndó ndá oon koo dión.

34 Chi kían tát'o'on ki'o ndó'o iin taa kua'an xiká. Tá ko ñá'a kana ra ko'on ra, dá ni dankoo too ra ve'e ra noo ndá'a taa kéchóon noo rá. Dá ni xi'o ra choon noo iin rá iin ra. Dá ni sa'anda ta'ani ra choon noo taa ndaa yé'é rá ña ná kaño'o ini ra.

35 Ki'o dión ta'ani kaño'o ini ndo, chi ko ná'á ta'on ndó ndá oon nandió koo tuku na kúú sato'o ndo kasaa na. Chi oon ni ví kasaa na tá ni kuaá, o kasaa na dao ñoo, o kasaa na tá ni kana chéli, o kasaa na tá ni tuu noo. 36 Chi iin ndakána va kasaa na, sa'á ñoo kaño'o ini

ndo, dá kían ná dá'a ni natiin na ndo'ó ndéi ndó kídí ndo. 37 Ña ká'in xí'ín ndo'ó yó'o, ká'in xí'ín ndidaá kúú ñayuu ña ná kaño'o ini na —kaá Jesús.

Yó'o ni ndátó'ón kue'é ta né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

14 1 Ta kómani vá uu ka kuu, dá koo víko pascua, dá sei na Israel pan ko ní kí'in tá'an xí'ín ña dákuíta tachí ñaa. Kúú ni kasá'á ndátó'ón maña ndidaá ta duti saku'a'á xí'ín taa dána'a ley Moisés ndi koo kee ra, dá tiin ra Jesús, dá ná ka'ání ñaa ta né'e choon. 2 Dá ni kaa ra:

—Ná dá'a ni tiin yó ra tein víko, dá chi ndakuei ñayuu nakuina vaá na kí'in na sa'a rá —kaá ra.

Di'a ni kuu tá ni kuei iin ñá'a ndutá támi sá'an diní Jesús

3 Ta nákaa Jesús ñoo Betania noo kúú ve'e iin taa naní Simón, tá'an ra ni sa ndo'o kue'e té'i'i. Ta noo ió Jesús mesa, kúú ni kasá'a iin ñá'a, ta né'án iin tindo'o ló'o ni kava'a xí'ín yuu dión naní alabastro. Ta ñoo ñó'o ndutá támi sá'an naní nardo. Ta ndutá ya'i nda'o kúú rá. Ta kúú ni ta'ávían diko tindo'o ñoo, dá ni kuei ndi'án ra diní Jesús. 4 Ta kúú ni xido nda'o ini dao taa ndéi ñoo, dá ni kasá'á rá ndátó'ón tá'an mií rá ndéi ra:

—¿Ndiva'a dánaa oon ñá'a kaa ndutá támi sá'an kaa? 5 Ta va'a ka ní ní diko yó ra, chi ya'i rá tát'o'on ki'o ní'i iin ñayuu kéchóon na oni ciento kuu, dá chindee yó na kúnda'i xí'ín di'ón ñoo, ní kúu —kaá ra.

Sa'á ñoo ni kasá'á rá dánani ra ñá'a ñoo.

6Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—O sà dánani ndó ñá'a yó'o.

¿Ndiva'a dáta'án ndoán? Chì ña va'a va kían nì keeán xí'ín yu'u. **7**Chì daá ndéi va ñayuu kúnda'í xí'ín ndo'ó, ta kuu va chindeé ndó ña ndá hora ká'án míí ndó. Tído yu'u, o kóo kuií ta'oin xí'ín ndó. **8**Ñá'a yó'o kúú ñá xí'o ndi'i táto'on kì'o sáa ndéean noofí, chì nì kuei ñá ndutá támi sá'an diníí, ta kì'o dión nì kenduuan yikí koñoj táto'on kì'o kooi nduxii. **9**Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndeí kúú míí vá noo dána'a ña to'on va'a sa'í iin ní kúú ñayúú yó'o, nakani ta'ani na ña nì kee ñá'a yó'o xí'ín yu'u, dá ná kaño'o ini ñayuu sa'á ña nì keeán —kaá Jesús.

Di'a nì kuu, dá nì kandoo Judas ña naki'o ra Jesús noo ndá'a ta duti kúú noo

10Dá nì kee Judas Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uu ña xionoo xí'ín Jesús, kua'an ra dikó rá Jesús noo ña duti saku'a. **11**Tá nì seido'o ña duti ñoó ña nì ka'an Judas xí'ín rá, kúú nì kadij nda'o ini ra. Dá nì kandoo ra ña kì'o ra di'ón noo rá. Dá nì kasá'á ndúkú Judas ndí koo kee ra, dá naki'o ra Jesús noo ndá'a roón.

Di'a nì kuu tá nì sadíni Jesús noo ndí'í kuií xí'ín ña xionoo xí'ín ná

12Tá nì kasandaá kuu míí noo, ña kúú víko noo seí ña Israel pan, tá'an ña ko ní kí'ín tá'an xí'ín ña dákuíta tachián, ta sa'áni ña léko kuendá víko pascua, dá nì ndato'ón ñaá ta xionoo xí'ín Jesús:

—¿Ndeí kóni ní ko'on ndu'u kenduu ndu ña kadíni yó kuendá pascua?

13Dá nì sa'anda ña choon noo uu ña xionoo xí'ín ná ñoó, ta kaá ña xí'ín rá:

—Kua'án noo ñoo ká'ano káa. Ta káa naki'in tá'an ndó xí'ín iin ña ndío yoo ño'o takuíí kua'an ra. Ta kúú karkuei ndó ra ko'on noo. **14**Dá tá nì saá ra nì ndu'u ra ini ve'e, dá kaa noo xí'ín ña kúú sato'o ve'e ñoó: “Di'a kaá maestro ndu'u: ¿Ndi káa iin cuarto kì'o ní noo kadíni kuendá víko pascua xí'ín ña xionoo xí'ín?” kaa noo xí'ín rá. **15**Dá ná dána'a ra iin cuarto ká'ano kánóo dikó, ta sa'í ió nduu vaan. Ta ñoó kenduu noo ña'a ná kadíni yó —kaá Jesús.

16Dá nì kee uu ña ñoó kua'an ra. Dá tá nì saá ra ñoo ñoó, kúú nì ndo'o ra táto'on káa rá ió ña nì ka'an Jesús xí'ín rá. Ta ñoó nì kenduu ra ña kadíni na kuendá víko pascua.

17Dá tá nì kuaá ñoó, dá nì kasaa Jesús xí'ín ndin uxí uu ña xionoo xí'ín ná ve'e ñoó. **18**Dá nì sa'í ndei na mesa. Ta tein sásá'an na ñoó, dá nì kaa Jesús:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña iin míí vá ndo'ó, ña sásá'an dáó xí'ín yu'u, naki'o ñaá noo ndá'a ña xini u'u ñaá —kaá ña.

19Dá nì kasá'á kúnda'í nda'o ini ra. Dá nì kaa iin rá iin ra xí'ín ná: —¿Á yu'u kúúí, tatá?

20Dá nì kaa Jesús:

—Iin ña nákaa tein ndin uxí uu noo kúú rá. Tá'an ra dákeeta dáó ndá'a xí'ín yu'u ini ko'o, roón kúú rá. **21**Ta miían ndaa ndo'o ña nì nduu ña ñayúú yó'o táto'on kì'o ká'an tuti iñ Ndios. Tído nda'í va ña naki'o ñaá noo ndá'a ña xini u'u

ñáa. Va'a cháá ka vian ní xio dá'a ni kaki taa ñoó, ní kúu —kaá na.

22Ta tein noo sásá'an na ñoó, dá ni tiin Jesús pan. Dá ni ñakí'o na ndivé'e noo Ndios. Dá ni sa'anda dao naan, dá ni xí'o naan noo taa ñoó. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Keí ndoán, chi ña xaan kúu yiki koñoj.

23Dá ni tiin na copa. Dá tá ni ndi'i ni ñakí'o na ndivé'e noo Ndios, dá ni xí'o na ra noo ta xionoo xí'ín ná, ta ndidaá vá rá ni xí'i lú'u lú'u ra.

24Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndutá xaan kúu ni yu'u, kirá dáxinkoo ña ni kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu na, ta kuita ra sa'á kuachi kua'á ñayuu. **25**Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña o nándio koo kai ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu, dá ko'o saái ndutá uva noo ío Ndios dándáki na.

Yó'o ni ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'a ná

26Dá tá ni ndi'i ni keká'ano na Ndios xí'ín iin yaa, dá ni kee na kua'an na dinj yuku naní Olivos.

27Dá ni kaa Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

—Ndidaá vá ndo'ó dánkoo ndava'a ñaa sakuáa víti, dá chi di'a kaá tuti ij Ndios: “Dárkue'e ka'í yu'u taa ndáka léko, ta kúu ndi ndi'i va léko kuita noo ko'on.” **28**Tído tá ni ndi'i ni ñatakij, dá kuió noo noo ndo ko'in chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo —kaá na.

29Dá ni kaa Pedro:

—Va'ará ná dánkoo ndava'a ndidaá taa yó'o mií ní, tído yu'u, o kée ta'oin dión.

30Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ón ña sakuáa víti, tá ko ñá'a ta'on kana chéli ta'ándá kúu uu, ta kúu sa onj va ta'ándá ndaton sa'a yu'u.

31Ta kúu ni ndundéé Pedro ka'an ra, ta kaá ra:

—Va'ará ná kánian kuu nduúj xí'ín ní, tído o ndáta ta'oin sa'a ní —kaá ra.

Ta kúu kí'o dión ta'ani ni kaa ndidaá ka ta xionoo xí'ín ná ñóó.

Di'a ni kuu tá ni ni ndató'ón Jesús xí'ín Ndios iin noo naní Getsemaní

32Ni ndi'i, dá ni saa na noo naní Getsemaní. Dá ni kaa Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

—Yó'o ni kandeí tóo ndó, dá ná ko'in ka'in xí'ín Ndios, dá kasaai —kaá na.

33Dá ni kee Jesús ndáka na Pedro xí'ín Jacobo xí'ín Juan kua'an na. Dá ni kixian ni kunda'í nda'o ini Jesús, ta ni kasá'á ndó'o nda'o níó ná. **34**Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Nda'í nda'o kúu inij. Sa ndaa ndij va kúu xinj. Yó'o ni kandeí tóo ndó, ta kaño'o ini ndo —kaá na.

35Dá ni kee Jesús kua'an na lú'u ka chí noo. Dá ni sa kuín xití ná, ta ni xino ví taan na nda noño'o. Dá ni xika na noo Ndios ña tá ná kuu, dá ná o yá'a na ña vej ndo'o na ñoó.

36Ta di'a kua'an ña ni kaa na:

—Tatá ló'o miíj, ndidaá kúu vá ña'a kuu kee mií ní. Dítá ní yu'u noo ndutá ova, ña kúu ña ndo'o níoj. Tído ná dá'a ni kakuuan tát'o'on kí'o kónj yu'u. Ná kakuuan tát'o'on kí'o kónj mií ní —kaá na.

37Tá ni nándio koo na ni ndisáa na noo ndéi ndin onj taa kua'an xí'ín ná ñoó, kúu sa kídj va ra ndéi ra. Dá ni kaa na xí'ín Simón Pedro:

—Simón, ¿á kídì vóon? ¿Á kò xì'o ndeé ta'on inóon kaño'o inóon, va'ará iin hora? ³⁸Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná dá'a ni kexíxi ña kini xí'ín ndó. Chì sà ió nduu níó ndo kee ndó ña kónì Ndios. Tído ña kónì ñíí ndo kían chituu ñaá —kaá na.

³⁹Dá nì sa'an tuku na nì ka'an na xí'ín Ndios tátò'on kì'o nì ka'an na xí'ín ná ta'ándá mií noó. ⁴⁰Dá tá nì ndisáa na noo ndéi onì taa ñoó, kúú sà kídì tuku va ra ndéi ra, chì sa'ání nda'o ñaá ña ma'ánó. Ta kò ní'ì vá rá ndí kían ka'an ra xí'ín ná. ⁴¹Ta kúú ta'ándá kúú onì nì ndisáa Jesús nì sa'an na nì ka'an na xí'ín Ndios. Dá nì kaa na xí'ín taa ñoó:

—¡Kudì ndo viti! ¡Ta nani'ì ndée ndo viti! Cháá dión kà ni ná kagikan kudì ndo, chì sà nì kasandaá va hora ña nakì'o ra na nì nduu taa ñayuu yó'o noo ndá'a taa kómì kuachi.

⁴²¡Ndakuei ndó, ná ko'o viti! Chì sà kúyati taa vei nakì'o yu'u noo ndá'a taa kómì kuachi —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì tiin ra Jesús kandaka ra ko'on ra noó taa né'e choon

⁴³Kúú ká'an jí vá Jesús iin na, kúú sà nì kasáa va Judas, iin ra kúú kuendá ndin uxì uu taa xionoo xí'ín ná. Ta kuá'a nda'o taa vei xí'ín rá. Dao ra né'e espada, ta dao kà ra né'e yíto. Chì vei ra xí'ín choon nì sa'anda taa dutì saku'a'a, xí'ín taa dána'a ley Moisés, xí'ín taa sá'ano ñoo. ⁴⁴Sa nì kastò'on va Judas xí'ín taa ñoó ndi kee ra dána'a ra ndá yoo kúú Jesús, chì di'a nì kaa ra:

—Taa nì chitói noo ñoó, roón kúú tiin ndó kandaka ndó ko'on ndo, ta kandaa va'a ndó ra —kaá ra.

⁴⁵Dá tá nì natuu yati Judas noo iin Jesús, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Nákaa ní, maestro.

Dá nì chitó rá noo ná. ⁴⁶Dá nì natuu taa kua'a'a ñoó nì tiin ra Jesús.

⁴⁷Ta kúú iin taa iin xí'ín Jesús nì taó rá espada ra. Ta kúú nì chitó'on ra do'o iin taa kéchóon noó taa dutì kúú noó. ⁴⁸Dá nì kaa Jesús xí'ín taa kua'a'a ñoó:

—¿Á taa kui'íná vá kée ndó yu'u kúúí, sa'a ñoó vei ndó xí'ín espada xí'ín yíto tiin ndó yu'u? ⁴⁹Ta ndidaá kuú vá nì sà káaí xí'ín ndó yé'é ño'o ká'ano sà daná'ì noo ndo, ta kò ní tiin ta'on ndó yu'u. Tído ndidaá ña yó'o kúu viti, dá ná xinkoo to'on ká'an tuti ií Ndios —kaá na.

⁵⁰Ta kúú ndidaá vá taa xionoo xí'ín ná nì dankoo ndava'a ñaá, ta nì xino ra kua'an ra.

Di'a nì ndo'o iin tayíí nì kankono kua'an

⁵¹Ta satá ñayuu kuá'a'a ñoó tákaa iin tayíí kua'an xi. Ta sava'a iin sá'bana va ndíxi xi kua'an xi. Kúú nì tiin ta'ani ñaá rá. ⁵²Tído nì dayáa xi sá'bana ñoó. Ta kúú ndaá nì kankono vichí xí kua'an xi.

Di'a nì kuu tá nì sà iin Jesús noo mií taa dutì kúú noó

⁵³Dá né'e ra Jesús nì saá ra noo ió mií taa dutì kúú noó. Dá nì nataka ta'ani ndidaá kúú taa dutì saku'a'a, xí'ín taa sá'ano ñoo, xí'ín taa dána'a ley Moisés. ⁵⁴Ta Pedro, ndaá xíká xíká tákaa ra kua'an ra. Dá nì saá ra nì ku'u ra noo kúú yé'é ve'e taa dutì kúú noó ñoó. Dá nì sà koo ra ió ra noo ndéi taa ndaá yé'é ñoó, chì ndéi ra nádaa rá noo kèí ño'o.

55Ta ɾa duti saku'a ñoó xí'ín ndidaá ka ɾa né'e choon ndéi ra ndúkú rá ɾa ka'an kuachi sa'a Jesús, dá kuu nakí'o ñaá rá noo ndá'a ɾa romano, dá ka'ání ñaá rá. Tído ko ní ní'i ta'on ra ndí kían kakuu kuachi na. 56Chí kua'á nda'o ɾa ni kava'a ña to'on ni ka'an ɾa sa'a Jesús. Tído ko ní náki'in tá'an ta'on to'on, ña ni ka'an ɾa sa'a ná.

57Dá ni ndakuei dao ka ɾa ndúkú rá kuachi ka'an ɾa sa'a Jesús, ta kaá ɾa:

58—Ndu'u kúú ɾa ni seídó'o ña ni kaa ɾa xaan di'a: “Ko'in nakani ndi'ii ve'e ño'o ká'ano yó, ña ni kava'a ndá'a ɾa. Ta kúú tixi oni kuu, ta kúú kava'i iin ka ve'e ño'o saá, tído o duú ña kava'a ndá'a ɾa kakian” —kaá ɾa.

59Tído ko ní náki'in tá'an ta'on ña ni ka'an ɾa sa'a ná.

60Dá ni ndakuin ndichi mií ɾa kúú duti kúú noo me'í noo ndéi ra ñoó. Dá ni ndato'on rá Jesús:

—¿Ndiva'a ko ká'on chindeéon miíon? ¿Á ña ndaa kían ká'an kuachi ɾa kaa sa'on o koó?

61Tído tádi óon va iin Jesús, ni iin to'on ko ní ka'an na.

Dá ni nandió ko tuku mií ɾa duti kúú noo ñoó ni ndato'on ñaá rá:

—¿Á yo'ó kúú Cristo, na dákaiki ñaá? ¿Á de'e Ndios, na ii, kúú yo'ó?

62Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Jaan, ñaá kúú yu'u, ta koni ndo na ña ni nduu ɾa ñayuu yo'o nakoo na xoo kuá'a Ndios noo ió na dándaki na. Ta koni ta'ani ndó na kii na tein viko tánee induú —kaá na.

63Dá ni ndatá ɾa duti kúú noo ñoó dá'on ndíxi ra sa'a ña ni xido ini ɾa. Dá ni kaa ɾa:

—¿Ndá choon kuu ka yo cháá ka ɾa ka'an kuachi sa'a rá? 64Chí sa ni seídó'o vá míí ndó ña ni ka'an ndava'a ra sa'a Ndios. ¿Ndi kían náta'an ini ndo keeá xí'ín rá viti? —kaá ɾa.

Dá ni kandoo ndidaá ɾa ndéi ñoó ña kánian kuu Jesús sa'a ña ni ka'an na dión. 65Dá ni kasá'a túu ndaa díi ñaá dao ra. Ta ni dadá'i ra noo ná xí'ín iin dá'on, dá ni kani ñaá rá, ta kaá ɾa xí'ín ná:

—Nakoni ini ndi ndá yoo ni kani ñaá —kaá ɾa.

Ta nda ɾa ndíta ndaa yé'é ñoó ni kani da'anda noo ná.

Di'a ni kuu tá ni ndata Pedro sa'a Jesús oni ta'ándá

66Ta yé'é ve'e ninoo ñoó ió íí vá Pedro. Dá ni kasáa iin ñá'a kéchóon noo mií ɾa duti kúú noo ñoó. 67Dá tá ni xinián ió Pedro nádaa rá noo kái ño'ó ñoó, kúú ni sa nde'é va'a ñaáán, dá ni kaaan xí'ín rá:

—Xionoo ta'ani yo'ó xí'ín Jesús, ɾa ñoo Nazaret, ¿daá koó?

68Tído ni ndata vá rá, ta kaá ɾa:

—Ko ná'a ta'on yu'u ɾa ñoó, ta ni ko kánda ɾa ta'on ini ndá sa'a ká'on xí'ín.

Dá ni kee ra kua'an ɾa chí noo kúú yé'é di'a. Tá ni sa ɾa ñoó, ta kúú ni kana va chéli. 69Ta kúú ni xini tuku va ñá'a ñoó noo iin Pedro. Dá ni kasá'a ká'an xí'ín dao ka ñayuu ndíta ñoó:

—Taa yo'o kúú kuendá Jesús.

70Ta kúú tuku va ni ndata rá.

Ta lú'u ka toó, kúú ni ka'an dao ka ñayuu ndíta ñoó xí'ín rá:

—Miían ndaa kuiti kuendá Jesús kúú yo'ó, chí ɾa kuendá Galilea

ta'ani kúúón. Dá chì táto'on ká'an roón, dión ká'on.

⁷Dá nì kasá'á ká'an ndava'a Pedro, ta kaá ra:

—Ná'á Ndios ñā kō ná'á ta'on yu'u taa ká'an ndo sa'a ñoó —kaá ra.

⁸Ta kúú nì kana va chéli ta'ándá kúú uu. Dá ví nì ndisáa ini ra to'on nì ka'an Jesús xí'ín rá, chì di'a nì kaa na: “Tá kō ñá'a kana chéli ta'ándá kúú uu, ta kúú sā ndata yo'ó sa'á yu'u onì ta'ándá”, kaá na. Tá nì ndisáa ini ra to'on yo'ó, kúú nda'í nda'o nì saki ra.

Di'a nì kuu tá nì sā íin Jesús noó taa naní Pilato

15 ¹Dá tá nì tūu noo, sā nì kandoo va tā dutì sakua'a, xí'ín tā sá'ano ñoó, xí'ín taa dána'a ley Moisés xí'ín ndidaá kā ní tā né'e choon ndi kì'o kee ra xí'ín Jesús. Dá nì kató ñāá rā ndáka ra nì sā ra nì nakì'o ra noó tā né'e choon romano naní Pilato. ²Dá nì ndaṭo'ón Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúú rey noó nā Israel?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rā:

—Tá dión kaá mií ní —kaá na.

³Ta ndéi tā dutì sakua'a dátai kuachi ñāá rā sa'á kuá'a nda'o ñā'a.

⁴Dá nì ndaṭo'ón tuku ñāá Pilato ñoó, ta kaá ra:

—¿Á nì iin ñā'a o ká'an yo'ó chindeéon miíon? Ta dión ví kuá'a ñā'a dátai kuachi ñāá taa káa.

⁵Ta vā'ará dión nì kaa ra, tído nì iin to'on kō ní ka'an Jesús. Sa'á ñoó nì naá vá iní ra.

Di'a nì kuu, dá nì sa'anda Pilato choon ñā ná karkaa Jesús ndika cruz

⁶Tein iin iin víkō pascua dáyaā Pilato iin taa nákaa ve'e kaa, tá'an

ra kándoo nā ñoó Israel sa'a. ⁷Dáá ñoó nákaa iin taa naní Barrabás ve'e kaa, ta ñó'o ta'ani dao kā taa kí'in tá'an xí'ín rā sa'ání rā ndij. Roón kúú taa nì ndaṭkuei nì naá xí'ín tā né'e choon romano. ⁸Dá nì kasáa kuá'a nda'o ñayuu noo Pilato. Dá nì kasá'á xíkā nā noo rā ñā ná dáyaā ra iin taa nákaa ve'e kaa, táto'on kì'o kée ra tein iin rā iin víkō pascua. ⁹Dá nì kaa ra xí'ín ñayuu ñoó:

—¿Á kóni ndo ñā dáyaāi nā kúú rey noó nā Israel yó'o?

¹⁰Dión nì kaa ra chì nì kandaa va ini ra ñā sa'á ñā u'u ini vá tā dutì sakua'a ñoó, sa'á ñoó nì nakì'o ñāá rā noo ndá'a rā. ¹¹Tído nì da'ká'an kué'è tā dutì sakua'a ñoó ñayuu kuá'a ñoó, dá nì xíkā nā ñā vā'a cháá kā Barrabás ná dáyaā ra. ¹²Dá nì ndaṭo'ón ñāá Pilato, ta kaá ra:

—¿Ndí kján kóni ndo kee yu'u xí'ín taa chínani ndó kúú rey noó nā Israel yó'o, tá dáá?

¹³Dá nì kayuu' ñayuu kuá'a ñoó:

—Chirkaa ní ra ndika cruz!

¹⁴Dá nì kaa Pilato:

—¿Ndí kján kini nì ya'a taa yó'o nì kee ra?

Tído kúú nì'i cháá kā ví nì kasá'á káyuu' ñayuu kuá'a ñoó:

—Chirkaa ní ra ndika cruz!

¹⁵Ta sa'á ñā kóni Pilato kandoo vā'a ra noó ñayuu kuá'a ñoó, sa'á ñoó nì dāyāā ra Barrabás. Dá tá nì ndi'i nì kani soldado Jesús xí'ín chirrión, dá nì nakì'o ñāá Pilato noo ndá'a rā, dá ná ko'on ra chirkaa ñāá rā ndika cruz.

¹⁶Dá nì nakì'in ñāá soldado ndáka ra kua'an ra nda maá ini ve'e chóon tā romano. Dá nì ndaṭaká ra

ndidaá ká soldado kúú kuendá ra.
 17Dá nì ðaku'ino ñáá rá iin dá'on
 kua'á toón, ta nì chinóo ra iin
 corona nì kavá'a xí'ín íon dinì ná.
 18Dá nì kasá'á rá kée ra ñá kéká'ano
 ñáá rá:

—Ñá ká'ano kúú míí ní, ñá kúú
 rey noó ñá Israel —kaá ra.

19Ta nì kani ra iin tañíf dinì ná, ta
 nì tuu ndaa díí ñáá rá. Ta nì sa
 kuíta xítí rá noo ná kée ra ñá
 kéká'ano ñáá rá. 20Tá nì ndi'i nì
 kediki ndaa ñáá rá, dá nì dítá rá
 dá'on kua'á toón ndíxi na ñóó. Dá
 nì ñadaku'ino ñáá rá dá'on míí ná.
 Dá ví nì taó ñáá rá ndáka ra kua'an
 ra chirkaa ra ndika cruz.

Di'a nì kuu tá nì chirkaa ra Jesús ndika cruz

21Ta noo ndáka ñáá rá kua'an ra,
 ñóó nì ñaki'in tá'an ra xí'ín iin ñaa
 naní Simón, ñá kuendá Cirene. Ta
 ðe'e ra naní Alejandro xí'ín Rufo. Ta
 yó'o kúú ra kondii nì sa'an yúku.
 Kúú nì kendúsa soldado xí'ín rá ñá
 ná kadokó ra cruz Jesús ko'on ra.
 22Ta ndáka ñáá rá nì saa ra iin xían
 noo naní Gólgota. To'on yó'o kóni
 kaa yikí lásá dinì ndij.

23Noó, dá nì xì'o ra vino nì ðataká
 tá'an xí'ín ndutá ova ko'o Jesús,
 tído ko ní xíin ta'on na ko'o na ra.

24Dá tá nì ndi'i nì chirkaa ñáá rá
 ndika cruz, dá nì sa ndei ra nì sadiki
 ra suerte xí'ín dá'on ná, dá ná
 kandé'á ndi ndáa dá'on kánian ni'i
 iin rá iin ra.

25Táto'on ká iin dataan nì chirkaa
 ra Jesús ndika cruz. 26Ta ndá'a iin
 tabla dinì cruz ñóó, ta ká'an ndá
 sa'a kían tákaa na ñóó. Ta di'a
 kaáan: “Taa yó'o kúú rey noó ñá

Israel.” 27Dá nì chirkuéi ta'ani ra uu
 ñá kuí'íná ndika dao ká cruz. Iin ra
 tákaa xoo kuá'a ñá, ta iin ká ra
 tákaa xoo íti ñá. 28Ta xí'ín ñá yó'o
 dá nì xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios,
 chí di'a kaáan: “Nì ñadak'ín tá'an
 dáó ñáá rá xí'ín ñá kómí kuachi.”

29Ta ñayuu chíka'anda kua'an noo
 tákaa Jesús ñóó kédiki ñáá ná, ta kaó
 ñá dinì ná kénóo na Jesús, ta kaá ñá:

—¡Maákí ri! Kaá yo'ó ñá nakani
 ndi'ón ve'e ñó'o ká'ano Ndios. Ta
 kúú tíxi oni va kuu nduva'ón ñá,
 kaáon. 30Ñóó ndani, dáka miíon
 viti. Kua'an noo kíí ndika cruz xaan
 ná kandé'á.

31Ta dión ta'ani kédiki ñáá ñá duti
 saku'a'a xí'ín ñaa dána'a ley Moisés,
 ta ndátó'ón rá ndíta rá:

—Dao ká va ñayuu sa kandéé rá
 sa ðakáki ra, tído ko kandéé ta'on ra
 dákaiki ra míí rá viti. 32¡Kaá ra ñá
 kúú rá Cristo, ñá dákaiki ñáá! ¡Ta
 kaá ra ñá kúú rá rey noó ñá ñoo yo!
 ¡Ná noo kíí rá ndika cruz káa, dá ná
 nakoni yo rá, dá ná kandísa yó ra!
 —kaá ra ndíta ra.

Ta kána'a ta'ani ndá uu ñaa tákuéi
 iin iin xoo díin ná ñóó xí'ín ná.

Di'a nì kuu tá nì xi'i Jesús

33Tá nì kasandaá kaxuu, dá nì
 ñakuíin naá iin níí kúú ñayuu nda
 ká oni sa'ini. 34Dá tá nì kasandaá ká
 oni ñóó, kúú ni'i nda'o nì kayu'u
 Jesús, ta kaá ñá:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?
 —To'on yó'o kían kóni kaa: Ndios
 míí, Ndios míí, ¿ndiva'a nì ðayáa
 ndá'a ní yu'u?

35Tá nì seido'o dao ká ñaa ndíta
 ñóó ñá nì ka'an ñá dión, dá nì kaa
 ra:

—Kueídó'o ndó, chí kána ra profeta Elías.

36Kúú nì kankono iin taa nì sa'an ra nì dandáxi ra iin tá'í dá'on xí'ín vino iá. Dá nì so'oni raán dinì iin tañíí. Dá nì chirnee raan yú'u Jesús, dá ná ko'o na ra. Dá nì kaa ra:

—Ná dá'a ni kee ndo dión. Ná kandati yó, dá ná kande'á á kasaa Elías dánóo ñaá ná —kaá ra.

37Ta kúú nì'í nda'o nì kayu'ú Jesús, dá nì xi'í na. **38**Ta kúú míí dáá vá nì ndata dao dá'on tákaa ndadí ini ve'e ño'o ká'ano. Nì keean nda yú'an ñino, ta kúú nda yú'an ñino nì xino noó nì ndata ñá.

39Ta míí taa dándáki soldado iin noo tákaa Jesús ñoó. Kúú nì xini ra táto'on nì kayu'ú ná tá nì xi'í na, dá nì kaa ra:

—¡Míían ndaa ndisa de'e Ndios nì sa kuu taa yó'o!

40Ta xíká vá ndíta dao na ñá'a ndé'é ná ña nì ndo'o Jesús. Ta tein noón nákaa María Magdalena, xí'ín María naná José xí'ín Jacobo, ta ló'o cháá ka. Nákaa ta'ani iin ka ñá'a naní Salomé. **41**Ta na ñá'a yó'o kúú na nì sa xionoo xí'ín Jesús, ta sa chindee ñaá ná tá nì sa io na chí kuendá Galilea. Ta ndéi kua'a ta'ani dao ka na ñá'a tákuei Jesús nì saa na ñoo Jerusalén.

Di'a nì kuu, dá nì nduxi Jesús

42Sa nì ini va kuu dáá, ña kían míí kuu kénduu na Israel ña'a keí ná taan, chí sa kua'an kasandaá va kuu nání'í ndée ná. **43**Ió iin taa naní José, ta kúú rá ta ñoo Arimatea. Ta kúú rá iin taa ndáya'i tein ta né'e choon noo na Israel. Ta ndáti ta'ani ra ña kasaa Ndios dándáki na ñayuú

yó'o. Roón kúú ra nì xi'í ndeé iní nì ku'u ra noo nákaa Pilato. Dá nì xika ra noo Pilato ña ná nakí'o ra yikí koño Jesús noo rá. **44**Kúú nì naá vá iní Pilato tá nì kandaá ini ra ña sa nì xi'í va Jesús. Dá nì kana ra ta dándáki soldado ñoó. Dá nì ndatón ñaá rá, á ndaa ña sa nì xi'í va na. **45**Dá nì kaa ta dándáki soldado ñoó ña sa nì xi'í va na. Dá nì sa'anda Pilato choon ña ná nakí'o ra yikí koño Jesús noo José. **46**Dá nì sa'an José ñoó nì xiin na iin sábana saá. Dá nì danóo ra yikí koño Jesús ndíka cruz. Dá nì nachitúú ñaá rá xí'ín sábana ñoó. Dá nì sa'an ra nì chikáa ñaá rá ini iin yáí ká'ano nì kava'a ndíka iin káo. Dá nì dakuíó tuú ra iin yuu chiká'ano nì sadi ra yé'án. **47**Ta nì xini va María Magdalena xí'ín María naná José noó nì chikáa ñaá rá.

Di'a nì kuu tá nì nataki Jesús

16 **1**Tá nì ya'a kuu nání'í ndée na Israel, dá nì sa'an María Magdalena, xí'ín Salomé, xí'ín María naná Jacobo nì xiin na ndutá támi sá'an kane'e na ko'on na chí'i na yikí koño Jesús, ká'án ná. **2**Ta na'a va'a kuu míí noó kásá'a sa'a semana, dá nì kee na kua'an na yáí noo nákaa yikí koño Jesús. Ta kúú duú nì xinkoo va ndindii. **3**Ta kúú ndátón ná kua'an na íchi ñoó, ta kaá na:

—¿Ndá yoo ví ni'í yo díta yuu ndadí yú'u yáí ñoó?

4Tído tá nì sa'yati na, kúú nì xini va na ña sa nì kuxoo va yuu ká'ano nì sa ndadi yú'u yáí ñoó. **5**Dá tá nì ku'u na inian, kúú nì xini na ió iin tayí chí xoo kuá'a di'a. Ta ndíxi xi

iin dá'on kuxí chikáni. Ta kúú ni yu'ú nda'o na ñá'a ñoó. ⁶Dá ni kaa xi xí'ín ná:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, chi sa ná'a vái ña nándukú ndó Jesús, na ñoo Nazaret, na ni sarkaa ndika cruz. Tído ni nataki va na. Kande'é ndó noó ni chinóo ñaá rá. Koó ka na nákaa yó'o. ⁷Kua'án kii ndo kast'o'on ndó xí'ín Pedro, xí'ín dao ka taa xionoo xí'ín ná ña kuió noó Jesús ko'on na noó rá chí Galilea di'a. Ta nda ñoo ví, dá koni ñaá rá tát'o'on ki'o ni sa ka'an na xí'ín rá —kaá ángel ñoó.

⁸Dá ni kankuei na yáí ñoó taxi tá'an na kua'an na. Kúú ndaá ndéi nino oon na kua'an na, chi ni yu'ú nda'o na. Ñoó ndani ko ní nákanani na xí'ín ni iin tó'on ñayuu íchi noó kua'an na ñoó.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo María Magdalena

⁹Tá ni nataki Jesús na'a kuú dáá ñoó, ña kúú kuú mií noó kás'á sa'a semana, dá ni na'a noo ná dinñó'ó noo María Magdalena, tá'an ná ni sa ño'o usa espíritu kini ni taó ná ñoó.

¹⁰Dá ni keeán kua'an noo ndéi taa xionoo xí'ín ná. Tá ni saaan noo ndéi ra, nda'í ndéi'í rá ndéi ra. Dá ni kast'o'an xí'ín rá ña ni xini'an Jesús. ¹¹Tá ni seido'o ra ña ni nataki Jesús, chi sa ni xini va ñaá ñá'a ñoó, kúú ko ní kándisa ta'on ñaá rá.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo uu taa xionoo xí'ín ná

¹²Tá ni ndi'i ñoó, dá ni na'a noo Jesús noo uu taa xionoo xí'ín ná noo xika ra kua'an ra íchi kua'an chí

yúku. Tído sa ni naaon va na to'on sa kaa na. ¹³Tído tá ni nakoni ñaá rá, dá ni sa'an ra ni kast'o'on ra xí'ín dao ka taa xionoo xí'ín ná ñoó. Tído kúú tuku va ko ní xín roón kandisa ra.

Di'a ni kuu tá ni xi'o Jesús choon noo ta xionoo xí'ín ná

¹⁴Tá ni ndi'i ñoó, dá ví ni na'a noo Jesús noo ndin uxí iin ta xionoo xí'ín ná noo ndéi ra sás'an ra. Dá ni danáni ñaá ná sa'á ña ko ní kándisa ra xí'ín sa'á ña káxí nio rá, chi ko ní xín ra kandisa ra ña ni xini dao ka ñayuu ñoó ña ni nataki na. ¹⁵Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Kua'án ndo kanoo ndó iin ní kúú ñayuu dána'a ndo sa'á to'on va'a ña ká'an sa'í noo ndidaá kúú ñayuu. ¹⁶Ta ndi ndaa na ni kándisa ñaá, ta ni sodo ndúta ná, noón kúú na dáka'ki Ndios. Tído na ko ní xín kandisa to'on va'a yó'o, noón kúú na kandoo kakomí kuachi noo Ndios. ¹⁷Ta ñayuu ni kándisa to'on va'a yó'o, noón kúú na ni'í ña kandeé ná kee na ña ná'ano. Chi xí'ín kuú yu'u kandeé ná taó ná espíritu kini ño'o ini ñayuu. Ta kat'i'a na ka'an na dao ka yu'u, ña ko ní dákuá'a na. ¹⁸Ta va'ará ni tiin ndakána na iin koó, ta kúú ko ta'ón ña'a ndo'o na kee rí. Ta va'ará ni xi'i ndakána na iin ña'a deen, ta kúú ko ta'ón ña'a ndo'o na keean. Tá ná chinóo na ndá'a ná satá na kú'u, ta kúú nduva'a va na —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nana Jesús kua'an no'o ná induú

¹⁹Tá ni ndi'i ni ka'an sato'o yo Jesús to'on yó'o, dá ni kee na

kɔnana na kua'an nó'ò ná induú.
Kúú nì nàkòò na xoo kuá'a Ndios.

²⁰Dá nì kee taa xíonoo xí'ín ná
ñóó kua'an rā dána'a rā tɔ'on va'a
sá'á Jesús ndidaá kúú ñoo. Ta kúú

sá chindeé vá ñaá míí sato'o yò
Jesús, ta nì na'a nā ñā ndaā kíān
nì ka'an rā, chí nì xì'o na ñā
kandeé rá kee ra ñā'a ndato. Díón
ná koo.

To'on yó'o kían ni taa San Lucas, ña ká'an sa'a Jesús

Ña yó'o kúú ña ni ka'an Lucas xí'ín
ra naní Teófilo

1 ¹Sa kuá'á nda'io taa ni kee tata nataa yíko ra ndidaá ña ndaa ni kuu tein mí yó. ²Ta ni taa raan táto'on káa rá ío ña ni ñakani na ni xini xí'ín noo ndidaá kúú ña ni sa io nda mí sa'a, chi noón kúú na ni ni'i choon ña kane'e na to'on yó'o kanoo na. ³Ta ni sa nde'í ña iian va'a kían nataa yíko ta'anii ña. Chi kueé kueé ni taó tó'on va'i ndidaá kúú ñayuu ni xini xí'ín noo ndidaá kúú ña ni sa io nda mí sa'a, dá ni ñataa yíko ña kosaan noo mí ní, Teófilo, chi kúú ní iin taa ndáya'i, ⁴dá kana'á va'a ní sa'á ña ndaa, tá'an ña ni daná'a na noo ní.

Di'a ni kuu tá ni ka'an iin ángel ndi
koo, dá kaki iin ra naní Juan

⁵Tein kuu nákaa Herodes kúú rá rey chí kuendá Judea, ni sa io iin ta duti ni sa naní Zacarías, ta sa káa ra tein ta duti kuendá Abías. Ta ñadi'í ra ni kixi tein na ve'e Aarón, ta ni sa naníán Elisabet. ⁶Ta mí rá xí'ín ñadi'í ra ni sa kuu ñayuu ndaa noo Ndios, ta sa seídó'o na ndidaá kúú choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, ta ni lú'u ko ní ya'a na noán. ⁷Tído ko ta'ón de'e na ní sa ndei, dá chi

Elisabet kúú iin ña'a daá o kúu koo de'e. Ta na sava'a va kúu ndin nduú na.

⁸Iin kuu nákaa Zacarías kéchóon ra ña kúú choon kée duti noo Ndios, chi mí daá ñóó kéchóon ta duti kuendá mí rá. ⁹Dá ni kee ta duti ñóó táto'on ni kaan ra kée ra, chi ni sadikí ra suerte, dá ni kanian ña Zacarías kúú ra chi'ño'o dusa noo Ndios. Dá ni ku'u ra kua'an ra ini ve'e ño'o ká'ano sato'o yo Ndios. ¹⁰Ta kuá'á nda'io ñayuu ndéi ká'an na xí'ín Ndios sata vé'e xian nani nákaa ra chi'ño'o ra dusa ñóó ini ve'e ño'o ká'ano ñóó. ¹¹Kúú iin kuití vá ni na'a noo iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios, iin na chí xoo kuá'a di'a noo kéj dusa ñóó. ¹²Kúú ni naá vá ini Zacarías tá ni xini ñaá rá, ta ni nduká'ano ra xini ra sa'á ña ni yu'ú ra. ¹³Tído ni kaa ángel ñóó xí'ín rá:

—Zacarías, ná dá'a ni yu'óon, chi ni seídó'o va Ndios ña ni xikon noo ná. Sa'á ñóó dákáki ñadi'óon Elisabet iin tayíí ló'o, ta chinanón xi Juan. ¹⁴Ta ndato nakutí yo'ó xí'an kadii inon sa'a xí. Ta kuá'á nda'io ñayuu kadii iní tá ná kaki xi, ¹⁵chi iin taa ndáya'i nda'io kakuu xi noo Ndios. O kó'o ta'on xi vino, ta ni ndutá deen. Ta nakutí xí xí'ín

Espíritu ij Ndios nda noo kaka xi tixi naná xi. **16**Ta mií xí kedaá xí'ín kua'á nda'io na Israel, dá nandió kuéi na noo sato'io na Ndios. **17**Ta sa dinñó'ó ka kasa xi, dá kasa na kúu sato'io yo. Ta kane'e xi choon táto'on k'i'io ni sa ne'e Elías choon, ta koo ndeé iní xi táto'on k'i'io ndeé sa io ini Elías. Ta kandeé xí nandei va'a na kúu tatá xí'ín de'e na. Ta kandeé ta'ani xi xí'ín na saá ini, dá natiin na ñaxintóni va'a táto'on k'i'io kómí ñayuu ndaa ñaxintóni va'a noo Ndios. Díón, dá kenduu xi na ñoo yó'io, dá kandeí nduu na natiin na na kúu sato'io yo.

18Dá ni kaa Zacarías xí'ín ángel ñoo:

—¿Ndí keei kanda xi ña díón koo? Dá chi ta sa va'a va kúu yu'u, ta sa va'a ta'ani ñadi'í yu'u.

19Dá ni kaa ángel ñoo xí'ín rá:

—Yu'u naní Gabriel, ta yu'u kúu ra iin noo Ndios noo ió na. Ta mií ná kúu na ni chinda'á yu'u veii kastó'in xí'ón sa'á to'on va'a yó'io. **20**Ta viti kían kandoo ñí'ón, ta o kúu ka ka'on nda ná xinkoo noo ni ka'in xí'ón, chi ko ní xí'ón kandisón to'on ni ka'in, tído miían ndaa xinkoo ña ni ka'in xí'ón tá ná kasandaá kuu ni kaxi mií Ndios —kaá na xí'ín rá.

21Ta ndáti na ñoo ñoo ña keta Zacarías satá vé'e. Kúu ni kasá'á ná kani ini na sa'á ña ni kuna'á ná kaa ra ini ve'e ño'io ñoo. **22**Tído tá ni keta ra, kúu sa ko kuú ka va ka'an ra. Dá ni kanda xi ini ñayuu ñoo ña ni xini ra iin ña'a ndato ni kee Ndios ini ve'e ño'io ñoo, dá chi nda nda'á óon ra kúu xí'io ra kuendá sa'á ña ni xini ra. Ta ni kandoo ñí'í va ra.

23Dá tá ni ndi'io ni kee Zacarías choon kánian kee ra sa'á ña kúu rá ta duti, dá ni kee ra kua'an nó'io rá ve'e ra. **24**Ta ni ya'a dao kuu ña ni kuu díón, ta kúu ni tuu va ñadi'í ra Elisabet ño'io de'án. Ta kúu ni sa kaa tooán ve'án o'on yoo, ta ni kaaan di'a xí'ín miían: **25**“Di'a ni kee sato'io Ndios xí'ín, chi tein kuu víti ni na'a na ña kúu ini na sa'í, ta ni díta ná ña kían kénóo ñayuu yu'u.”

Di'a ni kuu tá ni kastó'on iin ángel xí'ín María ña koo iin de'e yíi na, ta kananí xí Jesús

26Tá ni xino iño yoo ño'io de'e Elisabet, dá ni tanda'á Ndios ángel naní Gabriel kua'an na iin ñoo naní Nazaret, ña ná kaa chí kuendá Galilea, **27**dá koto ni'ini na iin tadi'í tákí, tá'an ra sa ni xí'io to'on ña koo xi xí'ín ta naní José, ra kúu kuendá na ve'e rey David. Ta tadi'í tákí ñoo naní María. **28**Tá ni ku'u ángel ñoo noo ió María, dá ni kaa na xí'ín xí: —Ná koo va'ón. Náta'an nda'io ini Ndios xini na yo'ó, chi na kúu sato'io yo kúu na ió xí'ón, ta kée na cháá ka ña maní xí'ón o duú dao ka ña'a.

29Tá ni xini xi ángel ñoo, ta ni seídó'io xi ña ni ka'an na xí'ín xí, kúu ni naá vá iní xi, chi ko kanda ta'on ini xi ndi kóni kaa ndisá'án ni ka'an na xí'ín xí. **30**Dá ni kaa tuku na xí'ín xí:

—María, ná dá'a ni yu'óon, chi sa ni natiión ña maní noo Ndios. **31**Chi viti kían kaño'io de'ón. Ta dátuu noo on iin tayí, ta chinanón xi Jesús. **32**Ta kakuu xi iin na ndaya'i, ta kananí xí de'e mií Ndios, na kómí ndidaá choon. Ta mií Ndios, na kúu

sato'o yo, noón kúú nà kị'o choon noo ndá'a xí ña kakuu xi rey, táto'on nị sà kuu David, nà sá'ano ve'e xi. ³³Ta kane'e xi choon noo nà ve'e Jacob, ta ni iin kuu o ndí'i ña dándáki xi.

³⁴Dá nị kaa María xí'ín ángel ñoó:
—¿Ndí koo, dá xinkoo ña koo dión, ta kọ tǎ'ón tǎa ió xí'ín?

³⁵Dá nị kaa ángel ñoó xí'ín xí:
—Míí vǎ nà kúú Espíritu iị Ndios naxino nímon, ta nakutón xí'ín ndée míí ná. Kị'o dión, dá ni'on de'ón. Sǎ'á ñoó tayíí iị kaki ñoó kananí xí de'e míí Ndios. ³⁶Ta dión ta'ani sǎ ñó'o de'e tá'ón naní Elisabet, vǎ'ará nà sava'a kúú ná. Ta sǎ nị xino iño yoo ñó'o de'e na, vǎ'ará sǎ ka'an ñayuu xí'ín ná ña kúú ná iin ñá'a o koo de'e, ³⁷chị ni iin ña'a kọ kían kuáchị noo Ndios.

³⁸Dá nị kaa María xí'ín ná:
—Yu'u kúú iin tadi'í kéchóon noo sato'o yo Ndios. Sǎ'á ñoó ná kee na xí'ín táto'on kị'o nị ka'an ní xí'ín —kaá xị.

Dá nị kexoo ángel ñoó noo xí kua'an nà.

Di'a nị kuu tá nị sa'an María ve'e Elisabet

³⁹Tein kuu dáá ñoó, dá nị ndí'i nda'o ini María nị kee xi kua'an xị yukú ñó'o noo nákaa iin ñoo chí kuendá Judá. ⁴⁰Tá nị sǎa xị, nị ku'u xi ve'e Zacarías. Dá nị ka'an xị ndisá'án xí'ín Elisabet. ⁴¹Tá nị seido'o Elisabet ndisá'án nị ka'an María xí'án, kúú nị'i nda'o nị kandita taleé ini tixián. Ta kúú nị nakutían xí'ín Espíritu iị Ndios, ⁴²ta kúú nị'i nda'o nị kayu'án:

—Yo'ó kúú nà kémáni cháá kǎ Ndios noo ndidaá nà ñá'a, ta

kémáni ta'ani na de'e nákaa tison xaan. ⁴³¿Ndá yoo ví kúú yu'u ña kii naná nà kúú sato'i koto ni'ini na yu'u? ⁴⁴Tá nị seido'o nị ka'on ndisá'án xí'ín, kúú nị'i nda'o nị kandita taleé nákaa ini tixii xí'an kadii iní xị. ⁴⁵Ndiká'án ndi kúú ví yo'ó ña nị kandison ña mi'an ndaa xinkoo ña nị ka'an sato'o yo Ndios kee na xí'ón —kaaan xí'ín xí.

⁴⁶Dá nị kaa María:
Ndino'o ini va yu'u kéká'anoi na kúú sato'o yo.

⁴⁷Kadii nda'o ini níoi sǎ'a ña nị kee Ndios, nà dákaki ñaa.

⁴⁸Chị nị sǎ nde'é ná ña kúú iin tadi'í kúnda'í kéchóon noo ná. Ta viti chí noo kaa ndidaá kúú ñayuu ña nị natiin yu'u ña manị noo Ndios.

⁴⁹Dá chị ná'ano nda'o ña'a kée Ndios, nà kómí ndidaá kúú ndée, xí'ín.

Ná natiin kuu ná ndidaá tá'an ñaño'ó.

⁵⁰Daá kuití kú'u ini nà sa'a ndidaá ñayuu yu'u ni'ini ñaa.

⁵¹Sǎ kua'á nda'o ña'a ná'ano nị kee na xí'ín ndá'a ná.

Ta nị taó xoo na tǎa ió táyíí ini, dá ná o kée ra ña nákani ini níoi rá.

⁵²Ta nị dítá ná choon noo nda'á tǎa né'e choon ná'ano, ta nị chindaya'i na ñayuu nda'í ini.

⁵³Ta noo nà koo ña'a keí, kua'á nda'o ña'a nị xí'o Ndios.

Ta ndidaá nà kuiká, koo ña'a nị ni'i ná kane'e na ko'on nà.

⁵⁴Ta nị chindeé ná nà ñoo Israel, nà kéchóon noo ná, ta nị ndiko'on ini Ndios ña kú'u ini nà sa'a ná,

55 *chì kì'o* dión *nì xì'o* na *tò'on* na
noó *nà sá'ano* ve'e yó,
chì kì'o dión *nì kaa* *nà kee* na
xí'ín Abraham *xí'ín* ndidaá
de'e na,
ta daá *kuití* vá *kée* Ndios dión
xí'ín yó.

56 *Tátò'on* *onì* *yoo* *nì sà* io *María*
xí'ín Elisabet, *dá* *nì kee* *xì kua'an*
no'o *xì* ve'e *xì*.

Di'a *nì kuu* *tá* *nì kaki* *de'e* Elisabet
naní **Juan**

57 *Tá* *nì kasandaá* *kuu* *kaki* *de'e*
Elisabet, *ta kúu* *iin* *tayí* *lò'o* *nì*
ḁakákíán. **58** *Tá* *nì kandaá* *ini* *nà*
ndéi *yati* *xí'án* *xí'ín* *nà kúu* *tá'an* *ñà*
ká'ano *nda'o* *ñà manì* *nì kee* Ndios
xí'án, *kúu* *nì kadij* *dáo* *ini* *nà* *xí'án*.
59 *Tá* *nì xino* *ona* *kuu* *nì kaki* *xì*, *dá*
nì ta'anda *ñí* *xí* *tátò'on* *kì'o* *kée* *nà*
Israel *xí'ín* *de'e* na. *Ta* *nì ka'an* *ná*
chinanì *ñáá* *ná* Zacarías *tátò'on* *naní*
tatá *xì*. **60** *Dá* *nì kaa* *naná* *xì*:
—*Ò* *kánanì* *ta'on* *xì* *dión*. *Juan* *va*
kananì *xì*.

61 *Dá* *nì kaa* *nà* *xí'án*:
—*¿**Ndiva'a* *kananì* *xí* *dión*? *Ta* *nì*
iin *tólón* *ta'on* *nà* *ve'ón* *kò* *naní* *kuu*
ká'on *xaan*.

62 *Dá* *nì kasá'á* *kúu* *ndá'a* *ná*
ndátò'ón *ná* *tatá* *xì* *ndi* *kananì* *xì*,
kónj *ra*. **63** *Dá* *nì xika* *ra* *iin* *tá'í* *yító*
yadí, *ta* *noo* *yító* *ñoó* *nì* *taa* *ra* *kuu*
xì. “*Juan* *va* *kananì* *xí*”, *kaá* *ñà* *nì*
taa *ra*. *Ta* *kúu* *ndidaá* *vá* *ná* *nì* *naá*
iní. **64** *Ta* *kúu* *vití'ón* *di'a* *va* *nì*
ñaka'an *ra*. *Ta* *kúu* *nì kasá'á* *rá*
kéká'ano *ra* Ndios. **65** *Ta* *ndidaá* *kúu*
nà *ndéi* *yati* *xí'ín* *ná* *ñoó* *nì* *yü'ú*
nda'o *na*. *Ta* *ndidaá* *nà* *ndéi* *noo*
kúu *yukú* *ño'ó* *ndíta* *chí* *kuendá*
Judea *nì kasá'á* *ná* *ndátò'ón* *ná* *sa'a*

ndidaá *ñà* *nì* *kuu*. **66** *Ta* *ñayuu* *nì*
seídó'o *ñà* *nì* *kuu* *dión*, *nì kasá'á*
nákani *ini* *nà*, *ta* *kaá* *nà*:

—*¿**Ndi* *kuú* *vían* *kasandaá* *tayí*
ñoó *kakuu* *xì*? —*kaá* *nà*.

Ta *mi'an* *ndaá* *ndisa* *nákaá* *xì* *tixi*
nda'a *sato'o* *yò* Ndios.

Di'a *kua'an* *ñà* *nì kaa* Zacarías *nì kee*
Espíritu *i* Ndios

67 *Ta* *kúu* Zacarías, *ra* *kúu* *tatá* *xì*,
nì *nakutí* *xí'ín* Espíritu *i* Ndios. *Ta*
kúu *nì kasá'á* *ká'an* *ra* *sá'á* *ñà* *nì* *sà*
io *xí'ín* *sá'á* *ñà* *koo* *chí* *noo*:

68 *Nà* *ká'ano* *kúu* *sato'o* *yò* Ndios,
nà *ndaño'o* *yóó*, *nà* Israel,
dá *chì* *nì kasá'a* *nà* *taó* *xóo* *na* *yó*
tixi *nda'a* *ñà* *kini*.

69 *Chì* *nì tanda'á* *ná* *iin* *nà* *kómí*
choon *vej* *dákaki* *ñáá*.

Ta *kúu* *ná* *iin* *nà* *ve'e* *rey* *David*,
nà *sà* *kechóon* *noo* *mí* Ndios
tá *sà* *na'á*,

70 *tátò'on* *kì'o* *nì kaa* Ndios *kee* *na*
xí'ín *yü'ü* *profeta* *nà* *nda* *mí*
sa'a.

71 *Chì* *dákaki* *na* *yó* *noó* *nà* *naá*
xí'á, *ta* *taó* *xóo* *na* *yó* *tixi*
nda'a *nà* *xiní* *u'ü* *ñáá*.

72 *Ta* *nì ka'an* *nà* *ñà* *ku'ü* *ini* *nà*
sa'a *ndidaá* *nà* *sá'ano* *ve'e* *yó*.

Ta *kò* *ní* *nándodó* *ta'on* *na* *ñà*
ndato *nì* *kandoo* *na* *kee* *na*
xí'ín *ná*,

73 *tá'an* *ñà* *nì* *kandoo* *na* *kee* *na*
xí'ín Abraham, *nà* *kúu* *tà*
sá'ano *ve'á*.

Chì *nì* *kandoo* Ndios *ñà*

74 *taó* *xóo* *na* *yó* *tixi* *nda'a* *nà* *xiní*
u'ü *ñáá*,
dá *kían* *ni* *iin* *ñ'a* *ná* *ò* *kédaá*
xí'á *ñà* *yü'ü* *yò* *koni* *kuáchí* *yó*
noo *ná*.

75 Ta koo vii yo, ta kee yó ña ndaa noo mií ná ndidaá tá'an kuu ni saki na kandeí yó.

76 Ta yo'ó, de'e ló'o mií, yo'ó kakuu iin profeta, na kásto'on xí'ín ñayuu ña ni ka'an mií Ndios, na ío noo dikó.

Dá chi kuió noo yo'ó ko'on noo na kúu sato'o yo, dá kenduuoñ iin íchi ndaa noo ná.

77 Chi kasto'on yo'ó xí'ín na ñoo Israel, dá ná kandaá ini na ndi kee Ndios, dá dákaaki ñaá ná, chi kí'o ká'ano va ini na sa'á kuachi kée na.

78 Chi kú'u nda'o ini Ndios sa'a yo, sa'á ñoo ni kasáa na chindeé ná yó,

ta kían táto'on iin ndindii saá ni xinkoo toon noo yo iin ka kuu,

79 dá kí'oan ña katoon noo ñayuu xionoo íchi noo iin naá, xí'ín noo na ñó'o tixi ndá'a ña kuu na.

Ta dátooñ noo yo ko'o íchí ndaa, dá koo va'a ini yo.

80 Ta sa sa'ano tayíí ñoo kua'an xi. Ta sa kundeé ini xi xí'ín ñaxintóni xí. Ta ni sa ío xi noo kúu yukú íchi nda noo ni xinkoo kuu ni na'a xi mií xí noo na Israel.

Di'a ni kuu tá ni kaki Jesús

2 **1** Ta mií tein kuu dáá ñóo ni sa'anda ta né'e choon ká'ano naní Augusto choon noo ndidaá ñayuu dándaki ra ña ná no'o na nachikodó ná kuu ná noo tuti ta né'e choon ñoo noo ni kaki na. **2** Ta ña yó'o ni sa kuu ta'ándá mií noo ni nachikodó ñayuu kuu ná noo tuti ta

né'e choon tá nákaa ta naní Cirenio né'e ra choon chí kuendá Siria. **3** Sa'á ñoo ndidaá kúu ñayuu ni kee na kua'an nó'o ná ñoo noo ni kaki na, dá nachikodó ná kuu ná noo tuti ta né'e choon.

4 Dá ni keta iin ta naní José ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, kua'an nó'o rá chí kuendá Judea noo kúu ñoo noo ni kaki rey David, ta naníán Belén. Chi kuendá na ve'e rey David kúu rá, **5** chi kua'an ra nachinoo ra kuu rá noo tuti ta né'e choon xí'ín María, ta ni xi'o to'on koo xí'ín rá. Ta sa yati va kaki de'e xi. **6** Ta xían tein ndéi na ñoo, kúu ni kasandaá va kuu kaki de'e xi. **7** Ta ñoo ni kaki de'e noo xi, ta tayíí kúu xí. Dá ni chituú ñaá ná dá'on. Dá ni chindú'u ñaá ná ini noo sásá'an kítí, chi sa ni chití nda'o ve'e noo nani'i ndée ñayuu.

8 Ta ndéi dao ta ndáka léko yati noo nákaa ñoo ñoo, ta ndidaá sakuaá ndéi ra ndaa ra léko ra.

9 Kúu iin kuití vá ni na'a noo iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios noo rá. Kúu ni ñaye'e ndaa iin ní kúu noo ndéi ra ni kee sato'o yo. Kúu ni yu'ú nda'o ra. **10** Dá ni kaa ángel ñoo xí'ín rá:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, dá chi ña va'a va kían veii kasto'in xí'ín ndó. Ta ña yó'o kakuu iin ña dii ini noo ndidaá ñayuu. **11** Kuu víti ni kaki iin na ni kasáa dákaaki ñayuu. Ta ni kaki na ñoo rey David. Na yó'o kúu Cristo, na dákaaki ñaá, ta na yó'o kúu sato'o yo. **12** Ta kí'o di'a, dá kandaá ini ndo ña ndaa va kían ni ka'in xí'ín ndó. Chi nani'i ndo taleé yó'o katuú xi iin tá'í dá'on, ta kándu'u xí ini noo sásá'an kítí —kaá na.

13Kúú iin kuití vá nì na'a noo iin tu'u ká'ano ángel nì kii chí induú noo fin iin ka ángel ñoó, ta kéká'ano na Ndios, ta kaá na di'a:

14Ná natiin Ndios ndidaá kúú ñañó'ó nda noo ió na induú.

Ta ná kandeí va'a ñayuu noñó'ó yó'o, chí xini va'a ñaá Ndios.

15Tá nì ndi'i nì nana ángel kua'an nó'o ná induú, dá nì kasá'á ndátó'ón tá'an taa ndáka léko ñoó:

—Kó'o ñoo Belén kande'á ña nì kuu, chí mií na kúú sato'o yo Ndios nì kasto'on xí'á sa'an —kaá ra.

16Ta kúú nì ndi'i nda'o ini ra kua'an ra. Tá nì saá ra, kúú nì naní'i rá María xí'ín José xí'ín taleé ñoó kándu'u xí ini noo sásá'an kítì. **17**Tá nì xini ra xí, kúú nì kasá'á rá nákani ra xí'ín ná táto'on kì'o nì kaa ángel ñoó xí'ín rá sa'a taleé ñoó. **18**Tá nì seido'o ndidaá ñayuu ndéi ñoó ña nì nakani taa ndáka léko ñoó dión, kúú nì naá vá iní na. **19**Tído sa ndidaá kúú vá ña yó'o nì taxi va'a María nio xí, ta daá kuití ñó'o ini xì sa'an. **20**Dá nì nandio kuéi taa ndáka léko ñoó kua'an ra. Ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra sa'á ña nì xini ra xí'ín sa'á ña nì seídó'o ra. Dá chí nì xini ra táto'on káa rá ió ña nì nakani ángel ñoó xí'ín rá.

Di'a nì kuu tá nì sa'an na ve'e ño'o ká'ano xí'ín Jesús

21Tá nì xino ona kuú nì kaki taleé ñoó, dá nì ta'andá ñí xí táto'on kée na Israel. Dá nì chinaní ná xì Jesús, chí kì'o dión kananí xí kaá ángel nda rá ko ñá'a kakaá xì tixi naná xì. **22**Tá nì kasandaá kuú kánian ko'on na nduvií ná mií ná noo Ndios, táto'on sa'ándá ley Moisés choon ña

kánian kee na, dá né'e na taleé ñoó nì saá na ñoo Jerusalén, dá nakì'o na kuendá sa'a xí noo Ndios. **23**Chí di'a kaá ley sato'o yo Ndios:

“Ndidaá kúú tayíí kuálí kúú noó nì kaki tixi naná xì kananí xí kakuu xì tayíí kechóon sava'a noo sato'o yo Ndios.” **24**Ta ña kánian doko ná noo Ndios kúú uu kúku o uu paloma táto'on kì'o kaá ley sato'o yo Ndios.

25Ta ñoo Jerusalén ñoó nì sa io iin taa nì sa naní Simeón. Ta nì sa kuu ra iin taa ndaa noo Ndios, ta sa kee ra ña kóni Ndios. Ta ndáti ra kasaa na tanda'á Ndios kì'o tandeé iní noó na ñoo Israel. Ta ió va Espiritu iì Ndios xí'ín rá. **26**Ta nì kasto'on Espiritu iì Ndios xí'ín rá ña o kuú ta'on ra nda ná koni xí'ín noo rá na nì tanda'á Ndios kasaa dáka'ki ñaá. **27**Ta mií Espiritu iì Ndios nì kedaá xí'ín rá, dá nì saá ra ve'e ño'o ká'ano ñoó. Ta kúú ñoó ta'ani né'e ñaá na kúú tatá taleé naní Jesús nì kasá'á na, dá kee na xí'ín xí táto'on kì'o sa'ándá ley Moisés choon. **28**Dá nì tiin Simeón taleé ñoó nì sa ne'e ndaa ra. Dá nì kasá'á rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá ra:

29Sato'o mií, viti kían konó ní ná kuú,
chí sa ió va'a va inii viti, chí sa nì xinkoo va to'on nì ka'an ní xí'ín,

30dá chí sa nì xini xí'ín nooí na nì tanda'á ní nì kasá'á dáka'ki ñaá.

31Ta sa nì kasá'á ní ná'a ní na noo ndidaá kúú ñayuu.

32Ta dátoon na noo ndidaá kúú ñayuu ko kúú na Israel. Ta sa'a mií ná natiin na ñoo ní, na Israel, ñañó'ó.

33Kúú nì naá vá iní José xí'ín María tá nì seido'ona na ña nì ka'an Simeón dión sa'a xí. **34**Dá nì xiká ra ña manì noo Ndios sa'a ná. Dá nì kaa ra xí'ín naná xì naní María:

—Kana'on, chí taleé yó'o kúú ra nì kasáa kedaá xí'ín na Israel, dá kua'a ná kuei, ta kua'a ná ndakuei. Ta na'a Ndios ña nì kii xi noo mií ná, tído di'a kañó'ó vá ñaa ñayuu. **35**Dión koo, dá ná natuu ña nákanini iin rá iin ñayuu. Tído nda'í nda'ondo'o yo'ó, chí kakian tátò'on iin yúchì karnee nímøn —kaá ra xí'ín María.

36Ta ñoo ta'ani nì sa io iin ñá'a naní Ana. Ta ñá'a yó'o sa kastò'on xí'ín ñayuu to'on nì natiián noo mií Ndios. Ta kíán de'e ta nì sa naní Fanuel, ra kuendá na ve'e Aser. Ta kíán iin ñá'a savá'a. Tído tá nì sa kíán tadi'í tákí, dá nì tarndá'an xí'ín yíjan, tído usa va kuia nì sa ioan xí'ín rá, kúú nì xi'i va ra. **37**Sa ío komì díko komì kuia kíán ñá'a kuáan, ta ni iin kuu kò ní kéxooán ve'e ño'o ká'ano ñoo. Nduú ñoo sa káaan xíno kuáchíán noo Ndios, chí sa ne'e ijan, ta ká'an xí'ín Ndios.

38Ta mií hora daá ñoo nì kasáaan noo ndíta na ve'e Jesús. Dá nì kasá'án náki'oán ndivé'e noo Ndios. Ta nì kasá'án ká'an sa'a taleé ñoo xí'ín ñayuu, na ndáti kuu taó xóo Ndios na Jerusalén noo ña ndó'o níno ná.

Di'a nì kuu tá nì nandíó kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Nazaret

39Tá nì ndi'i nì kee na ndidaá choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, dá nì nandíó kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá

Galilea. **40**Ta sá sá'ano tayii ñoo, ta sá kúndakí xí, ta sá ní'i xí ñaxintóni xí kua'an xi. Ta chíndeé nda'o ñaa Ndios.

Di'a nì kuu tá nì sa io Jesús uxì uu kuia

41Ta ndidaá kuia vá sá sá'an na ve'e xi ñoo Jerusalén keká'ano na víko pascua. **42**Tá nì xino xi uxì uu kuia, dá nì kee na kòkaa na kua'an na xí'ín xí ñoo Jerusalén keká'ano na víko ñoo, tátò'on kì'o sá kée na. **43**Tá nì ndi'i víko ñoo, dá nì nandíó kuéi na kua'an nó'o ná, tído nì kandoo va Jesús ñoo Jerusalén. Tído kò ní kándaá ta'on ini José xí'ín María ña nì kandoo xi. **44**Chì nì ka'án ná ña ndá ndi kuu vei xi xí'ín dao ka tá'an na. Ta sa iin níi vá kuu nì xika na. Dá nì kasá'á ná nándukú ñaa ná tein na kúú tá'an na xí'ín na ndéi yati xí'ín ná. **45**Ta sa'á ña kò tálón xi nání'i ná, sa'á ñoo nì nandíó kuéi na kua'an na ñoo Jerusalén nándukú ñaa ná.

46Tá nì xino onì kuu, dá nì nání'i ná xi nákaa xi ini ve'e ño'o ká'ano, ta ío xi tein ta dána'a ley Moisés seídó'o xi ra, ta kúú ndátò'on xí ra.

47Ta ñayuu ndéi seídó'o ñaa ñoo, kúú nì naá vá iní na, chí ndíchí nda'o xi, ta va'a nda'o nandíó né'e xi ña ndátò'on ñaa ta ñoo. **48**Tá nì xini ñaa na ve'e xi, kúú nì naá vá iní na. Dá nì kaa naná xi xí'ín xí:

—De'e ló'o, ¿ndiva'a nì keeón di'a xí'ín ndu'u? Dá chí yu'u, xí'ín tatòon ndó'o nda'o níno ndú xíonoo ndu nándukú ndú yo'ó.

49Dá nì kaa xi xí'ín ná:

—¿Ndiva'a nándukú ní yu'u? ¿Á kò ná'á ta'on ní ña miían ndúsa

kánian kakaaj keei choon tatáí?
—kaá xí.

⁵⁰Tído kọ ní kándaa ta'on ini na ndiva'a ni ka'an xí dión. ⁵¹Dá ni kee Jesús kua'an nó'ọ xí xí'ín ná ñoo Nazaret. Ta daá sa seídó'ọ va xi na. Ta ni taxi va'a naná xí ndidaá ña yó'ọ ini níọ ná. ⁵²Ta sá ní'í Jesús cháá ka ñaxintóni xí, ta sá sá'ano dikó cháá ka xí kua'an xí. Ta náta'an ini Ndios xini ñaa ná, ta náta'an ta'ani ini ñayuu xini ñaa ná.

Di'a kua'an ña ni daná'a Juan, na dákodo ndúta ñayuu

3 ¹Tá ni xino sa'on kuia dándáki ta naní Tiberio César, tiempo daá ñoo nákaa ta naní Poncio Pilato né'e ra choon chí kuendá Judea, ta Herodes kúu ra né'e choon chí kuendá Galilea, ta ñani ra naní Felipe né'e choon chí kuendá Iturea xí'ín Traconite, ta ra naní Lisantias né'e choon chí kuendá Abilinia, ²ta ra naní Anás xí'ín Caifás kúu ra duti kúu noo na Israel. Dá ni ka'an Ndios xí'ín iin ta naní Juan, na kúu de'e Zacarías, noo kúu yukú ichí. ³Dá ni kee Juan kua'an na ndidaá ñoo ñó'ọ yu'ú yuta Jordán, ta sa kasto'on na xí'ín ñayuu ña ná nandikó iní na sa'á kuachi kée na, dá ná ku'ụ ká'ano ini Ndios sa'á kuachi na, dá kuu kodọ ndúta ná.

⁴Sa'á ñoo ni xinkoo to'on ni taa profeta Isaiás, chi di'a kaáan:

Káyu'ú iin ta noo kúu yukú
ichí:

“Kandei nduu ndo natiin ndó
sato'ọ yọ Ndios,
ta ná konó ndó iin ichi ndaa noo
ná.

⁵Ndidaá noo kúu tá'í ná kutí,

ta ndidaá kúu yúku xí'ín
ko'ondo ndundaa,
ta ndidaá kúu ichi tikaọ nduuan
ichi ndaa,
ta ndidaá kúu ichi noo kini ndaa
nduva'an;

⁶ta ndidaá kúu ñayuu koni na na
tanda'á Ndios kii dákaki ñaa.”

⁷Ta kuá'á nda'ọ ñayuu ni kasáa
noo nákaa Juan, dá ná dákodo
ndúta ñaa ná. Dá ni kaa na xí'ín ná:
—Ndo'ó, na kúu tata koọ xaan,
¿ndá yoo kaá daá xí'ín ndo'ó ña
dión oon ni káki ndó noo ña xido ini
Ndios vei dándó'ọ naní níọ ndo?

⁸Koo ini ndo kee ndó ña va'a, ña
ná'a ña miían ndaa ndisa ni nandikó
iní ndo sa'á kuachi kée ndó. Ta ná
dá'a ni ka'án ndó ña sa'á ña kúu
ndó na ve'e Abraham, sa'á ñoo káki
ndó. Chi miían ndaa ná ka'ín xí'ín
ndó ña kuu va ndee Ndios yuu ndéi
yó'ọ kakuuan na ve'e Abraham. ⁹Ta
kana'á ndó ña sa io nduu va hacha
ka'andaan yo'ọ yíto. Sa'á ñoo ndi
ndaa mií vá yíto kọ xí'ọ ku'í va'a,
kiróón kúu ra ta'anda, dá kee rá noo
kéi ñó'ọ —kaá na.

¹⁰Dá ni ndato'ón ñaa ñayuu kuá'a
ñoo, ta kaá na:

—¿Ndí kían kánian kee ndu'ụ, tá
dáá?

¹¹Dá ni kaa Juan xí'ín ná:

—Ndi ndaa ndo'ó ío uu do'ono, ta
kí'ọ ndó iian noo na koóán noo. Ta
ndo'ó, na ío ña'a sásá'an, ta dión
ta'ani kánian kee ndó.

¹²Ta ni kasáa ta'ani dao ta kí'ín
ya'i sa'a ñó'ọ kodọ ndúta rá. Dá ni
ndato'ón rá Juan:

—Maestro, ¿ndí kían kánian kee
ndu'ụ?

¹³Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ná dá'a ni ya'a ndó ki'in ya'i cháá ká ndo noó ña kánian ki'in ya'i ndó.

14Ta ni ndato'on ta'ani ñaá dao soldado, ta kaá ra:

—Ta ndu'u viti, ¿ndí kían kánian kee ndu'u?

Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ná dá'a ká ni dáyú'ú ndava'a ndó ñayuu koó ña'a kée, dá ni'í ndo cháá di'on noo ná, ta o sa chínóo ndó kuachi tó'on sata ná. Nata'an ni ini ndo xí'ín ña kúu ya'i ndó.

15Ta ndidaá ñayuu ñoó nómi kíi kandaá ini na á Juan kúu Cristo, na dákaki ñaá, ká'an ná nákanini na.

16Dá ni kaa Juan di'a xí'ín ndidaá ñayuu ñoó:

—Mífan ndaa ndisa dákodo ndúta yu'u ndo'ó xí'ín takuíí oon, tído sata yú'u vei iin na ndáya'i cháá ká o duú yu'u, chí ni ko káni vían nakuijn ndei yu'u ndaxíí yó'o ndisa ná. Ta noón kúu na dákodo ndúta ndo'ó xí'ín na kúu Espíritu ií Ndios xí'ín ño'ó itá kái. **17**Noón kúu táto'on iin taa tánee iin ña'a ndá'a ná dákáa na tirió noo táchi. Ta kí'o dión kée na, dá taó xóo na noni tirió tein xe'an. Ta nataán va'a na tirió ini yáka ná, ta chiño'o na xe'e ñoó xí'ín ño'o kái, ña ni iin kuu o ndá'o —kaá na.

18Ta xí'ín to'on yó'o, ta xí'ín dao ká to'on ni sa ka'an ni'ini na, ta dión sa kastó'on na xí'ín ñayuu sa'á to'on va'a Ndios. **19**Ta ni danáni ta'ani na rey Herodes, dá chí ió ra xí'ín iin ña'a naní Herodías, ña kúu ñadi'í ñani ra, ta naní Felipe. Ta ni danáni ta'ani ñaá ná sa'a ndidaá ká ni ña kini kée ra. **20**Ta noo ndidaá ña kini kée ra, ni kee ta'ani ra iin ká ña kini, chí ni sadi ra Juan ve'e kaa.

Di'a ni kuu tá ni sodó ndúta Jesús

21Tá nákaa jí vá Juan dákodo ndúta ná ñayuu, dá ni kasáa Jesús, kúu ni sodó ndúta ta'ani na. Ta tein ká'an na xí'ín Ndios, kúu ni nono vá induú, **22**kúu ni naxino na kúu Espíritu ií Ndios sata ná, ta káa na táto'on káa iin paloma. Ta nda induú táí ni ka'an Ndios:

—Yo'ó kúu de'e mani yu'u, ta náta'an nda'o inií xiníí yo'ó —kaá na.

23Ta ni kasá'a Jesús xionoo na dána'a na tá ió na táto'on oko uxi kua. Ta sa ka'an ñayuu ñoó ña Jesús ni sa kuu de'e José, ta José ni sa kúu de'e Elí, **24**ta Elí ni sa kuu de'e Matat, ta Matat ni sa kuu de'e Leví, ta Leví ni sa kuu de'e Melqui, ta Melqui ni sa kuu de'e Jana, ta Jana ni sa kuu de'e José, **25**ta José ni sa kuu de'e Matatías, ta Matatías ni sa kuu de'e Amós, ta Amós ni sa kuu de'e Nahum, ta Nahum ni sa kuu de'e Esli, ta Esli ni sa kuu de'e Nagai, **26**ta Nagai ni sa kuu de'e Maat, ta Maat ni sa kuu de'e Matatías, ta Matatías ni sa kuu de'e Semei, ta Semei ni sa kuu de'e José, ta José ni sa kuu de'e Judá, **27**ta Judá ni sa kuu de'e Joana, ta Joana ni sa kuu de'e Resa, ta Resa ni sa kuu de'e Zorobabel, ta Zorobabel ni sa kuu de'e Salatíel, ta Salatíel ni sa kuu de'e Neri, **28**ta Neri ni sa kuu de'e Melqui, ta Melqui ni sa kuu de'e Adi, ta Adi ni sa kuu de'e Cosam, ta Cosam ni sa kuu de'e Elmodam, ta Elmodam ni sa kuu de'e Er, **29**ta Er ni sa kuu de'e Josué, ta Josué ni sa kuu de'e Eliezer, ta Eliezer ni sa kuu de'e Jorim, ta

Jorim nì sà kuu de'e Matat, ³⁰ta Matat nì sà kuu de'e Leví, ta Leví nì sà kuu de'e Simeón, ta Simeón nì sà kuu de'e Judá, ta Judá nì sà kuu de'e José, ta José nì sà kuu de'e Jonán, ta Jonán nì sà kuu de'e Eliaquim, ³¹ta Eliaquim nì sà kuu de'e Melea, ta Melea nì sà kuu de'e Mainán, ta Mainán nì sà kuu de'e Matata, ta Matata nì sà kuu de'e Natán, ³²ta Natán nì sà kuu de'e David, ta David nì sà kuu de'e Isái, ta Isái nì sà kuu de'e Obed, ta Obed nì sà kuu de'e Booz, ta Booz nì sà kuu de'e Salmón, ta Salmón nì sà kuu de'e Naasón, ³³ta Naasón nì sà kuu de'e Aminadab, ta Aminadab nì sà kuu de'e Aram, ta Aram nì sà kuu de'e Esrom, ta Esrom nì sà kuu de'e Fares, ta Fares nì sà kuu de'e Judá, ³⁴ta Judá nì sà kuu de'e Jacob, ta Jacob nì sà kuu de'e Isaac, ta Isaac nì sà kuu de'e Abraham, ta Abraham nì sà kuu de'e Taré, ta Taré nì sà kuu de'e Nacor, ³⁵ta Nacor nì sà kuu de'e Serug, ta Serug nì sà kuu de'e Ragau, ta Ragau nì sà kuu de'e Peleg, ta Peleg nì sà kuu de'e Heber, ta Heber nì sà kuu de'e Sala, ³⁶ta Sala nì sà kuu de'e Cainán, ta Cainán nì sà kuu de'e Arfaxad, ta Arfaxad nì sà kuu de'e Sem, ta Sem nì sà kuu de'e Noé, ta Noé nì sà kuu de'e Lamec, ³⁷ta Lamec nì sà kuu de'e Matusalén, ta Matusalén nì sà kuu de'e Enoc, ta Enoc nì sà kuu de'e Jared, ta Jared nì sà kuu de'e Mahalaleel, ta Mahalaleel nì sà kuu de'e Cainán, ³⁸ta Cainán nì sà kuu de'e Enós, ta Enós nì sà kuu de'e Set, ta Set nì sà kuu de'e Adán, ta Adán nì sà kuu de'e Ndios.

Di'a nì kuu tá nì ka'án ñà u'u dátúúán Jesús

4 ¹Kúú nì ñakutí Jesús xí'ín Espíritu iì Ndios. Dá nì kana na yuta Jordán ñoó kua'an na. Ta míí Espíritu iì Ndios kúú ñà ndáka ñaá kua'an noo kúú yukú ichí. ²Ta ñoó nì sà káa ñà u'u diko kuú, ta nì xirndodó ñaá ñà u'u. Ta ni iin ñà'a ta'on ko ní seí ñà tein kuú dáá ñóó. Tá nì ndi'i, kúú nda'í nda'o kuíko na. ³Dá nì kaa ñà u'u xí'ín ná:

—Tá miíñan ndaa ndisa de'e Ndios kúú ní, dá kíñan ka'anda ní choon noo yuu xañ, dá ná nduuan pan kaxí ní.

⁴Dá nì kaa Jesús xí'ín:

—Di'a va kaá tuti iì Ndios: “O duú ta'ón tó'ón pan xínñó'ó ñayuu keí ná, dá kataki ñà. Di'a to'on Ndios ta'ani xínñó'ó ná kueídó'o na, dá kataki ndisa na.”

⁵Dá nì kee ñà u'u ndáka ñaá kua'an nda dinì iin yúku ñikó. Dá nì ñanán'an ndidaá kúú ñoo ñó'o iin níí kúú ñayúú yó'o noo ná. ⁶Dá nì kaañan xí'ín ná:

—Ío yu'u ñà kí'oi iin níí kúú ñoo káa dándákón, xí'ín ñà kuiká kómíán, chí yu'u nì ñatiian kaño'an tíxi ndá'í. Sa'á ñoo ndá yoo ka'án míí véí kí'oi ñà noo. ⁷Tá ná nakuiñ xítí ní nooí kandaño'o ní yu'u, dá kíñan ndidaá kúú ñà káa kakuu ñà'a míí ní.

⁸Dá nì kaa Jesús xí'ín:

—Kuya'a kua'án nooí, ñà u'u, chí di'a va kaá tuti iì Ndios: “Koo ini ndo kandaño'o ndó iin tó'ón dinì Ndios, ñà kúú sato'o ndo, ta sava'a noo iin tó'ón míí ná koni kuáchí ndó.”

ndu'u ña ni keeón kua'á nda'o ña ndato ñoo Capernaum, sa'á ñoó kee ta'ánón ña noó ndu'u, na kúu na ñoo miíón, ná kande'á" —kaá na.

24Dá ni kaa ta'ani Jesús:

—Ta miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ni iin tó'ón ta'on profeta ko nátiin va'a ñaa ná kúu na ñoo mií ná. **25**Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ni sa ndei nda'o na kuáan Israel tá tiempo profeta Elías. Ta tiempo daá ko ní kóon dai oní kuia dao, ta deén nda'o ni sa io tama iin ní kúu noñó'o. **26**Tído ko ní tánda'á ta'on Ndios Elías ña ko'on na chindeé ná ni iin tó'ón na kuáan ndéi Israel. Di'a ni chinda'á ñaa ná ni sa'an na ni chindeé ná iin ña kuáan ió ñoo naní Sarepta, ña nákaa yati noo nákaa ñoo ká'ano naní Sidón. **27**Ta dión ta'ani kua'á nda'o ñayuu ndó'o kue'e té'i'í ñi ni sa ndei Israel tiempo ni sa kuu Eliseo profeta. Tído ni iin tó'ón ná ko ní sa'an na nduva'a na. Sava'a iin tó'ón ta naní Naamán vá, tá'an ra kúu kuendá Siria, ni nduva'a na —kaá Jesús.

28Tá ni seido'o ñayuu ñó'o ini ve'e ñoo ña ni ka'an Jesús dión, kúu ndidaá vá ná ni xido nda'o ini. **29**Dá ni ndakuei na ni tiin na Jesús. Dá ni taó ñaa ná sata vé'e. Dá ni kee na ndáka ñaa ná kua'an na nda dini yúku iin noo nákaa ñoo ñoo. Ta nda ñoo dákuio tuú na Jesús, dá naxino na nda sa'a yúku, ká'an ná. **30**Tído ni chika'anda Jesús tein ñayuu kuá'a ndíta ñoo, ta kúu kua'an va na.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin ta nákaa iin espíritu kini

31Dá ni naxino na ñoo Capernaum, ña nákaa chí kuendá

Galilea. Ta ni daná'a na noó ñayuu tein kuu nani'i ndée ná. **32**Kúu ni naá vá iní ñayuu ñoo sa'á ña dána'a Jesús, chi dána'a na táto'on ki'o kée iin na né'e choon. **33**Ta ini ve'e noo náataka na Israel ñoo nákaa iin ta nákaa iin espíritu kini. Ta kúu ni'i nda'o ni kayu'u espíritu kini ñoo, **34**ta kaáan xí'ín Jesús:

—¡Dánkoo ní ndu'u, kua'an ní! ¿Ndí kían ndó'o ní xí'ín ndu'u, Jesús, na ñoo Nazaret? ¿Á vei ní dánaa ní ndu'u? Sa ná'á vá yu'u nda yoo kúu mií ní, chi mií ní kúu na i ni kii noo Ndios.

35Dá ni danáni ñaa Jesús, ta kaá na xí'an:

—¡Kadi yú'on! ¡Kua'an keta kí ini ta xaan!

Dá ni dankao espíritu kini ta ñoo nda noñó'o noó ñayuu ndéi ñoo. Dá ni ketaan kua'an, ta ni iin ka ña'a kini ko ní kéean xí'ín rá. **36**Ta kúu ni naá vá iní ndidaa ñayuu ñoo, dá ni kasá'á ná ndátó'ón tá'an na:

—¿Ndá to'on kúu vían ká'an ta káa, chi xí'ín choon né'e ra, ta xí'ín ndée kómí rá sa'ándá ra choon noo espíritu kini, ta kúu seido'o ñaaán? —kaá na.

37Ta ni naka'ani ña ndato ni kee Jesús noo ndidaa ñayuu ndéi yati ñoo.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús ña kúu xido Simón Pedro

38Dá ni keta Jesús ve'e ñoo kua'an na. Dá ni sa na ni ku'u na ve'e Simón. Ta ka'í nda'o ndó'o xido ra kée kue'e dáa. Dá ni seí nda'í na noo Jesús ña ná nduva'a ñaa ná. **39**Dá ni naku'ín ndei Jesús noo kándu'u ñá'a ñoo. Dá ni sa'anda na choon noo

kue'e dáá ñoó, ta kúú nì ya'a vaan.
Ta kúú vití'ón vá nì ndakqo ñá'a ñoó,
dá nì kasá'a kénduuan ña kasá'an na.

**Ta kuá'a ndava'o ñayuu nì
nduva'a Jesús**

40Dá tá nì sà noo ndindii kuú dáá ñoó, dá ndáka ñayuu ndidaá nà ndó'o noó ni kue'e nì kasáa nà noo Jesús. Dá nì chinóo na ndá'a ná sata iin rá iin ñayuu kú'u ñoó, kúú nì nduva'a va ñáa ná. **41**Ta nì kankuei ta'ani espíritu kini ini kuá'a nda'o ñayuu ñoó, ta nì kayu'an:

—¡Míí ní kúú de'e Ndios!

Tído nì danáni ñáa Jesús, ta kò nì sónó ná ña ka'an sa'a ná. Chì ná'a váan ña míí ná kúú Cristo, nà dákaki ñáa.

**Di'a nì kuu tá nì sa'an Jesús iin xián
noó kò fín ndéi**

42Dá tá nì tpu noo iin kà kuú, dá nì keta Jesús ñoo ñoo kuá'an nà iin kà xián noó kò fín ndéi. Tído nì kee ñayuu ndéi ñoo ñoo kuá'an nà nandukú ñáa ná. Dá tá nì naní'í ñáa ná, nì ka'an ná chituu ñáa ná, dá ná dá'a ni kana xoo na noo ná. **43**Tído nì kaa Jesús xí'in ná:

—Mífan kánian ko'on ta'ani yu'u dána'i noo dao kà ñayuu ndéi dao kà ñoo sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, dá chí sa'a choon yó'o vei yu'u —kaá nà.

44Ta nì daná'a nà to'on va'a yó'o ini ve'e noo nátaka nà Israel chí kuendá Galilea di'a.

**Di'a nì kuu tá nì tiin Simón Pedro
kuá'a tiyaká nì kee Jesús**

5 **1**Iin kuú nákaa Jesús yu'ú taño'o naní Genesaret. Ta ndéi

kuá'a nda'o ñayuu seídó'o ñáa ná. Ta nì kasá'a dándú'tí ná Jesús, dá chí kátoó nà kueídó'o na to'on Ndios. **2**Dá nì xini Jesús ña ndíta oon uu barco yu'ú taño'o ñoó, dá chí sà nì noo va ta'a tíin tiyaká ini ra nakata ra ñóno rá. **3**Dá nì kaa na ini iin barco ñoó, ta yiróón kúú ña'a Simón, dá nì xikà nà ña manì noo rá ña ná tanda'a rá barco ñoó ko'on ra lú'u kà ini takuíf. Dá nì sà koo na ió nà ini ra, dá nì kasá'a ná dána'a nà noo ñayuu kuá'a ñoó.

4Tá nì ndi'i nì daná'a nà, dá nì kaa nà xí'in Simón:

—Dákaka barco yó'o ná ko'o cháa kà nda noo konó ini takuíf yó'o, ta dákana ndó ñóno ndo ini takuíf, dá tiin ndó tiyaká.

5Dá nì kaa Simón xí'in ná:

—Maestro, sà iin níí vá ñoo yaka nì sà ño'o ndu nì kechóon ndu, ta ni iin tó'ón tiyaká kò ní tiin ndu. Tído tá dión kaá míí ní, dá ná dákánai ñónof ini takuíf.

6Ta dión nì kee ra. Kúú kuá'a nda'o tiyaká nì tiin ra, sa'a ñoó nì kasá'a ndáta ñóno rá. **7**Dá nì kasá'a kúu ndá'a rá kána ra dao kà ta né'e tá'an xí'in rá, tá'an ra ñó'o ini iin kà barco ñoó, ña ná sa'a ra chindee ñáa rá. Ta kúú ndin nduú barco nì dakútí rá xí'in tiyaká. Sa'a ñoo ioan keta ka'ani barco ini takuíf sa'a ña nì chití rá xí'in tiyaká. **8**Tá nì xini Simón Pedro ña kí'o dión nì kee Jesús, dá nì sà kuín xití rá noo ná, dá nì kaa ra:

—Kuxoo ní noo yú'u, tatá, dá chí iin ta'a kómí kuáchi va kúú yu'u.

9Dión nì kaa ra, dá chí sa'a ña kuá'a tiyaká nì taó rá, sa'a ñoó nì yu'ú nda'o ra xí'in ndidaá kà ta'a

ne'e tá'an xí'ín rá ñoó. ¹⁰Ta dión ta'ani ni yu'ú nda'o Jacobo xí'ín Juan, tá'an ra kúú de'e Zebedeo, ta kéchóon dáó xí'ín Simón. Dá ni kaa Jesús xí'ín Simón:

—Ná dá'a ni yu'óon, dá chi ko'on yo'ó tavon ñayuu tein kuachi na tát'o'on ki'o kéeón tavon tiyaká ini takuíí.

¹¹Dá ni taó rá barco ra ni kandoo rá ndíta rá yu'ú taño'o. Ta ni ñankoo ra ndidaá kúú ña'a ra, dá ni kee ra kua'an ra xí'ín Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i'i ñíi

¹²In kuu nákaa Jesús iin ñoo ká'ano. Ta ñoó ni kasáa iin taa ndó'o kue'e té'i'i ñíi. Tá ni xini ra Jesús, kúú ni sa kuíin xítí rá noo ná. Ta ni xino ví taan ra nda noñó'o. Dá ni seí nda'í ra noo ná, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñííí.

¹³Dá ni chinoo na ndá'a ná sata rá, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Jaan, kónii. Ná nduvii ñííon.

Ta kúú vití'ón di'a ni ndañó'ó ní'ini kue'e ndó'o ra.

¹⁴Dá ni sa'anda Jesús choon noo rá ña ná dá'a ni nakani ra xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ña ni kee na xí'ín rá, chi di'a ni kaa na xí'ín rá:

—Kua'an na'on miíon noo ta duti, ta kua'an dokon ña'a noo Ndios sa'á ña ni kandoo viion noo ná, tát'o'on ki'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaq ini ra ña sa ni nduviion —kaá na.

¹⁵Tído ni naqa'ani cháa ka to'on ká'an sa'á ña kée Jesús. Sa'á ñoó kuá'á nda'o ñayuu ni nataka

kueídó'o ñaá, ta nduva'a ta'ani na kee Jesús.

¹⁶Tído sa keta xoo va Jesús sa sa'an na dao ka xían noo ko in ndéi. Ta ñoó sa ká'an na xí'ín Ndios.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ni natii sa'a

¹⁷In kuu nákaa Jesús dána'a na noo ñayuu ini iin ve'e. Ta ñoó ndéi ta fariseo xí'ín ta dána'a ley, tá'an ra ni kii ñoo ñó'o chí kuendá Galilea xí'ín kuendá Judea, xí'ín ra ni kii ñoo Jerusalén. Ta ió choon sato'o yo Ndios noo ndá'a Jesús, sa'á ñoó kándéé ná nduva'a na na kú'u. ¹⁸Dá ni kasáa dao taa, ta yí'i ra iin xito noo kánoo iin taa ni natii sa'a, ta kóni ra chi'i ñaá rá ini ve'e, dá chindu'u ñaá rá noo Jesús, ká'an rá. ¹⁹Tído ko ní'i rá ndi kee ra ku'u ra ini ve'e ñoó, chi kuá'á nda'o ñayuu ñó'o ñoó. Sa'á ñoó ni ñakáa ñaá rá diní ve'e. Dá ni sonó rá iin yáí. Dá ni ñanoo ra xito noo kánoo ta kú'u ñoó me'í noo ió Jesús. ²⁰Tá ni xini Jesús ña kándéé nda'o ini ñaá taa ñoó, dá ni kaa na:

—Yo'ó, ta kú'u xaan, sa ni ndoo va kuachón.

²¹Dá ni kasá'a nákanini taa dána'a ley Moisés xí'ín ta fariseo ndíta ñoó. “¿Ndá yoo kúú taa káa, xini ra, chi ká'an ndava'a ra xí'ín Ndios xí'ín to'on ká'an ra? Chi iin tó'ón diní vá Ndios kúú na kuu dándoo kuachi ñayuu.” ²²Kúú ni kandaq ini Jesús ña ki'o dión nákanini ra. Dá ni ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndiva'a nákanini ndo dión?

²³¿Ndí kían ko ú'u cháa ka ka'in xí'ín taa yó'o, ká'an ndo'ó: “Sa ni ndoo va kuachón”, o ka'in xí'ín rá:

“Ndakuiin ndichi, ta kua'án nó'on”?

24Tído viti dá ná ko'in dána'i noo ndo ña kómí ndisa na ñi nduu ña ñayuu yó'o choon ña dándóo na kuachi kómí ñayuu.

Dá ñi kaa na xí'ín ta ñi natí sa'a ñoó:

—Ta ká'in xí'ín yo'ó viti. Ndakuiin ndichi, ta naki'in xiton, ta kua'án nó'o ve'ón.

25Ta kúu viti'ón vá ñi ñaku'ín ndichi ra noo ndidaá kúu ñayuu ñoó. Ta kúu ñi ñaki'in ra xito noo ñi sa nóo ra. Dá ñi kee ra kua'an nó'o rá ve'e ra, ta sá kéká'ano ra Ndios kua'an ra. **26**Ta ndidaá kúu ñayuu ñoó ñi naá nda'o iní, ta ñi kasá'á ná kéká'ano na Ndios. Ta yu'ú nda'o na, ta kaá na di'a:

—Kuú viti ñi xini ña'a ndato.

Di'a ñi kuu tá ñi kana Jesús iin ña naní Leví Mateo ña kanoo ra xí'ín ná

27Tá ñi ndi'i ñi kuu dión, dá ñi keta Jesús ve'e ñoó kua'an na. Ta kúu ñi xini na ió iin ña kí'in ya'i sa'a ño'o, ta naní rá Leví. Dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Nakí, ná ko'o kanooón xí'ín yu'u.

28Dá ñi ndaku'ín ra. Ta kúu ñi ñankoo ra ndidaá kúu ña'a ra, dá ñi kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín ná.

29Dá ñi kee ra iin víko ve'e ra kéká'ano ra Jesús. Ta kuá'á nda'o ña kí'in ya'i sa'a ño'o, xí'ín dao ka ñayuu ndéi mesa sásá'an dáó xí'ín Jesús. **30**Kúu ñi kasá'á ta dána'a ley xí'ín ta fariseo ká'an kuachi ra xí'ín ta xionoo xí'ín Jesús, ta kaá ra:

—¿Ndiva'a sásá'an ndó, ta xí'i ndó xí'ín ña kí'in ya'i sa'a ño'o, xí'ín dao ka na kómí kuachi yó'o?

31Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Ña ió va'a ko xínño'ó ta'on na ña ketátá ñaá. Sava'a na kú'u va kúu na xínño'ó ñaá. **32**Ta dión ta'ani yu'u, ko véi ta'on yu'u nakanai na ká'an ña kúu ná ñayuu ndaa. Di'a ve'i yu'u nakanai na nákoní ña kómí ná kuachi, dá ná nandikó iní na sa'án.

Dána'a Jesús ña kúu ná táto'on iin tonõ

33Dá ñi kaa ra xí'ín Jesús:

—Ña xionoo xí'ín Juan, na dákodõ ndúta, né'e ñi nda'o ra, ta ká'an nda'o ra xí'ín Ndios, ta dión ta'ani kée ña xionoo xí'ín ta fariseo, tído ña xionoo xí'ín ní sásá'an va ra, ta xí'i va ra.

34Dá ñi kaa na xí'ín rá:

—¿Á ká'an ndó ña kuu kendúsa ndo xí'ín ñayuu ñi ñataka noo ió vikó tánda'a ña kane'e ñi ná nani ió íí vá tonõ xí'ín ná? **35**Tído kasandaá iin kuú, dá naki'in ra tonõ kane'e ra ko'on ra. Nda daá ví, dá kí'an kánian kane'e ñi ñayuu ñoó.

Dána'a Jesús ña ko náki'in tá'an ta'on ña dána'a na xí'ín ña dána'a ta fariseo

36Dá ñi ñaki'in tá'an tuku Jesús dao ña'a xí'ín to'on dána'a na noo rá, ta kaá na:

—Ta ko in ta'on sa'ándá iin tá'i iin dá'on saá, ta nákoto tá'an ña noo ñi ndatá iin da'ón yátá, chí tá ná kee na dión, dá kí'an dátuu vá ná dá'on saá, ta o náki'in tá'an nóo ta'an vaan xí'ín da'ón yátá ñoó.

37Ta ko in ta'on taán vino saá ini ñi yátá, dá chí tá ná kee na dión, dá dáka'ándí va vino saá ñi yátá

ñoo, ta kúu ndi'i vino ñoo kuita, ta kúu tuú vá ñíi ñoo. ³⁸Sa'á ñoo va'a cháá ka ná taán yó vino saá ini ñíi saá, dá kían ni iian ná o túú. ³⁹Ta ñayuu xí'i vino yatá, ko kóni ka na ko'o na vino saá, dá chi kaá na ña va'a cháá ka sá'an vino yatá —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a kuu náni'i ndée na Israel

6 ¹Ta tein iin kuu náni'i ndée na Israel, chíka'anda Jesús kua'an na noño'o noo káa tirió. Kúu ni kasá'a tá xionoo xí'in ná t'on ra yoko tirió. Ta ni chiní'ini ndá'a ráan, dá ni kana nonián, ta ni kasá'a rá seí raan kua'an ra. ²Dá ni kaa dao tá fariseo:

—¿Ndiva'a kée ndó ña ko kánian kee tein kuu náni'i ndéea?

³Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á ko óon ta'on ka'i ndo'ó ña ni kee David sa na'á tá nda'í ni kuiko na xí'in ta xionoo xí'in ná? ⁴Chi kaáan ña ni ku'u na ve'e Ndios, ta ni ki'in na pan, ña dóko tá duti noo Ndios, ña ko kánian kei ñayuu oon, chi sava'a tá duti vá kuu kei ñá. Tído ni seí va David ña, ta ni xí'o ta'ani naan ni seí ta xionoo xí'in ná.

⁵Dá ni kaa ta'ani na xí'in rá:

—Kana'á ndó ña ío ta'ani choon noo ndá'a na ni nduu ta ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuu náni'i ndée yo —kaá na ká'an na sa'a míí ná.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin ta ni natii ndá'a

⁶Tein iin ka kuu náni'i ndée na Israel ni ku'u Jesús ini ve'e noo

nátaka na ñoo ñoo. Dá ni kasá'a ná dána'a na. Ta ñoo nákaa iin ta ni natii ndá'a xoo kuá'a. ⁷Ta ndíta tá dána'a ley xí'in tá fariseo nání rá Jesús, dá ná kande'a á nduva'a na ta kú'u ñoo tein kuu náni'i ndée ná, dá ni'i rá ndí koo dátaí kuachi ñaá rá noo tá né'e choon. ⁸Tído sa ná'á vá Jesús ndí kían nákanini ini ta ñoo. Dá ni kaa na xí'in ta ni natii ndá'a ñoo:

—Ndakuiin ndichi, ta kakuíin me'í yó'o.

Ta kúu ni nakuiin ndichi ra, dá ni sa kuíin ra iin ra. ⁹Dá ni kaa Jesús xí'in dao ta ñoo:

—Ná ko'in ndato'in ndo'ó iin ña'a viti. ¿Ndá kían kuu kee yó tein kuu náni'i ndée yo? ¿Á kee yó ña va'a o á kee yó ña kini? ¿Á dáka'io iin ñayuu o ka'áni yo ná? Ka'an ndo ná kande'a —kaá na.

¹⁰Dá ni koo noo na ni sa nde'é ná noo ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo. Dá ni kaa na xí'in ta kú'u ñoo:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá ni ndakáa ra ndá'a rá, ta kúu ni nduva'a vaan. ¹¹Tído ni xido nda'o ini ta ndíta nání ñaá ñoo. Ta kúu ni kasá'a rá ndátó'on rá ndí kee ra, dá kendava'a ra xí'in Jesús.

Di'a ni kee Jesús tá ni kaxi na uxí uu ta kanoo xí'in ná

¹²Ta tein kuu dáá ñoo, dá ni sa'an Jesús dini iin yúku ni ka'an na xí'in Ndios. Ta níí ñoo yaka ni sa káa na ni ka'an na xí'in ná. ¹³Tá ni tuu noo, dá ni kana na ndidaá kúu ta xionoo xí'in ná. Ta tein roón ni kaxi na uxí uu ta, dá ni chinaní ñaá ná apóstol, dá kane'e ra to'on na kanoo ra. ¹⁴Iin ta yó'o naní Simón. Ta ni chinaní

ñáá ná Pedro, ta iin ká rā naní Andrés, tã kúú ñani Pedro. Ta iin ká rā naní Jacobo, xí'ín rā naní Juan, xí'ín rā naní Felipe, xí'ín rā naní Bartolomé, ¹⁵xí'ín rā naní Mateo, xí'ín rā naní Tomás, xí'ín rā naní Jacobo, rā kúú de'e Alfeo, xí'ín rā naní Simón, rā kuendá Zelote, ¹⁶xí'ín rā naní Judas, rā kúú de'e Jacobo, xí'ín rā naní Judas Iscariote, tá'an rā ñi kasandaá ñi ñakí'o Jesús noó tã xiní u'u ñáá.

¹⁷Dá ñi kee Jesús konoo na kua'an ña xí'ín tãa yó'o. Dá ñi xinó ña ñi sa tuu na iin yódo. Ta ñoo ndéi dao ká tã xionoo xí'ín ná, xí'ín kuá'á ndá'o ñayuu ñi kii ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Judea, xí'ín ña ñi kii ñoo Jerusalén, xí'ín ña ñi kii yu'ú taño'o noo kúú ñoo Tiro xí'ín Sidón, chí ñi kasáa ña kueídó'o na ña dána'a Jesús, dá ná nduvá'a na noó kue'e ndó'o na. ¹⁸Ta ñi nduvá'a ta'ani na ndidaá ñayuu ñó'o espíritu kini. ¹⁹Ta ndidaá kúú ñayuu ñoo ñi ndí'i ini dáko'on ndá'a ná Jesús, chí xí'ín ndée kómí ná, kándée ná nduvá'a na ña kú'u. Ta kúú ndidaá vá ña kú'u ñi nduvá'a na.

Dána'a Jesús ña ndiká'an ndi kúu ví dao ñayuu, ta nda'í kúu ví dao ká ña

²⁰Dá ñi sa nde'é Jesús noo ndidaá tãa xionoo xí'ín ná, dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—Ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, ña kúnda'í xaan, dá chí sa ñó'o ndó tixi ndá'a Ndios.

²¹Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, ña nda'í kuíko viti, dá chí ndato koni ndo ndinoo ini ndo.

Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, ña ndé'i viti, dá chí ndato ná kuaki ndo.

²²Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó tá xiní u'u ñáá ñayuu, o tá taó xóo na ndo'ó tein na, o tá kána'á ña xí'ín ndó, o tá chínaní kini na ndo sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u, ña ñi nduu tãa ñayuú yó'o. ²³Kadij ini ndo tá ndó'o ndó dión, ta nakutí ndó xí'ín ña kádiñi ini ndo, dá chí ká'ano nda'o ña'a ñi'í ndo noo Ndios chí induú, chí k'i'o dión ta'ani sa kendava'a ña sá'ano ve'e ñayuu ñoo xí'ín profeta tá sa na'á.

²⁴Tído nda'í kúu ví ndo'ó, ña kúu ña kuíká, chí tãndeé ini kómí ndó kúú ña ió ñayuú yó'o va.

²⁵Ta nda'í kúu ví ndo'ó, ña sa ndínoo ini viti, dá chí kasandaá iin kuu nda'í kuiko ndó.

Ta nda'í kúu ví ndo'ó, ña sáki viti, dá chí kasandaá iin kuu, dá nda'í kuu ini ndo, ta nda'í kuaki ndó.

²⁶Ta nda'í kúu ví ndo'ó tá chínaní va'a ñáá ndidaá ñayuu, dá chí k'i'o dión ñi sa kee ña ve'e ñayuu ñoo xí'ín profeta to'on tá sa na'á.

Dána'a Jesús ña kánian ku'u ini yo sa'á ñayuu xiní u'u ñáá

²⁷Tído ndo'ó, ña seídó'o ñáá, ká'ín xí'ín ndó ña ku'u ini ndo sa'á ña naá xí'ín ndó, ta va'a kee ndó xí'ín ña xiní u'u ñáá. ²⁸Ta va'a ka'an ndo xí'ín ña ká'an ndava'a sa'a ndo. Ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'á ña kéndava'a xí'ín ndó.

²⁹Ta ndáa ña ñi kani iin xoo noo ndo, dá kían k'i'o ndó iin ká xoo ná kani na. Ta ndáa ña ñi xio ndaa kotó ndíxi ndó, konó ndó ná kuio ndaa ta'ani na do'onó ndo. ³⁰Tá ndáa ña xíka iin ña'a noo ndo, k'i'o ndóan noo ná. Ta ndáa ña ñi xio ndaa ña'a kómí ndó, ná dá'a ni

ndaka ndoán noo ná. **31**Táto'on kị'o kóni ndo kee dao ka ñayuu xí'ín ndó, kị'o dión ta'ani kee ndó xí'ín ná.

32Chị tá kú'u ini ndo sava'a sa'á na kú'u ini sa'a míí ndó, ¿ndí kían va'a ná'a ndo sa'á ña kée ndó dión? Chị nda na kómí kuachi kú'u ini na sa'á na kú'u ini sa'a míí ná. **33**Tá kée ndó ña va'a xí'ín sava'a na kée ña va'a xí'ín míí ndó, ¿ndí kían va'a ná'a ndo? Chị nda na kómí kuachi kée ña va'a xí'ín na kée ña va'a xí'ín míí ná. **34**Ta tá xí'o tóo ndó ña ío noo ndo sava'a noo na ná'a ndó nandió né'an noo ndo, ¿ndí kían va'a ná'a ndo? Chị nda na kómí kuachi xí'o tóo na ña ío noo ná noo dao ka na kómí kuachi, chị ná'a ná ña nandió né'e ndi'i naan noo ná. **35**Tído koo ini ndo ku'u ini ndo sa'á na xiní u'u ñaa, ta va'a kee ndó xí'ín ná, ta kị'o tóo ndó ña ío noo ndo noo ná, ta ná dá'a ni kandati ndó nani'i ndoán, dá kían ká'ano nda'o ña va'a natiin ndó noo Ndios, ta kasandaá ta'ani ndó kakuu ndó de'e Ndios, na ío noo dikó. Dá chị Ndios va'a ini kúú ná xí'ín ñayuu koó ndivé'e noo, xí'ín ñayuu kını. **36**Sa'á ñoo koo ini ndo ku'u ini ndo sa'á ñayuu táto'on kị'o kú'u ini Ndios sa'a ná.

Dána'a Jesús ña ná dá'a ni dátai kuachi yó ñayuu

37Ná dá'a ni keyíko míí ndó sa'á ñayuu, dá kían ná dá'a ni keyíko Ndios sa'a ndo. Ná dá'a ni dátai kuachi ndó ñayuu, dá kían ná dá'a ni tai kuachi ndó noo Ndios. Kị'o ká'ano ini ndo sa'á ñayuu, dá kían ná kị'o ká'ano ini Ndios sa'a ndo.

38Kị'o ndó ña ío noo ndo noo dao ka ñayuu, dá nakị'o Ndios ña'a noo ndo, chị kị'o na kuá'a ña va'a noo ndo, dá chị noón kúú na kidi ni'inian, dá ketoon va'an, ta dákúti díní ná kostá ndo nandió né'e naan noo ndo, dá chị táto'on kị'o kée ndó chindeé ndó ñayuu, kị'o dión kee Ndios xí'ín ndó.

39Dá ni dakí'in tá'an ta'ani Jesús ña yó'o xí'ín to'on ni daná'a na:

—¿Á kuu katiin ndaa tá'an uu taa ko túu noo ko'on ra iin xían, ká'án ndó? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ndin nduú va ra kuçi ini yáí? **40**Ta ni iin taa dákuá'a ko ndáya'i cháa ka noo taa dána'a noo rá. Tído ndi ndaa míí vá ra ni dákuá'a va'a, kasandaá ra kana'á rá táto'on kị'o ná'a taa dána'a noo rá. **41**¿Ndiva'a ndé'é ndó xe'e ló'o nákaa noo ñani ndo, ta ko xí'o ndó kuendá ká'ano ka tındú'u nákaa noo míí ndó? **42**Ta, ¿ndi kaa noo ndo ka'an ndo xí'ín ñani ndo: “Ñani, konón ná taói xe'e nákaa noo on xaan”, kaá ndo, ta ko ndé'é ta'on ndó ndi kị'o ví kaa tındú'u nákaa noo míí ndó? ¿Kúú ndó ñayuu uu noo! Taó ndó dinño'ó tındú'u nákaa noo míí ndó xaan, dá natuu va'a noo ndo, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noo ñani ndo.

Dána'a Jesús ña tá kómí yó iin nio va'a, dá kían kankuei to'on va'a yú'u yo

43Ta ni iin tó'on yító va'a ko xí'o ku'i ko vá'a, ta ni iin tó'on yító ko vá'a ko xí'o ku'i va'a. **44**Dá chị ku'i xí'o iin iin yító ná'a ndá yító kúú rá, chị ko dákuçi ta'on yó tĩño'ó noo ta'íon, ta ko náki'in ta'on yó uva noo yító íon. **45**Ta dión ta'ani iin taa

va'a, to'on va'a ñó'o ini nío rá taó rá ká'an ra. Tído iin ta'a kini, to'on kini ñó'o ini nío rá taó rá ká'an ra. Chì ndi ndáa mífó ña'a ñó'o ini nío rá kánkuei yú'u rá ká'an ra.

Dána'a Jesús sa'á ña ni ndo'o uu ve'e

46'¿Ndiva'a ká'an ndo xí'ín yu'u, míf ní kúú sato'o ndu'u, míf ní kúú sato'o ndu'u, tído kò kée ndó choon sa'ándái? 47Dá chì ndidaá na veì noó yu'u, ta seídó'o na ña ka'in xí'ín ná, ta kée na ña, ko'in dákí'in tá'in iin ña'a xí'ín táto'on kée na. 48Chì noón kúú táto'on iin ta'a ni kavá'a iin ve'e. Ni sata konó ra, ta ni chikáa ra sa'án noó tóto. Ta ni xinkuei takuí kua'a yuta ñoo, ta kúú ni ñani rá sa'án, tído kò ta'ón ña'a ní ndó'an, dá chì noó tóto nákaa sa'án. 49Tído ñayuu seídó'o to'on dána'i, ta kò kée na ña, noón kúú táto'on iin ta'a ni kavá'a iin ve'e noó ñó'o oon, chì kò ní chikaa ta'on ra sa'án. Sa'á ñoo tá ni ñani takuí yuta ñoo sa'án, kúú ni koon vaan, ta kúú ni naá ndí'i vaan.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin ta kéchóon noo iin ta'a dándáki iin ciento soldado

7 1Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús to'on yó'o xí'ín ñayuu ndéi seídó'o ñoo, dá ni ndu'u na ñoo Capernaum. 2Ta ñoo ió iin ta'a dándáki iin ciento soldado, ta kú'u iin ta'a kéchóon noo rá, ta kú'u nda'o ini ra sa'a rá, tído sa xí'i va ra. 3Tá ni seídó'o ta dándáki soldado ñoo ña ká'an ñayuu sa'a Jesús, dá ni tanda'á rá dao ta sá'ano ndíta noo na Israel kua'an ra kúeí nda'í ra noo Jesús ña ná kii na ve'e ra nduva'a na ta

kéchóon noo rá. 4Dá tá ni saa ta'a ñoo noo ió Jesús, dá ni seí nda'í ra noo ná ña ná ko'on na nduva'a na ta kéchóon noo ta dándáki soldado ñoo, ta kaá ra xí'ín ná:

—Miían kánian kee ní ña manì yó'o xí'ín ta'a yó'o, 5chì kú'u ndava'o ini ra sa'á na ñoo yo, ta ni kavá'a ra ve'e noo náta'a yo —kaá ra.

6Dá ni kee Jesús kua'an na xí'ín rá. Tído tá ni kasandaá yati na noo iin ve'e ta dándáki soldado ñoo, dá ni tanda'á rá dao ta'a né'e tá'an va'a xí'ín rá kua'an ra noo veì Jesús. Dá ni kaa ta'a ñoo xí'ín Jesús ña ni ka'an ta dándáki soldado ñoo:

—O sa dándí'i ka ini ní míf ní sa'a yú'u, tatá, chì kò ná'a ta'on kúú yu'u ña ku'u ní ve'i. 7Ta sa'á ña kò ta'ón ña'a kúú, sa'á ñoo kò ní saa mií noo ní. Tído xí'ín to'on ka'an oon va ní, ta kúú nduva'a va ta kéchóon noo. 8Chì kúú ta'ani iin ta'a nákaa tixi ndá'a iin ta'a né'e choon. Ta ñó'o ta'ani soldado tixi ndá'a yu'u. Sa'á ñoo tá ká'in xí'ín iin ra: “Kua'án”, ta kúú kua'an va ra. Tá ká'in xí'ín iin ka ra: “Nakí”, ta kúú veì va ra. Ta tá ká'in xí'ín ta kéchóon noo: “Kee ña yó'o”, ta kúú kée va raan —kaá ra.

9Tá ni seido'o Jesús to'on yó'o, kúú ni naá iní na sa'á ña ni ka'an ra dión. Dá ni nandió koo na ni sa nde'é ná noo ñayuu tákuei ñaá veì ñoo, dá ni kaa na:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ni iin na Israel kò kándéé iní na yu'u táto'on k'i'o kándéé iní ñaá ta yó'o —kaá na.

10Tá ni nandió kúeí ta'a ni sa'an choon yó'o ni ndusaa ra ve'e, kúú ni

xini ra ña sa ni nduva'a ta kéchóon ni sa kú'u ñóó.

Di'a ni kuu tá ni ñanátaki Jesús ñe'e iin ñá'a kuáan ió ñoo naní Naín

11Tá ni ndi'i ñóó, dá ni kee Jesús kua'an na iin ñoo ká'ano naní Naín xí'ín ta xíonoo xí'ín ná, ta kúu kua'á ndava'o ñayuu kua'an ta'ani xí'ín ná. **12**Tá ni kasandaá yati na noo kúu yé'é ñoo ñóó, kúu ñóó kánkuei ñayuu kua'an na dánduxi na iin ndij. Ta iin tó'ón dáá vá kúu xí noo naná xi. Ta ñá'a kuáan va kíán. Ta kua'á ndava'o na ñoo ñóó kua'an xí'án. **13**Tá ni xini ñaá sato'o yo Jesús, kúu ni ku'u nda'o ini na sa'a ñá'a ñóó. Dá ni kaa na xí'án:

—O sa kuákón.

14Dá ni natuu yati na. Dá ni tiin na sato noo nákaa ndij ñóó. Kúu ni sa tuu ta yí'i ña kua'an ñóó. Dá ni kaa na xí'ín ta ni xi'i ñóó:

—Yíí ló'o, ká'an yu'u xí'ón, ndakoo.

15Ta kúu ni ndakoo tayii ni xi'i ñóó. Kúu ni kasá'a vá xí ká'an xi. Dá ni nak'i'o ñaá ná noo naná xi. **16**Ta ndidaá kúu vá ñayuu ñóó ni yu'ú. Ta kúu ni kasá'a ná kéká'ano na Ndios, ta kaá na:

—Iin profeta ká'ano nda'o ni kasáa noo ndéi yó viti.

Ta dao ka na kaá ña ni kasáa Ndios chindeé ná na ñoo na.

17Ta kúu ni naka'ani to'on sa'a Jesús iin ní kúu kuendá Judea, xí'ín ndidaá ñoo ñó'o yati ñóó.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'a Juan, na dákodo ndúta ñayuu

18Dá ni kast'on ta kúu kuendá Juan xí'ín ná sa'a ndidaá ña kée

Jesús. Dá ni kana Juan uu ta xíonoo xí'ín ná, **19**dá ni tanda'á ñaá ná kua'an ra noo nákaa Jesús, dá ndato'ón ñaá rá, á mií ná kúu na ni kaa Ndios tanda'á ná kasaa dákaki ñaá, ó á kandati yó kasaa iin ka na.

20Dá tá ni saa ta ñóó noo nákaa Jesús, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Juan, na dákodo ndúta ñayuu, noón kúu na ni tanda'á ndu'u vei ndu ndato'ón ndú mií ní. ¿Á mií ní kúu na ni kaa Ndios tanda'á ná kasaa dákaki ñaá, ó á kandati ndu kasaa iin ka na? —kaá ra.

21Ta mií hora daá ñóó ni nduva'a Jesús kua'á nda'o na kú'u, xí'ín na ndó'o kua'á noo kue'e, xí'ín na ñó'o espíritu kini. Ta kua'á nda'o na ko túu noo ni natuu noo. **22**Dá ni kaa na xí'ín ta ñóó:

—Kua'án nó'o ndo kast'on ndó xí'ín Juan sa'a ndidaá ña ni xini ndo, xí'ín sa'a ndidaá ña ni seídó'o ndó kuu víti, ta ka'on xí'ín ná ña ni natuu noo na ko túu noo, ta sa xíka va na ni natii sa'a, ta sa ni nduvií vá na ndó'o kue'e té'i'i, ta sa ni natai va do'o na ko tá'i do'o, ta ni nataki na ni xi'i, ta noo ñayuu kúnda'i ni kast'in to'on va'a Ndios.

23Ndiká'án ndi kúu ví ñayuu ko nákani kuách'i ini xini na yu'u —kaá na.

24Tá ni ndi'i ni nandió kuéi ta ni tanda'á Juan ñóó kua'an nó'o rá, dá ni kasá'a Jesús ká'an na xí'ín ñayuu ñóó sa'a Juan, ta kaá na:

—¿Ndá yoo ni sa'an ndo'ó ni sa nde'é ndó noo kúu noño'o ichi ñóó? ¿Á iin ta ko iin toon, tá'an ra xíko tát'on xíko iin ndoo kée tach'i ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó? **25**Koó, sa'á ñóó, ¿ndá yoo ni sa'an ndo ni

sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin taa ndíxi dá'on táyíí ndáa? Koó, chí ná'á vá mií ndó ña ñayuu ndíxi dá'on táyíí ndáa, noón kúú ña ndéi ve'e rey. **26** Sa'á ñoó, ¿ndá yoo ñi sa'an ndo ñi sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin profeta? Jaan, miíñ ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaá kúú ná, ta ndáya'i cháá ka ña o duú iin profeta. **27** Ta sa'a mií ná ká'an tuti ií Ndios di'a:

Ná ko'in tanda'í iin taa kuió noó ko'on noo yo'ó kast'o'on ra to'on yu'u xí'ín ñayuu, dá ná kandeí nduu ña kueíd'ó na ña kían ko'on ka'on xí'ín ná, kaáan.

28 Sa'á ñoó ká'ín xí'ín ndó ña Juan, ña dákodo ndúta ñayuu, noón kúú ña ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka taa ñi kaki tíxi ná'a. Tído ña nóo cháá ka nákaa tíxi ndá'a Ndios, noón di'a kúú ña ndáya'i cháá ka o duú Juan —kaá ña.

29 Tá ñi seíd'ó'o ndidaá ña ñoo yo xí'ín nda taa kí'ín ya'i sa'a ñó'o ña ñi ka'an ña, dá ñi nakoni ña ña kée Ndios ña ndaa xí'ín ná. Sa'á ñoó ñi sodo ndúta ná ñi kee Juan. **30** Tído ta fariseo xí'ín ta dána'a ley ñi ku'ichí ini ra ñi xini ra ña va'a kóni Ndios kee na xí'ín rá, sa'a ñoó ko ñi xí'o ra mií rá dákodo ndúta ñaá Juan.

31 Dá ñi kaa ta'ani sato'o yo Jesús: —¿Ndí kían tiin yu'u, dá ka'in xí'ín ndó táto'on kée ñayuu ndéi tiempo viti, ta ndá yoo kée táto'on kée na? **32** Ña ndéi tiempo viti kée táto'on kée takuáchí tá ndéi xi sádikí xi noo yá'i, ta káyu'ú tá'an xi: “Ñi tuu ndu flauta, tído ko ní sársá'a tá'on ndo'ó. Ta ñi xita ndu yaa nda'í

kua'an, tído ko ní nde'i'í ta'on ndó.”

33 Ta kí'o dión ta'ani kée ndo'ó, chí tá ñi kasáa Juan, ña dákodo ndúta ñayuu, ko ní seí ta'on na pan, ta ko ní xí'i na vino, tído kaá ndo ña nákaa espíritu kini ini ña. **34** Ta viti ñi kasáa ña ñi nduu taa ñayuu yó'o, ta sásá'an va na, ta xí'i na vino, tído kaá ndo ña kúú ná iin taa nde'é, iin ta xí'i. Ta kaá ta'ani ndó ña kúú ná iin taa né'e tá'an va'a xí'ín taa kí'ín ya'i sa'a ñó'o, xí'ín ñayuu kíni.

35 Tído ña kúú ña ndichí, noón kúú ná'a ña kómí ndisa na ña ndichí.

Di'a ñi kuu tá ñi sa'an Jesús ve'e iin ta fariseo naní Simón

36 Iin ta fariseo ñi seí nda'í noo Jesús ña ná ko'on ña xí'ín rá ve'e ra kasá'an na. Dá tá ñi ku'u Jesús ve'e ra, dá ñi sa ko na xí'ín rá mesa.

37 Dá tá ñi kandaá ini iin ná'a kómí kuachi ió ñoo ñoó ña ió Jesús ve'e ta fariseo ñoó sásá'an na, kúú ñi kasáan, ta né'an iin tindo'o ló'o noo ñó'o kirá támi sá'an. **38** Kúú ñi sa ku'ín xitán chí sata dí'a na, chí xoo noo ndéi sa'a ná. Dá ñi kasá'a ndé'i'í ña, dá ñi dakúchián sa'a ná xí'ín ndirá nooan. Ta xí'ín idí dinjan ñi danáyaan ña. Dá ñi chitóan ña, dá ñi chi'an kirá támi sá'an ñoó iin níí kúú sa'a ná.

39 Tá ñi xini ta fariseo, tá'an ra ñi kana Jesús ve'e ra, ña ñi kee ná'a ñoo dión, dá ñi kasá'a rá nákani ini ra: “Tá miíñ ndaa ndisa profeta kúú taa yó'o, dá kían kandaá va ini ra ndá ná'a kúú ná ké'é sa'a rá, chí iin ná'a kómí kuachi va kían”, ká'an rá nákani ini ra. **40** Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá: —Simón, kóni ka'in xí'ón sa'a iin ña'a.

Dá nì kaa Simón:

—Ka'an ní xí'ín, maestro.

41Dá nì kaa na:

—Nì sà io iin taa sà dasá tóo dī'ón. Ta uú taa sà tái noo rá. Iin ra sà tái o'on ciento dī'ón plata, ta iin ka ra sà tái uú diko uxí. **42**Ta kò ní'í ta'on ndin nduú ra dī'ón dánaa rá ña tái ra. Ta kúú nì xī'o ká'ano va ini tã kúú sato'o dī'ón ñoo sa'a ndin nduú tã ñoo. Ta viti, ka'an yó'ó ná kande'á, ¿ndí káa tã ñoo kú'u cháá ka ini sa'a tã kúú sato'o dī'ón ñoo?

43Dá nì kaa Simón:

—Taó kuendá yu'u ña tã nì sà tái kua'a cháá ka dī'ón ñoo kúú ra kú'u cháá ka ini sa'a tã kúú sato'o dī'ón ñoo.

Dá nì kaa Jesús:

—Ndaa nda'o nì ka'on.

44Dá nì nandíó koo na nì sà nde'é ná noo ñá'a ñoo, dá nì kaa na xí'ín Simón:

—¿Á nì xinon táto'on nì kee ñá'a yó'o xí'ín yu'u? Tá nì ku'u yu'u ve'ón, kò ní xī'o ta'on yo'ó takuí'í ndoo sa'í. Tído ñá'a yó'o nì dakúchián sa'í xí'ín ndirá nooan. Ta xí'ín idí dinjan nì danáyaaan ña. **45**Ta ni noo'í kò ní chító ta'on yo'ó, tído ñá'a yó'o, nda rá nì kasáaj nì ku'í ve'ón, kò sá tuuán chitóan sa'í. **46**Ta ni diní'í kò ní chikodó ta'on yo'ó sití, tído ñá'a yó'o nì chi'án ndutá támi sá'an sa'a yú'u.

47Sa'a ñoo ká'ín xí'ón, va'ará kua'á nda'o kuachi kée ñá'a yó'o, tído sà nì ndoo vaan, sa'a ñoo kóni ndava'a vaán yu'u. Tído ñayuu ká'án ña cháá vá kúú kuachi na nì ndoo, noón kúú na cháá vá kóni na yu'u.

48Dá nì kaa na xí'ín ñá'a ñoo:

—Sà nì ndoo va kuachón noo Ndios.

49Ta ndidaá tã ndéi xí'ín ná mesa ñoo nì kasá'a ndátó'ón tá'an ra:

—¿Ndá yoo kúú tã káa, xiní ra, ña dándóo ra kuachi ñayuu noo Ndios?

50Dá nì kaa Jesús xí'ín ñá'a ñoo:

—Sa'a ña kándéé inon yu'u, sa'a ñoo nì kakón noo kuachón. Kua'án nó'on viti xí'an ió va'a inon.

Dá nì keeán kua'an nó'an.

Yó'o ká'an sa'a na ñá'a nì chindeé Jesús

8 **1**Tá nì ndi'í, dá nì sa'an Jesús nì xionoo na ndidaá ñoo ná'ano xí'ín ñoo kuálí, ta nì daná'a na to'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. Ta nì xionoo na xí'ín ndin uxí uú tã nì kaxi míí ná ñoo. **2**Ta nì xionoo ta'ani dao na ñá'a xí'ín ná, tá'an na nì nduyva'a na, chi dao na nì sà ño'o espíritu kini, ta dao ka na nì sà kú'u. Ta tein na ñá'a yó'o nákaa María Magdalena, tá'an ña sà ño'o usá espíritu kini nì taó Jesús. **3**Ta nákaa ta'ani ñá'a naní Juana, ña kúú ñadi'í tã naní Chuza, tá'an ra ndaá ve'e rey Herodes, xí'ín ñá'a naní Susana, xí'ín kua'á ka na ñá'a sà chindeé ñaá xí'ín ña ió noo ná.

Di'a kua'an ña nì nakani Jesús sa'a iin tã xítí tata

4Kúú kua'á nda'o ñayuu nì kii iin rá iin ñoo nì nataka noo nákaa Jesús. Dá nì kasá'a ná dákf'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na, ta kaá na:

5—Iin tã xítí nì kee ra kua'an ra kuti ra tata noño'o rá. Ta sa'a ña nì koon ni'ini ra tata ñoo, sa'a ñoo dao ña nì kuei yu'ú íchi. Ta nì sejin ni'ini

naan. Kúú nì kasáa laa, ta kúú nì seí v́a rían. ⁶Ta dao ka tata ñoó nì kuei tein yuu, ta nì xitaan. Tído nì ichian, dá chî kọ ta'ón kọ'oyo sa'án. ⁷Ta dao ka tata ñoó nì kuei tein ta'íón. Ta nì sa'ano dáó ñá xí'ín ta'íón ñoó, sa'á ñoó nì kuyáta váán nì kee rá. ⁸Ta kúú dao ka tata ñoó nì kuei noo kúú ño'ó va'a. Kúú nì sa'ano va'a vaan. Ta kúú kuá'a ndava'o noni nì xí'oan, dá chî iin ciento noni nì xí'o iin iin tata ñoó —kaá Jesús.

Tá nì ndí'i nì ka'an na dión, ta kúú nì'i nda'o nì ka'an na:

—Ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kúú kueídó'o va'a ndó!

⁹Dá ví nì ndato'ón ñaá ɬa xionoo xí'ín ná:

—¿Ndí dándáki to'on nì dakí'in tá'an ní nì ka'an ní xí'ín ndu'u?

¹⁰Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Noo ndo'ó nì xí'o Ndios ña kandaá ini ndo ña ná'á mií ná sa'a ndi kée na dándáki na. Tído dáki'in tá'an yu'u dao ña'a xí'ín to'on dána'i noo dao ka ñayuu, dá kían, va'ará ndidaá ka vían ndé'é ná, tído o kandaá ta'on ini na ndi kóni kaaan, ta va'ará ndidaá ka vían ná kueídó'o na, tído o kátóni ta'on ini na.

Nákani Jesús ndi kóni kaa ña nì daná'a na sa'á ɬa xiti tata

¹¹Di'a dándáki to'on nì dakí'in tá'in nì ka'in xí'ín ndó. Kana'á ndó ña tata ñoó kúú to'on Ndios. ¹²Ta yu'ú íchî noo nì kuei dao tata ñoó, ñoó kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios, tído kasaá ña u'u, ta kúú díta váán to'on Ndios ña nákaa níó ná, dá ná o kándisa naan, ta o ní'i ná ña káki

na. ¹³Ta tein yuu noo nì kuei dao ka tata ñoó, ñoó kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta nátiin naan xí'an kádi'í ini na. Tído kọ ta'ón yo'an ini níó ná, sa'á ñoó tóó vá kándisa naan. Chî tá kásá'á ndó'o na ɬandó'ó, kúú kexoo na noo ña kándisa na. ¹⁴Ta tein ta'íón noo nì kuei dao ka tata ñoó, ñoó kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios. Tído kásá'á ndí'i cháá ka ini na sa'á ña ió noo ná, ta kátóó na koo ku'ká ná, ta ndí'i ini na sa'á ña'a luu ió ñayuu yó'o. Sa'á ñoó kọ sísa na xí'ín to'on Ndios. ¹⁵Tído no'ó'o va'a noo nì kuei dao ka tata ñoó, ñoó kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios xí'ín ndino'o ini na, ta ndíta ndaa na xí'án. Ta kọ sá tuu na kée na ña kóni Ndios.

Míían kánian na'a yo mií yó ña kúú yo kuendá Jesús, ta kueídó'o va'a yo ña dána'a na noo yo

¹⁶Kọ iin ta'on chíno'o iin íti, ta chíkani ndei na iin kidi nooán, ta ni kọ chíkani de'é naán ɬixi xito. Di'a noo dikó chínoo naan, dá ná katoon noo ndidaá na koku'u ini ve'e. ¹⁷Chî ndidaá ña'a dá'i noo ndo viti, dáí ña natuuan. Ta ndidaá vá ña'a ñó'o de'é viti, dáí ña natuuan, dá ná katoon nooán. ¹⁸Ta kueídó'o va'a ndó ña ká'in xí'ín ndó, chî ndidaá na natiin to'on ká'in, noon kúú na ní'í ña kandaá cháá ka ini na. Tído ndidaá na kọ xí'ín natiin to'on ká'in, noon kúú na kexoo ña ká'an ná ná'á ná —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì kasáa na ve'e Jesús nándukú ñaá ná

¹⁹Dá nì kasáa naná Jesús xí'ín ñani na nándukú ñaá ná. Tído kọ ní kúu

ta'on natuu yati na noo ío nā, chi kua'á nda'o ñayuu ni nataka ñoó. **20**Dá ni kasto'on iin ñayuu nákaa tein ñayuu kuá'a ñoó xí'ín Jesús:

—Naná ní xí'ín ñani ní ndíta na sata vé'e, ta kóni nā ka'an nā xí'ín ní.

21Dá ni kaa Jesús xí'ín ñayuu kuá'a ñoó:

—Ndi ndáa ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándáan, noón vá kúú nanáí xí'ín ñanií.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda Jesús choon noó tachi xí'ín taño'o

22Iin kuu, dá ni kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ini iin barco. Dá ni kaa nā xí'ín rá:

—Ná ko'ò chika'anda yo iin ka xoo yu'ú taño'o.

Dá ni kee na kua'an nā. **23**Ta tein yá'a na kua'an nā noó taño'o ñoó, kúú ni kidí va Jesús. Kúú iin ndakána va ni kasá'á kána tachi déen noó taño'o. Sa'á ñoó ni kasá'á kokee takuí ini barco. Ta ío nda'o ío ña keta ka'ani ra ini takuí ñoó.

24Dá ni natuu yati taa xionoo xí'ín Jesús noo kándu'u ná. Dá ni dandóto ñaá rá, ta kaá rā xí'ín ná:

—¡Maestro! ¡Maestro! ¡Ío ña kuu yo!

Dá ni ndoto Jesús. Dá ni sa'anda nā choon noó tachi xí'ín taño'o ñoó. Kúú ni sa tuu va tachi ñoó xí'ín ña ndakuei noó taño'o, ta kúú ni nakáa tádi vá rá. **25**Tá ni ndi'i, dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ko kándéé iní ndo yu'u?

Kúú ni yu'ú nda'o taa xionoo xí'ín ná ñoó, ta ni naá iní rā. Dá ni kasá'á ndátó'ón tá'an míí rá:

—¿Ndá yoo ví kúú nā yó'o, chi nda tachi xí'ín taño'o seídó'o choon sa'ándá nā?

Di'a ni kuu tá ni taó Jesús espíritu kini ni sa ño'o ini iin taa

26Dá ni saa nā iin ka xoo taño'o noo kúú kuendá Gadara, ña xírndaatá'an xí'ín kuendá Galilea. **27**Dá tá ni noo Jesús barco ñoó, dá ni kasáa iin taa ñoó ñoó, ta sa na'á nda'o ño'o espíritu kini ini rā, ta ko ndíxi ta'on ra dá'on, ta ni ve'e ko ío rā, chi ini káo noo ño'o ndíi va ío rā.

28Tá ni xini rā Jesús, kúú ni'í nda'o ni kayu'ú rá. Dá ni sa kuíin xítí rá noo ná, dá ni kasá'á ni'í nda'o ká'an rā xí'ín ná:

—¿Ndá kián ndó'o ní xí'ín yu'u, Jesús, míí ní nā kúú de'e Ndios ndáya'i? Seí nda'áví noo ní ña ná dá'a ni dándó'o naní ní nioí.

29Dióon ni kaaan, dá chi sa sa'anda va Jesús choon noón ña ná kankuei ña ini taa ñoó ko'an. Sa na'á nda'o ño'an dándákian taa ñoó. Chi va'ará sa so'oni ñayuu ndá'a rá xí'ín sa'a rá xí'ín cadena xí'ín kaa viti, tído vaá óon va sa'ándá rā cadena ñoó. Ta sa kendúsá espíritu kini ñoó xí'ín rá kandaka ñaáán kua'an noo kúú ño'ó íchí. **30**Dá ni ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá ni kaa espíritu kini ñoó:

—Legión naníí.

Dióon ni kaaan chi kua'á nda'o espíritu kini ño'o ini taa ñoó. **31**Dá ni seí nda'í ña noo Jesús ña ná dá'a ni tanda'á ñaá ná ko'an nda maá noo iin naá. **32**Ta kua'á nda'o kochí ño'o sásá'an ndíka yúku ñoó. Dá ni seí nda'í espíritu kini ñoó noo Jesús ña ná

konó ná ko'an ndu'an ini ri. Dá ni sonó ná nooán. **33**Ta kúu ni kankuei espíritu kini ñoo ini taa ñoo. Dá ni sa'an ni ndu'an ini kochí ñoo. Dá ni taxí tá'an ndi ndi'i rí kua'an ri yu'ú da'ò. Dá ni kuei ndava'a rí ini taño'o ñoo. Ta kúu ni kandaari, dá ni xi'i ri.

34Dá tá ni xini tã ndáka kochí ñoo ñã dión ni ndo'o rí, dá ni taxí tá'an ra kua'an ra kastò'on ra xí'ín na ndéi ñoo ra xí'ín na ndéi yúku sa'á ñã ni kuu dión. **35**Dá ni kankuei ñayuu ñoo kua'an na kande'é ná ñã ni kuu. Tá ni saa na noo iin Jesús, kúu ni xini na ñã ió taa ni sa ño'o espíritu kini ñoo noo sá'a ná. Ta kúu sa ndíxi va ra dá'on ió ra. Ta sa iin taa ió va'a vá kúu rá. Kúu ni yu'ú nda'ò ñayuu ñoo. **36**Ta ñayuu ni xini ñã ni kuu dión kúu na ni nakani xí'ín dao ka ñayuu ndi ni kuu ni nduva'a taa sa ño'o espíritu kini ñoo. **37**Dá ni kasá'a ndidaá ñayuu ndéi chí kuendá Gadara ñoo seí nda'í na noo Jesús ñã ná ko'on na iin ka xí'án, dá chi yu'ú na sa'á ñã ni kuu dión. Dá ni kaa Jesús ini barco ko'on na. **38**Tído ni seí nda'í taa ni sa ño'o espíritu kini ñoo noo ná ñã ná konó ná ko'on ra xí'ín ná. Tído ni sa'anda Jesús choon noo rá ñã ná no'o ra, ta kaá na xí'ín rá:

39—Nandió koo kua'an nó'on ve'ón, ta nakanón xí'ín na ñooon sa'a ndidaá ñã'a ndato ni kee Ndios xí'ón.

Dá ni ki'in ra kua'an nó'o rá. Ta ni kasá'a rá nakani ra xí'ín ndidaá na ñoo ra sa'a ndidaá ñã'a ndato ni kee Jesús xí'ín rá.

Di'a ni ndo'o de'e di'í tã naní Jairo xí'ín ñã ni ndo'o iin ñá'a ndó'o kue'e tái ni

40Dá ni nandió koo tuku Jesús ni ndisáa na iin ka xoo taño'o ñoo. Dá

ni natiin va'a ñaa kuá'a nda'ò ñayuu xí'an kádii ini na, chi sa ndéi ndidaá vá ná ndáti ñaa ná. **41**Dá ni kasáa iin taa naní Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noo nátaaka na Israel ndéi ñoo ñoo. Dá ni sa ku'ín xití rá noo Jesús. Dá ni seí nda'í ra noo ná ñã ná ko'on na ve'e ra, **42**chi ni kaa ra ñã ió iin tó'on de'e di'í ra, ta ió xi uxí uu kuia, ta sa xí'i va xi. Dá ni kee Jesús kua'an na xí'ín rá, ta dándúti ñaa ñayuu kuá'a kua'an xí'ín ná ñoo. **43**Ta tein ñayuu ñoo nákaa ta'ani iin ñá'a ndó'o kue'e tái ni, ta sa ni xino uxí uu kuia ndó'an dión. Ta sa ni dandí'i vaan di'ón né'e va'án ni chiya'avián tã kétátá ñaa. Tído ni iin tó'on ta'on ra ko ní kándeé nduva'án. **44**Dá ni natuu yatián sata Jesús. Dá ni kaka'on ndá'an yu'ú dá'on ná. Ta kúu vití'ón di'a ni natuu ni ñoo.

45Dá ni kaa Jesús:

—¿Ndá yoo ni kaka'on ndá'a dá'amaí?

Tído ni iin tó'on ñayuu ñoo ko ní ka'an. Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

—Maestro, ñayuu kuá'a yó'o kúu na dándúti ñaa. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ndátò'on ní ndá yoo ni kaka'on ñaa?

46Dá ni kaa Jesús:

—Koó, chi ni dakó'on ndá'a iin ñayuu dá'amaí, chi ni kandaá ini ñã ni nduva'a iin ñayuu ni kee ndééí —kaá na.

47Tá ni kandaá ini ñá'a ñoo ñã o kúu ta'on chide'áan ñã ni keeán, kúu ni kasáaan noo Jesús, ta ndéi niñoán. Dá ni sa ku'ín xití'án noo ná. Ta noo ndidaá ñayuu ñoo ni nakanián ndiva'a ni kaka'on ndá'an dá'on Jesús, ta ni nakani

ta'anián ña vití'ón kuií vá ñi nduᵛa'án tá ñi keeán dión. ⁴⁸Dá ñi kaa Jesús xí'án:

—De'e di'í, ñi nduᵛa'ón sa'á ña kándéé inóon yu'u. Ta viti, kua'án nó'on ve'ón xí'an ió va'a inóon.

⁴⁹Ta kúú ká'an ií vá Jesús íin na xí'án, kúú ñi kasáa iin ɬa ñi kii ve'e Jairo, ɬa dándáki ve'e noo nátaqa na Israel ñoó, dá ñi kaa ra xí'ín rá:

—Sa ñi xi'í va de'e di'í ní. Ná dá'a ka ñi dáta'án ní maestro xaan.

⁵⁰Tá ñi seídó'o Jesús ña ñi ka'an ra dión, dá ñi kaa na xí'ín Jairo:

—O sa yu'óon. Sava'a yu'u kandeé inóon, ta kúú nduᵛa'a xi.

⁵¹Dá tá ñi saa na ñi ku'u na ve'e ra, ta ko ní sóno ná ña ku'u dao ka ñayuu xí'ín ná, sava'a Pedro xí'ín Jacobo, xí'ín Juan xí'ín tatá tadi'í ñoó, xí'ín naná va xi. ⁵²Ta ndidaá ñayuu ndéi ñoó ndé'í ña ndéi na, ta nda'í káyu'u ná sa'a tadi'í ñoó. Dá ñi kaa Jesús xí'ín ná:

—O sa kuáki ndó, chi ko ní xi'í ta'on xi, kídí va xi.

⁵³Ta kúú ndidaá ñayuu ñoó ñi saki ndaa va na Jesús sa'á ña ñi ka'an na dión, chi ná'á vá ná ña sa ñi xi'í va xi. ⁵⁴Dá ñi tiin Jesús ndá'a xí, dá ñi kaa na xí'ín xí:

—Di'í ló'o, ndakoo.

⁵⁵Ta kúú ñi nataki va xi. Ta kúú vití'ón vá ñi ndakoo xi. Dá ñi sa'anda Jesús choon noo na ve'e xi ña ná k'i'o na ña'a kasá'an xi. ⁵⁶Ta tatá xi xí'ín naná xi ñi naá nda'o ini na. Tído ñi sa'anda Jesús choon noo ná ña ná o sa nákani na xí'ín ni iin tó'ón ñayuu sa'á ña ñi kee na.

Yó'o ñi sa'anda Jesús choon noo ɬa xionoo xí'ín ná ña ná ko'on ra dána'a ra sa'á to'on va'a Ndios

9 ¹Dá ñi ndítútí Jesús ndin uxí uu ɬa xionoo xí'ín ná. Dá ñi xí'o na choon noo rá ña kandeé rá taó rá ndidaá espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta kandeé rá nduᵛa'a ra ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e. ²Dá ñi ɬanda'á ñaá ná kua'an ra dána'a ra sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios, ta nduᵛa'a ra na kú'u, ³ta kaá na xí'ín rá:

—Ni iin ña'a o sa koo ini ndo kane'e ndó ko'on ndo ichi, o sa kane'e ndó yíto katuu ndó ko'on ndo, ni léka ndo, ni pan, ni di'ón, ta o sa kane'e ndó iin ka kotó nadaon ndó. ⁴Ta ndi ndaa mií vá ve'e ñi saa ndo ñi ku'u ndó, sava'a ñoó ní kandeí ndó nda ná kasandaá kuu kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo. ⁵Ta ndi ndaa mií vá ñoo noo ko ní xiin na natiin va'a na ndo'ó, ta kúú kankuei ndó ñoo ñoó, ta kidi ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo kían ná'a ña ko náta'an ini Ndios xiní na na ñoo ñoó —kaá Jesús.

⁶Dá ñi kankuei ɬa ñoó kua'an ra ndidaá ñoo dána'a ra to'on va'a sa'a Jesús, ta sa nduᵛa'a ra na kú'u ndéi iin iin xí'án noo xionoo ra.

Naá iní rey Herodes kée ña ndato kée Jesús

⁷Tá ñi ni'í tó'on rey Herodes sa'a ndidaá ña kée Jesús, ta kúú ko ná'á rá ndí kían nakani ini ra. Chi dao ñayuu ñoó kaá ña ñi nataki Juan, ta noón kúú Jesús. ⁸Ta dao ka na kaá ña kúú ná profeta Elías, ta ñi ndixoo tuku na. Ta dao ka na kaá ña kúú

ná iin ka profeta ni sa io sa na'á, ta ni nataki na viti. ⁹Dá ni kaa Herodes:

—Mii yu'u ni sa'anda choon, dá ni sa'anda ra diko Juan. Tído, ¿ndá yoo ví kúú ʔa, tá'an ra seídó'i kée ña'a ndato ñóó, tá dáá?

Sa'á ñóó ndí'i ini ra koni ra Jesús.

Di'a ni kuu tá ni xi'o Jesús ña'a ni sasá'an o'on mil ʔa

¹⁰Tá ni ndisáa ʔa xionoo xí'in Jesús ni sa'an ra noo choon ni sa'anda na noo rá, dá ni nakani ra xí'in ná sa'á ña ni kee ra. Dá ni nakuaka xoo ñaá Jesús, dá ndáka ñaá ná kua'an na iin xían noo koó ñayuu ndéi yati ñoo naní Betsaida. ¹¹Tído tá ni kandaa ini ñayuu ñóó ndéi chí kua'an na, dá ni kee na tákuei ñaá ná kua'an na. Ta kúú ni natiini va'a ñaá Jesús. Dá ni daná'a na noo ná sa'a ndi kee Ndios dándáki na ñayuu na. Ta ni nduvá'a na na kú'u. ¹²Tá ni ini kuu dáá ñóó, dá ni natuu yati ñaá ndin uxí uu ʔa xionoo xí'in ná. Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Ka'anda ní choon noo ñayuu kuá'a yó'o ña ná ko'on na ñoo kuálí túu ñó'o káa, o ko'on na ve'e ndíta yúku káa, dá ná ndukú ná ña'a kasá'an na, ta ná ni'i ná noo kudí na, chí ko ʔa'ón ña'a kei ná yó'o.

¹³Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Kí'o ni mií ndó ña'a ná kasá'an ná.

Dá ni kaa ra:

—Ko ʔa'ón kuá'a ña'a né'e ndu, savá'a o'on va pan xí'in uu ʔiyaká va. Ta, ¿ndi kee ndu ko'on ndu kuiin ndu ña'a kasá'an ñayuu kuá'a yó'o? —kaá ra.

¹⁴Ta kúú rá táto'on kí'o o'on mil ʔa. Dá ni kaa Jesús xí'in ʔa xionoo xí'in ná ñóó:

—Ka'an ndo xí'in ñayuu yó'o ña ná kandeí tá tu'u tá tu'u na. Ta uu diko uxí ná kakuu iin iin tu'u na.

¹⁵Ta dión ni kee ra. Dá ni sa ndéi ndidaá kúú ñayuu ñóó. ¹⁶Dá ni tiin Jesús ndin o'on pan ñóó xí'in ndin nduú ʔiyaká ñóó. Dá ni nandé'é noo ná chí induú. Dá ni naki'o na ndivé'e noo Ndios sa'an. Dá ni sa'anda na pan xí'in ʔiyaká ñóó. Dá ni xi'o naan noo ʔa xionoo xí'in ná. Dá ni sa'an ra ni dasá ráan noo ñayuu ñóó. ¹⁷Dá ni sasá'an ndidaá kúú ná nda noo ni ndinoo va'a ini na. Tá ni ndí'i, dá ni dakúti ʔa xionoo xí'in Jesús uxí uu ʔiyiká xí'in ña'a ni kandoo noo ña ni sasá'an ñayuu ñóó.

Di'a ni kuu tá ni kaa Pedro ña Jesús kúú Cristo, na ni tanda'a Ndios kasaa dákaiki ñaá

¹⁸Iin kuu nákaa xoo Jesús ká'an na xí'in Ndios, ta yati ñóó ndéi ʔa xionoo xí'in ná, dá ni ndato'on ñaá ná:

—¿Ndá yoo kúú yu'u, kaá ñayuu ñóó?

¹⁹Dá ni kaa ʔa ñóó:

—Dao na kaá ña kúú ní Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu. Ta dao ka na kaá ña kúú ní profeta Elías. Ta dao ka na kaá ña kúú ní iin profeta ni sa io sa na'á, ta ni nataki na.

²⁰Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúú yu'u, kaá ndo'ó?

Dá ni kaa Pedro xí'in ná:

—Mii ní kúú Cristo, na dákaiki ñaá.

Kásto'on Jesús xí'ín t̄a xíonoo xí'ín ná ndí k̄ián ndo'o na, dá kuu n̄a

21Tído n̄i sa'anda Jesús choon noó t̄a xíonoo xí'ín ná ñ̄a ná o sa kóo ini r̄a ka'an r̄a xí'ín ni iin tó'ón ñ̄ayuu ndá yoo kúú ná. **22**Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Mií̄an ndúsa kánian kuá'á nda'o ñ̄a'a ndo'o naní n̄io n̄a n̄i nduu t̄a ñ̄ayuu yó'o. Ch̄i kuñó'ó ñ̄aá t̄a sá'ano ñoo, xí'ín t̄a dut̄i sakuá'a, xí'ín t̄a dána'a ley Moisés. Ta kánian kuu n̄a. Tído t̄ixi kuú ón̄i, dá natakí va na.

23Dá n̄i kaa n̄a xí'ín ndidaá t̄a ñ̄oo:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'án kanoo xí'ín yu'u, dá k̄ián kánian dánkoo ndó ñ̄a kón̄i mií ndó, ta natiin ndó cruz, ñ̄a k̄ián ió ndo kuu ndo sa'í iin rá iin kuú kuú, ta ndik̄o ndo yu'u, ná ko'ó. **24**Ch̄i ndi ndáa n̄a kón̄i dáka'ki na mií ná ñ̄ayuu yó'o, noón kúú n̄a kuu di'a. Tído ndi ndáa n̄a xí'ó mií ñ̄a kuu n̄a sa'a yú'u, noón kúú n̄a ni'í ñ̄a ka'ki na. **25**Dá ch̄i, ¿ndi k̄ián va'a ni'í ñ̄ayuu tá ná kandeé ná ni'í ná ndidaá ñ̄a ku'ká ió ñ̄ayuu yó'o, ta naá vá ná noo Ndios, ta o ní'í ná ñ̄a kataki n̄a, ká'án ndó? **26**Ta ndi ndáa ñ̄ayuu ná xíka'an noo sa'a yú'u o sa'á to'in, dá k̄ián kaka'an ta'ani noó n̄a n̄i nduu t̄a ñ̄ayuu yó'o sa'á noón tá ná kasandaá kuú nandió koo na xí'ín ndidaá ndéé ndato kómí mií ná, xí'ín ñ̄a kómí tatá n̄a Ndios, xí'ín ñ̄a kómí ángel kéchóon noo ná.

27Mií̄an ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñ̄a ió dao ndo'ó, n̄a ndíta yó'o, o kuú ta'on ndó nda ná koni ndo ndi ki'ó dándáki Ndios —kaá Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ñ̄aye'e ndaa noo Jesús xí'ín dá'on ná

28Tá n̄i ya'a on̄a kuu n̄i ka'an na dión, dá n̄i kee na ndáka na Pedro xí'ín Juan xí'ín Jacobo kua'an na din̄i iin yúku ín ñoo ka'an n̄a xí'ín Ndios. **29**Ta tein ká'an Jesús xí'ín Ndios, ta kúú n̄i ndaon va tát'o'on káa noo ná. Kúú n̄i ndukuxí dá'on ná, ta n̄i ñ̄aye'e ndaaan. **30**Ta kúú iin kuití vá n̄i na'a noo uu t̄a, ta ndíta na ndátó'ón ná xí'ín Jesús. Iin na kúú Moisés, ta iin ka n̄a kúú profeta Elías. **31**Ta ndato n̄i ñ̄aye'e ndaa noo ndíta na. Ta n̄i ka'an n̄a xí'ín Jesús sa'a ndí k̄ián ndo'o na, dá kuu n̄a, dá x̄inkoo ñ̄a kánian ndo'o na ñoo Jerusalén.

32Ta va'ará kud̄i nda'o Pedro xí'ín uu ka t̄a ñoo kón̄i r̄a, tído n̄i sa ñoo ini r̄a sa'á ñ̄a n̄i xini r̄a ñ̄a ndato n̄i ñ̄aye'e ndaa Jesús, ta ín na ká'an n̄a xí'ín uu t̄a ñoo. **33**Tá n̄i kasá'á kéxoo uu t̄a ñoo kua'an n̄a, dá n̄i kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Maestro, va'a kúú ndéi ndu'u yó'o. Ná kava'a ndu on̄i t̄iya'ó. Iian ná koo mií ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías.

Dión n̄i kaa r̄a, dá ch̄i ko ná'á ta'on ra ndí k̄ián ká'an r̄a sa'á ñ̄a n̄i yu'ú r̄a. **34**Ta tein ká'an r̄a dión, kúú n̄i naxino iin viko. Ta kúú n̄i dadá'i ñ̄aá ná. Dá n̄i yu'ú nda'o ra tá n̄i xini r̄a n̄i da'i na n̄i kee viko ñoo.

35Ta kúú nda tein viko ñoo n̄i sejd̄o'o ra n̄i ka'an Ndios:

—Ta yó'o kúú de'e man̄i yu'u. Kueídó'o ndó to'on ká'an xi.

36Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an n̄a dión, kúú nda iin tó'ón mií vá Jesús n̄i kandoo ín. Ta ko ní ká'an ndin

onì taa ñóó sa'á ña yó'o, chì tein kuu dáá ñóó kò ní nákanì ta'on ra xí'ín nì iin tó'ón ñayuu sa'á ña nì xini rā dinì yúku ñóó.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin tayíí nákaa espíritu kini

37Dá tá nì tuu noo iin ka kuu, dá nì naxino Jesús xí'ín taa ñóó sa'a yúku ñóó. Ta kúú kua'á nda'o ñayuu nì saa nì ni'í ñaá.

38Dá nì kayu'ú iin taa nákaa tein ñayuu ku'á ñóó, ta kaá rā:

—Maestro, seí nda'ávíi noo ní nduva'a ní de'e ló'í, chì iin tó'ón dinì dáá vá kúú xí nooí, **39**chì iin ndakána va tíin ñaá iin espíritu kini, ta ni'í nda'o káyu'ú xí kéean, dá sa'ání yí'í ñaáán, ta kánkuei chí'ion yú'u xí, ta kéndava'a nda'o ña xí'ín xí, ta kò xí'ín ta'an vaan dáyaá chíchí ñaá.

40Sa'á ñóó nì seí nda'ávíi noo taa xionoo xí'ín ní káa, ña ná taó rá ña, tído kò ní kándeé ta'on ra.

41Dá nì kaa Jesús:

—Nandee ká vían ñayuu kò kándisa kúú ndo'ó, ta dó'ó nda'o ndó? Ta, ¿ndidaa ká ví kì'o ndee iní sa'a ndo? Kane'e de'ón ná kii.

42Tá sa kua'an kuyati ra xí'ín tayíí ló'o ñóó noo Jesús, ta kúú nì koon ñaá espíritu kini ñóó nda noñó'o, ta nì sa'ání yí'í ñaáán. Dá nì sa'anda Jesús choon nooán ña ná ketaan kua'an. Dá nì nduva'a na tayíí ló'o ñóó. Dá nì naxì'o ñaá ná noo tatá xì. **43**Kúú nì naá iní ndidaa ñayuu ndíta ñóó sa'á ña ndato nì kee Ndios.

Yó'o nì kastò'on tuku Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

Ta tein naá ini ndidaa ñayuu ñóó sa'a ndidaa ña ndato nì kee Jesús, dá nì kaa na xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

44—Kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó, chì ko'on iin taa nakì'o ra na nì nduu taa ñayuu yó'o noo ndá'a tã xini u'u ñaá.

45Tído kò ní kátóni ta'on ini taa ñóó ndiva'a nì ka'an na dión, chì ndadí vá ñaxintóni rá, ta yu'ú rā ndato'ón rá Jesús ndi dándáki to'on nì ka'an na.

Dána'a Jesús ndá yoo kúú na ndáya'i cháá ká noo Ndios

46Dá nì kasá'á ndátó'ón kuáchì taa xionoo xí'ín ná sa'a ndá yoo kúú taa ndáya'i cháá ká tein míí rá ñóó.

47Tído nì kandaá ini Jesús ña nákanì ini rā dión. Kúú nì tiin na ndá'a iin tayíí ló'o. Dá nì chíkani ñaá ná díjn ná, **48**dá nì kaa na:

—Ndi ndáa miíó ñayuu natiin va'a ta ló'o yó'o sa'á ña kúú ná kuendá yu'u, dá kían nda míí vá yu'u natiin va'a na. Ta na nì natiin yu'u, nda Ndios nì natiin na, chì míí ná nì tanda'á yu'u veji ñayuu yó'o. Chì iin rā kò ndáya'i tein míí ndó xaan, roón kúú rā ndáya'i cháá ká noo Ndios —kaá na.

Kaá Jesús ña ñayuu kò naá xí'ín ná, noon kúú na ndíta xoo míí ná

49Dá nì kaa tã naní Juan xí'ín ná:

—Maestro, nì xini ndu'u iin taa taó espíritu kini xí'ín kuu míí ní.

Tído kọ xíonoo ta'on ra xí'ín yó, sa'á ñoó nị chítuu va ndu'u ra.

50Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—Ná dá'a ni chituu ndó ra, chị nị kọ naá xí'á, ñoón kúú nà ndíta xoo yo.

Di'a nị kuu tá nị ñanani Jesús Jacobo xí'ín Juan

51Tá sa kua'an xinkoo kuú no'o Jesús induú, dá nị chikaa ini nà ko'on ndaa nà nda ñoo Jerusalén.

52Dá nị tanda'á ná dao ɬa kua'an ra noo. Dá nị saá ra nị ku'u ra iin ñoo ló'o nákaa chí kuendá Samaria di'a, dá kenduu ra noo kande na, nị ka'án rá. **53**Tído kọ ní xíin ta'on na ñoo ñoó natiin ñaá ná, chị nị kandaá ini nà ña chí Jerusalén di'a va chíka'anda nà ko'on nà. **54**Tá nị kandaá ini Jacobo xí'ín Juan ña nị kee ñayuu ñoó dión, dá nị kaa ra xí'ín Jesús:

—Tatá, ɶ kọ kóni ní ná ka'anda ndu choon, dá ná koon ño'ó kẹi induú káa táto'on nị kee Elías, dá ná naá ndi'i noó ñayuu ñoó?

55Dá nị nandió kọo Jesús nị ñanani ñaá ná, ta kaá nà xí'ín rá:

—Kọ ná'á ta'on ndó ndí kían kedaá xí'ín ndó, dá ká'an ndo dión, **56**chị kọ ní kasaá ta'on nà nị nduu ɬa ñayuu yó'o ña kían dánaá nà ñayuu, di'a nị kasaa nà dákaá ñaá ná.

Dá nị kee na kua'an nà iin ka ñoo.

Di'a nị ka'an Jesús xí'ín dao ñayuu nị ka'án kanoo xí'ín ná

57Ta nani xika na kua'an nà íchị ñoó, dá nị kaa iin ɬa xí'ín Jesús:

—Tatá, íoí ña kanooi xí'ín mií ní ndei kúú míí vá noó ko'on ní.

58Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—Kana'ón ña ío va káo noo ñó'o ndikuii, ta ío ta'ani táka noo ñó'o laa. Tído nà nị nduu ɬa ñayuu yó'o ni noo kanóo dinị ná kọó.

59Dá nị kaa nà xí'ín iin ka ɬa ñoo:

—Nakíi, kanoo xí'ín yu'u.

Dá nị kaa ɬa ñoo:

—Tatá, konó ní dinño'ó ka ná ko'in dánduxi tatái, dá kasaai, ko'o.

60Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—Dánkoo nà kúú ndii ná dánduxi ñaá dao ka nà kúú ndii. Tído yo'ó, kua'an kanooón dána'on noó ñayuu ndi kee na ndu'u na ɬixi ndá'a Ndios.

61Dá nị kaa iin ka ɬa xí'ín rá:

—Tatá, kónii kanooi xí'ín mií ní, tído dinño'ó ka konó ní ná ko'in kasto'in xí'ín nà ve'i, dá ná kasaai, ko'o.

62Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—Iin ɬa tíin nda'á yata, ta nándiio kọo ra ndé'é rá chí sata, roón kúú ra kọ chón ta'on kuti. Kí'o dión ta'ani ndó'o nà ndí'i íí vá ini sa'á ña ío noo ná, chị kọ chón ta'on na dána'a nà sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na ɬixi ndá'a Ndios.

Sa'ándá Jesús choon noó oni diko uxị ɬa ña ko'on ra ndidaá ñoo dána'a ra

10¹Tá nị ndi'i ña yó'o, dá nị kaxi sato'o yo Jesús oni diko uxị ka ɬa. Dá nị tanda'á ná uu rá uu ra ko'on ra ndidaá kúú ñoo xí'ín iin rá iin xían noó ko'on mií ná. ²Dá nị kaa nà xí'ín rá:

—Míían ndaa kuiti káa nda'o ña'a dákéé yó, tído cháá nda'o kúú ɬa dákéé ña, chị ku'a'á nda'o ñayuu ndei nduu ndu'u ɬixi ndá'a Ndios, tído cháá vá kúú ɬa dána'a noo ná.

Sa'á ñoó kaka ndo ña maní noo Ndios, na kúu sato'o ñayuu ñoó, dá ná tanda'á ná cháá ka òa ko'on ra dána'a ra ñoó ñayuu na. ³Kua'án ndo'ó viti, tído noo tánda'á yu'u ndo'ó ko'on ndo kakuu ndó tát'o'on léko tein ndigü'e'l lobo. ⁴Ta o sa káne'e ndó léka ndo ko'on ndo, ni noo kaño'o di'ón ndo, ta ni dao ka ndisa kayi'i ndó, ta ni o sa kakuíta too ndó ka'án ndo ndisá'án xí'in ni iin tó'ón ñayuu íchi ñoó ko'on ndo. ⁵Ta ndi kaa míí vá ve'e ni sa ndo ni ku'u ndó, dinño'ó di'a kaa ndo xí'in na ndéi ve'e ñoó: "Ná kandeí va'a ní." ⁶Tá ió iin kaa ñayuu va'a ve'e ñoó, dá kían ná kandeí va'a ndisa na. Tído tá koó iin kaa ñayuu va'a ndéi ñoó, dá kían nandió koó ña va'a ñoó noo míí vá ndó. ⁷Ta míí ve'e ñoó ní kandeí ndó. Ta keí ndó, ta ko'o ndó ndi ndáa míí vá ña'á xí'o na noo ndo. Chi iin ta kéchoon kánian ní'í ña kúu ya'i ra. Ná dá'a ni too tuku nadaon ndó ve'e noo kandeí ndó. ⁸Ta ndi ndáa míí vá ño noo ni sa ndo, ta ni natiin va'a na ndo'ó, dá kían keí ní ndó ndi kúu míí vá ña chikodó ná noo ndo, ⁹ta nduva'a ndó na kú'u ndéi ñoó, dá kaa ndo xí'in ndidaá ná: "Sa ni kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios." ¹⁰Tído ndi ndáa míí vá ño noo ni sa ndo, ta ko ní xíin na natiin va'a na ndo'ó, dá kían kankuei ndó keí ño ñoó, dá kaa ndo: ¹¹"Ñoyaká ño'o ño noo ndo, ña ni tiin sa'a ndú, ña yó'o kidi ni'ini ndu, dá kana'á ndó ña ko náta'an ini Ndios xiní na ndo'ó. Tído kana'á ndó ña sa ni kuyati va kuu ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios", kaa ndo. ¹²Ná ka'in xí'in ndó ña tá ná

kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví ndo'o na ño ñoó o duú ña ni ndo'o ñayuu kíni ni sa ndei ño Sodomá tá sa na'á.

Nda'í kúu ví na ndéi ño Corazín, xí'in na ndéi ño Betsaida, kaá Jesús

¹³¡Nda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi ño Corazín! Ta, ¡nda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi ño Betsaida! Chi tá ní kée yu'u ña ná'ano noo ñayuu ndéi ño Tiro xí'in ño Sidón tát'o'on ni kee yu'u ña ná'ano noo ndo'ó, ta kúu nda sa oon va ni nandixi nda'í na, ta ni nandei nda'í na noo ya sa'á ña ni nandikó iní na sa'á kuachi ni kee na, ní kúu. ¹⁴Sa'á ñoó tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í ka ví ndo'o ndo'ó o duú ñayuu ndéi ño Tiro xí'in ño Sidón. ¹⁵Ta ndo'ó, na ño Capernaum xaon viti, ká'án ndó ña nda induú xinkuei ndó. Tído ndo'ó kúu na ko'ono ni'ini Ndios nda maá indayá.

¹⁶Dá ni kaa Jesús xí'in ndin oni diko uxí òa ñoó:

—Ndi ndáa ñayuu seíd'o'o to'on ká'án ndo, dá kían nda yu'u seíd'o'o na. Ta ndi ndáa ñayuu kuño'ó ñaá, ta nda yu'u kuño'ó ná. Ta ndi ndáa ñayuu, tá kuño'ó ná yu'u, kuño'ó ta'ani na tatá Ndios, na ni tanda'á yu'u veíi —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni ndusáa oni diko uxí òa ñoó

¹⁷Tá ni nandió kuéi oni diko uxí òa yó'o ni ndisáa ra noo choon ni sa'an ra, kúu kádií nda'o ini ra. Dá ni kaa ra xí'in Jesús:

—Tatá, nda espíritu kini seídó'o ñaá tá sa'ándá ndu choon nooán xí'ín kuu mií ní.

18Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Jaan, chi nì xini yu'u nì kankao ña u'u nda induú tató'on kì'o kánkao tasa. **19**Miían ndaa kuiti nì xì'oi choon noo ndo, sa'á ñoó koó ña'a ndo'o ndó tá ná kuein nakána ndó sata koó, xí'ín tídó'oma. Ta nì xì'oi ta'anii choon noo ndo ña kandeé ndó xí'ín ndidaá ndée kómí ña u'u, ta ni iin ña'a o kandeé kendava'an xí'ín ndó. **20**Tído ná dá'a ni kadii téi ini ndo sa'á ña seídó'o espíritu kini choon sa'ándá ndo. Di'a kadii cháá ka ini ndo sa'á ña sa kándodó vá kuu ndo noo tuti Ndios nda induú.

Kadii nda'o ini Jesús kée Espíritu ii Ndios

21Dá nì nakutí Jesús xí'ín ña kadii ini na nì kee Espíritu Ndios, dá nì kaa na:

—Kéká'ano yu'u mií ní, tatá Ndios, mií ní kúu sato'o induú xí'ín noño'ó yó'o, chi nì chikáa de'é ní ña yó'o noo na ndichí, xí'ín na kátóni ini. Ta nì na'a nían noo na ko kátóni va'a ini. Jaan, kì'o dión nì kee ní, tatá, chi kì'o dión nì nata'an ini mií ní.

22Ta ndidaá ña'a nì nakì'o tatá Ndios noo yu'u. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ná'á ndá yoo kúu de'e Ndios, chi iin tó'ón diní miíó tatá Ndios kúu na ná'á ñaá. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ná'á tatá Ndios, chi iin tó'ón diní de'e va na kúu na ná'á ñaá, xí'ín na nì chikaa ini de'e Ndios na'a na noo —kaá na.

23Dá nì nandió ko na nì sa nde'é ná noo taa xionoo xí'ín ná, dá nì kaa na xí'ín sava'a mií vá taa ñoó:

—Ndiká'an ndi kúu ví na xiní xí'ín noo ña xiní mií ndó viti. **24**Chi ká'in xí'ín ndó ña kuá'á ndava'o profeta xí'ín rey nì ka'an rá koni ra ña xiní ndo'o viti, tído ko ní xiní ta'on raan. Ta nì ka'an rá kueídó'o ra to'on seídó'o ndó viti, tído ko ní seídó'o ta'on raan —kaá na.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'á ña va'a nì kee iin taa kuendá Samaria

25Tá nì ndi'i, dá nì nakuíin ndichi iin taa dána'a ley, dá chi kóni ra korndodó rá Jesús. Dá nì ndato'ón ñaá rá:

—Maestro, ¿ndí kían kánian keei, dá nì'í ña kataki chíchíí?

26Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndi kaá ley Moisés? ¿Ndi kían kánda inon ña ká'an?

27Dá nì kaa taa dána'a ley ñoó:

—Di'a va kaáan: “Konì ndo sato'o yo Ndios xí'ín ndino'o nio ndo, xí'ín ndino'o ini mií ndó, xí'ín ndidaá kúu ndée ndo, xí'ín ndidaá ñaxintóni ndo. Ta ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó tató'on kì'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó.”

28Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'a nda'o nì nandió né'ón ña nì ndato'ín yo'ó. Kua'an viti, ta keeón ña, dá konon kataki chíchón.

29Dá nì ndukú taa ñoó ndi kee ra kenda ra ña ká'an mií rá. Kúu nì kaa ra xí'ín Jesús:

—¿Ndá yoo kúu ñayuu xí'ín yu'u ñoó?

30Dá nì ka'an Jesús xí'ín rá:

—Iin kuu dá nì keta iin taa ñoo Jerusalén. Dá nì kee ra konoo ra kua'an ra íchi kua'an chí ñoo Jericó di'a. Ta íchi ñoó nì kankuei taa kuí'íná nì tiin ñaá rá. Kúu nì taxí vichí ñaá rá.

Ta kúú nì kani kini ñáá rá. Sà ndà kuu rā. Dá nì kee tã kuí'íná ñóó kua'an rā. **31**Ta kúú íchì ñóó konoo iin tã dutì kua'an rā. Tá nì xini rā kándu'u tã nì tãrkue'e ñóó, ta kúú nì kaõ xoo va ra nì yã'a ra kua'an rā. **32**Kúú nì kasandaá ta'ani iin tã levita kéchóon ve'e ño'o ká'ano kua'an rā. Tá nì xini rā kándu'u tã nì tãrkue'e ñóó, kúú nì kaõ xoo ta'ani ra nì yã'a ra kua'an rā. **33**Tído iin tã kuendá Samaria kua'an ta'ani íchì ñóó. Tá nì xini rā kándu'u tã nì tãrkue'e ñóó, kúú nì kixian nì ku'u nda'o ini rā sa'a rá. **34**Ta kúú nì natuu yati ra noõ kándu'u roõn. Dá nì kuei ra sití xí'ín vino noõ nì tãrkue'e ñóó, dá nì kao noo raán iin dá'on. Dá nì chinóo ñáá rá sata burro rā né'e ra kua'an rā. Dá nì saã rā iin ve'e noo kídì ñayuu xíka íchì ñóó. Dá nì sã io rā nì sã ndaa ñáá rá. **35**Tá nì tũu noõ iin kã kuú nì kasandaá hora ko'on rā. Dá nì taó rá uu di'ón plata, dá nì xí'o raan noõ sato'o ve'e ñóó. Dá nì kaa rã xí'ín rá: “Kee ní ñã manì koto ní tã yó'o. Tá nì kãndaa ní cháá kã di'ón míí ní nì xito ní rã, dá tá ná nandió kooi, dá nandió né'i di'ón ní”, kaã rã. **36**Ta viti, ¿ndí káa iin tã noõ ndin oni tã yó'o ná'a ñã miãan ndaa ndisa ñayuu xí'ín rá kúú tã nì ðarkue'e tã kuí'íná ñóó, ká'an yó'o?

37Dá nì kaa tã dána'a ley ñóó:

—Tá'an rã nì ku'u ini sa'a tã nì tãrkue'e ñóó.

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta kì'o dión ta'ani kua'an yó'o keeón.

**Di'a nì kuu tá nì sã io Jesús ve'e
Marta xí'ín María**

38Dá nì kee Jesús sã xíka na kua'an nã. Dá nì saã nã iin ñoo ló'o,

ta ñóo ió iin ñá'a naní Marta. Ta nì natiiin va'an Jesús ve'an. **39**Ta ió iin ku'an naní María, ta nì saaan nì sã kooán noõ sã'a Jesús, ta ióan seídó'an ñã dána'a nã. **40**Tído ndí'i cháá kã ini Marta kéeán choon ió nooan. Dá nì natuu yatián noõ ió Jesús, dá nì kaaan xí'ín ná:

—Tatá, ¿á ko ndé'é ní ñã iin tó'on vá yu'u nákaã kéchóon, ta ió oon ku'i? Ka'an ní xí'ín xí ná chindeé tá'an xi xí'ín.

41Dá nì kaa Jesús xí'ín:

—Marta, Marta. Ndí'i nda'o ini yó'o, ta nákanì inon sa'a kua'a nda'o ñã'a. **42**Tído iin tó'on vá ñã'a kíã ndáya'i cháá kã. Ta ñóó kíã nì kãxi María yó'o, ta ni iin tó'on ñayuu ko kánian ketéin noõ xí kueídó'o xi yu'u —kaã nã.

**Di'a kua'an ñã nì ðaná'a Jesús sa'a
ndi kee yó ka'an yó xí'ín Ndios**

11 **1**Di'a nì kuu tá nákaã Jesús ká'an nã xí'ín Ndios iin xían. Tá nì ndi'i nì ka'an nã xí'ín Ndios, dá nì kaa iin tã xionoo xí'ín ná ñóó:

—Tatá, dána'a ní noõ ndu'u ndi kee ndu ka'an ndu xí'ín Ndios táto'on nì ðaná'a Juan noõ tã sã xionoo xí'ín ná.

2Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, di'a kaa ndo xí'ín ná:

Tatá míí ndu'u, nã ió induú, ná natiin kuú míí ní ndidaá tá'an ñãñó'ó.

Ta ná kii ní dándáki ní ñayuu yó'o.

Táto'on kì'o kée ní ñã kóni ní induú xaã, kì'o dión ta'ani ná koo noñó'o yó'o.

3 Ta kị'o ní ña xínñó'ó ndu'u kei ndú iin iin kuu kuu.

4 Ta ká'ano koo ini ní sa'á kuachi ndu táto'on kị'o xí'o ká'ano ta'ani ini ndu'u sa'á na yá'a noo ndú.

Ta o sa kónó ní kuei ndu noo kuachi, ta dákaki ní ndu'u noo ña kini.

5 Dá ni kaa ta'ani na:

—Ta ndi ndáa ndó ió iin amigo, ta dao ñoo kua'an ndo ve'e na, ta ká'an ndo xí'ín ná: “Amigo, tei tóo ní oni pan nani'í, 6 dá chi ni kasáa iin amigoj ve'i, ta xíká ni kii ra, ta ko ta'ón ña'a kị'oi kei rá.” 7 Dá kaa na xí'ín ndó nda maá ini ve'e na: “O sa dáta'oon yu'u, chi sa ndadí vá yé'í, ta sa kándu'u vái kídii xí'ín de'i noo xító. Sa'á ñoo o kúu ta'on nakooi kị'oi ña nooon.” 8 Tído va'ará ná o náko na kị'o naan noo ndo sa'á ña kúu ná amigo ndo, tído sa'á ña ká'an téi ndo ndíta ndó, sa'á ñoo nakoo na kị'o na ña xínñó'ó ndó.

9 Tído yu'u ká'an xí'ín ndó, kaka ndo ña xínñó'ó ndó noo Ndios, ta kúu ni'i vá ndóan. Nandukú ndóan, ta kúu ni'i vá ndóan. Dákásá ndó yé'é, ta kúu nono váan noo ndo. 10 Dá chi ndidaá na xíkáan, ta ni'i náan. Ta ndidaá na nándukú ña, ta ni'i náan. Ta ndidaá na dákásá yé'é, ta nonoan noo ná.

11 Ta ndi ndáa ndo'ó, na kúu tatá, tá xíká de'e ndó pan kei xí noo ndo, ¿á xí'o ndó iin yuu noo xí? O, tá xíká xí iin tiyaká kei xí, ¿á xí'o ndó iin ko noo xí? 12 O, tá xíká xí iin nduu kei xí, ¿á xí'o ndó iin tido'oma noo xí? 13 Koó, dá chi va'ará kúu ndó ñayuu kini, tído ti'a ndó kị'o ndó ña va'a noo de'e ndó. ¿Á ko

ná'a ta'on ndó ña sa kaá ka ví tatá Ndios, na ió induú? Chi kị'o na Espiritu i ni ná noo ndi ndáa na xíká ñaá noo ná —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni kaa dao ñayuu ña taó Jesús espíritu kini kée ña u'u

14 Iin kuu nákaa Jesús taó na iin espíritu kini, tá'an ña ni keñ'i iin taa. Dá tá ni keta espíritu kini ñoo kua'an, kúu ni naka'an va taa ñoo. Kúu ni naa ndava'o iní ñayuu ndéi ñoo. 15 Tído dao ñayuu ñoo ni kaa:

—Beelzebú, tá'an ña kúu sato'o espíritu kini, ñoo vá kían xí'o choon noo taa káa, sa'á ñoo kándéé rá taó ra espíritu kini —kaá na.

16 Ta dao ka ñayuu ñoo kátóo korndodó ná Jesús, sa'á ñoo ni xika na ña ná kee na iin ña'a ndato chí induú. 17 Tído sa ná'á vá Jesús ndi nákanini ini na. Dá ni kaa na xí'ín ná:

—Kana'á ndó ña tá naa tá'an iin rey xí'ín ñayuu dándáki ra, dá kían naa vá choon né'e ra. Ta tá tá'anda tá'an ñayuu ndéi ini iin ve'e, dá kían naa vá noo ndéi na. 18 Ta dión ta'ani ndo'o ña u'u mií noo tá kasá'á ta'anda tá'an xí'ín ña kéchóon nooan, chi, ¿ndi koo kaka choon né'an? Tído ndo'ó kúu ra ká'an ña xí'ín choon ni xí'o Beelzebú taó yu'u espíritu kini kéchóon nooan. 19 Chi tá taó yu'u espíritu kini xí'ín choon ni xí'o Beelzebú nooí, dá kían, ¿ndá yoo ni xí'o choon noo ndá'a taa ñoo mií ndó ña taó rá espíritu kini, tá dáá? Tído taa ñoo kúu ra ná'a ña o duu ña ndaa kían ká'an ndo sa'í. 20 Tído tá taó yu'u espíritu kini xí'ín choon ni xí'o Ndios nooí, dá kían kana'á ndó ña miían ndaa kuiti sa ni kasandaá va kuu ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

21 Tá ió iin ɬaa ndakí ndaá ɾa ve'e ra xí'ín espada, dá kían ni iin tó'ón ñayuu o kúu ku'u ki'in kuí'fná ná ña'a ió noo rá. 22 Tído tá ni kasáá iin ka ɬaa ndakí cháá ka noo ió ɾa, dá kían vaá óon va kandeé rá xí'ín rá, ta kuio ndaa ndi'i ra espada ɾa, tá'an ña sa kandeé iní ɾa sa chindeé ñaá, ta dasá ndi'i ra ña sa komí ɬaa ñoó. 23 Ta na ko ndíta xoo yu'u, noón kúu na xiní u'u ñaá. Ta na ko chindeé yu'u xí'ín ña kéei, noón kúu na dátúú di'a ñaá.

**Di'a ndó'o iin ɬaa tá nándiío kojo
espíritu kini nákaaen ini ɾa**

24 Tá keta iin espíritu kini ini iin ɬaa, dá kían kua'an iin xían noó ichí ndukúán noo nani'i ndéeán. Tído tá ko nani'án noo nani'i ndéeán, dá kasá'á nákanini: “Nandiío kojo tukui no'i ve'e noó ni ketai veii”, kaáan. 25 Tá ni nasáaen ni ndu'an ini ɬaa noó ni sa ioan, kúu ndato ni natu'án, ta ñochí vii káaan. 26 Dá kua'an kuakaan usa ka espíritu kini cháá ka o duú mián, dá nasáaen ndu'an kaño'an ini ɬaa ñoó. Ta kúu ka'í ka ví kasá'á ndo'o níó rá o duú táto'on ki'o ni sa ndo'o níó rá sa kee espíritu kini mií noó ñoó —kaá Jesús.

**Ndiká'án ví ñayuu seídó'o to'on Ndios,
ta kée na choon sa'ándáan, kaá Jesús**

27 Tein ká'an na to'on yó'o, kúu ni kayu'ú vá iin ña'a tein ñayuu kuá'a ñoó:

—Ndiká'án ndi kúu ví ña'a ni ñakáki mií ní, na ni ñachíhí mií ní.

28 Dá ni kaa Jesús:

—Ndiká'án ndi kúu cháá ka ví na seídó'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándáan.

**Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'a
ñayuu xíka ña kee na iin ña ndato**

29 Ta kúu ni kasá'á só'óni tá'an ñayuu kuá'a ñoó kua'an na noo iin Jesús. Dá ni kasá'á Jesús ká'an na xí'ín ná:

—Ñayuu kinni nda'o kúu ndo'ó, na ndéi tiempo viti, dá chi xíka ndo ña kee yu'u iin ña ndato, dá kandía ndó yu'u. Tído ni iin tó'ón ña ndato o kéei noo ndo, sav'a'a ña ndato ni kee Ndios xí'ín Jonás kúu ña ndato koni ndo ndo'i. 30 Chi táto'on ni kee Ndios iin ña ndato xí'ín Jonás tá ni ɬanda'a ñaá ná ni sa'an na ñoo ká'ano naní Nínive, ki'o dión ta'ani kee na iin ña ndato xí'ín na ni nduu ɬaa ñayuu yó'o noo ndo'ó, na ndéi tiempo viti.

31 Ta nakuiin ndichi ña'a sa ñandáki chí Sur di'a tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, ta ka'an kuachián sa'a ñayuu ndéi tiempo viti, dá chi nda noo xíka cháá ka ñayuu yó'o ni kixián ni seídó'án ña ndichí rey Salomón. Ta iin ɬaa ndaya'i cháá ka kúu na iin ká'an xí'ín ndó vití'ón o duú rey Salomón ñoó. 32 Ta dión ta'ani nakuiita ndichi ñayuu ni sa ndei ñoo Nínive tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ñayuu, ta ka'an kuachi na sa'a ñayuu ndéi tiempo viti. Dá chi tá ni ñaná'a Jonás to'on va'a sa'a Ndios noo ná, ta kúu ni ñandikó vá iní na sa'a kuachi sa kee na. Ta iin ɬaa ndaya'i cháá ka kúu na iin ká'an xí'ín ndó vití'ón o duú Jonás —kaá Jesús.

**Ká'an Jesús sa'a ña dátoon noo yo
Dá ni kaa ta'ani na:**

33—Ni iin tó'ón ta'on ñayuu ko chĩnó'ò iin íti, dá chikaa de'é naán, ta ko chikaa naán tixi iin satò. Di'a chĩnóo naan noo dikó, dá ná katoogan noo ñayuu kásaa ve'e na. **34**Ta nduchí nóo ndo kúú tító'on iin ñó'ò nákaa tóon ñíi ndo, ña dátóon níó ndo. Sa'á ñoó tá va'a nduchí nóo ndo, dá kían iin níí vá túu noo ndo. Tído tá ko vá'a nduchí nóo ndo, dá kían iin níí vá ñíi ndo iin naá. **35**Sa'á ñoó kaon koo ndó, dá kían ná dá'a ni nda'ò ña tóon nákaa ini níó ndo, chĩ oon ni nakuiin naá noo ndo. **36**Dá chĩ tá iin níí ñíi ndo tóon, dá kían ni lú'u ví ña iin naá koo noo ndo, chĩ ndato náye'e iin níí níó ndo, tító'on kị'ò ndato tóon iin íti —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'á ña kini kée ta fariseo xí'ín ta dána'a ley

37Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús, dá ni seí nda'í iin ta fariseo noo ná ña ná ko'on na xí'ín rá kasá'an na ve'e ra. Dá tá ni saá na, dá ni ku'u na ni sa koo na mesa. **38**Ta kúú ni naá vá iní ta fariseo ñoó tá ni xini ra ña ko ní nákata na ndá'a ná xí'ín ñaño'ó tító'on kị'ò kée mií rá, dá kasá'an na. **39**Dá ni kaa sato'o yo Jesús xí'ín rá:

—Kueídó'o va'a ndó, chĩ ndidaá ndo'ó, ta fariseo xaan, kúú ra nákata sava'a satá óon va vaso xí'ín ko'ò. Ta dión ta'ani kée ndó xí'ín mií ndó, chĩ xíni ndi kị'ò ka ví yakó níó ndo, chĩ ni nakutí ndó xí'ín ndidaá ña kini xí'ín ña ko vá'a.

40¡Nandee ka vían xixi ndó! ¿Á ko ná'á ndó ña Ndios, na ni kava'a ñíi ndo satá vé'e, noón ta'ani kúú na ni kava'a níó ndo? **41**Sa'á ñoó ndino'o

ini ndo kị'ò ndó ña'a xínñó'ó na kúnda'í, ta kị'ò dión, dá na'a ndo ña kómí ndó iin níó víí.

42Nda'í kúú ví ndo'ó, ta fariseo xaan, dá chĩ xí'ò ndó noo Ndios uxi ndu'ú mino noo iin iin ciento ndu'ú ña kána noño'ò ndo. Ta dión ta'ani kée ndó xí'ín yuku lotá xí'ín dao ka yuku xíti ndó. Tído dánkoo xoo ndó ña kee ndó ña ndaa xí'ín ñayuu xí'ín ndó, ta ko kóni ndo Ndios. Chĩ ña yó'o ta'ani kánian kee ndó, tído ná dá'a ni dánkoo xoo ndó kee ndó dao ka ña kée ndó ñoó. **43**Nda'í kúú ví ndo'ó, ta fariseo xaan, chĩ kátoó ndo kándeí ndó noo téi ndáya'i cháa ka ini ve'e noo náataka yo, ta kátoó ndo ka'an ñayuu ndisá'an xí'ín ndó xí'ín ñaño'ó noo xionoo ndó noo yá'í.

44¡Nda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo xaan! ¡Ndo'ó kúú ta uu noo! Chĩ kúú ndó tító'on iin yáí ndi ko túu nákaa, ta chíka'anda vei kúú ñayuu sataán, ta ko xí'ò na kuendá ña nákaagan —kaá na.

45Dá ni kaa iin ta dána'a ley ñoó: —Maestro, xí'ín to'on ká'an ní xaan dár'u'u ta'ani ní ndu'u.

46Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Nda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley xaan, chĩ kua'á ndava'o choon kuáchí sa'ándá ndo noo ñayuu, ña ko kándeé ná kee na, ta ni ko nátuu ndá'a ndo chindeé ndó na xí'án.

47Nda'í kúú ví ndo'ó, chĩ káva'a ndó náó saá kaño'o lásá profeta, na ni sa'ání na yatá ve'e ndó. **48**Ña yó'o xí'ò ña kándaq inio ña náta'an vá ini ndo xini ndo ña ni kee na yatá ve'e ndó xí'ín na ni sa kuu profeta Ndios, dá chĩ miían ndaa ndisa noón ni sa'ání ñaá, ta ndo'ó ndéi káva'a náó

ná. ⁴⁹Ta sa'á ña ndichí Ndios, sa'á ñoó ni kaa na di'a sa'a ndo: "Tanda'á yu'u profeta xí'in apóstol kii na, dá kane'e na to'in noó ñayuu. Ta ka'ání ñayuu ñoó dao na, ta kendava'a na xí'in dao ka na", kaá na. ⁵⁰Sa'á ñoó ndaka Ndios kuendá noó ñayuu ndéi tiempo viti sa'á ni ndidaá kúu profeta na, tá'an kirá ni xita nda ni kasá'á sa'a ñayuu yó'o. ⁵¹Chí kánian kí'o ndó kuendá sa'á ni Abel, ta nda sa'á ni Zacarías, na ni xi'i y'é'é ño'o, yati noo náa noo dóko ta duti ña'a noo Ndios. Mí'an ndaa kuiti ká'in xí'in ndó ña ndaka Ndios kuendá noó ñayuu ndéi tiempo viti sa'a ndidaá profeta ni xi'i sa na'á.

⁵²Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, dá chí sadí ndo noó ñayuu ña natiin na ña ndichí xí'o Ndios, chí ni míí ndó ko kómí ña ndichí Ndios, ta sadí ndo noó ñayuu natiin naan —kaá na.

⁵³Tá ni ndi'i ni ka'an na ña yó'o, kúu ni karyíí nda'o ta dána'a ley xí'in ta fariseo. Dá ni kasá'á rá dáta'an ñaá rá, chí ni kasá'á ndato'ón ndichí ñaá rá sa'á kua'á nda'o ña'a, ⁵⁴chí ndúkú rá ndi kee ra dátuu ñaá rá, dá ya'a na noó to'on ka'an na, dá ni'i rá ndi koo ka'an kuachi ra sa'a ná noó ta né'e choon.

Ndidaá ña'a kéde'é yo xí'in ña ka'an kayá yó natuuan

12 ¹Kúu kua'á nda'o mil ñayuu ni ñataka noo ío Jesús. Sa'á ñoó ni kasá'á seí ní'ini tá'an ñayuu ñoó sa'á ña kua'a téi kúu ná. Dá ni kasá'á Jesús ka'an na xí'in sava'a taa xionoo xí'in ná, ta kaá na:

—Kandaa ndo míí ndó noó ña dákuita tachí pan, ña kéchóon ta fariseo, dá chí ñoó kían ná'a ña kúu rá ta uu noo. ²Dá chí ndidaá vá ña'a ñó'o de'é, daí ña natuuan. Ta ndidaá vá ña'a kéde'é ñayuu, kasandaáan ña natuuan. ³Ta dión ta'ani, ndidaá ña ni ka'an de'é ndó noo íin naá, natuuan noo toon. Ta ndidaá ña ni ka'an kayá ndó sa'a dó'o iin ñayuu ini ve'e, ñoó kían nda diní vé'e dikó kanóo na kayu'ú ná kí'o na kuendá sa'an.

Ná o sa yu'ú yo ni iin tó'ón ñayuu

⁴Ta ndo'ó, amigo míí, ná dá'a ni yu'ú ndo na kandeé ka'ání yikí koño ndo, dá tá ni ndi'i, ni iin ña'a o kandeé ná kee na xí'in ndó. ⁵Tído ná kastó'in xí'in ndó ndá yoo kúu na kánian yu'ú ndisa ndó: kánian yu'ú ndo na kómí choon ña tanda'á ná ndo'ó ko'on ndo kaño'o ndó indayá tá ni ndi'i ni xi'i yikí koño ndo. Ta ká'in xí'in ndó ña na yó'o kúu na kánian yu'ú ndo. ⁶¿Á ko díko ta'on ñayuu o'on laa kuálí sa'á uu di'ón kuálí? Va'ará kí'o dión nóo ya'i rí, tído ko nándodó ta'on Ndios sa'a ni iin rí. ⁷Ta ndo'ó, nda idí diní ndo ná'á Ndios ndidaá kúu. Sa'á ñoó o sa yu'ú ndo, chí ndáya'i cháá ka ndo noo ná o duú kua'a laa kuálí.

Ná o sa yu'ú yo ka'an yo ña kúu yó kuendá Jesús noó ñayuu

⁸Dá ni kaa ta'ani Jesús: —Ká'in xí'in ndó ña ndi ndáa ñayuu ka'an ña kúu ná kuendá yu'u noo dao ka ñayuu, dión ta'ani kee yu'u, na ni nduu taa ñayuu yó'o, chí ka'in sa'a ná ña kúu ná kuendá noó

na kúú ángel kéchóon noo Ndios. **9**Ta ndi ndáa na ndátá sa'a yú'u noo dao ka ñayuu, dá kían k'i'ó dión ta'ani ndatá yu'u sa'a ná noó na kúú ángel kéchóon noo Ndios. **10**Ta ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'a na ni nduu taa ñayuu yó'o, kuu va k'i'ó ká'ano ini Ndios sa'a ña ni ka'an na. Tído ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'a na kúú Espíritu i Ndios, noón kúú na o kú'u ká'ano ta'on ini Ndios sa'a. **11**Tá ndaka ñayuu ndo'ó kua'an na ve'e noo nátaaka na o noó ta né'e choon, o noó ta kómí choon, o sa ndí'i ini ndo sa'a ndí kían ka'an ndo xí'ín rá, o ndi kaa ndo chindeé ndó mií ndó, **12**chí mií vá Espíritu i Ndios kúú na k'i'ó to'on ka'an ndo mií hora daá ñóó.

Ná o sa kátoó téi yo ña kuiká

13Dá ni kaa iin taa nákaa tein ñayuu kuá'a ñoó xí'ín Jesús:
—Maestro, ka'an ní xí'ín ñanij ná k'i'ó xi tá'í, ña kánian ni'í noó ña ni ñanoo tatá ndu noo ndú.

14Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndá yoo ni chikani yu'u ña kakuu iin taa keyíko sa'a ndo'ó, o ña ka'andaj ña'a noo ndo, ká'ón?

15Dá ni kaa na xí'ín ñayuu kuá'a ñoó:

—Kandaa ndo mií ndó. O sa kátoó téi ndo ña kuiká, dá chí va'ará ná koo kuá'a ña'a noo ndo, o k'i'ó ta'an vaan ña kandeí va'a ndó.

16Dá ni ña'á'ín tá'an na iin ña'a xí'ín to'on ni ñaná'a na, ta kaá na xí'ín ñayuu ñoó:

—Ni sa io iin ta kuiká, ta kuá'a nda'o ña'a ni kana noñó'o rá. **17**Dá ni kasá'a rá nákani ini ra: “¿Ndi koo ví viti, chí koó ve'e noó ndee va'a

ña ni kana noo xítio?” **18**Dá ni kaa ra: “Di'a va keeá, tá daá. Ko'o nakanio yáka kuálí káa, ta ndená'ano cháá ka yoán. Ta ñoó taán va'a yó ndi ndí'i ña'a ni kana noñó'o yo. Ta ñoó ta'ani nataán va'a yó ndidaá ka ña'a né'e va'a yó. **19**Tá ni ndí'i, dá kaa yo xí'ín ni'o yo: Viti kían kuá'a nda'o ña'a né'e va'a yó keta vaan kasá'an yó kuá'a nda'o kuia. Ná nani'i ndee yo, ná kasá'an yó, ná ko'o yó, ná kadij ini yo viti”, ká'an rá nákani ini ra. **20**Tído di'a va ni kaa Ndios xí'ín rá: “In taa ko ká'i ini kúú yo'ó, dá chí mií sakuaá víti va kuuon, ta ña ni nataán vá'ón, ¿xí'ín ndá yoo kasá'an vaan?” **21**K'i'ó dión vá ndó'o ñayuu tá táxi va'a na ña kuiká kakuu ña'a mií ná, tído ko kuiká ta'on na noo Ndios —kaá Jesús.

Ndios kúú na ndáka ñaá

22Dá ni kaa na xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Sa'a ñoó ná ka'in xí'ín ndó, o sa ndí'i ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó, dá kataki ndo, ta ni sa'a dá'on kandii ndó, dá kadá'i ñí ndo. **23**Chí ió ña'a ndáya'i cháá ka kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ni ndó. Ta ió ña'a ndáya'i cháá ka xínñó'ó ñí ndo o duú dá'on kandixi ndó. **24**Kande'é ndó tát'on ndó'o tikaká, chí ni ko chí'i rí tata, ni ko dákée rí, ta ni noó taán va'a rían, ta ni yáka rí koó. Tído xító va ñaá Ndios. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka ndo'ó o duú laa?

25¿Ndi ndáa ndó kandeé kua'ano iin kondó ndá'a cháá ka sa'a ña ndí'i ini ndo? **26**Ni ña nóo yó'o o kándeé ndó kee ndó, sa'a ñoó, ¿ndiva'a ndí'i téi ini ndo sa'a dao ka ña'a?

27 Kande'é ndó tító'on kị'o ndato sá'ano torí ndi'indi káa yúku, chí ko kéchóon ta'an vaan, ta ni ko káva'an dá'on kandixian. Tído yu'u ká'an xí'ín ndó ña ni rey Salomón, vạ'ará ndidaaen tạ kuiká nị sạ kuu ra, tído ko ní sá ndixi vạ'a ra tító'on kị'o ndato téi káa torí ndi'indi yó'o.

28 Ta kị'o dión kée Ndios xí'ín ita, tá'an ña káa yúku kuu víti, tído iin taan, chiñó'ọ ñaen ini xito. ¿Á ko ná'á ndó ña ndato kạ ví chindeé Ndios ndo'ó, tạ cháá téi kándéé ini ñaá? 29 Sạ'á ñoó ná dá'a ni ndi'i ini ndo sa'a ndí kịan kasá'an ndó o sa'a ndí kịan ko'o ndó. Ná dá'a ni kaño'o téi ini ndo sạ'án.

30 Chị sa'a ndidaá ña yó'o ndí'i ndava'o ini ñayuu ko ná'á Ndios. Tído tatá yo Ndios kúu nạ ná'á ña xínñó'ó ndó ndidaá ña yó'o.

31 Sạ'á ñoó di'a nandukú ndó ña kaño'o ndó tịxi ndá'a Ndios, ta kúu ndidaá ta'ani ña yó'o koo noo ndo.

Ndukú ndó koo kuiká ndó noo Ndios

32 Ọ sạ yu'ú ndo, léko kuálí mií, chí nị nata'an ini tatá yo Ndios kị'o na ña kaño'o ndó tịxi ndá'a ná.

33 Sạ'á ñoó ðikó ndó ña ió noo ndo, ta chindeé ndó ñayuu kúnda'í, ta kị'o dión nataán vá'a ndó ña'a ndó chí induú ini léka ko kúyatá, dá koo ña kuiká ndó chí induú, chí ñoó kúu noó ko ndí'an, ta ni tạ kuí'íná ọ kú'u ta'on ñoó, ta ni tịkidi ọ kúu dánaá ñaá.

34 Dá chị noo ió ña kuiká ndo, ñoó ta'ani nákaa níyo ndo.

Ná kande'i nduu yo kechóon yó noo Ndios

35 Koo ini ndo kande'i nduu ndo. Ná nandíko toon tịxi ndó, ta daá ná

kei ni ñó'ọ íti ndo.

36 Koo ini ndo kee ndó tító'on kị'o kée iin tạ kéchóon ve'e ndáti ra ndusaa sato'o ra, chí kua'an nạ iin víko tánda'a. Sạ'á ñoó tá dákasá ná yé'é nị ndusaa nạ, kúu sạ yachị vá sóno rá yé'é ñoó ndu'u na.

37 Ndiká'án ví tạ kéchóon tá nị ñatiin ñaá sato'o ra ndéi nduu ra ndáti ñaá rá tá nị ndusaa nạ. Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña nachirkaa na iin dá'on noo noo rá, ta chindei na ra mesa, dá kị'o na ña'a kasá'an ra.

38 Dá chị vạ'ará dao ñoó o ndikí nị ndusaa nạ, tído tá nị ñatiin ñaá sato'o ra ndéi nduu ra ndáti ñaá rá, dá kịan ndiká'án ndi kúu ví tạ kéchóon ñoó.

39 Ta kana'á ndó ña tá ná kandaá ini iin sato'o ve'e ndá hora kasaa tạ kuí'íná ve'e na, dá kịan koo nduu nạ kandaá ñaen, ta ọ kónó kuiíó nạ ku'u tạ kuí'íná ñoó ki'in kuí'íná rá ña'a na.

40 Sạ'á ñoó kande'i nduu ta'ani mií ndó, chí mií hora ko ndáti ndó, dá nandió koo nạ nị nduu tạ ñayuu yó'o kasaa nạ —kaá Jesús.

Ná kakuu yó nạ kéchóon ndaa noo Ndios

41 Dá nị kaa Pedro xí'ín ná:
—Tatá, ¿á sava'a noo ndú'u vá nị ñakani ní to'on nị ðakí'ín tá'an ní ñoó, o noo ndidaá ní ñayuu nị ñakani nían? —kaá ra.

42 Dá nị kaa nạ kúu sato'o yo:
—¿Ndá yoo kúu iin tạ kéchóon ndaa, iin tạ ndísá'ano, ká'án ndó? Roón kúu tạ chikani nạ kúu sato'o ra ka'anda ra choon noo dao kạ tạ kéchóon ve'e na, dá kị'o ra ña'a kasá'an dao kạ tạ kéchóon ñoó.

43 Ta ndiká'án ví ra kéchóon ñoó tá ná ndusaa sato'o ra, ta nị ñatiin ñaá

ná nákaa rā kée ra choon nī ta'anda noo rá. ⁴⁴Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña kī'o sato'o rā choon noo rá dándáki ra ndidaa ña ió noo ná. ⁴⁵Tído tá ná nakani ini ta kéchóon ñóo: “Kueé vá ndusaa sato'o yo”, ta kasá'á rá kendava'a ra xí'ín taa, xí'ín na ñá'a kéchóon noo sato'o ra, ta kasá'á rá kasá'an ra, ta kasá'á rá ko'o ra nda xini ra, ⁴⁶ta kúu ndusaa sato'o ta kéchóon ñóo mií kuu ko ndáti ñaa rá, mií hora ko ná'á rá. Ta kúu dándó'o naní na nío rá, ta tanda'á ñaa ná ko'on rā kaka rā noo ñó'o dao ka ta ko kéchóon ndaa. ⁴⁷Chī sa ná'á vá ta kéchóon ñóo ndá choon nī sa'anda sato'o ra, tído ko ní sá io nduu ta'on ra, ta ko ní kée ta'on ra choon nī ta'anda noo rá, sa'á ñóo kani nda'o ñaa sato'o ra. ⁴⁸Tído tá ió iin taa kéchóon, ta kée naá rá ña ko náta'an ini sato'o ra, roon kúu rā cháá vá ketátá rá. Chī na nī ni'ī kua'a choon, noon kúu na kua'a kuendá ndaka sato'o na noo ná. Ta na nī kandeé iní sato'o na xí'ín kua'a choon, noon kúu na kua'a cháá ka kuendá ndaka sato'o na noo ná.

Ná ta'anda tá'an iin ve'e sa'a Jesús

⁴⁹Veī yu'u chikaai ñó'o ñayuu yó'o, ta sa kóni kī yu'u ña ná nakei ña. ⁵⁰Miían ndúsa kánian kodo ndútaí xí'ín ña veī ndo'i. Ta nda'í nda'o kúu ini ndáti kasandaá kuu ñóo. ⁵¹¿Á ká'an ndo'ó ña kían veī yu'u nachindei va'i ñayuu ñayuu yó'o? Koó, chī ká'in xí'ín ndó ña veī yu'u ka'anda tá'an di'a vai na. ⁵²Dá chī nda kuu víti chí noo kasá'á ta'anda tá'an ñayuu, dá chī noo ndéi o'on na ini iin ve'e, kasá'á naá oni

na ko kúu kuendá yu'u xí'ín uu na kúu kuendá. O naá uu na ko kúu kuendá xí'ín oni na kúu kuendá. ⁵³Chī naá iin rā kúu tatá xí'ín de'e ra, o naá de'e ñóo xí'ín tatá xi. Ta naá iin na kúu naná xí'ín de'e di'í na, o naá de'e di'í ñóo xí'ín naná xi. Ta naá na kúu xido xí'ín sano na, o naá sano ñóo xí'ín xido xi.

⁵⁴Dá nī kaa ta'ani Jesús xí'ín ñayuu kuá'a ñóo:

—Tá nī xini ndo xínkuei viko chí xoo noo kéta ndindii, dá kaá ndo: “Koon daí viti.” Ta kúu koon ndisa rá. ⁵⁵Tá veī tachī chí sur di'a, dá kaá ndo: “Í'íní nda'o koo.” Ta kúu dión ndisa koo. ⁵⁶Kúu ndó ñayuu uu noo, chī va'a tí'a ndó kándaá ini ndo sa'a induú káa xí'ín no'ó'o yó'o. Sa'á ñóo, ¿ndiva'a ko kándaá ini ndo ndi kóni kaa ña ndato xiní ndo viti?

**Va'a ka ná kandoo manī yo noo
Ndios viti yachi**

⁵⁷¿Ndiva'a ko xí'o ndó mií ndó ka'i ini ndo ndí kían kúu ña ndaa kánian kee ndó? ⁵⁸Tá né'e tá'an ndó kua'an ndo ve'e chóon xí'ín iin ñayuu naá xí'ín ndó, dá kían ndi'i ini ndo, dá ná kandoo manī ini na sa'a ndo íchi noo kua'an ndo ñóo. Dá ná o káne'e na ndo'ó saa na noo ta né'e choon. Dá chī oon ni ví naki'o ta né'e choon ñóo ndo'ó noo ndá'a ta ndaa ve'e kaa, dá kadi rā ndo'ó ve'e kaa. ⁵⁹Ta yu'u ká'in xí'ín ndó ña o yáa kuió ndo'ó nda ná o chíya'i ndi'i ndó di'ón kánian chiya'i ndó —kaá Jesús.

**Miían ná nandikó iní yo sa'a
kuachi kée yo**

13 ¹Ta tein tiempo daá ñóo nī kasáa dao ñayuu, ta nī

nəkani na xí'ín Jesús sà'á ña ñi ndo'o dao ɬaa kuendá Galilea, chi ñi sa'ání ñaá Pilato xían nani dóko rá kítí noo Ndios, ta ñi daká tá'an ra ñi ɬaa ñoo xí'ín ñi kítí ñoo, kaá ra xí'ín ná.

²Dá ñi kaa Jesús:

—¿Á ká'án ndó ña ɬa Galilea ñoo kómí kua'a cháá ka kuachi o duú dao ka ña ñoo ra, sà'á ñoo ñi ndo'o ra dión? ³Ká'ín xí'ín ndó ña ko ɬa'ón dión kíán. Tído tá ná o nándikó iní ndo sà'á kuachi kée ndó, dá kían ndidaá ta'ani ndó kuu táto'on k'i'o ñi xi'i ɬaa ñoo. ⁴Ta sa'on oní ɬaa ñi xi'i tá ñi kankao torre Siloé ñoo sata rá. ¿Á ká'án ndó ña ñi sa kuu ra ɬa kómí cháá ka kuachi noo dao ka ña ndéi ñoo Jerusalén ñoo? ⁵Ká'ín xí'ín ndó ña ko ɬa'ón dión kíán, tído tá ná o nándikó iní ndo sà'á kuachi kée ndó, dá kían ndidaá ta'ani ndó kuu táto'on k'i'o ñi xi'i ɬaa ñoo —kaá na.

Dána'a Jesús sà'á taño'ó ko xí'o kui'i

⁶Dá ñi dakí'in tá'an Jesús dao ña'a xí'ín to'on dána'a na noo ñayuu, ta kaá na:

—Ñi sa io iin ɬaa, ta ñi dandée ra iin taño'ó noo kaa yíto uva ra. Ta sa sá'an ra sa ndukú rá kui'i noo ra keí rá. Tído ko ní sá ni'i ta'on ra ri. ⁷Dá ñi kaa ra xí'ín ɬaa ndaá yíto uva ñoo: “Sa ñi xino va oní kuaa kixii ndukú kui'i noo taño'ó yó'o, tído ñi iin kui'i ko iin noo ra. Sa'á ñoo va'a kaan ná ka'anda yo'ó ra, dá chi kétéin oon rá iin rá noño'ó yó'o.”

⁸Dá ñi kaa ɬaa kéchóon ñoo: “Tatá, konó ní iin kuaa víti ka nákuuin rá, dá ná ko'in katai sa'a ra, dá ná taáin tei'i. ⁹Tá ñi xi'o rá kui'i, dá kían

nakuuin rá. Tá ko'ó ña'á ní xi'o rá, dá kían ka'anda yo rá”, kaá ra —kaá Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi nduva'a Jesús iin ñá'a ñi kutódo sata

¹⁰Tein iin kuu nání'i ndée na Israel, nákaa Jesús dána'a na ini ve'e noo nátaaka na ñoo ñoo. ¹¹Ta ñoo nákaa iin ñá'a, ta sa ñi xino sa'on oní kuaa kú'an, chi ñi kutódo sata kée iin espíritu kini. Ta ko kuú ta'on nakuiin ndichi ndaaan. ¹²Tá ñi xini ñaá Jesús, dá ñi kana ñaá ná. Dá ñi kaa na xí'án:

—Sa ñi kexoo va kue'e ndó'o ní viti, naná.

¹³Dá ñi chinóo na ndá'a ná sataan. Ta kúu vití'ón ñi nakuiin ndichi ndaaan. Dá ñi kasá'án keká'anoán Ndios. ¹⁴Tído ɬaa dándáki ve'e ñoo, ñi karyíi nda'o ra, chi ñi nduva'a Jesús ta'ána ñá'a ñoo tein kuu nání'i ndée na Israel. Dá ñi kaa ɬaa ñoo xí'ín ñayuu ñoo:

—Ío iño kuu kéchóon yó. Sa'á ñoo kii ndó tein kuu dáá nduva'a ndó. O sa kii ndó nduva'a ndó tein kuu nání'i ndée yo.

¹⁵Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Taa uu noo vá kúu ndó. ¿Á ko ndaxí ta'on ndó chee ndo o burro ndo noo ndíko ri sasá'an rí tein kuu nání'i ndée yo, dá kandaka ndó ri ko'on ri ko'o rí takuíi? ¹⁶Ñá'a yó'o ñi kii tein na ve'e Abraham, ta sa ñi xino sa'on oní kuaa ñi kexíxi ña u'u ñi so'oni ñaáán xí'ín kue'e yó'o. ¿Á o kúu ta'on ndaxí yu'u ñá'a yó'o noo kue'e ndó'an tein kuu nání'i ndée yo, tá dáá?

¹⁷Tá ñi kaa na dión, kúu ñi xika'an noo ɬaa ko náta'an ini ñoo.

Tído ndidaá kúú ñayuu ñó'o ini ve'e ñoó nì kadii ini sa'a ndidaá ña'a ndato nì kee Jesús.

Di'a kua'an ña nì ñaná'a Jesús sa'a ndi kée Ndios dándáki na ñayuu na

18Dá nì kaa Jesús:

—¿Ndí kían dáó kúú xí'ín to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, ká'án ndó viti? Ta, ¿ndá kían dákí'in tá'in xí'án, dá kandaá ini ndo sa'án? **19**Kían tátò'on iin tata ló'o naní mostaza, ña nì chí'i iin taa noñó'o rá, ta kúú nì sa'anoan, ta nì nduuan iin yító ká'ano. Ta nì kasáa laa nì kava'a rí táka rì tein ndá'a ra.

20Dá nì kaa tuku Jesús:

—¿Ndí kían kúú ña dákí'in tá'in xí'ín to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, dá kandaá ini ndo?

21Kían tátò'on kée ña dákuita tachí yúsá kava'a pan, ña nì tiin iin ñá'a, ta nì dakí'in tá'an ñáan xí'ín oni yáxi harina, dá nakuita tachian.

Yó'o dána'a Jesús ña koo ini yo ku'u yó noo kúú yé'é kuíin

22Ta sa ñaná'a Jesús to'on va'a sa'a Ndios noo ñayuu ndéi ñoo ná'ano xí'ín ñoo kuálí noo chíka'anda na kua'an na ñoo Jerusalén. **23**Dá nì ndatò'ón ñáa iin taa, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿á cháá vá ñayuu ni'í ña káki na noo kuachi na?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

24—Cho'on ini ndo ku'u ndó noo kúú yé'é kuíin, dá chí ká'in xí'ín ndó ña kuá'a ndava'o kúú ñayuu katoó ku'u, tído o kándéé ta'on na ku'u na. **25**Chí tá nì ndi'i, dá nakuiin na kúú sato'o ve'e yé'é kuíin ñoo, dá kadi na yé'é ná. Ta ndo'ó, na nì

kandoo ndíta sata vé'e, kasá'a kayu'ú ndó na, ta dákásá ndó yé'é, ta kaa ndo: “Tatá, tatá, konó ní yé'é ná ku'u ndu'u.” Dá kaa na kúú sato'o ve'e di'a xí'ín ndó: “Ko ná'a ta'on yu'u ndá yoo kúú ndó.” **26**Dá kasá'a ndó ka'an ndo xí'ín ná:

“Ndu'u kúú na nì sas'an dáó xí'ín ní, ta sa xi'i nduú ndu xí'ín ní, ta sa ñaná'a ní noo ndú noo yá'i ñoo ndu.” **27**Dá kaa na xí'ín ndó: “Sa nì ka'an vei xí'ín ndó ña ko ná'a ta'an vei ndá yoo kúú ndó. Kuxoo ndidaá ní ndó kua'án ndo nooi, chí kúú ndó ñayuu kée ña kini”, kaa na. **28**Ta ndo'ó, na kandoo sata vé'e ñoo, nda'í kasá'a ndei'i ndo, ta nakuchi tá'an no'o ndó, chí koni ndo Abraham xí'ín Isaac, xí'ín Jacob xí'ín ndidaá kúú profeta Ndios kande'i na noo dándáki Ndios, ta ndo'ó kúú na ko ní ni'í íchí kande'i ndó ñoo. **29**Ta kasaa ñayuu nì kii chí xoo noo xíno ndindii, xí'ín noo kétaan, xí'ín xoo norte xí'ín xoo sur, dá nandei na mesa, dá kasá'an na noo dándáki Ndios. **30**Kana'a ndó ña ndéi dao ñayuu kúú noo ndi'i kuií tiempo viti, noón di'a kakuu na nakuita noo noo Ndios tiempo daá. Ta na kúú na kúú noo noo ñayuu tiempo viti, noón di'a kakuu na noo ndi'i kuií noo Ndios —kaá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì ndei'i Jesús sa'a na ñoo Jerusalén

31Ta mií kuú dáá ñoo nì kasáa dao ta fariseo. Dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—Kua'án keta ní, ta kua'án ní iin ka xíán, dá chí kóni rey Herodes ka'ání rá mií ní.

32Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'án ndo, ta ka'an ndo xí'ín ndikui mañá ñoo ña kanoo íj yu'u tavéi espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta nduva'i na kú'u viti xí'ín taan, dá tá nì xinkoo onì kuu, dá dándí'i choon vei. ³³Tído kuu víti, xí'ín taan, xí'ín idá kánian kanoo íj vái íchì kosaa Jerusalén, dá chí kò kánian kuu iin profeta iin kà xián, sav'a ñoo Jerusalén vá kúú noo kánian kuu na. ³⁴Na ñoo Jerusalén, na ñoo Jerusalén, ndo'ó kúú na sa'ání ndidaá profeta, ta chíyúú ndó ndidaá na tánda'á Ndios vei kast'oon xí'ín ndó! Ndidaá ví ta'ándá nì ka'an yu'u ña kían nditútí ndo'ó táto'on kí'o kée iin tĩñoó ndítútí rí de'e kuálí rì nátaán vá'a rí tixi ndixi rì, tído kò ní xíin ta'on ndó! ³⁵Kana'á ndó ña kasandaá iin kuu, dá kandoo íi vá ve'e ndó. Ta ká'ín xí'ín ndó ña o koní kà ndo'ó yu'u nda rá ná kasandaá kuu kaa ndo: “Na ká'ano kúú na vei xí'ín choon Ndios, na kúú sato'o yo” —kaá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin ta ndó'o kue'e néin ñíi

14 ¹Iin kuu náni'i ndée na ñoo Israel, nì ku'u Jesús ve'e iin ta fariseo né'e choon kasá'an na. Ta ndéi ta'ani dao kà ta fariseo nání rá Jesús. ²Ta mí yati noo ío na ñoo ío iin ta ndó'o kue'e néin ñíi. ³Dá nì kaa Jesús xí'ín ta dána'a ley, xí'ín ta fariseo ñoo:

—¿Á sónó ley yo ña nduva'a yo iin na kú'u tein kuu náni'i ndée yo? —kaá na.

⁴Tído tádi oon va ndéi ra. Dá nì tiin Jesús ndá'a ta kú'u ñoo. Kúú nì nduva'a ñaá ná. Dá nì tanda'a ñaá

ná kua'an nó'o rá ve'e ra. ⁵Dá nì kaa na xí'ín ta ndéi nání ñaá ñoo:

—Tá ío iin kaa ndó ná kankao burro ndo o chee ndo ini da'o, ¿á o kó'on kí ta'on ndó taó ndo rí, va'ará kuu náni'i ndée yo kían?

⁶Ta nì iin tó'on to'on kò ní ni'i rá nandió né'e ra noo ña nì ka'an na xí'ín rá.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ndi kee yo tá kua'an yo iin víko

⁷Ta ndé'e Jesús táto'on kée ñayuu ñoo káxi na téi kúú noo noo kánian kande'i ñayuu ndáya'i. Dá nì dakí'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na noo ñayuu nì nataka ñoo, ta kaá na:

⁸—Tá nì kana na ndo'ó ko'on ndo noo ío víko tánda'a, o sa koo ini ndo kande'i ndó noo téi kúú noo, chí oon ni kasaa iin kà ñayuu ndáya'i cháa kà o duú ndo'ó, ⁹dá kasaa na nì kana ndo'ó xí'ín iin kà ta ñoo, ta kaa na xí'ín ndó: “Ndakuiin noo téi xaan ná nono koo na yó'o.” Dá kían kánian ndakuei ndó ko'on ndo xí'ín ña kaka'an noo ndo, dá ko'on ndo kande'i ndó noo téi iin nda sata kuií.

¹⁰Sa'á noo tá nì kana na ndo'ó ko'on ndo víko, va'a kà kande'i ndó noo téi iin nda sata kuií. Dá kían tá nì kasaa na nì kana ñaá ñoo, dá kaa na xí'ín ndó: “Amigo, kua'an ya'a ní noo téi kúú noo kaa koo ní” kaa na. Díon, dá kían natiin ndó ñaño'ó noo na ndéi mesa ñoo. ¹¹Chì ñayuu chindaya'i míi, noón kúú na kandoo nóo di'a. Ta na kénóo míi, noón di'a kúú na kandaya'i noo Ndios —kaá na.

¹²Dá nì kaa ta'ani na xí'ín ta fariseo, tá'an ra nì kana ñaá ñoo:

—Tá kua'on keeón iin víko, tá ki'ón ña kadé'in ñayuu o ña'a kadíni na, o sa kánón amigon, ni ñanon, ni tá'ón, ni na kuiká ndéi yati xí'ón. Chì oon ni ví kana ta'ani na yo'ó, ta kì'o ta'ani na ña'a kasá'ón, dá kían sa ñi naní'i vóón ya'ávón sa'á ña ñi keeón xí'ín ná. ¹³Sa'á ñoó tá kua'on ki'ón ña'a kasá'an ñayuu, va'a cháá kaan kanón ñayuu kúnda'í, xí'ín na koó ndá'a o sa'a, xí'ín na ko kuu kaka, xí'ín na ko túu noo, ¹⁴dión, dá kían natiión ña va'a noo Ndios, chí o kúu ta'on nandió né'e ñayuu ñoó ña maní ñi keeón xí'ín ná, sa'á ñoó nani'i yo'ó ya'ávón noo mií Ndios tá ná kasandaá kuu nataki ñayuu ndaa —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ñi ñaná'a Jesús sa'a iin ña ñi kee iin víko ká'ano

¹⁵Tá ñi seido'o iin ña ió nduu xí'ín Jesús mesa ña ñi ka'an na, dá ñi kaa ra xí'ín ná:

—Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu, tá'an na kasá'an noo ió Ndios dándáki na.

¹⁶Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Ñi sa io iin ña, ta ñi ka'an rá kee ra víko. Dá ñi kana ra kuá'a nda'o ñayuu kasá'an na víko ñoó. ¹⁷Tá ñi kasandaá hora kadíni na, dá ñi sa'anda ra choon noo ta kéchóon noo rá ña ná ko'on ra kuaka ra ñayuu ñi kana na ñoó. Dá ñi kee ra kua'an ra, ta ñi kaa ra xí'ín ná: “Ná ko'o, chí sa io nduu va ndidaá ña kadíni ndó.” ¹⁸Tído ndidaá vá ñayuu ñoó ñi ndaka ña maní noo ta kéchóon ñoó. Chì ña mií noo ñoó ñi kaa di'a: “Vít'ón ñi xiiin iin ñó'o, ta kánian ko'in kande'í ña. Sa'á ñoó ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'í.”

¹⁹Dá ñi kaa iin ka ra di'a: “Vít'ón ñi xiiin o'on yunta chee, ta kánian ko'in koto ndodó'i ri. Sa'á ñoó ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'í.”

²⁰Dá ñi kaa iin ka ra di'a: “O duú ñi tandá'a véi, sa'á ñoó o kúu ta'on saai.”

²¹Dá ñi nandió ko ta kéchóon ñoó ñi ndisáa ra, dá ñi nakì'o ra kuendá noo sato'o ra. Kúu ñi karyíí nda'o sato'o víko ñoó. Dá ñi kaa ra xí'ín rá: “Kua'an kí ndidaá kei ná'ano xí'ín kei kuálí ñó'o ñoo yó'o, ta kandaka kíon na kúnda'í ndéi ñoó kison, xí'ín na koó ndá'a o sa'a, xí'ín na ko kuu kaka, xí'ín na ko túu noo.” ²²Tá ñi ndi'i ñi kee ta kéchoon ñoó dión, dá ñi kaa ra xí'ín sato'o ra: “Tatá, sa ñi keei choon ñi sa'anda ní noo. Tído ió íí vá cháá ka noo kande'i na.” ²³Dá ñi kaa tuku ña kúu sato'o víko ñoó xí'ín ta kéchóon ñoó: “Kua'an kí ndidaá kei xí'ín ndidaá íchì kuin, ta kendúsa xí'ín ñayuu ndéi ñoó ná kii na, dá ná kutí ve'i. ²⁴Chì ká'in xí'ón ña ñi iin tó'ón ñayuu ñi kanai mií noo, o ní'í ta'lón ña ñi kenduui kadíni na”, kaá ra —kaá Jesús.

Kánian kee yó di'a tá ká'an yó kanoo yó xí'ín Jesús

²⁵Kua'á nda'o ñayuu kua'an xí'ín Jesús. Dá ñi nandió ko na, dá ñi kaa na xí'ín ná:

²⁶—Tá ió iin kaa ndó ká'an kanoo xí'ín yu'u, tído ndí'i ini ndo sa'a tatá ndo xí'ín naná ndo, xí'ín ñadi'í ndo, xí'ín de'e ndó, xí'ín ñani ndo, xí'ín kì'o ndó, ta ndí'i ini ndo sa'a mií ndó, dá kían o kúu ta'on kakuu ndó na kanoo xí'ín yu'u. ²⁷Dá chí na ko xí'o mií ña kadokó cruz ná kii na

sata yú'u, dá kían o kúu ta'on kakuu na na kanoo xí'ín yu'u. ²⁸Dá chi, ¿ndi káa iin káa ndó ká'án kava'a iin ve'e, á kọ sá kọo ndó dinñó'ó ká taó kuendá ndo, kande'á á keta di'ón né'e va'a ndó ñoó, dá dáxino ndoan? ²⁹Dá chi tá sa ni chikáa ndo sa'án, ta kọ keta ká di'ón ndo ña kían dáxino ndoan, dá kían kasá'á vá ñayuu kuaki ndaa ñaá ná, ³⁰chi kaa na ka'an na sa'a ndo: "Nda'í taa ni ka'án kava'a ve'e yó'o, chi kọ ní kándeé ta'on ra dáxino raan."

³¹Ta, ¿ndi kée iin rey tá ká'án rá ko'on ra naá ra xí'ín iin ká rey? ¿Á kọ sá kọo ra dinñó'ó taó rá kuendá, nde'á á kandeé uxi mil soldado ra naá ra xí'ín iin ká rey, tá'an ra vei xí'ín oko mil soldado? ³²Ta tá taó ra kuendá ña o kándeé ta'on ra, dá kían, tá o ñá'a kasandaá yati iin ká rey ñoó, tanda'á rá choon kua'an noo iin ká rey ñoó nde'á ndí kían kánian kee ra, dá nandei va'a ra. ³³Ki'o dión ta'ani kánian taó kuendá va'a ndó, chi ndi ndáa ndó kọ kóni dánkoo ndi'i ña'a kómí ndó sa'a yú'u, dá kían o kúu ta'on kanoo ndó xí'ín yu'u.

Di'a kee yó tá ni ndi'i ña o'ova ñii

³⁴Ña va'a kúu ñii, tído tá ni ndi'i ña o'ovaan, ¿ndi kee yó xí'án, dá ndu'o'ova tukuan? ³⁵Sa'á ñoó kọ choon kaan kakian tei'i noñó'o, ta ni kọ kándeé kaan dándi'an díko tei'í. Sa'á ñoó sata va naan sata vé'e. Ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kueídó'o va'a ndó —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taa ni ndañó'ó iin léko

15 ¹Ta kuá'á nda'o taa kí'in ya'i sa'a ñó'o xí'ín dao ká

ñayuu kaá ra kómí kuachi ni natuu yati noo Jesús kueídó'o ñaá ná. ²Dá ni kasá'á tá fariseo xí'ín tá dána'a ley kána'á ra xí'ín Jesús, ta kaá ra:

—Nátiin va'a taa káa ñayuu kómí kuachi, ta sásá'an dáó rá xí'ín ná.

³Dá ni dakí'in tá'an Jesús dao to'on xí'ín ña dána'a na, ⁴ta kaá na:

—Ndi ndáa ndo'ó kómí iin ciento léko, tá ni ndañó'ó iin rí, ¿á kọ dánkoo ta'on ndó komi díko sa'on komi ríón nda yukú ichi ñoó, ta ko'on ndo nandukú ndó kirí ni ndañó'ó nda kandeé ndó nani'i ndo rí? ⁵Dá tá ni naní'i ndo rí, dá nadokó ndo rí no'o ndo xí'an kadii ini ndo. ⁶Tá ni ndusáa ndo ve'e ndó, dá dátaká ndo amigo ndo xí'ín na ndéi yati xí'ín ndó, dá kaá ndo xí'ín ná: "Nakíi ndo kande dii ndo xí'ín, chi sa ni naní'i vái lékoj, kirí ni ndañó'ó ñoó." ⁷Ká'in xí'ín ndó ña kadii cháá ká ini na ndéi induú sa'a iin na kómí kuachi tá ni nandikó ini na sa'á kuachi kée na, o duú sa'a komi díko sa'on komi ñayuu ká'án kúu ná na ndaa, na ká'án ña kọ xínñó'ó nandikó ini na sa'á kuachi na.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin ñá'a ni ndañó'ó iin di'ón

⁸Ta ndi káa iin ñá'a né'e va'a uxi di'ón plata, tá ni ndañó'ó iian, ¿á kọ nátoon ta'an vaán ñó'o íti, ta natuu'tu va'án ve'án nandukú kueéan di'ón ni ndañó'ó ñoó nda kandeéan nani'an ná? ⁹Tá ni naní'an ná, dá dátakáan amigoan xí'ín na ndéi yati xí'án, dá kaáan: "Nakíi ndo kande dii ndo xí'ín, chi sa ni naní'i di'óin, ña ni ndañó'ó ñoó." ¹⁰Dión ta'ani kadii ini ángel kéchoon noo Ndios

sa'a iin na kómí kuachi tá nándikó iní na sa'a kuachi kée na —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni ñaná'a Jesús sa'a ña ni xi'o ká'ano ini iin ña sa'a de'e ra

11Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Ni sa io iin ña, ta ni sa ndei uu de'e na. **12**Iin ku, dá ni kaa ña ló'o ñoó xí'ín tatá xi: “Tatá, viti kían k'i'ón ní ña kánian ni'i yu'u sa'a ña kúúf de'e ní.” Dá ni xi'o tatá xi ña kánian ni'i xí.

13Tá ni ya'a cháa ku, dá ni ñikó xí ndidaá ña'a ni ni'i xí noo tatá xi. Dá ni kee xi kua'an xi xí'ín ñi'ón ñoó iin ñoó xiká. Ta ñoó ni kendava'a xi xí'án noo ña'a ió ñayúu yó'o. **14**Dá tá ni ñandí'i xi ñi'ón xi, dá ni kasaá tama ñoó ñoó. Ta kúú ni kasa'a xí'i xi ñoko. **15**Dá ni sa'an xi ni ndukú xí choon kee xi noo iin ña ió ñoó ñoó. Dá ni xi'o ña ñoó choon noo xí ña ko'on xi noo kúú ño'ó'ó rá kaka xi kandaka xi kochí. **16**Ta sa'a ña kuíko ña'lo xi, sa'a ñoó ña'í ni ka'an xí ndinoo ini xi keí xí ña seí kochí ñoó, chi ko iin ta'on xí'o ña keí xí.

17Dá ni kixian ni ñakani ini xi: “Kándoo di'a ña'a sásá'an ña kéchóon ve'e tatái, ta yu'u, ña'í xí'i ñoko nákaai yó'o. **18**No'o vai ve'e tatái. Tá ni nasáai, dá kaai xí'ín ná: Tatá ló'o, ni ya'i noo Ndios, ta ni ya'a ta'anii noo mií ní. **19**Sa'a ñoó ko káni kaan kakuu yu'u de'e ní. Ndaá kee ní yu'u ná kakuu iin ña kéchóon noo ní. Díon kaai xí'ín ná tá nasaa noo ió ña”, ká'an xí ió xi.

20Dá ni ñakuí'ín ndichi xi, dá ni kee xi kua'an nó'o xí ve'e tatá xi. Ta

kúú xíká jí vá vei xi, kúú sa ni xini ñaá tatá xi. Ta kúú ni kixian ni ku'u ká'ano ini na sa'a xí. Dá ni kankono na ni sa'an na ni ni'i ñaá ná. Ta kúú ni nomi ni'ini ñaá ná. Dá ni chitó ná noo xí. **21**Dá ni kaa xi xí'ín ná: “Tatá ló'o, ni ya'a va yu'u noo Ndios, ta ni ya'a ta'ani yu'u noo mií ní. Sa'a ñoó ko káni kaan kakuu de'e ní viti.”

22Tído di'a ni sa'anda tatá xi choon noo ña kéchóon noo ná: “Taó k'i'ón noo iin ña'ón saá, ta dáku'i'ino ño'ón de'e ló'i. Ta ki'in ndó iin de'e chikaa noo ña'a xí, ta nach'i'í ndó ndisa sa'a sa'a xí. **23**Ta kua'an noo ki'in ndó iin chikerró ñi'í cháa ka, ta ka'aní noo rí. Dá ná kasá'an yó kandeí koo víko. **24**Chi ni sa xí'i va de'i noo, tído viti ni ñataki xi, chi ni ña'ón'ó vá xí, tído viti ni ñan'í yó xí”, kaá tatá xi.

“Ta kúú ni kasa'a ná kée na víko.

25Tído nákaa de'e sav'a na yúku. Dá tá ni ndisaá ra ni kuyati ra ve'e, kúú ni seíd'ó'ó ra ká'a yaa, ta táí katí ndéi ñi'í ná sársá'a ná. **26**Dá ni kana ra iin ña kéchóon ñoó. Dá ni ña'ón'ón ñaá rá: “¿Ndí kían kúu?” **27**Dá ni kaa ña kéchóon ñoó xí'ín rá: “Kée tatá ní víko, chi ni ndisaá ñani ní. Sa'a ñoó ni sa'anda tatá ní choon ña ná ka'aní ndu'u chikerró ñi'í ñoó, chi ió va'a ñani ní ni ndusaá xi.”

28Ta kúú ni xido ña'lo ini de'e sav'a ñoó. Sa'a ñoó ko kóni ta'on ra ndu'u ra ve'e. Dá ni keta tatá ra. Dá ni seí ña'í na noo rá ña ná ndu'u ra ve'e. **29**Dá ni kaa ra xí'ín tatá ra: “Ná'a vá mií ní ña sa kua'a ña'lo kua kéchóoin noo ní, ta ni ko kaá ní k'i'ón ní va'ará iin kítí ló'o kee yu'u víko xí'ín na né'e tá'an va'a

xí'ín. ³⁰Tído sa'á ña nī ndīsáa iin ka de'e ní, tá'an ra nī sa'an nī kendava'a xí'ín di'ón ní xí'ín ñá'a díkó mí, ta sa'á ra káa di'a nī sa'ání ní chikerró ndí'í cháá ka."

³¹Dá nī kaa tatá ra: "De'e ló'o, yo'ó kúu ra daá ió va xí'ín yu'u. Sa'á ñoó ndidaa ña'a kómí yu'u kúu ña'a yo'ó. ³²Tído iin ña va'a kíán ña ná kee yó víko, ta ná kandeí dii yo, chí nī xí'í va ñanon noo yú'u, tído viti nī nataki xī, chí nī ndañó'ó vá xí, tído viti nī naní'í yo xí", kaá na xí'ín rá —kaá Jesús

Di'a kua'an ña nī daná'a Jesús sa'a ndí kíán nī kee iin ta kéchóon

16 ¹Dá nī kaa ta'ani na xí'ín ta'a xionoo xí'ín ná:

—Iin kuu dá nī sa io iin ta kuiká, ta nī sa io iin ta sa dandáki ndidaa ña kuiká kómí rá. Tído nī kasá'a ká'an kuachí ñayuu sa'á ta kéchóon yó'o, ña kéndava'a ra xí'ín ña'a sato'o ra. ²Sa'á ñoó nī kana ñaá sato'o ra, dá nī kaa ra xí'ín rá: "Nī kandaa ini ña kéndava'a yo'ó xí'ín ña'i ñó'o tíxi ndá'on. Naki'o kí kuendá nooí sa'án, dá chí o kúu ka kechóon nooí." ³Dá nī kasá'a ta kéchóon ñoó nákaní ini ra: "¿Ndí kuu vian kee viti, dá chí táxi vá ñaá sato'i? Ta o kándeé ta'oin kee choon ndeé, ta xíka'an ní nooí kuatii. ⁴Tído sa nī kandaa va ini ndí kíán kee tá ná kasandaá kuu taxí ñaá sato'i, dá ná natiin va'a ñayuu yu'u ve'e na."

⁵Dá nī kasá'a rá kána ra iin rá iin ta'a táí noo sato'o ra, dá nī kaa ra xí'ín ta'a mí noo: "¿Ndidaa táí ní noo sato'i?" ⁶Dá nī kaa ta'a ñoó: "Iin ciento yoo ná'ano sití oliva táí

yu'u." Dá nī kaa ta kéchóon ñoó xí'ín rá: "Jó'on, tiin tuti noo kánóo ña táí ní, ta kakoo kí ní, ta chinóo ní ndadá uu diko uxí yoo sití." ⁷Dá nī kaa ra xí'ín iin ka ta'a ñoó: "Ta mí ní, ¿ndidaa táí ní noo sato'o yu'u?" Dá nī kaa ra: "Iin ciento maquila noní tirió távi." Dá nī kaa ta kéchóon ñoó xí'ín rá: "Jó'on, tiin ní tuti noo kánóo ña táí ní yó'o, ta nachinóo ní ndadá komí díko ní maquila." ⁸Dá nī chindaya'i sato'o ñoó ta ko kéchóon va'a ñoó, chí xí'ín ña nī kee ra nī na'a ra mí rá ña kaon nda'o ñaxintóní rá. Chí tí'a cháá ka ñayuu kuendá ñayuu yó'o kandoo va'a na noo ñayuu xí'ín ná o duú ñayuu kuendá Ndios. ⁹Sa'á ñoó ká'an yu'u xí'ín ndo'ó ña ndukú ndó ní'í ndo ñayuu kane'e tá'an va'a xí'ín ndó sa'á ña kéva'a ndó xí'ín ná xí'ín ña kuiká ió ñayuu yó'o, dá kíán tá nī ndí'í ña va'a kómí ndó ñayuu yó'o, kúu sa ió va yoo natiin va'a ndo'ó noo kandeí chí chí ndó.

¹⁰Ta na kendaá noo lú'u ña'a, dión ta'ani kendaá na noo kua'án. Tído na ko kendaá noo lú'u ña'a kómí ná, dión ní o kendaá ta'on na noo kua'án.

¹¹Chí tá ko kendaá ndo noo ña kuiká ió ñayuu yó'o, ¿ndá yoo kúu na kandeé ini ndo'ó noo ña'a Ndios?

¹²Tá ko kendaá ndo noo ña'a dao ka ñayuu, ¿ndá yoo kí'o ña kánian ní'í ndo kakuu ña'a mí ndó? ¹³Chí ní iin tó'ón ñayuu o kúu kéchóon noo uu sato'o, dá chí iin na koni u'u na, ta iin na koni na, o chindaya'i na iin na, ta kenóo na iin ka na. Ta dión ta'ani o kúu ta'on ndiko ndo Ndios, ta ndiko ta'ani ndó ña kuiká —kaá Jesús.

¹⁴Tá nī seídó'o ta fariseo ndidaa ña nī ka'an na, kúu nī saki ndaa ñaá

rá, **chì** ndó'o nda'o ra sa'á dī'ón.

15Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndo'ó kúú rā kée ndó mií ndó ña kúú ndó taa va'a noó ñayuu, tído Ndios kúú nā ná'á ndi káa nio ndo, dá **chì** ndidaa ña'a chindaya'i ñayuu, ñoó kīan káñó'ó Ndios.

Yó'o ká'an Jesús sa'a ley Moisés, ta ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios

16Nì sa ño'o ndó tixi ndá'a ley Moisés, xí'ín tixi ndá'a ña nì taa profeta nda tiempo nì kii Juan. Nda daá ká'an yu'u sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta kua'a ná ndúndéé ndu'u na. **17**Kuáchi cháá ka ndañó'ó iin tó'on dinì to'on ká'an ley Moisés, o duú ka ña ná induú xí'ín noñó'ó yó'o.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taa ñadi'í rā

18Sa'á ñoó ndi ndáa mií vá taa nì dánkoo ñadi'í rā, ta nì tándá'a rá xí'ín iin ka ñá'a, roón kúú rā yá'a kée kuáchi xí'ín ñá'a ñoó noo Ndios. Ta ndi ndáa mií vá taa ná tanda'a xí'ín ñá'a, ña nì sa'anda tá'an xí'ín yīan, roón kúú rā yá'a kée kuáchi xí'án noo Ndios.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a iin taa kuiká xí'ín taa kúnda'í naní Lázaro

19Dá nì kaa ta'ani na:

—Nì sa io iin taa kuiká. Ta nì sa ndixi ra dá'on ndato xí'ín dá'on ya'i. Ta ndidaa kuú táyí nda'o sa kee ra víko ve'e ra. **20**Ta nì sa io ta'ani iin taa satí nì sa naní Lázaro daá ñóó, ta ió ni'ini ra noñó'ó sa'a yé'é taa kuiká ñoó. Ta nì ta'an ñíí rá káa

ndi'í tē'í. **21**Ta nda'í kóni rā ndinoo ini rā keí rá yúchì ña'a kuéi yú'u mesa taa kuiká ñoó. Ta vei tina yakó ndaa rì ñíí rá noó tē'í ñoó.

22'Iin kuú, dá nì xi'í taa kúnda'í ñoó. Dá nì kii ángel né'e ñaá ná kua'an nā induú koo ra xí'ín Abraham. Ta nì xi'í ta'ani taa kuiká ñoó, kúú nì nduxi va ra. **23**Ta noo nákaa rā ndó'o naní nio rá indayá, nì ndane'e noo rá. Ta kúú nda xiká ñóó nì xini rā noo ió Abraham, ta ió Lázaro dīn ná. **24**Dá nì kayu'ú taa kuiká ñoó, ta kaá rā: “Tatá Abraham, ku'u ini ní sa'í, ta ka'anda ní choon noo Lázaro xaan ná dándaxi ra, sa va'ará dinì ndá'a rá ini takuif, ta ná kii ra dándaxi ra noo yáaí, **chì** nda'í nda'o ndó'o naní níoi nákaaí noo kéí ñó'o yó'o.” **25**Dá nì kaa Abraham xí'ín rá: “De'e ló'o, ndisaa inon ña va'a nda'o nì sa ioon ñayuú, ta Lázaro yó'o, nda'í nda'o nì sa ndo'o xi. Tído viti nì ni'í xí tandeé iní ió va'a xi. Ta yo'ó, nákaa ndó'o naní níoon noo kéí ñó'o xaan. **26**Ta iin da'o konó nda'o kīan sadí noo ndo'ó xí'ín noo ndú'u. Sa'á ñoó o kúu ta'on sa nā ndéi yó'o chí xaan, ta ni nā ndéi xaan o kúu kii chí yó'o.” **27**Dá nì kaa taa kuiká ñoó: “Seí nda'íi noo ní, tatá Abraham, ña tanda'á ní Lázaro xaan ná ko'on ra ve'e tatái, **28**chì ñoó ndéi o'on ñanií, ta ná ka'an rā to'on Ndios xí'ín xí, dá kīan ná dá'a ni kii xi yó'o, **chì** ndó'o naní nda'o níoi nákaaí.” **29**Dá nì kaa Abraham xí'ín rá: “Sa ió va ley nì taa Moisés noo xí, xí'ín ña nì taa dao ka profeta. Sa'á ñoó ná kueidó'o ra choon sa'ándáan.” **30**Dá nì kaa taa kuiká ñoó: “Koó, tatá Abraham, o kándisa ta'on xian. Tído

tá ná nataki iin nā nī xi'i, ta ko'on nā noo ndéi xi, dá ví nandikó iní xi sa'á kuachi kée xi.” ³¹Dá nī kaa Abraham xí'ín rá: “Tá ko xí'o ra míf rá kueídó'o ra ley Moisés xí'ín nā nī ka'an dao ká profeta, dá kían, va'ará ná nataki iin nā nī xi'i ko'on nā noo ndéi ra, ta o kándísa ta'on ra”, kaá nā xí'ín rá —kaá Jesús.

Nda'í kúu ví nā kándéé dáka'an kue'é dao ká ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi

17 ¹Dá nī kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná: —Mífan ndaa kuiti kían nā daá ió va nā'a kini kexíxi xí'ín ndó, dá kasá'á nakani ini ndo kee ndó kuachi. Tído nda'í kúu ví nā kándéé dáka'an kue'é dao ká ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi. ²Va'a ká ná kandikó yuu molino dikó ná, ta ná dáketá ñaá ná ini taño'o, o duú ká ñā koo na dáka'an kue'é nā iin taló'o ñā kían ya'a xi kee xi kuachi. ³Sa'á ñoó kandaa ndo míí ndó. ⁴Tá nī ya'a iin ñani ndo nī kee na kuachi xí'ín ndó, dá kían dánani ñaá ndó. Tá nī nandikó iní nā sa'á kuachi nī kee na, dá kían ku'u ká'ano ini ndo sa'a ná. ⁴Ta va'ará usá ta'ándá nī ya'a na nī kee na kuachi xí'ín ndó iin kuu, tído tá nī nandió koo na usá ta'ándá nī ndaka nā ñā maní noo ndo sa'á ñā nī kee na xí'ín ndó, dá kían kánian ku'u ká'ano ini ndo sa'a ná ndin usá ta'ándá —kaá nā.

Kóni taa xionoo xí'ín Jesús kandeé cháá ká ini ñaá rá

⁵Dá nī kaa taa xionoo xí'ín sato'o yo Jesús:

—Chindeé ní ndu'u, dá ná kua'ano cháá ká ndu xí'ín ñā kándéé iní ndu míí ní.

⁶Dá nī kaa sato'o yo xí'ín rá:

—Va'ará lú'u va kándéé ini ndo yu'u táto'on k'i'o leé ndíki mostaza, dá kían kuu va ka'an ndo xí'ín iin yíto ká'ano: “To'on yo'ó míón, ta ná ku'ín ini taño'o káa.” Ta kúu kueídó'o va rá ñā ka'an ndo.

⁷Ta ndi ndáa ndo'ó ió iin ta kéchóon noo ndo, tá nī ndísaá rá nī sa'an rá yúku nī xiti ra o nī sa ndaka ra kíti, ta, zá ká'an ndo di'a xí'ín rá: “Kua'an ya'a mesa kakoón kasá'ón”? ⁸Koó, chí di'a ká'an ndo xí'ín rá: “Kenduu kí yo'ó ñā'a ná kadíni, ta xaan ní kandatón ná ndi'i kasá'in, ta ko'i takuíf. Tá nī ndi'i, dá kasá'an yo'ó”, kaá ndo. ⁹Zá náki'o ndó ndivé'le noó rá kéchóon noo ndo sa'á ñā nī kee ra choon nī sa'anda ndo noo rá? Koó, ko kée ta'on ndó dión. ¹⁰Ta k'i'o dión ta'ani ndo'ó, tá nī ndi'i nī kee ndó ndidaá choon nī sa'anda Ndios noo ndo, dá kían kaa ndo xí'ín ná: “Nā kéchóon oon va kúu ndu'u, dá chí savá'a choon, ñā kían nī sa'anda ní noó ndu'u, savá'a ñoó vá kían nī kee ndu”, kaa ndo —kaá Jesús.

Di'a nī kuu tá nī nduvá'a Jesús uxí taa ndó'o kue'e té'i'í ñíí

¹¹Tá noo xíka Jesús kua'an nā ñoo Jerusalén, ta yá'a na kua'an nā noo raya noo kúu kuendá Galilea xí'ín kuendá Samaria. ¹²Tá nī kasandaá nā yú'u iin ñoo ló'o nákaa ñoó, dá nī kankuei uxí taa ndó'o kue'e té'i'í ñíí vei ra ni'i rá Jesús, tído xíká vá nī sa kuíta ra. ¹³Dá nī kayu'u rá: —¡Jesús, nā kúu maestro, ku'u ini ní sa'á ndu'u!

14Tá nì xini ñaá Jesús, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kua'án ndo na'a ndo míf ndó noó tã duti.

Ta noo xika ra náki'in ra kua'an ra ñoó, kúú nì ndañó'ó ní'ini va kue'e ndó'o ra. 15Tído tá nì xini iin tã ñoó ña nì nduva'a ra, kúú nì nandió koo ra káyu'ú rá kéká'ano ra Ndios ve'i ra. 16Tá nì saã ra noo íin Jesús, dá nì sa kuíin xítí rá noó sa'a ná, ta nì xino taan ra nda noñó'o. Dá nì nakí'o ra ndivé'e noo ná. Tã yó'o nì sa kuu tã kuendá Samaria. 17Dá nì kaa Jesús:

—¿Á o dúu uxí tã nì nduva'a yu'u? Ta, ¿ndeí kua'an iin kã roón?

18¿Á ndadá iin tó'ón diní tã tukú yó'o va nì nandió koo nakí'o ñañó'ó noo Ndios?

19Dá nì kaa Jesús xí'ín tã ñoó:

—Ndakuiin ndichi, ta kua'án viti, chí nì nduva'ón sa'a ña kándéé inon yu'u.

Di'a kua'an ña nì ñana'a Jesús sa'a ndí kían koo, dá kasandaá kuu nandió koo tuku na

20Iin kuu, dá nì ndato'ón tã fariseo Jesús:

—¿Ndá oon kasá'á Ndios dándáki na yó?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ni iin tó'ón ta'on ñayuu o koní xí'ín noo táto'on dándáki Ndios ñayuu na. 21O kúu ta'on kaa na ña yó'o nákaaã, o kaa nákaaã. Dá chí sa dándáki va Ndios níó ñayuu na.

22Dá nì kaa na xí'ín tã xionoo xí'ín ná:

—Kasandaá iin kuu, dá katoó ndo koni ndo kuu nandió koo na nì

nduu tã ñayuu yó'o, tído o koní ta'on ndóan. 23Dá kasá'á dao tã ka'an ra xí'ín ndó: “Yó'o nì kasáa na”, o “Káa nákaã na”, kaa ra. Tído ná dá'a ni kandía ndó ko'on ndo kande'é ndó, ta o sa kárkuei ndó sata rá ko'on ndo. 24Chí táto'on kí'o kúu tá sá nduta, ta náye'e ndaa iin ní kúu induú, kí'o dión koo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku na nì nduu tã ñayuu yó'o kasaa na.

25Tído miãan ndúsa dinñó'ó ka ndo'o nda'o níó yu'u, ta kañó'ó ña ñayuu ndéi tiempo viti.

26Táto'on kí'o nì sa kee ñayuu tiempo nì sa io Noé, kí'o dión ta'ani kee ñayuu kuu nandió koo tuku na nì nduu tã ñayuu yó'o. 27Chí tein kuu dáá ñoó ndéi ñayuu sásá'an na, ta ndéi na xí'i na, ta ndéi na tánda'a ná nda kuu nì ndu'u Noé ini barco. Nì ndí'i, dá nì koon daí déen ñoó, ta nì ñanaa ndí'i rá ñayuu ñoó. 28Ta kí'o dión ta'ani nì kuu tiempo Lot, chí ndéi ñayuu sásá'an na, ta ndéi na xí'i na, ta ndéi na xiin na ña'a, ta ndéi na díkó náan, ta chí'i na tata, ta káva'a na ve'e, 29nda kuu nì keta Lot ñoo ká'ano naní Sodoma ñoo kua'an ra. Ta kúu nì koon va ño'ó itã xí'ín azufre sata ñoo ñoó, ta nì ñanaa ndí'an ñayuu nì sa ndei ñoó. 30Ta kí'o dión ta'ani koo tá ná kasandaá kuu nandió koo na nì nduu tã ñayuu yó'o kasaa na.

31Chí tá ná kasandaá kuu dáá ñoó, dá kían ñayuu kándodó diní vé'e, ná dá'a ni noo na ndu'u na ve'e na naki'in na ña'a ñó'o inian. Ta na ñó'o yúku, ná dá'a ni nandió kuéi na no'o na ve'e na. 32Ndusaã ini ndo táto'on kí'o nì ndo'o ñadí'i Lot. 33Chí ndidaá ñayuu ndí'i ini

dákaki na mií ná, noón di'a kúu nā kuu. Tído nā xí'o mií ná kuu nā sa'a yu'u, noón di'a kúu nā ni'í nā káki na. ³⁴Ta ká'in xí'in ndó ñā sakuaá kuú dáá ñóó kandeí uú ñayuu kudi nā noo iin xito. Iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on nā, ta iin ká nā kandoo. ³⁵Iin ve'e kaño'o uú nā ñá'a ndiko na. Ta iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on nā, ta iin ká nā kandoo. ³⁶Uú taa kaño'o yúku. Iin ra naki'in na kane'e na ko'on nā, ta iin ká rā kandoo —kaá Jesús.

³⁷Dá nī ndato'on ñáá taa xionoo xí'in ná:

—¿Ndeí kúú noo kooan yó'o, tatá?

Dá nī kaa nā:

—Noo kándu'u ndij, ñóó kúú noo nditúti tiyokó ñó'ó.

Di'a kua'an ñā nī ñaná'a Jesús sa'á ñā nī kee iin ñā kuáan xí'in iin tã né'e choon

18 ¹Dá nī ñakí'in tá'an Jesús dao to'on xí'in ñā nī ñaná'a nā, dá ná kandaá ini taa xionoo xí'in ná ñā daá kuití xínñó'ó rá ka'an rā xí'in Ndios, ta ná dá'a ni katuu ra ñā kee ra dión, ²ta kaá nā:

—Nī sã io iin taa né'e choon iin ñoo, ta kō ní sã yu'ú rā Ndios, ta kō ní sã io ñañó'ó rá noo ni iin tó'ón ñayuu. ³Ta ñoo ñóó ta'ani ió iin ñá'a kuáan. Ta tóo tóo sã sá'an noo tã né'e choon ñóó, ta kaáan xí'in rá: “Keyíko va'a ní sa'í xí'in ñayuu naá tá'an xí'in.” ⁴Tído sã nī kũna'á vá kō ní kékuendá ta'on ra ñā ká'an ñá'a yó'o. Tído nī ndi'i, dá nī ñakani ini rā, ta kaá rā: “Va'ará kō yu'í Ndios, ta va'ará kō ñañó'in noo ni iin ñayuu, ⁵tído sa'á ñā tóo tóo

kásaa ñā kuáan yó'o dá'tán yu'u, sa'á ñóó va'a kaan ná ko'in keyíkoj sa'an. Dá çì tá kōó, dá kasaa tóo tóo tukuán dánd'i inian yu'u.”

⁶Dá nī kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—Taó kuendá ndo ñā nī ka'an taa kini né'e choon ñóó. ⁷Ta, ¿á ká'an ndó ñā o keyíko ndaa Ndios sa'á ñayuu nī kaxi mií ná, tá'an ñayuu seí nda'í noo ná nduú ñóó? ¿Á ká'an ndó ñā kueé va na, dá chindeé ná ñayuu nā? Kōó. ⁸Yu'u kúú rā ká'an xí'in ndó ñā yachì va chindeé ná ñayuu nā. Tído tá ná kasandaá kuú nandió kōo nā nī nduu taa ñayuu yó'o kasaa nā, ¿á nani'í ná ñayuu kándéé ini ñáá noño'o yó'o? —kaá nā.

Di'a kua'an ñā nī ñaná'a Jesús sa'á uú taa nī sa'an ve'e ño'o ká'ano ka'an rā xí'in Ndios

⁹Ta ñóó ndéi dao ñayuu ká'an ñā kúú ná ñayuu ndaa, ta kénóo na dao ká nā. Sa'á ñóó nī ñakí'in tá'an Jesús to'on yó'o xí'in ñā nī ñaná'a nā noo ná, ta kaá nā:

¹⁰—Iin kuú dá nī kee uú taa kua'an rā ve'e ño'o ká'ano yó ka'an rā xí'in Ndios. Iin rā kúú tã fariseo, ta iin ká rā kúú taa kí'in ya'i sa'a ñó'o. ¹¹Tã fariseo ñóó kúú rā iin ndichi ká'an rā xí'in Ndios, ta kaá rā di'a xí'in mií rá: “Tatá Ndios, náki'o yu'u ndivé'e noo ní, çì kō kée ta'on yu'u táto'on kée dao ká taa, tá'an rā kí'in ku'íná, o rā kée ñā kini, o rā kée kuachi xí'in nā kō kúú ñadi'í rā. Ta ni kō kée ta'on yu'u táto'on kée taa kí'in ya'i sa'a ñó'o káa. ¹²Çì sã né'e ij yu'u uú ta'ándá iin iin semana, ta dóko yu'u uxí ñā'a noo iin iin ciento ñā'a ní'í kéchóoin”,

kaá ra. ¹³Tído t̄a kí'in ya'i sa'a ñó'ò ñóó, xíká vá n̄i s̄a ku'ín ra ín ra. Ta ni k̄o kóni r̄a ndane'e noo rá chí induú. Ta káni ndá'a rá yu'ú ndíká r̄a ín ra, dá kaá r̄a: “Tatá Ndios, ku'u ká'ano ini ní sa'í, chí kúú'í iin t̄a kómí kuachi.” ¹⁴Ká'in xí'in ndó ña n̄i x̄i'ò ká'ano ini Ndios sa'á kuachi t̄a kí'in ya'i sa'a ñó'ò ñóó tá o ñá'a keta ra no'ò r̄a ve'e ra. Tído k̄o ní kú'u ká'ano ta'on ini na sa'a iin k̄a t̄a ñóó. Chí ndi ndáa na ch́ndaya'i mií, noón di'a kúu na kand̄o n̄oo. Ta na kénoo mií, noón di'a kúu na kandaya'i kee Ndios —kaá na.

**Xíka Jesús ña maní sa'a takuálí
noo Ndios**

¹⁵Ta ndáka ñayuu ñóó takuálí vei na noo Jesús, dá chinóo na ndá'a ná din̄i x̄i. Tído tá n̄i xini t̄a xíonoo xí'in ná ña kée ñayuu ñóó dión, dá n̄i danáni ñaá rá. ¹⁶Dá n̄i kana Jesús t̄a ñóó, dá n̄i kaa na xí'in rá:

—Konó ndó noo takuálí xaan ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chituu ndó x̄i. Dá chí ñayuu kándéé ini tatá Ndios táto'on kándéé ini takuálí xaan tatá xi, noón kúu na ñó'ò t̄ixi ndá'a Ndios. ¹⁷Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndi ndáa na k̄o kándía ña dándáki ñaá Ndios táto'on kándía takuálí ña dándáki ñaá tatá x̄i, noón kúu na o k̄oní ndu'u t̄ixi ndá'a Ndios —kaá na.

Di'a n̄i ka'an Jesús xí'in iin t̄a kuiká

¹⁸Dá n̄i nd̄ato'ón ñaá iin t̄a ndáya'i, ta kaá r̄a xí'in Jesús:

—Maestro va'a kúu ní. Ta, ¿ndí k̄ián kánian keei, dá n̄i'í ña kataki chíchí'í?

¹⁹Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúu yu'u na va'a? Chí ni iin tó'ón ñayuu k̄o kúu na va'a. Iin tó'ón din̄i Ndios vá kúu na va'a. ²⁰Sa ná'á vá yo'ó ndi kua'an choon n̄i sa'anda Ndios: o sa kéeón kuachi xí'in iin ñá'a ña k̄o kúu ñadi'óon, ta o sa ka'ánóon nd̄i, ta o sa kí'in ku'ínón, ta o sa ká'on ña to'ón sa'a dao k̄a ñayuu, ta koo ñañó'ó noo tatóon xí'in noo nanóon.

²¹Dá n̄i kaa t̄a ñóó:

—Nd̄a ló'ò vei n̄i kasá'í seídó'i ndidaá choon yó'o.

²²Tá n̄i seídó'o Jesús ña n̄i ka'an r̄a dión, dá n̄i kaa na xí'in rá:

—Nd̄adá iin tó'ón vá ña'a kámani keeón viti, tá dáá. Kua'an díkó ndí'ón ña'a ió noo. Ta dasóon di'ón ñóó noo na kúnda'í, dá k̄ián konon koo kuikón chí induú. Dá kison kanooón xí'in yu'u.

²³Tá n̄i seídó'o t̄a yo'ó ña n̄i ka'an Jesús dión xí'in rá, kúu ndáa nda'í va n̄i kuu ini r̄a, chí t̄a kuiká nda'o kúu rá.

²⁴Tá n̄i xini Jesús ña n̄i kúnda'í ini r̄a, dá n̄i kaa na:

—¡Nandéé k̄a ví kuachi kían, dá ndu'u na kómí ña kuiká t̄ixi ndá'a Ndios! ²⁵Kaon cháa k̄a chika'anda iin camello yá'i iin ión tukú o duú ña ndu'u iin na kuiká t̄ixi ndá'a Ndios.

²⁶Tá n̄i seídó'o ñayuu ñóó to'on yo'ó, dá n̄i nd̄ato'ón ná Jesús:

—¿Ndá yoo n̄i'í ña k̄aki na, tá dáá?

²⁷Dá n̄i kaa Jesús xí'in ná:

—Ni iin tó'ón ñayuu o kándéé kee dión, tído ndidaá tá'an va ña'a kándéé Ndios kee na.

²⁸Dá n̄i kaa Pedro xí'in ná:

—Kande'é ní, **chì ndu'u kúú rạ** nì dankedé ndi'i ndidaá kúú ña'a ió noo ndú, ta xínoo ndu'u xí'ín míí ní.

29Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Mífan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó; ndi ndáa mííó nà nì dankedé ve'e na, o ñani nà, o k'i'o na, o ku'u nà, o ñadi'í nà, o tatá nà xí'ín naná nà, o de'e na sa'á ña kóni nà ña ndu'u cháá kạ ñayuu tìxi ndá'a Ndios, **30**nà yó'o kúú nà nani'i kua'á kạ ña'a ñayuu yó'o. Ta iin kạ ñayuu sa'á koo chí noo ni'i ná ña kataki chíchí ná —kaá nà.

Yó'o nì kạsto'on tuku Jesús xí'ín tạ xínoo xí'ín ná ndí kịán ndo'o na, dá kuu nà

31Dá nì taó xóo Jesús ndin uxì uu tạ xínoo xí'ín ná ñóó. Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Viti kịán kọkaa yó kua'an yo ñoo Jerusalén, dá xịnko ndi'i ña ká'an to'on nì taa profeta sa'á ña ndo'o nà nì nduu tạ ñayuu yó'o.

32Dá **chì** iin tạ kúú rạ nakì'o ñaa noo ndá'a tạ tukú, dá kediki ndaa ñaa rá. Ta kendava'a ra xí'ín ná. Ta tuu ndaa dijí ñaa rá. **33**Dá tá nì ndi'i nì kani ñaa rá, dá ka'ání ñaa rá. Tído tìxi kuu ónì, dá nataki nà.

34Tído kọ ní kándaá kuiíó ini rạ ndi kóni kaa to'on nì ka'an nà xí'ín rá, **chì** ndadí va ñaxintóni rá noo to'on yó'o, sa'á ñoo kọ ní kándaá ini rạ ña nì ka'an nà xí'ín rá.

Di'a nì kuu, dá nì nduva'a Jesús iin tạ kọ túu noo

35Dá nì kuyati Jesús ñoo naní Jericó, ta yu'ú íchì ñoo ió iin tạ kọ túu noo sáti ra. **36**Tá nì seido'o ra ña yá'a ñayuu kuá'a kua'an nà noo ió rạ ñoo, dá nì ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndí kịán kúú?

37Dá nì kaa ñayuu ñoo ña Jesús, nà ñoo Nazaret, kúú nà yá'a kua'an ñoo.

38Dá nì kasá'á tạ ñoo káyuu'ú rá:

—Jesús, de'e nà ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

39Dá nì danáni ñaa dao ñayuu xínoo kua'an ñoo, dá ná kutadí rá, ká'án ná. Tído nì'i cháá kạ ví nì kasá'á káyuu'ú rá ió rạ:

—De'e nà ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

40Dá nì sa tuu tóo Jesús, dá nì sa'anda nà choon noo ñayuu ñoo ña ná kandaka na tạ ñoo sa nà noo ná. Dá tá nì sa rạ noo iin Jesús, dá nì ndato'ón ñaa ná:

41—¿Ndí kịán kónon keei xí'ón?

Dá nì kaa tạ ñoo:

—Tatá, kóni natuu nooí.

42Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Ná natuu nooon viti, **chì** sa'á ña kándéé inon yu'u, sa'á ñoo nì nduva'lón.

43Kúú viti'ón vá nì natuu noo rá. Ta kúú nì kee ra kua'an rạ xí'ín Jesús, ta kéká'ano ra Ndios kua'an rạ. Tá nì xini ñayuu kuá'a ñoo ña nì kuu dión, dá nì kasá'á ta'ani na kéká'ano na Ndios.

Di'a nì kuu tá nì naki'in tá'an Jesús xí'ín iin tạ naní Zaqueo

19¹Dá nì ku'u Jesús ñoo ká'ano naní Jericó, dá nì **chì**ka'anda nà kua'an nà me'í ñoo ñoo. ²Ta ñoo ió iin tạ naní Zaqueo, ta kúú rá tạ sa'ándá choon noo tạ kí'in ya'i sa'a ñó'o, ta kuíká ndá'o ra, ³ta kóni rạ kandedé rá ndá yoo kúú Jesús, tído kọ kuu ta'on koni ñaa rá kée ñayuu kuá'a ñoo, **chì** iin tạ latá'í vá kúú rá.

4Sa'á ñoó kánkono ra nì sa'an rā cháá ká noo. Dá nì kaa ra doko iin yító, dá kuu koni ñaá rá, chí ñoó kánian ya'a na. 5Tá nì kasandaá nā noo iin yító ñoó, dá nì nakoto ndaa nā, dá nì xini nā kánóo ra, dá nì kaa nā xí'ín rá:

—Zaqueo, kua'án noo kí, chí kuu víti kánian katuu tóoi ve'ón.

6Ta kúu kaon nì noo ra yító ñoó, ta nì natiin ra Jesús ve'e ra xí'an kádií iní rā. 7Tá nì xini ñayuu ñoó ñā nì ku'u Jesús ve'e ra, kúu nì kasá'á ná ká'an nā sa'a Jesús, chí kaá nā ñā kua'an nā koo tóo na ve'e iin taa kómí kuachi.

8Ta xí'an tein ió Jesús ve'e Zaqueo ñoó, dá nì ndaku'ín ndichi rā, dá nì kaa rā xí'ín ná:

—Kande'é ní viti, tatá, chí ko'in ka'anda daoí ñā kuiká kómí, ta ka'andají ñā noó ñayuu kúnda'í. Tá nì ya'í nì ki'in ku'ínáí ñā'a iin ñayuu xí'ín, dá kí'an ko'in nandió né'í komí cháá ká ta'ándá noó ñā nì ya'í nì ki'in.

9Dá nì kaa Jesús:

—Kuu víti nì natiin taa yó'o ñā káki ra noó kuachi rā, chí kúu ta'ani ra tã kuendá nā ve'e Abraham.

10Chí nā nì nduu taa ñayuu yó'o kúu nā vejí nandukú, ta dákáki na ñayuu ndíta xíká noo Ndios.

Di'a kua'an ñā nì daná'a Jesús sa'a iin taa nì natiin choon kakuu rey

11Xí'an nani ndéi ñayuu ñoó seídó'o na ñā nì ka'an Jesús, dá nì dakí'in tá'an na dao ñā'a xí'ín to'on nì daná'a nā. Chí sa'á ñā sã kua'an kuyati na ñoo Jerusalén, sa'á ñoó nì ka'án ñayuu ñoó ñā yachi va kasaa Ndios xí'ín ndéjé dándáki na ñayuu nā. 12Sa'á ñoó nì kaa Jesús di'a:

—In kuu nì sã io iin taa, ta kúu rá de'e taa sã kuu rey, ta nì kee ra kua'an xíká rá iin ká ñoo natiin ra choon kakuu ra rey, dá ndisaã rā.

13Tído tá kō ñā'a ko'on rā, dá nì kana ra uxí taa kéchóon noo rá. Dá nì xí'o ra iin di'ón ndáya'í noo iin rá iin ra. Dá nì kaa rā xí'ín rá:

“Naka'án nda'í ndo di'ón xaan nani kua'in”, kaá rā. 14Tído xini u'u ñaá nā ñoo rā. Sa'á ñoó nì tanda'á ná dao taa kua'an ka'an noo tá'anda choon ñoó ñā kō kóni ta'on na ñā kakuu taa yó'o rey ñoo nā.

15Tído nì natiin va ra choon. Dá tá nì ndisáã rā ñoo rā, dá nì kana ra taa kéchóon ñoó, tá'an rā nì xí'o ra di'ón rā noo, chí kóni rā kandaã ini rā ndidaa nì nduu di'ón nì naka'án nda'í iin rá iin ra. 16Dá nì kaa taa nì kasáã mií noó ñoó: “Tatá, iin di'ón nì xí'o ní noóí, ta nì ní'í uxí kaan.” 17Dá nì kaa rey ñoó: “Va'a nda'o nì keeón, chí kúu yo'ó iin tã kéchóon va'a. Ta sa'á ñā nì kéchóon ndaãon noo lú'u di'ón nì xí'oi noo, sa'á ñoó kí'oi ñā dándákón uxí ñoo.”

18Dá nì kasáã iin ká taa kéchóon ñoó. Dá nì kaa rā: “Tatá, nì ní'í o'on ká di'ón noo iin di'ón nì xí'o ní noóí.” 19Dá nì kaa rey ñoó: “Ko'in kí'oi ñā dándákón o'on ñoo.”

20Dá nì kasáã iin ká taa kéchóon ñoó, dá nì kaa rā: “Tatá, yó'o ió di'ón nì xí'o ní noóí, chí nì chikáã va'í ñā noo peñitoi, 21chí yu'í mií ní, chí kúu ní iin taa tondó, ta náki'in ní ñā'a kō ní chínóo ní, ta dákée ní noó kō ní xíti ní.” 22Dá nì kaa rey ñoó: “Yo'ó kúu iin tã kéchóon kini, ta xí'ín to'on nì ka'on xaan keyíkoí sa'on. Ta sã ná'á yo'ó ñā kúu yu'u tã tondó, ñā náki'in yu'u ñā'a kō ní chínóo, ta

dákéei noó ko ní xítii, ²³sa'á ñoó, ¿ndivá'a ko ní sa'on chikaḡon di'on yu'u banco, dá tá ná ndusaai, dá natiin ña xí'ín lú'u satán, ní kúu?"

²⁴Dá nì kaa ra xí'ín ṭaa ndíta yati ñoó: "Kuió ndaa ndo di'on né'e ra xaan, ta kua'an ndo ki'o ndoan noó ra nì kandeé nì ni'i uxì kaa ñoó."

²⁵Dá nì kaa ṭaa ñoó: "Tatá, sa kómí vá roón uxì di'on." ²⁶Dá nì kaa rey ñoó: "Ká'an yu'u xí'ín ndó ña na sa ió ña'a noo, noón kúu na ni'i cháa kaa. Ta na ko ña'a noo, di'a di'tá ná lú'u ña kómí ná. ²⁷Ta kandaka ta'ani ndó ndidaá ṭaa xiní u'u ñaá, tá'an ra ko kóni kakuu yu'u rey, ná kii ra nooi, ta ka'anda ndo dikó rá", kaá rey ñoó —kaá Jesús.

Di'a nì kuu, dá nì ku'u Jesús kua'an na ñoo ká'ano Jerusalén

²⁸Tá nì ndi'i nì ka'an na ña yó'o, dá nì kee na koka na kua'an na ñoo Jerusalén. ²⁹Dá tá nì kasandaá yati na ñoo naní Betfagé xí'ín ñoo Betania, yati noo iin iin yúku naní Olivos, dá nì sa'anda na choon noó u'u ṭaa xionoo xí'ín ná, ³⁰ta nì kaa na xí'ín rá:

—Kua'an ndo ñoo ló'o nákaa chí noo káa. Tá nì saḡ ndo nì ku'u ndó ñoo ñoó, dá nani'i ndo noo ndíko iin burro, kirí ko ñá'a kandodó ná. Ta ndaxí ndó ri kandaka ndó kii ndó. ³¹Tá ndáa na ndato'on ñaá: "¿Ndivá'a ndaxí ndó ri?", dá kaa ndo xí'ín ná: "Dá chí xínñó'ó na kúu sato'o ndu rí", kaa ndo.

³²Dá nì kee ra kua'an ra. Ta kúu nì naní'i rá burro ñoo tát'o'on ki'o nì ka'an Jesús xí'ín rá. ³³Dá tá nì ndaxí rá burro ñoó, dá nì kaa na kúu sato'o ri:

—¿Ndivá'a ndaxí ndó burro xaan?

³⁴Dá nì kaa ṭaa ñoó:

—Dá chí xínñó'ó na kúu sato'o ndu'u ri.

³⁵Dá ndáka ra burro ñoó nì saḡ ra noó nì kandoo Jesús. Dá nì chíkodó rá kotó ra satá ri. Dá nì kaa Jesús kánóo na kua'an na.

³⁶Dá nì kasá'a ñayuu kuá'a ñoo chíndei na kotó na íchi noó vei Jesús. ³⁷Dá tá nì kuyati na kua'an na noo kásá'a noo na ndika yúku naní Olivos, dá nì kasá'a ñayuu kuá'a xionoo xí'ín ná ñoo káyuu'ú ná kéká'ano na Ndios xí'an kadii ini na sa'a ndidaá kúu ña'a ndato nì xini na nì kee Jesús, ³⁸ta kaá na:

—¡Na ká'ano kúu rey yó'o, chí vei na xí'ín choon sato'o yo Ndios! ¡Ná kandeí va'a na ndéi induú! ¡Ta ná natiin Ndios ñañó'ó nda noo ió na noo dikó!

³⁹Dá nì kaa dao ṭa fariseo ño'ó tein ñayuu kuá'a ñoó:

—Maestro, dánani ní ñayuu xionoo xí'ín ní, dá ná dá'a ni ka'an na dión.

⁴⁰Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ká'ín xí'ín ndó ña tá ná kadi na yó'o yú'u ná, dá kían kasá'a yuu káa keká'anoan yu'u.

⁴¹Tá nì kasandaá yati na ñoo Jerusalén, nda'í nì saki na tá nì xini na ñoo ñoó, ⁴²ta kaá na:

—Ndeé ví kóni yu'u ña kandaá ini ndo kuu víti ndí kíán kee ndó, dá kían kuu kandeí va'a ndó. Tído ndadí vá noo ndo, sa'á ñoo o kúu ta'on kandaá ini ndoán viti. ⁴³Tído kasandaá iin kuu, dá kasaa kuá'a ṭaa xiní u'u tá'an xí'ín ndó, ta kao noo ra iin ní yú'u ñoo yó'o, ta chikorrá ra ndo'ó, ta kasá'a rá

nako'oni ra ndo'ó, ⁴⁴ta koon ra ndo'ó nda noño'ó, ta ka'ání rá ndo'ó xí'ín de'e ndó. Ta ni iin ka yuu o kándooan kandodó tá'an. Díon ndo'o ndó sa'á ná ko ní nákoní ndo na ni tanda'á Ndios vei dáka'á náá —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni taó ndí'i Jesús tá díkó xí'ín tá xíin kua'an ra sata vé'e ño'o ká'ano

⁴⁵Dá tá ni saá na, ni ku'u na yé'é ño'o ká'ano. Dá ni kasá'á ná taó ndí'i na tá díkó, xí'ín tá xíin kua'an ra sata vé'e. ⁴⁶Dá ni kaa na xí'ín ñayuu ñoó:

—Di'a va kaá tuti i Ndios: “Ve'e yu'u kúu iin ve'e noo kánian nataka ñayuu ka'an na xí'ín yu'u.” Tído ndo'ó kúu na ndéi kéean tátó'on iin káo tá ku'íná.

⁴⁷Ta ndidaá kuu ni sa kaa Jesús sa dana'a na noo ñayuu yé'é ño'o ká'ano ñoó. Tído tá duti saku'a, xí'ín tá dana'a ley, xí'ín tá né'e choon ndúkú rá ndí kían kee ra, dá ka'ání ñáá rá. ⁴⁸Tído ko ní ni'í ta'on ra ndi kee ra, dá chi ndidaá ñayuu ndéi toon na seídó'o na ña dana'a Jesús.

Yó'o ni ndatón tá fariseo ndá yoo ni xí'o choon noo Jesús

20 ¹Iin kuu, dá nákaa Jesús yé'é ño'o ká'ano dana'a na sa'á to'on va'a Ndios noo ñayuu. Dá ni kasáa tá duti saku'a xí'ín tá dana'a ley xí'ín tá sá'ano ñoo, ²dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Ka'an ní xí'ín ndu'u, ¿ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? ¿Ndá yoo ni xí'o choon noo ní ña kee nían?

³Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Ta viti ná ndatón ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a, ta nandió né'e ndoan. ⁴¿Ndá yoo ni xí'o choon noo Juan ña sa dakódo ndúta ná ñayuu? ¿Á Ndios ni xí'oan o ta?

⁵Dá ni kasá'á rá ndátón tá'an míí rá ndíta ra:

—Tá ná kaa yo ña Ndios ni xí'o ñáá, dá kaa ra xí'á: “¿Ndiva'a ko ní kándisa ndó ña ni dana'a ra, tá dáá?” ⁶Tído tá ná kaa yo ña ta ni xí'o ñáá, dá kían ndakuei na ñoo yo chiyúú ñáá ná, dá chi ndidaá vá ná kándía ña Juan ni sa kuu iin profeta ni tanda'á Ndios ni kii —kaá ra ndátón míí rá.

⁷Dá ni kaa ra xí'ín Jesús ña ko ná'á ta'on ra ndá yoo ni xí'o choon noo Juan. ⁸Dá ni kaa na xí'ín ná:

—Ta ni yu'u o kásto'on ta'on xí'ín ndó ndá yoo ni xí'o choon noo kéei ña yó'o, tá dáá.

Di'a kua'an ña ni nakani Jesús sa'á ña ni ndo'o iin sato'o uva

⁹Dá ni kasá'á Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dana'a na noo ñayuu ñoó, ta kaá na:

—Iin kuu ni dandée iin ta yitó uva noño'ó rá. Dá ni díkó ndodó raán noo dao ka ta kéchóon. Dá ni kee ra kua'an xiká rá kua'á kuia.

¹⁰Dá tá ni xinkoo tiempo ta'anda uva ñoó, dá ni tanda'á rá iin mozo ra ña ná ko'on ra noo ndéi tá kéchóon ñoó natiin ra uva, kirí kánian ni'í rá. Tído tá ni saá mozo ñoó, dá ni ndakuei tá kéchóon noo uva ñoó ni kani ñáá rá. Ta ni iin ña'a ko ní xí'o ra kane'e mozo ñoo no'o ra. ¹¹Dá ni nandió ko sato'o ñoó ni tanda'á rá iin ka mozo

kua'an ra. Tído tá nì saꝓ ra noꝓ ndéi tꝓ kéchóon ñóó, dá nì ndakuei tuku roón nì kani ñaá rá, ta nì ndane'e ñaá rá. Ta ni iin ña'a kꝓ ní xì'o ra kane'e mozo ñóó no'ꝓ ra. ¹²Dá nì nãndiό kꝓo tuku sato'o ñóó nì tãnda'á rá iin kꝓ mozo, ra kúú oni, kua'an ra. Tído tá nì saꝓ ra, ta kúú nì ndakuei tuku tꝓ kéchóon ñóó nì ðarkue'e ñaá rá. Dá nì ðakána ñaá rá sata vé'e. ¹³Dá nì kaa sato'o uva ñóó: “¿Ndi koo kei viti? Viti kían ná tanda'í ðe'e manì ko'on xì. Chì tá ná koni ñaá rá, ndá ndi kuu koo va ñãñó'ó rá noꝓ xì.” ¹⁴Kúú nì tãnda'á ñaá rá kua'an xì. Tído, tá nì xini ñaá tꝓa kéchóon ñóó, dá nì kasá'á rá ndátó'ón kue'é ra: “Tꝓa káa kúú ra natiin ndidaá kúú ñó'ꝓ yó'o noꝓ tata xì. Kó'ꝓ ka'ání yꝓ xì, dá ná kandꝓo ndi'i ñó'ꝓ yó'o noꝓ mií yó”, kaá ra. ¹⁵Dá nì tiin ñaá rá ndáka ra kua'an ra sata korrá noꝓ káa yitó uva ñóó. Ta ñóó nì sa'ání ñaá rá. Ta, ¿ndí kían kee sato'o uva ñóó viti, ká'án ndó? ¹⁶Ñã kee ra kían kasaa ra, ta ka'ání ndí'i ra tꝓ kéchóon ñóó, dá ðikó ndodó ra ñó'ꝓ noꝓ káa yitó uva ñóó noꝓ dao kꝓ tꝓa —kaá Jesús.

Tá nì seídó'o ñayuu ñóó ñã nì ka'an Jesús dión, dá nì kaa ñã:
—¡Ná ꝓ sa kónó Ndios ñã koo dión!

¹⁷Dá nì nãnde'é Jesús noꝓ ñayuu ñóó, dá nì kaa ñã:

—¿Á kꝓ ná'á ta'on ndó ñã di'a va kaá tuti iì Ndios?:

Tá'an yuu nì kañó'ó tꝓa káva'a ve'e,

ñã yó'o di'a va nì kasãndaá kakuu yuu titꝓ.

¹⁸Ta ndidaá ñã ná kankao satá yuu ñóó, kuachi ndi'i na. Ta ñã kankao

yuu yó'o sata, noꝓn kúú ñã tadi ndi'i keean —kaá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì ka'án dao tꝓa dátuu rá Jesús

¹⁹Dá nì ka'án tꝓa dutì sakuá'a xí'ín tꝓa dána'a ley tiin ra Jesús mií hora daá ñóó, dá chì nì kãndaã ini ra ñã sa'a mií rá nì ka'an ñã to'on yó'o. Tído yu'ú ra kée ñayuu kuá'a ñóó.

²⁰Ta ndéi ra nání rá Jesús. Kúú nì tãnda'á ðe'é ra dao tꝓa kua'an ra noꝓ nákaã Jesús. Ta nì kee ra mií rá ñã kúú rá tꝓa ndaa, chì ndúkú rá ndi kee ra dátuu ñaá rá, dá ná ya'a na ka'an ñã, dá ni'i rá kuachi ñã, dá naki'o ñaá rá noꝓ ndá'a tꝓa né'e choon ká'ano ñoo ñóó, ká'án rá. ²¹Dá nì ndato'ón ñaá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Maestro, ná'á vá ndu'u ñã ká'an ní ñã ndaa, ta dána'a ní ñã ndaa. Ta ni iin tó'ón ñayuu kꝓ káxi mií ní. Di'a dána'a ndaa ní íchì Ndios noꝓ ndidaá ñayuu. ²²Sã'á ñóó vey ndu ndato'ón ndu'u mií ní, ¿á va'a ni kée yó chíya'i yó sa'a ñó'ꝓ yꝓ noꝓ tꝓa kúú kuendá rey César o koꝓ?

²³Tído nì kãndaã va ini Jesús ñã katoó ra dátuu ñaá rá. Dá nì kaa ñã xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndúkú ndó ñã ya'i noꝓ ká'ín? ²⁴Tei tóo ndó iin ði'ón, ñã chíya'i ndó sa'a ñó'ꝓ ndꝓ, ná kãnde'á. ¿Ndá na'áná kían ndá'a noꝓ ði'ón yó'o? Ta, ¿ndá kuu kían ndá'a noꝓan yó'o?

Dá nì kaa ra:

—Na'áná César kían xí'ín kuu mií rá.

²⁵Dá nì kaa ñã xí'ín rá:

—Naki'o ndó ñã kúú ñã'a César noꝓ rá, tá dáá, ta naki'o ndó ñã kúú ñã'a Ndios noꝓ ná.

26Ta kúú kò ní kándeé vá rá dátúú ñáá rá, dá yá'a na noó to'on ká'an na noó ñayuu kuá'a ñoó. Di'a nì naá vá iní rā sá'á ñā va'a nda'o nì nandió né'e na to'on nì ndato'on ñáá rá. Sā'á ñoó nì sadi va ra yú'u rá.

Di'a kua'an ñā nì ñā'á Jesús ñā miān ndaa nataki nā nì xi'i

27Dá nì kasáa dao tã saduceo noo Jesús. Ta kò kándisa ta'on ra ñā nátaiki nā nì xi'i. Dá nì ndato'on ñáá rá, **28**ta kaá rā:

—Maestro, di'a ká'an iin ley ñā nì taa Moisés: Tá nì xi'i iin tã, ta kò ní sá io de'e yíí rā xí'ín ñadi'í rā, dá kíān kánian naki'in ñáá ñani rā tanda'a rá xí'án, dá koo iin de'e yííān naki'in kuū ñani rā. **29**Ta viti, nì sã ndei usã ñani. Ta kúú nì tandá'a tã kúú noó ñoó. Tído nì xi'i va ra, ta kò tã'ón de'e yíí rā ní sá io xí'ín ñadi'í rā. **30**Sā'á ñoó nì tandá'a ñani rā, tã kúú uū ñoó, xí'án. Tído nì xi'i ta'ani ra, ta kò ní sá io tuku de'e yíí rā xí'án. **31**Dá nì tandá'a tã kúú oní xí'ín ñá'a ñoó. Ta kúú dión ta'ani nì ndo'o ra. Ta dión ta'ani nì ndo'o ndin usã ñani ñoó, nì xi'i ndi'i ra, ta ni iin ra kò ní sá io de'e yíí xí'ín ñá'a ñoó. **32**Tá nì ndi'i, dá nì xi'i ta'ani míí ñá'a ñoó. **33**Sā'á ñoó, tá ná kasandaá kuū nataki nā nì xi'i, ¿ndi káa iin tã ñoó kakuu yíí ñá'a ñoó, chí ndin usã va ra nì sã kuu yííān? —kaá rā.

34Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ñayuu ndéi ñayúú yó'o kúú na tãnda'a, ta xí'o na de'e na ñā tanda'a xí. **35**Tído nā nì ni'i noo Ndios ñā nataki nā tein nā nì xi'i, ta kandeí na iin kã ñayúú koo chí noo,

noón kúú nā o tãnda'a kã nā, ta o kí'o kã nā de'e di'í nā ñā tanda'a xí.

36Ta ni iin kuū kã o kuū nā, chí tãto'on kí'o ndéi ángel, ndã kí'o dión vá kandeí na, ta ndã de'e Ndios vá kakuu na sã'á ñā ni'i ná ñā nataki nā. **37**Ta viti ná ko'in kasto'in xí'ín ndó ñā miān ndaa nataki nā nì xi'i, chí ndã Moisés nì ñā'á sã'á ñā yó'o noo tãa na sã'á ñā nì ndo'o na tá nì keí yitó tákã ló'o ñoó. Chí ñā nì taa na ká'an ñā sato'o yo Ndios kúú Ndios noo Abraham, ta kúú ná Ndios noo Isaac, ta kúú ná Ndios noo Jacob. **38**Kí'o dión kaān, dá chí tatá Ndios, kò kúú ta'on na Ndios noo nā nì xi'i, chí kúú ná Ndios noo nā takí va, chí ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo Ndios.

39Dá nì kaa dao tã dána'a ley xí'ín ná:

—Vã'a nda'o nì ka'an ní, maestro —kaá rā.

40Ta kò ní chíndaã noó kã rã ñā kíān ndato'on ñáá rá cháá kã.

Di'a kua'an ñā nì ñā'á Jesús sa'a Cristo, nã dákaiki ñáá

41Dá nì kaa Jesús xí'ín ñayuu kuá'a ñoó:

—¿Ndivã'a ká'an rã dána'a ñā tein nã ve'e rey David kixi Cristo, nã dákaiki ñáá? **42**Chí di'a va kaá míí vá David noo tuti Salmo:

Di'a nì kaa sato'o yo Ndios xí'ín nã kúú sato'i:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u,

43ndã ná kasandaá kuū nataán ndí'ii tã xiní u'u ñáá tixi sã'on.”

44Míí David kaá ñā sato'o nã kúú Cristo, sã'á ñoó, ¿ndivã'a dána'a rã ñā kii Cristo tein nã ve'e na, tá dáá? —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni dānā'a Jesús sa'á
ña kini kée ta dāna'a ley

45Ta nani ndéi ñayuu kuá'a ñoo
seídó'o na, dá ni kaa Jesús xí'ín ta
xínoo xí'ín ná:

46—Kandaa ndo mií ndó noo ra
dāna'a ley Moisés, dá chi kátoó ra
kandixi ra dá'on nání, ta kóni ra ña
ka'an ñayuu ndisá'án xí'ín rá xí'ín
ñañó'ó noo xínoo ra noo yá'i. Ta
kátoó ta'ani ra kande ra noo téi
kúu noo ini ve'e noo náta ka ña ñoo
yo, ta kátoó ta'ani ra kande ra téi
kúu noo noo ndéi ta ndáy'a'i sásá'an
ra noo ió víko. 47Ta xío ndaa ra ve'e
na kuáan. Ta na'á xíkā ta'i rá noo
Ndios, dá ka'an va'a ñayuu sa'a rá.
Ta yó'o kúu ra ya'i nda'o chiyá'i ra
noo Ndios sa'á ña kée ra dión —kaá
na.

Di'a ni kee iin ña'á kuáan kúnda'í

21 1Dá ni ndane'e noo ná, dá
ni xini na to'on kée ñayuu
kuiká taáan di'ón ini satō noo dóko
ñayuu di'ón noo Ndios. 2Ta ni xini
ta'ani na tátō'on ni kee iin ña'á
kuáan kúnda'í, ni taáan uu di'ón ka
kuálí ini satō ñoo. 3Dá ni kaa na:

—Mifan ndaa ná ka'in xí'ín ndó
ña ña'á kuáan kúnda'í káa ni taán
kua'a cháa ka di'ón o duú ndidaá ka
ñayuu káa. 4Dá chi ndidaá ka ñayuu
káa ni dokō noo Ndios xí'ín di'ón
kándōo noo ná, tído ñá'a káa, va'ará
kúnda'í vían, ni dokō ndi'án di'ón
né'e va'án katakian —kaá na.

Yó'o kúu noo dāna'a Jesús ña naá vá
ve'e ño'o ká'ano

5Dá ni kasá'á dao ta xínoo xí'ín
Jesús ká'an ra sa'a ve'e ño'o ká'ano,

ña ñóchí nda'o ndáa yuu ni kava'an,
xí'ín dao ka ña'a luu ndáa ni dokō
ñayuu kuiká noo Ndios. Dá ni kaa
Jesús xí'ín rá:

6—Kana'á ndó ña kasandaá iin
kuu koon ndi'i va ve'e ño'o, tá'an ña
ndé'é ndó káa, chi ni iin tó'on yuu o
kándōo kandodó tá'an. Naá ndí'i
vaan.

Kástō'on Jesús ndí kían koo, dá naá
ñayuu yó'o

7Dá ni ndatō'on rá Jesús:

—Maestro, ¿ndá oon koo dión?
¿Ndí kían koo, dá kandaa ini ndu'u
ña yachi va koo dión?

8Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o
dánda'í ñaá ni iin ñayuu, dá chi
kuá'a nda'o ta kasaa, ta kechóon ra
kuu yú'u, ta kaa ra: “Yu'u kúu
Cristo, na dáka'iki ñaá. Sa ni
kasandaá va kuu ña naá ñayuu.”
Tído o sa kándia ndó karkuei ndó
sata rá ko'on ndo. 9Tá ni kandaa ini
ndo ña sa'ání tá'an iin ñoo xí'ín iin
ka ñoo, ta yó'o yó'o naá na, ta ná
dá'a ni yu'ú ndo, dá chi dinñó'ó ka
ki'o dión kánian koo, tído ko ñá'a
ta'on xinkoo kuu ña naá ñayuu
yó'o.

10Dá ni kaa ta'ani na:

—Ndakuei dao nación naá tá'an
xí'ín dao ka nación, ta kasá'á naá
tá'an ta né'e choon ndéi iin rá iin
ñoó ná'ano. 11Ta yó'o yó'o va kasá'á
ni'i nda'o taan, ta yó'o yó'o ta'ani
kasá'á koo tama xí'ín kue'e kini, ta
kasá'á yu'ú xíxi nda'o ñayuu, ta
ña'a xíxi nda'o koo chí induú káa.

12Tído tá o ñá'a koo dión, dá tiin
ñayuu ndo'ó, ta kendava'a na xí'ín
ndó. Ta kane'e na ndo'ó ko'on na

ini ve'e noḡ náta ka nā ñoo yo, dá keyikḡ nā sa'a ndo. Ta kadi nā ndo'ó ve'e kaa. Ta kane'e na ndo'ó ko'on nā noḡ rey xí'ín noḡ tã né'e choon ná'ano sa'á ñā kúú ndó kuendá yu'u. **13**Dión koo, dá ni'i ndo ndi koo k'i'o ndó kuendá sa'a yú'u noḡ tã né'e choon ná'ano. **14**Q sa nákani ini ndo sa'á to'on ka'an ndo chindeé ndó mií ndó, **15**dá chi k'i'o va mií yu'u to'on ka'an ndo xí'ín ñā ndichí noḡ ndo mií hora daá ñóó. Ta o kándeé ta'on na nandió né'e na noḡ ka'an ndo, ta o kándeé ta'on nā xini u'u ñāá dátúú ná noḡ ka'an ndo. **16**Ta naki'o ñāá tatá ndo xí'ín naná ndo xí'ín ñani ndo, xí'ín tá'an ndó xí'ín nā né'e tá'an va'a xí'ín ndó noḡ tã né'e choon; ta ka'ání rá dao ndó. **17**Ta koni u'u kini ndidaá ñayuu ndo'ó sa'á ñā kúú ndó kuendá yu'u. **18**Tído ni iin tó'ón ta'on idí diní ndo o naá. **19**Ta sa'á ñā ni x'i'o ndeé ini ndo, sa'á ñoḡ ni'i ndo ñā dákaki ñāá Ndios.

20Sa'á ñoḡ tá ni xini ndo ni kao noo kua'á ndava'o soldado ñoo Jerusalén yó'o, dá kían kana'á ndó ñā sa ni xinkoo va kuu ñā kían naá ñoo yó'o. **21**Sa'á ñoḡ nā ndéi chí Judea ná kuino kíí ná ko'on nā yúku, ta nā ñoo Jerusalén ná kankuei kíí ná ko'on nā, ta nā kua'an yúku, ná dá'a ni nandió kuéi na ndu'u na. **22**Dá chi kuu dáá ñóó kakuu iin kuu dándó'o Ndios níḡ ñayuu ndéi ñoo yó'o, dá ná xinkoo to'on ká'an tuti ií mií ná. **23**Tído nda'í kúu ví nā ñá'a ñó'o de'e xí'ín nā ndéi taleé chí chí kuu dáá ñóó, dá chi kuu dáá kakuu iin kuu ndo'o naní níḡ ñayuu noñó'o yó'o, ta

naxino ñā xido ini Ndios satá ñayuu ndéi ñoo yó'o. **24**Ta xí'ín espada kuei dao na, ta dao ka nā kandaka ra ko'on ra kandeí ndava'a na ndidaá nación. Ta kankao ñoo Jerusalén tixi ndá'a tã tükú. Ta dión koo nda ná xinkoo kuu ni chikaá ini Ndios taó ná tã tükú ñóó.

Di'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

25Kua'á nda'o ñā ndato ndo'o ndindii, xí'ín yoo, xí'ín tiñoḡ viti, ta noñó'o yó'o ndo'o naní níḡ ndidaá kúú ñayuu, ta naá nda'o ini nā sa'á ñā ni'i xido ndakuei noḡ taño'o. **26**Ta ndidaá kúú ñayuu kuu yí'í sa'á ñā yu'ú nda'o na sa'á ñā nakani ini nā sa'á ñā vei ndo'o ñayuu yó'o, dá chi koni nā kidi ni'ini ndidaá ñā ná'ano ñó'o induú káa. **27**Nda daá ví, dá koni nā nā ni nduu taa ñayuu yó'o kixi na tein iin viko, ta ndato naye'e ndaa noḡ kii na xí'ín ndidaá choon kómí ná. **28**Tá ni kasá'a kúu dión, dá kían ndeé koo ini ndo, ta ndane'e noḡ ndo, dá chi sa ni kuyati ñó'ó vá kuu dákaki ñāá Ndios —kaá nā.

29Dá ni dakí'in tá'an Jesús ñā yó'o xí'ín to'on ni daná'a nā, ta kaá nā: —Kane'e ndó kuendá táto'on k'i'o kée taño'ó xí'ín ndidaá ka ni yíto.

30Tá ni xini ndo ñā vei nóma yúta kuálí ra, kúu sa ná'a vá ndó ñā sa ni kuyati yoo koon dai. **31**Ta dión ta'ani, tá ni xini ndo ni kasá'a kúu tandó'ó yó'o, dá kían kana'á ndó ñā sa ni kuyati va kuu kasaa Ndios dándaki na.

32Miífan ndaa kuiti ká'in xí'ín ndó ñā o kuú ta'on ñayuu ndéi tiempo daá nda ná koo ndidaá ñā yó'o.

33Induú káa xí'ín noñó'o yó'o naá váán, tído to'on ká'ín o yá'a ta'an vaan.

34Ta kandaa ndo míí ndó. O sa kóo ini ndo kee ndó ña kóni ñíí ndo, ta o sa kó'o na'áná ndo, ta o sa ndí'i ini ndo sa'á ña kátoó téi na kúu kuendá ñayuu yó'o, chí iin ndakána va kasandaá kuu ñoo sata ndo.

35Chí táto'on k'i'o kée na xí'ín dei tiin na kítí, k'i'o dión iin ndakána va kasandaá kuu yó'o sata ndidaá ñayuu ndéi iin ní kua'an ñayuu yó'o. **36**Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, ta daá kuití kaka ndo ña maní noo Ndios ña ni'i ndo ña káki ndó noo ndidaá tandó'ó veí koo, dá ná kuu nakuíta ndó xí'ín tandeé iní noo na ni nduu ta ñayuu yó'o —kaá Jesús xí'ín rá.

37Ta nduú sa daná'a na yé'é ño'o ká'ano, ta sakuáa sa sá'an na yúku naní Olivos. **38**Ta ndidaá na'a sa sáa ñayuu ndéi ñoo Jerusalén sa seídó'o na ña'a sa dána'a Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo.

Di'a ni kuu, dá ni kandoo Judas Iscariote ña naki'o ra Jesús noo ndá'a ta né'e choon

22 **1**Sa ni kuyati va víko pascua, tá seí na Israel pan, ña ko ní kí'in tá'an xí'ín ña dákuita tachían. **2**Ta ra duti sakuá'a xí'ín ta dána'a ley nándukú rá ndi kee ra ka'ání rá Jesús, tído yu'ú ra kée ñayuu ñoo ñoo. **3**Kúu ni ndu'u ña u'u ini níq Judas, ta ká'an xí'ín ná Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uu ta xionoo xí'ín Jesús. **4**Dá ni sa'an ta yó'o ni ka'an ra xí'ín ta duti sakuá'a xí'ín ta sa'ándá choon noo ra ndaa yé'é ño'o ká'ano ñoo, chí ni

ka'an ra sa'a ndi kee ra naki'o ra Jesús noo ndá'a rá. **5**Ta kúu ni kadii nda'o ini ta ñoo, dá ni kandoo ra ña k'i'o ra di'ón noo Judas. **6**Ta kúu ni kandía ra tiin ra di'ón ñoo. Dá ni kasá'á rá ndúkú rá ndi kee ra naki'o ra Jesús noo ndá'a ta ñoo, dá ná o kándaá ini na ñoo ñoo.

Di'a ni kuu tá ni sadini Jesús noo ndi'i kuii xí'ín ta xionoo xí'ín ná

7Kúu ni kasandaá va kuu seí na Israel pan ko ní kí'in tá'an xí'ín ña dákuita tachían, ta dóko ta'ani na iin léko noo Ndios, kirí kúu kuendá víko pascua. **8**Dá ni sa'anda Jesús choon noo Pedro xí'ín Juan, ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'án ndo kenduu ndo ña ná kadíni yó kuendá víko pascua.

9Dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—¿Ndeí ko'on ndu kenduu ndu ña'a kadíni yó, kóni ní?

10Dá ni kaa na:

—Ta noo ni sa ndo ni ku'u ndó ñoo ká'ano káa, dá naki'in tá'an ndó xí'ín iin ta ndío iin yoo ño'o takuí kua'an ra. Ta kúu karkuei ndó ra ko'on ndo nda ve'e noo ni sa ra ni ndu'u ra, **11**dá kaa ndo xí'ín ta kúu sato'o ve'e ñoo: “Di'a kaá maestro ndu'u xí'ín ní: ¿Ndi káa iin cuarto k'i'o ní noo kadíni kuendá víko pascua xí'ín ta xionoo xí'ín?”, kaa ndo xí'ín rá. **12**Dá ná dána'a ra iin cuarto ká'ano kánóo dikó ñoo, ta sa ió nduu vaan. Ta ñoo kenduu ndo ña'a ná kadíni yó —kaá na.

13Dá ni kee ra kua'an ra. Ta ni ndo'o ra táto'on k'i'o ni ka'an Jesús xí'ín rá. Ta ñoo ni kenduu ra ña kadíni ra xí'ín ná kuendá víko pascua.

14Tá n̄i kasandaá hora kasá'an na, dá n̄i sa koo Jesús mesa xí'ín t̄a xíonoo xí'ín ná. 15Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Ndi k̄i'o ví kónii kadíni dáóí xí'ín ndó víko pascua tá ko ñá'a ndo'o naní nioí. 16Dá ch̄i ká'ín xí'ín ndó ña o nándió koo k̄aj kadíni nda ná x̄inkoo kūu kadíni tukui xí'ín ndó noo dándáki Ndios.

17Dá n̄i tiin na copa. Dá tá n̄i ndi'i n̄i nak̄i'o na ndivé'e noo Ndios, dá n̄i kaa n̄a:

—Jó'on, tiin ndóan, ta ko'o iin rá iin ndó lú'u lú'u r̄a. 18Ch̄i ká'ín xí'ín ndó ña o nándió koo k̄a yu'u ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kūu kasaa Ndios dándáki na ñayuu na.

19Dá n̄i tiin na pan ñoo, dá n̄i nak̄i'o na ndivé'e noo Ndios. Dá n̄i sa'anda dao naán, dá n̄i x̄i'o naan noo t̄a ñoo. Dá n̄i kaa n̄a:

—Ña yó'o kúu yikí koñoi, ña náki'oi kuu sa'a iin rá iin ndo'ó. Ta daá kee ndó ña yó'o, dá ndiko'on ini ndo sa'á ña n̄i keei sa'a ndo.

20Ta dión ta'ani n̄i kee na xí'ín copa ñoo tá n̄i ndi'i n̄i sadíni na, dá n̄i kaa n̄a:

—Ndutá ño'o ini copa yó'o dándáki ña sa'a n̄i kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu na, ta x̄inkooan kee nīi yu'u, kirá kuita sa'a iin rá iin ndó. 21Tído kana'á ndó ña iin t̄a sásá'an nduú xí'ín yu'u mesa yó'o ko'on nak̄i'o ñaa noo ndá'a t̄a xiní u'u ñaa. 22Ta miñan ndaa ndo'o na n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o táto'on n̄i ch̄ikāa ini Ndios koo nda míí sa'a. Tído nda'í t̄a ko'on nak̄i'o ñaa noo t̄a xiní u'u ñaa —kaa Jesús.

23Dá n̄i kasá'á rá ndátó'ón tá'an míí rá, nde'á ndi káa iin ra kakuu r̄a kee dión.

Dána'a Jesús sa'a ndá yoo ndáya'i cháá ka

24Dá n̄i kasá'a t̄a xíonoo xí'ín ná ñoo ndátó'ón kuách̄i r̄a, nde'á ndi ndaa ra kakuu t̄a ndáya'i cháá ka tein míí rá. 25Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa ná'á vá míí ndó táto'on k̄i'o kée rey dándáki dao k̄a nación, ch̄i kéndusa r̄a xí'ín ñayuu kuedó'o ñaa ná. Ta dao k̄a t̄a né'e choon ñoo kuálí, roón kúu r̄a chínaní va'a ra míí rá. 26Tído ko káni ta'an vaan kee ndó dión tein míí ndó. Ndi ndaa ndo'ó kúu t̄a ndáya'i cháá k̄a tein míí ndó, di'a ndee ndó míí ndó kakuu ndó táto'on t̄a ló'o cháá k̄a. Ta ndi ndaa ndo'ó kúu t̄a iin noo, di'a ndee ndó míí ndó kakuu ndó t̄a koni kuách̄i noo dao k̄a ndo. 27Ch̄i, ¿ndi káa na ndáya'i cháá k̄a, á na ió mesa o na chíki'o ña'a sasá'an na? ¿Á o duu na ió mesa kúu na ndáya'i cháá k̄a? Tído kana'á ndó ña nákaa yu'u tein ndó kúu iin na x̄inkuách̄i di'a noo ndo.

28Ta ndo'ó kúu na daá kuití n̄i sa ndei xí'ín yu'u tein tandó'ó ndó'i, 29sa'á ñoo k̄i'o yu'u choon noo ndo ña dándáki ndó táto'on k̄i'o n̄i x̄i'o tatáí choon nooí ña dándákii, 30dá kasá'an dáó ndó xí'ín yu'u, ta ko'o nduú ndo xí'ín yu'u noo dándákii, ta kande iin rá iin ndó noo téi keyíko ndo sa'a ndin ux̄i uu tu'u de'e na ve'e Israel.

Yó'o n̄i ka'an Jesús ña ndata Simón Pedro sa'a ná

31Dá n̄i kaa ta'ani sato'o yo Jesús: —Simón, Simón, kana'ón ña kóni ña u'u kexíxian xí'ín ndó táto'on kée ñayuu dáxixi na tirió. 32Tído sa n̄i

seí nda'ávij noo Ndios sa'on, dá kían ná dá'a ni ndi'i ña kándéé inon yu'u. Dá tá ni ndi'i ni nandió koo tukón noo yú'u, dá chindeéon ñanon, dá ná kuita ndaa ña xí'ín to'on yu'u.

33Dá ni kaa Simón xí'ín ná:

—Sato'o míij, sa ió nduu va yu'u ña ko'in ve'e kaa xí'ín ní, ta ió ta'anii ña kuu nduúj xí'ín ní.

34Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Pedro, ká'in xí'on ña tá o ñá'a ta'on kana chéli viti, kúu sa oni va ta'ándá ndaton sa'a yu'u.

35Dá ni kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Tá ni tanda'a yu'u ndo'ó ni sa'an ndo ni daná'a ndo, ko ní sá ne'e ndó léka ndo, ta ni lú'u dijón, ta ni ndisa ndo ko ní sá ne'e ndó ko'on ndo. ¿Á ió ña'a ni kamanj noo ndo?

Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Ni iin ña'a ta'on.

36Dá ni kaa ña xí'ín rá:

—Tído viti, ndi ndaa ndo'ó ió léka xí'ín dijón, ki'in ndó ña kane'e ndó ko'on ndo. Ta ndo'ó, ña koó espada, dijó ndó kotó ndíxi ndó, ta kuiin ndóan. **37**Dá chi ká'in xí'ín ndó ña mifan xinkoo ña ká'an tuti ij Ndios sa'í, dá chi kaáan di'a: “Ni ndee ñaá ná iin taa kómí kuachi.” Ta dión koo, chi ndidaá ña ká'an tuti ij Ndios sa'á ña kían ndo'i, kánian xinkooan —kaá ña.

38Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Sato'ij, yó'o ió uu espada.

Dá ni kaa ña xí'ín rá:

—Sa ió va'a va.

Di'a ni kuu tá ni ka'an Jesús xí'ín Ndios iin noo naní Getsemaní

39Dá ni keta Jesús kua'an ña yúku naní Olivos táto'on ki'o sá kée na

dao ka kuu ñoó. Dá ni kee ta xionoo xí'ín ná tákuei ñaá rá kua'an ra.

40Dá tá ni saa ña ñoó, dá ni kaa ña xí'ín rá:

—Ka'an ndo xí'ín Ndios, dá kían ná dá'a ni kandeé ña kini kexixian xí'ín ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi.

41Dá ni kana xoo na kua'an ña táto'on ki'o xíká dáyaá yo iin yuu.

Dá ñoó ni sa kuúj xití ná, ta ni kasá'a ná ká'an ña xí'ín Ndios, **42**ta kaá ña:

—Tá'a ló'o, tá kóni ní, ditá ní yu'u noo ndutá ova, ña kúu ña ndó'o níoi. Tído ná dá'a ni kakuuan táto'on ki'o kóni yu'u. Ná kakuuan táto'on kóni mí ní.

43Dá ni kasáá iin ángel ni kii chí induú, ta ni xi'o na ndéé noo Jesús.

44Ta sa'á ña nda'í kúu ini ña, sa'á ñoó ni ndundeé cháá ka ini ña ni ka'an ña xí'ín Ndios. Ta teen ná kúu táto'on yúyó ná'ano nij, ta kuéi rá nda noñó'o. **45**Tá ni nakuúj ndichi ña ni ndi'i ni ka'an ña xí'ín Ndios, dá ni kee na kua'an ña noo ndéi ta xionoo xí'ín ná ñoó. Tá ni saa ña, kúu sa kídij va ra ndéi ra, chi ni kuitá vá rá ni kee ña kúnda'í ini ra.

46Dá ni kaa ña xí'ín rá:

—¿Ndiva'a kídij ndo? Ndakuei kii ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná o kándéé ña kini kexixian xí'ín ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi.

Di'a ni kuu tá ni kasáá Judas xí'ín kuá'a taa tiin ra Jesús kandaka ra ko'on ra noó ta né'e choon

47Ká'an ij vá Jesús iin na, kúu sa ni kasáá va iin tu'u ñayuu. Ta Judas, tá'an ra kúu kuendá ndin uxij uu taa xionoo xí'ín Jesús, kúu ra

xíonoo veí noó ñayuu kuá'a ñoó. Dá nì natuu yati ra noó fín Jesús, dá nì chító rá noó ná. **48**Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Judas, ¿á xí'ín ña chító yo'ó noo yú'u, á dión kéeón, dá naki'ón na nì nduu taa ñayuu yo'ó noo ndá'a taa xiní u'u ñaá?

49Tá nì xini taa xíonoo xí'ín ná ña nì kasá'a taa ñoó tiin ñaá rá, dá nì kaa rá xí'ín ná:

—Tatá, ¿á kóni ní ña naá ndu xí'ín rá xí'ín espada?

50Ta iin taa xíonoo xí'ín ná ñoó nì ñarkue'e iin tã kéchóon noó tã duti kúu noó, chi nì sa'anda rá do'o xoo kuá'a rá. **51**Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa nì kuu va. Ná dá'a ni kee ndó dión.

Dá nì tiin na do'o ra, ta kúu nì nduva'a naan. **52**Dá nì kaa na xí'ín tã duti saku'a, xí'ín tã sa'ándá choon noó rá ndaá yé'é ño'o, xí'ín tã sa'ano nì kasáa tiin ñaá ñoó:

—¿Á tã kuí'íná vá kée ndó yu'u kúu, sa'á ñoó veí ndó xí'ín espada xí'ín yíto tiin ndó yu'u? **53**Ta ndidaá kuu vá nì sa káaj xí'ín ndó yé'é ño'o ká'ano, ta kò ní tiin ndó yu'u. Tído hora yo'ó nì ni'i ndó kee ndó dión xí'ín, dá chi hora yo'ó kúu hora dándáki ña u'u —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì ndata Pedro sa'a Jesús oni ta'ándá

54Dá nì tiin ra Jesús ndáka ra kua'an rá chí ve'e tã duti kúu noó. Ta xíká xíká tákaa ñaá Pedro kua'an rá. **55**Dá nì ñaka'on taa ñoó ño'o yé'é ve'e ñoó. Ta nì kaq noo ra ndéi ra nádaa rá. Ta ñoó ta'ani nì sa koo Pedro tein taa ñoó. **56**Ta kúu nì xini iin ñá'a kéchóon noó tã duti ña ñoó

ió Pedro nádaa rá, dá nì sa nde'é va'a ñaáan, dá nì kaaan:

—Xíonoo ta'ani taa yo'ó xí'ín taa káa.

57Tído nì ndata vá rá, ta kaá rá xí'án:

—Koó, didi, kò ná'a ta'on yu'u taa káa.

58Ta kúu tóó vá, ta kúu tuku va nì xini ñaá iin kã taa. Dá nì kaa rá xí'ín rá:

—Yo'ó ta'ani kúu kuendá taa káa, ¿daá koó?

Dá nì kaa Pedro:

—Koó, dito, kò ta'ón ñaá kúu yu'u.

59Tá nì ya'a táto'on iin hora, dá nì kaa iin kã taa:

—Mífan ndaa kuiti xíonoo taa yo'ó xí'ín taa káa, dá chi tã kuendá Galilea ta'ani kúu rá.

60Dá nì kaa tuku Pedro:

—Koó, dito. Xíni nda sa'a ká'an ní.

Kúu ká'an jí vá rá iin ra, kúu nì kana va chéli. **61**Dá nì ñandí koo sato'o yo Jesús nì sa nde'é ná noo rá. Ta kúu nì ndusáa va ini rá táto'on nì ka'an sato'o yo xí'ín rá, chi ña yo'ó kían nì ka'an na: “Tá kò ñá'a kana chéli, ta kúu sa ndata yo'ó oni ta'ándá sa'a yú'u.” **62**Dá nì keta ra sata ve'e, ta kúu nda'í nda'o nì ndei'i rá.

Di'a nì kuu tá nì kani ra Jesús, ta nì kediki ndaa ñaá rá

63Ta rá ndíta ndaá Jesús, roón kúu rá nì kediki ndaa ñaá, ta nì kani ñaá rá. **64**Ta nì sadi rá iin dá'on noo ná, dá nì kani ra noo ná. Dá nì ndato'ón ñaá rá, ta kaá rá:

—Nakoni ini, ná nde'á ndá yoo kúu rá nì kani ñaá.

65Ta kúú kua'á ka ví ña'a ni ka'an ra ni kediki ñaá rá.

Di'a ni kuu tá ni sa iin Jesús noó ta duti kúú noó

66Tá ni tuu noo, dá ni nataka ndidaá ta sá'ano ñoo, xí'ín ta duti sakua'a, xí'ín ta dána'a ley. Dá ni sa'anda ra choon ña ná kandaka ra Jesús saá ra noo ndéi ra né'e ra choon. Dá tá ni saá na, dá ni kaa ra xí'ín ná:

67—¿Á miíñ ndaa mií ní kúú Cristo, na dákaki ñaá? Ka'an ní xí'ín ndu'u.

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ka'an yu'u xí'ín ní, ta o kándia ta'on ní. **68**Tá ná ndato'ín mií ní, ta o nándio né'e ta'on ní ña ndato'ón ñaá yu'u, ta ni o dáyaá ta'on ní yu'u. **69**Tído kana'á ní ña nda kuu víti ná koo na ni nduu taá ñayuu yó'o xoo ku'a Ndios noo ió na dándáki na.

70Dá ni kaa ndidaá taá ñoo xí'ín ná:

—¿Á mií ní kúú de'e Ndios, tá dáá?

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Táto'on k'i'o ká'an ní, k'i'o dión kíán.

71Dá ni kaa ra:

—¿Ndá choon kuu ka yo cháá ka taá ka'an kuachi sa'a rá? Chi sa ni seídó'o va mií yó ña ni ya'a ra noó to'on ni ka'an ra —kaá ra.

Di'a ni kuu tá ni sa iin Jesús noó ta naní Pilato

23 **1**Dá ni ndakuei ndi'i ra ndáka ra Jesús kua'an ra noo Pilato. Tá ni saá ra, **2**dá ni kasá'á rá dáta kuachi ra Jesús, ta kaá ra:

—Ni natiin ndu'u taá yó'o xionoo ra dándá'í ra na ñoo ndu. Ta ko kóni ra ña chíya'i ndu sa'a ñó'o ndú noo rey César, ta kaá ra ña mií rá kúú Cristo, na dákaki ñaá, chi kaá ra ña kúú rá rey noo na ñoo ndu.

3Dá ni ndato'ón Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúú rey noo na Israel?

Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ta dión kaá mií ní.

4Dá ni kaa Pilato xí'ín ta duti sakua'a, xí'ín dao ka ñayuu tákuei kua'an ñoo:

—Ni iin tó'ón ta'on kuachi taá yó'o ko nani'i yu'u.

5Tído ndúndeé ñayuu ñoo ká'an kuachi na sa'a Jesús:

—Taa yó'o kúú ra xionoo dánaá tá'an na ñoo ndu xí'ín ña dána'a ra iin ní kúú kuendá Judea yó'o. Chi ni kasá'á rá dána'a ra kuendá Galilea, ta ni kasandaá ra nda ñoo yó'o viti.

Di'a ni kuu tá ni sa iin Jesús noo Herodes

6Tá ni seído'o Pilato ña ni ka'an na sa'a kuendá Galilea, dá ni ndato'ón rá ñayuu ñoo:

—¿Á taá Galilea kúú taá yó'o?

7Tá ni kandaá ini ra ña nákaa na tixi ndá'a Herodes, ta né'e choon chí kuendá Galilea, dá ni tanda'a ñaá rá kua'an na noo Herodes, chi tein kuu dáá ñoo nákaa ra ñoo Jerusalén.

8Tá ni xini Herodes Jesús, kúú ni kadii nda'o ini ra, chi sa ió kuu vá kátoó ra koni ñaá rá. Chi ku'a ndava'o ña'a seídó'o ra ká'an na sa'a Jesús, ta ndáti ra koni xí'ín noo rá kee na iin ña'a ndato. **9**Kua'a nda'o ña'a ni ndato'ón ñaá Herodes,

tído ni iin ña'a kọ ní ká'an na. **10**Ta ndíta ƚa duti sakua'a xí'ín ƚa dána'a ley ndúndeé rá ká'an kuachi ra sa'a Jesús. **11**Dá ni ƚasá'a Herodes xí'ín ndidaá soldado ƚa kénóo ñaá rá, ta ni kediki ndaa ñaá rá. Kúú ni ɗaku'ino ñaá rá xí'ín dá'on táyí káa ndíxi mií rá. Ta dión káa na ni ƚanda'a tuku ñaá rá kua'an na noo Pilato. **12**Ta mií tein kuú dáá ñóó ni ñakí'in tá'an va'a Herodes xí'ín Pilato, ƚi sa xini u'u tá'an va ra tá sata.

Di'a ni kuu, dá ni sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndika cruz

13Dá ni kana Pilato ƚa duti sakua'a, xí'ín ƚa né'e choon noo na Israel, xí'ín mií na ñoo ñoo, **14**dá ni kaa ƚa xí'ín ná:

—Ndáka ndó ƚa yó'o ni ƚasáa ndo noo yú'u. Ta ká'an ndo ña xionoo ra dánaá tá'an ra na ñoo ndo xí'ín ña dána'a ƚa. Tído ni ndato'on va'i ƚa noo mií ndó, ta ni iin ta'on kuachi ká'an ndo sa'a ƚa yó'o kọ ní kasandaá kakuu ña ndaa. **15**Ta ni Herodes kọ ní nani'i kuachi ƚa, sa'a ñoo ni ƚanda'a tuku ñaá rá ni ƚasáa ƚa noo yú'u. Ta ni iin tó'on ta'on kuachi, ña kían kánian kuu ƚa, kọ ní ya'a ra kee ra. **16**Sa'a ñoo, tá ni ndi'i ni dandó'i ní ƚa, dá dáyaai rá ko'on ƚa —kaá ƚa.

17Ta tein iin iin víko ñoo kánian dáyaai Pilato iin ƚa nákaa ve'e kaa. **18**Sa'a ñoo ni ƚasá'a káyu'ú ndidaá ñayuu kuá'a ñoo:

—jKoó, ka'ání ní ƚa xaan, ta dáyaai ní Barrabás!

19Ta ƚa yó'o kúú ƚa nákaa ve'e kaa sa'a ña ni ndakono ra naá ƚa xí'ín ƚa romano dándáki ñoo ñoo,

xí'ín sa'a ña kúú rá iin ƚa sa'ání ndi.

20Dá ni ka'an tuku Pilato xí'ín ñayuu ñoo, ƚi kóni ƚa dáyaai ƚa Jesús. **21**Tído ni nandió kuéi tuku na ni káyu'ú ná:

—jChirkaa ní ƚa ndika cruz, chirkaa ní ƚa ndika cruz!

22Ta ni nandió koo Pilato ni ka'an ƚa ta'ándá kúú oni xí'ín ñayuu ñoo:

—jNdi káa kuachi ni kee ƚa yó'o? Ta ni iin tó'on ta'on kuachi ƚa kọ nani'i yu'u sa'a ña kánian kuu ƚa. Sa'a ñoo ko'in dándó'i ní ƚa, dá tá ni ndi'i, dá dáyaai rá ko'on ƚa —kaá ƚa.

23Tído ni ƚasá'a ndúndeé ká ví ñayuu ñoo káyu'ú ná ña ná karkaa kí Jesús ndika cruz. Tído sa'a ña ndúndeé ñayuu ñoo káyu'ú ná, sa'a ñoo ni xino ini Pilato kee ra ña kóni na. **24**Dá ni sa'anda ƚa choon táto'on kí'o ni xika ñayuu ñoo koo. **25**Kúú ni dáyaai ƚa Barrabás, tá'an ƚa ni ƚikáa ƚa ve'e kaa sa'a ña naá ƚa xí'ín ƚa romano, xí'ín sa'a ña sa'ání ƚa ndi, táto'on kí'o ni xika mií ñayuu ñoo. Dá ni ñakí'o ra Jesús ndo'o na táto'on kí'o kóni mií ñayuu ñoo.

Di'a ni kuu tá ni chirkaa ra Jesús ndika cruz

26Ta noo ndáka ra Jesús kua'an ƚa, ñoo ni tiin ra iin ƚa naní Simón, ƚa kuendá Cirene. ƚa yó'o kúú ƚa kondii ni sa'an ƚa yúku. Dá ni ƚi ndi'o ra cruz Jesús doko ƚa yó'o, dá ni kee ra kádoko ƚa cruz ñoo tákaa ra kua'an ƚa sata Jesús. **27**Ta kua'a nda'o ñayuu tákuei ñaá kua'an xí'ín dao ká na ñá'a, ta nda'í sáki na, ta nda'í kúú ini na sa'a Jesús kua'an na. **28**Dá ni

nandió koo Jesús ni sa nde'é ná noo na ñá'a yó'o. Dá ni kaa na xí'ín ná:

—Na ñá'a ñoo Jerusalén, o sa kuáki ndó sa'a yú'u. Di'a kuaki ndó sa'a mií ndó xí'ín sa'a de'e ndó, **29** dá chī kasandaá kuu kaa ñayuu di'a:

“Ndiká'án ví na ko kuú kandeí de'e, ta ndiká'án ví dókó, ña ko ní sá ñó'o taleé, ta ndiká'án ví ndódo, ña ko ní dákuá'ano taleé.” **30** Ta tein kuu dáá ñóo kaa na xí'ín yúku: “Ná kuei ndó satá ndu'u.” Ta kaa na xí'ín ko'ondo: “Dánduxi ndó ndu'u.” **31** Dá chī tá kī'o di'a kée na xí'ín yíto kuí, xíni ndí kían kee na xí'ín yíto ichi —kaá na.

32 Ta ndáka ta'ani ra uu ña kuni kua'an ra xí'ín Jesús, dá ka'ání ta'ani ñaá rá. **33** Dá tá ni saá ra iin xían noo naní Calavera, dá ni chirkuéi ñaá rá ndika cruz. Ta iin ña kuni ñóo tárkaa iin cruz xoo kuá'a Jesús, ta iin ká ra tárkaa iin cruz xoo íti na. **34** Dá ni kaa Jesús:

—Tatá, ká'ano koo ini ní sa'a ñayuu yó'o, dá chī ko ná'a ta'on na ndí kían kée na.

Ta ni sadikí ra suerte xí'ín dá'on ná, ná kande'a ndá yoo kandeé ni'i iin rá iian.

35 Ta ndidaá ñayuu ñóo ndíta ndé'é, ta nda ta né'e choon ndíta kédiki ndaa ra Jesús, ta kaá ra:

—Dao ka va ñayuu sa kandeé rá sa dakáki ra, sa'a ñoo ná dáka ki ra mií rá tá mií ña ndaa kúu rá Cristo, na ni kaxi Ndios kasaá dáka ki ñaá.

36 Ta nda soldado ñóo ni kediki ndaa ta'ani ñaá, chī ni ñatuu yati ra ni dakó'on ra vino ía yú'u ná, **37** dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Tá mií ña ndaa rey noo na Israel kúu yo'ó, dáka ki miíon viti, ná nde'a.

38 Ta ndá'a iin tabla diní cruz noo tárkaa Jesús, ta tánda letra ká'an yú'u griego xí'ín yú'u latín, xí'ín yú'u hebreo, ta kaáan di'a: “Ña yo'ó kúu rey noo na Israel.”

39 Ta iin ña kuni tákaa iin ká cruz ñóo, ni kasá'a kána'a rá xí'ín ná, ta kaá ra:

—Tá ndaa ndisa Cristo kúu yo'ó, dáka ki miíon, ta dáka ki ta'ánón ndu'u.

40 Tído ña tákaa iin ká cruz ñóo ni ña'ani ra iin ká ña kuni ñóo, ta kaá ra xí'ín rá:

—¿Á ni lú'u ví ko yu'u yo'ó Ndios, va'ará sa tákaaon ndó'o naní ñoon?

41 Mií ña ndaa kuiti tárkuéi yo'ó ndó'o ní yo sa'a kuachi ni kee yo, chī kī'o dión kánian ndo'o yo. Tído na yo'ó, ni iin tó'on ta'on ña'a kuni ko ní ya'a na kee na.

42 Dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—Ndiko'on ini ní yu'u tá ná kasaá ní dándáki ní ñayuu yo'ó.

43 Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Mií ña ndaa kuiti ná ka'in xí'ón ña mií kuu viti koo yo'ó xí'ín yu'u noo ndato téi náye'e ndaa —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni xi'i Jesús

44 Tá ni kasandaá kaxuu, dá ni ñaku'ín naá iin ní kúu ñayuu nda ká oní sa'ini. **45** Ta ni nda'o ndindii, ta ni ndata dao dá'on tárkaa ndadí ini ve'e ño'o ká'ano. **46** Ta kúu ni'i nda'o ni kayu'u Jesús, ta kaá na:

—Tatá Ndios, noo ndá'a mií ní náki'oi espírituí.

Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ni xi'i na. **47** Tá ni xini ta dándáki soldado ña ni ndo'o na dión, dá ni xi'o ra ñañó'ó noo Ndios, chī kaá ra:

—Mií ña ndaa ndisa iin ña ndaa ni sa kuu na yo'ó.

48Ta ndidaá ñayuu kuá'a n̄i sa ndita n̄i sa nde'é ña n̄i ndo'o Jesús, n̄i nandió kuéi na kua'an nó'o ná, ta kani ndá'a ná yu'ú ndíká ná kua'an na sa'á ña nda'í kúu ini na. 49Ta ndidaá na n̄i sa ne'e tá'an va'a xí'ín Jesús, xí'ín na ñá'a tákuei ñaá ve'i nda kuendá Galilea, noón kúu na ndíta xíká ná ndé'é ná ndidaá ña n̄i kuu.

Di'a n̄i kuu, dá n̄i nduxi Jesús

50Ta ñoo ñoo ío iin t̄a nani José, ta kúu rá t̄a ñoo Arimatea, tá'an ña nákaa chí kuendá Judea. Ta né'e ra choon noo na Israel, ta kúu rá iin t̄a va'a, iin t̄a ndaa. 51Ta ndáti ta'ani ra kasaa Ndios dándáki na ñayuu yó'o xí'ín ndée. Ta ko ní náta'an ta'on ini ra ña n̄i kee dao ka t̄a né'e choon ñoo xí'ín Jesús. 52Taa yó'o kúu ra n̄i sa'an n̄i ndaka yikí koño Jesús noo Pilato. 53Dá n̄i sa'an ra n̄i danóo raan ndíka cruz. Dá n̄i ch̄ituú ñaá rá xí'ín iin dá'on ká'ano. Ta né'e ñaá rá n̄i sa'an ra n̄i ch̄ikáa ra ini iin yáí n̄i kava'a ndíka iin káo, noo ko ñá'a kakaa ni iin tó'ón ndii. 54Ta míí kuú dáá ñoo kúu kuú kénduu na Israel ña'a keí ná, ch̄i sa kua'an kasandaá vá kuú nani'i ndée ná.

55Ta na ñá'a n̄i kii xí'ín Jesús nda Galilea, noón kúu na tárkuei n̄i sa'an na nda yáí noo n̄i nduxi Jesús, sa'á ñoo n̄i xini na ndeí kíán, ta n̄i xini na noo n̄i ch̄inóo ra yikí koño Jesús. 56Dá n̄i nandió kuéi na kua'an na kénduu na kirá támi sa'an xí'ín ña'a dákúchi na ñii Jesús. Tído n̄i nan'i ndée ná tein kuú kánian nani'i ndée ná, ch̄i ki'o dión sa'ándá ley choon.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nataki Jesús

24 1Na'a va'a kuú míí noo kásá'a sa'a semana, dá n̄i kee tuku na ñá'a yó'o kua'an na yáí noo n̄i nduxi Jesús, ta né'e na ndirá támi sa'an, kirá n̄i kénduu na, ta kua'an ta'ani dao ka na ñá'a xí'ín ná. 2Tá n̄i sa'a na, kúu sa n̄i kuxoo va yuu ndadí yu'ú yáí ñoo. 3Dá tá n̄i ku'u na inian, ko ní nani'i ná yikí koño sato'o yo Jesús. 4Ta nákani nda'o ini na sa'á ña ko'o ka yikí koño na kánoo. Kúu iin kuití vá n̄i sa kuíta uu t̄a ndíxi dá'on náye'e ndaa díin ná. 5Kúu n̄i yu'ú nda'o na, sa'á ñoo n̄i daxino na taan na nda noño'o. Dá n̄i kaa t̄a ñoo xí'ín ná:

—¿Ndiva'a nándukú ndó iin na takí tein na kúu ndii? 6Ko ta'on na nákaa yó'o. Di'a n̄i nataki va na. Ndusaa ini ndo t̄ato'on n̄i ka'an na xí'ín ndó tá n̄i sa kaa na xí'ín ndó chí Galilea di'a. 7Ch̄i n̄i kaa na xí'ín ndó ña miian kánian ndo'o nani na n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o, ch̄i nakí'o ñaá iin t̄a noo ndá'a t̄a kómí kuachi, ta chirkaa ñaá rá ndíka cruz, ta nataki na t̄ixi kuú óni —kaá ángel ñoo.

8Dá n̄i ndisaa ini na ñá'a ñoo to'on n̄i ka'an Jesús xí'ín ná. 9Dá tá n̄i nandió kuéi na n̄i ndisaa na n̄i sa'an na yáí ñoo, dá n̄i kasá'a ná kásto'on na sa'a ndidaá ña va'a yó'o xí'ín ndin ux̄i iin t̄a xionoo xí'ín Jesús xí'ín dao ka ñayuu ndeí xí'ín rá ñoo. 10María Magdalena xí'ín Juana, xí'ín naná Jacobo xí'ín dao ka na ñá'a, noón kúu na n̄i nakani ña yó'o xí'ín t̄a xionoo xí'ín Jesús. 11Tído n̄i ka'an rá ña to'on n̄i ndaki ini míí vá ná kíán, sa'á ñoo ko ní kándisa ta'on ñaá rá.

12Tído nī ndakuīn ndichi Pedro, dá nī kankono ra kua'an rā yái noó nī nduxi Jesús. Tá nī saā rā ñoó, dá nī chirnee noo rá nī sá nde'é rá inian. Dá nī xini rā savā'a dá'on nī sá tuú yikí koño Jesús vá kánóo. Dá nī nandió koo ra kua'an nó'o rá, ta naá iní rā sa'á ñā nī kuu kua'an rā.

Di'a nī kuu tá nī na'a noo Jesús noo uū taa kua'an ichi ñoo naní Emaús

13Ta mií kuu dáá ñóó ta'ani xíka uū taa xionoo xí'ín Jesús kua'an rā iin ñoo naní Emaús. Ta nákaaān tát'o'on uxī iin kilómetro noo ñoo Jerusalén. **14**Ta ndátó'ón rá kua'an rā ichi ñoo sa'a ndidaá ñā nī kuu. **15**Ta tein ndátó'ón rá dión kua'an rā, dá nī natuu yati Jesús, dá nī naki'in tá'an na xíka dáó ná kua'an nā xí'ín rá. **16**Tído ió iin ñā'a sadí noo rá, sa'á ñoo kō nákoní ñāá rá. **17**Dá nī kaa nā xí'ín rá:

—¿Ndí kían ndátó'ón téi ndo kua'an ndo? Ta, ¿ndiva'a nda'í téi kúu ini ndo?

18Dá nī kaa iin taa, tá'an rā naní Cleofas, xí'ín ná:

—¿Á savā'a iin tó'ón mií ní kúú tá tukú ió ñoo Jerusalén kō ñā'a kandaā ini ñā nī kuu ñoo ñoo tein kuu yó'o?

19Dá nī kaa na:

—¿Ndí kían nī kuu?

Dá nī kaa taa ñoo xí'ín ná:

—Ndátó'ón ndú sa'a iin taa naní Jesús, nā ñoo Nazaret. Ta nī sá kuu na iin profeta. Ta sá kee na ñā'a ná'ano, ta to'on ndáya'i sá ká'an nā noo Ndios xí'ín noo ndidaá nā ñoo ndu. **20**Tído tã duti sakua'a, xí'ín tã né'e choon ñoo ndu kúu rā nī naki'o ñāá rá noo ndá'a tã romano. Ta

roón nī chirkaa ñāá ndika cruz.

21Tído nī ka'án ndu'u ñā nī kasáa nā taó xóo na nā ñoo ndu tixi nda'a tã dándáki ñāá, ní kúu. Ta kuu viti xíno onī kuu ñā nī kuu dión. **22**Ta iin kã ñā'a nī kedaá xí'ín ndú nī naá ini ndu, chi tá kō ñā'a tuu na'a viti nī sa'an dao nā ñā'a kúu kuendá ndu'u yái noó nī nduxi na, **23**ta koo kã yikí koño nā ní nání'i nā ñā'a ñoo. Dá tá nī ndusáa nā, dá nī kaa nā ñā nī na'a noo dao ángel noo ná, ta noón kúu nā nī kaa xí'ín ná ñā nī natakí va Jesús. **24**Dá nī sa'an ta'ani dao taa kúu kuendá ndu'u nī sá nde'é rá ini yái ñoo. Tído tát'o'on káa rá ió ñā nī nakani nā ñā'a ñoo, k'i'o dión ta'ani nī xini rā. Tído kō ní xini ta'on ra mií Jesús.

25Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—¡Nandee kã vían xíxi ndo'ó, ta nandee kã vían káxí níó ndo, sa'á ñoo kueé nda'o kándisa ndó ndidaá ñā nī taa profeta! **26**¿Á kō ná'a ta'on ndó ñā k'i'o dión kánian ndo'o naní níó Cristo, nā dákaki ñāá, dá ndu'u na noo ndato náye'e ndaa? —kaá nā.

27Dá nī kasá'a nákaní na xí'ín rá sa'a ndidaá ñā nī taa Moisés, xí'ín ñā nī taa ndidaá kã profeta. Ta k'i'o dión nī daná'a nā noo rá ñā ká'an tuti ií Ndios sa'a ndidaá ñā kánian ndo'o na.

28Dá tá nī kuyati na ñoo ló'o noo kua'an taa ñoo, dá nī kee Jesús ñā yá'a na kua'an nā cháá kã chí noo.

29Dá nī kendúsã rã xí'ín ná ñā ná katuu tóo na koo na xí'ín rá, chi kaá rã:

—Katuu tóo ní koo ní xí'ín ndu'u, chi sã nī ini va, ta sã kua'an kuaa vá —kaá rã.

Dá nì kù'u na ve'e ra, ta nì sà tuu tóo na nì sà io na xí'ín rá.

30Dá tá nì sà io na mesa xí'ín taa ñóó, dá nì tiin na pan. Dá nì nakì'o na ndivé'e noo Ndios sà'án. Dá nì tei ñé'e naan. Dá nì xì'o naan noo rá.

31Dá ví nì nono noo rá, dá nì nakoni ra ña Jesús kúú ná. Ta kúú nì ndañó'ó ní'ini va na noo rá. **32**Dá nì kasá'á taa ñóó ndátó'ón tá'an mií rá:

—Miían ndaa kuiti kíán ña luu kandá nío yo tein ká'an na xí'á vejí chì ñóó, ta xían nì nakani na xí'á sa'a ndi kóni ká'an tuti ij Ndios.

33Ta kúú nì ndakuei ra mií hora daá ñóó. Dá nì kee ra nandió kuéi ra kua'an ra ñoo Jerusalén. Tá nì saa ra, kúú nì naní'í rá noo ndéi tútí ndin uxí iin taa xionoo xí'ín Jesús, ta ndéi ta'ani dao ka ñayuu xí'ín rá.

34Kúú nì kaa ñayuu ñóó xí'ín rá:

—Miían ndaa kuiti kíán ña nì nataki sato'o yo Jesús, chì nì na'a noo ná noo Simón Pedro.

35Dá nì kasá'á ta'ani ndi nduú taa yó'o nákanì ra xí'ín ná ña nì ndo'o ra íchì ñóó. Ta nì nakani ta'ani ra ña ko ní nákanì ta'on ra Jesús nda nì tei ñé'e na pan, nda daá nì nakoni ñaá rá, kaá ra.

Di'a nì kuu tá nì na'a noo Jesús noo taa sà xionoo xí'ín ná

36Ta xían nani ndíta taa yó'o ká'an ra sa'á ña nì xini ra, ta kúú iin kuiti vá, kúú nì sà kuí'ín Jesús me'í noo ndéi na ñóó. Dá nì kaa na:

—Va'a ná koo ini ndo.

37Ta kúú nì yu'ú nda'o ñayuu ñóó, chì nì ka'án ná ña iin nío vá kíán.

38Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Ndiva'a yu'ú ndo? ¿Ndiva'a nákanì kuáchì ini ndo? **39**Kande'é

ndó ndá'í, ta kande'é ndó sa'í, chì mií vá yu'u kúú. Dáko'on ndá'a ndo yu'u, ta kande'é va'a ndó yu'u, chì iin nío ko kómí ta'an vaan lásá ni koño. Tído ndé'é ndó yu'u ña ió va lásá'í xí'ín koñoi —kaá na.

40Tá nì ndi'i nì ka'an na dión, dá nì daná'a na ndá'a ná xí'ín sa'a ná noo na ndéi ñóó. **41**Tído sa'a ña kádijí téi ini ñayuu ñóó, sa'a ñóó ko kuú ta'on kandía na. Ta sa'a ña naá ini na xini na, sa'a ñóó nì kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Á koó lú'u ña'a né'e va'a ndó kaxí'í?

42Dá nì xì'o ñayuu ñóó iin tá'í tiyaká nì kado noo ná xí'ín iin da'anda ndudí. **43**Dá nì tiin naan, ta kúú nì seí naan noo ndidaá ñayuu ñóó. **44**Dá nì kaa na:

—Sà nì kast'on vai tá nì sà xionooi xí'ín ndó ña miían kánian xinkoo ndidaá kúú ña nì taa Moisés, xí'ín ndidaá to'on nì ka'an profeta, xí'ín ndidaá ña ká'an tuti Salmo sa'í.

45Dá nì sonó Jesús ñaxintóni ná, dá ná kandaá ini na ña ká'an tuti ij Ndios. **46**Dá nì kaa na xí'ín ñayuu ñóó:

—Ká'an tuti ij Ndios ña miían ndúsá ndo'o naní nío Cristo, na dákaní ñaá, dá kuu na, dá nataki na tixi kuu óni tein na kúú ndijí. **47**Ta ká'an ta'anian ña dána'a ñayuu noo na ndéi iin ní kúú ñayuú sa'a Cristo, dá kíán, tá ná nandikó iní na sa'á kuáchi kée na, dá ná ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Ta dinñó'ó ka kasá'á ná dána'a na noo na ndéi ñoo Jerusalén. **48**Ta ndo'ó kakuu na ko'on kanoo kì'o kuendá sa'a ndidaá ña yó'o. **49**Ta kana'á ndó viti ña

ko'in tanda'í na n̄i kaa tatái ki'o na koo xí'fn ndó. Tído kandoo ndó ñoo Jerusalén yó'o, ta kandati ndó nda ná natiin ndó ndéę tanda'á Ndios kii nda induú.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nana Jesús kua'an nó'o ná induú

⁵⁰Dá n̄i taó xóo ñaá Jesús ndáka na kua'an na yati ñoo naní Betania. Tá n̄i saá na ñoo, dá n̄i ndane'e na

ndá'a ná. Dá n̄i xika na ña man̄i noo Ndios sa'á ñayuu ñoo. ⁵¹Ta tein xika na ña yó'o noo Ndios, dá n̄i kexoo na noó ñayuu ñoo kɔnana na kua'an nó'o ná induú. ⁵²Dá tá n̄i ndi'i n̄i sa ndañ'o ñaá ñayuu ñoo, dá n̄i kee na nándió kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Jerusalén xí'an kádiij nda'o ini na. ⁵³Ta daá ndéi va na yé'é ño'o ká'ano ndañ'o na Ndios, ta kéká'ano ñaá ná. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Juan, ña ká'an sa'a Jesús

Nì nduu nà kúú to'on iin ñayuu

1 ¹Sà daá ió va nà kúú to'on, dá nì kasá'á sa'a ñayuú, ta nà kúú to'on yó'o sà daá ió va na xí'ín Ndios, ta sà daá kúú vá ná Ndios. ²Ta ndá mí sa'a, sà daá ió va nà yó'o xí'ín Ndios. ³Ta xí'ín ndá'a mí ná nì kava'a Ndios ndidaá tá'an ña'a. Chì tá koó ná, ta kúú ni iin tó'on ta'on ña'a ió ñayuú yó'o o kóo, ní kúú. ⁴Ta mí ná kédaá xí'ín ndidaá tá'an ña'a, dá takían, ta noón kúú nà dátoon ñaxintóni ñayuu. ⁵Ta noón kúú nà dátoon noo iin naá, ta va'ará iin naá nda'o, kò kándéé ta'an vaan xí'ín ná.

⁶Ta mí Ndios nì tanda'á iin taa naní Juan nì kii na, ⁷ña kì'o na kuendá sa'a mí nà dátoon noo ñayuu, dá ná kandísa ñaá ndidaá ñayuu kee Juan. ⁸Tído o dúy mí Juan kúú nà dátoon noo ñayuu, sava'a iin nà kì'o kuendá sa'a vá ná kúú Juan.

⁹Ta nà mi'fan ndaa kuiti dátoon noo ñayuu kúú nà nì kii ñayuú yó'o. ¹⁰Nì sà io nà ñayuú yó'o, ta va'ará xí'ín ndá'a mí ná nì kava'a Ndios ñayuú yó'o, tído kò ní nákonì ta'on ñaá nà ndéi ñayuú yó'o ndá yoo kúú ná. ¹¹Ta nì kii na nì sà io nà tein nà ñoo mí ná, tído kò ní natiin va'a

ñaá ná. ¹²Tído ndi ndáa mí vá nà nì natiin va'a ñaá, ta nì kandísa ñaá ná, noón kúú nà nì nì'i ña kakuu na de'e Ndios nì kee na. ¹³Ta kò kúú ná de'e Ndios sà'á ña nì kixi na tein nì iin taa, ta kò kúú ná de'e Ndios sà'á ña nì ñaki'in tá'an taa xí'ín ñadi'í ra, ta kò kúú ná de'e Ndios sà'á ña kátoó ñayuu kandeì de'e na. Di'a kúú ná de'e Ndios, chì kì'o dión kóni mí Ndios.

¹⁴Ta mí nà kúú to'on yó'o nì nduu iin ñayuu, ta nì sà io nà tein yó, ta nì xini xí'ín noo ndu ña ká'ano nda'o choon kómí ná, ta choon kómí ná ná'a ña iin tó'on mí ná kúú de'e Ndios. Ta nì chití ná xí'ín ña kú'u ini nà sa'a yo, ta nì chití ta'ani na xí'ín ña ndaa. ¹⁵Ta nì xì'o Juan kuendá sa'a ná, chì di'a nì kaa nà:

—Nì ka'in sa'a nà yó'o tá nì ka'in xí'ín ndó ña mí nà vei sata yú'u kúú nà ndáya'i cháá kà o duú yu'u. Chì sà daá ió va na o duú yu'u —kaá Juan.

¹⁶Ta sa'a ña kómí ná choon ká'ano yó'o, sa'a ñoó ndidaá vá yó ní'i iin ña manì ká'ano cháá kà noo ña manì nì sà io mí noo. ¹⁷Chì xí'ín ndá'a Moisés nì kemáni Ndios ley nà noo yo, tído noo Jesucristo nì natiin yó ña manì xí'ín ña ndaa. ¹⁸Nì iin

tó'ón ta'on ñayuu kò ní xíní ndí káa Ndios, tído iin tó'ón diní de'e na, na ió nduú xí'ín tatá Ndios, noón kúú na ñi kii ñi na'a ñaá ná noo yo.

Di'a kua'an ña ñi ka'an Juan, na dákodo ndúta ñayuu

19Tá'an ña yó'o kúú kuendá ñi xí'ín Juan, chī tã Israel né'e choon ñoo Jerusalén ñi tanda'á rá tã duti xí'ín tã levita ñi sa'an rã ñi ndato'ón rá Juan ndá yoo kúú ná, ta di'a ñi kaa rã xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúú mií ní?

20Dá ñi ka'an ndaa Juan ndá yoo kúú ná. Ta ni ña'a ta'on kò ní chíde'é na, di'a ñi xí'o ndaa ña kuendá, chī kaá na:

—Kò kúú ta'on yu'u ña kúú Cristo, ña dákaki ñaá.

21Dá ñi ndato'ón tuku ñaá rá:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá? ¿Á profeta Elías kúú mí?

Dá ñi kaa ña:

—Kòó, kò tã'ón ñaá kúú yu'u.

—¿Á mií ní kúú profeta, ña ñi kaa Ndios tanda'á ná kasaa noo ndú'u? —kaá rã.

Dá ñi kaa ña:

—Kòó, kò tã'ón ñaá kúú yu'u.

22Dá ñi kaa rã xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá? Ka'an ní xí'ín ndú, dá ni'i ndú ndi koo kasto'on ndu xí'ín rã ñi tanda'á ñaá vei ndu. ¿Ndi kaá ní sa'a mií ní?

23Dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—Yu'u kúú ña káyuu'ú noo kúú yukú ichí: “Konó ndó iin íchī ndaa noo ña kúú sato'o yo” —táto'on ñi kaa profeta Isaías.

24Ta tãa ñoo kúú rã ñi tanda'á tã fariseo ñi sa'an rã, **25**ta ñi ndato'ón rá Juan, ta kaá tuku rã xí'ín ná:

—¿Ndiva'a dákodo ndúta ní ñayuu tá kò kúú ní ña kúú Cristo, o profeta Elías o mií profeta ñi kaa Ndios tanda'á ná kii, tá dáá?

26Dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—Yu'u kúú rã dákodo ndúta ñayuu xí'ín takuí va, tído tein mií ndó xionoo iin kã ña kò ná'á ndó.

27Ta noón kúú ña vei satã yú'u, ta ndáya'i cháá kã ña o duú yu'u, sa'á ñoo ni yó'o ndisã ná kò kánian ndaxí yu'u —kaá ña.

28Ndidaá ña yó'o ñi kuu ñoo naní Betábara noo kúú iin kã xoo yuta Jordán noo sã xionoo Juan sã dákodo ndúta ná ñayuu.

Jesús kúú léko ñi kii noo mií Ndios

29Tá ñi kasandaá iin kã kuu, dá ñi xini Juan ña vei Jesús, dá ñi kaa ña:

—Kande'é ndó, ña vei káa kúú léko mií Ndios, ña dítã kuachi kómí ñayuu noo Ndios. **30**Ta ña káa kúú ña sã xí'o yu'u kuendá sa'a noo iin rá iin ndó, dá chī ñi kaají xí'ín ndó ña satã yú'u vei iin kã ña, ta ndáya'i cháá kã ña o duú yu'u, dá chī sã daá ió va na o duú yu'u. **31**Ta ni yu'u kò ní sã na'á ndá yoo kúú ná, tído ñi kasáají dákodo ndútaí ñayuu, dá kana'á ñaá ña Israel —kaá ña.

32Ta ñi xí'o ta'ani Juan kuendá sa'á ña ñi xini ña, ta kaá ña:

—Ñi xini ñi noo Espiritu ií Ndios nda induú káa, ta káa na táto'on kí'o káa iin paloma, dión káa na ñi noo na ñi sã io kuií ña xí'ín Jesús. **33**Kò ní sã na'á ta'on yu'u ndá yoo kúú ná, tído di'a ñi kaa mií ña ñi tanda'á yu'u vei dákodo ndútaí ñayuu xí'ín takuí: “Tá ñi xinon ñi noo Espiritu ií satã iin tãa, ta ñi kãdoo na ió kuií ña xí'ín ná, noón kúú ña dákodo

ndúta ñayuu xí'ín Espíritu ii.” 34Ta ndidaá ña yó'o nì xini, sa'á ñoó xí'oi kuendá ña miñan ndaa kuiti na kaa kúu de'e Ndios —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì kasá'á kána Jesús taa kanoo xí'ín ná

35In ká kuú, dá nákaa Juan xí'ín uu taa xíonoo xí'ín ná. 36Dá nì xini na Jesús yá'a na kua'an na ñoó, dá nì kaa na xí'ín taa ñoó:

—Kana'á ndó ña taa kaa kúu léko mií Ndios.

37Tá nì seídó'o ndi nduú taa xíonoo xí'ín Juan ña nì ka'an na sa'a Jesús, dá nì kee ra tákuei ra Jesús kua'an ra.

38Dá nì nandió koo Jesús nì sa nde'é ná taa ñoó, chí nì xini na ña tákuei ñaá rá vei ra. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Á ndá ña'a kóni ndo?

Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Rabí, ¿ndeí kúu ve'e ní? —kaá ra. (Rabí kóni kaa maestro.)

39Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Nakíi ndo ná ko'o, dá koni ndo —kaá na.

Dá nì sa'an ra xí'ín ná, dá nì xini ra noo ío na. Dá nì kandoo ra nì sa ndei ra xí'ín ná sakuaá dáá ñoó, dá chí sa ká komi sa'ini kíán.

40Ta Andrés, tã kúu ñani Simón Pedro, nákaa tein ndi nduú taa nì seídó'o ña nì ka'an Juan ñoó, ta nì sarkuei ra sata Jesús kua'an ra. 41Dá nì kee Andrés kua'an ra. Dá tá nì naní'i rá ñani ra Simón, dá nì kaa ra xí'ín rá:

—Nì naki'in tá'an ndu xí'ín na kúu Mesías —kaá ra. (To'on yó'o kóni kaa Cristo, na dákaki ñaá.)

42Dá ndáka ñaá rá nì kasáa ra noo Jesús. Dá nì sa nde'é ñaá Jesús, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Yo'ó kúu Simón, de'e Jonás, tído viti nda Cefas kananón —kaá na. (To'on yó'o kóni kaa Pedro.)

Di'a nì kuu tá nì kana Jesús Felipe xí'ín Natanael ña kanoo ra xí'ín ná

43In ká kuú ñoó, dá nì chíkaa ini Jesús ko'on na chí kuendá Galilea di'a. Dá nì naki'in tá'an na xí'ín iin tã naní Felipe, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Nakíi, kanooón xí'ín yu'u.

44Ta Betsaida kúu ñoo Felipe ñoó, ta ñoó ta'ani kúu ñoo Andrés xí'ín Pedro. 45Dá nì naní'i tá'an Felipe xí'ín ra naní Natanael, dá nì kaa ra xí'ín rá:

—Nì naní'i ndu'u na kasaá dákaki ñaá táto'on ká'an ley Moisés xí'ín ña nì taa profeta. Ta na yó'o naní Jesús, na kúu de'e José, na ñoo Nazaret.

46Dá nì kaa Natanael xí'ín Felipe: —¿Á ndáa ña va'a kana ñoo Nazaret, ká'an yo'ó?

Dá nì kaa Felipe xí'ín rá:

—Nakíi ná ko'o, dá konon.

47Dá tá nì xini Jesús ña nì kuyati tã naní Natanael ñoó vei ra, dá nì kaa na:

—Kana'á ndó, yó'o vei iin ra miñan ndaa kuiti kúu tã Israel, ta kúu rá iin taa ndaa.

48Dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—¿Ndí nì kee ní ná'á ní yu'u?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Nda rá ko ñá'a naki'in tá'an Felipe xa'an xí'ón, nda daá vá nì xini ióon sa'a iin taño'ó.

49Dá nì kaa Natanael ñoo xí'ín Jesús:

—Maestro, miñan ndaa mií ní kúu de'e Ndios, ta mií ní kúu rey noo na Israel.

50 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á kándíson ña dión kían sa'á ña nì ka'ín xí'ón ña nì xini ióon sa'a iin taño'ó? Ña ná'ano cháá ka kían ko'on konon kee yu'u o duú ña nì xinon viti.

51 Dá nì kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Mífan ndaa ká'ín xí'ón ña viti chí noo konon kanonó induú káa, ta konon noo ángel kii na noó ña nì nduu ta ñayúú yó'o, ta konon nana na no'o ña induú.

Di'a nì kuu tá nì sa io iin víko tánda'a ñoo Caná

2 ¹Dá tá nì ya'a onì kuu, dá nì sa io iin víko tánda'a ñoo Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea, ta ñoo nákaa naná Jesús. ²Ta nì kana ta'ani na Jesús ña kían ko'on ña víko ñoo xí'ín ta xionoo xí'ín ná. ³Ta tein ndéi na noo ió víko ñoo, kúú nì ndí'i vino, dá nì kaa naná Jesús xí'ín ná:

—Nì ndí'i va vino ña.

4 Dá nì kaa Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an ní dión xí'ín yu'u, naná? Chì kámani vá kasandaá hora na'a yu'u choon kómíi noó ñayuu.

5 Dá nì kaa naná ña xí'ín ta dánduu vino ñoo:

—Koo ini ndo kee ndó ndi ndáa míí ña'a xíka de'i noo ndo.

6 Ta ñoo ndíta iño kidi yuu noo kaño'o takuíí, ña kéchóon ña Israel ndúvii ná míí ná noo Ndios. Ta keta ini iin iian sá ño'o tát'on uu o onì yoo ná'ano takuíí. **7** Dá nì kaa Jesús xí'ín ta dánduu ñoo:

—Kua'án ndo dákútí ndó kidi yuu káa xí'ín takuíí.

Dá nì sa'an ña nì dákútí kuei raan xí'ín takuíí. **8** Nì ndí'i, dá nì kaa ña xí'ín rá:

—Taó ndo cháá rá viti, ta kua'án ndo k'i'o ndó ña noó ta ká'an víko yó'o.

Dá nì xí'o ra takuíí ñoo noo ta ká'an víko ñoo. **9** Dá nì xirndodó rá takuíí nì nduu vino ñoo, tído ko ná'á rá ndeí nì kee rá. Ta ná'á vá ta dánduu ñoo ña takuíí ño'o ini kidi ñoo vá kúú rá. Dá nì kana ta ká'an víko ñoo ta kúú tonó ñoo, **10** dá nì kaa ña xí'ín rá:

—Ndeí kúú míí vá noo ió víko, dinñó'o ka xí'o ra vino va'a noó ña nì kana ra, dá tá sa nì kuu kua'a xí'í na, dá kásá'á rá dánduu ña vino nóo. Tído míí ní nì sa ne'e va'a ní vino va'a yó'o, dá dánduu ní ña nda noo ndí'í —kaá ña.

11 Ña yó'o kúú ña ká'ano míí noó nì kee Jesús. Ta ñoo noó nì kee naan naní Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a. Ta k'i'o dión nì na'a ña míí ná ña ká'ano nda'o choon né'e na, ta kúú nì kasá'á kándéé cháá ka iní ñaá ta xionoo xí'ín ná. **12** Nì ndí'i daá, dá nì ñaxino ña ñoo Capernaum xí'ín naná ña xí'ín ñani ña xí'ín ta xionoo xí'ín ná, ta ko ní sá ndeí na'á ta'on na ñoo ñoo.

Di'a nì kuu tá nì taxí Jesús ta náka'án nda'i kua'an ña satá vé'e ño'o ká'ano

13 Ta sa ña kuyati víko pascua, ña kéká'ano ña Israel, sa'á ñoó nì ñaki'in Jesús konana na kua'an ña ñoo Jerusalén. **14** Tá ña sa ña, dá nì ku'u na yé'é ño'o ká'ano, kúú nì xini ña ndeí ta díko chee, ta dao ka ña díko léko, ta dao ka ña ndeí nádaon di'ón. **15** Dá nì kava'a na iin chirrión xí'ín yó'o, dá nì kasá'á ná taó ndí'i na

ndidaá tã ñoó xí'ín léko, xí'ín chee ñoó kua'an rí sata vé'e, ta nî sata ni'ini na di'ón nádaon dao ka tã ñoó, ta nî dandió kao na mesa ra; **16**dá nî kaa na xí'ín tã díkó paloma ñoó:

—Taó ndó ndidaá ña'a xaan, ta o sa kée ndó ve'e tatái kakuuan iin ve'e noo kuya'i ña'a.

17Dá nî ndusaá ini tã xíonoo xí'ín ná ña ká'an tuti iî Ndios di'a: “Ío ña kuui sa'á ña ndó'i sa'a ve'e ní.”

18Dá nî kaa tã né'e choon noó na Israel xí'ín ná:

—¿Ndí kían ká'ano na'a ní noo ndú'u, dá ná kandía ndu'u ña ío choon noo ndá'a ní kee ní ña yó'o?

19Dá nî kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'ará ná dákoon ndó ve'e ño'o yó'o, tído tixi onî kuu, kúu sa nachikani tuku vei ña.

20Dá nî kaa ra xí'ín ná:

—Uu diko iño toon kua nî kava'a ve'e ño'o yó'o; ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña tixi onî kuu sa nachikani tuku nian? —kaá ra.

21Tído ve'e ño'o nî ka'an na sa'a kúu yikí koño na. **22**Ta nda kuu nî nataki na, dá nî ndisaá ini tã xíonoo xí'ín ná ña nî ka'an na dión, ta nî kandisa ra noo ká'an tuti iî Ndios sa'a ná, ta nî kandisa ta'ani ra ña nî ka'an mií ná.

Ná'á Jesús táto'on kúu nío iin rá iin yó

23Ta xían nani nákaa Jesús ño Jerusalén ñoó tein kuu víko pascua ñoó, kua'á nda'o ñayuu nî kandisa ñaá sa'á ndidaá ña ná'ano nî kee na noo ná. **24**Tído ko ní kandisa Jesús ña miían ndaa nî kandisa ñaá ñayuu ñoó, dá chî sa ná'á vá ná táto'on

ki'o kúu nío iin rá iin na, **25**ta ko xínño'ó ta'on na ni iin tó'ón ñayuu, dá ki'o na kuendá sa'a iin rá iin ñayuu, dá chî ná'á vá ná táto'on ki'o kúu nío ná.

Ká'an Jesús xí'ín iin tã nani

Nicodemo ña kánian nakaki saá yo

3 **1**Ío iin tã fariseo nani Nicodemo, ta né'e ra choon ká'ano noó tã Israel. **2**Dá nî sa'an ra iin sakuaá noo ío Jesús, dá nî kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, ná'á ndu'u ña nî tanda'á Ndios mií ní vei ní kakuu ní iin na dána'a noó ndu, dá chî kée ní ña ná'ano, ta ni iin ñayuu ko kándeé kee ña ná'ano tá ko ío Ndios xí'ín ná.

3Dá nî kaa Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ní ña tá ná o nákaki saá ñayuu, dá kían o koní ta'on na ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

4Dá nî kaa Nicodemo xí'ín ná:

—¿Ndi koo nakaki saá tuku iin tã sa nî kuyatá? ¿Á kuu ndu'u tuku ra tixi naná ra, dá nakaki saá ra?

5Dá nî kaa Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ní ña tá nî kaki oon ñayuu xí'ín takuí, ta ko ní nákaki saá na kee Espíritu iî Ndios, dá kían o koní ta'on na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. **6**Dá chî ñayuu nî kaki oon ñayuu yó'o, kuendá ñayuu yó'o va kúu ná. Tído na káki saá kée Espíritu iî, noón kúu kuendá mií Espíritu iî. **7**Ta ná dá'a ni naá téf ini ní koni ní ña ka'in xí'ín ní ña kánian nakaki saá ní. **8**Chî kían táto'on kúu tachi, dá chî xoo di'a xoo di'a kanaan, ta seídó'o yó kanaan, tído ko ná'á ta'on yó ndei

ní kixian, ta ndeí kua'an. Kì'o dión kúúán xí'ín ñayuu nì ñakaki sa'a nì kee Espíritu iì.

9Dá nì kaa Nicodemo:

—¿Ndi kuu, dá koo di'a?

10Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Míí ní kúú iin maestro noó ña Israel. Ta, ¿ndivá'a kò kándaá ini ní ndi dándáki to'on nì ka'in xí'ín ní? **11**Miían ndaa kuiti ná ka'in xí'ín ní ña ká'an ndu xí'ín ñayuu sa'a ña ná'á ndú, xí'ín sa'a ña nì xini xí'ín noo ndú. Ta xí'o ndu kuendá sa'a ña yó'o va, tído kò kóni ta'on ndo'ó natiin ndó to'on, ña xí'o ndu kuendá sa'a. **12**Ká'in xí'ín ní sa'a ña'a ió ñayúú yó'o va, tído kò kándísa ta'on nían. ¿Ndi koo ka ví kandísa ní tá ná ka'in xí'ín ní sa'a ña'a ió induú noo ió Ndios? **13**Dá chì ni iin tó'ón ñayuu kò ní káa ko'on induú. Sava'a ña nì kaa kúú ña nì noo nì kasáa. Ta ña yó'o kúú ña nì nduu ña ñayúú yó'o, dá chì míí ná kúú ña nì sa' io induú. **14**Tátò'on kì'o nì chirkaa Moisés iin koó nì kava'a xí'ín kaa kuáán yukú íchí ñoó, kì'o dión ta'ani kánian karkaa ña nì nduu ña ñayúú yó'o kee ñayuu, **15**dá kían ndi ndáa míí vá ñayuu ná kandeé ini ñaá, ni iin kuú ta'ón o kuú ña, di'a koni ña kataki chíchí ná.

Kì'o di'a kóni Ndios ña ndéi ñayúú yó'o

16Chì sa'a ña kú'u nda'o ini Ndios sa'a ñayuu ndéi iin níí kúú ñayúú, sa'a ñoó nì xí'o na iin tó'ón dinì de'e na nì kasáa ña ñayúú yó'o, dá kían ndi ndáa míí vá ñayuu ná kandeé ini ñaá, ni iin kuú ta'ón o kuú ña. Di'a koni ña kataki chíchí ná. **17**Dá chì kò ní tánda'á Ndios de'e na

kasaa ña ñayúú yó'o ndaka na kuendá sa'a kuáchi ñayuu. Di'a nì kasáa ña, dá koni iin rá iin ñayuu ni'ì ná ña kàki na sa'a míí ná.

18Dá chì ndidaá ña kándéé ini ñaá, kò kánian chiya'i na sa'a kuáchi na. Tído ña kò ní xíin kandeé ini ñaá, noón kúú ña kánian chiya'i sa'a kuáchi kée na, dá chì kò ní kándéé ini ña ña kúú iin tó'ón dinì de'e Ndios. **19**Ta kánian chiya'i na sa'a kuáchi kée na, dá chì nì kasáa ña dátoon noo ñayuu, tído nì kee cháá ka ñayuu sa'a noo íin naá, dá chì ndino'o ña kini kée na. **20**Dá chì ndidaá ña kée ña kini, kañó'ó ná ña ndaa dátoon noo ñayuu, ta ni kò kúyati na noo tóon ña, dá kían ná dá'a ni natuu ndidaá ña kini kée na. **21**Tído ña kée ña ndaa, noón kúú ña natuu yati noo ndato tóon, dá katuu ndi'ì ña va'a kée na sa'a ña kúú ná ñayuu Ndios.

Jesús kúú tátò'on iin yíí, ta Juan kúú amigo ña

22Tá nì ndi'i, dá nì sa'an Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná chí noo kúú kuendá Judea, ta ñoó nì sa' ndei na sa' dakódo ndúta ná ñayuu. **23**Ta Juan sa' dakódo ndúta ñayuu chí noo kúú ñoó Enón, yati noo kúú ñoó naní Salim, dá chì ñoó ñó'o nda'o takuíí. Ta sa' kasáa ñayuu noo ná, ta sa' dakódo ndúta ñaá ná, **24**dá chì kámani vá ndadi ña ve'e kaa.

25Dá nì kasá'a ndátó'ón kuáchi ta xionoo xí'ín Juan xí'ín dao ka ña Israel sa'a ndí kían kánian kee ñayuu, dá nduvii ná noo Ndios.

26Sa'a ñoó nì sa'an ra noo ió Juan, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, tá'an ña nì sa' io xí'ín ní iin ka xoo yuta Jordán, tá'an ra

nì xì'o ní kuendá sa'á noó ñayuu, roón kúú rā xionoo dákodo ndúta ñayuu, ta kua'á nda'o na kua'an noo rá.

27Dá nì kaa Juan xí'ín rá:

—O kándeé ta'on ni iin t̄a ni'ì rá ni iin choon tá k̄o ní xì'o Ndios ña noo rá nda induú. **28**Ta mií ndó kúú nā xì'o kuendá ña nì ka'an yu'u ña k̄o kúú ta'on yu'u nā kúú Cristo, nā dákaki ñaá. Di'a nì ka'in xí'ín ndó ña yu'u kúú nā nì tanda'á Ndios vei mií noó, dá kasaa mií ná. **29**Ná'á ndó ña t̄a nì tandá'a xí'ín iin ná'a kúú yí'an. Ta rā né'e tá'an va'a xí'ín t̄a nì tandá'a ñoó, roón kúú rā iin diin rá, ta seíd'ó'o ñaá rá, ta kádi inì rā tá seíd'ó'o ra noo ká'an t̄a kúú yí ñoó. Kì'o dión ta'ani ndó'o mií yu'u viti, chí nì xinkoo ndi'i ña kádi inì. **30**Dá chí mií'an ndúsa kánian kandaya'i cháá k̄a nā, ta yu'u kúú nā kánian ndunóo di'a.

Nì kii Jesús chí induú

31Nā nì noo nì kii chí induú, noón kúú nā dándáki ndidaá ñayuu. Ta nā ndéi noñ'ó'o yó'o, yó'o va nì kaki na, ta ká'an nā sava'a sa'á ña ió noñ'ó'o yó'o. Tído nā nì kii chí induú, noón kúú nā dándáki ndidaá ñayuu. **32**Ta xí'o na kuendá sa'á ña nì xini nā xí'ín sa'á ña nì seíd'ó'o na chí induú, tído k̄o iin ta'on xiin natiin va'a ña ká'an nā. **33**Tído ndi ndáa ñayuu nátiin va'a ña ká'an nā, noón kúú nā xí'o kuendá ña mií'an ndaā ndisa nā ndaā kúú Ndios. **34**Ta nā nì tanda'á Ndios nì kasáa, noón kúú nā ká'an to'on mií Ndios, chí nì xì'o ndi'i na ndéé Espíritu iì ná noo ná, ta k̄o ní chíki'ó ta'on ñaá ná. **35**Ta kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'a

de'e na, ta nì naki'o na ndidaá tá'an ña'a noo ndá'a ná. **36**Sa'á ñoó ndi ndáa mií vá ñayuu ná kandeé ini de'e Ndios koni nā kataki chíchí ná. Tído nā k̄o xí'ín kandeé ini de'e Ndios, o koni ta'on na kataki chíchí ná, di'a kasaa ña xido ini Ndios sata ná.

Ndát'ón Jesús xí'ín iin ná'a ió chí kuendá Samaria

4 ¹Kúú nì kandaā va ini sato'o yo Jesús ña nì ni'ì t̄o'on t̄a fariseo ña kua'a cháá k̄a ñayuu nì kasá'á ndíko ñaá, ta kua'a cháá k̄a ñayuu dákodo ndúta ná o duú Juan, ²va'ará o duú mií Jesús dákodo ndúta ñaá, t̄a xionoo xí'ín vá ná kée choon yó'o. ³Sa'á ñoó nì keta na kuendá Judea kua'an tuku na chí Galilea di'a xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná. ⁴Ta mií'an ndúsa kánian ya'a na chí kuendá Samaria di'a, dá saā nā Galilea. ⁵Sa'á ñoó nì saā nā iin ñoo naní Sicar, ña nákaā chí Samaria ñoó. Ta yati né'e tá'an ñoo yó'o xí'ín nō'ó nì xì'o oon Jacob noó de'e na José. ⁶Ta ñoó nákaā iin pozo nì kava'a Jacob. Ta sa'á ña nì kuitá Jesús nì xika na, sa'á ñoó nì sa koo na yú'u pozo ñoó ió nā nání'ì ndéé ná. Ta kían dao nduú. ⁷Dá nì kasáa iin ná'a kuendá Samaria tavaan takuí, dá nì kaa nā xí'an:

—Tei cháá takuí xaā ná ko'i.

⁸Ta k̄o t̄a'ón t̄a xionoo xí'ín ná ñoó ndéi xí'ín ná, chí kua'an rā ñoo nákaā yati ñoó kuiin ra ña'a kasá'an na. ⁹Dá nì kaa ná'a Samaria ñoó xí'ín ná:

—¿Ndiv'a xíka mií ní, t̄a Israel xaā, takuí ko'o ní noo yú'u, chí iin ña Samaria va kúú yu'u? Ta k̄o né'e

tá'an va'a ta'on ndo'ó, na Israel xaan, xí'ín ndu'u, na kuendá Samaria yó'o.

10Dá ni kaa na xí'án:

—Tá ná kandaḡ inon sa'á ña va'a kóni Ndios kee na xí'ón, ta ná kandaḡ ta'ani inon ndá yoo kúu na xíka takuí ko'o na noḡon, dá kían kaka di'a yo'ó takuí ko'ón noḡ yú'u, ta ko'in k'i'oi takuí, kirá k'i'o ña kataki chíchón.

11Dá ni kaa na xí'án ná:

—Tatá, ni iin ta'on ña'a ko né'e ní taó ní takuí, ta konó nda' o pozo yó'o. Sa'á ñoó, ¿ndeí ko'on ní ki'in ní takuí, kirá k'i'o ña kataki chíchí ñoó? **12**Ta, ¿á ndáya'li cháá ka mií ní o duú Jacob, na kúu na sá'ano ve'e ndu? Dá chi noón vá ni kava'a pozo yó'o, ta takuí kána yó'o sa xi'i mií ná, xí'ín de'e na xí'ín kítí ni sa ndaka na.

13Dá ni kaa na xí'án:

—Ndi ndáa mií vá ñayuu xí'i takuí ño' o ini pozo yó'o, noón kúu na nandió kuéi tuku na ichi ini na. **14**Tído ñayuu ná ko'o takuí, kirá k'i'o yu'u noḡ ná, ni iin kuu ka o nandió kuéi na ichi ini na. Chi takuí k'i'o yu'u ko'o na, kiróón kakuu takuí kana ndita ini na, ta k'i'o ra ña kataki chíchí ná.

15Dá ni kaa na xí'án ná:

—Tatá, tei ní takuí ká'an ní sa'a ná ko'o yu'u, dá kían ná dá'a ka ni nandió kooi ichi ini, ta ná dá'a ka ni kixii ki'in takuí nda yó'o.

16Dá ni kaa na xí'án:

—Kua'án kuakón yíion, dá kasaaon.

17Dá ni kaa na xí'án ná:

—Ko ta'ón yíi yu'u.

Dá ni kaa na xí'án:

—Ndaa va ká'on ña koó yíion, **18**dá chi o duú ta'ón yíion kúu ta ió xí'ón viti, va'ará sa o'on ni sa kuu yíion. Sa'á ñoó ndani ña ndaa va ká'on.

19Dá ni kaa na xí'án ná:

—Tatá, kandaḡ ini ña kúu ní iin profeta. **20**Tído dini yúku yó'o va ni sa ndaño'o na sá'ano ve'e ndu'u Ndios, tído ndo'ó, na Israel, kaá ndo ña ñoo Jerusalén va kúu noḡ kánian kandaño'o yó na.

21Dá ni kaa Jesús xí'án:

—Naná, kandísa ña ko'in ka'in xí'ón viti, dá chi vei kuu ña ni dini yúku yó'o, ni ñoo Jerusalén ko kánian ko'on ndo, dá kandaño'o ndó tatá Ndios. **22**Ta ndo'ó, ndaño'o ndava'a va ndó Ndios, tído ndu'u, ná'á vá ndu'u ndá yoo kúu Ndios ndaño'o ndu, dá chi tein na ve'e ndu'u, na Israel, vei na dáka'i ñaá. **23**Tído sa kua'an kasandaá vá hora, ta viti sa ni kasandaáan, chi na kandaño'o ndisa Ndios kakuu na kandaño'o ñaá xí'ín ndée Espíritu ii, ta kandaño'o ndisa ñaá ná táto'on k'i'o kóni mií Ndios, dá chi k'i'o dión kóni mií tatá Ndios ña kandaño'o ñaá ná. **24**Chi Espíritu vá kúu Ndios. Sa'á ñoó na ka'án kandaño'o ñaá, kánian kandaño'o ñaá ná xí'ín ndée Espíritu ii, ta kánian kandaño'o ndisa ñaá ná táto'on k'i'o kóni mií Ndios.

25Dá ni kaa na xí'án ná:

—Sa ná'á vá yu'u ña kasaa na kakuu Mesías, na kakuu Cristo, na dáka'i ñaá. Sa'á ñoó nda ná kasaa mií ná, nda daá ví nakani ndi'i na ndidaá ña ká'an ní sa'a.

26Dá ni kaa na xí'án:

—Ñaá kúu yu'u, na ká'an xí'ón.

27Ta mií dáá ñóó nì nandíó kuéi ta xónoo xí'ín ná nì nasáa ra, ta kúú nì ná ini ra sa'á ña ndátó'ón ná xí'ín ñá'a ñóó. Tído ni iin tó'ón rá kò ní ndátó'ón: “¿Ndí kián ndátó'ón ní xí'ín ñá'a xaan?” o “¿Ndiva'a ndátó'ón ní xí'ín?”

28Dá nì dankoo ñá'a ñóo yoo takuífan, dá nì nandíó kooán kua'an nó'an ñoo ñóó. Tá nì nasáaan, dá nì kaaan xí'ín ñayuu ñóó:

29—Nakí ndo kande'é ndó, chí nì kasáa iin ta, ta nì ka'an ndaa ra sa'a ndidaá ña nì keei. Ndá ndi kuu kúú ná Cristo, na dákaaki ñáa.

30Dá nì kankuei ñayuu ñóo kua'an na kande'é ná noo ió Jesús.

31Ta mií hora daá ñóó nì seí nda'í ta xónoo xí'ín ná noo ná, chí kaá ra:

—Maestro, kasá'an ní.

32Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ío iin ka ña'a ko'on yu'u kasá'in, tído kò ná'a ta'on ndó ndí kián kián.

33Dá nì kasá'á ndátó'ón tá'an mií ta xónoo xí'ín ná ñóó, ta kaá ra:

—¿Á ndá yoo nì kii nì ne'e ña'a kasá'an na, sa'á ñóó ká'an na dión?

34Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ña'a kasá'in kúú ña kéei ña kóni mií na nì tanda'á yu'u veii, ta dáxinkooi choon nì xi'o na nooi keei. 35¿Á kò ká'an ndo ña kámani komi yoo, dá kasandaá kuu dákéé yó? Tído ká'an yu'u xí'ín ndó ña dákáka noo ndo kande'é ndó noo ña nì xiti na, dá chí sa nì ichi vaan, sa nì kuu va dákéé yóan. 36Dá chí na dákéé natiin na ya'i na, ta ña dákéé na kúú ñayuu natiin ña kataki chíchí ná. Dión, dá kadii nduú ini na nì xiti xí'ín na nì dákéé. 37Ta ndaa va ká'an ñayuu tá ká'an na

di'a: “Tin na kúú na xíti, ta iin ka na kúú na dákéé.” 38Ta yu'u kúú na tanda'á ndo'ó ko'on ndo dákéé ndo noo kò ní xíti ndó, chí dao ka va na nì xiti, ta ndo'ó kúú na keva'a noo nì ndo'o dao ka na nì xiti na —kaá na.

39Ta kúú kua'á nda'o ñayuu ndéi chí kuendá Samaria ñóó nì kandísa na Jesús sa'á ña nì ka'an ñá'a ñóó sa'a ná, dá chí kaáan: “Nì ka'an ndaa ta ñóó xí'ín yu'u sa'a ndidaá ña'a nì keei.”

40Dá nì kasáa na Samaria ñóo noo nákaa Jesús, dá nì seí nda'í na noo ná ña ná kandoo tóo na xí'ín ná ñoo ñóó. Dá nì kandoo na nì sa io na xí'ín ná uu kuu. 41Ta kua'á nda'o ñayuu nì kandísa ñáa sa'á to'on nì ka'an na xí'ín ná, 42dá nì kaa na xí'ín ñá'a ñóó:

—Kò kandísa ka ndu viti savá'a sa'á ña nì ka'on xí'ín ndú, dá chí viti sa nì seídó'o ndu to'on ká'an mií ná. Ta nì kandaá ini ndu ña miían ndaa kuiti kúú ná Cristo, na dákaaki ñáa.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús de'e iin ta kéchóon noo rey

43Tá nì ya'a uu kuu, dá nì kee na kua'an na chí kuendá Galilea di'a.

44Ta nì xi'o Jesús kuendá ña ni iin tó'ón ta'on profeta kò nátiin ñañó'o noo na ñoo mií ná. 45Tído tá nì saa na kuendá Galilea, nì natiin va'a ñáa na ndéi ñóó, dá chí nì xini xí'ín noo ná ña ná'ano nì kee na ñoo Jerusalén tein víko pascua ñóó, dá chí nì sa ño'o ta'ani na ñóó. 46Dá nì nandíó koo tuku Jesús nì nasáa na ñoo Caná, ña nákaa kuendá Galilea noo nì ndee na takuíf ñóó vino.

Ta chí ñoo Capernaum ñóó ió iin ta kéchóon noo rey, ta kú'u iin de'e

ra. ⁴⁷Tá n̄i n̄i'í tó'on ra ña sa n̄i ndusáa Jesús ió na Galilea, n̄i ndee na kuendá Judea, dá n̄i sa'an ra n̄i seí nda'í ra noo ná ña ná ko'on na ve'e ra, ta ná nduva'a na de'e ra, dá chi sa ióan kuu xi. ⁴⁸Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná o koni xí'ín noo ndo ña ná'ano xí'ín ña ndato kée yu'u, dá kían o kándisa ta'on ndó yu'u.

⁴⁹Dá n̄i kaa ta ñoo xí'ín ná:

—Tatá, ná ko'o viti ko ñá'a kuu de'i.

⁵⁰Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an nó'on, chi sa n̄i nduva'a va de'ón.

Ta kúu n̄i kándisa va ta ñoo to'on n̄i ka'an Jesús. Sa'a ñoo n̄i nandío koo ra kua'an nó'o rá. ⁵¹Tá sa kua'an xinō ra noo iin ve'e ra, dá n̄i kii ta kéchóon noo rá n̄i ni'í ñaa rá. Dá n̄i kaa ra xí'ín rá:

—Takí ij vá de'e ní, sa n̄i nduva'a va xi.

⁵²Dá n̄i ndato'ón ñaa rá to'on ndá hora n̄i ndiko'on ini xi. Dá n̄i kaa ta kéchóon ñoo xí'ín rá:

—Táto'on ka iin sa'ini koni, dá n̄i ya'a ña daa xi.

⁵³Dá n̄i ndisáa ini tatá xi ña mií hora daá ñoo n̄i ka'an Jesús xí'ín rá: “Sa n̄i nduva'a de'ón.” Ta n̄i kándisa rá Jesús, xí'ín ndidaa na ve'e ra.

⁵⁴Ta ña yó'o kúu ña ká'ano kúu uu n̄i kee Jesús chí kuendá Galilea tá n̄i ndee na chí kuendá Judea di'a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús iin ta ko kuu kaka ió ñoo Betesda

5 ¹N̄i ndi'i, dá n̄i kasandaá koo iin víko ká'ano noo na Israel. Dá n̄i kee Jesús kōkaa na kua'an na ñoo Jerusalén. ²Ta ñoo Jerusalén

ñoo nákaa iin xían noo naní yé'é léko, ta yati ñoo nákaa iin pila ká'ano noo ñó'o takuíí, ta nanían Betesda xí'ín yú'u hebreo, ta ndíta o'on ve'e xí'o kátí yú'an. ³Ta ini ve'e kátí ñoo ndéi kuá'á nda'o na kú'u, dao na ko túu noo, dao ka na léngo sa'a, dao ka na n̄i natíí sa'a. Ta ndéi na ndátí na nakandá noo takuíí ñoo. ⁴Dá chi ndá ndi kúu náxino iin ángel dákandá na noo takuíí ñoo, ta na mií noo kasaa dákeeta mií tá kandá takuíí ñoo, ta kúu nduva'a va na noo ndi ndaa mií vá kue'e ndó'o na. ⁵Ta ñoo kándu'u iin ta, ta sa io oko sa'on oni kuia kú'u ra.

⁶Dá n̄i xini Jesús kándu'u ta yó'o. Tá n̄i kandaa ini na ña sa ná'á nda'o kú'u ra, dá n̄i ndato'ón ñaa ná:

—¿Á kónon nduva'ón?

⁷Dá n̄i kaa ra:

—Dión kónij, tatá, tído ko iin ni'í dákeeta ñaa ini takuíí kaa mií hora kandá ra. Ta iin iin ta'ándá ká'ín ko'ín dáketai mií, sa kasaa iin ka na keeta na.

⁸Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndakuijn ndichi viti. Ta naki'in ña'a kándí'ón xaan kane'ón kua'an.

⁹Ta kúu vití'ón di'a n̄i nduva'a ta ñoo. Ta kúu n̄i naki'in ra ña'a kándí'í ra né'e ra kua'an ra. Ta mií kuu daá ñoo kúu kuu nání'í ndée na Israel.

¹⁰Dá n̄i kaa ta sa'ándá choon noo na Israel xí'ín ta n̄i nduva'a ñoo:

—Kuu nání'í ndée yo kíán viti.

Sa'a ñoo ko kánian kane'ón ña'a n̄i sa ndí'ón xaan.

¹¹Dá n̄i kaa ta ñoo xí'ín rá:

—Mií na n̄i nduva'a ñaa n̄i ka'an xí'ín: “Naki'in ña'a kándí'ón xaan kane'ón kua'an”, kaá na xí'ín.

12Dá n̄i ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndá yoo n̄i ka'an xí'ón:

“Naki'in ña'a kándi'ón xaṅ kane'ón kua'án”?

13Tído ko ná'á ta'on ta n̄i sa kú'u ñoó ndá yoo n̄i nduva'a ñaá, dá chi n̄i kexoo va Jesús kua'an na, ta n̄i ndu'u na tein ñayuu kuá'a ndéi ñoó.

14Tá n̄i ndi'i, dá n̄i naní'i ñaá Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoó. Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Kana'ón ña sa n̄i nduva'a voon viti, tído o sa koo ka inon ya'ón keeón kuachi, dá ná dá'a ni kixi iin ka tandó'ó ká'ano cháá ka noṅṅ.

15Dá n̄i kee ta n̄i nduva'a ñoó kua'an ra. Dá n̄i kast'o'on ra xí'ín ta né'e choon noṅ na Israel ña Jesús kúu n̄i nduva'a ñaá. **16**Sa'á ñoṅ n̄i kasá'á ta né'e choon ñoó kéndava'a rá xí'ín Jesús, ta ndúkú rá ndi kee ra ka'ání ñaá rá, dá chi n̄i kee na choon yó'o tein kuṅ nání'i ndée na ñoo Israel. **17**Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Daá kéchóon va tatá yu'u Ndios, ta kéchóon ta'ani yu'u viti.

18Ta sa'á ña n̄i ka'an na dión, sa'á ñoṅ ví'i ka ví n̄i kasá'á ndúkú ta ñoó ndi kee ra ka'ání ñaá rá, dá chi o duú iin tó'ón ni kuṅ nání'i ndée na Israel yá'a na, chi di'a kaá ta'ani na ña mií Ndios kúu tatá na, ta sa'á ña ká'an na dión, sa'á ñoṅ ndée na mií ná ña iin tó'ón kúu ná xí'ín Ndios.

Kást'o'on Jesús xí'ín ñayuu ña kómí ná choon, chi kúu ná de'e mií Ndios

19Sa'á ñoṅ n̄i kaa Jesús di'a xí'ín ta ñoó:

—Miíṅ ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ko kée mií ta'on na kúu de'e

Ndios iin rá iin ña'a, chi kée na ndidaá ña xini na kée tatá na, dá chi ndidaá ña'a kée tatá na, ki'o dión ta'ani kée de'e na. **20**Chi kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'á de'e na, ta ná'a na ndidaá tá'an va ña'a kée na noṅ de'e na. Sa'á ñoṅ ná'ano cháá ka ña'a koni ndo kee de'e Ndios o duú ña n̄i kee na viti, dá naá nda'o iní ndo kee na. **21**Dá chi tát'o'on ki'o ndáne'e tatá Ndios na n̄i xi'i, ta xí'o na ña kataki na, dión ta'ani kée de'e na, dá chi xí'o ta'ani na ña kataki ndi ndáa mií vá ñayuu ká'án mií ná. **22**Dá chi ko keyíko ta'on Ndios sa'a ni iin tó'ón ñayuu, ndaa noṅ de'e va na n̄i xi'o na choon, dá keyíko na sa'a ná, **23**dá kían ná koo ñañó'ó ndidaá tá'an ñayuu noṅ de'e Ndios, tát'o'on ki'o ió ñañó'ó ná noṅ mií tatá Ndios. Dá chi na ko ñañó'ó noṅ de'e Ndios, ni tatá Ndios, na n̄i tanda'á ñaá n̄i kasáa na, ko ñañó'ó ná noṅ.

24Ta miíṅ ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa na seíd'ó'o to'on ká'in, ta kándeé iní na tatá Ndios, na n̄i tanda'á yu'u n̄i kasáa, noṅ kúu na n̄i ña kataki chíchí ná, ta o ká'anda ta'on Ndios choon ña chiya'i na sa'á kuachi kée na, chi n̄i taó ñaá Ndios noṅ ña kánian kuu na, ta n̄i xi'o na ña kataki chíchí ná. **25**Miíṅ ndaa ká'in xí'ín ndó ña vei kuṅ, ta kuṅ víti kían ña kueíd'ó'o na kúu ndii ña ka'an de'e Ndios. Ta na kandísa noṅ ka'an na, noṅ kúu na kataki. **26**Dá chi tát'o'on ki'o xí'o Ndios ña kataki ñayuu, ki'o dión ta'ani n̄i xi'o na choon noṅ ndá'a de'e na ña kee ta'ani na dión xí'ín ñayuu. **27**Ta n̄i xi'o ta'ani na choon noṅ de'e na ña keyíko na sa'a

ndidaá ñayuu sa'á ña kúú ná na ni nduu taa ñayúú yó'o. ²⁸Ta o sa naá téi ini ndo sa'á ña ká'in xí'ín ndó, dá chî vei kuu ña kuefídó'o ndidaá na ni nduxi to'on ka'an na, ²⁹ta nataki ñayuu ni kee ña va'a, ta natiin na ña kataki chíchí ná. Tído na ni kee ña kini, noón kúú na nataki natiin ña ko'on na ndo'o naní no ná.

Ki'o di'a kándaá ini yo ña Jesús kúú de'e Ndios

³⁰Ta ko kée mií ta'on yu'u ni iin tó'on ña'a. Chî táto'on ki'o káa choon ni sa'anda mií tatái nooí, ki'o dión keyíkoj iin rá iin ña'a, ta keyíko ndaaj sa'a iin rá iin ña'a, dá chî ko ndúkú ta'on yu'u keei ña kóni mií, di'a ndúkú yu'u keei ña kóni tatái, na ni tanda'a yu'u vei. ³¹Dá chî tá ná ki'o yu'u kuendá sa'a mií, dá kían kaa ndo ña ko ndáa ta'on kían ká'in. ³²Iin ka va na kúú na xí'o kuendá sa'a yu'u. Ta ná'a yu'u ña kuendá xí'o na sa'í kían ña ndaa. ³³Ta ndo'ó ni tanda'a ndó dao taa ni sa'an ra noo Juan, ta noón kúú na ni xí'o ndaa kuendá noo rá. ³⁴Tído yu'u, ko xínño'ó ta'on yu'u ña ki'o iin ka ñayuu kuendá sa'í. Ni ka'in xí'ín ndó sa'a ña yó'o, dá komi ndo káki ndó. ³⁵Miían ndaa ni sa kuu Juan táto'on iin íti kéi, ta sa datóon na noo ndo, ta ni nata'an va'a ini ndo ni natiin va'a ndó to'on ndato ni ka'an na cháá tiempo.

³⁶Ta ió iin ka ña'a, ña kían xí'o va'a cháá ka ví kuendá sa'a yu'u o dúú kuendá ni xí'o Juan. Dá chî ndidaá choon ni xí'o tatái nooí keei, ndidaá ña yó'o kían kéei, ta miían xí'o kuendá sa'í ña miían ndaa kuiti

tatái Ndios ni tanda'a yu'u veii.

³⁷Ta mií ta'ani tatái, na ni tanda'a ñaá veii, xí'o ta'ani na kuendá sa'í. Ta ni iin kuu ta'ón ko ní seídó'o ndó noo ká'an na, ta ni ko ní xini ndo ndi káa na, ³⁸ta ni to'on na ko kómí ndó ini nído ndo, dá chî ko kándéé ini ndo na ni tanda'a yu'u veii. ³⁹Ta ndo'ó dáku'a'a tuti i Ndios, dá chî ká'an ndó ña ñoó nani'i ndo ña kataki chíchí ndó. Ta mií tuti ñoó xí'o ndaa kuendá sa'a yú'u, ⁴⁰tído ko kóni ta'on ndó kii ndó nooí, dá ni'i ndo ña kataki chíchí ndó.

⁴¹Ko ndúkú ta'on yu'u natiin ñañó'ó noo taa ñayúú yó'o. ⁴²Tído ná'a vái ndi ndaa nído iin rá iin ndó, sa'a ñoó kándaá ini ña ko kóni ta'on ndó Ndios. ⁴³Yu'u kúú na veii xí'ín choon ni sa'anda mií tatái Ndios nooí, tído ko kóni ndo natiin ndó yu'u. Tído tá ná kasaa iin ka taa ka'an sa'a mií rá, ta kúú kaon va natiin va'a va ndó ra.

⁴⁴¿Ndi koo ví, dá kasandaá ndo kandisa ndó ña ndaa, chî daá kuiti ndúkú ndó ña chindaya'i tá'an mií ndó, ta ko ndúkú ndó ña chindaya'i ñaá na kúú iin tó'on dini mií Ndios? ⁴⁵Ta ná dá'a ni ka'an ndó ña ka'an kuachi yu'u sa'a ndo'ó noo Ndios. Mií Moisés, tá'an na kándéé téi ini ndo, noón kúú na ká'an kuachi sa'a ndo. ⁴⁶Dá chî tá miían ndaa ni kandisa ndó ña ni ka'an Moisés, dá kían kandisa ta'ani ndó ña ká'an yu'u xí'ín ndó viti, dá chî sa'a yú'u va ni taa Moisés. ⁴⁷Tído, tá ko kandisa ndó ña ni taa na sa'í, ¿ndi koo, dá kandisa ndó to'on ká'an yu'u, tá dáá?

Kua'á nda'o ñayuu ni xi'o Jesús ña'a ni sasá'an na

6 ¹Tá ni ndi'i, dá ni kee Jesús kua'an na iin ka xoo taño'o naní Galilea. Ta naní ta'ani ra Tiberias. ²Ta kúu kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaá kua'an na, chi ni xini na ni kee Jesús ña'a ndato ni nduva'a na na kú'u. ³Dá ni kaa Jesús dini iin yúku iin ñoó. Dá ni sa koo na ñoó xí'ín taa xionoo xí'ín ná. ⁴Ta kúu sa ni kuyati va víko pascua, ña kéká'ano na Israel.

⁵Tá ni ndane'e noo Jesús, kúu ni xini na ña kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaá vei na, dá ni kaa na xí'ín Felipe: —¿Ndeí ko'o kuiiá ña'a kasá'an ñayuu kua'a yó'o viti?

⁶Míían ni ka'an va na dión, dá ná kande'á ndi kaa Felipe ñoó. Tído sa ná'á vá míí ná ndí kían kee na, dá kasá'an ñayuu ñoó. ⁷Dá ni kaa Felipe:

—Ni di'ón ní'i ñayuu kéchóon na uu ciento kuu o kétaan kuiin yó pan, dá ni'i ná lú'u lú'an keí ná.

⁸Dá ni kaa iin ka taa xionoo xí'ín Jesús, tá'an ra naní Andrés, ta kúu ñani Simón Pedro:

⁹—Yó'o iin iin tayíí ló'o, ta né'le xi o'on pan cebada, ta né'le xi uu tiyaká. Tído ni ña'a ko kúu vá ña yó'o noo ñayuu kua'a vei káa.

¹⁰Dá ni kaa Jesús:

—Ka'an ndo xí'ín ñayuu kuá'a káa ña ná kandeí na —kaá na.

Dá ni sa ndei na ndéi na noo itá ñoó, chi káa nda'a vaan. Ta taa ñoó kúu táto'on o'on mil. ¹¹Dá ni tiin Jesús pan ñoó. Dá tá ni ndi'i ni ñakí'o na ndivé'le noo Ndios, dá ni xi'o naan noo ta xionoo xí'ín ná. Dá

ni sa'an ra ni dasá ráan noo ñayuu kuá'a ñoó. Ta kúu dión ta'ani ni kee na xí'ín tiyaká ñoó. Ta ni xi'o ra ri táto'on ni xika iin rá iin na.

¹²Dá tá ni ndinoo va'a ini ñayuu ñoó ni sasá'an na, dá ni kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ñoó:

—Nditútí ndó ndidaá yúchi ña ni kandoo xa'an, dá ná o túú oaan —kaá na.

¹³Dá ni nditútí ta xionoo xí'ín ná ñoó ndidaá ña ni kandoo ñoó. Ta ni dakútí rá uxí uu tiyika xí'ín yúchi ña ni sa kuu ndin o'on pan ñoó.

¹⁴Tá ni xini ñayuu ñoó kí'o dión ví ká'ano ña'a ni kee Jesús, dá ni kaa na:

—Míían ndaa kuiti na yó'o kúu profeta, na ni kaa Ndios tanda'á ná kasaá ñayuu yó'o.

¹⁵Tído ni kandaá va ini Jesús ña vei ñayuu ñoó kendúsa na xí'ín ná kandaka ñaá ná ko'on na kakuu na rey noo ná. Sa'á ñoó ni taó xoo na míí ná kua'an na dini yúku ñoó.

Di'a ni kuu tá ni xika Jesús noo takuíí

¹⁶Dá tá ni kuaá kuu dáá ñoó, dá ni naxino míí taa xionoo xí'ín ná noo nákaa taño'o ñoó. ¹⁷Dá ni kaa ra ini barco, dá ni kee ra kua'an ra noo taño'o, dá sa ra ñoo Capernaum. Kúu sa ni kuaá vá, ta ko ñá'a ií va nandió koo Jesús kasaá na. ¹⁸Ta sa'á ña ni kasá'á kána tachi déen, sa'á ñoó ni'i nda'o ni kasá'á kandá noo taño'o ñoó. ¹⁹Ta nda sa o'on o iño káa va kilómetro dákáka ra barco ñoó kua'an ra, dá ni xini ra xika Jesús vei na noo taño'o ñoó, ta sa kuyati na vei na noo kua'an barco ñoó. Ta kúu ni yu'ú nda'o ra. ²⁰Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Míí vá yu'u kúúí. Ná dá'a ni yu'ú ndo.

21Ta kúú nì nàtiin vạ'a ñaá rá ini barco ñoó. Ta kúú vit'ón di'a nì kasandaá nà yú'u taño'o ñoó kua'an nà ñoó.

Nándukú ñayuu Jesús

22Tá nì tuu ñoó iin kà kuu, sà ná'á vá ñayuu nì kando ndéi iin kà xoo taño'o ñoó ñà iin tó'ón vá nì sà kuu barco nì kixi Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná. Tído ná'á ta'ani na ñà kò kuá'an nó'o ná xí'ín tã xionoo xí'ín ná, chì kua'an nó'o míí vá rá, sà'á ñoó nì kando ñayuu ñoó ndáti na Jesús. **23**Ta dao barco nì kii ñoo Tiberias nì sà kuita tóo ró yati ñoó nì xì'o Jesús pan nì seí ñayuu kuá'a ñoó tá nì ndi'i nì ñakì'o na ndiv'e ñoó Ndios. **24**Dá tá nì kandaq ini ñayuu kuá'a ñoó ñà koó kà Jesús nákaa ñoó, ni taa xionoo xí'ín ná, dá nì kaa na ini barco ñoó. Dá nì kee na kua'an nà ñoo Capernaum nandukú ná Jesús.

Yó'o nì ka'an Jesús ñà míí ná kúú pan nì xì'o Ndios keí yó, dá kataki chíhí yó

25Dá tá nì naní'í ná Jesús iin kà xoo taño'o ñoó, dá nì kaa nà xí'ín ná:

—¿Maestro, ndá oon nì kasáa ní yó'o?

26Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Míían ndaa ndisa ná ka'in xí'ín ndó ñà kò nándukú ta'on ndó yu'u sà'á ñà nì kandaq ini ndo ndi kóni kaa ñà ná'ano nì keei. Di'a nándukú ndó yu'u sà'á ñà nì xì'oi pan nì seí ndo, dá nì ndinoo ini ndo. **27**Ná dá'a ni kechóon ndó sa'a pan, ñà túú.

Di'a kechóon ndó sa'a pan kò túú, tá'an ñà xí'o ñà kataki chíhí ndó. Ta nà nì nduu taa ñayuu yó'o kúú nà kì'o pan yó'o keí ndo, dá chì nà yó'o kúú nà nì daná'a tatá Ndios.

28Dá nì kaa ñayuu ñoó:

—¿Ndí kían kánian kee ndu, dá katì'a ndu kee ndu ñà kóni Ndios?

29Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Ñà kóni Ndios kee ndó kían kandeé iní ndo nà nì tanda'á ná nì kasáa ió xí'ín ndó.

30Dá nì kaa ñayuu ñoó xí'ín ná:

—Ta, ¿ndí kían kúú ñà'a ká'ano kee míí ní ñoó ndu'u, dá ná koni ndu, dá ná kandisa ndu'u ñà nì tanda'á Ndios míí ní nì kasáa ní? ¿Ndí kían kee ní? **31**Chì nì seí nà sá'ano ve'e ndu maná, ñà kúú pan nì kii induú, tá sà xionoo na yukú íhí ñoó. Chì di'a kaá tuti iì Ndios: “Nì xì'o Moisés pan nì kii induú nì seí nà.”

32Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Míían ndaa ná ka'in xí'ín ndó, o duú ta'ón Moisés ní xì'o pan nì kii induú nì seí ñayuu ñoó. Míí vá tatá yu'u kúú nà xí'o ñà kúú pan ndisa nì kii induú. **33**Chì pan xí'o Ndios, ñoó kúú nà nì noo nì kii induú, ta xí'o na ñà kataki chíhí ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

34Dá nì kaa nà xí'ín Jesús:

—Maestro, ndidaá kuu tei ní pan ñoó ná keí ndu'u.

35Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Yu'u kúú pan xí'o ñà kataki chíhí ñayuu. Sà'á ñoó ndi ndáa míí vá ñayuu ná kii ñoó yú'u, ta ndikò nà yu'u, ni iin kuu ta'ón o kuíko na. Ta ndi ndáa míí nà ná kandeé iní yu'u, ni iin kuu ta'ón o íhí ini nà.

36Tído sà daá nì ka'an vai xí'ín ndó

ñā va'ará nī xini ndo ñā ná'ano kée yu'u, tído ko kándísa ta'on ñāá ndó. **37**Ta ndidaá ñayuu tei tatái nooí, miíñ ndaa kii na ndiko ñā yu'u. Ta ñā kii noo yú'u, o dánkoo xoo ta'an vei ñā. **38**Dá chí nī noo yu'u nī kii induú, ta ko véi ta'on yu'u keei ñā kóni mií, di'a vei yu'u keei ñā kóni ñā nī tanda'á yu'u veii. **39**Kóni tatá yo Ndios, ñā nī tanda'á yu'u veii, ñā kíñ ná dá'a ni ndañó'ó ni iin tó'ón ñayuu nī xí'o na nooí. Di'a kóni ñā ñā dánátaki yu'u ñayuu yó'o tá ná kasandaá kuu noo ndí'i. **40**Ta ñā kóni ñā nī tanda'á yu'u veii kíñ ñā ndi ndaa mií vá ñayuu vei noo de'e na, ta kándée iní ñāá ná, dá kíñ ni'í ná ñā kataki chíchí ná. Ta noón kúu ñā dánátaki yu'u tá ná kasandaá kuu noo ndí'i —kaá ñā.

41Dá nī kasá'á ñā Israel ñoo ndátó'ón kayá ná ká'ñ ñā sa'a Jesús, dá chí nī kaa Jesús ñā mií ná kúu pan nī kii induú, **42**ta kaá ñā:
—¿Á o dúu de'e José va kúu Jesús káa, chí ná'á vá yó tatá ra xí'ñ naná ra? Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ká'ñ ñā nī noo ra nī kii ra induú?

43Dá nī kaa Jesús xí'ñ ná:

—O sa ndátó'ón kayá ndo sa'í.

44Ni ko íñ ta'on kuu kii mií ndiko ñā yu'u xíñ nani ná o dáka'ñ tatá Ndios, na nī tanda'á yu'u veii, nío ná. Ta ñā yó'o kúu ñā dánátaki yu'u tein kuu noo ndí'i. **45**Dá chí di'a kua'ñ to'on nī taa profeta noo tuti iñ Ndios: “Ta noo ndidaá ñayuu dána'a Ndios”, kaáñ. Sa'á ñoo ndi ndaa mií ñā nī seídó'o noo ká'ñ tatá Ndios, ta nī ñatiin na to'on na, noón kúu ñā kii noo yú'u, ta ndiko ñā yu'u. **46**Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ñá'a koni xí'ñ noo ná tatá Ndios,

sa'va'a iin tó'ón ñā nī kii noo mií tatá Ndios, noón kúu ñā ná'á ndi káa na. **47**Sa'á ñoo miíñ ndaa ná ka'ñ xí'ñ ndó ñā ndi ndaa mií ñā kandeé iní yu'u, noón kúu ñā ni'í ñā kataki chíchí ná. **48**Yu'u kúu pan xí'o ñā kataki chíchí ñayuu. **49**Miíñ ndaa nī seí ñā sa'ano ve'e ndó maná noo nī sa xionoo na yukú íchí ñoo, tído ndidaá vá ná nī xí'í. **50**Tído pan, ñā ka'ñ sa'a yó'o, kíñ nī noo nī kii induú. Ta ndi ndaa mií vá ñayuu ná kei ñā, ni iin kuu ta'ón o kuú ñā. **51**Ta yu'u kúu pan nī noo nī kii induú, ñā xí'o ñā kataki chíchí ñayuu. Ta ndi ndaa mií ñayuu ná kei pan yó'o, koni ñā kataki chíchí ná. Ta pan, ñā kí'o yu'u, kúu koñoi. Ta ko'ñ dokoi ñā sa'á ñā ndéi ñayuu yó'o, dá koni ñā kataki chíchí ná —kaá Jesús.

52Ta sa'á ñā nī ka'ñ ñā dión, sa'á ñoo nī kasá'á ñā Israel ñoo ndátó'ón kuáchí ñā tein mií ná ñoo, ta kaá ñā:

—¿Ndi kee ñā káa kí'o ra koño ra kei yó?

53Dá nī kaa Jesús xí'ñ ná:

—Miíñ ndaa ná ka'ñ xí'ñ ndó

ñā tá ná o kei ndo koño ñā nī nduu ñā ñayuu yó'o, ta ná o kó'o ndó niñ ná, dá kíñ o koni ta'on ndó ni'í ndo ñā kataki chíchí ndó. **54**Tído ñā nī kándia nī seí koñoi, ta nī xi'i na niñ yú'u, noón kúu ñā ni'í ñā kataki chíchí ná. Ta noón ta'ani kúu ñā dánátaki yu'u tá ná kasandaá kuu noo ndí'i. **55**Dá chí koño yu'u kúu koño ndisa, ñā kíñ kasá'ñ ñayuu, ta niñ yú'u kúu ndútā ndisa ko'o na.

56Sa'á ñoo ndi ndaa ñā seí koño yu'u, ta xí'i na niñ yú'u, noón kúu ñā ió xí'ñ yu'u, ta iói xí'ñ ná.

57Tatá Ndios takí kúú nā nī tãnda'á yu'u veii, ta xí'õ na ñā katakí yu'u. Ta kī'õ dión ta'ani, nā seí koñoi, nõn kúú nā katakí ta'ani na kee yu'u. 58Ta yu'u kúú pan nī noo nī kii induú. Ta kō kúú ta'on yu'u tátõ'on kī'õ kúú maná nī seí nā sá'ano ve'e ndó, chī nī xi'i va na vā'ará nī seí nā ñā. Tído nā keí pan, ñā kúú koño yu'u, nõn kúú nā koni katakí chíchí —kaá nā.

59Ta ñā yó'õ nī ñaná'ā nā ini ve'e nõ nátaka nā Israel ñoo Capernaum.

Nákoni Pedro ñā kómí Jesús to'on, ñā xí'õ ñā katakí chíchí yó

60Tá nī seídó'õ tãa xionoo xí'ín ná to'on yó'õ, kúú kuá'á ndā'õ ra nī kaa di'a:

—Kuáchī ndā'õ ká'an nā. ¿Ndá yoo kandía natiin ñā ká'an nā?

61Tá nī kãdaā ini Jesús ñā ndátó'ón kuáchī tã xionoo xí'ín ná sa'á to'on nī ka'an nā, dá nī kaa nā xí'ín rá:

—¿Á nī tar'u'u ini nõ nī kee to'on nī ka'in? 62¿Á dión íí nakani kuáchī ini nõ tá ná koni nõ nandió koo nā nī nduu tãa ñayuu yó'õ nana na nõ'õ nā nõ nī sa io nā induú?

63Espíritu ij Ndios kúú nā xí'õ ñā katakí chíchí ndó, ta yikí koño nõ kō tã'ón ñā'a chindeéán nõ, dá ni'i nõ ñā katakí chíchí ndó. Chī to'on nī ka'an yu'u xí'ín ndó nī kii ñaxintóni Espíritu ij Ndios, ta xí'õan ñā katakí chíchí ndó. 64Tído ió dao ndó kō kándisa ñāá —kaá nā.

Dá chī ndá mií sa'a va ná'á Jesús ndá yoo kō kándisa ñāá, ta ndá yoo kakuu tãa nakī'õ ñāá nõ ndá'ā tã xiní u'u ñāá. 65Dá nī kaa nā xí'ín rá:

—Sa nī ka'an vai xí'ín ndó ñā kō íin ta'on kuu kii mií ndikō nā yu'u xīan nani ná õ dáka'an tatá Ndios nõ ná kii na —kaá nā.

66Ta ndá kuu nī ka'an nā dión, kuá'á ndā'õ tã sa xionoo xí'ín ná nī ñankoo ñāá, ta kō ní sá xionoo kã ra xí'ín ná. 67Nī ndi'i, dá nī kaa Jesús xí'ín ndin uxī uu tãa xionoo xí'ín ná ñoo:

—¿Ta nõ'ó viti? ¿Á ñankoo ta'ani nõ yu'u, ká'an ndó?

68Dá nī kaa Simón Pedro xí'ín ná:

—Sato'õ ndu, ¿ndá nõ kã kō'on ndu? Chī mií ní kómí to'on xí'õ ñā katakí chíchí ndú. 69Ta kándisa ndu to'on ká'an ní, ta kãdaā ini ndu ñā mií ní kúú Cristo, nā dákaí ñāá, ta mií ní kúú ñe'e nā kúú Ndios takí.

70Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Mií vá yu'u nī kaxi ndin uxī uu nõ'ó, tído iin nõ'ó kúú kuendá ñā u'u.

71Ta ká'an nā sa'a Judas Iscariote, ñe'e iin tãa naní Simón, dá chī mií tãa yó'õ kúú rã kō'on nakī'õ ñāá nõ ndá'ā tã xiní u'u ñāá, ta nákaā rã tein ndin uxī uu tãa xionoo xí'ín ná.

Nákani kuáchī ini ñani Jesús xiní ñāá rá

7 1Tá nī ndi'i, dá nī xionoo Jesús chí kuendá Galilea di'a, chī kō kóni ta'on na kanoo na chí kuendá Judea, dá chī ñoo ndúkú ñāá tã Israel né'e choon ka'áni ñāá rá. 2Ta sa nī kuyati va kuu kavā'a nā Israel tīya'ó nõ kãdei na onā kuu, ta ñā yó'õ kúú iin víkō kéká'ano na. 3Dá nī kaa ñani Jesús xí'ín ná:

—Kua'án yõ'ó chí kuendá Judea di'a, dá ná koni ndidaá nā kúú

kuendóon ndidaá ña'a ná'ano kéeón. ⁴Dá ch̄i ni iin tó'ón ta'on na kóni ña chindaya'i ñaá ñayuu ko kéde'é ña kée na. Tá ndaa ndisa kéeón ña ná'ano, na'a mi'ón noo ñayuu kuá'a ñoó.

⁵Di'ón ni kaa ra, ch̄i ni iin ñani mií ná ko ní sá kándísa ñaá. ⁶Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ko ñá'a ta'on x̄inkoo kuu na'i ndá yoo kúú noo ñayuu, tído ndo'ó, ndá hora kúú míí vá kuu ko'on ndo. ⁷Ch̄i ko xiní u'u ta'on ñayuu ndo'ó, yu'u va kúú na xiní u'u na, dá ch̄i xi'o ndaa kuendá sa'a ña kini kée na. ⁸Kua'án kaa ní mií ndo'ó noo koo víko ñoó, ch̄i yu'u, o kó'on yach̄i ta'an vei, ch̄i ko ñá'a ta'on kasandaá kuu na'i ndá yoo kúú noo ñayuu.

⁹Tá ni ndi'i ni ka'an na di'ón, dá ni kandoo na ió na kuendá Galilea ñoó.

Di'a ni kuu tá ni sa io Jesús víko noo ndéi na Israel ini tiya'ó

¹⁰Dá tá ni ndi'i ni kee ñani na kookaa na kua'an na víko, dá ni kee ta'ani mií ná kookaa na kua'an na. Tído ko ní saá túu ta'on na, ni saá de'é vá ná.

¹¹Ta xionoo ta Israel né'e choon tein noo kúú víko ñoó nándukú ñaá rá, ta kaá ra:

—¿Ndeí xionoo ta ñoó viti?
—kaá ra.

¹²Ta nákaa kuu Jesús yú'u iin rá iin ñayuu ñoó. Dá ch̄i dao na kaá ña kúú ná iin na va'a, tído dao ka na kaá ña ko kúú ná na va'a, ch̄i xionoo na danda'i na ñayuu, kaá na. ¹³Ta ni iin tó'ón ta'on na ko ní ndátó'ón ni'i sa'a Jesús sa'a ña yu'ú na kee ta Israel né'e choon.

¹⁴Tá ni ta'i dao víko ñoó, dá ni x̄inkoo Jesús noo iin ve'e ño'o ká'ano. Dá ni kasá'a ná dána'a na noo ñayuu. ¹⁵Ta naá vá iní na Israel seídó'o na ña dána'a na, ta kaá na:

—¿Ndi ni kee ta kaa ña ná'a téi ra, ch̄i ko ní dákuá'a ra kakuu ra maestro?

¹⁶Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—O duú to'on kána ñaxintóni mií dána'i noo ndo. Ña yó'o kúú to'on ni ni'í noo na ni tanda'a yu'u veii. ¹⁷Ta na kóni kee ña kóni Ndios, noón kúú na kánda ini á to'on ni ni'í noo Ndios kíán o to'on kána ñaxintóni mií dána'i. ¹⁸Ta na dána'a ña kána ñaxintóni mií ná, noón kúú na ndúkú natiin ñañó'ó noo ñayuu. Tído yu'u kúú na ndúkú natiin ñañó'ó na ni tanda'a yu'u veii. Ta na kée di'ón, noón kúú na ndaa, ta ni lú'u ña kini ko nákaa ní ná.

¹⁹¿Á o duú Moisés ni xi'o ley Ndios noo ndo'ó? Tído ni iin tó'ón ndó ko kée choon sa'ándaa. Ta, ¿ndiva'a kátoó ndo ka'áni ndó yu'u? —kaá na.

²⁰Dá ni kaa ñayuu kuá'a ñoó xí'ín ná:

—Ña u'u vá nákaa ini ní. ¿Ndá yoo ká'an ka'áni ní, xiní ní?

²¹Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Ni kee yu'u iin ña ndato, ta ni naá iní ndo. ²²Ni sa'anda Moisés choon ña ta'anda ñíi takuálí yí ndo'ó, va'ará o duú choon ni sa'anda mií Moisés kíán, ch̄i na ni sa kuu tatá sá'ano ño yoo kúú na ni dakasá'a ña yó'o. Ta sa'ándá ndo ñíi de'e ndó va'ará kuu nání'i ndée yo kíán. ²³Ta sa'ándá ndo ñíi xi va'ará kuu nání'i ndée yo kíán, dá ná dá'a

ni ya'a ndó noo choon ni sa'anda ley Moisés. Ta, ¿ndiva'a káryíí ndó xí'ín yu'u sa'a ña ni nduva'i iin taa tein kuu nání'i ndée yo, tá dáá?

24Ná dá'a ni keyíko ndo sa'a iin ña'a tá ko ñá'a dakuá'a ndóan. Di'a koo ini ndo keyíko ndaa ndo sa'a iin rá iin ña'a —kaá na.

Ndátó'ón ñayuu, ¿á Jesús kúu Cristo, na dákaki ñaá?

25Dá ni kaa dao ka na ñoo Jerusalén:

—¿Á o duú taa kaa kúu ra nándukú ta né'e choon ka'ání rá?

26Kandé'é ndó, chi iin túu ra kaa dána'a ra noo ñayuu, ta ni iin ña'a ko kée ta né'e choon xí'ín rá. ¿Á ni ñakoni ñaá ta né'e choon ña kúu rá Cristo, na dákaki ñaá? **27**Tído taa kaa, ná'á yó ndeí ni kii ra. Tído tá ná kii na kúu Cristo, ko iin ta'on kana'á ndeí chí kii na —kaá ra.

28Ta noo nákaa Jesús dána'a na yé'é ño'o ká'ano ñoo, ni'i cháá ka ni kasá'á ná ká'an na, ta kaá na:

—Ná'á ndó ndá yoo kúu yu'u, ta ná'á ta'ani ndó ndá ñoo ni kii yu'u. Tído ko véi ta'on yu'u kuendá miíí, chi na ni tanda'á yu'u veii kúu iin na ndaa, tído ko ná'á ta'on ndó na.

29Tído yu'u kúu na ná'á ñaá, dá chi noo mií ná ni kixii, chi mií ná ni tanda'á yu'u veii —kaá na.

30Kúu ni ka'án rá tiin ñaá rá, tído ni iin ta'on ra ko ní xí'o ndeé iní tiin ñaá, chi ko ñá'a ta'on kasandaá hora konó Ndios ña tiin ñaá rá.

31Ta kuá'á nda'o ñayuu ñoo ni kandísa ñaá, ta kaá na:

—Tá ná kasaá na kúu mií Cristo, ¿á ndato cháá ka ví ña'a kuu kee noón o duú na yó'o?

Di'a ni kuu tá ni tanda'á ta fariseo dao taa kua'an ra tiin ra Jesús

32Kúu ni seídó'o ta fariseo ndidaá ña ka'an ñayuu ñoo sa'a ná. Sa'a ñoo ni sa'anda ta duti saku'a'á xí'ín ta fariseo ñoo choon noo ta ndaa yé'é ño'o ña ná ko'on ra tiin ra Jesús. **33**Tá ni saa ra, dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndadá cháá vá tiempo koni ndo yu'u, dá chi no'o vei noo ió na ni tanda'á yu'u veii. **34**Tá ni ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído o nání'i ta'on ñaá ndó. Chi noo koo yu'u, o kúu ta'on saa ndo —kaá na.

35Dá ni kasá'á ndátó'ón tá'an mií ta né'e choon noo na Israel ñoo:

—¿Ndeí ko'on taa kaa, ká'án rá, ña o kándeé yó nani'i yo rá? ¿Á ko'on ra koo ra xí'ín na ñoo yo ni kankuei kua'an ndeí tein na griego, ta dána'a ta'ani ra noo na griego ñoo? **36**¿Ndi dándáki to'on ni ka'an ra kaa, chi kaá ra: “Nandukú ndó yu'u, tído o nání'i ta'on ñaá ndó; chi noo koo yu'u, o kúu ta'on saa ndo?”

Ndá nío yo kana ndita takuíí xí'o ña kataki yo kee Jesús

37Ta mií kuu noo ndí'i víko ñoo kúu iin kuu ká'ano cháá ka. Dá ni ñakuíin ndichi Jesús, ta ni'i ni kayu'ú ná, ta kaá na xí'ín ñayuu ñoo:

—Ndi ndaa ndo'ó íchi ini, nakíi ndo ndiko ndo yu'u, dá ki'oi ña ko'o ndó. **38**Ta ndi ndaa na kándeé ini ñaá, dá káan ndo'o na tát'o'on ki'o ká'an tuti ií Ndios, dá chi ini nío ná kana ndita takuíí xí'o ña kataki na —kaá Jesús.

39Di³⁹ón kaá nā ká'an nā sa'a Espiritu iⁱ Ndios, nā natiin nā kándeé ini ñaá cháá ká chí noo. Dá chí kō ñá'a ta'on tanda'á Ndios Espiritu iⁱ ná kasaa nā koo na ini nā kándeé ini ñaá, dá chí kámani vá dáxinkoo Jesús choon vej na, dá natiin na ñañó'ó chí induú.

Ni kasá'á naá tá'an ñayuu sa'a Jesús

40Tá nⁱ seídó'o dao ñayuu ñó'o tein ñayuu kuá'a ñóo ña nⁱ ka'an Jesús dión, dá nⁱ kaa nā:

—Miían ndaa kuiti taa káa kúu mií profeta nⁱ kaa Ndios tanda'á ná kii noo yō.

41Ta dao ká nā kaá:

—Taa káa kúu Cristo, nā dáka^kki ñaá.

Tído dao ká nā kaá:

—¿Á kuendá Galilea kixi nā kakuu Cristo chí? **42**¿Á kō ná'á ta'on ndó ña ká'an tuti iⁱ Ndios ña tein nā ve'e David va kii nā kakuu Cristo, ta kaki na ñoo Belén noo nⁱ sa kuu ñoo David ñóo? —kaá nā.

43Sa'á noo nⁱ kasá'á tá'anda tá'an ñayuu ñóo sa'a Jesús. **44**Dá nⁱ ka'an dao na tiin na Jesús, tído kō ní xⁱ'o ndeé ta'on ini nā tiin ñaá ná.

Ni kuu kō ní seídó'o ndu iin taa dána'a táto'on dána'a Jesús, kaá ñayuu ñóo

45Dá nⁱ nandió kuéi ta ndaa yé'é ñó'o ñóo nⁱ ndisáa rā noo ndéi tã duti sakuá'a xⁱ'in tã fariseo, dá nⁱ kaa tã fariseo ñóo xⁱ'in rá:

—¿Ndiva'a kō ní sá ne'e ndó tã ñóo kii ndó?

46Dá nⁱ kaa tã ndaa yé'é ñó'o ñóo xⁱ'in rá:

—Ni iin kuu tã'on kō ní seídó'o ndu iin tã dána'a táto'on ñóchí dáná'a tã ñóo.

47Dá nⁱ kaa tã fariseo ñóo xⁱ'in rá:

—¿Á nⁱ kándeé ta'ani tã ñóo nⁱ danda'í rā ndó'o? **48**¿Á ió iin káa tã né'e choon ñoo yō o iin káa tã fariseo nⁱ kándisa ña dána'a tã ñóo, ká'an ndó? **49**Tído ñayuu káa nⁱ kándisa ñaá chí kō ná'á ta'on na ley Moisés, sa'á ñóo nⁱ tã chi'an na noo Ndios —kaá rā.

50Dá nⁱ kaa iin tã fariseo naní Nicodemo, tá'an rā nⁱ sa'an nⁱ ndat'ón xⁱ'in Jesús iin sakuá'a:

51—¿Á dátaⁱ kuachi ley yō iin tã xⁱ'an nani kō ñá'a kueídó'o yó rā, dá kana'á yó ndí kⁱán kúu kuachi ra, ká'an ndó'o?

52Dá nⁱ kaa dao ká tã fariseo ñóo xⁱ'in rá:

—¿Á iin tã kuendá Galilea ta'ani kúu yo'ó, ndani? Kua'an dákuá'a va'ón tuti iⁱ Ndios, dá konon ña ni iin tó'on ta'on profeta kō ní kⁱí chí kuendá Galilea.

Di'a nⁱ kuu tá ndáka dao tã iin ñá'a nⁱ natuu xⁱ'in iin tã nⁱ kasáa rā noo Jesús

53Tá nⁱ ndi'i, dá nⁱ naki'in iin rá iin tã ñóo kua'an nó'o rá.

8¹Dá nⁱ kee Jesús kua'an nā dini yúku Olivos. ²Ta na'a va'a iin ká kuu ñóo, dá nⁱ nandió koo na noo iin ve'e ñó'o ká'ano. Dá nⁱ nataka ndidaá nā ñoo noo Jesús. Dá nⁱ sa koo na ió nā dána'a nā noo ñayuu ñóo. ³Ta ñóo ndáka tã dána'a ley Moisés xⁱ'in tã fariseo iin ñá'a nⁱ natuu xⁱ'in iin tã nⁱ kasáa rā noo ná. Dá nⁱ chikani ñaá rá noo ñayuu kuá'a ndéi ñóo. ⁴Dá nⁱ kaa rā xⁱ'in Jesús:

—Maestro, ñá'a yó'o nⁱ natuu xⁱ'in iin ká tã. ⁵Ta ley Moisés kⁱan

sa'ándá choon ña chíyúú yó ña ñá'a kée dión. Tído, ¿ndi kaá míí ní?

6Dión kaá ra chí kóni ra dátúú rá Jesús, dá ya'a na ka'an na, dá kuu ka'an kuachi ra sa'a ná. Tído ni sa koo ndei Jesús, dá ni kasá'á ná taa na ñoñó'o xí'ín diní ndá'a ná. **7**Tído sa'á ña ndúndéé rá ndátó'ón ñaá rá, sa'á ñoó ni ñakufín ndichi na, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndi kaa iin kaa ndo'ó ko kómí kuachi, dá kían kua'an ya'a dinñó'ó ndó koon ndó yuu sata ñá'a yó'o —kaá na.

8Dá ni ñakoo ndei tuku na, dá ni kasá'á ná taa tuku na ñoñó'o ñoó. **9**Tá ni seídó'o ña ñoó ña ni ka'an Jesús dión, dá ni xika'an noo míí rá, ta iin rá iin ra ni ñaki'in íchi ni ñandió kuéi ra kua'an ra. Dinñó'ó ta sá'ano ni kee kua'an, dá ni sarkuei ta kuálí cháa ka kua'an ra. Ta ndadá iin tó'ón Jesús xí'ín ta'áná ñá'a ñoó ni kandoo noo ndéi ndidaá ñayuu ni ndítútí ñoó. **10**Dá ni ñakufín ndichi Jesús. Dá ni sa nde'é ná ña ni iin tó'ón ka ña ñoó koó. Ndadá iin tó'ón ta'áná ñá'a ñoó ni kandoo iin. Dá ni kaa na xí'án:

—Yo'ó, ñá'a, ¿ndei kua'an ña ká'an kuachi sa'on? ¿Á ni iin tó'ón ka ra ko ní ká'an ña kánian kuuon sa'á kuachi ni keeón?

11Dá ni kaa ñá'a ñoó xí'ín ná:

—Ni iin ta'on ra, tatá.

Dá ni kaa na xí'án:

—Tá dáá, ni yu'u o ká'an ña kánian kuuon sa'á kuachi ni keeón. Kua'an viti, tído o sá ñandió koo kaon keeón kuachi —kaá na.

Jesús kúú ña dátóon ñoó ñayuu ndéi ñayúú yó'o

12Dá ni kaa tuku Jesús xí'ín ñayuu ñoó:

—Yu'u kúú ña dátóon ñoó ñayuu ndéi ñayúú yó'o. Ta ndidaá ña vei ndíko yu'u, o kánoo naá ta'on na. Di'a koni ña ndato katoon noo kanoo na, ta koni ña kataki ña kee yu'u.

13Dá ni kaa ta fariseo xí'ín Jesús:

—Sa'a míí vá ní xí'o ní kuendá, sa'á ñoó ko ndáya'i ta'on to'on ká'an ní.

14Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'ará míí yu'u xí'o kuendá sa'í, tído ndáya'i va to'on ká'in, dá chí ná'á vá yu'u ndei ni kixii, ta ná'á vá yu'u ndei ko'in. Tído ndo'ó, ni kuendá ko xí'o ndó ndei ni kii yu'u, ta ni kuendá ko xí'o ndó ndei ko'in. **15**Ndo'ó kúú ra kényiko sa'a ñayuu táto'on k'i'o kée ña kúú kuendá ñayúú yó'o. Tído yu'u, ko véi ta'oin keyíko sa'a ni iin tó'ón ñayuu.

16Tído tá ni kánian keyíko yu'u sa'a ná, dá kían keyíko ndaai sa'a ná, dá chí o duú iin tó'ón yu'u kee dión. Míí yu'u xí'ín tatái, ña ni tanda'á yu'u veii, keyíko sa'a ná. **17**Chí ley ío noo ndo ká'an ña tá ío uu ña xí'o kuendá sa'a iin ña'a, dá kían kían ña ndaa. **18**Yu'u kúú ña xí'o kuendá sa'a míí, ta xí'o ta'ani tatái, ña ni tanda'á yu'u veii, kuendá sa'í —kaá na.

19Dá ni kaa ta fariseo ñoó xí'ín ná:

—¿Ndeí ío tatá ní, tá dáá?

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ko ná'á ta'on ndó ndá yoo kúú yu'u, ta ni tatá yu'u ko ná'á ndó. Tá

ná kana'á ndó yu'u, dá kían nda tatái kana'á ndó —kaá na.

20Ta ndidaá to'on yó'o ni ka'an Jesús yé'é ño'o ká'ano noo kúu noo taán ñayuu di'ón dóko ná noo Ndios. Ta ko íin ta'on ni xi'o ndeé iní tiin ñaá, chi ko ñá'a ta'on kasandaá hora konó Ndios tiin ñaá rá.

Kaá Jesús ña o kúu ta'on saá taa ñoó noo ko'on na

21Dá ni kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—Ko'on va yu'u, ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído tá ni xi'i ndo, kakomí i i va ndó kuachi, sa'á ñoó o kúu ta'on saá ndo noo ko'in.

22Dá ni kasá'á ndátó'ón tá'an ta né'le choon noo na Israel ñoó:

—¿Á ka'ání vá ra káa mií rá, ká'án rá, ndani ká'an ra ña o kúu ta'on saá yo noo ko'on ra?

23Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ñayuu ndéi ninó va kúu ndo'ó, tído yu'u, na ni kii nda noo dikó vá kúu yu'u. Dá chi taa kuendá ñayuu yó'o va kúu ndo'ó, tído o duú ta'on ñaá kúu yu'u. **24**Sa'á ñoó ni kaai xí'ín ndó ña tá ni xi'i ndo, dá kakomí i i va ndó kuachi, chi tá ná o kándisa ndó ña yu'u kúu na ká'an ndá yoo kúuí, dá kían tá ni xi'i ndo, dá kakomí i i va ndó kuachi.

25Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúu ní, tá dáá?

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Nda mií sa'a ni kastó'in xí'ín ndó ndá yoo kúuí. **26**Kua'á nda'o ña'a ió ka'in xí'ín ndó, ta ió nda'o kuachi kuu keyíko'i sa'a ndo. Tído iin na ndaa kúu na ni tanda'a yu'u veii. Ta sava'a ña kúu to'on ni xi'o na nooi, ñoó vá kían ká'in xí'ín ndidaá ñayuu —kaá na.

27Tído ko ní kándaá ini ra ña ni ka'an na sa'a tatá Ndios. **28**Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ndi'i ndane'e dikó ndo na ni nduu taa ñayuu yó'o, nda daá kandaá ini ndo ña yu'u ndisa kúu na daá kúuí. Ta kandaá ta'ani ini ndo ña ko ní kée mií ta'on yu'u ni iin ña'a, sava'a ña ni kastó'on tatái xí'ín, ñoó vá kían ni ka'in xí'ín ndó.

29Dá chi tatái, na ni tanda'a yu'u veii, daá ió va na xí'ín, ko dánkoo mií ta'on ñaá ná, dá chi daá kuití vá kée yu'u ña náta'an ini na —kaá Jesús.

30Tá ni ndi'i ni ka'an na ndidaá to'on yó'o, kúu kua'á nda'o ñayuu ni kándisa ñaá.

Ña ndaa dána'a Jesús taó xóoan yó tixi ndá'a ña dándáki ñaá

31Dá ni kaa Jesús xí'ín na Israel, na kándisa ñaá ñoó:

—Tá ná kandita toon ndó xí'ín to'on ni daná'i noo ndo, dá kían koni ndo kakuu ndisa ndó kuendá yu'u, **32**ta kasandaá ndo kana'á ndó ña ndaa. Ta ña ndaa yó'o taó xóo ndo'ó tixi ndá'a ña dándáki ñaá.

33Dá ni kaa ñayuu ñoó xí'ín ná:

—Na ve'e Abraham kúu ndu'u, ta ni iin kuú ta'ón ko ní sá ño'o ndu tixi ndá'a ni iin taa. Sa'á ñoó, ¿ndiva'a ká'an ní ña kankuei ndu tixi ndá'a ña dándáki ñaá?

34Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Míiñan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa mií ñayuu kée kuachi, noón kúu na ño'o tixi ndá'a kuachi, ta dándáki ñaá. **35**Ta ndidaá na ño'o tixi ndá'a iin sato'o, o kánde'i kuií ta'on na xí'ín na ve'e sato'o na. Sava'a na kúu de'e mií sato'o ñoó,

noón kúú nā kandeí kuií xí'ín na ve'e tatá nā. **36**Sa'á ñoó tá ná taó xóo nā kúú de'e Ndios ndo'ó tixi ndá'a ñā dándáki ñāá, dá kían koni ndisa ndó kankuei ndó tixi ndá'án. **37**Sa ná'á vá yu'u ñā nā ve'e Abraham kúú ndo'ó. Tído ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chī kō nátiin va'a ndó to'on ká'ín xí'ín ndó. **38**Ká'ín xí'ín ndó sa'a ndidaá ñā nī xini yu'u dīn tatáí. Tído ndo'ó kúú nā kée ñā nī seídó'o ndó nī ka'an tatá ndo xí'ín ndó.

Kaá Jesús ñā tatá t̄a ñoó kúú ñā u'u

39Dá nī kaa r̄a xí'ín ná:

—Abraham va kúú tatá ndu.

Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá miían ndaa de'e Abraham kúú ndo'ó, dá kían kee ndó tátó'on nī s̄a kee Abraham. **40**Tído viti ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chī ká'ín ñā ndaa xí'ín ndó, ta ñā ndaa yó'o kían nī k̄asto'on mií Ndios xí'ín. Ta kō ní kée Abraham tátó'on k̄i'o kée mií ndó. **41**Tído ndo'ó kúú r̄a kée ndidaá ñā kée tatá ndo —kaá nā.

Dá nī kaa r̄a xí'ín ná:

—Kō kúú ta'on ndu de'e nda'í. Iin tó'ón vá kúú tatá ndu, ta noón kúú Ndios.

42Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá miían ndaa ndisa Ndios kúú tatá ndo, dá kían koni ndo yu'u, ní kúú. Dá chī noo Ndios nī kii yu'u. Ta kō véi yu'u xí'ín ñā kóni mií, Ndios vá nī t̄anda'á yu'u veii. **43**Ta, ¿ndiva'a kō kándaá ini ndo to'on ká'ín xí'ín ndó? Kō kándaá ini ndo, dá chī kō xí'o ta'on ndó mií ndó k̄ueídó'o ndó to'on ká'ín xí'ín ndó.

44Chī kúú ndó kuendá ñā u'u, ta

ñoó kúú tatá ndo, chī ñā kóni tatá ndo, ñoó ta'ani kóni mií ndó. Dá chī nda mií sa'a kúúán ñā sa'ání ndi. Ta kō ndíkoan ñā ndaa, dá chī kō ñā ndaa nooán. Sa'á ñoó tá ka'an to'án, ná'a miían ñā k̄i'o dión kían. Ta ndino'o ñā to'ón ká'an, chī miían kúú ñā tá'í ndidaá ñā to'ón. **45**Tído yu'u, ndino'o ñā ndaa ká'ín xí'ín ndó, sa'á ñoó kō kándisa ndó ñā ká'ín. **46**Ta, ¿ndi ndaa ndo'ó nani'i iin kuachi sata yú'u? Tá ndino'o ñā ndaa ká'ín, ¿ndiva'a kō kándisa ndó ñā ká'ín xí'ín ndó, tá dáá? **47**Chī nā kúú kuendá Ndios, noón kúú nā natiin va'a to'on veí noo Ndios. Ta ndo'ó, kō nátiin va'a ta'on ndó to'on ká'ín, dá chī kō kúú ta'on ndó kuendá Ndios —kaá nā.

Sá ió va Jesús tá o ñá'a kaki na ñayuú yó'o

48Nī ndi'i, dá nī kaa t̄a Israel ñoó xí'ín ná:

—Ndaa va ká'an ndu tá chinaní ndú mií ní kúú ní iin t̄a ñoo Samaria, ta nákaa ñā u'u ini ní.

49Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Kō t̄a'ón ñā u'u nákaa ini yu'u. Di'a xí'oi ñañó'ó noo nā kúú tatáí Ndios. Tído ndo'ó, di'a kénóo ndó yu'u. **50**Kō ndúkú ta'on yu'u ñañó'ó mií. Tído ió iin nā kóni ñā natiin yu'u ñañó'ó, ta noón kúú nā k̄éyiko ndaa. **51**Miían ndaa ná ká'ín xí'ín ndó ñā ndi ndaa mií nā ná kandita toon xí'ín to'on ká'ín, noón kúú nā ni kuū t̄a'ón o kuū nā —kaá nā.

52Dá nī kaa t̄a Israel ñoó xí'ín ná:

—Viti kían kátóni ndaa ini ndu ñā nákaa ñā u'u ini ní, dá chī nī xí'i va Abraham, ta nī xí'i ta'ani dao k̄a profeta. Tído mií ní kaá ñā nā ná

kandita toon xí'ín to'on ká'an ní, ni iin kuu ta'ón o kuú na. ⁵³¿Á ndáya'i cháá ka ní o duú tatá sá'ano yo Abraham, xiní ní? Chì nì xilì na, ta nì xilì ta'ani dao ka profeta ñoó. ¿Ndá yoo kúú ní, xiní ní?

⁵⁴Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ndukú yu'u ñañó'ó mií, dá kían ko ndáya'i ta'an vaan. Mií vá tatá yu'u kúú na xí'o ñañó'ó nooí, tá'an na kaá ndo kúú Ndios noo ndo. ⁵⁵Tído ndo'ó kúú na ko ná'á ta'on ñaá. Yu'u kúú na ná'á ñaá. Chì tá ná kaai ña ko ná'í na, dá kían kúú iin ta to'ón táto'on kì'o kúú ndo'ó. Tído yu'u ná'í na, ta seídó'i to'on ká'an na. ⁵⁶Ta nì kadii nda'o ini Abraham, tatá sá'ano ndó, tá nì kandaa ini na ña koni na kasaá yu'u ñayúú yó'o. Ta miían ndaa kuiti nì xini naán, ta kúú nì kadii nda'o ini na —kaá na.

⁵⁷Dá nì kaa ta Israel ñoó xí'ín ná:

—Ni uu diko uxì kuia ko ñá'a koo ní, ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña sa nì xini ní Abraham?

⁵⁸Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa daá ió va yu'u tá ko ñá'a kaki Abraham, chì yu'u kúú na daá kúú.

⁵⁹Dá nì tiin ra yuu kua'an ra chiyúú rá Jesús. Tído nì chide'é na, dá nì keta na yé'le ño'o ká'ano ñoó. Dá nì chika'anda na tein ñayuu ñoó, dá nì kee na kua'an na.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin ta ko túu noo, chì nda noo nì kaki va ra káa ra dión

9 ¹Noo xíka Jesús kua'an na ñoó nì xini na ió iin ta ko túu noo, ta nda nì kaki va ra káa ra dión. ²Dá nì ndato'ón ñaá ta xionoo xí'ín ná ñoó, ta kaá ra:

—Maestro, ¿ndá yoo nì ya'a nì kee kuachi, á mií rá o na ve'e ra, sa'á ñoó ko túu noo rá nì kaki ra?

³Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—O duú sa'á kuachi mií rá, ta o duú sa'á kuachi nì kee na ve'e ra káa ra dión. Dión káa ra, dá kían na'a yu'u ña ndato nda'o kuu kee Ndios xí'ín rá. ⁴Ta miían kánian kee yu'u choon, ña nì sa'anda na nì tanda'á yu'u veii viti túu ii, dá chì sa veí kuaa vá. Chì tá ná kuaa, ko íin ka kuu kechóon. ⁵Dá chì xían nani ióí ñayúú yó'o, kúú nà dátoon noo ñayuu —kaá na.

⁶Nì ndi'i, dá nì daká Jesús lú'u ñó'o xí'ín tadíí na. Dá nì nduuan ndei'i. Dá nì chindaá naán sata nduchí nóo ta ko túu noo ñoó. ⁷Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kua'an nakatón nooñ takuií ñó'o nda yu'ú pila, ña naní Siloé ñoó —kaá na. (To'on yó'o kóni kaa takuií veí iin ka xían.)

Tá nì saá ra ñoó, ta nì nakata ra noo rá, ta kúú sa nde'é vá rá nì nandió ko ra kua'an ra.

⁸Dá nì kaa na ndei yati xí'ín rá xí'ín dao ka na ná'á ña kúú rá ta ko túu noo:

—¿Á duú ta ió sáti ñoó kúú ra káa? —kaá na.

⁹—Jaan, ñaá kúú rá —kaá dao na.

Ta dao ka na kaá:

—Koó, dión káa oon va ra.

Ta mií rá kaá:

—Ñaá vá kúú yu'u.

¹⁰Dá nì ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndi nì kuu nì natuu nooñ?

¹¹Dá nì kaa ra:

—Ta naní Jesús ñoó nì kava'a lú'u ndei'i xí'ín tadíí ra, dá nì chindaá raán sata nduchí nóo. Dá

ní kaa ra xí'ín: “Kua'án noo nákaa pila Siloé, ta ñoó nakatón nooñ”, kaá ra xí'ín. Dá ní sa'ín, dá tá ní ñakatai nooí, ta kúú ní ñatuu vaan.

12Dá ní ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndeí nákaa ña ñoó?

Dá ní kaa ra:

—Kò ná'á ta'on vei.

Di'a ní kuu tá ní ndato'ón ta fariseo ta ní nduva'a ñoó ndi ní kuu, dá ní nduva'a ra

13Dá ní kee na ndáka na ña ní ñatuu noo ñoó kua'an ña noó ta fariseo. **14**Ta kuu náni'i ndée ña Israel ní kava'a Jesús ndei'i ní chindaá ñaán noo ña ñoó, dá ní ñatuu. **15**Dá ní ndato'ón ta'ani ñaá ta fariseo ñoó ndi ní kuu, dá ní ñatuu noo rá. Dá ní kaa ña ñoó xí'ín rá:

—Iin ña ní chindaá ndei'i sata nduchí nóó, dá ní sa'ín ní ñakatai ña, ta túu vaan viti.

16Dá ní kaa dao ta fariseo ñoó:

—O duú ta'on ña ní ñanda'á

Ndios kasaá kúú ña ñoó, dá chí ní yá'a ra kuu náni'i ndée yo.

Ta dao ka ra kaá:

—¿Ndi kee ví iin ña kómí kuachi kee ra ña ná'ano yó'o?

Ta kúú ní kasa'á naá tá'an míí rá ndei ra. **17**Dá ní ndato'ón tuku ra ña ní ñatuu noo ñoó:

—¿Ndá yoo kúú ña ní nduva'a nooñ, ká'ón?

Dá ní kaa ña ñoó:

—Iin profeta va kúú rá.

18Tído kò ní kándisa ta'on ña né'e choon noo ña Israel ña ní sa kuu ra iin ña kò túu noo, ta kò kándisa ra ña ní nduva'a ra. Sa'á ñoó ní kana ra tatá ña ní ñatuu noo ñoó xí'ín naná ra, **19**dá ní ndato'ón ñaá rá:

—¿Á de'e ní kúú ña yó'o? Ta ká'an ní ña ña ní kaku ra kò túu noo rá. Ta, ¿ndi ní kuu ña ndé'é rá viti?

20Dá ní kaa ña xí'ín rá:

—Ná'á ndu'u ña kúú xí de'e ndu, ta mí'an ndaa kuiti kò túu noo xí ña ní kaku xi. **21**Tído kò ná'á ta'on ndu'u ndi ní kuu ní ñatuu noo xí. Ta kò ná'á ta'on ndu ndá yoo ní kedaá xí'ín xí, dá ní ñatuu noo xí.

Ndato'ón ní míí xí, chí ña sava'a vá kúú xí. Sa kánian kí'o míí xí kuendá sa'á ña ní ndo'o xi —kaá ña.

22Dióon ní kaa ña ve'e ra, dá chí yu'ú ña kée ta né'e choon noo ña Israel. Dá chí sa ní kandoo ra ña ndidaá ñayuu nakoní ña Jesús kúú ña dáka'í ñaá, noón kúú ña taxí rá ve'e noo náta'ka ña ñoo ñoó. **23**Sa'á ñoó ní ka'an ña ve'e ra: “Ndato'ón ní míí xí, dá chí ña sava'a vá kúú xí.”

24Dá ní ñandió kuéi tuku ra ní kana ra ña ní ñatuu noo ñoó. Dá ní kaa ra xí'ín rá:

—Kánian nakí'o yo'ó ña'ño'ó noo Ndios va, dá chí ná'á vá ndu'u ña iin ña kómí kuachi va kúú ña ñoó.

25Dá ní kaa ña ñoó xí'ín rá:

—Kò ná'á ta'on yu'u á ña kómí kuachi kúú rá o koo. Sava'a ña ná'á yu'u kíán ña ní sa kuui iin ña kò túu noo, tído viti ní ñatuu noo ní kee ra.

26Dá ní ñandió kuéi tuku ra ní ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndi ní kee ña ñoó xí'ón? ¿Ndi ní kuu, dá ní ñatuu nooñ?

27Dá ní kaa ra:

—Sa ní ñakani vai xí'ín ndó, tído kò kékuendá ta'on ndó ña ká'ín xí'ín ndó. ¿Ndiva'a kóní tuku ndó

nakanii xí'ín ndó? ¿Á kóni ta'ani ndo'ó ndikō ndo taa ñoó, ndani?

28Ta kúú nī ka'an ndava'a t̄a fariseo ñoó xí'ín taa nī nduva'a ñoó, ta kaá ra:

—Mií vá yo'ó kúú ra ndíko taa ñoó. Tído ndu'u, Moisés va kúú na ndíko ndu'u. **29**Dá chī ná'á ndú ña nī ka'an túu Ndios xí'ín Moisés. Tído taa ñoó, kō ná'á ta'on ndu ndeí nī kii ra.

30Dá nī kaa taa ñoó xí'ín rá:

—Naá vá inii xiní ndo'ó, chī nī nduva'a ndisa taa ñoó noqí, tído kō kándaq̄ iī vá ini ndo ndeí nī kii ra.

31Chī ná'á vá yó ña kō seídó'o ta'on Ndios na kómí kuachi tá xík̄a na ña manī noq ná. Tído tá yu'ú ni'ini yó Ndios, ta kée yó ña kóni na, dá kían seídó'o na ña xík̄a yō noq ná. **32**Ta nda mií sa'a ñayuú, ta nda viti kō ní'í to'on ta'on yó ña kandeé iin ñayuu nduva'a na iin na nī kaki kō túu noq. **33**Tá kō ní kii taa ñoó noq Ndios, dá kían o kandeé ta'on ra nduva'a ra iin na kō túu noq.

34Dá nī kaa t̄a fariseo ñoó xí'ín rá:

—Tixi ndá'a kuachi va nī kaki yo'ó. ¿Ndá yoo kúú yo'ó, xinōon, ña dána'a di'aón noq ndu'u?

Dá nī taxí ñaá rá ini ve'e noq nátaqa na ñoo ñoó.

Kaá Jesús ña kō túu noq t̄a fariseo ñoó noq Ndios

35Kúú nī kandaq̄ ini Jesús ña nī taxí ñaá t̄a fariseo ini ve'e noq nátaqa na ñoo ñoó. Dá tá nī naní'í ñaá ná, dá nī kaa na xí'ín rá:

—¿Á kándéé inōon na kúú de'e Ndios?

36Dá nī kaa ra:

—¿Ndá yoo kúú noqon, tatá, dá ná kandeé iníí ná?

37Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa nī xinon ná. Ta mií na ndátó'ón xí'ón vití'ón kúú ná.

38Dá nī kaa ra:

—Kándéé iníí mií ní, sato'i.

Dá nī kasá'á rá ndáño'o ñaá rá.

39Dá nī kaa Jesús xí'ín ñayuu ndíta ñoó:

—Veí yu'u ñayuú yo'ó, dá ndeyíkoí níq̄ iin rá iin ñayuu. Díon, dá ná natuu noq na kō túu noq. Ta na túu noq, o kátuu ta'on noq ná.

40Tá nī seídó'o dao t̄a fariseo ndíta ñoó ña nī ka'an na dión, dá nī kaa ra xí'ín ná:

—¿Á taa kō túu noq ta'ani kúú ndú, xiní ní?

41Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'a cháa ka ní sá kuu ndó t̄a kō túu noq, dá kían o kátai kuachi ta'on ndó sa'a kuachi kée ndó. Tído kaá ndo ña túu noq ndo, sa'á ñoó táí kuachi ndó noq Ndios.

Nákani Jesús sa'a korrá noq ñó'o léko

10¹Miían ndaq̄ ná ka'in xí'ín ndó ña taa kō kú'u chí noq kúú yé'é korrá léko, di'a ndáo ndodó rá sata korrá ri, roqon kúú iin t̄a kui'íná, iin t̄a kéndava'a xí'ín rí.

2Tído na koku'u chí yé'é korrá ri, noqon kúú na ndáka rí. **3**Chī t̄a ndaá yé'é, roqon kúú ra sónó yé'é noq na ndáka rí. Ta táí va'a do'o rí tá káyu'ú ná kuy iin rá iin rí, dá taó na rí. **4**Dá tá nī ndi'i nī taó xóo na léko mií ná, dá xionoo na kua'an na noq ri, dá tákuei ñaá rí kua'an ri, chī ná'á rí tachí ná. **5**Tído iin ñayuu tukú o kárkuei ta'on ñaá rí ko'on ri, di'a kuino rí noq ná, dá chī kō ná'á ta'on rí tachí ñayuu tukú ñoó —kaá na.

6Ta to'on yó'o ni dak'ín tá'an Jesús xí'ín ña ni ka'an na xí'ín ta fariseo, tído ko ní kándaa ini ra ndi dándáki ña ni ka'an na.

Jesús kúu na ndáka va'a léko

7Dá ni nandíó ko Jesús ni ka'an na xí'ín rá:

—Mífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña mií vá yu'u kúu yé'é korrá noo ñó'o léko. **8**Ta ndidaá ta ni kii yachi tá ko ñá'a kasaa yu'u, roón ni sa kuu ta kuí'íná, ta sa kendava'a ra xí'ín lékoj. Tído ko ní taó kuendá ta'on lékoj noo ni ka'an ra. **9**Ta yu'u kúu yé'é korrá, ta ndi ndáa mií vá léko ná ku'u yé'é ñoo, ta kúu káki va rí. Ta ndu'u rí, ta kankuei rí noo káa ita kuí kasá'an rí. **10**Tído ta kuí'íná ñoo vei oon ra noo ñó'o rí ki'in kuí'íná rá ri, ta ka'ání rá ri, ta dánaa rá rí. Tído yu'u vei, dá ná ni'i ri ña kataki ri, dá ni iin ña'a ná o kámani noo ri.

11'Yu'u kúu na ndáka va'a léko, ta iin na va'a ndáka léko, noón kúu na ko yu'ú ki'o na mií ná kuu na sa'a ri. **12**Tído ta ndáka léko sata yá'i, ta ko kúu sato'o ri, tá xiní ra vei ndigüe'í lobo, ta kúu dánkoo ndava'a ra léko, ta kúu xíno ra kua'an ra noo ndigüe'í lobo ñoo. Dá kásaa ri sa'ání ri dao léko, ta dao ka léko ñoo xíta noo kua'an. **13**Ta xíno va ta ñoo noo ndigüe'í lobo ñoo, dá chi ko kúu rá mií sato'o léko, sata yá'i va ndáka ra ri, sa'á ñoo ko sa'ání ta'on ra mií rá sa'a ri.

14Tído yu'u kúu na ndáka va'a lékoj, ta ná'á va'a yu'u ndi ndáa iin rá iin rí, ta ná'á va'a rí yu'u, **15**táto'on ki'o ná'á vá tatá Ndios mií, ta ná'á ta'ani yu'u tatá Ndios.

Sa'á ñoo naki'o yu'u mií ña kían kuui sa'a lékoj. **16**Ndéi ta'ani dao ka lékoj, tá'an kirí ko ñó'o ta'on ini korrá yó'o. Ta xínñó'ó ta'anii kandakai ri kii rí, dá naki'in tá'an rí xí'ín léko yó'o, dá kían kueíd'ó ta'ani rí yu'u. Dá ndadá iin tó'ón vá tu'u ná kakuu rí, ta iin tó'ón ná kakuu na kandaka rí.

17Sa'á ñoo kúu nda'o ini tatá Ndios sa'í, dá chi ko'in naki'oi mií ña kían kuui, ndi'i, dá nandíó kooi natakij. **18**Tído ko iin ta'on ka'ání yu'u xí'ín to'on ki'o kóni mií rá, mií vá yu'u naki'oi mií ña kían kuui. Dá chi ió choon noo ndá'a yu'u ña kían naki'oi mií kuui, ta ió ta'ani choon noo ndá'a yu'u ña kían natakij, ta choon yó'o ni natiiin noo tatái —kaá na.

19Ta ni kasá'a ndátó'ón kuáchi tuku na Israel sa'á ña ni ka'an Jesús dión. **20**Kúu kua'á nda'o na ni kaa di'a:

—Ña kini va nákaa ini ra, ta ndúlóko va ra. ¿Ndiva'a seíd'ó'o ndó noo ká'an ra?

21Ta ni kaa dao ka na:

—Ni iin ta nákaa ña kini o ká'an dión. ¿Á kándéé iin ta nákaa ña kini ini nduva'a ra iin ta ko túu noo? —kaá na.

Ko kóni dao na Israel kandisa na Jesús

22Ta ió iin víko ñoo Jerusalén noo kéká'ano na kuu ni naki'o tuku na ve'e ño'o ká'ano noo ndá'a Ndios. Tiempo daá ñoo kían yoó vixi. **23**Ta xínoo Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo noo kúu corredor naní Salomón. **24**Dá ni nataka ta né'e choon noo na Israel noo nákaa Jesús, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá oon ví nání'i ndée nío ndú kee ní? Tá miían ndaa kúú ní Cristo, na dákaki ñaa, kasto'on ndaa ní xí'ín ndu'u.

25Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa nì ka'an vai xí'ín ndó, tído kò kóni ta'on ndó kandísa ñaa ndó. Ta ndidaá ña ndato kéei kúú choon nì sa'anda tatái nooí, ta ñoo kían ná'a ndá yoo kúúí. **26**Tído kò kándísa ta'on ñaa ndó, dá chì kò kúú ta'on ndó lékojì tató'on kì'o sa nì ka'in xí'ín ndó. **27**Dá chì na kúú léko yu'u seíd'ó na noo ká'in, ta ná'í ndi ndáa na, ta ndíko na yu'u, **28**ta xí'oi ña kataki chíchí ná, ta ni iin kuu tǎ'ón o naá na, ta kò íin ta'on kuu kuio ndaa na noo ndá'a yu'u. **29**Ta mií tatái kúú na nì tei na nooí, ta noón kúú na kómí choon ká'ano cháa ka, ta ni kò íin ta'on kuu kuio ndaa ñayuu nò ndá'a tatái. **30**Dá chì yu'u xí'ín tatái, iin tó'ón vá kúú ndu'u.

31Dá nì tiin tuku tǎ Israel ñoo yuu kua'an ra chiyúú rá Jesús. **32**Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kua'á nda'o ña ndato nì kee yu'u noo ndo'ó nì kee tatái. Ta, ¿ndi kaa iin ñoo kò ní náta'an ini ndo, sa'á ñoo kóni ndo chiyúú ndó yu'u?

33Dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—O duú sa'á ña nì kee ní ña ndato kóni ndu chiyúú ñaa ndú, di'a sa'á ña ká'an ndava'a ní sa'a Ndios, dá chì iin tǎa oon va kúú ní, tído kée ní mií ní ña kúú ní Ndios.

34Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á o duú di'a kaá Ndios noo ley ió noo ndo: “Nì ka'in ña kúú ndó ndios”? **35**Ta dión nì chinaní ná tǎa nì natiin to'on na ñoo ña kúú rá ndios, ta o kúú ta'on kujo kao yó

noo ká'an tuti iì Ndios. **36**Mií Ndios nì kaxi yu'u, ta nì tanda'á ná yu'u veii, sa'á ñoo, ¿ndiva'a kaá ndo ña ká'an ndava'i sa'a Ndios sa'á ña kaái ña kúúí de'e Ndios? **37**Tá kò kée yu'u ña ná'ano kée tatái, dá kían ná dá'a ni kandísa ndó yu'u.

38Tído tá kéei ña, dá kían kandísa ndó ña kéei, va'arà kò kándísa ndó mií yu'u. Dá chì tá kandísa ndó ña kéei, dá kían kasandaá ndo kanda ini ndo, ta kasandaá ndo kandísa ndó ña ió tatá Ndios xí'ín, ta ióí xí'ín ná —kaá na.

39Dá nì ka'an tuku ra tiin ñaa rá, tído nì kandeé vá ná nì taó xoo na mií ná noo ndá'a rá.

40Dá nì kee tuku na kua'an na iin ka xoo yuta Jordán noo nì kasá'a Juan sa dakódo ndutá ná ñayuu. Ta ñoo nì kandoo na nì sa ió too na.

41Ta kua'á nda'o ñayuu nì nataka noo nákaa na, ta kaá na ndát'ón ná:

—Miían ndaa kuiti ni iin tó'ón ña ná'ano kò ní kée Juan, tído ndidaá ña nì ka'an na sa'á tǎa yó'o kíán ña ndaa —kaá na.

42Ta kúú kua'á nda'o ñayuu nì kandísa Jesús noo nákaa na ñoo.

Di'a nì kuu tá nì xí'í iin tǎa naní Lázaro

11 **1**Ió iin tǎa kú'u naní Lázaro, ta kúú rá iin tǎ ñoo Betania, ta ñoo ñoo ndéi kì'o ra María xí'ín Marta. **2**Ta María, ña kúú kì'o Lázaro ñoo kúú ña nì kuei kirá támi sá'an sata sá'a sato'o yo Jesús, ta nì ndáyaaan sa'a ná xí'ín idí dinian. **3**Ta miíán xí'ín ku'an nì tanda'á choon nì sa'an noo nákaa Jesús, ta kaáan xí'ín ná: “Tatá, kú'u ka'í va na kú'u ini ní sa'a.”

4Dá tá n̄i kandaꝯ ini Jesús, dá n̄i kaa na:

—O duú ta'on kue'e kuu r̄a kíán, mifán ndaa kú'u r̄a, dá ná natiin Ndios ñañó'ó sa'a r̄a, ta ná natiin ta'ani n̄a kúú de'e Ndios ñañó'ó kee kue'e ndó'o ra —kaá n̄a.

5Ta kú'u ini Jesús sa'a Marta, xí'ín sa'a ku'u ló'an, xí'ín sa'a Lázaro, k̄i'oán. 6Tá n̄i kandaꝯ ini n̄a ña kú'u Lázaro, dá n̄i kandoꝯ na n̄i sa io na uú k̄a kuú noꝯ nákaa n̄a ñoó. 7N̄i ndi'i, dá n̄i kaa n̄a xí'ín taꝯ xionoo xí'ín ná:

—Kó'o tuku yó chí kuendá Judea di'a viti.

8Dá n̄i kaa ta xionoo xí'ín ná ñoó:

—Maestro, ta o duú n̄i ka'án ta né'e choon noꝯ n̄a Israel ña chiyúú rá míí ní. Sa'a ñoꝯ ¿ndiva'a ko'on tuku yó ñoó?

9Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿A duú ux̄i uú hora tóon nd̄indii? Sa'a ñoꝯ n̄a xionoo nduú, ko káchi'i sá'a ta'on na, ch̄i ndato tóon noꝯ ná kée nd̄indii. 10Tído n̄a xionoo sakuaá káchi'i sá'a ná, dá ch̄i ko tóon noꝯ ná.

11N̄i ndi'i, dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Kíd̄i va amigo yo Lázaro, tído ko'in dándótoi r̄a.

12Dá n̄i kaa taꝯ xionoo xí'ín ná:

—Tatá, tá kíd̄i r̄a, dá kían nduva'a ra.

13Tído to'on n̄i ka'an Jesús kían kóni kaa ña n̄i xi'i va Lázaro, tído kíd̄i ndisa va ra n̄i ka'án taꝯ xionoo xí'ín ná ñoó. 14Dá n̄i kast̄o'on na ndi kóni kaa ña n̄i ka'an na, ta kaá na:

—Sa n̄i xi'i va Lázaro, 15ta kád̄i nda'o inii ña ko ní sá ío'i ve'e ra tá n̄i xi'i r̄a, dá kían ná kandeé cháá k̄a ini ndo yu'u sa'a ña ko'in keei xí'ín rá. Kó'o kande'a r̄a —kaá n̄a.

16Dá n̄i kaa Tomás, ta ká'an xí'ín ná Dídimó, xí'ín dao k̄a ta xionoo xí'ín Jesús:

—Kó'o ta'ani yó, dá ná kuu nduú yo xí'ín ná —kaá r̄a.

Kaá Jesús ña kúú ná n̄a dánat̄aki ñayuu n̄i xi'i, ta xí'o na ña kataki chíchí ná

17Tá n̄i kuyati Jesús ñoo ñoó, dá n̄i kandaꝯ ini n̄a ña sa io komi kuú nákaa yikí koño Lázaro n̄i nduxian ini káo. 18Ta yati va né'e tá'an ñoo Betania ñoo xí'ín ñoo Jerusalén, ta kíán táto'on on̄i kilómetro. 19Sa'a ñoꝯ kua'a nda'o n̄a ñoo Jerusalén n̄i kasaa kandeí tóo na xí'ín Marta xí'ín María, dá k̄i'o na t̄andeé iní nooan sa'a ña n̄i xi'i k̄i'oán.

20Tá n̄i kandaꝯ ini Marta ña vei Jesús, dá n̄i keeán kua'an ni'i ñaán, tído n̄i kandoꝯ va María íoan ve'e.

21Tá n̄i n̄aki'in tá'an Marta xí'ín Jesús noꝯ vei na ñoó, dá n̄i kaaan xí'ín ná:

—Tatá, tá ní sá io ní yó'o, o kuú ta'on k̄i'o ló'i, ní kúu. 22Tído ná'a ta'ani yu'u ña ndi ndaa míí vá ña'a ná kaka ní noꝯ Ndios, ta kúú k̄i'o va naan noꝯ ní.

23Dá n̄i kaa Jesús xí'án:

—Nataki va k̄i'ón.

24Dá n̄i kaaan xí'ín ná:

—Sa ná'a vá yu'u ña nataki xi tá ná kasandaá kuú nataki n̄a n̄i xi'i tein kuú noꝯ ndi'i.

25Dá n̄i kaa Jesús xí'án:

—Yu'u kúú n̄a dánat̄aki ñayuu n̄i xi'i, ta k̄i'oi ña kataki chíchí ná. Ta ndi ndaa míí n̄a kándéé iní ñaá, koni n̄a kataki chíchí ná, va'ará n̄i xi'i n̄a. 26Ta ndi ndaa míí n̄a kándéé iní n̄a yu'u xían nani ndéi takí n̄a, ni

iin kuꝯ ta'ón o kuꝯ na. ¿Á kándísón ña dión kíán?

27Dá nì kaañ xí'ín ná:

—Jañ, tatá. Kándísa yu'u ña mií ní kúú Cristo, na kúú de'e Ndios, chí kúú ní na nì ònda'a Ndios nì kasáa ñayúú yó'o dákaki ñaa —kaañ.

Ndeí'í Jesús yati yú'u káo noꝯ nákaa yikí koño Lázaro

28Tá nì ndi'i nì ka'an dión, dá nì keeán kua'an kuakaán ku'an María ñoo. Tá nì saañ, dá nì ka'an kayáñ xí'ín María:

—Veí maestro yo, ta kána na yo'ó.

29Dá tá nì seídó'o María to'on yo'ó, ta kúú kaon nda'o nì nakuíñ ndichian, kúú nì keeán kua'an ni'an Jesús. **30**Ta ko ñá'a ta'on ku'u Jesús ñoo ñoo, chí ió íí vá ná noꝯ nì nakí'in tá'an Marta xí'ín ná. **31**Dá tá nì xini na ñoo Jerusalén, na ndéi xí'o òndeé iní noꝯ María, ña kaon nda'o nì ndakuíñ ndichian nì ketaán kua'an, dá nì kee na tákuei ñaa ná kua'an na, ta kaá na:

—Miíñ kua'an xí ndei'í xí yú'u káo noꝯ nì nduxi kí'o xi —kaá na.

32Tá nì sañ María noꝯ iin Jesús, dá nì sañ kuíñ xitán noꝯ sá'a ná, ta kaáñ:

—Sato'i, tá ní sá io ní yo'ó, o kuꝯ ta'on kí'o ló'í, ní kúú.

33Tá nì xini Jesús ña nda'í nda'o ndé'í ña, ta ndé'í ta'ani na ñoo Jerusalén né'e tá'an xí'án nì kasáañ, ñoo, dá nì kixian nì kunda'í ini na, ta nda níó ná nì ta'u'u, xiní na. **34**Dá nì kaa na:

—¿Ndeí nì chikáa ndo yikí koño xí'í?

Dá nì kaañ:

—Tatá, nakíí ní, kó'o kande'a noo nákaa xí —kaañ.

35Dá nì ndei'í Jesús. **36**Dá nì kaa na ñoo Jerusalén:

—Kande'é ndó. Ndeé ka vían nì sa kú'u ini ònda kaa sa'a Lázaro.

37Dá nì kaa ònda na:

—Nì kandeé ònda kaa nì nduva'a ra ònda ko túu noꝯ ñoo. Ta, ¿ndiva'a ko ní kandeé rá xí'ín Lázaro, dá ná o kuꝯ ra, ní kúú? —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì òndatiki Jesús Lázaro

38Kúú nì kixi tukuan nì kunda'í ini Jesús tá nì sañ na noꝯ nákaa yikí koño Lázaro. Ta kíán ini iin káo, ta ndadí iin yuu ká'ano yé'án. **39**Dá nì kaa Jesús:

—Dítá ndó yuu kaa viti.

Dá nì kaa Marta, ña kúú kí'o ló'í ndi'í ñoo, xí'ín ná:

—Tatá, ná dá'a ni, dá chí sa kini nda'o sá'an díko, dá chí sa komí ví kuꝯ kíán.

40Dá nì kaa Jesús xí'án:

—¿Á ònda nì ka'in xí'ón ña tá miíñ ndaá kándéé inoon yu'u, dá konon kee Ndios iin ña ndato?

41Dá nì dítá rá yuu ndadí yé'é káo noꝯ nákaa ndi'í ñoo. Dá nì ònde'é Jesús chí induú, dá nì kaa na:

—Tatá, ndivé'e ní, dá chí nì seídó'o ní ña nì xikaj noo ní. **42**Ta daá kuití vá seídó'o ní ña xikaj noo ní, tído nì ka'in dión, dá ná kueídó'o ndidaá tá'an ñayuu ndíta yo'ó, dá ná kándísa na ña miíñ ndaá kuiti mií ní nì ònda'a yu'u veii.

43Tá nì ndi'i nì ka'an na dión xí'ín Ndios, kúú nì kayu'ú ná:

—Lázaro, kua'an keta sata vé'e.

44Ta kúú nì keta ònda nì xí'í ñoo, ta nì káo noo iin tá'í dá'on nda'a rá

xí'ín sa'a rá ndíkoan. Ta ni kaḡ noo iin ka tá'í dá'on ndadíān noḡ rá. Dá ni kaa Jesús:

—Ndaxí ndó ra, dá ná yaḡ ra ko'on ra.

Di'a ni kuu tá ni ndató'on kue'é ta né'e choon ña ka'ání rá Jesús

45Ta kuá'á nda'o na ñoo Jerusalén, tá'an na ni kii ni xi'o tandeé iní noḡ María, ni xini ña ni kee Jesús, ta ni kandísa ñaá ná. 46Tído dao ka na ni sa'an noḡ ndéi ta fariseo, ta ni naḡkani na sa'á ña ni kee Jesús. 47Dá ni dataká ta duti sakuá'a xí'ín ta fariseo ndidaá ka ta né'e choon noḡ na Israel. Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—¿Ndi koo keeá viti? Chi sa kuá'á nda'o ña ná'ano kée ta ñoo. 48Tá ná konó yó noḡ rá kanoo ni ra, dá kían ndidaá ñayuu kandísa ñaá. Ndi'i, dá ndakuei ta né'e choon romano, ta dákoon ndi'i ra ve'e ño'o ij yo, ta dánaá ra ñoo yo.

49Dá ni kaa Caifás, ta kúu duti kúu noḡ kuiḡ dáá ñóó:

—Xixi nda'o ndó, ndani. 50¿Á ko ná'á ta'on ndó ña va'a kaan ná kuu iin ta noḡ ndidaá na ñoo yo o duú kaan naá ndí'i na ñoo yo? —kaá ra.

51Ta to'on yó'o ko ní kúí ñaxintóni míf rá. Díon ni ka'an ra, chi sa'á ña kúu rá duti kúu noḡ kuiḡ dáá, sa'á ñoḡ ni xi'o Ndios to'on yó'o noḡ rá ña kánian kuu Jesús sa'á na ñoo Israel. 52Ta o duú sava'a sa'á na ñoo Israel kuu na, kuu ta'ani na sa'a ndidaá ka ñayuu Ndios ni xita noḡ ndéi dao ka xían, dá nduu na iin tó'on ñoo. 53Ta nda kuḡ dáá ñóó ni kandḡo ra ña ka'ání rá Jesús.

54Sa'a ñoḡ ko ní xionoo túu ka Jesús noḡ ta né'e choon noḡ na

Israel. Di'a ni kuxiká ná kua'an na, ta ni saḡ na iin ñoo naní Efraín noḡ né'e tá'an yati xí'ín noḡ'ó ichí. Ñoo ni sa io na xí'ín ta xionoo xí'ín ná.

55Ta sa yati va koo víko pascua ña kéká'ano na Israel. Ta kúu kuá'á nda'o ñayuu ndéi ñoo ño'o yati ñoo ni xinkuei ñoo Jerusalén tá ko ña'a kasá'á víko ñoo, dá nduvii ná míf ná noḡ Ndios. 56Ta xionoo ñayuu ñoo nándukú ná Jesús. Ta noḡ kúu yé'é ño'o ká'ano ñoo ndató'on tá'an míf ná sa'a Jesús:

—¿Ndi ká'án ndó? ¿Á kii ta ñoo víko o koḡ? —kaá na.

57Ta ni sa'anda ta duti sakuá'a xí'ín ta fariseo choon ña ndi ndáa míf ñayuu ni kandaḡ ini ndeí xionoo Jesús, ná nakí'o na kuendá noḡ rá, dá ná ko'on ra tiin ñaá rá, kaá ra.

Di'a ni kuu tá ni kuei María kirá támi sá'an sata Jesús

12 1Ta kámani iño ka kuḡ, dá kasá'á víko pascua. Dá ni saḡ Jesús ñoo Betania noḡ ió Lázaro, ta ni xi'í ñoo, ta ni naḡtaki ra ni kee Jesús. 2Ta ñoo ni kenduu na ve'e Lázaro ña'a kadíni Jesús. Ta ni chikodó Marta ña'a kadíni na noḡ mesa. Ta ni sa io ta'ani Lázaro tein ñayuu ndéi xí'ín ná ñoo. 3Dá ni ki'in María kirá támi sá'an ni kava'a xí'ín yukú naní nardo, ta kúu rá táto'on dao litro, ta kirá ya'i nda'o kúu rá. Ta kúu ni kuei ndi'an ra sata sá'a Jesús, ta xí'ín idí dinian ni danáyaáan sa'a ná. Ta iin níf kúu ini ve'e ñoo ni naḡa'ani díko kirá támi sá'an ñoo. 4Dá ni kaa iin ta xionoo xí'ín Jesús naní Judas Iscariote, tá'an ra kúu de'e ta naní Simón, ta míf rá ko'on nakí'o Jesús noḡ ndá'a ta xini u'u ñaá:

5—¿Ndiva'a kō ní dīkó yó kirá támi sá'an xaan, chī ya'i rá tátō'on kī'o ní'i ñayuu kéchóon na oni ciento kuu, dá ní'i yo dī'ón chindeé yó na kúnda'í, ní kúu? —kaá ra.

6Tído kō ní ká'an ra dión sa'á ña kú'u ndisa ini ra sa'á na kúnda'í. Dión nī kaa ra, chī kúu rá iin ta ku'i'íná. Ta sa'á ña né'e va'a ra léka noo ñó'o dī'ón xī'o ñayuu chindeé ñaá, sa'á ñoó taó de'é ra cháá dī'ón ñoó ní'i mií rá. **7**Dá nī kaa Jesús:

—O sa dánani ndó ñá'a yó'o, dá chī nī sa ne'e va'án kirá támi sá'an yó'o nī kenduuan yu'u tátō'on kī'o kooi nduxii. **8**Chī daá kuití v́a kandeí ñayuu kúnda'í xī'ín ndó, tído yu'u, o kóo kuií ta'oin xī'ín ndó —kaá na.

Nī kandōo ta né'e choon ña ka'ání ta'ani ra Lázaro

9Ta kuá'a nda'o na ñoo Jerusalén nī kandaá ini ña ió Jesús ñoo Betania. Sa'á ñoó nī kasáa na ñoo. Ta o duú iin tó'ón Jesús kóni na kande'é ná, chī kóni ta'ani na kande'é ná Lázaro, tá'an ra nī natakí tein na kúu ndijí ñoo. **10**Kúu nī kandōo ta'ani ta duti saku'a'á ña ka'ání rá Lázaro, **11**dá chī sa'á ña nī natakí ra, sa'á ñoó kuá'a nda'o na ñoo Israel nī kankuei tixi ndá'a rá, ta nī kandísa na Jesús.

Di'a nī kuu tá nī natiin va'a ñayuu Jesús tá nī ku'u na ñoo Jerusalén

12Tá nī tju noo iin ka kuu, dá nī ní'i tó'on ñayuu kuá'a nī kasáa noo koo víko ñoo Jerusalén ña vei Jesús. **13**Dá nī sa'anda iin rá iin na ndá'a tañóo né'e na kua'an na natiin na Jesús noo vei na, ta kaá na káyu'ú ná:

—¡Ná natiin Ndios ñañó'ó! ¡Na ká'ano kúu na vei xī'ín choon sato'o yo Ndios! ¡Ta kúu ná rey noo yóo, na Israel! —kaá na káyu'ú ná.

14Dá nī naní'i Jesús iin burro ló'o, dá nī kaa na sata ri. Dá nī xinkoo noo ká'an tuti iñ Ndios:

15O sa yu'ú ndo, na ñoo Sion; sa vei va rey ndo, ta kánóo na sata iin burro ló'o vei na.

16Ko ní kándaá ta'on ini ta xionoo xī'ín ná ndi dándáki ndidaá ña yó'o mií hora daá ñoo. Nda kuu nī nana Jesús kua'an nó'o ná induú, nda daá nī ndikō'on ini ra ña kī'o dión ká'an tuti iñ Ndios, ta kī'o dión nī kee ñayuu ñoo xī'ín ná. **17**Ta ndidaá ñayuu nī sa ndita xī'ín Jesús tá nī kana na Lázaro ini káo ñoo, ta nī danátaki ñaá ná, noón kúu na xī'o kuendá noo dao ka ñayuu sa'á ña nī xini na. **18**Sa'á ñoó nī sa'an ñayuu ñoo nī natiin va'a na Jesús, dá chī nī seídó'o na sa'á ña ndato nī kee na xī'ín Lázaro. **19**Ta nda'í va ndátó'ón tá'an ta fariseo ndíta ra, ta kaá ra:

—Nde'é rá. O kandeé ta'on yó kadi yo noo ta'a káa. Chī kande'é ndó, kī'o dión ví kuá'a ñayuu tákuei kua'an sata rá —kaá ra.

Ndeí dao ta griego nándukú rá Jesús

20Ta ñó'o dao ta'a ká'an yú'u griego tein na nī kasáa ñoo Jerusalén kandaño'o na Ndios víko ñoo. **21**Ta nī natuu yati ra noo Felipe, tá'an ra ñoo Betsaida, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a. Dá nī seí nda'í ra noo Felipe, ta kaá ra:

—Tatá, kóni ndu ka'an ndu xī'ín Jesús.

22Dá nī sa'an Felipe nī kasto'on ra xī'ín Andrés, dá nī sa'an nduú ra nī

kastò'on ra xí'ín Jesús. **23**Dá nì kaa Jesús:

—Sà nì kasandaá vá hora natiin nà nì nduu t̃a ñayúú yó'o ñañó'ó kee tatá nà. **24**Miíñ ndaa ná ka'ín xí'ín ndó, ña tá ná o chí'i yó tata tirió noñó'o, ta kuañ, dá kían iin tó'ón dáá vá kakian. Tído tá ná kuañ t̃i ñó'o, dá kían kuita ña, ta kúú kua'á nda'o ku'i'i k̃i'o ña. **25**Ta ndi ndáa nà ndí'i ini sa'á ña kataki nà ñayúú yó'o, noón di'a kúú nà kuu. Ta nà k̃o ndí'i ini sa'á ña kataki nà ñayúú yó'o, noón kúú nà koni kataki chí'í. **26**Tá ió iin káa ndó kóni koni kuáchí noo yú'u, dá kían nakí'í ndo ndik̃o ndo yu'u. Ta noo koo yu'u, ñoó ta'ani kandeí nà xínkuáchí noo. Ta ndi ndáa nà xínkuáchí noo yú'u, ko'on tatái k̃i'o na ñañó'ó noo ná.

Kástò'on Jesús xí'ín ñayuu ndi ndo'ona, dá kuu nà

27'Kútúú nda'o ini, tído, ¿ndí kían ka'ín xí'ín tatái? ¿Á ka'ín: “Tatá, d̃itá ní yu'u noó tandó'ó yó'o”? Tído o kúú ta'on ka'ín dión, dá chí choon yó'o kúú choon vej yu'u. **28**Tatá Ndios, na'a ní choon ká'ano kómí ní noó ñayuu yó'o.

Dá táí nì ka'an Ndios nda induú:

—Sà nì na'i choon ká'ano kómí, ta ko'on tukui na'i ña iin ka ndée.

29Tá nì seídó'o ñayuu kuá'a ñoó ña ni'i nda'o nì ka'an nà, dá nì kaa dao na ña nì kayu'ú dai. Ta dao ka nà nì kaa ña iin ángel nì ka'an xí'ín Jesús. **30**Dá nì kaa Jesús:

—K̃o ní ká'an nà ña kueídó'o yu'u, di'a nì ka'an nà, dá ná kueídó'o ñaá ndo'ó. **31**Ta viti nì kasandaá va kuu ña keyíko Ndios sa'á nà ndéi ñayúú

yó'o, ta ko'on nà d̃itá ná choon noo ndá'a ña u'u, ña sa'ándá choon ñayúú yó'o. **32**Tá nì ndi'i nì ndane'e ra yu'u, dá nakuakai ndidaá ñayuu noo mií.

33Dión nì kaa nà nì kastò'on na xí'ín ñayuu ñoó ndi ndo'ona noo kuu nà. **34**Dá nì kaa ñayuu ñoó:

—Kándaá ini ndu ña ká'an ley ña ni kuú t̃a'ón o kuú nà kúú Cristo, na dá'akí ñaá. Sa'á ñoó ¿ndiva'a ká'an mií ní ña kánian ndane'e ra iin ra nì nduu t̃a ñayúú yó'o? ¿Ndá yoo kúú ra nì nduu t̃a ñayúú yó'o, tá dáá?

35Dá nì kaa Jesús:

—Ndadá cháá vá kuú kooi dátooín noo ndo. Sa'á ñoó kanoo ndó xían nani ióí dátooín noo ndo, dá kían ná dá'a ni kandeé ña iin naá xí'ín ndó. Dá chí nà xionoo noo iin naá, k̃o túu ta'on noo ko'on nà. **36**Ta xían ióí dátooín noo ndo, kandeé iní ndo yu'u, dá kakuu ndó kuendá yu'u, nà dátooín noo ndo.

Kua'á nda'o nà Israel k̃o ní xíin kandisa to'on Jesús

Tá nì ndi'i nì ka'an nà dión, dá nì kee na kua'an nà, ta kúú nì ch̃ide'é nà noó ñayuu ñoó.

37Ta va'ará kua'á nda'o ña ndato nì kee na noó ñayuu ñoó, tído k̃o ní kándisa ta'on ñaá ná. **38**Dión, dá nì x̃inkoo to'on nì taa profeta Isaías, dá chí di'a nì kaa nà:

Sato'i, ¿ndá yoo ví nì kandisa to'on nì daná'a ndu noo ná?

Ta, ¿ndá yoo nì ñakoni choon ká'ano ió noo ndá'a ní?

39Sa'á ñoó k̃o ní kúú ta'on kandisa ñayuu ñoó, dá chí di'a ta'ani nì taa Isaías:

40Nì sadi Ndios noó ñayuu ñoó, ta nì ndekáxí ná níó ná,

dá ná ọ koní nà xí'ín noo ná, ta
ni ná ọ kándaá ini nà,
dá ná dá'a ni nandió kuéi na noo
Ndios, ta ná dá'a ni nduva'a
na.

41 Ñà yó'o kúú to'on ni taa Isaiás tá
ni xini nà choon ndato kómí Jesús,
ta ni ka'an nà sa'a ná. 42 Vati xían
daá, kuá'á nda'o tã né'e choon ni
kandisa Jesús, tído ko ní ná'a rã míí
rá, dá chī yu'ú rã taxí ñaá tã fariseo
ini ve'e noo náta nà ñoo rã, 43 dá
chī kátoó cháá kã rã ñaño'ó xí'o tãa
ñayúú yó'o ọ duú ñaño'ó xí'o Ndios.

Ió kuachi ñayuu ko xiin kandisa to'on dána'a Jesús

44 Dá ni kayu'ú Jesús:

—Tá ndi ndáa nà kándéé iní yu'u,
ọ duú iin tó'ón ní yu'u kándéé iní
nà, nda nà ni tãnda'á yu'u veii
kándéé iní nà. 45 Ta ndi ndáa nà
ndé'é yu'u, nda nà ni tãnda'á yu'u
veii ndé'é ná. 46 Ni kasáa yu'u ñayúú
yó'o kúú nà dátoon noo ñayuu, dá
kían ndi ndáa ñayuu ná kándéé iní
ñaá, ọ kuíin naá kã noo ná. 47 Ta ndi
ndáa ñayuu seídó'o to'on ká'ín, ta
ko kée na choon sa'ándáí, ọ duú
yu'u keyíko sa'a ná, chī ko véi ta'on
yu'u keyíkoí sa'a ñayuu. Di'a vei
yu'u dákaíi nà noo kuachi na. 48 Ta
ndi ndáa nà ko xiin kándéé iní nà
yu'u, ta ko kóni nà natiin na to'on
ká'ín, sã io nduu va iin yoo keyíko
sa'a ná. Ta ñoo kúú to'on ká'ín xí'ín
ndó. Ta míí to'on yó'o tiin Ndios, dá
keyíko nà sa'a ndo tá ná kasandaá
kuu noo ndí'i. 49 Ta ọ duú to'on
kána ñaxintóni míí yu'u ká'ín xí'ín
ndó. Tatá Ndios, nà ni tãnda'á yu'u
veii, noón kúú nà ni xí'o choon nooí
ndi kían ka'ín xí'ín ndó, ta ndá

to'on ka'ín xí'ín ndó. 50 Ta ná'á káxí
yu'u ña to'on ni xí'o tatáí noof kían
kandeéan kí'oan ña kataki chíchí
ndó. Sa'a ñoo, táto'on kí'o ni ka'an
tatáí xí'ín, kí'o dión ká'ín xí'ín ndó
—kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nakata Jesús sa'a ta xionoo xí'ín ná

13 1 Kóni iin kã kuu dá kasá'á
víko pascua. Ta sã na'á vá
Jesús ña sã ni kuyati hora dánkoo na
ñayúú yó'o, dá no'o nà noo ió tatá
Ndios. Ta kú'u nda'o ini nà sa'a tãa
ni kaxi míí ná ñayúú yó'o, ta dión ni
ku'u ini nà sa'a rá nda noo ndí'i. 2 Ta
ndéi na sádini nà, ta sã ni daká'an ña
u'u níó Judas Iscariote, tã kúú de'e
Simón, ña nakí'o ra Jesús noo ndá'a
tã xini u'u ñaá. 3 Ta ná'á vá Jesús ña
ni nakí'o tatá Ndios choon noo ndá'a
ná sata ndidaá kúú ña'a, ta ná'á
ta'ani na ña ni kii na noo Ndios, ta
ná'á ta'ani na ña no'o nà noo ná,
4 sa'a ñoo ni nakuíin ndichi nà, ta ni
dítá ná dá'on kánóo sata ná, ta ni
so'oni nà iin kã dá'on káni noo tii na.
5 Ni ndi'i daá, dá ni taán ná takuíí ini
iin tisa'an ló'o, dá ni kasá'á ná nákata
na sa'a tã xionoo xí'ín ná. Tá ni ndi'i,
dá ni nadáyaa naan xí'ín dá'on káni
ndíko tii na ñoo. 6 Dá tá ni saã nà noo
ió Simón Pedro, dá ni kaa rã xí'ín ná:

—Tatá, zá nakata di'a ní sa'í,
ká'án ní?

7 Dá ni kaa nà:

—Vití'ón ní ko kándaá ta'on inon
ndiva'a nákatai sa'on, tído cháá kã
chí noo, dá kandaá inon ndiva'a
kéei dión.

8 Dá ni kaa rã xí'ín ná:

—Ni iin kuu tã'on ọ kóno yu'u
nakata ní sa'í.

Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Tá ná ọ kónón nakatai sa'ón, dá kían kọ t̄a'ón kuendá yọ'ó koo xí'ín yu'u.

⁹Dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—Sato'i, tá dión kían, dá kían ná dá'a ni nakata ní sa'a óoin, nakata ta'ani ní ndá'í xí'ín diníí.

¹⁰Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Ta ndi ndáa n̄a sa n̄i chichi, nda sa'a óon va na xínñó'ó ndoo, dá ch̄i sa ndáa vii vá ñíí ná. Dión ni ndo'ó, sa ndáa vii vá ndó, tído ọ duú ndidaá ndó ndáa vii.

¹¹Dión n̄i kaa n̄a, dá ch̄i sa ná'á vá ná ndá yoo nakí'ọ ñáá noo ndá'a t̄a xini u'u ñáá, sa'á ñoó n̄i kaa n̄a ña: “Ọ duú ndidaá ndó ndáa vii.”

¹²Tá n̄i ndi'i n̄i nakata na sa'a ndidaá t̄a xionoo xí'ín ná ñoó, dá n̄i nakui'ino tuku na dá'ón ndíxi na, dá n̄i nakoo tuku na mesa, dá n̄i kaa n̄a:

—¿Á kándaá ini ndo ndi dándáki ña n̄i kee xí'ín ndó? ¹³Ká'an ndo ña yu'u kúú maestro noo ndo, ta ká'an ndo ña yu'u kúú sato'ọ noo ndo. Ta ndaá va ká'an ndo, ch̄i ñáá kúúí.

¹⁴Ta viti n̄i xini ndo n̄i nakatai sa'a ndo, va'ará kúúí sato'ọ ndo xí'ín maestro ndo. Sa'á ñoó kánian nakata ndó sa'a iin rá iin mií ndó.

¹⁵Dá ch̄i n̄i kee yu'u dión xí'ín ndó, dá kían, t̄at̄o'ón n̄i kee yu'u xí'ín ndó, k̄i'ọ dión kee ndó xí'ín dao k̄a n̄a. ¹⁶Miífan ndaá ná ka'in xí'ín ndó ña kọ ndáya'i iin t̄a kéchóon cháá k̄a noo sato'ọ r̄a. Ta ni t̄a kua'an choon kọ ndáya'i cháá k̄a r̄a noo na n̄i t̄anda'á ñáá kua'an r̄a. ¹⁷Tá kandaá ini ndo ña ká'in xí'ín ndó, dá kían ndiká'an ví ndó tá ná kee ndó dión.

¹⁸Tído kọ ká'an ta'on vei sa'a ndidaá ndó. Sa ná'á vá yu'u ndi ndáa ndo'ó n̄i kaxii kandita xooj. Tído miífan xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios, ch̄i di'a kaáan: “Taa seí nduú pan xí'ín yu'u nduu r̄a koni u'u ñáá.” ¹⁹Ta viti yach̄i va kast̄o'in xí'ín ndó, dá tá n̄i kuu dión, dá kandisa ndó ña yu'u kúú n̄a dáá kúúí. ²⁰Miífan ndaá ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa n̄a natiin va'a iin n̄a t̄anda'á yu'u kosaa, noón kúú n̄a natiin va'a yu'u. Ta n̄a natiin va'a yu'u, noón kúú n̄a natiin va'a n̄a n̄i t̄anda'á yu'u vej̄i —kaá n̄a.

Kásto'ón Jesús ña Judas kúú r̄a nakí'ọ ñáá noo ndá'a t̄a xini u'u ñáá

²¹Ta n̄i ndi'i n̄i ka'an Jesús dión, dá n̄i kixian n̄i kutúú ini n̄a xini n̄a, dá n̄i kaa n̄a:

—Miífan ndaá ná ka'in xí'ín ndó ña iin káa mií vá ndo'ó ko'ón nakí'ọ yu'u noo ndá'a t̄a xini u'u ñáá —kaá n̄a.

²²Dá n̄i kas'á ndé'é tá'an mií t̄a xionoo xí'ín ná ñoó noo iin rá iin ra ndéi ra, ta kọ kátóni ini r̄a ndá yoo ká'an n̄a sa'a. ²³Ta mií díj̄in Jesús ió iin t̄a xionoo xí'ín ná, tá'an r̄a maní cháá k̄a noo ná. ²⁴Ta noo r̄a yó'ọ n̄i kundá'a Simón Pedro, ña ná ndato'ón rá Jesús ndá yoo kúú t̄a nakí'ọ ñáá ñoó. ²⁵Ta sa'á ña ió r̄a díj̄in Jesús, sa'á ñoó n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—Sato'i, ¿ndi ndáa ndu'u ká'an ní sa'a?

²⁶Dá n̄i kaa Jesús:

—Ndá yoo n̄i x̄i'ọ yu'u iin tá'í pan n̄i dandáxii noo ñoó, roón kúú rá.

Kúú n̄i dandáxi na iin tá'í pan, kúú n̄i x̄i'ọ naan noo Judas

Iscariote, ɬa kúú de'e Simón. ²⁷Tá nì ndi'i nì seí Judas tá'í pan ñoó, kúú nì ndu'u ña u'u ini ra. Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kee kúí ña nì chikaa inon keeón —kaá na.

²⁸Tído ni iin tó'ón ɬa ndéi xí'ín ná mesa ñoó ko ní kándaá ini ndiva'a nì ka'an na dión xí'ín Judas. ²⁹Chì ká'án dao ka ra ña sa'á ña kúú rá ɬa né'e va'a di'ón, sa'á ñoó ndá ndi kuu ká'an Jesús xí'ín rá ña ko'on ra kuiin ra cháá ka ña'a kadíni na kuendá víko, o ndá ndi kuu kóni na ña ko'on ra k'i'o ra di'ón noó na kúnda'í, ká'án rá. ³⁰Dá tá nì ndi'i nì seí rá tá'í pan ñoó, dá nì keta ra kua'an ra. Ta kúú sa nì kuaá vá kuu dáá ñoó.

Sa'ándá Jesús iin choon saá noó ɬa xionoo xí'ín ná

³¹Tá nì keta Judas kua'an ra, dá nì kaa Jesús:

—Sa nì kasandaá vá hora natiin na nì nduu ɬa ñayuu yó'o ñañó'ó kee Ndios noó ñayuu, dión dá natiin Ndios ñañó'ó sa'a mií ná. ³²Tá ná natiin Ndios ñañó'ó sa'í, dá kían ko'on ta'ani na nak'i'o na ñañó'ó noó yu'u, ta yachi va natiin yu'u ñañó'ó kee na. ³³De'e kuálí mií, ndadá tóó vá kooi xí'ín ndó. Ta nandukú ndó yu'u, tído ká'in xí'ín ndó táto'on k'i'o nì ka'in xí'ín ɬa né'e choon noó na Israel ña noó ko'in, o kúu ta'on ko'on ndo. ³⁴Ta viti sa'ándá yu'u iin choon saá noó ndo, ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó, chí táto'on k'i'o kú'u ini yu'u sa'a mií ndó, k'i'o dión koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó. ³⁵Ta k'i'o dión ná'a ndo mií ndó ña kúú ndó

kuendá yu'u tá kú'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó —kaá na.

Yó'o nì ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'a ná

³⁶Dá nì kaa Simón Pedro xí'ín ná: —Tatá, ¿ndeí kúú noo ko'on ní?

Dá nì kaa na:

—Noó ko'on yu'u, o kúu ta'on ko'on yo'ó xí'ín yu'u viti. Tído cháá ka noo, dá karkaaón yu'u saon.

³⁷Dá nì kaa ra:

—Tatá, ¿ndiva'a o kúu ko'in xí'ín ní viti? Ta ió nduu ña nak'i'oi mií ña kuui sa'a ní.

³⁸Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á miían ndaa ió nduun k'i'ón miíon kuuon sa'a yú'u? Miían ndaa ná ka'in xí'ón ña tá ko ñá'a kana chéli, ta kúú sa oni va ta'ándá ndata yo'ó sa'a yú'u.

Jesús kúú íchi saá noo ió Ndios

14 ¹Ta o sa kútúú ini ndo. Kandeé iní ndo Ndios, ta kandeé ta'ani iní ndo yu'u. ²Ió nda'o noo kandeí ndó ve'e tatá. Tá o duú dión kíán, o kásto'on ta'oin xí'ín ndó. Ta viti ko'in kenduui noo kandeí ndó. ³Dá tá nì ndi'i nì sa'in nì kenduui noo kandeí ndó, dá kixi tukui nakuakai ndo'ó kandakai ko'in, dá kían noo kooi, ñoó kandeí ta'ani ndó. ⁴Sa ná'a vá ndó noo ko'in, ta sa ná'a ta'ani ndó íchi.

⁵Dá nì kaa Tomás:

—Tatá, ko ná'a ta'on ndu'u ndei ko'on ní, sa'á ñoó, ¿ndi kee ndu'u kandaá ini ndu ndi kaa íchi saá ndu?

⁶Dá nì kaa Jesús:

—Yu'u kúú íchi, ta yu'u kúú na ndaa, ta yu'u kúú na xí'o ña kataki

chíchí ñayuu. Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu kasandaá noo Ndios tá ko véi na xí'ín yu'u. 7Tá ná'á ndó yu'u, dá kían nda tatái ná'á ndó. Ta nda kuu víti ni kasandaá ndo ná'á ndó na, ta ni xini ndo ná.

8Dá ni kaa Felipe xí'ín ná:

—Tatá, na'a túu ní tatá Ndios noo ndú'u, ta kúu sa nata'an va ini ndu.

9Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Sa ki'o dión ví na'á xionoo yu'u xí'ín ndo'ó, ta ¿á ko ná'á ii ví ñáá yo'ó, Felipe? Tá ndé'é ndó yu'u, dá kían nda tatái Ndios ndé'é ndó. Sa'a ño'ó, ¿ndiva'a ká'an yo'ó: “Na'a túu ní tatá Ndios noo ndú'u?” 10¿Á ko kándisa ta'on yo'ó ña iin kúu vá yu'u xí'ín tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'ín yu'u? To'on ká'an yu'u, ko kúuán ña kóni mií, ña kóni tatá Ndios va ká'in, dá chi'í noón kúu na ió xí'ín, ta mií ná kúu na kée ña ndato kéei. 11Kánian kandisa ndó ña iin kúu vá yu'u xí'ín tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'ín yu'u. Tído tá ko kándisa ndó xí'ín to'on ká'in ña dión kían, dá kían kandisa ndoan no'ó ña ná'ano kéei.

12Ta miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kandeé ini ndo yu'u, dá kían koni ta'ani ndó kee ndó ña kée yu'u. Ta ná'ano cháá ka ví ña'a kee ndó, dá chi'í no'i kooi diín tatái Ndios. 13Ta ndidaá ña ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'ín kuu yú'u, ko'in kee ña xí'ka ndo, dá ná natiin tatá Ndios ñaño'ó kee yu'u, na kúu de'e na. 14Sa'a ño'ó ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka ndo xí'ín kuu yú'u, miían ndaa kee ña.

Kaá Jesús ña tanda'á ná Espíritu ii Ndios kasaa na chindee ñaá

15Tá miían ndaa kóni ndo yu'u, dá kían kueídó'o ndó choon

sa'ándái. 16Ta ko'in kuei nda'ávii noo tatá Ndios, dá ná tanda'á ná iin na kii chindee ndo'ó, dá ná koo chíchí ná xí'ín ndó. 17Ta noón kúu Espíritu ii, na xí'o ndaa kuendá sa'a Ndios. Ta o kúu ta'on natiin ñaá na kúu kuendá ñayuu yó'o, dá chi'í o kúu koni ñaá ná xí'ín noo ná, ta o kúu kana'á ñaá ná. Tído ndo'ó, ná'á ndó na, dá chi'í ió na xí'ín ndó, ta koo na ni'o ndo.

18Ta o dánkoo nda'í ta'on yu'u ndo'ó, dá chi'í nandió ko tukui kasaa naki'in ndó. 19Ta ndadá cháá vá, ta kúu o koni ka dao ka ñayuu yu'u. Tído ndo'ó, koni ii va ndó yu'u. Dá chi'í sa'a ña takí kui'í yu'u, sa'a ño'ó kataki kui'í ta'ani ndo'ó. 20Tá ná kasandaá kuu dáá ño'ó, dá katóni ini ndo ña iin kúu vá yu'u xí'ín tatái Ndios. Dión ta'ani ndo'ó, iin kúu ndó xí'ín yu'u, ta iin kúu yu'u xí'ín ndo'ó. 21Ta ndidaá na natiin va'a choon sa'ándái, ta seídó'o na ña, noón kúu na kóni ndisa ñaá. Ta ndidaá na kóni ñaá, kú'u ini tatái Ndios sa'a ná, ta kú'u ta'ani ini yu'u sa'a ná, ta na'i mií noo ná —kaá Jesús.

22Dá ni ndato'ón ñaá Judas (tído o duú Judas Iscariote), dá kaá ra:

—Tatá, ¿ndiva'a na'a ní mií ní noo ndú'u, ta o duú no'ó na kúu kuendá ñayuu yó'o?

23Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndi ndaa na kóni yu'u xí'ín ndino'o ini na, noón kúu na natiin va'a to'on ká'in, ta ku'u ini tatái Ndios sa'a ná, ta kasaa yu'u xí'ín tatái Ndios kande'í ndu xí'ín ná.

24Ta ndí ndaa na ko kóni yu'u xí'ín ndino'o ini na, noón kúu na ko natiin va'a to'on ká'in. Tído to'on ni

seídó'o ndó nì ka'in, o duú tã'ón to'on miíí kíán. To'on nì xì'o tatá Ndios, nã nì tanda'á yu'u veii, kíán.

25 Ndidaá to'on yó'o ká'in xian nani ióí xí'ín ndó. **26** Tído tá ná kasaa nã chindeé ndo'ó, nã kúú Espíritu ii, nã tanda'á tatá Ndios kasaa kuendá miíí, noón ví kúú nã dána'a ndi'i sa'a ndidaá ñã nì ka'in xí'ín ndó, ta dándusaa ini nã ndo'ó sa'a ndidaá ñã nì ka'in.

27 Ta ko'in kì'oi ñã koo va'a ini ndo, chí ko'in kì'oi ñã koo va'a ini ndo tãto'on kì'o ió va'a ini miíí. Ta o kãndeé ta'on ñã'a ió ñayuu yó'o kì'oan ñã koo va'a ini ndo tãto'on kì'o xí'o yu'u ñã noo ndo. Ta ná dá'a ni kutúú ini ndo, ta ná dá'a ni yu'ú ndo. **28** Sa nì seídó'o ndó ñã nì ka'in xí'ín ndó ñã miíán ko'in, tído kasaa tuku va yu'u naki'in tá'in xí'ín ndó. Tá miíán ndaa ndisa kóni ndo yu'u, dá kían kánian kadii ini ndo, chí nì ka'in xí'ín ndó ñã ko'in noo tatáí, ta mií ná kúú nã ká'ano cháá ka o duú yu'u. **29** Viti kásto'in xí'ín ndó ñã dión koo, va'arã ko ñá'a kooan, dá tá nì kuu dión, dá kandísa ndó ñã nì ka'in.

30 Cháá dión vá ka'in xí'ín ndó, chí sa vei va ñã u'u, ñã sa'ándá choon ñayuu yó'o, ta ni iin ñã'a o kãndeéán keean xí'ín. **31** Tído ko'on yu'u keei tãto'on kì'o nì sa'anda tatá Ndios choon noqí, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuu ñã kóni yu'u Ndios. Ndakuei ndó, ná ko'o.

Jesús kúú yitó uva ndisa

15 ¹Yu'u kúú yitó uva ndisa, ta tatáí Ndios kúú nã xító rá.

²Ta ndidaá ndá'a ra, ñã ko xí'o ku'i, ka'anda nã ñã. Ta ndidaá

ndá'a ra xí'o ku'i, nduvii ná ñã, dá ná kì'o cháá kaan ku'i. **3** Dá ri ndo'ó, sa nì nduvii vá ndó nì kee to'on nì ka'in xí'ín ndó. **4** Daá koo ini ndo kane'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, dá kane'e tá'an yu'u xí'ín ndo'ó. Dá chí tãto'on kì'o ndó'o ndá'a yitó uva, o kúu ta'on kì'o miíán ku'i tá ko né'e tá'an xí'ín yitóán, kì'o dión ta'ani o kúu ta'on kee ndó ñã kóni Ndios tá ko né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u.

⁵Yu'u kúú yitó uva, ta ndo'ó kúú ndá'í. Sa'á ñoó tá né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, ta né'e tá'an yu'u xí'ín ndó, dá kì'o nda'o ndó ku'i noo Ndios. Dá chí tá ko né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, ni ñã'a o kãndeé ndó kee ndó. **6** Nã ko né'e tá'an toon xí'ín yu'u, taó xóo ñãá tatáí tãto'on kée na xí'ín ndá'a yitó uva, dá tá nì ichian, dá nditútí nãan, dá taán ná ñã noo kéí ñó'o, dá kei ñã.

⁷Tá né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, ta náki'in va'a ndó to'on ká'in, kaka ndo ndi ndáa mií ñã'a kóni ndo, ta kúú ni'í vá ndóan. **8** Ta natiin tatáí Ndios ñãñó'o sa'á ñã xí'o ndó ku'a'á nda'o ku'i noo ná, dión, dá na'a ndo ñã kúú ndó kuendáí. **9** Dá chí tãto'on kì'o kú'u ini tatáí sa'í, kì'o dión ta'ani kú'u ini sa'a ndo. Ta daá kaño'o toon ndó tixi ndá'a ñã kú'u ini sa'a ndo. **10** Tá kée ndó choon sa'ándáí, dá kían ñó'o ndó tixi ndá'a ñã kú'u ini sa'a ndo, tãto'on kì'o kée miíí choon sa'ándá tatáí, ta nákaai tixi ndá'a ñã kú'u ini nã sa'í.

¹¹Ta ndidaá ñã yó'o nì ka'in xí'ín ndó, dá kadii ini ndo tãto'on kì'o kadii ini miíí. Dión, dá nakutí ndó

xí'an dii iní. ¹²Ta ña yó'o kúú choon sa'ándá yu'u noo ndo, ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó tátò'on kì'o ndó'o yu'u xí'ín ndó. ¹³Ko íin ka kú'u cháá ka ini sa'a amigo na, sava'a na nakì'o mí ña kuu na sa'a ná. ¹⁴Ndo'ó kúú amigo yu'u tá kée ndó choon sa'ándá noo ndo. ¹⁵Ta o chínani ka yu'u ndo'ó ña kúú ndó ta kéchóon nooí, dá chî ko ná'á ta'on iin ta kéchóon ndí kían kée sato'o ra. Ta viti nachinani yu'u ndo'ó amigoi, dá chî ndidaá vá ña'a ni ka'an tatái xí'ín ni kastò'in xí'ín ndó. ¹⁶Chî ko ní kaxi ndó yu'u ña kanooi xí'ín ndó, yu'u di'a va ni kaxi ndo'ó ña kanoo ndó xí'ín, ta ni xí'oi choon noo ndo ña ko'on ndo kakuu ndó tátò'on kì'o iin yitó kuí'í, ta daá kuití kuiin kuí'i ndo, dá kían ndi ndáa mí vá ña'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'ín kuu yú'u, ta kúú kì'o naan noo ndo. ¹⁷Ta choon sa'ándá noo ndo kúú ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó.

Kaá Jesús ña koni u'u ñaá ñayuu

¹⁸Tá ni kasá'á xiní u'u ñayuu kuendá ñayuú yó'o ndo'ó, dá kana'á ndó ña dinñó'ó ka yu'u ni xini u'u na. ¹⁹Dá chî tá ni sa kuu ndó kuendá ñayuú yó'o, dá kían ni sa ku'u ini na sa'a ndo, ní kúu. Tído viti ko kúú ka ndo kuendá ñayuú yó'o, chî ni kaxii ndo'ó tein ñayuu ñayuú yó'o, dá kechóon ndó nooí, sa'á ñoo xiní u'u na ndo'ó. ²⁰Ndisaa ini ndo ña ni ka'in xí'ín ndó ña ni iin ta kéchóon ko ndáya'i ta'on ra cháá ka noo sato'o ra. Sa'á ñoo tá ni kendava'a na xí'ín yu'u, ta kendava'a ta'ani na xí'ín ndó. Tá ni naki'in va'a na to'on ni daná'i noo

na, dá kían naki'in va'a ta'ani na to'on dána'a ndo'ó noo ná. ²¹Ta dión ta'ani kee na xí'ín ndó sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u, dá chî ko ná'á ta'on na mí na ni tanda'á yu'u veii.

²²Dá chî tá ko ní kúu yu'u ñayuu yó'o, ta ni xio ni ka'in xí'ín ná, dá kían o koo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído ko ko to'on nandukú ná chindeé ná mí ná sa'a kuachi na, chî sa ni kastò'in xí'ín ná, ta ko ní xín na kandisa naan. ²³Tá xiní u'u ñayuu yu'u, dá kían nda tatái Ndios xiní u'u na. ²⁴Tá ko ní kée yu'u ña ndato, ña ni iin kuu ko ní kée iin ka ta noo ná, dá kían o koo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído viti ni xini xí'ín noo ná ña ndato ni keei, vatí xian dión, xiní u'u na yu'u, ta xiní u'u ta'ani na tatái. ²⁵Tído dión ni kuu, dá ni xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios: "Dión oon va ni xini u'u na yu'u."

²⁶Tído tá ná kasaa na chindeé ndo'ó, na kì'o tatá Ndios tanda'á yu'u kii noo ndo, noón kúú Espíritu ij, ta kúú ná na ndaa, na kii noo tatái, ta noón kúú na kì'o ndaa kuendá sa'a yú'u. ²⁷Ta kì'o ta'ani ndó kuendá sa'í, dá chî nda mí sa'a ni kasá'á xionoo ndó xí'ín.

16 ¹Ká'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó, dá kían ná dá'a ni kexoo ndó noo ña kándéé iní ndo yu'u, ²chî taxi ná ndo'ó ve'e noo ndítútí ná, ta kasandaá iin kuu ña ndakuei ñayuu ka'áni ná ndo'ó, chî ka'án ná ña kì'o dión kóni Ndios kee na. ³Dión kee na, chî ko ná'á ta'on na tatá Ndios, ta ni yu'u ko ná'á ná. ⁴Tído ká'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó viti, dá tá ná kasandaá hora koo dión, dá ndisaa ini ndo ña sa ni ka'in xí'ín ndó ña dión ndo'ó ndó.

**Ká'an Jesús sa'a choon kée
Espíritu ij Ndios**

"Ta kō ní ká'an ta'on yu'u sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó nda míf sa'a, dá chī ió va yu'u xí'ín ndó. 5Tído viti kí'an no'ō va yu'u noō na nī tanda'a'á ñaá veii, tído ni iin tó'ón ndó kō ndátō'ón ñaá: "¿Ndeí ko'ōn ní?" 6Di'a kúnda'í ini ndo sa'a'á ña nī ka'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó. 7Tído ká'an ndaají xí'ín ndó ña kev'a'á míf ndó tá ná no'í, dá chī tá ná o nó'in, dá o kásaa ta'on ña chindeé ndo'ó. Tído tá ná no'í, dá tanda'í ña kasaa ña koo na xí'ín ndó. 8Tá ná kasaa ña, dá kí'an kī'o na ña kandaá ini iin rá iin ñayuu ña kómí ná kuachi noō Ndios, ta kī'o ta'ani na ña kandaá ini ña ña kendaá Ndios, ta kī'o ta'ani na ña kandaá ini ña ña keyíko ndaa Ndios. 9Chī kī'o na ña kandaá ini ñayuu ña kómí ná kuachi sa'a'á ña kō ní kándeé ini ña yu'u, 10ta kī'o na ña kandaá ini ña ña kendaá Ndios, dá chī viti no'í noō tatái, ta o koní ká ndo yu'u. 11Ta kī'o ta'ani na ña kandaá ini ña ña keyíko ndaa Ndios, chī sa nī keyíko ña sa'a'á ña u'u, ña sa'ándá choon ñayú yó'o. 12'Kua'á nda'o ña'a ió ka'in xí'ín ndó, tído o kándeé ta'on ndó katóni ndi'i ini ndoán viti. 13Tído tá ná kasaa ña kúu Espíritu ij, ña kúu ña ndaa, noón kúu ña kī'o ña kandaá ndi'i ini ndo ndí kí'an kúu ña ndaa. Chī o ká'an ta'on na xí'ín ndó ña kóni míf ná, di'a ka'an ña xí'ín ndó sav'a'á sa'a'á ña nī seídó'o na. Ta kī'o na ña kandaá ini ndo sa'a'á ndí kí'an vei koo chí noō. 14Ta míf ná kedaá, dá natiin yu'u ñaño'ó, dá chī natiin

na ña ió noō yú'u, ta kī'o na ña kandaá ini ndo sa'án. 15Ta ndidaá kúu ña'a ió noō tatái kúu ña'a míf, sa'a'á ñoō nī ka'in ña natiin ña kúu Espíritu ij ña ió noō yú'u, ta kī'o na ña kandaá ini ndo sa'án.

**Kaá Jesús ña kúnda'í ini ra nduuan
ñá kadij ini ra**

16'Sa kua'an kasandaá kuū o koní ká ndo yu'u, dá ya'a cháá kuū, dá koni tuku ndó yu'u, dá chī no'í noō tatái Ndios —kaá ña.

17Dá nī kas'á'á dao ta xionoo xí'ín ná ñoó ndátō'ón tá'an ra:

—¿Ndiva'a ká'an ña dión? Chī kaá ña: "Sa kua'an kasandaá kuū o koní ká ndo yu'u, dá ya'a cháá kuū, dá koni tuku ndó yu'u, chī no'í noō tatái Ndios." 18¿Ndi kóni kaa: "Sa kua'an kasandaá kuū o koní ká ndo yu'u"? Kō kandaá inio ndi kóni kaa to'on nī ka'an ña —kaá ra.

19Dá nī kandaá ini Jesús ña kóni ra ndatō'ón ñaá rá. Dá nī kaa ña xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndátō'ón tá'an míf ndó sa'a'á ña nī ka'in ña: "Sa kua'an kasandaá kuū o koní ká ndo yu'u, dá ya'a cháá kuū, dá koni tuku ndó yu'u"? 20Míí'an ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña vei kuū nda'í kuaki ndó, ta nda'í ka'an ndo, ta tein ndo'o ndó dión, kadij nda'o ini ña kúu kuendá ñayú yó'o. Ta va'ará kunda'í ini ndo, tído ña kunda'í ini ndo, ñoō nduuan ña kadij ini ndo. 21Chī kaka'an ndo'o ndó táto'on kī'o ndó'o iin ña'a'á tá dákákián taleé, ndó'o nda'o níman, chī nī kasandaá hora kaki de'án. Tído tá nī ndi'i nī kaki xi, kúu nī nandodóan ña nī ndo'o níman, dá chī kadij nda'o inian sa'a

ñā nī kaki iin taleé ló'o ñayúú yó'o. **22**Dión ta'ani ndo'o ndo'ó, chī viti kúnda'f ini ndo, tído nandió koo tukui naki'in tá'in xí'ín ndó, dá kadii ini ndo, ta kō fín ta'on kandeé chituu ñā kadii ini ndo.

23Tá ná kasandaá kuū dáá ñóó, o ndátó'ón ká ndo yu'u sa'a ni iin ñā'a, chī miífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñā ndi ndáa mií vá ñā'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'ín kuū yú'u, kī'o naan noo ndo. **24**Kō ñá'a ta'on kaka ndo ni iin ñā'a noo Ndios xí'ín kuū yú'u, sa'á ñoó ná kaka ndoan viti, ta kúú ni'í vá ndoan, dá ná kuti ndó xí'an kadii ini ndo.

Kaá Jesús ñā nī kandeé ná xí'ín ñā kini ió ñayúú yó'o

25Sa'a dao ñā'a nī tiin ndaaī sa daná'í noo ndo. Tído veī kuū ñā kían o kée kaj dión. Di'a kī'oi ñā kandaá tá'í ini ndo sa'a tatá Ndios. **26**Tá ná kasandaá kuū dáá ñóó, dá kían kaka ndo ñā'a noo tatá Ndios xí'ín kuū yú'u, ta ka'in xí'ín ndó ñā kō káni kaan kueí nda'í yu'u sa'a ndo noo ná, **27**dá chī kú'u va ini tatá Ndios sa'a ndo sa'á ñā kóni ndo yu'u, xí'ín sa'á ñā kándisa ndó ñā noo mií ná nī kii yu'u. **28**Noo tatá Ndios nī kiii, ta nī kasáaī ñayúú yó'o. Ta viti ko'in dánkooi ñā, dá no'í noo ná —kaá Jesús.

29Dá nī kaa tã xionoo xí'ín ná:

—Viti kían xí'o ní ñā kandaá tá'í ini ndu, ta kō tiin ndaa ká ní sa'a dao ñā'a ka'an ní xí'ín ndú. **30**Viti kían kandaá ini ndu'u ñā ndidaá tá'an ñā'a ná'á ní, ta kō xínñó'ó kaan ndató'ón ndú mií ní, sa'á ñoó kándisa ndu'u ñā nī kii ní noo Ndios.

31Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á viti ví kándisa ndó ñā dión kían? **32**Tído sa nī kasandaá vá hora ñā kuitã noo ndó ko'on ndo, ta dánkoo mií ndó yu'u. Tído o kándoo mií ta'on yu'u, chī ió va tatá Ndios xí'ín. **33**Ndidaá ñā yó'o nī ka'in xí'ín ndó, dá ná koo va'a ini ndo sa'á ñā kándisa ndó yu'u. Ta ndo'o nda'o níno ndo ñayúú yó'o, tído kandeé ini ndo yu'u, dá chī nī kandeéí xí'ín ñā kini ió ñayúú yó'o —kaá ñā.

Xíka Jesús ñā manī noo Ndios sa'á tã xionoo xí'ín ná

17 **1**Ndidaá ñā yó'o nī ka'an Jesús xí'ín tã xionoo xí'ín ná. Nī ndi'í daá, dá nī ndane'e noo ná chí induú, dá nī kaa ñā xí'ín Ndios:

—Tatá, sa nī kasandaá vá hora, viti kían kī'o ní ñā natiin yu'u, ñā kúú de'e ní, ñāñó'ó, dá ná natiin mií ní ñāñó'ó noo yú'u, ñā kúú de'e ní. **2**Chī mií ní nī xī'o choon nooí dándákii ndidaá ñayuu, dá kī'oi ñā kataki chíchí ndidaá ñā nī xī'o ní nooí. **3**Ta ni'í ná ñā kataki chíchí ná tá ná nakoni ñā mií ní, ñā kúú iin tó'ón dinī Ndios ndaa, ta nakoni ta'ani na Jesucristo, ñā nī tãnda'á ní nī kasáa.

4Nī ñakī'oi ndidaá kúú ñāñó'ó noo mií ní tein nī sa ioj ñayúú yó'o, chī nī daxínoi choon veī, ñā kúú choon nī xī'o ní nooí. **5**Sa'á ñoó, tatá Ndios, viti kī'o ní ñā ná natiin tukui ñāñó'ó kooi xoo kuá'a mií ní noo sa natiin yu'u ñāñó'ó ndaa rá kō ñá'a kasá'a ñayúú yó'o.

6Sa nī ka'in sa'a mií ní noo tã nī xī'o ní nooí tein ñayuu ñayúú yó'o.

Ta ɬa mií ní nì sà kuu ra, ta nì nakì'o ní rā noo ndá'a yu'u, ta nì natiin vā'a ra to'on mií ní. ⁷Ta viti kándaā ini rā ña ndidaá choon nì xì'o ní nì kee yu'u kīan nì natiin noo mií ní, ⁸dá chī ndidaá to'on nì xì'o ní nooí nì kasto'in xí'ín rá, ta nì natiin vā'a raan, ta ná'á rá ña miían ndaa noo mií ní nì kixii, ta kándísa ra ña mií ní kúu nā nì tanda'á ñaa veii.

⁹Ta viti seí nda'ávíi noo ní sa'a rá, ta kō seí nda'ávíi noo ní sa'a dao ka ñayuu, sava'a sa'á ɬa nì xì'o ní nooí seí nda'ávíi sa'a, dá chī ɬa mií ní kúu rá. ¹⁰Ta ndidaá ña'a yu'u kúu ña'a mií ní, ta ndidaá ña'a mií ní kúu ña'a yu'u, ta xí'ín ɬa yó'o nì natiin yu'u ñañó'ó.

¹¹Ta o kóo ka yu'u ñayuu yó'o, tído kandoo ɬa yó'o ñayuu yó'o, chī nasaai noo mií ní. Tatá Ndios, mií ní kúu nā i, ta seí nda'ávíi noo ní sa'á ɬa nì xì'o ní nooí ña kandaka ní rā xí'ín ndée ní, dá kīan iin ná kakuu ra táto'on kī'o kúu mií yó. ¹²Tá sà xionooi ñayuu yó'o xí'ín ɬa nì xì'o ní nooí, nì sà ndaka va'i ra xí'ín ndée mií ní, ta ni iin tó'ón rá kō ní naá. Sava'a rā kúu de'e ña kini, roón kúu rā nì naá, dá ná xinkoo noo ká'an tuti i, mií ní sa'a rá.

¹³Tído viti nasaai noo mií ní, ta ká'ín ña yó'o xīan nani ióí ñayuu yó'o, dá ná nakutí rá xī'an dii iní rā táto'on kī'o kádii ini yu'u. ¹⁴Ta nì xì'o yu'u to'on mií ní noo rá, ta viti nā kúu kuendá ñayuu yó'o xiní u'u ñaa, dá chī kō kúu ta'on ra kuendá ñayuu yó'o, chī dión ni yu'u, kō ɬa'ón ɬa kuendá ñayuu yó'o kúu.

¹⁵Kō seí nda'ávíi noo ní ña taó ní rā

ñayuu yó'o, di'a seí nda'ávíi noo ní ña kandaa ní rā noo ña kini ió ñayuu yó'o. ¹⁶Chī táto'on kī'o kō kúu ta'on yu'u kuendá ñayuu yó'o, kī'o dión ta'ani ndó'o ɬa yó'o, chī kō kúu ta'on ra kuendá ñayuu yó'o. ¹⁷Ta kevií ní rā xí'ín to'on ndaa ní, chī to'on mií ní kúu ña ndaa.

¹⁸Táto'on kī'o nì tanda'á ní yu'u veii ñayuu yó'o, kī'o dión ta'ani tanda'á yu'u mií rá ko'on rā kane'e ra to'in ñayuu yó'o. ¹⁹Sa'á mií rá ko'in nakì'oi mií kee ña kóni ní, dá ná koni rā nakì'o ndisa ra mií rá noo mií ní kee to'on ndaa ní.

²⁰Ta o duú sava'a sa'á ɬa yó'o oon ni seí nda'ávíi noo ní, seí nda'í ta'ani yu'u noo ní sa'a ndidaá nā kasandaá kandeé ini nā yu'u sa'á to'on dána'a ɬa yó'o, ²¹dá ná kasandaá nā kakuu na iin tó'ón, táto'on kī'o iin kúu mií ní xí'ín yu'u, tatá, ta iin kúu vá yu'u xí'ín mií ní, ta iin ná kakuu ta'ani na xí'ín yó, dá ná kándísa ndidaá ñayuu ña mií ní nì tanda'á yu'u veii. ²²Táto'on kī'o nì xì'o ní ñañó'ó nooí, kī'o dión ta'ani nì xì'oi ñañó'ó noo ná, dá iin tó'ón ná kakuu na táto'on kī'o iin tó'ón vá kúu mií yó. ²³Iin kúu vá yu'u xí'ín ná, ta iin kúu vá mií ní xí'ín yu'u, dión, dá koni ndisa na kakuu na iin tó'ón, dá ná kandaā ini dao ka ñayuu ña mií ní kúu nā nì tanda'á yu'u veii, ta ná kana'á ná ña kú'u ini ní sa'á nā kándéé ini ñaa táto'on kī'o ndó'o ní xí'ín yu'u.

²⁴Tatá, mií ní nì xì'o ñayuu yó'o noo yú'u, ta kónii ña kandeí ta'ani na noo koo yu'u, dá ná kandeí na xí'ín, dá ná koni nā choon ndato nì xì'o ní nooí, chī sà daá kú'u va ini ní sa'a yú'u nda rá kō ña'a kava'a

ñayuú yó'o. **25**Tatá, mií ní kúú ña ndaa, tído kọ ná'á ta'on ña kúú kuendá ñayuú yó'o mií ní, tído yu'u, ná'í mií ní, ta ɬa yó'o kúú ɾa ná'á ta'ani ra ña mií ní ñi ɬanda'á yu'u veii. **26**Sa ñi xí'oi ña kándaá ini ɾa sa'a mií ní, ta ko'in kị'oi ña kandaá cháá ká ini ɾa sa'a ní, dá ná katì'a ra ku'u ini ɾa sa'a dao ká ñayuu tátò'on kị'o kú'u ini mií ní sa'a yú'u, ta iin ná kakuu yu'u xí'ín ná —kaá ña xí'ín tatá Ndios.

Di'a ñi kuu tá ñi tiin ra Jesús né'e ra kua'an ɾa noó ɬa né'e choon

18 **1**Tá ñi ndi'i ñi ka'an Jesús ndidaá ɬò'on yó'o, dá ñi kee na kua'an ña xí'ín ɬa xionoo xí'ín ná iin ká xoo yuyúu naní Cedrón, ta ñoo káandu'u iin ñó'o ká'ano noo káa yító kuí'í. Dá ñi ku'u na tein rá xí'ín ɬa xionoo xí'ín ná. **2**Ta Judas, tá'an ɾa kua'an nakì'o Jesús noo ndá'a ɬa xiní u'u ñaá, roón kúú ɾa ná'á noo káa yító ñoo, dá chì sa kuá'á nda'o ta'ándá sa sá'an Jesús ñoo xí'ín ɬa xionoo xí'ín ná. **3**Dá ñi kee Judas ndáka ra iin tu'u soldado xí'ín dao ká ɬa kéchóon noó ɬa dutì saku'a'á xí'ín ɬa fariseo kua'an ɾa. Ta né'e ra ñó'o tóon xí'ín espada ñi saá ɾa. **4**Ta sa ná'á vá Jesús ndí kían ndo'o na, sa'á ñoo ñi natuu yati na noo rá. Dá ñi ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

5Dá ñi kaa ɾa xí'ín ná:

—Veì ndu tiin ndu Jesús, ɬa ñoo Nazaret.

Dá ñi kaa ña:

—Yu'u kúúí.

Ta iin Judas xí'ín rá, chì veì ra nakì'o ñaá rá noo ndá'a rá. **6**Tído tá ñi ka'an Jesús: “Yu'u kúúí”, kúú ñi

nakaka sátá rá, dá ñi kuei ni'ini ra noñó'o. **7**Dá ñi kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

Dá ñi kaa ɾa:

—Jesús, ɬa ñoo Nazaret.

8Dá ñi kaa ña:

—Sa ñi ka'in xí'ín ndó ña yu'u kúúí. Sa'á ñoo, tá yu'u nándukú ndó, dá kían konó ndó ná yaa ɬa xionoo xí'ín yó'o ko'on ɾa.

9Dióon ñi kaa ña, dá ná xinkoo ɬò'on ñi ka'an ña xí'ín Ndios, dá chì ñi kaa ña ña ñi iin tó'on ɬa ñi xí'oi na noo ná kọ ní naá.

10Ta né'e Simón Pedro iin espada.

Dá ñi taó ráan ini ñíi noo nákaaan, ta kúú ñi darkue'e ɾa ɬa kéchóon noó ɬa dutì kúú noó, chì ñi sa'anda ɾa do'o xoo kuá'a ɾa. Ta Malco naní ɬa ñoo. **11**Dá ñi kaa Jesús xí'ín Pedro:

—Nachikaa va'a espada xaan ini ñíi noó ñi sa káaan, dá chì ña ndó'i yó'o kúú tátò'on iin copa ndirá ova ñi xí'oi tatá Ndios ko'i. ¿Á kọ ná'á ta'on yo'ó ña kánian ko'i ɾa? —kaá ña.

Ndáka ra Jesús ñi saá ɾa ve'e ɬa dutì kúú noó

12Ndidaá ɬa soldado ñoo xí'ín ɬa sa'ándá choon noo rá, xí'ín ɬa kéchóon noó ɬa né'e choon noó ña Israel ñi tiin ra Jesús, dá ñi so'oni ñaá rá, **13**dá ñi kee ra ndáka ñaá rá kua'an ɾa noó ɾa naní Anás, dá chì ɬa yó'o kúú xido Caifás, tá'an ɾa kúú dutì kúú noó kuia dáá ñoo. **14**Ta Caifás kúú ɾa ñi ka'an ni'ini noó ɬa né'e choon noó ña ñoo Israel ña va'a cháá ká ná kuu iin tó'on ɬa noo ndidaá ña ñoo Israel o duú kaan naá ndí'i ña ñoo ñoo.

Di'a ni ndo'o Pedro tá ni sa io ra yé'é ve'e Anás

15Ta tákaa Simón Pedro xí'ín iin ka ta xionoo xí'ín Jesús sata ná kua'an ra. Ta ná'á tá'an ta duti kúú noó xí'ín ta né'e tá'an xí'ín Pedro kua'an ra. Sa'á ñoó ni kuu ni ku'u ra xí'ín Jesús nda yé'é ve'e ta duti kúú noó ñoó. **16**Tído ni kandoo va Pedro iin ra sata vé'e. Sa'á ñoó ni keta ta xionoo xí'ín Jesús ñoó, tá'an ra ná'á tá'an xí'ín ta duti kúú noó ñoó. Dá ni ka'an ra xí'ín ñá'a ndaa yé'é ñoó ña ná konóan ku'u Pedro. **17**Dá ni ku'u ra. Dá ni kaa ñá'a ñoó xí'ín rá: —Xionoo ta'ani yo'ó xí'ín taa káa, ¿daá koó?

—Koó, o duú ta'on ñaa kúúí —kaa ra.

18Ta ni kaoo noo na kéchóon noó ta duti xí'ín ta kéchóon noó ta né'e choon ndíta na nádaa ná noo kéi ñó'o, dá chi vixi nda'o. Ta ñoó ta'ani iin Pedro nádaa rá.

Di'a ni kuu tá ni ndato'ón Anás Jesús sa'a ña kée na

19Dá ni ndato'ón ta duti kúú noó Jesús ndá choon kuu na ta xionoo xí'ín ná, ta ni ndato'ón ta'ani ñaa rá ndá sa'a dána'a na noó ñayuu. **20**Dá ni kaa Jesús xí'ín rá: —Sa daná'a túui noó ñayuu, chi daá kuití vá sa daná'i noo ná ini ve'e noo náataka na xí'ín yé'é ño'o ká'ano noo ndítútí ndidaa na ñoo yo, na Israel, ta ni iin tó'on ta'on ña'a ko ní dána'a de'íi. **21**Ta, ¿ndiva'a ndáto'ón ní yu'u? Va'a ka ndato'ón di'a ní na ni seídó'o to'on sa daná'i sa'a ña ni ka'in xí'ín ná, dá chi ndidaa vá ná ná'á ndí kían ni daná'i noo ná.

22Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús dión, dá ni koon iin ta kéchóon noó ta né'e choon da'anda noo ná, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—¿Á ki'o dión ví ká'an yo'ó xí'ín ta duti kúú noó?

23Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ni ya'i ni ka'in, xinóon, dá kían, ka'an ndei ko vá'a ni ka'in. Tído tá ko ní ya'i ká'in, dá kían, ¿ndiva'a ni kanón yu'u? —kaa na.

24Ta kúú dión ndíko ií vá ná ni tanda'á ñaa Anás kua'an na noo Caifás, ta kúú mií ta duti kúú noó.

Di'a ni kuu tá ni ndata Pedro sa'a Jesús

25Ta iin ií vá Pedro nádaa rá noo kéi ñó'o ñoó. Dá ni kaa ra ndíta ñoó xí'ín rá:

—Taa xionoo ta'ani xí'ín Jesús kúú yo'ó, ¿daá koó?

Dá ni ndata vá Pedro, ta kaá ra:

—Koó, o duú ta'on ñaa kúúí.

26Dá ni kaa iin ta kéchóon noó ta duti kúú noó, ta kúú rá iin tá'an taa ni sa'anda Pedro do'o ñoó:

—Yo'ó kúú ra ni xini yu'u xí'ín taa ñoó tein yitó ku'íi ñoó, ¿daá koó?

27Ta kúú ni ndata tuku Pedro sa'a Jesús. Ta kúú mií daá ni kana chéli.

Di'a ni kuu tá ni sa io Jesús noo Pilato

28Dá ni taó rá Jesús ve'e Caifás, dá ni kee ra ndáka ñaa rá kua'an ra ve'e chóon ta romano. Ta sa ni tuu noo vá kuu daá ñoó, ta ko ní ku'u ta'on ra ve'e chóon ñoó, dá ná o kándoo yakó rá noo Ndios, dá kuu kadíni ra tein víko pascua. **29**Dá ni keta Pilato, tá'an ra né'e choon ká'ano kuendá Judea yé'é chóon ñoó. Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—¿Ndá kuächi nì ya'a taa yó'o nì kee ra?

30Dá nì kaa rā xí'ín rá:

—Tá koó kuächi ká'ano ní ya'a taa yó'o nì kee ra, ta o káne'e ta'on ndu rā kii ndu nakì'o ndu noo mií ní, ní kúu.

31Dá nì kaa Pilato ñoo xí'ín rá:

—Kane'e ndó rā kua'án ndo, ta keyíko mií ndó sa'a rá tát'on kì'o sa'ándá ley mií ndó choon.

Dá nì kaa rā Israel ñoo:

—Tído koó íchì ndú ña ka'ání ndú nì iin ñayuu —kaá rā.

32Dión nì kuu, dá nì xinkoo noo nì ka'an Jesús tát'on kì'o ndo'o na kuu na.

33Dá nì nandió koo Pilato nì ndu'u ra ini ve'e chón ñoo. Dá nì kana ra Jesús, dá nì ndatón ñaa rá:

—¿Á ndaa yo'ó kúu rey noo na Israel?

34Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á dión ká'án mií ní, o dao ka ñayuu nì ka'an dión xí'ín ní sa'a yú'u?

35Dá nì kaa Pilato:

—¿Ndi kee yu'u kanda inii, ta o dúú iin rā Israel kúu yu'u? Tā ñoo mií vá yo'ó xí'ín tā dutì saku'a'a, roón kúu rā nì nakì'o yo'ó noo ndá'í. Ta, ¿ndí kían nì ya'ón nì keeón?

36Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Koo ní nátiin ta'oin choon né'i ñayuu yó'o. Dá chí tá ní nátiin ña ñayuu yó'o, dá kían ndakuei taa kúu kuendáí naá tá'an ra xí'ín rā Israel, ta o kóno ta'on ra yaai noo ndá'a rá, ní kúu. Tído ko ní nátiin ta'oin choon né'i ñayuu yó'o.

37Dá nì kaa Pilato xí'ín rá:

—¿Á iin rey va kúu yo'ó, tá dáá?

Dá nì kaa Jesús:

—Mií ní kaá ña kúu yu'u iin rey.

Ta nì kasáa yu'u ñayuu yó'o, ta nì kaki yu'u ñayuu yó'o, dá kì'oi kuendá sa'á ña ndaa. Ta ndidaá na kúu kuendá ña ndaa, noón kúu na nátiin va'a ña dána'í.

38Dá nì kaa Pilato xí'ín ná:

—Ta, ¿ndí kían kúu ña ndaa, tá dáá?

Tá nì ndi'i nì ka'an rā dión, dá nì keta tuku ra yé'é chón nì ka'an rā xí'ín tā né'e choon noo na Israel ñoo:

—Ni iin tó'on ta'on kuächi ra ko ní'í. **39**Tído tein iin rá iin víko pascua dáyaá yu'u iin taa noo rā ñó'o ve'e kaa. Sa'á ñoo, ¿á kóni ndo ña dáyaá yu'u taa kúu rey noo na Israel yó'o? —kaá rā.

40Dá nì kayu'ú ndidaá taa ñoo:

—¿Ná dá'a ni dáyaá ní taa xaan! ¡Barrabás di'a dáyaá ní! —kaá rā.

Tá'an rā naní Barrabás ñoo kúu iin tā kuí'íná.

19 **1**Dá nì sa'anda Pilato choon ña ná kani kini soldado sata Jesús. **2**Dá tá nì ndi'i nì kani ñaa rá, dá nì kava'a ra iin corona íon, ta nì chinóo raan diní ná. Dá nì daku'ino ñaa rá iin dá'on kua'á toón, **3**dá nì kaa rā xí'ín ná:

—Na ká'ano kúu mií ní, na kúu rey noo na Israel.

Ta nì koon ra da'anda noo ná.

4Dá nì keta tuku Pilato, dá nì kaa rā:

—Kande'é ndó, ná ko'in taóí rā sata ve'e yó'o, dá kana'á ndó ña ni iin tó'on ta'on kuächi ra ko ní nání'í yu'u —kaá rā.

5Dá nì keta Jesús, ta kánoo iin corona nì kava'a xí'ín íon diní ná, ta

ndíxi na iin dá'on kua'á toón vej na.
Dá n̄i kaa Pilato xí'ín rá:

—Yó'o íin ra viti.

6Dá tá n̄i xini ñaá t̄a dut̄i saku'a'a
xí'ín t̄a ndaá yé'é ño'o, ta kúú n̄i'
nda'o n̄i kayu'ú rá:

—¡Chirkaa ní r̄a nd̄ika cruz!

¡Chirkaa ní r̄a nd̄ika cruz!

Dá n̄i kaa Pilato:

—Yó'o natiin mií ndó r̄a, ta
chirkaa ndó r̄a nd̄ika cruz, dá ch̄i ni
iin tó'ón ta'on kuachi t̄a yó'o k̄o ní
nání'i yu'u.

7Dá n̄i kaa r̄a xí'ín Pilato:

—Tído ley ndu'u kían sa'ándá
choon ña kánian kuu r̄a, dá ch̄i
chínani rá mií rá kúú rá de'e Ndios.

8Tá n̄i seídó'o Pilato ña n̄i ka'an
t̄a ñoó dión, ví'í k̄a ví n̄i yu'ú r̄a
ka'ání rá Jesús. **9**Dá n̄i kee Pilato
ndáka tuku ñaá rá n̄i ndu'u ra
kua'an r̄a ini ve'e chóon. Dá n̄i kaa
r̄a xí'ín ná:

—¿Ndeí n̄i kisón?

Tído ni iin to'on k̄o ní ká'an n̄a.

10Dá n̄i kaa Pilato:

—¿Ndiva'a k̄o ká'on xí'ín yu'u? ¿Á
k̄o ná'á ta'an voon ña ió choon noo
ndá'í ña chirkaai yo'ó nd̄ika cruz, ta
ió ta'ani choon noo ndá'í ña dáyaai
yo'ó ko'on?

11Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ni lú'u choon koó noo ndá'a
mií ní keyíko ní sa'í tá k̄o ní kixian
chí induú di'a. Tído ká'ano cháá k̄a
kuachi ndído t̄a n̄i nak̄i'o yu'u noo
ndá'a ní —kaá n̄a.

12Ta nda mií hora daá ndúkú
Pilato ña dáyaá r̄a Jesús, ká'an rá.
Tído ndúndéé t̄a dut̄i xí'ín dao k̄a t̄a
ndíta xí'ín rá káyu'ú rá:

—Tá ná dáyaá ní t̄a xaan, dá
kían k̄o íin ta'on ní xí'ín César, t̄a

ne'e choon ká'ano. Dá ch̄i ndi ndáa
t̄a chínani mií rá kúú rá iin rey,
roón kúú r̄a naá xí'ín César.

13Tá n̄i seído'o Pilato ña n̄i ka'an
r̄a dión, dá n̄i taó túku ra Jesús. Dá
n̄i sa k̄o ra noo tá'anda choon iin
xíán noo naní Gabata xí'ín to'on
hebreo. Ta to'on yó'o kóni kaa piso
n̄i kava'a xí'ín yuu. **14**Táto'on kaxuu
káa kuu kénduu n̄a Israel ña kad̄ini
n̄a kuendá víko pascua, dá n̄i kaa
Pilato:

—¡Yó'o íin n̄a kúú rey noo mií
ndó!

15Dá n̄i kayu'ú ñayuu ñoó:

—¡Ka'ání ní r̄a, ka'ání ní r̄a nd̄ika
cruz!

Dá n̄i kaa Pilato xí'ín ná:

—¿Ndiva'a kóni ndo ña chirkaai
rey ndo nd̄ika cruz?

Dá n̄i kaa t̄a dut̄i saku'a'a ñoó:

—¡Sava'a César vá kúú rey ndu!
—kaá r̄a.

16Dá n̄i nak̄i'o ñaá Pilato noo
ndá'a soldado, ña ná ko'on r̄a
chirkaa ñaá rá nd̄ika cruz. Dá n̄i tiin
ñaá rá, dá n̄i kee ra ndáka ñaá rá
kua'an r̄a.

**Di'a n̄i kuu tá n̄i chirkaa ra Jesús
nd̄ika cruz, dá n̄i xi'i n̄a**

17Dá n̄i sa dokó Jesús cruz kua'an
na iin xíán noo naní Gólgota xí'ín
to'on hebreo. To'on yó'o kóni kaa
lásá din̄i nd̄i. **18**Ta ñoó n̄i chirkaa
ra Jesús nd̄ika cruz. Ta n̄i chirkuai
ta'ani ra uu k̄a t̄a, ta iin iin xoo
d̄ijn ná tákuai iin iin ra. Ta me'í íin
cruz noo tákaa Jesús. **19**Dá n̄i taa
Pilato to'on noo iin tabla, ta n̄i
chindá'a iin soldado ña din̄i cruz
noo tákaa Jesús. Ta kaáan di'a: “T̄a
yó'o kúú Jesús, t̄a ñoo Nazaret, ta

kúú rá rey noó na ñoo Israel.” **20**Ta kúú kua'á nda'o na ñoo Israel ni ka'i to'on yó'o, dá chī yati yú'u ñoo vá ni chirkaa ra Jesús. Ta tánda letra ká'an yú'u hebreo, xí'ín yú'u griego, xí'ín yú'u latín. **21**Dá ni kaa ta duti sakua'a xí'ín Pilato:

—Ná dá'a ni taa ní ña kúú rá rey noó na Israel. Va'a kaan di'a ná taa ní: “Ni kaa ta yó'o ña kúú rá rey noó na Israel.”

22Dá ni kaa Pilato:

—Ña sa ni taai kīan iin íchī vá ni kaṅṅoan kooan dión.

23Tá ni ndi'i ni chirkaa soldado ñoo Jesús ndika cruz, dá ni sa'anda kuálí rá dá'on ná. Ta ni kee ra ña komi tá'í, dá ni tiin ra iin iin tá'í ñá. Ta ni tiin ta'ani ra kotó ni sa ndixi na ñoo, tído iin da'ón káni ní vá kíán, kō ta'ón tukuan. **24**Dá ni ndat'ón tá'an soldado ñoo:

—Ná dá'a ni ndatá yóan, va'a kaan ná kadikí yō suerte, dá ná kandé'á ndi ndáa yoo kaṅṅo xí'án —kaá ra.

Dión, dá ni xīkōo noo ká'an tuti iī Ndios, chī di'a kaáan: “Ni naka'anda ra dá'on ni sa ndixii, ta ni sadikí rá suerte xí'ín dá'oin.” Ta kī'o dión ni kee soldado ñoo xí'ín dá'on ná.

25Sa'a cruz noo tákaa na ñoo iin naná na, ta iin ta'ani ku'u ló'o naná na, ta iin ta'ani María, ñadi'í Cleofas, ta iin ta'ani María Magdalena. **26**Tá ni xini Jesús naná na xí'ín iin ta xionoo xí'ín ná, tá'an ra manī cháá ka noo ná, dá ni kaa na xí'ín naná na:

—Naná, ta xaan kúú de'ón viti.

27Dá ni kaa na xí'ín ta xionoo xí'ín ná ñoo:

—Na xaan kúú nanón viti —kaá na.

Nda kuu dáá ñoo ni nakuaka va'a ra naná Jesús koo na ve'e ra.

28Ta sa ná'á vá Jesús ña sa ni xīkōo ndi'i choon ve'i na, sa'á ñoo ni kaa na di'a, dá ni xīkōo noo ká'an tuti iī Ndios:

—Íchī inii!

29Ta ñoo iin iin kīdi ni chití díní ñó'o vino iá. Dá ni sa'an iin ta ni dakéta ni'ini ra iin tá'í dá'on ini vino iá ñoo, dá ni so'oni raán dinī iin yíto naní hisopo. Dá ni chīnee raan yú'u Jesús. **30**Tá ni ndi'i ni tu'u na lú'u vino iá ñoo, dá ni kaa na:

—Sa ni kuu va viti.

Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ni narkandéi dinī ná, ta kúú ni nakí'o na mií ná ni xí'í na.

Di'a ni kuu tá ni dakú'u iin soldado iin ka dinī yokó yu'ú yika Jesús

31Dá ni sa'an ta né'e choon noo na Israel noo Pilato, dá chī sa kenduu na Israel ña'a kadīni na kuendá pascua, ta kō kōni ra ña karkuei ta ñoo ndika cruz kuu nani'i ndéé ná, dá chī mií kuu dáá ñoo kankao víko pascua. Sa'á ñoo ni seí ndal'í ra noo Pilato ña ná konó rá ta'ano di'in ta ñoo, dá ná kuu dánoo ñaá rá ndika cruz. **32**Sa'á ñoo ni sa'an soldado ni sa'ano ra di'in ndi nduú ta tárkuei dáó xí'ín Jesús. **33**Tído tá ni kasandaá ra noo tákaa Jesús, ta kúú ni xini ra ña sa ni xí'í va na, sa'á ñoo kō ní sa'ano ta'on ra di'in na.

34Tído iin ta soldado ñoo ni dakú'u ra iin ka dinī yokó yu'ú yika ná, ta vití'ón ni kankuei ni xí'ín takuíí.

35Ta mií na ni xini ña ni kuu dión, noón kúú na xí'o ndaa kuendá sa'a

ñā yó'o, ta ná'á ná ñā kíán ñā ndaa, dá kandísa ta'ani ndó ñā ká'an na. **36**Dión nī ndo'o Jesús, dá nī xinkoo noo ká'an tuti iī Ndios: “O tá'ano ta'on ni iin lásá na.” **37**Ta kaá ta'ani tuti iī Ndios di'a: “Koni xí'ín noo ñayuu na nī ku'u kaa yu'ú yika.”

Di'a nī kuu tá nī nduxi Jesús

38Nī ndi'i, dá nī sa'an José, ta ñoo Arimatea, noo Pilato. Ta kúu rá iin ta kuendá Jesús, tído kándísa de'é va ñaa rá, chí yu'ú ra kée ta né'e choon noo na Israel. Ta nī seí nda'í ra noo Pilato ñā ná konó rá ko'on ra nakí'in ra yikí koño Jesús. Dá nī sonó Pilato ñā kee ra dión. Dá nī sa'an ra nī danóo ra yikí koño na. **39**Ta nī sa'a ta'ani Nicodemo, tá'an ra nī sa'an nī ndat'ón xí'ín Jesús iin sakuaá. Ta né'e ra tát'oon oko uxí kilo ñā támi sá'an nī daká tá'an xí'ín mirra xí'ín áloe. **40**Dá nī chítuú ra yikí koño Jesús xí'ín dá'on yadí nī chichi ña'a támi sá'an ñoo, chí kí'o dión kée na Israel xí'ín ndidaá na xí'í noo ná, dá dánduxi ñaa ná. **41**Ta yati noo nī sarkaa na ndika cruz, ñoo kándu'u iin ñó'o noo kaa yitó ku'í. Ta ñoo nákaa iin yái saá noo nduxi ndij. Ta ni iin t'ón ndij ko ñá'a nduxi ñoo. **42**Ta ñoo nī dánduxi na Jesús, chí yati va kíán, chí sa kua'an ndi'i va kuu kénduu na ña'a kadíni na kuendá pascua.

Di'a nī kuu tá nī nataki Jesús

20 **1**Ta kuu mií noo kásá'a sa'a semana, kúu nī kee María Magdalena kua'an yái noo nī nduxi Jesús, ta iin naá cháá iī vá. Tído tá nī saaan, kúu sa nī kuxoo va yuu ndadí yu'ú yái ñoo. **2**Dá nī nandió

koóan nī kankonoán kua'an kastó'an xí'ín Simón Pedro xí'ín iin ka ta xionoo xí'ín Jesús, tá'an ra maní cháá ka noo ná. Tá nī saaan, dá nī kaaan xí'ín rá:

—Nī nakí'in ra yikí koño sato'o yo né'e ra kua'an ra, ta xíni ndeí nī chikáa ñaa rá.

3Dá nī kee Pedro xí'ín iin ka ta xionoo xí'ín Jesús kua'an ra kande'é rá yái ñoo. **4**Ta taxí tá'an ra kua'an ra, tído nī'í cháá ka kua'an iin ka ta ñoo o duú Pedro. Sa'á ñoo dinñó'ó ka mií rá nī saá yú'u yái ñoo. **5**Dá nī chínee noo rá nī sa nde'é rá inian. Ta sav'a dá'on nī sa tuú yikí koño na kánoo, tído ko ní ku'u ta'on ra. **6**Nī ndi'i, dá nī kasáa Pedro. Dá nī ku'u ra, dá nī xini ra dá'on nī sa tuú na kánoo. **7**Tído iin ka dá'on nī sa yí'í diní ná ko kánoo dáó ta'on ña xí'ín dá'on nī sa tuú na ñoo. Dá chí iin ka va xían nī natuúan kánooan. **8**Nda daá ví, dá nī ku'u ta nī kasáa mií noo ñoo. Tá nī xini ra ndidaá ña yó'o, dá nī kandísa ra. **9**Tído kóni iī vá kandaa ini ra to'on ká'an tuti iī Ndios ña miían ndúsá kánian nataka Jesús tein na nī xi'í. **10**Dá nī nandió kuéi ra nī ndisáa ra noo ndeí dao ka ta xionoo xí'ín Jesús.

Di'a nī kuu tá nī na'a noo Jesús noo María Magdalena

11Kúu nī nandió ko María fián nde'í'í ña yu'ú yái ñoo. Ta tein nde'í'í ña fián ñoo, dá nī chírnee nooan nī sa nde'an ini yái ñoo. **12**Ta kúu nī xinian ndeí uu ángel, ta ndíxi na da'on kuxí kachi. Ta ndeí na noo nī sa nóo yikí koño Jesús. Iin na ió xoo noo nī sa kuu diní ná, ta iin ka na ió

xoo noo ni sa kuu sa'a ná. ¹³Dá ni kaa na xí'in María:

—Kí'o ló'o, ¿ndí kían ndó'ón ña ndé'i'in?

Dá ni kaaan:

—Sákii, dá chi ni naki'in ra yiki koño sato'i né'e ra kua'an ra, ta ko ná'a ta'on yu'u ndei ni chikáa ñaá rá.

¹⁴Tá ni ndi'i ni ka'an dión, dá ni nandió kooán ni sa nde'án chí sata, kúu ni xiniñan íin Jesús, tído ko ní nákonian ña kúu ná Jesús. ¹⁵Dá ni kaa na xí'án:

—Kí'o ló'o, ¿ndiva'a ndé'i'i yo'ó? ¿Ndá yoo nándukón?

Dá ni ka'án María ña kúu rá ta ndaa yitó kuí'í ñoó. Dá ni kaaan xí'in ná:

—Tatá, tá ni naki'in ní yiki koño ni sa káa yó'o né'e ní kua'an ní, kastó'on ní xí'ín ndei ni chikáa ñan, dá ná ko'ín naki'iin ña.

¹⁶Dá ni kaa Jesús:

—¡María!

Ta kúu ni nandió kooán ni sa nde'án noo ná, dá ni kaaan xí'in ná:

—¡Raboni! (To'on yó'o kóni kaa maestro.)

¹⁷Dá ni kaa Jesús xí'án:

—Ná dá'a ni kako'ón yu'u, María, dá chi ko ñá'a ta'on no'i noo tatái. Va'a kaan kua'án kastó'ón xí'in ñani kuálíi, ta ka'on xí'ín xí ña nanai no'i noo ió tatái, na kúu ta'ani tata míí ndó, na kúu Ndios noo yú'u, ta kúu ta'ani na Ndios noo ndo'ó —kaá na.

¹⁸Dá ni kee María Magdalena ñoó kua'an kastó'án xí'in ta xionoo xí'in Jesús ña ni xini xí'in nooñan Jesús, ta ni nakani ta'anián xí'in rá sa'á ña'a ni ka'an na xí'án.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo ta xionoo xí'in ná

¹⁹Tá ni kuaa kuu noo kásá'a sa'a semana ñoó, ndadí toon yé'é ve'e noo ndei ta xionoo xí'in Jesús, dá chi yu'ú ra oon ni tiin ñaá ta né'e choon noo na Israel. Ta kúu iin kuití vá ni sa ku'ín Jesús me'í noo ndei ra ñoó. Dá ni kaa na:

—Ná koo va'a ini ndo.

²⁰Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ni daná'a na ndá'a ná xí'in yika ná noo rá. Kúu ni kadii nda'o ini ra ni xini ra ña ni natáki sato'o yo. ²¹Dá ni kaa tuku Jesús:

—Ná koo va'a ini ndo. Táto'on kí'o ni tanda'a tatái yu'u veii, kí'o dión ta'ani tanda'a yu'u ndo'ó ko'on ndo kane'e ndó to'in.

²²Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ni tuu tachi ná noo ndei ra, dá ni kaa na:

—Natiin ndó Espíritu i Ndios viti.

²³Tá ndi ndaa míí na xí'o ká'ano ini ndo sa'á kuachi, ta kí'o ká'ano ta'ani ini Ndios sa'á kuachi na. Ta ndi ndaa míí na ko xí'o ká'ano ini ndo sa'á kuachi, ta ni Ndios o kí'o ká'ano ta'on ini sa'á kuachi na —kaá na.

Ko xí'in Tomás kandisa ra ña ni natáki Jesús

²⁴Ta Tomás, tá'an ra ká'an xí'in ná Dídimó, roón kúu iin ta'a nákaa tein ndin uxí uú ta xionoo xí'in Jesús, tído ko ta'ón ra ió tá ni na'a noo Jesús noo dao ka ta'a ñoó.

²⁵Tá ni ndi'i, dá ni kaa ta'a ñoó xí'in rá:

—¡Ni xini ndu sato'o yo Jesús!

Dá ni kaa Tomás:

—Ta ná ɔ koní xí'ín noof noo ni ku'u nduyo ñoo ndá'a ná, ta ná ɔ chí'ii diní ndá'í noo ni ku'u nduyo ñoo, ta ná ɔ chí'ii ndá'í yika ná noo ni tarkue'e ñoo, ɔ kándisa ta'on vei —kaá ra.

26Tá ni ya'a ona kuu, ndéi tuku ta xionoo xí'ín Jesús ini ve'e ñoo, ta ió Tomás xí'ín rá viti. Ta ndadí toon y'é'é ndéi ra. Kúu iin kuití vá ni sa kuíin Jesús me'í noo ndéi ra ñoo, dá ni kaa na:

—Ná koo va'a ini ndo.

27Dá ni kaa na xí'ín Tomás:

—Nakí, kande'ón ndá'í, ta chí'i diní ndá'on noo ni ku'u nduyo, ta chí'i ta'ani diní ndá'on noo ni tarkue'e yikaí. ɔ sa kákuuón iin ta nákani kuáchí ini, iin ta kándisa kakuuón.

28Dá ni kaa Tomás xí'ín ná:

—Míían ndaa kuiti míí ní kúu sato'o yu'u, ta míí ní kúu Ndios yu'u.

29Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa'á ña ni xini xí'ín nooon yu'u, sa'á ñoo ni kándisón, Tomás. Tído ndiká'án ví na kándisa va'ará ko ní xini na yu'u.

Ká'an Juan ndiva'a ni taa na tuti yó'o

30Kua'á ka ví ña'a ná'ano ni kee Jesús noo ta xionoo xí'ín ná, tído ko ní taa ndi'i ta'on yu'an noo tuti yó'o. **31**Tído to'on yó'o kían ni taai, dá kándisa ndó ña Jesús kúu Cristo, na dákaiki ñaá, ta kándisa ndó ña míí ná kúu de'e Ndios. Ta tá ná kandeé iní ndo ná, dá kían koni ndo kataki chíchí ndó sa'a míí ná.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo tuku Jesús noo usa ta xionoo xí'ín ná

21 **1**Tá ni ndi'i, dá ni na'a noo tuku Jesús noo ta xionoo

xí'ín ná noo kúu yu'ú taño'o naní Tiberias. Ta di'a ni kuu: **2**Ta né'e tá'an ii vá Simón Pedro xí'ín Tomás, ta ká'an xí'ín ná Dídimo, xí'ín Natanael, ta ñoo Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a, xí'ín ndi nduú de'e Zebedeo, xí'ín uu ka ta xionoo xí'ín Jesús. **3**Dá ni kaa Simón Pedro xí'ín dao ka ta ñoo:

—Ko'in tiin tiyaká viti.

Dá ni kaa dao ka ta ñoo:

—Ko'on ta'ani ndu'u xí'ón.

Dá ni kee ra kua'an ra. Dá ni saa ra ni kaa ra ini iin barco, tído sakuáá dáá ñoo ni iin tó'ón tiyaká ko ní tiin ra. **4**Tá sa kua'an tuu noo vá, ta kúu sa yu'ú taño'o ñoo vá iin Jesús, tído ko ní nákoní ta'on ñaá ta xionoo xí'ín ná. **5**Dá ni kaa na xí'ín rá:

—De'e kuálí, zá sa ni tiin ndó tiyaká kei ndo?

Dá ni kaa ra:

—¡Koó!

6Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Chikaa ndo ñono xaan chí xoo kua'a di'a barco ndo, dá tiin ndó tiyaká —kaá na.

Tá ni kee ra dión, ta kúu kua'á nda'o tiyaká ni tiin ra, sa'á ñoo ko kandeé ta'on ra taó rá ñono rá. **7**Dá ni kaa ta maní cháá ka noo Jesús xí'ín Pedro:

—¡Sato'o va yó kúu na kaa!

Tá ni kandaq ini Simón Pedro ña kúu ná Jesús, dá ni nakui'ino ra dá'on rá, dá chí sa ni taó vá raan. Dá ni ndao ra ni keta ra kua'an ra ini takuií. **8**Ta ni kandoo kueé dao ka ta ñoo vei ra xí'ín barco. Ta ñó'o ra ñono noo ñó'o tiyaká ñoo vei ra, ta kían tát'on iin ciento metro nda noo kúu yu'u ño'ó ichí.

⁹Tá n̄i k̄ankuei ra ini barco ñoó, kúú n̄i xini r̄a s̄a nd̄o va ñó'o t̄ikeí, ta kánóo iin t̄iyaká chó'o rí, ta s̄a ió ta'ani pan. ¹⁰Dá n̄i kaa Jesús xí'ín r̄a:

—Tei ndó dao k̄a t̄iyaká duú n̄i tiin ndó xān —kaá n̄a.

¹¹Dá n̄i kaa Pedro ini barco, dá n̄i d̄itá rá ñóno ñoó nd̄a ñoñó'o ìchí, ta n̄i chitíán ñó'o t̄iyaká ná'ano, ta kúú rí iin ciento ūu diko ux̄i on̄i. Ta v̄a'ará kuá'á nd̄a'o n̄i s̄a kuu rí, tído k̄o ní ndat̄a ta'on ñóno ñoó. ¹²Dá n̄i kaa Jesús xí'ín t̄a ñoó:

—Nak̄i ndo kad̄ini ndo.

Dá n̄i s̄a r̄a, tído ni iin tó'on rá k̄o ní dándaa ndat̄o'on ndá yoo kúú ná, dá ch̄i s̄a ná'á vá rá ña sato'o yo Jesús kúú ná. ¹³Dá n̄i tiin Jesús pan ñoó, dá n̄i x̄i'o nān noo rá, ta n̄i x̄i'o ta'ani na t̄iyaká n̄i cho'o ñoó noo rá. ¹⁴Ta viti x̄ino on̄i ta'ándá ná'a noo Jesús mií ná noo t̄a x̄ionoo xí'ín ná nd̄a kūu n̄i nataki n̄a tein n̄a n̄i x̄i'.

Ká'an Jesús xí'ín Pedro ña ná kandaka ra ñayuu n̄a t̄at̄o'on kée iin t̄a ndáka léko

¹⁵Tá n̄i ndi'i n̄i sad̄ini r̄a, dá n̄i kaa Jesús xí'ín Simón Pedro:

—Simón, de'e Jonás, ¿á kóni cháá k̄a yo'ó yu'u o duú dao k̄a t̄a xān?

Dá n̄i kaa r̄a:

—Jān, ná'á vá mií ní ña kóni ñaái, tatá.

Dá n̄i kaa Jesús:

—Koo inon kandakón ñayuu t̄at̄o'on k̄i'o kée iin r̄a ndáka léko.

¹⁶Dá n̄i n̄andió k̄o tuku na n̄i ndat̄o'on ñaá ná ta'ándá kúú ūu:

—Simón, de'e Jonás, ¿á miían ndaa kónon yu'u?

Dá n̄i kaa Pedro:

—Jān, ná'á vá mií ní ña kóni ñaái, tatá.

Dá n̄i kaa n̄a:

—Koo inon kandaka v̄a'ón ñayuu.

¹⁷Dá n̄i ndat̄o'on tuku ñaá ná ta'ándá kúú on̄i:

—Simón, de'e Jonás, ¿á miían ndaa kóni yo'ó yu'u?

Ta kúú nda'í va n̄i kuu ini Simón Pedro, dá ch̄i on̄i ta'ándá n̄i n̄andió k̄o na n̄i ndat̄o'on ñaá ná: “¿Á kóni yo'ó yu'u?” Dá n̄i kaa r̄a:

—Sato'í, ndidaá tá'an va ña'a ná'á mií ní, sa'á ñoó ná'á vá ní ña kóni yu'u mií ní.

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín r̄a:

—Koo inon kandaka v̄a'ón ñayuu, tá dáá. ¹⁸Miían ndaa ná ka'ín xí'ón ña tá n̄i s̄a kuuón iin t̄a ló'o, sa nakui'ínón mií vóón dá'amón, ta s̄a x̄ionooón noo ká'an miíón. Tído tá ná kusá'ánón, dá k̄ian ndá ná dákaa voon ndá'on, ta nd̄a iin k̄a va ñayuu dáku'ino yo'ó do'on̄o, ta katiin ndaa r̄a yo'ó ko'on noo k̄o ká'ón ko'on.

¹⁹Dión n̄i ka'an n̄a sa'á ndí k̄ian ndo'o Pedro kuu r̄a, dá natiin Ndios ñaño'ó. Dá n̄i kaa ta'ani na:

—Koo inon kandik̄on yu'u.

Ká'an Jesús sa'á t̄a kú'u ini n̄a sa'a

²⁰Dá n̄i n̄andió k̄o Pedro n̄i s̄a nde'é rá chí sata, dá n̄i xini r̄a tákaa ñaá t̄a man̄i cháá k̄a noo Jesús vei ra. Ta t̄a yo'ó kúú r̄a n̄i s̄a io d̄ijn Jesús noo n̄i sad̄ini n̄a s̄akuaá dáá ñoó, ta mií rá n̄i ndat̄o'on ñaá:

“¿Ndá yoo kúú r̄a naki'o ñaá noo ndá'a t̄a xini u'u ñaá?” ²¹Dá tá n̄i xini ñaá Pedro, dá n̄i kaa r̄a xí'ín Jesús:

—Sato'i, ¿ndí kían ndo'o t̄a káa?

22Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá kóni yu'u n̄a koo īi vá t̄a káa nda ná kasandaá kūu nandió k̄oi kasaai ñayuú yó'o, ¿ndiva'a sa'ání yo'ó miíón? Dá ri yo'ó koo inon kandik̄on yu'u.

23Ta sa'á n̄a n̄i ka'an n̄a díón, sa'á ñoó n̄i kasá'á dao k̄a n̄a kúú kuendá Jesús ká'an n̄a n̄a o kuú ta'on t̄a yo'ó. Tído k̄o ní ká'an Jesús n̄a o kuú ra, n̄i kaa n̄a n̄a tá kóni n̄a n̄a koo īi vá t̄a ñoó nda

ná kasandaá kūu nandió k̄o na kasaá n̄a ñayuú yó'o: “¿Ndiva'a sa'ání yo'ó miíón?” **24**Ta t̄a ká'an Jesús sa'á yo'ó kúú yu'u, t̄a xíonoo xí'ín ná, ta xí'oi kuendá sa'á ndidaá n̄a yo'ó, ta n̄i taai n̄a. Ta ná'á yó n̄a kuendá xí'oi sa'án kían n̄a ndaa. **25**Ta ió kua'á k̄a ví n̄a'a n̄i kee Jesús. Sa'á ñoó tá ní táai iin rá iian, taó kuendá yu'u n̄a o keta ta'on ñayuú yó'o kaño'o libro nákani sa'á ndidaá n̄a n̄i kee na. Díón ná koo.

To'on yó'o ká'an sa'á ña ni kee na kúú apóstol

Ni kaa Jesús ña kasaa Espíritu i
Ndios koo na xí'ín yó

1 ¹Ta libro míi noo ña kían ni taai koo noo ní, Teófilo, kían ká'an sa'a ndidaá kúú ña ni kee Jesús, xí'ín ndidaá kúú ña ni daná'a na nda rá mí sa'a, ²ta nda kuu ni kaa na kua'an nó'o ná induú. Tído tá ko ñá'a nana na no'o na, dá ni sa'anda na choon xí'ín ndée Espíritu i Ndios noo ta kúú apóstol, tá'an ra ni kaxi na kane'e to'on na.

³Ta ni ndi'i ni nataki Jesús, dá ni na'a na míi ná noo ta ñoo. Ta kua'á ña'a ni kee na noo rá, dá ná kandaq ini ra ña takí na. Chi tein uu diko kuu ni na'a na míi noo rá, ta sa daná'a na sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

⁴Ta tein ió na xí'ín ta ñoo, dá ni sa'anda na choon noo rá, ta kaá na:

—O sa kankuei ndó ñoo Jerusalén yó'o. Kandati ndó nda ná kasaa na ni kaa tatái ki'o na noo ndo, táto'on ni ka'in xí'ín ndó. ⁵Miían ndaa kían ña Juan kúú na ni sa dakódo ndúta ñayuu xí'ín takuij. Tído tixi cháá vá kuu, dá kodó ndúta ndo xí'ín Espíritu i Ndios —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú

⁶Dá ni ndato'on ñaa ta ni nditúti ndéi xí'ín ná ñoo, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, zá ko'on ní ki'o ní ña dándáki na ñoo yo, na Israel míi ná viti?

⁷Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ko káni ta'an vaan ña kana'a ndo'ó ndá kuu o ndá oon ni chikaa ini tatá Ndios koo dión, chi iin tó'on míi vá ná kómí choon kaa ndá oon kooan. ⁸Tído natiin ndó choon tá ná xino Espíritu i Ndios dákúti ná noo ndo, dá kankuei ndó ki'o ndó kuendá sa'á yú'u noo na ñoo Jerusalén, xí'ín ndidaá ka ñoo ño'ó kuendá Judea yó'o, xí'ín ndidaá kúú ñoo ño'ó chí kuendá Samaria, xí'ín ndidaá kúú xían nda noo xíká cháá ka ñayuu yó'o.

⁹Dá tá ni ndi'i ni ka'an Jesús dión, dá ni xini ta ñoo ña konana na kua'an nó'o ná induú. Ta kúú ni ndu'u na tein iin viko. Ta kúú ni da'i na noo rá.

¹⁰Ta kúú ndíta ió rá ndé'é rá chí induú noo konana Jesús kua'an nó'o ná. Kúú iin kuitíó ni sa kuíta uu ta ndíxi da'on kuxi noo ndíta ra ñoo.

¹¹Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndo'ó, ta Galilea xaan, ¿ndiva'a ndíta ndo'ó ndé'é ndó chí induú káa? Míi Jesús, na ni nana kua'an nó'o induú, táto'on ki'o ni xini ndo ni nana na kua'an nó'o ná induú, ki'o dión i vá koni ndo

nandió koo tuku na kii na —kaá angel ñoo xí'ín rá.

Di'a ni kuu tá ni tuu iin ka taa nakuijn kakuu apóstol noo Judas

12Dá ni noo taa ñoo yúku naní Olivos, dá ni kee na kua'an nó'o ná ñoo Jerusalén, chi yati né'e tá'an xí'ín ñoo Jerusalén, chi kíán táto'on kí'o sónó ley kuu kaka na Israel kuu nani'i ndée ná. **13**Dá tá ni nasáa na ve'e noo ndéi na ñoo, dá ni kaa na ni ku'u na ini ve'e kánóo diní ve'e ñoo. Ta ñoo kúu noo ío Pedro xí'ín Jacobo, xí'ín Juan, xí'ín Andrés, xí'ín Felipe, xí'ín Tomás, xí'ín Bartolomé, xí'ín Mateo, xí'ín Jacobo, tá'an rá kúu de'e taa naní Alfeo, xí'ín Simón, tá'an rá kúu kuendá tá Zelote, xí'ín Judas, tá'an rá kúu ñani Jacobo. **14**Ndidaá taa yó'o kúu rá daá kuiti nátaaka ká'an xí'ín Ndios, ta ndéi ta'ani dao na ñá'a xí'ín rá, xí'ín María, na kúu naná Jesús, xí'ín rá kúu ñani Jesús.

15Ta tein kuu dáá ñóó, dá ni nakuijn ndichi Pedro me'í na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Ta kúu ná táto'on iin ciento oko ñayuu. Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

16—Ndo'ó, ñani, miñan kánian xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios, ña ni ka'an mií Espíritu ij Ndios xí'ín David tá sa na'á. Chi ni ka'an David sa'á ña kee Judas, tá'an rá ni sa'an ni nakí'o Jesús noo ndá'a tá né'e choon. **17**Ta Judas ñoo ni sa kuu iin taa ni sa káa tein ndu'u, ta ni natiin daó ta'ani ra choon xí'ín ndu'u.

18Ta ni xiin ra iin ñó'o xí'ín di'ón ni ki'in ya'i ra sa'á ña kini ni kee ra. Kúu ni kankao díni rá, ta ni ka'andi tji ra, ta kúu ni kankuei ndi'i xiti rá.

19Tá ni kandaá ini na ndéi ñoo Jerusalén ña dión ni ndo'o ra, dá ni chinaní ná ñoñó'o ñoo Acéldama. Ta to'on yó'o kóni kaa Ñó'o Nij. **20**Dión, dá ni xinkoo to'on ká'an libro Salmos, chi di'a kaáan:

Ná kandoo ndava'a ve'e ra.

Ta ni ko iin ka ná kandeí inian.

Ta kaá ta'anian:

Ña iin ka va ñayuu natiin choon ni sa ne'e ra.

21Ta viti tein yó yó'o ñó'o dao taa, tá'an rá ni sa xionoo ta'ani xí'ín ndu'u ndidaá tiempo ni sa io sato'o yo Jesús xí'ín ndú, **22**nda kuu ni kasá'a dákodo ndúta Juan ñayuu, ta nda kuu ni xini ndu ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú. Sa'á ñoo miñan kánian ndu'u iin ra tein ndu'u, dá kanoo daó rá xí'ín ndu'u kí'o ra kuendá noo ñayuu ña miñan ndaa ni nataki Jesús —kaá Pedro.

23Dá ni xi'o na uu kuu taa ñó'o tein ñayuu ñoo. Iin rá naní José, ta naní ta'ani ra Barsabás, tá'an rá ká'an xí'ín ná Justo, ta iin ka rá naní Matías.

24Dá ni ka'an na xí'ín Ndios, ta kaá na di'a:

—Sato'o ndu Ndios, mií ní kúu na ná'a ndi kí'o kúu nio iin rá iin ñayuu. Ta viti na'a ní noo ndú'u ndi kaa iin taa yó'o ni kaxi mií ní, **25**dá kane'e daó rá choon xí'ín ndu'u, ta kane'e ra to'on ní kanoo ra, dá chi ni tuú vá Judas sa'á kuachi ni kee ra. Ta sa kua'an va ra noo kánian ko'on rá sa'á ña ni kee ra —kaá na.

26Dá ni sadikí na suerte. Ta kúu ni kasandaáan ña Matías kánian kakuu apóstol. Dá ni ndu'u na tein ndin uxí iin ka apóstol ñoo.

Di'a nī kuu tá nī nakutí nā kúú kuendá Jesús xí'fn Espíritu ij Ndios

2 ¹Tá nī kasandaá víkō naní Pentecostés, ndéi tútí ndidaá nā kúú kuendá Jesús ini iin ve'e. ²Ta kúú iin kuití vá nī nī'i iin ní kúú ini ve'e noo ndéi na ñoó nī kee iin ña'a nī kii chí induú, ta kíán tátō'on iin tachì deen. ³Dá nī kasáa ña ndé'é tátō'on ndé'é ño'ó ita. Dá nī naxinoan dinī iin rá iin nā kúú kuendá Jesús ndéi ñoó. ⁴Ta kúú ndidaá kúú ná nī nakutí xí'fn nā kúú Espíritu ij Ndios. Ta kúú nī kasá'á iin rá iin na ká'an nā dao ká yú'u, tá'an ña nī ni'i ná noo Espíritu ij Ndios.

⁵Ta ñoo Jerusalén ñoó ndéi na Israel nī kii na ndidaá nación ño'ó ñayuu yó'o, ta ndíta ndaa nā xí'fn choon Ndios. ⁶Tá nī seido'o ñayuu yó'o ña nī ni'i, dá nī nataka nā noo ndéi nā kúú kuendá Jesús. Ta kúú nī naá vá iní nā, chí nī seídó'o na ña iin rá iin nā kúú kuendá Jesús nī kasá'á ká'an yú'u iin rá iin ñayuu ñoó. ⁷Salá'á ñoó nī naá vá iní nā. Dá nī kasá'á ndátó'on tá'an ná:

—¡Kueídó'o ndó! ¿Á o duú nā Galilea kúú ñayuu ká'an káa? ⁸Ta, ¿ndiva'a seídó'o yó ká'an nā iin rá iin yú'u ña kían nī katí'a yó nda nī kaki yó? ⁹Chì tein yó ño'ó ñayuu nī kii nación Partia, xí'fn nación Media, xí'fn nación Elam, xí'fn nación Mesopotamia, xí'fn kuendá Judea, xí'fn kuendá Capadocia, xí'fn kuendá Ponto, xí'fn kuendá Asia, ¹⁰xí'fn kuendá Frigia, xí'fn kuendá Panfilia, xí'fn nación Egipto, xí'fn na ndéi chí kuendá Africa noo ño'ó ñoo xíká cháá ká o duú ñoo Cirene. Ndéi

ta'ani nā nī kii ñoo Roma. Dao ká nā kúú nā Israel, ta dao ká nā nī nduu nā kándísa to'on kándísa na Israel. ¹¹Ndéi ta'ani dao ká nā nī kii nación Creta xí'fn nación Arabia. Tído iin rá iin yó kándaq ini ña ká'an nā káa, chí ká'an nā iin rá iin yú'u ña ká'an miá sa'á ña ndato nī kee Ndios —kaá ñayuu ñoó.

¹²Ta kúú ndidaá vá ná nī naá iní. Ta kō ná'á ná ndí kíán nakani ini nā. Ta ndátó'on tá'an ná:

—¿Ndí kóni kaa ndidaá kúú ña xiní kuu víti?

¹³Ta dao ká ñayuu ñoó nī kasá'á kédiki nā nā kúú kuendá Jesús, ta kaá nā:

—Xíni va nā káa.

Di'a nī kuu tá nī daná'a Pedro noo ñayuu sa'a Jesús

¹⁴Dá nī nakuí'n ndichi Pedro xí'fn ndin uxí iin ká taa nī sa xionoo xí'fn Jesús. Ta ni'i nda'o nī kasá'á ká'an Pedro xí'fn ñayuu kuá'a ñoó:

—Ndo'ó, nā Israel, xí'fn ndidaá ká ndo'ó nā ndéi ñoo Jerusalén, ko'in kasto'in xí'fn ndó sa'a ndidaá ña nī kuu yó'o, sa'á ñoo kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'fn ndó. ¹⁵Kana'á ndó ña ni iin tó'lón ta'on ñayuu yó'o kō xíni, tátō'on kí'o ká'an ndo'ó nákanini ini ndo. Chí ká iin na'a ij vá kíán.

¹⁶Tído ndidaá ña yó'o kúu, dá xinkoo noo nī ka'an Ndios xí'fn profeta Joel, tá'an nā sa kasto'on xí'fn ñayuu ña nī ka'an mií Ndios, chí di'a nī kaa nā:

¹⁷Di'a kaá Ndios: Tein kuu noo ndí'i, dá dákoon yu'u Espírituí dinī ndidaá kúú ñayuu.

Dá kían ndidaá de'e yí ndo, xí'fn ndidaá de'e di'í ndo ká'an xí sa'a ndí kíán vej koo.

Ta ndidaá takuáchí táki koni túu
 xi ña'a ndato dána'i noo xí.
 Ta ndidaá na sá'ano saní kee
 yu'u.

18 Ta tein kuu dáá ñóó dákoon
 yu'u Espirituí diní taa xí'ín na
 ñá'a kéchóon nooí,
 dá kasá'á ná ka'an na sa'a ndí
 kián vei koo.

19 Ta keei ña'a ndato chí induú,
 ta kee ta'ani yu'u ña ná'ano
 noñó'o yó'o,
 chí koo ni, xí'ín ñó'o kéi, ta
 nakuiin ndichi ño'oma,

20 ta nakuiin naá noo ndindii,
 ta ndukua'á ni noo yoo.
 Díon koo, dá kasandaá kuu
 sato'o yo Ndios.
 Ta kuu yó'o kakuu iin kuu
 ká'ano,
 iin kuu na'a Ndios choon ká'ano
 né'e na.

21 Ta ndi ndáa mió ñayuu nakoni
 ña Ndios kúu sato'o na, noon
 kúu na ni'y ña káki na.
 Díon kaá tuti i Ndios.

22 Kueídó'o va'a ndo'ó, na Israel,
 ña ko'in ka'in xí'ín ndó. Miían ndaa
 Jesús, na ñoo Nazaret, ni sa kuu iin
 taa ni na'a ña ni kii na noo Ndios,
 dá chí sa kee na ña ná'ano, xí'ín ña
 ndato noo ndo'ó ni kee Ndios. Ta
 ná'á va'a mií ndó ndí kián ni sa kee
 na. 23 Tído ni nakí'o ñaá iin taa noo
 ndá'a ndo, táto'on kí'o ni chíkaa ini
 Ndios koo nda mií sa'a. Dá ni tiin
 ñaá ndo'ó ni sa'an ndo ni sa'ání ñaá
 ndó ndíka cruz xí'ín ndá'a tã kini.

24 Tído ni danátaki ñaá Ndios noo ña
 ni ndo'o na ni xí'i na. Chí ña sa'ání
 ñayuu ko kómíán choon satã Jesús,
 sa'á ñoó ko ní kandeéán ka'ání
 chíchíán na.

25 Ta ni ka'an ta'ani rey David
 sa'a Jesús tá sa na'á. Ta di'a ni kaa
 na:

Ni xini ña daá kuití vá ió sato'o
 yo Ndios xí'ín.
 Ta ín na xoo kuá'a yu'u,
 sa'á ñoó ni iin tó'on ta'on ña'a o
 dáyu'ú yu'u.

26 Sa'á ñoó kádii nda'o ini níoi.
 Ta xíta yáa ló'i xí'an kádii inían.
 Ta iin ní kúu yikí koñoi nani'i
 ndée xí'ín tãndéé iní.

27 Chí o dánkoo ta'on ní yu'u noo
 ñó'o ndii.
 Ta o kóno ta'on mií ní ña natani
 yikí koño yu'u, na kéchóon
 noo ní.

28 Chí ni na'a ní íchi nooí noo
 katakii,
 dá kasandaá iin kuu, dá kadii
 nda'o iní tá ná nakuiin noo
 ní.

Díon ni kaa David.

29 Nani, ká'an ndaaí xí'ín ndó ña
 ni xí'i tatá sá'ano yo David, ta ni
 nduxi na. Ta kúu nda kuu víti nákaa
 jíó ná yáí noo ni nduxi na ñoo yó'o.

30 Tído ni sa kuu na iin profeta, ta sa
 ná'á va'a na ña ni xí'o Ndios to'on
 na ña tein na ve'e mií ná, ñoó kana
 Cristo, na dákaki ñaá, ta kakuu na
 rey, táto'on ni sa kuu David rey noo
 na ñoo yo. 31 Ta sa'á ña sa ná'á ná
 ndí kián kee Ndios, sa'á ñoó ni kaa
 na ña dánátaki Ndios Cristo, na
 dákaki ñaá, ta ni kaa ta'ani na ña o
 kándoo ta'on nío Cristo noo ñó'o
 ndii, ta ni yikí koño na o nátani
 ta'an vaan.

32 Ta díon ni kuu, chí miían ndaa
 kuiti ni danátaki Ndios Jesús. Ta
 ndidaá vá ndu'u kúu na ni xini ña
 díon ni kuu. 33 Dá ni nachikoo ñaá

Ndios xoo kuá'a na. Dá nî nâkî'o tatá Ndios Espíritu iî ná noo Jesús, tátō'on kî'o nî xî'o na tō'on na ña kîan kee na. Sa'á ñoó nî tanda'á Jesús Espíritu iî yó'o nî kasáa na noo ndú'u. Sa'á ñoó nî xini ndo'ó, ta nî seídó'o ndó ña ká'an ndu'u iin rá iin yú'u, tá'an ña ká'an iin rá iin mií ndó.

34 Ta o duú David kúu na nî nana ko'on induú koo na xoo kuá'a Ndios, chî mií ná kúu na nî ka'an di'a:

Di'a nî kaa sato'o yo Ndios xí'in sato'i:

“Nakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u,

35 nda ná nataán ndí'ii taa xiní u'u ñaá tixi sa'on.”

Dá nî kaa ta'ani Pedro:

36—Miían kánian kana'á ndidaá kúu ndo'ó, na Israel, ña miían ndaa kuiti Jesús, na nî chirkaa ndó ndika cruz, noón kúu na nî ndee Ndios kakuu na sato'o noo ndidaá kúu ña'a, ta kakuu ta'ani na na dákaki ñaá.

37 Tá nî seídó'o ñayuu ñoó tō'on nî ka'an Pedro, kúu nî kasá'a tá'anda tō'on ini na ndéi na. Dá nî ndato'on ná Pedro xí'in dao ka apóstol ñoó, ta nî kaa na:

—Ñani, ¿ndí kîan kánian kee ndu'u, tá dáá?

38 Dá nî kaa Pedro:

—Nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó, ta kodo ndúta iin rá iin ndó xí'in kuu Jesús. Dá ná kî'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi ndo, dá natiin ndó Espíritu iî ná. 39 Chî kî'o dión nî xî'o Ndios tō'on na ña kee na xí'in ndo'ó xí'in de'e ndó. Ta dión ta'ani kee na xí'in ñayuu ndéi xí'ká cháa ka, dá chî kî'o dión nî chikaa ini mií

sato'o yo Ndios kee na xí'in ndidaá na nî kaxi mií ná kakuu ñayuu na —kaá na.

40 Ta xí'in tō'on yó'o, ta xí'in cháa ka tō'on nî ka'an ni'ini Pedro noó ñayuu ñoó, ta nî seí nda'í na noo ná, ta kaá na:

—Kandísa ndó tō'on ká'in, dá kîan kâki ndó noó tandó'ó vei ndo'o ñayuu kómí kuachi ndéi tiempo viti —kaá na.

41 Ta kúu kuá'a nda'o ñayuu ñoó nî kandísa tō'on nî ka'an na. Ta kúu nî sodō ndúta ná. Ta kuu dáá ñoó nî ndukua'a cháa ka na kúu kuendá Jesús, chî tátō'on onî ka mil ñayuu nî nduu kuendá Jesús. 42 Ta ndidaá ná nî nakujta ndaa xí'in tō'on dána'a apóstol. Ta iin nî nduu va na xí'in dao ka na kúu kuendá Jesús. Ta ndéi tútí ná sa'ándá na pan, ta ká'an na xí'in Ndios.

Iin nî nduu ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús

43 Ta ndidaá vá ñayuu ñoó nî náa iní, ta nî yu'ú na, chî kuá'a nda'o ña'a ná'ano xí'in ña ndato nî kee apóstol ñoó. 44 Ta iin nî nduu ndidaá na kúu kuendá Jesús. Ta nî chindee tá'an na xí'in ña'a ió noo iin rá iin na. 45 Ta nî dikó ná ñó'o ná, xí'in ndidaá ka ni ña'a ió noo ná, dá nî dasá náan noo ndidaá ná tátō'on kî'o xínñó'o ná.

46 Ta iin rá iin kuu kuu sa ndítútí ná yé'é ño'o ká'ano. Ta sa natata ta'ani na ini ve'e iin rá iin na sa sa'anda na pan, ta iin sásá'an ndi'i va na xí'an kádi iní na, xí'in ña nda'í ió ini na. 47 Ta kéká'ano na Ndios. Ta ká'an va'a ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo ñoó sa'a ná. Ta iin

rá iin kuꝯ kuꝯ sá ndekua'a sato'o yo Ndios ñayuu, na n̄i nat̄iin ña k̄aki na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduᵛa'a iin ɬa n̄i nat̄i sa'a

3 ¹Iin kuꝯ, dá n̄i kee Pedro x̄í'ín Juan kua'an nduú na ve'e ño'o ká'ano, ta k̄án t̄ato'on ka on̄i sa'ini, ch̄i hora daá ñóó ká'an ñayuu ndéi Israel x̄í'ín Ndios. ²Ta sa io iin ɬa n̄i nat̄i sa'a, ta nda rá n̄i kaki va ra káa ra dión. Ta ndidaá kuꝯ né'e ñaá ná ve'i na ch̄íkoo na yé'é ño'o ñoó noó naní yé'é luu káa, dá koo ra kaka ra di'ón noó na koku'u yé'é ño'o ká'ano ñoó.

³Tá n̄i xini ra koku'u Pedro x̄í'ín Juan kua'an na ini yé'é ño'o ká'ano ñoó, dá n̄i kasá'a rá se'i nda'í ra ña ná k̄i'o na di'ón noó rá. ⁴Dá n̄i sa nde'é Pedro x̄í'ín Juan noó rá. Dá n̄i kaa Pedro x̄í'ín rá:

—Kande'é ndu'u.

⁵Dá n̄i sa nde'é va'a ñaá ɬa kú'u sa'a ñoó, ch̄i ndáti ra ni'í rá di'ón noó ná. ⁶Dá n̄i kaa Pedro x̄í'ín rá: —Ko ɬa'ón plata ni oro noó. X̄í'ín kuꝯ Jesucristo, na ñoo Nazaret, ndakuiin ndichi, ta kaka kua'an —kaá na.

⁷Kúu n̄i tiin Pedro ndá'a kuá'a ra. Ta kúu n̄i n̄achikani ndichi ñaá ná. Ta kúu vit'ón n̄i ndundakí sa'a rá x̄í'ín dikó sá'a rá. ⁸Ta kúu n̄i ndao ra n̄i nakuiin ndichi ra. Kúu n̄i kasá'a x̄ika ra. Dá n̄i ndu'u ra kua'an ra x̄í'ín Pedro x̄í'ín Juan ini ve'e ño'o ká'ano ñoó. X̄ika ra, ta kándita ra, ta kéká'ano ra Ndios n̄i ku'u ra kua'an ra.

⁹Ta kúu ndidaá kúu ñayuu ñoó n̄i xini ña x̄ika ra, ta kéká'ano ra Ndios

kua'an ra. ¹⁰Ta n̄i nakoni na ña ɬa n̄i sa io sa sati yé'é ño'o naní yé'é luu káa ñoó kúu ɬa ñoó. Kúu n̄i naá ini na, ta n̄i yu'ú na tá n̄i xini na ña n̄i nduᵛa'a ra.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Pedro noó ñayuu kuá'a ñó'o ñoó sa'a Jesús

¹¹Ta n̄i tiin toon ɬa n̄i nduᵛa'a sa'a ñoó Pedro x̄í'ín Juan. Ta n̄i naá iní ndidaá kúu ñayuu ñoó taxí tá'an na ve'i na kande'é ñaá ná noó kúu corredor naní Salomón. ¹²Tá n̄i xini Pedro ñayuu ñoó, dá n̄i kaa na x̄í'ín ná:

—Na Israel, ¿ndiva'a naá téi iní ndo? Ta, ¿ndiva'a nde'é ndó ndu'u? ¿Á ká'an ndó ña x̄í'ín nde'e mií ndu'u n̄i nduᵛa'a ɬa yó'o? O, ¿á ká'an ndó ña sa'a ña kúu ndú ñayuu va'a noó Ndios, sa'a ñoo n̄i nduᵛa'a ndu ra? ¹³Mií Ndios, na n̄i sa ndaño'o tatá sá'ano yo Abraham x̄í'ín Isaac x̄í'ín Jacob tá sa na'a, noón kúu na n̄i ndane'e dikó Jesús, na kúu de'e na. Noón kúu na n̄i nak̄i'o ndó noó ndá'a ɬa né'e choon. Dá n̄i kuñó'ó ndó na tá n̄i ka'an ɬa né'e choon naní Pilato dáyaá ñaá rá. ¹⁴Ta ndo'ó kúu na n̄i kuñó'ó na kúu na i'í x̄í'ín na ndaa. Di'a n̄i x̄ika ndo ña yaá iin ɬa sa'ání ndii. ¹⁵Ta n̄i sa'ání ndo Jesús, na x̄i'o ña kataki chíchí yó. Tído n̄i n̄ataki va na n̄i kee Ndios. Ta ndu'u kúu na x̄i'o ndaa kuendá ña k̄i'o dión n̄i kuu. ¹⁶Ch̄i sa'a ña kándéé iní ndu Jesús, sa'a ñoo n̄i nduᵛa'a ɬa yó'o, tá'an ra nde'é ndó, ta ná'a ndó. Ch̄i x̄í'ín kuꝯ mií Jesús, ta x̄í'ín ña kándéé iní ndu'u na n̄i kedaá x̄í'ín ɬa yó'o, dá n̄i nduᵛa'a ra, ta n̄i xini x̄í'ín noó ndidaá ndó ña dión n̄i kuu.

17Ta viti ndo'ó, na ñoo mií, sa ná'á véi ña sa'á ña ko ná'á ndó ndá yoo kúú ná, sa'á ñoó ni kee ndó dión xí'ín ná. Ta dión ta'ani ni ndo'o ta né'e choon noo ndo. 18Tído ni daxinkoo ndi'i Ndios ña ni ka'an ndidaá profeta na kee na. Chi ni ka'an na ña ndo'o naní nío Cristo, na dákaki ñayuu. 19Ta viti nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó. Ta nandió kuéi ndó noo Ndios, dá ná dándóo na kuachi ndo, dá ná ki'o sato'o yo Ndios ña ná koo va'a ini ndo. 20Ta tanda'á tuku na Jesucristo kii na, dá chi ki'o dión ni chikaa ini na kee na nda mií sa'a.

21Tído miían kánian koo Jesucristo noo ió Ndios chí induú nda ná ndeyíko Ndios ndidaá kúú ña'a, chi ki'o dión ni kaa Ndios kee na, kaá profeta na nda mií sa'a. 22Dá chi di'a ni kaa Moisés xí'ín na sá'ano ve'á ni sa ndei sa ná'á: “Ndios, na kúú sato'o yo, ki'o na ña kana iin profeta tein na ñoo yo, ta kee na táto'on kée yu'u. Ta kandisa ndó ndidaá kúú to'on ka'an na. 23Dá chi taó xóo va Ndios ndidaá kúú ñayuu ko xín kueídó'o noo ka'an profeta yó'o.” Dión ni kaa Moisés.

24Ta ndidaá kúú profeta ni sa ndei nda tiempo Samuel, ta nda tiempo viti ni ka'an ta'ani na sa'a ndidaá ña'a kúú viti. 25Ta ndo'ó kúú na kánian natiin ndidaá kúú ña va'a ni ka'an profeta sa'a, ta natiin ta'ani ndó ndidaá kúú ña va'a ni kandoo Ndios kee na xí'ín na sá'ano ve'á. Dá chi di'a ni kaa Ndios xí'ín Abraham: “Ndidaá kúú ñayuu ndéi ñayuu ní'i ña va'a sa'a iin na kana tein na ve'ón”, kaá Ndios xí'ín ná.

26Sa'á ñoó tá ni danátaki Ndios de'e na, ni tanda'á ñaá ná dinño'ó noo mií ndó, dá ni'i ndo ña va'a noo Ndios, dá kían dankoo iin rá iin ndó ña kini kée ndó —kaa Pedro.

Di'a ni kuu tá ni ka'an Pedro xí'ín ta né'e choon ña iin tó'on Jesús kúú na dákaki ñaá

4 1Ndíta ii vá ná ká'an na xí'ín ñayuu ñoo, kúú ni kasáa ta duti, xí'ín ta sa'ándá choon noo ra ndaá ve'e ño'o ñoo, xí'ín ta saduceo. 2Ta káryíí rá xí'ín Pedro xí'ín Juan chi dána'a na noo ñayuu ñoo ña sa'á ña ni nataki Jesús, sa'á ñoo nataki ta'ani ñayuu ni xi'i. 3Dá ni tiin ñaá rá né'e ra ni sa'an ra ni sadi ra ve'e kaa. Ñoo ni sa ño'o na nda ni tuu noo iin ka kuu, chi sa ni ini va kían. 4Tído kuá'á nda'o ñayuu ni seídó'o to'on ni daná'a Pedro sa'a Jesús, ta kúú ni kandisa naan. Sa'á ñoo ni ndukua'a cháá ka ñayuu kúú kuendá Jesús, ta ni kasandaá na kúú ná táto'on o'on mil ta.

5Tá ni tuu noo iin ka kuu ñoo, dá ni nataka ta né'e choon noo na Israel ñoo Jerusalén, xí'ín ta sá'ano, xí'ín ta dána'a ley, 6xí'ín ta duti kúú noo naní Anás, xí'ín Caifas, xí'ín Juan, xí'ín Alejandro, xí'ín dao tá'an ta duti ñoo. 7Dá ni sa'an ra ni taó rá Pedro xí'ín Juan ve'e kaa, ta ndáka ñaá rá ni sa'a ra ni chikata ra me'í noo ndéi ta né'e choon ñoo. Dá ni ndato'on ñaá rá, ta kaá ra:

—¿Ndá choon né'e ndo'ó ña ndúva'a ndó na kú'u? ¿Ndá kuu ni ka'an ndo, dá ni kee ndó ña yó'o?

8Kúú ni nakutí Pedro xí'ín Espiritu ii Ndios, dá ni kaa na:

—Mií ní, na né'e choon ñoo yó'o, xí'ín mií ní, na sá'ano ñoo Israel,

9mií ní kúú nà ndátó'ón ndu'u sà'á ñà vạ'a nị kee ndu xí'ín tạ nị sạ kú'u yó'o, xí'ín sa'a ndi nị kuu nị ndu'vạ'a ra. **10**Sạ'á ñoó kana'á ní, xí'ín ndidaá kúú nà ñoo Israel ñà xí'ín kuu Jesucristo, nà ñoo Nazaret, nà nị chịrkaa ní ndịka cruz, nà nị danátaki Ndios, ñoon vá kúú nà nị kedaá, dá nị ndu'vạ'a tạ ín noo ní yó'o. **11**Ta Jesús kúú tát'ón kị'o iin yuu, ta nị kañó'ó ñàá ndo'ó tát'ón kị'o kée tạ kava'a ve'e. Tído nị kasandaá nà kakuu na yuú tito. **12**Ta koó kạ iin kạ nà kándéé dákaki yó, dá chị kọ ní xí'o Ndios choon noo ni iin kạ nà ió ñayuu yó'o ñà dákaki na yó —kaá Pedro xí'ín rá.

Di'a nị kuu tá nị sa'anda rạ choon noo Pedro xí'ín Juan ñà ọ kánoo kạ nà dána'a nà sa'a Jesús

13Tá nị xini tạ né'e choon ñoo ñà kọ yu'ú Pedro xí'ín Juan ka'an nà sa'a Jesús, kúú nị naá iní rạ, chị ná'á rá ñà kúú ná tạ kọ ní dakuá'a, ta kúú ná tạ oon. Ta nị ñakoni ñàá rá ñà nị sạ xionoo na xí'ín Jesús. **14**Ta nị xini ta'ani ra ñà iin ndichi tạ nị ndu'vạ'a ñoo noo rá, sạ'á ñoó kọ ní kúú ta'on ketó'ón ñàá rá. **15**Dá nị sa'anda rạ choon ñà ná keta tóo Pedro xí'ín Juan sạ vé'e. Dá nị kasá'á ndátó'ón kue'é rạ ndéi ra, **16**ta kaá rạ:

—¿Ndí koo kee yó xí'ín tạ ñoo viti? Chị miífan ndaạ ndisa nị kee ra iin ñà'a ndato, ta ndidaá kúú ñayuu ndéi ñoo Jerusalén yó'o ná'á ñà dión nị kee ra. Ta ọ kúú ta'on kaa yọ ñà kọ kían ñà ndaạ. **17**Sạ'á ñoó ná dáyuu'ú yọ rá, dá ná dá'a kạ ni kanoo ra kast'ón ra xí'ín ñayuu sa'a Jesús, dá kían ná ọ náka'ani

cháá kạ to'on sa'a Jesús noó ñayuu ñoo yọ —kaá rạ.

18Dá nị kana ñàá rá. Dá nị sa'anda rạ choon noo ná ñà ná dá'a kạ ní ka'an nà, ta dána'a nà sa'a Jesús.

19Dá nị kaa Pedro xí'ín Juan xí'ín rá:

—Taó kuendá vạ'a ní, á ñà vạ'a kían noo Ndios ñà kueídó'o cháá kạ ndu'u noo ká'an mií ní ọ duú noo ká'an Ndios. **20**Chị ọ kúú ta'on dánkoo ndu'u ñà ka'an ndu sạ'á ñà nị xini ndu, xí'ín sạ'á ñà nị seídó'o ndu.

21Tá nị ndi'i nị kee ra tạ dáyuu'ú ñàá rá, dá nị dayáá ñàá rá, dá chị kọ ní ni'í rá nda sa'a dándó'o ra níó ná, chị ndidaá kúú nà ñoo ñoo kéká'ano na Ndios sạ'á ñà ndato nị kee na.

22Tạ nị sạ kú'u sa'a ñoo, uu diko cháá kạ kua ió rạ tá nị ndu'vạ'a ra nị kee Ndios.

Di'a kua'an ñà nị xika nà kúú kuendá Jesús noo Ndios

23Tá nị ndi'i nị dayáá ñàá rá, dá nị sa'an nà noo ndéi dao kạ nà kúú kuendá Jesús. Ta nị ñakani na xí'ín ná ndidaá kúú ñà'a nị ka'an tạ dutị saku'a'ạ xí'ín tạ sạ'ano. **24**Tá nị kandaạ ini nà to'on nị kaa tạ né'e choon ñoo, kúú ndidaá kúú ná nị kasá'á ká'an xí'ín Ndios, ta kaá nà:

—Sato'o ndu Ndios, mií ní kúú nà ká'ano. Mií ní kúú nà nị kava'a induu xí'ín noñó'o xí'ín tạño'o, xí'ín ndidaá kúú ñà'a ió noqán. **25**Ta xí'ín yú'u David, nà sạ kechóon noo ní, nị ka'an ní dí'a:

¿Ndivạ'a nị nduto'ndó téi ñayuu ndéi ñayuu yó'o?

Ta, ¿ndivạ'a nákanini nị kee na ñà kọ chón?

26 Chi ni nditúti ta kúu rey dándáki ñayúú yó'o, xí'ín ta né'e choon, dá naá ra xí'ín Ndios, na kúu sato'o yo, xí'ín Cristo, na dákaiki ñaa.

27 Ta miían ndaa dión ni kuu ñoo yó'o viti, chi ni ñaki'in tá'an Herodes xí'ín Poncio Pilato, xí'ín ta tukú, xí'ín na Israel. Dá ni ndakuei na ni naá na xí'ín de'e ii ní Jesús, na ni kaa ní. **28** Dá chi k'i'o dión ni chikaa ini mií ní koo nda mií sa'a, ta dión ni kee ní. **29** Sa'a'á ñoó, sato'o ndu Ndios, sa ná'a ní ña ká'an ta né'e choon kendava'a ra xí'ín ndu'u. Sa'a'á ñoó kee ní ña maní k'i'o ní ndée ndu'u, na kúu na kéchóon noo ní, dá ná o yu'ú ndu'u ka'an ndu sa'a to'on ní. **30** Ta xí'ín ndá'a mií ní nduva'a ní na kú'u. Ta kee ní ña'a ná'ano xí'ín ña'a ndato xí'ín kuu de'e ii ní Jesús.

31 Tá ni ndi'i ni ka'an na xí'ín Ndios, ta kúu ni taan noo ndéi na ñoó. Ta kúu ndidaá ná ni ñakutí xí'ín Espiritu ii Ndios. Ta ko ní yu'ú na ka'an na sa'a to'on va'a Ndios.

Iin tó'on vá ni sa kuu ñaxintóni ndidaá na kúu kuendá Jesús

32 Iin tó'on vá ni sa kuu ñaxintóni ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús, ta iin tó'on ni sa kuu ní'o ná. Ta ni iin tó'on ná ko ká'an ña ña'a mií ná kían kómí ná, chi ña'a ndi'i va na kían, kaá na. **33** Ta xí'ín ndée xí'o Ndios ni ñaná'a na kúu apóstol noo ñayuu, chi xí'o ndaa na kuendá ña miían ndaa kuiti ni ñataki sato'o yo Jesús. Ta ku'a'á nda'o ña maní sa chindee Ndios ndidaá na kúu kuendá Jesús, **34** sa'a'á ñoó ni iin tó'on

ta'on ña'a ko ní sa kamaní noo ni iin na. Dá chi ndidaá kúu na ió ñó'o, xí'ín na ió ve'e ni sa dikó ñaan, ta né'e na di'ón ni ni'i ná sa'an ni saa na, **35** ta ni xí'o naan noo apóstol, dá ni xí'o na cháá cháá di'ón ñoo noo iin rá iin ñayuu táto'on k'i'o xínñó'o ñaan.

36 Ta dión ta'ani ni kee iin ta naní José, tá'an ra ni chinaní na kúu apóstol Bernabé. Kuu yó'o kóni kaa ta xí'o tandeé iní. Ta ta yó'o kúu iin ta ni kii tein na ve'e Leví. Ta kúu rá ta kuendá Chipre. **37** Chi ni dikó rá iin ñó'o kómí rá. Dá né'e ra di'ón ñoo ni saa ra ni xí'o raan noo na kúu apóstol ñoo.

Di'a ni ndo'o iin ta naní Ananías xí'ín ñadi'i ra naní Safira

5 **1** Tído ni sa ió iin ta sa naní Ananías, ta ñadi'i ra ni sa naní Safira. Ta na yó'o ni dikó iin tá'í ñó'o ná. **2** Dá ni taó xóo ra cháá di'ón noo ña ni ni'i rá sa'a ñó'o rá. Ta ná'a ñadi'i ra ña dión ni kee ra. Ta ni xí'o ra sava'a di'ón ni kandoo ñoo noo apóstol. Ta ni kaa ra ña k'i'o dión kúu vá di'ón ni ni'i rá sa'a ñó'o rá. **3** Dá ni kaa Pedro xí'ín rá:

—Ananías, ¿ndiva'a ni sonó ní ni ku'u ña u'u ini ní'o ní, dá ka'an to'on ní noo na kúu Espiritu ii Ndios? Chi ni taó xóo ní cháá di'ón noo ña ni ni'i ní sa'a ñó'o ní. **4** Ña'a mií vá ní ni sa kuu ñó'o ñoo. Dá tá ni ndi'i ni dikó ñaan, ¿á ko ná'a ta'on ní ña kuu va kee ní xí'ín di'ón ñoo ndi k'i'o ká'an mií ní kee ní xí'an? Ta, ¿ndiva'a ni ñakani ini ní ka'an to'on ní? Chi ko ní ká'an to'on ta'on ní noo ta, noo Ndios vá ni ka'an to'on ní.

5Tá n̄i seido'o Ananías to'on yó'o, kúu n̄i kankao va ra n̄i xi'i r̄a. Ta ndidaá kúu ñayuu n̄i yu'ú nda'o tá n̄i ni'i tó'on na ña dión n̄i ndo'o ra.

6Dá n̄i kasáa dao takuáchí yíi. Dá n̄i chituu xi yiki koño r̄a xí'ín iin dá'on. Dá né'e ñaá xí n̄i sa'an xi n̄i dandúxi xi.

7Tá n̄i ya'a tát'o'on oni hora, dá n̄i kasáa ñadi'í Ananías. Ta ko xini ta'an vaán ndí kían n̄i ndo'o yíian.

8Dá n̄i ndatón ñaá Pedro:

—Ka'an ndaa ní xí'ín yu'u. ¿Á tát'o'on k̄i'o kaá ndo n̄i dikó ndó ñó'o ñoó, á k̄i'o dión n̄i dikó ndoan?

Dá n̄i kaaan:

—Jaan. Miían ndaa dión vá n̄i dikó ndúan.

9Dá n̄i kaa Pedro xí'án:

—¿Ndiva'a iin nóo n̄i ndatón ndó ña korndodó ndó n̄a kúu Espiritu sato'o yo Ndios? Yé'é kaa vei takuáchí n̄i sa'an n̄i dandúxi yíi ní. Ta vití'ón kane'e ta'ani xi mií ní ko'on xi.

10Ta kúu vití'ón vá n̄i kankao ñá'a ñoó noo sá'a Pedro, kúu n̄i xi'i vaán. Tá n̄i ndu'u takuáchí ñoó, ta kúu sa n̄i xi'i vaán. Dá n̄i taó ñaá xí né'e xi n̄i sa'an xi n̄i dandúxi xi diin noo nákaa yiki koño yíian ñoó. **11**Ta kúu n̄i yu'ú nda'o ndidaá kúu n̄a kúu kuendá Jesús xí'ín dao ka ñayuu tá n̄i ni'i tó'on na ña dión n̄i ndo'o Ananías xí'ín ñadi'í r̄a.

Kua'á nda'o ña'a ná'ano xí'ín ña ndato n̄i kee n̄a kúu apóstol

12Ta n̄i kee apóstol ña'a ná'ano xí'ín ña'a ndato noo n̄a ñoo ñoó. Ta ndéi túti n̄a kúu kuendá Jesús yé'é corredor naní Salomón. **13**Ta ko ní xí'o ndeé iní dao ka ñayuu ndu'u na

naki'in tá'an na xí'ín n̄a kúu kuendá Jesús, tído va'a nda'o ká'an n̄a ñoo ñoó sa'a ná. **14**Ta kúu kua'á nda'o ta xí'ín n̄a ña'a n̄i kandisa to'on va'a n̄i daná'a apóstol ñoó, sa'a ñoó n̄i ndukua'a cháa ka n̄a kúu kuendá sato'o yo Jesús. **15**Ta n̄i taó ñayuu ndéi ñoo ñoó n̄a kú'u sata vé'e, ta n̄i chinóo ñaá ná noo iin xito, o noo iin yúu. Dá n̄i chindei ñaá ná íchi noo ya'a Pedro, dá va'ará konda'i óon na ná ya'a sata n̄a kú'u ñoó, dá ná nduva'a na. **16**Ta kúu kua'á n̄a ndéi ñoo yati ñoó vei na ñoo Jerusalén, ta né'e na n̄a kú'u vei na xí'ín n̄a ndó'o naní nio kée espíritu kini. Ta kúu ndidaá vá ná n̄i nduva'a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i taán ta né'e choon n̄a kúu apóstol ve'e kaa

17Dá n̄i ndakuei ta duti kúu noo xí'ín ta kí'in tá'an xí'ín rá, tá'an r̄a kúu ta saduceo, chi n̄i nakuti rá xí'ín ña u'u ini r̄a. **18**Kúu n̄i tiin ra n̄a kúu apóstol, dá n̄i sa'an r̄a n̄i sadi ñaá rá ve'e kaa. **19**Tído n̄i kasáa iin ángel n̄i kii noo sato'o yo Ndios sakuaá dáá ñoó noo ñó'o na ve'e kaa. Dá n̄i sonó ná yé'án. Dá n̄i taó ñaá ná. Dá n̄i kaa ángel ñoó xí'ín ná:

20—Kua'án ndo, ta nakuija ndó noo kúu yé'é ño'o ká'ano. Ta kast'o'on ndó xí'ín ñayuu ndéi ñoó sa'a to'on, ña xí'o ña kataki chíchi ná.

21Tá n̄i ndi'i n̄i seido'o na ña n̄i ka'an ángel ñoó, dá n̄i kee na kua'an n̄a. Tá n̄i tuu noo iin ka kuu, dá n̄i ku'u na yé'é ño'o ká'ano. Dá n̄i kasá'a ná dána'a n̄a to'on Ndios.

Dá n̄i nataka tuku ta duti kúu noo xí'ín ndidaá ka ni ta kí'in tá'an

xí'ín rá. Dá nì nàkana ra ndidaá t̄a né'e choon xí'ín ndidaá t̄a sá'ano ndéi Israel, ta nì kee ra iin junta ká'ano. Dá nì sa'anda r̄a choon ña ná ko'on soldado taó rá apóstol ñó'o ve'e k̄a kasā r̄a, ká'án rá. **22**Tído, tá nì saa r̄a yé'é k̄a ñoo nì s̄a nde'é rá, ta kúú k̄o k̄a apóstol ñoo ñó'o ñoo. Dá nì nandíó kuéi ra kua'an r̄a kast̄o'on ra xí'ín t̄a né'e choon. **23**Tá nì saa r̄a, dá nì kaa ra:

—Tá nì saa ndu yé'é k̄a, kúú ndadí toon vaan. Ta kúú ndíta soldado yé'é k̄a ñoo ndaá r̄a. Tído, tá nì sonó ndú yé'án, ni iin tó'on k̄a t̄a k̄o ñó'o inian —kaá r̄a.

24Tá nì seido'o t̄a duti kúú noó, xí'ín t̄a sa'ándá choon noó t̄a ndaa yé'é ño'o, xí'ín t̄a duti saku'a'a, kúú nì kasá'á nákani ini ra: “¿Ndeí ndi'i ví ña nì kuu di'a viti?” **25**Kúú nì kasáa va iin t̄a. Dá nì kaa r̄a xí'ín rá:

—Tá'an t̄a nì sadi ndo ve'e k̄a ñoo, yé'é ño'o ká'ano va ndíta roón dána'a r̄a noó ña ñoo yo —kaá r̄a.

26Dá nì sa'an t̄a sa'ándá choon noó t̄a ndaa yé'é ño'o ñoo xí'ín r̄a ñó'o t̄ixi ndá'a rá nì s̄a ki'in ra apóstol ñoo. Tído k̄o ní kéndava'a ta'on ra xí'ín ná, ch̄i yu'ú r̄a ña chiyúú ñaa ñayuu ndéi seídó'o ñaa ñoo. **27**Dá ndáka ñaa rá nì saa r̄a ve'e noó nì nataka ndidaá r̄a kómí choon ná'ano ñoo, dá nì nakí'o ñaa rá noó rá. Dá nì ndato'ón ñaa t̄a duti mií noó, **28**ta kaá r̄a:

—¿Á k̄o ní sa'ándá ta'on ndu choon noó ndo ña ná dá'a k̄a ni kanoo ndó dána'a ndo s̄a'á t̄a ñoo? Tído viti iin ní kúú ñoo Jerusalén yó'o nì naka'ani ña dána'a ndo. Ta chínóo kuachi ndo ndu'u ña nì sa'ání ndú t̄a ñoo —kaá r̄a.

29Dá nì nandíó né'e Pedro xí'ín dao k̄a apóstol ñoo to'on noó rá, ta kaá na xí'ín rá:

—Káni cháá k̄aan kueídó'o ndu choon sa'ándá Ndios, ndi'i, dá kee ndu choon sa'ándá t̄a. **30**Tatá Ndios, na nì s̄a ndaño'o na sá'ano ve'á, noón kúú na nì danátaki Jesús, na nì sa'ání ndo'ó tá nì ch̄irkaa ndó na ndika iin yíto. **31**Ta na yó'o kúú na nì ch̄indaya'i mií Ndios, ch̄i nì ch̄ik̄oo ñaa ná xoo ku'á na. Ta nì ndee ñaa ná na kómí choon sata ñayuu, ta nì ndee ta'ani ñaa ná na dák̄aki ñaa. Dión, dá ná nandikó ini na Israel s̄a'á kuachi kée na, dá ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. **32**Ta ndu'u kúú na xí'o ndaa kuendá sa'a ndidaá ña yó'o. Ta na kúú Espiritu ii, na xí'o Ndios noó na seídó'o ñaa, noón ta'ani kúú na xí'o ndaa kuendá ña dión kíán —kaá na.

Di'a kua'an ña nì ka'an iin t̄a naní Gamaliel

33Tá nì seido'o ra to'on yó'o, kúú nì karyíi nda'o ra. Dá nì ka'án rá ka'ání ñaa rá. **34**Dá nì ndaku'ín ndichi iin t̄a fariseo né'e choon naní Gamaliel, ta kúú rá iin t̄a dána'a ley. Ta t̄a ndáya'i nda'o kúú rá noo ndidaá na ñoo ñoo. Dá nì sa'anda r̄a choon ña ná taó tóo ra apóstol ñoo sata vé'e.

35Tá nì ndi'i, dá nì kaa r̄a xí'ín dao k̄a t̄a né'e choon ñoo:

—Ndo'ó, t̄a ñoo Israel, ka'i va'a ini ndo á va'a ni ká'án ndó kee ndó dión xí'ín t̄a ñoo. **36**Dá ch̄i tá sata cháá, dá nì ndaku'ín iin t̄a naní Teudas. Ta nì ch̄indaya'i ra mií rá, ta táto'on komi ciento kúú t̄a nì s̄a ndita xí'ín rá. Tído nì sa'ání vá ñaa

ná. Ta nì xitá noo ndidaá kúú taa nì sà ndita xí'ín rá. Ta kúú nì naá vá noo rá. ³⁷Tá nì ndi'i, dá nì ndakufín iin taa Galilea naní Judas tein kuu nì nachikodó nà ñoo yò kuu ná noo tuti taa né'e choon. Ta kúú kua'a ta'ani taa ñoo yò nì sà kí'ín tá'an xí'ín rá. Tído nì sa'ání ta'ani ñaá ná. Ta kúú ndidaá taa sà ndita xí'ín rá nì xitá noo kua'an. ³⁸Sa'á ñoó ká'ín xí'ín ndó, o sà dáta'an ká ndo taa káa, ta dáyaá ndo rá. Chì tá choon kée ra kúú ña'a taa o tá kíán to'on ká'an taa oon, dá kíán naá vá nooán. ³⁹Tído tá kíán ña'a Ndios, dá kíán o kúu ta'on dánaá ndoán. Kaon koo ndó, chì oon ni ví naá ndo xí'ín Ndios —kaá Gamaliel ñoó.

⁴⁰Ta kúú nì nata'an va ini ra to'on nì ka'an Gamaliel ñoó. Dá nì kana tuku ra apóstol ñoó. Dá tá nì ndi'i nì kani ra sata ná xí'ín chirrión, dá nì sa'anda ra choon noo ná ña ná dá'a ká ni ka'an nà sa'a Jesús. Dá ví nì dayáá ñaá rá kua'an nà.

⁴¹Dá nì kankuei na noo tã né'e choon kua'an nà. Tído kádij nda'o ini nà, chì nì sonó Ndios ña nì ndo'o níó ná sa'a Jesús. ⁴²Ta ndidaá kuu ñó'o na dána'a nà ini ve'e ño'o ká'ano, xí'ín iin rá iin ve'e ñayuu, ta kò ní dánkoo ta'on na ña dána'a nà sa'a Jesucristo.

Di'a nì kuu tá nì kaxi nà kúú kuendá Jesús usá taa ña kane'e ra iin choon ká'ano

6 ¹Ta tiempo daá ñóó ndúkua'a ká nà kúú kuendá Jesús kua'an nà. Kúú nì kasá'a nà ká'an yú'u griego ká'an kuáchi nà xí'ín nà ká'an yú'u hebreo. Chì kaá nà ña kò xí'o ndúsá'ano na ña'a kasá'an nà

kuáan ká'an yú'u griego táto'on kí'o kánian ni'i ná iin rá iin kuu kuu.

²Ta ndin uxí uu apóstol ñoó nì nditútí ndidaá kúú nà kúú kuendá Jesús. Dá nì kaa nà xí'ín ná:

—Kò vá'a ta'on ña kíán chituu tóo ndu'u ña dána'a ndu to'on va'a Ndios, dá nono ndú ña kíán dasá ndú ña'a kasá'an ñayuu. ³Sa'á ñoó, ñani, va'a cháá ká ña ná kaxi ndó usá taa tein míí ndó xaán, ta ná kakuu ra taa ndíta ndaa xí'ín Ndios noo ñayuu, taa nì nakutí xí'ín Espíritu ij Ndios, taa nì nakutí ta'ani xí'ín ña ndíchi. Dá kí'o ndu choon yó'o noo rá kee ra, ⁴dá kíán ná o kátuu ndu ña ká'an ndu xí'ín Ndios, ta ni ña dána'a ndu'u to'on na —kaá apóstol.

⁵Ta kúú ndidaá vá ñayuu ñoó nì nata'an ini ña dión koo. Dá nì kaxi na iin taa naní Esteban, chì kándéé ká'ano iní nà Ndios, ta nì nakutí níó ná xí'ín Espíritu ij. Ta nì kaxi ta'ani na Felipe, xí'ín Prócoro, xí'ín Nicanor, xí'ín Timón, xí'ín Parmenas, xí'ín Nicolás, taa ñoo Antioquía, taa sà kándisa táto'on kándisa nà ndéi Israel. ⁶Dá ndáka na ndin usá taa ñoó nì saá nà noo apóstol. Dá nì chikodó ná ndá'a ná diní ná. Dá nì xiká nà ña maní noo Ndios sa'a ndin usá taa ñoó.

⁷Ta kúú nì naka'ani cháá ká to'on va'a sa'a sato'o yò Jesús, sa'á ñoó nì ndukua'a nà kúú kuendá Jesús ñoo Jerusalén. Ta kúú kua'a ta'ani tã dutí nì kasá'a kándisa ña ndaa sa'a Jesús.

Di'a nì kuu tá nì tiin dao taa Esteban ndáka ra kua'an ra noo tã né'e choon

⁸Kua'a ña maní nì kee Ndios xí'ín Esteban, ta nì nakutí ná xí'ín ndéé

Ndios, sa'á ñoó ni sa kandeé ná sa kee na kua'á nda'o ña ná'ano xí'ín ña ndato tein ñayuu ndéi ñoo ñoo. ⁹Ta kúú ni ndakuei dao taa ño'o ve'e noo ná'taka na Israel, ña ká'an xí'ín ná, ve'e na ko ño'o ka tixi ndá'a iin sato'o, ta ni ndakuei ta'ani dao ra ñoo Cirene, xí'ín ra ñoo Alejandría, xí'ín ra kuendá Cilicia, xí'ín ra kuendá Asia. Dá ni kasá'á rá ndátó'ón kuáchí ra xí'ín Esteban. ¹⁰Tído ko ní kándeé ta'on ra dátúú rá noo ká'an na, chí kómí ná ña ndichí kée Espíritu iñ Ndios.

¹¹Dá ni chiya'i ra dao taa ña ná ka'an ra ña ni seídó'o ra ká'an ndava'a Esteban sa'a Moisés, xí'ín sa'a Ndios. ¹²Ta dión ni kee ra, dá ni nakuina vaq na ñoo xí'ín ndidaá ta sá'ano, xí'ín ndidaá ta dána'a ley. Dá ni natuu ra ni tiin ra Esteban. Dá ndáka ñaá rá ni saq ra noó ta né'e choon. ¹³Dá ni chikata ra taa ká'an to'ón sa'a Esteban, dá kaa ra:

—Taa yó'o kúú ra ko sá tuu ta'on ra ña ká'an ndava'a ra sa'a ve'e ño'o iñ yo, xí'ín sa'a ley Moisés. ¹⁴Chí ni seídó'o ndu'u ká'an ra sa'a Jesús, ra ñoo Nazaret, ña roón kúú ra ko'on nakani ndi'i ve'e ño'o ká'ano yó, ta nadaon ra ña ni dankoo Moisés keeá —kaá ra.

¹⁵Ta ndidaá taa ndéi noó tá'anda choon ñoo, tá ni sa nde'é rá noo Esteban, ta kúú ni xini ra ña ndato nda'o noo ná táto'on ndato noo iin ángel.

Di'a kua'an ña ni ka'an Esteban xí'ín ta né'e choon

7 ¹Dá ni ndato'ón ñaá ta duti mií noó:

—¿Á ña ndaa kúú ña ká'an taa kaa sa'on?

²Dá ni kaa Esteban xí'ín rá:

—Kueídó'o ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó, ñani, ndo'ó, ta sá'ano viti. Na ndato nda'o kúú Ndios, ta ni na'a na mií ná noo tatá sá'ano yo Abraham tá ni sa io na chí nación naní Mesopotamia, tá ko ñá'a ko'on na koo na ñoo naní Harán. ³Dá ni kaa Ndios xí'ín ná: “Dánkoo ñoo noo ióon xaan, ta dánkoo ndidaá kúú tá'ón. Ta kua'án kooón noñó'o ko'in na'i nooon.”

⁴Dá ni keta na noñó'o na Caldea kua'an na. Dá ni sa'an na ni sa io na ñoo naní Harán. Ta ñoo ni xi'i tatá na. Dá ndáka ñaá Ndios ni saq na noñó'o yó'o noo ndéi yó viti. ⁵Tído ni lú'u ta'on ño'o yó'o ko ní xí'o Ndios ni'i ná, ni noo kuein sa'a ná. Tído ni ka'an Ndios ña ki'o naan noo mií ná xí'ín noó de'e na, xí'ín noó de'e ñání na, va'ará ko ñá'a kandeí de'e Abraham tiempo daá ñoo. ⁶Ta ni ka'an ta'ani Ndios ña de'e ñání na xí'ín de'e díko na kakuu na tukú kandeí nda'í iin ka ñoo. Ta kaño'o na tixi ndá'a na ñoo ñoo, ta kendava'a na xí'ín ná noo komi ciento kua. ⁷Ta ni kaa ta'ani Ndios di'a: “Ta yu'u kúú na keyíko sa'á na ñoo, na kendúsa xí'ín ñayuuí ña kechóon na noo ná. Tá ni ndi'i, dá kankuei ñayuuí kii na kandeí na noñó'o yó'o, ta yó'o kandaño'o na yu'u.”

⁸Tá ni ndi'i, dá ni kandoo Ndios xí'ín Abraham ña ta'anda ñi'i ná xí'ín ndidaá de'e na, ta ñoo kían ná'a ña ni xi'o Ndios to'on na noo ná. Sa'á ñoo, tá ni sa io de'e Abraham ni sa naní Isaac, dá ni sa'anda na ñi'i xí tá ni xino xi ona kuu. Dá tá ni sa io de'e Isaac ni sa naní Jacob, dá ni

sa'anda ta'ani na ñĩ xí. Ta dión ta'ani nì kee Jacob xí'ín ndin uxì uú de'e yíí nà, tá'an nà nì sà kuu ndin uxì uú tatá sá'ano yò.

⁹Tído sa'á ñà u'u ini tatá sá'ano yò, sa'á ñòó nì dikhó ná ñani ló'o na José noó ɬa Egipto. Tído nì sà io va Ndios xí'ín José, ¹⁰ta nì chindeé ñáá ná noó iin rá iin ɬandó'ó nì sà ndo'o na. Ta nì kemáni ñáá ná, ta nì xí'o na ñaxintóni ndichí noó ná tá nì sà iin na noó Faraón, ɬà kúú rey Egipto. Dá nì xí'o ra choon ká'ano noó ná ñà dándáki na Egipto, xí'ín ve'e mií rey ñóó.

¹¹Dá nì kasáa tama iin ní kúú kuendá Egipto xí'ín Canaán. Ta nì ndo'o nda'o níó ndidaá ñayuu. Sa'á ñòó kò ní nì'í nà sá'ano ve'e yó ñà keí ná. ¹²Tá nì nì'í tó'on Jacob ñà ió tirió chí Egipto di'a, dá nì ɬanda'á ná de'e na, nà sà kuu tatá sá'ano yò, nì sa'an nà Egipto. Ta ñà yó'o nì sà kuu ta'ándá mií noó nì sa'an nà.

¹³Dá tá nì sa'an nà ta'ándá kúú uú, nda daá, dá nì kasto'on José xí'ín ñani nà ndá yoo kúú ná. Dá nì kandaá ta'ani ini Faraón ndei nì kixi José, ta ndá yoo kúú nà ve'e na.

¹⁴Dá nì sa'anda José choon noó ñani nà ñà ná no'o nà nakuaka na tatá nà Jacob xí'ín ndidaá kúú nà ve'e na, dá ná kasaa nà Egipto. Ta nì sà kúú ná onì diko sa'on ñayuu.

¹⁵Ta dión nì kuu. Dá nì kasáa Jacob xí'ín ndidaá nà ve'e na kandeí na Egipto. Ta ñóó nì sà io Jacob nda noó nì xí'í nà. Ta ñóó ta'ani nì xí'í tatá sá'ano yò. ¹⁶Tído nì sa'an nà ñoo yò nì dandúxi na lásá nà iin ñoo naní Siquem ini iin káo, ñà nì xiin Abraham noó de'e iin ɬà ñoo Siquem nì sà naní Hamor.

¹⁷Dá tá sà kua'an xinkoo to'on nì xí'o Ndios noó Abraham, kúú sà nì ndukua'á nda'o nà ve'e yó ndei Egipto, ¹⁸nda rá nì kasá'á dándáki iin kà rey Egipto. Ta kò ná'á ta'on ra sa'á ñà va'a nì kee José ñoo ñóó. ¹⁹Sa'á ñòó nì kasá'á rá danda'í rā na sá'ano ve'e yó, ta nì kendava'a ra xí'ín ná, ta nì kendúsa rā xí'ín ná ñà ná kata ndava'a na de'e yíí kuálí ná, ta duú nì kaki, dá ná kuu xì.

²⁰Ta mií tein kuu dáá ñóó nì kaki Moisés. Ta nì sà kuu xi iin taleé ñóhí káa noó Ndios. Ta nì xito va ñáá nà ve'e xi onì yoo. ²¹Tído nì dakána ñáá ná tató'on nì ta'anda choon. Ta kúú mií de'e di'í Faraón nì naki'in ñáá. Ta nì dakuá'ano ñááán tató'on de'e mián. ²²Ta kúú nì dakuá'a Moisés ndidaá ñà ndichí dakuá'a nà Egipto. Ta ndichí nà xí'ín to'on ká'an nà, ta kándéé ná kée na ndá choon kúú mií vá.

²³Tá nì xinkoo Moisés uú diko kua, dá nì chikaá ini nà ko'on nà koto ni'ini na nà ñoo nà, nà Israel ndei Egipto. ²⁴Dá tá nì xini Moisés ñà kéndava'a iin rā Egipto xí'ín iin ɬà ñoo nà, dá nì chindeé ñáá ná. Kúú nì sa'ání vá ñáá ná sa'á ñà nì kendava'a ra xí'ín iin rā ñoo nà. ²⁵Chì nì ka'an ná ñà kandaá ini nà ñoo nà ñà mií Ndios kúú nà nì kaxi ñáá kua'an nà chindeé ñáá ná, dá kankuei na tixi ndá'a rā ñoo ñóó. Tído kò ní kandaá ta'on ini nà ñoo nà ñà dión kíán.

²⁶Tá nì kasandaá iin kà kuu, dá nì xini Moisés ñà ndei uú ɬa Israel naá tá'an mií rá. Dá nì ka'an ná nachindei va'a ñáá ná, chì nì kaa na xí'ín rá: “Iin ñani kúú vá ndo'ó. ¿Ndiva'a dár'u'u tá'an ndó?”, kaá

na. ²⁷Dá n_i ch_ituu taa kéndava'a xí'ín ñani ra ñoó noo ká'an Moisés. Dá n_i kaa ra xí'ín ná: “¿Ndá yoo n_i ch_ikani yo'ó kakuuón iin ta sa'ándá choon noo ndú'u o iin taa kényiko sa'á ndu'u? ²⁸¿Á kóni ta'ani yo'ó ka'ánóon yu'u tátó'on n_i keeón n_i sa'ánóon iin ta Egipto koni?”, kaá ra xí'ín ná. ²⁹Tá n_i se_ido'o Moisés ña n_i ka'an ra dión, kúu n_i xino na kua'an xiká ná nda noo naní Madián. Ta ñoó n_i sa io na n_i sa kuu na iin ta tukú. Ta ñoó ta'ani n_i sa io uu de'e na.

³⁰Dá tá n_i ya'a uu diko ka kuia, dá n_i na'a noo iin ángel tein ño'ó ita kánkuei tein iin yitó táká ló'o iin noo kúu noño'ó ichí sa'a yúku naní Sinaí. ³¹Ta kúu n_i naá vá ini Moisés tá n_i xini na ña dión kúu. Dá n_i n_atuu yati na kande'é va'a na. Ta kúu ñoó n_i se_ido'o na n_i ka'an tach_i sato'o yo Ndios: ³²“Yu'u kúu Ndios, na n_i sa ndaño'o na sá'ano ve'ón, ch_i yu'u kúu Ndios noo Abraham, ta yu'u kúu Ndios noo Isaac, ta yu'u kúu Ndios noo Jacob”, kaá Ndios xí'ín ná. Ta n_i kasá'a ndéi Moisés ña n_i yu'ú na. Ta kúu ko ní x_i'o ndeé ka iní na kande'é ná. ³³Dá n_i kaa sato'o yo Ndios xí'ín ná: “Taó ndisa ñó'o sa'on, ch_i ñó'o i_i kíán séin ni'ínón xaan. ³⁴Miían ndaa kuiti kíán xiní yu'u ña nda'í nda'o ndó'o níó ñayuu_i ndéi na Egipto. Ta miían ndaa seídó'i ña nda'í nda'o ndé'i n_i. Sa'á ñoó n_i kasáai dákakii na. Ta viti nakí_i yati cháá ka, ch_i tanda'á yu'u yo'ó ko'on ñoo Egipto”, kaá Ndios xí'ín Moisés.

³⁵Ta Moisés yó'o kúu na sa n_i kuñó'ó vá ñayuu ñoó, ch_i di'a n_i kaa na xí'ín ná: “¿Ndá yoo n_i

ch_ikani yo'ó ña kakuuón iin ta sa'ándá choon noo ndú'u o iin na kényiko sa'á ndu'u?”, kaá na. Tído mií Ndios kúu na n_i tanda'á Moisés ña kakuu na iin na sa'ándá choon, ta kakuu na iin na dáka_i ñayuu ñoó xí'ín ndá'a ángel, tá'an na n_i na'a noo tein yitó táká ló'o ñoó.

³⁶Ch_i Moisés yó'o kúu na n_i taó xóo na sá'ano ñoo yo Egipto, ch_i kua'á nda'o ña ndato xí'ín ña ná'ano n_i kee na noo na Egipto. Ta n_i sa'anda dao na taño'o naní Taño'o Kua'á. Ta sa kee ta'ani na ña ná'ano tein uu diko kuia noo kúu noño'ó ichí. ³⁷Ta mií Moisés yó'o kúu na n_i ka'an di'a xí'ín na Israel: “Ta mií sato'o yo Ndios kúu na k_i'o ña kana iin profeta tein mií ndó, dá kastó'on ná xí'ín ndó to'on n_i ka'an mií Ndios xí'ín ná, tátó'on k_i'o kée yu'u. Ta kueídó'o ndó ndidaá kúu ña ka'an na xí'ín ndó.” ³⁸Tá Moisés yó'o kúu na n_i sa káa tein na sá'ano ve'e yó noo kúu noño'ó ichí ñoó, ta n_i ndató'ón ná xí'ín ángel n_i kii noo Ndios din_i yúku naní Sinaí. Ta ñoó n_i ni'í ná to'on Ndios, ña x_i'o ña kataki yo. Dá n_i x_i'o naan noo na sá'ano ve'á, dá n_i naya'an noo yóo.

³⁹Tído ko ní xíin ta'on na sá'ano ve'á kueídó'o na ña ka'an Moisés, ta n_i kuñó'ó ñaa ná. Ta ñó'o ini na nandió kuéi na ñoo Egipto. ⁴⁰Sa'á ñoó n_i kaa na xí'ín Aarón: “Kava'a ní dao ka ndios, dá ná kandaka na yó no'o Egipto, ch_i xíni ndí kíán n_i ndo'o Moisés, tá'an na n_i taó yó Egipto, dá vei yó yó'o.” ⁴¹Dá n_i kava'a ñayuu ñoó iin yoko káa tátó'on káa iin chikerró. Dá n_i doko ná kíti ndáka na nooán, ta n_i sa ndei dii ná n_i keká'ano na yoko, ña n_i kava'a na xí'ín ndá'a mií ná.

42'Sa'á ñoó ni dayáa ndá'a ñaá Ndios, ta ni nakí'o ñaá ná noó ña kini. Sa'á ñoó ni kasá'a ná ndáño'o na tiñoo ño'o induú, chi di'a kua'an ña ni taa iin profeta sa'á ña ni ka'an Ndios:

Ndo'ó, na ndéi Israel,
 ¿á noo yú'u va ni doko ndo'ó
 kítí ndáka ndó tein uu diko
 kuiá ni sa ndei ndó noño'ó
 ichí ñoó?

43 Koo, di'a ni doko ndo rí noó
 yoko, chi ni sa ne'e ndó ve'e
 ño'o ñíi kuendá yoko naní
 Moloc
 xí'in iin ka ve'e ño'o kuendá
 yoko kúu tiñoo naní Refán.
 Ta ña yó'o kúu ña ni kava'a ndó
 xí'in ndá'a mií ndó, dá ni sa
 ndaño'o ndóan.

Ta sa'á ña ni kee ndó dión, sa'á
 ñoó tanda'á yu'u ndo'ó ko'on
 xíká cháa ka ndo o duú ñoo
 Babilonia.

Dión kaá to'on ni taa profeta.

44"Ta sa komí na sá'ano ve'e yó
 ve'e ño'o ni kava'a xí'in ñíi, tá'an ña
 ná'a ña ió Ndios xí'in ná, nani ni sa
 ndei na noño'ó ichí ñoó. Ta ve'e
 ño'o yó'o kían káa tát'o'on kí'o ni
 sa'anda Ndios choon, chi ni kava'an
 tát'o'on kí'o káa rá ió ña ni na'a
 Ndios noo Moisés diñi yúku. 45Dá ni
 ñatiin de'e na sá'ano ve'e yó ve'e
 ño'o yó'o. Ta né'e naan ni saa na
 xí'in José noño'ó na tukú. Dá ni
 kandeé ná ni keña'a na ño'o yó'o,
 chi mií Ndios ni taó ñayuu ni sa
 ndei yó'o kua'an na. Ta kí'o dión ni
 sa kíán ve'e ño'o ni kava'a xí'in ñíi
 nda tiempo ni sa dandáki rey David.

46"Ta na yó'o kúu na ni ñatiin
 kua'á ña maní noo Ndios, sa'á ñoó

ni xika na ña kían kava'a na iin
 ve'e ño'o ná noo keká'ano ñayuu
 Ndios, na ni sa ndaño'o tatá sá'ano
 yo Jacob. 47Tído rey Salomón, na
 sa kuu de'e rey David, noón kúu
 na ni kava'a iin ve'e ño'o ná.

48Tído na kómí ndidaá choon ko ió
 ta'on na ini ni iin ve'e ño'o ni
 kava'a ndá'a taa, chi iin profeta ni
 taa ña ni kaa Ndios di'a:

49 Induú va kúu noo ió yu'u
 dándákii, ta noño'ó yó'o kúu
 noo ndíta sa'í.

Sa'á ñoó, ¿ndi koo ví ve'e kava'a
 ndó koo yu'u, ká'an ndó?, kaá
 sato'o yo Ndios.

Ta, ¿ndi koo iin ve'e kava'a ndó
 noo kooi nání'i ndeéi, ká'an
 ndó?

50 ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña mií va
 yu'u kúu na ni kava'a ndidaá
 kúu ña'a ió ñayuu yó'o?

Dión kaá sato'o yo Ndios —kaá
 Esteban.

51Dá ni kaa ta'ani Esteban xí'in
 ta ñoó:

—Tído ndeé nda'o to'on ndó, ta
 káxi nda'o ní noo, ta na dó'o
 nda'o kúu ndó. Daá kuití vá ko
 kóni ndo kee ndó ña kóni Espiritu
 iñ Ndios, chi tát'o'on kí'o ni sa kee
 na sá'ano ve'e ndó, kí'o dión kée
 iñ vá ndó. 52Chi, ¿ndi káa iin
 profeta ko ní kéndava'a na sá'ano
 ve'e ndó xí'in? Ni sa'ání ná
 ndidaá profeta, na ni sa ka'an ña
 kii iin na ndaa noo Ndios. Ta
 miían ndaa ni kixi na, tído ni
 ñakí'o ñaá ndó noo ndá'a ta kini,
 ta ni sa'ání ñaá ndó. 53Ta va'ará
 ni ñatiin túu ndó ley Ndios noo
 ángel ni kii induú, tído ko ní
 seídó'o ta'on ndóan.

Di'a ni kuu tá ni xi'i Esteban

54Tá ni seido'o taa né'e choon to'on yó'o, kúu ni karyíí nda'o ra, ta ni chichi tá'an no'o ra, chi ni xido nda'o ini ra sa'á ña ni ka'an Esteban. **55**Tído ni nakutí Esteban xí'ín Espíritu ií Ndios. Ta ni sa nde'é ná chí induú. Ta ni xini na ña ndato oon ví náye'e ndaa noo ió Ndios, ta íin Jesús xoo kuá'a na. **56**Dá ni kaa Esteban:

—Kande'é ndó, chi ndé'í ña nóno induú káa. Ta na ni nduu taa ñayuu yó'o íin na xoo kuá'a tatá Ndios —kaá na.

57Ta kúu ni sadi ndidaá taa ndéi ñoo do'o ra. Ta kúu ni'í nda'o ni kasá'á káyu'ú rá. Dá ni ndao ni'ini ra ni tiin ra Esteban. **58**Dá ni taó ñaá rá nda yu'ú ñoo, dá ka'ání ñaá rá xí'ín yuu. Ta ra chínóo kuachi Esteban ni chindei ra dá'on rá noo íin tayíí naní Saulo. **59**Ta xí'ín tein kóon ñaá rá yuu, kúu ni kasá'á Esteban ká'an na xí'ín Ndios, ta kaá na:

—Tatá Jesús, naki'in va'a ní níoi.

60Dá ni sa kuíin xití ná. Ta kúu ni'í nda'o ni káyu'ú ná, ta kaá na:

—Tatá Jesús, o sa kékuendá ní kuachi yá'a taa yó'o kée ra xí'ín yu'u —kaá na.

Dá tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ví ni xi'i na.

**Di'a ni kuu tá ni kasá'á Saulo
kéndava'a ra xí'ín na kúu
kuendá Jesús**

8 **1**Ta ni nata'an va ini Saulo ñoo ña ni sa'ání rá Esteban. Ta mií kuu dáá ñoo ni kasá'á kéndava'a ñayuu xí'ín na kúu kuendá Jesús

ndéi ñoo Jerusalén. Sa'á ñoo ni xita noo ndi'i na kua'an na kande'i na dao ka ñoo ño'o chí kuendá Judea di'a xí'ín kuendá Samaria. Ta savá'a na kúu apóstol va ni kandoo ndéi ñoo Jerusalén. **2**Tído ndéi dao ka taa ndíta ndaa noo Ndios, ta roón kúu ra ni sa'an ni dandúxi Esteban. Ta nda'í ni saki ra sa'á ná. **3**Ta tein kuu dáá ñoo ni kasá'á Saulo kéndava'a ra xí'ín na kúu kuendá Jesús. Kúu ni xionoo ra tá ve'e tá ve'e taó ra taa xí'ín ñá'a, ta ño'o ñaá rá kua'an na ve'e kaa.

**Di'a ni kuu tá ni daná'a Felipe to'on
va'a Jesús chí kuendá Samaria**

4Ta ñayuu ni kankuei ñoo Jerusalén kua'an dao ka ñoo, noón kúu na ni kasá'á dána'a to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ndidaá kúu xían noo ni ki'in na kua'an na. **5**Dá ni ki'in ta'ani iin taa naní Felipe kua'an ra iin ñoo ká'ano nákaa chí kuendá Samaria di'a, ta ni kasá'á rá kásto'on ra xí'ín ñayuu sa'a Cristo, na dáka'ki ñaá. **6**Ta ni nataka kuá'á ñayuu. Ta ndino'o ini na ni seídó'o na ña ni daná'a Felipe, chi ni xini na ndidaá ña'a ndato ni kee ra. **7**Chi kuá'á nda'o ñayuu ño'o espíritu kini ni nduva'a, ta ni'í nda'o ni káyu'ú espíritu kini ñoo, dá ni kankuei ña kua'an ini na. Ta kuá'á ñayuu ni natí sa'a xí'ín na ko kuú kaka va'a ni nduva'a. **8**Sa'á ñoo ni kadii nda'o ini ñayuu ndéi ñoo.

9Ta ñoo ñoo ió ta'ani iin taa naní Simón, ta sa na'á vá xionoo ra kétadí ra xí'ín na ñoo ñoo. Ta dánda'í ra ñayuu ndéi ñoo, chi kee ra mií rá ña kúu rá iin taa ndaya'i. **10**Ta ndidaá ñayuu seídó'o va'a ña

ká'an ra, nda na kuálí cháá ka xí'ín nda na sá'ano cháá ka, ta kaá na ña mií Ndios ni xi'o choon ká'ano ñoo noo rá. ¹¹Ta kándisa ñayuu ñoo ña ká'an ra, chi sa na'á nda'o xionoo ra dándá'í ñaá rá xí'ín ña tadí kée ra. ¹²Tído tá ni daná'a Felipe noo ná to'on va'a sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, kúu ni kandisa naan, ta ni kandisa ta'ani na ña ni daná'a ra sa'a Jesucristo. Sa'a ñoo kua'á nda'o ta xí'ín ná'a ni sodó ndúta. ¹³Ta kúu ni kandisa ta'ani Simón ñoo. Dá tá ni ndi'i ni sodó ndúta rá, kúu ni kasá'á rá xionoo ra xí'ín Felipe. Ta kúu naá vá iní ra xiní ra ña ndato xí'ín ña ná'ano kée Felipe.

¹⁴Tá ni ni'i tó'on na kúu apóstol ndéi ñoo Jerusalén ña kua'á ñayuu ndéi kuendá Samaria ni kandisa to'on Ndios, dá ni tanda'á ná Pedro xí'ín Juan kua'an na ñoo. ¹⁵Dá tá ni sa na ñoo ñoo, dá ni xika na ña maní noo Ndios sa'a ñayuu ñoo, dá ná natiin na Espiritu i Ndios, ¹⁶chi ni iin tó'on ná ko ná'a natiin Espiritu i Ndios, chi ni sodó ndúta óon va na xí'ín kuu Jesús. ¹⁷Dá ni chinóo Pedro xí'ín Juan ndá'a ná diní ñayuu ni kandisa ñoo, ta kúu ni natiin na Espiritu i Ndios.

¹⁸Tá ni xini Simón ña ni natiin ñayuu ñoo Espiritu i Ndios tá ni chinóo apóstol ñoo ndá'a ná diní ná, dá ni ka'án rá ki'o ra di'ón noo ná, ¹⁹chi ni kaa ra:

—Dikó ta'ani ndo'ó choon né'e ndó xaan noo yú'u. Dá kían, tá ná chinóo yu'u ndá'í diní ndi ndáa mií ñayuu, ta kúu ná natiin ta'ani na Espiritu i Ndios —kaá Simón.

²⁰Dá ni kaa Pedro xí'ín rá:

—Kua'án yo'ó naá nduúon xí'ín di'ón xaan, chi ká'án yo'ó ña xí'ín

di'ón kuu kuión ña xí'o oon Ndios noo ñayuu. ²¹Ni lú'u ví kuendá yo'ó, ni tá'í yo'ó ko noo choon kée ndu'u yo'ó chi ko in ndaa ta'on nímon noo Ndios. ²²Kua'án nandikó inoñ sa'a ña kini kéeón xaan. Ta kueí nda'í noo Ndios, dá ndá ndi kuu ku'u ká'ano ini na sa'a kuachi nákani inoñ xaan. ²³Chi kátóni ini yu'u ña ni chití yo'ó xí'ín ña u'u inoñ. Ta ndadí toon yo'ó nákaaon tixi ndá'a ña kini —kaá na.

²⁴Dá ni kaa Simón:

—Kueí nda'í ndo noo sato'o yo Ndios sa'a yú'u, dá ná o ndó'i tá'an ña kaá ndo vei ndo'i —kaá ra.

²⁵Dá tá ni ndi'i ni daná'a Pedro xí'ín Juan noo ñayuu ñoo sa'a to'on va'a Ndios, dá ni ki'in na íchi kua'an na xí'ín Felipe. Dá ni kasá'á ná dána'a na to'on va'a ñoo noo ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo ñó'o chí kuendá Samaria ñoo. Tá ni ndi'i, dá ni nandió kueí na ni nasaa na ñoo Jerusalén.

Di'a ni kuu tá ni daná'a Felipe sa'a to'on va'a Jesús noo iin ta na ni kii nación Etiopía

²⁶Tá ni ndi'i yo'ó, dá ni ka'an iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios xí'ín Felipe:

—Ndakuiin, ta ki'in íchi ña kua'an chí sur Jerusalén di'a, ña kua'an nda ñoo Gaza. Ta íchi ñoo kían yá'a kua'an noo kúu noño'ó íchí —kaá na.

²⁷Dá ni ndakuiin Felipe. Dá ni kee ra kua'an ra. Ta kúu íchi noo kua'an ra ñoo ni naki'in tá'an ra xí'ín iin ta nación Etiopía. Ta kúu rá iin ta o kúu kandeí de'e. Ta kúu rá iin ta kéchóon noo iin ná'a naní Candace,

ñā kúú reina nación Etiopía, chí né'e va'a ra di'óan. Ta ni sa'an ra ñoo Jerusalén ni sa ndaño'o ra Ndios. **28**Ta kúú ni nandió koo ra kua'an nó'o rá. Ta ió ra noo carreta, kiró ñó'o kuéi. Ta ká'i ra tuti ni taa profeta Isaías. **29**Dá ni kaa Espiritu ii Ndios xí'ín Felipe:

—Natuu yati kua'an ni'on carreta káa —kaá na.

30Dá ni kankono Felipe ni natuu yati ra noo kua'an ra. Kúú ni seido'o ra ñā ká'i taa ñoo noo tuti ni taa profeta Isaías. Dá ni ndato'on ñāá Felipe:

—¿Á kátóni ini ní ndí kóni kaa ñā ká'i ní xaan?

31Dá ni kaa taa ñoo:

—¿Ndi kee yu'u kandaá inii ñā ká'an tá kō íin ta'on nakani xí'ín yu'u?

Dá ni ka'an ra xí'ín Felipe ñā ná kaa ra noo carreta, ta ná kakoo dáó rá xí'ín rá. **32**Ta ká'i ra tuti ii Ndios noo ká'an di'a:

Tátō'on kī'o ndáka ra iin léko kua'an ri noo taa sa'áni ri, kī'o dión ni kee ra xí'ín ná.

Tátō'on kī'o tádi iin léko dátá ri, kī'o dión ni kee na,

chī ni iin tó'ón to'on kō ní ká'an na chindeé ná mií ná.

33Ta ni kenoo ñāá taa, ta kō íin ta'on ní kényiko ndaa sa'a ná. Sa'a ñoo, ¿ndá yoo kuu nakani sa'a de'e na?

Chī ni sa'áni ñāá ñayuu, dá ná o koo ka na ñayúú yó'o.

34Dá ni ndato'on taa ñoo Felipe, ta kaá ra:

—Kee ní ñā manī nakani ní xí'ín yu'u. ¿Ndá sa'a ni ka'an profeta yó'o? ¿Á ni ka'an na sa'a mií ná, o ni ka'an na sa'a iin ka taa?

35Dá ni nakani Felipe ndi kóni kaa to'on káa noo tuti ii yó'o. Xí'ín sa'a to'on yó'o, dá ni kasá'a rá dána'a ra noo rá sa'a to'on va'a Jesús. **36**Dá ni sa'a ra iin xían noo ñó'o takuií noo yá'a ra kua'an ra ñoo. Dá ni kaa taa Etiopía ñoo xí'ín Felipe:

—Yó'o ñó'o takuií. ¿Á o kúu ta'on kodo ndúta yu'u yó'o?

37Dá ni kaa Felipe xí'ín rá:

—Tá kandeé iní ní Jesús xí'ín ndinoo ini níó ní, dá kīan kuu va.

Dá ni kaa taa ñoo:

—Kándisai ñā Jesucristo kúu de'e Ndios —kaá ra.

38Dá ni sa'anda ra choon ñā ná kakuiín carreta ñoo. Dá ni noo ndi nduú ra noo ñó'o takuií ñoo. Dá ni dakódo ndúta ñāá Felipe. **39**Tá ni ndi'i ni kankuei ra noo takuií ñoo, ta kúú ni ndaño'ó ni'ini va Felipe ni kee Espiritu sato'o yo Ndios. Ta kúú kō ní xini ka ñāá taa ñoo. Ta kádii nda'o ini ra kua'an ra íchi ñoo. **40**Kúú ni kasandaá Felipe iin ñoo naní Azoto. Ta ni ya'a ra iin rá iin ñoo sá xíka ra kua'an ra, ta sá kástō'on ra xí'ín ñayuu ñoo sa'a to'on va'a Jesús kua'an ra. Dá ni sa'a ra ñoo naní Cesarea.

Di'a ni kuu tá ni nduu Saulo kuendá Jesús

9¹Ta ká'an ii vá Saulo ñā ka'áni rá na kúu kuendá sato'o yo Jesús. Kúu ni sa'an ra noo nákaa ta duti mií noo. **2**Dá ni xiká ra ñā kī'o ra tuti kane'e ra ko'on ra ve'e noo náataka na Israel ndéi ñoo Damasco, ta tuti ñoo ká'an ñā kómí rá choon tiin ra taa xí'ín ñá'a ndíko íchi Jesús ko'on na ve'e kaa ñoo Jerusalén.

3Dá ni kee ra kua'an ra ñoo Damasco ñoo. Tído tá ni kasandaá

yati ra ñoo ñoo, kúu iin kuití vá nî naye'e ndaa noó kua'an ra nî kee iin ño'ó nî kii induú. ⁴Ta kúu nî kankao va ra noño'ó. Dá nî seido'ó ra táí nî ka'an iin ñayuu:

—Saulo, Saulo. ¿Ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'ón xí'ín yu'u?

⁵Dá nî ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndá yoo kúu mií ní, tatá?

Dá nî kaa na:

—Yu'u kúu Jesús, na xionoo yo'ó kéndava'a xí'ón. Tído kéeón xí'ín miíón táto'on k'i'ó kée iin chee tá chísá'á rí diní karochá, ta dár'u'u rí mií rí.

⁶Ta kúu nda ndéi nino oon va Saulo chí nî yu'u ra, dá kaá rá:

—¿Ndí kían keei kóni ní, tatá?

Dá nî kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndakuiin ndichi, ta kua'an ku'u ñoo ká'ano káa, dá káa ná kasto'on na xí'ón ndí kían kánian keeón —kaá na.

⁷Ta ta kua'an xí'ín Saulo ñoo, kúu nî naá vá iní ra ndíta ra, chí nî seido'ó ta'ani ra nî ka'an iin ñayuu, tído kó iin ta'on ní xiní ra. ⁸Dá nî ndakuíin ndichi Saulo. Tído tá nî ka'an rá kande'é rá, kó ní kúu ka, chí nî kukuaa va ra. Dá nî ñatiin ndaa ñaá ta kua'an xí'ín rá ñoo, dá ndáka ñaá rá nî sa ra ñoo Damasco. ⁹Ta ñoo nî sa io ra oni kuu. Ta kó túu noo rá, ta kó ní sásá'an ra, ta kó ní xí'í ra takuíí.

¹⁰Ta ñoo Damasco ñoo ió iin ta kúu kuendá Jesús naní Ananías. Ta nî na'a noo sato'ó yo Jesús noo ná, ta nî kaa na xí'ín ná:

—¡Ananías!

Dá nî kaa Ananías:

—Yó'ó nákaai, tatá.

¹¹Dá nî kaa sato'ó yo Jesús:

—Ndakuiin ndichi, ta kua'an kí keí naní keí Ndaa. Tá nî saon ve'e iin ta naní Judas, dá ndato'ón sa'a iin ta nî kaki ñoo Tarso naní Saulo, chí ñoo ió ra ká'an ra xí'ín. ¹²Chí nî xí'oi ña nî xini ra iin ta naní Ananías, ta ku'u ra chinóo ra ndá'a rá diní rá, dá ná natuu tuku noo rá.

¹³Dá nî kaa Ananías:

—Tatá, kua'a nda'o ñayuu nákani xí'ín yu'u sa'a ta ñoo, ña xionoo ra kéndava'a ra xí'ín ñayuu mií ní ndéi ñoo Jerusalén. ¹⁴Ta viti nî kasáa ra ñoo yó'ó. Ta né'e ra choon nî xí'ó ta dutí saku'a'a ña tiin ra ndidaá kúu ñayuu nákoni ña kúu ní sato'ó na ko'on na ve'e ka.

¹⁵Dá nî kaa sato'ó yo Jesús:

—Kua'an, chí mií vá yu'u nî kaxi ta ñoo ña kane'e ra to'in dána'a ra noo ñayuu kó kúu na Israel, xí'ín noo rey, xí'ín noo na Israel. ¹⁶Ta ko'in dána'i noo rá ña kánian ndo'o naní níó rá sa'a yú'u —kaá na.

¹⁷Dá nî kee Ananías kua'an na. Dá nî sa na ve'e noo ió Saulo, kúu nî ku'u na nî chinóo na ndá'a ná diní rá. Dá nî kaa na:

—Ñani Saulo, mií sato'ó yo Jesús, na nî na'a noo noo yo'ó íchi noo veín yó'ó, noón kúu na nî tanda'a yu'u veii, dá natuu noon, ta nakutón xí'ín Espíritu ií Ndios —kaá na.

¹⁸Ta kúu vití'ón di'a va nî kuei ña ndaa táto'on ndaa ta'i tiyáka nduchí nóo Saulo. Ta kúu nî natuu noo rá. Dá ví nî ndakuíin ndichi ra. Dá nî sa'an ra nî sodo ndúta rá. ¹⁹Dá tá nî ndi'i nî sásá'an ra, kúu nî naní'í ndéé vá rá. Ta nî sa io ra dao kuu xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Damasco ñoo.

Di'a ni kuu tá ni dána'a Saulo to'on va'a Jesús ñoo Damasco

20Ta ni ndi'i, dá ni kasá'á Saulo dána'a na sa'a Cristo Jesús ini ve'e noo náta ka na Israel ndéi ñoo ñoo, chi kaá na ña Jesús kúu de'e Ndios. **21**Ta kúu ni kasá'á naá vá iní ndidaá kúu ñayuu seídó'o na ña dána'a Saulo, ta kaá na:

—¿Á o duú taa káa kúu ra kéndava'a xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén? Ta, ¿á o duú ra káa ta'ani kúu taa ni kasá'á yó'o tiin ra na kúu kuendá Jesús, ta kandaka ñaá rá ko'on ra naki'o ra noo ndá'a ta duti saku'a'a? —kaá na.

22Tído ví'í ka ví ni ndundeé iní Saulo dána'a na sa'a Jesús, ta ko ní'i ta Israel ndéi ñoo Damasco ndí kían ka'an ra xí'ín Saulo, dá chi ni xí'o na ña ni kanda'a ini ra ña mií'an ndaa ndisa Jesús kúu Cristo, na dáka'ki ñaá.

23Kúu sa kua'á nda'o kuu ni ya'a, dá ni kandoo taa Israel ña ka'ání rá Saulo. **24**Tído ni ni'i tó'on na sa'á ña ni kandoo ra kee ra. Ta nduú ñoo ndéi ra ndáti ra keta na yé'é noo kondu'u na ñoo Damasco, dá ka'ání ñaá rá, ká'án rá. **25**Sa'á ñoo tá ni kuaá, dá ni danóo na kúu kuendá Jesús Saulo ini iin tiyika ká'ano sata náo ndadí ñoo ñoo. Dá ni kee na kua'an na.

Di'a ni kuu tá ni sa'a Saulo ñoo Jerusalén

26Dá tá ni sa'a Saulo ñoo Jerusalén, dá ni ka'án ná naki'in tá'an na xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Tído ndidaá vá ná yu'ú xiní ñaá, chi ko kándia na ña mií'an

ndaa ni nduu Saulo kuendá Jesús. **27**Dá ni kee Bernabé ndáka ñaá ná kua'an na noo ndéi na kúu apóstol. Dá ni nakani na ña ni xini Saulo sato'o yo Jesús íchi kua'an ñoo Damasco. Ta ni nakani ta'ani na ña ni ka'an Jesús xí'ín ná íchi ñoo. Ta ni kast'o'on ta'ani na xí'ín ñayuu ñoo ña ko ní yu'ú ta'on Saulo dána'a na sa'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Damasco ñoo. **28**Dá ni kandoo Saulo ni sa io na xí'ín apóstol ñoo Jerusalén. Ta sa xionoo na xí'ín ná. **29**Ta ko yu'ú ta'on Saulo kanoo na kast'o'on na xí'ín ñayuu sa'a sato'o yo Jesús. Ta dándichi tá'an na xí'ín ta Israel ká'an yu'u griego. Tído ka'ání vá ñaá rá kóni ra. **30**Dá tá ni katóni ini dao ka na kúu kuendá Jesús ña k'i'o dión kóni ra kee ra, dá ni kee na ndáka na Saulo kua'an na nda ñoo Cesarea. Ta ñoo ni tanda'á ñaá ná kua'an nó'o ná ñoo Tarso.

31Ta kúu ndéi va'a va ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi iin ní kúu kuendá Judea, xí'ín Galilea, xí'ín Samaria. Ta sá'ano cháa ka na kua'an na xí'ín to'on Ndios. Ta yu'ú níó ná sato'o yo Ndios. Ta ni ndukua'a ná, ta ni sisa cháa ka na xí'ín ña kándisa na kée Espíritu ii Ndios.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a iin taa naní Eneas

32Ta noo xionoo Pedro xíto ni'ini na ndidaá na kúu ñayuu Ndios ndéi iin rá iin ñoo, ta kúu ñoo ni kasanda'a na noo ndéi na kúu kuendá Jesús ñoo naní Lida. **33**Ta ñoo ni naní'i ná iin taa naní Eneas. Ta sa io ona va kui'a kándu'u rá noo xíto, chi ni natí sa'a rá. **34**Dá ni kaa Pedro xí'ín rá:

—Eneas, Jesucristo kúú ña nduvá'a yo'ó. Ndukuin ndichi, ta natuú xiton.

Ta kúú ñi ñakufin ndichi ra. ³⁵Tá ñi xini ñayuu ndéi ñoo Lida ñoo xí'ín ñoo naní Sarón ña ñi nduvá'a ta kú'u ñoo, kúú ñi nduu ta'ani na kuendá sato'o yo Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi ñataki iin ñá'a naní Dorcas

³⁶Ta ñoo naní Jope ió iin ñá'a kúú kuendá Jesús naní Tabita. Ta xí'ín to'on griego nanían Dorcas. Ta kúú kuá'a nda'o ña va'a sa keeán, chi sa chindeeán ñayuu kúnda'í. ³⁷Ta tein kuu dáá ñoo ñi kasá'a kú'an. Ta kúú ñi xí'i vaan. Dá tá ñi ndí'i ñi ñakata na ñi'ian, dá ñi chindú'u ñaá ná ini ve'e kúú uú kánoo ñino.

³⁸Ta yati né'e tá'an ñoo Jope ñoo xí'ín ñoo Lida. Kúú ñi kandaá ini ña kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Jope ña ió Pedro ñoo Lida. Sa'á ñoo ñi tanda'a ná uú ña kua'an ra kuaka ñaá rá. Tá ñi saá ra ñoo ió ña, dá ñi seí nda'í ra ñoo ná, ta kaá ra:

—¿Á ko'on ní xí'ín ndu'u vití'on ní? —kaá ra.

³⁹Dá ñi kee Pedro kua'an ña xí'ín rá. Dá tá ñi saá ña ñoo Jope, dá ñi kee ñayuu ñoo ndáka ñaá ná kua'an ña ve'e ñoo kándu'u ndii naní Dorcas ñoo. Ta kúú kuá'a nda'o ña kuáan ñi kaó ñoo satá Pedro, ta ndé'i ña ndéi na sa'á ndii ñoo. Ta dána'a ña dá'on xí'ín do'onon ñi sa kava'aán tá ñi sa takian ñoo Pedro.

⁴⁰Dá ñi taó ndí'i Pedro ndidaá kúú ñayuu ndéi ini ve'e ñoo. Dá ví ñi sa kuíin xítí ná, ta ñi ka'an ña xí'ín Ndios. Dá ñi sa nde'é ná ñoo kándu'u ndii ñoo. Dá ñi kaa ña:

—Tabita, ndakoo —kaá ña.

Ta kúú ñi nde'é váan. Dá tá ñi xian Pedro, kúú ñi ndakooán ióan. ⁴¹Dá ñi tiin Pedro ndá'an. Dá ñi ñachikani ndichi ñaá ná. Dá ñi ñakana na ndidaá ña kúú ñayuu Ndios xí'ín ña kuáan ñoo ini ve'e ñoo. Dá ñi chikani takí ñaá ná ñoo ná. ⁴²Dá tá ñi kandaá ini ñayuu ndéi ñoo Jope ñoo ña ñi ñatakian, kúú kuá'a nda'o na ñi kándisa sato'o yo Jesús. ⁴³Ta kúú kuá'a ka va kuu ñi kando Pedro ñoo Jope ñi sa io ña ve'e iin ña sa nduvii ñi kítí naní Simón.

Di'a ñi kuu tá ñi na'a ñoo iin ángel ñoo iin ña naní Cornelio

10 ¹Ta ñoo Cesarea ió iin ña naní Cornelio. Ta dándaki ra iin ciento soldado, ra kúú iin ta'ándá naní, ra Italiano. ²Ta ndaño'o ra Ndios, ta yu'ú ñi'ini ñaá rá xí'ín ndidaá ña ve'e ra. Ta kua'a dí'on xí'o ra chindee rá ñayuu kúnda'í. Ta daá kuití ká'an ra xí'ín Ndios. ³Ta iin kuu ñi xini ra ña'a ndato ñi kee Ndios táto'on ka oni sa'ini, chi ñi xini túu ra iin ángel ñi kii ñoo Ndios. Ta ñi ku'u na ñoo nákaa ra. Dá ñi kaa ña:

—¡Cornelio!

⁴Tá ñi sa nde'é va'a Cornelio ángel ñoo, kúú ñi yu'ú nda'o ra. Dá ñi ndato'on ñaá rá:

—¿Ndí kían kóni ní, tatá?

Dá ñi kaa ángel ñoo:

—Náta'an ini Ndios seídó'o na ña xikon ñoo ná, ta náta'an ta'ani ini ña sa'á ña chindeeón ñayuu kúnda'í.

⁵Ta viti tanda'a dao ña ná ko'on ra ñoo Jope kuaka ra iin ña naní Simón kandaka ra kasaa ra. Ta ña

yó'o naní ta'ani Pedro. **6**Ta ió na ve'e iin ká ɬaa naní Simón, tá'an ra ndúvii ñí kítí. Ta fin ve'e ra yati yu'ú ɬaño'o. Ta noón kúú na kastó'on xí'ón ndí kían kánian keeón —kaá ángel ñóó.

7Dá nì kee ángel ñóó kua'an na. Dá nì kana Cornelio uu ɬaa kéchóon noo rá xí'ín iin soldado, tá'an ra ndáño'o ta'ani Ndios takí. Ta kándéé ini Cornelio ñóó ɬaa yó'o.

8Dá nì nakani ndi'ra ra xí'ín ɬaa yó'o ña nì ka'an ángel ñóó xí'ín rá. Dá nì ɬanda'á ñaá rá kua'an ra ñoo Jope kuaka ra Pedro kii na.

Di'a nì kuu tá nì xini Pedro iin ña'a ndato nì kee Ndios

9Ta iin ká kuɩ, tá sa kua'an kasandaá yati ra ñoo Jope ñóó, kúú nì kaa Pedro diní vé'e ka'an na xí'ín Ndios, ta kían táto'on dao nduú.

10Ta nì kixian nì kuiko nda'o na. Ta sa kasá'an va na kóni na. Ta xian nani kénduu na ve'e ñóó ña'a kasá'an na, ta kúú nì xini túu na iin ña'a ndato nì kee Ndios. **11**Chì nì xini na nì nono induú. Ta nì xini na konoo iin ña'a vei ña, ta káaan táto'on káa iin dá'on ká'ano. Ta ndíko tá'an ndin komi titoán. Ta nì naɬinoan nda noño'o. **12**Ta kúú ini dá'on ñóó ñó'o ndidaá kúú kítí komi sa'a, ta ñó'o ta'ani kirí xíka tixi, xí'ín ndidaá ká ni laa. **13**Dá nì seido'o Pedro tachi iin na nì ka'an, ta kaá na di'a:

—Pedro, nakuiin ndichi. Ta ka'áni kítí xaan, ta kason rí.

14Dá nì kaa Pedro:

—Koó, tatá, chì ko óon ta'on keí yu'u ña'a yako xí'ín ña ko ió vii noo Ndios.

15Dá nì kaa tuku tachi na nì ka'an ñóó xí'ín ná:

—Tá'an ña nì nduvii Ndios, o sa chínani ta'on yo'áan ña kían ña yako.

16Ta oni ta'ándá nì ka'an na dión xí'ín Pedro. Dá nì nandío ko tuku dá'on ñóó kua'an nó'an induú.

17Ta kúú xian ió Pedro náani ini na ndi kóni kaa ña ndato nì xini na ñóó, kúú sa nì saá va ɬaa nì ɬanda'á Cornelio ve'e noo ió na, chì nì ndato'on rá na ñoo ñóó ndeí kúú ve'e Simón. Ta kúú sa nì kasandaá ra yé'é ve'e ñóó. **18**Dá nì kasá'á ndato'on rá na ndeí ve'e ñóó, dá nì kaa ra:

—¿Á ve'e yó'o ió iin ɬaa naní Simón, ɬaa ká'an xí'ín ná Pedro? —kaá ra.

19Ta náani ij vá ini Pedro sa'á ña nì xini na, dá nì kaa Espiritu ij Ndios xí'ín ná:

—Nì kasáa oni ɬaa nándukú rá yo'ó. **20**Ndakuin, ta kua'an noo kí, ta o sa náani kuáchi inon ko'on xí'ín rá, chì miíó yu'u nì ɬanda'á rá nì kasáa ra —kaá na.

21Dá nì noo Pedro, dá nì sa'an na noo ndíta ɬaa nì ɬanda'á Cornelio ñóó. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Yu'u kúú ɬaa nándukú ndo'ó. ¿Ndá choon vei ndó?

22Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Vei ndu choon iin ɬaa naní Cornelio, tá'an na dándáki iin ciento soldado. Ta na yó'o kúú iin ɬaa ndaa, ta ndáño'o na Ndios takí. Ta ká'an va'a ndidaá kúú na Israel sa'a ná. Ta nì naɬiin na choon noo iin ángel kéchóon noo Ndios ña kían kana na mí ní ña ko'on ní ve'e na, dá ná kueídó'o na ña kían kastó'on ní xí'ín ná —kaá ɬaa ñóó.

23Dá n_i natiin va'a ñaá Pedro. Dá n_i sa ndei ra ve'e ñoó n_i kidi ra sakuáa dáá ñóó. Tá n_i tuu noo iin ka kuu, dá n_i kee Pedro xí'ín dao ka taa kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jope ñoó kua'an na xí'ín ndin on_i taa ñoó.

**Di'a n_i kuu tá n_i saa Pedro ve'e
Cornelio**

24Nda iin ka ví kuu, dá n_i saa na ñoo naní Cesarea. Ta sa io va Cornelio ndáti ra kasaa Pedro ve'e ra. Ta ndéi ta'ani ndidaá tá'an ra, xí'ín na né'e tá'an va'a xí'ín rá n_i kana ra ñoó.

25Dá tá n_i saa Pedro yé'é ve'e ñoó, kúu n_i keta Cornelio nakuaka ñaá rá. Ta kúu n_i sa kuíin xítí rá noo ná, dá kandaño'o ñaá rá, ká'án rá.

26Tído n_i nachikani ndichi va ñaá Pedro, ch_i n_i kaa na xí'ín rá:

—Ndakuiin ndichi ní, ch_i taa xí'ín vá ní kúu yu'u.

27Ta kúu ndátó'ón Pedro xí'ín rá n_i ndu'u na ve'e ra. Dá n_i xini na ña kuá'a nda'o ñayuu ndéi ndáti ñaá.

28Dá n_i kaa Pedro xí'ín ná:

—Sa ná'a vá mií ndó ña ko sónó ta'on ley ndu'u, na kúu na Israel, ña naki'in tá'an ndu ta ni ña natuu yati ndu xí'ín ñayuu ko kúu na Israel. Tído n_i daná'a Ndios nooí ña ko kánian chinaní yu'u ni iin tó'ón ñayuu ña kúu ná ñayuu ko chóon, o ñayuu yako noo Ndios. **29**Sa'á ñoó, tá n_i kana ndó yu'u vei, ko ní nákaní kuách_i ta'on ini_i kixii. Ta viti ndátó'ín ndo'ó, ¿ndá sa'a kíán n_i kana ndó yu'u veii? —kaá na.

30Dá n_i kaa Cornelio xí'ín ná:

—Sa io komi kuu, tátó'on mií hora viti, iói né'e iíj. Kúu tá n_i kasandaá

ka on_i nani ká'ín xí'ín Ndios, ta kúu iin ndakána vá n_i sa kuíin iin taa ndíxi dá'on ndato náye'e ndaa nooí.

31Dá n_i kaa na xí'ín yu'u: “Cornelio, sa n_i seido'o Ndios ña n_i xikōn noo ná, ta náta'an ini na sa'á ña chindeéón ñayuu kúnda'í. **32**Ta viti tanda'á dao taa ná ko'on ra ñoo ká'ano naní Jope kuaka ra iin taa naní Simón, ta ká'an xí'ín ná Pedro. Ta ió na ve'e iin taa naní Simón, tá'an ra ndúvii ñí kít_i. Ta iin ve'e ra yati yu'ú taño'o. Dá ná kii na kastō'on na xí'ón ndí kíán kánian keeón”, kaá ángel ñoó xí'ín yu'u.

33Sa'á ñoó mií hora dá n_i tanda'í taa yó'o kosaa ra kuaka ra mií kii ní. Ta kúu va'a va n_i kee ní ch_i n_i kasaa yach_i ní. Ta viti kíán ndéi ndi'í ndu'u noo Ndios, dá kueídó'o ndu ndidaá to'on n_i sa'anda Ndios noo ní ña kíán kastō'on ní xí'ín ndu'u —kaá ra xí'ín Pedro.

**Di'a kua'an ña n_i daná'a Pedro sa'a
Jesús noó ñayuu n_i nataka ve'e
Cornelio**

34Dá n_i kasá'a Pedro ká'an na xí'ín ñayuu ñoó:

—Viti kíán kátóni va'a ini_i ña ko káxi ta'on Ndios ñayuu, iin nóó kúu vá ná noo ná. **35**Ta náta'an ini na xini na ñayuu ndéi ndi ndáa mií vá ñoo tá yu'ú ni'ini ñaá ná, ta kée na ña ndaa. **36**N_i ka'an Ndios xí'ín na Israel sa'á to'on va'a ña ká'an ña kuu va nandei va'a na xí'ín Ndios sa'a Jesucristo, na dándáki ndidaá ñayuu. **37**Ta sa ná'a vá mií ndó ndí kíán n_i kuu chí Judea di'a. Ta n_i kasá'an chí kuendá Galilea di'a tá n_i ndi'í n_i daná'a Juan noó ñayuu ña kánian kodo ndúta ná. **38**Ch_i n_i xí'o

Ndios Espiritu iḡ ná noḡ Jesús, na ñoo Nazaret, ta nḡ xī'o ta'ani na choon noḡ ná. Ta sa xionoo Jesús sa kee na kua'á nda'o ña va'a, ta sa nduva'a na ndidaá kúú ñayuu sa dandó'o ña u'u. Díon nḡ kee Jesús, chḡ ió Ndios xí'ín ná. ³⁹Ta ndu'u kúú nḡ nḡ xini ndidaá kúú ña'a ndato nḡ kee Jesús chí kuendá Judea, xí'ín ña nḡ kee na ñoo Jerusalén. Tá nḡ ndi'i, dá nḡ sa'ání ñaá rá, chḡ nḡ chirkaa ñaá rá ndjka iin cruz. ⁴⁰Tído nḡ danátaki ñaá Ndios tixi kuḡ óni. Ta nḡ na'a takí tuku Jesús noḡ ndú'u nḡ kee Ndios. ⁴¹Tído ko ní xini ta'on ñaá ndidaá na Israel. Sava'a mií ndu'u, tá'an na nḡ kaxi mií Ndios, nḡ xini ñaá, chḡ nḡ sasá'an nduú ndu xí'ín ná, ta nḡ xil'i nduú ndu'u xí'ín ná tá nḡ ndi'i nḡ natakí na. ⁴²Tá nḡ ndi'i, dá nḡ xī'o na choon noḡ ndú'u ña kanoo ndu kast'o'on ndu xí'ín ndidaá kúú ñayuu ña nḡ chḡkani Ndios mií Jesús ña keyíko na sa'a ndidaá ñayuu takí xí'ín ndidaá na nḡ xī'i. ⁴³Ta sa'a mií ta'ani ná nḡ taa profeta, chḡ nḡ taa na ña ku'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi ndidaá ñayuu kandeé ini ñaá —kaá Pedro.

**Di'a nḡ kuu tá nḡ nakutí nḡo na ve'e
Cornelio xí'ín Espiritu iḡ Ndios**

⁴⁴Ta kúú ká'an ió Pedro iin na, kúú nḡ naxino Espiritu iḡ Ndios dini ndidaá kúú ñayuu ndéi seídó'o ñoo. ⁴⁵Ta ta Israel kúú kuendá Jesús, tá'an ra nḡ kasáá xí'ín Pedro ñoo, kúú nḡ naá vá iní ra ndíta ra, chḡ nḡ naxino Espiritu iḡ Ndios dini na ko kúú na Israel ñoo, ⁴⁶chḡ nḡ seídó'o ra ña nḡ kasá'á ná ká'an na dao ka yú'u, ta kéká'ano na Ndios. ⁴⁷Dá nḡ

kaa Pedro xí'ín ta nḡ kasáá xí'ín ná ñoo:

—Ni iin tó'ón ñayuu o kúu chituu ña kodo ndúta na yó'o, chḡ sa nḡ natiin va na Espiritu iḡ Ndios táto'on kḡ'o nḡ natiin ñaá mií yó —kaá na.

⁴⁸Dá nḡ sa'anda Pedro choon noḡ ñayuu nḡ kandisa ñoo ña ná kodo ndúta ná xí'ín kuḡ sato'o yo Jesús. Ni ndi'i, dá nḡ seí nda'í na noḡ Pedro ña ná koo na xí'ín ná cháá ka kuḡ.

**Di'a kua'an ña nḡ kast'o'on Pedro xí'ín
na kúú kuendá Jesús**

11 ¹Kúú nḡ ni'i tó'on ta'ani apóstol xí'ín dao ka na kúú kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea ña nḡ kandisa dao ñayuu ko kúú na Israel to'on va'a Ndios. ²Dá tá nḡ nandió koḡ tuku Pedro ñoo Jerusalén, dá nḡ kasá'á dánani ñaá dao ta, tá'an ra kaá ña mi'an ndúsa ta'anda ñi'í ndidaá ta kúú kuendá Jesús, ³ta kaá ra:

—¿Ndiva'a nḡ sa'an ní nḡ ku'u ní ve'e ta ko ní tá'anda ñi'i? Ta, ¿ndiva'a nḡ sasá'an nduú ní xí'ín rá?

⁴Dá nḡ kasá'á Pedro nákani ndi'i na ndi kḡ'o nḡ ndo'o na, ta kaá na:

⁵—Tá nákaa yu'u ñoo ká'ano naní Jope, ta xían nani ká'in xí'ín Ndios, ta kúú nḡ na'a na iin ña'a ndato noḡ. Ta káaan táto'on káa iin dá'on chḡká'ano. Ta ndíko tá'an ndin komi titóan. Díon káaan nḡ nooan nḡ kiian nda induú káa. Ta nḡ naxinoan nda noḡ iói. ⁶Dá nḡ sa nde'é va'i inian, kúú nḡ xini ñó'o kítḡ komi sa'a, xí'ín kirí yukú deen, xí'ín kirí xíka tixi, xí'ín ndidaá ka ni laa. ⁷Dá nḡ seído'i tachḡ iin na nḡ ka'an: “Pedro, ndakuuin ndichi. Ta ka'ání kirí xaan,

ta kason rí”, kaá nā xí'ín. ⁸Dá nī kaai: “Kōó, tatá, chí kō óon ta'on keí yu'u nā'a yako xí'ín nā kō ió vii noo Ndios”, nī kaai xí'ín ná. ⁹Ta chí induú nī ka'an tuku tachī ñoo xí'ín: “Tá'an nā nī nduvii Ndios, o sa chínani ta'on yo'áan nā kīan nā yako”, kaáan. ¹⁰Ta onī ta'ándá nī ndo'i dión. Dá nī nandío kooan kua'an nó'an induú.

¹¹Ta kúú mií hora daá ñoo nī kasáa onī taa nándukú rá yu'u ve'e noo sa ioi. Ta roón kúú rá nī kii nda ñoo Cesarea. ¹²Ta kúú nī ka'an nā kúú Espíritu iī Ndios xí'ín nā ná dá'a nī nakani kuáchī inī ko'ín xí'ín rá. Ta kúú nī sa'an ta'ani ndin iño ñani yo yó'o xí'ín. Tá nī saa ndu'u, dá nī ku'u ndu ini ve'e taa ñoo. ¹³Dá nī nakani ra xí'ín ndú nā nī xini rá iin ángel ini ve'e ra, ta nī kaa ángel ñoo xí'ín rá: “Tanda'á dao taa ná ko'on rá ñoo ká'ano Jope kuaka ra iin taa naní Simón, tã ká'an xí'ín rá Pedro. ¹⁴Ta roón kúú rá kastō'on xí'ón ndí kīan kánian keeón, dá kākī miíón xí'ín nā ve'ón noo kuachi ndo”, kaá ángel xí'ín rá. ¹⁵Tá nī kasá'í dána'i noo ñayuu ñoo, kúú nī naxino Espíritu iī Ndios dinī ná tátō'on kī'o nī naxino nā dinī mií yó mií sa'a. ¹⁶Nda daá ví nī ndisáa inī nā nī ka'an sato'o yo Jesús: “Miían ndaa kīan nā Juan nī sa dakódo ndúta ñaa xí'ín takuúí, tído ndo'ó kúú nā kodō ndúta xí'ín Espíritu iī.” ¹⁷Mií Ndios kúú nā nī xī'o Espíritu iī ná noo ñayuu ñoo tátō'on nī xī'o na Espíritu iī ná noo mií yó sa'á ña nī kandísa yó sato'o yo Jesucristo. Sa'á ñoo ndani, ¿ndá yoo kúú yu'u ña ketéiin noo ña kóni Ndios? —kaá Pedro.

¹⁸Tá nī seido'o ra to'on yó'o, ta kúú nī sadi rá yú'u rá, ta kúú kō ní dánani kã rá Pedro. Ndaá nī kasá'á rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá rá:

—Dá kīan nda ñayuu kō kúú nā Israel xí'o Ndios nā nandikó iní nā sa'á kuachi kée na, dá kasandaá nā ni'i ná ña kataki chíchí ná —kaá rá.

Di'a nī kuu, dá nī kandísa kuá'á ñayuu ndéi ñoo Antioquía to'on va'a sa'a Jesús

¹⁹Kuá'á nda'o nā kúú kuendá Jesús nī xitã noo kua'an tá tiempo nī sa'áni rá Esteban, chí nī kasá'á kéndava'a ñayuu xí'ín iin rá iin na. Ta dao noón nī kee kua'an nda kuendá Fenicia. Ta dao kã nā kua'an iin yúku iin ini taño'o naní Chipre. Ta dao kã nā nī ki'in kua'an ñoo ká'ano naní Antioquía. Ta kō ní dána'a nā sa'á to'on va'a sa'a Jesús noo dao kã ñayuu, sava'a noo nā Israel vá nī daná'a naán. ²⁰Tído tein nā kuendá Jesús ndéi ñoo Antioquía ñoo ñó'o dao nā nī kii Chipre xí'ín nā nī kii ñoo Cirene. Ta nā yó'o kúú nā nī kasá'á dána'a noo nā kō kúú nā Israel sa'á to'on va'a sato'o yo Jesús. ²¹Ta kúú nī chindeé nda'o ñaa sato'o yo Jesús. Sa'á ñoo ndani kuá'á nda'o ñayuu nī kandísa ñaa, ta nī nduu na kuendá sato'o yo Jesús.

²²Tá nī kandaá ini nā kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén sa'a ndidaá ña nī kuu ñoo Antioquía, dá nī tanda'á ná Bernabé kua'an nā ñoo. ²³Tá nī saa nā ñoo ñoo, dá nī xini nā ña kée Ndios kuá'á nda'o ña manī xí'ín ñayuu ñoo. Ta kúú nī kadii nda'o ini Bernabé ñoo. Dá nī ka'an ni'ini na noo ndidaá ñayuu

ñoó ña ndino'o ini na ná kandita ndaa na xí'ín sato'o yo Jesús.

24Ta Bernabé ñoo kúu iin taa va'a, ta ni nakutí xí'ín Espírítu ij Ndios, ta kándéé ká'ano ini na Jesús. Ta kúu kua'á ka ví ñayuu ni nduu kuendá sato'o yo Jesús ñoo ñoo.

25Tá ni ndi'i yó'o, dá ni kee Bernabé kua'an na ñoo Tarso nándukú ná Saulo. Dá tá ni naní'i ñaa ná, dá ni kee na ndáka ñaa ná kua'an na ñoo Antioquía. **26**Tá ni saa na ñoo, dá ni sa ndei na xí'ín na kúu kuendá Jesús iin kuia toon. Ta ni daná'a na noo kua'á nda'o ñayuu. Ta ñoo Antioquía ñoo kúu noo ni kasá'á ñayuu chinaní ná na kúu kuendá Jesús, cristianos.

27Ta tein kuu dáá ñoo ni kee dao profeta ndéi ñoo Jerusalén kua'an na ñoo Antioquía. **28**Ta xían ndéi na ñoo, dá ni ndakuíin ndichi iin taa naní Agabo. Ta mií Espírítu ij Ndios ni kedaá xí'ín rá, dá ni kast'on ra xí'ín na kúu kuendá Jesús ña koo iin tamá iin ní kúu noño'o yó'o, kaá ra.

Ta kúu miían ndaa kuiti ni sa io iin tamá tein tiempo ni sa ne'e iin taa naní Claudio choon ká'ano cháa ka.

29Dá ni kandoo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña tanda'á ná táto'on k'i'o sáa ndéé ná ko'an chindeé ná na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea.

30Dión ni kee na, dá ni chinda'á naan né'e Bernabé xí'ín Saulo kua'an na nak'i'o naan noo na sá'ano kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea.

Di'a ni kuu, dá ni chikáa rey Herodes Pedro ve'e ka

12 **1**Ta mií tiempo daá ñoo ni kasá'á rey Herodes

kéndava'a ra xí'ín dao na kúu kuendá Jesús. **2**Chi ni sa'anda ra choon, dá ni sa'ání rá Jacobo, na kúu ñani Juan, xí'ín espada. **3**Tá ni kandaa ini Herodes ña ni nata'an nda'o ini na ñoo Israel ña ni sa'ání rá Jacobo, kúu ni tiin ta'ani ra Pedro chikaa ra ve'e ka. Ña yó'o ni ndo'o na tein kuu víko tá seí na Israel pan, tá'an ña ko ní k'ín tá'an xí'ín ña dákuita tachían.

4Tá ni ndi'i ni tiin ra Pedro, dá ni chikáa ñaa rá ve'e ka. Dá ni chikata ra komi tu'u soldado, ta komi soldado ni sa kuu iin iin tu'u ni chikata ra ndíta ndaa Pedro. Chi ni ka'an Herodes taó ñaa rá chikani ra noo na ñoo Israel tá ni ndi'i ni sa io víko Pascua, dá ka'ání ñaa rá, ká'án rá. **5**Ta ndaa va'a ñaa rá noo nákaa na ve'e ka. Tído ko sá tuu ta'on na kúu kuendá Jesús ká'an na xí'ín Ndios sa'a Pedro.

Di'a ni kuu tá ni taó iin ángel Pedro ve'e ka

6Nda ná tuu noo, dá taó ñaa Herodes, ká'án rá. Ta mií sakuaá dáá ñoo kándu'u Pedro kidi na, ta iin iin xoo xoo na ndéi iin iin soldado ndaa ñaa rá. Ta ndíko na xí'ín uu cadena. Ta ndíta uu ka soldado yé'le ka ndaa rá ndidaá taa ñó'o ve'e ka ñoo. **7**Ta kúu iin kuití vá ni kasaa iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios. Ta kúu ni naye'e ndaa iin ní kúu ini ve'e ka ñoo. Dá ni dakandá na diin Pedro noo kándu'u ná. Dá ni ndoto na. Dá ni kaa ángel ñoo xí'ín ná:

—Ndakoo kii.

Tá ni ka'an na dión, kúu ni kuei va cadena ndíko ndá'a ná. **8**Dá ni kaa ta'ani ángel ñoo:

—Nakató ña ndíko tison xaan. Ta naku'u ndison —kaá na.

Dá ni kee Pedro dión. Dá ni kaa ángel ñoo xí'ín ná:

—Nandii kotóon, ta karkaa yu'u. Nakíi, ná ko'o.

⁹Dá ni kee na tákaa na sata ángel kua'an na. Ta ko kándaá va'a ini na, á miían ndaa kúu dión o dión ná'a oon va Ndios iin ña'a ndato noo ná, ká'án ná. ¹⁰Ta kúu ni ya'a na noo ndéi iin tu'u soldado ndaa ñaa ñoo. Dá ni ya'a ta'ani na noo ndéi iin ka tu'u soldado. Dá ni kasandaá na noo kúu yiryé'é kaa chí keí di'a. Ta kúu ni nono mií vá yiryé'é ñoo. Dá ni kankuei na sá xíka na keí ñoo kua'an na. Ta kúu ñoo ni dankoo ñaa ángel ñoo.

¹¹Nda daá ví, dá ni katóni va'a ini Pedro, dá ni nakani ini na:

—Viti kían ni kandaá inii ña miían ndaa kuiti sato'o yo Ndios kúu na ni chinda'á iin ángel ni kii na ni dakáki na yó noo ndá'a Herodes xí'ín noo ndidaá kúu ña'a kini katoó na Israel kee na xí'á —ká'án ná kua'an na.

¹²Tá ni kandaá ini na ña dión ni kee Ndios xí'ín ná, dá ni kee na kua'an na ve'e María, na kúu naná Juan, tá'an ra ká'an xí'ín ná Marcos. Chi ñoo ni nataka kua'á na kúu kuendá Jesús ndéi na ká'an na xí'ín Ndios. ¹³Dá tá ni saá Pedro, dá ni kasá'á ná dákásá ná yé'é keí sata vé'e. Ta kúu ni keta iin tadi'í kéchóon ve'e ñoo naní Rode kande'é xí ndá yoo dákásá yé'é ñoo.

¹⁴Tá ni nakoni xi tachí Pedro, kúu ko ní sónó ta'on xi yé'é ñoo, chi ni kadii nda'o ini xi. Kúu ni nandio koo xi kua'an xi kasto'on xi xí'ín na

ndéi ini ve'e ñoo ña Pedro va kúu na dákásá yé'é ñoo. ¹⁵Dá ni kaa na xí'ín xi:

—Nádana va diní yo'ó —kaá na.

Tído ndúndéé ka ví xí ká'an xi ña ndaa va kíán. Dá ni kaa noón:

—O duú ta'on mií Pedro kúu ná. Níyo vá ná kíán.

¹⁶Tído dákásá jó Pedro yé'é ñoo iin na. Dá tá ni sónó ñayuu ñoo yé'é ñoo, kúu ni xini na Pedro, kúu ni naá vá iní na. ¹⁷Kúu ni dakúu Pedro ndá'a ná ká'an na ña ná kandeí tadi ñayuu ñoo. Dá ni nakani na táto'on kí'o ni kee sato'o yo Ndios ni taó ñaa ná ini ve'e kaa. Dá ni kaa ta'ani na:

—Nakani ndó xí'ín Jacobo, xí'ín ndidaá ka ni na kúu kuendá Jesús sa'á ña va'a ni kee Ndios xí'ín yu'u —kaá na.

Dá ni keta na kua'an na iin ka xíán.

¹⁸Tá ni tuu noo, dá ni kasá'á naá tá'an mií soldado ndéi ra, chi yu'ú ra, chi ko ní xiní ra ndi ni kuu ni keta Pedro ve'e kaa ñoo. ¹⁹Dá ni sa'anda Herodes choon noo dao ka soldado ña ná ko'on ra nandukú ñaa rá, tído ko ní nání'í ta'on ñaa rá. Dá tá ni ndi'i ni ndat'ón va'a Herodes ñoo soldado sa ndei sa ndaa Pedro ini ve'e kaa ñoo, dá ni sa'anda ra choon ña ná kuu ra. Tá ni ndi'i daá, dá ni keta Herodes kuendá Judea kua'an ra koo tóo ra ñoo naní Cesarea.

Di'a ni kuu tá ni xi'i rey Herodes

²⁰Karyíi nda'o Herodes xí'ín ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín na ndéi ñoo Sidón. Sa'á ñoo ni ndat'ón ñayuu ñoo ña ko'on na ndaka na ña

maní noo rá. Tá nì saà nà ñoó, kúú nì kandeé ná nì xino ini iin taa naní Blasto, tá'an rā dándáki nā kéchóon ve'e Herodes. Ta Blasto ñoó kúú rā nì sa'an nì ndakā rā ñā maní noo Herodes sa'a ná. Díon nì kee ñayuu ñoó, chí noñó'o rey Herodes ñoó kána ñā'a sef nā. ²¹Dá tá nì kasandaá kuú nì kandoo Herodes kantó'on rá xí'in ná, dá nì nandixi ra dá'on, tá'an ñā sá ní'ino ra tá sa'ándá rā choon. Dá nì nakoo ra noo téi noo sa'ándá rā choon. Dá nì kasá'á rá ká'an rā xí'in ná.

²²Dá nì kasá'á káyu'ú ñayuu kuá'a ñoó, ta kaá nā:

—iNdios vá kúú nā ká'an yó'o, ta o duú taa oon kúú rá! —kaá nā.

²³Ta kúú míi hora daá ñoó nì kasá'á kú'u Herodes nì kee iin ángel nì kii noo sato'o yo Ndios sa'á ñā kō ní náki'o ra ñañó'ó noo Ndios tá ni ka'an ñayuu ñoó díon xí'in rá. Kúú nì xi'i va ra nì kee tikudí.

²⁴Ta nì nakā'ani cháá kā to'on sato'o yo Jesús, ta nì ndukua'a cháá kā ñayuu kándisa ñāá.

²⁵Dá tá nì ndi'i nì kee Bernabé xí'in Saulo choon nì xio na kua'an nā ñoo Jerusalén, dá nì nandio kuéi na ñoo Antioquía. Ta ndáka na Juan, tã ká'an xí'in ná Marcos, kua'an nā.

Di'a nì kuu tá nì kaxi Ndios Pablo xí'in Bernabé ñā ko'on nā dána'a nā to'on va'a Jesús

13 ¹Tein nā kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano naní Antioquía ndéi dao profeta xí'in nā dána'a to'on Ndios. Ta nā yó'o kúú Bernabé, xí'in Simón, tá'an rā naní ta'ani taa ndei'i, xí'in Lucio, tá'an rā

nì kii ñoo Cirene, xí'in iin kã taa naní Manaén, tá'an rā nì sa'ano dáó xí'in rā né'e choon sa naní Herodes, ta nákaa ta'ani Saulo tein taa yó'o.

²Ta xí'an nani ndéi noón ndáño'o na sato'o yo Ndios, ta né'e iñ ná, dá nì kaa Espiritu iñ:

—Taó xóo ndó Bernabé xí'in Saulo, dá ná ko'on nā kee na choon, ñā nì nakanai nā kee na —kaá nā.

³Dá tá nì ndi'i nì ka'an nā xí'in Ndios, ta nì sa né'e iñ ná, dá nì chikodó ná ndá'a ná diní ndi nduú taa yó'o. Dá nì chinda'á ñāá ná kua'an nā.

Di'a nì kuu tá nì daná'a Bernabé xí'in Saulo chí kuendá Chipre

⁴Ta míi Espiritu iñ Ndios ndáka Bernabé xí'in Saulo kua'an nā. Dá nì xino nā ñoo naní Seleucia. Ta ñoó nì kaa na iin barco, dá nì ki'in na kua'an nā iin yúku iñ ini taño'o naní Chipre. ⁵Dá tá nì saà nā ñoo naní Salamina noo nákuíta barco, dá nì kasá'á ná dána'a nā to'on Ndios ini iin rá iin ve'e noo nátaka nā Israel. Ta ndáka ta'ani na Juan kua'an nā chindeé ñāá rá.

⁶Dá tá nì ndi'i nì nata'an nā nì xionoo na iin níi noo naní Chipre ñoó, dá nì kasandaá nā ñoo naní Pafos. Ta ñoó nì naki'in tá'an na xí'in iin tã tadí, ta kúú rá iin profeta to'on, ta kúú rá iin tã Israel, ta naní rá Barjesús. ⁷Ta daá ió va ra xí'in taa né'e choon ká'ano naní Sergio Paulo, tá'an rā kúú iin tã ndichí. Ta rā yó'o nì kana Bernabé xí'in Saulo, chí kóni rā kueídó'o ra to'on Ndios.

⁸Tído kō náta'an ta'on ini tã tadí ñoó, rā naní ta'ani Elimas, to'on dána'a nā. Sa'á ñoó nì sadi rā noó tã

né'e choon ñoó ña ná dá'a ni kandeé iní ra Jesús. ⁹Ta Saulo, na naní ta'ani Pablo, ni nakutí xí'ín Espíritu ií Ndios. Dá ni sa nde'é káxí ná noó ta tadí ñoó, ¹⁰dá ni kaa na xí'ín rá:

—¡Taa to'ón, ta kini, de'e ña u'u va kúu yo'ó, ta xiní u'u yo'ó ndidaá kúu ña ndaa! ¿Ndá oon ví dánkoo yo'ó ña to'ón chi'ón tein to'on ndaa Ndios? ¹¹Ta viti kían vei sato'o yo Ndios dándó'o na yo'ó, chí o kátuu ka nooon, ta o koní ka yo'ó ña tóon ndindii cháá tiempo —kaá Pablo xí'ín rá.

Ta kúu vití'ón vá ni nakuíñ naá noo rá. Kúu ni kukuaa vá rá. Dá ni kasá'á rá xionoo ra ndúkú rá ndá yoo katiin ndaa ñaá ko'on ra.

¹²Ta kúu, tá ni xini taa né'e choon ñoó ña dión ni ndo'o ta tadí ñoó, kúu ni kandísa ra to'on dána'a na, chí ni naá iní ra ni kee to'on va'a ká'an sa'a sato'o yo Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a na iin ñoo naní Antioquía, ña nákaa chí kuendá Pisidia

¹³Dá ni kaa Pablo xí'ín taa né'e tá'an xí'ín ná ñoó ini iin barco ñoo Pafos ñoó, dá ni ki'in na kua'an na ñoo naní Perge, ña nákaa kuendá Panfilia di'a. Tído tá ni saa na ñoo ñoó, dá ni dánkoo ñaá Juan. Dá ni kee ra kua'an nó'o rá ñoo Jerusalén. ¹⁴Tá ni ndi'i, dá ni kankuei na Perge ñoó. Dá ni ki'in na kua'an na ñoo ká'ano naní Antioquía, ña nákaa kuendá Pisidia di'a. Ta míi kuu nání'i ndee na Israel ni saa na ve'e noo náataka na Israel ndéi ñoo ñoó. Dá ni ku'u na, dá ni sa ndei na ndéi na.

¹⁵Dá tá ni ndi'i ni ka'i ra tuti ley xí'ín to'on ni taa profeta, dá ni tanda'á taa dándáki ve'e ñoó iin taa ni sa'an ni ka'an di'a xí'ín ná:

—Ñani kuálí, tá ió to'on va'a ka'an ni'ini ndó noo ñayuu ndéi yó'o, ná kuita ndó ta ka'an ndo xí'ín ná viti —kaá ra.

¹⁶Dá ni ndakuíñ ndichi Pablo. Dá ni ndane'e na ndá'a ná, ña kóni kaa ña tádi ná kandeí ñayuu ñoó. Dá ni kaa na:

—Ndo'ó, ra Israel, xí'ín ndidaá ka ni ndo'ó, ta ndáño'o Ndios, kueidó'o va'a ndó ña ko'ín ka'ín xí'ín ndó.

¹⁷Na kúu Ndios noo yóo, na Israel, noón kúu na ni kaxi na sá'ano ve'e yó ni sa ndei sa na'á. Dá ni ndee ñaá ná iin ñoo ká'ano tá tiempo ni sa ndei nda'í na Egipto. Ta ndá'a míi Ndios ni taó ñaá tixi ndá'a ta Egipto ñoó. ¹⁸Ta tein uu diko kuia ni xi'o ndeé iní Ndios sa'á ña sa kee ñayuu ñoó tá sa xionoo na noño'ó ichí. ¹⁹Dá ni danaá na usa ñoo ná'ano ño'lo noño'lo naní Canaán. Dá ni xi'o na ño'lo ñoó noo na sá'ano ve'á, dá ni sa kian ña'a míi ná. ²⁰Ta ndidaá ña yó'o ni ndo'o na tein komi ciento uu diko uxi kuia. Tá ni ndi'i, dá ni xi'o Ndios juez sa dándáki na ñoo yo nda tiempo ni sa kuu Samuel profeta. ²¹Ni ndi'i, dá ni xika na ñoo yo iin rey dándáki ñaá. Dá ni xi'o Ndios Saúl ña kakuu ra rey noo ná. Ta roón ni sa kuu de'e iin taa ni sa naní Cis. Ta ni kii ra tein na ve'e Benjamín. Ta sa kuu ra rey tát'o'on uu diko kuia. ²²Tído ni ditá Ndios choon noo ndá'a Saúl ñoó, dá ni nachikani na David sa kuu ra rey. Dá ni xi'o Ndios kuendá sa'a rá, ta kaá na di'a: “Náta'an ini

yu'u xinfi David, de'e ta naní Isai, chi ko'on xi kee xi ndidaá kúú ña kóni yu'u."

23Ta tein na ve'e rey David ñoo ni kii Jesús táto'on ki'o ni xi'o Ndios to'on na. Ta noón kúú na ni tanda'á Ndios ni kii dáka ki na Israel. **24**Tído tá ko ñá'a kasaá Jesús, dá sa daná'a Juan noo ndidaá na Israel ña ná nandikó iní na sa'a kuachi kée na, dá ná kodo ndúta ná. **25**Dá tá kua'an dáxinkoo Juan choon vei na, dá ni kaa na: "¿Ndá yoo kúú yu'u, ká'an ndó? Ko kúú ta'on yu'u na kii dáka ki ñaá, chi sata yú'u vei iin ka ta ndáya'i cháa ka o duú yu'u, sa'a ñoo ni ko kánian nakuijn ndei yu'u ndaxí yó'o ndisa ná", kaá Juan.

26Ñani, ndo'o na kúú na ve'e Abraham, xí'ín ndidaá ka ndo'o, na ndáño'o Ndios. Ndios kúú na ni tanda'á ndu'u vei ndu dána'a ndu to'on yó'o noo ndo, ña ká'an sa'a ndi koo, dá ka ki ndó noo kuachi ndo. **27**Chi ko ní nákoní ñayuu ndéi Jerusalén, xí'ín ta ne'e choon ña Jesús kúú na ni tanda'á Ndios kii dáka ki ñaá. Ta ko ní kánda ta'on ini na to'on ni taa profeta, va'ará ká'i naan noo ná iin iin kuu kuu nání'i ndée yo. Tído ni xinkoo to'on ni ka'an profeta ñoo tá ni kandoo na ñoo yo ña kánian kuu Jesús. **28**Chi va'ará ni iin tó'on kuachi Jesús ko ní ni'i ná, dá kuu na, tído ni xika ñayuu ñoo noo Pilato ña ná ka'anda ra choon ña kuu na. **29**Dá tá ni ndi'i ni xinkoo noo ká'an tuti i Ndios sa'a ña ndo'o na, dá ni danoo ñaá rá ndika cruz. Dá ni dandúxi ñaá rá. **30**Tído Ndios kúú na ni danáta ki ñaá. **31**Ta tein kua'a vá kuu ni na'a noo Jesús noo ñayuu ni kankuei

xí'ín ná nda Galilea, ta ni sa xionoo na xí'ín ná nda ni saa na ñoo Jerusalén. Ta noón kúú na xí'o ndaa kuendá sa'a Jesús noo ñayuu.

32Ta dión ta'ani ndu'u vei ndu dána'a ndu sa'a to'on va'a yó'o, chi tá'an ña ni ka'an Ndios xí'ín na yatá ve'a, **33**ñoó kían ni kee na xí'ín mí yó, na kúú de'e na sá'ano ñoo, chi ni danáta ki na Jesús. Ta ki'o dión ni xinkoo to'on ni kaa Ndios noo salmo kúú uu, chi di'a kaáan: "Yo'o kúú de'e yu'u, ta viti ná'i ña kúú tatóon."

34Ta sa daá vá ni kaa Ndios ña mián ndaa kuiti kían dánata ki na Jesús, dá kían o té'i'i yiki koño na, ta ni o nátani ta'an vaan. Dá chi di'a kaá tuti i Ndios: "Ndidaá kúú ña va'a ni kandooi kee xí'ín David, ña yó'o kían kee yu'u xí'ín ndó." **35**Ta di'a ká'an ta'ani David noo iin ka salmo: "O kóno ta'on mí ní ña nataní yiki koño na kéchóon noo ní."

36Mián ndaa kuiti ni kéchóon David noo na ñoo yo ni sa ndei tiempo daá táto'on ni chikaa ini Ndios. Dá tá ni xi'i na, kúú ni nduxi na noo ni nduxi na ve'e na. Ta kúú ni tei'i va yiki koño na. **37**Tído mí Jesús, na ni danáta ki Ndios, ko ní tei'i ta'on yiki koño na.

38Sa'a ñoo, na ñoo mií, kana'a ndó ña dána'a ndu'u noo ndo ña xí'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi yo sa'a ña ni kee Jesús. **39**Chi ko ní kuu ta'on kandoo vii yo noo Ndios sa'a ña kée yó choon sa'ándá ley Moisés. Tído, ndidaá na kándée iní Jesús, noón kúú na kándoo vii noo Ndios. **40**Kueíd'o va'a ndó to'on ká'in xí'ín ndó viti, dá ná o ndó'o ndó tá'an ña ni taa profeta, chi di'a kaáan:

41 Kueídó'o ndo'ó, na kédiki ndaa to'on ká'in.

Naá iní ndo kande'é ndó ña kéei, ta ndañó'ó kíi ndo nooí.

Dá chi ko'in keei iin ña ká'ano tein kuu ndéi ndó.

Tído o kándisa ta'on ndóan, va'ará ná koo iin yoo nakani xí'in ndó sa'án.

Dión kaáan —kaá Pablo.

42Dá tá kua'an keta Pablo ve'e Israel ñoo xí'in Bernabé, kúu ni xika na ko kúu na Israel ña ná kasaa tuku na iin ka kuu nání'i ndée ná, dá ná dána'a tuku na sa'á to'on va'a ñoo noo ná. 43Tá ni ndi'i ni kankuei ñayuu ñoo ve'e ñoo, kúu kuá'a nda'o na Israel tákuei sata Pablo xí'in Bernabé kua'an na. Ta tákuei ta'ani ñaa kuá'a ñayuu kándisa táto'on kándisa na Israel kua'an na. Dá ni kasá'a Pablo xí'in Bernabé ká'an ni'ini na noo ná ña ná kuita toon na xí'in ña maní ni kee Ndios xí'in ná.

44Tá ni kasandaá iin ka kuu nání'i ndée na Israel, dá ni nataka táto'on iin ní ñoo ñoo kueídó'o na to'on Ndios. 45Dá tá ni xini ta Israel ña kuá'a nda'o ñayuu ni nataka, kúu ni nakutí rá xí'in ña u'u ini ra. Dá ni kasá'a rá ndéine'e ra Pablo, ta ká'an ndava'a ra xí'in ná. 46Dá ni kasá'a ndúndée cháá ka Pablo xí'in Bernabé ká'an na xí'in ra Israel ñoo:

—Míían kánian dána'a ndu'u to'on Ndios dinñó'ó noo ndo'ó, chi kúu ndó na ñoo Ndios. Tído sa'á ña ni kañó'ó ndó to'on dána'a ndu, sa'á ñoo koó ka íchi ndo natiin ndó ña kataki chíchí ndó noo ió Ndios. Sa'á ñoo viti kían ko'on va ndu'u dána'a ndu noo ñayuu ko kúu na Israel.

47Chi di'a ni sa'anda sato'o yo Ndios choon noo ndú'u, ta kaá na:

Tanda'á yu'u yo'ó ko'on kakuuón ña tóon noo ndidaá ñayuu ko kúu na Israel, dá ní'i ñayuu ndéi noo xíká cháá ka ñayuu yó'o ndi kee na káki na noo kuachi na.

48Dá tá ni seido'o na ko kúu na Israel to'on yó'o, kúu ni kadii nda'o ini na. Ta ni keká'ano na sato'o yo Ndios sa'á to'on va'a ña ni seídó'o na. Ta kúu ni kándisa ñaa ndidaá kúu ñayuu, na ni kaxi Ndios ní'i ña kataki chíchí.

49Ta kúu ni naka'ani cháá ka to'on va'a sato'o yo Jesús ndidaá ñoo ñó'o ñoo.

50Tído ni ndató'ón kue'é ta Israel, ta ko ní xíin kándisa ñaa xí'in dao na ñá'a ndáya'i, tá'an na ndíta ndaa xí'in ña kándisa na, xí'in dao ta ndáya'i cháá ka ñoo ñoo. Dá ni daká'an kue'é na dao ka ñayuu ña kendava'a na xí'in Pablo xí'in Bernabé. Dión ni kuu, dá ni taxí ñaa ná. 51Dá ni kidi ni'ini Pablo xí'in Bernabé ñoyaká iin sa'a ná, dá ná kandaá ini ñayuu ñoo ña ko náta'an ini Ndios xiní ñaa ná. Dá ni ki'in na íchi kua'an na, dá ni saá na ñoo ká'ano naní Iconio.

52Ta ndidaá na kúu kuendá Jesús ni kadii nda'o ini, ta ni nakutí ná xí'in Espíritu i Ndios.

Di'a ni kuu tá ni sa ndei na dána'a na iin ñoo naní Iconio

14 1Tá nani ió Pablo xí'in Bernabé ñoo Iconio ñoo, dá ni ku'u nduú na ve'e noo náta'ana na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta xí'in to'on ni daná'a na, kúu kuá'a nda'o na Israel xí'in na

ko kúú nā Israel nī kándisa ñáá. ²Tído taa Israel, rā ko xīn kándisa ñáá, roón kúú rā nī daká'an kue'é rā ko kúú taa Israel ndéi ñoo ñoo, dá nī kasá'á xini u'u rā Pablo xí'in Bernabé. ³Tído na'á vá nī kandoo na nī sa ndei na ñoo ñoo. Ta sa'á ñā kándéé ká'ano iní nā sato'o yo Jesús, sa'á ñoo ko ní yu'ú ta'on na ñā kían ka'an nā sa'á to'on Jesús. Ta nī xī'o Ndios ñā nī kandaa ini ñayuu ñoo ñā to'on dána'a apóstol ñoo sa'á ñā maní nī kee Ndios kían ñā ndaa, chí xí'in ndá'a apóstol ñoo nī kee Ndios ñā'a ná'ano, xí'in ñā'a ndato. ⁴Kúú nī kasá'á tá'andá tá'an ñayuu ndéi ñoo ká'ano ñoo, chí dao na nákuíta xoo tã Israel ñoo, ta dao na nákuíta xoo nā kúú apóstol ñoo.

⁵Dá nī kandoo tã Israel ñoo xí'in rā ko kúú tã Israel ndíta xoo rā, xí'in tã né'e choon ñoo ñoo ñā kendava'a ra xí'in apóstol ñoo, ta ka'áni ñáá rá xí'in yuu. ⁶Tído tá nī kandaa ini nā ñā dión ndátó'on taa ñoo kee ra xí'in ná, dá nī xino na kua'an nā ñoo naní Listra, xí'in ñoo naní Derbe, xí'in ndidaá kã ni ñoo ñó'o chí kuendá Licaonia di'a. ⁷Ta ñoo nī daná'a nā to'on va'a Jesús.

Di'a nī kuu tá nī chiyúú ná Pablo ñoo Listra

⁸Ta ñoo Listra ñoo ió iin taa ko kúú kaka. Ta ió ni'ini ra, chí nda rá nī kaki va ra ko kúú kaka ra. ⁹Ta ió rā seíd'o'lo ra noo ká'an Pablo. Dá tá nī sa nde'é ná noo rá, kúú nī kandaa ini nā ñā kándéé iní rā ñā kándéé Ndios nduva'a ñáá ná. ¹⁰Dá nī'i nda'o nī ka'an nā xí'in rá:

—¡Ndakuijn ndichi ndaa!

Ta kúú iin nī ndao ra nī ndakuin ndichi rā. Ta kúú nī kasá'á xika ra xionoo ra.

¹¹Tá nī xini ñayuu ñoo ñā ndato nī kee Pablo, kúú nī kasá'á káyu'ú ná xí'in yú'u naní licaónica, ta kaá nā:

—¡Nī noo túu ndios nī kasá'a nā, ta ndaa na táto'on ndaa taa ñayuu yó'o!

¹²Ta kaá nā ñā Bernabé kúú ndios naní Júpiter, ta Pablo kúú ndios naní Mercurio, chí Pablo ñoo kúú nā ká'an cháá kã o duú Bernabé.

¹³Ta nda yu'ú ñoo ñoo ín iin ve'e ño'o kuendá Júpiter, ta ñoo nákaa iin duti, dá ndáka ra toro, ta né'e ra ita nī kasá'a rā yé'é ñoo ñoo noo nákaa Pablo xí'in Bernabé. Chí kóni tã duti ñoo xí'in ñayuu kuá'a ñoo dokõ ná ñā'a noo Pablo xí'in Bernabé, dá kandaño'o ñáá ná, ká'án ná.

¹⁴Tído tá nī kandaa ini Bernabé xí'in Pablo ñā dión ká'án ñayuu ñoo kee na, kúú nī ndatá ná dá'on ná, chí ko náta'an ini nā ñā kée ñayuu ñoo dión. Ta nī ku'u na tein ñayuu ñoo, ta káyu'ú ná:

¹⁵—¿Ndiva'a kée ndó dión? Chí ñayuu xí'in vá ndó kúú ndu'u. Di'a vei ndu'u ñā kían kastõ'on ndu xí'in ndo'ó ñā miñan ndúsa kánian dánkoo ndó ñā ko choon téi kée ndó yó'o, dá kandaño'o ndó nā miñan ndaa kuiti kúú Ndios takí, nā nī kava'a induú káa xí'in noño'o yó'o xí'in taño'o xí'in ndidaá kúú ñā'a ió nooán. ¹⁶Tá sa na'á vá, dá sa sonó Ndios noo ñayuu sa kee na ñā kóni mií ná. ¹⁷Tído ko ní sá tuu ta'on na na'a nā mií ná ñā kúú ná Ndios tein ñā va'a kée na, chí dákoon na dai, dá kana ñā'a noo xíti yó. Ta xí'o na ñā'a sás'an yó, dá kadii inío —kaá nā.

18Ta va'ará nī ka'an nā dión, tído u'u nda'o, dá nī kandeé ná nī chituu na ñayuu ñoo, dá kō ní dokō ná ña'a ñoo noo ná kandaño'o ñaa ná.

19Tá nī ndi'i ñoo, dá nī kasáa dao ta Israel, tá'an rā ndéi ñoo Antioquía xí'ín ñoo Iconio. Dá nī daká'an ku'e'é rā ñayuu ñoo, dá nī chiyúu ná Pablo. Ta ñó'o ñaa ná nī sa'an nā nī dakána ñaa ná nda' yu'ú ñoo ñoo, chí sá nī xí'i va na, nī ka'án ná. **20**Kúu nī kasáa dao nā kúu kuendá Jesús nī kaō noo na ndíta na noo kándu'u Pablo. Dá nī ndakōo na, dá nī ndu'u tuku na ñoo ñoo. Dá tá nī tuu noo iin ká kuu, dá nī kee na kua'an nā xí'ín Bernabé ñoo naní Derbe.

21Dá nī daná'a na to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Derbe ñoo. Ta kúu kua'á nda'o ñayuu nī nduu kuendá Jesús nī kee na. Tá nī ndi'i ñoo, dá nī nandió kuéi tuku na ñoo Listra xí'ín ñoo Iconio, xí'ín ñoo Antioquía. **22**Ta ñoo nī xí'o na tandeé iní noo ndidaá nā kúu kuendá Jesús, ta nī ka'an ni'ini na noo ná ñā ná kandita toon na xí'ín ñā ndaā kándisa na, ta kaá nā xí'ín ná: “Miían kánian ndo'o yó kua'á nda'o tandó'ó, dá ndu'u yó noo dándáki Ndios”, kaá nā. **23**Ta nī xí'o na choon noo dao rā sá'ano ndéi iin rá iin ve'e noo nataka nā kúu kuendá Jesús ñā kían kandaka ñaa rá. Dá tá nī ndi'i nī sá ne'e ij ná, ta nī xikā nā ñā manj noo Ndios sa'á rā sá'ano ñoo, kúu nī naki'o ñaa ná tixi ndá'a sato'o yō Jesús, nā kándisa ra.

Di'a nī kuu tá nī nandió kōo Pablo xí'ín Bernabé kua'an nó'o ná ñoo Antioquía

24Tá nī ya'a na chí kuendá Pisidia, dá nī saā nā chí Panfilia di'a. **25**Tá

nī ndi'i nī daná'a nā to'on va'a Jesús ñoo naní Perge, dá nī kee na kua'an nā, dá nī xino nā ñoo naní Atalia.

26Dá nī kaa na ini iin barco kua'an nā ñoo Antioquía noo nī naki'o ñaa nā kúu kuendá Jesús noo ndá'a Ndios ñā chindeé ñaa ná noo chóon. Ta viti nī dandí'i na choon nī ni'i ná noo Ndios. **27**Dá tá nī ndisáa nā ñoo ñoo, dá nī ndataká nā ndidaá ñayuu kúu kuendá Jesús. Dá nī kasá'a ná naki'o na kuendá sa'a ndidaá ñā va'a nī kee Ndios xí'ín ná noo nī sa'an nā. Ta nī nakani ta'ani na ñā nī sonó Ndios níō nā kō kúu nā Israel, dá nī kandeé iní nā Jesús. **28**Ta na'á vá nī sá ndei na ñoo xí'ín nā kúu kuendá Jesús.

Di'a nī kuu tá nī nataka nā ndío choon sa'á nā kúu kuendá Jesús

15 **1**Kúu nī kasáa dao ta nī kii chí kuendá Judea di'a. Dá nī kasá'a rá dána'a rā noo nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoo, ta kaá rā:

—Tá ná o tá'anda ñij ndo tató'on kī'o sa'ándá ley Moisés choon, dá kían o ní'i ta'on ndó ñā kākī ndó noo kuachi ndo —kaá rā.

2Ta Pablo xí'ín Bernabé kúu nā nī ndakuei, ta deén nda'o nī kasá'a chídáó tá'an na xí'ín ta ñoo sa'á ñā dána'a ra. Sa'á ñōō nī kandōo nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ñā ko'on Pablo xí'ín Bernabé ñoo Jerusalén xí'ín dao ká nā kúu kuendá nā, dá ná ndató'ón ná sa'á ñā yó'o xí'ín nā kúu apóstol, xí'ín nā sá'ano ndéi ñoo Jerusalén. **3**Dá nī chinda'á ñaa nā kúu kuendá Jesús ñoo kua'an nā. Dá nī ya'a na kuendá Fenicia xí'ín Samaria. Dá nī nakani na xí'ín nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ñā kua'á

nda'o na ko kúu na Israel ni nduu kuendá Jesús. Sa'á ñoó ni kadii nda'o ini ñayuu ñoó tá ni kandaá ini na ña dión ni kuu.

⁴Dá tá ni saá na ñoo Jerusalén, dá ni natiin va'a ñaá na kúu apóstol, xí'ín na sá'ano xí'ín dao ka na kúu kuendá Jesús ndéi ñoó. Dá ni kasá'á Pablo xí'ín Bernabé nákani na sa'a ndidaá kúu ña'a ni kee Ndios xí'ín ná ñoó ni sa'an na ni daná'a na ñoó na ko kúu na Israel. ⁵Tído dao ta fariseo, tá'an ra kándísa Jesús, ni nakuíta ndichi. Dá ni kaa ra:

—Mífan ndúsa kánian ta'anda ñi ndidaá ta ko kúu ta Israel ni nduu kuendá Jesús, ta kánian ka'anda yo choon ñoó rá ña ná kee ra choon sa'ándá ley Moisés —kaá ra.

Di'a kua'an ña ni ka'an Pedro ña káki yó sa'a iin tó'on diní ña kándéé iní yo Jesús

⁶Dá ni nataka na kúu apóstol ñoó xí'ín na sá'ano, dá keyíko na choon yó'o. ⁷Ta kúu ni kukáni vá ndátó'ón tá'an na sa'á ña yó'o. Dá ni ndakuíjn ndichi Pedro, dá ni kaa na:

—Ñani, sa ná'á vá mií ndó ña sa na'á cháá ka va ni kaxi Ndios yu'u ña dána'i to'on va'a Jesús ñoó na ko kúu na Israel. Ta kúu ni kándísa ñaá ná. ⁸Ta mií Ndios, na ná'á ndi ndáa níó ndidaá kúu ñayuu, ñoon kúu na ni daná'a ñoó yo ña náta'an ini na xiní na ñayuu ko kúu na Israel, chi ni xi'o na Espíritu i ni ná ñoó ñayuu ñoó táto'on ni kee na xí'ín mií yó. ⁹Chi táto'on ni kee na xí'ín yó, ki'o dión ta'ani ni kee na xí'ín ná, chi ni nduvii na níó ná sa'á ña kándéé iní na Jesús. ¹⁰Ta viti, ¿ndiva'a ká'an ndó kee yó iin ña'a ko náta'an ini

Ndios keeá? ¿Ndiva'a kátoó ndo chinóo ndó choon kuáchi yó'o sata na kúu kuendá Jesús, chi ni na sá'ano ve'e yó ni sa ndei sa na'á, ta ni mií yó ko ní kándéé kee choon sa'ándáan? ¹¹Chi kándísa yó ña ni káki oon ni na yó ñoó kuachio sa'á ña maní ni kee sato'o yo Jesús sa'a yo. Ta dión ta'ani ndó'o na ko kúu na Israel —kaá Pedro.

¹²Ta kúu tádi óon ndéi ñayuu ku'á ñoó seídó'o na ña nákani Bernabé xí'ín ña nákani Pablo sa'á ña'a ná'ano xí'ín sa'á ña'a ndato ni kee Ndios xí'ín ná tein ñayuu ko kúu na Israel.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jacobo

¹³Dá tá ni ndi'i ni ka'an na, dá ni kaa Jacobo:

—Ñani, kueídó'o ndó to'on ko'in ka'in xí'ín ndó. ¹⁴Simón Pedro kúu na ni nakani táto'on ni kee Ndios ni kemáni ná na ko kúu na Israel ta'ándá mií ñoó. Chi tein mií ná ni kaxi Ndios dao na, dá kakuu na ñayuu na. ¹⁵Ta ña yó'o kían náki'in tá'an xí'ín ña ni taa profeta, chi di'a kaáan:

¹⁶Tá ni ndi'i, dá nandió koo tuku yu'u kee táto'on ni sa io tá sa dandáki rey David, chi sa ni naá vá ñoó ni dandáki na.

Tído ko'on tuku yu'u nduva'i ñoó ni sa dandáki na, táto'on kée ñayuu ndúva'a na iin ve'e ni koon.

¹⁷Dión, dá kían kasá'á dao ka ñayuu nandukú ná yu'u, chi na ko kúu na Israel, tá'an na ni kasandaá ni seídó'o to'in, ñoon kúu na kasá'á nandukú yu'u.

18 Dión n̄i kaa sato'o yō Ndios, na n̄i x̄i'o ñā k̄iān kana'á yó sa'á ñā yó'o ndā rá sa na'á vá.

19 Dión kaáan. Sa'á ñoó kaá yu'u ñā ná dá'a ni chinóo yó iin choon kuách̄i satá nā kō kúu nā Israel, tá'an nā n̄i nduu kuendá Ndios.

20 Va'a kaan di'a ná taa yóan ka'á x̄i'ín ná ñā ná o sa keí k̄a nā koño kít̄i n̄i doko ñayuu noó yoko, ta ná o sa kée k̄a nā kuachi x̄i'ín nā kō kúu ñadi'í nā o ȳi'í ná, ta ná o sa keí k̄a nā koño iin kít̄i kō ní xit̄a nií, ta ni nií r̄i ná o sa keí k̄a nā. 21 Ch̄i ndā rá sa na'á vá, ta ndā viti ndéi t̄a iin rá iin ñoo dána'a r̄a ley Moisés. Ta ká'i raan ini ve'e noó náta nā ñoo miá iin rá iin kuū kuū nani'i ndée yō —kaá Jacobo.

Di'a kua'an ñā n̄i taa na noó iin tuti, n̄i tanda'á náan kua'an noó nā kō kúu nā Israel

22 Dá n̄i kandoo nā kúu apóstol ñoo x̄i'ín nā sá'ano x̄i'ín dao k̄a nā kúu kuendá Jesús ñā k̄axi na dao t̄a kuendá mií ná, dá tanda'á ñaá ná ko'on nā ñoo Antioquía x̄i'ín Pablo x̄i'ín Bernabé. Dá n̄i k̄axi na Judas, tá'an nā ká'an x̄i'ín ná Barsabás, x̄i'ín iin t̄a nani Silas, ch̄i ndi nduú t̄a yó'o kúu nā ndíta noó nā kúu kuendá Jesús. 23 Dá n̄i x̄i'o na iin tuti noó ná, tá'an ñā ká'an di'a:

“Ndu'u, nā kúu apóstol, x̄i'ín nā sá'ano, x̄i'ín dao k̄a nā kúu kuendá Jesús, ndu'u kúu nā taa tuti yó'o kosaaan noó ndo'ó, nā kúu kuendá Jesús, ndo'ó nā kō kúu nā Israel ndéi ñoo Antioquía, x̄i'ín ndo'ó, na ndéi chí kuendá Siria di'a, x̄i'ín ndo'ó, nā ndéi Cilicia. Ná kandeí

va'a ndó. 24 N̄i ni'í tó'on ndu'u ñā tein mií ndú yó'o n̄i kana dao t̄a kosaa noó ndéi ndó, tído kō t̄a'ón ndu'u kúu r̄a n̄i x̄i'o choon noó rá. Ch̄i dáta'an r̄a ndo'ó x̄i'ín to'on dána'a r̄a, ta dánaa ini r̄a ndó, ta sa'ándá r̄a choon noó ndo ñā ta'anda ñi'í ndo, ta kéndusa r̄a x̄i'ín ndó ñā kee ndó ndidaá choon sa'ándá ley Moisés. 25 Sa'á ñoó n̄i kandoo ndu ñā va'a cháa k̄a ná tanda'á ndú dao t̄a ndéi tein ndu yó'o kosaa nā noó ndéi ndó. Ta saa dáó ná x̄i'ín ñani man̄i yō Bernabé x̄i'ín Pablo, 26 tá'an nā n̄i nak̄i'o mií ñā ndo'o nani nā sa'a sato'o yō Jesucristo. 27 Sa'á ñoó tanda'á ndú Judas x̄i'ín Silas kosaa nā nakani ndi'i na sa'á to'on n̄i taa ndu noó tuti yó'o x̄i'ín ndó. 28 Ch̄i náta'an ini Espiritu iñ Ndios, ta k̄i'o dión kándaq̄ ini ndu ñā kō kánian chinóo ndu choon kuách̄i satā ndo. Sava'a ñā kánian kee ndó k̄iān kaáan di'a: 29 o sa keí k̄a ndo koño kirí n̄i doko ñayuu noó yoko. Ta ni o sa keí k̄a ndo nií r̄i, ni koño kirí kō ní xit̄a nií, ta o sa kée k̄a ndo kuachi x̄i'ín nā kō kúu ñadi'í ndo o ȳi'í ndo. Tá seídó'o ndó choon yó'o, dá k̄iān va'a kee ndó. Ndios ná koo x̄i'ín ndó.”

Dión ká'an tuti n̄i taa na ñoo. 30 Dá n̄i kee t̄a n̄i xio choon ñoo kua'an nā ñoo Antioquía. Tá n̄i saa nā ñoo, dá n̄i ndit̄utí ná ndidaá nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá n̄i nak̄i'o na tuti ñoo noó ná. 31 Dá tá n̄i ndi'i n̄i ka'i naan, kúu n̄i kadij ndā'o ini nā sa'a ndidaá kúu t̄andee iní x̄i'o ña noó ná. 32 Ta Judas x̄i'ín Silas ñoo kúu profeta, sa'á ñoó n̄i x̄i'o na t̄andee iní noó nā kúu kuendá Jesús, ta x̄i'ín kuá'á ndā'o to'on n̄i ka'an ni'ini ra noó ná.

33Dá tá n̄i ndi'i n̄i s̄a ndei na cháá tiempo ñoo ñoo, dá n̄i ch̄inda'á ñaá n̄a kúú kuendá Jesús kua'ān n̄o'ō ná, ta n̄i xik̄a n̄a ña man̄i noo Ndios sa'ā ná. Dá n̄i n̄andiō kuéi na kua'ān n̄o'ō ná ñoo Jerusalén noo ndéi n̄a n̄i t̄anda'á ñaá n̄i sa'ān n̄a. **34**Tído n̄i ch̄ikaā ini Silas ña v̄a'á cháá k̄a ná kandoo na ñoo. **35**Ta n̄i kandoo ta'ani Pablo x̄í'ín Bernabé n̄i s̄a ndei na ñoo Antioquía ñoo, ta n̄i daná'ā n̄a t̄o'on sato'o yō Jesús. Ta kua'á k̄a n̄a kúú kuendá Jesús s̄a ch̄indeé tá'an x̄í'ín ná s̄a k̄ast̄o'on na t̄o'on v̄a'á Jesús x̄í'ín ñayuu.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ta'and̄a tá'an Pablo x̄í'ín Bernabé

36Dá tá n̄i ya'a cháá kuu, dá n̄i kaa Pablo x̄í'ín Bernabé:
—Ná ko'on tukuó korni'ini yó n̄a kúú kuendá Jesús ndéi ndidaá ni ñoo noo n̄i sa'ān yō n̄i daná'ā yō t̄o'on sato'o yō Jesús, dá ná kandaā ini yō ndi ndó'o na —kaá Pablo.

37Dá n̄i ka'án Bernabé kandaka na Juan, tá'an r̄a ká'ān x̄í'ín ná Marcos, ko'on r̄a. **38**Tído kō ní x̄iín ta'on Pablo kandaka na r̄a ko'on r̄a, ch̄i n̄i d̄ankoo va ñaá rá kuendá Panfilia, ta kō ní x̄ionoo k̄a r̄a x̄í'ín ná noo choon Ndios. **39**Ta sa'á ña kō ní náki'in tá'an ta'on t̄o'on noo n̄i nd̄at̄ó'ón Bernabé x̄í'ín Pablo, sa'á ñoo n̄i ta'and̄a tá'an na. Dá n̄i kee Bernabé ndáka na Marcos kua'ān n̄a. Dá n̄i kaa na ini barco kua'ān n̄a Chipre.

40Dá n̄i nata'an ini Pablo ña ko'on n̄a x̄í'ín Silas. Dá n̄i ñaki'o ñaá n̄a kúú kuendá Jesús noo ndá'ā sato'o yō Ndios ña ná chindeé ñaá ná noo ko'on n̄a. **41**Dá n̄i kee na kua'ān n̄a.

Ta n̄i ya'a na chí kuendá Siria x̄í'ín Cilicia, ta sá ká'ān ni'ini na noo n̄a kúú kuendá Jesús ndéi ñoo kua'ān n̄a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i k̄asá'á Timoteo x̄ionoo xi x̄í'ín Pablo x̄í'ín Silas

16 **1**Dá n̄i ya'a Pablo x̄í'ín Silas ñoo naní Derbe, dá n̄i saā n̄a ñoo Listra. Ta ñoo n̄i ñaki'in tá'an na x̄í'ín iin t̄a kúú kuendá Jesús naní Timoteo. Ta kúú x̄i de'e iin ñá'ā Israel kándisa Jesús. Ta tatá x̄i kúú t̄a griego. **2**Ta ndidaá n̄a kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Listra x̄í'ín ñoo Iconio ká'ān v̄a'á sa'ā x̄i. **3**Dá n̄i nata'an ini Pablo ña k̄iān ko'on x̄i x̄í'ín ná. Sa'á ñoo ndani n̄i sa'anda n̄a ñi x̄i t̄at̄o'on sa'ándá ley choon, dá k̄iān ná o nákani kuách̄i ini na Israel, tá'an n̄a ndéi ñoo ñoo, koni n̄a x̄i. Ch̄i s̄a ndidaá v̄a ná ná'á ña tatá Timoteo kúú iin t̄a griego.

4Ta kúú ndidaá ñoo noo yá'a na kua'ān n̄a, ñoo n̄i k̄ast̄o'on na x̄í'ín n̄a kúú kuendá Jesús ndéi ñoo sa'ā choon n̄i sa'anda n̄a kúú apóstol x̄í'ín n̄a sá'ano ndéi Jerusalén, dá ná kueidó'o naan. **5**Ta ndidaá n̄a kúú kuendá Jesús ndéi ñoo n̄i ñakuīta ndaā cháá k̄a n̄a x̄í'ín ña kándéé iní n̄a Jesús tá n̄i seidó'o na t̄o'on yó'o. Ta kuu rá kuu ndúkua'ā cháá k̄a ñayuu kúú kuendá Jesús kua'ān n̄a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i na'ā Ndios iin ña ndato noo Pablo

6Kúú n̄i ch̄ika'anda n̄a kuendá Frigia x̄í'ín Galacia, ch̄i kō ní sóno ta'on Esp̄iritu īi Ndios ña d̄ána'ā n̄a t̄o'on v̄a'á sa'ā Jesús chí kuendá Asia dí'a. **7**Tá n̄i saā n̄a kuendá Misia, dá n̄i ka'án ná ko'on n̄a chí

kuendá Bitinia di'a, tído kọ ní sónó ta'on Espírítu Jesús ña ko'on na ñoó. ⁸Sa'á ñoó ni ya'a na kuendá Misia kua'an na, dá ni xino na ñoo Troas noo kúú yu'ú taño'o.

⁹Dá tá ni kuaá, dá ni na'a Ndios iin ña ndato noo Pablo, chi ni xini na iin ta ió chí kuendá Macedonia di'a. Ta íin ndichi ra seí nda'í ra noo Pablo, ta kaá ra: “Kee ní ña maní kii ní Macedonia yó'o, ta chindeé ní ndu'u”, kaá ra.

¹⁰Dá tá ni ndi'i ni xini na ña'a ndato yó'o, ta kúú mií hora daá ni kenduu ndu ko'on ndu chí kuendá Macedonia, chi ni kandaá ta'í ini ndu ña mií Ndios kúú na kana ñaá ña kían ko'on ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoó.

Di'a ni kuu tá ni kandisa iin ñá'a naní Lidia

¹¹Dá ni tiin ndu iin barco ñoo Troas. Dá ni chindaá ndu kua'an ndu ni'i ndú iin yúku íin ini taño'o naní Samotracia. Dá tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni kaa tuku ndu ini barco ñoo kua'an ndu ñoo naní Neápolis. ¹²Tá ni saá ndu ñoó, dá ni kee ndu xíka sá'á ndú kua'an ndu iin ñoo naní Filipos, ta kíán ñoo ndáya'i cháá ka nákaa kuendá Macedonia di'a, ta kíán iin ñoo kuendá ta romano. Ta ñoo ni sa ndei ndu cháá kuu.

¹³Ta tein iin kuu nani'i ndée na Israel, dá ni kankuei ndu kua'an ndu yu'ú ñoo ñoó, chi ñoo nákaa iin yuta noo sá'an na Israel ndéi ñoo ñoo ká'an na xí'in Ndios. Dá tá ni saá ndu ñoó, dá ni sa ndei ndu. Dá ni kasá'á ndú ká'an ndu xí'in na ñá'a ni nataka ndéi ñoo sa'a Jesús.

¹⁴Ta ñoo nákaa iin ñá'a naní Lidia. Ta kíán ña ñoo ká'ano naní Tiatira, ta díkóán dá'on díon kua'á toón, ta ndáño'án Ndios takí. Ta kúú seídó'o va'án to'on ká'an Pablo. Ta kúú ni nakonó sato'o yo Jesús niman, ta kúú ni kandísáan to'on ni ka'an na.

¹⁵Ta kúú ni sodo ndútaan xí'in ndidaá na ve'án. Dá ni seí nda'ávian noo ndú, ta kaáan:

—Tá kandaá ini ndo ña kúú iin ñá'a kándéé ndisa ini sato'o yo Jesús, dá kían náki'í ndo ná ko'o ve'i kandeí ndó —kaáan.

Dá ni kandeéan ni xino ini ndu ña ko'on ndu kandeí ndu ve'án dao kuu.

Di'a ni kuu tá ni chikáa ta né'e choon Pablo xí'in Silas ve'e kaá

¹⁶Ta di'a ni ndo'o ndu iin ka kuu tá kua'an ndu ka'an ndu xí'in Ndios. Noo kua'an ndu ñoo ni naki'in tá'an ndu xí'in iin tadi'í. Ta nákaa iin espírítu kini ña nákoní iní ini xi. Ta kúú kua'á nda'o di'ón ní'i sato'o xi sa'á ña nákoní iní xi. ¹⁷Ta kúú ni kasá'á tadi'í yó'o tákaa xi Pablo xí'in ndu'u vei xi, ta káyu'ú xí:

—i'Taa yó'o kúú ra kéchóon noo Ndios, na kómí ndidaá tá'an choon! Ta dána'a ra noo ñayuu ndi kee na káki na noo kuachi na —kaá xi.

¹⁸Ta kúú kua'a vá kuu ni sa kee xi dión. Sa'á ñoo kọ ní xi'o ndéé ka ini Pablo sa'a xí. Dá ni nandió kọ na, dá ni kaa na xí'in espírítu kini nákaa ini xi:

—Xí'in kuu Jesucristo, na xí'o choon nooi, sa'ándái choon nooon. Kua'an keta kúú ini tadi'í xaan.

Ta kúú vití'ón vá ni keta espírítu kini ñoo kua'an. ¹⁹Tá ni kandaá ini

sato'o xi ña koó ka di'ón ni'i rá xí'ín xí, dá ni tiin ra Pablo xí'ín Silas. Dá ni kee ra ñó'o ñaá rá kua'an ra noo yá'i noo ndéi ta né'e choon. ²⁰Dá ni saá ra ni chikata ñaá rá noó ta né'e choon ñoó. Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Taa yó'o kúu ta Israel. Ta xionoo ra dánaá tá'an ra ñayuu ndéi ñoo yo. ²¹Ta xionoo ra dána'a ra ña kánian kee yó tató'on ki'o kée mií rá, ta ko káni ta'an vaan natiin yóan, ta kee yóan, chi kúu yó ta romano —kaá ra.

²²Dá ni ndakuei ñayuu ni kasá'a ná kéndava'a na xí'ín Pablo, xí'ín Silas. Dá ni ndatá ta né'e choon ñoó dá'on ná. Dá ni sa'anda ra choon ña ná kani ñaá rá xí'ín vara. ²³Tá ni ndi'i ni kani kini ñaá rá, dá ni taán ñaá rá ve'e kaa. Dá ni sa'anda ra choon noó ra ndaa yé'é kaa ña ná kandaa va'a ñaá rá. ²⁴Tá ni ndi'i ni ta'andá choon yó'o noo rá, dá ni taán ñaá rá ve'e kaa naá ñó'o nda maá ini ve'e kaa ñoó. Dá ni taán rá sa'a ná yáí yíto naní cepo kándu'u ini ve'e kaa ñoó, dá ni kató toon ra yíto ñoó.

Di'a ni kuu tá ni kandísa taa ndaa yé'é kaa ñoó Jesús

²⁵Tá ni kuu ñoó tádi, ká'an ii vá Pablo xí'ín Silas xí'ín Ndios ñó'o na, ta xíta na yaa noo ná. Ta seíd'ó'o va'a ñaá dao ka taa ñó'o ve'e kaa ñoó ndéi ra. ²⁶Ta kúu iin kuitíó ni kasá'a ni'i nda'o táan. Ta kúu nda sa'a vé'e kaa ñoó ni kidi ni'ini. Ta kúu ni nono vá ndidaá kúu yé'é kaa ñoó. Ta kúu ni ndaxí vá cadena ndíko sa'a ndidaá kúu taa ñó'o ve'e kaa ñoó.

²⁷Dá ni ndoto ta ndaa yé'é kaa ñoó, kúu ni xini ra ña ndidaá yé'é

kaa ni nono. Ta kúu ni taó rá espada ra kua'an ra ka'áni rá mií rá, chi ni ka'án rá ña ni xino ndidaá kúu vá ra ñó'o ve'e kaa ñoó kua'an ra. ²⁸Kúu ni kayu'u Pablo, dá ni kaa na xí'ín rá:

—O sa kéndava'a ní xí'ín mií ní, chi yó'o va ñó'o ndidaá kúu ndu'u —kaá na.

²⁹Dá ni sa'anda ta ndaa yé'é kaa ñoó choon ña ná natoon ñó'o, dá ná katoon. Kúu ni kankono ra kua'an ra noo nákaa Pablo xí'ín Silas. Ta ndéi nino oon ra ni sa kuíin xití rá noo sá'a ná. ³⁰Dá ni taó ñaá rá, dá ni ndato'ón ñaá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿ndí kían kánian keei, dá ni'í ña kakii noó kuachii?

³¹Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Kandéé iní ní sato'o yo Jesucristo, dá ni'í ní ña káki ní xí'ín ndidaá na ve'e ní.

³²Dá ni kasá'a dána'a Pablo to'on va'a sato'o yo Jesús noo mií rá, xí'ín noo na ve'e ra. ³³Ta mií hora daá ñóo ni taó ñaá rá, ta ni nakata ra noo ni tarkue'e ñíi ná. Tá ni ndi'i, dá ni sodo ndúta mií rá xí'ín ndidaá kúu na ve'e ra. ³⁴Tá ni ndi'i ñoó, dá ndáka ñaá rá ni no'o ra ve'e ra. Dá ni xi'o ra ña'a ni sasá'an na. Ta kúu kádií nda'o ini mií rá xí'ín na ve'e ra, chi ndidaá ná ni kandísa Ndios.

³⁵Dá tá ni tpu noo kuú dáá ñóó, dá ni tanda'a taa né'e choon tató rá kua'an ra. Tá ni saá ra, dá ni kaa ra di'a xí'ín ta ndaa yé'é kaa ñoó:

—Dáyaá ní taa kaa ná ko'on ra.

³⁶Dá ni kaa ta ndaa yé'é kaa ñoó xí'ín Pablo:

—Sa ni ta'andá choon nooí ña tavéi ndo'ó ve'e kaa yó'o. Ta viti

kían kankuei va'a ndó ko'on ndo —kaá ra.

³⁷Dá nì kaa Pablo:

—Nì kani ra ndu'u noo kuá'á ñayuu, ta ko ñá'a ka'an ra xí'ín ndu'u ndí kían kúu kuachi ndu, va'ará ta romano kúu ndú. Ta nì taán rá ndu'u ve'e kaa. Ta viti, ¿á ká'án rá dáyaá de'é ra ndú? Tído o kóo oon ta'on dión sa'a ndú. Va'a kaan mií ta né'e choon ná kii taó ndu'u —kaá na.

³⁸Dá nì sa'an táto ñoo nì nakani ra xí'ín ta né'e choon to'on nì ka'an Pablo. Tá kúu nì yu'ú nda'o ra tá nì kandaá ini ra ña kúu ná ta romano.

³⁹Dá nì sa'an ra nì ndaka ra ña manì noo ná. Dá ví nì taó ñaá rá. Dá nì seí nda'í ra noo ná ña ná kankuei na ñoo ñoo ko'on na. ⁴⁰Dá tá nì kankuei na ve'e kaa ñoo, dá nì kee na kua'an nó'o ná ve'e ñá'a naní Lidia ñoo. Ta ñoo nì xini na dao ka na kúu kuendá Jesús. Dá nì xí'o na tandeé iní noo noón. Dá nì kankuei na ñoo ñoo kua'an na.

Di'a nì kuu tá nì nakuina vaá ñayuu ndéi ñoo Tesalónica

17 ¹Dá nì ya'a Pablo xí'ín Silas ñoo naní Anfípolis xí'ín iin ka ñoo naní Apolonia. Dá nì saá na ñoo ká'ano naní Tesalónica. Ta ñoo iin iin ve'e noo náta na Israel.

²Ta nì sa'an na ve'e ñoo táto'on kì'o kée ná ndidaá ñoo noo sá'an na. Ta tein ndin onì kuu nání'i ndée na Israel nì ndató'on ná xí'ín ñayuu ñoo, ³ta nì nakani na táto'on kì'o ká'an rá ió tuti iì Ndios. Chì xí'ín mífan nì xí'o na ña nì kandaá ini ñayuu ñoo ña mífan ndúsa kánian ndo'o naní níó Cristo, na

dákaki ñaá, dá kuu na, dá nataki na tein na kúu ndii. Dá nì kaa ta'ani na:

—Jesús, na ká'an yu'u sa'a xí'ín ndo'ó, noón kúu Cristo —kaá na.

⁴Ta kúu nì kandisa va dao na Israel ñoo to'on yó'o. Dá nì naki'in tá'an na xí'ín Pablo xí'ín Silas. Ta nì kandisa ta'ani kuá'á nda'o na griego, na ndaño'o Ndios, xí'ín kuá'á na ñá'a ndaya'i.

⁵Kúu nì kasá'á kú'u'u ini taa Israel ko xí'ín kandisa. Sa'á ñoo nì dataká ra dao ta kini xionoo keí ñoo. Ta roón kúu ra nì daká'an kue'é kuá'á nda'o ñayuu ndéi ñoo ñoo. Dá nì kasá'á nákuina vaá na. Dá nì saá tondó na ve'e iin taa naní Jasón, dá taó ná Pablo xí'ín Silas, dá ná naki'o ñaá ná noo nda'a ta né'e choon, ká'án ná. ⁶Tído ko ní nání'i ta'on ñaá ná. Dá nì tiin na mií Jasón ñoo xí'ín dao ka na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo, dá nì kee na ñó'o ñaá ná kua'an na. Tá nì saá na noo ta né'e choon, dá nì kayu'ú ta Israel ñoo:

—Tá'an taa xionoo nádaká ñaxintóni ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu, roón ta'ani kúu ra nì kasáa ñoo yo viti. ⁷Ta kúu nì natiiin va'a ñaá Jasón yó'o ve'e ra. Ta ndidaá taa ñoo kúu ra ko xí'ín kueidó'o choon sa'ándá ta né'e choon ká'ano cháa ka, ra kúu César, chí kaá ra ña ió iin ka rey ndaya'i cháa ka naní Jesús —kaá ra.

⁸Ta kúu nì nakuina vaá cháa ka ñayuu ñoo xí'ín ta né'e choon tá nì seidó'o na ña nì kaa ra dión. ⁹Tído tá nì ndi'i nì chiya'i Jasón ñoo xí'ín dao ka na noo ta né'e choon, dá nì dayáá ñaá rá.

Di'a ni kuu tá ni daná'a na iin ñoo naní Berea

10Ta míf sakuáá dáá ñóó ni tanda'á na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Pablo xí'ín Silas ña kían ko'on na ñoo naní Berea. Tá ni saa na ñoo ñoo, dá ni ku'u na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo. **11**Tído ñayuu va'a cháá ka ini kúú na ndéi ñoo Berea o duú na ndéi ñoo Tesalónica, chi ndino'o ini na ni seido'o na to'on va'a Jesús. Ta ndidaá kuú ni dakuá'a na noo ká'an tuti iñ Ndios, dá ná kande'á á ña ndaa kían ká'an Pablo o koó. **12**Dión ni kee na, dá kuá'a nda'o na Israel ndéi ñoo ñoo ni kandísa na to'on dána'a na. Ta kuá'a na ñá'a griego ndáya'i xí'ín kuá'a nda'o ta griego ni kandísa ta'ani ñáa.

13Tído tá ni kandaá ini ta Israel ndéi ñoo Tesalónica ña nákaa Pablo dána'a na to'on Ndios ñoo Berea, dá ni kee ra kua'an ra ñoo. Dá tá ni saa ra, dá ni kasá'a nákuina vaá ñayuu ñoo ni kee ra. **14**Ta kúú vití'ón di'a ni tanda'á na kúú kuendá Jesús Pablo kua'an na yu'ú taño'o. Tído ni kandoo va Silas xí'ín Timoteo ni sa ndei na ñoo Berea ñoo. **15**Dá ni kee na ndáka na Pablo kua'an na nda ñoo ká'ano naní Atenas. Tá ni saa na ñoo xí'ín ná, dá ni sa'anda Pablo choon noo ná ña ná kasto'on na xí'ín Silas xí'ín Timoteo ña ná kii kíí ná noo ió na, kaá na. Dá ni nandió kuéi na ni sa'an ni ndaka na ñoo kua'an nó'o ná.

Di'a ni kuu tá ni sa káa Pablo iin ñoo naní Atenas

16Ta nani ndáti Pablo kasaá Silas xí'ín Timoteo, kúú ni kixian ni

kunda'í nda'o ini na, chi ni xini na ña iin ní kúú ñoo ñoo kándodó yoko ndáño'o na. **17**Sa'á ñoo ni sa'an na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo, ta ni ndat'ón ná xí'ín na Israel, xí'ín dao ka ñayuu ndáño'o Ndios takí. Ta ndidaá kuú ni ka'an na xí'ín ñayuu xionoo noo yá'i ñoo sa'a Jesús. **18**Dá ni dandíchi tá'an na xí'ín dao ka ta dakuá'a ña dána'a ta kúú kuendá epicúreo, xí'ín dao ka ta dakuá'a ña dána'a ta kúú kuendá estoico. Dá ni kaa roón:

—¿Ndi kóni kaa to'on ká'an ta káni téi ká'an yó'o?

Dá ni kaa dao ka ra:

—Kandaá ini ndu'u ña xionoo ra ká'an ra sa'a dao ka ndios.

Dión ni kaa ra chi xionoo Pablo ká'an na sa'á to'on va'a Jesús, ta ká'an na ña natakí na ni xi'i. **19**Dá ndáka ra Pablo ni saa ra iin xían noo naní Areópago, noo náta ta ndát'ón rá. Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—¿Á kee ní ña maní kasto'on ní xí'ín ndu'u sa'á to'on saá dána'a ní? **20**Chi ko óon ta'on kueíd'ó ndu'an. Sa'á ñoo kátoó ndu'u kandaá ini ndu ndi kua'an sa'an.

21Dión ni kaa ra, chi kátoó nda'o ndidaá ta ndéi ñoo Atenas xí'ín ta tukú ndéi ñoo kueíd'ó ra, ta ká'an ra sa'á ña saá.

Di'a kua'an ña ni daná'a Pablo noo ta ñoo

22Dá ni nakufín ndichi Pablo me'í ndidaá ta ni nataka ndéi noo naní Areópago. Dá ni kaa na:

—Ndo'ó, na ndéi ñoo Atenas yó'o, kandaá ini yu'u ña ndíta ndaa ndo xí'ín ña kandísa ndó. **23**Chi tá ni xionoo ni sa nde'í noo ná ndáño'o

ndó, dá nì xiniì iian tándaa tɔ'on nooán kaá dí'a: “Ñā yó'o kúú noo nāā iin ndios kɔ ná'á ndú”, kaáan. Ta mií Ndios ndáño'o ndó, nā kaá ndo ñā kɔ ná'á ndó, noón kúú nā ko'in kasto'in xí'ín ndó sa'a.

24 Ta mií Ndios, nā nì kava'a iin ní kúú ñayúú yó'o, xí'ín ndidaá kúú ñā'a ió nooán, noón kúú nā dándáki induú xí'ín noño'o yó'o. Sa'á ñoó kɔ ió ta'on na ini ni iin ve'e ño'o, tá'an ñā nì kava'a ndá'a taa. **25** Ta ni iin tó'ón ñā'a ió noo yɔ kɔ xínño'ó ná, chì ni iin tó'ón ñā'a kɔ kómanì noo ná. Mií dí'a na xí'o ñā takì yɔ ndéi yó ñayúú yó'o, ta xí'o na tachì ñā náki'in yó, ta xí'o ta'ani na ndidaá kúú ñā'a ió noo yɔ.

26 Ta xí'ín iin tó'ón vá taa nì nata'ì ndidaá ñayuu nì kee Ndios, dá ná nakuita noo na kandeì na iin ní kúú ñayúú yó'o. Chì sà nì chìná'a vá Ndios noo kúú sa'á ñā kataki yɔ, ta nì chìná'a ta'ani na noo ndí'á, ta nì chìná'a ta'ani na noo kandeì iin rá iin yó. **27** Díon nì kee Ndios, dá ná nandukú yó nā, dá ná ndundéé yó ndā ná kandeé yó nani'ì yɔ ná. Chì miífan ndaa kíán ñā kɔ xíká ta'on ió Ndios noo iin rá iin yó. **28** Chì mií ná kédaá xí'ín yó, dá takì yɔ, ta kandá yɔ, ta ndéi yó. Ta kíán tát'o'on nì taa dao taa kuendá mií ndó, tá'an rā tì'a taa tɔ'on luu kua'an, chì nì taa ra ñā kúú yó de'e Ndios. **29** Ta sa'á ñā kúú yó de'e Ndios, sa'á ñoó kɔ níyíká yó ka'an yó ñā kúú ná iin na'áná nì kava'a ndá'a taa xí'ín oro o plata o xí'ín yuu, chì sava'a ñā nì nakani ini ñaxintónì taa tì'a káva'a ñā kíán.

30 Tído kɔ ní taó kuendá ta'on Ndios sa'á ñā sà kee ñayuu tá sata,

chì kɔ ní sá na'á ná mií Ndios. Tído viti sa'ándá nā choon noo iin rá iin ñayuu ndéi iin ní kúú ñayúú ñā ná nandikó iní nā sa'á kuachi kée na. **31** Chì nì chikaa ini Ndios ñā kasandaá iin kuu, dá keyikɔ ndaa nā sa'a ndidaá kúú ñayuu ndéi iin ní kúú ñayúú yó'o xí'ín ndá'a iin taa nì chikani mií ná. Ta nì xí'o na ñā nì kandaá ini yɔ ndá yoo kúú taa ñoó, chì nì danátaki ñāá ná tein nā kúú ndiì —kaá nā.

32 Tá nì seido'o ra ñā nì ka'an Pablo sa'á ñā nataki nā nì xí'ì, ta kúú nì kasá'á dao ra kédiki ñāá rá. Tído dao ká rā nì kaa xí'ín ná:

—Kónì ndu'u kueidó'o ndu cháá ká sa'á ñā yó'o.

33 Dá nì keta na kua'an nā. **34** Tído nì kandísa dao ñayuu ñoó tɔ'on nì daná'a Pablo, ta nì naki'in tá'an na xí'ín ná. Ta tein nā nì kandísa ñoó nákaa iin taa naní Dionisio, ta kúú rá iin taa né'e choon noo naní Areópago ñoó. Ta nákaa ta'ani iin ñá'a naní Dámaris, ta nì kandísa ta'ani dao ká ñayuu.

Di'a nì kuu tá nì sà io Pablo ñoo naní Corinto

18 ¹Tá nì ndi'ì, dá nì keta Pablo ñoo Atenas. Dá nì ki'in na kua'an nā ñoo ká'ano naní Corinto. ²Tá ñoó nì naki'in tá'an na xí'ín iin taa Israel naní Aquila, rā nì kaki kuendá Ponto. Ta dúy nì kasáa va ra nì kii ra kuendá Italia xí'ín ñadi'ì rā, ñá naní Priscila, chì taa né'e choon ká'ano naní Claudio kúú rā nì sa'anda choon ñā ná kankuei ndidaá kúú nā Israel ñoo Roma ko'on nā kandeì na dao ká xíán. Dá nì kee Pablo kua'an nā ve'e noo

ndéi na ñoó. ³Ta iin nóó choon kée Pablo xí'ín ná, chí tì'a na kava'a na ve'e xí'ín ñí. Sa'á ñoó nì kandoo Pablo ió nà ve'e na, ta nì kechóon nduú nà xí'ín ná. ⁴Ta nì dandíchi tá'an Pablo xí'ín ñayuu ini ve'e noo náta nà Israel ndéi ñoó iin iin kuu kuu nání'i ndée ná, dá ná xino ini nà Israel xí'ín nà kò kúu nà Israel kandísa na to'on dána'a nà.

⁵Dá nì kasáa Silas xí'ín Timoteo nì ndee na kuendá Macedonia dí'a. Sa'á ñoó nì dankoo Pablo dao ka choon sa kee na, ta sav'a'a ña kée na kían dána'a nà to'on va'a sa'a Jesús, chí kásto'on na xí'ín nà Israel ña Jesús kúu Cristo, nà dákaki ñaá.

⁶Tído nì ndakuei na nì kasá'a ná nà xí'ín Pablo, ta ká'an ndava'a na xí'ín ná. Sa'á ñoó nì kidi ni'ini Pablo dá'on ná, dá nì kaa nà:

—Kuachi míí ndó kían, dá kían kakomí ií vá ndó kuachi noo Ndios. Kò ndío kuachi ka yu'u sa'a ndo. Ta viti chí noo ko'in dána'i noo nà kò kúu nà Israel —kaá nà.

⁷Dá nì keta na ve'e noo náta nà Israel ñoó. Dá nì kee na kua'an nà ve'e iin taa naní Justo, ta yu'ú ni'ini taa yó'o Ndios. Ta ió ra díin ve'e noo náta nà Israel ndéi ñoó. ⁸Ta Crispo naní iin taa ndáya'i ini ve'e noo náta nà Israel, kúu nì kandísa ra sato'o yo Jesús xí'ín ndidaá na ve'e ra. Ta kúu kua'á ñayuu ndéi ñoo Corinto ñoo nì seídó'o to'on va'a sa'a Jesús, ta nì kandísa ñaá ná, ta nì sodo ndútá ná.

⁹Iin sakuaá, dá nì xini Pablo iin ña'a ndato nì kee sato'o yo Jesús, dá nì kaa nà xí'ín ná:

—O sa yu'óon. Ta o sa kátuúon ña ka'on sa'í. ¹⁰Chí ió va yu'u xí'ón, ta

ni iin tó'ón ta'on ñayuu o kónóí kendava'a xí'ón. Chí kua'á nda'o ñayuu yu'u ndéi ñoo ká'ano yó'o —kaá nà.

¹¹Dá nì kandoo Pablo nì sa io na iin kuia dao ñoo Corinto ñoó. Ta nì daná'a nà noo ñayuu sa'á to'on va'a Ndios.

¹²Ta nani nákaa taa naní Galión né'e ra choon kuendá Acaya yó'o, kúu iin nóó nì ndató'ón taa Israel kendava'a ra xí'ín Pablo. Dá nì sa'an ra nì tiin ñaá rá ndáka ra kua'an ra noo tã né'e choon. ¹³Dá nì kaa ra xí'ín Galión ñoó:

—Taa yó'o kúu ra xionoo dáka'an kue'é ñayuu, dá ná dá'a ni kandaño'o na Ndios táto'on k'i'o sa'ándá ley Moisés choon —kaá ra.

¹⁴Tá kua'an Pablo ka'an nà, ta kúu nì kasá'a ká'an Galión xí'ín taa Israel ñoó:

—Tá nì kee ra iin ña kini o iin kuachi ká'ano, dá kían nak'i'oi míí kueídó'i ña ká'an ndo'ó, tã Israel xaan. ¹⁵Tído tá kían sa'á to'on, o sa'á kuu Ndios ndo o sa'a ley míí ndo'ó, dá kían kuu keyíko míí ndoan, chí yu'u kúu ra o chínee ta'oin míí keyíkoj sa'á ña yó'o —kaá ra.

¹⁶Dá nì taó ñaá rá sata vé'e. ¹⁷Dá nì tiin dao tã griego iin taa naní Sóstenes, tá'an ra dándáki ve'e noo náta nà Israel. Ta kúu míí yé'é chóon ñoo nì kani ñaá rá. Tído kò ní kékuendá ta'on Galión sa'á ña nì kee ra.

Di'a nì kuu tá nì nandío koo Pablo ñoo Antioquía

¹⁸Ta kúu kua'a ií vá kuu nì kandoo Pablo nì sa io nà ñoo

Corinto ñoó. Ní ndi'i, dá ní ka'an na ndisá'án xí'ín nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoó. Dá ní tiin na iin barco. Dá ní kee na kua'an nà chí kuendá Siria di'a. Ta kua'an ta'ani Priscila xí'ín Aquila xí'ín ná. Tído tá kò ñá'a kee na ko'on nà, dá ní datá tá'í Pablo diní ná noo naní Cencrea, dá xinkoo to'on ní kandoo na xí'ín Ndios.

¹⁹Dá tá ní saà nà ñoo ká'ano naní Éfeso, ta kúú ñoó ní ta'anda tá'an Pablo xí'ín Priscila xí'ín Aquila. Dá ní kee Pablo kua'an nà ve'e noo náataka nà Israel ndéi ñoo ñoó. Ta ñoó ní ndatón ná xí'ín rā Israel. ²⁰Dá ní seí nda'í rā noo Pablo ñā ná koo na cháá kà kuú xí'ín rá, tído kò ní xiin ta'on na. ²¹Dá ní ka'an nà ndisá'án xí'ín rá, dá ní kaa nà:

—Míían ndúsā kakaai víkò ñā sà vei koo ñoo Jerusalén, tído nandió koo tukui kooi xí'ín ndó tá dión kóni Ndios —kaá nà.

Dá ní keta na ñoo Éfeso ñoó, dá ní tiin na iin barco kua'an nà. ²²Dá tá ní saà nà ñoo Cesarea, dá ní kee na kōkaa na kua'an nà ñoo Jerusalén ka'an nà ndisá'án xí'ín nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoó. Tá ní ndi'i ñoó, dá ní kee na kua'an nà, dá ní xino nà ñoo Antioquía.

²³Tá ní ndi'i ní sà io nà ñoo Antioquía cháá tiempo, dá ní kee tuku na kua'an nà, ta ní xionoo na chí kuendá Galacia di'a, xí'ín Frigia, ta ní xi'o na tandeé iní noo ndidaá kúú nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoó.

Di'a ní kuu tá ní daná'a iin taa naní Apolos

²⁴Iin kuú ní kasáá iin taa Israel naní Apolos ñoo Éfeso. Ta kúú rá iin taa ní kaki ñoo ká'ano naní

Alejandría. Ta tí'a va'a ra ka'an ra, ta ndichí nda'o ra xí'ín to'on ká'an tuti ií Ndios. ²⁵Ta sà ní ñakuá'a va'a ra sa'a íchi ndaa sato'o yo Jesús. Ta ndino'o ini rā xionoo ra kásto'on ra xí'ín ñayuu, ta dána'a ndaa rā sa'a ñā ná'á rá sa'a Jesús. Tído ná'á rá sav'a sa'a ñā ní daná'a Juan tá sà ñakódo ndutá ná ñayuu. ²⁶Dá ní kasá'á rá dána'a rā ini ve'e noo náataka nà Israel, ta kò yu'u ta'on ra. Tído tá ní seido'o Priscila xí'ín Aquila ñā ní daná'a rā, dá ní taó xóo ñaá ná. Dá ní kasto'on va'a cháá kà nà xí'ín rá sa'a íchi ndaa Ndios.

²⁷Tá ní ndi'i ñoó, dá ní ka'an Apolos ko'on rā kuendá Acaya. Dá ní xi'o nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso ñoo tandeé iní noo rá. Ta ní taa na iin tuti kua'an noo nà kúú kuendá Jesús ndéi chí Acaya ñoó, dá ná natiin va'a na Apolos. Dá tá ní saà rā Acaya, kúú ní chindeé nda'o ra ndidaá nà kúú kuendá Jesús, tá'an nà ní kandisa sa'a ñā maní ní kee Ndios xí'ín ná. ²⁸Ta kúú ní ndundéé rá ní datúú rá noo ká'an taa Israel noo ndidaá ñayuu ndéi ñoó, chí ní xi'o ra ñā ní kandaá ini nà ñā ká'an tuti ií Ndios, ñā Jesús kúú Cristo, nà dákaí ñaá.

Di'a ní kuu tá ní sà io Pablo ñoo Éfeso

19 ¹Ta xían nani nákaa ií Apolos ñoo Corinto, kúú ní ya'a Pablo iin xían noo ndíta yukú ñó'ó kua'an nà. Dá ní saà nà ñoo Éfeso. Ta kúú ñoó ní ñaki'in tá'an na xí'ín dao taa kúú kuendá Jesús.

²Dá ní ndatón ñaá Pablo:

—¿Á ní ñatiin ndo'ó Espíritu ií Ndios tá ní kandisa ndó?

Dá nì kaa roón:

—Kò óon ta'on kueídó'o ndu ña ka'an na ña ío Espíritu iì Ndios.

³Dá nì ndatò'ón tuku ñaá Pablo:

—¿Ndí kíán nì kandísa ndó tá nì sodò ndúta ndò, tá dáá?

Dá nì kaa ra:

—Nì kandísa ndu'u ña nì daná'a Juan tá sa ñakódò ndúta ná ñayuu.

⁴Dá nì kaa Pablo:

—Nì sa ñakódò ndúta Juan ñayuu, tá'an na nì ñandikó iní sa'á kuachi kée na. Ta nì ka'an Juan xí'ín ná ña ná kandeé iní na iin ka'á ta' veí sata ná. Ta na yó'o kúú Jesús, ta noón kúú Cristo, na dáka'ki ñaá.

⁵Tá nì seídó'o ra to'on yó'o, dá nì sodò ndúta rá xí'ín kuú sato'o yo Jesús. ⁶Dá tá nì chinóo Pablo ndá'a ná diní rá, kúú nì ñatiin ra Espíritu iì Ndios ini ra. Kúú nì kasá'á vá ká'an ra dao ka'á yú'u, tá'an ña kò ní dákuá'a ra. Dá nì kasá'á ta'ani ra kásto'on ra to'on nì ni'í rá noo míf Ndios. ⁷Ta kúú rá tátò'on uxí uu.

⁸Dá nì ku'u Pablo ini ve'e noo náta'ka na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta noo oní yoq kò ní yu'ú ta'on na ka'an na sa'a Jesús. Ta nì ñandíchi tá'an na xí'ín ñayuu ndéi ñoo, dá ná xinò ini na ndu'u na tíxi ndá'a Ndios. ⁹Tído nì ndukáxi nda'o níó dao na, sa'á ñoo kò ní xíin ta'on na kandísa na to'on nì daná'a Pablo. Ta noón kúú na nì kasá'á ká'an ndava'a na sa'a íchi ndaa Jesús noo ñayuu ndéi ñoo. Dá nì ñankoo ñaá Pablo. Dá nì kee na ndáka na na nì nduu kuendá Jesús kua'an na. Ta ndidaá kuú vá sa ndatò'ón ná xí'ín ñayuu ñoo sa'á to'on Jesús ini iin ve'e ta' naní Tirano, ta kíán iin ve'e noo náta'ka ñayuu ndatò'ón ná. ¹⁰Ta

dión nì sa kee na tein uu kuia. Sa'á ñoo kuá'á nda'o na Israel xí'ín na kò kúú na Israel ndéi chí Asia di'a nì seídó'o to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús.

¹¹Ta xí'ín ndá'a Pablo sa kee Ndios ña'a ná'ano, ¹²chi va'ará peñito Pablo o tá'í dá'on ná né'e ñayuu kua'an na chinóo naan sata na kú'u, ta kúú nduva'a va na. Ta kánkuei ta'ani espíritu kini ini na kua'an.

¹³Sa xionoo dao ta Israel sa taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Tído iin kuú nì ka'án rá ka'anda ra choon xí'ín kuú sato'o yo Jesús, dá taó rá espíritu kini, chi di'a nì kaa ra xí'án:

—Sa'ándá ndu'u choon nooon xí'ín kuú Jesús, tá'an na ká'an Pablo sa'a. Kua'án keta kí'í ini ta'aa xaan —kaá ra xí'án.

¹⁴Ta ta'aa ká'an dión kúú ndin usá de'e iin ta Israel naní Esceva, tá'an ra kúú iin dutí kúú noó.

¹⁵Tído nì ka'an espíritu kini ñoo xí'ín rá:

—Ná'á vá yu'u Jesús. Ta ná'á ta'ani yu'u ndá yoo kúú Pablo. Tído ndo'ó, ¿ndá yoo kúú ndo'ó ña sa'ándá ndò choon noo yú'u, tá dáá? —kaáan xí'ín rá.

¹⁶Ta kúú nì ndao ni'ini ta'aa yí'í espíritu kini ñoo nì tiin ñaá rá, chi nì ndundakí nda'o ra nì kee espíritu kini ñoo. Kúú nì kendava'a ra xí'ín ndin usá ta'aa ñoo, ta nì ndatá ndí'í ra dá'on rá. Ta kúú nda' ndaa vichí vá rá nì kánkuei ra ve'e ñoo kua'an ra, ta nì tarkue'e nda'o ra nì keean.

¹⁷Ta kúú ndidaá kúú na Israel xí'ín na kò kúú na Israel ndéi ñoo Éfeso ñoo nì kandaq ini ña dión nì kuu. Ta kúú nì yu'ú nda'o na. Dá nì kasá'á

kéká'ano na kuꝯ sato'o yꝯ Jesús.
18Kúú kuꝯ'á ndꝯ'o nꝯ dúú nꝯ kꝯndísa Jesús nꝯ kꝯsá'á ná'o nꝯ kuꝯchi nꝯ, ta xí'o na kuendá sa'á ñꝯ kini sa kee na. **19**Ta kuꝯ'á ñꝯyuu kꝯtádí né'e na libro nꝯ nꝯ kasáꝯ nꝯ. Dá nꝯ ðꝯkéí ñꝯán noꝯ ndidaá kúú ñꝯyuu ñꝯó. Ta nꝯ kekuendá nꝯ ndidaá ya'i libro ñꝯó. Dá nꝯ kꝯndaꝯ ini nꝯ ñꝯ ya'i ñꝯ táto'on uꝯ diko uxí mil ðí'ón plata. **20**Di'ón nꝯ kuu, dá nꝯ ñꝯka'ani cháá kꝯ to'on va'a sa'a sato'o yꝯ Jesús, ta kúú kuꝯ'á kꝯ ñꝯyuu nꝯ kꝯndísa ñꝯá.

21Tá nꝯ ndi'i ñꝯó, dá nꝯ chíkaꝯ ini Pablo ko'on nꝯ korni'ini na ñꝯyuu ndéi chí kuendá Macedonia xí'ín Acaya, dá ko'on nꝯ ñꝯo Jerusalén. Ta nꝯ kaa nꝯ:

—Tá nꝯ ndi'i nꝯ sa'in Jerusalén, dá ví, dá kíꝯn míꝯꝯ ko'in ñꝯo ká'ano naní Roma —kaá nꝯ.

22Dá nꝯ tánda'á Pablo uꝯ kꝯ ta xíonoo xí'ín ná ko'on nꝯ chí kuendá Macedonia. Ta nꝯ yó'o kúú Timoteo xí'ín Erasto. Tído nꝯ kꝯndꝯo ió Pablo nꝯ sa' io nꝯ cháá kꝯ kuꝯ chí kuendá Asia.

Di'a nꝯ kuu tá nꝯ ñꝯkuina vaꝯ ñꝯyuu ndéi ñꝯo Éfeso

23Tiempo daá ñꝯó nꝯ kꝯsá'á kꝯryíí ndꝯ'o ñꝯyuu ndéi ñꝯo Éfeso sa'a íchí saá ñꝯ ká'ꝯn sa'a Jesús. **24**Chí ió iin tꝯa kéchóon xí'ín plata naní Demetrio ñꝯo ñꝯó. Ta kúú rá iin tꝯa káꝯ'a yokꝯ xí'ín plata, ñꝯ ndáa táto'on kí'o káa ve'e ñꝯ'o iin ndios di'í naní Diana. Ta kuꝯ'á ndꝯ'o ðí'ón sa' ní'i rá sa'á sa kee ra choon yó'o, xí'ín tꝯa kéchóon xí'ín rá. **25**Kúú nꝯ ñꝯataká ra tꝯa kéchóon xí'ín rá, xí'ín dao kꝯ tꝯa kéchóon xí'ín plata. Dá nꝯ kaa ra xí'ín rá:

—Ná'á vá míí ndó ñꝯ xí'ín choon kꝯe yó yó'o ní'i yꝯ kuꝯ'á ndꝯ'o ðí'ón. **26**Tído sa' nꝯ xini va míí ndó, ta nꝯ seíðꝯ'o ndó sa'a iin tꝯa naní Pablo. Ta o dúú iin tó'ón ñꝯo Éfeso yó'o xíonoo ra, chí iin níí kúú vá kuendá Asia yó'o xíonoo ra. Ta sa' nꝯ kꝯndeé rá nꝯ xino' ini kuꝯ'á ndꝯ'o ñꝯyuu kandísa na noꝯ ká'ꝯn ra, chí kaá ra ñꝯ kꝯ tꝯ'ón ndios kíꝯn káꝯ'a ndá'a tꝯa. **27**Ta o dúú saꝯ'a choon kꝯe ni yó ió ió ñꝯ naá, chí ió ta'ani ndꝯ'o ió ñꝯ kasá'á kenóo ñꝯyuu ve'e ñꝯ'o ndios di'í yꝯ Diana, dá o kí'o kꝯ nꝯ ñꝯñó'ó noꝯ ná, tá'ꝯn nꝯ ndáño'o ta'ani ndidaá nꝯ ndéi chí kuendá Asia di'a, xí'ín nꝯ ndéi iin níí kúú ñꝯyuu —kaá ra.

28Tá nꝯ seíðꝯ'o tꝯa ñꝯó noꝯ nꝯ kꝯ'ꝯn Demetrio, kúú nꝯ xidꝯ ndꝯ'o ini ra. Dá nꝯ kayu'ú rá:

—Nꝯ ndáꝯ'a' i ndꝯ'o kúú Diana, tá'ꝯn nꝯ ndáño'o yóo, nꝯ ñꝯo Éfeso yó'o —kaá ra.

29Ta kúú ndidaá vá ñꝯyuu ndéi ñꝯo ñꝯó nꝯ ñꝯkuina vaꝯ. Kúú nꝯ tiin na iin tꝯa naní Gayo xí'ín tꝯa naní Aristarco. Ta ndi nduú tꝯa yó'o nꝯ kii chí kuendá Macedonia, ta xíonoo ra xí'ín Pablo. Ta ñꝯ'o ñꝯá ná nꝯ ku'u na ini iin ve'e ká'ano noꝯ náta ka nꝯ ñꝯo ñꝯó ndátó'ón ná sa'a ñꝯ'a ndó'o na. **30**Dá nꝯ ká'ꝯn Pablo ko'on nꝯ ku'u na ve'e ñꝯó ká'ꝯn nꝯ xí'ín ñꝯyuu ñꝯ'o ñꝯó. Tído dao kꝯ nꝯ kúú kuendá Jesús kꝯ ní sóno' ta'on na ñꝯ ku'u na. **31**Ta ndéi ta'ani dao tꝯa né'e choon kuendá Asia ñꝯó, tá'ꝯn ra né'e tá'ꝯn va'a xí'ín Pablo. Dá nꝯ chínda'á rá choon kua'ꝯn ñꝯ seí nda'í ra noꝯ ná ñꝯ ná dá'a ni ku'u na ve'e ñꝯó.

32Kúú nꝯ ñꝯataka kuꝯ'á ndꝯ'o ñꝯyuu. Dao na kꝯyú'ú iin ñꝯ'a, ta

dao ka na káyu'ú sa'a iin ka ña'a sa'a ña ni naá iní na. Chi kua'a vá ñayuu ñoo ko kándaá ini nda sa'a kían ña ni nataka na. **33**Dá ni tanda'á ni'ini dao ta Israel iin ta naní Alejandro noo ndidaá ñayuu ñoo, dá ná ka'an ra xí'ín ná, ká'án rá. Dá ni dakúu Alejandro ndá'a rá xí'ka ra ña ná kandeí tádi ñayuu ñoo, dá ná chindeé rá na ñoo ra noo ñayuu kuá'a ñoo.

34Tído tá ni kandaá ini ñayuu ñoo ña ta Israel kúu Alejandro ñoo, dá ni kasá'a káyu'ú ndidaá kúu ná táto'on uu ka hora, dá kaá na:

—iNa ndáya'i nda'o kúu Diana, tá'an na ndáño'o yóo, na ñoo Éfeso yó'o! —kaá na.

35Nda daá ví ni kandeé ra kúu secretario ni kutádi ñayuu ñoo. Dá ni kaa ra:

—Kueídó'o ndó yu'u, ndidaá ndo'o, na ñoo Éfeso. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ndidaá kúu ñayuu ná'á ña ñoo ká'ano Éfeso yó'o ni ni'í choon ña kían kandaá yo ve'e ño'o ndios ndáya'i naní Diana xí'ín na'ánáan, ña ni noo túu ni kii induú? **36**Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu kaá ña koó. Sa'a ñoo kandeí tádi ndo. Ná dá'a ni kee ndó iin ña'a kini. **37**Chi ni iin ta ndáka ndó ni kasáa ndo yó'o ko ní xini xí'í ra ve'e ño'o ndo, ta ni ko ká'an ndava'a ra sa'a ndios di'í ndáño'o ndó. **38**Sa'a ñoo tá kóni Demetrio xí'ín ta kéchóon xí'ín rá ka'an kuachi ra sa'a dao ta, dá kían kuu ko'on ra ve'e chóon, dá chi ñoo ndéi ta né'e choon keyíko sa'a ña ndó'o ndó. Ta ñoo kánian ka'an kuachi tá'an iin rá iin ndó sa'a ña ndó'o ndó. **39**Ta tá kóni ndo keyíko ndo

dao ka ña'a, dá kían kánian nataka ndo noo ta né'e choon táto'on ki'o sa'ándá ley choon, dá keyíko ra sa'a ndo. **40**Chi io va ió ña chinóo kuachi ta né'e choon yó sa'a ña ni nakuina va yo viti. Chi o ni'í ta'on yó ndí kían ka'an yo xí'ín rá sa'a ña kéea di'a —kaá ra.

41Tá ni ndi'i ni ka'an ra to'on yó'o, dá ni sa'anda ra choon noo ñayuu ni nataka ñoo ña ná no'o na ve'e na.

Di'a ni kuu tá ni daná'a Pablo chí kuendá Macedonia xí'ín kuendá Grecia

20 **1**Tá ni ndi'i ni kutádi ñayuu ni nakuina va ñoo, dá ni nakana Pablo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá ni ka'an ni'ini na noo ná, ta ni nomi ñaá ná. Dá ni ka'an na ndisá'án xí'ín ná. Dá ni kee na kua'an na chí kuendá Macedonia di'a. **2**Tá ni ndi'i ni nata'an Pablo ni xionoo na ni xi'o na tandeé ini noo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo xí'ín to'on ni daná'a na, dá ni kasandaá na chí kuendá Grecia di'a. **3**Ta ñoo ni sa io na oni yo. Ta sa io nduu na tiin na barco ko'on na chí kuendá Siria, ká'án ná. Tído ni ni'í tó'on na ña ndátó'ón kue'é ta Israel ña ka'áni ñaá rá. Sa'a ñoo ni chikaa ini na ña nandió ko sá'a tuku na no'o na íchi kua'an chí kuendá Macedonia. **4**Ta ni naki'in tá'an na xí'ín dao ta né'e tá'an xí'ín ná kua'an na nda kuendá Asia. Ta iin ra naní Sópater, tá'an ra ñoo Berea, xí'ín ta naní Aristarco, xí'ín iin ka ta naní Segundo. Ta ndi nduú ta yó'o kúu ta ñoo Tesalónica. Ta kua'an ta'ani Gayo, tá'an ra ñoo Derbe, xí'ín Timoteo,

xí'ín uṽ k̄a ṽa naní Tíquico xí'ín Tróximo, ṽa kuendá Asia.

⁵Ta ndidaá ṽa yó'lo kúú r̄a n̄i x̄ionoo kua'aṽ ñoo Troas, dá kandati ra ñoo saṽ ndu. ⁶Tá n̄i ndi'i n̄i ȳa'a víko seí n̄a Israel pan, tá'aṽ ñ̄a ko ní kí'in tá'an xí'ín ñ̄a dákuita ṽachí'aṽ, dá n̄i tiin ndu iin barco ñoo Filipos kua'aṽ ndu. Ta ṽixi o'on kuṽ, dá n̄i saṽ ndu n̄i na'k̄i'in tá'an ndu xí'ín dao k̄a ṽa ñoo, chí ndéi ra ndáti ra ndu ñoo Troas. Ta ñoo n̄i saṽ ndei ndu usa kuṽ.

Di'a n̄i kuu tá n̄i saṽ io Pablo ñoo naní Troas

⁷Tá n̄i kasandaá kuṽ kásá'a sa'a semana, dá n̄i nataka ndu'u, n̄a kúú kuendá Jesús, n̄i sa'anda ndu pan. Ta sa'á ñ̄a kánian kana Pablo ko'on n̄a tá ná tuu noo iin k̄a kuṽ ñoo, sa'á ñoo n̄i kukáni vá dána'a n̄a nákaa n̄a. Ta kúú n̄i kasandaá dao ñoo. ⁸Ta kúú kua'á nda'o ñó'o tóon ini ve'e kánoo dikó noo n̄i nditúti ndú ñoo.

⁹Ta ió iin tayí naní Eutico yé'é ventana, ta n̄i kasáa ñ̄a ma'ánó, chí n̄i kukáni nda'o ñ̄a dána'a Pablo nákaa n̄a, sa'á ñoo n̄i naá vá iní x̄i n̄i kidi x̄i. Ta kúú n̄i kankao xi nda piso kúú oni ñoo nda ñoño'o. Ta kúú n̄i ndane'e na x̄i, tído ndaá ndi va kúú x̄i. ¹⁰Kúú n̄i noo Pablo n̄i na'x̄ino n̄a ñoño'o ñoo. Ta kúú n̄i saṽ noo ndei na noo tayí ñoo. Kúú n̄i nomi na x̄i. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín n̄a kúú kuendá Jesús ñoo:

—O saṽ yu'ú ndo, chí takí va xi —kaá n̄a.

¹¹Ta kúú ñoo n̄i nandió ko tuku Pablo n̄i kaa na n̄i x̄inkoo na ve'e kánoo diní ñoo. Dá n̄i sa'anda n̄a

pan, dá n̄i seí nduaṽ. Dá n̄i kasá'a tuku va na dána'a n̄a nda n̄i tuu noo yáa. Nda daá ví n̄i kee na kua'aṽ n̄a. ¹²Tído takí va tayí ñoo n̄i nakuaka ñaá ná ndáka na kua'aṽ n̄a. Sa'á ñoo n̄i na'tiin na iin ṽandeé iní ká'ano cháa k̄a.

¹³Dá n̄i tiin ndu iin barco, dá n̄i x̄ionoo ndu kua'aṽ ndu noo Pablo ñoo naní Asón, chí ñoo n̄i kandoo ndu natiin ndu n̄a, chí n̄i chíkaa ini n̄a ñ̄a saṽ sá'a ná. ¹⁴Dá tá n̄i na'k̄i'in tá'an ndu xí'ín Pablo ñoo naní Asón, dá n̄i kaa na ini barco ñoo. Dá n̄i kee ndu kua'aṽ ndu. Dá n̄i saṽ ndu ñoo naní Mitilene. ¹⁵Dá n̄i na'k̄i'in tuku ndu kua'aṽ ndu xí'ín barco ñoo. Dá tá n̄i ȳa'a iin k̄a kuṽ, dá n̄i kasandaá yati ndu noo naní Quío. Dá tá n̄i ȳa'a iin k̄a kuṽ, dá n̄i kasandaá ndu noo naní Samos. Dá n̄i saṽ ndu n̄i saṽ tuu tóo barco ñoo naní Trogilio. Dá nda iin k̄a ví kuṽ, dá n̄i saṽ ndu ñoo naní Mileto.

¹⁶Chí saṽ n̄i chíkaa ini Pablo ñ̄a o kó'on ta'on na nda ñoo Éfeso, chí ko kóni ta'on na katuu na'á ná kuendá Asia ñoo. Chí nómi kí ná saṽ n̄a ñoo Jerusalén, dá nda ndi kuu kasaa n̄a kaka n̄a noo koo víko ká'ano naní Pentecostés.

Di'a kua'aṽ ñ̄a n̄i daná'a Pablo noo n̄a sá'ano né'e choon noo n̄a kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso

¹⁷Ta tein ndéi ndu ñoo Mileto ñoo, dá n̄i ṽanda'a Pablo dao ṽa kua'aṽ r̄a kuaka ra n̄a sá'ano né'e choon noo n̄a kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso.

¹⁸Dá tá n̄i kasáa n̄a sá'ano ñoo noo ió Pablo, dá n̄i kaa Pablo xí'ín ná:

—Ndidaá ndo'ó kúú n̄a ná'a táto'on ki'o n̄i kee yu'u n̄i saṽ kái

tein ndó nda rá kuu mií noó ni kasáai kuendá Asia yó'o. **19**Chì ni keei ña kóni sato'o yo Jesús, ta kò ní ndúkú ta'on yu'u ñañó'ó mií. Ta kuá'á nda'o ta'ándá ni sakii xí'ín ndirá noof sa'a ndo. Ta kuá'á nda'o tandó'ó ni ndo'i ni kee ta Israel.

20Ta ná'á ta'ani ndó ña kò ní dánkoo ta'on yu'u ña kasto'in xí'ín ndó ndidaá kúu ña va'a ña kían chindeé ndó. Ta ni daná'i noo ndo ini ve'e noo nátaaka ndo, ta ni daná'a ta'anii noo ndo ini ve'e mií ndó. **21**Ta ni kasto'on ta'anii xí'ín na Israel xí'ín na kò kúu na Israel sa'á ña kánian nandikó iní yo sa'á kuachi kée yó noo Ndios, ta sa'á ña kánian kándéé iní yo sato'o yo Jesucristo.

22Ta viti kían tánda'á na kúu Espíritu i Ndios yu'u ña ko'in ñoo Jerusalén. Tído kò ná'í ndí kían ndo'i ñoo. **23**Sava'a ña ná'í kían ña ndidaá ñoo ná'ano noo ni sa'in, ni ka'an Espíritu i xí'ín yu'u ña chikaa ra yu'u ve'e kaa. Ta kúu kuá'á nda'o tandó'ó ndo'i, kaá na. **24**Tído kò ndí'i ta'on inii sa'a ndidaá ña vei ndo'i. Ta ni kò ndí'i inii sa'á ña katakii o kuui. Ña kían ndí'i inii sa'a kían dáxinkoo ndi'ii choon ni sa'anda sato'o yo Jesús noof, ña kasto'in sa'á to'on va'a ña ka'an sa'á ña maní ni kee Ndios xí'ín ñayuu.

25Ta viti kían sa ná'á vá yu'u ña ni iin tó'ón ndo'ó, na ni seídó'o to'on ni daná'i sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios, o nándiío kuéi ka koni noof. **26**Sa'á ñoo kóni ka'in xí'ín ndó viti ña kò ndío kuachi ka yu'u sa'a ni iin tó'ón ndo'ó, **27**chì kò ní chítuu inii, di'a ni kasto'on ndi'ii xí'ín ndó sa'a ndidaá kúu vá ña kóni Ndios kee ndó.

28Ta viti, kandaa va'a ndó mií ndó, ta kandaa ta'ani ndó ndidaá na kúu kuendá Jesús ño'o tixi ndá'a ndo. Chì mií Espíritu i Ndios kúu na ni xí'o choon noo ndo ña kandaka va'a ndó na kúu kuendá sato'o yo Jesús, chì xí'ín ni mií ná ni kandeé ná ni naní'i ñaá ná kakuu na ñayuu mií ná. **29**Sa'á ñoo kandaa va'a ndó na, chì sa ná'á vá yu'u ña tá ná kexooi ko'in noo ndo, dá kasaa dao ta kuni, ta ku'u ra tein ndó, chì kee ra táto'on kée ndigüe'i lobo tondó tá koku'u rí sa'ání rí léko. **30**Ta kúu tein mií ndó xaan ndakuei ta'ani dao ta dána'a ña to'ón, chì kóni ra taó xoo ra na kúu kuendá Jesús ko'on na kakuu na kuendá ra. **31**Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, ta daá ndusaa ini ndo ña tein oni kua, nduú ñoo kò ní sá tuui ña kían ka'an ni'ini noo iin rá iin ndó xí'ín ndirá noof ña kandita ndaa ndo xí'ín ña kándisa ndó.

32Ta viti kían náki'oi ndo'ó noo ndá'a Ndios, xí'ín noo ña maní ni kee na xí'ín ndó. Chì ñoo kían kómí choon ña dákuá'anoan ndo'ó íchì Ndios, dá natiin ndó ña va'a ni kaa na ki'o na noo ñayuu ni nduvii ná.

33Ni plata ni oro ni dá'on kómí dao ka ñayuu kò ní káto'o ta'on yu'u, **34**chì ná'á va'a va mií ndó ña xí'ín ndá'a mií vá ni kechóoin, dá ni ni'í ndí kían xínñó'í, xí'ín ña'a xínñó'ó na xionoo xí'ín. **35**Ta ndidaá ña yó'o ni keei, dá sa daná'i noo ndo ña kánian kechóon ndó, dá kuu chindeé ndó ñayuu kamaní ña'a noo. Ta ndisaa ini ndo to'on ni ka'an sato'o yo Jesús tá ni kaa na di'a: “Ndiká'an cháa ka ví ñayuu xí'o ña'a o duú ka na ndáti natiian.” Díon ni kaa Jesús —kaá Pablo.

36Tá nì ndi'i nì ka'an Pablo to'on yó'o, dá nì sa kuín xítí ná, ta nì ka'an nà xí'ín Ndios xí'ín ndidaá nà sá'ano ñoó. **37**Ta nda'í nì saki ndidaá kúú nà sá'ano ñoó. Dá nì nomi ni'ini na Pablo, ta nì chitó ná noo ná. **38**Chì nì kunda'í nda'o ini nà sa'á ña nì kaa Pablo ña o nándió kuéi kà nà koni nà noo ná. Dá nì sa'an ndidaá nà sá'ano ñoó nì ndaka na Pablo nda noo iin barco.

Di'a nì kuu tá nì kee Pablo kua'an nà ñoo Jerusalén

21 **1**Dá tá nì ndi'i nì ka'an ndu ndisá'án xí'ín nà sá'ano ñoó, dá nì kaa ndu ini iin barco. Dá nì kee ndu kua'an ndaà ndu noo naní Cos. Ta nda iin kà kuú, dá nì kasandaá ndu noo naní Rodas. Ta kúú ñoó nì kee ndu kua'an ndu nda ñoo naní Pátara. **2**Tá nì saà ndu Pátara ñoó, dá nì tiin ndu iin kà barco, tá'an kiró kua'an chí kuendá Fenicia. Dá nì kee ndu kua'an ndu. **3**Dá nì ya'a yati ndu noo iin yúku naní Chipre, ña iin ini taño'o. Ta nì kandooan chí xoo íti di'a ndu. Ta nì ya'a ndu kua'an ndu chí kuendá Siria di'a. Dá nì saà ndu noo nákuíta barco ñoo naní Tiro, chí ñoó kúú noo kánian noo ña'a ndío barco ñoó. **4**Ta ñoó nì naki'in tá'an ndu xí'ín dao nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ñoó. Dá nì sa ndei ndu usa kuú xí'ín ná. Ta nì nakani na xí'ín Pablo ña nì ka'an Espíritu ij Ndios xí'ín ná, ña ná dá'a ni ko'on nà ñoo Jerusalén.

5Dá tá nì ya'a usa kuú ñoó, dá nì kee na xí'ín ñandi'í nà xí'ín de'e na kua'an nà dáya'a na ndu'u nda yú'u ñoo ñoó. Dá nì sa kuíta xítí ndidaá

ndu yú'u taño'o ñoó, dá nì ka'an ndu xí'ín Ndios xí'ín ná. **6**Dá nì nomi tá'an iin rá iin ndu xí'ín ná. Dá nì kaa ndu barco kua'an ndu. Ta noón, nì nandió kuéi na kua'an nó'o ná ve'e na.

7Ta ñoo Tiro ñoó kúú noo ndí'i nì tiin ndu barco, dá nì saà ndu ñoo naní Tolemaida. Ta ñoó nì ka'an ndu ndisá'án xí'ín nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoó. Dá nì sa ndei tóo ndu xí'ín ná iin kuú. **8**Ta iin kà kuú, dá nì kee ndu xíka sá'á ndu kua'an ndu xí'ín Pablo. Dá nì saà ndu ñoo ká'ano naní Cesarea. Dá nì kasandaá ndu ve'e iin taà naní Felipe, tá'an nà xionoo dána'a sa'a Jesús. Ta noón kúú iin taà nákaa tein ndin usa taà nì kaxi apóstol chindeé ñaá. Ta nì sa ndei tóo ndu ve'e na. **9**Ta ndéi komi de'e di'í tákí Felipe ñoó, ta kúú xí profeta di'í.

10Tá nì ya'a cháá kuú ndéi ndu ñoó, dá nì naxino iin profeta nì kii chí kuendá Judea naní Agabo. **11**Tá nì saà rā noo ndéi ndu, dá nì taó rá ñíj ndíko tixi Pablo. Dá nì so'oni raán sa'a mií rá xí'ín ndá'a mií rá. Dá nì kaa rā:

—Di'a nì ka'an Espíritu ij xí'ín yu'u ña k'i'o di'a ko'oni ta Israel ndá'a ta kúú sato'o ñíj yó'o, dá naki'o ñaá rá noo ndá'a ta tukú —kaá rā.

12Dá tá nì seido'o ndu'u xí'ín nà ndéi ve'e ñoó to'on yó'o, dá nì seí nda'í ndu noo Pablo ña ná dá'a ni ko'on nà ñoo Jerusalén. **13**Dá nì kaa nà xí'ín ndu'u:

—¿Ndí kían ndó'o ndó ña ndé'i'í ndo, ta dákunda'í ini ndo yu'u? Chì sa io nduui ña kían kandiko ndá'í xí'ín sa'í. Ta o duú ña yó'o oon ni ió

nduu yu'u ndo'i, chi ío nduu ta'anii ña kían kuui ñoo Jerusalén sa'a sato'o yo Jesús —kaá na.

14Ta sa'á ña ko ní kúu ta'on nadaon ndu ña ni chikaa ini na kee na, sa'á ñoó ni sa'anda ini ndu, dá ni kaa ndu:

—Ná koo táto'on k'i'o kóni mií sato'o yo Jesús.

15Tá ni ndi'i ni sa ndei ndu ñoo cháa kuu, dá ni kenduu ndu ña'a ndu, dá ni ki'in ndu íchi kua'an ndu ñoo Jerusalén. **16**Dá ni kee ta'ani dao na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Cesarea kua'an na xí'in ndú. Tá ni saa yati ndu ñoo Jerusalén, dá ndáka na ndu'u ni sa'an na ve'e iin ta kuendá Chipre naní Mnasón. Ta sa na'á nda'o kúu rá kuendá Jesús. Dá ni x'i'o ra ve'e ra ni sa ndei ndu.

Di'a ni kuu tá ni saa Pablo ñoo Jerusalén

17Tá ni saa ndu ñoo Jerusalén, dá ni natiin va'a ñaá na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo x'an kádii ini na.

18Tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni kee ndu kua'an ndu xí'in Pablo korni'ini ndu Jacobo. Tá ni saa ndu, sa ni nditúti ndidaá vá na sa'ano ndéi na.

19Dá tá ni ndi'i ni ka'an Pablo ndisá'an xí'in ná, dá ni kasá'á ná nákaní na xí'in noón sa'a iin rá iin ña ndato ni kee Ndios xí'in ná noó ni sa'an na ni daná'a na noó na ko kúu na Israel. **20**Tá ni seídó'o na to'on yó'o, dá ni keká'ano na Ndios. Dá ni kaa na xí'in Pablo:

—Ná'á vá mií ní, ñani, ña tein na ñoo yo, na Israel, kua'á nda'o mil ñayuu kándisa Jesús, ta ndidaá vá ná ká'an ña mií'an ndúsá kee yó choon sa'ándá ley Moisés. **21**Tído ni

ni'i tó'on na ña dána'a ní noo ndidaá kúu na Israel ndéi dao ka nación ña ná o sa kékuendá na choon ni sa'anda Moisés, chi kaá mií ní ña ko káni kaan ta'anda ñii de'e yíi na, ta kaá ta'ani ní ña ko káni kaan kee na táto'on ni sa kee na ve'á ni sa ndei sa na'á.

22¿Ndi koo keeá, tá dáá? Dá chi mií'an ndaa kuiti nataka kua'á nda'o ñayuu tá ná kandaá ini na ña ni kasáa ní. **23**Sa'á ñoó va'a cháa ka ña kee ní ña ko'on ndu ka'an ndu xí'in ní: Chi tein ndu'u yó'o ndéi komi ta, tá'an ra kánian dáxinkoo to'on ni x'i'o ra noo Ndios. **24**Ta kandaka ní ra kua'an ní ve'e ño'o ká'ano. Dá nduvii ní mií ní xí'in rá noo Ndios, ta chiya'i ní sa'a rá sa'a ndidaá ña'a. Tá ni ndi'i ni kee ní dión, dá kían kuu datá ra idí diní rá. Dión, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuu ña o dudu ña ndaa ta'on kían ká'an ñayuu sa'a ní, chi di'a kendaá ii vá ní choon sa'ándá ley Moisés.

25Ta sa ni taa va yó iin tuti kua'an noó na ko kúu na Israel, na kándisa Jesús, ña ná o sa kóo ini na kee ná koño ni doko ñayuu noó yoko, ta ná o sa kee ná ni ri, ta ni koño kíti ko ní xita ni, ta ná o sa kee na kuachi xí'in na ko kúu yíi ná o ñadi'í na. Sava'a ñoo vá kían kánian kee na —kaá na.

26Dá ni kee Pablo ndáka na ndin komi ta ñoo kua'an na. Ta kúu iin ka kuu ñoo, dá ni nduvii ná mií ná xí'in roón. Dá ni ku'u na yé'le ño'o ká'ano ñoo, dá ni kastó'on na xí'in ta duti ndá oon xino ndin usa kuu ña nduvii ná mií ná xí'in ta ñoo noo Ndios, dá kuu chiño'o ta duti ñoo iin kíti noo Ndios sa'a iin rá iin na.

**Di'a ni kuu tá kua'an ñayuu kua'a
ka'ání ná Pablo**

27Tá sa kua'an xino usa kuu ñoo, dá ni xini dao ta Israel ni kii kuendá Asia ña nákaa Pablo yé'é ño'o ká'ano. Dá ni daká'an kue'é ra dao ka ñayuu ñoo. Dá ni tiin ñaá rá. **28**Ta ni kasá'á káyu'ú rá:

—iNdo'ó, ta Israel, chindeé ndó ndu'u, chi ta yó'o kúu ta xionoo iin ní kúu xían kénóo ra ñoo yo, ta kénóo ta'ani ra ley Moisés, ta kénóo ta'ani ra ve'e ño'o ká'ano yó'o! Ta viti kían ví'í ka ví ni kee ra, chi ni chi'i ra dao ta griego ni xini xíxi ra ve'e ño'o i yó'o —kaá ra.

29Dión ni kaa ra chi ni xini ra xionoo Pablo ñoo ñoo xí'ín iin ta ñoo Éfeso naní Trófimo. Sa'á ño'o ni ka'án rá ña ni chi'i Pablo ta ñoo ini ve'e ño'o ká'ano ñoo. **30**Ta kúu ndidaá ñayuu ndéi ñoo Jerusalén ñoo ni nakuina vaa. Dá ni kankuei na ndidaá kúu xían taxi tá'an na ni saá na noo iin ve'e ño'o ñoo. Dá ni tiin na Pablo, ta ño'o ñaá ná ni taó ná sata vé'e ño'o ñoo. Ta kúu vití'ón ni sadi na yé'án.

31Ta kóni na ka'ání ñaá ná. Tído ni kandaá ini ta dándáki soldado ña ndidaá kúu ñayuu ndéi Jerusalén ni nakuina vaa. **32**Sa'á ño'o ni dataká ra kua'a soldado xí'ín dao ka ta ño'o tixi ndá'a rá. Dá ni kee ra taxi tá'an ra kua'an ra noo ni nataka ñayuu kuá'a ñoo. Dá tá ni xini na ña ni kasáa ta dándáki soldado ñoo xí'ín soldado ra, dá ví ni dandí'i na ña káni na Pablo.

33Dá ni natuu yati ta dándáki soldado ñoo, dá ni tiin ra Pablo. Dá ni sa'anda ra choon ña ná kandiko

na xí'ín uu cadena. Dá ni ndato'ón rá ñayuu ñoo, tá kaá ra:

—¿Ndá yoo kúu ta yó'o? Ta, ¿ndí kían ni kee ra? —kaá ra.

34Tído dao ñayuu ñoo ká'an iin ña'a, ta dao ka na ká'an iin kaan. Sa'á ño'o ko ní kátóni ta'on ini ra ndí kían kúu kuachi Pablo, chi ni nakuina vaa nda'o ñayuu ñoo. Dá ni sa'anda ra choon ña ná kandaka ñaá rá ko'on ra ve'e noo ndéi soldado ñoo. **35**Dá tá ni saá ra noo ndéi kuein koku'u ra ve'e soldado ñoo, dá ni kane'e ñino ra Pablo, chi kuá'a nda'o ñayuu vei kóni kani ñaá. **36**Ta ndidaá ñayuu tákuei vei ñoo káyu'ú, ta kaá na:

—iKa'ání ní ta xaan!

**Di'a ni kuu tá ni sonó ta dándáki
soldado ñoo ña ka'an Pablo xí'ín
ñayuu kuá'a ñoo**

37Tá kua'an soldado nach'i ra Pablo ini ve'e noo ndéi ra ñoo, dá ni ka'an na yú'u griego xí'ín ta dándáki soldado ñoo:

—¿Á konó ní ná ka'in cháá xí'ín ní?

Dá ni kaa ra xí'ín Pablo:

—¿Á t'i'a yo'ó ká'on yú'u griego, ndani? **38**¿Á o duú yo'ó kúu iin ta Egipto, tá'an ra ni ndakuin ni naá xí'ín ta né'e choon tá sata? Chi ni taó rá komi mil ta sa'ání ndii, dá ndáka ñaá rá ni sa'an ra nda noo kúu ño'o ichí —kaá ra.

39Dá ni kaa Pablo xí'ín rá:

—Yu'u kúu iin ta Israel, ta ni kakii ñoo Tarso, tá'an ña kúu iin ñoo ndáya'i chí kuendá Cilicia di'a. Tído xíkai iin ña maní noo ní ña konó ní ná ka'in cháá xí'ín ñayuu yo'ó —kaá na.

⁴⁰Dá n̄i sonó t̄aa ñoó ña ka'an Pablo xí'ín ñayuu ñoó. Dá n̄i ñaku'ín ndichi Pablo noo kue'ín yé'é ve'e soldado ñoó. Dá n̄i ndane'e na ndá'a ná n̄i xika ña ña ná kande'í t̄adí ñayuu ñoó. Dá tá n̄i kutá'di ná, dá n̄i ka'an ña yú'u hebreo xí'ín ná, ta kaá ña:

Di'a kua'an ña n̄i ka'an Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoó

22 ¹—Ñani kuálí, xí'ín ndo'ó, ña sá'ano viti, kueídó'o ndó yu'u, chí ko'ín ka'ín chinde'í mií noo ndo.

²Tá n̄i seídó'o ñayuu ñoó ña ká'an Pablo yú'u hebreo, kúu t̄adí ka ví n̄i ñande'í na kueídó'o na. Dá n̄i kaa Pablo:

³—Yu'u kúu t̄a Israel, ta n̄i kaki yu'u ñoo Tarso, ña nákaa chí kuendá Cilicia di'a. Tído n̄i sa'ano yu'u ñoo Jerusalén yó'o. Ta n̄i ñakuá'í t̄ixi ndá'a Gamaliel. Ta n̄i ñakuá'a va'í to'on k̄i'o n̄i sa'anda ña sá'ano yó choon. Ta ndino'o iní'í ña ña xí'ín Ndios, t̄át̄o'on k̄i'o kée mií ndó viti.

⁴Chí n̄i sa xionooi n̄i sa kendava'í xí'ín ña ndíko íchi Jesús, dá dánaái noo ná, chí n̄i sa tiin yu'u t̄aa xí'ín ña ñá'a sa sadij ve'e kaa. ⁵Ta ña duti kúu noo xí'ín ndidaá t̄a sá'ano kúu ña ná'á ña sa kee'í dión. Chí mií rá n̄i xí'o tuti noo'í ña k̄ian ko'ín nane'í ña noo ña ñoo yo ndéi ñoo Damasco. Chí n̄i ka'ín ko'ín ñoo ñoó nandukú'í ña kúu kuendá Jesús, dá kandakai ña kixii ñoo Jerusalén yó'o, dá kaño'o na ve'e kaa ndo'o naní ñoó ná.

Di'a kua'an ña n̄i ka'an Pablo sa'a ndí k̄ian n̄i kuu, dá n̄i nduu na kuendá Jesús

⁶Tído tein noo xika yu'u kua'ín íchi noo kua'an kuyati ñoo

Damasco, ta k̄ian t̄át̄o'on dao nduú, ta kúu iin kuití'ó n̄i ñaye'e ndaa iin ní kúu noo kua'ín, ta ña yé'e ñoó n̄i kii chí induú. ⁷Ta kúu n̄i k̄ankao vai noñó'o. Ta n̄i seídó'í iin ña n̄i kaa di'a: “Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'ón xí'ín yu'u?” ⁸Dá n̄i kaa yu'u: “¿Ndá yoo kúu mií ní, tatá?” Dá n̄i kaa ña xí'ín: “Yu'u kúu Jesús, ña ñoo Nazaret, ña xionoo yo'ó kéndava'a xí'ón.” ⁹Ta ndidaá t̄aa kua'an xí'ín yu'u ñoó n̄i xini ña ña n̄i ñaye'e, ta n̄i yu'ú nda'o ra. Tído ko ní seídó'o ta'on ra tachí ña n̄i ka'an ñoó. ¹⁰Dá n̄i kaa yu'u xí'ín ná: “¿Ndí k̄ian kóni ní kee'í, tatá?” Dá n̄i kaa ña xí'ín: “Ndaku'ín ndichi, ta kua'án ñoo Damasco. Ta ñoó ka'an iin t̄aa xí'ón ndí k̄ian k̄anian kee'ón”, kaá ña xí'ín. ¹¹Ta kúu n̄i nda'o va noo yú'u n̄i kee ña ndato n̄i ñaye'e ñoó. Sa'a ñoo nda tiin ndaa ñaá t̄aa kua'an xí'ín yu'u ñoó ndáka ra yu'u n̄i saa ña ñoo Damasco.

¹²Ta ñoó ió iin t̄aa naní Ananías, ta iin ndaa ña xí'ín choon sa'ándá ley Moisés. Ta ká'an va'a ndidaá kúu ña Israel ndéi ñoó sa'a rá. ¹³Dá n̄i k̄asaa ña noo ió'í. Dá n̄i kaa ña xí'ín: “Ñani Saulo, ná natuu noo ní.” Ta kúu mií hora daá ñoó n̄i natuu noo'í. Ta kúu n̄i xini vai ña. ¹⁴Dá n̄i kaa ta'ani ra xí'ín yu'u: “Ndios, ña n̄i sa ndaño'o ña ve'á n̄i sa ndei sa na'á, noón kúu ña n̄i k̄axi mií ní ña k̄ian kandaq ini ní ndí k̄ian kóni ña. Ta n̄i k̄axi na mií ní ña koni ní Jesús, ña kúu ña ndaa, dá kueídó'o ní tachí yú'u mií ná. ¹⁵Chí mií ní kakuu iin ña k̄i'o ndaa kuendá noo ndidaá ñayuu sa'a Jesús, chí ko'on ní kasto'on ní xí'ín

ná sa'á ña ni xini ní xí'ín sa'á ña ni seídó'o ní. **16**Ta viti, ¿ndiva'a kuu oon ini ní? Ndakuin ndichi ní, ta kodo ndúta kí ní, ta kaka ní ña maní noo Ndios ña ná ku'u ká'ano ini na sa'a ní, dá ná ndoo kuachi ní noo ná”, kaá Ananías xí'ín yu'u.

Di'a ni kuu, dá ni ni'i Pablo choon ña dána'a na noo na ko kúu na Israel

17Dá tá ni ndisajai ñoo Jerusalén yó'o, dá ni keei kua'in ve'e ño'o ká'ano ka'in xí'ín Ndios. Ta kúu ñoo ni na'a Ndios iin ña'a ndato noof. **18**Chí ni xini sato'i Jesús. Dá ni kaa na xí'ín: “Ndi'i inon, ta kua'án keta kí ñoo Jerusalén yó'o, chí ko iin ta'on kueídó'o ñaá tá ná ka'on xí'ín ná sa'a yú'u.” **19**Dá ni kaai xí'ín ná: “Sato'i, ndidaá vá na yó'o ná'á ña ni sa sá'an yu'u iin rá iin ve'e noo ná'taka na Israel. Ta sa taáin ndidaá na kándisa mí ní ve'e ka. Ta sa kendava'i xí'ín ná. **20**Dá tá ni sa'ání dao ta Esteban, na sa xi'o ndaa kuendá sa'a ní, ta ñoo ni sa iin yu'u, ta ni nata'an va ini tá ni sa'ání ñaá rá. Ta kúu ni sa ndaai dá'on ta ni sa ndei ni sa'ání ñaá.” **21**Dá ni kaa na xí'ín yu'u: “Kua'án, chí xíká vá tandalí yó'o ko'on dána'on noo na ko kúu na Israel”, kaá na xí'ín yu'u —kaá Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo.

Di'a ni kuu tá kua'an kani soldado ñoo Pablo

22Tádi vá ndei ñayuu ñoo seídó'o na ña ná'kani Pablo. Tído tá ni ka'an na to'on yó'o, dá ni kasá'á ná káyu'ú ná, ta kaá na:

—¡Ka'ání kí ní ta xaan, chí ko káni ta'an vaan kataki rá!

23Ta ndúndéé i ni vá ñayuu ñoo káyu'ú ná, ta ndátá ná dá'on ná, ta só'ono ni'ini na ñoyaká ño'o noo táchi. **24**Sa'a ñoo ni sa'anda ta dándáki soldado ñoo choon ña ná chí'i ra Pablo ini ve'e ñoo. Ta kúu ni sa'anda ra choon ña ná kani ñaá rá xí'ín chirrión, dá ná ka'an ndaa Pablo ndá sa'a kían ká'an kuachi ñayuu ñoo sa'a ná.

25Tído, tá ni ndi'i ni so'oni ñaá rá xí'ín ñí, ña kua'an ra kani ñaá rá, dá ni kaa Pablo xí'ín iin soldado né'e choon iin ñoo:

—¿Á va'a kée ní ña kani ní iin ta romano xí'ín chirrión tá ko ña'a keyíko ta né'e choon sa'a rá?

26Tá ni seídó'o soldado né'e choon ñoo ña ni ka'an na dión, dá ni kee ra kua'an ra kast'on ra xí'ín ta dándáki ñaá ñoo. Dá ni kaa ra:

—¿Ndi koo keeá xí'ín ta káa, chí iin ta romano kúu rá?

27Dá ni natuu ta dándáki soldado ñoo noo iin Pablo. Dá ni ndato'on ñaá rá:

—Ka'an ndaa, ¿á ta romano kúuón?

Dá ni kaa Pablo:

—Jaan. Ñaá kúuí.

28Dá ni kaa ra:

—Kua'a nda'o di'on ni chiya'i yu'u, dá ni nduui ta romano.

Dá ni kaa Pablo:

—Tído yu'u, nda ni kaki vei kúuí ta romano.

29Dá tá ni seídó'o ta kua'an kani ñaá ñoo ña ni ka'an Pablo, dá ni kexoo ra kua'an ra. Ta kúu nda mió ta dándáki soldado ñoo ni yu'ú tá ni katóni ini ra ña kúu Pablo ta romano, chí sa ni ya'a ra noo ley romano sa'a ña ni so'oni ñaá rá.

**Di'a kua'an ña ni ka'an Pablo xí'in ta
né'e choon Israel**

30Tá ni tuu noo iin ka kuu ñoo, kóni taa dándáki soldado ñoo kandaá va'a ini ra ndiva'a ká'an kuachi na Israel sa'a Pablo. Sa'a ñoo ni ditá rá cadena ndíko ndá'a ná xí'in sa'a ná. Dá ni sa'anda ra choon ña ná nataka kíi ta duti saku'a'a xí'in ta né'e choon noo na Israel. Dá ni taó rá Pablo. Dá ni chikani ñaá rá noo ndidaá kúu taa ñoo.

23 ¹Dá ni sa nde'é Pablo noo ndidaá ta né'e choon ni nataka ndéi ñoo, dá ni kaa na:

—Ñani mií, ni iin ña'a ko kedaá xí'in ña kían kútúu ini, chi ió vii vá ñaxintóni noo Ndios nda kuu víti.

²Dá ni sa'anda ta duti kúu noo naní Ananías choon noo taa ndíta yati noo iin Pablo ña ná kani ra da'anda yú'u ná.

³Dá ni kaa Pablo:

—Ná kani Ndios mií ní, chi kúu ní táto'on iin náo kini kaa ña ni nake'i kuxi oon. Ta mií ní kúu ra kómí choon ña keyíko ndúsá'ano ní sa'í táto'on ki'o sa'ándá ley choon. Sa'a ñoo, ¿ndiva'a yá'a mií ní noo ká'an ley, chi ni sa'anda ní choon ña ná kani ra yú'í?

⁴Dá ni kaa dao ka taa ndéi ñoo xí'in Pablo:

—¿Á va'a nda'o kéeon xinóon, ña ni ya'ón ni ka'an ndava'ón xí'in ta duti kúu noo kuendá Ndios?

⁵Dá ni kaa Pablo:

—Ñani mií, ko ná'a ta'on yu'u ña kúu ná ta duti kúu noo. Chi ká'an tuti i Ndios ña ko kánian ka'an ndava'a yó xí'in taa né'e choon noo na ñoo yo —kaá na.

⁶Kúu ni katóni ini Pablo ña dao taa ni nataka ñoo kúu taa saduceo, ta dao ka ra kúu taa fariseo. Sa'a ñoo ni'i nda'o ni ka'an na xí'in rá:

—Ñani, yu'u kúu taa fariseo. Ta kúu de'e iin taa fariseo. Ta chínoo kuachi ndo yu'u chi ió tandeé ini noo ña nataka na ni xi'i.

⁷Tá ni ka'an Pablo dión, dá ni kasá'a taa fariseo xí'in taa saduceo dándichi tá'an mií rá. Kúu ni nata'anda tá'an va ra ndéi ra. ⁸Chi taa saduceo kúu ra ká'an ña o náta'anda tá'an na ni xi'i, ta ni ángel koó, ta ni espíritu koó. Tído ta fariseo kúu ra kándisa ndidaá kúu ña yó'o. ⁹Ta ndidaá kúu rá ni kasá'a káyu'u. Dá ni ndakuei dao taa dána'a ley Moisés, tá'an ra kúu ta'ani kuendá ta fariseo. Dá ni kaa ra:

—Ni iin tó'on ta'on ña'a kini ko ní kée taa yó'o, chi ndá ndi kuu ni ka'an iin espíritu o iin ángel xí'in rá. Sa'a ñoo ná dá'a ni naá yo xí'in Ndios —kaá ra.

¹⁰Ta deén nda'o ni kasá'a dándichi tá'an mií rá ndéi ra. Ta kúu ni yu'u va taa dándáki soldado ñoo, chi oon ni ví ndakuei taa ñoo dákuachi ra Pablo, ká'an rá. Sa'a ñoo ni sa'anda ra choon ña ná kixi soldado taó rá Pablo tein ñayuu ñoo, dá kandaka ñaá rá ko'on tuku ra ini ve'e noo ndéi mií soldado ñoo.

¹¹Ta kúu iin ka sakuáa ñoo, dá ni na'a noo sato'o yo Jesús noo Pablo. Dá ni kaa na:

—Ndeé koo inoón, Pablo. Chi táto'on ki'o ni xi'ón kuendá sa'a yú'u ñoo Jerusalén yó'o, ki'o dión ta'ani mií'an ndúsá ki'ón kuendá sa'í ñoo Roma —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni ndátó'ón kue'é uu diko taa ña ka'ání rá Pablo

12Tá ni tuu noo iin ka kuu ñoo, dá ni ndátó'ón kue'é dao ta Israel ña ka'ání rá Pablo. Ta ni xi'o ra mií rá ña ni iin tó'ón rá o kásá'an, ta ni takuíf o kó'o ra nda ná kandeé rá ka'ání rá Pablo. **13**Ta uu diko cháá ka kúu taa ni kandoo kee dión. **14**Dá ni kee ra kua'an ra ka'an ra xí'ín ta duti sakuá'a, xí'ín ta sá'ano, dá ni kaa ra:

—Ndu'ú kúu ra ni xi'o mií ña kuu ndu, chi o kásá'an ta'on ndu ta ni o kó'o ndu takuíf nda kandeé ndú ka'ání ndú Pablo. **15**Ta viti, ko'on mií ní xí'ín ta né'e choon ñoo yo ka'an ní xí'ín taa dándáki soldado ñoo ña ná kandaka ra Pablo kii ra noo ní taan, ta kee ní ña keyíko cháá ka ní sa'a rá, kaa ní xí'ín rá. Ta ndu'ú kúu ra kandeí nduu ka'ání ñaá tá sa kua'an kuyati ra kasandaá ra —kaá ra.

16Tído tá ni kandaá ini daxi Pablo ña dión ndátó'ón kue'é taa ñoo, dá ni kee xi kua'an xi ve'e noo ndéi soldado. Dá ni kaston xi xí'ín Pablo táto'on ki'o ndátó'ón rá. **17**Dá ni kana Pablo iin soldado né'e choon ñoo. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Kee ní ña maní kandaka ní tayíí ló'o yó'o ná ko'on xi noo taa dándáki ndo'o, chi ió iin ña'a ka'an xi xí'ín rá —kaá na.

18Dá ndáka ñaá rá ni sa'an ra noo taa dándáki ñaá ñoo. Dá ni kaa ra:

—Pablo, tá'an ra nákaa ve'e kaa yó'o, ni kana ra yu'u, ta ni seí nda'í ra nooí ña ná kandakai tayíí ló'o yó'o kii xi noo mií ní, chi ió ña ka'an xi xí'ín ní —kaá ra.

19Dá ni tiin taa ñoo ndá'a tayíí ló'o ñoo. Dá ni taó xóo ñaá rá. Dá ni ndátó'ón ñaá rá:

—¿Ndí kían ka'an yo'ó xí'ín yu'u, kónon?

20Dá ni kaa xi:

—Ni kandoo ta Israel ña kasaa ra taan kueí nda'í ra noo ní ña kandaka ní Pablo ko'on ní noo ta né'e choon Israel, dá kee ra ña keyíko cháá ka ra sa'a ná, kaa ra.

21Tído, o sa kándísa ní, chi uu diko cháá ka taa kaño'o de'é íchi kandati ra ka'ání rá Pablo, chi ni xi'o ra mií rá ña o kásá'an ra ta ni takuíf o kó'o ra nda kandeé rá ka'ání ñaá rá. Ta viti ndéi nduu ra ndáti ra ná kande'á ndi kaa mií ní —kaá xi.

22Dá ni sa'anda ra choon noo xi kua'an nó'o xí, ta ni ka'an ra xí'ín xi ña o sa kóo ini xi ka'an xi xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ña ni nakani xi xí'ín rá.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda taa dándáki soldado choon ña ko'on Pablo noo iin ta né'e choon ká'ano naní Félix

23Dá ni kana ra uu soldado né'e choon. Dá ni sa'anda ra choon noo roón ña ná kenduu ra uu ciento soldado ko'on sá'á, xí'ín oni diko uxi ka ra ná kakuu ta kandodó kuéi, xí'ín uu ciento ka ra ná kakuu ta kane'e kúxi ko'on ra, ta ná kana ra ka iin sakuáa ko'on ra ñoo Cesarea.

24Dá ni sa'anda ta'ani ra choon ña ná kenduu ta'ani roón iin kuéi kanoo Pablo ko'on na, ta ná kandaka ñaá rá ko'on ra noo iin ta né'e choon ká'ano naní Félix, kaá ra.

25Dá ni taa ra iin tuti kane'e soldado ko'on ra, ta di'a kaan:

26“Yu'u kúú Claudio Lisias, ta táai tuti yó'o kosaꝯ noꝯ ní, Félix. Míí ní kúú iin taa ndáya'i, ta ká'ín ndisá'án xí'ín ní. 27Taa yó'o kúú ra nì tiin tã Israel, ta kua'an ra ka'áni ñaa rá. Sa'á ñoꝯ nì sa'ín xí'ín soldadoj, ta nì ðakáki ñaái, çhì nì kandaꝯ iniñ ña tã romano kúú rá. 28Ta sa'á ña kóniñ kandaꝯ iniñ ndí kían kúú kuꝯchi tã yó'o, sa'á ñoꝯ ndákai ra nì sa'ín noꝯ tã né'e choon tã Israel. 29Dá nì kandaꝯ iniñ ña sa'á ley míí vá rá dákuío kuꝯchi ra tã yó'o. Tído ni iin ña'a kini ko ní kée ra sa'á ña kánian kuu ra o kakaꝯ ra ve'e kaꝯ. 30Tído nì kandaꝯ iniñ ña nì ndatón kue'é dao tã Israel ka'áni ñaa rá. Sa'á ñoꝯ nì tanda'í tã yó'o kosaꝯ ra noꝯ ní. Ta nì sa'anda ta'ani yu'u choon noꝯ tã ká'an kuꝯchi sa'á rá ña ná kakuíta ra noꝯ míí ní, dá ná ka'an ra, ná kande'á ndí kían kúú ña kini nì kee tã yó'o. Ná kukueé ní.” Díon kua'an ña nì taa ra.

31Dá nì kee soldado ndáka ra Pablo kua'an ra tát'on nì ta'anda choon noꝯ rá iin ñoo naní Antípatris sa'uaá dáá ñoo. 32Dá tá nì tũ noꝯ iin ka' kuu ñoo, dá ndadá tã kándodó kuéi ñoo kua'an xí'ín Pablo, dá nì nandió kuéi soldado xíka sá'á ñoo kua'an nó'o rá ve'e noꝯ ndéi ra ñoo. 33Dá tá nì saꝯ soldado kándodó kuéi ñoo naní Cesarea, dá nì xí'o ra tuti ñoo noꝯ tá né'e choon ká'ano naní Félix. Ta nì ñakí'o ta'ani ra Pablo noꝯ rá. 34Dá tá nì ndí'i nì ka'i ra tuti ñoo, dá nì ndatón rá ndéi nì kaki Pablo. Dá nì kandaꝯ iniñ ra ña kúú ná tã kuendá Cilicia. 35Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Tá ná kasaꝯ tã ká'an kuꝯchi sa'on, nda daá ná kueídó'i noꝯ ká'on —kaá ra.

Dá nì sa'anda ra choon noꝯ soldado ña ná nachí'i ra Pablo noꝯ kúú ve'e chón naní Herodes, ta ná kandaꝯ va'a ñaa rá.

Di'a nì kuu tá nì ka'an kuꝯchi tã Israel sa'a Pablo

24 1Dá tá nì ya'a o'on kuu, dá nì kasáa tã duti kúú noꝯ naní Ananías ñoo Cesarea ñoo xí'ín dao ka tã sá'ano Israel, xí'ín iin tã tã'ka' ka'an naní Tértulo. Dá nì sa' kuíta ra noꝯ tã né'e choon ká'ano ñoo ka'an kuꝯchi ra sa'a Pablo. 2Dá tá nì kana ra Pablo nì saa na, dá nì kasá'á ká'an kuꝯchi tã naní Tértulo ñoo sa'a ná noꝯ tã né'e choon ñoo, ta kaá ra:

—Ta xí'ín míí ní ndéi va'a ndu'u, ta ku'á ña va'a kée ní xí'ín ñoo ndu sa'á ña ió ñaxintóni ní. 3Chì iin na ká'ano kúú míí ní, Félix, ta daá kuiti vá náki'o ndu'u ndivé'e noꝯ ní sa'a ndidaá ña va'a kée ní xí'ín ndú ndéi kúú míí vá. 4Tído ko kóni ndu kandaꝯ ndu cháa ka tiempo ní, sa'á ñoꝯ seí nda'í ndu noꝯ ní ña kueídó'o ní yu'u iin tóo ví'í sa'á ña kúú ní iin tã va'a ini. 5Nì naní'i ndú ña tã yó'o kúú tát'on iin kue'e nákaꝯ ñoo ndu'u, çhì xíonoo ra sa'ándá tá'an ra na Israel ndéi iin níí kúú ñayuú. Ta tã yó'o ta'ani kúú ra iin noꝯ sa'ándá choon noꝯ ra kúú kuendá tã nazareno. 6Ta nì ka'an rá ña ku'u ra koni xíxi ra ve'e ño'o ká'ano ndu. Sa'á ñoꝯ nì tiin ñaa ndu'u, ta kua'an ndu keyíko ndu sa'a rá tát'on kí'o dándáki ley ndu. 7Tído nì kasáa tã dándáki soldado

naní Lisias xí'ín kuá'á nda'o soldado ra, ta ni xio ndaa ñaá rá ndá'a ndu'u. ⁸Dá ni sa'anda ra choon ña ná kii na ká'an kuachi sa'a Pablo noo mií ní. Sa'a'á ñoó ndéi ndu yó'o viti. Tá ndato'ón mií ní ra, dá kandaá va'a ini ní ña ndaa va kían ká'an ndu sa'a rá —kaá ra.

⁹Ta ni ka'an ta'ani ndidaá ka ta Israel ndéi ñoó ña k'i'o dión kían.

Xí'o Pablo kuendá noo Félix sa'a'á ña ndó'o na

¹⁰Dá ni dakúu ta né'e choon ká'ano ñoó ndá'a rá noo Pablo, dá ná ka'an na. Dá ni kaa na:

—Ná'á yu'u ña sa ió kuá'á nda'o kuia nákaa ní kényiko va'a ní ñoo ndu. Sa'a'á ñoó kadii ini viti fiin xí'oi kuendá noo ní sa'a'á ña ndó'i. ¹¹Ta kuu va ndato'ón ní dao ka ñayuu, dá ná kandaá va'a ini ní ña sa io uxi uu kuu ni sa'in ñoo Jerusalén ni sa ndaño'i Ndios. ¹²Ta ko ní nátiin na yu'u chidáo tá'in xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ini ve'e ño'o ká'ano ndu. Ta ni ko ní nátiin na yu'u nákaaí dánaá tá'in ñayuu ini ni iin ve'e noo náataka na, ta ni iin ka xían ñoo Jerusalén. ¹³Ta o kúu ta'on kendaá ra ña ká'an kuachi ra sa'a yú'u viti.

¹⁴Tído yó'o kásto'in xí'ín ní ña yu'u kúu na xíka íchi Jesús, tá'an ña chínani ta yó'o kúu ña ko vá'a. Ta k'i'o dión ndaño'o yu'u Ndios, na ni sa ndaño'o na ve'i ni sa ndei sa na'á, chi kándisa yu'u ndidaá kúu choon sa'ándá ley xí'ín ña ni taa profeta nda rá sa na'á. ¹⁵Chi ió tandee iní yu'u ña kee Ndios ña ni kaa na kee na, táto'on k'i'o ió ta'ani tandee iní noo ta yó'o. Chi kándisa yu'u ña dánatiki Ndios na ni xi'i, mií ná

va'a na o mií ná kini na. ¹⁶Sa'a'á ñoó daá kuití vá ndí'i ini koo vii ñaxintóni noo Ndios xí'ín noo ñayuu.

¹⁷Tído tá ni va'a dao kuia ni xionoo yu'u dao ka xían, dá ni nandio ko'i ñoo chindeeí na kúnda'i xí'ín cháá di'ón, ta dokoi kiti noo Ndios. ¹⁸Ta nákaaí keeí ña yó'o, ta kúu ni kasaa dao ta Israel ni kii chí kuendá Asia di'a, ta ni tiin ra yu'u ini ve'e ño'o ká'ano ndu nákaaí ndúvii mií noo Ndios táto'on k'i'o sa'ándá ley choon. Tído ko ta'ón ñayuu kuá'a ñó'o xí'ín yu'u, ta ko nákaaí dánaá tá'in ñayuu. ¹⁹Sa'a'á ñoó kánian kii ta ñoó kuia ra noo mií ní, dá ná ka'an kuachi ra sa'a yú'u noo mií ní tá ndaa ña'a ndó'o ra xí'ín. ²⁰O ná ka'an ta ndéi yó'o ná nde'á ndí kían kúu iin kuachi yu'u ni naní'i rá tá ni sa fiin noo ta né'e choon ñoo ndu. ²¹Ta ndá ndi kuu kuachi ni va'a yu'u ni kee kían ña ni'i ni ka'in tá ni sa kaaí tein mií rá ñoó, chi ni ka'in di'a: “Sa'a'á ña kándisa yu'u ña nataki na ni xi'i, sa'a'á ñoó ni chinoo kuachi ndó yu'u viti”, ni kaaí xí'ín rá —kaá na.

²²Ta sa ná'á va'a va Félix ñoo táto'on k'i'o kua'an sa'a íchi Jesús. Sa'a'á ñoó, tá ni ndi'i ni sefó'o ra ña ni ka'an Pablo, dá ni chítuu tóo ra tandó'o na. Dá ni kaa ra:

—Tá ná kasaa ta dándaki soldado naní Lisias, nda daá ví, dá kandaá ini nde'á ndi kua'an tandó'o ndo —kaá ra.

²³Dá ni sa'anda ra choon noo ta ndaa Pablo ña ná kandaá va'a ñaá rá. Tído ni ka'an ra ña ná konó rá kee Pablo dao ña'a, ta ná konó ta'ani ra ku'u ta xionoo xí'ín ná koto ni'ini ñaá rá, kaá ra.

Di'a kua'an ña ni ña'á Pablo noo Félix

24Dá tá ni ya'a dao kuu ñoo, dá ni kasáa Félix xí'ín ñadi'í ra naní Drusila, ña kúu ñá'a Israel. Dá ni kana ra Pablo. Dá ni sefód'o ra ña ni ka'an na sa'a ndi dándáki ña kándéé iní yo Jesucristo. **25**Ta ni ka'an ta'ani Pablo ña kánian kee yó ña ndaa, ta kánian chituu ini yo kee yó ña kini. Ta ni ka'an ta'ani na ña kasandaá iin kuu keyíko ndaa Ndios sa'a ñayuu. Kúu ni yu'ú nda'o Félix. Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Kua'án viti, dá tá ná nonoí, dá kana tukui yo'ó kasaaon —kaá ra.

26Tído ndáti ra ña k'i'o Pablo cháa di'ón noo rá, dá dáyaá ñaa rá, ká'án rá. Sa'a ñoo tóo tóo sa kana ñaa rá sa ndat'ón xí'ín rá. **27**Dá tá ni ya'a uu kua, dá ni keta Félix noo choon né'e ra. Dá ni ndu'u ta naní Porcio Festo kúu rá ta né'e choon ká'ano ñoo. Ta sa'a ña kóni Félix kandoo va'a ra noo na Israel, sa'a ñoo ni ñankoo ra Pablo nákaa na ve'e kaa.

Di'a kua'an ña ni kaa Pablo xí'ín ra naní Festo

25¹Dá ni ña'iiin Festo choon kakuu ra ta né'e choon ká'ano. Dá tá ni ya'a oni kuu, dá ni keta ra ñoo Cesarea ñoo kua'an ra ñoo Jerusalén. ²Tá ni sa ra ñoo, dá ni ñatuu yati ta duti saku'a xí'ín ta né'e choon noo na Israel. Dá ni kasá'a rá ká'an kuachi ra sa'a Pablo noo Festo. ³Dá ni xika ra ña mani noo Festo ña ná tanda'a rá Pablo kii na ñoo Jerusalén. Ta ña yó'o ni xika ra chi sa ni ndat'ón kue'é ra ña ka'áni rá Pablo íchi. ⁴Dá ni kaa Festo:

—Nákaa Pablo ve'e kaa ñoo Cesarea. Tído yachi va no'i. ⁵Sa'a ñoo ná ko'on dao ta kúu kuendá mií ndó xí'ín yu'u ñoo Cesarea. Tá ió iin ña'a ni ya'a ra ni kee ra, dá kían kuu ka'an kuachi ndó sa'a rá ñoo.

⁶Dá ni kandoo Festo ni sa io ra ñoo Jerusalén xí'ín ta ñoo tát'o'on ona o uxí kuu. Dá ni ñandió koo ra kua'an nó'o rá ñoo Cesarea. Tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni ñakoo ra noo téi noo koo ra ka'anda ra choon. Dá ni sa'anda ra choon ña ná ko'on ra kuaka ra Pablo kasaa na. ⁷Tá ni sa Pablo ni sa ku'ín na noo ió ra, dá ni ñatuu yati ta Israel, tá'an ra ni kii ñoo Jerusalén. Dá ni kasá'a rá dákuío ra Pablo kua'a nda'o kuachi kini. Tído ko ní ni'i ta'on ra ndi kee ra, dá kandoo ndaa ña ká'an ra.

⁸Dá ni kasá'a Pablo chindeé ná mií ná, ta kaá na:

—Ko ní ya'i noo ni iin ley ndu'u, na Israel, ta ni ko ní xini xixii ve'e ño'o ká'ano ndu, ta ni noo ley César, ta né'e choon ká'ano cháa ka, ko ní ya'i —kaá na.

⁹Tído kóni Festo kandoo va'a ra noo ta Israel. Sa'a ñoo ni ndat'ón rá Pablo:

—¿Á náta'an ni inon ko'o ñoo Jerusalén, ta ñoo ná keyíko sa'on? —kaá ra.

¹⁰Dá ni kaa Pablo:

—Sa iin va yu'u noo mií ní, ta né'e ní choon ni kee César. Ta yó'o va kúu noo kánian keyíko ní sa'i. Chi sa ná'a va'a ní ña ni iin t'ón ña kini ko ní ya'i kee xí'ín na ñoo, na Israel. ¹¹Chi tá ní ya'i kee iin kuachi kini, ña kánian kuui, dá kían

ióí ña kuuj sa'án. Tído ni iin tó'on kuachi, ña dákuío ɬa yó'o yu'u, ko kúú ña ndaa, sa'á ñoó ko íin ta'on kuu nakí'o yu'u noo ndá'a rá. Sa'á ñoó xíkaj noo ní ña va'a ka míí César ná keyíko sa'í —kaá Pablo.

¹²Dá tá ni ndi'i ni ndató'on Festo xí'in ɬa ká'an ni'ini noo rá, dá ni kaa ra xí'in Pablo:

—Ni xiká miíon ña keyíko César sa'on. Sa'á ñoó tanda'í yo'ó ko'on noo rá, tá dáá —kaá ra.

**Di'a ni kuu, dá ni ka'an Pablo xí'in
rey Agripa**

¹³Dá tá ni ya'a cháá kuu ñoó, dá ni kasáa iin rey naní Agripa xí'in ñadi'í ra naní Berenice ñoo Cesarea, chi ni kasáa ra ka'an ra ndisá'an xí'in Festo. ¹⁴Ta sa'á ña ni sa ndei na kua'a vá kuu, sa'á ñoó ni nakani Festo xí'in rey ñoó sa'á ña ndó'o Pablo, ta kaá ra:

—Ni dankoo Félix iin ɬa nákaa ra ve'e kaa yó'o. ¹⁵Dá tá ni sa'in ñoo Jerusalén, dá ni ka'an kuachi ɬa duti saku'a'á xí'in ɬa sá'ano noo na Israel sa'á ɬa ñoó, ta ni xiká ra ña ná ka'andai choon ña ná kuu ra. ¹⁶Dá ni ka'in xí'in rá ña ko óon ta'on ka'ání ɬa né'e choon romano iin ɬa tá ko ñá'a ná kuita na ká'an kuachi sa'a rá noo rá, dá kían kuu chindeé rá míí rá noo kuachi dákuío ñaá ná, ni kaaí xí'in rá. ¹⁷Sa'á ñoó tá ni kasáa ɬa Israel ñoo yó'o, ta ko ní sá ndati ta'on yu'u, chi tá ni tuu noo iin ka kuu, kúú ni nakooi noo téi ka'andai choon. Dá ni sa'andai choon ña ná ko'on ra kuaka ra ɬa naní Pablo ñoó kasaa ra nooí. ¹⁸Dá ni nakuita ɬa Israel ká'an kuachi ra sa'á ɬa ñoó. Tído ko ní ká'an ta'on

ra táto'on kí'o ndáti yu'u chinóo kuachi ñaá rá. ¹⁹Chi sav'a ña ká'an kuachi ra sa'a kúú ley míí rá. Ta ká'an ta'ani ra sa'a iin ɬa naní Jesús, iin ra ni xi'i, tído Pablo kúú ra kaá ña takí va Jesús ñoó. ²⁰Ta sa'á ña ko ní ni'i ta'on yu'u ndi koo keyíkoí sa'á ɬa ñoó, sa'á ñoó ni ndató'in ra, nde'á á kándia ra ko'on ra ñoo Jerusalén keyíkoí sa'a rá sa'á ña yó'o, ni kaaí xí'in rá. ²¹Tído ni xiká ra ña míí César Augusto ná keyíko sa'a rá. Sa'á ñoó ni sa'andai choon ña ná kakaá ií rá ve'e kaa nda ná kasandaá kuu tanda'í ra ko'on ra noo César ñoó —kaá Festo xí'in rey Agripa.

²²Dá ni kaa rey Agripa xí'in Festo: —Kóni ta'ani yu'u kueídó'i to'on ká'an ɬa ñoó.

Dá ni kaa Festo:

—Ta'an, dá kueídó'o ní ña ka'an ra —kaá ra.

²³Tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni kasáa rey Agripa xí'in ñadi'í ra naní Berenice ve'e noo sa'ándá Festo choon, ta ndíxi na dá'on táyíí ndáa. Dá ni ku'u ra ini ve'e xí'in ndidaá ɬa dándáki soldado, xí'in ndidaá ɬa ndáya'i ñoo Cesarea. Dá ni sa'anda Festo choon ña ná ko'on ra kuaka ra Pablo kasaa na noo rá.

²⁴Dá ni kaa ra:

—Míí ní, rey Agripa, xí'in ndidaá ní míí ní, na ni nataka ndéi yó'o viti xí'in ndu'u. Ta ɬa íin yó'o, kua'á nda'o na Israel ndéi ñoo Jerusalén xí'in na ndéi ñoo yó'o ká'an kuachi sa'a rá noo yú'u. Ta ko sá tuu na ña káyu'ú ná ña kánian kuu ra. ²⁵Tído ni iin tó'on ña kini ko ní nání'i yu'u ni kee ra ña kánian kuu ra. Tído ni xiká míí rá ña César Augusto keyíko

sa'a rá. Sa'a ñoó ni chikaa inii ña tanda'í ra ko'on ra. ²⁶Tído ko ní'i ta'on yu'u ndí kían taai sa'a ɬa yó'o ko'an noó na kúu sato'o yo César. Sa'a ñoó chikani yu'u ra noo ndidaá mií ní, na ndéi yó'o, xí'ín noo mií ní, rey Agripa, dá ndato'ón va'a ní ra, dá nani'i yu'u ndí kían kúu kuachi ra chinóoi noo tuti ñoó. ²⁷Chí ko vá'a ta'on keei tá ná tanda'í iin ɬa nákaa ve'e ka ko'on ra noó ɬa né'e choon ká'ano xian nani koó kuachi ra ko'on xí'ín rá —kaá ra.

Di'a ni kaa Pablo xí'ín rey Agripa xí'o na kuendá sa'a ña ndó'o na

26 ¹Dá ni kaa rey Agripa xí'ín Pablo:

—Viti kían ní kuu k'i'ón kuendá sa'a ña ndó'ón —kaá ra.

Dá ni chinee Pablo ndá'a ná, dá ni kasá'a ná xí'o na kuendá sa'a ña ndó'o na:

²—Ta kádij nda'o inii, rey Agripa, chí sóno ní k'i'oi kuendá noo ní sa'a ndidaá kúu kuachi ká'an ɬa ñooi, ɬa Israel, sa'í. ³Ta kádij ta'ani inii, chí sa ná'a va'a va mií ní sa'a ley ndu'u, na Israel. Ta sa ná'a va'a ta'ani ní sa'a ndí kían kedaá xí'ín na ñooi, dá ko náki'in tá'an ñaxintóni ndú. Sa'a ñoó seí nda'íi noo ní ña kueé ni koo ini ní, dá kueídó'o ní ña ko'in ka'in xí'ín ní.

Ká'an Pablo sa'a ndí kían ni sa kee na tá ko ñá'a kandisa na Jesús

⁴Ndidaá vá na ñooi, na Israel, ná'a táto'on k'i'o ni sa kee yu'u tá ni sa kuui taló'o tá ni sa ioi ñoo mií, ta ná'a ta'ani na táto'on ni sa keei tá ni sa ioi ñoo Jerusalén.

⁵Ta ná'a ta'ani na ña nda ni kaki va yu'u kúu ɬa fariseo. Sa'a ñoó, tá kóni na, kuu va k'i'o ndaa na kuendá ña ni sa kuui iin ɬa fariseo, tá'an ra kúu iin ta'ándá ɬa ndíta toon cháá ka xí'ín choon Ndios tein na ñooi. ⁶Tído viti, sa'a ña ío ɬandeé iní yu'u ña xinkoo ña ni kaa Ndios kee na xí'ín na sá'ano ñoo ndu tá sata, sa'a ñoó ndéi ɬa yó'o chinóo kuachi ra yu'u noo mií ní. ⁷Ta ndin uxí uu tu'u, ndu'u na kúu na ve'e na Israel, ndáti xinkoo ña ni kaa Ndios kee na xí'ín na sá'ano ñoó. Sa'a ñoó kéchóon ndu noo Ndios nduu ñoó. Ta sa'a ña kómí yu'u ɬandeé iní yó'o, rey Agripa, sa'a ñoó ká'an kuachi ɬa Israel yó'o sa'a yu'u viti. ⁸¿Á ká'an ní ña kuáchí nda'o kían noo Ndios dánátaki na ñayuu ni xí'i?

Ká'an Pablo táto'on k'i'o sa kendava'a na xí'ín na kúu kuendá Jesús

⁹Ta yu'u ni ka'an ta'anii ña níyikái kendava'i xí'ín na kándisa kuu Jesús, na ñoo Nazaret. ¹⁰Ta dión ni sa keei ñoo Jerusalén, chí ni sa taáin kuá'a nda'o na kúu ñayuu Ndios ve'e ka xí'ín choon sa xi'o ɬa duti kúu noó nooí. Ta sa nata'an va inii tá sa sa'ání ñaá rá. ¹¹Ta kuá'a nda'o ta'ándá ni sa kendava'i xí'ín ná ini iin rá iin ve'e noo náta na ñoo ndu, ta sa kendúsai xí'ín ná ña ka'an ndava'a na sa'a Jesús. Ta sa'a ña sa xido nda'o inii sa xinií ná, sa'a ñoó sa xionooi sa kendava'i xí'ín ná nda dao ka ñoo tukú ñó'o xíká.

**Ká'an Pablo ndi ni kuu, dá ni nduu
na kuendá Jesús**

12"Ta sa'a choon yó'o ni keei kua'in ñoo Damasco, ta mií tã duti kúú noó ni xi'o choon noof kua'in. 13Tído táto'on dao nduú kíán, ná kaai xí'ín ní, rey, xíkai kua'in íchi ñoo. Ta kúú ni xinií iin ña yé'ë ni kii chí induú. Ta ndato ka víán o duú ndindii. Ta kúú ni naye'ë ndaa iin ní kúú noó kua'in xí'ín taa kua'an xí'ín ñoo. 14Ta kúú ndidaá vá ndu'u ni kuei noñó'o. Ta kúú ni seido'o yu'u ni ka'an iin na ká'an yú'u hebreo, dá ni kaa na xí'ín: "Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionooón kéndava'ón xí'ín yu'u? Chi kéeón táto'on kée chee tá chísá'á rí dini karochá." 15Dá ni kaa yu'u: "¿Ndá yoo kúú mií ní, tatá?" Dá ni kaa na: "Yu'u kúú Jesús, na xionoo yo'ó kéndava'a xí'ón. 16Ta viti ndakuiin ndichi, chi ni na'a noo yú'u noo yo'ó, dá kechóon noof, ta kanooón ki'o ndaagon kuendá sa'á ña ni xinon yu'u, xí'ín sa'a ndidaá ka ña'a ko'in na'i nooon. 17Ta kandaa yu'u yo'ó noó na ñoo miíón, na Israel, xí'ín noo ndidaá na ko kúú na Israel, chi noó na yó'o tandalí yo'ó ko'on, 18dá ná natyu noo ná, dá ná dánkoo na íchi noo iin naá, dá ná naki'in na íchi noo ndato yé'ë kua'an induú. Dá ná o káño'o ka na tixi ndá'a ña u'u, ta ná ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta sa'á ña kandeé iní na iin tó'ón dini mií yu'u, sa'á ñoo ki'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi na, dá natiin na ña va'a ki'o Ndios noó ñayuu ni nduvii mií ná", kaá Jesús xí'ín yu'u.

**Ká'an Pablo ña ni kee na choon ni
sa'anda Ndios noo ná**

19"Dión ni ndo'o yu'u, rey Agripa. Sa'á ñoo ko ní kúsaá ta'on inií keei ndidaá choon ni sa'anda Jesús noof ndá induú. 20Ta mií noó ni ñaná'i sa'á to'on va'a yó'o noó na ndéi ñoo Damasco. Ni ndi'i, dá ni sa'in ni ñaná'i noó na ndéi ñoo Jerusalén, xí'ín noó na ndéi iin ní kúú kuendá Judea di'a, xí'ín noó na ko kúú na Israel. Chi ni ka'in xí'ín ná ña ná nandikó iní na sa'á kuachi kée na, ta ná nduu na ñayuu Ndios, ta xí'ín ña va'a kée na ná na'a na ña miían ndaa kuiti ni nandikó iní na sa'á kuachi kée na. 21Ta sa'á ña dána'i dión, sa'á ñoo ni tiin tã Israel yu'u noo nákaai ve'e ño'o ká'ano ndu. Ta ni ka'an rá ka'ání rá yu'u. 22Tído ni chindeé vá ñaa Ndios, sa'á ñoo takí ií vái nda viti iin xí'oi kuendá noó ñayuu ko ndáya'i, xí'ín noó na ndáya'i. Ta ká'in xí'ín ná táto'on ni ka'an profeta xí'ín ña ni ka'an Moisés sa'á ña kánian koo, 23chi ni ka'an na yó'o ña ndo'o naní ní na kakuu Cristo, dá kuu na, dá mií ná kakuu na nataki mií noó, dá kíán dátoon na noó ñayuu, dá nani'í na Israel xí'ín na ko kúú na Israel ña káki na —kaá Pablo.

**Kóni Pablo ña kandísa rey Agripa
to'on va'a sa'a Jesús**

24Tá xí'o ií vá Pablo kuendá sa'á ña ndó'o na, dá ni kayu'ú Festo, ta kaá ra:

—¡Pablo, ni ndulókõ va yo'ó ni kee ña kua'a téi ña ndichí ni ñaku'ón!

25Dá ni kaa Pablo:

—Kọ ndúlọkọ ta'on yu'u, tatá Festo, chí tọ'on ká'an yu'u kúú ñà ndaa, ta kíán tọ'on ndíchí. ²⁶Ta sà ná'á v́a míf rey xaan sa'á ñà yó'o. Sa'á ñoó kándéé iní ká'ín ñà yó'o noo ná. Chí kándaa iní ñà ná'á v́a'a va na sa'a ndidaá kúú ñà yó'o, chí kọ kúú de'è ta'an vaan. ²⁷¿Á kándísa ní, rey Agripa, tọ'on nì taa profeta? Sà ná'á v́a yu'u ñà kándísa nían —kaá nà.

²⁸Dá nì kaa rey Agripa xí'ín Pablo: —Ndaá cháá v́a, dá kandeéon xinọ ini yu'u ñà kakuui iin tẹ kuendá Jesús.

²⁹Dá nì kaa Pablo: —Tá cháá o tá kua'a nì kamani, tído xíkaj noo Ndios ñà o duú iin tó'ón míf ní ná nduu kuendá Jesús, ná nduu ta'ani ndidaá nà ndéi seíd'ọ tọ'on ká'ín yó'o kuendá Jesús, tátọ'on kị'ọ kúú yu'u. Tído ná dá'a ni kandikọ ndá'a ná tátọ'on kị'ọ ndó'ọ yu'u ndíko ndá'í.

³⁰Tá nì ndí'i nì ka'an Pablo tọ'on yó'o, dá nì ndakuiín ndichi rey ñoó xí'ín Festo ñoó, xí'ín ná nani Berenice, xí'ín ñayuu ndéi xí'ín ná ñoó. ³¹Dá tá nì kankuei xoo nà kua'an nà, dá nì kasá'á ndátó'ón tá'an na, ta kaá nà:

—Ni iin tó'ón ta'on ña'a kini kọ nì kée taa káa. Kọ káni ta'an vaan ñà kuu rẹ, ta ni kọ kánian kaka rẹ ve'e kaa —kaá nà.

³²Dá nì kaa rey Agripa xí'ín Festo: —Kuu va dáyaá yọ taa káa, ní kúú. Tído nì xíkẹ rẹ ñà keyíkọ míf César sa'a rá —kaá rẹ.

Di'a nì kuu tá nì chikaa ini tẹ né'e choon ñà tanda'á rá Pablo ko'on nà ñoo Roma

27 ¹Dá nì chikaa ini tẹ né'e choon ñoó tanda'á rá ndu'u

ko'on ndu xí'ín barco chí kuendá Italia. Sa'á ñoó nì nakị'ọ ra Pablo xí'ín dao kẹ tẹ ñó'o ve'e kaa noo ndá'a tẹ sa'ándá choon noo iin ciento soldado naní Julio, ta rẹ yó'o nákaa tein iin ta'ándá soldado naní Augusto. ²Dá nì kaa ndu ini iin barco nì kii ñoo Adramitio, chí sa iin nduu rẹ ñà nadaon rá ko'on rẹ noo nákuíta barco sá'an chí kuendá Asia di'a. Dá nì kee ndu kua'an ndu. Ta né'e tá'an ndu xí'ín iin tẹ naní Aristarco. Ta kúú rá iin tẹ ñoo Tesalónica, ñà nákaa chí kuendá Macedonia di'a.

³Tá nda iin kẹ kuu, dá nì sa ndu iin ñoo naní Sidón. Dá nì ku'u ini tẹ naní Julio ñoó sa'a Pablo, chí nì sonó rá nì sa'an nà noo ndéi nà né'e tá'an v́a'a xí'ín ná ndéi ñoo ñoó. Dá nì chindeé ná Pablo. ⁴Dá nì kaa tuku ndu ini barco ñoó, dá nì kankuei ndu ñoo Sidón ñoó kua'an ndu. Dá nì kao ndu iin xoo yúku iin ini taño'o naní Chipre, ta nì kandoan chí xoo íti di'a, chí kána nda'o tachi xoo noo nì ka'an ndu ko'on ndu. ⁵Dá nì ya'a yati ndu chí kuendá Cilicia xí'ín Panfilia. Dá nì sa ndu nì noo ndu ñoo ká'ano naní Mira, ñà nákaa chí kuendá Licia di'a.

⁶Ta ñoó nì naní'i tẹ sa'ándá choon noo soldado ñoó iin kẹ barco, tá'an kirá nì kii chí ñoo naní Alejandría, chí kiróón kúú rá kua'an chí Italia. Dá nì dakáa ra ndu'u ini róón. Dá nì kee ndu kua'an ndu. ⁷Ta sa nì kukuá'á nda'o kuu kua'an ndu xí'ín barco ñoó noo taño'o, chí kueé nda'o kua'an rẹ. Ta kúú xí'ín kuá'á nda'o tandó'ó, dá nì sa ndu noo xító ndaa tá'an xí'ín ñoo naní Gnido, chí kána

ió tachi déen noó kua'an ndu. Ta ko kuú ta'on ko'on ndaa ndu. Sa'á ñoó ni kao ndu satá iin yúku iin ini taño'o naní Creta. Dá ni saa ndu noo xíto ndaa tá'an xí'ín ñoo naní Salmón, ña nákaa yúku Creta ñoó. ⁸Ta dión xí'ín tandó'ó daá vá xíka ndu kua'an ndu yati yu'ú taño'o ñoó. Dá ni saa ndu iin xían naní Puerto Va'a yati noo nákaa ñoo naní Lasea. ⁹Ta kúú sa kua'á nda'o kuú xíka ndu noó taño'o kua'an ndu. Kúú sa ni kasá'á io nda'o ió ña kían kaka ndu ko'on ndu noó taño'o, chi sa kua'an kuyati va yoo vixi, dá kasá'á kána cháá ka tachi déen. Sa'á ñoó ni ka'an ni'ini Pablo noó ñayuu ñoó, ¹⁰ta kaá na:

—Ñani, kándaá inij ña io nda'o ió ña ndo'o yó tandó'ó noó ko'on yo, chi naá vá barco yó'o xí'ín ndidaá ña'a ndío rá kua'an ra. Ta o duú ña yó'o oon ni, chi io ta'ani ió ña kuu yo —kaá na.

¹¹Tído ko ní kékuendá ta'on ta sa'ándá choon noo soldado ñoó ña ni ka'an Pablo, chi ni kee cháá ka ra sa'á ña ni ka'an sato'o barco ñoó xí'ín ta dákáka ra ña ná ko'on ra. ¹²Ta sa'á ña kían iin xían noo ko vá'a kandita barco yoo vixi, sa'á ñoó kua'á nda'o taá ñoó ni kandoo ra ña va'a cháá ka ña ná ko'on ra, nde'á á kandeé rá kasandaá ra iin ka ñoo naní Fenice, ña nákaa mií yúku naní Creta ñoó, dá nakuiin va'a barco ñoó, dá ná kandati ra nda ná ya'a yoo vixi, ká'án rá. Ta ñoo Fenice ñoó nákaa chí xoo noo kéta ndiandii tá ni ini.

Di'a ni kuu tá ni ndo'o ndu tandó'ó ká'ano ni kee tachi déen

¹³Ta kueé vá ni kasá'á kána tachi. Sa'á ñoó ni ka'án ñayuu ña kuu va

kaka na ko'on na, táto'on nákaní ini na kee na. Dá ni taó ná kaa vee ña kúú freno barco ñoó. Dá ni ki'ín ndu tátuu yati ndu kua'an ndu yú'u yúku naní Creta ñoó. ¹⁴Tído cháá vá ni sa'an ndu, kúú ni kasá'á vá kána tachi déen, ta vei ña chí yu'ú taño'o di'a, chi vei ña xoo kuá'a noo xínko ndiandii, ta nanían Euroclidón. ¹⁵Ta kúú ni kasá'á né'e tachi déen barco ñoó kua'an ra. Ta sa'á ña ko ní kúú ka dákáka ndu barco ko'on ndu ni'i ndú ño'ó ichí, sa'á ñoó ni dayáa va ndu barco né'e ñaá tachi kua'an.

¹⁶Dá ni ya'a ndu satá iin yúku ló'o iin ini taño'o naní Claudia. Ta ko kána ni'i ta'on tachi ñoó. Ta kúú xí'ín kua'á nda'o tandó'ó, dá ni kandeé ndú ni naditá ndú barco leé ni nachi'i ndu ra ini barco ká'ano ñoó. ¹⁷Dá tá ni ndu'u barco leé ñoó, dá ni kató toon ra barco ká'ano ñoó xí'ín yó'o ndeé. Dá ni ndutoon rá. Tído ni yu'ú ra ña ko'on ra karnee ni'ini rá tein ñotí noo naní Sirte. Sa'á ñoó ni danóo ra dá'on tánee diní barco ñoó. Dá ni dayáa ra barco kane'e tuku ñaá tachi ko'an.

¹⁸Ta kána ij vá tachi déen tá ni tuu noo iin ka kuu. Sa'á ñoó ni kasá'á dao taá ñoó taó ra ña'a ño'o ini barco ñoó satá raán kua'an ini taño'o. ¹⁹Tá ni kasandaá kuu óni, dá ni kasá'á ndú taó ndu ña'a kéchóon mií barco ñoó satá nduán kua'an ini taño'o.

²⁰Ta kúú kua'a vá kuu ko ní xini ndu ndiandii ni tñoo. Ta sa'á ña ndó'o nda'o ní'o ndú ni kee tachi déen ñoó, sa'á ñoó ni sa'anda va ini ndu ña koó ka tandeé ini ña káki ndu. ²¹Tá ni ndi'i ni ya'a kua'á kuu

kọ ní sásá'an ndu, dá nì nàkufìn ndichi Pablo tein ƿa ñoó. Dá nì kaa nà:

—Tá ní seídó'o ndó ña nì ka'in xí'fìn ndó ña kọ vá'a kankuei yó noo naní Creta, dá kían ọ ndó'o ta'on yó ƿandó'ó yó'o, ta ni ọ naá ta'on ña né'e barco yó'o, ní kúu. **22**Tído viti ká'an ni'inii noo ndo ña ndeé koo ini ndo, chí ni iin tó'ón ta'on yó ọ kúú, va'ará ná naá barco yó'o. **23**Chì sakuaá víti nì sà io iin ángel xí'fìn, ta nì kii na noo míí Ndios, nà ndáño'o yu'u, nà kéchóon yu'u noo. **24**Dá nì kaa nà xí'fìn: “Pablo, ọ sà yu'óon, chí kánian nakuijon noo César. Sa'á ñoó dákaki va Ndios ndidaá ñayuu veí xí'ón ini barco yó'o”, kaá nà xí'fìn. **25**Sa'á ñoó ndeé koo ini ndo, ñani, chí kándisa ndaa yu'u ña kee Ndios tát'on kí'o nì ka'an ángel ñoó xí'fìn. **26**Tído mi'fan saa barco yó'o tuu rá iin yúku íin ini ƿaño'o —kaá Pablo.

27Ta kúu sà nì xino va uxí komi kuú yá'a ndu ƿaño'o naní Adriático kua'an ndu. Ta xoo di'a xoo di'a kí'in barco ñó'o ndu kua'an rá kée tachí. Tá nì kuu dao ñoó, dá nì kandaá ini rá kéchoon xí'fìn barco ñoó ña sà natuu yati ndu kua'an ndu yu'ú ƿaño'o noo kúu noño'o. **28**Sa'á ñoó nì chíkí'ó rá ndi kí'o konó nákaa takuíí ñoó. Dá nì kátóni ini rá ña kíán oko nda'á. Dá xíka barco kua'an rá cháá ká chí noo. Dá nì chíkí'ó tuku ra ndi kí'o konó. Dá nì kandaá ini rá ña ndadá sa'on va nda'á kíán. **29**Sa'á ñoó nì yu'ú rá ña tuu tá'an barco ñoó xí'fìn yuu ná'ano ndíta yú'u ƿaño'o ñoó. Dá nì chírkuei ra ndin komi kaa veé chí sata di'a barco ñoó, dá ná

katuu rá. Dá nì kasá'á rá seí nda'í rá noo Ndios ña ná tuu noo kíí.

30Dá nì kasá'á ƿa kéchóon xí'fìn barco ñoó kée ra ña ñó'o ra taán rá kaa veé chí noo di'a barco ñoó, tído barco leé ñoó vá taó rá ñó'o ra, dá kuino ra dákaki ra míí rá, ká'an rá.

31Kúu nì kasto'on Pablo xí'fìn ƿa sa'ándá choon noo soldado, xí'fìn míí soldado, ta kaá nà:

—Tá ná ọ káño'o ƿa kaa xí'fìn yó ini barco yó'o, dá kían ọ káki ta'on ndó —kaá nà.

32Dá ví nì sa'anda soldado ñoó yó'o ndíko barco leé ñoó, dá nì yaa rá kua'an rá noo ƿaño'o.

33Dá tá sà kua'an tuu noo, dá nì ka'an Pablo xí'fìn ndidaá kúu ƿa ñoó ña ná kasá'an ra, ta kaá nà:

—Sà nì xino uxí komi kuú ndeí ndó né'e ií ndo xí'fìn ña nákanii ini ndo, ta ni lú'u ví ña'a kọ ní seí ndo. **34**Sa'á ñoó seí nda'ávíí noo ndo ña kasá'an ndó, dá nani'í ini ndo cháá, dá chí ni iin tó'ón ndó, ta ni iin tó'ón idí diní ndo ọ naá —kaá nà.

35Tá nì ka'an Pablo dión, dá nì tiin na iin pan. Dá nì nàkí'o na ndivé'e noo Ndios noo ndidaá kúu ƿa ñoó. Dá ví nì sa'anda naán. Dá nì kasá'á seí naán. **36**Dá nì ndundeé ini ndidaá ká ƿa ñoó. Dá nì sasá'an ta'ani ra. **37**Ta ndidaá ndu'u, nà nì sà ño'o ini barco ñoó, nì sà kuu ndu uu ciento oní diko sa'on iin. **38**Dá tá nì ndinoo ini ndu nì sasá'an ndu, dá ví nì taó ndí'i ra tirió ñó'o ini barco ñoó nì sata raán noo ƿaño'o, dá nì kandaá cháá ña veé rá, dá nì naxinkoó rá lú'u ká noo takuíí.

Di'a n̄i kuu, dá n̄i natáni barco ñoó n̄i
kee takuií

³⁹Tá n̄i t̄u noo, kúu k̄o nákon̄i īi
vá t̄a ñoó ndá yúku kíán. Tído n̄i
xini r̄a iin ndá'a taño'o nákaa sa'a
yúku iin ñoó, ta ñoó ndéi ñotí. Dá
n̄i ka'án r̄a ña ndá ndi kuu kandeé
rá dákáka ra barco ñoó ko'on r̄a nda
ñoó. ⁴⁰Sa'á ñoó n̄i sa'anda r̄a yó'o
ndíko k̄a vee ñoó. Dá n̄i k̄andoan
ini takuií. Dá n̄i ndaxí rá yó'o ndíko
yíto, kirá dákáka ra barco ñoó, dá
n̄i naxino r̄a ini takuií, dá kuu kao
tuku ra barco. Dá n̄i dakáa ra dá'on,
tá'an ña tánee chí xoo noo di'a
barco ñoó. Dá n̄i n̄aki'in barco
kua'an r̄a ni'i r̄a noo ndéi ñotí ñoó.

⁴¹Tído n̄i sāa r̄a n̄i tuu rá noo ndéi
iin tu'u ñotí ini taño'o ñoó, chí kíán
noo náki'in tá'an noo takuií ñáni
tá'an. Ta ñoó n̄i sāa noo barco ñoó
n̄i sarneean tein ñotí ñoó. Sa'á ñoó
k̄o ní kúu kasandaá r̄a nda yú'u
taño'o ñoó. Ta sa'á ña ndée téi ñáni
takuií chí sat̄a di'a barco ñoó, sa'á
ñoó n̄i kasá'á cháchi rá.

⁴²Dá n̄i k̄andoo ndidaá soldado
ña ka'ání rá ndidaá t̄a kua'an ve'e
k̄a né'e ra kua'an r̄a, dá ni iin
tó'on rá ná o kuíno d̄itá rá
kasandaá r̄a nda yú'u taño'o.

⁴³Tído kóni t̄a sa'ándá choon noo
soldado ñoó ña dákaki ra Pablo.
Sa'á ñoó k̄o ní sóno ta'on ra ña koo
dión. Dá n̄i sa'anda r̄a choon noo
ndidaá t̄a t̄i'a d̄itá ña ná kee ra ini
taño'o, dá ná kasandaá r̄a noño'o
ichí. ⁴⁴Dá n̄i kaa r̄a xí'in r̄a k̄o tí'a
d̄itá ña ná tiin ra tabla o tá'í barco,
dá ná kasandaá r̄a noño'o ichí, kaá
r̄a. Ta dión n̄i kee ndu, ta kúu
ndidaá vá ndu'u n̄i k̄aki.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sāa ndei ndu noo
naní Malta

28 ¹Tá n̄i ndi'i n̄i kasandaá
ndi'i ndu yú'u taño'o ñoó,
dá n̄i k̄andaá ini ndu ña yúku ñoó
naní Malta. ²Dá n̄i ku'u ini ñayuu
ndéi ñoó sa'a ndú'u, chí n̄i sa'on na
ño'o, dá n̄i kana na ndu'u ña ná
natuu yati ndu nadaa ndú, chí kóon
dai, ta vixi nda'o.

³Dá n̄i sa'an ta'ani Pablo n̄i dataká
na cháá títo n̄i taán ná noo kéi ño'o
ñoó. Tído tá n̄i taán ná r̄a, kúu n̄i
keta iin koo déen tein rá, chí n̄i
kasá'á ndii r̄i. Kúu n̄i tiin rí ndá'a
ná.

⁴Dá tá n̄i xini na ndéi Malta ñoó
ña tákaa koo ñoó ndá'a Pablo, dá n̄i
kasá'á ndátó'on tá'an míí ná:

—Míían ndaa iin t̄a sa'ání ndii va
kúu t̄a káa, ndani ndó'o ra dión.
K̄o ní xí'i ta'on ra n̄i kee taño'o, tído
o káki ta'on ra viti, chí míían chiya'i
ra sa'á kuachi r̄a —kaá na.

⁵Tído tá n̄i kidi ni'ini Pablo ndá'a
ná, ta kúu n̄i k̄ankao va koo déen
ñoó noo ño'o kéi ñoó, ta k̄o ta'ón
ña'a n̄i ndo'o na n̄i kee rí. ⁶Ndidaá
kúu ñayuu ñoó ndáti ña nein ñíi
Pablo, o iin ndakána kankao na kuu
na. Ta sāa n̄i k̄una'á vá ndáti ñayuu
ñoó, tído koó ña'a ta'on n̄i ndo'o na.
Dá n̄i naḍaon na ña nákan̄i ini na, ta
n̄i kaa na ña iin ndios vá kúu ná.

⁷Ta yati ñoó ndéi dao ñó'o iin t̄a
naní Publio, r̄a né'e choon ñoo ñoó.
Ta n̄i nat̄iin va'a ra ndu'u, ta n̄i xito
ñaá rá on̄i kuu. ⁸Ta k̄andu'u tatá
Publio ñoó noo xíto, chí kú'u r̄a kée
kue'e dáa xí'in tachí níí. Dá n̄i sa'an
Pablo n̄i xito ni'ini ñaá ná. Tá n̄i
ndi'i n̄i ka'an na xí'in Ndios, kúu n̄i

chinóo na ndá'a ná sata rá. Ta kúú nī nduvá'a va ra. ⁹Tá nī kandaá ini ñayuu ndéi ñoo ña nī nduvá'a taa ñoo, kúú kuá'á nda'o na kú'u nī saa noo ió Pablo, ta kúú nī nduvá'a ta'ani na. ¹⁰Kúú kuá'á nda'o ña manī nī kee ñayuu ñoo xí'ín ndu'u. Dá tá nī kasandaá kuu tiin tuku ndu barco ko'on ndu, kúú nī kemáni ná ndu'u xí'ín kuá'á ña'a, ña xínñó'ó ndú noo ko'on ndu.

Di'a nī kuu, dá nī saa ndu ñoo Roma

¹¹Tá nī xino onī yoo nī sa ndei ndu ñoo, dá nī tiin ndu iin barco nī sa ñin nī sa ndati nī ya'a yoo vixi. Ta nī kii ra chí ñoo ká'ano naní Alejandría, ta kándodó uu yokó chí noo ra. Iian naní Cástor, ta iin kaan naní Pólux. Dá nī kee ndu kua'an ndu. ¹²Dá nī saa ndu iin ñoo naní Siracusa. Ta ñoo nī sa ndei ndu onī kuu. ¹³Dá nī kee barco ñoo tátuu yati ra yu'ú taño'o kua'an ra nda nī kasandaá ndu iin ñoo naní Regio. Dá nda iin ka kuu nī kasá'á kána tachī vei chí xoo sur di'a. Dá tá nī ya'a uu ka kuu, dá nī saa ndu iin ñoo naní Puteoli. ¹⁴Ta ñoo nī naní'í ndú dao ka na kúú kuendá Jesús. Dá nī seí nda'í na noo ndú'u ña ná kandeí ndu xí'ín ná usa kuu. Dá tá nī ndi'i ñoo, dá nī kee ndu kua'an sá'á ndú ñoo Roma.

¹⁵Ta sa nī ni'í tó'on na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Roma ña vei ndu, sa'á ñoo nī saa na nī ni'í ná ndu'u íchī vei ñoo naní Foro de Apio xí'ín iin ka ñoo naní Ndin onī Tabernas. Tá nī xini Pablo ña nī kasáa na kúú kuendá Jesús ñoo, dá nī nakí'o na ndivé'e noo Ndios, ta nī ndundeé iní na. ¹⁶Dá tá nī saa ndu

ñoo Roma, dá nī nakí'o ta sa'ándá choon noo soldado ñoo taa ño'o ve'e kaa né'e ra kua'an ra noo taa dándáki ve'e kaa ñoo Roma. Tído nī sonó rá ña koo xoo Pablo iin ka ve'e, ta koo iin soldado kandaá ñaá rá.

Di'a kua'an ña nī daná'a Pablo noo na Israel ndéi ñoo Roma

¹⁷Tá nī xino onī kuu nī saa Pablo ñoo Roma, dá nī nakana na ta sá'ano Israel ndéi ñoo Roma ñoo. Dá tá nī nataka ra, dá nī kaa na xí'ín rá:

—Ñani, ni iin tó'on ta'on ña'a kini ko ní kée yu'u xí'ín na ñoo yo, ta ko ní ká'an ndava'i sa'a choon nī sa'anda na sá'ano ve'á nī sa ndei sa na'á. Tído nī tiin ra yu'u ñoo Jerusalén, dá nī nakí'o ñaá rá noo ndá'a ta romano. ¹⁸Tá nī ndi'i nī dandíchi ra yu'u, dá nī ka'an rá dáyaá ñaá rá, chí ko ní nani'í ta'on ra ni iin tó'on kuachii sa'á ña kánian kuui. ¹⁹Tído ko ní xíin ta'on ta ñoo yo, ta Israel, ña dáyaá ta né'e choon yu'u, sa'á ñoo nī xikají ña ná keyíko César sa'í, va'ará koó ña'a ndó'i xí'ín na ñooj. ²⁰Ta ña yó'o kónijí kastó'in xí'ín ndó, sa'á ñoo nī nakanai ndó'o nī kasáa ndo, dá ka'in xí'ín ndó, chí sa'á ña kómíí tandeé iní táto'on kí'o ió tandeé iní noo dao ka na ñoo yo, na Israel, sa'á ñoo ndíko yu'u cadena yó'o —kaá na.

²¹Dá nī kaa ta sá'ano ñoo xí'ín ná:

—Ni iin tó'on tuti ko ní nátiin ndu'u noo na ndéi chí kuendá Judea ña ká'an sa'a ní. Ta ni iin ñani yo nī kii ñoo ko ká'an kuachi sa'a ní.

²²Tído kónijí ndu kueídó'o ndu ndi

kaá ní sa'á ñayuu kándísa dión, chi iin ní kúú xíán ká'an kini ñayuu sa'a ná —kaá ra.

23Dá ni kandoo ra iin kuu ña nataka ra kueídó'o ra Pablo. Tá ni kasandaá kuu dáá ñóó, kúú kua'á nda'o ñayuu ni nataka ve'e noo ió Pablo. Ta nda na'a, ta kúú nda ni ini, ni daná'a na sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios, chi kóni na ña xino ini ñayuu ñóó, dá ná kandísa na Jesús. Chi ni daná'a na táto'on ki'o dána'a ley Moisés, xí'ín ña ni ka'an profeta sa na'á. **24**Ta dao ra ni kándísa ña ni daná'a Pablo, tído dao ra, ko ní xíin kandísa. **25**Ta sa'á ña ko ní náki'in tá'an nóó ñaxintóni rá, sa'á ñóó ni kasá'á nduta ra kua'an nó'o rá. Tído tá ko ñá'a ka kankuei ra yé'é ñóó, dá ni kaa Pablo xí'ín rá:

—Ndaa va ni ka'an Espiritu ii Ndios xí'ín profeta Isaías tá ni kaa na di'a xí'ín na sá'ano ve'á:

26 Kua'an ka'on di'a xí'ín ñayuu xaan:

Va'ará ndidaá ka vían ná kueídó'o ndó, tído o kátóni ta'on ini ndo.
Ta va'ará ndidaá ka vían ndé'é ndó, tído o kándaá ta'on ini ndo.

27 Dión ndo'o na chi ni ndukaxí nda'o níó ná.

Ta ko táj ta'on do'o na.

Ta ndadí ta'ani noo ná,

dá ná o koni na xí'ín noo ná,

ta ni xí'ín do'o na ná o kueídó'o na,

ta ni o kátóni ta'on ini na,

dá ná o nándió kuéi na noo

yú'u,

dá nduva'i na.

Dión ni ka'an Espiritu ii xí'ín Isaías.

28Ta kana'á ndó viti ña tánda'á

Ndios to'on va'a, ña ká'an sa'a ndi

kee na dáka'ki na yó, kua'an noo na

ko kúú na Israel, ta noon di'a kúú

na natiin va'an —kaá Pablo xí'ín rá.

29Tá ni ka'an Pablo to'on yó'o, dá

ni kasá'á dándichi tá'an mií ra Israel

ni kee ra kua'an ra. **30**Ta ni sa'io

Pablo uu kuia toon ini ve'e ni xiin

ndodó ná ñóó. Ta sa natiin va'a na

ndidaá ñayuu sa sáa sa xito ni'ini

ñaá. **31**Ta ni daná'a na noo ñayuu

ñoó sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a

Ndios, ta ni daná'a ta'ani na sa'a

sato'o yo Jesucristo. Ta ko ní yu'ú

ta'on na ka'an na, ta ni iin tó'ón

ñayuu ko ní chítuu noo dána'a na.

To'on yó'o kíán nì taa San Pablo nì sa'an noó nà ñoo Roma

Ká'an Pablo ndisá'án

1 ¹Yu'u kúú Pablo, ta kéchóoin noo Jesucristo, ta nì nakana na yu'u kakuui iin apóstol, chí nì taó xóo na yu'u ña kanooi kastò'in xí'ín ñayuu sa'á to'on va'a Ndios. ²Ta to'on yó'o kíán ña nì ka'an Ndios kee na nda rá sa na'á, ta profeta na nì taa naan noo tuti iì mií ná.

³Ta to'on va'a yó'o ká'an sa'á de'e na Jesucristo, na kúú sato'o yo. Nì kii na tein na ve'e rey David, sa'á ñoó nì kaki na kúú ná iin taa. ⁴Ta xí'ín ndée mií Espíritu iì Ndios nì na'a ña Jesús kúú de'e Ndios, chí nì ñanátaki ñaá ná tein na nì xí'i. ⁵Ta sa'a Jesús nì ni'i ndú ña manì ña kakuu ndu apóstol, dá kane'e ndu to'on na noó ñayuu ndéi iin ní kúú ñayuú yó'o, dá natiin kuú ná ñaño'ó sa'á ña kandeé iní ñaá ná, ta kueídó'o ñaá ná. ⁶Ta tein ñayuu ñoo ñó'o ta'ani ndo'ó, chí nì nakana Ndios ndo'ó ña kakuu ndó kuendá Jesucristo.

⁷Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín ndo'ó, na ndéi ñoo Roma, na kú'u ini Ndios sa'a, na nì nakana na kakuu ñayuu mií ná. Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña manì xí'ín ndó, ta nakì'o na ña ná koo va'a ini ndo.

Kóni Pablo ko'on nà korni'ini na ñayuu ndéi ñoo Roma

⁸Ta dinño'ó ka náki'oi ndivé'e noo Ndios xí'ín kuú Jesucristo sa'a iin rá iin ndó, dá chí sa iin ní kúú vá ñayuú ní'i tó'on na ña kándéé iní ndo Jesús. ⁹Ta noo mií Ndios kéchóoin xí'ín ndino'o iniñ dána'i to'on va'a ña ká'an sa'á de'e na, ta noón kúú na xí'o ndaa kuendá sa'í, ña daá kuití vá xíkai ña manì noo ná sa'a ndo. ¹⁰Ta noo ká'in xí'ín ná, seí nda'i noo ná ña tá kóni mií ná, dá ná saai korni'ini ndo'ó. ¹¹Dá chí kóni saai kande'í ndo'ó, ta chindeéi ndo'ó, dá ni'i ndo ña va'a noo Espíritu iì Ndios, dá kandita toon cháá ka ndo xí'ín ña ndaa kándísa yó, ¹²dá ná nakì'o tá'an yó tandeé iní noo iin rá iin yó noó ña ndaa kándísa yó, chí iin nóo kúú vá ña kándísa yó.

¹³Ñani mií, kóni ña kana'á ndó ña sa kua'á nda'o ta'ándá nì ka'in saai kande'í ndo'ó, tído nda viti ió ña'a chítuu yu'u ña saai. Chí kóni keei iin choon va'a tein mií ndó táto'on kí'o nì keei tein dao ka na ko kúú na Israel.

¹⁴Dá chí miían ndúsa kánian dána'i noó ñayuu ká'an yú'u griego, xí'ín noó na ko ká'an yú'u griego,

xí'ín nà ndichí, xí'ín nà kò ndichí.
 15Sà'á ñoó kóni kífí saaj kasto'in
 xí'ín ndo'ó, nà ndéi ñoo Roma xaan,
 sà'á to'on va'a Jesús.

**Kándoo vii yò noo Ndios sà'á ña
 kándéé ini yò Jesús**

16Ta kò xíka'an nooj ká'in sà'á
 to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, dá
 chī xí'ín to'on yó'o dákaiki Ndios
 ndidaá kúú ñayuu kándísa ñaá. Ta
 dinñó'ó noó nà Israel nī kasáa to'on
 va'a yó'o. Ta nī kasandaá ta'anian
 noó nà kò kúú nà Israel. 17Dá chī
 to'on va'a yó'o ká'an sa'a ndí kían
 kee yó, dá kándoo vii yò noo Ndios,
 chī kándoo vii yò noo ná sà'á iin
 tó'on dinī ña kándéé ini yò Jesús.
 Dá chī di'a kaá tuti ij mií Ndios: “Nà
 nī kándoo víi noo Ndios sà'á ña
 kándéé ini ñaá ná, noon kúú nà
 kataki chíchí.”

**Ká'an Pablo ña ndidaá ñayuu kómí
 kuachi noo Ndios**

18Ta ña xídoo ini Ndios kíi nda
 induú sata ndidaá kúú ñayuu kée ña
 kini, xí'ín nà xíxi ini, chī xí'ín ña
 kini kée na chítuu na ña ndaa sa'a
 Ndios. 19Ta ña kánian kana'á ná
 sa'a Ndios, sà ná'á vá ná ña, dá chī
 mií Ndios nī xí'o ña nī kandaá ini
 nà sa'án. 20Ta va'ará o kúu ta'on
 koni yò choon ká'ano né'e na xí'ín
 noo yò, ta va'ará o kúu ta'on koni
 yò ña kúú ná Ndios, tído kánian
 kana'á yó ña miían ndaa ió nà, ta
 né'e na choon, chī nda rá nī kasá'á
 sa'a ñayuu yó'o xí'o na ña kandaá
 ini yò ña dión kían, chī xini yò
 ndidaá kúú ña nī kava'a na. Sa'á
 ñoó ni iin tó'on ñayuu o kúu kaa ña
 kò ná'á ná sa'a Ndios.

21Ta va'ará ná'á ná ña ió Ndios,
 tído kò ndáño'o ta'on ñaá ná táto'on
 kí'o kánian kee na, ta ni kò náki'o
 na ndivé'e noo ná. Di'a xini ndi kuú
 vá ña'a kò choon nákanini ini nà, ta
 nī ndukáxi níó ná, chī nī nakufin
 naá vá ñaxintóni ná. 22Kée na mií
 ná ña kúú ná ñayuu ndichí, tído nī
 nduxixi di'a na, 23chī nī dankoo na
 ña keká'ano Ndios, nà ió kuií. Dá nī
 kasá'á keká'ano na na'áná ña, tá'an
 ra xí'i, xí'ín na'áná laa, xí'ín na'áná
 kirí komi sa'a, xí'ín na'áná kirí xíka
 tji.

24Sà'á ñoó nī naki'o ñaá Ndios noo
 ndidaá kúú ña kini, tá'an ña kátoó
 téi ñayuu ñoó kee na. Sà'á ñoó ndéi
 iin rá iin na kée na ña ka'an noo
 xí'ín nīi ná. 25Ta nī dankoo na ña
 ndaa sa'a Ndios, ta nī kándísa na ña
 to'ón, chī xí'o na ñañó'ó, ta ndáño'o
 na ña nī kava'a Ndios, ta kò ndáño'o
 na mií Ndios, nà nī kava'a ndidaá
 kúú ña'a, nà daá kuití kánian natiin
 ñañó'ó. Dión ná koo.

26Ta sà'á ña kée ñayuu ña kini
 ñoó, sà'á ñoó nī naki'o ñaá Ndios
 noó kuachi ka'an noo. Chī nda nà
 ñá'a nī dankoo táto'on kí'o nī saki
 Ndios ña naki'in tá'an na xí'ín iin
 ña kandeí na. Di'a nī naki'in tá'an
 daá ñá'a mií ná ndéi na kée na
 kuachi ka'an noo. 27Ta dión ta'ani
 kée dao ña, chī nī dankoo ta'ani ra
 táto'on kí'o nī saki Ndios naki'in
 tá'an ra xí'ín iin ñá'a kandeí na. Dá
 nī kasá'á kátoó xíxi ra kudí ra xí'ín
 ña xí'ín rá, chī yá'a ra kée ra
 kuachi ka'an noo xí'ín daá ña mií
 rá. Sa'á ñoó ní'i tá'i rá ña ndo'o
 naní níó rá sà'á kuachi kée ra.

28Ta sà'á ña kò ní xíin na taó
 kuendá nà Ndios, sà'á ñoó nī naki'o

ñáá Ndios noo ndidaá kúú ñā kini nákaní ini ñāxintóni ná, dá ná kee na ñā kō kánian kee na. ²⁹Chī ñi ñākutí ná ñó'o ndidaá kúú ñā'a kō vā'a, ta kée na kuāchi ka'an noo xí'ín ndi ndáa míí vā ñāyuu, ta saá ini ñā, ta kátoó ñā'o na kakomí ná ñā kuiká, ta kée na ñā kini xí'ín dao kā ñāyuu, ta u'ū ini ñā, ta sa'ání ñā ndii, ta dánaá ñā dao kā ñāyuu, ta dándá'í ñā ñāyuu, ta chínaní kini na dao kā ñāyuu, ³⁰ta ká'an u'ū ñā sa'a dao kā ñā, ta káva'a na kuāchi sa'a ñāyuu, ta xiní u'ū ñā Ndios, ta koó ñāñó'ó ná noó ñāyuu xí'ín ná, ta ká'an ná ñā kúú ná ñāyuu ndáya'i, ta ió táyíí ini ñā, ta ndúkú ná kee na ñā kini saá, ta kō seídó'o na tatá ñā xí'ín naná ñā, ³¹ta kúú ná ñāyuu ndeé to'on, ta kō kée na to'on ká'an ñā, ta kō kú'ū ini ñā sa'a ni iin ñāyuu, ta kō ió ndá'í ví ini ñā xí'ín dao kā ñāyuu, ta koó ñā xí'o ká'ano ini noo ná. ³²Ta sá kándaq ini ñāyuu ñóó sa'a choon ñi sa'anda Ndios, ta kándaq ta'ani ini ñā ñā ñāyuu kée dión kánian kuu. Tído yá'a ií vā míí ná kée na ñā kini ñóó, ta kádij ini ñā tá kée dao kā ñāyuu ñā kini ñóó.

Kéyíko ndaa Ndios sa'a ndidaá kúú ñāyuu

2 ¹Ni iin tó'ón ñā maní o kóo sa'a ndo'ó tá dátaí kuāchi ndó dao kā ñāyuu. Kō né'le tándini ndá yoo kúú ndo'ó, dá chí tá dátaí kuāchi ndó dao kā ñāyuu, dá kíān dátaí kuāchi ndó míí vā ndó, chí dión ta'ani yá'a míí ndó. ²Ta sá ná'á vā yó ñā kéyíko ndaa Ndios tá dándó'o na níó ñāyuu kée dión. ³Ta nakani va'a ini ndo, chí dátaí kuāchi ndó

dao kā ñāyuu, tído kí'o dión ta'ani yá'a míí ndó. ¿Á ká'an ndó ñā kākí ndó noo keyíko Ndios sa'a ndo? ⁴O sá kú'ichí ini ndo koni ndo ñā va'a kée Ndios, chí va'a ndā'o ini ñā, ta ndáti na, ta kueé ió ini ñā. ¿Á kō ná'á ta'on ndó ñā va'a ndā'o ini ñā, chí kóni ñā ñā nandikó ini ndo sa'a kuāchi kée ndó? ⁵Tído sa'a ñā kúú ndó ñāyuu saá ini, ta sa'a ñā kō kóni ndo nandikó ini ndo sa'a kuāchi kée ndó, sa'a ñóó ndukuá'a ká ví tándó'ó ndo'o ndó tá ná kasandaá kuū kasaa Ndios keyíko ndaa ñā sa'a ndidaá ñāyuu, ⁶chí chiya'i na noo iin rá iin ñāyuu tátō'on káa ñā ñi kee na. ⁷Ta ko'on ñā kí'o na ñā kataki chíchí ñāyuu ndí'i ini kée ñā va'a, chí ñi ndukú ná ñāñó'ó noo Ndios, ta ñi ndukú ná ñā ka'an va'a Ndios sa'a ná, ta ñi ndukú ná ñā kandeí chíchí ná. ⁸Tído dándó'o Ndios níó ñāyuu dí'inda sa'a ñā xído ini ñā xiní ñáá ná, ta dión ta'ani kee na xí'ín ñā kō seídó'o ñā ndaa, chí ndíko cháá ká ñā ñā kō kíān ndaa. ⁹Ndo'o naní níó ndidaá ñāyuu kée ñā kini kuū dáá ñóó. Ta dinñó'ó ká ñā Israel ndo'o dión, ndi'i daá, dión ta'ani ndo'o níó ñā kō kúú ñā Israel. ¹⁰Tído ñā kée ñā va'a natiin na ñāñó'ó noo Ndios, ta va'a ka'an Ndios sa'a ná, ta ni'í ná ñā koo va'a ini ñā. Dinñó'ó ká ñā Israel natiin ñā va'a yó'o, ndi'i, dá natiin ñā kō kúú ñā Israel ñā. ¹¹Dá chí ni iin ñāyuu kō mání cháá ká noo Ndios, chí iin nóó kúú vā ná noo ná.

¹²Ta ndi ndáa ñā kō ná'á ley Moisés, ta ñi ya'a na ñi kee na kuāchi, noón kúú ñā naá sa'a kuāchi kée na, va'ará kō ná'á ná ley ñóó.

Tído ndidaá nā kómí ley yó'o yá'a ta'ani na kée na kuachi, sa'á ñoó keyíko sa'a ná táto'on k'i'o dándáki míí ley. **13**Chì ọ kándọ vii ta'on ni iin ñayuu noo Ndios sa'á ña seídó'o oon na choon sa'ándá ley. Sava'a na kée choon sa'ándáan, noón kúú nā kandọ vii noo Ndios. **14**Tído nā ko kúú nā Israel, ko kómí ná ley nì xì'o Ndios noo Moisés. Tído tá kée na dao choon sa'ándá ley Moisés xí'ín ña nákanini ini nā, dá kían ná'a nā ña ió ta'ani iin ley noo ná, va'ará ko ná'a ná míí ley Moisés. **15**Ta xí'ín ña kée na ná'a nā ña ió iin ley níọ ná, ta ñoó kían kedaá xí'ín ná, dá kandaá ini nā á nì kee na ña va'a o koó. Sa'á ñoó ley nákaá ini ñaxintóni ná dátaí kuachi ñaá, ta ñoó ta'ani chindeé ñaá **16**tá ná kasandaá kuú keyíko Ndios sa'á ñayuu xí'ín ndá'a Jesús, chì keyíko nā sa'a ndidaá kúú ña'a nì kede'é ñayuu táto'on k'i'o kua'an to'on va'a sa'a Jesús, ña nì daná'ì noo ndọ.

Ko seídó'o ta'on nā Israel ley Ndios, kaá Pablo

17Ta ndo'ó, chinaní ndó míí ndó ña kúú ndó nā Israel, ta kándéé ká'ano ini ndọ ley Moisés. Ta chíndaya'i ndó míí ndó ña kúú ndó nā ñoo Ndios. **18**Ta kaá ndọ ña ná'a ndó ndí kían kóni Ndios kee ndó, ta kaá ndọ ña dána'a ley ñoó noo ndọ ndí kían va'a kánian kee ndó. **19**Ta ká'án ndó ña tì'a ndó tiin ndaa ndọ nā ko túu noo, chì ká'án ndó ña kúú ndó iin ña tọon noo ñayuu ko ná'a Ndios. **20**Ta kaá ndọ ña tì'a ndó dána'a ndọ noo nā ko kátóni iní, ta tì'a ta'ani ndó dána'a ndọ noo nā ko ná'a táto'on k'i'o kée ndó xí'ín

takuálí. Ta kaá ndọ ña noo ley kómí ndó ndidaá ña ndichí xí'ín ña ndaa sa'a Ndios. **21**Tì'a va'a ndó dána'a ndọ noo dao ka ñayuu, sa'á ñoó, ñndiva'a ko tí'a ndó dána'a ndọ noo míí ndó, tá dáá? Dá chì dána'a ndọ ña ko kánian ki'in ku'íná ná. Ta, ñndiva'a kí'in ku'íná iì ri míí ndó? **22**Ta dána'a ndọ ña ko kánian ya'a na kee na kuachi xí'ín nā ko kúú yíí ná o ñadi'í nā. Ta, ñndiva'a kée iì ri míí ndó dión? Tá miían ndaa ndisa káñó'ó ndó yoko, ñndiva'a koku'u ndó ini ve'e ño'an, ta kí'in ku'íná ndó ña kuíká ñó'o inian? **23**Kúryíí nda'o ndó sa'á ña kómí ndó ley Ndios, sa'á ñoó, ñndiva'a kandaá ndọ ñaño'ó Ndios sa'á ña ko seídó'o ndó choon sa'ándáan? **24**Ta ndaa va ká'an tuti iì Ndios, chì di'a kaáan: “Ká'an ndava'a nā ko kúú nā Israel sa'a Ndios kée ndo'ó.”

25Miían ndaa ndáya'i ña nì ta'anda ñíi ndọ tá seídó'o ndo'ó choon sa'ándá Ndios. Tído tá ko seídó'o ndó choon sa'ándá Ndios, dá kían kúú ndó táto'on ñayuu ko ní ta'anda ñíi. **26**Tído ñayuu ko ní ta'anda ñíi, xían nani kée na choon sa'ándá ley Ndios, noón di'a kúú ñayuu Ndios, va'ará ko ní ta'anda ñíi ná. **27**Chì tá seídó'o ñayuu ko ní ta'anda ñíi choon sa'ándá Ndios, ña yó'o xí'o ña kandaá ini ndọ ña kánian dándó'o Ndios níọ ndọ, dá chì va'ará kómí ndó ley Moisés, ta nì ta'anda ñíi ndọ, tído yá'a ndó noo choon sa'ándá ley ñoó. **28**Dá chì ko kúú yó nā Israel ndisa sa'á ña nì ta'anda ñíi yo, chì ọ duú ñíi yo kedaá xí'a, dá kúúo nā ñoo Ndios. **29**Dá chì ñayuu miían ndaa kuiti kúú nā Israel, noón kúú nā ndino'o

iní nà seídó'o na Ndios. Ta níò nà kían ná'a ña kúú ná ñayuu Ndios, chí ndino'o ini espíritu ná kándísa ñaá ná, ta kò kándéé ini nà ley. Ta náta'an ini Ndios xiní nà ñayuu kée dión, va'ará kò náta'an ini ñayuu xiní ñaá ná.

3 ¹Ta, ¿á iin ña ndáya'i kían ña kúú yó nà Israel? Ta, ¿á iin ña ndáya'i kían ña nì ta'anda ñíi yò viti? ²Jaan, ña ndáya'i nda'o kían, chí chindeé nda'o ña yò. Ta míí ña ndáya'i cháá kà kían nì xì'o Ndios to'on na noo yò, nà Israel. ³Tído, ¿ndi koo viti, chí dao nà ñoo yò kò ní seídó'o ta'on na choon nì sa'anda Ndios noo ná? ¿Á ña yó'o kóni kaa ña dánkoo ta'ani Ndios to'on nì xì'o na noo yò? ⁴Koó, kò t'ón dión kían. Di'a íin toon Ndios xí'ín ña nì kaa nà kee na, va'ará ndidaá ñayuu nì kandoo kúú ná nà to'ón, chí di'a kaá tuti iì Ndios:

Ndidaá ñayuu kandaá ini ña kée ní táto'on kì'o nì ka'an ní kee ní,
sa'á ñoó tá ná ka'an kuáchi nà sa'a ní, dá kían kandoo ní kakuu ní nà nì kandeé.

⁵¿Ndi ká'án ndo'ó viti? Tá kuáchi yò kedaá xí'ín dao kà ñayuu, dá kandaá ini nà ña íin ndaá Ndios xí'ín to'on nì xì'o na noo yò, ¿á ña yó'o kóni kaa ña kò kánian dándó'o Ndios níò yò? Koó, dá chí dión nákanini ini taa ñayuu yó'o. ⁶Tído kò t'ón dión kían, dá chí tá ná o dándó'o Ndios níò yò sa'á ña kini kée yó, dá kían, ¿ndí koo keyíko ndaá nà sa'a dao kà ñayuu ndéi ñayuu yó'o, tá dáá? ⁷Tído, tá kuáchi kée ndu kían kedaá, dá ná'a ña íin ndaá Ndios xí'ín to'on nì xì'o na, ta

nátiin na ñañó'ó noo dao kà ñayuu, ¿ndiva'a dándó'o na níò ndú sa'á kuáchi kée ndu, tá dáá?, kaá dao ndó. ⁸Tá dión kían, dá kían, ¿á kaa yò ña kuu kee yó ña kini, dá ná natuu ña va'a? Ta kaá dao ñayuu ña dión dána'a ndu, chí kátoó nà dátuu ñaá ná, tído míían ndaá ya'i nda'o chíya'i na noo Ndios sa'á ña ká'an nà dión.

Ká'an Pablo ña nì iin t'ón yó kò kúú ñayuu ndaá noo Ndios

⁹Ta, ¿ndi ká'án yó viti? ¿Á ndáya'i cháá kà yóó, nà Israel, o duú nà kò kúú nà Israel? Koó, kò t'ón dión kían. Dá chí sa nì nakanií xí'ín ndó ña yóó, nà kúú nà Israel, xí'ín nà kò kúú nà Israel, ndidaá vá yó ño'o tíxi ndá'a kuáchi. ¹⁰Dá chí di'a va kaá tuti iì Ndios:

Ni iin t'ón ñayuu kò kúú ñayuu ndaá noo Ndios,
ta ni iin t'ón ná koó.

¹¹Ni iin t'ón ñayuu kò kandaá ini,
ta ni iin t'ón ñayuu kò nándukú Ndios.

¹²Ndidaá kúú ñayuu nì kankuei xoo noo Ndios,
ta nì nduu na ñayuu kò chón.
Ta ni iin na kò kée ña va'a,
ta ni iin t'ón ná koó.

¹³Táto'on iin yáí ndii ña nóno yú'u kúú dikó ná,
chí kánkuei ndino'o to'on kini yú'u ná.

Ta xí'ín yáá ná ká'an nà ña to'ón.

Ta xí'ín to'on ká'an nà dárkue'e nà ñayuu,
táto'on dárkue'e iin koó iin ñayuu xí'ín ndirá deen rì.

14 Ta ni chití yú'u ná ñó'o to'on
kini xí'ín to'on ova.

15 Ta kaon kána sa'a ná kua'an na
kati na ní ñayuu xí'ín ná.

16 Ta ndeí kúú míí vá ñoó xíonoo
na dándó'o na ní ñayuu, ta
dánkoo nda'í ñaa ná.

17 Ta kọ tí'a na kandeí va'a na xí'ín
ñayuu xí'ín ná.

18 Ta ni lú'u ví kọ yu'ú ni'ini na
Ndios.

19 Sa'á ñoó sa ná'á vá yó ña ndidaá
to'on ña ká'an tuti ií Ndios yó'o,
ká'an xí'ín ndidaá na ñó'o tixi ndá'a
miíán. Sa'á ñoó ná kadi na Israel
yú'u ná, chí míí ná xí'ín ndidaá ka
ni ñayuu ndeí ñayuu yó'o nakuíta
noo Ndios iin kuú, dá keyíko sa'á
ná. 20 Chí ni iin tó'ón ñayuu o
kándoo vii noo Ndios sa'á ña kée na
choon sa'ándá ley. Dá chí ni xí'o
Ndios ley na noo yo, dá ná kandaa
ini yo ña kúú yó ñayuu kómí kuachi
noo ná.

**Kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña
kándéé ini yo Jesús**

21 Tído viti ná'a Ndios noo yo ña
ió iin ka ña'a noo ley, ta ñoó kían
kédaá xí'ín yó, dá kándoo vii yo
noo ná. Ta míí ley xí'ín profeta
xí'o ndaa kuendá sa'a ña yó'o,
22 chí dánkoo vii Ndios yo noo míí
ná sa'á iin tó'ón diní ña kándéé ini
yo Jesucristo. Ta dión kée na xí'ín
ndidaá kúú ñayuu kándísa Jesús.
Ta kọ tąó kuendá ta'on na ndá yoo
kúú iin rá iin ñayuu, 23 dá chí
ndidaá tá'an va na yá'a kée
kuachi, sa'á ñoó ni kuxiká ná noo
ña vii kúú Ndios. 24 Tído viti ni
ni'i óon yó ña kándoo vii yo noo
ná sa'á ña maní ni kee na sa'a yo,

chí ni taó xóo na yó tixi ndá'a
kuachi sa'á ña ni xí'i Cristo Jesús
sa'a yo. 25 Chí ni tanda'á ñaa Ndios
ni kii na ni chiya'i na sa'a kuachi
yo xí'ín ni ná, ta ni ndoo kuachi
yó sa'á ña kándéé ini yo ná. Ta
kí'o dión ná'a na míí ná ña kúú ná
iin na ndaa. Ta sa'á ña kueé ini
Ndios, sa'á ñoó kọ ní sa'an ta'on
na taó kuendá na sa'a kuachi ni
kee ñayuu ni sa ndeí sa ná'á.
26 Tído viti ná'a na míí ná ña kúú
ná na ndaa, dá kandaa ini yo ña
keyíko ndaa na, ta dánkoo vii ná
yó noo ná sa'á ña kándéé ini yo
Jesús.

27 Ta, ¿ndeí kua'an ña kúryíí
ñayuu? Ni naá óon vaan. Ta,
¿ndiva'a ni naá óoan? Ni naá óon
vaan dá chí sa'á iin tó'ón diní ña
kándéé ini yo Jesús kándoo vii yo
noo Ndios, ta o duú sa'á ña kée
yó choon sa'ándá ley. 28 Ta viti
kían kandaa ini ña kándoo vii yo
noo Ndios sa'á ña kándéé ini yo
Jesús, ta o duú sa'á ña kée yó
choon sa'ándá ley. 29 ¿Á ká'an ndó
ña kúú ná iin Ndios dákaki sav'a
na Israel? Kóó. ¿Á kọ ná'á ta'on
ndó ña kúú ta'ani na iin Ndios
dákaki na kọ kúú na Israel viti?
Chí miían ndaa kúú ta'ani na
Ndios noo ná. 30 Dá chí iin tó'ón
diní vá kúú Ndios, ta míí ná xí'o
ña kándoo vii ñayuu ni ta'anda ñíí
noo ná sa'á ña kándéé ini na
Jesús, ta xí'o ta'ani na ña kándoo
vii na kọ ní ta'anda ñíí noo ná
sa'á ña kándéé ta'ani ini na Jesús.
31 ¿Á ká'an ndó ña sa'á ña kándéé
ini yo Jesús, ñoó dánkoo xoo yó
ley? Kóó, chíndaya'i di'a yó ley
sa'á ña kándéé ini yo Jesús.

Ni kandoo vii Abraham noo Ndios sa'á ña ni kandisa na to'on ni xi'o Ndios noo ná

4 ¹Ta viti, ¿ndí kían kaa yo sa'á Abraham, na sa kuu tatá sá'ano yo? ¿Ndí kían ni kandaá ini na sa'á ña yó'o? ²Tá ni kandoo vii Abraham noo Ndios sa'á ña va'a ni kee na, dá kían kuu va kuryíí ná. Tído ko ta'ón dión kían, sa'á ñoó ko ní kúu ta'on kuryíí ná noo Ndios. ³Chí di'a va ká'an tuti ií Ndios: "Sa'á ña ni kandeé ini Abraham Ndios, sa'á ñoó ni kandoo vii ná noo Ndios." ⁴Tá ná kéchóon iin ta noo iin sato'o, ko xi'o oon ta'on sato'o ra di'ón noo rá, chí ña kánian ki'in ya'i ra kían. ⁵Tído na ko kandeé ini ña va'a kée na, di'a kándisa na iin tó'ón diní Ndios, na dánkoo víi ñayuu kómí kuachi noo míí ná, noón kúu na kándoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé ini ñaá ná. ⁶Ta dión ta'ani ni kaa rey David ña ndiká'an ndi kúu ví ñayuu kándoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé ini ñaá ná, ta o duú sa'á ña va'a kée na. ⁷Ta di'a ni kaa na:

Ndiká'an ndí kúu ví ñayuu, na ni xi'o ká'ano ini Ndios sa'á ña kini kée na, chí ni dandóo Ndios kuachi na.

⁸Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu, na ko ní kekuendá Ndios sa'á kuachi.

⁹¿Á sav'a na ni ta'anda ñíí v'á ni'í ña ndoo kuachi na noo Ndios, o á ni'í ta'ani na ko ní ta'anda ñíí ña va'a yó'o? ¿Ndi ká'an ndó? Sa ni nakani yu'u xi'ín ndó ña sa'á ña ni kandeé ini Abraham Ndios, sa'á ñoó ni kandoo vii ná noo ná. ¹⁰Ta, ¿ndá

oon ni kandoo vii ná noo Ndios? ¿Á sa din'ño'ó ka ni ta'anda ñíí ná, dá ni kandoo vii ná noo Ndios, o kómaní v'á? Miífan ndaa kuiti ko ñá'a ií v'á ta'anda ñíí ná, dá ni kandoo vii ná noo Ndios. ¹¹Ta cháá ka chí noo, dá ni ta'anda ñíí ná. Ta ña yó'o ná'a ña ni kandoo vii ná noo Ndios tá o ñá'a ta'anda ñíí ná sa'á ña ni kandeé ini na Ndios. Sa'á ñoó Abraham kúu táto'on iin tatá noo ndidaá kúu ñayuu kándisa Jesús, va'ará ko ní ta'anda ñíí ná, chí sa'á ña kandeé ini ñayuu ñoó Jesús, sa'á ñoó kándoo vii ná noo Ndios. ¹²Ta kúu ta'ani na tatá noo na ni ta'anda ñíí. Tído ko kúu ta'ani na tatá noo ná sa'á ña ni ta'anda ñíí óon ni na. Kúu ná tatá noo ñayuu yó'o tá kándéé ta'ani ini na Ndios táto'on ki'o ni kandeé ini ñaá míí ná tá ko ñá'a ta'anda ñíí ná.

Ni xi'o Ndios to'on na noo Abraham sa'á ña ni kandeé ini ñaá ná

¹³Chí ko ní kaá Ndios ña ki'o na iin ní kúu ñayuu yó'o noo Abraham xi'ín noo de'e ñání na sa'á ña ni seídó'o na ley. Di'a ni ni'í nán chí ni kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña ni kandeé ini ñaá ná. ¹⁴Tá sav'a na seídó'o choon sa'ándá ley ni'í ña ni kaa Ndios ki'o na, dá kían ko chóon ta'on ña kándéé ini yo Ndios, ta ni tuú v'á ña ni kaa na ki'o na noo yo, ní kúu. ¹⁵Dá chí sav'a ña ni'í yo kée ley kúu ña kuido ini Ndios koni na yó. Tído na koó ley noo, noón kúu na ko yá'a ta'on nooán. ¹⁶Ta sa'á ña kándéé ini yo Ndios, sa'á ñoó ni'í óon yó ña va'a ni kaa na ki'o na noo yo, dá kían miífan ndaa kuiti ni'í ndidaá na ve'e Abraham

ñā va'a yó'o. Chī o duú sava'a noó na kómí ley ni'í ñā va'a yó'o, chī ni'í ta'ani ñayuu kándéé ini Ndios táto'on ki'lo ni kandeé ini ñāá Abraham ñā va'a yó'o. Sa'á ñoó Abraham kúú táto'on iin tatá noo ndidaá yó. ¹⁷Chī di'a kaá tuti ij Ndios sa'a Abraham: "Ni chikanii yo'ó kakuuón iin tatá noó kuá'a nda'lo ñayuu." Ta Ndios, na ni kandisa Abraham, noón kúú na xí'lo ñā kataki na ni xi'í, ta ká'an na sa'á ñā vei koo, ta taó na kuendá ñā sa ióan.

¹⁸Ni kandisa ndaa Abraham ñā ni ka'an Ndios xí'ín ná, va'ará koó ka tandéé ini ñā kaki iin de'e na. Tído sa'á ñā ni kandeé ini na Ndios, sa'á ñoó ni kasandaá na kúú ná iin tatá noó kuá'a nda'lo ñayuu, táto'on ki'lo ni kaa mií Ndios xí'ín ná: "Ki'lo dión ví kuá'a kakuu de'e de'e ñánóon."

¹⁹Ta sa'á iin ndaa Abraham xí'ín ñā kándéé ini na ñā koo de'e na, va'ará sa'á ni kusá'ano na, chī ió na táto'on iin ciento kuiá. Ta daá dókó o kóo de'e va kúú dókó Sara. ²⁰Tído ko ní kútúú ini na, ta ko ní nákani kuáchi ini na sa'á ñā ni ka'an Ndios ñā koo de'e na. Di'a ni ñakuíjn toon cháá ka na xí'ín ñā kándéé ini na Ndios. Ta ni ñaki'lo na ñañó'ó noo ná. ²¹Dá chī ni kandaá kaxí ini na ñā ió choon noo ndá'a Ndios ñā kee na ndidaá kúú ñā'a ni kaa na kee na.

²²Ta sa'á ñā ni kandeé ini na Ndios, sa'á ñoó ni kandoo vii ná noo ná.

²³Ta o duú sa'a iin tó'ón Abraham ká'an tuti ij Ndios ñā ni kandoo vii ná noo Ndios sa'á ñā ni kandeé ini ñāá ná, ²⁴dá chī nda sa'a yóo ta'ani ká'an, chī kándoo vii ta'ani yó noo Ndios sa'á ñā kándéé ini yó ná, ta

mií ná ni ñanátaki Jesús, na kúú sato'o yo. ²⁵Ta na yó'o kúú na ni ñaki'lo mií ni xi'í na sa'á kuáchi yó. Dá ni ñanátaki ñāá Ndios, dá kuu kandoo vii yo noo mií ná sa'a Jesús.

Sa ni kandoo vii vá yó noo Ndios sa'á ñā kándéé ini yó Jesús

5 ¹Ni kandoo vii vá yó noo Ndios sa'á ñā kándéé ini yó ná, sa'á ñoó sa ndéi va'a yó xi'ín ná sa'á ñā ni kee Jesucristo, na kúú sato'o yo. ²Ta sa'á ñā ni kee Jesús, sa'á ñoó ni ndu'u yó tixi ndá'a ñā maní ni kee Ndios sa'á ñā kándéé ini yó ná, ta ndíta toon yó xí'an. Sa'á ñoó kádiij ini yó sa'á tandéé ini ñā kían kandeí chíchí yó noo ndato náye'e noo ió na. ³Ta o duú sa'a iin tó'ón ñā yó'o ni kádiij ini yó, chī kádiij ta'ani ini yó tein tandó'ó ndó'o yó, dá chī sa ná'a vá yó ñā tandó'ó kedaá, dá katí'a yó kúndeé ini yó. ⁴Ta sa'á ñā kúndeé ini yó, sa'á ñoó kána va'a yó noo Ndios, ta sa'á ñā kána va'a yó noo mií ná, sa'á ñoó ni'í yo cháá ka tandéé ini noo ná. ⁵Ta tandéé ini yó'o kían ko dátuu ta'an vaan yó, chī ni ñakutí níyo yo xí'ín ñā kú'u nda'lo ini Ndios sa'a yo ni kee Espíritu ij mií ná, na ni xi'lo na noo yo.

⁶Ko kándéé yó dákaiki yó mií yó, sa'á ñoó ni kii Cristo Jesús tá ni kasandaá tiempo ni kaxi Ndios, ta ni xi'í na sa'á na kómí kuáchi.

⁷Miían ndaa iin ñā kuáchi nda'lo kían ñā naki'lo iin ñayuu mií ná ñā kuu na sa'a iin ñayuu ndaa. Tído ndá ndi kuu ió iin ñayuu xinó ini naki'lo na mií ná ñā kuu na sa'a iin ñayuu va'a. ⁸Tído Ndios kúú na ná'a ñā kú'u nda'lo ini na sa'a yo, dá chī

xífan nani kúú iḡ vá yó ñayuu kómí kuachi, Cristo Jesús kúú na nḡ xí'í sa'a yo. ⁹Ta sa'a ña nḡ kandoo vii yo noo Ndios sa'a ña nḡ sata Jesús nḡ ná sa'a yo, sa'a ñoó miñan ndaa kuiti káki va yó kee míf Jesús noó ña xído ini Ndios xiní na ñayuu kómí kuachi. ¹⁰Chḡ nḡ sa kuu yó ñayuu ko ní sá ne'e tá'an va'a xí'ín Ndios, tído nḡ ñaki'in tá'an va'a Ndios xí'ín yó sa'a ña nḡ xí'í de'e na sa'a yo. Ta viti sa'a ña nḡ ñaki'in tá'an va'a yó xí'ín ná, sa'a ñoó miñan ndaa kuiti káki yó sa'a ña nḡ ñataki de'e na ió na. ¹¹Ta o duú ña yó'o oon ni ní'í yo, chḡ ió ndeé ini yo xí'ín Ndios sa'a Jesucristo, na kúú sato'o yo, chḡ sa'a míf ná nḡ kasandaá yo nḡ ñaki'in tá'an va'a yó xí'ín Ndios.

Sa'a kuachi nḡ kee Adán kánian kuu yo, ta sa'a ña va'a nḡ kee Jesús ní'í yo ña kataki chíchí yó

¹²Ta sa'a ña nḡ ya'a iin ña naní Adán nḡ kee ra kuachi, sa'a ñoó nḡ kasá'a ñayuu ndéi ñayuú yó'o kée na kuachi. Ta sa'a ña nḡ kee ña ñoó kuachi, sa'a ñoó nḡ xí'í ra. Dá nḡ kasá'a ta'ani xí'í ndidaá kúú ñayuu, chḡ ndidaá ná nḡ kasá'a yá'a kée kuachi. ¹³Tá o ñá'a kḡ'o Ndios ley na noo Moisés, sa' ndei va ñayuu sa kee na kuachi. Tído sa'a ña ko ní ya'a na noo ni iin ley, sa'a ñoó ko ní taó kuendá Ndios kuachi nḡ kee na. ¹⁴Tído nda tiempo Adán, ta nda tiempo Moisés sa xí'í ñayuu, va'ará ko ní ya'a na noo choon sa'ándá Ndios táto'on nḡ kee Adán.

Ta Adán nḡ sa kuu táto'on iin konda'í iin ka ña nḡ kii sata'á. ¹⁵Tído díin va kúú ña va'a ní'í yo

noo Ndios o duú ña ní'í yo sa'a kuachi nḡ kee Adán. Dá chḡ sa'a kuachi nḡ kee ra, ní'í ndidaá kúú ñayuu ña xí'í na. Tído kuá'a nda'o ñayuu ní'í kuá'a nda'o ña manḡ xí'ín ña va'a noo Ndios sa'a ña nḡ kee iin ka ña, na kúú Jesucristo.

¹⁶Chḡ ña va'a ní'í yó noo Ndios, ko kúú nóo ta'an vaan xí'ín ña ní'í yo sa'a kuachi nḡ kee Adán. Dá chḡ sa'a ña nḡ ya'a Adán nḡ kee ra kuachi ñoó, sa'a ñoó nḡ kasá'a ndó'o nḡ yo, ta nḡ kandoo yó kúú yó ñayuu kómí kuachi noo Ndios. Tído sa'a ña kómí yó kuá'a nda'o kuachi, sa'a ñoó nḡ kee Ndios ña manḡ xí'ín yó, dá ná kuu kandoo vii yo noo ná. ¹⁷Ta sa'a ña nḡ ya'a iin ña nḡ kee ra kuachi, sa'a ñoó ní'í ndidaá ñayuu ña xí'í na. Tído yóo kúú na ní'í ña kataki chíchí yó sa'a ña nḡ kee iin ka ña, na kúú Jesucristo, chḡ sa'a míf ná ní'í yó kuá'a ña manḡ noo Ndios, ta ní'í ta'ani yó ña kandoo vii yo noo ná. ¹⁸Ta sa'a kuachi nḡ kee iin tó'on ña, sa'a ñoó ndidaá ñayuu kandoo kúú ná na kómí kuachi noo Ndios. Ta kḡ'o díon ta'ani sa'a ña va'a nḡ kee iin ka ña, sa'a ñoó ndidaá ñayuu kuu kandoo vii noo Ndios, ta ní'í ná ña kataki chíchí ná.

¹⁹Chḡ sa'a ña ko ní seídó'o iin ña choon nḡ sa'anda Ndios noo rá, sa'a ñoó ndidaá kúú ñayuu kómí kuachi noo Ndios. Ta sa'a ña nḡ seídó'o iin ka ña choon nḡ sa'anda Ndios noo ná, sa'a ñoó kuá'a nda'o ñayuu ní'í ña kandoo vii ná noo Ndios. ²⁰Nḡ xí'í'o Ndios ley na noo yo, dá ná kandaá ini yo ña kuá'a nda'o kuachi kómí yó noo ná. Tído sa'a ña nḡ ndukua'a ka ví kuachi yo noo ná, sa'a ñoó nḡ nduká'ano cháá ka ví ña

maní nì kee na xí'ín yó. ²¹Chì tító'on sà dándáki kuachi ñayuu, dá sà xí'i nà, kì'o dión ta'ani dándáki ñà maní Ndios ndidaá yó, dá kandọo vii yó noo ná, dá ni'i yó ñà kataki chíhí yó sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yó.

Sà ni xi'i va yó noo kuachi, ta ni natakí yó kandísa yó Jesús

6 ¹¿Ndi ká'án ndó viti? ¿Á va'a va kee ij yó kuachi, dá ná ku'u ká'ano cháa kà ini Ndios sa'a yó? ²Koó, kọ tǎ'ón dión kíán. Dá chí sà ni xi'i va yó noo kuachi, sa'á ñoó, ¿ndi kee yó nandió kuéi yó kee tuku yóan, tá dáá? ³¿Á kọ ná'á ta'on ndó ñà tá ni sodo ndúta yó, dá iin ni nduu yó xí'ín Cristo Jesús? Chì tá ni sodo ndúta yó kíán tító'on ni xi'i nduu yó xí'ín ná. ⁴Ta sa'á ñà ni xi'i nduu yó xí'ín ná, sa'á ñoó ni nduxi nduu yó xí'ín ná tá ni sodo ndúta yó. Dá kíán, tító'on kì'o ndato téi ni danátaki Ndios Cristo Jesús xí'ín ndée ndato nà, kì'o dión ta'ani ni natakí yó kandeí yó kakuu yó ñayuu sáá ni kee Ndios. ⁵Tító'on kì'o iin ni nduu yó xí'ín ná tá ni xi'i nduu yó xí'ín ná, kì'o dión ta'ani natakí yó tító'on kì'o ni natakí mií ná.

⁶Kándaá inio ñà ni sarkaa nduu ñà ni sà kuu yó tá sata xí'ín Jesús ndjika cruz, dá kíán ná naá ñà kátoó ñíi yó keean kuachi, dá ná dá'a kà ni kee yó choon sa'ándáan. ⁷Chì ñayuu ni xi'i, sà ni kexoo na tixi ndá'a kuachi. ⁸Ta sa'á ñà ni xi'i nduu yó xí'ín Cristo Jesús, sa'á ñoó kándéé ká'ano iní yó ñà kandeí nduu yó xí'ín ná. ⁹Chì sà ná'á yó ñà ni natakí Jesús, sa'á ñoó o nándiό kọo kà nà kuu nà, chí koó kà choon

noo nda'á ñà sa'ání ndii ñà ka'ání ñaá.

¹⁰Chì tá ni xi'i Jesús, ta kúu iin tó'ón dáá vá ni xi'i nà sa'a ndidaá kuachi yó. Ta viti takí nà ió nà kée na ñà kóni Ndios. ¹¹Ta dión ta'ani taó kuendá ndo ñà ni xi'i ndo noo kuachi, ta viti takí ndo kée ndó ñà kóni Ndios sa'á ñà ni kee Cristo Jesús, nà kúu sato'o yó.

¹²Sa'á ñoó ná dá'a ni konó kà ndo ñà dándáki kuachi ñíi ndíxi tóo ndó. Ta ná dá'a kà ni kueídó'o ndó ñà kini kóni ñíi ndo keean. ¹³Ta ni o sà kí'o ndó ni lú'u ñíi ndo noo kuachi, dá kakian iin ña'a kéchóon noo ñà kini. Di'a naki'o ndó mií ndó noo Ndios tító'on iin ñayuu ni natakí tein nà ni xi'i. Ta naki'o ta'ani ndó ñíi ndo noo Ndios, dá ná kakian iin ña'a kéchóon noo ñà va'a. ¹⁴Ko dándáki kà kuachi ndo'ó, dá chí kọ ñó'o kà ndo tixi ndá'a ley Moisés, ndaá di'a noo ndá'a ñà maní Ndios vá ñó'o ndó viti.

Kúu yó nà kée ñà va'a kóni Ndios

¹⁵Sa'á ñoó, ¿á kuu va va'a yó keeá kuachi sa'á ñà kọ ñó'o kà yó tixi ndá'a ley ñoó, chí ndaá noo ndá'a ñà maní Ndios vá ñó'o yó viti? Koó, o kúu ta'on. ¹⁶¿Á kọ ná'á ta'on ndó ñà tá naki'o ndó mií ndó ñà kakuu ndó nà kéchóon noo iin sato'o, dá kíán kánian kueídó'o ndó nà, chí ñó'o ndó tixi ndá'a ná? Sa'á ñoó tá ná naki'o ndó mií ndó tixi ndá'a kuachi kakuaan sato'o ndo, dá kíán ni'i ndo ñà kánian kuu ndo. Tído, tá ná naki'o ndó mií ndó tixi ndá'a ñà kóni Ndios, dá kíán ni'i ndo ñà kandọo vii ndo noo ná.

¹⁷Tído náki'o yu'u ndivé'e noo Ndios, dá chí va'ará ni sà ño'o ndó

tixi ndá'a kuachi, tído ni kándisa ndaa ndo xí'in ndino'o nio ndo ña kúu to'on va'a ni natiin ndó. ¹⁸Ta sa'á ña ni kankuei xoo ndó tixi ndá'a kuachi, sa'á ñoó ni kasandaá ndo kúu ndó na kée ña va'a kóni Ndios.

¹⁹Ióí dákí'in tá'in dao to'on xí'in ña dána'i noo ndo, dá chi sava'a ñaxintóni ña va kómí ndó. Chi táto'on kí'o ni nakí'o ndó ñíi ndo keean ña ka'an noo xí'in ña xíxi ini tá sata, kí'o dión ta'ani nakí'o ndó míí ndó viti kee ndó ña va'a kóni Ndios, dá kasandaá ndo koo vii ndo noo ná. ²⁰Chi tá ni sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, ni sa ndita xoo ndó noó ña va'a kóni Ndios. ²¹Tído, ¿ndí kíán va'a ni ni'i ndo sa'á ña kini ni sa kee ndó, tá'an ña kedaá xí'in ndó, dá xíka'an noo ndo viti? Chi sava'a ña ni'i ñayuu kée dión kíán kánian kuu na. ²²Tído viti sa ni kankuei xoo ndó tixi ndá'a kuachi, ta ni nduu ndó na kéchóon noo Ndios. Ta ña va'a ni'i ndo noo Ndios kíán ña koo vii ndo noo míí ná, ndi'i daá, dá ni'i ndo ña kataki chíchí ndó. ²³Chi ya'i ni'i yo sa'á ña kée yo kuachi kúu ña kánian kuu yo. Tído ña va'a xí'o oon Ndios noo yo kúu ña ni'i yo ña kataki chíchí yo sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús, na kúu sato'lo yo.

Ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley Moisés

7 ¹¿Á ko ná'a ta'on ndó, ñani, ndo'ó na ná'a ndi ká'an ley, ña dándáki ley ñayuu sava'a nani takí na ndéi na? ²Chi kíán táto'on kí'o ndó'o iin ná'a ni tandá'a, chi ndíko tá'an xí'in yíian noo ley nani takí ra. Tído, tá ni xi'i ra, dá kíán ni ndaxí

vá ñá'a ñoó xí'in yíian noo ley.

³Tído tá ió takí yíian xí'an, ta ni nakí'in tá'an xí'in iin ka ña, dá kíán yá'an kéeán kuachi xí'in ra ko kúu yíian. Tído tá ni xi'i yíian, dá kíán ni nono nooan noo ley ñoó. Sa'á ñoó tá ni tandá'an xí'in iin ka ña, dá kíán ko yá'a ta'an vaán kéeán kuachi.

⁴Ta dión ta'ani ndó'o ndo'ó, ñani míí. Sa ni xi'i va ndó noo ley sa'á ña ni xi'i Cristo Jesús sa'a ndo, dá nakí'in tá'an ndó xí'in míí Jesús, na ni nataki tein na ni xi'i, dá kuu kee yo ña va'a noo Ndios. ⁵Chi tá ni sa ndei yo sa kee yo ña kóni ñíi yo, xiní ndidaá kuachi kini sa katoó yo sa kee yo, chi ley sa dandóto ña kini ñó'o nio yo, dá sa katoó yo kee yóan, ta ña ni'i yo sa'á ña sa kee yo ña yó'o kíán ña kánian kuu yo, ní kúu. ⁶Tído viti ni kankuei xoo yo tixi ndá'a ley, chi sa ni xi'i yo noó ña sa dandáki yo tá sata. Ta viti ni ndu'u yo tixi ndá'a iin choon saá, ña kúu ña kóni Espiritu i Ndios, ta ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley yatá.

Yó'o ká'an Pablo sa'á kuachi nákaq ini na

⁷¿Ndi kaa yo viti? ¿Á ko ta'on ña va'a kúu ley yó'o? Koó, ko ta'on dión kíán. Tído ko ní sa na'á ta'on yu'u ndí kíán kúu kuachi tá ko ní dána'a ley nooí. Chi ndi koo kandaq ini yu'u ña ko kánian katoóí ña'a kómí dao ka ñayuu tá ko ní kaa ley di'a xí'ín: “Ná dá'a ni katoó ndo ña'a kómí dao ka ñayuu.” ⁸Tído tá ni kandaq ini ña dión sa'ándá ley choon, kuachi nákaq ini ni kedaá xí'ín, dá ni kasá'a katoó cháa kaj kakomí ña'a dao ka ñayuu. Chi tá

kō ní sá na'í ley, iin ña'a kō sá taki va sa kuu kuachi noof. **9**Tá sa na'á ni ka'ín ña va'a ni sa ioi xi'ín Ndios, chi kō ní sá na'í choon sa'ándá ley na. Tído tá ni kandaá inii choon sa'ándáan, dá ni nan'í ndée cháá ka ví kuachi kéei, ta ni kandaá inii ña kánian kuui. **10**Ni xi'o Ndios choon yó'o noo yo, dá kandeí va'a yó. Tído ña yó'o di'a ni kedaá xi'ín yu'u, dá ni kandaá inii ña kánian kuui noo Ndios. **11**Chi ni tiin ndaa ña kúu kuachi choon sa'ándá ley, ta ni danda'ávian yu'u. Sa'á ñoó kuachi yu'u kían ni kedaá xi'ín, dá ni xi'ii noo Ndios ni kee choon sa'ándá ley. **12**Tído mián ndaa ña ii kúu ley yó'o, ta choon sa'ándáan kúu ña ii, ta kían ña ndaa xi'ín ña va'a.

13Sa'á ñoó, ¿á ley va'a yó'o kían ni kedaá xi'ín yu'u ña kánian kuui? Koó, chi ni na'a kuachi mián ña kían ña kini, chi mián ni xi'o ña kánian kuui ni kee ley va'a yó'o. Ta sa'á ña kée ña kúu kuachi dión xi'ín ley yó'o, sa'á ñoó ná'an mián ña kini nda'o ña. **14**Chi ná'á yó ña iin ña ii ni kii noo Ndios kúu ley, tído yu'u kúu iin ta ñayúu yó'o, chi nákaai tixi ndá'a kuachi. **15**Ko kandaá ta'on ini yu'u ña kéei. Chi kō kéei ña va'a ká'ín keei. Di'a ña kō náta'an inii keei, dión kéei. **16**Tá kéei ña kō kónii keei, dá kían nákonii ña iin ña va'a nda'o kúu ley. **17**Chi o duú mií ka yu'u kée ña kini. Kuachi nákaa ini vei kían kedaá xi'ín, dá kéei ña. **18**Ta ná'á vá yu'u ña kō ta'ón ña va'a nákaa inii, ta ña yó'o ká'ín sa'a ñíí. Chi mián ndaa ká'ín keei ña va'a, tído kō kandeé ta'oin keei ña. **19**Dá chi kō kée ta'on yu'u ña va'a ká'ín keei. Di'a ña kini,

ñā kō ká'ín keei, ñoó di'a kée yu'u. **20**Chi tá kée yu'u ña kō ká'ín keei, dá kían o duú ta'ón mií yu'u kée ña. Kuachi nákaa ini vei, ñoó vá kían kedaá xi'ín, dá kéei ña.

21Ta ña yó'o kían ndó'i tá ká'ín keei ña va'a, chi ña kini nákaa inii, ñoó kían sadí noof. **22**Ta ndino'o ini mií náta'an inii xiní choon sa'ándá ley Ndios, **23**tído ió iin ka ña'a ndó'i, chi ña kóni ñíí naá tá'an xi'ín ña va'a kóni ñaxintóní. Ta kúu kándéé vá ña kóni ñíí náchi'an yu'u tixi ndá'a kuachi.

24¿Nda'í kúu ví yu'u! ¿Nda'í yoo ví dákaki yu'u tixi nda'á kuachi kóni ñíí, ña né'e ña kua'in kuui? **25**Tído náki'o yu'u ndivé'e noo Ndios sa'á ña ni kee Jesucristo, na kúu sato'o yo. Ta di'a ndó'i: xi'ín ñaxintóní kéei choon sa'ándá ley Ndios, tído ñíí kían nákaa ii vá tixi ndá'a kuachi.

Ña yó'o kúu ña va'a xi'o Espíritu ii Ndios noo yo

8 **1**Ta viti kían koó ka kuachi yó noo Ndios sa'á ña iin ni nduu yó xi'ín Cristo Jesús, chi kō ndéi ka yo kee yó ña kóni ñíí yo, ndaa ndéi yó kée yó ña kóni Espíritu ii Ndios. **2**Chi Espíritu ii Ndios, na xi'o ña kataki chíchí yó sa'a Cristo Jesús, noón kúu na ni taó xoo yu'u tixi nda'á kuachi, xi'ín noó ña kánian kuui. **3**Chi kō ní kándéé ta'on ley taó xooan yó tixi nda'á kuachi, chi kō ní kándéé yó kee yó choon sa'ándáan. Sa'á ñoó ni tanda'a Ndios de'e maní ná ni kii na ñayúu yó'o, ta ni nduu na iin ta ñayúu yó'o táto'on kúu mií yó, na kómí kuachi. Chi ni kii na nakuído na

kuachi yó, dá n̄i kuu n̄i taó xóo na yó t̄ixi ndá'án. ⁴Ta k̄i'o dión n̄i k̄andeé ná n̄i ðaxínk̄oo ndi'i na choon sa'ándá ley Ndios sa'a yóó, n̄a k̄o ndéi k̄a kee n̄a kóni n̄i, ndaá ndéi yó kée yó n̄a kóni Espiritu īi Ndios.

⁵Ta ñayuu ñó'o t̄ixi nda'á n̄a kóni n̄i ná, ñón kúu n̄a ndí'i cháá k̄a ini kee n̄a kóni míí ná. Tído n̄a ñó'o t̄ixi ndá'a Espiritu īi Ndios, ñón kúu n̄a ndí'i cháá k̄a ini kee n̄a kóni míí Espiritu. ⁶Ch̄i ñayuu ndí'i ini kee n̄a kóni n̄i ná, ñón kúu n̄a n̄i'í n̄a kuu n̄a. Tído ñayuu ndí'i ini kee n̄a kóni Espiritu īi Ndios, ñón kúu n̄a n̄i'í n̄a kataki chíchí ná, xí'ín n̄a koo va'a ini n̄a. ⁷Ch̄i n̄a kini kóni n̄i yó, ñóó k̄ian naá tá'an xí'ín n̄a kóni Ndios, dá ch̄i k̄o kónian kueídó'an choon sa'ándá n̄a, ta k̄o kát̄i'aaan keean n̄a. ⁸Sa'a'á ñóó n̄a ndéi kée n̄a kóni n̄i ná, ñón kúu n̄a o k̄andeé n̄a nata'an ini Ndios koni ñaá ná.

⁹Tído ndo'ó, k̄o ndéi k̄a ndo kee ndó n̄a kóni n̄i ndo, ndaá ndéi ndó kée ndó n̄a kóni Espiritu īi Ndios, tá miían ndaa ió n̄a ini ndo. Tído tá ió iin káa ndó k̄o ñá'a kakomí Espiritu Cristo ini nío ndo, dá k̄ian k̄o kúu ta'on ndó kuendá n̄a. ¹⁰Tído tá ió Cristo ini ndo, dá k̄ian sa n̄i xí'í va n̄i ndo noó kuachi, tído takí va espíritu ndo, ch̄i sa n̄i k̄andoo vii ndó noo Ndios. ¹¹Tá miían ndaa ió Espiritu n̄a n̄i ðanátaiki Jesús ini ndo, dá k̄ian n̄a n̄i ðanátaiki Cristo Jesús tein n̄a n̄i xí'í, ñón ta'ani kúu n̄a ðanátaiki yikí koño ndo kée Espiritu īi ná, n̄a ió ini ndo. ¹²Sa'a'á ñóó, ñani míí, kánian kee yó n̄a kóni Espiritu īi Ndios, ta k̄o k̄ani kaan kee yó n̄a kóni n̄i yó. ¹³Ch̄i tá

ndéi ndó kée ndó n̄a kóni n̄i ndo, dá k̄ian kánian kuu va ndó. Tído tá dándí'i ndó n̄a kini kóni n̄i ndo xí'ín ndé Espiritu īi Ndios, dá k̄ian kataki chíchí ndó.

¹⁴Ch̄i ndidaá n̄a xí'o míí n̄a kandaka ñaá Espiritu īi Ndios, ñón ndisa kúu ðe'e Ndios. ¹⁵Dá ch̄i k̄o n̄i nátiin ndó iin espíritu, tá'an n̄a kedaá xí'ín ndó, dá kaño'o tuku ndó t̄ixi ndá'a n̄a yu'ú ndo. Di'a n̄i nátiin ndó Espiritu īi. Ta míí ná n̄i ndee ndó ðe'e Ndios. Ta míí ná kedaá xí'á, dá káyu'ú yó n̄a di'a: “Tatá ló'o míí.” ¹⁶Ta Espiritu īi Ndios kúu n̄a xí'o kuendá noo espíritu míí yó n̄a miían ndaa kuiti kúu yó ðe'e Ndios. ¹⁷Ta sa'a'á n̄a kúu yó ðe'e Ndios, sa'a'á ñóó n̄i ta'ani yó n̄a n̄i kaa Ndios k̄i'o na noo yó, ta natiin nduú yoán xí'ín Cristo. Tá ná ndo'o naní nío yó sa'a'á ná, táto'on n̄i ndo'o míí ná, dá k̄ian natiin nduú yó ñañó'ó xí'ín ná noo ndato káa induú.

¹⁸Tído yu'u kúu r̄a kándaá ini n̄a o náki'in tá'an ta'an vaan n̄a ndó'o nío yó tiempo viti xí'ín n̄a ndato téi koni yó na'a Ndios noo yó chí noo. ¹⁹Ch̄i ndáti k̄i ndidaá n̄a'a n̄i kava'a Ndios n̄a kasandaá kuu na'a Ndios ndá yoo kúu ðe'e na. ²⁰Ta ndidaá n̄a'a n̄i kava'a Ndios n̄i n̄i'í tá'í n̄a tuúán. Tído o duú sa'a'á n̄a kóni miíán ndó'an dión, dá ch̄i k̄i'o dión n̄i koni míí Ndios kee na xí'án. Tído n̄i xí'o na ðandéé iní n̄a kasandaá iin kuu, ²¹dá taó xóo naan t̄ixi ndá'a n̄a kua'an tuúán, dá natiian n̄a ndato kooan táto'on k̄i'o ndato téi kandeí n̄a kúu ðe'e Ndios.

²²Ch̄i sa ná'á yó n̄a sa ndidaá kúu va n̄a'a n̄i kava'a Ndios nda'í tána viti, ta ndó'o naní nío ñá táto'on

kì'o ndó'o iin ñá'a tá kua'an kaki de'án. ²³Ta o duú sava'a iin tó'ón ña yó'o ndó'o dión. Chì dión ta'ani ndó'o yóó, na ñi ñatiin Espíritu ij Ndios, ta na yó'o kúú ña va'a mií noó ñi xí'lo Ndios noo yo. Ta nda'í ta'ani tána ini yo, chí ndáti kíj yo ña na'a Ndios ña kúú yó de'e na, dá ndesaá na yikí koño yo. ²⁴Chì ñi ñatiin yó tandeé iní yó'o tá ñi kaki yó noó kuachi yo. Tído tá ió tandeé iní yo xí'ín ña'a ió noo yo, dá kían ko ta'ón tandeé iní kíán. Chì tá ió ña'a noo yo, ¿ndá choon kandati yóan? ²⁵Tído tá ndáti yó iin ña'a ko ndé'á, dá kían kánian kandati kueé yóan.

²⁶Ta di'a ta'ani kée Espíritu ij Ndios chindeé ná yó, chí ko kátì'a yó ka'an yo xí'ín Ndios tát'on kì'o kánian kee yó. Sa'a ñoó nda'í tána mií Espíritu ij Ndios seí nda'í na sa'a yo noo Ndios. Ta ko ní'í yó t'ón nakanió sa'a ña ká'an na xí'ín Ndios. ²⁷Ta ná'á vá Ndios ndi káa níyo ñayuu. Sa'a ñoó kándaq va'a ini na ndi kían kóni Espíritu ij ná, dá chí mií Espíritu kúú na seí nda'í sa'a ñayuu mií ná tát'on kì'o náta'an ini mií Ndios.

Kándéé yó xí'ín ndidaá ña ndó'o yó kée Ndios

²⁸Ta sa ná'á vá yó ña sa'a ña kóni yo Ndios, sa'a ñoó ndidaá kúú vá ña'a ndó'o yó ndúuan ña va'a kée mií Ndios, chí ñi kaxi ñaá mií ná tát'on kì'o ñi chikaq ini mií ná koo. ²⁹Chì nda rá mií sa'a vá ná'á Ndios ndá yoo kakuu ñayuu na, ta nda daá vá ñi saki na noón kakuu na tát'on kì'o kúú de'e mií ná, dá kían de'e mií ná ná kakuu de'e kúú noó noo

ndidaá kúú ñayuu ñi nduu ñani na. ³⁰Chì ñayuu ñi saki mií Ndios nda rá mií sa'a, na yó'o ta'ani kúú na ñi ñakana mií ná. Ta na ñi ñakana na ñoó, noón kúú na ñi nduvii ná. Ta na ñi nduvii ná ñoó, noón kúú na ñi'í ñañó'ó noo mií ná noo ndato káa chí induú.

³¹¿Ndi kaa yo sa'a ña yó'o, viti? Tá ió Ndios xí'ín yó, ¿ndá yoo kandeé xí'ín yó, tá daá? ³²Ta ko ní kádì'inda ta'on Ndios de'e na, di'a ñi ñakì'o ñaá ná ñi xí'í na sa'a yo. Sa'a ñoó miían ndaq ni'í nduú yo ndidaá kúú ña va'a xí'ín de'e na. ³³¿Nda yoo kandeé chinóo kuachi yóó, na ñi kaxi mií Ndios? Chì mií vá Ndios kúú na ñi dankoo vii yó noo mií ná. ³⁴Ta, ¿ndá yoo ví kandeé ka'an ña kánian kuu yo sa'a kuachi yo? Chì Cristo kúú na ñi xí'í sa'a yó, ta kúú ñi ñataki na, ta ió na xoo kuá'a tatá Ndios seí nda'í na sa'a yo. ³⁵¿Ndi kían kandeé ña dánkoo Cristo ña kú'u ini na sa'a yo? ¿Á kandeé tandó'ó, o ña kúnda'í ini yo, o ña kéndava'a ñayuu xí'ín yó, o ña ko ní'í yo ña'a kasá'an yó, o ña koó dá'on kandixi yó, o ña io ña kuu yo, o ña ka'ání ñayuu yó xí'ín espada? ³⁶Koó, dá chí di'a ká'an tuti ij Ndios:

Sa'a ña kándisa ndu'u mií ní, sa'a ñoó ndidaá kuú ndúku ñayuu ndu'u ka'ání ná.

Tát'on kì'o káxi na léko ka'ání ná, kì'o dión kée na xí'ín ndu'u.

³⁷Tído noo ndidaá kúú tandó'ó yó'o, di'a ñi kandeé vá yó ñi kee Cristo, na kú'u ini sa'a yo. ³⁸Sa'a ñoó kándéé ká'ano ini ña ñi iin tó'ón ta'on ña'a o kándéé ña dánkoo

Ndios ña kú'u ini na sa'a yo. Ni ña kuu yo, ni ña kataki yo, ni ángel ndéi noo Ndios, ni ña né'e choon, ni ña kómí ndée chí induú, ta ni ña'a ndó'o yó viti, ta ni ña'a ve'i ndo'o yó chí noo, ³⁹ta ni ña ió noo díkó, ni ña ió nda maá tji ñó'o, ta ni iin tó'ón ka ña'a ni kava'a Ndios o kándeé ña dánkoo na ña kú'u ini na sa'a yo, chí ná'a na ña kú'u ini na sa'a yo sa'a ña ni kee Cristo Jesús, na kúu sato'o yo.

Ká'an Pablo ña ni kaxi Ndios na Israel kaku na ñoo na

9 ¹Ña ndaa ndisa kúu ña ko'in ka'in xí'in ndó sa'a ña kúu kuendá Cristo. Ta ko ká'an ta'on yu'u ña to'ón, chí Espíritu ij Ndios kúu na ndáka ña nákanini, ta xí'o na kuendá ña dión kíán. ²Chí miían ndaa kúnda'í nda'o ini, ta daá kuití vá u'u nímaí sa'a na ñooj. ³Ta ió yu'u ña tai chi'ain noo Ndios, ta natao xóo na yu'u noo Cristo tá dión chindeéan na Israel, na kúu na ve'e mií. ⁴Chí kúu ná na ve'e ta Israel, ta ni ndee ñaá Ndios na ñoo mií ná, ta ni xini xí'in noo ná táto'on k'i'o náye'e ndaa Ndios, ta ni kandoo Ndios xí'in ná ña kemáni ñaá ná, ta ni xi'o na ley na noo ná, ta ni daná'a ta'ani na noo ná ndi kee na kandaño'o ndisa ñaá ná, ta ni xi'o na to'on na ña kee na ña va'a xí'in ná. ⁵Ta ñayuu yó'o ta'ani kúu na ve'e na sá'ano ni sa ndei sa na'a, ta tein na ve'e yó'o ni kana Cristo, na kúu Ndios dándáki ndidaá tá'an ña'a. Ta daá kuití kánian natiin na ñaño'ó. Dión ná koo.

⁶Ná dá'a ni ka'an ndó ña ko ni dáxinkoo Ndios to'on ni xi'o na noo

na, dá chí o duú ndidaá na Israel kúu ñayuu ni kaxi Ndios. ⁷Dá chí o duú ndidaá na ve'e Abraham kúu ñayuu Ndios, dá chí di'a ni kaa Ndios xí'in Abraham: "Xí'in sava'a de'e Isaac kaku na ve'ón." ⁸Sa'a ñoo o duú ndidaá na ve'e Abraham kúu de'e Ndios. Di'a kúu ná de'e Ndios sa'a ña ni xi'o Ndios to'on na noo Abraham, ta noon ndisa kúu na ve'e Abraham. ⁹Dá chí di'a va ni kaa Ndios tá ni xi'o na to'on na noo Abraham: "Nata'an noo kuá, dá nandió kooi kasaaj, kúu sa ni kaki va de'e Sara."

¹⁰Ta o duú ña yó'o oon ni xí'o ña kándaaj ini yo ña dión kíán. Dá chí ni tuu ta'ani Rebeca, na ni sa kuu ñadi'í tatá sá'ano yo Isaac, ñó'o de'e na, ta kuátí ni sa kuu xi. ¹¹Ta nda rá ko ñá'a kaki de'e Rebeca, ta nda rá ko ñá'a kee xi ña va'a, o kee xi ña kini, nda daá vá ni saki ini Ndios kaxi na iin xi. Chí ko kémáni ná yó sa'a ña va'a kée yó, di'a kée na ña ni chikaa ini mií ná. ¹²Dá chí tá ko ñá'a kaki xi, dá ni kaa na xí'in Rebeca: "Ta de'ón mií noo, di'a koni kuáchí xí noo de'ón ta ló'o." ¹³Chí di'a kaá ta'ani tuti ij Ndios: "Ni ku'u ini sa'a Jacob, ta ni kaño'í Esau."

¹⁴Sa'a ñoo, ¿ndi kaa yo viti? ¿Á ko keyíko ndaa ta'on Ndios choon, ndani? Koo, ko ta'ón dión kíán.

¹⁵Chí di'a ni kaa Ndios xí'in Moisés: "Ko'in ku'u ini sa'a na ni chikaa ini mií ku'u ini sa'a, ta ko'in k'i'o ndeé ini sa'a." ¹⁶Sa'a ñoo ko kúu ini Ndios sa'a ñayuu sa'a ña kóni ñayuu ñoo ña kee Ndios dión, o sa'a ña va'a kée na. Di'a kúu ini Ndios sa'a ñayuu ni chikaa ini mií ná ku'u

ini na sa'a. ¹⁷Dá ch̄i di'a ká'an tuti īi Ndios sa'á ña n̄i ka'an na x̄i'ín rey Faraón: “N̄i x̄i'oi ña kakuu yo'ó rey, dá na l̄i choon ió noo ndá'í x̄i'ín miíón, dión, dá ná kandaa ini ndidaá tá'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña yu'u kúu Ndios”, kaá na. ¹⁸Sa'á ñoó kú'u ini Ndios sa'á ñayuu n̄i ka'an mií ná, ta kékáxí ná n̄i ñayuu, na n̄i ch̄ikaá ini mií ná kekáxí ná.

¹⁹Sa'á ñoó, ndá ndi kuu kaa dao ndo'ó x̄i'ín yu'u: “¿Ndiva'a ká'an Ndios ña kómí yó kuachi tá k̄i'o dión kée na, tá dáá? ¿Ndá yoo kandeé chituu ña n̄i ch̄ikaá ini mií Ndios kee na x̄i'á?” ²⁰Tído di'a kaá yu'u x̄i'ín ndó: ¿Ndí k̄ián kúu ndo'ó, xiní ndo? ¿Ndiva'a ká'no'ó ndó ña kée Ndios? ¿Á kuu ka'an iin k̄idi ñó'o x̄i'ín ta n̄i kava'an: “¿Ndiva'a n̄i kava'a ní yu'u dión?” ²¹¿Á ko ná'á ta'on ndo'ó ña ió choon noo ndá'a ta kava'a k̄idi ña kava'a raan táto'on k̄i'o ká'an mií rá kooan? Dá ch̄i iin tó'ón din̄i noo ndei'i kuu va kava'a ra iin k̄idi luu káa, ta kuu kava'a ta'ani ra iin ka k̄idi oon.

²²Ta dión ta'ani kée Ndios, dá ch̄i kóni na na'a na táto'on kée na tá x̄ido ini na kée kuachi, ta kóni ta'ani na na'a na choon ká'ano né'e na, sa'á ñoó n̄i sa ndati na ñayuu x̄i'ín ña kueé ió ini na, tá'an ñayuu kedaá x̄i'ín ná, dá x̄ido ini na, tá'an ñayuu kánian n̄i'í ña naá ná. ²³Dá ch̄i sa'á ña kóni na dána'a na táto'on k̄i'o ká'ano kúu choon kómí ná, sa'á ñoó n̄i kemáni ná ñayuu, na n̄i ch̄ikaá ini mií ná ku'u ini na sa'a, ta n̄i kenduu na ñayuu ñoó nda rá mí sa'a ña k̄ián kandeí na nda noo náye'e ndaa. ²⁴Ta n̄i kana Ndios

ñayuu ñoó, ta ñayuu ñoó kúu yó, ch̄i ko ní kána na sava'a na Israel, di'a n̄i kana ta'ani na na ko kúu na Israel. ²⁵Dá ch̄i di'a ká'an tuti n̄i taa profeta Oseas sa'á ña n̄i ka'an Ndios:

Ko'in ndeei ñayuu mií, na ko ní sá kuu ñayuu,
ta kandoo man̄i ñayuu ko ní sá io man̄i nooí.

²⁶Mií mií x̄ián noo n̄i ka'an Ndios x̄i'ín ná:

“O duú ta'ón ñayuu yu'u kúu ndo'ó”,
mií ñoó kasandaá ña kananí ná kakuu na de'e Ndios takí.

²⁷Ta di'a kua'an ña n̄i taa profeta Isaías sa'á na Israel: “Va'ará táto'on k̄i'o kua'a kúu ñotí ndéi yu'u taño'o ná kakuu de'e na ñoo Israel, tído iin tu'u ló'o va na k̄aki. ²⁸Dá ch̄i sato'o yo Ndios kúu na ndaka kuendá noo iin rá iin ñayuu, ta keyíko ndaa na sa'a ná, ta yachi nda'o kee na dión.” ²⁹Ta n̄i kaa ta'ani Isaías di'a:

Tá ko ní ku'u ká'ano ini Ndios,
na kómí choon noo ndidaá ángel, sa'á ndu'u,
dá k̄ián naá ndí'i va na sá'ano ve'e yó táto'on k̄i'o n̄i ndo'o na ñoo Sodoma x̄i'ín na ñoo Gomorra, ní kúu.

Kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo ná

³⁰¿Ndi kaa yo sa'á ña yó'o, viti? Kandaá ini yo ña ko ní nándukú na ko kúu na Israel ña kakuu na ñayuu ndaa noo Ndios, tído n̄i dankoo vii ñaá Ndios noo mí ná, ta n̄i kandoo vii ná noo ná sa'á ña n̄i kandeé ini ñaá ná. ³¹Tído na Israel n̄i ndukú ña kendaá na choon sa'ándá ley, dá

kandoo vii ná noo Ndios. Tído koo ná kándéé ta'on na. ³²Ta, ¿ndivá'a ni ndo'o na dión, ká'an ndó viti? Dión ni ndo'o na, dá chi koo ní nándukú ná ña kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña kándéé iní ñaá ná. Di'a ni ndukú ná kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Sa'á ñoo ni kachi'i sá'á ná ni kee yuu ni chindú'u Ndios. ³³Dá chi di'a kaá tuti ii Ndios:

Ko'in chindu'í iin yuu chí ñoo
Sion di'a,
dá ná kachi'i sá'á ñayuu koo xín
kandisa ñaá,
dá ná kuei na ñoo ña koon na
mií ná.

Tído ña kándisa yuu yó'o, ni iin
kuu ta'ón o káka'an noo ná
keean.

10 ¹Ñani mií, mií ña ndaa kuiti kóni nda'o yu'u xí'in ndino'o inii ña ná kasandaá na Israel káki na, ta ki'o dión xíkai noo Ndios sa'a ná. ²Chi xí'o ndaa kuendá ña ndí'i nda'o ini ña kee na ña kóni Ndios, tído koo ná'á ta'on na ndi kee na, dá nata'an ini Ndios, ³chi koo nákonni ña ña ni kee Ndios, dá dánkoo vii ná ñayuu noo mií ná. Di'a ndí'i nda'o ini ña Israel kandoo vii ná noo Ndios xí'in ndée mií ná. Ta sa'á ña kée na dión, sa'á ñoo koo xí'o na mií ná ña dánkoo vii ña Ndios. ⁴Dá chi mií Cristo kúu ña ni daxínkoo choon sa'ándá ley, dá kían kandoo vii ndidaá ñayuu kándisa Cristo noo Ndios.

⁵Dá chi di'a ni taa Moisés sa'á ñayuu ndúkú kandoo vii noo Ndios sa'a ley: “Ña kándéé kée ndi ndi'i kuii choon sa'ándá ley, ñoon kúu na ni'í ña kataki ña keean.” ⁶Tído

ká'an tuti ii Ndios ña kándoo vii yoo noo Ndios sa'á ña kándéé iní yoo ná, chi di'a kaáan: “Ná dá'a ni ka'an ndó ini ñoo ndo: ¿Ndá yoo ví kaa induú ki'in ña? (Tá kaá ndo dión, dá kían kénóo ndó Cristo, ña ni kii induú.) ⁷Ta ná dá'a ni ka'an ndó ini ñoo ndo: ¿Ndá yoo ví noo nda maá tixi ñó'o ki'in ña?” (Tá kaá ndo dión, dá kían koo nákonni ndo ña ni ñataki Cristo.) ⁸Dá chi di'a va kaá tuti ii Ndios sa'á ña yó'o: “Tein mií ndó xaan va ió to'on va'a, chi ini yú'u vá ndó, ta ini ñoo vá ndó nákaa to'on va'a yó'o.” Ta dána'a ndu to'on va'a yó'o noo ndo, dá kándéé ini ndo Jesús. ⁹Chi tá nákonni ndo xí'in yú'u ndo ña Jesús kúu sato'o noo ndidaá tá'an ña'a, ta kándisa ndó xí'in ndino'o ini ndo ña ni ñanataki ña Ndios, dá kían ni'í ndo ña káki ndó. ¹⁰Dá chi sa'á ña ndino'o ini ndo kándisa ndó Jesús, sa'á ñoo kándoo vii ndo noo Ndios. Ta sa'á ña nákonni ndo ná xí'in yú'u ndo, sa'á ñoo konni ndo káki ndó. ¹¹Ta di'a ká'an ta'ani tuti ii Ndios: “Ndi ndáa mií ña kándisa ñaá, ni iin kuu ta'ón o káka'an noo ná”, kaáan. ¹²Chi iin nóo kúu ndidaá ñayuu noo Ndios, á mií ná kúu ná ña Israel, o koo, chi iin tó'on mií vá Ndios kúu sato'o noo ndidaá yó. Ta va'a nda'o ini ña xí'in ña nákonni ñaá. ¹³Dá chi di'a kaá tuti ii Ndios: “Ta ndi ndáa mií ñayuu nákonni ña Ndios kúu sato'o ña, ñoon kúu ña ni'í ña káki na.”

¹⁴Ta, ¿ndi kee na nakoni ña sato'o yoo tá koo ña'a kándisa ñaá ná? Ta, ¿ndi koo kándisa ñaá ná tá koo ña'a kueídó'o na sa'a ná? Ta, ¿ndi koo kueídó'o na sa'a ná tá koo iin ña

dána'a noo ná? ¹⁵Ta, ¿ndi koo ko'on na dana'a na tá ko íin na tanda'á ñáá ko'on na? Chì di'a kaá tuti iì Ndios: “Ndiká'án ví sa'á na xionoo kásto'on sa'a ndi kee ñayuu koo va'a na xí'ín Ndios, chì xionoo na dana'a na to'on va'a.”

¹⁶Tído o duú ndidaá na Israel ni kandisa to'on va'a yó'o, dá chì di'a kaá Isaías: “Sato'o ndu, Ndios, ¿ndá yoo ví ni kandisa to'on ni daná'a ndu'u?” ¹⁷Miían xínñó'ó ñayuu kueídó'o na to'on va'a, dá kuu kandeé iní na Jesús, ta to'on va'a yó'o kían ká'an sa'a Jesús. ¹⁸Tído ndátó'ón yu'u ndo'ó: ¿Á ko ñá'a ta'on kueídó'o na Israel to'on va'a yó'o, ká'án ndo'ó? Koó, dá chì di'a kaá tuti iì Ndios:

Yó'o yó'o va ni kankuei na xionoo na dana'a na to'on va'a yó'o iin ní kúú ñayuu, nda noo xíká cháá ka ñayuu yó'o ni kasandaáan.

¹⁹Ta ndátó'ón ta'anii ndo'ó: ¿Á ká'án ndó ña ko ní kándaá ta'on ini na Israel ndi dándáki to'on va'a yó'o? Ka'i ndó ña ni taa Moisés sa'a ná:

Ko'on yu'u kí'oi ña koo kuión ini ndo sa'í xí'ín dao ka ñayuu, dá chì ndee yu'u na ñayuu miíi, ta ko'ín dákuído inii ndo'ó xí'ín ñayuu koó ñaxintóni.

²⁰Ta ni xí'o ndeé iní Isaías ni ka'an na di'a xí'ín na ñoo Israel:

Di'a kaá Ndios: Ni sonó vá yu'u ña kían ni naní'i ñáá dao ka ñayuu, va'ará ko nándukú ná yu'u, ta ni na'a yu'u miíi noó na ko ndátó'ón sa'í.

²¹Tído di'a ni kaa Ndios ká'an na sa'á na Israel: “Iin ní ndii yaká ni chineei ndá'í, dá chindeéi iin ñoo ko seídó'o noo ká'ín, iin ñoo káñó'ó noo ká'ín.”

Ni taó xoo Ndios iin tu'u na Israel, ta noon kúu na kándisa ñáa

11 ¹Sa'á ñoo ndátó'ón ta'anii ndo'ó: ¿Á ká'án ndó ña ni dankoo ndá'a vá Ndios na ñoo na, tá dáá? Koó, ko ta'ón dión kíán. Dá chì iin ta ñoo Israel ta'ani kúu yu'u, dá chì na ve'e Abraham ta'ani kúúí, ta nákaá ta'anii tein na ve'e Benjamín. ²Ta ko ní dankoo ndá'a ta'on Ndios na ñoo na, tá'an na ni kaxi na nda mí sa'a. ¿Á ko ndúsaá ta'on ini ndo ña ká'an tuti iì Ndios sa'a profeta Elías tá ni ka'an kuachi na sa'á na Israel noo Ndios? Chì di'a ni kaa na: ³“Sato'i, ni sa'ání ndí'i ra profeta ní, ta ni dakóon ra noo náa ní, ta ndadá iin tó'ón vá yu'u ni kandoo xoo mí ní. Ta viti ndí'i ini ra ña kían ka'ání ta'ani ra yu'u.”

⁴Ta, ¿á ndúsaá ini ndo ña ni kaa Ndios xí'ín Elías? Chì di'a ni kaa na: “O sa nákani inon, dá chì sa ni kaxi xoo va yu'u usa mil ta Israel, tá'an ra ni iin kuu ko ní nákuíta xití noo yoko Baal”, kaáan. ⁵Ta dión ta'ani kíán tiempo viti, dá chì ni taó xoo ta'ani Ndios iin tu'u na Israel, chì ni kaxi ñáá ná, ta iin ña maní kíán ña ni kee na dión. ⁶Sa'á ñoo, tá kíán sa'á ña maní ni kee Ndios, dá kíán ko kíán sa'á ña ni kee ñayuu ñoo ña va'a. Dá chì tá ní kaxi ñáá ná sa'á ña ni kee na ña va'a, dá kíán ko kúu kaan iin ña maní.

⁷Sa'á ñoo, ¿ndi kaa yo sa'á ña yó'o viti? Miían ndaa sa nándukú na

Israel ña nata'an ini Ndios koni ñaá ná, tído kọ ní kándeé ta'on na. Sava'a na ñi taó xóo mií Ndios, noón kúú na ñi ñi'án. Tído dao ka noón kúú na ñi ndukáxí nío. ⁸Dá chí di'a kaá tuti ií Ndios: “Ñi xí'o Ndios iin ñaxintóni xixi noo ná, ta ñi xí'o na nduchí nóó kọ túu noo ná, ta ñi xí'o na do'o kọ táí noo ná. Ta kị'o dión kíán nda tiempo viti.” ⁹Ta di'a ta'ani ñi kaa David:

Ta víko ná'ano kée na ná nduuan iin deí xí'ín iin ñono noo ná, dá kachi'i sá'á ná, ta kuei na nooán, dá ná ndo'o cháá ka nío ná.

¹⁰Ta ná kukuaá noo ná, dá o koní ka na, ta ná kutódo sata ná kee ndidaá kuachi ndído na.

Ta dión ná kandoo na iin íchi, kaáan.

Ko'on Ndios dákaiki na ñayuu kọ kúú na Israel

¹¹Ta ndátó'ón ta'anii ndo'ó: ¿Á ká'án ndó ña sa'á ña ñi kachi'i sá'á na Israel, sa'á ñoó ñi kuei chíchí ná? Kọó, kọ tǎ'ón dión kíán. Dá chí sa'á ña ñi kee na kuachi ñoó, sa'á ñoó ñi sonó Ndios noo na kọ kúú na Israel ña káki na, dá ná kekuión ini na Israel sa'a ná. ¹²Ta sa'á ña ñi kee na Israel ñoó kuachi, sa'á ñoó ñi kee Ndios iin ña maní ká'ano xí'ín na kọ kúú na Israel. Ta sa'á ña ñi tuú na Israel noo Ndios, sa'á ñoó ñi keva'a cháá ka na kọ kúú na Israel. Ta kúú ndato ka ví ko'on Ndios kee na xí'á tá ná kasandaá kuu ndu'u na Israel tixi ndá'a Ndios.

¹³Ta viti kónií ka'in xí'ín ndo'ó, na kọ kúú na Israel. Yu'u kúú iin

apóstol, na ñi tanda'á Ndios né'e to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, ta ndí'i nda'o inií dáxinkoo va'i choon yó'o, ¹⁴dá chí kónií ña ná kukuión ini na ñooj sa'á ña maní ñi kee Ndios xí'ín ndó, dá ná koni dao na káki na. ¹⁵Dá chí sa'á ña ñi dankoo xoo Ndios na Israel, sa'á ñoó ñi ñi'í dao ka ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña kandeí va'a na xí'ín ná. Tído, ¿ndi koo tá ná nandió koo Ndios naki'in tá'an va'a na xí'ín na ñoo Israel? Kakian tátó'on kị'o ñi nataki na tein na ñi xí'i.

¹⁶Tá ña ñi kúú tá'yí yúsa ñi taó ná mií noo dokọ ná noo Ndios, dá kíán ña ñi ta'ani kúú cháá ka yúsa ñi kandoo ñoó. Chí tá ñi yo'o iin yító, dá kíán nda ndá'a ra ñi. ¹⁷Chí kíán tátó'on ñi sa'anda Ndios dao ndá'a yító, ta ndo'ó, va'ará kúú ndó tátó'on nda'á yító olivo yukú, tído ñi chirndaa Ndios ndo'ó yika iin yító olivo va'a noo ñi ta'anda ñoó. Ta yo'o mií rá xító ndo'ó, ta ndato takí ndo kéean. ¹⁸Ta ná dá'a ni ka'an táyíí ndó noo ndá'a yító, ña ñi sa'anda Ndios ñoó. Kaño'o ini ndo ña kọ xító ta'on ndó yo'o yító ñoó. Di'a yo'o yító ñoó vá xító ndo'ó.

¹⁹Ndá ndi kuu kaa ndo ña ñi sa'anda na ndá'a yító ñoó, dá ná chirndaa na mií ndó. ²⁰Ndaa va ñi sa'anda ñaá Ndios, chí kọ ní kándisa ta'on na Jesús. Ta ndo'ó, sa'á ña kándéé iní ndo Jesús, sa'á ñoó tándaa ndo ndika yító ñoó viti. Tído ná dá'a ni kuryíí ndó. Va'a cháá ka kua'án ndo yu'ú ndo Ndios. ²¹Dá chí tá kọ ní xí'o ká'ano ini Ndios sa'a mií mií ndá'a yító ñoó, dá kíán ni ndo'ó o kí'o ká'ano ini na sa'a.

²²Kana'á ndó ña va'a nda'o ini

Ndios, tído ka'í nda'o dándó'o na nío nā saá ini. Sa'á ñoó nī dándó'o na nío nā Israel, nā kō ní xín kandísa, ta nī keva'a na xí'ín ndó sa'á ñā kándísa ndó Jesús. Tído tá ná dánkoo ndó ñā kandísa ndó nā, dá kían ko'on nā ka'anda nā ndo'ó táto'on nī kee na xí'ín míí míí nda'á yíto ñoó. ²³Tído tá ná dánkoo nā Israel ñā saá ini nā, ta ná kandísa ndaā nā Jesús, dá kían ko'on Ndios nachirndaa tuku ñāá ná noó nī sarndaa nā, dá chī ió choon noo ndá'a ná ñā kee na dión. ²⁴Dá chī nī sa'anda Ndios ndo'ó noo ndá'a yíto olivo yukú, ta nī chīndaa nā ndo'ó ndika yíto olivo ndáka na, va'ará iin ñā kuáchī nda'o kíán. Sa'á ñoó, zá kō ná'á ta'on ndó ñā vaá óon va ko'on tuku na nachindaa nā míí míí ndá'a yíto ñoó noó nī sarndaaan?

Kóni Ndios ñā nandió kuéi nā Israel noo míí ná

²⁵Ta viti kóni yu'u ñā kana'á ndo'ó, ñani, sa'á iin ñā'a ná'á iin tó'on dinī Ndios, dá kían ná dá'a ni kuryíí ndó. Nī sonó Ndios ñā kían nī kusaá ini kua'á nda'o nā Israel nda ná kasandaá ndu'u ndi'i nā kō kúú nā Israel, nā nī chīkaā ini míí Ndios kākī. ²⁶Nda daá ví, dá ko'on nā dákaki ndi'i na nā Israel. Dá chī kī'o di'a kaá tuti ij Ndios:

Nda yúku Sion kii nā dákaki ñāá, ta taó xóo na nā ve'e Jacob noo ndidaá ñā kini kée na.

²⁷Chī dión ko'ín kandooi keei xí'ín ná tá ná dándooi kuachi nā.

²⁸Xiní u'u nā Israel to'on va'a sa'a Jesús, ta sa'á ñā kée na dión, sa'á ñoó nī keva'a míí ndó. Tído sa'á ñā

nī kaxi ñāá míí Ndios nda míí sa'a, sa'á ñoó kú'u ió ini nā sa'a ná, dá chī kī'o dión nī kandoo na xí'ín nā sa'ano ñoo ndu. ²⁹Chī nī kaxi Ndios nā Israel, ta nī kemáni ñāá ná, ta ni iin kuu ta'ón o nándikó iní nā.

³⁰Tído ndo'ó, nā kō kúú nā Israel, nī sa kuu ndó nā koó do'o tá sata. Tído viti nī ni'í ndo ñā kú'u ini Ndios sa'a ndo sa'á ñā nī kusaá ini nā Israel. ³¹Ta dión ta'ani ndó'o nā Israel viti. Chī viti kúú ná nā kusaá ini, ta ndo'ó kúú nā nī ni'í ñā kú'u ini Ndios sa'a ndo. Tído iin kuu ko'on ta'ani Ndios ku'u ini nā sa'á nā Israel. ³²Nī sonó Ndios ñā kían nī kusaá ini ndidaá ñayuu, dá kuu ku'u ini nā sa'a ná.

³³jNandeé ká vian ndichí Ndios! jTa ñaxintóni ná, kō ta'ón noo kásá'án, ta ni noo ndí'an! Kō iin ta'on kándéé kana'á ñā nī chīkaā ini nā kee na, ta o kúú ta'on kandaā ini yo táto'on kī'o kée na. ³⁴Chī, ¿ndá yoo kandeé kana'á ndí kían nákani ini sato'o yo Ndios? Ta, ¿ndá yoo katí'a ka'an ni'ini noo ná? ³⁵Ta, ¿ndá yoo nī kee ñā manī xí'ín Ndios, dá ná ndi'i ini nā nandió né'e na ñā manī yó'o? Kō iin ta'on. ³⁶Dá chī ndidaá tá'an va ñā'a vei noo míí Ndios, ta takían kée míí ná, ta míí ná kómí choon sa'a ndidaá ñā'a. Sa'á ñoó ná natiin míí ná ñāñó'ó ndidaá tá'an kuu. Dión ná koo.

Kī'o di'a kánian kee nā kándísa Jesús

12 ¹Sa'á ñoó, ñani míí, sa'á ñā kú'u ini Ndios sa'a yo, sa'á ñoó seí nda'áví noo ndo ñā naki'o ndó míí ndó noo Ndios, ta ná kakian ñā dokō ndo míí ndó noo ná, ta dión kee ndó nani takí ndo, ta ná

koo vii ndo, ta ná ndukú ndó ña nata'an ini Ndios koni na ndo'ó, chi k'i'o dión kánian kee ndó kandaño'o ndó na. ²Ná dá'a ka ni koo ini ndo kee ndó tá kée na kúú kuendá ñayuu yó'o. Di'a konó ndó ña ná ndesaá Ndios ñaxintóni ndo, dá kuu kandaá ini ndo ndí kían kóni na kee ndó, dá kasandaá ndo kana'á ndó ndí kían va'a noo ná, ta ndí kían náta'an ini na xiní na, ta ndí kían kúú ña ndaa noo mií ná.

³Ta sa'á ña ni kemáni Ndios yu'u xí'in choon kómíí, sa'á ñoó xíkai noo iin rá iin ndó ña ná dá'a ni nakoni téí ndo mií ndó. Va'a kaan chikí'ó va'a ndó ña kée ndó. Ta chikí'ó va'a ndó mií ndó táto'on k'i'o káa tandeé iní ni x'i'o Ndios noo iin rá iin ndó. ⁴Dá chi ndó'o yó táto'on k'i'o ndó'o yikí koño yo, kuá'á nda'o tá'í kían, ta sa'á diin diin va choon kée iin iian. ⁵Ta dión ndó'o yó. Kua'a vá kúú yó, tído iin tó'ón vá ni nduu yó sa'á ña kúú yó kuendá Cristo Jesús. Chi ni naki'in tá'an iin rá iin yó, dá ni nduu yó iin tó'ón xí'in dao ka yo. ⁶Sa'á ñoó diin diin va choon ni natiin yó noo Ndios, dá kat'i'a yó kechóon yó noo ná, ta vei ña noo ña maní xí'o na noo yo. Sa'á ñoó tá ni natiin ndó choon ña kían kasto'on ndó xí'in dao ka ñayuu to'on ni x'i'o Ndios noo ndo, dá kee ndóan táto'on k'i'o kándéé iní ndo mií ná. ⁷Ta tá ni natiin ndó noo Ndios ña kat'i'a ndó koni kuáchí ndó noo dao ka na, dá kían koni kuáchí ndísá'ano ndó, o tá ni natiin ndó ña kat'i'a ndó dána'a ndo, dá kían dána'a va'a ndó. ⁸Tá ni natiin ndó ña kat'i'a ndó ka'an ni'ini ndó noo ñayuu, dá kían ka'an ni'ini ndó noo

ná, o tá ni natiin ndó ña kat'i'a ndó kemáni ndo na kúnda'í, dá kían ndino'o ini ndo kemáni ndo ná, o tá ni natiin ndó ña kat'i'a ndó kandita ndó noo, dá kían cho'on va'a ini ndo, o tá ni natiin ndó ña kat'i'a ndó chindeé ndó dao ka na, dá kían chindeé ndó na xí'an kádii iní ndo.

⁹Ta koo ini ndo ku'u ndisa ini ndo sa'a dao ka ndo. Kaño'ó ndó ndidaá ña kini, ta ndiko ndo ña va'a.

¹⁰Ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo. Ta táto'on k'i'o ndó'o ndó xí'in na ve'e mií ndó, k'i'o dión kando'o ndó xí'in dao ka na. Ta koo ini ndo koo ñañó'ó ndó noo iin rá iin ndó.

¹¹Cho'on ini ndo kechóon ndó, ta o sa'á kákuu ndó na dusa. Ndino'o ini ndo koni kuáchí ndó noo na kúú sato'o yo. ¹²Kadii ini ndo sa'á tandeé iní xí'o Ndios noo ndo, ta ndeé va'a cháá koo ini ndo tein tándó'ó, ta o sa'á kóo ini ndo katuu ndó ña ká'an ndo xí'in Ndios. ¹³Ta chindeé ndó dao ka na kúú ñayuu Ndios xí'in ña xínño'ó ná, ta koo ini ndo natiin va'a ndó na tá kosaa na ve'e ndó.

¹⁴Ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'á na kéndava'a xí'in ndó, kaka ndo ña maní sa'a ná, ta o sa'á dátaí chi'an ndó na. ¹⁵Ta kadii iní ndo xí'in na kádii iní, ta kuaki ndó xí'in na sáki. ¹⁶Ta iin ná kakuu ndó xí'in dao ka ndo. Ta o sa'á kúryí ndó, di'a naki'in tá'an ndó xí'in na kúnda'í kandeí ndó. O sa'á kéndichí téí ndo mií ndó xí'in noo ká'an ndo. ¹⁷Tá ni kee na ña kini xí'in ndó, o sa'á nándió kuéi ndó kee ndó ña kini xí'in ná. Di'a ndi'i ini ndo kee ndó ña va'a noo ndidaá ñayuu. ¹⁸Noo mií ndó ká'an ña ndi'i ini ndo ndukú ndó ña

kandei va'a ndó xí'ín iin rá iin ñayuu. ¹⁹Ō sa kóo ini ndo naki'in ya'i mií ndó sa'á ña kini kée ñayuu xí'ín ndó, na maní mií. Di'a kua'án ndo kandati ndó Ndios, dá chī di'a kaá tuti ií mií ná: “Noo yú'u nī ya'a na, ta mií vá yu'u kúú na ndaka kuendá noo ná, kaá sato'o yo Ndios.” ²⁰Sa'á ñoó, tá kuíko na xini u'u ñaá, kī'o ndó ña'a ná kasá'an na. Tá íchī ini na, kī'o ndó takuúí ná ko'o na, dá chī tá kée ndó dión, dá kían keeá kuendá tát'on ño'ó tikeí nī chīkodó ndo dinī ná xini na. ²¹Ta o sa kónó ndó noo ña kini ña kandeéán dákuéi ñaá ndo'ó, di'a chituu ndó ña kini xí'ín ña va'a.

13 ¹Koo ini ndidaá ní ndó kueídó'o ndó ta né'e choon, dá chī ko ndéi ta'on ta né'e choon xí'ín ña kóni mií rá, ndéi ra chī kī'o dión nī saki ini mií Ndios. Ta viti ndéi ra chī mií Ndios nī chīkaa ini ña kandei ra. ²Sa'á ñoó, ndidaá na ko kóni kueídó'o ta né'e choon, xío kao na ña sakí mií Ndios, chī mií ná nī chīkata ra. Ta na kée dión kúú na ndo'o nío sa'á kuachi kée ná. ³Dá chī ko ndéi ta'on ta né'e choon dáyu'ú ra na kée ña va'a. Di'a ndéi ra dáyu'ú ra na kée ña kini. Tá ko kóni ndo kayu'ú ndo ta né'e choon, dá kían kee ndó ña va'a, dá ná ka'an va'a ra sa'a ndo. ⁴Dá chī kómí rá choon noo Ndios, dá kían kandei va'a ndó. Tído tá kée ndó ña kini, kánian yu'ú ndo, dá chī ko né'e oon ta'on ra espada. Ta kómí rá choon noo Ndios ña kían dándó'o ra nío ndidaá na kée ña kini. ⁵Sa'á ñoó kánian kueídó'o ndó ra, ta o duú sa'va'a sa'á ña kómí rá choon dándó'o ra nío yo. Di'a ná kueídó'o

ndó ra sa'á ña kóni ndo kakomí ndó iin ñaxintóni vii. ⁶Sa'á ñoó chiya'i ndó sa'a ño'ó ndo noo rá, chī kómí rá choon noo Ndios, ta sa'va'a choon yó'o kuití vá ndéi ra. ⁷Ta chiya'i ndó noo iin rá iin ra kánian chiya'i ndó, ta kíán noo ta né'e choon, o kíán noo ra kí'ín ya'i sa'a ño'ó. Ta kī'o ndó ñaño'ó noo na kánian natiin ñaño'ó, ta nakoni ndo na kánian nakoni ndo.

⁸Ni lú'u o sa kátai ndo noo ni iin ñayuu, sa'va'a ña katai ndo noo ná ná kakuu ña ku'u ini ndo sa'a ná. Dá chī tá kú'u ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó, dá kían kéndisa ndó choon sa'ándá ley Moisés. ⁹Dá chī di'a kaá ley: “Ō sa kée ndó kuachi xí'ín na ko kúú ñadi'í ndo o yí ndo, o sa ka'ání ndo ndij, o sa kí'ín ku'íná ndó, o sa káva'a ndó ña to'ón sa'a dao ka na, o sa kátóo ndo kakomí ndó ña'a ió noo dao ka ñayuu.” Ta choon yó'o xí'ín dao ka choon sa'ándá ley, iin nóo kúú ván xí'ín ña kú'u ini yo sa'á ñayuu xí'ín yó tát'on kī'o ndó'o yó xí'ín mií yó. ¹⁰Dá chī tá ná ku'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yó, dá kían ni iin kuu ta'ón o kéndava'a yó xí'ín ná. Sa'á ñoó tá ná ku'u ini yo sa'a ná, dá kían kéndisa yó choon sa'ándá ley. ¹¹Dión koo ini ndo, dá chī sa kua'an ndi'i va tiempo. Sa nī kasandaá va hora ndoto ndó, ná dá'a ka ni kudí ndo, dá chī sa kuyati cháá ka kuu nandió ko na dáka'ki ñaá o duú tá mií nī kasá'á yó kándisa yó na. ¹²Sa ndikí vá kíán viti, sa kua'an tuu noo vá. Ná dánkoo yó ndidaá ña kini kée na xionoo noo iin naá. Ta ná tiin yó to'on ndato Ndios, dá kandeé yó naá yo xí'ín ña kini. ¹³Ná kee yó

táto'on kée nà ió ndúsá'ano ini, tá'an nà xíonoo noo túu. Ná dá'a ni kee yó víko xíxi kua'an, ná dá'a ni kakuu yó nà xí'i, ná dá'a ni kudí yo xí'ín ñayuu yó'o, ñayuu káa, ná dá'a ni kee yó kuachi ka'an noo xí'ín ñíi yo, ná dá'a ni ndukú yó tandó'ó xí'ín dao kà nà, ta ná dá'a ni koo u'u ini yo. ¹⁴Di'a Jesucristo, nà kúu sato'o yo, ná kakuu táto'on iin dá'on kandixi ndó, ta o sà kí'o ndó míí ndó ñà kían kee ndó ñà kóni ñíi ndo.

Ká'an Pablo sa'á nà kómani kua'ano xí'ín to'on Ndios

14 ¹Natiin va'a ndó ñani yo, nà kómani kua'ano xí'ín ñà ndaa kándísa yó, ta o sà chídáó tá'an ndó xí'ín ná. ²Chí ndéi dao ñani yo, nà ná'a ñà kuu keí ná ndi ndáa míí ñà'a. Tído ndéi ta'ani dao kà ñani yo, nà kò kátóni va'a ini, sava'a ñà'a kuíi va séi nà. ³Ta ndo'ó, nà kò nákani kuáchi ini keí ndi ndáa míí ñà'a, o sà kénóo ndó nà kò séi ñà. Ta ndo'ó, nà kò séi ndi ndáa míí ñà'a, ná dá'a ni dána'a ndá'a ndo nà séi ñà, dá chí sà ñi natiin va'a ñaa Ndios. ⁴Ta, ¿ndá yoo kúu ndó, ká'án ndó? ¿Ndiva'a chindaá noo ndo kényiko ndo sa'a nà kò ñó'o tíxi ndá'a ndo? Chí míí Ndios, nà kúu sato'o ñani ndo, noón kúu nà kényiko sa'a ná, á iin ndaa nà o ñi kankao na noo kuachi. Tído o kankao ta'on na, dá chí sato'o yo Ndios, ká'ano nda'o choon né'e na, ta kuu chindeé ñaa ná kuiin ndaa nà.

⁵Ió dao ñani yo kéká'ano ií vá ná dao kuu, ta ió dao kà ñani yo kò kéká'ano kà nà ni iin tó'on kuu.

Sa'á ñoó iin rá iin míí vá ndó kánian nakani va'a ini sa'á ndí kían kee ndó sa'a ñà yó'o. ⁶Dá chí ió dao ñani yo kéká'ano na dao kuu, ta dión kée na dá chí ndúkú ná kí'o na ñañó'ó noo Ndios. Ta dao kà ñani yo kò kéká'ano kà nà ni iin tó'on kuu, chí kí'o dión kándaá ini nà, ta xí'o ta'ani na ñañó'ó noo Ndios. Ta dión ni ndó'o ñani yo, nà séi ndi ndáa míí ñà'a, náki'o na ñañó'ó noo Ndios, dá chí náki'o na ndivé'e noo ná sa'a ndidaá ñà séi nà. Ta dión ta'ani ñayuu kò séi ndi ndáa míí ñà'a, ndúkú ná náki'o na ñañó'ó noo Ndios sa'á ñà kò séi nà ndi ndáa míí ñà'a, ta náki'o ta'ani na ndivé'e noo Ndios sa'á ñà kúu séi nà. ⁷Chí kò ndéi míí ta'on yó xí'an dión oon ni, ta ni kò xí'i yo xí'an dión oon ni. ⁸Dá chí tá takí yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios ndéi yó. Ta tá ñi xí'i yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios vá ñi xí'i yo. Sa'á ñoó, tá takí yo o ñi xí'i yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios vá ñó'o yó. ⁹Ñi xí'i Cristo, ta ñi nataki nà, dión, dá ñi xinkoo na kakuu na sato'o noo nà ñi xí'i xí'ín noo nà ndéi takí.

¹⁰Tído ndo'ó, ¿ndiva'a dána'a ndá'a ndo ñani ndo? Ta, ¿ndiva'a kénóo ndó ñani ndo? Chí ndidaá vá yó nakuíta noo Cristo kényiko sa'a yo. ¹¹Dá chí di'a kaá tuti ií Ndios:

Sa'á ñà takí yu'u, kaá sato'o yo Ndios,
sa'á ñoó ká'in xí'ín ndó ñà mífan nata'anoo ndidaá kúu kondoo ñayuu noo yú'u,
ta ndidaá kúu yú'u nakoni ñà yu'u kúu Ndios.

12Sa'á ñoó kándaá inio ña iin rá iin vá yó nakuíta naki'o yó kuendá noo Ndios.

Ná o kée yó ni iin ña'a, ña kían kedaá xí'ín ñani yo, dá kuei na noo kuachi

13Sa'á ñoó ná dá'a ni dána'a ndá'a tá'an yó. Di'a koo ini ndo ná dá'a ni kakuu ndó táto'on iin yuu noo kachi'i sá'á ñani ndo, dá ya'a na kee na kuachi. 14Ná'á yu'u, ta kándéé ká'ano ini sato'o yo Jesús ña ni iin tó'on ña'a seí yo ko kúu ña'a yakó noo Ndios. Tído tá ká'an dao ka ñani yo ña kían ña'a yakó noo Ndios, dá kían ñaá vá kían noo míí ná. 15Ta tá ña seí ndo kedaá xí'ín ñani ndo, dá nakani kuáchì ini na, dá kían ko kú'u ta'on ini ndo sa'a ná. Kana'á ndó ña ni xí'í Cristo sa'a ñani ndo, sa'á ñoó ná dá'a ni dátuu ndó na xí'ín ña seí ndo. 16O sa kí'o ndó míí ndó ña ka'an ndava'a na sa'á ña kée ndó, va'ará ná'á míí ndó ña kían ña va'a. 17Dá chì yóó, na ñó'o tixi ndá'a Ndios, ko káni kaan ndi'i ini yo sa'á ña seí yo ni sa'á ña ko'o yó. Ña kánian ndi'i cháá ka ini yo sa'a kían ña ná koo ini yo kee yo ña ndaa, ta ná kandeí va'a yó xí'ín dao ka ñani yo, ta ná kandeí dii ini yo, chì ndidaá ña yó'o vei noo Espíritu ií Ndios. 18Ta na xínkuáchì noo Jesús kúu na kée ndidaá ña yó'o, ta náta'an ini Ndios sa'á ña kée na, ta ká'an va'a dao ka ñayuu sa'a ná.

19Sa'á ñoó ná ndukú yó ndi keeá kandeí va'a yó xí'ín dao ka ñayuu, ta ná ndukú yó ndi keeá dákuá'ano tá'an yó íchì Ndios. 20Ta ná dá'a ni danaá ndo ña ni kee Ndios xí'ín ña'a

seí ndo. Ndidaá tá'an va ña'a seí yo kúu ña vii. Tído ko vá'a ta'on kían noo Ndios tá ná ki'o yó ña kankao ñani yo noo kuachi sa'á ña seí yo. 21Iin ña va'a cháá ka kían tá ná o keí yo koño, ta ná o kó'o yó vino, ta ná o kée yó dao ka ña'a, ña kían kedaá xí'ín ñani yo, dá kuei na noo kuachi, o ña'a kedaá xí'ín ná nakani kuáchì ini na, o ña'a kedaá xí'ín ná ndiko na noo ña'a Ndios. 22¿Á kándísa ndó ña kuu keí ndo ndidaá ña yó'o? Va'a va, tído míí ndó xí'ín Ndios ná kana'á. Ndiká'an ví na ko nákanì kuáchì ini noo ña kée na. 23Chì ndi ndaa míí ñayuu nákanì kuáchì ini keí ná iin ña'a, ta seí ií vá naan, noón kúu na táí kuachi noo Ndios, dá chì kándísa na ña ko kánian kee na dión. Dá chì tá ná kandísa yó ña kían iin ña ko vá'a, ta ni kee yóan, dá kían ni ya'a yó ni kee yó kuachi noo Ndios.

15 1Sa'á ñoó, yóó, na ndíta toon xí'ín to'on Ndios, kánian ki'o ndeé ini yo sa'a ñani yo, na kómanì kua'ano xí'ín to'on Ndios. Ná dá'a ni kee yó sa'a míí, ná kee cháá ka yo sa'a ñani yo. 2Ta ná koo ini iin rá iin yó ndukú yó ña nata'an ini ñani yo, ta ná ndukú yó ña keva'a na, dión, dá koni na kua'ano cháá ka na xí'ín to'on Ndios. 3Chì ni Cristo ko ní ndúkú ná ña kían kee na sa'a míí ná. Di'a ni kee na táto'on ki'o ká'an tuti ií Ndios: “Míí to'on kini ni ka'an na sa'a míí ní, ñoó kían ni ñakuído yu'u.” 4Ta ndidaá to'on ni taa na noo tuti ií Ndios tá sata, ñoó kían dána'an noo yo nda viti, dá ná katí'a yó kandati kueé yo, ta ná koo ndeé ini yo kee to'on ñoó, dá koni

yō natiin yó tãndeé iní noo Ndios.
5Ta mií Ndios kúú nã xí'o ñã
 kandati kueé yō, ta xí'o na tãndeé
 iní noo yō, noón kúú nã kị'o ñã
 kandeí ñóchí ndó xí'ín iin rá iin ndó
 táto'on kị'o kóni mií Cristo Jesús.
6Díón, dá iin ná kakuu ndó
 keká'ano ndó Ndios, nã kúú tatá
 sato'o yō Jesucristo.

**Miíãn dána'a yō to'on Jesús noo
 ndidaá nã kō kúú nã Israel**

7Sa'á ñoó koo ini ndo natiin va'a
 ndó iin rá iin ndó táto'on kị'o nị
 ñatiin va'a Cristo mií yó, dá ná
 natiin Ndios ñãñó'ó. **8**Ta ká'ín xí'ín
 ndó ñã nị kii Cristo nị xinkuáchí
 di'a na noó nã ñoo Israel, dá na'a na
 ñã iin nã ndaã kúú Ndios, dá
 dáxinkoo na ñã nị kaa Ndios kee na
 xí'ín nã sá'ano Israel nị sã ndei sã
 na'á. **9**Ta nị kii ta'ani Cristo, dá ná
 keká'ano nã kō kúú nã Israel Ndios
 sa'á ñã kú'u ini nã sa'a ná. Dá chị
 di'a kaá tuti iị Ndios:

Ta viti kō'in kị'oi ñãñó'ó noo
 mií ní tein nã kō kúú nã
 Israel,

ta kata yu'u yaa keká'anoi kuu
 mií ní.

10Ta kaá ta'ani tuti iị Ndios di'a:
 Kadii dáó ini ndo'ó, nã kō kúú
 nã Israel, xí'ín nã Israel, nã
 kúú nã ñoo Ndios.

11Ta kaá ta'ani tuti iị Ndios di'a:
 Ta ndo'ó, nã kō kúú nã Israel,
 keká'ano ndó Ndios, nã kúú
 sato'o yō,
 ta ndidaá ñoo ná chindaya'i ñãá
 ná.

12Ta kaá ta'ani profeta Isaiás:
 Tein nã ve'e tãa naní Isái kana
 iin tãa,

ta kasandaá nã dándáki na nã kō
 kúú nã Israel,
 ta noón kúú nã kị'o tãndeé iní
 noo ná.

13Ta mií Ndios, nã xí'o tãndeé iní
 noo yō, ná dákútí ná nño ndo xí'ín
 ñã kádii ini ndo, ta ná kị'o na ñã
 koo va'a ini ndo sa'á ñã kándéé iní
 ndo ná, dá ná nakutí iin rá iin ndó
 xí'ín tãndeé iní kee Espiritu iị.

14Ta ná'á vá yu'u ñã va'a nda'o ini
 ndo'ó, ñani mií, ta nị chítí ndó xí'ín
 ñãxintóni kée Ndios, sa'á ñoó tị'a
 ndó ka'an ni'ini noo sátá'an ndó.

15Tído noo tuti yó'o nị xị'o ndeé inii
 nị ka'ín xí'ín ndó, dá dándusaa inii
 ndo'ó sa'a dao ka ñã'a, ta díón nị
 keei, chị mií Ndios nị kemáni yu'u
 xí'ín choon yó'o, **16**dá kechóoin noo
 Jesucristo tein nã kō kúú nã Israel,
 dá dána'i to'on va'a sa'a Jesús noo
 ná, dá kakuu na iin ñã va'a dokoí
 noo Ndios, dá chị Espiritu iị Ndios
 kúú nã ndúvii ñãá. **17**Ta sa'á Cristo
 Jesús náta'an inii sa'a choon kéei
 noo Ndios. **18**Chị ká'ín sa'va'a sa'á
 ñã nị kee Cristo xí'ín ndá'í tein nã
 kō kúú nã Israel, chị seídó'o na
 Ndios nị kee ñã dána'i, xí'ín ñã kéei.

19Chị nị keei ñã ná'ano xí'ín ñã
 ndato xí'ín ndéé Espiritu iị Ndios.
 Sa'á ñoó nda ñoo Jerusalén, ta nda
 iin ní kuendá Ilríco di'a nị
 ñaka'ani to'on va'a sa'a Cristo Jesús
 nị keei. **20**Ta daá ndí'i va inii dána'i
 to'on va'a sa'a Cristo Jesús noó nã
 kō ñá'a kuií kueídó'o ñãá, dá ná o
 náki'in ñe'i choon nị kee dao ka nã
 dána'a. **21**Dá chị ndí'i inii keei
 táto'on ká'an tuti iị Ndios:

Tá'an ñayuu kō ñá'a kuií ni'i
 tó'on sa'a Ndios, noón kúú nã
 katóni ini,

ta ñayuu ko ñá'a kuí kueíd'ó
sa'a ná, kandaḡ ini ná.

Chíkaḡ ini Pablo ko'on na ñoo Roma

22Sá'á ñoo ko ní kúu saḡi noo ndéi ndó, va'ará kuá'á nda'o ta'ándá ni ka'ín saḡi kooi xí'ín ndó. **23**Tído viti sa ni ñata'an va yu'u iin ní kuendá noo nákaḡi yó'o ni daná'í. Ta sa kua'a vá kuia nákani ini saḡi noo ndéi ndó. **24**Sá'á ñoo tá ná ko'ín España, dá chika'andai noo ndéi ndó koo tooi xí'ín ndó. Ta kandatii ña chindeé ndó yu'u noo ko'ín tá ni ndi'i ni sa io dii tooi xí'ín ndó. **25**Tído viti kían ko'ín ñoo Jerusalén, dá kemáni yu'u na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo, **26**dá chi na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Macedonia xí'ín na ndéi Acaya ni ñata'an ini na ni ketúti ná cháá di'ón kemáni ná na kúnda'í ñó'o tein na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Jerusalén. **27**Ta ni ñata'an ini na kee na dión, dá chi tái na noo na Israel, chi ni ni'í ná ña maní noo Ndios sa'á na Israel. Sá'á ñoo kánian chindeé ña ná xí'ín ña va'a ió noo ná. **28**Tá ni ndi'i ni keyíkoj choon yó'o ni sa'ín ni ne'i di'ón ñoo noo ná, dá chika'andai noo ndéi ndó xaḡ noo ya'i ko'ín España. **29**Ta kátóni ini ña tá ná saḡi noo ndéi ndó xaḡ, kuá'á nda'o ña va'a kee Cristo xí'ín yó sa'á ña kándisa yó to'on va'a sa'a ná.

30Tído xíkaj ña maní noo ndo, ñani, ña sa'á ña kándisa yó Jesucristo, na kúu sato'o yo, xí'ín sa'á ña kú'u sátá'an ini yo sa'a yo kée Espíritu ij Ndios, ña chindeé ndó yu'u kaka ndo ña maní noo Ndios sa'í, **31**dá ná chindeé ná yu'u noo taa ko xí'ín kándisa to'on va'a

Jesús ndéi chí kuendá Judea. Ta kaka ta'ani ndó noo ná ña ná natiin va'a na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén di'ón ko'ín dánkooi noo ná. **32**Dá kían ná saḡi xí'an kádii ini noo ndéi ndó tá dión kóni mií Ndios, dá ná nani'í ndée yu'u xí'ín ndó. **33**Ná koo Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, xí'ín iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

Ká'an Pablo ndisá'an xí'ín ñayuu né'e tá'an va'a xí'ín ná

16 ¹Natiin va'a ndó ki'o yó Febe, chi kosaḡ na noo ndéi ndó. Mií ná kúu na xínkuáchí noo na kúu kuendá Jesús ndéi chí ñoo Cencrea. **2**Ta kónii ña kían natiin va'a ndó na, chi kúu ná kuendá sato'o yo Jesús, chi ki'o dión kánian kee yó sa'á ña kúu yó ñayuu Ndios. Ta chindeé ndó na xí'ín ndidaá ña'a xínñó'ó ná, chi chindeé ná dao ka na kúu kuendá Jesús, ta chindeé ta'ani na yu'u.

3Ta ka'an ndo ndisá'an xí'ín Priscila, xí'ín Aquila, na kéchóon dáó xí'ín yu'u noo Cristo Jesús. **4**Ta ni xi'o na mií ná ña kuu na sa'a yú'u, dá kakii. Ta o duú iin tó'ón yu'u ní náki'o ndivé'e noo ná, dión ta'ani na kúu kuendá Jesús, na ko kúu na Israel, náki'o ta'ani na ndivé'e noo ná. **5**Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'an xí'ín na kúu kuendá Jesús ndítúti ve'e na.

Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'an xí'ín ñani maní Epeneto, na mií noo ni kándisa to'on Jesús chí kuendá Acaya di'a.

6Ta ka'an ndo ndisá'an xí'ín ki'o yó María. Na yó'o kúu na ndí'i nda'o ini xínkuáchí noo Ndios tein mií ndó xaḡ.

7Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Andrónico xí'ín ñani yo Junias, tá'an ra kúú tá'an yu'u, ta ndi nduú ra ni sa ño'o xí'ín ve'e ka sa'á to'on Jesús. Ta ká'an va'a apóstol, na né'e to'on Jesús, sa'a ndi nduú ta yó'o. Ta sa daá kándisa va ra Jesús, dá ni kándisa yu'u.

8Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Amplias, ra kúú ñani maní mií sa'á ña kándisa dáó ndú sato'o yo Jesús.

9Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Urbano, ra kéchóon dáó xí'ín ndu'u noo Cristo Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani maní Estaquis.

10Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Apeles, ta náta'an ini Cristo xiní ñaá ná. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín na ve'e ñani yo Aristóbulo.

11Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín tá'in naní Herodión. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín na ve'e Narciso, tá'an na ndíta ndaa xí'ín sato'o yo Jesús.

12Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín k'i'o yo Trifena xí'ín k'i'o yó Trifosa, tá'an na kéchóon noo sato'o yo Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín k'i'o maní yo Pérsida, tá'an na ndí'i ini kéchóon noo sato'o yo Jesús.

13Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Rufo, ra ni kaxi mií sato'o yo Jesús. Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'ín naná ra, chi táto'on k'i'o naná mií kúú ná, xiní.

14Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Asíncrito, xí'ín Flegonte, xí'ín Hermas, xí'ín Patrobas, xí'ín Hermes xí'ín dao ka na kúú kuendá Jesús dákuá'a xí'ín rá.

15Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Filólogo, xí'ín k'i'o yó Julia, xí'ín

ñani yo Nereo, xí'ín k'i'o ra, xí'ín k'i'o yó Olimpas xí'ín ndidaá ka ñayuu Ndios dákuá'a xí'ín ná.

16Ta viti chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñañó'ó ka'an tá'an ndó ndisá'án sa'á ña kúú ndó kuendá Jesús. Ta natiin ndó ndisá'án ká'an ndidaá na kúú kuendá Cristo ndéi iin rá iin xían.

17Ta seí nda'ávij noo ndo, ñani, ña kaon koo ndó xí'ín ra kátoó ka'anda tá'an ñaá, tá'an ra kátoó dátúú ña ndaa kándisa ndó. Va'a kaan taó xóo ndó mií ndó noo rá. 18Dá chi ta yó'o kúú ra ko xínkuáchí ta'on noo sato'o yo Jesucristo, sava'a sa'a mií vá rá kée ra. Ta xí'ín to'on vitá xí'ín to'on ñóchí dándalí ra na vitá ini.

19Ta ndéi kúú mií vá ká'an na sa'a ndo ña kúú ndó ñayuu seídó'o ndaa to'on Jesús, sa'á ñoó kádij nda'o inii sa'á ña kée ndó dión. Ta kóni yu'u ña ndichí koo ndó noo ña ndaa, ta o sa ndíko ndo ña kini. 20Ta Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, noon kúú na kadí yachí ña u'u tixi sa'a ndo. Ta ná koo ña maní xí'o Jesucristo, na kúú sato'o yo, xí'ín iin rá iin ndó.

21Ta tánda'á ta'ani ñani yo Timoteo, ta kéchóon nduú xí'ín yu'u, ndisá'án kosaa noo ndo. Tá'an ra kúú tá'in naní Lucio, xí'ín Jasón, xí'ín Sosípater, tánda'á ta'ani ra ndisá'án kosaa noo ndo.

22Ta yu'u, ra naní Tercio, ni taai tuti yó'o kosaa noo ndo. Ta tánda'á ta'ani yu'u ndisá'án kosaa noo ndo, chi kándisa dáó yó sato'o yo Jesús.

23Ta ká'an ta'ani ñani yo Gayo ndisá'án xí'ín ndó. Roón kúú ra ni natiin va'a yu'u ve'e ra, ta dión ta'ani kée ra xí'ín ndidaá ka na kúú

kuendá Jesús. Ta ká'an ta'ani ñani yō Erasto, ta né'e va'a di'ón ñoo yó'o, ndisá'án xí'ín ndó. Ta ká'an ta'ani ñani yō Cuarto ndisá'án xí'ín ndó. ²⁴Ná koo ña maní xí'o Jesucristo, na kúú sato'o yō, xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

Ki'o di'a dándí'i Pablo to'on ká'an na noo tuti yó'o

²⁵Ió choon noo ndá'a Ndios ña kendakí ná ndo'ó xí'ín to'on va'a dána'i sa'a Jesucristo. Ta to'on va'a yó'o kúú mií mií ña ni na'a

Ndios noo yō, tá'an ña ni sa káa de'é nda rá ko ñá'a kava'a ñayuí yó'o. ²⁶Tído viti kí'an ni na'a na ñá noo yō. Ta ni taa profeta ña noo tuti ií Ndios táto'on ki'o ni sa'anda Ndios, na daá ió kuií, choon noo ná kee na. Ta viti ni dasa to'on sa'án noo ndidaá ñayuu, dá ná kandísa naan, ta ná kee na choon sa'ándáan. ²⁷Sa'a ñoó ná natiin na kúú iin tó'on diní Ndios, na kúú Ndios ndichí, ñañó'ó sa'a Jesucristo ndidaá tá'an kuu. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pablo ni sa'an noó na ñoo Corinto

Ká'an Pablo ndisá'an

1 ¹Yu'u kúu Pablo, na ni nakana Ndios kakuu iin apóstol Jesucristo, dá kane'i to'on na, táto'on kí'o kóni mií Ndios. Ta yu'u xí'in ñani yo Sóstenes ²ká'an ndu ndisá'an xí'in ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto, ndo'ó na ni nduvii Ndios sa'a á ña ni kee Cristo Jesús, ta ni kana na ndo'ó ña kakuu ndó ñayuu mií ná, ta dión ta'ani ni kee na xí'in ñayuu ndéi ndidaá kúu xí'an, na nákoní ña sato'o na kúu Jesucristo, na kúu sato'o na xí'in sato'o yo. ³Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'in ndó, ta nakí'o na ña koo va'a ini ndo.

Nákí'o Pablo ndivé'e sa'a á ña ni xí'o oon Ndios noó ñayuu ñoo, dá ná katí'a na kechóon na noo ná

⁴Ta daá kuití vá náki'o yu'u ndivé'e noo tatá yo Ndios sa'a ndo'ó, sa'a ndidaá kúu ña maní ña kían ni xí'o oon na noo ndo sa'a Cristo Jesús. ⁵Dá chí ni kekuiká Ndios ndo'ó noo ndidaá ña'a sa'a á ña ni kee Jesús, chí ni kekuiká ná ndo'ó xí'in to'on ká'an ndo, xí'in ña koo ndichí cháá ka ndo xí'in to'on na. ⁶Ta ñoo kían ná'a ña mían ndaa

ndíta ndaa ndo xí'in to'on va'a ni seídó'o ndó sa'a Cristo. ⁷Sa'a á ñoo ni iin tó'on ña'a o kamaní noo ndo, dá katí'a ndó kee ndó choon Ndios xí'an nani ndáti ndó kasandaá kuu na'a noo sato'o yo Jesucristo. ⁸Ta mií tatá Ndios kúu na chindeé ndo'ó, dá kandita toon ndó xí'in ná nda noo ndí'i, dá kían ni iin tó'on ta'on kuachi o koo sata ndo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaa na. ⁹Iin na ndaa kúu Ndios, ta mií ná kúu na ni nakana ndo'ó ña kandita ndó xí'in de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo.

Ko vá'a ña tá'anda tá'an na kúu kuendá Jesús

¹⁰Seí nda'ávijí noo ndo'ó, ñani mií, xí'in kuu sato'o yo Jesucristo ña iin tó'on ná kakuu ña nákaní ini ndo, ta ná dá'a ni ka'anda tá'an ndó. Nóchí kandeí ndó, iin tó'on ná kakuu ñaxintóni ndo, ta iin tó'on ná kakuu ña nákaní ini ndo. ¹¹Chí ni katóni ini, ñani, ni kee na ve'e Cloé, ña naá tá'an ndó noó ña kándisa ndó. ¹²Dión ká'in xí'in ndó, dá chí dao ndó kaá ña kúu ndó kuendá Pablo, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Apolos, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Cefas,

ta dao ka ndo kaá ña kúú ndó kuendá Cristo. **13** ¿Á kua'a vá ni ta'anda Cristo, xiní ndo? ¿Á ni sarkaa Pablo ndika cruz, xiní ndo? O, ¿á xí'ín kuu yu'u ni sodó ndúta ndo'ó, ká'án ndó? **14** Nákí'oi ndivé'e noo Ndios chí ni iin tó'ón ndó ko ní dákodo ndúta yu'u, sava'a Crispo xí'ín Gayo va kúú ra ni dakódo ndúta yu'u. **15** Sa'á ñoó ni iin ñayuu o kúu kaa ña ni sodó ndúta ná xí'ín kuu yú'u. **16** Ta ni dakódo ndúta ta'ani na ve'e Estéfanos, tído ko ndúsaá inií á ió dao ka na ni dakódo ndútaí. **17** Dá chí ko ní sa'ándá Cristo choon noofí ña dákodo ndútaí ndo'ó, di'a ni xí'lo na choon noofí ña dána'i to'on va'a na. Ta ko ndúkú ta'on yu'u to'on ndichí dáxino inií ndo'ó, chí ko kónij kenóoi ña ni kee Cristo tá ni xí'i na sa'a yo ndika cruz.

Jesucristo kúú ndée mií Ndios xí'ín ña ndichí mií ná

18 Dá chí to'on va'a ña ká'an sa'á ña ni xí'i Cristo ndika cruz kíán diki noo na kua'an naá. Tído noo yóó, na ní'í ña káki, to'on yó'ó kúú ndée mií Ndios ña dákaki ñaá. **19** Dá chí di'a ká'an tuti ij Ndios:

Dánaa vai ña ndichí taa,
ta kañó'í ñaxintóni ñayuu
kándaá ini.

20 Sa'á ñoó, ¿ndi ndó'lo na kómí ña ndichí viti, tá dáá? Ta, ¿ndi ndó'lo na dákuá'a ña ndichí? Ta, ¿ndi ndó'lo na ká'an to'on ndichí ió ñayuu yó'lo? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ni kenóo Ndios ña ndichí ió ñayuu yó'lo? **21** Ta xí'ín ña ndichí kómí Ndios ni chikaa ini na ña o kásandaá ñayuu kana'á ná mií Ndios xí'ín ña ndichí ñayuu yó'lo.

Di'a ni nata'an ini mií Ndios dákaki na ñayuu kándísa to'on dána'a ndu, va'ará to'on diki va kíán noo dao ka ñayuu.

22 Ta na Israel kúú na xíka iin ña ndato, dá kandía na, ta na griego kúú na ndúkú to'on ndichí, dá kandía na. **23** Tído ndu'u kúú na dána'a sa'a Cristo, na ni xí'i ndika cruz. Ta to'on yó'ó kíán dár'u'u na Israel, ta kíán to'on diki noo na griego. **24** Tído noo ñayuu ni nakana mií Ndios, á mií ná kúú ná na Israel, o á mií ná kúú ná na griego, Jesucristo kúú ndée mií Ndios xí'ín ña ndichí mií ná. **25** Dá chí to'on Ndios, ña chinaní ñayuu kúú to'on diki, ña ndichí cháá ka kíán o duú ña ndichí kómí na ndéi ñayuu yó'lo. Ta ña'a Ndios, ña ká'án ñayuu kúú ña vitá cháá ka, di'a ña'a ndakí cháá ka kíán o duú ña ndakí noo ñayuu.

26 Sa'á ñoó, kande'é ndó, ñani, chí tá ni nakana Ndios ndo'ó xoo mií ná, cháá vá ndó ni sa kuu ñayuu ndichí noo ñayuu ndéi ñayuu yó'lo, ta cháá ta'ani ndó ni sa kuu ñayuu né'e choon, ta cháá ta'ani ndó ni sa kuu de'e na kuiká ndaya'i.

27 Chí ni kaxi Ndios ñayuu xixi noo ñayuu ndéi ñayuu yó'lo, dá kenóo na ñayuu kaá ndichí. Ta ni kaxi ta'ani na ñayuu ko ndakí noo ñayuu ndéi ñayuu yó'lo, dá kenóo na ñayuu kaá ndakí. **28** Ta ni kaxi ta'ani na ñayuu nóo xí'ín ñayuu ko ndaya'i noo ñayuu ndéi ñayuu yó'lo, xí'ín na koó ña'a kúú, dá dátuu ná ña ndaya'i ñayuu yó'lo. **29** Kí'o dión ni kee Ndios, dá kíán ni iin tó'ón ñayuu ná o kúu chindaya'i mií noo ná.

30Ta mií Ndios kúú nà nì xì'o ñà nì nduu yó ñayuu Cristo Jesús, ta sa'á Cristo nì xì'o na ñà ndìchí noo yò, xí'ín ñà kandoo vii yò noo ná, xí'ín ñà koo vii yò, xí'ín ñà kàki yó tìxi ndá'a kuachi yò. **31**Kì'o dión nì kee Ndios, dá chì kì'o di'a va ká'an tuti iì ná: "Tá'an nà ká'an kuryíí, kánian kuryíí ná sa'á ñà nì kee sato'o yò Ndios sa'a ná."

Dána'a Pablo sa'á ñà nì xì'i Jesucristo ndika cruz sa'a yò

2 **1**Sa'á ñoo, ñani, tá nì saai noo ndéi ndó nì daná'i to'on nì nì'í noo mií Ndios, kò ní kéchóoin to'on táyíí o to'on ndìchí. **2**Chì nì chikaa iniì dána'i noo ndò sava'a sa'a Jesucristo, xí'ín sa'á ñà nì kee na sa'a yò ndika cruz. **3**Tá nì sa ioi xí'ín ndó, nda'í va nì sa ioi, ta nì sa ndei ñino nda'oi ñà yu'íí. **4**Ta kò ní ndúkúí to'on luu, ñà kána ñaxintóni taa ñayúú yó'o ka'in xí'ín ndó, dá xinò ini ndò. Chì di'a nì na'a mií Espiritu iì Ndios ndée kómí ná tein ñà nì daná'i noo ndò. **5**Dión dá kían ná dá'a ni kandeé iní ndò Jesús kee ñà ndìchí ió ñayúú yó'o, di'a kandeé iní ndò ná kee ndée Ndios.

Kómí yó Espiritu iì Ndios

6Tído ndu'u kúú nà ká'an to'on ndìchí xí'ín nà ndíta nì sisa xí'ín ñà kándísa na, tído to'on ndìchí yó'o, kò kían to'on ndìchí kómí nà kúú kuendá ñayúú yó'o, ta kò kían to'on ndìchí dándáki taa né'e choon ñayúú yó'o, tá'an rā sa kua'an naá vá. **7**Tído ndu'u kúú nà ká'an sa'a to'on ndìchí, ñà ná'á iin tó'on mií Ndios, tá'an ñà sa káa de'é. Ta ñà ndìchí yó'o kían ñà nì chikaa ini mií

ná kee na tá kò ñá'a kava'a na ñayúú yó'o, dá ná kuu natiin yó ñañó'ó kì'o na noo yò. **8**Ta ni iin tó'on taa né'e choon ñayúú yó'o kò ní xì'o kuendá sa'á ñà ndìchí yó'o, dá chì tá nì xì'o ra kuendá sa'an, dá kían o chírkāa ta'on ra sato'o yò Jesús, nà kómí ndidaa ñañó'ó, ndika cruz, ní kúú. **9**Chì di'a ká'an tuti iì Ndios:

Tá'an ñà'a kò ní xiní ñayuu xí'ín noo ná,
xí'ín ñà kò ní seídó'o na,
xí'ín ñà ni iin kuú kò ní nákani ini nio ná sa'a,
ñoo kían nì kenduu Ndios kì'o na noo ñayuu kóni ñaa.

10Tído ndidaa kúú ñà yó'o kían nì na'a Ndios noo yò nì kee Espiritu iì mií ná. Chì Espiritu ná kúú nà ndé'é va'a ndidaa kúú ñà'a, va'ará nda maá ini nio Ndios kían.

11Ta, ¿ndá yoo kúú iin taa ná'á ndi nákani ini iin ka taa? Sava'a iin tó'on espiritu nákaa ini rā kían ná'á ndí kían nákani ini rā. Ta dión ta'ani, ni iin tó'on ta'on ñayuu kò ná'á ndi nákani ini Ndios, sava'a iin tó'on Espiritu mií vá ná ná'á ndí kían nákani ini nā. **12**Ta yóó kúú nà kò ní nátiin ta'on yó espiritu kómí nà kúú kuendá ñayúú yó'o. Di'a nì natiin yó Espiritu nì kii noo mií Ndios, dá kuu kandaa ini yò ndí kían kúú ñà va'a nì xì'o Ndios noo yò. **13**Ta sa'a ndidaa kúú ñà'a yó'o ká'an ndu, tído kò ká'an ta'on ndu táto'on kì'o dána'a nà kómí ñà ndìchí ñayúú yó'o. Di'a dána'a ndu xí'ín to'on nì daná'a Espiritu iì Ndios noo ndú, chì dána'a ndu to'on nì kii noo Espiritu Ndios noo nà kómí Espiritu ná.

14Ta ñayuu ko kómí Espíritu i Ndios, o kúu ta'on natiin na ña dána'a Espíritu i Ndios, dá chî diki va kían noo ná. Ta o kúu ta'on katóni ini na ñá. Dá chî sava'a na kómí Espíritu i Ndios kúu na kuu kandaá ini sa'án. 15Ta ñayuu kómí Espíritu Ndios kúu na keyíko va'a sa'a ndidaá ña'a, ta ko íin ta'on kuu keyíko sa'a ná. 16Chî di'a kaá tuti i Ndios: “¿Ndá yoo kandeé kana'á ndí kían nákani ini sato'o yo Ndios? ¿Ndá yoo katí'a dána'a noo ná?” Tído yóo kúu na kómí ñaxintóni Cristo.

Kéchóon nduú Pablo xí'ín Apolos noo Ndios

3 1Tído ko ní kúu ta'on dána'i noo ndo'ó, ñani, táto'on k'i'o dána'i noo ñayuu kómí Espíritu i Ndios. Di'a ni daná'i noo ndo táto'on k'i'o dána'i noo ñayuu kée ña kóni ñíí ná, chî táto'on takuálí vá kúu ndó noo to'on Cristo. 2Sa'á ñoó ni xi'oi lechí va ni xi'i ndó táto'on k'i'o kée na xí'ín takuálí, dá chî o kúu keí xí ña seí na yatá. Ta k'i'o dión ta'ani ndó'o ndo'ó, dá chî ko ní kúu ta'on natiin ndó ña ndichí cháá ka sa'a Ndios, ta nda viti o kúu i va natiin ndoan. 3Dá chî kée i va ndó ña kóni ñíí ndo, dá chî ió i va ña u'u ini ndo, ta naá tá'an i va ndó, ta sa'ándá tá'an i va ndó. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ña yó'o ná'a ña kúu ndó ñayuu kée ña kóni ñíí, ta ná'a ta'anian ña kée ndó táto'on kée ñayuu ko ná'á Ndios? 4Dá chî tá ká'an ndo ña kúu ndó kuendá Pablo, o ká'an ndo ña kúu ndó kuendá Apolos, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña ña yó'o ná'a ña kúu ndó ñayuu kée ña kóni ñíí?

5Ta, ¿ndí kían kúu Pablo, ká'an ndó? Ta, ¿ndí kían kúu Apolos, ká'an ndó? Chî sava'a na kéchóon noo Ndios oon va kúu ndu'u, ta ni daná'a ndu noo ndo, dá ni kandísa ndó. Chî iin rá iin ndu kée choon ni xi'o sato'o yo Ndios noo ndú. 6Yu'u kúu ra ni ni'i choon ña chi'i tata, ta Apolos ni ni'i choon ña ko'oni naan. Tído míí vá Ndios kúu na dákuá'anoan. 7Sa'á ñoó ni ña'a ko kúu ta ni chi'i tata, ni ra ni so'onian, sava'a Ndios vá kúu na ndáya'i, chî míí ná kúu na dákuá'anoan. 8Iin nóó vá ndáya'i ta ni chi'i tata, xí'ín ra ni so'onian, va'ará iin rá iin ra nátiin ya'i táto'on k'i'o káa choon ni kee ra. 9Chî ndu'u kúu ra kéchóon noo choon Ndios, ta ndo'ó kúu táto'on ño'ó xíti noo ná, ta kúu ta'ani ndó táto'on k'i'o iin ve'e, ña nákaa na kava'a na.

10Ta sa'á ña maní ni kee Ndios xí'ín, sa'á ñoó kúu táto'on iin na ti'a kava'a ve'e, chî ni chindú'i sa'án. Ta dao ka na kúu na dáxi'noan. Sa'á ñoó kánian kandaá iin rá iin na choon kée na, dá kandoo va'an. 11Dá chî ko íin ka kuu chindu'u iin ka sa'a ve'e noó ña sa kándu'u, chî sa'a ve'e ñoó kúu míí Jesucristo. 12Ta sata sa'a ve'e yó'o kuu va ndane'e na iin ve'e xí'ín oro, o plata, o xí'ín yuu luu ndáa, o xí'ín yíto, o xí'ín ñoó te'i'í, o xí'ín ra itá tirió. 13Tído iin rá iin choon kían ná'a mííán á choon va'a kían o koó. Chî tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'án, dá kandaá inio ndi ndo'an kee ño'ó kéj. Ta dión keean xí'ín iin rá iin choon, dá chî ño'ó kéj kían korndodó ñaá. 14Tá koó ña'a ndo'o ña ni kava'a na sata

sa'a ve'e ñoó, dá kían natiin na ya'i sa'a choon ni kee na. **15**Tído tá ná kei ña ni kava'a na, dá kían naá óon va choon ni kee na. Ta va'ará ná káki na, tído ndo'o ño ná táto'on ki'o ndó'o na yá'a noo ño'ó kái.

16¿Á kó ná'á ta'on ndo'ó ña kúú ndó ve'e ño'o Ndios, ta Espíritu ná ió ini ndo? **17**Tá ió iin káa ñayuu ndúkú dánaa na ve'e ño'o Ndios, dá kían dánaa vá ñaá Ndios, chi ve'e ño'o ij Ndios vá kúú ndo'ó.

18O sa dánda'í ndo mií ndó, chi tá ká'an dao ndo'ó ña kúú ndó na ndichí xí'in ña ndichí ió ñayuu yó'o, dá kían va'a cháá ka kee ndó mií ndó kakuu ndó ñayuu kó ndichí xí'in ña ndichí yó'o, dá kían kasandaá ndo kakuu ndó ñayuu ndichí noo Ndios. **19**Dá chi ña ndichí ió ñayuu yó'o kían iin ña'a kó choon noo Ndios. Chi di'a va ká'an tuti ij Ndios: "Nátiin Ndios ta ndichí tein ña mañá kée ra." **20**Ta ká'an ta'anian di'a: "Ná'á vá Ndios ña nákaní ini ta ndichí, ña kían ña kó choon", kaáan. **21**Sa'a ñoó ná dá'a ni chindaya'i ndó mií ndó sa'a ña ndíta ndó xí'in ta yó'o o ta káa, chi ndidaá vá ña'a kúú ña'a mií ndó. **22**Sa'a ñoó Pablo, xí'in Apolos, xí'in Cefas, xí'in ñayuu yó'o, xí'in ña takí yo, xí'in ña kuu yo, xí'in ña ndó'o yó viti, xí'in ña vei ndo'o yó chí noo, ndidaá kúú vá ña yó'o kúú ña'a mií ndó. **23**Ta ndo'ó kúú kuendá Cristo, ta Cristo kúú kuendá Ndios.

Ká'an Pablo sa'a ndidaá ña'a ni kee na sa'a na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Corinto

4 **1**Sa'a ñoó kánian kee ndó kuendá ña kúú ndu'u ta

kéchóon noo Cristo, ta ni natiin ndu choon ña kían dána'a ndu sa'a ña ná'á iin tó'ón mií Ndios. **2**Ta ndidaá na ni natiin iin choon, mi'an ndúsa kánian na'a na mií ná ña kéndaa na choon ni natiin na. **3**Ta kó né'e ta ndíni á keyíko ndo sa'a ña kéei, o á ta né'e choon ná keyíko sa'a ña. Ta ni mií yu'u kó keyíko sa'a ña kéei. **4**Ta va'ará kó nákaní kuáchi ini noo ña kéei, tído ña yó'o kó kóni kaa ña ni keva'i noo Ndios. Dá chi na keyíko ndaa sa'í kúú sato'o yo Ndios. **5**Sa'a ñoó ná dá'a ni chindaa noo ndo keyíko ndo sa'a ña kée ni iin ñayuu. Kandati ndó na ná nandió koo na kúú sato'o yo Jesús, chi noón kúú na dánátuu ndidaá kúú ña'a ni kedé'é yo. Ta dánátuu ta'ani na ña nákaní ini yo, dá natiin iin rá iin yó ña'ño'ó kánian ni'í yo noo Ndios.

6Ñani, ni ka'in sa'a ndidaá ña kée mií xí'in ña kée Apolos sa'a ña kúú ini ndu sa'a ndo, dá kían kandé'é ndó táto'on ki'o kée ndu, dá katí'a ndó kee ndó táto'on ki'o sa'ándá tuti ij Ndios choon, dá kían ná dá'a ka ni chindaya'i ndó dao na dána'a noo ndo, ta kenóo ndó dao ka na. **7**Ta, ¿ndá yoo kúú ndó, xiní ndo? Ta, ¿ndí kían ió noo ndo, ña kían kó ní xí'o Ndios noo ndo? Ni ña'a va. Ta sa'a ña ni ni'í óon ndóan, sa'a ñoó, ¿ndiva'a chindaya'i ndó mií ndó ña ká'an ndo ña kó ní ni'í ndóan, tá dáá?

8Ká'an ndó ña ni iin ña'a kó kámaní noo ndo, ta ká'an ndó ña kuíka ndó xí'in ña'a Ndios, ta ká'an ndó ña kúú ndó rey, ta koo ka choon kúú ndó ndu'u. Tído ndéé ka vían va'a tá mi'an ndaa ndisa kúú

ndó rey, dá kían ni'i ta'ani ndu ña dándáki nduú ndu'u xí'ín ndó.

⁹Chì ká'án yu'u ña nda sata kuif ni chikata Ndios ndu'u, na kúú apóstol. Chì ndó'o ndu'u tató'on kị'o ndó'o ra ni ta'anda choon ña kuu. Ta kúú ndu'u tató'on ñayuu ná'a diki ñayuu yó'o, noo ángel xí'ín noo ñayuu. ¹⁰Ta ndu'u kúú ñayuu xixi noo ñayuu sa'á ña dána'a ndu sa'a Cristo. Tído ndo'ó, kée ndó mií ndó ña kúú ndó na ndichí sa'a Cristo. Ta ndu'u kúú na vitá ini noo ndo'ó, tído ndo'ó kúú na ndakí. Ta ndo'ó kúú na ió ñañó'ó, ta ndu'u kúú ra koó ñañó'ó, xiní ndo. ¹¹Ta nda viti nda'í kuíko ndu'u, ta nda'í íchì ini ndu, ta ko ní'i ndú dá'on kandixi ndu. Ta kéndava'a ñayuu xí'ín ndú, ta ni ve'e ndu koó. ¹²Ta kuitá ndu kéchóon ndu xí'ín ndá'a mií ndú. Ta ká'an ndava'a ñayuu xí'ín ndú, tído ndu'u, xíkà ndu ña va'a sa'a ná noo Ndios. Ta kéndava'a na xí'ín ndu'u, tído xí'o ndeé vá ini ndu. ¹³Chínani kini na ndu'u, tído luu ká'an ndu xí'ín ná. Ta ni kasandaá ndu kúú ndú tató'on xe'e, chì nda viti kée na xí'ín ndu'u tató'on kị'o kée na xí'ín ña ko chóon.

¹⁴Ta ko táai ña yó'o kosaa noo ndo, dá kaka'an noo ndo. Di'a táai ña kosaa noo ndo, chì kónij ka'an ni'inii noo ndo, chì kúú ndó tató'on de'e maní. ¹⁵Ta va'ará ná kakomí ndó tató'on uxí mil ta dána'a noo ndo sa'a Cristo, tído iin tó'on vá kúú tatá ndo. Ta yu'u kúú tatá ndo, chì ni daná'i noo ndo ña kúú to'on va'a ña ká'an sa'a Cristo Jesús, ta ni kandisa ndóan. ¹⁶Sa'á ñoó seí nda'ávii noo ndo ña kee ndó tató'on kị'o kée mií.

¹⁷Sa'á ñoó ni tanda'a yu'u Timoteo kosaa xi noo ndéi ndó. Ta kúú xí tató'on de'e maní, ta ñin ndaa xi xí'ín sato'o yo Ndios. Ta mií xí dándusaa ini ndo tató'on kị'o kée yu'u sa'á ña kándísai Cristo, ta kị'o dión dána'i noo na kúú kuendá Jesús ndéi iin rá iin xían noo yá'i kua'ín. ¹⁸Ta ió dao ndó ni kasá'a kée ndó mií ndó ña kúú ndó na ndáya'i, chì ká'án ndó ña o sáa kaj noo ndéi ndó xaan. ¹⁹Tído yachi nda'o saaj koto ni'ini ndo'ó tá kị'o dión kóni sato'o yo Ndios, dá ná kandaaj inij á miían ndaa ndisa kómí na chíndaya'i mií ñoó ndée Ndios, o to'on ká'an oon va na kían. ²⁰Dá chì tá ñó'o yó tixi ndá'a Ndios, ko kían ña ka'an oon yó, chì kían ña kómí ndisa yó ndée ná. ²¹¿Ndá kían kóni ndo? ¿Á kóni ndo ña saaj dánanii ndo'ó, o á kóni ndo ña saaj xí'ín ña kú'u inij sa'a ndo, ta xí'ín ña kueé inij?

Sa'ándá Pablo choon noo ñayuu ñoó ña taó xoo na taq ni kee kuachi kini

5 ¹Miían ndaa ni ni'i tó'in ña tein mií ndó xaan nákaa iin taq kée kuachi ka'an noo. Ta kuachi kini nda'o kían yó'o, chì ni ñayuu ko ná'a Ndios ko kée tató'on kị'o kée taq xaan, chì kídì ra xí'ín naná ke'én ra. ²Tído ndo'ó kúú ra kúryí iij vá ndó. ¿Á ko ná'a ndó ña kánian kunda'í va ini ndo, dá taó ndo ta kée kuachi ñoó tein mií ndó xaan? ³Ta va'ará koó yu'u ió xí'ín ndó xaan, tído kee ndó kuendá ña ió ñaxintónij xí'ín ndó. Ta sa'á ña kían tató'on kị'o iói xí'ín ndó, sa'á ñoó sa ni keyikoj sa'á ña kini ni kee taq xaan. ⁴Ta xí'ín kuu sato'o yo

Jesucristo nataka ndo, ta kee ndó kuendá ña íóí xí'ín ndó, ta xí'ín ndéé sato'o yo Jesucristo ⁵nakí'o ndó ña xaan noo ndá'a ña u'u, dá ná ndo'o nío rá, dá ná naá ña kini kátoó ñíí rá, dá káki nío rá tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasaa ña.

⁶Sa'á ñoo ko vá'a ta'on ña kúryíí ndó. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña xí'ín lú'u chí'í vá levadura, ta kúú dákuíta tachí vaan iin tu'u yúsa káva'a pan? ⁷Sa'á ñoo nduvii ndo mií ndó noo kuachi kée ra, chí kían táto'on levadura dátúúán ndo'ó, dá kakuu ndó táto'on yúsa saá, ña ko ní kí'ín tá'an xí'ín levadura. Dá chí Cristo kúú táto'on léko sa'ání na Israel kéká'ano na víko pascua, chí nì dokó ná mií ná sa'a yo. ⁸Sa'á ñoo ná keká'ano yó víko pascua miíá, ta ná dá'a ni kechóon yó levadura, ña kúú ña kini xí'ín ña ko vá'a. Di'a ná kechóon yó pan, ña ko ní kí'ín tá'an xí'ín levadura, ña kúú ña kée yó ña ndaa xí'ín ndino'o ini yo.

⁹Ta noo iin ka tuti nì tanda'í kosaa noo ndo ká'an ña o sa káne'e tá'an ka ndo xí'ín ñayuu kée kuachi xí'ín na ko kúú yíí ná o ñadi'í na. ¹⁰Tído ko kóni kaaan ña kankuei xoo ndó tein ñayuu ko ná'a Ndios kée kuachi xí'ín na ko kúú yíí ná o ñadi'í na, xí'ín na kátoó kakomí ña'a dao ka ñayuu, xí'ín na kí'ín kuí'íná, xí'ín na ndáño'o yoko. Dá chí miífan ndúsa kánian kankuei va ndó ñayuu yó'o, dá kandeé ndó kankuei ndó tein na. ¹¹Tído tuti nì tanda'í kosaa noo ndo ká'an ña o sa káne'e tá'an ndó xí'ín ñayuu ká'an kúú kuendá Jesús tá kée na kuachi xí'ín na ko kúú yíí ná o ñadi'í na, o

tá kátoó ña kakomí ná ña'a dao ka ñayuu, o tá ndáño'o na yoko, o tá kúú ná ña to'ón, o tá xí'í na, o tá kí'ín kuí'íná ná. Ta ni o sa kóo ini ndo kasá'an ndó xí'ín ná. ¹²Chí, ¿ndí kían kúú yu'u ña keyíkoj sa'á ñayuu ko nátaka dákuá'a xí'á? Tído, ¿á ko ná'a ndó ña kánian keyíko yo sa'á ña dákuá'a dáó xí'á? ¹³Chí ñayuu ko nátaka dákuá'a xí'á, mií Ndios kúú ña keyíko sa'a ná. Sa'á ñoo taó ndo ña kée kuachi nákaa tein ndó xaan ná ko'on ra.

Ná dá'a ni ko'on ndo noo ta né'e choon tá ndó'o ndó tandó'ó tein mií ndó

6 ¹¿Á ko ná'a ndó ña tá naá iin káa ndó xí'ín iin ñani ndo, na kúú kuendá Jesús, ko vá'a ta'on kée ndó tá ná ko'on ndo noo ña né'e choon ñayuu yó'o ka'an kuachi ndó sa'a ñani ndo? ¿Ndiva'a ko ká'an di'a ndó xí'ín na kúú ñayuu Ndios, dá keyíko ña sa'a ndo? ²¿Á ko ná'a ta'on ndo'ó ña kasandaá iin kuu, dá ni'í yóo, na kúú ñayuu Ndios, ña keyíko yo sa'a ndidaá ñayuu? Ta sa'á ña ni'í ndo ña keyíko ndo sa'a ñayuu, sa'á ñoo, ¿ndiva'a o kúú keyíko mií ndó tandó'ó leé ndó'o mií ndó xaan, tá dáá? ³¿Á ko ná'a ta'on ndo'ó ña nda ángel ndéi induú keyíko yó sa'a? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ío choon ña keyíko yo sa'á ña ndó'o yó ñayuu yó'o? ⁴Sa'á ñoo, tá ndó'o ndó tandó'ó ñayuu yó'o, ¿ndiva'a kua'an ndo noo ra né'e choon, tá'an ra ko sa'ání mií sa'á ña'a Ndios? ⁵Ndidaá kúú ña yó'o ká'in xí'ín ndó, dá ná koo cháá ña ka'an noo ndo. ¿Á koó ví iin ta ndíchí tein mií ndó xaan kuu keyíko

sa'a ndo tá naá iin nani ndo xí'in iin ka na? ⁶Chí di'a iin kúú mií ndó, na kúú kuendá Jesús xaan, naá tá'an ndó, ta né'e tá'an ndó kua'an ndo keyiko sa'a ndo noo taa né'e choon, tá'an ra ko ná'á Ndios.

⁷Ta sa'a ná naá tá'an mií ndó, sa'a ná noo ná'a ndo mií ndó ná ko ndíta ndaa ndo xí'in Ndios. ¿Ndiva'a ko xí'o ndeé ní iní ndo tá kéndava'a na xí'in ndó? Ta, ¿ndiva'a ko xí'o ndeé ní iní ndo tá kí'in kuí'íná ná ndo'ó? ⁸Tído di'a kéndava'a ndó xí'in nani ndo, na kúú kuendá Jesús, ta kí'in kuí'íná ndó na.

⁹¿Á ko ná'á ta'on ndó ná o ndú'u ta'on ñayuu káni noo dándáki Ndios? O sa dándalí ndo mií ndó, chí o ndú'u na kátoó kudí xí'in ndi ndáa mií vá ñayuu noo ió Ndios, ni na ndáño'o yoko, ni na kídí xí'in na ko kúú yíí ná o ñadi'í na, ni ra kídí xí'in taa xí'in rá, ni ná'a kídí xí'in ná'a xí'án, ¹⁰ni na kuí'íná, ni na kátoó téi di'ón, ni na xí'i, ni na kini ká'an, ni na mañá o ndú'u noo dándáki Ndios. ¹¹Ndidaá ná yó'o ni sa kee dao ndo'ó tá sata, tído sa ni nduvii va ndó noo Ndios viti, ta ni xí'o na ná koo vii ndo, ta ni kandoo vii ndo noo Ndios sa'a ná kándéé iní ndo sato'o yo Jesús, xí'in sa'a ná ni ñatiin ndó Espíritu ij Ndios.

Ná dá'a ni kee ndó kuachi xí'in na ko kúú yíí ndo o ñadi'í ndo

¹²Ndidaá vá ná'a kuu kee yó, tído o dúú ndidaá ná kí'o ná va'a noo yo. Ndidaá vá ná'a kuu kee yó, tído ná o kí'o yó mií yó noo ni iin ná'a ná dándákián yó. ¹³Ni kava'a Ndios ná'a kaxíó kaño'o tixíó, ta ni kava'a tii yó ná kaño'o ná'a kaxíó, tído ndi

nduu vaan dánaá na. Tído ko ní káva'a na ñíi yo ná kfan kudí yo xí'in ndi ndáa mií vá ñayuu. Chí di'a ni kava'a na ñíi yo, dá koni kuáchí yó noo mií ná, ta mií ná kúú sato'o ñíi yo. ¹⁴Chí Ndios, na ni ñanátaki sato'o yo Jesús, noón ta'ani kúú na ñanátaki yó xí'in ndéé ná.

¹⁵¿Á ko ná'á ta'on ndó ná ñíi ndo kúú kuendá Cristo? Sa'a ná noo, ¿á kuu ko'o xí'in ñíi yo, ná kúú kuendá Cristo, ta dákí'in tá'an yóan xí'in ñíi iin ná'a díko míi noo taa? Koó, o kúú ta'on. ¹⁶¿Á ko ná'á ta'on ndó ná tá ni ñaki'in tá'an ñíi iin taa xí'in ná'a díko míi, dá kfan ni nduu na iin tó'ón vá? Dá chí di'a ká'an tuti ij Ndios: “Tá ni ñaki'in tá'an iin taa xí'in iin ná'a, dá kfan ni nduu na iin tó'ón vá.” ¹⁷Tído na ni ñaki'o mií noo sato'o yo Jesús, dión ni nduu na iin tó'ón xí'in ná.

¹⁸Kuino kíi ndo noo ná kátoó ndo kudí ndo xí'in na ko kúú ñadi'í ndo o yíí ndo. Dá chí ndidaá ka kuachi kée ñayuu ko kían kuachi kée na xí'in ñíi míi ná, tído na kée kuachi xí'in na ko kúú yíí ná o ñadi'í na, noón kúú na yá'a kée kuachi xí'in ñíi míi ná.

¹⁹Chí, ¿á ko ná'á ta'on ndó ná yiki koño ndo kúú ve'e ño'o noo ió Espíritu ij Ndios? Chí ió na ini ndo, chí ni ñatiin ndó na noo Ndios. Sa'a ná noo ko dándáki ka ndo mií ndó, ²⁰dá chí ya'i nda'o ni chiya'i Ndios sa'a ndo. Sa'a ná noo keká'ano ndó Ndios xí'in ñíi ndo, xí'in espíritu ndo, chí ná'a Ndios kían.

Ká'an ni'ini Pablo noo ñayuu sa'a ndí kían kee na tá tánda'a ná

7 ¹Ta viti kfan ko'in kasto'in xí'in ndó sa'a ná ni ndato'ón ndó

yu'u noo tuti ni tanda'a ndó ni kii nooí, á ña va'a cháá ka kían ña ná o tánda'a taa xí'ín ñá'a. ²Tído sa'á ña ióan ya'a ndó kee ndó kuachi xí'ín na ko kúu yí ndo o ñadi'í ndo, sa'á ñoó va'a cháá ka ná koo ñadi'í iin rá iin ndó, ta iin rá iin na ñá'a ná koo yí ná. ³Ta iin rá iin taa kánian kudi nduu ra xí'ín ñadi'í ra, ta ki'o dión ta'ani kánian kee na ñá'a xí'ín yí ná. ⁴Dá chi na ñá'a ko dándáki ka na ñí ná, ndaá yí v'á ná kúu ra dándáki ñaá. Ta ni taa ko dándáki ka ñí rá, ndaá ñadi'í ra kúu na dándáki ñaá. ⁵Sa'á ñoó o sa kád'i'inda ndo ñí ndo noo yí ndo o noo ñadi'í ndo. Tído tá ni kandoo mií ndó ña o náki'in tá'an ndó dao kuu, chi kóni ndo kane'e i ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, dá kían kuu va kee ndó dión. Tído ndi'i daá, naki'in tá'an nduu tuku ndó, chi oon ni ví o kí'o ndeé iní ndo, ta kexíxi ña u'u xí'ín ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi xí'ín iin ka na.

⁶Ndidaá ña'a ká'in xí'ín ndó yó'o kían ká'an ni'inii noo ndo, tído ko kúu ta'an vaan choon sa'ándái noo ndo. ⁷Ká'an yu'u ña va'a cháá ka kían ña ná kandeí mií ndidaá taa táto'on ki'o ió mií yu'u. Tído díin díin va ña'a ni ni'í tá'i iin rá iin ñayuu noo Ndios, chi ió dao na ni ni'í tá'i ña ki'o ndeé iní na kandeí mií ná, ta ió ta'ani dao na ni ni'í tá'i ña tanda'a ná.

⁸Ta ña yó'o ká'an yu'u xí'ín takuáchí táki, xí'ín na kuáan ña iin ña va'a kían ña ná kandeí mií ná táto'on ki'o kée yu'u. ⁹Tído tá ko xí'o ndeé iní na chituu na ña kóni ñí ná, dá kían va'a cháá ka ná tanda'a ná. Dá chi va'a cháá ka ña

tanda'a ná o duú kaan ndo'o nío ná koni na iin taa o iin ñá'a.

¹⁰Ta noo ndo'ó, na ni tandá'a, sa'ándái choon noo ndo, tído ko kían choon ni ndaki ñaxintóní, chi choon sa'ándái mií sato'o yo Ndios noo kían, ña ndo'ó, na ñá'a, o sa dánkoo ndó yí ndo. ¹¹Tído tá sa ni dánkoo iin ñá'a yíian, dá kían ná dá'a ni tanda'an xí'ín iin ka taa. Va'a cháá ka ná ndaka ña maní noo sátá'an iin rá iin na, dá naki'in tá'an tuku na kandeí na. Ta ndo'ó, ra taa xaan, o sa dánkoo ndó ñadi'í ndo.

¹²Ta ió ña ka'in xí'ín dao ka ndo, va'ar'á ko ká'an sato'o yo Ndios sa'án. Tá ió iin káa ñani yo, ta ko kándisa ñadi'í ra Jesús, tído ióan ña koo iian xí'ín rá, dá kían ná dá'a ni dánkoo ñaá rá. ¹³Tá ió iin káa na ñá'a kándisa Jesús, ta ko kándisa yí ná, tído tá ió ra ña koo ií rá xí'ín ná, dá kían ná dá'a ni dánkoo ñaá ná. ¹⁴Chi iin yí ko kándisa Jesús, ndé'é va'a ñaá Ndios sa'á ña kándisa ñadi'í ra. Ta iin ñadi'í ko kándisa Jesús, ndé'é va'a ñaá Ndios sa'á ña kándisa yíian. Chi tá ko kían dión, dá kían kandoo kini de'e na noo Ndios, tído viti kúu xí takuáchí vii noo ná.

¹⁵Tído tá ká'an yí ndo o ñadi'í ndo, na ko kándisa Jesús, ña dánkoo na ndo'ó, dá kían konó ndó ná kee na dión. Chi ni ndaxi ndo noo ña ni tandá'a ndó xí'ín ná tá ndó'o ndó dión. Chi ni nakana Ndios ndo'ó ña kían kandeí va'a ndó. ¹⁶Chi ndo'ó, na ñá'a xaan, ¿xíni á kandeé ndó xí'ín yí ndo, dá nduu ra kuendá Jesús? Ta ndo'ó, ta kúu yí, ¿xíni á kandeé ndó xí'ín ñadi'í ndo, dá nduu na kuendá Jesús?

17Tído iin rá iin ndó kánian koo táto'on ni xi'o mií sato'o yo Ndios koo ndó tá ni nakana ñaá ná xoo mií ná. Ta ña yó'o kían dána'í noo ndidaá kúú na kúú kuendá Jesús iin iin xián noo xíonooi. 18Sa'á ñoó, ¿á sa ni ta'anda ñíi ndo tá ni nakana ñaá Ndios? Dá kían nda dión koo va ndó. ¿Á ió dao ndó ko ñá'a ta'anda ñíi tá ni nakana ñaá Ndios? Dá kían ná dá'a ni ka'anda ndoán. 19Dá chi ña ta'anda ñíi yo xi'ín ña ko ní ta'anda ña, ni iin ña'a ko ndaya'i ña, dá chi ña ndaya'i noo Ndios kían kee yó choon sa'ándá na. 20Sa'á ñoó kánian koo i ndo táto'on ki'o ndáa ndó tá ni nakana ñaá Ndios xoo mií ná. 21¿Á ni sa ño'o ndó tixi ndá'a iin sato'o tá ni kana ñaá Ndios? Ná dá'a ni nakani ini ndo. Tído tá ió tandéé ini ña kankuei ndó tixi ndá'a sato'o ndo, dá kían cho'on ini ndo yaa ndo. 22Chi ndo'ó, na sa ño'o tixi ndá'a iin sato'o tá ni kana ñaá Ndios, ndo'ó kúú na ni taó xoo Ndios tixi ndá'a kuachi, dá nono ndo kee ndó ña kóni na. Ta ndo'ó, na ko ní sá ño'o tixi ndá'a iin sato'o tá ni nakana ñaá Ndios, viti kían ni ndu'u ndó tixi ndá'a Cristo, dá koni kuachí ndó noo ná. 23Ya'i nda'o ni chiya'i Ndios sa'a ndo, sa'á ñoó ná dá'a ni nachi'i ndó mií ndó tixi ndá'a ni iin tó'on ñayuu. 24Sa'á ñoó, ñani, táto'on ni sa ndaa iin rá iin ndó tá ni nakana ñaá Ndios, ki'o dión i ni koo ndó noo ná.

25Ta viti ko'in ka'in cháá xi'ín ndó sa'á na takí, va'arar ko ta'on choon ní ni'í noo sato'o yo Ndios kían. Tído ka'an ni'inii noo ndo táto'on ki'o ka'an mií yu'u kúú ña va'a, chi sa'á ña kú'u ini sato'o yo Ndios sa'í,

sa'á ñoó kúú iin ta ka'an ña ndaa. 26Ta sa'á ña ndéi yó tiempo u'u nda'o, sa'á ñoó ka'an yu'u ña va'a cháá ka ná kandeí mií ndó, ta ta, táto'on ki'o ndéi ndó. 27Tá ió ñadi'í ndo, o sa dánkoo ñaá ndó. Ta tá koó ñadi'í ndo, o sa ndí'i ini ndo tanda'a ndo. 28Tído tá ná tanda'a ndo, ko ta'on kuachi kían. Ta dión ta'ani takuachí di'í takí, ko ta'on kuachi kían tá ná tanda'a xí. Tído na tánda'a, kasá'a ndo'o níó ná, ta ko kóni yu'u ña ndo'o ndó dión.

29Tído ña yó'o ka'an yu'u xi'ín ndó, chi ndadá cháá vá tiempo kámani noo yo. Sa'á ñoó ndo'ó, na ió ñadi'í, kee ndó kuendá ña koó ná ió, ta ndí'i cháá ka ini ndo sa'a Ndios. 30Ta ndo'ó, na kúnda'í ini, kee ndó kuendá ña ko kúnda'í ini ndo. Ta ndo'ó, na ndéi dii, kee ndó kuendá ña ko ndéi dii ndo. Ta ndo'ó, na xiín, kee ndó kuendá ña koó ña'a ní xiín ndó. 31Ta ndo'ó, na kéchóon ña'a ió ñayuu yó'o, ná dá'a ni ndí'i ini ndo sa'an. Dá chi ñayuu ndéi yó viti naá váan xi'ín ndidaá kúú ña'a ió nooán.

32Chi ña kóni yu'u kían ña ná dá'a ni nakani téi ini ndo sa'a ña'a ió ñayuu yó'o. Chi na ko ñá'a tanda'a, ndí'i cháá ka ini na sa'á ña'a sato'o yo Ndios, chi ndúkú ná ña nata'an ini sato'o yo koni ñaá ná. 33Tído ta ni tandá'a, nákani cháá ka ini ra sa'á ña ió ñayuu yó'o, chi ndúkú rá ña nata'an ini ñadi'í ra koni ñaáán. 34Ta dión ta'ani ko kúú nóo ta'an vaan xi'ín ñá'a ió yí xi'ín ñá'a koó yí. Chi ñá'a koó yí, ndí'i inian sa'a ña'a sato'o yo Ndios, chi ndúkúan ña kandoo vii ñian, xi'ín níman noo Ndios. Tído di'a ñá'a ió yí, ndí'i

cháa k̄a iniañ sa'á ña ió ñayuu yó'o, chi ndúkúán ña nata'an ini yíjan koni ñaá rá. ³⁵Ká'in ndidaá ña yó'o xí'ín ndó, dá ni'í iní cháa k̄a ndo ndi kee ndó. Ta k̄o ká'in sa'a ñá sa'á ña kónij chituu ndo'ó. Ña kónij yu'u kían kee ndó ña va'a xí'ín ña ndísá'ano, dá kían ni iin tó'on ña'a ná o kétéin noo ndo kee ndó ña kónij Ndios.

³⁶Tá ió iin káa ndó ká'án ña k̄o va'a ta'on ña kuyatá de'e di'í tákí ndo, ta ká'án ndó ña kánian tanda'a xí, dá kían kuu k̄i'o ndó ña tanda'a xí, chi k̄o ta'ón kuachi kían. ³⁷Tído ndo'ó, ña ió ini ña ná o tánda'a de'e di'í ndo, ta o duú ña miíjan ndúsa kían ña tanda'a xí, ta nóno noo ndo kee ndó ña kían kónij mií ndó, tá sa ni chikaa ini ndo ña o tánda'a ta'ón de'e di'í tákí ndo, dá kían va'a va kée ndó. ³⁸Sa'á ñoó, ña xí'o de'e di'í ña tanda'a xí, va'a kée na, ta ña k̄o xí'o xi tanda'a xí, va'a cháa k̄a kée na.

³⁹Ta iin ñá'a ió yíj, ni kat̄o tá'an xí'ín yíjan noo ley xían nani takí ra ió ra. Tído tá ni xi'í yíjan, dá kían ni nono nooñ tanda'añ xí'ín ndi ndáa t̄aa kónij miíán, tído t̄aa kándisa sato'o yo Cristo ná kakuu ra. ⁴⁰Tído kaá yu'u ña va'a cháa k̄a ví keeán tá ná o tánda'a tukuán, ta ká'ín ña k̄i'o díon ta'ani kónij Espíritu ij Ndios.

Ká'an ni'ini Pablo sa'á koño dóko ñayuu k̄o ná'a Ndios noó yoko

8 ¹Viti, dá kua'in kast̄o'in xí'ín ndó sa'á koño dóko ñayuu noo yoko. Sa kátónij va'a ini yo sa'á ña yó'o. Tído sa'á ña kátónij ini yo, ña yó'o kedaá xí'á, sa'á ñoó kúryí yó. Tído tá kú'u ndisa ini yo sa'á ñayuu

xí'ín yó, dá dákuá'ano yó ña xí'ín to'on Ndios. ²Tá ió iin káa ndó ká'án ña ná'a nda'o ndó sa'a iin ña'a, di'a k̄o ná'a ndó sa'án tát̄o'on k̄i'o kánian kana'á ndó. ³Tído tá miíjan ndaa kónij yo Ndios, dá kían ná'a ná yó, ña kúú yó ñayuu na.

⁴Ta viti ko'in ka'in xí'ín ndó sa'á ña dóko ñayuu noó yoko. Ná'a yó ña k̄o ta'ón ña'a ndáya'i yoko ndéi ñayuu yó'o, chi koó k̄a iin k̄a ndios, sa'va'a iin tó'on dinij vá kúú Ndios.

⁵Va'ará ká'an ñayuu ña ndéi dao k̄a ndios induú o noño'o yó'o, chi kaá ña ña kuá'a nda'o ndios xí'ín kuá'a nda'o sato'o ndéi, ⁶tído noo yóo, iin tó'on dinij vá kúú Ndios, ña kúú tatá yo, ña ni kava'a ndidaá kúú ña'a, ta noón kúú ña xí'o ña takí yo kéchóon yó noo ná. Ta iin tó'on dinij ta'ani kúú sato'o yo Jesucristo. Ta xí'ín ndá'a mií ná ió ndidaá kúú ña'a, ta mií ná kedaá xí'á, dá takí yo ndéi yó.

⁷Tído o duú ndidaá ñayuu kátónij ini sa'á ña yó'o. Dá chi ñó'o dao ñayuu tein ndó, nda kuálí ná ni kasá'a ná ndáño'o na yoko. Sa'á ñoó tá seí ña koño ni dok̄o ñayuu noó yoko, ká'án ná ña sa ndáño'o ta'ani na yoko ñoó, ta kasá'a ná nákani kuáchij ini ña sa'á ña k̄o ná'a va'a na, ta ká'án ná ña ni yak̄o ña noo Ndios. ⁸Sa ná'a vá yó ña o duú ña'a seí yo kedaá xí'ín yó, dá kandoo va'a yó noo Ndios. Dá chi k̄o kúú yó ñayuu ndáya'i cháa k̄a noo ná sa'á ña seí yo dao ña'a, ta ni o kándoo nóo yó noo ná sa'á ña k̄o seí yo dao k̄a ña'a. ⁹Tído kaon koo ndó, chi va'ará kuu kei ndoán, tído ná dá'a ni k̄i'o ndó ña kían kuei dao ña kómanij kua'ano xí'ín to'on Ndios

noḡ kuachi sa'á ña seí ndoán. ¹⁰Dá chí tá ná koni nā iin káa ndo'ó, nā sa ná'á sa'á ña yó'o, ta ió ndo seí ndo koño ini ve'e noḡ ndáño'o ñayuu yoko, dá kían ka'án ta'ani na keí ná ña, va'ará ná kani kuáchí ini nā keí náan. ¿Á kō ná'á ta'on ndó ña sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoḡ xínō ini nā keí ná koño nī doko ñayuu noḡ yoko? ¹¹Ta sa'á ña ná'á va'a ndó ña kō ta'ón kuachi kíán keí ndó koño ñoḡ, sa'á ñoḡ dátúú ndó ñani ndo, nā kō ñá'a kua'ano xí'ín to'on Ndios, nā nī chiya'i Cristo sa'a. ¹²Ta sa'á ña yá'a ndó kée ndó kuachi noḡ ñani ndo, ta sa'á ña xí'o ndó ña xínō ini nā kée na ña ká'án ná kúu kuachi, sa'á ñoḡ yá'a ndó kée ndó kuachi noḡ mií Cristo. ¹³Sa'á ñoḡ tá ña'a seí yu'u kedaá xí'ín ñani, dá kuéi na noḡ kuachi, dá kían ni iin kuū ká ná o kaxíí koño, dá kían ná dá'a ni ya'a ñani kee na kuachi sa'a yú'u.

Ká'an Pablo ña kúu ná iin apóstol

9 ¹¿Á kō ná'á ta'on ndó ña kúu iin apóstol, nā né'e to'on Jesús? ¿Á kō ná'á ta'on ndó ña kuu kee yu'u ndidaá ña'a kée dao ká apóstol? ¿Á kō ná'á ta'on ndó ña nī xini ta'ani yu'u Jesús, nā kúu sato'o yo? ¿Á kō ná'á ta'on ndó ña nī nduu ndó kuendá Jesús sa'á ña kéei choon nī xí'o sato'o yo noḡ? ²Ndá ndi kuu kō kándía dao ká ñayuu ña miían ndaḡ kuiti kúu yu'u apóstol Jesús, tído ndo'ó kúu nā kánian nakoni ndo yu'u. Ta sa'á ña kúu ndó kuendá sato'o yo Jesús, ñoḡ kían ná'a ña kúu iin apóstol.

³Ta ña yó'o kúu to'on ká'ín xí'ín ndo'ó, nā kána'á xí'ín ndéi xaan:

⁴¿Á kō ta'ón íchí ndú ña kī'o ndó ña'a kasá'an ndu, ña kī'o ndó ña'a ko'o ndu? ⁵¿Á kō ta'ón íchí ndú ña kandaka ndu nā ñá'a kándisa Jesús kakuu ñadi'í ndu, ta kanoo nduu nā xí'ín ndú, táto'on kī'o kée dao ká nā kúu apóstol, xí'ín ñani sato'o yo Jesús, xí'ín Cefas? ⁶¿Á savá'a yu'u xí'ín Bernabé kúu nā kánian koto mií xí'ín choon kée ndu? ⁷Ta, ¿ndi káa iin soldado xíto mií xí'ín dí'ón mií rá? Ta, ¿ndi káa iin ta xíti uva, ta kō seí rá uva kána noño'o rá? Ta, ¿ndi káa iin ta ndáka léko, ta kō xí'i ra lechí rí?

⁸¿Á ká'án ndó ña ná kani ini ta ká'ín xí'ín ndó? ¿Á kō ná'á ta'on ndó ña dión ta'ani ká'an ley Moisés? ⁹Dá chí ley Moisés kían kaá dí'a: “O sa taán ndo ñono yú'u chee tá sádí rí tirió, dá ná kuu keí rí chááan.” ¿Á ká'án ndó ña ndí'i ini Ndios savá'a sa'á chee? ¹⁰O, ¿á nī taa ta'ani na to'on yó'o sa'a yóó? Sa'a yóó nī taa naan. Ta dión ni nā xíti, ió tandeé iní noḡ ná ña natiin na ña'a noño'o nī xiti na, ta nā sádí tirió, ió ta'ani tandeé iní noḡ ná ña natiin na ña'a noḡ nī nduvii na ñoó.

¹¹Ndu'u kúu nā nī chí'i tata ña kúu to'on Ndios ini níḡ ndo, sa'á ñoḡ, ¿á kakian iin ña dáta'án nda'o ndu'u ndo'ó ña natiin ndu'u cháá ña xínño'ó ndú noḡ ndo? ¹²Tá dao ká va ta kúu rá nátiin ña xíto ndó rá, ta va'a cháá ká ví kánian kee ndó xí'ín ndu'u.

Ta va'ará ió íchí ndú ña koto ñaá ndó, tído kō kéchóon ta'on ndu'an. Dí'a xí'o ndeé vá iní ndu noḡ ndidaá ña'a, dá kían ni iin ña'a ná o kétéin noḡ ñayuu ña kándisa na to'on va'a sa'a Cristo Jesús. ¹³¿Á kō ná'á ta'on

ndó ña ɬa kéchóon noo Ndios ini ve'e ño'o ká'ano seí ra ña ño'o ini ve'e ñoó, ta ra dóko kítì noo náa seí ra cháá koño ri? ¹⁴Dión ta'ani ni sa'anda sato'o yo Jesús choon ña na xíonoo dána'a ɬo'on va'a sa'a ná, kánian kataki na noo choon kée na.

¹⁵Tído yu'u, ni iin kuu ɬa'ón ko ní ka'in xí'ín ndó ña koto ndó yu'u, ta ni ko táai ɬo'on yó'o kosaa noo ndo sa'a ña kónii ña koto ndó yu'u. Va'a kaan ná kuu di'a yu'u, o duú ka ña dítá ndó ña náta'an inii sa'a ña ko kí'in ya'i noo ndo. ¹⁶Tá dána'a yu'u ɬo'on va'a sa'a Jesús, dá kían ko kánian chindaya'i yu'u mií, dá chi ni ta'anda choon noó ña dión kánian kee. Nda'i yu'u tá ná o dána'i ɬo'on va'a yó'o.

¹⁷Tá ni chíkaa ini mií yu'u kee choon yó'o, dá kían kuu va natiin ya'i noo ndo. Tído o duú mií yu'u ní chíkaa inii kee ña, dá chi choon ni ta'anda noo vá yu'u kían. ¹⁸Ta, ¿ndí kían va'a nátiin yu'u, tá dáá? Ña va'a nátiin yu'u kían náta'an inii sa'a ña ko kí'in ya'avii noo ndo dána'i ɬo'on va'a sa'a Cristo Jesús. Chi ko kónii dándi'i inii ndo'o kee ndó ña kánian kee ndó xí'ín sa'a ña dána'i ɬo'on va'a sa'a Jesús.

¹⁹Ta sa'a ña ko nákaaí tixi ndá'a ni iin tó'ón ñayuu, sa'a ñoó nónóí k'i'oi mií konkuáchíí noo ndidaá kúú ñayuu, dá kían kandeéí ña kandísa kua'a cháa ka na ɬo'on va'a sa'a Jesús. ²⁰Sa'a ñoó, tá nákaaí tein na kúú na Israel, dá kéei mií kúúí iin na Israel, dá kandeéí kandísa na Jesús. Chi tá nákaaí tein na ño'o tixi ndá'a ley Moisés, ta va'ará ko nákaaí tixi ndá'a ley ñoó, tído kéei mií ña nákaaí tixi ndá'án, dá

kandeéí kandísa na Jesús. ²¹Ta dión ta'ani kée yu'u tá nákaaí tein ñayuu ko ño'o tixi ndá'a ley Moisés, chi kée yu'u mií ña ko nákaaí tixi ndá'a ley. Tído ko kónii kaaan ña ko seídó'o yu'u choon sa'ándá ley Ndios, chi nákaaí tixi ndá'a Cristo. Dión kéei, dá kandísa na ko ño'o tixi ndá'a ley ɬo'on va'a Jesús. ²²Tá nákaaí tein na ko ñá'a kua'ano xí'ín ɬo'on Ndios, dá kían kée yu'u mií táto'on k'i'o kúú mií ná, dá kandeéí kua'ano na xí'ín ɬo'on Ndios. Ta daá kuití vá kée yu'u mií táto'on k'i'o kúú iin rá iin ñayuu, dá kandeéí ka'ki dao na noo kuachi na.

²³Ndidaá kúú ña yó'o kée yu'u, dá naka'ani cháa ka ɬo'on va'a sa'a Jesús kua'an, ta k'i'o dión kandeé ta'ani yu'u ni'i ña kúú ña va'a sa'a ɬo'on va'a yó'o.

²⁴¿Á ko ná'a ta'on ndó ndi ndó'o ɬa taxí tá'an? Chi ndidaá vá rá ndúndéé taxí tá'an, tído iin tó'ón vá kúú ra kándéé. Ta k'i'o dión ta'ani ndundéé ndó kuita ndaa ndo xí'ín ɬo'on Ndios, dá kandeé ndó ni'i ndo ña kánian natiin ndó. ²⁵Ta k'i'o dión ta'ani ndó'o ra ko'on chidáó tá'an, chi nd'i nda'o ini ra kénduu ra mií rá, dá kandeé rá ni'i rá iin corona, ña naá óon. Tído yóó kúú na nd'i ini kuita ndaa xí'ín Ndios, dá ni'i yo iin corona, ña ni iin kuu o naá.

²⁶Sa'a ñoó k'i'o dión ndaa kánkonoí íchi Ndios, chi ko kánkono naá ta'on yu'u. Ta k'i'o dión ta'ani kéei tá naái xí'ín ña kini, chi ko kéei táto'on kée na dáko'on yíkí noo táchi. ²⁷Di'a dándó'o yu'u ñíí, ta kéndúsai xí'án, dá kandeéí ña keean ña kónii Ndios. Dá chi tá koó, dá kían, va'ará ni daná'i noo dao ka

ñayuu, oon ni ví o kándeéí
kasandaái nda noó ni chiná'a Ndios.

**Kuino kíi ndo noó yoko, ta o sa
kándaño'o ndoan**

10 ¹Tído ko kónii, ñani, ña
nandodó ndo ña ni xika na
sá'ano ñoo ndu'u tixi kátí viko, ña
ni kasto'on xí'ín ná noo kánian
ko'on na. Ta ndidaá vá ná ni
chika'anda me'í taño'o naní Taño'o
Kua'á. ²Ta ki'o dión ni ndu'u na tixi
ndá'a Moisés, chi kían táto'on ni
sodo ndúta ná xí'ín viko ñoo xí'ín
taño'o ñoo. ³Ta ndidaá ná ni seí
ña'a ni tanda'á Ndios ni kii induú,
⁴ta ndidaá ta'ani na ni xi'i takuí ni
xi'o Ndios noo ná. Chi ni xi'i na
takuí ni kana ndika káo, ta káo ñoo
kúu Cristo. ⁵Tído kua'á nda'o ñayuu
ñoó ko ní náta'an ini Ndios koni na.
Sa'á ñoo ni kandoo yiki koño na
noño'o ichí ñoo.

⁶Ndidaá kúu ña yó'o kían kasto'on
xí'ín yó ña ko vá'a ta'on ña katoó yo
kee yó ña kini táto'on ki'o ni kee
ñayuu ñoo. ⁷Sa'á ñoo o sa
kándaño'o ndó yoko táto'on ni kee
dao ñayuu ñoo, chi di'a ká'an tuti ij
Ndios: "Ni sa ndei na ni sasá'an na,
ta ni xi'i na, dá ni ndakuei na ni sa
ndei dii ná noó yoko." ⁸Ta ná dá'a
ni kee yó kuachi xí'ín na ko kúu
ñadi'í yo o yí yo táto'on ki'o ni kee
dao ñayuu ñoo. Chi sa'á ña ni kee
na dión, sa'á ñoo iin ku y ni xi'i oko
oni mil na ni kee Ndios. ⁹Ta ná o sa
kóo ini yo korndodó yó sato'o yo
Ndios táto'on ki'o ni kee dao ñayuu
ñoó, chi sa'á ña ni kee na dión, sa'á
ñoó kua'a ná ni xi'i tá ni seí ñaa
ko. ¹⁰Ta ni o sa ká'an kuachi ndó
noo Ndios táto'on ni kee dao ñayuu

ñoó, chi sa'á ña ni kee na dión, sa'á
ñoó kua'a ná ni xi'i ni kee iin ángel
né'e choon sa'ání ñayuu.

¹¹Ndidaá kúu ña yó'o kían ni
ndo'o ñayuu ñoo, ta kasto'an xí'ín
yó ña ná o sa kóo ini yo kee yó
dión, ta ni taa naan noo tuti ij Ndios
ka'an ni'inian noo yóo, na ni
kasandaá ndéi tiempo noo ndí'i.

¹²Sa'á ñoo ndi ndáa ndó ká'an ña
ndíta toon ndó xí'ín Ndios, dá kían
kanda ndo mií ndó, dá ná dá'a ni
kuei ndó noo kuachi. ¹³Kana'á ndó
ña tandó'ó ndó'o ndó, iin nóo vá
kúuán xí'ín tandó'ó ndó'o ndidaá ka
ñayuu. Tído iin na ndaa kúu Ndios,
chi o kóno ta'on na ña ndo'o cháa
ka nio ndo noó ña o ki'o ndeé ini
ndo. Dá chi di'a ki'o va Ndios
tandeé ini noo ndo, dá kandeé ndó
kankuei ndó noo tandó'ó xí'ínndodó
ñaá.

¹⁴Sa'á ñoo, na maní mií, taó xóo
ndó mií ndó noo ña kúu yoko, o sa
kándaño'o ndoan. ¹⁵Ká'in xí'ín ndó
táto'on ká'in xí'ín na kanda ini.
Sa'á ñoo taó kuendá va'a ndó sa'á
ña ká'in xí'ín ndó yó'o. ¹⁶Tá xí'i yó
copa ndutá uva, ndirá dándáki ña ni
kee Cristo Jesús sa'a yo, ta náki'o yo
ndivé'e noo Ndios sa'a ra, ¿á ko
ná'a ta'on ndó ña iin ni nduu yó
xí'ín Cristo ni kee ni ná? Ta tá
dákuáchi yó pan, dá seí yoán, ¿á ko
ná'a ta'on ndó ña iin ni nduu yó
xí'ín Cristo sa'á ña ni xi'o na yiki
koño na ni xi'an sa'a yo? ¹⁷Va'ará
kua'a vá kúu yó, tído iin tó'on vá
pan seí yo, sa'á ñoo iin tó'on vá ni
nduu yó, chi iin tó'on vá pan seí
ndi'i yó.

¹⁸Kande'é ndó táto'on kée na
Israel. Chi seí na cháa koño kítí

dóko ná noo náa, ta, ¿á kọ ná'á ta'on ndó ña kían táto'on iin ni nduu na xí'ín noo náa ñoó? ¹⁹Ta sa'á ña ká'ín dión xí'ín ndó, ¿á kóni kaa ña ndáya'i yoko, o ndáya'i ña dóko ñayuu nooán? ²⁰Koó, chi ña ká'ín xí'ín ndó kóni kaa ña tá dóko ñayuu kọ ná'á Ndios koño noó yoko, noó ña u'u va dóko náan, ta o dúú noo Ndios takí, ta kọ kóni ta'on yu'u ña iin nduu ndó xí'ín ña u'u.

²¹Sa'á ñoó kọ kánian ko'o ndó copa kuendá Cristo, na kúu sato'o yo, ta ko'o ta'ani ndó copa kuendá ña u'u, chi kọ kánian kasá'an ndó mesa kuendá sato'o yo Cristo, ta iin nduu ndó xí'ín ná, ta kasá'an ta'ani ndó noo mesa kuendá ña u'u, ta iin nduu ndó xí'án. ²²¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña dár'u'u yo sato'o yo noó ña kuión na tá kée yó dión? ¿Á ká'án ndó ña ndakí cháá ka yo o dúú Ndios?

Ná dá'a ni ndukú yó ña va'a mií yó.

Di'a nandukú yó ña va'a dao ka na

²³Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o dúú ndidaá ña k'i'o ña va'a noo yo. Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o dúú ndidaá ña dakuá'ano dao ka ñayuu. ²⁴O sa ndí'i ini ndo sa'á ña kandeí va'a ndó, di'a ndí'i ini ndo ña ná kandeí va'a dao ka ñayuu.

²⁵Ta ndi ndáa mií koño kúya'i noo díko náan, kuu va keí ndoán. Ta o sa ndátó'ón ndó ndeí ni kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'á nakani kuáchi ini ndo. ²⁶Dá chi ña'a sato'o yo Ndios kúu iin ní kúu vá ñayúú yó'o xí'ín ndidaá kúu ña'a ió nooán. ²⁷Tá ni kana iin na kọ ná'á Ndios ndo'ó ña ko'on ndo ve'e na kasá'an ndó xí'ín ná, ta tá ká'án ndó ko'on ndo,

keí ní ndó ndidaá kúu ña xí'o na noo ndo. O sa ndátó'ón ndó ndeí ni kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'á nakani kuáchi ini ndo. ²⁸Tído tá ió iin na kaa xí'ín ndó: “Koño ni doko ná noó yoko vá kían xaan”, dá kían ná dá'a ni keí ndoán sa'á ña ni ka'an na dión, dá ná o nákaní kuáchi ini na kande'é ná ndo'ó, dá chi ña'a sato'o yo Ndios kúu iin ní kúu vá ñayúú yó'o xí'ín ndidaá kúu ña'a ió nooán. ²⁹Ká'ín sa'á ña nákaní ini dao ka na, o dúú sa'á ña nákaní ini mií ndó.

Tído ndá ndi kuu kaa ndo xí'ín: “¿Ndiva'a kánian chituu yu'u ña nónói keeí sa'á ña nákaní kuáchi ini dao ka ñayuu? ³⁰Chi tá ni nak'i'o va yu'u ndivé'e noo Ndios sa'á ña'a saxíi, ¿ndiva'a ká'an u'u ñayuu sa'í, ta sa ni nak'i'o yu'u ndivé'e noo Ndios sa'án?” ³¹Sa'á ñoó tá sásá'an ndó, o xí'i ndó, o kée ndó dao ka ña'a, daá kuití kee ndoan sa'a Ndios, dá ná natiin na ñaño'ó. ³²O sa kákuu ndó táto'on iin ña'a kétéin noó ñayuu, dá kuei na noó kuáchi, á mií ná kúu ná na ñoo Israel, o á mií ná kúu ná na ñoo Israel, o á mií ná kúu ná kuendá Cristo. ³³Chi dión kée mií yu'u noó ndidaá ña kéei, chi ndúkúí ña nata'an ini ndidaá ñayuu, chi kọ kée yu'u sa'a mií, di'a kée yu'u sa'a dao ka na, dá ni'i ná ña káki na noó kuáchi na.

11 ¹Sa'á ñoó kee ndó táto'on k'i'o kée yu'u, chi yu'u kúu na kée táto'on k'i'o kée Cristo.

Ki'o di'a kee ndó tá nátaaka ndo dakuá'a ndó to'on Ndios

²Nákoni yu'u ndo'ó, ñani, dá chi ndíko'on ini ndo yu'u, ta kée ndó

táto'on kị'o nị đạn'á nọo ndọ. ³Tído kónij ña kịan kandaa ini ndọ ña Cristo kúu dinị nọo ndidaa kúu ẵa. Ta dión ta'ani ndó'o ẵa, chị mií rá kúu dinị nọo ñadi'í ẵa, ta Ndios kúu dinị nọo Cristo. ⁴Sa'á ñọo ndi ndáa mií vá ẵa ká'an xí'fn Ndios o dána'a ẵa tọ'on nị xị'o Ndios nọo rá tá kánóo iin ña'a dinị rá, dá kịan kọ xị'o ta'on ra ñaño'ó nọo ña kúu dinị nọo rá. ⁵Tído ndi ndáa mií vá ña ñá'a ká'an xí'fn Ndios o dána'a ña tọ'on nị xị'o Ndios nọo ná tá kọ dáda'i na dinị ná, dá kịan kọ xị'o ta'on na ñaño'ó nọo rá kúu dinị nọo ná, ta kéea kuendá táto'on nị đạtá tá'í dinị ná. ⁶Chị tá kọ kóni ña ñá'a dáda'i na dinị ná, dá kịan va'a kạan ná đạtá tá'í nằn. Tído tá kịan iin ña ka'an nọo nọo ná, dá kịan va'a kạan ná dáda'i nằn. ⁷Ta ni iin ẵa kọ kánian dáda'i dinị rá, dá chị káa ra táto'on kị'o káa mií Ndios, ta nátiin na ñaño'ó nọo rá. Tído ẵa kúu ẵa nátiin ñaño'ó nọo ña ñá'a, ⁸dá chị kọ ní kí'in Ndios lása yịkạ ña ñá'a, dá kavạ'a na ẵa, di'a lása yịkạ ẵa nị ki'in na, dá nị kavạ'a na ña ñá'a. ⁹Ta kọ ní káva'a Ndios ẵa sa'á ña ñá'a, di'a nị kavạ'a na ña ñá'a sa'á ẵa, dá chindee ñaá. ¹⁰Sa'á ñọo miífan ndúsa kánian kada'i dinị ña ñá'a, dá ná'a ña ña nákaa ña tịxi ndá'a yị ná, chị ndé'lé káxí ñaá ángel ndéi induú. ¹¹Tído mií sato'o yọ Ndios kúu ña nị saki ña ọ kúu ta'on koo iin ẵa tá kọo iin ñá'a, ta ọ kúu ta'on koo iin ñá'a tá kọo iin ẵa, ¹²dá chị va'ará nị ki'in Ndios lása yịkạ ẵa, dá nị kavạ'a na ñá'a, tído tịxi ña ñá'a ta'ani káki ẵa. Tído ndidaa ña yó'o vẹi nọo Ndios.

¹³Sa'á ñọo nakani va'a ini mií ndó, ẵá ña va'a kịan ña kanonó dinị ña

ñá'a tá ká'an ña xí'fn Ndios o kọo? ¹⁴Ta ná'á yó ña iin ña ka'an nọo kịan ña konó iin ẵa kua'ano nánị idí dinị rá. ¹⁵Tído ña va'a va kịan ña konó ña ñá'a kua'ano nánị idí dinị ná, dá chị iin ñaño'ó vá kịan, dá chị nị ni'í ná idí dinị ná ña kakuuan ña dáda'i dinị ná. ¹⁶Tído tá ká'an ndó kana'á ndó sa'a ña yó'o, dá kịan kánian kana'á ndó ña kọ tạ'ón iin kạ ña'a ná'á ndu'ụ kee ndu xí'fn dao kạ ña kúu kuendá Ndios, savạ'a ña yó'o va kịan kée ndu.

**Dánani Pablo ñayuu sa'á ña kọ vá'a
kée na tá kua'an ña kee na
Santa Cena**

¹⁷Tído ña ko'in ka'in xí'fn ndó viti, kọ kịan ña ká'an va'i sa'a ndọ, chị nọo nátaaka ndọ dákuá'a ndó kánian dákuá'ano tá'an ndó, ta viti di'a dátụy tá'an ndó. ¹⁸Ña mií nọo ká'in xí'fn ndó kịan nị ni'í tó'in ña nọo nátaaka ndọ dákuá'a ndó, daá kuití vá taó xóo tá'an ndó. Ta kándsai ña miífan ndaa dión kée ndó. ¹⁹Dá chị kị'o dión kánian taó xóo tá'an ndó, ká'an ndó, dá kandaa ini ndọ ndá yoo kúu ña miífan ndaa ndíta ndaa xí'fn ña dákuá'a na. ²⁰Chị tá nátaaka ndọ sádini ndó táto'on kị'o nị chindú'ụ sato'o yọ Jesús, kọ kéndúsá'ano ndóan. ²¹Dá chị nọo seí ndọan, chindaa nọo dao ndó seí ndọ ña né'e mií ndó nị kasáa ndọ, ta kọ ndátí ndó ña ka'anda nằn. Sa'á ñọo dao kạ ndọ kándọo nda'í kuíko, ta dao kạ ndọ xini. ²²¿Ndivạ'a kée ndó dión? ¿Á kọ tạ'ón ve'e ndó kasá'an ndó, ta ko'o ndó? ¿Ndivạ'a kénóo ndó ve'e ñọ'o Ndios, ta kandaa ndọ ñaño'ó ña nda'í kọo ña'a né'e nị kasáa? ¿Ndi kaaí xí'fn

ndó viti? ¿Á nakoni yu'u ndo'ó ña va'a kée ndó, ká'an ndó? Kọ́ó, chí kọ va'a ta'on kée ndó.

**Ki'o di'a níyiká yó kee yó tá kua'a
keea Santa Cena**

23Chì tító'on nì nàtiin yu'u choon noo sato'o yo Jesús, kì'o dión sà nì daná'ì noo ndo: Míí sakuáá nì nakì'o iin taa sato'o yo Jesús noo ndá'a tã né'e choon, dá nì tiin na pan. **24**Dá tá nì ndi'ì nì nakì'o na ndivé'e noo Ndios, dá nì sa'anda dao naán, dá nì kaa na: "Tiin ndó pan yó'o, ta kei ndoán, dá chí ña yó'o kúú yikí koñoi, ña kían nakì'oi kuu sa'a ndo. Ta daá kee ndó ña yó'o, dá ndiko'on ini ndo sa'á ña nì keei." **25**Ta dión ta'ani nì kee na tá nì tiin na copa vino noo nì ndi'ì nì sasá'an na, dá nì kaa na: "Ndúta ñó'o ini copa yó'o dáxinkoo ña sa'a nì kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu na, ta xinkooan xí'ín nij yú'u. Ta kì'o dión kee ndó iin rá iin ta'ándá xí'í ndó ra, dá ndiko'on ini ndo sa'á ña nì keei." **26**Sa'á ñoo tá seí ndo pan yó'o, ta xí'í ndó vino yó'o, náchina'á ndó ñayuu ña nì xí'í sato'o yo Jesús sa'á kuachi yo. Ta dión kee ndó nda ná kasandaá kuu nandió koo na kasaq na.

**Ndó'o níó ñayuu ñoo sa'á ña kọ seí
na pan ñoo, ta kọ xí'í na ndutá uva
ñoó xí'ín ñaño'ó**

27Sa'á ñoo ndi ndáa miío ñayuu seí pan yó'o, ta xí'í na ndúta yó'o, ta kọ kée naan xí'ín ñaño'ó, dá kían kandoo na ndío na kuachi sa'á ña xiní xíxi na yikí koño sato'o yo Jesús xí'ín nij ná. **28**Sa'á ñoo miían ndúsa kánian korndodó va'a ndó níó

ndo, nde'á á ndíta ndaa ndo, dá kei ndo pan yó'o, ta ko'o ndó ndúta ñó'o ini copa. **29**Dá chí na seí pan ñoo, ta na xí'í ndutá uva ñoo, ta kọ kée naan xí'ín ñaño'ó, ta kọ kékuendá na ña kían yikí koño sato'o yo Jesús, dá kían ndo'o níó ná kee Ndios. **30**Ta sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoo kua'á nda'o ndó kú'u, ta kua'a ta'ani ndó kuitá, ta kua'a ndo sa nì xí'í. **31**Chì tá dinño'ó taó yo kuendá ña vii káa níó yo, dá kían ná o dándó'o ta'on Ndios níó yo. **32**Tído keyíko Ndios sa'a yo, ta dándó'o na níó yo viti, dá kían ná dá'a ni tanda'á ná yó ko'o naá yó noo kánian ko'on na kúú kuendá ñayuu yó'o.

33Sa'á ñoo, ñani míí, tá nì nataka ndo kei ndo pan, ta ko'o ndó ndutá uva, koo ini ndo kandati tá'an ndó, dá kasá'an ndó. **34**Tá ió iin káa ndó kuíko, dá kían va'a ka ve'e ndó kasá'an ndó, dá kían ná dá'a ka ni ya'a ndó noo náataka ndo, dá ná o dándó'o Ndios níó ndo. Ta ió dao ka ña'a ka'ín xí'ín ndó, ta ñoo kían ndeyíkoj tá ná saaj noo ndéi ndó.

**Ká'an Pablo sa'á ña xí'o oon Espiritu
ii Ndios noo iin rá iin yó, dá katí'a yó
kechóon yó noo ná**

12 **1**Kóni yu'u, ñani, ña kandaq ini ndo sa'a choon nì xí'o Espiritu ii Ndios noo yo, dá katí'a yó kechóon yó noo ná. **2**Ta sa ná'á va'a míí ndó ña tá nì sa kuu ndó ñayuu kọ ní sá na'á Ndios takí, sa xionoo ndava'a ndó sa kee yoko, ña kọ tí'a ká'an. **3**Tído kónii ña kandaq ini ndo ña ni iin tó'on ñayuu kómí Espiritu ii Ndios o kúu ta'on dátaí chí'an na Jesús. Ta ni iin tó'on

ñayuu o kúu ka'an ña Jesús kúu sato'o na tá ko kómí ná Espíritu ij Ndios.

⁴Ta viti, kuá'á nda'o kúu noo choon nátiin yó, dá katí'a yó kechóon yó noo Ndios, tído iin tó'ón diní vá kúu Espíritu ij Ndios, na xí'o ndidaáan. ⁵Chí kuá'á nda'o noo choon ió kéchóon yó noo Ndios, tído iin tó'ón diní vá kúu sato'o yo, na dándáki sa'án. ⁶Ta kuá'á nda'o noo choon ió kée yó, tído Ndios, na xí'o ña noo ndidaá yó, iin tó'ón vá kúu ná. ⁷Ta noo iin rá iin yó xí'o Espíritu ij Ndios choon, dá katí'a yó dákuá'ano tá'an yó. ⁸Chí noo dao ñayuu xí'o Espíritu ij Ndios to'on ndichí ka'an na, ta dao ka na ní'i ña ka'an na sa'á ña ná'á mií Ndios kée na kúu Espíritu ij. ⁹Ta dao ka na ní'i ña kandeé ká'ano ini na Ndios kée mií Espíritu ij, ta dao ka na ní'i choon ña nduva'a na ñayuu kú'u kée Espíritu ij. ¹⁰Ta noo dao ka ñayuu xí'o na ña kee na ña'a ndato, ta dao ka na ní'i ña kasto'on na sa'á to'on ni ní'i ná noo mií Ndios. Ta dao ka na ní'i ña kandaa ini na ndá yoo kómí Espíritu ij, ta ndá yoo kómí espíritu to'ón. Ta dao ka na ní'i ña ka'an na dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'a na. Ta dao ka na ní'i ña katí'a na nandió né'e na yú'u ká'an ñayuu ñoó. ¹¹Ta ndidaá ña yó'o kée iin tó'ón diní mií Espíritu ij Ndios. Ta xí'o na ña noo iin rá iin ñayuu táto'on k'i'o ni chikaá ini mií ná k'i'o naan.

Iin tó'on vá kúu yó sa'á ña kúu yó kuendá Jesús

¹²Iin tó'ón vá kúu yikí koño yo, va'ará kuá'á nda'o tá'í kián. Ta

ndidaá tá'í ñoó, va'ará kuá'á nda'o kián, iin tó'ón yikí koño kián. Ta k'i'o dión ta'ani ndó'o yó sa'á ña kúu yó kuendá Cristo, ¹³chí xí'in iin tó'ón vá Espíritu ij Ndios ni sodo ndúta ndidaá yó, dá ni nduu yó iin tó'ón, va'ará dao yó kúu na Israel, ta dao ka yó kúu na ko kúu na Israel, ta dao yó kúu na ño'o tixi ndá'a iin sato'o, ta dao ka yó kúu na koó sato'o. Tído iin tó'ón diní vá kúu Espíritu ni ñtiin yó.

¹⁴Ta dión ta'ani ndó'o yó xí'in yikí koño yo, chí ko kián iin tó'ón tá'í, kua'a vá tá'í kián. ¹⁵Dá chí tá ná kaa sa'a yo: "Sa'á ña ko kúu yu'u iin ndá'a, sa'á ñoó ko kúu ta'on yu'u kuendá yikí koño yó'o", ¿á ña yó'o kóni kaa ña ko kián kuendá yikí koño yo? Koó, dá chí ñaá vá kián. ¹⁶Ta tá ná kaa do'o yo: "Sa'á ña ko kúu yu'u iin nduchí nóó, sa'á ñoó ko kúu ta'on yu'u kuendá yikí koño yó'o", ¿á ña yó'o kóni kaa ña ko kián kuendá yikí koño yo? Koó, dá chí ñaá vá kián. ¹⁷Sa'á ñoó tá iin níi yikí koño yo ná kakuu nduchí nóó, dá kián, ¿ndi koo kueídó'o yó, tá dáá? Ta tá iin níi yikí koño yo ná kakuu do'o yó, dá kián, ¿ndi koo ta'ami yó ña'a? ¹⁸Tído mií Ndios kúu na ni chirndaa iin rá iin tá'í yikí koño yo noo kánian karndaaan táto'on k'i'o ni koni mií ná. ¹⁹Dá chí tá iin tó'ón tá'í ndá'a ná kakuu iin níi yó, ¿ndeí kakuu yikí koño yo, tá dáá? ²⁰Tído viti, va'ará kuá'á nda'o tá'í kúu yikí koño yo, tído iin tó'ón diní vá ñayuu kúu yó.

²¹Ta o kúu ta'on ka'an nduchí nóó yo xí'in ndá'a yo: "Ko ta'on choon kuui ndo'ó." Ta ni diní yo, o kúu ta'on ka'an xí'in sa'a yo: "Ko ta'on

choon kuui ndo'ó." **22**Tído tá'í yíkí koño yo, ña ká'an yó ña ko ndáya'i, ñoó di'a xínño'ó cháá ka yíkí koño yo. **23**Ta dao tá'í yíkí koño yo, ña ko ndáya'i noo yo, ñoó di'a kían dándixi va'a yó. Ta dión ta'ani kée yó xí'ín tá'í yíkí koño yo, ña kédaa xí'á, dá xíka'an noo yo, ñoó di'a kían dáda'i yó xí'ín ñañó'ó. **24**Ta ko kánian dáda'i yó ñíi yo noo va'a ná'a. Ta mií Ndios ni ndeyíko na yíkí koño yo, dá natiin ña koó ñañó'ó yó noo, cháá ka ñañó'ó. **25**Ta dión ni kee na, dá kían ná dá'a ni kaño'ó tá'an tá'í yíkí koño yo, di'a ná ku'u inían sa'a sátá'an. **26**Sa'a ñoó tá tárku'e'e iin tá'í yíkí koño yo, ta kúu iin ní vá ñíi yo u'u. Ta tá ió iin tá'í yíkí koño yo va'a ndó'o, ta kúu iin ní vá ñíi yo va'a ndó'o, ta kádij inían.

27Ta ndo'ó kúu táto'on yíkí koño Cristo, ta iin rá iin ndó kúu táto'on tá'í yíkí koño na. **28**Ta dao ndó ni chikata Ndios ña kee ndó choon noo na kúu kuendá Jesús. Ta choon mií noo ni xi'o na kúu ña dao yó kakuu apóstol, dá kane'e yó to'on na, ta dao ka yó kakuu profeta, dá kasto'on yó to'on ni natiin yó noo mií Ndios. Ta choon kúu oni ni ni'i tá'i dao ka yó kakuu yó na dána'a. Ni ndi'i, dá ni ni'i tá'i dao ka yó choon ña kandeé yó kee yó ña'a ndato. Ndi'i, dá ni ni'i tá'i dao ka yó choon ña nduva'a yó na kú'u. Ta dao ka yó ni ni'i tá'i ña chindeé yó ñayuu kúnda'í. Ta dao ka yó ni ni'i tá'i ña kakuu yó na ka'anda choon noo na kúu kuendá Cristo. Ta dao ka yó ni ni'i tá'i ña ka'an yo dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'a yó. **29**Sa'a ñoó, ¿á ndidaá yó kúu apóstol? ¿Á

ndidaá yó kúu profeta? ¿Á ndidaá yó kúu na dána'a? Ta, ¿á ndidaá yó kándéé kée ña'a ndato? **30**Ta, ¿á ndidaá yó ni ni'i tá'i ña nduva'a yó na kú'u? Ta, ¿á ndidaá yó ni ni'i tá'i ña ka'an yo dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'a yó? Ta, ¿á ndidaá yó ni ni'i tá'i ña nandió né'e yó to'on ni ka'an iin na ni ka'an iin ka yú'u? Koó, ko ta'ón dión kían. **31**Sa'a ñoó ndi'i ini ndo ni'i ndo choon ndáya'i cháá ka noo Ndios. Tído viti ko'ín dána'i noo ndo iin íchi va'a cháá ka.

Ká'an Pablo ndi kee yó, dá ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu

13 **1**Va'ará káti'a yu'u ká'ín dao ka yú'u, ña ká'an na ndéi ñayuu yó'o o ña ká'an ángel ndéi induú, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xi'ín, dá kían kúu táto'on iin ka kásá oon, o ka chíin kádí oon. **2**Ta va'ará ná natiin yu'u to'on ni kii noo Ndios, ta va'ará ndidaa ka vían ná kana'í ña ndichí ió de'é, ta va'ará ndidaa ka vían ná kana'í ndidaá kúu ña ndichí ió ñayuu yó'o, ta va'ará kandeé ká'ano ini Ndios, ña kandeéi nadaoin yúku káa nakuijan iin ka xían, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xi'ín, dá kían ni iin ña'a ko kúu. **3**Ta va'ará ná dasáí ndidaá kúu ña'a ió noo'í noo na kúnda'í, ta va'ará ná ki'oi yíkí koñoi ña kei ña, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xi'ín, dá kían ni iin ña'a ko ndáya'i va ña ni keei.

4Ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xi'ín yó kían ña ki'o ndeé ini yo sa'a ná, ta va'a koo ini yo xí'ín ná. Ta ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xi'ín yó ko kúu ta'an vaan ña koo u'u ini yo koni yo ná, ta ña kú'u ini yo sa'a ná ko kúu

ta'an vaan ña kuvatá yó noo ná, ta ni kọ kían ña kuryí yó noo ná, ⁵ta ni kọ kían ña kexíxi yó xí'ín ná, ta ni kọ kían ña koo dí'indá ini yọ, ta ni kọ kían ña karyí yó xí'ín ná, ta ni kọ kían ña kaño'o u'ụ ini yọ koni yọ ná, ⁶ta ni kọ kían ña kadij iní yọ tá kée na ña kini, chị kían ña kadij di'a ini yọ tá kée na ña ndaa. ⁷Ta sa'á ña kú'ụ ini yọ sa'á ñayuu xí'ín yó, sa'á ñoó kị'o ndeé iní yọ sa'a ndidaá ña'a kée na xí'á, ta noo ndidaá ña'a kandeé iní yọ ná, ta noo ndidaá ña'a kandati yó na, ta noo ndidaá ña'a ndeé koo ini yọ sa'a ná.

⁸Ta ña kú'ụ ini yọ sa'a dao ka ñayuu, ni iin kuụ t'ón ọ ndí'an. Tído iin kuụ ndí'i va ña kásto'on ñayuu to'on nị natiin na noo Ndios, ta ndí'i ta'ani ña ká'an na dao ka yú'ụ, ña kọ ní dakuá'a na. Ta ndí'i ta'ani ña ndíchí ná'á ná. ⁹Chị ná'á ni'ini va yó cháá ña'a Ndios, ta sav'a cháá to'on nị natiin yó noo ná, kị'o dión dána'a yọ. ¹⁰Tído tá ná kasandaá kuụ koo ndidaá ña'a táto'on kị'o kóni Ndios kooan, dá kían ndí'i va ndidaá ña kéchóon tóo yó viti.

¹¹Tá nị sa kuu yu'ụ iin tayíí ló'ọ, dá sa ka'ín táto'on ká'an xị, ta sa nakani iniij táto'on kị'o nákanini ini xị, ta sa ndo'i táto'on kị'o ndó'o xị. Tído tá nị kasandaá kúúí iin ta yatá, dá nị dankooi ña kée iin tayíí ló'ọ. ¹²Chị ña ndó'o yó viti kían táto'on kị'o ndó'o yó tá ndé'é yó noo iin espejo kọ ná'a va'a, chị cháá va ña'a ná'á yó viti. Tído kasandaá iin kuụ, dá koni xí'ín noo yọ Ndios. Ta viti kían cháá va ná'á yó sa'a ná, tído nda daá ví, dá kana'á va'a yó Ndios táto'on kị'o ná'á míí ná yó.

¹³Ta viti, daá ná koo ini yọ kandeé iní yọ Ndios, ta daá kuití ná kandati yó na xí'ín tandeé iní, ta daá kuití ná ku'ụ ini yọ sa'á ñayuu xí'ín yó. Tído ña ndáya'i cháá ka noo ndin oní ña yó'o kían ku'ụ ini yọ sa'á ñayuu xí'ín yó.

Di'a kee ndó tá nị natiin ndó noo Ndios ña kátí'a ndó ka'an ndo iin yú'ụ kọ ní dakuá'a ndó

14 ¹Sa'á ñoó koo ini ndo ku'ụ ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó. Ta ndukú ndó ña kakomí ndó choon, ña kían xí'o Espíritu ij Ndios noo ndo, dá katí'a ndó kechóon ndó noo ná. Tído katoó cháá ka ndo choon ña kían kásto'on ndó xí'ín ñayuu to'on natiin ndó noo míí Ndios. ²Dá chị ñayuu ká'an iin yú'ụ kọ ní dakuá'a na, kọ ká'an ta'on na xí'ín dao ka ñayuu, sav'a xí'ín Ndios vá ká'an na, dá chị kọ kándaá ini dao ka ñayuu ña ká'an na, chị kían iin ña'a kọ kátóni ini yọ nị xí'o míí Espíritu ij Ndios noo ná. ³Tído tá'an ñayuu kásto'on to'on nị natiin na noo Ndios xí'ín dao ka ñayuu, na yó'o kúú na xí'o ña kua'ano cháá ka ñayuu xí'ín to'on Ndios, ta ká'an ni'ini na noo ná, ta xí'o ñaá ná tandeé iní. ⁴Chị na ká'an iin ka yú'ụ kọ ní dakuá'a na, noón kúú na dakuá'ano míí vá ná. Tído na kásto'on xí'ín ñayuu to'on nị natiin na noo míí Ndios, na yó'o kúú na dakuá'ano ndidaá ñayuu kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios. ⁵Kóni yu'ụ ña kían ndidaá ndó ka'an iin yú'ụ kọ ní dakuá'a ndó, tído va'a cháá ka ví kían tá ná kásto'on ndó to'on nị natiin ndó noo míí Ndios xí'ín ñayuu. Dá chị va'a cháá ka kée na

kásto'on to'on ni natiin na noo Ndios o duú ka na ká'an iin ka yú'u. Tído tá ió dao na ni natiin ña kándaá ini na ndi kóni kaa yú'u ká'an na ñoo, dá kían kua'ano ñayuu kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios.

6Sa'á ñoo, ñani, tá ná saá yu'u noo ndéi ndó xaan, ta kas'á'i ka'ín xí'ín ndó iin yú'u ko kándaá ini ndo, ¿ndí kían va'a ni'í ndo, tá dáá? Tído tá ná ka'ín xí'ín ndó sa'a iin to'on saá ni xí'o Ndios nooí, o sa'a iin to'on ndichí ni ni'í noo ná, o sa'a iin to'on ni natiin noo ná, o sa'a iin ka to'on ndaa, dá kían kandaá ini ndo. **7**Miían ndaa ko náki'in tá'an nóo ta'on noo ká'an yír tuú xí'ín yír dáká'a ra. Tído tá ko ká'a rá táto'on kí'o kánian ka'a rá, dá kían, ¿ndí kee yó kandaá ini yo ndá yaa tuú na, o ndá yaa dáká'a na? **8**Ta tá ná o tuú ndísá'ano ra iin trompeta, dá kían, ¿ndi koo kandaá ini soldado ña kánian kenduu ra mií rá ko'on ra naá ra? **9**Ta kí'o dión ta'ani ndó'o ndo'ó tá ká'an ndo iin yú'u ko kándaá ini dao ka ñayuu. ¿Ndi kee na kandaá ini na ña ká'an ndo? Ta noo táchi vá ká'an ndo. **10**Kua'á nda'o yú'u ká'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta iin rá iin ñayuu kándaá ini yú'u ká'an na. **11**Tído tá ko kándaá ini yu'u yú'u ká'an dao ka ñayuu, dá kían iin ta tukú vá kúu yu'u noo ná. Ta dión ta'ani iin na tukú vá kúu ná noo yú'u. **12**Sa'á ñoo ndo'ó, na kátoó kakomí choon xí'o Espíritu i Ndios, ndí'i cháá ka ini ndo kakomí ndó choon dákuá'ano ndó dao ka na kúu kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios.

13Sa'á ñoo ndi ndáa ndó ká'an iin ka yú'u ña kían ko ní dákuá'a ndó,

dá kían kaka ndo noo Ndios ña ná kí'o na ña katí'a ndó nandió né'e ndó ndi kóni kaa yú'u ká'an ndo. **14**Dá chí tá ká'an yu'u xí'ín Ndios xí'ín iin ka yú'u ko kándaá ini, dá kían miían ndaa ká'ín xí'ín ná xí'ín espírituí, tído ña yó'o ko chíndeéan ñaxintóní. **15**¿Ndá kían kee yu'u, tá dáá? Kánian ka'ín xí'ín Ndios xí'ín espírituí, tído káni ta'anian ka'ín xí'ín ná xí'ín ñaxintóní. Kánian katai xí'ín espírituí, tído káni ta'anian katai xí'ín ñaxintóní. **16**Chí tá kéká'ano ndó Ndios xí'ín sava'a espíritu ní ndó, ta nákaa iin na ko kándaá ini to'on ká'an ndo, dá kían, ¿ndi kee na kaa na: “Dión ná koo”, sa'á ndivé'e ni nakí'o ndó noo Ndios? Chí ko ní kándaá ini na ndí kían ni ka'an ndo. **17**Chí miían ndaa kuiti va'a ni kee ndó ni nakí'o ndó ndivé'e noo Ndios, tído ko ní sá'ano dao ka ñayuu xí'ín to'on Ndios, chí ko ní kándaá ini na. **18**Nákí'o yu'u ndivé'e noo Ndios, dá chí ká'an cháá kají dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'i, o duú ndidaá ka ndo'ó. **19**Tído tá nákaa ini ve'e noo náataka ndo, dá kían kátoó cháá kají ká'ín va'ará o'on káa to'on, ña kían kándaá ini, dá dána'i noo ndo, o duú ña ka'ín uxí mil to'on xí'ín iin yú'u, ña ko kándaá ini ñayuu.

20Ñani mií, o sa kákuu ñaxintóni ndo ñaxintóni takuálí leé. Va'a kaan takuálí kakuu ndó, tído noo kuachi va, dá chí ko ná'á xí sa'á kuachi kini. Na yatá kakuu ndó noo ña nákani ini ndo sa'á ña'a Ndios. **21**Dá chí kí'o di'a kaá tuti i Ndios: “Ka'ín xí'ín na ñooj xí'ín yú'u na tukú, xí'ín iin yú'u ko ná'á ná. Ta va'ará xí'an dión ná keei, o kékuendá ta'on

na ña ka'in xí'ín ná, kaá sato'o yo Ndios.” ²²Sa'á ñoó, tá ká'an ndo iin ka yú'u, ña ko ní dákuá'a ndó, ñoó kían ná'a noó ñayuu ko kándisa ña ió Ndios xí'ín ndó, tído ko chindeéan ñayuu sa kándisa. Tído tá kásto'on ndó xí'ín ñayuu to'on ni ñatiin ndó noo mí Ndios, ña yó'o kían chindeé cháá ka ñayuu kándisa o duú na ko kándisa.

²³Sa'á ñoó tá ni nditúti ndidaá ndó ini ve'e noo náta ka ndo, ta ndéi ndó ká'an ndo iin yú'u ko ní dákuá'a ndó, ta ni kasáa iin na kátoó kueídó'o to'on Ndios o iin na ko kándisa, dá kaa na xí'ín ndó ña lóko va kúu ndó. ²⁴Tído tá ndidaá ndó ni kasá'a kásto'on to'on ni ñatiin ndó noo mí Ndios, ta ni kasáa iin na ko kándisa o iin na kátoó kueídó'o to'on Ndios, ta kúu to'on yó'o kedaá xí'ín ná, ta kandaá ini na ña kómí ná kuachi, dá kasá'a nakani ini na ña ko vá'a kée na. ²⁵Dá kían nono nda maá ini níyo ná kandaá ini na ña ko vá'a kée na, dá taxí tá'an na nakuíta xítí ná noo Ndios, ta keká'ano ñaá ná. Ta kaa na xí'ín ndó: “Mífan ndaa kuiti ió Ndios xí'ín ndó.”

Koo ini ndo ña ndidaá ña'a kee ndó ná dákuá'anoan ndo íchi Ndios

²⁶¿Ndi koo kee yó viti, tá dáá, ñani? Tá ni nditúti ndó ini ve'e noo náta ka ndo, dá keká'ano dao ndó Ndios xí'ín iin yaa, ta dao ka ndo dána'a to'on Ndios, ta dao ka ndo ka'an iin to'on saá ni ñatiin ndó noo mí Ndios, ta dao ka ndo ka'an yú'u ko ní dákuá'a ndó, ta dao ka ndo nandió né'e ndi kóni kaa yú'u ni ka'an dao na. Tído koo ini ndo

kendaá ndo ndidaá ña yó'o, dá ná kua'ano dao ka ndo íchi Ndios. ²⁷Tá kua'an ndo ka'an ndo iin yú'u ko ní dákuá'a ndó, dá kían savá'a uu ndo, o oni ndo ka'an. Tído iin rá iin ni ndó ka'an. Ta kánian koo iin na ti'a nandió né'e ndi kóni kaa to'on ni ka'an ndo. ²⁸Tído tá ko iin ti'a nandió né'e yú'u ni ka'an ndo, dá kían ná dá'a ni nakuíta ndó ka'an ndoán. Va'a kaan ndatón kayá ni ndó xí'ín Ndios. ²⁹Ta dión ta'ani ná kee na kua'an kásto'on to'on ni ñatiin na noo mí Ndios ini ve'e noo náta ka ndo. Sava'a uu na, o oni na ná ka'an. Ta dao ka ndo kandeí ta'í iní sa'á to'on ni ka'an na. ³⁰Tído tá ni ñatiin iin na ió seídó'o iin to'on saá noo Ndios, dá kían ná katuu too na iin ká'an, dá kuu ka'an na sa'á to'on saá ni ñatiin na. ³¹Iin rá iin ni ndó ya'a kásto'on to'on ni ñatiin ndó noo mí Ndios, dá kían ndidaá ndó kandaá cháá ka ini ndí kían kóni Ndios, dá koo cháá ka tandéé iní ndo xí'ín ná. ³²Chi iin na ni ñatiin to'on noo mí Ndios kásto'on na, ió choon noo ndá'a ná ña katuu too na noo ká'an na, ³³dá chi Ndios, na ndáño'o yó, ko kúu ta'on na iin Ndios xí'o ña nakuina vaá yo. Di'a xí'o na ña kandeí yó xí'ín ñaño'ó.

Táto'on ki'o kée dao ka na kúu ñayuu Ndios ini ve'e noo dákuá'a na, ³⁴kánian tádi kandeí na ñá'a ve'e noo náta ka ndo dákuá'a ndó, chi ko ta'ón íchi ná ndatón ná. Di'a kánian kaño'o na tixi ndá'a yíi ná táto'on ki'o sa'ándá ley Ndios choon. ³⁵Tá ndaa ña'a ko ní kandaá ini na, dá kían tá ná nasaa na ve'e na, dá ná ndatón ná yíi ná. Dá chi iin ña ka'an noo kían ña ndatón

ná ini ve'e noo náta'ka ndo dákuá'a ndó. ³⁶¿Á sava'a noo ndo'ó ni natoon to'on Ndios, xiní ndo? O, ¿á sava'a noo ndo'ó ní ni kasáaan, ká'án ndó?

³⁷Tá ió iin káa ndó ká'án ña kúu ndó na ni natiin to'on noo mií Ndios, o ká'án ndó ña kómí ndó iin choon ni xi'o Espíritu i Ndios noo ndo, dá kían kánian nakoni ndo ña choon táai noo tuti yó'o kúu choon sa'ándá Ndios, na kúu sato'o yo.

³⁸Tá ió iin káa ndó ko nákoní ña dión kían, dá kían ná dá'a ni nakoni ndo ná. ³⁹Sa'á ñoó, ñani, ndi'i ini ndo natiin ndó choon ña kastoon ndó to'on ni ni'i ndo noo mií Ndios. Ta o sa chítuu ndó dao ka na ña ka'an na iin ka yú'u ko ní dákuá'a na, ⁴⁰tído kee ndó ndidaá ña yó'o xí'ín ñañó'ó, ta yíko kee ndó ña.

Ká'an Pablo sa'a ndi koo tá ná natakí na ni xi'i

15 ¹Ñani mií, ko'in kastoon xí'ín ndó sa'a to'on va'a sa'a Jesucristo, tá'an ña sa ni daná'i noo ndo, tá'an ña ni natiin ndó, ta ndíta toon ndó xí'án. ²Tá ná kandita toon ndó xí'ín mií to'on va'a yó'o, ña ni daná'i noo ndo, dá kían ni'i ndo ña káki ndó. Tá koó, dá kían ko choon ta'on ña kándisa ndó.

³Chí ña mií noó ni daná'i noo ndo kúu to'on ni xi'o mií Ndios noo, chí ni daná'i noo ndo ña ni xi'i Cristo Jesús sa'á kuachi yó, tá k'i'o dión, dá ni xinkoo noo ká'an tuti i Ndios.

⁴Dá ni nduxi na. Ta ni natakí na tixi kuu óni, dá ni xinkoo noo ká'an tuti i Ndios. ⁵Dá ni na'a noo ná noo Cefas. Ndi'i daá ni na'a noo ná noo ndin uxí uu ta ni sa xionoo xí'ín

ná. ⁶Tá ni ndi'i, dá ni na'a noo ná noo o'on ciento ka ñayuu kúu kuendá na. Ta kua'a íí vá na yó'o ndéi takí, tído dao na ni xi'i. ⁷Tá ni ndi'i, dá ni na'a noo ná noo Jacobo. Ndi'i, dá ni na'a noo túku na noo ndidaá ta kúu apóstol, tá'an ra ni kaxi na kane'e to'on na. ⁸Nda noo ndi'i kuií, dá ni na'a noo ta'ani na noo mií yu'u, sa'á ñoó kúu tátotoon iin taló'o kuee ni káki.

⁹Ta kúu na nóo cháa ka noo ndidaá ka apóstol, ta ko káni vian ña kanani yu'u ña kakuu apóstol, chí sa xionoo yu'u sa kendava'i xí'ín na kúu kuendá Jesús. ¹⁰Tído sa'a ña maní ni kee Ndios xí'ín, sa'a ñoó ni kee na yu'u kúu iin apóstol. Ta ña maní ni kee na xí'ín yu'u, ko ní naá óon ta'an vaan. Di'a kéchóon cháa kai o duú ndidaá ka ni ta n'é to'on na. Tído o duú mií yu'u kéchóon, mií vá Ndios kúu na chindee yu'u sa'a ña maní ni kee na xí'ín. ¹¹Tído ko ta'on ña'a kían á yu'u o dao ka na dána'a noo ndo. Chí sa'a ña yó'o dána'a ndi'i ndu, ta ña yó'o kían kándisa ndó.

¹²Ndu'u kúu na dána'a ña mián ndaa kuiti ni natakí Jesús tein na ni xi'i, sa'a ñoó, ¿ndiva'a ká'an dao ndó ña o náta'ki ta'on na ni xi'i?

¹³Tído tá ná o náta'ki na ni xi'i, dá kían ni Cristo ko ní náta'ki, ní kúu.

¹⁴Tído tá ko ní náta'ki Jesús, dá kían ko choon ta'on to'on ni daná'a ndu noo ndo, ta ni ña kándisa ndó sa'a Jesús ko choon, ní kúu. ¹⁵Tá k'i'o dión kían, dá kían ni kandoo ndu kúu ndú na ká'an to'on sa'a Ndios, dá chí xi'o ndu kuendá ña Ndios kúu na ni danáta'ki Cristo. Tído ko ní náta'ki ta'on Cristo tá mián ndaa

o nátaki na ni xi'i, ní kúu. **16**Chì tá ná o nátaki na ni xi'i, dá kían ni Cristo ko ní nátaki ta'on, ní kúu. **17**Tá ko ní nátaki Jesús, dá kían ko choon ta'on ña kándéé iní ndo ná, ta kómí iì vá ndó kuachi noo Ndios. **18**Tá dión kían, dá kían ni naá óon va na ni xi'i íchì Cristo. **19**Sa'á ñoó tá sava'a ñayuu yó'o va ió tandeé iní noo yo xí'ín Cristo, dá kían nda'í cháá ka ndó'o yó o duú ndidaá ka ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

20Tído miífan ndaa kuiti va ni nátaki Cristo tein na ni xi'i, ta mií ná kúu na mií noo ni nátaki, sa'á ñoó miífan ndaa natakí ndidaá ka ñayuu ni xi'i. **21**Ta sa'á iin tó'ón taa, sa'á ñoó ndidaá kúu ñayuu xí'í. Ta dión ta'ani sa'á iin ka taa natakí na ni xi'i. **22**Chì sa'á ña ni kee Adán kuachi, sa'á ñoó ndidaá ñayuu xí'í. Ta dión ta'ani, sa'á ña ni nátaki Cristo, sa'á ñoó ndidaá ñayuu ni xi'i ni'í ña natakí na. **23**Tído iin rá iin ña'a ió yíkoan táto'on kí'o ni chikaa ini Ndios kooan. Chì dinñó'ó Cristo ni nátaki, dá tá ná nandió koo na kasaa na, dá ví natakí ñayuu kuendá na. **24**Dá kasandaá kuu naá ñayuu yó'o, dá nakí'o Cristo ndidaá kúu choon noo ndá'a tatá Ndios tá ni ndi'i ni kandeé ná ni dítá ná choon noo ndá'a ndidaá ña sa komí ndée, xí'ín ndidaá ra sa sa'anda choon xí'ín ndidaá ra sa dandáki ñayuu yó'o. **25**Dá chì miífan kánian dándáki Cristo nda ná nataán ndi'i Ndios ta xini u'u ñaá tixi sa'a ná. **26**Dá nda noo ndí'i kuí, dá kían dánaa na ña xini u'u ñaá, tá'an ña kédaa xí'ín yó, dá xí'í yo. **27**Chì ndidaá vá ña'a nataán Ndios tixi sa'a Cristo. Tído tá kaáan ña ndidaá

vá ña'a kaño'o tixi ndá'a ná, ko kóni kaaan ña kakaá ta'ani mií Ndios, chì mií vá ná kúu na ni nátaan ndidaá kúu ña'a tixi sa'a ná. **28**Tá ni ndi'i ni ndu'u ndidaá kúu ña'a tixi ndá'a Cristo, dá ndu'u mií Cristo, na kúu de'e Ndios, tixi ndá'a mií Ndios, na ni nakí'o ndidaá kúu ña'a tixi ndá'a ná. Dá kían mií Ndios kakuu na mií noo noo ndidaá ña'a.

29Ta viti, ¿ndiva'a sódo ndúta dao ndó sa'á ñayuu ni xi'i tá ko kándisa ndó ña natakí na ni xi'i? ¿Ndiva'a sódo ndúta ndo sa'á na ni xi'i, tá dáá? **30**Ta, ¿ndiva'a daá kuití ndó'o níno ndu'u sa'á to'on Ndios tá ná o nátaki na ni xi'i, tá dáá? **31**Ká'an ndaai xí'ín ndó, ñani, ña sa'á ña kádii ini yu'u sa'á ña ni kee sato'o yo Jesucristo xí'ín ndó, sa'á ñoó ndidaá kuu vá ió ña kuui. **32**Ta ni xió né'e tá'in xí'ín ta tondó ndéi ñoo Éfeso, tído, ¿ndí kían va'a ni'í yu'u tá dión ná o nátaki na ni xi'i? Dá chì tá ná o nátaki ñayuu ni xi'i, dá kían: “Ná kasá'an yó, ta ná ko'o yó, ta ná xinió, dá chì iin taan kuu va yó.”

33O sa kí'o ndó mií ndó ña danda'í na ndo'ó, dá chì: “Tá xionoo ndó xí'ín taa kini, dá kían dátuu vá rá ndo'ó noo ña va'a kée ndó.” **34**Sa'á ñoó kánian ndito koo ini ndo, dá ná o yá'a ndó kee ndó kuachi noo Ndios. Chì ndéi dao ñayuu ko ná'a Ndios tein mií ndó xaan. Dión ká'an yu'u xí'ín ndó, dá ná kaka'an noo ndo.

Kí'o di'a koo, dá natakí na ni xi'i

35Ndá ndi kuu ndato'ón iin kaa ndo'ó, ta kaa ndo: “¿Ndí koo, dá natakí ñayuu ni xi'i? ¿Ta ndi koo

yikí koño kandixi na noo nataki na?" **36**Ñayuu xixi kúú ndó. Chì tá chí'i ndó iin tata noño'ò ndo, mifan ndúsa kánian kuuṇ tiji ñó'ò, dá dákuitaṇ kakuuan iin yuku saá. **37**Ta ña chí'i ndó noño'ò ndo ko kíán sa iin yuku kuí, di'a dinño'ó iin tata ichí kían chí'i ndó, mifan kíán noni tirió o dao ka tata. **38**Tído míí vá Ndios kúú na xi'o ndi koo iin rá iin yuku táto'on ni chikaṇ ini míí ná kooan, sa'á ñoó iin rá iin tata xí'ín yukuán.

39Ta dión ta'ani o duú iin nóo kúú ndidaá yikí koño. Chì díin vá kúú yikí koño ñayuu, ta sa díin vá kúú yikí koño kirí kúú kítí. Ta sa díin vá kúú yikí koño tiyaká, ta sa díin vá kúú yikí koño kirí ió tomi. **40**Ió yikí koño kómí na ndéi induú, ta díin vá kúú yikí koño kómí ñayuu ndéi noño'ò yó'o. Chì ndato cháá ka yikí koño kómí na ndéi induú o duú yikí koño kómí na ndéi noño'ò yó'o. **41**Ta dión ta'ani díin vá ndato ndiandii, ta díin vá ndato yoq. Ta díin vá ndato tiñoq. Ta díin vá ndato dao tiñoq noq dao ka ri.

42Ta ki'o dión ta'ani ndo'o na ni xi'i tá ná nataki na, chí yikí koño na, ña ni nduxi, kían té'i. Tído tá ná nataki na, dá kían nani'i ná iin yikí koño, ña ni iin kuu o té'i. **43**Chì yikí koño ni nduxi kúú iin yikí koño kaño'ó ñayuu. Tído tá ná natakiṇ, dá nduuan iin ña'a ndato. Chì tá ni nduxian ni sa kían iin ña'a koq ndée. Tído tá ná natakiṇ, dá nduuan iin ña'a ió ndée. **44**Tá ni nduxian, dá ni sa kíán iin yikí koño kómí na ndéi noño'ò yó'o. Tído tá ná natakiṇ, dá nduuan iin yikí koño kómí na ndéi induú. Dá chí ió

yikí koño kómí na ndéi noño'ò yó'o, ta ió ta'ani yikí koño kómí na ndéi induú.

45Chì ká'an tuti iñ Ndios ña míí Ndios ni kava'a ta míí noq, tá'an ra sa naní Adán, ta ni xi'o na ña ni sa taki ra. Tído Cristo, na ni kii sata Adán, noon kúú iin Espíritu xi'o ña kataki chíchí yó. **46**Tído ko ní ni'i yo yikí koño kuendá induú míí noq, di'a ni ni'i yo yikí koño kuendá noño'ò yó'o va. Ndi'i, dá ni'i yo yikí koño kuendá induú. **47**Chì ta míí noq ni sa kuu kuendá noño'ò yó'o, chí ni kava'a ra xí'ín ñó'ò. Tído ta kúú uu, na kúú sato'o yo, noon kúú kuendá induú, chí ni kii na chí induú. **48**Dá chí táto'on ki'o káa yikí koño sa komí ta ni kava'a xí'ín ñó'ò, ki'o dión kúú yikí koño na kúú kuendá noño'ò yó'o. Ta yikí koño na kúú kuendá induú kúuán táto'on yikí koño na ni kii induú. **49**Ta viti ndáa yikí koño yo táto'on ki'o ni sa kaa yikí koño ta ni sa kuu kuendá noño'ò yó'o. Tído kasandaá iin kuu, dá nduu yikí koño yo táto'on káa yikí koño na ni kii chí induú. **50**Sa'a ñoq ká'ín xí'ín ndó, ñani míí, ña o kúú ta'on ndu'u koño yo xí'ín ni yo noq dándáki Ndios. Chì ña'a túú, o kúú ta'on natiian kuendá noq ña'a ko túú.

51Ta viti kóni ka'ín xí'ín ndó sa'a iin ña'a ná'a iin tó'on míí Ndios. O duú ndidaá vá yó kuu, tído ndidaá vá yó ndesaá Ndios yikí koño, **52**chì iin ndakána va kakuuan, táto'on ki'o kée noq yo tá nákuani yo. Dión koo tá tuu trompeta noq ndi'i. Dá chí tá ni tuu trompeta, dá nataki na ni xi'i, ta ni'i ná iin yikí koño o té'i. Ta ndidaá yó, na ndéi takí, ndesaá

Ndios yikí koño yo. ⁵³Dá ch̄i miñan ndús̄a nadaon yikí koño téf̄i yó'o, dá kandixi yó iin yikí koño, ña n̄i iin kuu o téf̄i. Ta yikí koño yó'o, ña x̄i'i, kánian nadaoan, dá kandixi yó iin yikí koño, ña k̄ian ni iin kuu o kúú.

⁵⁴Tá n̄i ndi'i n̄i nadaon yikí koño téf̄i yó'o, ta n̄i n̄andixi yó iin yikí koño ko téf̄i, ta tá n̄i ndi'i n̄i nadaon yikí koño yó'o, ña x̄i'i, ta n̄i n̄andixi yó iin yikí koño, ña ni iin kuu o kúú, dá x̄inkoo to'on ká'an tuti īi Ndios, ch̄i di'a kaáan: “N̄i k̄andéé Ndios n̄i danaá na noo ña k̄edaá x̄i'ín ñayuu, dá x̄i'i na. ⁵⁵Sa'a'á ñoo, yo'ó, ña k̄edaá x̄i'ín ñayuu, dá x̄i'i na, ¿ndeí kua'an ion? Ta yo'ó, yáí ndij, ¿ndeí kua'an ña sa k̄andééon x̄i'ín ndij?” ⁵⁶Ch̄i ion, ña k̄edaá x̄i'ín yó, dá x̄i'i yo, kúú kuachi kée yó. Ta ley Moisés k̄ian dátāi kuachi yó sa'a'á ña yá'a yó kee yó kuachi. ⁵⁷Tído viti ná nak̄i'o yó ndivé'e noo Ndios, ch̄i n̄i k̄andéé yó x̄i'ín ndidaá ña yó'o sa'a'á ña n̄i kee Jesucristo, na kúú sato'o yo. ⁵⁸Sa'a'á ñoo, na man̄i miíi, kandita toon ndó, ta kandita ndaa ndo x̄i'ín ña ndaa kándisa yó. Ta ndi'i ini ndo kechóon ndó choon sato'o yo Ndios, ta o sa kátuu ndó kee ndóan. Ch̄i ná'á vá mií ndó ña choon kée yó noo na kúú sato'o yo, o naá óon ta'an vaan.

Ká'an Pablo sa'a'á di'ón dátaká ñayuu ñoo, dá chindeé ná na kúnda'í

16 ¹Ta viti ko'in ka'in x̄i'ín ndó sa'a'á di'ón dátaká ndo, dá chindeé ndó na kúú ñayuu Ndios ndéi ñoo Jerusalén. Koo ini ndo kee ndó táto'on k̄i'o n̄i sa'andai choon

noo na kúú kuendá Jesús ndéi chí kuendá Galacia di'a. ²Ta iin iin kuu kasá'a sa'a semana, kánian taó xóo iin rá iin ndó noo ya'i táto'on k̄i'o n̄i ni'i ndo noo n̄i kechóon ndó, ta taxi va'a ndóan. Dá k̄ian tá ná saai noo ndéi ndó xaan, ná dá'a ni nditútí ndóan mií hora daá. ³Dá tá ná saai noo ndéi ndó, dá k̄i'oi iin tuti noo ta n̄i ndukú mií ndó, dá tanda'í ra ko'on ra x̄i'ín di'ón n̄i nditútí ndó chindeé ndó na kúnda'í ndéi ñoo Jerusalén. ⁴Tído tá kánian ko'on yu'u, dá k̄ian kane'e tá'an dáó rá ko'on ra x̄i'ín.

Kóni Pablo ko'on na korni'ini na ñoo Corinto cháá tiempo

⁵Saai noo ndéi ndó tá n̄i ndi'i n̄i ya'i chí kuendá Macedonia, ch̄i Macedonia ñoo kánian ya'i. ⁶Ndá ndi kuu koo tooi x̄i'ín ndó, o ndá ndi kuu kandooi kooi x̄i'ín ndó tein ndidaá yo vixi, dá kuu chindeé ndó yu'u ná ko'in noo kánian ko'in. ⁷Ko kónij ña k̄ian chika'anda oon ni noo ndéi ndó, ch̄i kónij kooi cháá tiempo x̄i'ín ndó tá k̄i'o dión kóni na kúú sato'o yo. ⁸Tído koo too vai ñoo Éfeso yó'o nda ná kasandaá kuu víko Pentecostés, ⁹dá ch̄i ndato nda'o nóno nooí kechóoin noo Ndios, ta ió iin tandeé iní ká'ano ña kua'a cháá ka ñayuu kandisa to'on Jesús, va'ará kua'a nda'o na xiní u'u ñaá.

¹⁰Tá n̄i saai Timoteo noo ndéi ndó xaan, koo ini ndo keva'a ndó x̄i'ín x̄i, dá ná kadii ini x̄i koo xi x̄i'ín ndó, dá ch̄i kéchóon xi noo na kúú sato'o yo táto'on k̄i'o kéchóon mií yu'u. ¹¹Ta ni iin ndó o sa kú'ichi ini koni ndo x̄i. Di'a koo ini ndo

chindeé ndó xi, dá ná koo va'a ini xi nandió koo va'a xi kii xi noo iói, dá chi ío yu'u ndátii ndisaá xi xí'ín dao ka ñani yo.

12Ta kónij ña kandaá ini ndo sa'a ñani yo Apolos. Ni seí nda'ávíi noo ná ña saá na xí'ín dao ka ñani yo kande'é ná ndo'ó. Tído ko ní xíin ta'on na saá na viti. Tído tá ni nono ná iin ka ta'ándá, dá saá na koo tóo na xí'ín ndó.

Xí'ín ndisá'án yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

13Ta kaño'o ini ndo, ta kandita toon ndó xí'ín ña ndaá kándisa yó, ta cho'on taa ini ndo, ta ndakí koo ndó. **14**Ta noo ndidaá ña kée ndó, kee ndóan xí'ín ña kú'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu.

15Ñani, sa ná'á vá ndó ña na ve'e Estéfanos ni sa kuu na mií noo ni kándisa to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu ndéi chí kuendá Acaya xaan. Ta ná'á ta'ani ndó ña ni nakí'o na mií ná ña chindeé ná ndidaá kúu na kúu ñayuu Ndios. **16**Ta seí nda'ávíi noo ndo ña kueídó'o ndó ndidaá ka ni ñayuu kée táto'on kée na yó'o, xí'ín ndidaá ka na chindeé dao ka ñayuu, na kéchóon noo choon yó'o.

17Ta kádij nda'o ini sa'á ña ni kasáa Estéfanos, xí'ín Fortunato, xí'ín Acaico, ta ni ndundeé iní, va'ará koó mií ndó ndéi xí'ín, **18**chi ni xí'o na tandeé iní nooí táto'on kí'o kée ta'ani na xí'ín míí ndó. Ta koo ini ndo nakoni ndo ñayuu kée táto'on kí'o kée na yó'o.

19Ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Asia ká'an na ndisá'án xí'ín ndó. Ta ñani yo Aquila, xí'ín kí'o yó Priscila, xí'ín ndidaá na kúu kuendá Jesús náataka dákuá'a ve'e na ká'an na ndisá'án xí'ín ndó sa'á ña kúu ndó kuendá sato'o yo Jesús. **20**Ta ndidaá na kúu ñani yo ndéi yó'o ká'an na ndisá'án xí'ín ndó. Ta viti chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñañó'ó ka'an tá'an ndó ndisá'án sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús.

21Ta yu'u kúu Pablo, ta táai ndisá'án yó'o kosaá noo ndo xí'ín ndá'a míí. **22**Ta tá ío iin káa ndó ko kóni Jesucristo, na kúu sato'o yo, dá kían chi'an ná katai ndo kee Ndios. Sato'o yo Jesús, nakí kíí ní.

23Ta ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó.

24Kú'u ndava'o ini sa'a ndidaá ní ndó sa'á ña kúu yó kuendá Cristo Jesús. Díon ná koo.

To'on yó'o kían kúú uú nì taa San Pablo nì sa'ạn noó na ñoo Corinto

Ká'ạn Pablo ndisá'án

1 ¹Yu'u kúú Pablo, ta kúú iin apóstol, na né'e t'on Jesucristo, táto'on kị'o kóni mií Ndios. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'ạn ndu ndisá'án xí'ín ndó'o, na kúú ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto xaan, xí'ín ndidaá ka ñayuu Ndios ndéi chí kuendá Acaya. ²Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña manị xí'ín ndó, ta nakị'o ná ña koo va'a ini ndo.

Yó'o ká'ạn Pablo sa'á tándó'o ndó'o na

³Ná natiin Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, ndidaá tá'ạn ñañó'ó. Mií ná kúú tatá, na daá kuiti kú'u ini sa'a yo, ta xí'o na tãndéé ini ká'ano noo yo. ⁴Ta noón kúú na xí'o tãndéé ini noo ndú'u tein ndi ndáa mií tãndó'ó ndó'o ndu, dión, dá ná ni'i ini ndu ndi koo kee ndu kị'o ndu tãndéé ini noo dao ka ñayuu tá ndó'o na ndi ndáa mií tãndó'ó. Dá chị táto'on kị'o xí'o Ndios tãndéé ini noó ndu'u, kị'o dión ta'ani xí'o ndu tãndéé ini noo dao ka ñayuu. ⁵Ta sa'á ña sá sá'ano tãndó'ó ndó'o ndu kua'ạn sa'á t'on Cristo, sa'á ñoó sá'ano ta'ani tãndéé ini ní'i ndú noo ná. ⁶Chị tá ndó'o

ní'o ndú, ñoó kían kedaá xí'ín ndó, dá ni'i ndo tãndéé ini, ta koni ndo kãki ndó. Ta sa'á ña xí'o Ndios tãndéé ini noó ndu'u, sa'á ñoó ní'i ta'ani ndó tãndéé ini kée ndu'u, ta koni ndo kãki ndó. Dión, dá kị'o ta'ani na tãndéé ini noo ndo tá ndó'o ní'o ndo táto'on kị'o ndó'o ní'o ndu'u. ⁷Ta mi'ạn ndaa ío tãndéé ini noo ndú'u sa'a ndo, chị ná'á ndú ña sa'á ña ndó'o dáó ní'o yo, sa'á ñoó táto'on kị'o xí'o na tãndéé ini noo ndú'u, kị'o dión ta'ani xí'o na tãndéé ini noo ndo'ó.

⁸Ñani, kóni ndu'u ña kana'á ndó sa'á tãndó'ó ká'ano nì ndo'o ní'o ndú tá nì sa'ạn ndu chí kuendá Asia di'a. Ta ka'í nda'o nì ndo'o ndu o duú ña kị'o ndeé ini ndu kían, sa'á ñoó nì ndi'i va tãndéé ini noó ndu'u ña kankuei takí ndu. ⁹Ta ñoó kúú noó nì kátóni ini ndu ña kua'ạn ndu kuu ndu. Ta dión nì ndo'o ndu, dá kían ná dá'a ni kãndéé ini ndu mií ndú, di'a ná kãndéé ini ndu iin tó'ón dinị Ndios, na dánátaki na nì xi'i. ¹⁰Chị noón kúú na nì dákáki ñaa tiempo daá, ta mií ta'ani na dákáki ñaa viti, ta kãndéé ini ndu ña dákáki ñaa noo ndidaá tãndó'ó ná'ano kóni dánaá ñaa, ¹¹dá chị chíndéé ndó ndu'u xíkã ndo ña manị noo Ndios sa'á ndu'u. Chị tá kua'á nda'o ñayuu

xíkã ñã manì noo Ndios sa'á ndu, dá kíãñ kua'a kã ví ñayuu nakì'o ndiv'e'e noo Ndios sa'a ndidaá ñã manì kée na xí'ín ndú.

Yó'o nákanì Pablo ndivã'a kò ní sa'an ñã ñoo Corinto

12Ta ió iin ñã'a kédaá xí'ín ndú, dá ka'an va'a ndu cháá sa'a míí ndú, ta kíán ñã kò kútúú ta'on ini ndu sa'a ni iin ñã'a kée ndu, dá chí kéndaa ndu ndidaá ñã'a, ta kée nduãñ xí'ín ndino'o ini ndú noo Ndios. Ta kò kéchóon ta'on ndu ñã ndichí ió ñayuu yó'o. Di'a kée nduãñ sa'á ñã manì nì kee Ndios xí'ín ndú. Ta dión kée ndu iin níí kúú vá noo xíonoo ndu, ta dión kéndaa cháá kã ndu xí'ín ndo'ó.

13Ta kò táa ta'on ndu dao kã to'on, ñã kíãñ o kándaã ini ndo, o ñã o kátì'a ndó ka'i ndó. Chí ndátì yu'u ñã miíãñ kasandaá ndo kandaã ndi'i ini ndo, **14**dá chí tátò'on kí'o sa kandaã ini ndo cháá ñã ndu'u kúú ñã ió ñãñó'ó ndó noo, kí'o dión ta'ani koo ñãñó'ó ndú noo ndo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasaã ñã.

15Ta xí'ín tãndeé iní yó'o nì ka'ín saajì dinñó'ó noo ndéi ndó, dá chindeéí ndo'ó uu ta'ándá, **16**chì nì ka'ín chika'andai noo ndéi ndó, dá ya'i ko'ín chí kuendá Macedonia di'a. Ndi'i daá, nandió koo tukui noo ndéi ndó, dá kíãñ kee ndó ñã manì ko'on ndo dáya'a ndó yu'u íchì kua'an chí Judea di'a, nì ka'ín. **17**Tá nì ka'ín xí'ín ndó ñã dión kee, ¿á ká'án ndó ñã iin ndakána nì ka'ín xí'ín ndó? O, ¿á ká'án ndó ñã kée yu'u tátò'on kí'o kée ñayuu kò ná'á Ndios, tá'an ñã ká'an "jaan" xí'ín

yu'u ná, ta xí'ín ñaxintónì ná ká'an ñã ñã "kòó"? **18**Tído iin ñã ndaa kúú Ndios, ta míí ná kúú ñã ná'á ñã kò ká'an ndu "jaan" xí'ín yú'u ndú, ta xí'ín ñaxintónì ndú ká'an ndu ñã "kòó". **19**Ta sa'á Jesucristo, ñã kúú de'e Ndios, nì ñaná'a yu'u xí'ín Silvano, xí'ín Timoteo noo ndo. Ta kò ká'an Jesús "jaan" xí'ín yú'u ná, ta xí'ín ñaxintónì ná ká'an ñã "kòó". Ta sa'a míí ná ká'an Ndios "jaan" xí'ín yó, **20**dá chí sa'a míí Jesús xínkoo ndi'i to'on nì xì'o Ndios noo yo, ta sa'a míí ná ká'an yo "Dión ná koo" dá ná natiin Ndios ñãñó'ó noo kéká'ano yó ñã. **21**Ta míí Ndios kúú ñã ná'a ndaa ñã ndu'u xí'ín ndo'ó kúú ñayuu míí ná sa'á ñã ndíko yo Cristo, ta míí ta'ani na kúú ñã nì kaxi yó kakuuó ñayuu ñã, **22**chì nì kani na sello níó iin rá iin yó, chí nì xì'o na Espíritu iì ná koo na níó yo, dá katónì ini yo ñã miíãñ ndaa natiin yó ndidaá kã ñã va'a nì kaa ñã tei na noo yo. **23**Míí Ndios kúú ñã chíkanii xí'o kuendá sa'í, chí ná'á ná ñã sa'á ñã kò ní xíin dákúnda'í ini ndo'ó, sa'á ñoo kò ñá'a kasandaái ñoo Corinto xaan. **24**Tído ná dá'a ni ka'án ndó ñã kónì ndu ka'anda ndu choon noo ndo noo ñã kánian kee ndó sa'á ñã kándísa ndó Jesús. Di'a ndúndéé ndu'u kéchóon ndu noo ndo, dá kadij ini ndo, chí sa ndíta toon ndó xí'ín ñã ndaa kándísa yó.

2¹Sa'á ñoo nì chíkaã ini ñã o saã ta'oin noo ndéi ndó viti, dá ná dá'a ni dákúnda'í ini ndo'ó. ²Dá chí tá ná dákúnda'í ini ndo'ó, dá kíãñ, ¿ndá yoo kí'o ñã kadij ini, tá dáá? Chí ñã ndátì yu'u kí'o ñã kadij ini, nandei nda'í di'a na kee yu'u.

3Sa'á ñoó ni taai iin ka tuti ñoó kosaaan noo ndo, dá kían tá ná saai noo ndéi ndó, dá kían ná dá'a ni kunda'í inij kee na kánian k'i'o ña kadij iní. Ta kándéé ká'ano inij ña tá kadij ini yu'u sa'a ndo, dá kían kadij ta'ani ini míí ndó. **4**Ta nda'í nda'o ni sa kuu inij tá ni taai tuti ñoó kosaaan noo ndo, chi nda nio víi ni tar'u'u, xiní, ta xí'ín ndirá noof ni taai ña. Tído ko ní ndukúí ña dákúnda'í inij ndó. Di'a ni keei, dá kandaá ini ndo ndi k'i'o kú'u inij sa'a ndo.

Kú'u ká'ano ini Pablo sa'á taa ni ya'a ni kee kuachi

5Ió iin taa ni ya'a ni xi'o ña ni kunda'í ini yu'u, tído o dúú sava'a iin tó'ón yu'u ní kúnda'í inij ni kee ra, chi kuu va kaaí ña ndidaá ndo'ó ni kunda'í ta'ani ini. **6**Sa kuá'a nda'o ndó ni dandó'o nio taa ñoó. Cháa dión ka ni ná kakuuan. **7**Ña kánian kee ndó viti kían k'i'o ká'ano ini ndo sa'a rá, ta k'i'o ndó tandeé ini noo rá, dá kían ná dá'a ni kandeé ña kunda'í ini ra dánaá ñaá. **8**Sa'á ñoó seí nda'ávíi noo ndo ña na'a tuku ndó ña kú'u ini ndo sa'a rá. **9**Chi ni tanda'í iin ka tuti ñoó kosaa noo ndo, dá ná kande'á á miñan ndaa seídó'o ndó ndidaá choon sa'ándái noo ndo. **10**Chi na xí'o ká'ano ini ndo sa'a, ta nda yu'u ta'ani k'i'o ká'ano inij sa'a ná. Ta sa ni xi'o ká'ano ta'ani inij sa'á taa ñoó tá ió iin ña'a ni kee ra xí'ín míí, ta sa'á míí ndó ni keei dión, chi k'i'o dión kóni míí Cristo kee yó, **11**dá kían ná dá'a ni kandeé ña u'u kexíxian xí'ín yó, chi sa ná'a vá yó táto'on k'i'o mañaan.

Yó'o ni nakani ini Pablo sa'a Tito nani sa io na ñoo Troas

12Tá ni saai ñoo Troas dána'i to'on va'a sa'a Cristo, ndato ni sonó sato'o yo Ndios ña kían dána'i to'on na ñoo ñoó. **13**Tído ko ní sá io va'a inij, chi ko ní nání'i tá'in xí'ín ñani yo Tito ñoo ñoó. Sa'á ñoó ni ka'in ndisá'án xí'ín ñayuu ndéi ñoó, dá ni keei kua'in chí kuendá Macedonia.

Dáxinkoo va'a Ndios ndidaá ña'a ndó'o yó sa'á ña ndíko yo Cristo

14Tído náki'oi ndivé'e noo Ndios, dá chi míí ná dáxinkoo va'a ndidaá ña'a ndó'o yó sa'á ña ndíko yo Cristo Jesús. Ta noo ndú'u ni xi'o na choon dána'a ndu sa'á to'on na, dá kían táto'on k'i'o náka'ani díko támi sá'an, k'i'o di'ón náka'ani to'on na noo ndidaá ñayuu. **15**Ta noo míí Ndios kúu ndu'u táto'on iin dusa támi sá'an, ña chíño'o Cristo noo Ndios. Chi to'on dána'a ndu náka'ani kua'an noo na kua'an káki, xí'ín noo na kua'an naá. **16**Ta to'on dána'a ndu kían táto'on díko ndij noo na kua'an naá, ña xí'o ña naá ná. Ta noo na kua'an káki, to'on yó'o kían táto'on iin díko támi sá'an, ña xí'o ña kataki na. Tído, ¿ndá yoo kandeé kee choon yó'o, tá dáá? **17**Ta ko kée ta'on ndu'u táto'on kée kua'á nda'o taa, tá'an ra xíonoo náka'án nda'i to'on Ndios xí'ín ña maña. Di'a ndisá'ano kéchóon ndu noo Ndios, chi míí ná ni xi'o choon yó'o noo ndu, ta noo míí Ndios ká'an ndu sa'a Cristo.

Dána'a Pablo noo ñayuu ña ni kandoo Ndios kee na ña saá xí'ín ná

3 **1**¿Á ká'án ndó ña nandió kuéi tuku ndu'u ndukú ndú ña

nakoni ndo ndu'u sa'á ña ká'an ndu dión? O, ¿á ká'an ndó ña xínñó'ó ndú iin tuti chindeé ndú mií ndú noo ndo'ó, o iin tuti noo ká'an va'a mií ndó sa'á ndu táto'on k'i'o xínñó'ó ñaá dao ka ra? Koó, ²dá ch'i tuti ká'an va'a sa'a ndú kúu iin rá iin mií ndo'ó, ta káa'an ini nío ndú. Ta ndidaá tá'an ñayuu xí'o kuendá sa'a choon va'a ni kee ndu tein ndó xa'an, ³ch'i mií'an ndaa kuiti ndo'ó kúu tuti ká'an va'a sa'á ndu'u, ña kían ni taa mií Cristo, ña kían né'e ndu xionoo ndu. Ta ko ní taa naan noo iin tuti xí'in tinta. Di'a ni taa naan xí'in ndé'e Espíritu i'i Ndios takí. Ta ko ní taa naan noo yuu dá'ándá, di'a ni taa naan ini nío ndo.

⁴Ta kándé'e ká'ano ini ndu'u Ndios ña k'i'o dión kían sa'á ña ió Cristo xí'in ndú. ⁵Ta ni lú'u ña ndichí ko kómí mí ndu'u ña kían kedaá xí'in ndú ka'án ndú ña kat'i'a ndu kee ndu choon yó'o, dá ch'i mií vá Ndios kúu na xí'o ña ndichí noo ndu, dá kat'i'a ndu kee ndu. ⁶Ta mií Ndios kúu na ni xí'o ña kát'i'a ndu dána'a ndu sa'á ña saá ni kandoo na kee na xí'in ñayuu na. Ta díin va kían o dúy ley, ña ni taa na xí'in letra, ch'i noo Espíritu i'i míí ná ni kii ña saá ñoó. Ta ley ñoó xí'o ña kánian kuu ñayuu, tído Espíritu i'i, noón kúu na xí'o ña kataki chíchí yó.

⁷Ta ley ñoó, tá'an ña xí'o ña kánian kuu yo, ni taa Ndios ña noo yuu. Ta ni naye'e ndaa tá ni xí'o naan noo Moisés. Ta ko ní kúu ta'on kandé'e na ñoo Israel noo Moisés sa'á ña ndato téi yé'an, tído sa kua'an ndañó'ó vá ña yé'e noo ná. ⁸Tído ndato ka ví naye'e ndaa tá

kemáni Ndios yo xí'in Espíritu i'i ná. ⁹Dá ch'i tá dión ndato ni naye'e ndaa tá ni xí'o na ley yatá, ña ká'an ña kúu yó ñayuu kómí kuachi noo Ndios, ví'í ka ví ndato ña saá xí'o Ndios noo yo, ch'i xí'oan ña kandoo vii yo noo ná. ¹⁰Ch'i va'ará ndi k'i'o ví ndato naye'e ndaa tá ni xí'o na ley yatá, tído ko ta'on ña'a kían noo ña ndato téi naye'e ndaa xí'o Ndios noo yo viti. ¹¹Dá ch'i ley yatá, ña naá, ndato ni sa ye'e ndaa'an, tído ví'í ka ví ndato naye'e ndaa ña saá xí'o Ndios noo yo viti, ch'i ndidaá tá'an tiempo kooan.

¹²Ta sa'á ña ió tandé'e iní ndu ña k'i'o dión kían, sa'á ñoó ko yu'ú ta'on ndu ka'an ndu sa'án, ¹³ta ko kée ta'on ndu táto'on k'i'o ni kee Moisés, ch'i ni dádá'i na noo ná xí'in iin dá'on, dá ná o koni na ñoo Israel ña sa kua'an nda'o ña ndato tóon noo ná. ¹⁴Tído ni ndadi va ñaxintóni ñayuu ñoó. Ta nda na ndéi viti ndó'o ta'ani dión, ch'i tá ká'i na ley yatá, ió táto'on iin dá'on sadí ñaxintóni ná. Tído tá ná kandé'e iní na Cristo, nda daá ví kexoo dá'on, ña sadí ñaxintóni ná. ¹⁵Ta nda kuu víti ndó'o na dión, ch'i tá ká'i na ley Moisés ñoó, sadí i'i vá dá'on ñoó ñaxintóni ná. ¹⁶Tído tá ná kandé'e iní na sato'o yo Jesús, dá kían kexoo dá'on, ña sadí ñaxintóni ná. ¹⁷Dá ch'i sato'o yo kúu Espíritu i'i Ndios, ta noo náka Espíritu i'i Ndios, ñoó kúu noo ni nono, koó ña'a ka ketéin. ¹⁸Sa'á ñoó koó ka dá'on sadí noo yo, ta mií yó ná'a táto'on k'i'o ndato yé'e sato'o yo Ndios, táto'on kée iin espejo ná'a ndatoán táto'on káa yó. Ch'i iin rá iin kuu kuu naye'e cháa ka yo kua'an yo kooó táto'on k'i'o ndato

yé'e mií ná, ta ña yó'o kían kée na kúú Espíritu ij Ndios, na kúú sato'o yo.

4 ¹Ta sa'á ña ni xí'lo Ndios choon yó'o noo ndú sa'á ña kú'u ini na sa'a ndú, sa'a ñoó ko kútúú ini ndu. ²Di'a kúñó'ó ndú ndidaá ña ka'an noo kéde'é dao ka ñayuu. Ta ko xionoo ndu dánda'í ndu ñayuu, ta ko nádaká ta'on ndu to'on tó'ón xí'ín to'on Ndios noo dána'a ndu. Di'a dána'a ndaa ndu, ta ñoó kían kédaá xí'ín ñayuu, dá ná o sa nákani kuáchí ini na kande'é ná ndu'u. Ta mií Ndios ná'á ña dión kíán. ³Ta to'on va'a dána'a ndu, ko kandaá ini dao ñayuu, chí ió iin ña'a sadí ñaxintóni ná. Ta ñayuu kua'an naá, noón kúú na ndadí ñaxintóni. ⁴Ta ña u'u dándáki ñayuu yó'o viti, ta ñoó kían ni sadí ñaxintóni ñayuu ko xí'ín kandísa, dá kían ná dá'a ni natoon ñaxintóni ná kee to'on va'a ña ká'an sa'a ndi kí'o ká'ano choon kómí Cristo Jesús, na káa táto'on kí'o káa Ndios. ⁵Ta ko xionoo ta'on ndu'u dána'a ndu sa'a mií ndú, di'a dána'a ndu ña iin tó'ón Jesucristo kúú sato'o noo ndidaá ña'a, ta ndu'u kúú na xínkuáchí noo ndidaá ndó sa'á ña kóni ndu Jesús. ⁶Dá chí mií Ndios, na ni sa'anda choon, dá ni ñaye'e ndaa noo íin naá, noón ta'ani kúú na ni dátóon ñaxintóni ndú, dión dá kuu dátóon ndu ñaxintóni dao ka ñayuu, dá kana'á ná ndi kí'o ká'ano tatá Ndios, ta ná'a Ndios ña ndato yó'o xí'ín Jesucristo.

Kí'o di'a kée ndu sa'á ña kándéé iní ndu Jesús

⁷Ta ndu'u kúú táto'on iin kidi ñó'o noo ñó'o iin ña kuiká, ña kúú

to'on ndato dána'a ndu, dá ná kandaá ini ñayuu ña ndée ká'ano yó'o ni kii noo Ndios, ta o duú ndée kómí mií ndú kíán. ⁸Ta va'ará só'óni tandó'ó ndu'u, tído ko ní tadi ta'on ndu. Ta va'ará nákani nda'o ini ndu, tído ko ndí'i ta'on tandéé iní ndu. ⁹Kéndava'a ñayuu xí'ín ndú, tído ko dáyaá ndá'a ta'on ñaá Ndios. Kóon na ndu'u noñó'o, tído ko kándéé ta'on na dánaá na ndu'u. ¹⁰Ndeí kúú mií vá noo xionoo ndu, daá kuití vá ió ña ka'áni ná yikí koño ndu táto'on ni kee na xí'ín Jesús, dá ná kandaá ini ñayuu ña ió takí Jesús sa'á ña náki'o ndu yikí koño ndu ndo'an dión. ¹¹Chí xían nani takí ndu ndéi ndu, daá kuití vá ió nduu ndu nakí'o ndu mií ndú kuu ndu sa'a Jesús, dá ná kandaá ini ñayuu ña ió takí na sa'á ña náki'o ndu yikí koño ndu ndo'an dión. ¹²Ta sa'á ña daá kuití ió ña kuu ndu, sa'á ñoó nóno noo ndo ni'i ndo ña kataki chíchí ndó.

¹³Ta kándéé iní ndu Ndios táto'on kí'o ni kándéé ini ñaá na ni taa di'a noo tuti ij Ndios: “Sa'á ña kándísa ndaaí Ndios, sa'á ñoó ni ka'in sa'a ná.” Kí'o dión ta'ani ndó'o ndu'u, chí sa'á ña kándísa ndu na, sa'á ñoó ká'an ndu xí'ín ndó sa'a ná, ¹⁴dá chí ná'á ndú ña ni nataki sato'o yo Jesús ni kee Ndios, ta kándísa ta'ani ndu ña dánátaki na ndu'u táto'on ni kee na xí'ín Jesús, dá nakuíta dáó yó noo ná. ¹⁵Chí xí'o ndu mií ndú ña ndó'o ndu ndidaá tandó'ó yó'o sa'á ña kú'u nda'o ini ndu sa'a ndo, dión, dá ná ndukua'a cháá ka ñayuu natiin ña maní xí'o Ndios, dá kían kua'a cháá ka ñayuu nakí'o ndivé'e noo Ndios, dá ná natiin na cháá ka ñaño'ó.

16Sa'á ñoó kọ kútúú ta'on ini ndu, va'ará sa kúyatá yíkí koño ndu kua'an, tído iin rá iin kuú kuú di'a ndúsaá nío ndú kua'an. 17Dá chí tandó'ó ló'ọ, ña ndó'ọ tóo nío ndú ñayúú yó'ọ, ñoó kíán xí'ọ ña ni'í ndú iin ña ndato ká'ano noo Ndios, ña ni iin kuú ọ ndí'í. 18Ta kọ ndí'í ta'on ini ndu sa'á ña ndé'á xí'ín noo yọ. Di'a ndí'í ini ndu sa'á ña kọ túu, ña kọ xíní yọ xí'ín noo yọ. Dá chí ña ndé'é yó xí'ín noo yọ, ñoó kíán ndí'í va. Tído ña kọ xíní yọ xí'ín noo yọ, ñoó kíán ni iin kuú ta'ón ọ ndí'í.

5 1Dá chí ná'á ndu'u ña yíkí koño ndíxi ndu kúú tátọ'on iin ve'e ndéi tóo ndu ñayúú yó'ọ. Ta tá ná kasandaá kuú natanian, dá ko'on Ndios kí'ọ na iin ve'e kandeí ndu, ña kíán kọ ní káva'a xí'ín ndá'a taa, ña ni iin kuú ọ ndí'í, ña kúú kuendá induú. 2Sa'á ñoó nda'í tána ndu, chí kóni kí ndu nandixi ndu yíkí koño saá, ña kúú kuendá induú. 3Kí'ọ dión, dá nandixi ndu iin yíkí koño saá, dá ọ kóo vichí ndú. 4Ta nani ndíxi ndu yíkí koño yó'ọ, nda'í tána ndu, dá chí kọ kóni ta'on ndu kandọo vichí ndú. Di'a kóni ndu ña nandixi ndu iin yíkí koño saá, dá kíán naá yíkí koño xí'í yó'ọ, dá ni'í ndú iin yíkí koño ña kataki chíchí. 5Ta mií Ndios kúú na ni saki ña dión kee na xí'ín ndú, ta ni xí'ọ na Espíritu ná noo ndú, dá ná kandaa ini ndu ña miífan ndaa dión kee na xí'ín ndú.

6Sa'á ñoó daá ió tandéé iní ndu noó ña yó'ọ, ta ná'á ndú ña xían nani ndíxi ií ndú yíkí koño yó'ọ, xíká vá ndíta ndu noo ió sato'ọ yọ Jesús. 7Xíonoo ndu xí'ín ña kándéé iní ndu ña kí'ọ dión kíán, ta kọ ndí'í

ini ndu sa'á ña xíní ndu xí'ín noo ndú. 8Tído kándéé ká'ano ini ndu ña dión koo, sa'á ñoó kóni cháá ka ndu dánkoo ndu yíkí koño yó'ọ, dá kuu nakuíta ndu noo sato'ọ yọ Jesús. 9Sa'á ñoó ndí'í ini ndu, á mií ndú ndéi xíká ndú noo ná ọ á mií ndú sa ndíta ndu noo ná, ña kóni ndu kíán nata'an ini na xíní na ña kée ndu. 10Dá chí miífan ndúsa nakuíta ndidaá tá'an yó noo Cristo Jesús, noo koo na keyíko na, dá natiin iin rá iin yó ya'í sa'á ña ni kee yó nani ni sa ndixi yó yíkí koño yó'ọ, á mií yó ni kee yó ña va'a, ọ á mií yó ni kee yó ña kini.

Ni xí'ọ Ndios choon noo ndú ña dánáki'in tá'an va'a ndu ñayuu xí'ín Ndios

11Ta sa'á ña ná'á ndú ña kánian yu'ú ni'ini yó na kúú sato'ọ yọ, sa'á ñoó ndí'í ini ndu dáxino ini ndu ñayuu, dá kandísa na ña ndaa dána'a ndu. Ta mií Ndios kúú na ná'á va'a tátọ'on kí'ọ kúú ndú, ta kándéé iní ndu ña kí'ọ dión ta'ani kátóni ini ndo. 12Tído ná dá'a ni ka'án ndó ña nandió kuéi ndu chinaní va'a ndu mií ndú noo ndo, di'a kóni ndu ña ni'í ndo ña ka'an va'a ndó sa'a ndú'u, dá kíán nóno noo ndo ka'an ndo xí'ín ñayuu kátóo chíndaya'ii mií sa'á ña luu ká'an na, tído yakó nda'ọ nío ná. 13Chí tá ká'án dao ndó ña lóko kúú ndú, dá kíán lóko va kúú ndú sa'á Ndios, tá dáá. Tído tá ká'án ndó ña kéndísá'ano ndu, dá kíán ña va'a mií vá ndó kíán. 14Ta kú'u nda'ọ ini Cristo sa'a ndú, ta ñoó kíán kédaá, sa'á ñoó ndí'í ini ndu kéchóon ndu noo ná, chí ná'á ndú ña sa'á ña ni

xi'i mií ná sa'a ndidaá ñayuu, sa'a ñoó ni xi'i ndidaá ñayuu. ¹⁵Ni xi'i Jesús sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ná dá'a ká ni kandeí yó keeá ña kóni mií yó. Di'a kánian kandeí yó kee yó ña kóni na ni xi'i sa'a yó, ta ni natakí na.

¹⁶Sa'a ñoó kó nákaní ká ini ndu sa'a ñayuu táto'on k'i'ó nákaní ini ñayuu kó ná'a Ndios. Ta va'ará ni sa ka'án ndú ña iin taá oon ni sa kuu Cristo, tído viti kó nákaní ká ini ndu dión sa'a ná. ¹⁷Dá chi ndi ndáa miíó ñayuu ñó'o tixi ndá'a Cristo, ni nduu na iin ñayuu saá. Ta ndidaá ña ni sa kuu na tá satá ni kandoó vaan, ta ndidaá ña ni nduu saá. ¹⁸Ta ndidaá ña yó'o kée mií Ndios, na ni naki'in tá'an va'a xí'ín yó sa'a ña ni kee Cristo. Ta ni xi'ó na choon noó ndu'u ña kían dána'a ndu noó ñayuu ndi kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'ín ná. ¹⁹Chi sa'a ña ni kee Cristo, sa'a ñoó kuu naki'in tá'an va'a Ndios xí'ín ñayuu, chi kó taó kuendá ta'on ká na sa'a kuachi kée ñayuu. Ta ni sa'anda na choon noó ndu ña dána'a ndu noó ñayuu ndi kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'ín ná. ²⁰Ta ndu'u kúu na ni chikata Cristo kane'e ndu to'on na noó ñayuu, sa'a ñoó kéchóon Ndios ndu'u, dá ká'an ndu xí'ín ñayuu. Sa'a ñoó seí nda'í ndu noó ndo'ó xí'ín kuú Cristo ña koo ini ndo naki'in tá'an va'a ndó xí'ín Ndios. ²¹Ta Cristo kúu na kó ní ya'a ta'on kee kuachi, tído ni nakuido na kuachi yó, dión, dá ni kandoó yó kúu yó ñayuu koó kuachi noó Ndios sa'a ña ni kee na dión.

6 ¹Ta viti ndu'u kúu na kéchóon xí'ín Cristo, sa'a ñoó ká'an

ni'ini ndu noó ndo ña ná dá'a ni koo ini ndo natiin oon ndó ña maní ni kee Ndios xí'ín ndó. ²Dá chi di'a kaá tuti i Ndios:

Mií kuú ni kaxii, kuú dáá ni seídó'i ndo'ó.

Chi tá ni kasandaá kuú ni dakákii ndo'ó,

kuú dáá ni chindeéi ndo'ó.

Ta kuú víti kúu kuú ni kaxi Ndios, chi mií kuú víti kóni na dáka'ki na ndo'ó.

³Ta ni iin tó'ón ña'a nóo kó yá'a ndu kee ndu noó ni iin tó'ón ñayuu, dá kían ná o ní'i ná ndi koo ka'an ndava'a na sa'a choon ni xi'ó Ndios noó ndú. ⁴Di'a ná'a ndu mií ndú noó ndidaá ña kée ndu ña kúu ndú na kéchóon ndaa noó Ndios, dá chi xí'ó ndeé nda'ó ini ndu, va'ará ndó'o ndu tandó'ó sa'a choon kée ndu, o va'ará kámaní ña'a noó ndú, ta dión ta'ani kée ndu tá ndó'o níó ndú. ⁵Ta xí'ó ndeé ta'ani ini ndu va'ará káni na ndu'u, o va'ará sadí na ndu'u ve'e kaa, o va'ará kuá'a ñayuu ndákuei naá xí'ín ndú, o va'ará choon ndeé nda'ó kée ndu, o va'ará kó kídí ndu dao sakuaá, o va'ará kó ní'i ndú ña'a kasá'an ndu dao ta'ándá. ⁶Ta noó choon kée ndu, vii kée ndu, ta kéchóon ndu ña ndichí xí'ó Ndios, ta ió kueé ini ndu, ta va'a ini ndu, ta xí'ín ndée Espíritu i Ndios kéchóon ndu, ta kú'u ndisa ini ndu sa'a ndidaá ñayuu, ⁷ta dána'a ndu to'on ndaa, ta xí'ín ndée mií Ndios kée ndu ndidaá ña'a, ta né'e ndu ña kúu ña ndaa xí'ín ndá'a kuá'a ndu, xí'ín ndá'a íti ndu, dá chindeé ndú mií ndú. ⁸Ió dao ñayuu xí'ó ñañó'ó noó ndú, ta ió dao ká na koó ñañó'ó ná

noo ndú. Ta dao na chínaní kini na ndu'u, ta dao ka na chínaní va'a ñaá ná. Ta va'ará chínaní tó'ón ná ndu'u, tído na ndaa va kúú ndú. ⁹Ta ió dao ñayuu kée na ña ko nákoní na ndu'u, tído ná'á vá ná ndu'u. Sa ndij va kúú ndú xiní ndu, tído takí ij vá ndú. Ta va'ará kéndava'a kini na xí'ín ndu'u, tído ko xí'í ta'on ndu. ¹⁰Ta va'ará ndúkú ñayuu ña kandeí nda'í ndu, tído daá kádij iní ndu. Ta va'ará kúnda'í ndu, tído di'a ndekuíká ndú ñayuu xí'ín to'on Ndios. Ta va'ará ni ña'a ta'on koó noo ndú, tído di'a kómí ndú ndidaá ña va'a cháá ka.

¹¹Ni nono yú'u ndú ni ka'an ndaa ndu xí'ín ndó, na ñoo Corinto xaan, ta ndino'o ini ndú xí'ín níó ndú ni ka'an ndu xí'ín ndó. ¹²Ko ní sadí ndu níó ndú noo ndo'ó, mií di'a ndó kúú na ni sadi níó ndo noo ndu'u. ¹³Ta kóni ndu ña kee ndó xí'ín ndú tát'o'on k'i'o ni kee ndu xí'ín ndó, sa'á ñoo seí nda'í ndu noo ndo tát'o'on kée iin tatá xí'ín de'e ra ña konó ta'ani ndó níó ndo noo ndu'u.

Yóó kúú ve'e ño'o Ndios takí

¹⁴O sa kóo ini ndo naki'in tá'an nóo ndó xí'ín ñayuu ko kándisa Jesús. Dá chi, zá náki'in tá'an nóo ña ndaa xí'ín ña ko ndaa, kálán ndó? Ta, zá náki'in tá'an nóo noo tóon xí'ín noo iin naá? ¹⁵Ta, zá kuu naki'in tá'an nóo Cristo xí'ín ña u'u? Ta, zá kuu naki'in tá'an nóo iin na kándisa Jesús xí'ín iin na ko kándisa? ¹⁶Ta, zá kuu naki'in tá'an nóo ve'e ño'o Ndios takí xí'ín ña kúú yoko, kálán ndó? Ta yóó kúú ve'e ño'o noo ió Ndios takí, chi di'a kaá mií ná noo tuti ij ná:

Kooi xí'ín ná, ta kanooi tein na. Ta yu'u kakuu Ndios noo ná, ta mií ná kakuu na ñooi.

¹⁷Ta sa'á ña dión kíán, sa'á ñoo kaá ta'ani na di'a:

Kankuei ndó tein ñayuu ko kándisa xaan, ta kuxoo ndó kua'án ndo, kaá Ndios, na kúú sato'o yo. Ta ni o sa káko'on ndá'a ndo ña kini kée na, dá kían natiin va'i ndo'ó.

¹⁸Ta yu'u ná kakuu tatá noo ndo, ta ndo'ó ná kakuu de'e yíi yu'u xí'ín de'e di'í,

kaá Ndios, na kúú sato'o yo, na kómí ndidaá tá'an choon.

7 ¹Na maní mií, k'i'o dión ví ndato ni x'i'o Ndios to'on na noo yo, sa'á ñoo ná taó yo mií yó noo ndidaá tá'an ña dáyakó ñíi yo xí'ín ñaxintóni yo noo Ndios. Ta dión, dá ná kasandaá yo koo vii yo noo mií ná sa'á ña yu'ú ni'ini yó na.

Kádij ini Pablo ña ni ñandikó iní na ñoo Corinto sa'á kuachi ni kee na

²Natiin va'a ndó ndu'u xí'ín ndino'o ini ndo, dá chi ni iin tó'ón ndó ko ní dár'u'u ndu, ta ni iin tó'ón ndó ko ní dák'in ndu iin íchi kini, ta ni iin tó'ón ndó ko ní danda'í ndu.

³Ta ko ká'in dión, dá ka'an kuachii sa'a ndo, chi sa ni ka'in xí'ín ndó ña nda maá ini níó ndú ñó'o ndo'ó. Sa'á ñoo iin kakuu yó tá ni xi'í yo, ta iin kakuu yó tá takí yo. ⁴Ta ió nda'o tãndeé iní ká'in xí'ín ndó ña nákaní ini, ta va'a nda'o ká'in sa'a ndo noo dao ka ñayuu. Ta ni ñakutí xí'ín tãndeé iní, ta ni ñakutí ndaa níó ndú xí'an kádij ini ndu tein ndidaá tãndó'ó ndó'o ndu.

⁵Chì tá nì kasáa ndu Macedonia yó'o, ni lú'u kò ní nání'i ndée ndú, dá chì ndef kúú míí v́a ñoó nì xionoo ndu nì ndo'o nda'o ndu, chì nì dandó'o ñayuu nío ndú, ta nì sa yu'ú ni'ini nío ndú. ⁶Tído míí Ndios, ña xí'o tandeé iní ñoó ña ndó'o nío, ñoon kúú ña nì xí'o tandeé iní ñoó ndu'u sa'á ña nì ndisáa Tito. ⁷Ta o duú sa'á ña nì ndusáa oon ni xi, dá chì nì ñatiin ta'ani ndu tandeé iní sa'á ña nì xí'o ndó tandeé iní ñoó xí, chì nì ñakani xi ña ndáti kíj ndo koni tuku ndó yu'u, ta nì ñakani ta'ani xi ña kúnda'í nda'o ini ndo sa'á kuachi nì kee ndó, ta ndí'i ini ndo sa'á yu'u. Sa'á ñoó nì kadij cháá ka ini. ⁸Dá chì va'ará nì ñakúnda'í ini ndo'ó xí'ín tuti nì taai kosaa ñoó ndo, tído kò kútúú ta'on iniij viti ñoó ña ni taai nì saa ñoó ndo. Chì va'ará nì kutúú iniij tá nì taai ña, tído viti kándaaj iniij ña tóó v́a nì kúnda'í ini ndo nì keean. ⁹Ta viti kádiij iniij, tído kò kádiij ta'on iniij sa'á ña nì ñakúnda'í iniij ndó. Di'a kádiij iniij, dá chì sa'á ña nì kúnda'í iní ndo, ñoó nì kedaá xí'ín ndó, dá nì ñandikó iní ndo sa'á kuachi nì kee ndó. Chì míí v́a Ndios kúú ña nì xí'o ña nì kúnda'í iní ndo sa'á kuachi nì kee ndó. Sa'á ñoó ni lú'u kò ní tuú ndó nì kee ndu. ¹⁰Dá chì tá xí'o Ndios ña kúnda'í iní yo sa'á kuachi kée yó, ñoó kían kedaá xí'ín yó, dá ñandikó iní yo sa'á ña nì kee yó, dá ni'i yo ña káki yó. Sa'á ñoó kò kánian ta'u'u ini yo tá ndó'o yó dión. Tído ña kúnda'í ini xí'o ñayuu yó'o, ñoó kían xí'o ña naá yó. ¹¹Tído kande'é ndó, chì sa'á ña nì xí'o Ndios ña nì kúnda'í iní ndo, ñoó nì kedaá xí'ín ndó, sa'á ñoó ndi

kí'o ví nì ndí'i ini ndo kee ndó ña kóni míí ná, ta nì ndí'i ini ndo ndeyíko ndo choon, ta nì ta'u'u ini ndo nì xini ndo kuachi ñoó, ta nì yu'ú ndo nì xini ndoán, ta ndi kí'o ví nì katoó ndo koni ndo yu'u, ta nì ndí'i cháá ka ini ndo nì kee ndó choon nì sa'andaj ñoó ndo, ta nì dandó'o ndó nío ña nì kee kuachi ñoó. Ta ñoó ndidaá ña yó'o nì na'a ndo ña nì kendaaj ndo choon. ¹²Tá nì taai tuti ñoó kosaañ ñoó ndo, kò ní táai ña, dá keyíko ndo sa'á ra nì ya'a nì kee kuachi, ta ni kò ní táai ña kosaañ chindeéan ña nì ta'u'u. Di'a nì taai ña kosaañ ñoó ndo, dá na'a ndo míí ndó ñoó Ndios ña ndí'i ini ndó kee ndó choon sa'ándá ndu.

¹³Ta sa'á ña nì kee ndó dión, sa'á ñoó nì nduká'ano cháá ka tandeé iní ndu. Tído nì kadij cháá ka ini ndu sa'á ña nì kadij nda'o ini Tito, chì nì ñatiin xi tandeé iní ká'ano nì kee ndidaá ndo'ó. ¹⁴Chì nì ka'ín xí'ín xí ña va'a kee ndó xí'ín xí, ta kò ní xíka'an ta'on ñoó sa'á ña nì ka'ín dión xí'ín xí. Chì táto'on kí'o ká'an ndu ndino'o ña ndaa xí'ín ndó, kí'o dión ta'ani nì xinkoo ndaa ndidaá ña nì ka'an va'a ndu sa'a ndo ñoó xí. ¹⁵Ta nì nduká'ano cháá ka ña kú'u ini xí sa'a ndo, chì ndisaa ini xí táto'on kí'o nì seídó'o ndidaá ndó choon nì ta'andaj ñoó ndo, chì nì ñatiin va'a ndó xí xí'ín ña yu'ú ndo, ta xí'ín ña ndéi ñino ndó. ¹⁶Ta kádiij nda'o iniij, chì ñoó ndidaá ña'a kándéé iniij ndo'ó.

Yó'o ká'an Pablo sa'á di'ón dátaká ña kua'an ñoó ña ndó'o nío

8 ¹Ta viti, ñani, kóni ndu nakani ndu xí'ín ndó sa'á ña maní kée

Ndios xí'ín ndidaá nā kúú kuendá Jesús ndéi chí Macedonia. ²Chì vạ'ará nị xirndodó ñáá t̄andó'ó, tído kádiì ndạ'o ini nā, ta vạ'ará kúnda'í ndạ'o na, tído kuạ'á ndạ'o dị'ón nị dokọ ná. ³Ta yu'u xí'o ndaa kuendá sa'a ná, ñā ndino'o ini ná nị xị'o na dị'ón t̄átọ'on kị'o s̄áa ndéé ná, ta nị yạ'a cháá kạ ví nị xị'o na noó ñā s̄áa ndéé ná. ⁴Ta nị seí nda'í ndạ'o na noó ndu'u ñā ná kandía ndu tiin ndu dị'ón nị dataká nā, dá kuu chindeé ná ñayuu kúnda'í, nā kúú ñayuu Ndios. ⁵Vạ'a cháá kạ ví nị kee na noó ñā ndáti ndu kee na, dá chí dinñó'ó nị n̄kị'o na mií ná noo ndá'a sato'o yo Jesús. Nị ndi'i, dá nị n̄kị'o na mií ná kueídó'o na ndu'u t̄átọ'on kị'o kóni mií Ndios. ⁶Sa'á ñóó nị ka'an ni'ini ndu noo Tito ñā t̄átọ'on kị'o nị chindeé xí ndọ'ó tá nị k̄asá'á ndó k̄étútí ndó dị'ón chindeé ndó nā kúnda'í ñóó, kị'o dión ta'ani ná d̄axinkọo xi choon noó ñā manị kee ndó yó'o. ⁷Vạ'a k̄ee ndó noo ndidaá ñā'a, chí k̄andéé k̄á'ano iní ndọ Jesús, ta tị'a ndó ka'an vạ'a ndó, ta ndichí ndọ noó ñā'a Ndios, ta ndino'o ini ndọ k̄ee ndó ndi ndáa mií vá choon, ta kú'u ndạ'o ini ndọ sa'a ndú. Sa'á ñóó koo ini ndọ kee vạ'a ta'ani ndó noó ñā manị yó'o.

⁸Ta ñā k̄á'ín xí'ín ndó, kọ k̄ián iin choon sa'ándáì noo ndọ. Di'a kóni ñā k̄andé'é vạ'a ndó t̄átọ'on kị'o ndí'i ini dao kạ ñani yo chindeé ná nā k̄amanị ñā'a noo, dá ná k̄andé'á á mií n̄ ndaa ió ñā kú'u ini ndọ sa'a ñayuu ndó'o dión. ⁹Ta s̄a na'á vá mií ndó sa'á ñā manị nị kee Jesucristo, nā kúú sato'o yo, sa'a yo, dá chí sa'á ñā kú'u ndạ'o ini nā sa'a, sa'á ñóó nị ndee na mií ná iin t̄aa

kúnda'í, vạ'ará kufká ndạ'o na. Ta sa'á ñā nị ndenda'í nā mií ná, sa'á ñóó ni'ì yo ñā koo kufká yó noo Ndios. ¹⁰Ta viti kóni yu'u ka'an ni'ini noo ndọ sa'á ñā yó'o. Chí k̄ánian d̄axinkọo ndó choon yó'o viti, chí ndạ k̄uia ao nị k̄asá'á ndó k̄étútí ndó dị'ón ñóó, ta o duú ñā yó'o oon ni ní kee ndó, chí mií ndó nị ndaki ini ñā dión koo. ¹¹Sa'á ñóó d̄axinkọo k̄í ndọ choon yó'o, chí t̄átọ'on kị'o luu nị chíkaa ini ndọ kee ndóan mií sa'a, kị'o dión ndi'i ini ndọ d̄axinkọo ndóan viti. Ta kị'o ndóan t̄átọ'on kị'o ió ñā noo ndọ. ¹²Chì tá ná kị'o ndóan xí'ín ndino'o ini ndọ, dá k̄ián nata'an ini Ndios koni naán, chí kọ x̄íkạ ta'on na ñā kị'o yó ñā kọó noo yo.

¹³Ta kọ k̄á'an ta'on yu'u ñā yó'o xí'ín ndó sa'á ñā kóni ñā k̄andei vạ'a dao kạ ñayuu, dá kandọ ndá'a ndọ. ¹⁴Di'a kóni yu'u ñā chindeé tá'an yó tá kamanị ñā'a noo yo, chí tiempo viti k̄ánian koto ni'ini ndó nā kúnda'í ñóó xí'ín ñā k̄andọ noo ndọ, dá chindeé ndó nā xí'ín ñā k̄amanị noo ná. Dión, dá ná nandió kuéi na chindeé ná ndọ'ó xí'ín ñā x̄inñó'ó ndó ió noo ná, dión, dá chindeé tá'an yó tá kamanị ñā'a noo yo. ¹⁵Dá chí di'a kaá tuti iì Ndios: “Ñayuu nị nd̄itútí kuạ'á ñā'a, ta kọ ní k̄andọ ta'an vaan. Ta nā nị nd̄itútí lú'an, kọ ní k̄amanị ta'an vaan.”

¹⁶Tído ndivé'le Ndios, chí mií ná nị kedaá xí'ín Tito, sa'á ñóó ndí'i ini xị sa'a ndọ t̄átọ'on kị'o ndó'o mií. ¹⁷Chì xí'ín ndino'o ini xị nị n̄atiin xi choon nị xị'o ndu noo xí. Ta sa'á ñā ndí'i ini xị sa'a ndọ, sa'á ñóó k̄osaa xị noo ndéi ndó, chí kị'o dión nị

chikaa ini mií xí. ¹⁸Ta ni tanda'á ta'ani ndu iin ka ñani yo kosaa ra xí'ín xí, ta ndei kúú mií vá noo ndítútí nā kúú kuendá Jesús ká'an va'a na sa'a rá, chi kéchóon va'a ra noó to'on va'a ká'an sa'a Jesús. ¹⁹Ta o dúú dión oon ni kíán, ta yó'o kúú ra ni ka xi dao ka na kúú kuendá Jesús ña kían kane'e tá'an ra kanoo ra xí'ín ndu'u natiin ndu di'ón, ña ni ketútí dao ka ñani yo. Ta kee ndu choon yó'o, dá ná natiin sato'o yo ñañó'ó, dá kandaá ini ndo ña kóni ndu chindeé ñaá ndú noo choon yó'o. ²⁰Ta ki'o dión ni chikaa ini ndu, dá kían ni iin tó'ón ñayuu ná dá'a ni nakani kuáchi ini kande'é ná ndu sa'a di'ón kua'a ni ndítútí ná kane'e ndu ko'on ndu. ²¹Chi ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu choon. Ta o dúú noo sato'o yo Jesús oon ni ndí'i ini ndu kee ndu dión, nda noó ñayuu ta'ani ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu.

²²Ta tanda'á ta'ani ndu iin ka ñani yo kosaa ra xí'ín ta yó'o. Ta kua'a nda'o ta'ándá ni na'a ra mií rá noo ndú ña ndí'i nda'o ini ra kendaá ra choon. Ta viti ndí'i cháá ka ini ra chindeé rá ndo'ó, chi ió nda'o tandeé ini ra xí'ín ndó. ²³Ta kana'á ndó ña Tito kúú ra né'e tá'an xí'ín yu'u, ta kéchóon dáó xí xí'ín noo ndo'ó. Ta uy ka ñani yo kosaa xí'ín xí kúú ra ni tanda'á dao ka na kúú kuendá Jesús kosaa ra, ta xí'ín ta yó'o natiin Cristo ñañó'ó. ²⁴Ta na'a ndo mií ndó noó ta yó'o ña kúú ndó na kú'u ini sa'a na kúnda'í ñoó, dá ná kandaá ini dao ka na kúú kuendá Jesús sa'a ña va'a ni kee ndó, dá ná dá'a ni dátúú ndó ndu'u noó ká'an va'a ndu sa'a ndo noo rá.

9 ¹Ko xinnó'ó ka ka'in xí'ín ndo'ó sa'a di'ón, ña kían ketútí dao ka na kúú kuendá Jesús, dá chindeé ná ñayuu Ndios ndei kuendá Judea, ²chi sa na'a vái ña ndino'o ini ndo kóni ndo chindeé ndó na. Ta ká'an va'i sa'a ndo'ó noo ñani yo ndei Macedonia yó'o, chi ká'in xí'ín ná ña ndo'ó, na ndei Acaya xaan, nda kua' ao ió nduu ndo chindeé ndó ñayuu kúnda'í. Ta sa'a ña ni ndí'i ini ndo kee ndó dión, sa'a ñoó ni chikaa ta'ani ini na kee na dión. ³Tído ni tanda'í ñani yo yó'o kosaa ra noo ndei ndó, dá kían ná dá'a ni kandoo tó'ín noó ña ni ka'an va'i sa'a ndo sa'a choon yó'o, dá ná xinkoo ña ni ka'in xí'ín ná ña kande'i nduu ndo. ⁴Dá chi oon ni ví saá dao na ndei Macedonia xí'ín, ta koni na ña ko ndei nduu ndo xí'ín di'ón ñoó, dá kían kaka'an nda'o noo ndú'u sa'a ña ni kandeé ini ndu ndo'ó, ta ko ní sá ndei nduu ndo. Tído ví'i ka ví kaka'an noo mií ndó. ⁵Sa'a ñoó ni chikaa ini ña va'a cháá ka ni sei nda'í noó ta yó'o ña kosaa ra noo ndei ndó dinno'ó, dá chindeé rá ndo'ó ketútí ndó di'ón, ña ni kaa ndo ki'o ndó. Ta dión, dá ná kande'i nduu ndo ki'o ndóan xí'ín ndino'o ini ndo, dá ná dá'a ni kakian ña ni kendúsa ndu xí'ín ndó.

⁶Ta ká'in xí'ín ndó ña kande'é ndó táto'on ndó'o na xíti, chi na xíti cháá, cháá vá dákée na. Ta na xíti kua'a, kua'a dákée na. ⁷Ta iin rá iin ndó ki'o táto'on ki'o ni chikaa ini níno ndo. Ta o sa kí'o ndóan xí'an kúnda'í ini ndo, ni sa'a ña miífan ndúsa ki'o ndóan. Chi náta'an ini Ndios xiní na na xí'o ña xí'an kádií ini na. ⁸Ta na ká'ano nda'o kúú Ndios, sa'a ñoó

kuu va ndekua'a ná ña'a va'a noo ndo, dá kían ni iin t'ón ta'on ña'a ná o kómaní noo ndo, dá kían ná koo ni ña'a chindeé ndó dao ka ña. ⁹Dá chī di'a kaá tuti iñ Ndios:

Ni dasá rá ña ió noo rá, ta ni xī'o rañ noo ña kúnda'í, ta iin ni kandoo va ña ndaa ni kee ra noo Ndios.

¹⁰Ta mií ná xí'o tata noo ra xíti, ta xí'o ta'ani na pan noo ña kuíko, ta mií ná ndekua'a tata ió noo ndo. Ta ndekua'a ta'ani na ña va'a kee ndó xí'ín dao ka ñayuu. ¹¹Dión, dá koni ndo koo kua'á ña'a noo ndo, dá kuu kī'o kua'a ndo ña'a noo ñayuu xínñó'án. Dá tá ná nakī'o ndu di'ón ñoo noo ná, dá kían nakī'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. ¹²Chī tá ná nakī'o ndu di'ón yó'o noo ña kúnda'í ñoo, o duú ña'a xínñó'ó oon ni ñayuu Ndios ni'í ná xí'án, dá chī di'a kua'á nda'o noo ndivé'e nakī'o na noo Ndios sa'án. ¹³Ta sa'á ña natiin na di'ón ni kemánj ndo ná, sa'á ñoo keká'ano na Ndios, chī miíñ ndaa seídó'o ndó to'on va'a sa'a Cristo. Ta keká'ano ta'ani na Ndios sa'á ña ni xī'o ndó kua'á nda'o di'ón ni chindeé ndó mií ná xí'ín dao ka ñayuu. ¹⁴Ta kī'o dión ta'ani kaka ña ña manj noo Ndios sa'a ndo, chī kú'u nda'o ini ña sa'a ndo, chī mií Ndios ni kedaá xí'ín ndó, dá ni kee ndó ña manj ká'ano yó'o xí'ín ná. ¹⁵Ta ndivé'e ká'ano Ndios, chī ká'ano nda'o ña manj ni kee na xí'á. Ta ko ni'í yo to'on va'a ka'an yo sa'án.

Ká'an Pablo sa'a choon ni xī'o Ndios noo ná

10 ¹Ta yu'u Pablo seí nda'í va'i noo ndo xí'ín ña nda'í ió

iniñ, xí'ín ña ió va'a iniñ táto'on kī'o ni kee mií Cristo, va'ará ká'an dao ndó ña iin ta vitá iní kúu yu'u tá nákaa tein ndó xañ, tído tá nákaa xíkái, deén nda'o ká'ín xí'ín ndó.

²Tído seí nda'ávij noo ndo ña tá ná saaj, ná dá'a ni kendúsa ndo xí'ín ña ka'an deén xí'ín ndó, chī miíñ ndaa kuiti kosaa nduui ka'an deén xí'ín ña ká'an ña xionoo ndu kée ndu táto'on kī'o kée ñayuu kuendá ñayuu yó'o. ³Miíñ ndaa ndéi ndu ñayuu yó'o, tído ko kéchóon ta'on ndu ña'a ió ñayuu yó'o, dá naá ndu xí'ín ña kini. ⁴Chī ko kéchóon ta'on ndu ña ió ñayuu yó'o, dá naá ndu xí'ín ña kini. Chī nda'á chóon, ña kían kéchóon ndu, kúu ndéé xí'o mií Ndios. Ta xí'ín ña yó'o dánaá ndu noo dándaki ña kini. ⁵Ta xí'ín ndéé yó'o ta'ani dátúú ndú ndidaa ña to'ón kéchóon ñayuu. Ta dátúú ta'ani ndu ndidaa ñaxintónj táyíí, ña kedaá xí'ín ná, dá ko nákonj ña Ndios. Ta náchi'i ndu ndidaa ñaxintónj ñayuu tixi ndá'a Cristo Jesús, dá ná kueídó'o ñaá ná. ⁶Ta ió ndu ndu dándó'o ndu níño ña ko xí'ín kueídó'o tá ná kasandaá ndo kueídó'o ndisa ndó to'on Ndios.

⁷Kande'é va'a ndó ndi káa iin rá iin ña'a. Tá ió iin káa ndó nákonj mií ña kúu ndó kuendá Cristo, dá kían kánian taó kuendá va'a ndó, chī táto'on kī'o kúu ndó kuendá Cristo, kī'o dión ta'ani kúu ndu'u. ⁸Chī va'ará yá'i cháá noo chíndaya'i choon né'i, tído ko xíka'an ta'on nooí, chī mií sato'o yo Cristo ni xī'o choon yó'o nooí, dá dákuá'anoi ndo'ó noo ña kándisa ndó. Ta ko ní xī'o na ña nooí ña dánaaí noo ndo. ⁹Ta o sa ká'án ndó

ñā ndúkúí dáyú'íi ndo'ó xí'ín to'on ká'ín noo tuti tánda'í kosaa noo ndo. **10**Chì kaá dao ndó ñā miñan ndaa deen nda'o ká'ín noo tuti táai tánda'í kosaa noo ndo, ta kuáchi nda'o choon sa'ándáí noo ndo. Tído tá íóí xí'ín ndó, kò kúú ta'on yu'u iin taa ndeé iní, ta ni kò tí'ai ka'an va'i, kaá dao ndó. **11**Tído ká'ín xí'ín ñā ká'an dión ñā ná kana'á ná ñā tátoto'on kì'o ká'an ndu noo tuti taa ndu, kì'o dión ta'ani kee ndu tá ná saa ndu noo ndéi ndó xaan.

12Ta kò chíndaa noó ndu k'i'in tá'an ndu xí'ín tã kátoó chíndaya'i mií, ta ni kò chídáó tá'an ndu mií ndú xí'ín rá. Tído taa yó'o, ndéi ra chíkí'ó rā mií rá xí'ín ñā kée ra, ta chídáó rá mií rá xí'ín rā kée tátoto'on kée mií rá. Ta sa'á ñā kée ra dión, sa'á ñoó kò ño'ó ndi'i ta'on ini rā. **13**Tído ndu'u, kò yá'a ta'on ndu chíndaya'i ndu mií ndú cháá kà noó choon né'e ndu. Di'a chíndaya'i ndu mií ndú tátoto'on káa choon ñi xì'o mií Ndios noo ndú, ta xí'ín choon yó'o ñi kasandaá ndu noo ndéi ndó. **14**Kò yá'a ta'on ndu tá sa'ándá ndu choon noo ndo, chì yá'a ndu tá kò ní saa ndu noo ndéi ndó. Tído ndu'u kúú rā mií noó ñi saa ñi daná'a to'on va'a sa'a Cristo Jesús noo ndo. **15**Ta kò yá'a ta'on ndu chíndaya'i ndu mií ndú noó choon kée dao kà ñā. Ñā kóni ndu kían kua'ano cháá kà ndo xí'ín ñā kándéé iní ndo Jesús, dá ná kandaya'i cháá kà choon kée ndu tein ndó, tátoto'on kì'o dándáki choon né'e ndu. **16**Ndi'i, dá ko'on ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noó ñā ndéi xiká cháá kà noo ndo'ó, ta o kú'u ta'on ndu dána'a ndu noó dána'a dao kà taa,

dá kían ná dá'a ni chíndaya'i ndu mií ndú noó choon ñi kee dao kà rā. **17**Ta ñā ká'an kuryíí, kánian kuryíí ná sa'á ñā ñi kee sato'o yo Ndios sa'a ná. **18**Dá chì ñayuu, ñā chíndaya'i mií, kò kándoo va'a na noo Ndios. Di'a ñayuu, ñā chíndaya'i mií Ndios, noón kúú ñā kándoo va'a.

11 **1**Kónii ñā ndeé ní koo ini ndo sa'í viti, chì ko'in ká'ín xí'ín ndó tátoto'on kée iin rā ndúlóko. Tído ndeé koo ini ndo sa'í, **2**dá chì kékuíón yu'u sa'a ndo tátoto'on kuión ini Ndios sa'a ndo, dá chì sa ñi kándooi ñā nakì'o viii ndo'ó noo iin tó'ón Cristo kakuu yíi ndo tátoto'on kée iin tatá tá kua'an rā nakì'o ra de'e di'í tákí rā noo ndá'a taa kakuu yíi xí. Chì kónii ñā koo vii ndo nakì'oi noo mií Cristo. **3**Tído nákanii ñi sa'a ndo, dá chì tátoto'on kì'o ñi kee koo, tá'an kirí mañá ñi danda'í Eva, oon ni ví kì'o dión nadaká taa to'ón ñaxintóni ndo, dá ya'a ndó koni xíxi ndó Cristo. **4**Dá chì tá vei dao kà taa, ta diín dána'a rā sa'a Jesús o duú ñā ñi daná'a mií ndu'u noo ndo, ta dána'a rā sa'a iin kà espíritu noo Espíritu ñi Ndios, ñā ñi natiin ndó, ta diín va dána'a rā sa'á to'on va'a sa'a Jesús o duú ñā ñi daná'a ndu noo ndo, tído xí'o ndeé ini ndo sa'a rá. **5**Ta kí'in kì'oi ñā kò kúú ta'oin iin taa nóo noó taa chínaní ndó kúú apóstol ndáya'i. **6**Chì va'ará kò tí'a yu'u ka'an va'i, tído kò kámanii ta'ón ñā ndichí ñi xì'o Ndios noóí. Dá chì noo ndidaá vá ñā'a ñi kee ndu, ta noo ndidaá ñā'a ñi ka'an ndu, ñi na'a ndu tein mií ndó ñā dión kían.

7¿Á ni ya'i ñi kee kuachi sa'á ñā ñi kenóoi mií, dá kandaya'i ndo'ó,

xiní ndo? Chi tá nì daná'i to'on va'a Ndios noo ndo, ko ní kí'in ya'i ta'an vei. ⁸Ta sa xio ndaai di'ón ndá'a dao ka na kúu kuendá Jesús nì sa kuu ya'avii, dá nì sa ioi nì daná'i noo ndo. ⁹Tá nì sa ioi xí'ín ndó, ta nda'í kómani ña'a nooí, tído ni iin tó'ón ndó ko ní dándi'i inii. Chi ndidaá ña'a sa komani nooí nì xí'o dao ka ñani yo, na nì kii chí kuendá Macedonia. Ta noo ni iin ña'a ko ní dándi'i inii ndo'ó, ta ni iin kuu o dándi'i inii ndo'ó noo ña xínñó'í. ¹⁰Ta sa'á ña nákaa to'on ndaa Cristo ini nooí, sa'á ñoó ká'in xí'ín ndó ña ko iin ta'on kuu ditá ña chindaya'ii choon kéei sa'á ña ko kí'in ya'i noo ndo'ó, na ndéi chí Acaya xaan. ¹¹Ta, ¿ndiva'a ká'in dión, ká'án ndó? ¿Á ko kú'u ta'on inii sa'a ndo'ó, ndani? Mii Ndios kúu na ná'á ña kú'u nda'o inii sa'a ndo.

¹²Ta ña kéei kían ko kí'in ya'avii noo ndo, ta dión ii vá keei, dá ná o ní'i dao ka taa, tá'an ra ndúkú chindaya'ii mií, ndi kee ra chidáo tá'an ra mií rá xí'ín ndu'u. ¹³Dá chi taa ñoó kúu apóstol to'ón, ta kúu rá taa kéchóon xí'ín ña mañá, chi kée ra mií rá ña kúu rá apóstol Cristo. ¹⁴Tído ná dá'a ni naá téi ini ndo ña kú'u dión kée ra, dá chi dión ta'ani kée ña u'u, chi kéean miíán ña kúuán tát'o'on iin ángel ndato tóon. ¹⁵Sa'á ñoó o duú iin ña kuáchí kían kandaq ini yo ña taa kéchóon noo ña u'u kée ra mií rá ña kúu rá taa kéchóon noo ña ndaa. Tído kasandaá iin kuu, dá keyiko sa'a rá tát'o'on káa choon nì kee ra.

Yó'o ká'an Pablo sa'a ndidaá tandó'ó nì ndo'o na sa'á ña né'e na to'on Jesús

¹⁶Nándió ko tukui ká'in xí'ín ndó ña ná dá'a ni ka'án ndó ña ndúlókoj. Tído tá ká'án ndó ña dión kían, dá natiin ndó yu'u tát'o'on iin na ndúlóko, dá nónó nooí chindaya'ii miíi cháá. ¹⁷Ta ña ká'in xí'ín ndó viti, ko kían ña nì natiiin noo sato'o yo Ndios. Chi kían tát'o'on ká'an iin na ndúlóko, sa'á ñoó kándéé inii chindaya'ii miíi. ¹⁸Ta sa'á ña kuá'á nda'o taa chindaya'ii mií sa'á ña kée ra ñayuú yó'o, sa'á ñoó chindaya'i ta'ani yu'u miíi. ¹⁹Chi ndino'o ini ndo xí'o ndeé iní ndo séfó'o ndó taa ndeé to'on, va'ará kaá ndo ña kúu ndó na ndichí. ²⁰Ta xí'o ndeé ta'ani ini ndo va'ará náchi'i dao ra ndo'ó tixi ndá'a rá, o va'ará kété'a dao ra ndo'ó, o va'ará xío ndaa dao ra ña'a ndó, o va'ará chindaya'i dao ra mií rá noo ndo, o va'ará káni dao ra da'anda noo ndo. ²¹Ta xíka'an ví nooí ka'in xí'ín ndó ña ko ní kée ndu dión xí'ín ndó, chi nóo va ió ini ndu.

Ta noo ña chindaya'i dao ka taa ñoó mií rá, chindaya'i ta'ani yu'u miíi, va'ará ká'in tát'o'on ká'an iin ta ndúlóko. ²²¿Á kúu rá taa hebreo? Ñaá ta'ani kúu yu'u. ¿Á kúu rá taa ñoo Israel, ña kúu ñoo Ndios? Ñaá ta'ani kúu yu'u. ¿Á kúu rá na ve'e tatá sá'ano Abraham? Ñaá ta'ani kúu yu'u. ²³¿Á kúu rá taa kéchóon noo Cristo? (Ká'in tát'o'on kée iin na ndúlóko.) Tído kéchóon cháá ka yu'u noo Cristo o duú mií rá, chi yu'u kúu ra kua'a cháá ka nì kéchóon noo Cristo. Ta sa'a mií ná

kua'á nda'o ta'ándá nì kani ndava'a ñayuu yu'u, ta kua'a cháá ká ta'ándá nì sá káa yu'u ve'e kaa, ta kua'á nda'o ta'ándá daá ió ña kuui. **24**Ta o'on ta'ándá nì kani na Israel oko sa'on komi chirrión satá yu'u. **25**Ta oni ta'ándá nì kani na yu'u xí'ín vara, ta iin ká ta'ándá kua'an na ka'ání ná yu'u xí'ín yuu, ta oni ta'ándá nì keta ka'ani barco ini taño'o noo nákaa kua'in, ta iin ñoo xí'ín iin nduú nì sá nóo ni'inii noó taño'o. **26**Ta ndó'o nda'o níof íchi noo xionooi, chí ióan kuui kée yuta, ta ió ta'ani ña kuui kée tá kuí'íná, ta ió ña kuui kée na ñooi, ta ió ta'ani ña kuui kée na kó kúú na Israel. Ta ió ña kuui noo kúú ñoo ná'ano, xí'ín noo kúú yukú íchi xí'ín noó taño'o, ta ió ta'ani ña kuui kée na chinaní mií ña kúú ná kuendá Jesús. **27**Ta sa'á choon kéei, sa'á ñoo kútati nda'a vei, ta kua'á nda'o ta'ándá kó ní sá kidii, ta kua'á nda'o ta'ándá sá xí'i dokoi ña kuikoi xí'ín ña íchii takuií, ta kua'á nda'o ta'ándá nì sá xionoo nditai, ta nì sá ndo'o níof ña víxi chí koo dá'on kandixii. **28**Ta noo ndidaá ká ña'a, ió iin ká ña'a ndó'i iin iin kuu kuu, chí nákani nda'o inii sa'a ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi iin rá iin ñoo. **29**Chí, ¿ndi ndáa ndo'ó ndó'o níof, ta kó ndó'o ta'ani níof mií? Kó iin ta'on. O, tá kándéé dao ta danda'í ra ndo'ó, ¿á kó ná'á ta'on ndó ña xido nda'o inii?

30Tá miían kánian chindaya'ii miíí, va'a kaan ná chindaya'ii miíí noó ña ná'a ña kúúí iin tá kó kómí ndéé miíí. **31**Ta mií Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, na daá kuití kánian natiin ñañó'ó, noón kúú na ná'á ña kó ká'an to'íin.

32Tá nì sá io yu'u ñoo Damasco, ñoo nákaa iin tá né'e choon, ta nákaa ra tíxi ndá'a rey Aretas. Kúú nì sa'anda ra choon noó tá ndaá yé'é ñoo ñoo ña ná kandeí nduu ra tiin ra yu'u, nì ka'an rá. **33**Tído ndéi dao ñayuu nì taó ná yu'u ventana, dá nì danóo na yu'u ini iin tiyika ndika náoo ñoo ñoo, dá nì kuu nì kákií noo ndá'a ta ñoo.

Yó'o ká'an Pablo sa'a iin ña'a dándó'o níof na

12 ¹Miían ndaa ndisa ni ña'a kó ndaya'i ña chindaya'ii miíí, tído viti ná ko'in nakanii xí'ín ndó sa'á ña nì na'a sato'o yo Jesús nooí, xí'ín sa'á ña saá nì nakani na xí'ín. ²Ta ná'á yu'u sa'a iin ta, ta ta yó'o iin xí'ín Cristo, ta sa io uxí komi kua nì naki'in ñaá Ndios né'e na nì sa'an na nda induú kúú oni. Xíni á nì sa'an ra xí'ín nda yikí koño ra, o níof óon ra nì sa'an. Iin tó'on diní Ndios kúú na ná'á. ³Ta ná'á yu'u sa'á ta yó'o, ta xini á nì sa'an ra xí'ín yikí koño ra, o níof óon ra nì sa'an. Iin tó'on diní mií vá Ndios kúú na ná'á. ⁴Tído miían ndaa nì naditá ñaá Ndios noo ndato té káa noo ió na. Ta ñoo nì seídó'o ra to'on, ña kían o kát'i'a yó nakani yó, chí ni iin ñayuu kó ní ni'í tá'í nakani na sa'an. ⁵Ta kuu va chindaya'i yu'u ta yó'o, tído o chindaya'i ta'on yu'u miíí, chí chindaya'ii miíí sava'a sa'á ña ná'a ña kúúí iin tá kó kómí ndéé miíí. ⁶Tído tá ká'an yu'u chindaya'avii miíí, dá kían o kákuu ta'on yu'u iin ta oon ini, chí ña ndaa va ka'in. Tído o kée ta'oin dión, dá kían ni iin ñayuu ná dá'a ni chindaya'i cháá

kā nā yu'u noó ñā ndé'é ná kéei o ñā seídó'o na dána'i.

⁷Ta sa'á ñā ná o yá'a téi chindaya'ii miíí sa'á ñā ndato ni na'a Ndios nooí, sa'á ñoó ni kasáa iin ñā'a dándó'an nioí, ta kíán tátó'on iin ión yái tárnee ñííí, xiníí, ñā kéchóon ñā u'u dándó'an nímaí, dá kíán ná o yá'i chindaya'avi miíí.

⁸Ta sa oní ta'ándá ni seí nda'ávíi noo sato'o yo Jesús ñā ná díta ná ñā kédaá xí'ín ndó'o nímaí. ⁹Tído di'a va ni kaa nā xí'ín: “Koó, sa vatí va nákaaon tixi ñā maní kée yu'u xí'ón, chí ndée míí yu'u kíán ná'a va'a cháá kā noó nā koó ndée.” Sa'á ñoó ndani ndino'o ini yu'u chindaya'avii miíí sa'á ñā ná'a ñā kúúí iin taa ko kómí ndée mííí, dión, dá ná'í ñā nákaaí tixi ndá'a ndée míí Cristo.

¹⁰Ta sa'á ñā ió ndée Cristo xí'ín, sa'á ñoó kadii inii tá koó ndéeí, o tá kána'a ñayuu xí'ín, o tá kámani ñā'a noóí, o tá kéndava'a ñayuu xí'ín, o tá ndó'o nioí. Dá chí tá koó ndéeí, dá di'a kúúí iin taa ndakí cháá kā kée Ndios.

¹¹Tído, tátó'on kée iin taa ndee tó'on, kí'o dión ni keei sa'á ñā ni chindaya'avi miíí, tído míí vá ndó ni kedaá xí'ín, sa'á ñoó ni keei dión. Di'a míí vá ndó kánian nakoni ndo yu'u, dá chí noo ni iin tó'ón ta'on ñā'a ko kándoo nóo yu'u noó taa chínani ndó kúú apóstol ndáya'i, va'ará koó ñā'a kúúí. ¹²Kua'á nda'o ñā'a ná'ano kée nā kúú apóstol Jesús ni kee yu'u tein mií ndó, ta ni keei ñā xí'an kueé ió inii, chí ni keei ñā ndato, xí'ín ñā kédaá xí'ín ñayuu, dá naá iní nā, xí'ín ñā ná'ano vei noo Ndios. ¹³Sa'á ñoó, ¿ndí kíán va'a ni kee yu'u xí'ín dao kā nā kúú

kuendá Jesús, ta ko ní kéei ñā xí'ín ndo'ó, xiní ndo? Chí sa'va'a ñā ni kee kíán ko ní kí'ín ya'i ta'an vei noo ndo. ¡Ká'ano koo ini ndo sa'í tá ká'án ndó ñā ñā yó'o kúú iin kuachi kini!

Yó'o ká'an Pablo ñā saā nā ñoo ñoó ta'ándá kúú oni

¹⁴Kana'á ndó, chí sa ió nduui saai noo ndéi ndó ta'ándá kúú oni. Ta o dáta'án ta'on yu'u ndo'ó xí'ín ni iin ñā'a, chí ko ndí'i ta'on ini yu'u sa'á ñā ió noo ndo, di'a ndí'i inii sa'a míí vá ndó. Dá chí ko kánian koto takuáchí leé tatá xi, di'a nā kúú tatá va kánian koto de'e na. ¹⁵Ta ndino'o ini yu'u iói ñā dándí'i ndidaá ñā ió nooí sa'a ndo, ta ió ta'anii dándí'i ndidaá ndéeí sa'á ñā kú'u inii sa'a ndo. Ta va'ará sá'ano cháá kā ñā kú'u inii sa'a ndo, tído ndo'ó, dánkoo di'a ndó ñā kú'u ini ndo sa'í. ¹⁶Tído kaá dao ndó ñā va'ará ko ní kí'ín ya'i noo ndo, tído sa'á ñā kúúí iin taa mañá, sa'á ñoó ni danda'ávíi ndo'ó, kaá ndo. ¹⁷¿Á ni danda'íi ndo'ó xí'ín iin taa ni tanda'í ni saā noo ndo, ká'án ndó?

¹⁸Ni seí nda'ávíi noo Tito saā xi xí'ín iin kā ñani yo noo ndéi ndó. Ta, ¿á ni danda'í Tito ndo'ó, tá dáá? ¿Á ko ná'á ndó ñā iin tó'ón vá kúú ñaxintóni ndú, ta iin nóo vá íchi ñó'o ndu'u?

¹⁹Ndá ndi kuu ká'án ndó ñā ká'an ndu dión, dá chí kóni ndu kandoo va'a ndu noo ndo. Tído koó, chí noo Ndios vá ká'an ndu dión sa'á ñā kúú ndú kuendá Cristo. Ta noo ndidaá ñā kée ndu, nā maní miíí, ndúkú ndu'u ñā kua'ano cháá kā ndo íchi Ndios. ²⁰Chí yu'íi ñā tá ná saai noo

ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ndo'ó ndéi ndó kée ndó ña ko náta'an ini, ta dión ni ndo'ó, o náta'an ini ndo kee yu'u. Dá chí oon ni ví ndéi ndó ndátó'ón kuáchí ndo, o ndéi ndó xí'ín ña u'u ini ndo, o ndéi ndó xí'ín ña tondó ndo, o ndéi ndó sa'ándá tá'an ndó, o ndéi ndó dátaí chi'an tá'an ndó, o ndéi ndó káva'a ndó kuachi sata dao ka ñayuu, o ndéi ndó xí'ín ña táyíí ndó, o ndéi iin rá iin ndó kée ndó ña kóni míí ndó. ²¹Chí tá ná saai noo ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ña ka'an noo noo Ndios kee ndó. Ta oon ni ví kuakii xí'ín ndirá nooí sa'á ña kuá'á nda'o ndó ni ya'a ni kee kuachi, ta ko ñá'a nandikó iní ndo sa'á ña ni kee ndó kuachi ka'an noo, o sa'á ña ni kidí ndo xí'ín na ko kúú ñadi'í ndo o yíí ndo, o sa'á ndidaá ka kuachi ni kee ndó xí'ín ñíí ndo.

13 ¹Ta viti xíno oni ta'ándá saai noo ndéi ndó. Ta kana'á ndó ña xínñó'ó yó uú ñayuu o oni ñayuu kandita kí'o kuendá, dá keyíko yo iin tandó'ó. ²Sa ni ka'in xí'ín ndó tá ni sa ioi xí'ín ndó, ta viti ká'an tukui xí'ín ndó, ta kee ndó kuendá ña ioi xí'ín ndó. Ta xían nani nákaa xíkái, tánda'í tuti yó'o kosaa noo na ni ya'a ni kee kuachi, xí'ín noo ndidaá ka ndo'ó, chí tá ná saá tukui noo ndéi ndó, dá kían ni lú'u ña maní o kóo sa'a ndo. ³Chí ndúkú ndó korndodó ndó yu'u nde'á á miían ndaa kuiti Cristo kúu na ká'an noo yu'u. Ta kana'á ndó ña ko kúú ta'on na iin na koó ndée xí'ín ndó. Di'a ná'a na ña kómí ná ndidaá ndée xí'ín míí ndó. ⁴Dá chí va'ará ni xi'í Jesús ndíka cruz táto'on iin ta koó ndée, tído viti takí na kée ndée

míí Ndios. Ta dión ta'ani ndó'o ndu'u, ko ta'ón ndée kómí ndú ñayuu yó'o táto'on ni ndo'o míí Cristo. Tído kataki ndu kandeí ndu xí'ín ná kee ndée míí Ndios, dá kechóon ndu noo ndo.

⁵Kande'é va'a ndó míí ndó, ná kande'á á miían ndaa kándée iní ndo Jesús o koó, ta korndodó ndo míí ndó. Ta, ¿á ko xí'o ta'on ndó kuendá ña ió Jesucristo xí'ín ndó? Chí tá ko ió na xí'ín ndó, dá kían sa ni kandoo va ndó ni tuú ndó noo ña kándisa ndó. ⁶Ta kándée ini ña xí'o ndó kuendá ña ko ní kandoo ta'on ndu ni tuú ndú noo ña kándisa ndu. ⁷Xíká ndu ña maní noo Ndios sa'a ndo, dá ni iin tó'ón ndó ná o yá'a kee ña kini. Ta ko kée ndu dión, dá kandoo va'a ndu noo ñayuu. Dión kée ndu sa'a ndo'ó, dá katí'a ndó kee ndó ña va'a, va'ará ká'an dao ka ñayuu ña ni tuú ndú noo ña kándisa ndu. ⁸Chí o kúu ta'on chituu ndu ña ndaa, di'a ndíta ndu chindee ndúan. ⁹Sa'á ñoó náta'an ini ndu kakuu ndu ta koó ndée tá ná kuita toon ndó xí'ín ña kándisa ndó. Ta xíká ndu noo Ndios ña ná xinkuei ndó koo ndó táto'on kí'o kóni míí ná. ¹⁰Ta táai to'on yó'o kosaa noo ndo nani nákaa xíkái, dá kían, tá ná saai noo ndéi ndó, ná dá'a ni ka'an deei xí'ín ndó, chí ni xi'o sato'o yo Jesús choon yó'o nooí, dá dákuá'anoi ndo'ó xí'ín to'on Ndios, ta ko ní xi'o naan nooí ña dánaa di'ai ndo'ó.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándí'i

Pablo ña ká'an na

¹¹Ta viti ko'in dándí'i ña ká'in xí'ín ndó. Ná kadii iní ndo, ta ndeyíko ndo míí ndó noo Ndios, ta

kí'ò tá'an ndó tãndeé iní, iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndo, ta kãdeí vã'a ndó xí'ín iin rá iin ndó. Ta Ndios, ñã xí'ò ñã kãdeí ñóchí yó, ñã xí'ò ñã ku'u ini sa'ã sátá'an yó, ná koo xí'ín ndó. **12**Ta chitó tá'an ndó noo ndo, ta ñã yó'ò ná kakuu iin ñãñó'ó ka'an tá'an ndó ndisá'án sa'á ñã kúú ndó kuendá Jesús.

13Ta ndidaá ñayuu Ndios ndéi xí'ín yu'u yó'ò ká'an ñã ndisá'án xí'ín ndó.

14Ta ná koo ñã maní xí'ò sato'ò yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó, ta ná ku'u ini sa'ã sátá'an ndó tát'o'on kí'ò kú'u ini Ndios sa'ã ndo, ta iin ná kakuu ndó kee Espíritu ij ná. Díón ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó nà ndéi kuendá Galacia

Ká'an Pablo ndisá'án

1 Yu'u kúu Pablo, ta kúú iin apóstol, nà né'e to'on Jesucristo. Ta kò kúu ta'on yu'u iin yoo nì tanda'á iin taa, o iin rā nì kaxi taa. Dá chī mií vá Jesucristo xí'ín tatá Ndios, nā nì danátaki Jesús, kúu nā nì kaxi yu'u. ²Ta yu'u xí'ín ndidaá ká nā kúu kuendá Jesús ndéi xí'ín yó'o ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Galacia xaan. ³Ta mií tatá yò Ndios xí'ín sato'o yò Jesucristo ná kee na ñā manì xí'ín ndó, ta nakì'o na ñā koo vā'a ini ndo. ⁴Jesucristo kúu nā nì xì'o mií ná nì xì'i nā sa'á kuachi yo, dá nì taó xóo na yó tixi ndá'a ndidaá kúu ñā kini ió ñayuu yó'o, chī kì'o dión nì chikaa ini tatá Ndios ñā kee na xí'á. ⁵Ta daá kuití kánian natiin na ñañó'ó. Dión ná koo.

Iin tó'ón dinì vá Jesús kándéé iní yo, dá ndoo kuachi yo noó Ndios

⁶Naá vá iniñ xini sa'á ñā yachi téi nì kasá'á ndó kankuei xoo ndó noó Ndios, nā nì kana ñāá sa'á ñā manì nì kee Jesucristo sa'a ndo. Ta viti ká'an ndó ñā ió iin ká to'on saá kì'o ñā kaxi ndó. ⁷Tído kò t'ón iin ká to'on saá kì'o ñā kaxi yó. Ndéi dao

taa tein mií ndó xaan, ta kátoó rā dátúú rá ndo'ó, ta kátoó rā nadaon ra to'on vā'a ñā ká'an sa'a Cristo. ⁸Ta vā'ará ndu'u o iin ángel nì kii induú ná dána'a iin ká to'on saá noó ñā nì sa daná'a ndu noó ndo, dá kían iin íchì ná kandoo ndu kakomí ndú kuachi noó Ndios. ⁹Ta sa nì ka'an ndu xí'ín ndó, ta nándió kuéi tuku ndu ká'an ndu xí'ín ndó; ndi ndáa taa díin dána'a o duú to'on vā'a nì daná'a ndu noó ndo, dá kían iin íchì ná kandoo ra kakuu ra taa kómí kuachi noó Ndios.

¹⁰¿Á ká'an ndó ñā xí'ín to'on ká'in yó'o ndúkúí ñā kandoo vā'i noó ñayuu o noó Ndios? ¿Á ká'an ndó ñā dión ká'in, dá kandoo vā'i noó ñayuu? Chī tá ndúkú yu'u ñā kandoo vā'i noó ñayuu, dá kían kò kúu ta'on yu'u iin nā kéchóon noó Cristo.

Di'a nì kuu tá nì kana Jesús yu'u ñā kane'i to'on na

¹¹Kóni yu'u ñā kana'á ndó, ñani mií, ñā to'on vā'a dána'a yu'u kò kúu ta'an vaan ñā nì ndaki ini ñaxintóni taa. ¹²Dá chī kò ní nátiin ta'on yu'u to'on yó'o noó ni iin tó'ón taa, ta ni iin tó'ón taa kò ní dána'a ñā nooí. Mií vá Jesucristo kúu nā nì xì'o to'on vā'a yó'o nooí.

13 Sa n̄i ni'í tó'on va ndó táto'on ki'o n̄i sa kee yu'u tá sa kándísai táto'on kándísa n̄a Israel. Sa ná'á vá ndó táto'on ki'o kini sa kendava'a yu'u xí'ín ñayuu kúú kuendá Jesús, ch̄i sa katoói dánaá ndi'i noo ná. **14** Ta yu'u n̄i sa kuu iin r̄a sa ndíko cháá ka choon sa'ándá t̄a sá'ano ñooi o dúú dao ka t̄a dáo xí'ín, ch̄i n̄i sa ndi'i cháá ka iniñi sa keei choon sa'ándá t̄a sá'ano ñoo. **15** Tído mí Ndios n̄i kaxi yu'u nd̄a rá ko ñá'a kakii, ta n̄i kana na yu'u sa'á ña kú'u ini n̄a sa'í. Ta noón kúú n̄a n̄i n̄ata'an ini **16** na'a n̄a de'e na nooi, dá ná dána'a yu'u noo n̄a ko kúú na Israel. Ta ko ní sa'an ta'oin ndato'ín ni iin tó'ón ñayuu ndí kían dána'i. **17** Ta ni ñoo Jerusalén ko ní sa'ín ndato'ín t̄a sa daá kúú apóstol noo yu'u sa'á ndi kee dána'i. Ña n̄i keei kían dinñó'ó ka n̄i sa'ín chí kuendá Arabia di'a. Dá n̄i n̄andió ko tukui ñoo Damasco.

18 Tá n̄i ya'a oni kua, dá n̄i keei kua'ín ñoo Jerusalén, dá konii Pedro, ta kana'í n̄a. Tá n̄i saai noo ió n̄a, dá n̄i sa ioi xí'ín ná sa'on va kuu. **19** Tído ko t̄a'ón dao ka n̄a kúú apóstol n̄i xiniñi, sava'a iin tó'ón Jacobo, n̄a kúú ñani sato'o yo Jesús, kúú n̄a n̄i xiniñi. **20** Ta ná'á mí Ndios ña ko ká'an to'ín noo ña táai kosaa noo ndo.

21 Tá n̄i ndi'i, dá n̄i sa'ín chí kuendá Siria, xí'ín kuendá Cilicia di'a. **22** Ta n̄a kúú kuendá Jesucristo ndéi chí kuendá Judea ko ná'á ta'on na yu'u tiempo daá. **23** Sava'a ña n̄i seídó'o na sa'a yú'u kúú ña: “Taa káa kúú t̄a sa kendava'a xí'ín yó tá sata, tído viti xionoo ra kásto'on ra xí'ín ñayuu to'on va'a sa'a Jesús,

tá'an ña sa katoó r̄a dánaá r̄a tá sata.” **24** Ta n̄i keká'ano na Ndios sa'á ña n̄i kee na xí'ín.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'ín ñoo Jerusalén, n̄i ka'ín xí'ín n̄a kúú apóstol

2 **1** Tá n̄i ya'a uxí komi kua, dá n̄i n̄andió ko tukui ñoo Jerusalén xí'ín Bernabé. Ta ndáka ta'anii Tito n̄i sa'ín. **2** Ch̄i mií Ndios n̄i xi'o ña n̄i kandañ iniñi ña kánian ko'ín ñoo. Ta sa'á ña ko kónii ña naá óon choon kéei, sa'á ñoo n̄i nakanii xí'ín sava'a n̄a ndíta noo n̄a kúú kuendá Jesús sa'a ndí kían dána'i noo n̄a ko kúú n̄a Israel. **3** Ta n̄i n̄ata'an va ini n̄a, sa'á ñoo ko ní kéndusa n̄a ña ta'anda ñii Tito, t̄a n̄i sa ió dáo xí'ín, va'ará kúú rá iin t̄a griego. **4** Ta n̄i ku'u de'é ta'ani dao r̄a kaá kúú kuendá Jesús tein ndu'u kanani ñaá rá, ná kande'á ndí kían kée ndu sa'á ña n̄i kankuei xoo ndu t̄ixi ndá'a ley Moisés sa'á ña ndíta ndu xí'ín Cristo Jesús. Ch̄i kóni r̄a ña kaño'o ií ndú t̄ixi ndá'a ley Moisés. **5** Tído ni lú'u ví ko ní sóno ndu'u noo rá ña kee ndu ña kóni r̄a, dá kían ná kandita ndaa iñ ní ndó noo to'on ndaa ña ká'an sa'a Jesús.

6 Tído ni iin ka to'on saá ko ní ka'an n̄a ndíta noo n̄a kúú kuendá Jesús xí'ín. Taa ndáya'i kúú ná, tído ko né'e tandíni, dá ch̄i ni iin tó'ón ñayuu ko máni cháá ka noo Ndios o dúú dao ka n̄a. Iin nóo vá kúú ndidaá ñayuu noo Ndios. **7** Ta di'a n̄i nakoni va na ña mí Ndios n̄i xi'o choon nooi ña dána'i noo n̄a ko kúú n̄a Israel sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, táto'on ki'o n̄i xi'o Ndios choon noo Pedro ña dána'a n̄a to'on va'a yó'o noo n̄a Israel. **8** Ta

mií Ndios, na nì kaxi Pedro ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús dána'a noó na Israel, noón ta'ani kúú na nì kaxi yu'u ña kane'i to'on va'a yó'o dána'i noó na kò kúú na Israel.

⁹Ta nì nakoni Jacobo xí'ín Cefas xí'ín Juan, tá'an na ndíta noó na kúú kuendá Jesús, ña mií'an ndaa kuiti Ndios nì xí'o choon yó'o nooí, chì nì tiin na ndá'í, xí'ín ndá'a Bernabé, ña ná'a ña iin nì nduu ndu xí'ín ná. Ta nì kandoo ndu xí'ín ná ña ko'on ndu dána'a ndu noó na kò kúú na Israel, ta mií ná ko'on dána'a tein na Israel. ¹⁰Sava'a ña nì xika na noó ndu kían ña ná dá'a ni nandodó ndu chindeé ndú na kúnda'í ndéi ñoo Jerusalén. Ta sa noó kúú váan ndí'i inì kee.

Di'a nì kuu tá nì danáni yu'u Pedro

¹¹Tído tá nì kasáa Pedro ñoo Antioquía, dá nì danáni yu'u na, dá chì ña nì kee na ñoo kúú iin ña kò vá'a noó Ndios. ¹²Chì tá kò ñá'a kasaa dao ta nì tanda'á Jacobo, dá nì sasá'an Pedro xí'ín na kò kúú na Israel. Tído tá nì ndi'i nì kasáa ta ñoo, dá nì kasá'a kúxoo va Pedro noó na kò kúú na Israel. Ta kúú kò ní sásá'an ka na xí'ín ná, chì yu'u na kée ra ká'an ña mií'an ndúsa ta'anda ñíi ndidaá ta kúú kuendá Jesús. ¹³Ta sa'a ña nì kee na dión, sa'a ñoo nì kuxoo ta'ani dao ka na Israel kuendá Jesús. Ta nda Bernabé nì kee ta'ani dión, chì nì kuxoo ta'ani na tátò'on kì'o nì kee dao ka ta uu noó ñoo.

¹⁴Tá nì xini yu'u ña kò kéndúsá'ano na tátò'on kì'o dándáki to'on ndaa ña ká'an sa'a Jesús, dá nì

kaai xí'ín Pedro noó ndidaá na kúú kuendá Jesús nì nataka ñoo: "Mií ní kúú iin ta Israel, tído kée ní tátò'on kì'o kée na kò kúú na Israel, ta kò nákaa ka ní tíxi ndá'a ley na Israel. Sa'a ñoo, ¿ndiva'a kéndúsa ní xí'ín na kò kúú na Israel ña kee na choon sa'ándá ley na Israel, tá dáá?"

¹⁵Mií yó kúú na Israel, chì nì kakió ñoo Israel. Ta kò kúú yó ñayuu tukú yá'a kée kuachi noó ley yó. ¹⁶Ta ná'a yó ña ni iin tó'ón ñayuu o kúu kandoo vii noó Ndios sa'a ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, chì sava'a sa'a ña kándéé inì na Jesucristo, sa'a ñoo kándoo vii ná noó Ndios. Chì sa'a ña kándísa yó Jesucristo, sa'a ñoo kándoo vii yó noó Ndios. Ta kían sa'a ña kándéé inì yó iin tó'ón dinì Jesucristo va, ta o duú sa'a ña kée yó choon sa'ándá ley. Chì ni iin tó'ón ñayuu o kúu kandoo vii noó Ndios sa'a ña kée na choon sa'ándá ley.

¹⁷Ta sa'a ña ndúkú yó kandoo vii yó noó Ndios sava'a sa'a ña kándéé inì yó Jesucristo, sa'a ñoo ká'an dao ñayuu ña kúú yó ñayuu kómí kuachi. Ta, ¿á ña yó'o kóni kaa ña Jesucristo kúú na xí'o ña ya'a yó kee yó kuachi? Koó, kò ta'ón dión kían. ¹⁸Dá chì tá nì nandió kuéi tuku yó kándéé inì yó ley, tá'an ña nì dankoo yó, dá kían kakuu iì vá yó ñayuu kómí kuachi noó Ndios.

¹⁹Sa nì xí'i va yu'u noó ley Moisés, chì kò kándéé ka inì ña dáka'í ñaá. Ta nì nataki yu'u noó ña kóni Ndios. ²⁰Ta viti kían kékuendá ña nì xí'i nduúí xí'ín Jesucristo ndika cruz. Sa'a ñoo kò takí ka yu'u noó ña kóni mií. Nda

Cristo va kúú na nákaa nímaí dándáki na yu'u viti. Ta ndidaá ña kéei viti, kúú ña kéei sa'á ña kándéé iní Jesucristo, na kúú de'e Ndios, na kú'u ini sa'í, ta ni ñakí'o na míf ná ña ni xi'i na sa'í. ²¹Ta ni iin kuu ta'ón o dánkoo yu'u ña maní ni kee Ndios sa'í. Dá chi tá ná kandoo vii yo noo Ndios sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley, dá kían ni naá óon va ña ni kee Cristo Jesús ni xi'i na ndika cruz sa'a yo, ní kúu."

Ni natiin yó Espíritu ií Ndios sa'á ña kándéé iní yo Jesús

3 ¹Nandéé ka vían xixi ndo'ó, na Gálatas xaan. ¿Ndá yoo ni danaá iní ndo, dá o kándísa ka ndo ña ndaa sa'a Jesús? Chi sa tá'y ni ñakani ndu'u xí'ín ndó sa'á ña ni kee Jesucristo ni xi'i na sa'a yo ndika cruz. ²Ta viti, ña kóni kandaa ini sa'a ndo kían, ¿á ni natiin ndó na kúú Espíritu ií Ndios sa'á ña kée ndó choon sa'ándá ley o sa'á ña ni kándéé iní ndo Jesús tá ni seídó'o ndó to'on va'a sa'a ná? ³Nandéé ka vían xixi ndó. Chi sa va'a va ni kasá'á kándéé iní ndo Jesús ni kee na kúú Espíritu ií. Tído, ¿á ká'án ndó viti ña xí'ín ndéé míf ndó, dá kándéé ndó káki ndó? ⁴¿Á ni naá óon va ña ni ndo'o nío ndo sa'á ña kándéé iní ndo Jesucristo? Va'a nda'o tá ko ní naá óon ña ni ndo'o ndó. ⁵Ni xi'o Ndios Espíritu ií ná noo ndo, ta kée na ña'a ndato xí'ín ndó. ¿Á dión kée na xí'ín ndó sa'á ña kée ndó choon sa'ándá ley, ká'án ndó? Koó, chi kée na dión sa'á ña ni kándéé iní ndo Jesús tá ni seídó'o ndó to'on va'a sa'a ná.

Natiin ta'ani yó ña va'a ni kandoo Ndios kí'o na noo Abraham

⁶Kana'á ndó ña sa'á ña ni kándéé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó ni kandoo vii ná noo ná. ⁷Sa'á ñoó kana'á ndó ña ndi ndaa míf ñayuu kándéé iní Ndios, noón kúú na ve'e míf Abraham. ⁸Dá chi ká'an tuti ií Ndios ña sa daá ni chikaá va ini Ndios ña dánkoo vii ná na ko kúú na Israel noo míf ná sa'á ña kándéé ini ñaá ná, chi di'a ni kaa na xí'ín Abraham: "Sa'a yo'ó ni'i ndidaá kúú ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña va'a." ⁹Sa'á ñoó ndi ndaa míf vá ñayuu kándéé ini Jesús, noón kúú na natiin ña va'a xí'o Ndios, táto'on kí'o ni ndo'o Abraham sa'á ña ni kándísa na to'on ni ka'an Ndios xí'ín ná.

¹⁰Ndi ndaa míf ñayuu ndúkú ña kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, na yó'o kúú na táj chi'an noo Ndios. Dá chi di'a ká'an tuti ií Ndios: "Ndidaá kúú na ko ní kándéé kee ndi ndi'i choon sa'ándá ley, na yó'o kúú na táj chi'an noo Ndios." ¹¹Sa'á ñoó kandaá ini yo ña ko íin ta'on kandoo vii noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Dá chi di'a ta'ani ká'an tuti ií Ndios: "Na ni kandoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé ini ñaá ná, noón kúú na kataki chíchí."

¹²Tído díin va dándáki ña kúú ley noó ña kándéé iní yo Ndios, dá chi di'a ká'an tuti ií Ndios: "Na kándéé kée ndi ndi'i kuii choon sa'ándá ley, noón kúú na ni'i ña kataki na keean."

¹³Ta Cristo Jesús kúú na ni taó xóo yó tíxi ndá'a ley, tá'an ña ni

datáí chi'an n̄aá noo Ndios. Chi ni xi'o na míí ná ni n̄akuio na ndidaá kúú chi'an sa'a yo, dá chi di'a kaá tuti ii Ndios: “Ta ndi ndáa mífó t̄a ná karkaa ndika iin yíto, roón kúú r̄a táí chi'an.” ¹⁴Ta sa'á n̄a ni kee Cristo Jesús dión, sa'á ñoó kuu ni'i ta'ani n̄a ko kúú n̄a Israel n̄a va'a, tá'an n̄a ni kaa Ndios ki'o na noo Abraham. Ta sa'á n̄a kándéé iní yo Jesús, sa'á ñoó ni ni'i yo n̄a kúú Espiritu ii Ndios táto'on ki'o ni kaa Ndios kee na xí'ín yó.

Nda tá sa na'á, dá ni chikaa ini Ndios n̄a tanda'á ná Jesús kii na chiya'i na sa'á kuachi yo

¹⁵Nani, ná ko'in ka'in sa'a iin t̄a ñayuu yó'o xí'ín ndó, dá kandaá ini ndo n̄a kónii ka'in xí'ín ndó. Tá ni kav̄a'a iin t̄a iin tuti n̄a ká'an táto'on ki'o kóni r̄a kee ra, dá ni kani ra sello noo tuti r̄a, dá kían ni iin tó'ón ñayuu o kúú dátuu ná to'on ni taa ra, ta o kúú ta'on chi'i na cháa ka to'on noó n̄a ni taa ra.

¹⁶Dión ta'ani ni kee Ndios, chi ni kaa n̄a noo tuti ii ná n̄a ki'o na n̄a va'a noo Abraham, xí'ín noó n̄a ve'e na. Ta ko ní ka'an Ndios ki'o na n̄a va'a yó'o noo “ndidaá n̄a ve'e na”, chi ko ní ka'an n̄a sa'á kuá'á ñayuu, dá chi ni ka'an n̄a sa'a iin tó'ón t̄a, chi di'a ni kaa Ndios xí'ín Abraham: “Tein n̄a ve'e yo'ó kana iin t̄a.” Ta t̄a ñoó kúú Cristo Jesús. ¹⁷Sa'á ñoó ká'in xí'ín ndó n̄a tá sa na'á ni xi'o Ndios to'on na n̄a kee na táto'on ki'o ni kandoo na kee na xí'ín Abraham. Dá ni ya'a komi ciento oko ux̄i kuia, dá ni xi'o na ley n̄a noo Moisés. Sa'á ñoó o kúú ta'on dátuu ley yó'o to'on ni xi'o Ndios

noo Abraham, dá chi mían ndaa kee Ndios n̄a ni kandoo na kee na. ¹⁸Chi tá ni'i yo n̄a va'a yó'o noo Ndios sa'á n̄a kée yó choon sa'ándá ley, dá kían ko ndáya'i ta'on to'on ni xi'o na noo Abraham. Tído ko ta'ón dión kían, dá chi ni xi'o oon va na n̄a va'a yó'o noo Abraham, chi ki'o dión ni kandoo Ndios kee na xí'ín ná.

Yó'o nákan Pablo sa'a ndá choon ni xi'o Ndios ley n̄a noo Moisés

¹⁹Ta viti, ¿ndá choon ni xi'o Ndios ley n̄a noo Moisés, tá dáá? Ni xi'o naan noo Moisés dá chi va'an dána'aan ndi ndáa iin rá iin n̄a'a kini kée yó. Ta ni daná'aan noó ñayuu nda rá ni tuu noó n̄a ni kii tein n̄a ve'e Abraham. Noón kúú n̄a va'a ni kaa Ndios ki'o na. Ta ni xi'o Ndios ley yó'o noo Moisés xí'ín ndá'a ángel. Ta xí'ín ndá'a Moisés ni xi'o naan noó ñayuu. ²⁰Tído ko ní kéchóon ta'on Ndios iin ka ñayuu, dá ka'an n̄a xí'ín Abraham, chi iin tó'ón míí vá Ndios ni ka'an xí'ín ná.

²¹Sa'á ñoó, ¿á dátuu ley Moisés n̄a va'a ni kaa Ndios kee na xí'ín Abraham? Koó, ko ta'ón dión kían. Dá chi tá kandeé ley ki'o n̄a kataki chíchí yó, dá kían xí'ín míí vá ley kuu kandoo vii yo noo Ndios.

²²Tído ko ta'ón dión kían, dá chi ká'an tuti ii Ndios n̄a ñó'o ndidaá ñayuu t̄ixi nda'á kuachi, sa'á ñoó ki'o Ndios n̄a ni ka'an n̄a ki'o na noo yo sav̄a'a sa'á n̄a kándéé iní yo Jesucristo, chi sav̄a'a ñayuu kándísa n̄aá kuu ni'i n̄a.

²³Tá ko n̄a'a kandeé iní yo Jesucristo, dá ni sa ndadi yo t̄ixi

ndá'a ley. Ta sa dandáki ñaá ley nda rá ni kasandaá kuu ni na'a Ndios noo yo ña kandeé iní yo Jesús. ²⁴Ta ley ñoo ni sa ndakaan yó tát'on ki'o ndáka iin na kéchóon takuálí de'e sato'o na. Ta dión ni sa ndaka ley ñoo yó nda ni kasandaá yo kandeé iní yo Cristo Jesús, sa'á ñoo kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo ná. ²⁵Tído viti kándéé iní yo Jesús, ta ni kankuei yó tixi ndá'a ley, ña kúu tát'on ki'o kúu na ndáka takuálí, ²⁶chí viti kúu yó de'e Ndios sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús. ²⁷Iin ni nduu va yó xí'in Cristo sa'á ña ni sodó ndúta yo ña ni kandeé iní yo ná. Tá kían tát'on ki'o ni nandixi yó na. ²⁸Ta viti ko né'e tandíni á kúu yó na Israel o na griego, o á kúu yó na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o o koó, o á kúu yó ta o ñá'a, chí iin tó'on dini ni nduu ndidaá yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús. ²⁹Ta sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús, sa'á ñoo ni nduu yó na ve'e Abraham, ta ni'i yo ña va'a ni kaa Ndios ki'o na noo na ve'e Abraham.

4 ¹Ta di'a kua'an ña kónij ka'in xí'in ndó. Sa ná'a vá ndó ña iin tayii ló'o, tá'an ra ni'i ndidaá kúu ña'a tatá xi, iin nóo vá kúu xí xí'in iin mozo, va'ará kakuu xi sato'o ndidaá ña'a na ve'e xi. ²Dá chí nákaa xi tixi ndá'a na kéchóon noo tatá xi xí'in na ndáka ñaá nda ná xino xi kua ña kían ni kaa tatá xi natiin xi ña'a ió noo ná. ³Ki'o dión ta'ani ni sa ndo'o yó, chí ni sa kuu yó tát'on takuálí ndó'o dión, chí ni sa ño'o yó tixi ndá'a ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayúu yó'o. ⁴Tído tá ni xinkoo tiempo ña kían ni chikaa ini

mií Ndios, dá ni tanda'á ná de'e na Jesús ni kii na ni kaki na tixi iin ñá'a. Ta ni kaki ta'ani na tixi ndá'a ley.

⁵Dión ni kee na, dá ni taó xoo na yó tixi ndá'a ley, dá ni'i yo ña kakuu yó de'e na. ⁶Ta sa'á ña kúu yó de'e Ndios, sa'á ñoo ni tanda'á ná Espíritu de'e na ni kasaa na ió na ini nío yo. Ta Espíritu ñoo kúu na kédaa xí'a, dá kayu'ú yó Ndios: "Tatá ló'o mií." ⁷Sa'á ñoo ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley, chí ndaá de'e Ndios vá kúu yó viti. Ta sa'á ña kúu yó de'e na, sa'á ñoo kánian natiin yó ña va'a noo ná sa'a Cristo.

Kandita ndaa ndo xí'in ña kándisa ndó sa'a Jesús

⁸Tá sa na'á, ta ko ñá'a kana'á ndó Ndios, dá ni sa ño'o ndó tixi nda'á ña ko kúu ndios. ⁹Tído viti sa ná'a vá ndó ndá yoo kúu Ndios, o va'a kaan ná ka'in xí'in ndó ña sa ná'a di'a va Ndios ndo'ó. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ni nandió kuéi tuku ndó noo ña'a ko chóon, tá'an ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayúu yó'o? Ta, ¿ndiva'a ni nachi'i tuku ndó mií ndó tixi ndá'an? ¹⁰Chí kéká'ano ndó dao kuu, xí'in dao yoo, xí'in dao víko xí'in dao kua. ¹¹Sa'á ñoo nákani ini sa'á ña kée ndó dión, dá chí nda ndi kuu naá óon va choon ni kee tein ndó.

¹²Ñani mií, seí nda'avíi noo ndo ña kee ndó tát'on kée mií, dá chí ni kee yu'u tát'on kée mií ndó tá ni sa ioi xí'in ndó. Ta ni iin ña'a ko ní ya'a ndó nooí. ¹³Ta sa ná'a vá mií ndó ña sa'á ña sa kú'u vai, sa'á ñoo ni kuu ni daná'i noo ndo ta'ándá mií noo sa'á ña kúu to'on va'a ña

ka'an sa'a Jesús. ¹⁴Ta ko ní kú'ichi ini ndo koni ndo yu'u, ta ko ní kañ'ó'ó ñaá ndó va'ará ni sa kú'i. Di'a ni ñakuaka va'a ndó yu'u táto'on iin ángel ni kii noo Ndios, ta ni kee ndó yu'u kúúí táto'on mií Cristo Jesús. ¹⁵Ta, ¿ndeí kua'an ña kádií téí iní ndo koni ndo yu'u? Ta xi'o ndaaí kuendá sa'a ndo, chi nda nduchí nóó ví ndó kú'u ini ndo taó ndo ki'o ndó noo yú'u tiempo daá ñóó, ní kúu. ¹⁶Ta viti, ¿á ndaa xini u'u va ndó yu'u sa'á ña ká'in ña ndaa xi'in ndó?

¹⁷Ta ndéi dao ta kádi'inda rá ndo'ó, chi kátoó ra ña kee ndó ña kóni mií rá, tído o duú ña va'a kían kóni ra. Dá chi ña kóni ra kían taó xoo ra ndo'ó tein ndu'u, dá nduu ndó kuendá mií rá, dá koo kuión ndo xi'in ña dána'a ra. ¹⁸Ña va'a kían tá daá kuití ná koo kuión ndo xi'in ña va'a, va'ará koó yu'u ió xi'in ndó.

¹⁹De'e kuálí mií, tuku va ni kasá'á ndó'o naní nío yu'u kée ndó, chi ndó'i táto'on ki'o ndó'o iin ñá'a tá káki de'án. Ta kúú dión kando'o vai sa'a ndo nda ná kasanda'a ndo kee ndó to'on ki'o ni sa kee mií Cristo. ²⁰Kóni kíii kakaai tein ndó, dá ka'in iin to'on vitá cháá ka xi'in ndó, chi nákaní nda'o inii sa'a ndo.

Ña yó'o kían ni ndo'o Agar xi'in Sara

²¹Ta viti ká'in xi'in ndo'ó, ña kátoó ndu'u tuku tixi ndá'a ley Moisés: ¿á ko óon ta'on kueídó'o ndó ndi kaá ley ni taa Moisés? ²²Chi kaá to'on ni taa na ña ni sa ndei uu de'e yií Abraham. Iin xi ni sa kuu de'e ñá'a sa káa tixi ndá'a ñadi'í na. Ta iin ka de'e na ni sa kuu de'e

ñadi'í na, ñá'a dándáki mií. ²³Ta de'e ñá'a, ña sa káa tixi ndá'a ñadi'í na, ni kaki xi chi ki'o dión kóni Abraham. Tído de'e ñadi'í na, ñá'a dándáki mií, kúú ra ni kaki táto'on ni xi'o mií Ndios to'on na noo Abraham.

²⁴Ndi nduú ñá'a yó'o kúú táto'on uu to'on ni kandoo Ndios kee na xi'in ñayuu na. Ta to'on mií noó kúú ley ni xi'o Ndios dini yúku naní Sinaí. Ta ñayuu ni kaki tixi ley yó'o, noón kúú na ñó'o tixi ndá'án. Ta ley yó'o kúú táto'on Agar, ta ñayuu ñó'o tixi ndá'a ley kúú táto'on de'e Agar. ²⁵Dá chi ñá'a naní Agar ñoo kúú táto'on yúku naní Sinaí iin chí Arabia noó ni xi'o Ndios ley noo Moisés. Ta kúú ta'anián táto'on ñoo Jerusalén, ña nákaa viti. Dá chi ñoo yó'o nákaa tixi ndá'a ley xi'in ndidaa ñayuu ndéi nooán, táto'on ki'o ni sa káa Agar tixi ndá'a ñadi'í Abraham. ²⁶Tído iin ka ñoo Jerusalén, ña nákaa chí induú, ko nákaa ta'an vaan tixi ndá'a ley. Ta ñoo ñoo kúú táto'on naná yo, na kúú kuendá Jesús. ²⁷Dá chi di'a kaá tuti ij Ndios:

Kadii iní yo'ó, ñá'a, yo'ó ñá ko kúú kandeí de'e, yo'ó, ñá ko óon ta'on kaki de'e.

Kayu'u yo'ó xi'an kádií inoón, chi ko ñá'a ndo'o naní nío, dá kaki iin de'ón.

Dá chi kua'a cháá ka kakuu de'e yo'ó,

ñá ni kandoo nda'í xaan, o duú na ñá'a ió yií.

²⁸Ta viti, ñani mií, kúú yó táto'on Isaac, chi kúú yó de'e ni kaa Ndios ki'o na noo Abraham. ²⁹Ni sa kendava'a tayí ni kaki xi'in ña kóni

míí Abraham xí'ín tayíí nì kaki nì kee Espíritu iì. Ta kì'o dión ta'ani kéndava'a nà ñó'o tìxi ndá'a ley xí'ín yó viti. ³⁰Tído, ¿á kò ndúsa ta'on ini ndò ñà ká'an tuti iì Ndios? Chì di'a va kaáan: “Taó xóo ñá'a nákaa tìxi ndá'a ñadi'óon ná ko'an xí'ín de'án. Dá chì o kúu ta'on ni'ì nduú xì ñà va'a xí'ín de'e ñá'a dándáki mií.”

³¹Sa'á ñoó, ñani miíi, kana'á ndó ñà kò kúu ta'on yó de'e ñá'a nákaa tìxi ndá'a iin kà nà. Di'a kúu yó de'e ñá'a dándáki mií.

Kò ñó'o kà yò tìxi ndá'a ley Moisés

5 ¹Sa'á ñoó kandita toon ndó xí'ín ñà nì kee Cristo sa'a ndo, chì nì taó xóo na ndo'ó tìxi ndá'a ley Moisés, ñà sà dandáki ñaá. Ta o sà nándió kuéi kà ndo kaño'o ndó tìxi ndá'án, dá dándáki tukuan ndo'ó. ²Kueídó'o va'a ndó, chì yu'u kúu Pablo, nà ká'an xí'ín ndó. Tá ná nakì'o ndó mií ndó ñà ta'anda ñíi ndò táto'on kì'o kée tã Israel, dá kían kò tã'ón ñà'a natiin ndó noó ñà nì kee Cristo Jesús sa'a yò. ³Ta nándió koo tukui ká'in xí'ín ndidaá tãa, tá'an rã kándia ñà ta'anda ñíi rá, ñà miían ndúsa kánian kee ra ndi ndi'i choon sa'ándá ley Moisés, dá kandoo vii rá noo Ndios.

⁴Tá ká'án ndó ñà kandoo vii ndò noo Ndios sa'á ñà kée ndó choon sa'ándá ley, dá kían ñà yó'o kóni kaa ñà nì taó xóo va ndó mií ndó noo Jesús, ta nì taó xóo ta'ani ndó mií ndó noó ñà manì nì kee na sa'a ndo.

⁵Tído sa'á ñà ió Espíritu iì Ndios xí'ín yó, sa'á ñoó ió tãndeé iní noo yò ñà kandoo vii yò noo Ndios sa'a

ñà kándéé iní yò Jesús. ⁶Dá chì sa'á ñà kándéé iní yò Cristo Jesús, sa'á ñoó va'ará nì ta'anda ñíi yò o kò ní ta'anda ñà, ni iian kò ndáya'i. Ñà ndáya'i kían kándéé iní yò Jesús, ta ñà yó'o kedaá xí'ín yó, dá ku'u ini sa'a sátá'an yó.

⁷Ta sà va'a nda'o kua'an ndò xí'ín ñà ndaa kándisa yó. ¿Ndá yoo nì ndaká ñaxintóni ndo, dá kò seídó'o kà ndò ñà ndaa? ⁸Tído kana'á ndó ñà o duú Ndios ní nádaká ñaxintóni ndo, chì di'a mií ná kúu nà nì kana ndo'ó. ⁹Ta sà ná'á va'a mií ndó ñà xí'ín lú'u chí'í vá levadura, ta kúu dákuita tãchí vaan iin tu'u yúsa káva'a pan. Ta dión ta'ani kée ñà to'ón dána'a tãa ñoó xí'ín ndó. ¹⁰Ta kándéé iní yu'u sato'o yò Ndios ñà nandió kuéi ndó kandisa ndó táto'on kì'o kándisa yu'u. Chì ñayuu kátoó nádaká ñaxintóni ndo, miían ndaa chiyá'i na noo Ndios sa'á ñà to'ón dána'a nà noo ndo. Kò n'é tãndíni ndá yoo kúu ná.

¹¹Ñani miíi, tá dána'a jí yu'u noó ñayuu ñà miían kánian ta'anda ñíi ná to'on kée rã Israel, dá kían, ¿ndiva'a kéndava'a jí rã Israel xí'ín yu'u, tá dáá? Chì tá dána'i dión noo ná, dá kían o kuído ta'on ini rã kee to'on va'a ñà ká'an sa'á ñà nì kee Jesús sa'a yò ndika cruz, tá dáá. ¹²Tído va'a cháa kaan iin íchi di'a ná dákuáchi tãa nádaká ñaxintóni ndo ñíi mií rá!

¹³Kana'á ndó, ñani miíi, ñà sà nì nakana va Ndios ndo'ó ñà o kaño'o kà ndò tìxi ndá'a ley. Tído ná dá'a ni ka'án ndó ñà sa'á ñà kò ñó'o kà ndò tìxi ndá'a ley, sa'á ñoó kuu kee ndó ñà kóni ñíi ndo. Di'a kánian chindeé tá'an ndó xí'an kú'u ini sa'a

sátá'an ndó. **14**Chị dǎxinkoo ndi'i yó choon sa'ándá ley Moisés tá ná kuedó'o yó choon kua'an di'a: "Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'ín ndó tǎto'on kǐ'o ndó'o ndó xí'ín míí ndó." **15**Tído tá chídádó tá'an ndó xí'ín to'on ká'an ndo, ta seí yí'í tá'an ndó, dá kǐan kaon koo ndó, chí kasandaá kuu, dá naá ndí'i iin rá iin ndó.

Kǐ'o ndó míí ndó noo ña kúu Espírítu ií Ndios ña ná kandaka na ndo'ó

16Ta ká'an ta'anii xí'ín ndó ña koo ini ndo kee ndó ña kóni ña kúu Espírítu ií Ndios, ta o sa kée ndó ña kini kóni ñíi ndo. **17**Dá chí ña kóni ñíi ndo kó náki'ín tá'an nóóán xí'ín ña kóni Espírítu ií Ndios, chí naá tá'an va ña kóni ñíi ndo xí'ín ña kóni Espírítu ií. Sa'á ñoó o kúu kee ndó ña kóni ndo. **18**Tído tá nakǐ'o ndó míí ndó noo Espírítu ií Ndios ña ndaka na ndo'ó, dá kǐan kó ñó'o kǎ ndo tíxi ndá'a ley.

19Ta kó ú'u ta'on kandaá inio ndi kée ñayuu xí'o míí noó ña kóni ñíi ná, dá chí kée na kuachi xí'ín ña kó kúu ñadi'í ña o yíí ná, ta kée na ña ka'an noo xí'ín ñíi ná, ta kó chítuu ini ña kee na ña ka'an noo. **20**Ta ndáño'o na ña kó kúu ndios, ta kétadí ña xí'ín ñayuu, ta xiní u'u tá'an na, ta naá ña xí'ín dao kǎ ñayuu, ta kuión ña, ta yachí xídó ini ña, ta savá'a sa'a míí vá ná nákanii ini ña, ta sa'ándá tá'an na ñayuu, ta taó xóo na ñayuu kandoo xoo míí ná, **21**ta u'u ini ña, ta sa'ání ña ndii, ta daá xíni na, ta tein víko yá'a na kée na ña kini ka'an noo. Ta kée na dao kǎ ña'a kini tǎto'on kua'an ña yó'o. Sa ñi ka'in xí'ín ndó, ta ká'an

tukui ña ndi ndáa míí ñayuu ndéi kée ña yó'o, ni iin kuu tǎ'ón o koní ña natiin na kandeí na noó dándáki Ndios.

22Tído di'a kua'an ña va'a xí'o ña kúu Espírítu ií Ndios ña kǐan kee yó: kú'u ini yo sa'á ñayuu xí'ín yó, ta ió dii ini yo, ta va'a ndéi yó xí'ín dao kǎ ña, ta kueé ini yo, ta kéva'a yó xí'ín ndi ndáa míí vá ñayuu, ta va'a ini yo xí'ín dao kǎ ña, ta kúu yó ñayuu ndaa, **23**ta ndá'í ió ini yo, ta chítuu inio kee yó ña kini. Ta noo ni iin tó'ón ley kó yá'a yó tá kée yó ndidaá ña va'a yó'o. **24**Ta ña ndíta xí'ín Cristo, noón kúu ña ñi chírkuei ndidaá kúu ña kini kóni ñíi ná keean ndika cruz, chí kó kée kǎ ña ña kini kóni ñíi ná. **25**Tá dándáki ña kúu Espírítu ií nio yo, dá kǐan ná kee yó ña kóni míí ná. **26**Ta ná dá'a ni kakuu yó ñayuu ió táyíí ini. Ná dá'a ni dáta'an tá'an yó. Ná dá'a ni koo u'u ini yo koni yo ñani yo.

Koo ini ndo chindeé tá'an ndó xí'ín iin rá iin míí ndó

6 **1**Ñani míí, tá iin ndakána ñi ñatiin ndó iin ñani yo noó kuachi, dá kǐan ndo'ó, ña ndíta toon xí'ín Espírítu ií, kúu ña kánian chindeé ná, dá ná kuiin ndaa tuku na. Ta ndá'í ni ka'an ndo xí'ín ná, ta kandaá ndo míí ndó, chí oon ni ví kuei ta'ani míí ndó noó kuachi tǎto'on kǐ'o ñi ndo'o ñani yo. **2**Ta chindeé tá'an ndó xí'ín iin rá iin ndó tá ndó'o nio ndo, ta kǐ'o dión kee ndó, dá kee ndó choon ñi sa'anda Cristo. **3**Ta ña chínaní míí ña kúu ná ña ndáya'í, ta ni iin ña'a kó kúu ná, dá kǐan dándá'í ña míí vá ná. **4**Ta iin rá iin míí vá ndó kánian kande'í

va'a ña kée ndó, dá kían nata'an ini ndo sa'á ña va'a kée ndó. Ta o sa chídádó tá'an ndó ña kée ndó xí'ín dao ka ñayuu. ⁵Dá chí iin rá iin mií v́a ndó xí'ín choon ni ni'í ndo noo Ndios.

⁶Ta ndidaá ndo'ó, na dákuá'a to'on Ndios, kánian chindeé ndó na dána'a noo ndo xí'ín ña va'a ió noo ndo.

⁷O sa kóo ini ndo dánda'í ndo mií ndó, dá chí ko íin ta'on kuu dánda'í Ndios, chí ndidaá ña'a xítí ndó, ñoó kían dákée ndó. ⁸Ta dión ta'ani ndo'o na kée ña kóni ñíi ná, noón kúu na ni'í ña naá ná. Tído na kée ña kóni Espíritu ii, noón kúu na ni'í ña kataki chíchí ná kee Espíritu ii.

⁹Ta ná dá'a ni kuitá yo kee yó ña va'a, chí tá ko sá tuu yó ña kée yóan, dá kían kasandaá iin kuu natiin yó ña va'a noo Ndios. ¹⁰Sa'á ñoó tá nóno yó kee yó ña va'a, dá kían ná kee yóan xí'ín ndidaá ñayuu. Ta ná ndi'i cháá ka ini yo kee yó ña va'a xí'ín na kándísa dáo xí'ín yó Jesús.

Ta viti kúu yó ñayuu saá sa'á ña kándéé iní yo Jesús

¹¹Kandé'é ndó, di'a ví ná'ano letra táai xí'ín ndá'a mií. ¹²Ta ndidaá ra kóni kandoo va'a noo dao ka ñayuu, roón kúu ra kéndúsa xí'ín ndó ña ta'anda ñíi

ndo. Chí sa'á ña ko kóni ra ña kendava'a na Israel xí'ín rá, sa'á ñoó kénóo ra ña ni kee Cristo sa'a yo ndika cruz. ¹³Tído ni mií ra ni ta'anda ñíi ko kándéé kee ndidaá choon sa'ándá ley. Tído kóni ra kéndúsa ra xí'ín ndó ña ta'anda ñíi ndo, dá chindaya'i ra mií rá noo na Israel. ¹⁴Tído ni lú'u ko kóni yu'u chindaya'i mií sa'á ña yó'o. Ña kéká'ano yu'u kúu ña ni kee sato'o yo Jesucristo sa'í ndika cruz. Chí kée yu'u kuendá ña sa ni xi'í ña kini ió ñayuu yó'o noo ndika cruz táto'on ki'o ni xi'í ta'ani mií noo ña kini ió ñayuu yó'o. ¹⁵Dá chí sa'á ña ndíta yó xí'ín Jesús, sa'á ñoó ni iin ña'a ko ndáya'i ña ta'anda ñíi yo o koó. Ña ndáya'i noo Ndios kúu ña ni nduu yó ñayuu saá. ¹⁶Ta ndidaá ndo'ó, na taxi va'a choon ni taai noo tuti yó'o, ná koo va'a ini ndo, ta ná ku'u ini Ndios sa'a ndidaá kúu ndo'ó, na ndisa kúu na ñoo Ndios.

¹⁷Ta yó'o chí noo o sa dáta'án ka ni iin ndó yu'u, dá chí sa kuá'a nda'o yanda tándaa ñíi kée ñayuu sa'á ña dána'i sa'a sato'o yo Jesús.

¹⁸Ñani mií, ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Éfeso

Ká'an Pablo ndisá'an

1 ¹Yu'u kúu Pablo, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, táto'on kì'o kóni mií Ndios. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín ndo'ó, na ndéi ñoo Éfeso, ndo'ó na kúú ñayuu Ndios, ndo'ó na ndíta toon xí'ín Cristo Jesús. ²Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo.

Kì'o di'a nì kemáni Ndios yo

³Ná natiin Ndios, na kúu tatá sato'o yo Jesucristo, ndidaá tá'an ñañó'ó. Mií ná nì kemáni ná yó xí'ín ndidaá ña va'a ió noo ná, ta nda noo ió na nda induú nì tanda'á ná ña nì kixian sa'á ña nì kee Cristo. ⁴Ta nda rá kò ñá'a kasá'a sa'a ñayuu, nda daá vá nì kaxi na yó sa'a Cristo, dá ná kakuu yó na koo vii, na koo kuachi noo mií ná. ⁵Ta sa'á ña kú'u ini na sa'a yo, sa'á ñoo nda daá nì chikaa ini na ña kakuu yó de'e mií ná sa'a Jesucristo, chì kì'o dión nì nata'an ini mií ná kee na. ⁶Dión nì kee na, dá kían ná nakì'o yó ñañó'ó noo ná sa'á ña manì ká'ano nì kee na xí'á, dá ná natiin va'a na yó sa'á de'e manì ná. ⁷Chì xí'ín nì de'e na nì taó xóo na yó

noó ña kánian ndo'o yó sa'á kuachi kée yó, ta nì ku'u ká'ano ini na sa'a yo, chì ká'ano nda'o ña manì nì kee na xí'ín yó. ⁸Ta sa'á ña manì ká'ano nì kee na xí'ín yó, sa'á ñoo nì ni'i yo ña koo ndichí xíxi yó xí'ín ña kaon koo ñaxintóni yo, ⁹dá chì nì xì'o na ña nì kandaá ini yo sa'á ña nì chikaa ini na kee na, tá'an ña nì sa io de'é noo ná, chì kì'o dión nì nata'an ini na. Ta ndidaá ña yó'o kúu ña nì chikaa ini na kee na.

¹⁰Chì tá ná xinkoo ku'u nì kaxi mií ná, ko'on na nachì'i na ndidaá tá'an ña'a tìxi ndá'a Cristo, dá dándáki ñaá ná, mián kían ña ñó'o induú, o mián kían ña ió noñó'o yó'o.

¹¹Ta sa'a mií Cristo nì kaxi Ndios yó'o, dá chì nda mií sa'a nì saki na ña ni'i yo ña va'a noo ná, táto'on kì'o nì chikaa ini na, chì kée na ndidaá ña'a táto'on kì'o kóni mií ná, ¹²dá natiin na ñañó'ó sa'á ndu'u, na Israel, chì ndu'u kúu na sa daá ndáti kasaá Cristo. ¹³Ta dión ni ndo'ó, sa'a Cristo nì seídó'o ndó to'on va'a ña ká'an ña kuu kaxi ndó tá nì kandísa ndó ña. Sa'á ñoo nì ni'i ndo Espíritu iì Ndios táto'on kì'o nì xì'o na to'on na noo yo. Ta na yó'o kúu táto'on iin sello, ña ná'a ña kúu ta'ani ndó ñayuu Ndios. ¹⁴Ta sa'á ña ió Espíritu iì ná ini yo, ñoo kían

ná'a ña natiin yó ña ni kaa tatá yo Ndios k'i'o na noo yo tá ná kasandaá kuu nakuaka na ñayuu mií ná kandeí na noo ió na, dá natiin na ñañó'ó sa'a ndidaá ña maní ni kee na xí'ín ñayuu na.

Xíkạ Pablo ña maní noo Ndios ña ná k'i'o na ña koo ndichí yo noó ña'a mií ná

¹⁵Sa'á ñoó, tá ni kandaá ini ña ndíta ndaá ndo xí'ín ña kándéé ini ndo sato'o yo Jesús, ta kú'u ta'ani ini ndo sa'a ndidaá ka na kúu ñayuu Ndios, ¹⁶nda daá, ta nda viti ko sá tuu ta'on yu'u ña nak'i'oi ndivé'e noo Ndios sa'a ndo, chí daá kuití ndíko'on ini ndo'ó noo ká'ín xí'ín ná, ¹⁷na kúu Ndios noo sato'o yo Jesucristo, na kúu tatá yo, na kánian natiin ndidaá ñañó'ó. Chí xíkạ noo ná ña nak'i'o na ña koo ndichí ndo, ta k'i'o na ña katóni va'a ini ndo, dá kasandaá ndo kana'á va'a ndó mií ná. ¹⁸Ta xíkạ ta'anii noo ná ña ná dátoon na ñaxintóni ndo, dá ná kana'á ndó sa'á tandéé ini, ña kían ni ñakana na ndo'ó natiin ndó, ta kana'á ta'ani ndó ndi k'i'o ndato ña va'a ko'on na k'i'o na noo ndo, tá'an ña ko'on na k'i'o na noó ñayuu mií ná, ¹⁹ta katóni ta'ani ini ndo ndi k'i'o ká'ano ndéé kómí ná, tá'an ña kéchóon na, dá chindeé ná yóó, na kándisa ñaá. Ta mií ndéé yó'o ni kéchóon Ndios, ²⁰dá ni ñanátaki na Cristo tein na kúu ndi, ta ni chíko ñaá ná xoo ku'á na nda noo ió na induú. ²¹Ta kómí ná choon sata ndidaá tá'an ta né'e choon ná'ano, xí'ín sata ndidaá ta dándáki, xí'ín sata ndidaá ta ndíta noo, xí'ín sata ndidaá ta kúu sato'o.

Ta kómí ná iin kuu ndaya'i cháá ka o duú ndidaá ka ñayuu. Ta o duú ñayuu yó'o oon ni kíán dión, nda ñayuu vei chí noo kakian dión.

²²Chí ni ñachi'i Ndios ndidaá tá'an ña'a tixi sa'a Cristo, ta ni chíkani ñaá ná kakuu na diní noo ndidaá na kúu kuendá mií ná. ²³Ta ñayuu yó'o kúu yikí koño Cristo, ta dáxino na ña kóni na xí'ín ñayuu na, chí iin tó'ón mií ná kúu na dáxino ndidaá tá'an ña'a tát'on kánian kooan.

Ni ñakáki Ndios yo sa'á ña maní ni kee na xí'ín yó, ta o duú sa'á ña va'a kée yó

2 ¹Ta ni sa'an Ndios ni ñanátaki na ndo'ó, chí ndi va ni sa kuu ndó noo ná sa'á ña ko ní sá seídó'o ndó choon sa'ándá na, xí'ín sa'á ña ni sa kee ndó kuachi. ²Chí sa kee ndó kuachi yó'o tá sata tát'on kée na kúu kuendá ñayuu yó'o, ta sa kee ndó ña kóni ña né'e choon noo táchi káa, tá'an ña dándáki ñaxintóni ñayuu ko seídó'o choon sa'ándá Ndios. ³Ta ndidaá vá yó ni sa kee dión tá sata, chí sa xionoo yó sa kee yó ña kóni ñi yó, chí sa kee yó ña kini kónian xí'ín ña kini sa kato ñaxintóni yo. Ta sa'á ña sa kuu yó ñayuu kómí kuachi, sa'á ñoó sa xido ini Ndios sa xini na yó tát'on k'i'o ndó'o ta'ani ndidaá ka ñayuu ko ná'á ñaá. ⁴Tído ká'ano nda'o ini Ndios, ta kú'u nda'o ini na sa'a yo, ⁵dá chí va'ará ndi ni sa kuu yó noo ná sa'á kuachi sa kee yó, tído ni xi'o na ña ni ñataki yo noo ná, ta takí yo xí'ín Cristo viti. Dá chí sa'á ña maní ni kee na xí'ín yó, sa'á ñoó ni káki yó noó ña kánian ndo'o yó sa'á kuachi kée yó. ⁶Ta ni ñataki

dáó yó xí'ín ná nì kee Ndios, ta nì nàchindei ta'ani na yó nda induú xí'ín Cristo Jesús. ⁷Ta dión nì kee na xí'á, dá daá kuití na'a nà ndi kì'o ví ká'ano ñà manì nì kee na xí'ín yó, chì nì kee na ñà va'a xí'ín yó sa'á ñà nì kee Cristo Jesús. ⁸Chì sa'á ñà manì nì kee Ndios xí'ín ndó, sa'á ñóó nì dakáki na ndo'ó sa'á ñà kándéé iní ndo Jesús. Ta kò ní dákaki na ndo xí'ín ndéé míí ndó, chì kían iin ñà manì nì kee na xí'ín ndó, ⁹chì kò ní dákaki na ndo'ó sa'á ñà kée ndó ñà va'a, dá kían ni iin tó'ón ndó ná o chíndaya'i míí ndó. ¹⁰Dá chì míí vá Ndios kúú nà nì kavá'a ñáá, ta sa'á ñà nì kee Cristo Jesús, sa'á ñóó nì kavá'a na yó ñà kían kee yó ñà va'a, tá'an ñà nì chikaa ini nà kee yó nda míí sa'a.

Ndéi va'a yó xí'ín iin rá iin yó sa'á ñà nì kee Jesús sa'a yó

¹¹Ta o sa nándodó ndo'ó, nà kò kúú nà Israel xaṅ, ñà tá sata nì kaa nà Israel ñà kúú ndo'ó, “nà kò ní ta'anda ñíí.” Dión kaá nà chì kúú ná nà nì ta'anda ñíí, ta sa'á ñóó ká'an ná ñà kúú ná nà ñoo Ndios, tído xí'ín ndá'a ta va nì ta'anda ñíí ná. ¹²Nda tiempo sata ñoo kò ní sá kuu ndó kuendá Cristo, sa'á ñóó ni iin kuu vá kò ní kasandaá ndo kakuu ndó nà ñoo Ndios tát'on kúú nà Israel. Ta ni lú'u ví kuendá kò ní sá komí ndó noó to'on nì xì'o Ndios noó ñayuu nà. Ta ni lú'u ví tãdeé iní kò ní sá komí ndó nì sa ndei ndó ñayuu yó'o, ta ni kò ní sá na'á ví ndó ndá yoo kúú Ndios takí. ¹³Tá sata kò ní sá na'á ndó Ndios, xíká sa ndei ndó noó ná. Tído viti, ndíta ndó xí'ín Cristo, sa'á ñóó nì natuu

yati ndó noo Ndios sa'á ñà nì xita nì Cristo sa'a ndo.

¹⁴Chì míí Cristo kúú nà nì nàchindei va'a yó, sa'á ñóó nà ñoo Israel xí'ín nà kò kúú nà Israel, nì nduu na iin tó'ón ñoo nì kee Cristo, dá chì nì sa'an nà nì dítá ná ñà sa kedaá xí'ín ná sa xini u'u tá'an na. ¹⁵Ta sa'á ñà nì xì'i Cristo, sa'á ñóó nì dand'i na ley xí'ín choon sa'ándáan. Ta kì'o dión nì ndee na ñayuu Israel xí'ín nà kò kúú nà Israel iin tó'ón vá, dá kakuu na iin tó'ón ñayuu saá, dá ná koni nà kandeí va'a na. ¹⁶Ta sa'á ñà nì xì'i nà ndika cruz, sa'á ñóó nì nàchindei va'a na ñayuu Israel xí'ín nà kò kúú nà Israel xí'ín Ndios, chì sa'á ñà nì xì'i Cristo ndika cruz, sa'á ñóó nì dítá ná ndidaá ñà sa kedaá xí'ín ná sa xini u'u tá'an na.

¹⁷Nì kii Cristo ñayuu yó'o, ta nì daná'a nà to'on va'a ñà xì'o ñà kandeí va'a yó xí'ín Ndios, ta nì daná'a naán noo ndo'ó, nà nì sa ndei xíká noo Ndios, xí'ín noó ndu'u, nà ndéi yati noo Ndios. ¹⁸Chì sa'á ñà nì kee Jesús, sa'á ñóó nà Israel xí'ín nà kò kúú nà Israel nì ni'i ñà ndu'u yó noo ió tatá Ndios kée iin tó'ón nà kúú Espíritu iì.

¹⁹Sa'á ñóó kò kúú kà ndo nà tukú o nà xionoo ndava'a. Dá chì nì ni'i ndo ñà kakuu ndó ñayuu Ndios, ta nì ni'i ta'ani ndó ñà kakuu ndó kuendá nà ve'e na. ²⁰Ta noó to'on nì daná'a nà kúú apóstol, xí'ín to'on nì daná'a nà sa kuu profeta nì sa kuíta iin rá iin ndó. Ta míí Jesucristo kúú yuu titò ndaya'i kúú do'o ve'e, ²¹chì xí'ín míí yuu ñoo luu kasá'á kátò tá'an sa'a vé'e káva'an kua'an xinkooan kakuuan

iin ve'e ño'o ij sato'o yo Jesús. **22**Ta xí'ín míí ná sá káva'a ndó kua'an ndo, dá xino ndó kakuu ndó iin ve'e noo koo Ndios kée Espíritu ij ná.

Ni chikani Ndios Pablo ña dána'a na noo na ko kúu na Israel

3 **1**Ta yu'u, Pablo, kéchóon sa'a choon yó'o. Nákaaj ve'e ka viti sa'a ña dána'i to'on Cristo Jesús noo ndo'ó, na ko kúu na Israel. **2**Ta sa ni ni'i tó'on ndó ña ni xi'o Ndios choon noo yú'u ña kían chindeéi ndo'ó, dá ni'i ndo ña maní xí'o na noo ndo. **3**Ta ni na'a túu Ndios ña ni sa io de'é noo ná noo yú'u. Ta sa ni taa va yu'u cháá sa'a ña yó'o kosaaan noo ndo. **4**Tá ka'i ndó ña, dá kandaaj va'a ini ndo ña ná'a yu'u ña ió de'é noo Ndios, ña ká'an sa'a Cristo. **5**Ta ko ní xi'o na ña kandaaj ini ñayuu sa ndei sa na'a sa'an. Tído viti kandaaj ini na kúu apóstol xí'ín profeta na sa'a ña yó'o kée Espíritu ij Ndios. **6**Tá'an ña sa io de'é ñoo kían kaá ña natiin ta'ani ndo'ó, na ko kúu na Israel, ña va'a ko'on Ndios ki'o na noo na Israel, ta ndee na ndo'ó iin tó'on ñoo xí'ín na ñoo Israel, ta koo ta'ani ta'i ndo noo ña ni kaa Ndios ki'o na noo na Israel sa'a ña ni kee Cristo Jesús, táto'on ki'o ká'an to'on va'a ká'an sa'a ná. **7**Ta ni chikani Ndios yu'u ña kían dána'i to'on yó'o, chi choon yó'o ni kemáni ná yu'u, ta xí'ín ndée míí ná kándééi kéei ña.

8Ta va'ará kúu yu'u na ló'o cháá ka noo ndidaá ka ñayuu Ndios, tído ni xi'o na choon yó'o noo yu'u, ña kían dána'i noo na ko kúu na Israel ndi ki'o ná'ano ña va'a xí'o Cristo, **9**ta ki'oi ña kandaaj ini ndidaá

ñayuu sa'a ña ni chikaa ini Ndios kee na nda míí sa'a, tá'an ña ni sa io de'é noo ná, ta míí ná kúu na ni káva'a ndidaá tá'an ña'a. **10**Ki'o dión, dá na'a yóo, na kúu kuendá Jesús, ndi ki'o ká'ano ña ndichí kómí Ndios, dá kían kandaaj ini ña kómí choon xí'ín ña dándáki chí induú sa'an. **11**Chi ki'o dión ni chikaa ini Ndios kee na nda rá ko ná'a kava'a ñayuu yó'o. Ta xí'ín ña ni kee Cristo Jesús, na kúu sato'o yo, ni daxinkoo na ña ni chikaa ini na kee na. **12**Ta viti ió tandéé iní noo yo, ta nónó noo yo nakuíta yo noo Ndios sa'a ña kándéé iní yo Jesús. **13**Sa'a ñoo seí nda'ávii noo ndo ña ná dá'a ni ndiko ndó sa'a ña ndó'o níoi sa'a ña dána'i noo ndo'ó, dá chi ña va'a míí ndó kían.

Kóni Pablo ña kandaaj va'a ini yo ndi ki'o kúu ini Jesús sa'a yo

14Sa'a ñoo nákuuñ xitíi noo Ndios, na kuu tatá sato'o yo Jesucristo, ká'in xí'ín ná. **15**Ta míí ná kúu na xí'o iin kuu noo ndidaá ñayuu na, á míí ná ndéi na induú o noño'o yó'o. **16**Ta xikaj noo ná ña táto'on ki'o ió kuá'a ña kuiká na chí induú, ki'o dión kendakí ná ndo'ó xí'ín ndée ká'ano kómí míí ná, dá ná koo ndee iní ndo kee Espíritu ij ná, **17**dá ná koo Cristo níyo ndo dándáki na sa'a ña kándéé iní ndo ná, dá ná kuíta toon ndó xí'ín ña kú'u ini na sa'a yo, ta kandiko toon ndoan, **18**dá kandeé ndó kandaaj va'a ini ndo xí'ín ndidaá ka ñayuu Ndios ndi ki'o ká'ano ña kú'u ini Cristo sa'a yo, ta ndi ki'o kánján, ta ndi ki'o konóan, ta ndi ki'o dikóan, **19**dá kasandaá ndo kana'a va'a ndó ndi ki'o kú'u

ini Cristo sa'a yō, va'ará kō kándéé ta'on ñaxintóni yō kandaā ndi'i inian sa'án. Ta ki'o dión xíkai noo ná, dá nakutí ndó xí'fn ñaxintóni Ndios.

20Ta mií ná kúu ná kómí ndée ká'ano, ta kándéé ná kée na cháá ka ña'a noo ndidaá ña xíkai yō noo ná o ña kasandaá ñaxintóni yō nakani inian, dá chi sa'a ña ió ndée ná ini yō, sa'a ñoó kée na ña'a ná'ano xí'fn yó. **21**Ta ná natiin mií ná ndidaá ñañó'ó noó ná kúu kuendá na, ta sa'a mií Jesús daá ná natiin na ñañó'ó, ta ki'o dión daá kuití ná natiin naan. Dión ná koo.

Iin tó'on vá ni nduu yó ni kee Espíritu i Ndios

4 **1**Nákaa yu'u ve'e kaa sa'a ña né'i to'on Jesús, na kuu sato'o yō, ta seí nda'avíi noo ndo ña ndi'i ini ndo kendísá'ano ndó táto'on ki'o kánian kee na ni kana Ndios xoo mií ná. **2**Nda'í koo ini ndo, ta va'a koo ini ndo, ta kueé ná koo ini ndo, ta ki'o ndeé iní ndo sa'a iin rá iin ndó sa'a ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo. **3**Ta koo ini ndo ña iin tó'on ná kakuu ndó, chi mií Espíritu i Ndios kúu na xí'o ña kandeí ndó dión, sa'a ñoó koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'fn iin rá iin ndó. **4**Dá chi iin tó'on vá ni nduu yó, ta iin tó'on vá Espiritu kómí yó, ta iin tó'on ta'ani tãndéé iní kían ni nakana ñaá Ndios natiin yó. **5**Dión ta'ani iin tó'on vá kúu sato'o yō, ta iin tó'on kúu ña ndaā kándísa yó, ta ni sodō ndúta yō sav'a sa'a ña kándéé iní yō Jesús, **6**ta iin tó'on vá kúu Ndios, na kúu tatá ndidaá yó. Ta mií ná kúu na kómí choon satã ndidaá yó, ta

mií ná kúu na kedaá, dá kandá yō noo choon na, ta ió na ini ndidaá yó.

7Ta iin rá iin yó ni natiin ña kat'i'a yó kee yó iin choon noo Ndios táto'on ki'o ni chikaa ini mií Cristo dasá naan noo iin rá iin yó. **8**Sa'a ñoó ká'an tuti i Ndios di'a:

Tá ni kaa na nda noo díkó, dá ndáka na ta sa naá xí'fn ná kua'an na.

Ta ni dasá ná ña va'a noo iin rá iin ñayuu na.

9¿Ndiva'a ká'an tuti i Ndios ña ni kaa na noo díkó, ká'an ndó? Dión kaan, dá chi dinñó'ó ni noo na ni kii na nda noo nino cháá ka ñoñó'ó yó'o. **10**Ta mií ná kúu na ni noo ni kixi ñoñó'ó yó'o, ta mií ná kúu na ni kaa tuku nda noo díkó, dá dá kúti ná ndidaá kúu xían xí'fn ña ndato kée na. **11**Ta mií vá ná kúu na ni xi'o noo iin rá iin yó ña kat'i'a yó kee yó iin choon noo Ndios, chi ni kee na dao yó ña kakuu yó apóstol, dá kane'e yó to'on Jesús, ta dao ka yō kakuu profeta, ta dao ka yō kakuu na xionoo dána'a sa'a Jesús, ta dao ka yō kakuu na ndáka na kúu kuendá Jesús, ta dao ka yō kakuu na kandita dána'a. **12**Ta ki'o dión ni kee na xí'fn yóó, na kúu ñayuu Ndios, dá kat'i'a yó kechóon yó noo ná, dá koni yō dákuá'ano yó iin rá iin na kúu kuendá Cristo xí'fn to'on Ndios, **13**dá ví kasandaá yō kakuu yó iin tó'on noo ña kándéé iní yō de'e Ndios, xí'fn noo ña ná'a yó sa'a ná. Ndi'i, dá koni yō kasandaá yō nda noo kóni Ndios, chi kasandaá yō kakomí yó ñaxintóni táto'on ki'o kúu ñaxintóni Cristo. **14**Dá kían, ná dá'a ni ndo'o yó táto'on ndó'o

takuálí, chí vitá ini xí, sa'á ñoó xoo di'a xoo di'a kua'an ñaxintóni xí kée ña to'on dána'a dao ta mañá. Chí òa yó'o kúu ra kendaá ra ña to'on dána'a ra, dá kandeé rá dánda'í ñaá rá xí'ín ña mañá ti'a ra. ¹⁵Va'a kaan ná ndiko yo ña ndaa xí'ín ña kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu, dión keeá, dá ná kua'ano yó koo yó táto'on ki'o kóni Cristo, na kúu diní noo yo. ¹⁶Ta kúu yó táto'on yikí koño na. Chí táto'on ki'o ndó'o yó xí'ín yikí koño mií yó, ña nákató tá'an xí'ín tuchi yo, ta chindeé tá'an, dá sá'anoan kua'an, ki'o dión ndó'o yó xí'ín Jesús, chí mií ná kúu na dákuá'ano yó, dá katí'a yó ku'u ini sa'a sátá'an yó.

Ná koo iniyo keeá táto'on ki'o kóni Jesús

¹⁷Xí'ín choon ni xi'o sato'o yo Jesús noói, sa'ándái choon noo ndo ña ná dá'a ka ni kee ndó táto'on kée ñayuu ko ná'á Ndios, chí kée na ndidaá ña nóo ndáki ini na, ¹⁸chí kómí ná iin ñaxintóni iin naá, ta xíká vá ndéi na noó ña kóni Ndios, chí ko ná'á ta'on na sa'a ña'a Ndios sa'a ña kaxí nda'o níó ná. ¹⁹Ta sa'a ña ko xíka'an ka noo ná, sa'a ñoó ni ñaki'o na mií ná noo ndidaá ña kini xí'ín ña ka'an noo, chí ni ñaki'o na mií ná noo ndidaá ka ña yakó noo Ndios.

²⁰Tído ndo'ó, tá ni seídó'o ndó sa'a Cristo, ko ní dákuá'a ndó ña kee ndó dión ²¹tá miían ndaa ni seídó'o ndó to'on na, tá miían ndaa ni dákuá'a ndó ña ndaa sa'a ná, chí noo iin tó'on diní Jesús ió ña ndaa. ²²Tá sata sa kee ndó ña kóni mií ndó, tído viti dánkoo ndó ñayuu

yátá ni sa kuu ndó, ña ni chitán ñó'o ña kini, ña dánda'í ndo'ó, dá kee ndó ña kóni ñí'í ndo. ²³Di'a ki'o ndó mií ndó ña ndusaá níó ndo xí'ín ñaxintóni ndo, ²⁴dá nduu ndó iin ñayuu saá, na ni kava'a Ndios koo táto'on ki'o kóni mií ná, dá kakuu ndisa ndó iin ñayuu ndaa, iin ñayuu vii noo mií ná.

²⁵Sa'a ñoó ná dá'a ka ni ka'an to'on ndó, ndino'o ña ndaa ka'an ndo xí'ín ñayuu xi'ín ndó, dá chí iin tó'on vá kúu yó. ²⁶Ta va'ará xido ini ndo, ná dá'a ni ya'a ndó kee ndó kuachi. Ná dá'a ni kandati ndó nda keta ndindii, dá ya'a ña xido ini ndo, ²⁷ta ná dá'a ni konó ndó noó ña u'u ña dátuu ñaá. ²⁸Ta ndo'ó, na kí'in kuí'íná, ná dá'a ka ni kí'in kuí'íná ndó. Di'a koo ini ndo kechóon ndó, ta xí'ín ndá'a mií ndó kee ndó choon va'a, dá ni'í ndo ña'a kemáni ndo na kúnda'í. ²⁹O sa koo ini ndo ka'an ndo to'on kini kua'an xí'ín ni iin tó'on ñayuu. Di'a ñóchí vii ka'an ndo xí'ín ná, dá ná ni'í iní na kua'ano na íchí Ndios. Tá kee ndó dión, dá kí'an chindeé ndó ñayuu seídó'o. ³⁰Ná dá'a ni dákunda'í iní ndo Espiritu i Ndios, dá chí mií ná kúu táto'on iin sello ni ni'í ndo, ña ná'a ña kúu ndó ñayuu mií ná, dá naki'in na ndo'ó tá ná kasandaá kuu nakuaka ñaá ná noo ió na. ³¹Ná dá'a ka ni ta'u'u ini ndo koni ndo dao ka ñani ndo, ta ná dá'a ka ni kuido ini ndo, ta ná dá'a ka ni karyí ndó, ta ná dá'a ka ni kayu'ú ni'í noo sátá'an ndó, ta ná dá'a ka ni chinaní kini ndó ñani ndo, ta ná dá'a ni kee ndó ndidaá ña kini yó'o noo dao ka ñani ndo. ³²Di'a va'a koo ini ndo xí'ín iin rá

iin ndó, ta ku'u ini sa'a sátá'an ndó, ta ku'u ká'ano ini sa'a sátá'an ndó táto'on k̄i'o n̄i ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi míí ndó sa'á ña n̄i kee Cristo.

Miían kánian koo vii yo, ch̄i kúú yó de'e Ndios

5 ¹Kúú ndó de'e man̄i Ndios, sa'á ñóó kee ndó táto'on kée míí ná, ²ta ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu táto'on k̄i'o kú'u ini Cristo sa'a míí ndó, dá ch̄i n̄i nak̄i'o na míí ná n̄i xi'i n̄a sa'a yo, ta ña n̄i dok̄o ná míí ná n̄i sa kuu táto'on iin ña'a támi sá'an noo Ndios.

³Ta o sa k̄i'o ndó ña ka'an ñayuu ña kée ndó kuachi x̄i'in n̄a ko kúú ñadi'í ndo o ȳi ndo, o kée ndó ña ka'an noo, o ña kátoó ndo kakomí ndó kuá'á ña kuiká. Di'a kee ndó ña kánian kee n̄a kúú ñayuu Ndios. ⁴Ta ná dá'a ni ya'a ndó ka'an ndo to'on nóo, x̄i'in to'on ko chóon, x̄i'in to'on kini, dá ch̄i ko kánian kee yó dión sa'á ña kúú yó ñayuu Ndios. Va'a kaan daá nak̄i'o ndó ndiv'e noo Ndios. ⁵Ta kana'á ndó ña ni iin tó'on ta'on n̄a kée kuachi x̄i'in n̄a ko kúú ñadi'í n̄a o ȳi ná, x̄i'in n̄a kée ña ka'an noo, x̄i'in n̄a kátoó kakomí kuá'á ña kuiká, noón kúú n̄a o koní ta'on na natiin na ta'i ná noo dándáki Cristo x̄i'in Ndios. Ch̄i n̄a kátoó téi ña kuiká, ñóó kúú yok̄o noo ná. ⁶Q sa kónó ndó ña ni iin tó'on ñayuu ná o sa dándá'í ndo'ó x̄i'in to'on mañá, dá ch̄i miían ndaa kuiti noo ñayuu kée dión vei ña x̄ido ini Ndios sa'á ña ko seídó'o na choon sa'ándá n̄a. ⁷Tído ndo'ó, ná dá'a ni ndik̄o ndo ña kée n̄a kée dión.

⁸Dá ch̄i tá sata, dá sa kuu ndó ñayuu sa iin naá ñaxintóni. Tído viti n̄i natoon va ñaxintóni ndo sa'á ña kúú ndó ñayuu sato'o yo Jesús. Sa'á ñóó koo ini ndo kee ndó táto'on k̄i'o kée n̄a kúú ñayuu n̄i natoon noo.

⁹Dá ch̄i ña va'a x̄i'o Esp̄ritu īi Ndios noo yo kían ña kakuu yó ñayuu vá'a, ta kakuu yó ñayuu ndísá'ano, ta kana'á yó ña ndaa. ¹⁰Ka'i va'a ini ndo sa'a ndidaá ña'a, ná nde'á á kían ña náta'an ini sato'o yo Ndios kee ndó. ¹¹Ta o sa k̄i'o ndó míí ndó kee ndó ña ko ndáya'i kée ñayuu iin naá ñaxintóni, di'a koo ini ndo kuñó'ó ndó ña nóo kée na, ¹²dá ch̄i iin ña ka'an noo kían ña kantó'on yó sa'á ña kini kede'e n̄a. ¹³Ndidaá vá ña'a nátuu tá nátoon ñó'o, ta x̄i'oan ña kándaa ini yo ndá ña'a kían, dá ch̄i ndidaá vá ña'a nátuu tá nátoon ñó'o. ¹⁴Sa'á ñóó ká'an n̄a di'a:

Ndoto yo'ó, t̄a k̄id̄i xaan.

Ndakoo tein n̄a kúú táto'on nd̄i xaan,

dá dátoon Cristo ñaxintónon.

¹⁵Sa'á ñóó kua'an ndo kandaa ndo míí ndó noo iin rá iin ña'a kée ndó, o sa kée ndó táto'on kée n̄a ndeé to'on, va'a kaan kee ndó táto'on kée n̄a ió ñaxintóni. ¹⁶Ndi'i ini ndo kee ndó ña va'a viti nóno noo ndo, dá ch̄i tiempo kini nda'o kían ndéi yó viti. ¹⁷Ta ná dá'a ni kakuu ndó ñayuu x̄ixi, di'a k̄i'o ndó míí ndó ña kían kandaá ini ndo ndí kían kóni Ndios kee ndó.

¹⁸Ná dá'a ni ko'o ndó vino, dá dáxini ndó míí ndó, dá naá ini ndo kee ndó ña ko vá'a. Va'a kaan konó ndó ná nakutí ndó x̄i'in Esp̄ritu īi Ndios. ¹⁹Ta ka'an ndo tein iin rá iin

ndó salmo xí'ín himno, xí'ín yaa ī. Ta ndino'o ini ndo kata ndó yaa yó'o keká'ano ndó sato'o yo Jesús, ²⁰ta daá kuití naki'o ndó ndivé'e noo Ndios, na kúú tatá yo, sa'á ndidaá ña'a ndó'o ndó, chi kúú ndó kuendá Jesucristo, na kúú sato'o yo.

Ká'an Pablo sa'a ndí kían kánian kee na ni tandá'a

²¹Kueídó'o tá'an ndó sa'á ña ió ñañó'ó ndó noo Ndios. ²²Ta dión ni ndo'ó, na ñá'a xaan, kueídó'o ndó yíi ndo tató'on seídó'o ndó sato'o yo Jesús. ²³Dá chi yíi ndo kúú diní noo ndo tató'on k'i'o kúú Cristo diní noo ñayuu mií ná, na kúú tató'on yikí koño na. Ta mií ná kúú na dáka'ki ñaá. ²⁴Sa'á ñoó tató'on k'i'o seídó'o ndó Cristo, k'i'o dión kánian kueídó'o ndó yíi ndo noo ndidaá ña'a.

²⁵Ta ndo'ó, ra ta xaan, ku'u ini ndo sa'a ñadi'í ndo tató'on k'i'o kú'u ini Cristo sa'a ñayuu na, chi ni xi'o na mií ná ña kían ni xi'i na sa'a yó'o, na kúú kuendá na, ²⁶dá koo vii yo noo Ndios, chi ni dandóo na kuachi yó sa'á ña ni nakata na yó xí'ín takuí, ta kiróon kúú to'on na.

²⁷Dión, dá kuu natiin na yó kakuu yó ñayuu mií ná, ta kakuu yó ñayuu ndato, ta ni lú'u ta'on yáko o káne'e yó, ta ni o kóo titii ta'on yó tató'on k'i'o ndó'o dá'on, ta o ndó'o ta'on yó dao ka ña'a kua'an tató'on kua'an ña yó'o. Di'a kakuu yó na ndaa vii, na ñóchi ndaa noo ná.

²⁸Sa'á ñoó kánian ku'u ini ndo'ó, ta ta xaan, sa'a ñadi'í ndo tató'on kú'u ini ndo sa'a yikí koño mií ndó, dá chi ta kú'u ini sa'a ñadi'í ra, roón kúú ra kú'u ini sa'a mií rá.

²⁹Dá chi ko iin ta'on káño'ó yikí koño mií ná. Di'a ndaa na ña, ta xito na ña. Dión ta'ani kée Cristo xí'ín yó, na kúú ñayuu na, ³⁰chi kúú yó yikí koño na. ³¹Sa'á ñoó kánian dánkoo ta tatá ra xí'ín naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'ín ñadi'í ra, dá kían nduu na nda iin tó'on vá. ³²Ndichí nda'o kua'an ña yó'o, tído ni ka'in sa'an, dá dáki'in tá'in ña xí'ín tató'on ndó'o Cristo xí'ín ñayuu na. ³³Sa'á ñoó iin rá iin mií vá ndó, ta ta xaan, kánian ku'u ini sa'a ñadi'í ndo tató'on k'i'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó. Ta ndo'ó, na ñá'a xaan, kánian koo ñañó'ó ndó noo yíi ndo.

6 ¹Ta ndo'ó, takuáchi yíi xí'ín takuáchi di'í kuendá sato'o yo Jesús, koo ini ndo kueídó'o ndó tatá ndo xí'ín naná ndo, chi ña yó'o kían va'a noo Ndios. ²“Koo ñañó'ó ndó noo tatá ndo xí'ín noo naná ndo”, kaá choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúú choon mií noo ña kían dána'a noo yo ña nandió né'e Ndios ña va'a noo yo ñayuu yó'o, ³chi ká'an ta'ani na: “Tá kée ndó dión, dá kían koni ndo kandeí va'a ndó, ta koni ndo kua'ano yatá ndó ñayuu yó'o.”

⁴Ta dión ta'ani ndo'ó, na kúú tatá xí'ín naná, ná dá'a ni koo ini ndo dákuído ini ndo de'e ndó. Di'a koo ini ndo dákuá'ano va'a ndó xi, ta va'a taó ndo xí, ta dána'a ndo noo xí ná kee xi tató'on k'i'o kóni sato'o yo Jesús.

⁵Dión ni ndo'ó, na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o ñayuu yó'o, koo ini ndo kueídó'o ndó na xí'ín ndino'o ini ndo, ta kayu'u ni'ini ndó na xí'ín ña nda'í ió ini ndo tató'on k'i'o kée ndó xí'ín Cristo. ⁶Kechóon va'a ndó,

va'ará kō íin sato'o ndo ndé'é rá ndo'ó, ta ná dá'a ni kee ndó táto'on kée nā ndúkú ñā nata'an ini t̄a koni ñāá rá. Va'a kaan kechóon ndo noo nā kúú sato'o ndo táto'on k̄i'o kéchóon ndó noo Cristo. Ndino'o ini ndo kechóon ndó, ch̄i k̄i'o dión kóni Ndios kee ndó. ⁷Sa'á ñoó ndino'o ini ndo kechóon ndó noo sato'o ndo. Kee ndó kuendá ñā noo sato'o yo Ndios vá kéchóon ndó, ta o duú noo t̄a ñayúú yó'o, ⁸ch̄i sa ná'á vá míí ndó ñā táto'on k̄i'o káa iin rá iin ñā va'a ni kee ndó, k̄i'o dión koo ñā va'a nandió né'e Ndios noo ndo, á míí ndó ñó'o ndó t̄ixi ndá'a iin sato'o o kōó.

⁹Ta dión ni ndo'ó, nā kúú sato'o, keva'a ndó xí'ín nā ñó'o t̄ixi ndá'a ndo, ta o sa dáyu'ú ndo ná xí'ín to'on ká'an ndo, ch̄i sa ná'á vá míí ndó ñā ndā induú ió sato'o ndo, nā kúú ta'ani sato'o nā ñó'o t̄ixi ndá'a ndo. Ta sa ná'á ta'ani ndó ñā kō íin ta'on man̄i cháá ka noo ná, iin nóó kúú ndi'i va yó noo ná.

Ná kandixi yó nda'á chóon, ñā kían xí'o Ndios noo yo, dá kandeé yó xí'ín ñā u'u

¹⁰Ñani man̄i mií, noo ndidaá ñā'a, koo ini ndo kendakí ndó míí ndó xí'ín ñā kándisa ndó sato'o yo Jesús, ta kendakí ta'ani ndó míí ndó xí'ín ndée ká'ano míí ná. ¹¹Ta nandixi ndó nda'á chóon, ñā kían xí'o Ndios noo ndo, dá kandeé ndó kandita ni sisa ndó kuió né'e ndó ñā kini tánda'á ñā u'u vei noo ndo. ¹²Dá ch̄i kō naá ta'on yó xí'ín ñayuu x̄i'ín yó, di'a naá yo xí'ín ñā kini né'e choon noo tách̄i káa, xí'ín ñā kini ndakí cháá ka ndéi noo tách̄i

káa, xí'ín ñā kini dándáki níó ñayuu ndéi ñayúú íin naá yó'o, xí'ín iin rá iin tu'u ñā kini xíonoo noo díkó káa. ¹³Sa'á ñoó nandixi ndó ndidaá nda'á chóon xí'o Ndios noo ndo kechóon ndó, dá kandeé ndó naá ndo xí'ín ñā kini tein kuu vei ñā dándó'oan níó ndo, dá kían kandeé ndó kuita toon ndó noo ndidaá ñā vei ndo'o ndó.

¹⁴Sa'á ñoó kuita toon ndó, dá ch̄i sa ndíko va cincho t̄i ndó, ñā dándáki ñā ndíko ndo ñā ndaa sa'a Ndios. Ta sa ndíxi ta'ani ndó kaa ndadí yu'ú ndíká ndo, ñā dándáki ñā kúú ndó ñayuu ndaa noo Ndios. ¹⁵Ta sa yí'i ta'ani ndó ndisa ndo, tá'an ñā dándáki ñā sa ió nduu ndo kanoo ndó dána'a ndo to'on va'a Jesús, ñā kían nachindei va'a ñayuu xí'ín Ndios. ¹⁶Ta noo ndidaá ñā'a natiin ndó kaa dá'ándá, ñā né'e soldado chindeé rá míí rá, ch̄i kaa yó'o dándáki ñā kándée iní ndo Jesús. Ta xí'ín ñā yó'o kandeé ndó chituu ndó yiryóko k̄é it̄a tánda'á ñā kini vei dándó'o níó ndo. ¹⁷Ta natiin ta'ani ndó kaa kaño'o ndó, dá chindeéan din̄i ndo, ta ñā yó'o dándáki ñā ni k̄aki ndó ni kee Ndios. Ta natiin ta'ani ndó espada, ñā kían xí'o Espíritu īi Ndios noo ndo. Ta espada yó'o kúú to'on Ndios. ¹⁸Ta daá kuití koo ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, ta kuei nda'í ndo noo ná xí'ín to'on xí'o Espíritu īi. Ta daá kaño'o ini ndo ka'an ndo xí'ín ná, ta o sa kátuu ndó ñā kak̄a ndo ñā man̄i noo Ndios sa'a ndidaá ka ñayuu kuendá míí ná. ¹⁹Ta kak̄a ta'ani ndó ñā man̄i noo Ndios sa'a yú'u, dá nan̄i'í to'on ka'in, dá kían ná dá'a ni yu'íi dána'i noo ñayuu ndi dándáki to'on va'a sa'a Jesús, ñā kían ni sa io de'é noo

Ndios, **20**chì mií Ndios nì xì'o choon yó'o nooí, ta sa'á ña dána'i tō'on va'a yó'o, sa'á ñoó nákaai ve'e ka. Ta kaka ta'ani ndó ña manì noo ná sa'í, dá ná koo ndeé iní ka'in sa'á tō'on yó'o tátō'on kì'o kónì mií ná.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

21Tá kosaa ñani manì yo Tíquico noo ndéi ndó, dá nakani ra xí'ín ndó sa'á ña ndó'i xí'ín sa'á ña kéei. Ta iin ta ndisá'ano nda'o kúú rá íin ra

noo choon sato'o yo Jesús. **22**Ta sa'a choon yó'o tánda'í ra kosaa ra noo ndo, dá nakani ra xí'ín ndó sa'a ndidaá ña ndó'o ndu, ta kì'o ra tandeé iní noo ndo.

23Ná kì'o tatá Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ña ná koo va'a ini ndo'ó, ñani, ta ná kì'o ta'ani na ña ná ku'u ini sa'a sata'an ndó sa'á ña kándéé iní ndo ná. **24**Ta ná koo ña manì xí'o Ndios xí'ín ndidaá ní ndo'ó, na ndino'o ini kónì sato'o yo Jesucristo. Díon ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó nà ñoo Filipos

Ká'an Pablo ndisá'án

1 ¹Yu'u kúu Pablo, ta kéchóon xí'ín Timoteo noo Jesucristo, ta ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndidaá ndo'ó, nà kúu ñayuu Ndios sa'á ña kúu ndó kuendá Cristo Jesús, ndo'ó nà ndéi ñoo Filipos xa'an, xí'ín nà kómí choon ndáka na ndo'ó, xí'ín nà ndíta xínkuáchí ini ve'e noo náta nà ndo dákua'a ndó. ²Ta mí tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta ná kì'o na ña koo va'a ini ndo.

Ká'an Pablo xí'ín Ndios sa'á nà kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Filipos

³Ta náki'oi ndivé'e noo Ndios, nà ndáño'o yó, sa'a ndo'ó tá iin rá iin ndíko'on inij ndo'ó. ⁴Tá ká'ín xí'ín Ndios sa'a ndo, daá kuití vá ká'ín xí'ín ná xí'áan kádij inij sa'a ndidaá ndo'ó, ⁵chì ndà mí sa'a, ta ndà viti chindeé ndó yu'u kéchóon dáó yó sa'á to'on va'a sa'a Jesús. ⁶Sa ná'á va'a va yu'u ña mí Ndios, nà nì kedaá xí'ín ndó, dá nì kasa'á ndó kéchóon va'a ndó noo ná, mí jí vá ná chindeé ndó, dá xínkuei va'a ndó ndà ná kasandaá kuu nandió koo Jesucristo kasaa nà. ⁷Ta mí'án kánian ña dión nákani inij sa'a ndo,

chì kú'u nda'o inij sa'a ndo. Tá nákaai ve'e kaa, o tá nákaai chindeéi ña ndaa sa'a Jesús noó ñayuu, o tá nákaai dáxino inij ñayuu ña to'on ndaa kúu to'on va'a sa'a Jesús, chindeé ndó yu'u noo ndidaá ña manì kée Ndios xí'ín. ⁸Xí'o mí Ndios kuendá sa'á ña kú'u nda'o inij sa'a ndo tát'o'on kì'o kú'u ini Jesucristo sa'a iin rá iin yó. ⁹Ta xíkai noo Ndios ña ná kutí ndó xí'ín ña kú'u cháá kà ini ndo sa'a dao kà ñayuu, ta ná kutí ta'ani ndó xí'ín cháá kà ña ndichí xí'o Ndios, ta ná koo cháá kà ñaxintóni noo ndo, ¹⁰dá ná kandaá ini ndo ndí kían va'a cháá kà kee ndó, dá koni ndo kakuu ndó ñayuu ndaa, ñayuu ndaa vii ndà ná kasandaá kuu nandió koo Cristo kasaa nà, ¹¹dá xínkoo ndi'i ndó xí'ín ña va'a kée ndó sa'á ña ío Jesucristo xí'ín ndó, dá ná nakì'o ñayuu ñaño'ó noo Ndios, ta ná keká'ano ñaá ná.

Takí va Pablo kée na ña kóni Jesucristo

¹²Kóni ña kana'á ndó, ñani, ña ndidaá tándó'ó ndó'i kían kedaá, sa'á ñoo seídó'o cháá kà ñayuu to'on va'a sa'a Jesús. ¹³Dá chì ndidaá soldado ndéi noo dándáki ta né'e choon yó'o xí'ín dao kà ñayuu

ná'á va'a ña nákaaj ve'e kaa sa'á ña kéchóoin noo Cristo. **14**Ta kua'á nda'o ñani yo ni natiin cháá ka tandeé iní noo sato'o yo Jesús sa'á ña nákaaj ve'e kaa, sa'á ñoó ni ndundéé cháá ka ini ra dána'a ra sa'á to'on va'a sa'a Jesús, ta ni ko yu'ú ra.

15Ta miífan ndaa kían ña dána'a dao taa to'on Cristo xí'ín ña u'u ini ra, ta sa'á ña kátoó ra chidáo tá'an ra xí'ín. Tído ió dao ka ra dána'a xí'ín ndino'o ini mií rá. **16**Chí ió dao taa dána'a to'on Cristo sa'á ña kátoó ra chidáo tá'an ra xí'ín yu'u, ta ko dána'a raán xí'ín ndino'o ini ra, chí ndúkú rá ña dándi'i ini ra yu'u nani nákaaj ve'e kaa yó'o. **17**Tído dao ka ra dána'a sa'á ña kú'u ini ra sa'a yú'u, chí ná'á rá ña nákaaj ve'e kaa sa'á ña chindeé to'on va'a sa'á Jesús. **18**¿Ndi koo, tá dáá? Tído ko né'e tandíni á dána'a ra sa'á ña u'u ini ra, o sa'á ña kúú rá ñayuu ndaa. Xían nani dána'a ra ña ndaa sa'a Cristo, kádij nda'o inii, ta daá ná kadij va inii.

19Dá chí sa ná'á vá yu'u ña sa'á ña xíka ndo ña maní noo Ndios sa'í, xí'ín sa'á ña chindeé ñaá Espíritu Jesucristo, sa'á ñoó xinkoo va'a va ndidaá ña ndó'i, dá kanai ve'e kaa, **20**chí ndátí kíj, ta ió tandeé inii ña o káka'an ta'on noo yú'u sa'á ni iin ña'a kéei. Di'a kónij koo ndeé iní, táto'on kí'o daá kuití kéei, dá ná natiin ta'ani Cristo ñañó'ó sa'a yú'u viti, á mií takíi o á mií ni xi'ii. **21**Dá chí noo mií yu'u kían di'a: xían nani takíi, kéei ña kóni Cristo va, tído tá ni xi'ii, ni keva'a cháá kai. **22**Tído tá ió ña kechóon cháá kai noo Ndios xían nani ndíxii yikí

koño yó'o, dá kían ko ná'í ndí kían kaxii, á va'a ka katakii, o á va'a di'a ña kuui. **23**Chí ko ni'í ndá kían nakani inii sa'a ndi nduú ña yó'o, chí katoó ko'in noo ió Cristo, dá kooi xí'ín ná, chí ña yó'o kían va'a cháá kaa. **24**Tído káni cháá kaa ña kooi ñayuu yó'o, dá kuu chindeé ndo'o. **25**Ta sa'á ña kándéé inii ña kí'o dión kían, sa'á ñoó ná'í ña kooi cháá ka ñayuu yó'o, ta koo jí vái xí'ín ndidaá ní ndo'o, dá kua'ano ndó xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús, dá ná kadij cháá ka ini ndo noó ña ndaa kándisa yó. **26**Ta kí'o dión, dá kéká'ano ndó Cristo Jesús sa'á ña ni kee na xí'ín yu'u, chí kí'o na ña saa tukui kooi xí'ín ndó.

27Tído noo ndidaá ña'a koo ini ndo kee ndó táto'on kí'o kánian kee na ndíta toon xí'ín to'on va'a Cristo, dá kían tá ná saaj noo ndéi ndó o o saaj, kónij kandaaj inii ña ndíta toon ndó, ta iin tó'on vá kúú ñaxintóni ndo, ta iin tó'on ni nduu ndi'i ndó kéchóon ndó sa'á to'on va'a sa'a Jesús, tá'an ña kándisa yó. **28**Ta noo ni iin ña'a o sa yu'ú ndo kee na xiní u'u ña kándisa yó, dá chí ñoó kían xí'o ña kandaaj ini na ña naá vá ná. Ta ndo'o kúú na kandaaj ini ña ni'i ndo ña kaxi ndó, ta mií Ndios kúú na kee ndidaá ña yó'o. **29**Dá chí sa'a Cristo, sa'á ñoó ni ni'i ndo ña kándisa ndó mií ná, ta o düy ña yó'o oon ni ni ni'i ndo, chí ni ni'i ta'ani ndó ña ndó'o níyo ndo sa'a ná. **30**Chí ndó'o níyo ndo táto'on kí'o ni xini ndo ni ndo'o níyo yu'u, ta ndó'o ta'ani ndó táto'on ni ni'i tó'on ndó ña ndó'o yu'u viti.

Ki'o di'a ni kee Jesucristo sa'a yo

2 ¹Sa'a ñoó, tá miían ndaa ni natiin ndó tãndeé iní noo Cristo, ta ni natiin ndó tãndeé iní noo ná sa'a ña kú'u ini na sa'a ndo, ta iin ni nduu ndó ni kee Espíritu ná, ta ni ni'i ndo ña kú'u ini na sa'a ndo, ta ni ni'i ta'ani ndó ña ni ku'u ká'ano ini na sa'a ndo, ²dá kían dákinkoo ndó ña kádij inij, ta koo ini ndo ña iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndo, ta ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo, ta iin ná kakuu ndó, ta iin tó'ón ná kakuu ña nákani ini ndo. ³Ta o sa ndúkú ndó ña chidáo tá'an ndó xí'ín dao ka ñayuu, ta o sa chíndaya'i ndó mií ndó. Di'a nda'í koo ini ndo, ta kee ndó kuendá ña ndáya'i cháá ka dao ka ñayuu o duú mií ndó. ⁴Ta o sa ndí'i téi ini ndo savá'a sa'a ña kóni mií ndó, di'a ndí'i ini ndo sa'a ña xínñó'ó dao ka ñayuu. ⁵Ta koo ini ndo kando'o ndó xí'ín dao ka ñayuu tát'on ki'o ni ndo'o Cristo Jesús xí'ín yó, ⁶dá chi iin nóó kúú vá ná xí'ín Ndios, tído ko ní taó kuendá ta'on na ña iin nóó kúú ná xí'ín Ndios, chi ko ní kée na sa'a mií ná, ⁷sa'a ñoó ni ña dankoo na ña ndato kúú ná, dá ni ndee na mií ná kúú ná iin na xínkuáchí, chi ni ndee na mií ná ni sa kuu na iin taá ñayuu. ⁸Ta nani ni sa kuu na iin taá ñayuu yó'o, dá ni kenóo cháá ka na mií ná, dá chi sa'a ña ni seídó'o na Ndios, sa'a ñoó ni xí'o na mií ná ni xi'i na, ta nda ndíka iin cruz ni xi'i na. ⁹Sa'a ñoó ni chíndaya'i ñaa Ndios ña kakuu na na ndáya'i cháá ka, ta ni xi'o na iin kuú ndáya'i cháá ka noo ná noo ndidaá ka kuú. ¹⁰Sa'a ñoó nata'an ndidaá tá'an

kondo na ndéi induú, xí'ín na ndéi noñó'o yó'o, xí'ín na ñó'o tixi ñó'o noo Jesús, ¹¹ta ndidaá tá'an yú'u nakoni ña Jesucristo kúú sato'o noo ndidaá tá'an ña'a, ta xí'ín mií ná natiin tatá Ndios ñañó'ó.

Kúú yó de'e Ndios, sa'a ñoó kánian koo vii yo

¹²Ndo'ó, na maní mií, daá seídó'o ndó choon sa'ándá'i noo ndo, chi tát'on ki'o ni seídó'o ndó yu'u tá ni sa ioi xí'ín ndó, ki'o dión seídó'o cháá ka ndo yu'u viti nani nákaa xíkái. Sa'a ñoó ndí'i ini ndo na'a ndo ña kúú ndó na ni ka'ki ni kee Ndios. Ta kee ndóan xí'ín ña yu'ú ndo ná, ta xí'ín ña ndéi ñino ndó.

¹³Dá chi mií vá Ndios kúú na xí'o ña kóni ndo kee ndó ña kóni na, ta xí'o ta'ani na ña kándéé ndó kee ndóan, chi ki'o dión náta'an ini na.

¹⁴Ta noo ndidaá ña'a kée ndó, o sa kóo ini ndo ka'an kuáchi ndo, ta ná dá'a ni koo ini ndo chidáo tá'an ndó, ¹⁵dá kían koni ndo kakuu ndó ñayuu koó kuáchi xí'ín ñayuu ndaa, dá kakuu ndó de'e Ndios ndaa vii tein ñayuu káni, na ko kée ña ndaa. Ta katoon ndo tein ñayuu ñoo tát'on ki'o toon tiñoó tá iin naá.

¹⁶Dión, dá ndita toon ndó xí'ín to'on va'a ña xí'o ña kataki chíchi yó noó ñayuu. Dá kían, tá ná kasandaá kuú nandió koó Cristo kasaá na, ná kádij iní sa'a ña ko ní ndó'o oon nímaí, xí'ín sa'a ña ko ní naá óon choon ni kee tein ndó.

¹⁷Ta va'ará naki'in tá'an ña ndó'i xí'ín ña dóko ndo noo Ndios, ña kúú ña kéchóon ndó sa'a ña kándéé iní ndo Jesús, tído kádij iní, ta kádij dáó ini yu'u xí'ín iin rá iin ndó.

18Sa'á ñoó ná kadii ta'ani ini ndo, ta kandeï dii ndo xí'ín yu'u.

**Tanda'á Pablo Timoteo xí'ín
Epafrodito saa ra ñoo Filipos**

19Kándéé inii sato'o yo Jesús ña ná konó ná tanda'á yachii Timoteo saa xi noo ndéi ndó, dá kían ná kaston xi xí'ín ndí ndó'o ndó, dá ndundeé inii sa'a ndo. **20**Dá chi koó ka iin ka ña nákaa xí'ín nákani ini táto'on ki'o nákani ini mií xí, chi koó iin ka ra ndí'i ini sa'a ndo táto'on ki'o ndí'i ini xi sa'a ndo.

21Chi ndidaá ka ñayuu ndí'i cháá ka ini sa'a choon mií ná, ta ko ndí'i ta'on ini na sa'a choon Cristo Jesús.

22Ta ndidaá vá ndo'ó ná'á ña kéchóon ndaa Timoteo, ta ná'á ta'ani ndó ña kéchóon nduú xi xí'ín yu'u noo xionooi dána'i to'on va'a sa'a Jesús táto'on ki'o kéchóon nduú iin tatá xí'ín de'e ra. **23**Ta tanda'á xi saa xi noo ndéi ndó tá ni ndí'i ni kandaá inii ndi ndo'i. **24**Ta kándéé ká'ano inii sato'o yo Jesús ña kían konó ná yachi saai noo ndéi ndó.

25Tído ni nakani inii ña va'a cháá ka tanda'á Epafrodito saa ra noo ndéi ndó. Ta ñani kuendá Jesús kúu rá, ta kéchóon nduú ra xí'ín, ta chindeé tá'an ra xí'ín naái xí'ín ña kini. Ta ndo'ó ni tanda'á ñaá ni kii ra ni chindeé rá yu'u xí'ín ña xínño'í. **26**Tído ni tanda'á ra kosaa ra, dá chi kóni nda'o ra koo ra xí'ín ndidaá ní ndo'ó, ta ví'i ka ví ni kasá'á kúnda'í ini ra, dá chi ni kandaá ini ra ña ni ni'í tó'on ndó ña ni sa kú'u ra. **27**Ta miían ndaa kuiti ni sa kú'u ka'í ra, sa kua'an kuu va ra, ní kúu. Tído ni ku'u va ini Ndios

sa'a rá, ta o duú sava'a sa'a iin tó'on mií rá ni ku'u ini Ndios sa'a, chi ni ku'u ta'ani ini na sa'a yú'u, dá kían ná dá'a ni ndo'o cháá ka nímaí sa'a ña kunda'í inii sa'a rá. **28**Sa'á ñoó ni ndí'i inii ni tanda'á kííi ra kosaa ra noo ndéi ndó, dá ná kadii ini ndo tá ná koni ndo rá, dá ná koo va'a inii. **29**Ta kadii ini ndo natiin ndó ra táto'on ki'o kóni sato'o yo Jesús, ta nakí'o ndó ñañó'ó noo ndidaá ka ra kée táto'on ki'o kée mií rá, **30**dá chi sa kua'an kuu va ra noo choon Cristo, chi ni xi'o ra mií rá ña kían ndo'o ra dión, dá chindeé rá yu'u noo iin rá iin ndo'ó.

**Kóni Pablo kandaá cháá ka ini na
sa'a Jesús**

3¹Ta viti kían, ñani mií, ná kadii ini ndo xí'ín sato'o yo Jesús. Ko kuáchi ta'on kían noo yú'u nandió ko tukui taai ña sa ni taai kosaa noo ndo, dá kendakí ndo mií ndó xí'ín ña kándisa yó. ²Ta kandaá ndo mií ndó noo ña kée táto'on kée tina ndúrikue'e, tá'an ra ko kée ña ndaa, ta kéndusa ra xí'ín ndó ña ka'anda ndo ñi ndo táto'on kée na Israel. ³Ta viti ndaa kúu yó na ni ta'anda ñi noo Ndios, chi ndino'o ini yo kéchóon yó noo ná kée Espiritu ná, ta sava'a Cristo Jesús kúu na kándéé ká'ano ini yo, dá káki yó, chi ko kándéé ka ini yo ña kée mií yó, ⁴va'ará ío ña kandeé inii ña káki xí'ín ndée mií. Tá ío dao ka na ká'an ña xí'ín ndée mií ná kandeé ná káki na, tído yu'u, kua'a cháá ka ña'a ni kee yu'u, ⁵dá chi tá ni xinoi ona kuu, dá ni ta'anda ñií, ta kúu iin ra ñoo Israel, ta ni kixii tein na ve'e Benjamín, ta ká'in yu'u

hebreo, ta iin tooin xí'ín ley, chí kúúí iin t̄a fariseo, ⁶ta ndí'i inii keei ña kóni Ndios, sa'á ñoó sa kendava'i xí'ín na kúú kuendá Jesús, ta sa kee ndí'i choon sa'ándá ley. ⁷Ta ni ka'ín ña ndidaá ña yó'o chindeé ñaá, dá kandaya'i noo Ndios. Tído viti kíán ni iin ña'a ko ndáya'i ndidaá ña yó'o nooí sa'á ña kándéé inii Cristo. ⁸Ta miían ndaa dión kíán, chí ni iin ña'a ko ndáya'i ndidaá ña yó'o nooí, chí ña ndáya'i nooí viti kíán kandaá cháá ka inii sa'a Cristo Jesús, na kúú sato'i, dá kandeé cháá ka inii ná. Ta sa'á ña kóni nda'o yu'u na, sa'á ñoó ni ña'ndá ña kandeé inii ndidaá ña yó'o, ta kíán táto'on xe'e nooí viti, chí kóni kandaya'i cháá ka Cristo nooí, ⁹dá konii iin nduúí xí'ín Cristo, chí ko ndúku ka yu'u ña kíán kakuu iin na ndaa noo Ndios sa'á ña kéei choon sa'ándá ley Moisés. Di'a ni kasandaái kúúí iin na ndaa noo Ndios sa'á ña kándéé inii Cristo, chí mií Ndios ni xi'o ña kakuu iin na ndaa noo mií ná sa'á ña kándéé inii ná. ¹⁰Chí ña kóni yu'u kíán kandaá cháá ka inii sa'a Cristo Jesús, chí kóni korndodóí ndée, ña ni ña'ndá ña. Ta kóni ta'ani ña ndo'o nímaí táto'on kí'o ni ndo'o mií ná, dá kasandaái ndo'i táto'on kí'o ni ndo'o na ndika cruz noó ni xi'i na, ¹¹chí ió t̄andéé iní nooí ña ni'í ña nataki tein na ni xi'i.

Kóni Pablo xinkoo na nda noo ni chiná'a Ndios

¹²Ko kóni kaa ña yó'o ña sa ni kandeéí ni ni'í ndidaá ña yó'o, o sa ni kandeéí ni xinkooi nda noo kóni Ndios, tído xíka íí vái kua'in, dá

kasandaái natiin ndidaá ña kánian natiin sa'a ña ni kana Cristo Jesús yu'u noo choon na. ¹³Ñani, ko ká'ín ña sa ni kasandaái ni natiin ndidaá ña yó'o, tído ña kée yu'u kíán ni ña'ndá yu'u ndidaá ña sa kandeé inii tá sata, ta viti ndí'i cháá ka inii kasandaái chí noo, ¹⁴ta chó'on inii xinkooi nda noo ni chiná'a mií Ndios, dá natiin ña va'a, tá'an ña ni kana na yu'u natiin sa'á ña iin ni nduúí xí'ín Cristo Jesús. ¹⁵Ta ndidaá yóo, na ni sisa xí'ín ña ndaa kándísa yó, ta kí'o dión kánian koo ini yo. Tá dín kandaá ini dao ka ndo sa'á ña yó'o, dá kíán mií Ndios ná dátoon noo ndo ndí kíán kánian kee ndó.

¹⁶Táto'on kí'o ni kasandaá yo ni kandaá ini yo, kí'o dión ná kaka yó ko'o chí noo, ta ná ndí'i ini yo kee yóan.

¹⁷Ñani, koo ini ndo kee ndó táto'on kée yu'u. Kande'é va'a ndó na kée táto'on kée ndu'u, ta dión ta'ani kee ndó. ¹⁸Dá chí sa kua'á nda'o ta'ándá ni kasto'in xí'ín ndó ña kua'á nda'o ñayuu ndéi xaan káño'ó ña ni kee Cristo sa'a yo ndika cruz. Ta xí'ín ndutá nooí nandió ko tukui náchina'í ndo'ó sa'a ná. ¹⁹Ta ni'í ná ña naá ná sa'á ña kée na dión. Chí ña'a sásá'an va na kúú ndios noo ná, ta ña chindaya'i na mií ná kúú ña ka'an noo, ta ndí'i ini na sa'á ña'a ió ñayuu yó'o va. ²⁰Tído yóo, chí induu vá nákaa ñoo yo, ta ñoo ndátí yó kixi sato'o yo Jesucristo, na dáka'í ñaá, ²¹dá nadaon na yikí koño ndíxi yó, tá'an ña nátaní mií, ta ndee na ña kakian yikí koño ndato táto'on kí'o kúú yikí koño

ndíxi mií ná. Ta kee naan xí'ín ndéé mií ná, tá'an ña kéchóon na dándáki na ndidaá ña'a.

Daá kuití ná kadij ini yó xí'ín Ndios

4 ¹Sa'á ñoó, ñani maní mií, kóni kíi yu'u kande'í ndo'ó. Ta kadij ini sa'a ndo, ta ndo'ó kúu iin ña ndato natiin yu'u sa'a choon kéei. Kuita toon ií ndo, na maní mií, xí'ín ña kándísa ndó sato'o yó Jesús. ²Ta seí nda'ávíi noo Evodia, xí'ín noo Síntique ña iin tó'ón ní ná kakuu ñaxintóni ná tát'on k'i'o kóni sato'o yó Jesús. ³Ta seí nda'í ta'anii noo yó'ó, ta kéchóon ndaa xí'ín mií, ña kían koo inon chindeéon na ña'a yó'o, chi ni chindeé tá'an dáó ná xí'ín yu'u noo ni xionooi ni daná'í to'on va'a sa'á Jesús. Ta ni xionoo ta'ani Clemente xí'ín yu'u, xí'ín dao ka ña kéchóon dáó xí'ín. Ta sa kándodó vá kuu ná noo libro noo kándodó kuu iin rá iin na ni'í ña kataki chíchí.

⁴Daá kuití ná kadij ini ndo xí'ín sato'o yó Jesús. Ká'an tukui xí'ín ndó, ná kadij ini ndo. ⁵Ta k'i'o ndó ña ná kandaá ini ñayuu ña va'a ini ndo, dá chi sa kúyati va kuu nandió ko sato'o yó Jesús, kasaa na. ⁶Ta o sa ndí'í téi ini ndo sa'á ña ndó'o níó ndo. Di'a ndí'í ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios sa'a ndidaá ña ndó'o ndó, ta kaka ndo ña maní noo ná, ta daá kuití nak'i'o ndó ndivé'e noo ná. ⁷Ta nak'i'o Ndios ña koo va'a ini ndo, ta ni ko iin kandeé kandaá ini ndi k'i'o ká'ano ña va'a ini xí'o Ndios noo ndo. Ta xí'ín ña yó'o kandaá na níó ndo xí'ín ñaxintóni ndo sa'á ña iin ni nduu ndó xí'ín Cristo Jesús.

Nakani ini ndo sa'a ndino'o ña ndaa

⁸Ndaá ña yó'o va ná ka'in xí'ín ndó, ñani. Koo ini ndo nakani ini ndo sa'a ndino'o ña ndaa, sa'á ndidaá ña kánian natiin ñaño'ó, sa'a ndidaá ña kúu ña va'a, sa'a ndidaá ña vii kua'an, sa'a ndidaá ña ñóchí kua'an, xí'ín sa'á ña va'a noo ñayuu. Sa'á ñoó tá kían iin ña va'a, o tá kían iin ña kánian natiin ñaño'ó, dá kían nakani ini ndo sa'an. ⁹Koo ini ndo kee ndó ndidaá ña ni kat'i'a ndó tixi ndá'í, xí'ín ña ni natiin ndó noó'i, tá'an ña ni seíd'o ndó noo ni ka'in, xí'ín ña ni xini ndo ni keei. Ta mií Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, daá koo va na xí'ín ndó.

Náta'an ini Pablo noo ndi ndáa mií vá ña'a ndó'o na

¹⁰Ni kadij nda'o ini ni kee sato'o yó Jesús, dá chi ni nandió kuéi tuku ndó ni chindeé ndó yu'u. Ta kátóni va'a ini ña daá kóni ndo'ó chindeé ñaá ndó, tído ko ní mí'í ndo ndi kee ndó chindeé ndó yu'u. ¹¹Ko ká'in ña yó'o xí'ín ndó sa'á ña xínño'í dao ka ña'a, dá chi sa ni kat'i'a va yu'u náta'an ini noo ndi ndáa mií ña ndó'i. ¹²Dá chi ná'á vá yu'u koo nda'ávíi, ta ná'á ta'ani yu'u koo va'i. Sa ni kat'i'a va yu'u náta'an ini noo ndidaá ña ndó'i, dá chi náta'an va ini va'ará ko ña'a kaxíi o ío ña, ta náta'an ta'ani ini va'ará ko ña'a noo o ío ña, ¹³chi ndidaá ña yó'o kándéé yu'u kéei, chi mií Cristo kúu na chindeé ñaá.

Ko kámani ni iin ña'a noo Pablo sa'á ña ni ku'u ini na Filipos sa'a ná

¹⁴Tído va'a nda'o ni kee ndó sa'á ña ni chindeé ndó yu'u tein tandó'o

ndó'i. **15**Ta sa ná'á vá míí ndo'ó, na ñoo Filipos, ña nda rá míí sa'a, tá ni sa káaí ni daná'í to'on va'a sa'a Jesús tein míí ndó, dá ni ketai kuendá Macedonia kua'in, ta ni iin tó'on ta'on dao ka na kúú kuendá Jesús ndéi dao ka ñoo ko ní chindeé ta'on na yu'u, sava'a ndo'ó va kúú na ni chindeé ñaá. **16**Dá chi tá ni sa ioi ñoo Tesalónica ni kemáni ndo yu'u, chi ni tanda'á ndó ña xínñó'í ni saaan, ta o duú iin tó'on ni ta'ándá ni kee ndó dión. **17**Ko ndúkú ta'on yu'u ña kían daá kemáni ndo yu'u. Ña kóni yu'u kían ña míí Ndios ná nandió né'e na ña va'a noo ndo sa'á ña chindeé ndó yu'u. **18**Chi sa ni natiin yu'u ndidaá vá ña'a ni tanda'á ndó vei noóí, ta ko kámani ni iin ka ña'a noóí, sa ió va'a vei xí'ín ndidaá ña'a né'e Epafrodito ni kixi na, ña kían ni tanda'á ndó vei noóí. Tá'an ña ni xi'o ndó kúú táto'on iin ña támi sá'an noo Ndios,

iin ña ni doko ndo noo míí Ndios, ña kían náta'an ini na xíní na. **19**Sa'á ñoo míí Ndios, na ndáño'o yó, ná nakí'o ndidaá ña xínñó'ó ndó táto'on kí'o ió kua'á ña kuiká ió noo míí ná noo ndato náye'e ndaa sa'á ña kúú ndó kuendá Cristo Jesús. **20**Ta daá kuití ná natiin Ndios, na kúú tatá yo, ñaño'ó. Dión ná koo.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

21Ka'an ndo ndisá'an xí'ín ndidaá ka na kúú ñayuu Ndios, na kúú kuendá Cristo Jesús. Ta ká'an ta'ani ñani yo ndéi xí'ín yu'u yó'o ndisá'an xí'ín iin rá iin ndo'ó. **22**Ndidaá na kúú ñayuu Ndios ndéi yó'o ká'an na ndisá'an xí'ín ndó, ta na ve'e César kúú na natiin va'a ndó ndisá'an ká'an na xí'ín ndó.

23Ta ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó nà ñoo Colosas

Ká'an Pablo ndisá'an

1 Yu'u kúú Pablo, ta kúú iin apóstol, nà né'e to'on Jesucristo tátò'on kì'o kóni míí Ndios. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'an xí'ín ndo'ó, ²nà kúú ñayuu Ndios, ndo'ó, nà ndíta ndaa xí'ín Cristo, ndo'ó nà kúú ñani ndu ndéi ñoo Colosas xaan. Ta míí tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo.

Xíka Pablo noo Ndios sa'á nà ndéi ñoo Colosas, dá ni'i ná ña ndichí noo Ndios

³Daá kuití xíka ndu ña manì noo Ndios, nà kúú tatá sato'o yo Jesucristo, sa'a ndo'ó, ta daá náki'o ndu ndivé'e noo ná sa'a ndo, ⁴dá chí nì ni'i tó'on ndu ña kándéé ká'ano iní ndo Cristo Jesús, ta kú'u nda'o ini ndo sa'a ndidaá kà nà kúú ñayuu Ndios. ⁵Dión kée ndó sa'á ña ió tãndéé iní natiin ndó ña va'a, tá'an ña sà ió nduu natiin ndó induú. Ta kómí ndó tãndéé iní yó'o nì kee to'on va'a sa'a Jesús, ña nì seídó'o ndó. Ta ndino'o to'on ndaa kían. ⁶Ta nì kasandaá to'on va'a yó'o noo ndo'ó tátò'on kì'o nì kasandaáan iin ní kúú ñayuu yó'o,

ta xí'oan ña va'a noo ndo, ta xí'oan ña sá'ano cháá kà ndo'ó íchì Ndios. Ta dión ní ndó'o ndó nda míí kuu nì seídó'o ndoan, ta nì kandaá ndisa ini ndo sa'á ña manì nì kee Ndios sa'a ndo. ⁷Ta ñani manì ndú Epafras kúú nà nì ñaná'a to'on va'a yó'o noo ndo. Nà yó'o kúú iin nà kéchóon dáó xí'ín ndú, ta kúú ná iin nà kéchóon ndaa noo Cristo tein míí ndó xaan. ⁸Ta míí ná nì nakani xí'ín ndu'u tátò'on kì'o kú'u ini ndo sa'a ndidaá kà nà kúú kuendá Jesús kée Espíritu iì Ndios.

⁹Sa'á ñoó, tá nì kasto'on na xí'ín ndú sa'á ña kée ndó, nda daá, ta nda viti kò sá tuu ndu ña xíka ndu ña manì noo Ndios sa'a ndo. Ta xíka ndu noo ná ña ná kì'o na ña kandaá ndi'i ini ndo ndí kían kóni míí ná, chí kóni ndu ña kían kì'o nà kúú Espíritu iì ndidaá ña ndichí noo ndo, ta kì'o ta'ani na ña kaon koo ñaxintóni ndo noó ña'a míí ná, ¹⁰dá katì'a ndó kee ndó tátò'on kì'o kánian kee nà kúú kuendá sato'o yo Jesús, ta kee ndó ndidaá ña náta'an ini nà, ta koo ña va'a noo ndidaá ña kée ndó, ta kasandaá ndo kana'á va'a cháá kà ndo Ndios. ¹¹Ta xíka ta'ani ndu noo ná ña ná kì'o na ndéé noo ndo tátò'on kì'o ndato ndéé kómí míí ná, dá koni ndo koo

kuéé iní ndo, ta koni ta'ani ndó koo ndeé iní ndo noo ndidaá ña ndó'o ndó, **12**ta xí'an kadii ini ndo ná nakí'o ndó ndivé'e noo tatá yo Ndios, na ni kenduu ña natiin yó ña kánian natiin ndidaá ñayuu na, chi ni ni'i yo ña kandeí yó noo ndato tóon. **13**Chi ni taó xóo na yó tixi ndá'a ña kini noo íin naá, ta ni nakí'o na yó noo ndá'a de'e mani mií ná, dá dándáki na yó, **14**ta na yó'o kúu na ni taó xóo na yó tixi ndá'a ña kini xí'ín ni mií ná, dá ni kuu ni xi'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi yó.

Ndeí va'a yó xí'ín Ndios sa'á ña ni xi'i Cristo Jesús sa'a yo

15Tátó'on k'i'o kúu mí Ndios, na o kúu ta'on koni xí'ín noo yo, k'i'o dión kúu Cristo, ta noón kúu na mií noo, dá ni kava'a ndidaá ña ió. **16**Dá chi xí'ín ndá'a mií ná ni kava'a ndidaá ña'a, á mián ño'an induú, o noño'o yó'o, á mián túuan o ko túuan, á mián kían ña dándáki, o mián kían ña kómí choon, o mián kían ña ió choon noo ndá'a, o mián kían ña ndakí. Tído mií vá ná ni kava'a ndidaá ña, ta sa'a mií vá ná ni kava'an. **17**Ta sa daá ió va mií ná, dá ni kava'a ndidaá ña'a ió. Ta xí'ín ndée mií ná ndaá na ndidaá ña'a, dá ko nátanjan. **18**Ta mií Cristo kúu diní noo ndidaá yóo, na kúu tátó'on yikí koño na, chi kúu yó kuendá na. Ta mií ná kúu na kúu noo ndidaá ña'a. Ta mií ná ni sa kuu na mií noo ni nataki iin ndée tein na ni xi'i, dá kakuu na na kómí choon sata ndidaá ña'a. **19**Dá chi ni nata'an ini mií tatá Ndios ña tátó'on k'i'o kúu mí ná, k'i'o dión kúu Jesús.

20Sa'a mí Jesús ko'on Ndios naki'in tá'an va'a na xí'ín ndidaá ña'a, á mián ndéi noño'o yó'o o mián ño'o induú, chi ndidaá ña yó'o ni nandeí va'a xí'ín ná sa'á ni Jesús, kirá ni xita tá ni xi'i na ndika cruz.

21Tá sata, ñayuu tukú ta'ani sa kuu ndó noo Ndios, ta sa xini u'u ndo ná, chi sa komí ndó iin ñaxintóni kini, ta sa kee ndó ña kini. Tído viti ni sa'an Cristo ni danáki'in tá'an va'a na ndo'o xí'ín Ndios, **22**chi ni xi'o na mií ná ni xi'i na sa'a ndo, dá kuu nakí'o na ndo'o noo Ndios kakuu ndó ñayuu ndáa vii, ñayuu ndaa, ñayuu koó kuachi noo ná. **23**Tído kánian kandita ndaa ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta kuita toon ndó xí'án, ta ndiko toon ndó tandee iní xí'o to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, tá'an ña ni seídó'o ndó. Ta iin ní kúu ñayuú yó'o náka'ani to'on va'a yó'o kua'an. Ta yu'u Pablo kúu iin ra ni kaxi Ndios kastó'on to'on yó'o xí'ín ñayuu.

Ni xi'o Ndios choon noo Pablo ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu

24Ta viti kadii ini, chi ndó'o nímaí sa'a ndo'o, ta xí'ín ña ndó'o níyo yikí koñoi, dión, dá dáxinkooi ña ni ndo'o Cristo sa'á na kúu kuendá mií ná, ñayuu kúu tátó'on yikí koño na. **25**Ta ni kaxi Ndios yu'u ña kechóoin noo ñayuu mií ná, ta mií ná ni xi'o choon noo ña dána'a ndi'i to'on na noo ndo. **26**Ta ña yó'o kúu ña ndichí ni sa io de'é noo mí Ndios nda rá o ñá'a kava'a ñayuú yó'o. Tído viti ni na'a na ña noo ñayuu mií ná. **27**Ta ni chikaa ini mií ná na'a naán noo na ko kúu na

Israel ndi kị'o ká'ano kúú ña ndịchí ndato yó'o. Ta ña ndịchí yó'o kúú ña íó Cristo Jesús ini ndo, sa'á ñoó íó tãdeé iní ña kãdei ndó noo ndato náye'e ndaa noo íó na. ²⁸Sa'á ñoó kásto'on ndu xí'ín ndidaá ñayuu sa'a Cristo Jesús, ta ká'an ni'ini ndu noo ná, ta dána'a ndu noo ná xí'ín ña ndịchí nị xị'o Ndios noo ndú, dá koni ndu nakị'o ndu ndidaá ñayuu kakuu na ñayuu ndáa vii noo Ndios sa'á ña nị kee Cristo Jesús.

²⁹Sa'á ña yó'o ta'ani ndí'i inii kéchóoin xí'ín ndéé nị xị'o mií ná nooí, ta ndéé yó'o kédaá xí'ín, dá kãdeéi keei choon nị xị'o na nooí.

2 ¹Kónij ña kana'á ndó ña ndí'i nda'o inii kéchóoin sa'a ndo, xí'ín sa'á na ndéi ñoo Laodicea xí'ín sa'a ndidaá ka na ko ñá'a koni tá'an xí'ín yu'u. ²Díon kéei, dá natiin ndó tãdeé iní, ta iin ná kakuu ndó sa'á ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo, ta ná kãdeé ta'ani ndó ni'i ndo ña kãdaa ini ndo ndidaá ña ndịchí xí'o Ndios, dá koni ndo kana'á ndó ña ndịchí, ña nị sa io de'é noo tatá Ndios, ta ña ndịchí yó'o kúú Cristo Jesús. ³Ta noo ndá'a mií Cristo ndadí va'a ndidaá kúú ña ndịchí xí'ín ndidaá ña ndaa. ⁴Ká'in ña yó'o xí'ín ndó, dá kían ná dá'a ni danda'í ni iin tó'ón ñayuu ndo'ó xí'ín to'on mañá luu kua'an, ⁵dá chị va'ará ko íoí xí'ín ndó, tído kee ndó kuendá ña íoí xí'ín ndó, chị daá ño'o inii sa'a ndo, ta kádiij nda'o inii sa'á ña luu ndéi ndó, ta kádiij inii sa'á ña ndíta toon ndó xí'ín ña kãndéé iní ndo Cristo Jesús.

⁶Ta viti, táto'on ndino'o ini ndo nị ñatiin ndó Jesucristo, na kúú sato'o yo, kị'o díon ndino'o ini ndo kanoo

ndó xí'ín ná. ⁷Sa'á ñoó koo ini ndo tiin toon ndó na, ta ndiko toon ndó na, ta kandita toon ndó xí'ín ña ndaa kãndisa yó tãto'on nị ñaná'a na noo ndo, ta daá kuití nakị'o ndó ndivé'e noo Ndios.

Nị dandóo Ndios ndidaá kúú kuachi yo sa'á ña nị kee Jesús sa'a yo

⁸Kãdaa ndo mií ndó, o sa kónó ndó danda'í ñaa ni iin tó'ón ñayuu xí'ín ña ndịchí ko ndáya'i dána'a mií ná, ni xí'ín ña to'ón dána'a na, chị ini ñaxintóni mií vá ña nị ndaki ña, chị dána'a na sav'a sa'á ña dãndáki ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta ko kían ña ndịchí nị kii noo Cristo. ⁹Dá chị táto'on kị'o kúú mií Ndios, kị'o díon kúú Cristo, ta nị nduu na iin ña ñayuu yó'o. ¹⁰Ta sa'á ña ndíta yó xí'ín Cristo, sa'á ñoó ni ña'a ko kómanị noo yo, dá kee yó ña kóni Ndios, dá chị mií ná kúú na ndakí cháá ka o duú ndidaá tá'an ña kómí choon xí'ín ña dãndáki noo táchị káa. ¹¹Ta sa'á ña ndíta ndó xí'ín Cristo, sa'á ñoó kían táto'on nị ta'anda ñii ndo noo Ndios, va'ará ko ní ta'anda ndisa ñii ndo xí'ín ndá'a ña táto'on kị'o kée ta Israel. Tído, sa'á ña nị taó xóo na ndo tixi ndá'a kuachi, sa'á ñoó kían táto'on nị ta'anda ñii ndo noo Ndios sa'á ña kãndisa ndó Cristo. ¹²Chị tá nị sodo ndúta ndo kían táto'on nị nduxi nduú ndo xí'ín Jesús noo Ndios. Ta nị ñataki nduú ndo xí'ín ná sa'á ña kãndéé iní ndo ndéé Ndios, tá'an ña nị ñanátaki Jesús tein na nị xí'i.

¹³Dá chị tá sata nị sa kuu ndó ndii noo Ndios sa'á ña nị sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, ta ko ní sá kuu ndó na ñoo Ndios sa'á ña ko ní ta'anda ñii

ndo. Tído nì danátaki ñaá Ndios tító'on nì kee na xí'ín Jesús, ta nì xí'o ká'ano ini na sa'á kuachi ndó. **14**Chì nì dandóo na ndidaá ña sa táì yo kaá ley, tá'an ña sa datáì kuachi yó sa'á ña kò ní kée ndi'i yó choon sa'ándáan. Tído nì dandóo na ña sa táì yo, chì kíán tító'on nì chirkaa naan ndjika cruz. **15**Ta kì'o dión nì dítá ná ndidaá choon né'e ña kómí choon xí'ín choon né'e ña dándáki noo táchi káa, ta nì kenóo túu naan, chì sa'á ña nì kee Cristo ndjika cruz, sa'á ñoó nì kandeé ná xí'án.

Diin va kée yó viti sa'á ña kúu yó kuendá Jesús

16Sa'á ñoó o sa kékuendá ndo tá kana'á ñayuu xí'ín ndó sa'á ña seí ndo, o sa'á ña xí'i ndó, o sa'á ña kò kéká'ano ndó dao víko, o sa'á ña kò kéká'ano ndó yoo sáa o sa'á ña kò kée ndó tító'on kée mií ná kuu nání'i ndée ná. **17**Dá chì ndidaá ña yó'o kúu konda'i iin ña'a vei koo, tído tá nì kii Cristo, dá nì naní'i yo ña mií ná kúu ña ndaa noo ndidaá ña yó'o. **18**O sa kónó ndó noo ni iin taa ña dátuyú rá ndo'ó noo ña kánian ni'i ndo, chì kée ra mií rá ña ió nda'í ini ra, ta kéká'ano ra ángel, ta kuiin toon ra ká'an ra sa'á ña xiní ra chí induú. Ta kúu rá taa kúryí nda'o sa'á ña kómí rá iin ñaxintóni kini. **19**Ta kò ndíko ra Cristo, ña kúu diní noo yo. Ta mií Cristo kúu ña dakuá'ano ñaá tító'on kì'o dakuá'ano diní yo yikí koño yo, tá'an ña tíin tá'an kée tuchi, ta mií Ndios kúu ña dakuá'ano ñaá xí'ín ña kándéé iní yo ná.

20Ta sa'á ña nì xí'i nduú ndo xí'ín Cristo, sa'á ñoó kò ñó'o ka ndo tixi

nda'a ña dándáki ñayuu yó'o. Sa'á ñoó, ñndiva'a nákaní iì ini ndo tító'on nákaní ini taa ñayuu, ta kée iì ndo choon sa'ándá ra? **21**Chì kaá ra ña o kúu ta'on kako'on nda'a ndo ña yó'o, ta o kúu katoó ndo keí ndo ña káa, ta o sa kóo ini ndo tiin nda'a ndó ña xaan, kaá ra. **22**Ta ndidaá choon yó'o kúu choon sa'ándá taa, ta ña dána'a mií vá rá kíán, tído kasandaá ndi'i va sa'án, chì ña kò chóon kíán. **23**Ta ká'an ñayuu ña choon yó'o nì kixian noo iin ñaxintóni ndichí, dá chì ká'an ndi kánian kee ñayuu kandaño'o na Ndios, ta kéndúsaan xí'ín ñayuu ña nda'í koo ini na, ta miían dándó'o na níno ná, dá kandeé ná kee na ña. Tído o chindeéan yó, dá dánkoo yó ña kini kóni ñíi yo.

3 **1**Ta sa'á ña nì nataki nduú ndo xí'ín Cristo tá nì kandisa ndó na, sa'á ñoó ndi'i ini ndo sa'á ña ió induú, ña vei noo ió Cristo xoo ku'a Ndios. **2**Ta koo ini ndo ndi'i ini ndo sa'á ña ió induú, ta ná dá'a ni ndi'i ini ndo sa'á ña'a ió ñayuu yó'o. **3**Chì sa nì xí'i ndo noo ña kóni mií ndó, ta viti ió de'é tító'on kì'o koo ndó kandeí ndó kée Ndios tító'on ndó'o Cristo. **4**Tído tá ná nandió koo Cristo, ña xí'o ña kataki yo, dá natuu ndó ndáa ndó tító'on kì'o ndato náye'e ndaa káa mií ná.

Nì sa kee yó ña kini tá sata, tído viti sa nì nduu yó ñayuu saá

5Sa'á ñoó ná dá'a ka ni kataki ndo noo ña ka'an noo kóni ñíi ndo: o sa kée ndó kuachi xí'ín ña kò kúu ñadi'i ndo o yíi ndo, ná dá'a ni kee ndó ña tikíní xí'ín ñíi ndo, ná dá'a ni kaño'o ini ndo sa'á ña ka'an noo

kóni ñi ndo, ná dá'a ni katoó ndo kee ndó ña ka'an noo, ta ná dá'a ni katoó téi ndo di'ón, dá chi tá kée ndó dión, dá kían kana'á ndó ña ndáño'o ndóan. ⁶Ta ndidaá ña kini yó'o xído ini Ndios xiní na, sa'á ñoo vèi na dándó'o na nío na ko xín kueídó'o choon sa'ándá na. ⁷Ta sa xionoo ndó sa kee ndó ndidaá ña kini yó'o tá sa na'á tá sa dandákian ndó'o.

⁸Tído viti kua'án ndo dánkoo ndi'i ndó ña xído ini ndo xí'ín ña yachi xído ini ndo, xí'ín ña xiní u'u ndo ñani tá'an ndó, xí'ín ña ká'an ndava'a ndó sa'a ná, xí'ín to'on kini kua'an ká'an ndo. ⁹Ta o sa koo ka ini ndo ka'an to'ón sa'a sátá'an ndó, dá chi sa ni dánkoo ndó ñayuu yátá ni sa kuu ndó, ta ko kée ka ndo ña sa kee ndó tá sata. ¹⁰Chi viti ni nduu ndó ñayuu saá, ta iin rá iin kuu kuu sa ndúsaá cháá ka ndo kua'an ndo kee ndó táto'on ki'o kóni Ndios, na ni kava'a ña, dión, dá kasandaá ndo kakomí ndó ñaxintóni Ndios. ¹¹Ta ko né'e tandíni viti á kúu yó na griego o na Israel, o á ni ta'anda ñi yo o koó, o á kúu yó na tukú o á kúu yó na koó ñaxintóni, o á kúu yó na ió sato'o o koó. Ko né'e tandíni ndá yoo kúu yó, dá chi iin tó'ón míi vá Cristo kúu na kómí choon sata ndidaá ña'a, ta kómí ná kuendá sa'a ndidaá ñayuu.

¹²Kúu ndó ñayuu ni kaxi mií Ndios, ta kúu ndó ñayuu na, ta kú'u ini na sa'a ndo. Sa'á ñoo koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta va'a koo ini ndo, ta nda'í koo ini ndo, ta vitá koo ini ndo, ta kúeé ni koo ini ndo. ¹³Ta ki'o ndeé ini sa'a

sátá'an ndó, ta ki'o ká'ano ini ndo sa'a iin rá iin ndó tá ndáa ña'a ni ya'a na noo ndo. Ta táto'on ki'o ni xi'o ká'ano ini Cristo sa'a ndo, ki'o dión ta'ani koo ini ndo kee ndó xí'ín iin rá iin ndó. ¹⁴Tído ña ndaya'i cháá ka noo ndidaá ña yó'o kían ku'u ini sa'a sátá'an ndó, dá chi savava'a ña yó'o kían kedaá xí'ín ndó, dá iin kakuu ndó. ¹⁵Ta ná ki'o Ndios ña koo va'a ini ndo, chi sa'á ña yó'o ni nakana na ndo'ó ña kakuu ndó iin tó'ón. Ta daá kuití nakí'o ndó ndivé'e noo ná. ¹⁶Ta ná nakutí nío ndo xí'ín to'on va'a sa'a Cristo Jesús, dá kuu dána'a tá'an ndó noo ndo, ta kuu ka'an ni'ini noo sátá'an ndó xí'ín ña ndichí xí'o Ndios. Ta kata ndó xí'ín ndino'o ini ndo noo sato'o yo Ndios xí'ín salmo xí'ín yaa ii, xí'ín yaa xí'o Espíritu ii Ndios noo ndo. Ta xí'ín ña yó'o nakí'o ndó ndivé'e noo ná. ¹⁷Ta noo ndidaá to'on ká'an ndo, ta noo ndidaá ña kée ndó, kee ndóan táto'on ki'o kóni Jesús, na kuu sato'o yo, ta noo ndidaá ña'a nakí'o ndó ndivé'e noo tatá Ndios sa'á Jesús.

Ki'o di'a kánian kee yó sa'á ña kúu yó kuendá Jesús

¹⁸Ta ndo'ó, na ná'a xa'an, koo ini ndo kueídó'o ndó yíi ndo, chi ki'o dión kánian kee ndó sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús, na kúu sato'o yo. ¹⁹Ta ndo'ó, ta xa'an xa'an, koo ini ndo koni ndo ñadi'í ndo, ta o sa kéndava'a ndó xí'ín ná. ²⁰Ta ndo'ó, takuáchí yí xí'ín takuáchí di'í, koo ini ndo kueídó'o ndó tatá ndo xí'ín naná ndo, dá chi ña yó'o kían náta'an ini sato'o yo Jesús xiní na. ²¹Ta ndo'ó, na kúu tatá xí'ín naná, o

sə koo ini ndo too too dānani ndó de'e ndó, dá kían ná dá'a ni kutúú ini xi. **22**Ta ndo'ó, nā ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, kueídó'o ndó ndidaá choon sa'ándá rā noo ndo. Kechóon va'a ndó, va'ará ko fin ndé'é, ta ná dá'a ni kee ndó táto'on kée nā ndúkú ñā nata'an ini taa koni ñāá rá. Di'a kee ndoan xí'ín ndino'o ini ndo, xí'ín sa'á ñā ió ñāñó'ó ndó noo Ndios. **23**Ta ndí ndáa mií vá ñā'a kée ndó, ndino'o ini ndo kee ndoan. Ta kee ndó kuendá ñā noo mií vá Ndios kée ndoan, ta o duú noo taa ñayuu yó'o, **24**dá chi sa ná'á vá mií ndó ñā natiin ndó ñā va'a noo tatá yo Ndios sa'á ñā kéchóon ndó noo iin tó'ón Cristo, nā kúú sato'o yo. **25**Tído nā kée ñā kini, noón kúú nā ni'i ya'i na sa'á ñā kini ni kee na, dá chi ni iin tó'ón ñayuu ko máni cháá ka noo Ndios.

4 **1**Ta ndo'ó, nā kúú sato'o viti, kenda ndo xí'ín nā ñó'o tixi ndá'a ndo, ta kendúsá'ano ndó xí'ín ná. Ta kana'á ndó ñā ñó'o ta'ani ndó tixi ndá'a iin sato'o ió induú, ta ndé'é ná ndo'ó.

2Ta o sa kátuu ndó ka'an ndo xí'ín Ndios, ta daá kaño'o ini ndo noo ká'an ndo xí'ín ná, ta nakí'o ndó ndivé'e noo ná. **3**Ta kaka ta'ani ndó ñā maní noo sato'o yo Ndios sa'a ndú'u, dá ná konó ná iin íchi noo ndú'u, dá ná kuu dána'a ndu to'on na noo dao ka ñayuu, dá ná kana'á ná ñā ndíchí sa'a Jesús, ñā kían ni sa io de'é. Ta sa'á ñā dána'i to'on yó'o, sa'á ñóó nákaai ve'e kaa.

4Kaka ndo ñā maní noo Ndios sa'a yú'u, dá ná katí'ai kasto'on ndaai ndi dándáki to'on yó'o táto'on kí'o kánian keei.

5Ta ndúsá'ano kee ndó noo ñayuu ko kúú kuendá Jesús, ta daá kuití koo nduu ndo ka'an ndo xí'ín ná sa'a Jesús iin rá iin ta'ándá nóno noo ndo. **6**Ta koo ini ndo va'a ka'an ndo xí'ín ná, ta to'on adi ka'an ndo xí'ín ná, ta ti'a kánian koo ndó, dá kandeé ndó nandió né'e va'a ndó ñā ndátó'ón ná ndo'ó.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ñā ká'an nā

7Ta nakani Tíquico xí'ín ndó sa'a ndidaá ñā ndó'o yu'u tá ná saa rā noo ndéi ndó. Roón kúú iin ñani maní yo, ta fin toon ra chindeé tá'an ra xí'ín yu'u kéchóoin noo sato'o yo Jesús. **8**Chi ni tandalí rā kosaa rā noo ndo sa'a choon yó'o, dá nakani ra xí'ín ndó ndi ndó'o ndu, dá ná kí'o ta'ani ra tandeé iní noo ndo. **9**Ta saa nduú rā xí'ín ñani maní yo Onésimo, rā fin toon xí'ín to'on Ndios, ta kúú rá iin taa ñoo mií ndó xaan. Ta nakani ra xí'ín ndó sa'a ndidaá ñā kúú chí yó'o.

10Ta ká'an Aristarco, rā nákaa nduú xí'ín ve'e kaa, ndisá'an xí'ín ndó. Ta dión ni Marcos, rā kúú daxi Bernabé, ká'an ta'ani ra ndisá'an xí'ín ndó. Ta sa ná'á vá mií ndó ñā ni sa'andai choon ñā natiin va'a ndó rā tá ná saa rā noo ndéi ndó. **11**Ta ká'an ta'ani Jesús, taa chínani ná Justo, ndisá'an xí'ín ndó. Sava'a ndin oni taa yó'o va kúú ta Israel chindeé tá'an xí'ín yu'u dána'a ndu noo ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta taa yó'o kúú tandeé iní noo yú'u.

12Dión ni Epafras, taa ñoo mií ndó, ká'an rā ndisá'an xí'ín ndó, ta kéchóon ra noo Cristo. Ta daá kuití

ndí'i ini ɾa seí nda'í ɾa noo Ndios sa'a ndo, dá kandita toon ndó íchi Ndios, dá xinkuei ndó koo ndó tátò'on kì'o kóni Ndios, ta kasandaá ndo kee ndó ndidaá ña kóni mií ná. ¹³Ta xí'o yu'u kuendá ña miían ndaa ndí'i nda'o ini Epafras yó'o sa'a ndo, xí'ín sa'á na ndéi ñoo Laodicea xí'ín sa'á na ndéi ñoo Hierápolis. ¹⁴Ta ká'an ta'ani ñani manì yò Lucas, ɾaa kétátá ñayuu, ndisá'án xí'ín ndó. Ta ká'an ta'ani ñani yò Demas ndisá'án xí'ín ndó.

¹⁵Kee ndó ña manì ka'an ndo ndisá'án xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Laodicea, ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'ín Ninfas, xí'ín

ndidaá ka na kúu kuendá Jesús nataka dákuá'a ve'e na.

¹⁶Tá nì ndi'i nì ka'i ndó tuti yó'o tein mií ndó xaan, dá tanda'á ndoan ná ko'an noo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Laodicea, dá ná ka'i ta'ani naan. Ta ka'i ta'ani ndó tuti nì tanda'á ndú kua'an noo na ñoo Laodicea.

¹⁷Ta kee ndó ña manì ka'an ndo xí'ín Arquipo, kaá yu'u, ña kían ná koo ini ɾa dáxinkoo ra choon nì xí'o sato'o yò Ndios noo ɾa.

¹⁸Ta xí'ín ndá'a mí yu'u, Pablo, táai ndisá'án yó'o kosaa noo ndo. O sa nándodó ndo ña nákaai ve'e ka.

Ná koo ña manì xí'o Ndios xí'ín ndidaá ní ndó. Díon ná koo.

To'on yó'o kíān mií noó ni taa San Pablo ni sa'an noó na ñoo Tesalónica

Ká'an Pablo ndisá'án

1 ¹Yu'u kúú Pablo, ta yu'u xí'ín Silvano xí'ín Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica xaan, ndo'ó na ndíta xí'ín tatá yo Ndios, xí'ín de'e na Jesucristo, na kúú sato'o yo.

Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'ín ndó, ta nakí'o ná ña koo va'a ini ndo.

Ná'a na ñoo Tesalónica ña ndíta ndaa na xí'ín Ndios

²Daá kuití vá náki'o ndu'u ndivé'e noo Ndios sa'a ndidaá ndo'ó, ta daá kuití vá ndíko'on ini ndu ndo'ó noó ká'an ndu xí'ín ná, ³ta daá kuití ñó'o ini ndu noo ká'an ndu xí'ín Ndios, na kúú tatá yo, sa'á ña va'a kée ndó sa'á ña kándéé ini ndo ná, xí'ín sa'a choon kée ndó sa'á ña kú'u ini ndo sa'a dao ka na, xí'ín sa'á ña ndíta ndaa ndo xí'ín tãndeé ini kómí ndó sa'a Jesucristo, na kúú sato'o yo.

⁴Ná'a ndu'u, ñani, ndo'ó na kú'u ini Ndios sa'a, ña mií ná ni kaxi ñaa kakuu ndó ñayuu na. ⁵Sa'á ñoó tá ni daná'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, o duú xí'ín to'on oon ni ni

daná'a ndu, dá chi ni kechóon ndu ndéé Ndios, ta mií Espíritu i Ndios kúú na ni xí'o ña ni kandaá tá'í ini ndo ña kíān to'on ndaa. Ta ná'a va'a mií ndó ña va'a va ni sa kee ndu'u tá ni sa ndei ndu xí'ín ndó sa'á ña kú'u ini ndu sa'a ndo. ⁶Ta kúú ni kasandaá ndo kée ndó táto'on kée mií ndú, ta ni kasandaá ta'ani ndó kée ndó táto'on sa kee sato'o yo Jesús. Ta va'ará ni ndo'o naní nío ndo, tído ni ñatiin ndó to'on va'a sa'a ná xí'an kádij ini ndo ni kee Espíritu i Ndios. ⁷Ta kí'o dión ni ndo'o ndó, dá ni kasandaá ndo kúú ndó ñayuu ná'a mií noo ndidaá na kándisa Jesús ndéi chí kuendá Macedonia xí'ín kuendá Acaya. ⁸Chi xí'ín ndo'ó ni ñaka'ani to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús. Ta o duú iin tó'ón ní Macedonia xí'ín Acaya ní náka'ani to'on ñoó ni kee ndo'ó, dá chi sa ndidaá kúú vá xíān ná'a ñayuu ña kándéé ini ndo Ndios. Sa'á ñoó ko xínñó'ó ka ña kaston ndu xí'ín ná. ⁹Chi di'a náani va mií ná xí'ín ndu'u táto'on kí'o ni ñatiin ndó ndu'u, ta náani ta'ani na táto'on ni kee ndó ni ñankoo ndó ndidaá kúú yoko ni sa ndaño'o ndó, dá ni kasá'a ndaño'o ndó na kúú Ndios takí, na miíān ndaa kuití kúú Ndios, ta kéchóon ndó noo ná viti. ¹⁰Ta

nákani ta'ani na xí'ín ndu'u ña ndáti ndó nandió koo tuku Jesús, na kúú de'e Ndios, kii na chí induú, ta Jesús yó'o kúú na ñi nataki tein na ñi xi'i, ta na yó'o kúú na dákaiki ñaá noó ña xido ini Ndios vei sata ñayuu kée kuachi.

**Ki'o di'a ni kechóon Pablo ñoo
Tesalónica**

2 ¹Ta sa ná'á ndó, ñani, ña koo ní naá óon ta'on choon ñi saa ndu ñi kee ndu noo ndéi ndó. ²Dá chí ná'á ndó ña ñi ka'an ndava'a ñayuu ndéi ñoo Filipos xí'ín ndu'u, ta ñi kendava'a na xí'ín ndú. Tído mií Ndios kúú na ñi xi'o tandeé iní noo ndú'u, sa'á ñoo koo ní yu'ú ta'on ndu saa ndu kasto'on ndu xí'ín ndó sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, va'ará ñi ndo'o nda'o níó ndú ñi kee dao na ñoo ndo. ³Ta koo ní dána'a ndu ña to'ón noo ndo, ta koo ní dána'a ndu noo ndo xí'ín ñaxintóni káni, ta koo ní ndúkú ndú ña danda'i ndu ndo'ó. ⁴Mií vá Ndios kúú na ñi nata'an ini ñi xini na ndu'u, ta ñi xi'o na choon noo ndú ña dána'a ndu noo ndo sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús. Ta koo ndúkú ta'on ndu'u ña kían nata'an ini ñayuu sa'á ña kée ndu. Di'a ndúkú ndu'u ña nata'an ini Ndios, na ná'á táto'on nákani ini níó iin rá iin yó. ⁵Ta ná'á ndó ña ni iin kuú ta'ón koo ní kéchóon ndu'u to'on luu ká'an, dá dána'a ndu noo ndo. Ta koo ní ndúkú ta'on ndu ña kí'o ndó di'ón noo ndú. Ta mií Ndios kúú na xi'o kuendá ña kí'o dión kíán. ⁶Ta ni koo ndúkú ndu'u ña kían chindaya'i ñaá ñayuu, ni ña chindaya'i ñaá ndo'ó, ta ni dao ka na, va'ará kánian koo ñañó'ó

ndó noo ndú'u sa'á ña kúú ndú apóstol, na né'e to'on Cristo Jesús. ⁷Ñi sa io leé ini ndu xí'ín ndó, chí sa kee ndu xí'ín ndó táto'on kée iin ñá'a ndaá va'a de'an. ⁸Ta ndó'o nda'o ndu'u sa'a ndo. Ta o duú to'on va'a Ndios oon ni ní chíkáa ini ndu kí'o ndu noo ndo daá ñóó, chí ñi sa io nduu ta'ani ndu nakí'o ndu mií ndú kuu ndu sa'a ndo, chí ñi kuká'ano nda'o ña kú'u ini ndu sa'a ndo. ⁹Sa ná'á vá mií ndó, ñani, táto'on kí'o ñi ndo'o ndu ñi sa kechóon ndu. Nduú ñoo sa kechóon ndu'u, dá ná dá'a ni dáta'an ndu ni iin ndo'ó xian nani ñi daná'a ndu to'on va'a Ndios noo ndo.

¹⁰Mií ndó xi'o ndaa kuendá xí'ín Ndios ña vii ñi sa ndei ndu, ta ñi kenda ndu xí'ín ndó, ta ni iin ña'a koo ní ya'a ndu kee ndu tá ñi sa ndei ndu xí'ín ndo'ó, na kúú kuendá Jesús. ¹¹Ta ná'á ta'ani mií ndó ña táto'on kée iin tatá xí'ín de'e na, kí'o dión sa ká'an ni'ini ndu noo iin rá iin ndó, ta sa xi'o ndu'u tandeé iní noo ndo, ¹²ta sa sa'anda ndu choon noo ndo ña kee ndó táto'on kí'o kánian kee na kúú ñayuu Ndios, chí ñi nakana ñaá ná ña kandeí ndó noo ndato náye'e ndaa noo ió na dándáki na.

¹³Sa'á ñoo koo sá tuu ta'on ndu náki'o ndu'u ndive'e noo Ndios, chí tá ñi daná'a ndu to'on Ndios noo ndo, kúú ndato ñi natiiin ndóan tá ñi seídó'o ndóan. Ta koo ní nátiin ndóan kíán to'on ñi kana tein ñaxintóni ña. Di'a ñi natiiin ndóan ña miían ndaa ndisa kíán to'on Ndios, tá'an ña chindeé ndo'ó ndíta ndaa ndo xí'ín ña kándisa ndó. ¹⁴Ta ndo'ó, ñani, ñi ndo'o ta'ani ndó tandó'ó táto'on kí'o

n̄i ndo'o n̄a kúú ñayuu Ndios kúú kuendá Cristo Jesús ndéi chí kuendá Judea di'a. Ch̄i n̄i kendava'a ta'ani n̄a ñoo mií ndó xí'fn ndó tát'on k̄i'o s̄a kendava'a t̄a ñoo Israel xí'fn mií ná. **15**Ta n̄i sa'ání t̄a ñoo Israel yó'o sato'o yo Jesús tát'on k̄i'o n̄i sa'ání rá profeta mií rá n̄i s̄a ndei s̄a na'á. Ta n̄i taó xóo ra ndu'u tein mií rá, ta ko náta'an ini Ndios xiní ñaá ná, ta xiní u'u r̄a ndidaá ñayuu, **16**ch̄i sadí r̄a noo ndú, dá ná dá'a ni dána'a ndu noo n̄a ko kúú n̄a Israel, dá ná o ní'í ná ña k̄aki na noo kuachi n̄a. Dión kée ra, sa'á ñoo n̄i ndukua'a cháá k̄a kuachi r̄a noo Ndios, ta n̄i kasáa ña xido nda'o ini n̄a sata rá sa'á ña kini kée ra.

Kóni Pablo ko'on tuku na koto ni'ini ñaá ná

17Ñani, tá n̄i ya'a cháá kuú n̄i kexoo ndu'u tein ndó, kúú s̄a n̄i kasá'á vá nda'í ká'an ndu'u nandió kuéi ndu kandé'é ndú ndo'ó, dá ch̄i va'ará ndéi xoo ndu, tído daá kuití vá ñó'o ini ndu sa'a ndo. **18**Sa'á ñoo n̄i ka'an ndú sa'a ndu kandé'é ndú ndo'ó. Ta yu'u Pablo, kuá'á nda'o ta'ándá n̄i ka'ín sa'ai noo ndéi ndó, tído n̄i ketéin ña u'u noo ndú. **19**Dá ch̄i z̄á ko ná'á ndó ndá yoo kakuu tãndeé iní noo ndú, ta ndá yoo k̄i'o ña kadii ini ndu, ta ndá yoo kakuu corona ndu, n̄a ka'an va'a ndu sa'a? z̄á ko ná'á ta'on ndó ña ñaá kakuu ndo'ó tá ná kasandaá kuú nandió koo tuku Jesucristo, n̄a kúú sato'o yo, kasaa n̄a? **20**Ch̄i sa'a ndo'ó natiin ndu ñaño'ó xí'an kadii iní ndu.

Ni sa'an Timoteo ñoo Tesalónica n̄i xito ni'ini ñaá xí

3 **1**Ta sa'á ña ko xí'o ndeé k̄a iní ndu ña nákani ini ndu sa'a ndo,

sa'á ñoo n̄i kãdoo ndu ña k̄ian kãdoo ndu ñoo Atenas, **2**dá n̄i tãnda'á ndú ñani ndu Timoteo kosaa x̄i noo ndéi ndó, ch̄i kéchóon xi noo Ndios, ta kéchóon dáó ta'ani xi xí'fn ndú noo xionoo ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús. Dá ná chindeé xí ndo'ó kandita toon cháá k̄a ndo xí'fn ña ndaa kãdisa yó, ta ná k̄i'o ta'ani xi tãndeé iní noo ndo, **3**dá k̄ian ná dá'a ni kexoo ni iin ndó noo ña kãdisa ndó kée tãdó'ó ndo'ó ndó, ch̄i s̄a ná'á vá mií ndó ña kánian kando'o yó tãdó'ó. **4**Ch̄i tá n̄i s̄a ndei ndu xí'fn ndo'ó, dá n̄i kasto'on ndu ña kendava'a ñayuu xí'fn yó sa'á ña kúú yó kuendá Jesús, ta ná'á va'a mií ndó ña k̄i'o dión ndo'ó yó viti. **5**Ta sa'á ña ko n̄i x̄i'o ndeé k̄a inii ña nákani inii sa'a ndo, sa'á ñoo n̄i tãnda'í Timoteo kosaa x̄i noo ndéi ndó, dá kãdaa inii nde'á á ndíta ndaa ij ndo xí'fn ña kãdée iní ndo Jesús. Dá ch̄i n̄i yu'í ña oon ni ví n̄i kexíxi ña u'u xí'fn ndó, ta n̄i kãdeéan n̄i dãnda'ávian ndo'ó, ta n̄i naá óon choon n̄i kee ndu n̄i daná'a ndu noo ndo.

6Tído s̄a n̄i nandió koo va Timoteo n̄i ndusaa x̄i noo ndéi ndu. Ta va'a ká'an x̄i sa'a ndo, ña ndíta ndaa ij va ndó xí'fn ña kãdée iní ndo Jesús. Ta kú'u ini sa'a sátá'an ij va ndó. Ta kaá ta'ani xi ña daá vá ñó'o va ini ndo sa'a ndú sa'á ña kóni ndo ndú, ta kóni k̄i'í ndo koni tuku ndó ndu'u, tát'on k̄i'o kóni ta'ani ndu'u koni ndu ndo'ó.

7Ñani, ndó'o ndu tãdó'ó noo ndéi ndu yó'o, ta nda'í kúu ini ndu, tído n̄i ndundeé iní ndu tá n̄i kãdaa ini ndu ña ndíta ndaa ndo'ó xí'fn ña

kándéé iní ndo Jesús. ⁸Ta kúú nì n̄an̄í'ì iní ndu, xiní ndu, tá nì k̄andaá iní ndu ñ̄a ndíta toon ndó xí'ín sato'o yo Jesús. ⁹¿Ndí kúú ví ndivé'e nakì'o ndu'u noo Ndios sa'a ndo? Chì kádij nda'o iní ndu'u noo Ndios kée ndó, ¹⁰ta nduú ñoó xík̄a ndu'u noo ná ñ̄a ná konó ná saá ndu kande'é ndú ndo'ó, dá d̄ax̄ink̄oo ndu ñ̄a kómanì kandaá iní ndo, dá kua'ano cháá k̄a ndo xí'ín ñ̄a kándéé iní ndo Jesús.

¹¹Ta kónì ndu'u ñ̄a mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná konó ná íchì saá ndu noo ndéi ndó. ¹²Ta n̄a kúú sato'o yo ná chindeé ná ndo'ó, dá ná kua'ano cháá k̄a ñ̄a kú'u sátá'an iní ndo sa'a ndo xí'ín sa'a ndidaá k̄a ñayuu tát'o'on k̄i'o kée ndu'u kú'u iní ndu sa'a ndo, ¹³ta ná k̄i'o na ñ̄a kandita toon ndó, dá ná koo vii ndo noo Ndios, n̄a kúú tatá yo, tá ná kasandaá kuu nandió koo mií Jesucristo, n̄a kúú sato'o yo, xí'ín ndidaá ñayuu n̄a. Dión ná koo.

K̄i'o di'a kánian kee yó, dá nata'an iní Ndios koni n̄a yó

4 ¹Ta viti, ñani, seí nda'í ndu noo ndo, ta ká'an ni'ini ndu noo ndo sa'a ñ̄a kúú yó kuendá sato'o yo Jesús. Chì sa nì daná'a ndu noo ndo ndí k̄ian kánian kee ndó, dá nata'an iní Ndios koni ñ̄aá ná. Ta k̄i'o dión kée ndó viti, tído koo iní ndo katì'a cháá k̄a ndo kee ndóan. ²Chì sa ná'a vá ndó ndá choon nì sa'anda ndu noo ndo kee ndó, ch̄i noo sato'o yo Jesús nì ni'í ndu'u choon yó'o.

³Chì ñ̄a kónì Ndios k̄ian koo vii ndo noo ná. Sa'a ñoó o sa kóo iní ndo d̄ayak̄o ndo mií ndó xí'ín kuachi xí'ín n̄a k̄o kúú ñadi'í ndo

o yí'í ndo. ⁴Di'a koo ini iin rá iin ndó katì'a ndó koo vii ndo xí'ín n̄a kúú ñadi'í mií ndó, ta koo ñ̄año'ó ndó noo ná. ⁵Ta o sa kátoó ndo kee ndó ñ̄a ka'an noo tát'o'on k̄i'o kée ñayuu k̄o ná'a Ndios. ⁶Ta ni iin tó'ón ndó o sa kóo ini koni xíxi ñani ndo kuendá Jesús xí'ín ñ̄a kini yó'o, ch̄i ka'í nda'o dándó'o Ndios nío ndo sa'a kuachi yó'o tát'o'on sa nì k̄ast'o'on ndu xí'ín ndó, ta nì x̄i'o ndu kuendá noo ndo. ⁷Chì k̄o ní kána ta'on Ndios yó ñ̄a k̄ian kandeí yó kee yó ñ̄a kini kónì ñ̄i'í yo. Di'a nì kana na yó ñ̄a koo vii yo noo ná. ⁸Sa'a ñoó ndi ndáa mií vá ndó kénóo to'on dána'a ndu yó'o, kana'a ndó ñ̄a k̄o kénóo ta'on ndó ni iin t̄aa ñayuu yó'o. Di'a mií vá Ndios, n̄a nì x̄i'o Espiritu i'í ná noo yo, noón kúú n̄a kénóo ndó.

⁹K̄o káni k̄aan ñ̄a taa ndu'u ñ̄a ku'u sátá'an iní ndo sa'a ndo, dá ch̄i sa nì daná'a va mií Ndios noo ndo ñ̄a ku'u iní sa'a sátá'an ndó. ¹⁰Ta dión ta'ani kée ndó xí'ín ndidaá k̄a n̄a kúú kuendá Jesús, n̄a ndéi chí kuendá Macedonia di'a. Tído seí nda'í ndu noo ndo, ñani, ñ̄a ká'ano cháá k̄a ná kakuu ñ̄a kú'u iní ndo sa'a ná. ¹¹Ta koo iní ndo koo va'a iní ndo xí'ín ndidaá ñayuu. Ta ndi'í iní ndo noo choon kée mií ndó, o sa chírneé ndó mií ndó noo dao k̄a ñ̄a'a. Ta ndi'í iní ndo kechóon ndó, dá ni'í ndo ñ̄a'a kasá'an ndó, tát'o'on nì sa'anda ndu choon noo ndo. ¹²Dá k̄ian ná koo ñ̄año'ó ñayuu k̄o ná'a Ndios noo ndo, ta ni iin ñ̄a'a ná o kámanì noo ndo.

**Di'a koo, dá nandió koo tuku Jesús
kii na ñayuu yó'o**

13Ta viti kóni ndu'u ña kana'á ndó, ñani, sa'a ndí kían ndo'o ñayuu ni xi'i, dá ná o kúnda'í ini ndo sa'a ná táto'on k'i'o ndó'o na koó tandeé iní noo. **14**Chí kándísa yó ña ni xi'i Jesús, ta ni natakí na. Ta k'i'o dión ta'ani dáki'in tá'an Ndios na kúu kuendá Jesús ni xi'i xi'in mí Jesús.

15Ta viti ko'on ndu kastó'on ndu xi'in ndó to'on ni ka'an mí sato'o yo Jesús, chí ni kaa na ña yóo, na ndéi takí ií tá ná nandió koo mí Jesús kii na ñayuu yó'o, o kuió noó ta'on yó ko'on yo noó na sa ni xi'i ko'o naki'in tá'an yó xi'in Jesús.

16Chí dinñó'ó ta'anda choon chí induú, dá táí kayu'ú iin arcángel, ta táí ka'an trompeta Ndios, dá ví noo sato'o yo Jesús nda induú kii na. Ta kúu dinñó'ó ka natakí na sa ni xi'i kúu kuendá Jesús. **17**Tá ni ndi'i, ndidaá yóo, na ndéi takí ií noñó'o yó'o, nadítá Ndios ko'on dáó yó xi'in na ni natakí ñoó noo vikó kaa naki'in tá'an yó xi'in sato'o yo Jesús noó tachí. Ta dión kandeí kuií yo xi'in ná. **18**Sa'á ñoó k'i'o ndó tandeé iní noo iin rá iin ndó xi'in to'on yó'o.

**Ná kandeí nduu yo, chí ko ná'á yó
ndá oon nandió koo Jesús**

5 **1**Ta sa'a ndá oon koo dión xi'in ndi kooan, ko káni kaan taai ña saq noo ndo, ñani, **2**dá chí sa ná'á va'a mí ndó ña iin ndakána va kasandaá kuu nandió koo sato'o yo, táto'on k'i'o kée iin ta kui'íná tá vej ra sakuaá ki'in kuí'íná ña rá. **3**Míi kuu ka'an ñayuu di'a: “Va'a nda'o

ndéi yó, koó ka va tandó'ó noo yo viti”, kaa na, ta kúu iin ndakána va tiin ñaá tandó'ó kini ñoó, táto'on iin ndakána kásá'á káki de'e na ná'a. Ta ni iin tó'on ná o káki noó tandó'ó yó'o.

4Tído ndo'ó, ñani, sa ná'á ndó táto'on k'i'o koo, chí ko iin naá ka noo ndo sa'á ña yó'o. Sa'á ñoó o tiin ndakána kuu yó'o ndo'ó táto'on k'i'o tiin ndakána iin ta kui'íná ñayuu ki'in kuí'íná rá. **5**Chí sa ndidaá kúu vá ndo'ó kúu na tóon noo, chí sa ni natoon noo ndo. Ta ko iin naá ka noo yo, chí ko kúu ka yo kuendá noo iin naá. **6**Sa'á ñoó ná o sa kúdi yo táto'on k'i'o kée ñayuu ko ná'á Ndios. Di'a ná kandeí nduu yo, ta ná kaño'o ini yo. **7**Dá chí na kídí, sakuaá kídí na, ta na xi'i, sakuaá xi'i na. **8**Tído yóo kúu na sa tóon noo, sa'á ñoó ná kaño'o ini yo. Ná koo ini yo ña kandeé iní yo Jesús, ta ná ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu. Ta ña yó'o ná kakuu táto'on iin kaa kanda'a yika yo. Ta tandeé iní kómí yó ña miífan ndaa kuití káki yó noó kuachi yo ná kakuu táto'on iin kaa kanóo diní yo. **9**Chí ko ní kaxi Ndios yó, dá kuido ini na koni na yó. Di'a ni kaxi na yó, dá ni'i yo ña káki yó noó kuachi yo sa'á ña ni kee Jesucristo, na kúu sato'o yo, **10**na ni xi'i sa'a yo, dá kían, va'ará ni xi'i yo o takí yo, tído kandeí dáó yó xi'in ná. **11**Sa'á ñoó k'i'o tá'an ndó tandeé iní yó'o noo iin rá iin ndó, ta dákuá'ano tá'an ndó xi'in to'on Ndios táto'on k'i'o kée ndó ndéi ndó.

**Ká'an ni'ini Pablo noó na kúu
kuendá Jesús**

12Ta seí nda'í ndu noo ndo, ñani, ña koo ini ndo koo ñaño'ó ndó noó

na kéchóon noo ndo, chi ni xi'o sato'o yo Jesús choon noo ná ña kuita na noo ndo, ta ka'an ni'ini na noo ndo. **13**Sa'a ñoó koo ñañó'ó ndó noo ná, ta ku'u nda'o ini ndo sa'a ná sa'a choon kée na noo ndo. Ta ná koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'ín iin rá iin ndó.

14Ta seí nda'í ta'ani ndu noo ndo ña koo ini ndo dánani ndó na dusá, na ko kóni kechóon. Ta ki'o ndó tandeé iní noó na ni ndiko, ta chindeé ndó na vitá ini. Ta kueé koo ini ndo xí'ín ndidaá kúú ñayuu.

15Ta o sa kóo ini ndo nandió né'e ndó ña kini kée dao ka ñayuu xí'ín ndó. Di'a ndi'i ini ndo kee ndó ña va'a xí'ín iin rá iin ndó. Ta dión ta'ani kee ndó xí'ín ndidaá ka ni ñayuu.

16Ta daá kuití ná koo dii iní ndo.

17Ta o sa kátuu ndó ña ka'an ndo xí'ín Ndios. **18**Ta naki'o ndó ndivé'e noo ná sa'a ndidaá ña ndó'o ndó, chi ki'o dión kóni mií Ndios kee yó sa'a ña kúú yó kuendá Cristo Jesús.

19O sa kadí ndo noó ña kóni Espíritu ii Ndios kee na. **20**O sa kú'ichi ini ndo kuefó'o ndó to'on ni xi'o mií Ndios noó ñayuu dána'a

noo ndo. **21**Korndodó va'a ndó ndidaá kúú ña dána'a na, dá naki'in va'a ndó ña kían va'a. **22**Ta taó xóo ndó mií ndó noó ndidaá ña kini.

23Ta mií Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, ná kevii níi ná ndo'ó, ta ná taxí vii ná iin níi kúú ndó, espíritu ndo, xí'ín nio ndo, xí'ín yikí koño ndo, dá kían ná koo vii ndo tá ná kasandaá kuu nandió ko tuku Jesucristo, na kúú sato'o yo, kasaa na. **24**Dá chi iin na ndaa kúú Ndios, na ni kana ndo'ó xoo mií ná, ta noón kúú na kee ña yó'o xí'ín ndó.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ña ka'an na

25Ñani, kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ndú'u.

26Ta chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñañó'ó ka'an tá'an ndó ndisá'an xí'ín na kúú ñani ndo.

27Ta sa'ándái choon noo ndo xí'ín choon ni xi'o Ndios noó ña ka'i ndó tuti yó'o noo ndidaá ka na kúú ñayuu Ndios.

28Ná koo ña maní xi'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúú uú nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Tesalónica

Ká'an Pablo ndisá'an

1 ¹Yu'u kúú Pablo, ta yu'u xí'ín Silvano xí'ín Timoteo ká'an ndu ndisá'an xí'ín ndo'ó, na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica, ndo'ó na ndíta xí'ín tatá yó Ndios, xí'ín de'e na Jesucristo, na kúú sato'o yó. ²Ta mií tatá yó Ndios xí'ín sato'o yó Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo.

Dándó'o Ndios níó ndidaá na kée kuachi tá ná natuu sato'o yó Jesús kii na chí induú

³Daá kuití vá kánian nakì'o ndu'u ndivé'e noó Ndios sa'a ndo, ñani. Ta kì'o dión nýiká ndú kee ndu, chí iin iin kuú kuú sá sá'ano cháá ka ndo kua'an ndo xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús, ta sá'ano ta'ani ndó xí'ín ña kú'u cháá ka ini sa'a sátá'an ndó. ⁴Sa'á ñoo ká'an va'a ndu sa'a ndo'ó noó dao ka na kúú kuendá Ndios nátaaka dao ka ve'e ño'o, chí va'ará kéndava'a ñayuu xí'ín ndó, ta va'ará ndó'o ndó tandó'ó, tído xí'o ndeé vá iní ndo, ta ndíta ndaa ndo xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús.

⁵Ta sa'á ña xí'o ndeé iní ndo, ñoo kían ná'a ña kényiko ndaa Ndios. Sa'á ñoo íó íchì ndo ña ndu'u ndó

noó dándáki na, chí sa'á ña yó'o kían ndó'o níó ndo. ⁶Ta ña ndaa vá kían noó mií Ndios ña dándó'o na níó ñayuu kéndava'a xí'ín ndo'ó. ⁷Ta noó ndo'ó, na ndó'o níó viti, nakì'o Ndios ña nani'lì ndéé dáó ndo'ó xí'ín ndu'u tá ná natuu sato'o yó Jesús kii na chí induú xí'ín ndidaá ángel ñó'o tíxi ndá'a ná ⁸tein ño'ó kèjì ita, dá chiya'i na ñayuu ko ní xíin nakoni Ndios, xí'ín na ko ní xíin kueídó'o to'on va'a ña ká'an sa'a Jesucristo, na kúú sato'o yó. ⁹Ta ñayuu yó'o kúú na ndo'o nani níó ndidaá tá'an kuú, chí ni iin kuú o koní na ndu'u na noó íó sato'o yó Ndios, ta ni iin kuú o koní na tát'o'on ndato ndéé kómí ná. ¹⁰Dión koo kuú tá ná nandió ko Jesús, dá kían ndato nda'o natiin na ñaño'ó kee ñayuu mií ná, ta naá iní ndidaá kúú ñayuu kándísa ñaá. Ta dión ta'ani ndo'o mií ndó, chí kándísa ndó to'on nì daná'a ndu noó ndo. ¹¹Sa'á ñoo daá kuití vá xíka ndu ña manì noó Ndios sa'a ndo, ña ná kì'o na ña kakuu ndó ñayuu ndaa, dá chí sa'á ña yó'o nì kaxi na ndo'ó. Ta xíka ta'ani ndu noó ná ña xí'ín ndéé mií ná ná kandeé ndó kee ndó ndidaá kúú ña va'a, xí'ín ndidaá kúú choon nì chikáa ini ndo kee ndó sa'á ña kándéé iní ndo ná, ¹²da

na ni'i sato'o yō Jesucristo ñañó'ó sa'a ndo. Ta dión ta'ani natiin ndó ñañó'ó sa'a ña kándéé iní ndo ná, ta dión koo sa'a ña maní ni kee Ndios xí'ín sato'o yō Jesucristo xí'ín yó.

Dinñó'ó ka t̄a k̄ini kasandaá, dá ví kasaa Jesús

2 ¹Ta viti kásto'on ndu xí'ín ndó ndi koo tá ná nandió kōo Jesucristo, na kúu sato'o yō, kasaa na, ta ndi koo, dá naki'in tá'an yó xí'ín ná. Ta seí nda'í ndu noo ndo'ó, ñani, ²ña ná dá'a ni konó ndó ña vitá oon nadaká ñayuu ñaxintóni ndo, ta o sa kútúú ini ndo, va'ará kaá na ña Espíritu iñ Ndios ni ka'an xí'ín ná ña sa ni ya'a va kuu ni nandió kōo sato'o yō Jesús, o tá dána'a na ña dión kíán o tá kaá na ña ni t̄anda'a ndu'u iin tuti ká'an dión. ³O sa kándia ndó ña dándal'í ni iin ñayuu ndo'ó, dá ch̄i tá o ñá'a kasandaá kuu yó'o, dá kían kuá'a nda'o ñayuu kasá'a dánkoo ích̄i Ndios, ta kasandaá iin t̄a k̄ini, tá'an ra ni ni'í tá'í ña naá rá noo Ndios. ⁴Ta ndakuiin ra, ta kenóo ra ndidaá ña'a chínaní ñayuu kúu ndios, xí'ín ndidaá ña'a ndáño'o na. Ta nda noo iñ ch̄áa ka ini ve'e ño'o ká'ano kakoo ra, dá kee ra mií rá ña kúu rá ndios.

⁵¿Á kō ndúsaá ta'on ini ndo ña ni ka'in sa'a ndidaá ña yó'o tá ni sa ioi xí'ín ndó? ⁶Ta sa ná'a vá ndo'ó ndí kíán chítuu noó t̄a k̄ini ñoó, sa'a ñoó o nát̄u ta'on ra nda ná kasandaá hora kánian na'a noo rá. ⁷Ta kana'a ndó ña sa kéchóon va ña k̄ini ñoó, tído ió de'é iñ váán, dá ch̄i ió ña chítuu va ña viti, sa'a ñoó kō ñá'a nat̄uan. Tído nda ná kasandaá

kuu kuxoo ña chítuu ñaá, nda daá ví, dá nat̄uan. ⁸Nda daá ví, dá na'a noo mií t̄a k̄ini ñoó. Dá ka'ání ñaá Jesús xí'ín tach̄i yú'u ná, dá dánaá ñaá ná kee ña naye'e ndato noó nandió kōo na kii na.

⁹Ch̄i tá ná kasandaá t̄a k̄ini ñoó, kakomí rá ndéé mií ña u'u, sa'a ñoó ká'ano nda'o choon kane'e ra kasaa ra xí'ín ña mañá, ta kandeé rá kee ra ña'a ná'ano xí'ín ña'a ndato. ¹⁰Ta xí'ín ndidaá ña mañá yó'o dándal'í ra ñayuu xínoo ích̄i kua'an indayá, ch̄i kō ní xíin na natiin na xí'ín ndinoo ini na ña ndaa, sa'a ñoó o káki ta'on na noó kuachi na. ¹¹Sa'a ñoó kí'o Ndios ña dándal'í ñaá iin ña to'ón ká'ano, dá kandisa na ndidaá kúu ña to'ón ka'an ra, ¹²dá kían nando'o níno ndidaá kúu ñayuu kō ní xíin kandisa ña ndaa, ch̄i dí'a ni katoó ch̄áa ka na ndiko na ña k̄ini.

Sa ni kaxi va Ndios yō ña dákaiki ñaá ná

¹³Tído ndu'u, daá kánian nakí'o ndu ndivé'e noo Ndios sa'a ndo'ó, ñani, na kú'u ini sato'o yō Ndios sa'a. Ch̄i ndo'ó kúu na ni kaxi mií ná nda mií sa'a, dá natiin ndó ña kaxi ndó sa'a ña ni nduvii Espíritu iñ ná ndo'ó, xí'ín sa'a ña kándéé iní ndo ña ndaa. ¹⁴Ch̄i ni kana Ndios ndo'ó ña natiin ndó ña kaxi ndó xí'ín to'on va'a ni daná'a ndu noo ndo, dá natiin ta'ani ndó ñañó'ó tát̄o'on kí'o natiin Jesucristo, na kúu sato'o yō, ñañó'ó.

¹⁵Sa'a ñoó kandita toon ndó, ñani, ta tiin toon ndó ña ndaa ni daná'a ndu'u noo ndo, á kíán ña ni daná'a ndu xí'ín yú'u ndú noo ndo, o á kíán ña ni taa ndu noo tuti ni saa noo ndo.

16Ta mií Jesucristo, ña kúú sato'o yo, xí'ín mií Ndios, ña kúú tatá yo, kúú ña kú'u ini sa'a yo, ta ñi xi'o na ñandeé ini kakomí yó ndidaá tá'an kuu, ta ñi xi'o ta'ani na iin ñandeé ini ká'ano noo yo sa'á ña maní ñi kee na xí'á, **17**ta nakí'o na ña ndeé koo ini ndo, ta ná dákuá'ano na ndo'ó, dá katí'a ndó ka'an ndo ndidaá to'on va'a, ta katí'a ndó kee ndó ndidaá ña va'a.

Kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ndú, dá ná natiin va'a ñayuu to'on Ndios

3 **1**Viti, ñani, kaka ndo ña maní noo Ndios sa'á ndu'u, dá kían ná naka'ani kii to'on Ndios ndidaá kúú xían kee ndu'u, ta ná natiin ndato ñayuu to'on Ndios táto'on kí'o ndato ñi natiin mií ndoan. **2**Ta kaka ta'ani ndó noo ná ña ná kandaa ña ndu'u noo ñayuu kíni, noo ña kóni kendava'a xí'ín ndú, chí o dúú ndidaá ñayuu kándéé ini Jesús. **3**Tído iin ña ndaa kúú sato'o yo Jesús, sa'á ñoó kí'o na ña kandita ndaa ndo, ta kandaa ña ndo'ó noo ña kini. **4**Ta sa'á ña kándéé ini yo sato'o yo Jesús, sa'á ñoó kándéé ini ndu ña kée ii vá ndó choon ñi sa'anda ndu'u noo ndo, ta dión kee va ndó. **5**Ta ná chindeé ñaa sato'o yo Jesús, dá katí'a ndó ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo, táto'on kí'o kú'u ini mií Ndios sa'a yo. Dá katí'a ta'ani ndó koo ndeé ini ndo tein ñandó'ó ndó'o ndó táto'on kí'o ñi xi'o ndeé ini Cristo Jesús.

Kánian kechóon yó, dá kataki yo

6Sa'ándá ndu choon noo ndo, ñani, xí'ín choon ñi xi'o sato'o yo

Jesucristo noo ndú, ña o sa káne'e tá'an ndó xí'ín ña kúú kuendá Jesús, ña ko xíin kechóon, tá'an ña ko kóni kee choon ñi sa'anda ndu noo ndo. **7**Ta sa ná'á vá mií ndó ndí kían kánian kee ndó, dá kee ndó táto'on kí'o sa kee ndu, chí ko ní sá ndei dúsá ndú tein mií ndó. **8**Chí ko ní seí óon ta'on ndu pan ni iin tó'ón ñayuu. Di'a nduú ñoó va ñi sa ndi'i ini ndu sa kee ndu choon ndeé, dá kían ná dá'a ni dáta'an ndu ni iin ndo'ó sa'á ña kasá'an ndu. **9**Ió chí ndú ña koto ndó ndu'u, tído ko ní xíká ta'on ndu ña kee ndó dión. Di'a sa kechóon va ndu'u, chí kóni ndu ña kían katí'a ndó kee ndó táto'on kí'o kée ndu'u. **10**Chí tá ñi sa ndei ndu xí'ín ndó, dá ñi sa'anda ndu choon noo ndo ña ndi ndaa ñayuu ko xíin kechóon, ná dá'a ni kasá'an na.

11Chí ñi ni'i tó'on ndu'u ña tein ndó xaan ndéi dao ñayuu dúsá, ña ko kóni kechóon, ta chínee chítuu kúu na noo dao ka ñayuu. **12**Sa'á ñoó sa'ándá ndu choon noo ña kée dión xí'ín choon ñi ni'i ndú noo sato'o yo Jesucristo, ña ná ndi'i ini iin rá iin mií ná kechóon ndúsá'ano ná, dá ni'i ná ña kataki ña. **13**Ta ndo'ó, ñani, o sa kúkuítá ini ndo kee ndó ña va'a.

14Tá ndéi dao ñayuu ko kékuendá choon sa'ándá ndu noo tuti yó'o, dá kían kande'é va'a ndó ndá yoo kúú ná, ta o sa kóo ka ini ndo kane'e tá'an ndó xí'ín ná, dá ná xika'an noo ná sa'á ña kée na dión. **15**Tído ná dá'a ni taó kuendá ndo ña kúú ná ña xini u'u ndo, di'a koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noo ná sa'á ña kúú ná ñani ndo kuendá Jesús.

**Xí'ín ndisá'án yó'o dándí'i Pablo ña
ká'an na**

16Ta míi sato'o yo Jesús, na xí'o ña ío va'a ini yo, ná nakí'o ña daá kuití vá koo va'a ini ndo noo ndidaá ña'a. Ta daá kuití ná koo na xí'ín ndidaá ndó.

17Ta ndisá'án yó'o táa míi yu'u Pablo kosaa noo ndo'ó xí'ín ndá'a míi. Ta dión kée yu'u noo ndidaá tuti táai, ta dión ndáa letrai.

18Ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pablo ni sa'an noo Timoteo

Ká'an Pablo ndisá'án xí'ín Timoteo

1 Yu'u kúu Pablo, ta kúu iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, chi mií tatá Ndios, na dákaki ñaá, xí'ín sato'o yo Jesucristo, na kúu iin tandeé iní ká'ano noo yo, noón kúu na ni xí'o choon yó'o nooí.

²Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín yo'ó, Timoteo. Miían ndaa kuiti kúuón táto'on de'i sa'á ña kándéé inon Jesús. Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña maní xí'ín yo'ó, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná kí'o na ña koo va'ón.

Ta yó'o kété'a Pablo ká'an na sa'á ña to'ón dána'a dao ka taa

³Kakaa ii ní ñoo Éfeso xaan, táto'on ni seí nda'ávii nooon tá ni keei kua'in chí kuendá Macedonia di'a, ta ka'andon choon noo ra dána'a ña to'ón ña ná dá'a ka ni kee ra dión, ⁴ta ná dá'a ka ni dána'a ra sa'á cuento yatá, xí'ín sa'a ndá tixi ni kii iin rá iin na yatá ni sa ndei sa na'á. Chi ña yó'o kédaa xí'ín na kúu kuendá Jesús, dá kasá'á ná dándichi tá'an mií ná, ta ko chindeé ta'on ñaá ña kaka choon Ndios kua'an, chi ko xí'oan ña kandeé cháa ka ini na Ndios. Ta ká'in xí'ón ña

⁵ka'andon choon yó'o noo taa ñoo, dá ná katí'a ñayuu xaan ku'u ini sa'a sata'an na xí'ín iin nío vii, xí'ín iin ñaxintóni va'a, ta sa'á ña kándéé iní na Jesús xí'ín ndino'o ini na.

⁶Tído ni kankuei xoo va taa ñoo noó ña yó'o, ta ndí'i ini ra dána'a ra sa'a to'on ko choon. ⁷Ta katóo ra dána'a ra sa'a ley Moisés, tído ni mií rá ko kándaá ini sa'á ña dána'a ra xí'ín sa'á ña kándaá téi ra.

⁸Ta sa ná'a vá yo ña keva'a yó xí'ín ley Ndios tá ná kándaá yo choon sa'ándáan. ⁹Ta ná'a vá yo ña ko ní xí'o Ndios ley na ña kían chituaan noó ñayuu ndaa. Di'a ni xí'o na ley na chituaan noó ñayuu kíni, xí'ín na do'ó, xí'ín na ko nákoní Ndios, xí'ín na kée kuachi, xí'ín na koó ñaño'ó noo Ndios, xí'ín na ká'an ndava'a sa'a Ndios, xí'ín na sa'ání tatá xí'ín naná, xí'ín ndidaa ka na sa'ání ndii, ¹⁰xí'ín na kée kuachi xí'ín na ko kúu yíi o ñadi'i, xí'ín ra katóo kudí xí'ín taa xí'ín rá, xí'ín na díko ñayuu, xí'ín na to'ón, xí'ín na náchina'á Ndios tein ña to'ón ká'an na, xí'ín dao ka kuachi ko náki'in tá'an xí'ín ña ndaa dána'a yo. ¹¹Kí'o dión dándáki to'on ndato, ña kúu to'on va'a sa'a Jesús, ña ni chiná'a Ndios, na kúu Ndios ndato kua'a ió. Ta ni sa'anda na choon nooí ña dána'i ná noó ñayuu.

Yó'o kásto'on ta'ani Pablo sa'a choon ni natiin na noo Ndios

12Náki'oi ndivé'e noo Cristo Jesús, na kúu sato'o yo, na xí'o ndeé yu'u noo choon yó'o. Chì ni sa nde'é ná yu'u ña kúú iin òa ndaa, sa'a ñoó ni xí'o na choon yó'o noo kechóoin noo mií ná. **13**Ta va'ará ni sa kuu yu'u iin ra sa ka'an ndava'a sa'a ná, ta va'ará ni sa kuu yu'u iin ra sa kendava'a xí'ín na kúu kuendá na, ta va'ará kini sa ndane'e yu'u na, tído ni ku'u va ini na sa'í, chì ko ní sá na'á ta'an vei ña ni sa kee, ta ko ñá'a kandísai mií ná. **14**Tído ña manì ni kee sato'o yo Ndios xí'ín ni sa kuu iin ña ká'ano nda'o nooí, chì ni nakutí yu'u xí'ín ña kándéé iní ná, xí'ín ña kú'u iní sa'a dao ka ñayuu. Ta dión ni ndo'i ni kee Cristo Jesús.

15Ta ndino'o ña ndaa kían ko'in ka'in, ta kánian kandísa ndidaá ñayuu ña. Ta ña yó'o kían: mi'an ndaa kuiti ni kii Cristo Jesús ñayuú yó'o, dá kuu dáka'ki na na kómí kuachi, ta yu'u kúu ra kini cháá ka nákaa tein na kómí kuachi ni dakáki na. **16**Tído ni sa'an Jesucristo ni ku'u ini na sa'a yu'u, ra kini cháá ka, dá dána'a na noo ñayuu ña ko'on na ki'o ndeé iní na sa'a ñayuu kándísa ñaá, dá koni na natiin na ña kataki chíchí ná táto'on ni kee na xí'ín yu'u. **17**Ta iin tó'on mií vá Ndios kúu rey ndidaá tá'an tiempo. Ta ni iin kuú o kuú na, ta o kúu ta'on koni yo ndi káa na, ta kúu ná iin tó'on diní Ndios takí xí'ín Ndios ndichí. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá ñañó'ó, xí'ín to'on ndato kua'an. Dión ná koo.

18Ta choon yó'o xí'oi noo yo'ó, Timoteo, dá kandeón naon xí'ín ña kini, táto'on ki'o kua'an to'on ni ni'i na sa'ano noo Ndios tá sa na'á sa'a choon keeón. **19**Ta kuiin ndaon xí'ín ña kándéé inon Jesús, ta cho'on inon koo vii ñaxintónon, dá chì sa'a ña ko ní kée dao ka na kúu kuendá Jesús dión, sa'a ñoó ni tuú ná noo ña ndaa kándísa yó, táto'on ki'o ndó'o iin barco túu tá'an xí'ín yuu. **20**Ta Himeneo xí'ín Alejandro kúu dao òa ni ndo'o dión, ta ni nakí'o va yu'u ra noo ndá'a ña u'u, dá ná nandikó iní ra, ta ná dándí'i ra ña ká'an ndava'a ra sa'a Ndios.

Yó'o ká'an Pablo ña ná kaka yo ña manì noo Ndios sa'a ndidaá ñayuu

2¹Noo ndidaá ña'a ká'an ni'inii noo ndidaá na ndéi xaon ña ná koo ini na kueí nda'í na noo Ndios sa'a ndidaá òa né'e choon, ta ná kaka ta'i ná noo ná sa'a rá, ta ná kaka na ña manì sa'a rá, ta ná nakí'o na ndivé'e noo Ndios sa'a rá. **2**Ta dión ta'ani ná kaka na ña manì noo Ndios sa'a òa né'e choon ná'ano, xí'ín sa'a dao ka òa né'e choon xí'ín rá, dá kían ná koni yo kandeí va'a yó, dá ná koni yo kandeí ñóchí yó kee yó ña kóni Ndios, ta ndúsá'ano ná kee yó noo ndidaá ñayuu. **3**Dá chì ña yó'o kían va'a, ña kían náta'an ini Ndios, na dáka'ki ñaá. **4**Dá chì kóni na ña ndidaá tá'an ñayuu ni'i ña ka'ki na noo kuachi na, ta nani'i ná ña kana'á ná ña ndaa sa'a mií Ndios. **5**Dá chì iin tó'on diní vá kúu Ndios, ta iin tó'on ta'ani kúu na náchindei va'a ñayuu xí'ín Ndios, ta na yó'o kúu Jesucristo, na ni

nduu iin ɬa. ⁶Ta ni nak'i'o na mií ná ña kían ni xi'i na, ta k'i'o dión ni chiya'i na sa'á kuachi ndidaá ñayuu. Ta ndidaá ña yó'o ni kuu tein kuu ni chikaa ini mií Ndios. ⁷Ta ni xi'o Ndios choon noo yú'u ña kakuui iin na kasto'on xí'ín ñayuu sa'a Cristo, ta kakuui iin apóstol, na kane'e to'on na, (ta ná'á Cristo ña ká'ín ña ndaa xí'ín ndó, ta ko ká'an to'ón ta'an vai.) Ta ni xi'o ta'ani na choon noo ña dána'i noo na ko kúu na Israel, dá ná kandeé ini na Jesús, ta ná kana'á ná ña ndaa.

Di'a kánian kee ɬa kúu ɬa, ta di'a kánian kee na ñá'a

⁸Ta kóni ña ná ka'an ndidaá ɬa xí'ín Ndios ndeí kúu mií vá noo ndéi ra, ta ná ndane'e ra ndá'a ndaa vii noo Ndios. Ná dá'a ni kuido ini ra, ta ná dá'a ni dándichi tá'an ra.

⁹Di'ón ta'ani, na ñá'a, ná dá'a ni koo ini na koo táyíí dá'on ná. Di'a ná koo ndúsá'ano na, nda'í ni ná kandixi na. Ná dá'a ni nacho'on táyíí ná diní ná, ná o sa káño'o ña'a oro ndá'a ná, ná o sa kándaki na yuu dión, ni dá'on ya'i ná o sa kándixi na. ¹⁰Va'a kaan luu ná koo na xí'ín ña va'a kée na, chi k'i'o dión kánian kee na ñá'a ndúkú kee ña kóni Ndios.

¹¹Ta tádi ní ná kandeí na ñá'a noo dákuá'a na to'on Ndios, ta xí'ín ñaño'ó ná kandeí na. ¹²Dá chi ko sóno yu'u ña dána'a na ñá'a, ni ko sóno yu'u ña kakomí ná choon sata ɬa. Sava'a choon sa'ándái noo ná kían ña ná kandeí tádi ná kueídó'o na. ¹³Dá chi na mií noo ni kavá'a Ndios kúu Adán, ni ndí'i, dá ni kavá'a na Eva. ¹⁴Ta ko ní danda'í

kirí u'u Adán. Eva va ni danda'í ri. Sa'á noo ni kankao Eva noo kuachi. ¹⁵Tido káki vá na ñá'a sa'á ña xí'o na mií ná kandeí de'e na tá ná kandita toon na xí'ín ña kándéé ini na Jesús, tá ná ku'u ini na sa'a ñayuu, tá ná koo vii ná noo Ndios xí'ín ña ió ndúsá'ano ini na.

Ki'o di'a niyiká kee ɬa ka'an kane'e choon noo na kúu kuendá Jesús

3 ¹Miian ndaa kuiti iin ña va'a kían tá kátoó iin ñani yo kane'e na choon ña kían kandaka na na kúu kuendá Jesús. ²Tido kánian koo vii ná noo ñayuu, ta ná kakuu na yíi iin to'ón ñá'a, iin ɬa ñó'o ini noo ña kée na, ta ná kakuu na iin ɬa ndúsá'ano, iin na ió ñaño'ó ñayuu noo, iin na nátiin va'a ñayuu ve'e na, iin na ti'a va'a dána'a. ³Ta ko kánian kakuu na iin na kátoó ko'o, ta ko káni ta'anian kakuu na iin na to'ndó. Di'a kánian kakuu na iin na va'a ini, iin na kátoó koo va'a xí'ín ñayuu, ta ná o kakuu na iin na kátoó koo di'ón. ⁴Ta kánian kakuu na iin na ti'a va'a dándaki ve'e na, ta ná koo ñaño'ó de'e na, ta ná kueídó'o xi na xí'ín ñaño'ó. ⁵Dá chi, na ko tí'a dándaki va'a na ve'e na, ɛndi koo ví kandeé ná dándaki va'a na na kúu ñayuu Ndios ndáka na?

⁶Ta ko kánian kane'e iin na saá, na duú ni nduu kuendá Jesús, choon yó'o, dá chi oon ni ví kasá'a kuryíí ná, ta kankao na ndo'o níó ná kee Ndios táto'on k'i'o ni ndo'o ña u'u. ⁷Ta ná kananí va'a na noo ñayuu ko kúu kuendá Jesús, dá kían ná dá'a ni ni'í ñayuu ndi kee na chínani kini ñaá ná, ni ña u'u o ní'i ndi kean dátuu ñaá.

Ki'o di'a níyiká kee na ka'án kandita konkuáchí ini ve'e ño'o

8Ki'o dión ta'ani kánian kee ra ndíta xíno kuáchí ini ve'e ño'o. Iin ra kendaá ná kakuu ra, ta iin tó'on ná kakuu to'on ra. Ta ná o sa kákuu ra iin ra kátoó ko'o, ta ná o sa kákuu ra iin ra kátoó di'on ku'íná.

9Ta ná koo ini ra tiin toon ra ña ni sa io de'é noo Ndios, ña kían ña ndaa kándisa yó, ta ná kee ra ña xí'in ñaxintóni vii. **10**Ta miñan ndúsa kánian kande'é va'a ndó ra, dá ná kande'a á kúu rá iin ra kéndisá'ano noo ndidaá ñayuu. Tá dión kían, dá kían ná kane'e ra choon yó'o.

11Ta dión ta'ani kánian kee na ñá'a, ná kakuu na iin na ndaa, ná dá'a ni kakuu na iin na xínoo káva'a ña to'on, ta ná kakuu na iin na ñó'o ndi'i ini noo ña kée na, ta ná kakuu na iin na ñá'a kándée iní'o.

12Iin ra xíno kuáchí ini ve'e ño'o, iin tó'on ní ná kakuu ñadi'í ra, ta kánian ti'a va'a ra dándáki ra ve'e ra xí'in de'e ra. **13**Dá chi tá kendúsá'ano ra choon yó'o, dá kían natiin ra ñañó'ó, ta kua'ano cháa ka ra xí'in tandeé iní kómí rá sa'á ña kándée ini ra Cristo Jesús.

Ña yó'o kúu ña ndaa kándisa yó

14Táai choon yó'o kosaaan noo yo'ó, va'ará ió tandeé iní ña yachi vá saai kande'í yo'ó. **15**Tído tá ni kueei, dá kían sa ni kast'on vei xí'on ña kánian keeón xí'in na kúu ve'e Ndios, chi ñayuu yó'o kúu ve'e ño'o mií Ndios takí, chi kúu ná tát'on di'in ndíta ndío, tát'on di'in ndíta chindeé ña ndaa sa'á Ndios.

16Ta miñan ndaa kuiti iin ña ka'ano nda'o kúu ña ndaa kándisa yó, ña ni sa io de'é noo Ndios, ta viti ni na'a naán noo yo, dá chi:

Ni kii Jesús ñayuu yó'o, ta ni sa kuu na iin ta ñayuu, ta ni kandoo ndaa na ni kee Espiritu ii.

Ta nda induu ni sa nde'é ñaá ángel.

Ta ni dasa to'on sa'a ná noo na ko kúu na Israel.

Ta ni kandisa ñaá na ndei ñayuu yó'o,

ta xí'in ñañó'ó ni natiin ñaá Ndios nda noo ió na induu.

Tein kuu noo ndí'í, dá dána'a dao ta ña to'on

4 **1**Ká'an tá'í vá Espiritu ii Ndios ña tein kuu noo ndí'í, dá dánkoo dao ñayuu ña ndaa kándisa yó, dá ko'on na kueidó'o na ña to'on ka'an espíritu maña, ta ndiko na ña dána'a ta kúu kuendá ña u'u, **2**chi kueidó'o na ña dána'a ta uu noo, tá'an ra ka'an ndino'o ña to'on. Ta sa'á ña nadana ñaxintóni ta yó'o, **3**sa'á ñoó o kónó rá tanda'a ñayuu, ta ka'anda ra choon ña ná o kei na dao ña'a, tá'an ña ni kava'a mií Ndios, tído ndidaá na kúu kuendá Jesús xí'in na ná'a ña ndaa kuu kei ná ña nani naki'o na ndivé'e noo Ndios sa'an. **4**Dá chi ndidaá vá ña'a ni kava'a Ndios kúu ña va'a. Sa'á ñoó ko kánian kañó'ó yó ni iin tó'on ña'a ni kava'a na. Kuu va kei yoán xian nani naki'o yó ndivé'e noo Ndios. **5**Dá chi sa'á to'on ni ka'an Ndios, ta sa'á ña náki'o yó ndivé'e noo ná, sa'á ñoó kandoo vii vá ndidaá tá'an ña'a saxio.

**Di'a kánian kee na kóni kechóon va'a
noo Jesucristo**

6Tá ná dána'on ña yó'o noo na kúu kuendá Jesús, dá kían konon kakuuón iin ta kéchóon va'a noo Jesucristo, ta konon kua'ánón noo ña ndaa kándisa yó, xí'ín noo ña ndaa dána'a yo, tá'an ña kándisón nda viti. **7**Ta kánian kañó'ón ndidaá cuento to'ón xí'ín ña ko ndáya'i nákaní dao na ñá'a sá'ano. Koo inon ná koo ndakí nímon, dá kandeéon keeón ña kóni Ndios. **8**Dá chi tá ná ndukú yó ña koo ndakí yikí koño yo, cháá vá chindeéán yó. Tído tá ná ndukú yó ña koo ndakí nio yo xí'ín ña kóni Ndios, dá kían chindeéán yó noo ndidaá ña'a, dá chi chindeéán yó nani ndéi yó ñayuu yó'o, ta xí'oan tandeé iní noo yo ña kandeí yó ñayuu vei chí noo.

9Ta miían ndaa k'i'o dión kían, sa'a ñoo kánian kandisa ndidaá ñayuu to'on yó'o. **10**Ta sa'a mií ña ndaa yó'o ndí'i ini yo kéchóon yó, ta sa'a miían ndó'o naní yo, dá chi kándéé ká'ano ini yo Ndios takí, na xí'o ña káki ndidaá tá'an ñayuu, ta ñayuu kándisa Jesús kúu na miían ndaa kuiti keva'a xí'ín ña káki na.

11Ta kánian ka'andon choon yó'o noo ñayuu, ta kánian dána'on ña noo ná. **12**Ta o sa kónón kenoo na yo'ó sa'a ña ko kúuón iin ta sava'a. Di'a ndí'i inon kakuuón iin ta ndísá'ano, dá ná kande'é na kúu kuendá Jesús yo'ó, dá ná katí'a na kee na ña kóni Ndios. Sa'a ñoo ndísá'ano ka'on, ta ndísá'ano keeón, ta ku'u inon sa'a ñayuu, ta kuiin ndaaon xí'ín ña kándéé inon Jesús, ta koo viion noo Ndios, xí'ín noo ñayuu.

13Nani kosaaí, ndí'i inon ka'ávón tuti ií Ndios noo ñayuu, ta ka'an ni'ínón noo ná, ta dána'on noo ná.

14O sa nándodóon choon ni xí'o Ndios noo, chi mií ná ni xí'o ña ni kandaá ini na sá'ano sa'a choon keeón, sa'a ñoo ni chikodó ná ndá'a ná dinon. **15**Sa'a ñoo ndí'i inon keeón choon yó'o, ta kuiin toon xí'án, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuu ndi k'i'o sá'ánón kua'on xí'ín ña kándisón. **16**Ta kaon kooón xí'ín miíón, ta kaon kooón xí'ín ña ndaa dána'a yo, ta cho'on inon kuiin toon xí'án. Tá keeón dión, dá kían káki miíón, ta káki ta'ani na seídó'o to'on dána'on.

5 **1**O sa koo inon dánanón iin na sá'ano, di'a ka'an ni'ínón noo ná xí'ín ñañó'ó táto'on kéeón xí'ín tatá miíón. Ta ka'an ni'ínón noo takuáchí yí táto'on k'i'o kéeón xí'ín ñani miíón. **2**Ta ka'an ni'ini ta'ánón noo na ñá'a sá'ano táto'on k'i'o kéeón xí'ín naná miíón. Ta ka'an ni'ínón noo takuáchí di'í táki xí'ín ñañó'ó, xí'ín ñaxintóni vii, táto'on k'i'o kéeón xí'ín k'i'o kuálí miíón.

**Di'a kánian koo ini yo kee yo xí'ín
na kuáan**

3Ta koo inon chindeéón na kuáan, na ko iin kuií kaá ña nda'í na. **4**Tído na kuáan ió de'e o de'e ñání, ta yó'o va kánian katí'a xi chindeé xí na ve'e xi táto'on k'i'o kánian kee na kúu kuendá Jesús, dá nandió né'e xi ña maní noo na ve'e xi sa'a ña ni ñakuá'ano ñaá ná, chi ña yó'o kían va'a, ña náta'an ini Ndios xiní na.

5Ta na kuáan ndisa, na ko iin kuií kaá ña nda'í na, sava'a iin tó'ón mií Ndios kándéé iní na, ta xíka na ña

maní noo ná, ta ndúú ñóó ká'an na xí'ín ná. **6**Tído na kuáan ndéi kée ña kóni ñíí ná, noón kúú na ní xí'í noo Ndios, va'ará takí na ndéi na. **7**Ta ka'andon choon yó'o noo ná, dá kían ná o ní'í ñayuu ndí kían ka'an na sa'a ná. **8**Chí na ko xító na kúú tá'an na, ví'í ka ri na ve'e mií ná, noón kúú na ko taó kuendá ña ndaa kándísa yó, ta ka'í cháá ka ví kée na o dúú iin na ko kándísa.

9Tá kua'on nachikodóon kuú dao ka na kuáan noo kandodó kuú na kuáan ndisa, dá kían chikodóon kuú na ió oní diko kuia chí noo, ña kúú ná iin na kuáan ni sa io iin tó'on yíí, **10**iin na xí'o ndaa ñayuu kuendá sa'a ná kée na ña va'a, iin na ní dakuá'ano va'a de'e, iin na sa natiin va'a ñayuu sa sáa ve'e na, iin na sa nakata sa'a ñayuu Ndios, iin na miían ndaa sa chindeé na ndó'o níó, iin na miían ndaa kée ndidaá ka ni ña va'a xí'ín ñayuu xí'ín ná.

11Tído o sa chikodóon kuú na kuáan kualí, dá chí kandeé vá ña kóni mií ná xí'ín ná, ta o taó kuendá ta'on na to'on ni xí'o na noo Cristo sa'a ná katoó tuku na tanda'a ná. **12**Sa'a ñóó táí kuachi na sa'a ná ni xí'o na to'on na noo Ndios, ta ko ní kée na ña. **13**Chí tá ná chikodóon kuú na kuáan kualí, ta kúú katí'a na kandeí dúsá ná, sa'a ñóó kanoo na tá ve'e tá ve'e. Ta o dúú ña yó'o oon ni kee na, chí kanoo na xí'ín ña to'ón ná, ta chinee chituu kakuu na kanoo na ka'an na ña ko kánian ka'an na. **14**Sa'a ñóó ká'in ña va'a cháá ka ná tanda'a na kuáan kualí, ta ná kandeí de'e na, ta ná koo ve'e mií ná dándáki na, dá ná dá'a ni ni'í ña xiní u'u ñaá ndi kean dátúú

ñaáan. **15**Dá chí sa ni kankeui xoo va dao na kuáan kua'an na xoo ña u'u.

16Tá ió iin na kuáan ve'e na kúú kuendá Jesús, dá kían kánian chindeé ñaá ná, dá kían ndadá cháá ni choon ná kandido ve'e ño'o, dá ná kandeéan chindeéan na kuáan, na ko iin kuií chindeé ñaá.

17Di'a kánian kee ndó xí'ín na sá'ano dándáki va'a noo ndo: koo ñañó'ó ndó noo ná, ta chindeé ndó na, tído koo cháá ka ñañó'ó ndó noo na sá'ano dána'a noo ndo, xí'ín na kásto'on xí'ín ndó sa'a to'on Ndios. **18**Dá chí di'a kaá tuti ií Ndios: “O sa taán ndo ñono yu'ú chee tá sádí ri tirió, dá ná kuu keí ri chááan.” Ta kaá ta'anian di'a: “Miían ndúsa kánian ni'í ra kéchóon ya'i ra.”

19Ta o sa kándíson tá ká'an kuachi iin ñayuu sa'a iin na sá'ano né'e choon, chí kánian uu o oní kakuu ñayuu ka'an kuachi sa'a ná. **20**Na kée kuachi, ta ko kóni na dánkoo naan, dá kían dánanón na noo ndidaá na kúú kuendá Jesús, dá ná yu'ú dao ka na kee na kuachi.

21Ta noo mií tatá Ndios, xí'ín noo Jesucristo, xí'ín noo ángel ni kaxi Ndios, yu'ú xí'o choon yó'o nooon ña koo inon ka'andon choon yó'o noo ndidaá ñayuu. Ná dá'a ni kandooón sa'a dao ñayuu. **22**O sa chínóoón ndá'on diní ndi ndáa mií ní ñayuu, dá kí'ón choon kane'e na, dá kían ná dá'a ni kandido nduúón kuachi xí'ín na noo Ndios. Cho'on inon koo viion noo Ndios.

23O sa kó'o kaon takuíí oon. Ko'ó lú'u vino, dá ná ya'a ña kú'u tiión, chí tóo tóo ndá'o kú'on.

24Ió dao ñayuu sa natuu va kuachi kée na tá ko ñá'a ví kasandaá kuu

keyíko sa'a ná. Tído ió dao ka ñayuu, nda kuu keyíko sa'a vá ná, nda daá ví, dá natuu ndi'i kuachi ni kee na. ²⁵Ki'o dión ta'ani natuu ña va'a kée ñayuu. Tá'an ña ko ñá'a natuu, o kúu ta'on koo de'é kuií ña, daí ña natuuan.

6 ¹Ndidaá na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, ná koo ini na koo ñañó'ó ná noo rá, dá kían ná dá'a ni ka'an ndava'a ñayuu sa'a kuu Ndios, ni sa'a to'on dána'a yo. ²Ta na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o kúu kuendá Jesús, ná o sa kénóo ñaá ná sa'a ña kúu rá kuendá Jesús. Di'a ná kechóon va'a cháa ka na noo rá, chi kéva'a iin ra kúu kuendá Jesús sa'a ña kéchóon va'a na. Ta dión ta'ani kánian kee na sa'a ña kú'u ini na sa'a rá. Ta koo inon dána'on to'on yó'o noo ñayuu, ta ka'an ni'ínón noo ná ná kee na ña.

Kánian nata'an iniyo xí'ín ña xí'o ña ndaa kándisa yó noo yo

³Ió dao ta dána'a dao ka ña'a, chi ko dána'a ndaa ra tát'on kua'an ña ndaa ni daná'a Jesucristo, na kúu sato'o yo. Ta ko dána'a ra ña ndaa, ña ká'an sa'a ndi kee ñayuu, dá kandeé ná kee na ña kóni Ndios. ⁴Dión kée ra, chi ta táyíí nda'o kúu rá, ta ni ña'a ko ná'á rá, ta kátoó ra kava'a ra tandó'ó xí'ín to'on ká'an ra, ta kátoó ra naá tá'an ra xí'ín to'on. Ta savá'a ña ni'í na seídó'o ñaá kían kásá'a koo u'u ini na kée ra, ta nándaki tandó'ó tein na, ta ndéine'e tá'an na, ta nákani kuáchi ini na kande'é sátá'an ná. ⁵Dándichi tá'an ta yó'o sa'a ña kómí rá iin ñaxintóni mañá, ta ni lú'u ña ndaa ko ná'á rá. Ta tiiin ndaa ra ña ndaa

kándisa yó ká'an ra, ta ki'o dión ní'i rá di'ón kekuíká rá mií rá. O sa káne'e tá'ón xí'ín rá.

⁶Tído na kuíká nda'o kúu yó noo Ndios tá ndéi yó kée yó ña kóni na, ta náta'an ini yo noo ña xí'o na noo yo. ⁷Dá chi ni iin tó'ón ña'a ko né'e yó ni kasáa yo ñayuu yó'o, ta ni iin tó'ón ña'a o kúu káne'e yó ko'o tá ni xi'i yo. ⁸Sa'a ñoó tá ió ña'a kasá'an yó xí'ín ña'a kandixi yó, ná kadii iniyo. ⁹Tído na ndúkú ña kuíká, noón kúu na kuei noo kuachi, ta natiin ñaá ña kini, chi kátoó kini na di'ón tát'on kée na ndeé to'on, ta dár'u'u nda'o ñaá, ta dánkoo nda'í ñaá, ta dánaa ñaá iin kuu. ¹⁰Chi sa'a ña kátoó téi ñayuu kakomí ná di'ón, sa'a ñoó ndáki ndidaá ña kini ió ñayuu yó'o ini na. Ta kua'a nda'o ñayuu ni kankuei xoo noo ña ndaa kándisa yó sa'a ña kátoó na di'ón. Ta kúu kua'a nda'o tandó'ó ni ndo'o na, ta ni ndo'o nda'o níyo ná sa'a ña ni kee na dión.

Kánian kandita ndaa yo xí'ín ña ndaa kándisa yó

¹¹Tído yo'ó, ta kéchóon noo Ndios, kuino noo ndidaá ña kini yó'o, ta keeón ndino'o ña ndaa, ta kuiin toon xí'ín ña ndaa kándisa yó, kandeé ká'ano inon Jesús, ku'u inon sa'a ñayuu, kúeé ní koo inon, ta nda'í koo inon. ¹²Ta ndi'i inon kechóon va'ón sa'a ña ndaa kándisa yó, ta tiin toon ña kataki chíchón noo mií Ndios, chi ni kana na yo'ó ña kían kataki chíchón tá ni ka'on xí'ín ndino'o inon noo kua'a ñayuu ña miífan ndaa kuiión xoo Jesús.

¹³Ta noo mií Ndios, na kedaá xí'ín ndidaá ña'a, dá takían, xí'ín noo

Jesucristo, na kō ní yu'ú ka'an sa'a mií ná noḡ Pilato, sa'ándái choon noḡon **14**ñā koo inḡon keeón ndidaá kúú choon ni xí'o Ndios noḡon, ta o sa yá'ón noḡ ká'an ñā, ta ná dá'a ni kī'ón ñā ka'an ndava'a ñayuu sa'an nani kasandaá kuḡ nandió kō Jesucristo, na kúú sato'o yo, kasaa ñā. **15**Chī nandió kō na kasaa ñā tá ná kasandaá kuḡ ni kaa mií Ndios, ñā daá kuití kua'a ió, ñā né'e choon sa'a ndidaá kúú ñā'a, ñā kúú rey noḡ ndidaá rey, ñā kúú sato'o noḡ ndidaá sato'o. **16**Ta iin tó'ón mií ná kúú ñā daá kuití ió, ta ió ñā noḡ náye'e ndaa, ta kō iin ta'on kuu natuu, ta ni iin tó'ón ta'on ñayuu kō ñá'a koni ñaá, ta ni iin tó'ón ná o kúú koni ñaá. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá tá'an ñāñó'ó, ta daá ná dándáki na ndidaá ñā'a. Dión ná koo.

17Ta ka'andon choon noḡ ñā kuiká ñayuu yó'o, ñā kían ná dá'a ni kuryíí ná, ta ná dá'a ni kandeé iní ñā ñā kuiká kómí ná, dá chī ñā naá vá kíán. Sa'a ñoḡ va'a cháá ká noḡ ndá'a Ndios takí ná chikodó

ndí'i na tandeé iní ñā, chī mií ná xí'o ndidaá kúú ñā'a xínñó'ó yó, dá ndéi va'a yó. **18**Ta ka'andon choon noḡ ná ñā kían ná kee na ñā va'a, ta ná ndukú ná ñā koo kuiká ná xí'ín ñā va'a kée na. Ta ná chindeé ná ñayuu kúnda'í xí'ín ñā ió noḡ ná, ta ná kemáni va'a ñaá ná.

19Dión kánian kee na, dá kían koo kuiká ndisa na iin ká ñayuu véi chí noḡ, dá natiin na ñā kataki chíchí ná.

Ñā yó'o kúú choon noḡ ndí'i sa'ándá Pablo noḡ Timoteo

20Ká'ín xí'ón, Timoteo, ñā koo inḡon kandaa va'ón choon ni ta'andá noḡon, ta keeón ñā. O sa kóo inḡon kueídó'ón noḡ ndéi ñayuu ndátó'ón sa'a tō'on kō chón, xí'ín ñā ndátó'ón sa'a ñā chínaní ná kúú ñā ndichí ió ñayuu yó'o, chī kō tálón dión kíán. **21**Ta sa'a ñā ni xí'o dao na mií ná ni ndátó'ón ná sa'a tō'on yó'o, sa'a ñoḡ ni kankuei xoo na noḡ ñā ndaa kándísa yó.

Ná koo ñā maní xí'o Ndios xí'ín yo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kíán kúú uú nì taa San Pablo nì sa'ʌn noo Timoteo

Káʌn Pablo ndisáʌn xíʌn Timoteo

1 Yu'u kúú Pablo, ta kúúʌ iin apóstol, nà né'e to'on Jesucristo tító'on kì'o kónì míí Ndios, chí nì xì'o na to'on na noo yó ñà nì'ì yó ñà kataki chíchí yó sa'á ñà kándéé iní yó Cristo Jesús. **2** Ta káʌn yu'u ndisáʌn xíʌn yo'ó, Timoteo, de'e manì míí. Míí tatá yó Ndios, xíʌn sato'o yó Jesucristo ná kee na ñà manì xíʌn yo'ó, ta ná ku'u ini nà sa'ʌn, ta ná kì'o na ñà koo va'a inon.

Ná dá'a ni kaka'an noo yó
dána'a yó sa'a Jesús

3 Náki'oi ndivé'e noo Ndios, nà kéchóon yu'u noo xíʌn iin ñaxintónì vii, tító'on sa kee nà sá'ano ve'i, chí daá kuití ndíko'on ini yó'ó noo káʌn xíʌn ná nduú ñóó. **4** Daá nda'í va ndísaa ini yó'ó, tító'on nda'í nì sakón tá nì keeì veii. Sa'á ñóó kónì kíí sa'í kande'í yo'ó, dá ná ndinoo ini xíʌn ñà kádij ini. **5** Ta daá ñó'o ini ñà ndino'o inon kándéé inon Jesús tító'on kì'o kándéé iní ñaa Loida, nà kúú naná pa'ʌn, xíʌn Eunice, nà kúú naná míón. Ta kátónì ndaa ini ñà kì'o dión ta'ani kándéé iní ñaa míón.

6 Sa'á ñóó káʌn ni'inii noo ñà ndino'o inon keeón choon nì xì'o

Ndios nooʌn, chí kíán tító'on iin ñó'o kèí, o sa kónón ñà nda'o ñà, di'a ndato cháá kà ná nakej ñà. Chí choon yó'o nì nì'ʌn noo Ndios tá nì chínooi ndá'í dinon. **7** Chí kò ní xì'o Ndios iin espíritu, táʌn ñà kedaá xíʌn yó, dá yu'ú yó. Di'a nì xì'o na Espíritu míí ná noo yó, dá kíán ná koo ndeé cháá kà ini yó, ta ná ku'u ini sa'a sátáʌn yó, ta ná kendísá'ano yó.

8 Ná dá'a ni kaka'an nooʌn dána'ʌn noo ñayuu sa'a sato'o yó Jesús, ta o sa kaka'an nooʌn sa'á ñà nákaa yu'u ve'e kaa sa'a ná. Di'a koo inon ná kì'ón míón ndo'o naní nímʌn tító'on ndó'o yu'u sa'a to'on va'a sa'a Jesús dána'a yó, ta keeón ñà xíʌn ndéé míí Ndios, **9** nà nì dakáki ñaa, ta míí ná nì nakana ñaa keeá choon iì míí ná. Ta kò ní kee na dión xíʌn yó sa'a ñà kée yó ñà va'a. Di'a nì kee na xíʌn yó sa'á ñà nì chíkaa ini míí ná, xíʌn sa'á ñà manì nì kee na xíʌn yó sa'á Cristo Jesús nda rá kò ñá'a kava'a ñayuu yó'o. **10** Tído nda viti nì na'a Ndios ñà manì yó'o noo yó sa'á ñà nì kii Jesucristo, nà kúú nà dáka'ki ñaa, ñayuu yó'o. Ta nì dítá ná choon né'e ñà kedaá xíʌn ñayuu, dá xí'ì nà. Ta kì'o dión nì danátuu na noo yó ñà kuu va kataki yó, ta ni kuú kà

o kuú yo. Ta dión dándáki to'on va'a sa'a mií ná. ¹¹Ta ni ta'anda choon nooi ña kían kasto'in sa'a to'on va'a yó'o, ña kakuui iin apóstol, dá kane'i ña, ta dána'i ñá noo na ko kúu na Israel. ¹²Ta sa'a choon yó'o ndó'o nioí, tído ko xíka'an ta'on nooi, chi ná'a va'a mií yu'u ndá yoo kúu na kándísai, ta ió tandeé iní ña kándeé ná kandaa va'a na choon ni xi'o na nooi nda ná kasandaá kuu noo ndí'i.

¹³Ta natiin toon to'on va'a ni daná'i nooon. Sa'a ñoo kuiin ndaa xí'in ña kándéé inon Cristo Jesús, ta ku'u inon sa'a dao ka ñayuu. ¹⁴Ta kandaa va'ón ña ndaa ni xi'o Ndios nooon xí'in ndée xí'o na kúu Espíritu i, na ió ini yo.

¹⁵Ta sa ná'a va'ón ña ndidaá na ndei chí kuendá Asia di'a ni ñankoo ndava'a na yu'u, ta dao roón kúu Figelo xí'in Hermógenes.

¹⁶Ná ku'u ini sato'o yo Jesús sa'a na ve'e Onesíforo, dá chi ku'a nda'o ta'ándá ni xi'o ra tandeé iní nooi, ta ko ní xíka'an noo rá koni ra yu'u, va'ará ndíko sa'i, ndíko ndá'i nákaaj ve'e ka. ¹⁷Dá chi tá ni kii ra ñoo Roma, ni ndi'i nda'o ini ra ni ñandukú rá yu'u, ta kúu ni naní'i vá ñáá rá. ¹⁸Ta nak'i'o sato'o yo Jesús ña kían ku'u ini sato'o yo Ndios sa'a rá tá ná kasandaá kuu keyíko na sa'a yo. Ta sa ná'a va'a miíon ña ni chindeé nda'o ra yó ñoo Éfeso xaan.

Ndeé ná koo ini yo tá ndó'o yó tándó'o

2 ¹Ta yo'ó, de'e ló'o mifi, cho'on inon kuiin tooón xí'in ña maní ni kee Cristo Jesús sa'a yo. ²Ta sa ná'a va'a miíon to'on va'a ni daná'i

noo ku'a'á ñayuu. Ña yó'o koo inon dána'on noo ña ndíta toon xí'in ña ndaa kándísa yó, dá ná kat'i'a va'a ra dána'a ra ña noo dao ka ñayuu.

³Ta ndeé koo inon tá ndó'o nímon sa'a ña kúúon táto'on in soldado nákaaj tixi ndá'a Jesucristo. ⁴Dá chi ko ndí'i ta'on ini iin ra kúu soldado sa'a ña ndí'i ini ñayuu óon. Di'a ndí'i ini ra ña kían nata'an ini ta dándáki ñaá. ⁵Ta dión ta'ani ndó'o ra chídáó tá'an, tá ko ní kendaaj ra noo taxí tá'an ra, dá kían o ní'i ta'on ra ña va'a, ña ni'i ra kándéé. ⁶Ta dión ta'ani ndó'o in ta kéchóon, dinñó'o ka mií rá kánian natiin kui'i ni kana noño'o xíti ra. ⁷Nakani va'a inon sa'a ña ni ka'in xí'on, ta mií sato'o yo Jesús nak'i'o ña kandaaj tá'i inon ndi dándáki ña.

⁸Ndiko'on inon sa'a Jesucristo, ña kúu ná na ve'e rey David, ta ni natakí na tein na ni xi'i. Ta ña yó'o kúu to'on va'a dána'a yu'u. ⁹Ta sa'a mií to'on va'a yó'o ndó'o naní nímaí, nda ve'e ka sadí na yu'u, ta kátó ná sa'i táto'on kée na xí'in iin ta kini. Tído to'on Ndios, o kúu ta'on kató náan, ta chikaaj na ve'e ka. ¹⁰Sa'a ñoo xí'o ndeé vá iníi ndó'o ndidaá vá ña'a sa'a ña kú'u iníi sa'a ñayuu ni kaxi mií Ndios, dá ni'i ná ña kaxi na sa'a ña ni kee Cristo Jesús, dá koni na kandeí chíchí ná noo ndato náye'e ndaa.

¹¹Ta miían ndaa kuiti to'on ndaa kían yó'o:

Tá ni nak'i'o yó mií yó ni xi'i nduu yo xí'in ná,
dá kían kataki chíchí yó xí'in ná.

¹²Tá xí'o ndeé ini yo tein tándó'o ndó'o yó,
dá kían koni yo dándáki nduu yo xí'in ná.

Ta tá nī ndatā yō sa'a ná,
dá kīan ndatā ta'ani na sa'a yō
noō Ndios.

13 Ta va'arā kō kúú yó ñayuu
ndaā,
daá kuití vá íin ndaa nā xí'ín
to'on nī xī'o na noō yō,
dá chī o kúú ta'on tuú ná noō nī
ka'an nā.

**Kánian kakuu yó iin nā kechóon
va'a noō Ndios**

14 Dándisaā inon ñayuu ndéi xaan
sa'á to'on yó'o, ta noō míí sato'o
yō Jesús ka'andon choon noō ná
ñā ná dá'a nī dándichī tá'an míí
ná sa'á to'on kō ndáya'i, dá chī o
chíndeé ta'on ñaá. Di'a dátúú váán
ñayuu ndéi sefdó'an. 15 Cho'on
inon kechóon va'ón, dá ná nata'an
ini Ndios koni nā yó'o. Kakuuón
iin rā kéchóon ndaa, iin rā kō
xíka'an noō sa'a choon kée ra, chī
dána'a rā táto'on kī'o káa rá ió ñā
ndaā. 16 Taó xóo miíón noō to'on
kini xí'ín ñā kō chóon, ñā dána'a
dao taa, dá chī ñā yó'o kédaá xí'ín
ñayuu, dá kuxíká cháá ká nā noō
Ndios, 17 ta kíán táto'on iin kue'e
kaon xíka. Taa ñó'o tein rā dána'a
ñā yó'o kúú Himeneo xí'ín Fileto.
18 Taa yó'o kúú rā nī ndañó'o noō
to'on ndaa, dá chī ká'an rā ñā sa
nī nataki va ñayuu nī xī'i, ta
kándéé rá nadaká rá ñaxintóni dao
ká ñayuu noō to'on ndaa kándísa
yó. 19 Tído ñā ndaa nī chíná'a
Ndios kíán táto'on iin sa'a vé'e
toon kándu'u, ta noō miíán tándaa
to'on ká'an di'a: “Ná'á vá sato'o
yō Ndios ndá yoo kúú ñayuu nā.”
Ta kaá ta'anian: “Ndidaá nā
nákoni ñā kúú ná kuendá Cristo

kánian dánkoo ndi'i na kuachi kée
na.”

20 Ta sa ná'á va'a yó ñā iin ve'e
kuiká, kō kómí ta'on na sav'a'a ñā'a
nī kava'a xí'ín oro xí'ín plata, chī ió
ta'ani ñā'a nī kava'a xí'ín yíto xí'ín
ño'o noō ná. Ñā va'a ñoó kíán ió
choon kéchóon na xí'ín ñañó'o. Ta
ñā nóo ñoó, ndá choon kúú míí vá
kéchóon na ñā. 21 Ta kī'o díon
ta'ani, tá ná taó xóo yó míí yó noō
to'on kō chóon dána'a taa ñoó, dá
kakuu yó táto'on iin ñā'a ndáya'i
xí'o ñañó'o noō sato'o yō Jesús,
xí'ín iin ñā'a vii, xí'ín iin ñā'a ió
choon noō ná, dá koo nduu yō kee
yó ndidaá ñā va'a.

22 Kuino noō ñā kō vá'a kátoó
takuáchí tákí kée xi. Ta tiin kíí ñā
ndaā, ta kándéé ká'ano inon Jesús,
ta ku'u inon sa'a dao ká ñayuu, ta
koo va'ón xí'ín ná. Ta ndidaá ñā
yó'o ndi'i inon keeón xí'ín dao ká
nā ndino'o ini ká'an xí'ín sato'o yō
Jesús. 23 Ta o sa chíneeón miíón noō
ndéi ñayuu ndató'ón kuáchí sa'a
to'on kō chóon, sa'a to'on kō
ndáya'i, chī sa ná'á vóón ñā ñoó
kédaá xí'ín ñayuu, dá kasá'á ná
dár'u'u tá'an na. 24 Dá chī iin nā
kéchóon noō sato'o yō Jesús, kō
kánian kakuu na iin nā kátoó
tandó'o. Di'a kánian koo va'a ini na
xí'ín ndidaá ñayuu, ta kánian koo
tí'a na dána'a nā, ta kánian ndeé
koo ini nā. 25 Ta kánian koo tí'a na
ka'an ni'ini na noō ñayuu naá xí'ín
ná, ta kánian kee na ñā xí'ín ñā
nda'í ió ini nā, chī ndá ndi kuu
konó vá Ndios ñā kíán nandikó iní
ñayuu ñoó sa'á kuachi kée na, dá
koni nā kandaā ini nā ñā ndaa, 26 dá
yaa nā noō ndadí ni'ini na tíxi

ndá'a ña u'u, chi ñó'o na kée na ña kónjan.

Di'a kee ta kini tein kuꝯ noꝯ ndí'í

3 ¹Kánian kana'ón ña tein kuꝯ noꝯ ndí'í, dá koo nda'o tandó'ó. ²Dá chi kandeí ñayuu nakani ini sava'a sa'a mií vá ná, xí'ín ña katoó di'ón, xí'ín ña ka'an táyíí, xí'ín ña ió táyíí ini, xí'ín ña ka'an ndava'a sa'a Ndios, xí'ín ña kō koni kueídó'o tata xí'ín naná, xí'ín ña kō ndivé'e noꝯ, xí'ín ña o kékuendá sa'a ña'a Ndios, ³xí'ín ña o kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, xí'ín ña o kí'o ká'ano ini, xí'ín ña kava'a ña to'ón, xí'ín ña o kándéé chituu mií, xí'ín ña tondó, xí'ín ña kuñó'ó ña va'a, ⁴xí'ín ña dikó ña né'e tá'an va'a xí'ín ná, xí'ín ña chindaa noꝯ, xí'ín ña chindaya'i mií, xí'ín ña ndukú ña kóni mií ná o dꝯú ña kóni Ndios. ⁵Ta kee na mií ná ña kúú ná ñayuu kée ña kóni Ndios, tído xí'ín ña kee na na'a ña mií ná ña kō kándísa na ndéé Ndios. O sa kí'in tá'ón xí'ín ñayuu kée dión.

⁶Ta dao ta kée dión kúú ra koku'u dao ve'e, ta kándéé rá dándá'í ra ña ñá'a vitá ini, ña ndído kuá'a kuachi, chi ñó'o na tixi ndá'a ña kini kóni mií ná. ⁷Ta daá kuití vá dákuá'a na, tído ni kuꝯ ta'ón o kásandaá ña katóni ini ña ña ndaa.

⁸Tá sa na'á, Janes xí'ín Jambres ni ñakuíta ni xió né'e tá'an ra xí'ín Moisés. Dión ta'ani kée ta kini yó'o xió né'e tá'an ra xí'ín ña ndaa kándísa yó, chi ñaxintóni kini va kómí rá, ta ni ndañó'ó rá noꝯ ña ndaa kándísa yó. ⁹Tído yachi vá kuei ra, dá chi yachi vá kandaá ini ñayuu ña kúú rá ta ndéé to'on

táto'on ni ndo'o ta ni naá xí'ín Moisés.

¹⁰Tído sa ná'á miíón ndá sa'a dána'a yu'u, ta ni xinon táto'on ki'o kée yu'u xí'ín ñayuu, ta ná'ón ndí kían ni chikaa ini keei, ta ni xinon táto'on ki'o kée yu'u kándéé ká'ano ini Jesús, ta sa ná'ón ña kueé ió ini, ta ni xinon ña kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, ta ná'ón ña xí'o ndéé iní noꝯ ndidaá ña'a, ¹¹ta ni xinon ña ni kendava'a ñayuu xí'ín yu'u sa'a Ndios, ta ni xinon ña ni ndo'o nda'o nímaí. Ta ná'ón ña ni ndo'i ñoo Antioquía, ñoo Iconio, ñoo Listra viti. Ta noꝯ ndidaá ña ni ndo'i, ni chindeé nda'o ña sato'o yo Jesús. ¹²Sa'a ñoꝯ ndi ndaa miíó ña kóni kuita ndaa xí'ín Cristo Jesús, ndo'o nda'o níó ná kee ñayuu kō kándísa. ¹³Tído iin rá iin kuꝯ kuꝯ, ndúkini cháá ka ta kini xí'ín ta to'ón kua'an ra, ta dándá'í ra ñayuu, ta dándá'í tá'an mií rá.

¹⁴Tído yo'ó, kua'an kuiin toon xí'ín ña ndaa ni dakuá'ón, chi sa ná'á vá miíón ña kían ña ndaa, ta ná'á ta'ánón ndá yoo ni daná'a ña noꝯon. ¹⁵Chi nda rá ni sa kuuón iin tayíí ló'o, nda daá vá ná'ón ndí dána'a tuti ií Ndios, ta sa'a mián kandaá inon ña káki yó sa'a ña kándéé iní yo Cristo Jesús. ¹⁶Chi mií vá Ndios ni datóon ñaxintóni dao ta, dá ni taa ra ndidaá to'on tándaa noꝯ tuti ií ná. Ta to'on yó'o kían va'an dána'aan noꝯ ñayuu, va'an kuió né'an ña, va'an ná chikani ndaaan ná, va'an dákuá'anoan ña, dá ná kee na ña ndaa, ¹⁷dá xinkuei ñayuu Ndios kakuu na táto'on ki'o kóni Ndios, dá katí'a na kee na ndidaá ña va'a.

**Ndi'i inon dána'on to'on Ndios
noo ñayuu**

4 ¹Ta noo Ndios xí'ín noo sato'o yo Jesucristo, na keyikō sa'á na ndéi takí xí'ín sa'á na nī xī'í tá nandió koo tuku na ñayuu yó'o dándáki na, ta noo na yó'o sa'ándái choon nooñ ña ²koo inon dána'on to'on Ndios. Ta daá kuití koo nduuon dána'on ña nani nónó o ko nónó. Dáxino inon ñayuu, ta dánanón na, ta ka'an ni'ínón noo ná xí'ín ña kueé ió inon, ta dána'on noo ná to'on ndaa kándisa yó. ³Chī vei kuū o kándia ka ñayuu kueídó'o na ña ndaa dána'a yo, chī sa'á ña katoó na kueídó'o na dao ka to'on, sa'á ñoó ndukú ná kua'a ta to'ón dána'a noo ná, tá'an ra dána'a ña nata'an ini mií ná kueídó'o na. ⁴Ta kedó'ó ná mií ná noo ña ndaa dána'a yo, dá natiin va'a na cuento to'ón. ⁵Tído yo'ó, kaño'o tá'í inon, ndeé koo inon tá ndó'ón tandó'ó, ndi'i inon dána'on to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, ta dáxinkoo va'lón xí'ín choon ni ni'on noo Ndios.

⁶Dión koo inon keeón, dá chī sa ió va yu'u ña kuui sa'a Ndios, chī sa ni kuyati va hora ña kían kuui dánkooi ñayuu yó'o. ⁷Sa ni kechóoin noo Ndios xí'ín ndidaá ndeéí. Ni kankono va'i, ta ni xinkooi nda noo ni chiná'a Ndios, ta ni sa iin ndaai xí'ín ña ndaa kándisa yó. ⁸Ta viti sa ió nduu va iin corona natiin yu'u, tá'an ña ni'í na kúú na ndaa, ña kían ki'o na kúú sato'o yo noo yú'u tá ná kasandaá kuū daá, chī kúú ná iin na keyikō ndaa. Ta o duú noo iin tó'ón yu'u ki'o naan, chī ki'o ta'ani naan noo ndidaá ka na ndáti kí kasaa na.

**Yó'o xíka Pablo iin ña manj noo
Timoteo**

⁹Yachi koo inon kiión kande'ón yu'u. ¹⁰Dá chī ni dānkoo ndava'a va Demas yu'u, chī kátoó nda'o ra ña ió ñayuu yó'o, sa'á ñoó ni kee ra kua'an ra ñoo Tesalónica. Ta Crescente ni ki'in kua'an chí kuendá Galacia di'a, ta Tito ni ki'in kua'an chí kuendá Dalmacia. ¹¹Sava'a iin tó'ón Lucas vá kúú na ni kandoo ió xí'ín yu'u. Sa'á ñoó nakuaka Marcos kandakón kisón, dá chī xínñó'í xī noo chóon. ¹²Ta Tíquico ni tanda'í kosaa ñoo Éfeso. ¹³Tá vasón, dá kane'ón kotó'i, tá'an ña ni dānkooi ñoo Troas noo kúú ve'e Carpo, ta kane'e ta'ánón libro'i, ta o sa nándodóon kane'ón libro ñi'i kisón.

¹⁴Alejandro, ta kéchóon xí'ín kaa, kua'a nda'o ña'a kini ni kee ra xí'ín yu'u. Tído sato'o yo Jesús ná chiyá'i ra sa'a iin rá iin ña kini ni kee ra xí'ín. ¹⁵Sa'á ñoó kandaaon mi'ón noo rá, chī xini u'u nda'o ra to'on va'a dána'a yo.

¹⁶Tá ni chindeéí mií noo ta né'e choon ta'ándá mií noo, ko iin ta'on ní sa iin xí'ín yu'u. Ndidaá vá rá ni dānkoo mií ñaá. Tído ná dá'a ni taó kuendá Ndios ña ni kee ra. ¹⁷Tído ni sa iin va mií sato'o yo Jesús xí'ín yu'u, ta ni xī'o na ndeéí, sa'á ñoó ni kandeéí ni daná'i to'on va'a, dá ni seídó'o ndidaá na ko kúú na Israel sa'a Jesús. Ta dión ni kuu, dá ni káki yu'u, dá ko ní xí'ii yú'u ndika'a. ¹⁸Ta chindeé vá sato'o yo Jesús yu'u noo ndidaá ña kini kóni ñayuu kee na xí'ín, dá kandaka na yu'u nda kuū ná kasandaái noo ió na dándáki na. Ta daá kuití ná

natiin na ndidaá tá'an ñañó'ó. Díón ná koo.

Xí'ín ndisá'án yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na xí'ín Timoteo

19Ká'on ndisá'án xí'ín Prisca xí'ín Aquila, xí'ín na ve'e Onesíforo. **20**Ni kandoo va Erasto ñoo Corinto, ta ni dankoo yu'u Trófimo ñoo Mileto, chi kú'u va

ra. **21**Ta koo inon kison tá ko ñá'a kasá'á yo vixi. Ta ká'an Eubulo ndisá'án xí'ón, xí'ín Pudente, xí'ín Lino, xí'ín Claudia viti xí'ín dao ka na kúu kuendá Jesús ndéi yó'o.

22Ná kuiin Jesucristo, na kúu sato'o yo, xí'ón. Ná koo ña maní xí'o na xí'ín iin rá iin ndo'ó. Díón ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noo Tito

Ká'an Pablo ndisá'an xí'in Tito

1 ¹Yu'u kúu Pablo, na kéchóon noo Ndios, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, dá ná kasandaá ñayuu nì kaxi Ndios kandeé ká'ano iní na Jesús, ta kasandaá ta'ani na kana'á ná to'on ndaa sa'a mií ná, dá ná kandeé ná kee na táto'on kì'o kóni Ndios, ²ta ná koo tandeé iní na ña iin kuu koni na kataki chíchí ná. Ta mií vá Ndios nì xì'o to'on na ña koo dión ndá rá ko ñá'a kasá'á ñayuu yó'o, ta ko ká'an to'ón ta'on na. ³Dá tá nì kasandaá kuu nì chikaá ini mií Ndios, dá nì na'a na to'on ndaa sa'a mií ná. Ta nì ta'anda choon noo ña dána'i ña noo ñayuu nì kee mií Ndios, na dákaki ñaá.

⁴Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in yo'ó, Tito. Ta miían ndaa kuiti kúúón táto'on de'i sa'a ña kándéé inon Jesús. Mií tatá yo Ndios xí'in sato'lo yo Jesucristo, na dákaki ñaá, ná kee ña manì xí'in yo'ó, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná kì'o na ña koo va'a inon.

Di'a kánian kee ta sá'ano xí'in ra ká'an kane'e choon noo na kúú kuendá Jesús

⁵Nì dānkoo yu'u yo'ó yúku iin ini taño'o naní Creta, dá ndeyikon

choon noo na kúú kuendá Jesús xaan, dá kì'ón choon noo ra sá'ano, dá ná kandita ra noo na kúú kuendá Jesús ndéi iin rá iin ñoo xaan táto'on kì'o nì sa'andái choon noo. ⁶Tído ná kakuu ra iin ta kéndísá'ano noo ñayuu, ta ná kakuu ra yí iin tó'ón ñá'a, ta de'e ra ná kakuu ta kándisa Jesús. Ná dá'a ni ka'an ñayuu ña kúú xí takuáchí kini, o takuáchí ko ñaño'ó.

⁷Dá chì miían kánian kéndísá'ano iin ra ndáka na kúú kuendá Jesús, chì noo mií Ndios nì ñatiin ra choon yó'o. Ko kánian kakuu ra ra ndeé to'on, ni ra yachì káryíí, ni ra kátoó ko'o, ni ra kátoó tandó'ó, ni ra kée sa'a di'ón mañá. ⁸Di'a kánian kakuu ra iin ta natiin va'a ñayuu ve'e ra, iin ra kátoó kée ña va'a, iin ta ñó'o ndi'i ini, iin ra kenda, iin ra káa vii noo Ndios, iin ra kándéé chituu mií noo ña kini. ⁹Ta kánian kuiin toon ra xí'in to'on ndaa táto'on kì'o nì daku'a ra, dá ná kat'i'a ra ka'an ni'ini ra táto'on dándáki ña ndaa sa'a Ndios, dá ná kat'i'a ra kadi ra yú'u na kátoó dátúú ñaá.

¹⁰Dá chì ndéi kuá'á nda'o ta ndeé to'on, ta kátoó ra dána'a ra to'on ko chóon, ta kóni ra dándá'í ra na kúú kuendá Jesús. Ta ra kée cháá ka dión kúú ra ká'an ña kánian ta'anda

ñi rā kúu kuendá Jesús. ¹¹Ta miñan kánian kadi yo yú'u rá, dá chi xínoo ra nádaká rá ñaxintóni ñayuu iin rá iin ve'e xí'ín ña ko kánian dána'a rā, chi kée ra sa'a di'ón mañá. ¹²Ta iin de'e ñoo mií vá Creta xañ nī taa sa'a ña kée taa ñoo rā, chi di'a kua'an ña nī taa ra: “Daá tã to'ón nda'o kúu rā ñoo Creta, ta kúu rá tã nde'é, ta kúu rá tã dusa, ta kiti nda'o kúu rá.” ¹³Ta ndaa va ká'an rā, xiní yu'u. Sa'a ñoo koo inon dánani va'a chááon rā kée dión xañ, dá ná kandita ndaa rā xí'ín ña ndaa kándisa yó, ¹⁴dá kían ná dá'a kã ni kekuendá rã cuento to'ón nī kavã'a dao tã Judío, ta ná o kékuendá kã rã choon sa'ándã tã nī kexoo noo ña ndaa sa'a Ndios. ¹⁵Ndidaá vá ña'a kúu ña'a vii noo ña kómí iin nío vii. Tído noo ña kómí iin nío yakó xí'ín ña ko xín kándisa Jesús, ndidaá vá ña'a kúu ña'a yakó noo ná, dá chi ndino'o ña kini nákaní ini ña, ta yakó nda'o ñaxintóni ná. ¹⁶Kaá rã ña ná'a rá Ndios, tído xí'ín ña kée ra ná'a rã mií rá ña kúu rá tã to'ón, dá chi kúu rá tã tikíni, ta kúu rá tãa nde'e to'ón, ta ni lú'u ña va'a ko kándéé rá kée ra.

Ta koo inon dána'on táto'on káa rá ió ña ndaa kándisa yó

2 ¹Tído yo'ó, kua'an yo'ó ndi'i inon dána'on táto'on káa rá ió ña ndaa kándisa yó. ²Koo inon dána'on noo tã savã'a ña ná kaño'o ini rã noo ña'a kée ra, ta ná koo ndísá'ano ini rã, ta ná kendísá'ano ra, ná kuita ndaa rã xí'ín ña ndaa kándisa yó, ná ku'u ini rã sa'a dao kã ñayuu, ta kueé ni ná koo ini rã.

³Dión ta'ani ná koo ini ña ñá'a savã'a, ná koo ndísá'ano ini ña. Ná dá'a ni kanoo na kavã'a na ña to'ón, ta ná dá'a ni kakuu na ña kátóo ko'o. Ndino'o ña va'a ná koo ini ña dána'a ña ⁴noo ña ñá'a kualí, dá ná katí'a na koni ña yí ná xí'ín de'e kuálí ña, ⁵dá ná kaño'o ini ña noo ña kée na, dá ná kakuu na iin ña ñá'a kéndísá'ano, dá ná katí'a na kandaa va'a na ve'e na, dá ná koo va'a ini ña, dá ná kaño'o toon na tixi ndá'a yí ná, dá kían ná dá'a ni nī'í ñayuu ndí kían ka'an ndava'a na sa'a to'ón Ndios.

⁶Ta koo ta'ani inon ka'an ni'ínón noo takuáchí yí ña kían ná koo ini xí kaño'o ini xí noo ña kée xi. ⁷Ta chikani mi'ón ña kían keva'ón noo ndidaá ña'a kéeón, dá ná katí'a xi keva'a xi. Ta noo dána'on, koo inon dána'a ndaaon, ta dána'on xí'ín ñañó'ó, ⁸ta dána'on xí'ín to'ón ndaa, dá kían ná dá'a ni nī'í ñayuu ña ka'an ndava'a na sa'on, dá ná kaka'an noo ña xiní u'u ña sa'a ña ko ní'í ná ndí kían ka'an kini na sa'a yo.

⁹Ta ka'an ni'ínón noo ña ñó'o tixi ndá'a iin sato'o ña ná kueídó'o ñaá ná, ta ná ndukú ná ña nata'an ini rã. Ná dá'a ni ndane'e yú'u ná noo rá, ¹⁰ta ná dá'a ni koo kue'é noo ndá'a ná. Di'a ná kendaã ña ndidaá choon tá'andã noo ná, dá kían xí'ín ña kée na, ná chindaya'i ñayuu ña ndaa sa'a Ndios, ña dáka'ki ñaá.

¹¹Dá chi nī na'a túu Ndios ña maní nī kee na xí'ín ñayuu, dá ni'í ndidaá ná ndi kee na kãki na. ¹²Ta ña maní yó'o kásto'on xí'ín yó ña kánian dánkoo yó ndidaá ña kini xí'ín ña kátóo ña kúu kuendá ñayuu

yó'o kee na. Ta kásto'on ta'anian xí'ín yó ña kánian kaño'o iniño noó ña kée yó, ta kandeí ndísá'ano yó, ta kandeí yó kee yó ña kóni Ndios. ¹³Ki'o dión ná kee yó nani ndéi yó ndáti yó tãdeé ini ndato kua'an, chi ndáti yó ndato náye'e noo nandió koo Jesucristo, na kúu Ndios ká'ano, na dákaki ñaá, kasa na. ¹⁴Chi ni nakí'o na mií ná ni xí'i na sa'a yó, dá ni kuu ni taó xóo na yó tixi ndá'a ndidaá ña kini. Ta ni nduvii ná yó, dá ni nduu yó ñayuu mií ná, dá ná ndí'i ini yo kee yó ña va'a. ¹⁵Dión koo inon dána'on noo na kúu kuendá Jesús, ta ka'an ni'ínón noo ná. Ta xí'ín choon né'ón koo inon dánanón na ko vá'a kée, ta ni iin tó'ón ñayuu o sa kónó kenóo na yo'ó.

Ni dandóo Ndios kuachi yó sa'a ña kándéé ini yo Jesús

3 ¹Dándusa na inon na kúu kuendá Jesús ña kánian koo ñañó'ó ná noó ta né'e choon xí'ín ra dándáki ñaá. Ná kueídó'o ñaá ná, ta daá kuití ná kandeí nduu na kee na ña va'a. ²Ta ná dá'a ni koo ini na ka'an u'u na sa'a ni iin ñayuu, ta ná dá'a ni katoó na tãdó'ó. Di'a va'a ná koo ini na, ta nda'í ná koo ini na xí'ín ndidaá ñayuu. ³Dá chi tá sa na'á sa kuu yó ñayuu ndeé to'on, xí'ín ñayuu do'ó, ta sa xionoo ndava'a yó, ta sa ño'o yó tixi ndá'a ndidaá ña kini sa katoó mií yó xí'ín ña kini sa koni ñíi yo. Ta ni sa kuu yó ñayuu xíxi ini, xí'ín ñayuu u'u ini. Sa ndukú yó ña kían koni u'u ñaá ñayuu, ta sa xini u'u tá'an yó xí'ín dao ka na. ⁴Tído iin kuu ni na'a Ndios, na dákaki ñaá, ña va'a

ini na, ta ni na'a na ña kú'u ini na sa'a yo, ⁵dá ni dákaki ñaá ná. Tído ko ní dákaki na yó sa'a ña ni kee yó ña va'a. Di'a ni dákaki na yó chi ni ku'u ini na sa'a yo. Chi ni dandóo na kuachi yó, dá ni nakaki sa'a yo, ta Espíritu i i mií ná kúu na ni ndee sa'a ñaá, ⁶chi ni dakútí Ndios níyo yo xí'ín Espíritu i i mií ná sa'a ña ni kee Jesucristo, na dákaki ñaá. ⁷Dión ni kee na, sa'a ñoó ni kandoo vii yo noo Ndios sa'a ña maní ni kee mií ná sa'a yo, dá ná kuu natiin yó noó tatá yo Ndios ña kataki chíchí yó, chi ña yó'o kúu tãdeé ini ió noo yo.

⁸Ndino'o ña ndaa kían ká'in xí'ón, sa'a ñoó xíkai nooon ña ndundééon dána'on ña, dá ná ndí'i ini na kándisa Ndios kee na ña va'a, chi ña va'a nda'o kían, ta chindeéan ñayuu tá ná kee na ña. ⁹Ta ná dá'a ni ndató'ón xí'ín ñayuu sa'a to'on ko chóon, ta o sa ndató'ón xí'ín ná sa'a ndá tixi ni kii iin rá iin na sá'ano. Ta ná dá'a ni chidáo tá'ón xí'ín ná xí'ín to'on, ta o sa dándichí tá'ón xí'ín ná sa'a ley Moisés, dá chi ko ndáya'i ña kee yó dión, ta o chindeé tá'an vaan yó.

¹⁰Tá nákaa iin ra sa'ándá tá'an ñayuu noó náataka ndo xa'an, dá kían dánanón ra iin ta'ándá, uu ta'ándá. Tá ko seídó'o ra ña ká'on, dá kían taó rá ná ko'on ra, ¹¹ta kana'ón ña ni kana xoo va ra noó ña ndaa, ta sa'a kuachi kée vá rá ni kedaá xí'ín rá, sa'a ñoó ni ndo'o ra dión.

Di'a kánian kee mií Tito, kaá Pablo

¹²Tá ni tãnda'í Artemas o Tíquico kosa na noó nákaaon xa'an, dá kían koo inon saan ni'on yu'u ndá ñoo

Nicópolis, dá ch̄i n̄i ch̄ikāa in̄i ñ̄a ñ̄oó kooi yōo v̄ixi. ¹³Ta koo in̄on chindeéón Zenas, tá'an r̄a ná'á ley, x̄í'ín Apolos, ta k̄i'ón ñ̄a'a x̄ínñ'ó'ó rá noó ko'ón r̄a dána'a r̄a, dá k̄i'an ni iin ñ̄a'a ná o kámani noo rá. ¹⁴Ta dána'on noo ñ̄a kúú kuendá yo ñ̄a nak̄i'o na míí ná kee na ñ̄a va'a, ta ná chindeé ná ñ̄a kámani ñ̄a'a noo, dá ná kakuu na iin ñ̄a kéchóon va'a noo Ndios.

Xí'ín ndisá'án yó'o dándí'i Pablo ñ̄a ká'an ñ̄a x̄í'ín Tito

¹⁵Ndidaá vá ñ̄a ndéi x̄í'ín yu'u yó'o ká'an ndisá'án x̄í'ón. Ta ka'an yo'ó ndisá'án x̄í'ín ñ̄a kándísa dáó x̄í'ín yó ndéi xa'an, tá'an ñ̄a kú'u ini sa'á ndu'u.

Ná koo ñ̄a man̄i x̄í'o Ndios x̄í'ín iin rá iin ndó. Díón ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noo Filemón

Ká'an Pablo ndisá'án xí'ín Filemón

¹Yu'u kúu Pablo, ta nákaaj ve'e kaa sa'a ná dána'i to'on Jesucristo. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'ín míí ní, ñani manì Filemón, chì míí ní kúu ná kéchóon dáó xí'ín ndu'u, ²ta ká'an ta'ani ndu ndisá'án xí'ín kì'o manì yo nanì Apia, xí'ín ñani yo Arquipo, na chindeé tá'an xí'ín yó sa'a to'on Jesús, ta ká'an ta'ani ndu ndisá'án xí'ín ná kúu kuendá Jesús nataka ve'e ní. ³Ta míí tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña manì xí'ín ndo'ó, ta ná kì'o na ña koo va'a ini ndo.

Kándéé ká'ano iní Filemón Jesús, ta kú'u ini na sa'a dao ka ñayuu

⁴Ta náki'oi ndivé'e noo Ndios, chì daá kuití ndíko'on inì míí ní noo ká'ín xí'ín ná, ⁵dá chì kándaaj inì ña kónì ní sato'o yo Jesús, ta kándéé ká'ano iní ñaá ní, ta kú'u ta'ani ini ní sa'a ndidaá ñayuu Ndios. ⁶Ta sa'a ña iin nì nduu ní xí'ín ndu'u sa'a ña kándéé iní ní Jesús, sa'a ñoó xíkaj ndu noo Ndios ña kandaaj ini ní sa'a ndidaá ña va'a ió noo ní sa'a ña kúu ní kuendá Cristo Jesús. ⁷Kádij nda'o inì, ta nì ndundeé cháa ka inì tá nì kandaaj inì ña kú'u nda'o ini ní sa'a

dao ka na kúu kuendá Jesús. Dá chì sa'a míí ní, ñani míí, nì naní'i ini cháa ka ñayuu Ndios tandeé iní.

Yó'o xíkaj Pablo iin ña manì noo Filemón

⁸Ta sa'a ña díon kían, sa'a ñoó va'ará ió choon nì xì'o míí Cristo noo ña ka'andaj choon noo ní táto'on kánian kee ní, ⁹tído di'a xíkaj ña manì noo ní sa'a ña kú'u ini sa'a sátá'an yó. Ta yu'u kúu Pablo, na ká'an xí'ín ní, ta kúu iin na sav'a, ta nákaaj yu'u ve'e kaa sa'a ña dána'i sa'a to'on Jesucristo. ¹⁰Xíkaj ña manì noo ní sa'a Onésimo, chì kúu rá táto'on iin de'e nì nì'i noo nákaaj ve'e kaa yó'o sa'a ña kándéé iní ra Jesús.

¹¹Chì di'a iin ta ko choon nì sa kuu ra noo ní tá sata, tído viti kían kúu rá iin ta ió choon noo míí ní xí'ín noo yú'u.

¹²Ta ko'ín chinda'í ra nasaa ra noo ní, tído kónij ña natiin va'a ní ra, chì táto'on ndó'i xí'ín nímaí, kì'o díon ndó'i xí'ín rá. ¹³Kónij ña koo ra yó'o xí'ín, dá chindeé rá yu'u kuiin ra to'on noo míí ní, chì nákaaj ve'e kaa yó'o sa'a ña dána'i to'on va'a Jesús. ¹⁴Tído o kée ta'on yu'u díon, chì ko ñá'a ta'on nachina'í míí ní. Ko kónij kendúsaj xí'ín ní kee ní ña manì yó'o, chì kónij ña ná kakuuan táto'on kì'o kónij míí ní.

15Dá ch̄i ndá ndi kuu n̄i sonó Ndios ña n̄i kuxoo ra cháá tiempo noo ní, dá viti kían nandió koo ra kosaa ra koo chíchí rá xí'ín ní. **16**Ta viti natiin va'a ní ra, ch̄i kúú rá iin ta ndáya'i cháá ka o duú iin ra nákaa tixi ndá'a ní, ch̄i viti kúú rá iin ñani man̄i yo. Kúú rá iin ta ndáya'i noo yú'u, tído ndáya'i cháá ka ra noo mií ní sa'á ña koni kuáchí tuku ra noo ní, xí'ín sa'á ña n̄i nduu ra iin ñani ní sa'á ña kúú rá kuendá sato'o yo Jesús.

17Sa'á ñoó, tá miían ndaa nákoní ní ña né'e tá'an va'a ní xí'ín yu'u, dá kían natiin va'a ní ra, ta kee ní kuendá ña mií yu'u kúú rá. **18**Tá ndá ña'a n̄i ya'a ra n̄i kee ra xí'ín ní, o tá táí ra noo ní, dá kían nachí'i nían kuendá yu'u. **19**Yu'u kúú Pablo, ta xí'ín ndá'a miíí táai to'on yó'o kosaaan noo ní. Yu'u chiya'i noo ní, va'ará di'a kuu kaaj xí'ín ní ña táí ní sa'a mií ní nooí. **20**Sa'á ñoó, ñani miíí, ió tandeé iníí xí'ín ní ña kee ní ña man̄i yó'o sa'á ña kúú yó kuendá

sato'o yo Jesús, ta k̄i'o ta'ani ní tandeé iníí sa'á ña kúúó ñani kuendá Jesús.

21Ta n̄i taai tuti yó'o kosaa noo ní, ch̄i kándéé ká'ano inii ña kuefó'o ní yu'u. Ta sa ná'á váí ña va'a cháá ka kee ní noo ña ká'ín xí'ín ní. **22**Ta kóni ta'anii ña kenduu ndo noo kooi, dá ch̄i kándéé inii ña xinkoo ña xíka ndo noo Ndios, dá k̄i'o na ña saaj noo ndéi ndó xaan.

Ká'an ta'ani dao ka na kúú kuendá Jesús ndisá'an xí'ín Filemón

23Ta ká'an ñani yo Epafras ndisá'an xí'ín ní. Na yó'o kúú na nákaa nduú xí'ín yu'u ve'e ka sa'á ña dána'a na sa'a Cristo Jesús. **24**Ta ká'an ta'ani Marcos, xí'ín Aristarco, xí'ín Demas, xí'ín Lucas ndisá'an xí'ín ní. Na yó'o ta'ani kúú na chindeé tá'an xí'ín yu'u noo choon Ndios. **25**Ná koo ña man̄i xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Díon ná koo.

To'on yó'o kían kua'an noó na Israel kúú kuendá Jesús

Ká'an Ndios xí'ín yó xí'ín yú'ü de'e na

1 ¹Kua'á nda'o ta'ándá nì sà ká'an Ndios xí'ín nà sá'ano ve'e yó tá sata, ta noó kua'á nda'o ña'a nì sà kechóon na profeta nà sà kasto'on na xí'ín ñayuu ñoó. ²Tído tein kuü noo ndi'i yó'o kéchóon na de'e mií ná, dá ka'an nà xí'ín yó, ta de'e na kúú nà nì ñatiin ña kakuu na sato'o noo ndidaá ña'a, ta xí'ín ndá'a de'e na nì kava'a na ndidaá ña ió ñayúú yó'o xí'ín ña ió induú. ³Ta nà yó'o kúú nà ná'a táto'on kì'o ndato káa mií Ndios, dá chì táto'on kì'o kúú mií Ndios, kì'o dión ta'ani kúú de'e na, iin nóo kúú vá ná. Ta mií ná kúú nà xító ndidaá tá'an ña'a xí'ín choon kómí to'on na. Tá nì ndi'i nì dandóo na kuachi yó, dá nì ñakoo na xoo ku'a Ndios noo ñikó ió nà dándáki na. ⁴Ta ndáya'i cháá kà nà noo ndidaá ángel ndéi induú, ta nì ñatiin na iin kuü ndáya'i cháá kà o duú ángel ñoó.

Ndáya'i cháá kà Jesús o duú ángel

⁵Dá chì kò ní ka'an Ndios di'a xí'ín ni iin tó'ón ángel:

Yo'ó kúú de'e yu'ü, ta viti ná'i ña kúúí tatóon.

Ta ni kò ní ka'an nà di'a sa'a ni iin ángel:

Yu'ü kakuu tatá xi, ta mií xí kakuu de'e yu'ü.

⁶Ta nì ka'an ta'ani Ndios di'a tá kua'an nà tanda'á ná iin tó'ón dini de'e na kii na ñayúú yó'o:

Ná kandaño'o ndidaá ángel de'i.

⁷Míian nda'a di'a kaá Ndios ká'an na sa'a ángel:

Yu'ü kúú nà kée ángel kéchóon nooí ña kakuu na táto'on tachi, xí'ín ño'ó ita.

⁸Tído di'a kaá nà sa'a de'e mií ná: Yo'ó kúú Ndios, ta ni iin kuü tá'ón o ndí'i noo dándáki yo'ó.

Ta kényiko nda'a yo'ó noo dándákón.

⁹Chì ndíko yo'ó iin íchì nda'a, ta káño'ó yo'ó ndidaá ña kini kua'an.

Sa'a ñoó nì kaxi Ndios yo'ó, nà kúú Ndios miíón, ta nì xì'o cháá kà nà ña dii iní nooñ o duú dao kà nà xínkuáchí dáó xí'ón.

¹⁰Ta kaá ta'ani na di'a:

Yo'ó, nà kúú sato'o noo ndidaá ña'a, nda'á mí sa'a nì kava'ón noñó'o yó'o, ta xí'ín ndá'a miíón nì kava'a induú.

¹¹Ta ná kasandaá iin kuü, ta naá ndí'i vaan,

tído yo'ó, daá koo kuifí vá yo'ó.
Ndidaá tá'an va ña'a káa kuyatá
iin kuu táto'on k'i'o kúyatá
dá'on.

12 Ta táto'on k'i'o nátuú ñayuu
dá'on ndíxi na,
k'i'o dión natuú yo'ó ndidaá ña'a
káa, ta ná nadamón ña.
Tído yo'ó, o nádaon ta'an voón,
daá koo kuifí vóón.

13 Ta ko ní ka'an Ndios di'a xí'ín ni
iin tó'on ángel:

Kakoo yo'ó xoo kuá'i nda ná
nataán ndí'i yu'u ta xiní u'u
ñaá tixi sa'on.

14 Kánian kana'á ndó ña choon kómí
ángel kíán ña koni kuáchí ná noo
Ndios, ta chinda'á ñaá ná chindeé
ná ndidaá na ñi'í ña káki na.

Iin ña'a ndáya'i nda'o kíán ña ñi kii
Jesús dáka'ki ñaá

2 Sa'á ñoó miían ndúsa kánian
kandiko toon yó to'on ndaa ñi
seíd'ó yó, dá chi tá koó, dá kíán
oon ni ví kankuei xoo yó nooán.

2 Chi miían ndaa ió choon noo ndá'a
ley ñi xi'o ángel noo Moisés, ta ndi
ndáa mií vá ñayuu ñi ya'a nooán, ta
ndi ndáa mií ná ko ní xiín kueid'ó
choon sa'ándáan, dá ñi ndo'o ní o ná
sa'á kuachi ñi kee na. **3** Ta, ¿ndi koo
ví káki yó noó ña xido ini Ndios tá
ná o tao kuendá yo to'on ndáya'i
cháa ka, ña kíán ká'an sa'a ndi koo
káki yó? Chi dinño'ó mií na kúu
sato'o yo ñi xi'o kuendá sa'á to'on
yó'o, ñi ndí'i, dá ñi kast'o'on ta'ani
ta ñi sa xionoo xí'ín ná to'on yó'o
xí'ín yó. **4** Ta mií Ndios ñi xi'o ta'ani
kuendá sa'á to'on ndato yó'o xí'ín
ndá'a ta ñi sa xionoo xí'ín Jesús,
dá chi ñi xi'o na ña kíán ñi kandeé

rá ñi kee ra ña'a ndato xí'ín ndidaá
ka ña'a ná'ano noo ñayuu, ta ñi xi'o
na ña ñi ñatiin iin rá iin ta yó'o
choon ñi xi'o Espíritu i ñi táto'on k'i'o
kóni mií ná.

Jesús kúu na xí'o ña káki yó

5 Dá chi ko ní xi'o Ndios choon
noo ndá'a ángel ña kíán dándáki na
ñayuu saá vei chí noo, ña kíán ká'ín
sa'a xí'ín ndó. **6** Dá chi di'a kua'an
ña ñi taa iin ta noo tuti i ñi Ndios:
¿Ndí kíán kúu ta ndéi ñayuu
yó'o ña ñó'o ini ní sa'a rá, tatá
Ndios?

Ta, ¿ndí kíán kúu rá ña ndí'i téi
ini ní sa'a rá?

7 Ta ñi ndee ní ra sa kuu ra iin ra
l'ó'ó cháa noo ángel,
ta ñi xi'o ní choon ká'ano noo
rá, ta ñi xi'o ní ñañó'ó noo rá,
ta ñi chikani ní ra ña dándáki ra
ndidaá ña'a ñi kava'a ní,

8 ta ñi ñataán ní ndidaá tá'an ña'a
tji sa'a rá.

Chi sa'á ña ñi ñataán Ndios ndidaá
ña'a tji sa'a rá, sa'á ñoó ko ní
kándoo ni iin tó'an, ndidaá ña ñó'o
tji sa'a rá, tído kánda' ini yo ña o
duú ndidaá ña'a dándáki ra viti.

9 Tído viti kánda' ini yo ña ió iin na
ñi ndel'ó'ó cháa mií noo ángel, ta na
yó'o kúu Jesús, ta ñi ñatiin na
choon ká'ano, ta ñi ñatiin ta'ani na
ndidaá tá'an ñañó'ó sa'á ña ñi xi'i
na sa'a yo. Dá chi sa'á ña kóni
Ndios kee na ña maní xí'ín yó, sa'á
ñoó ñi xi'i Jesús sa'a yo.

10 Ta mií Ndios kúu na ñi kava'a
ndidaá ña'a ñó'o ñayuu yó'o, ta
noón kúu na xito ñaá, ta kóni na
nakuaka na ñayuu mií ná noo
ndato náye'e ndaa noo ió na. Sa'a

ñoō iin ñā va'a ni sā kian ñā ni
 daxínkoō va'a na Jesús xí'fn̄ ñā ni
 ndo'o na, chí mií ná kúú na dákaki
 ñaá. ¹¹Dá chí mií Jesús, nā ni
 ndevii yó, xí'fn̄ yóó, nā ni nduvii,
 iin tó'ón vá kúú tatá yo, sa'á ñoō
 ko xíka'an ta'on noo Jesús ká'an na
 ñā kúú yó ñani na. ¹²Dá chí di'a
 kaá tuti iñ Ndios:

Kí'o yu'u kuendá sa'a mií ní noo
 ñanií xí'fn̄ k'i'oi,
 ta tein ndidaá ñayuu kuendá ní
 keká'ano yu'u mií ní.

¹³Ta kaá ta'anian:

Kandeé ká'ano iní Ndios.

Ta kaá ta'anian:

Yó'o iin xí'fn̄ ndidaá tá'an de'e
 ni xí'o Ndios nooí.

¹⁴Ta de'e ni kava'a xí'fn̄ koño
 xí'fn̄ ni kúú de'e ni xí'o Ndios noo
 ná, sa'á ñoō ni nduu ta'ani mií
 Jesús koño xí'fn̄ ni, dá ni kuu ni
 xi'i na. Ta k'i'o dión ni kandeé ná ni
 díta ná choon noo ndá'a ñā u'u, sa'á
 ñoō koó kā choon noo ndá'an
 ka'ánian ñayuu. ¹⁵Dión, dá ni
 kandeé ná ni taó xoo na yó noo ñā
 yu'oō kuu yo, dá chí ndā rá ni kaki
 yó ni kasá'á dándáki ñaá. ¹⁶Dá chí
 miían ndā kuiti ko ní kii Jesús
 chindeé ná ni iin ángel, sava'a na
 kúú na ve'e Abraham ni kii na ni
 chindeé ná. ¹⁷Sa'á ñoō miían ndúsa
 ni nduu na táto'on k'i'o kúú ñani na,
 dá ni xinkoō na kúú ná duti kúú
 noo, iin duti ká'ano ini, iin duti fin
 ndā noo Ndios, dá ni kuu ni doko
 ná mií ná, dá ni'í ñayuu na ñā ku'u
 ká'ano ini Ndios sa'á kuachi na.
¹⁸Ni ndo'o nani ní na tá ni ka'an
 ñā u'u dátuu ñaán, sa'á ñoō kuu
 va chindeé ná yó tá kexíxi ñā u'u
 xí'fn̄ yó.

Ndáya'i cháa ka Jesús o duú Moisés

3 ¹Viti, ñani, ndo'ó na kúú ñayuu
 Ndios, ndo'ó na ni nakana
 Ndios kandeí induú, koo ini ndo
 kande'é va'a ndó Cristo Jesús, na
 né'e to'on mií Ndios noo yo, ta kúú
 ná duti kúú noo noo ñā kándisa iin
 rá iin yó. ²Ta ni daxínkoō ndi'i na
 choon ni xí'o Ndios noo ná, táto'on
 k'i'o ni daxínkoō ndi'i Moisés choon
 ni ni'í ná koni kuáchí ná noo na kúú
 ve'e Ndios. ³Ta kánian natiin Jesús
 ñañó'ó ká'ano cháa ka o duú
 Moisés, dá chí tā kava'a ve'e
 kánian natiin cháa ka ñañó'ó o duú
 ve'e ni kava'a ra. ⁴Dá chí ió yoo
 kava'a iin rá iin ve'e, dá ndítaan,
 tído na ni kava'a ndidaá tá'an ña'a
 kúú Ndios. ⁵Miían ndā kuiti ni sā
 iin ndā Moisés noo Ndios tá ni sā
 xinkuáchí ná noo na ve'e Ndios, ta
 xí'fn̄ ñā ni kee na ni na'a na táto'on
 k'i'o káa rá ió ñā ka'an Ndios chí
 noo. ⁶Tído Cristo kúú mií de'e
 Ndios, na kánian dándáki ve'e na.
 Ta ve'e na kúú yóó tá ná kandita
 toon yó xí'fn̄ ñā kándéé iní yo ná
 ndā noo ndi'i kuií, ta ná kadii iní
 xí'fn̄ tandeé iní kómí yó.

**Xí'o Ndios noo na ñoo na ña nani'i
 ndéé ná**

⁷Chí di'a kaá Espíritu iñ Ndios:

Tá ná kueídó'lo ndó noo ká'an
 Ndios kuu víti,

⁸dá kían o sā kédó'ó ndó mií ndó
 táto'on ni kee na sá'ano ñoo
 ndo tá ni data'an na Ndios,
 chí ni xito iní ná Ndios noo ni
 xionoo na yukú ichí ñoo.

⁹Ta ñoo ni data'an na yu'u, ta ni
 xito iní ná yu'u,

va'ará uu diko toon kuia ni xini na ndidaá tá'an ña ndato ni kee yu'u xí'ín ná.

10 Sa'á ñoó ko ní náta'an inij ni xini ñayuu ñoó, dá ni kaají xí'ín mííí: “Daá kuití vá kéxoo xíká níó ná ñoó ña kóni yu'u, chí ko kóni na kaño'o na íchi yu'u.”

11 Ta sa'á ña ni xido inij ni kee na, sa'á ñoó ni chíkaa inij ña ni iin kuu ta'ón o koní na ndu'u na ñoó kí'oi ña nani'i ndée ná, kaá Ndios.

12 Sa'á ñoó kandaa ndo míí ndó, ñani, dá kían ni iin tó'ón ndó ná o kákómí iin níó kini, iin níó káxí, ña kían kedaá xí'ín ndó, dá kexoo xíká ndó ñoó Ndios takí. **13** Di'a koo ini ndo ka'an ni'ini ndó ñoó iin rá iin ndó iin rá iin kuu kuu. Dá chí ká'an to'on ñoó ña kánian kee ndó dión kuu víti, dá kían ná dá'a ni kusaá ini ndo koni ndo to'on Ndios kee ña dándá'í ñaá kuachi. **14** Dá chí ió ta'ani kuendá yo xí'ín Jesucristo tá ná ndikó toon yó tandeé iní ni ñatiin yó nda míí sa'a. **15** Dá chí di'a kaá to'on Ndios:

Tá ná kueídó'o ndó ñoó ká'an Ndios kuu víti, dá kían o sa kédó'o ndó míí ndó táto'on ni kee na sá'ano ñoo ndo tá ni data'an na Ndios.

16 ¿Ndá yoo ni sa kuu na ni seídó'o ñoó ni ka'an Ndios, ta vatí xían daá ni data'an ñaá ná? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ñoón kúú ndidaá na ni kankuei tíxi nda'á na ñoo Egipto ni kee Moisés? **17** Ta, ¿ndá yoo ni karyíí Ndios xí'ín ndin uu diko kuia ñoó kúú yukú íchí ñoó? ¿Á ko ná'á

ta'on ndó ña ñoón kúú na ni ya'a ni kee kuachi, ta ni kuei na ni xi'i na yukú íchí ñoó? **18** Ta, ¿ndá yoo ni chíkaa ini Ndios o náchi'i na ñoó nani'i ndée ná? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ñoón kúú na ko ní xín kueídó'o ñaá? **19** Sa'á ñoó kándaá inio ña ko ní kúu ta'on ndu'u na ñoó nani'i ndée ná sa'á ña ko ní kándísa ndaa na Ndios.

4 **1** Sa'á ñoó ná kandaa yo míí yó, víti íni ií Ndios xí'ín to'on ni xi'o na ña kían kí'o na ña ndu'u yó ñoó nani'i ndée yo, dá chí oon ni ví túú dao ndo'ó, ta o koní ndo ndu'u ndó ñoó. **2** Dá chí táto'on kí'o ni ñatiin yó to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús ni kee Ndios, kí'o dión ta'ani ni seídó'o ñayuu ñoó to'on Ndios tá sata. Tído ni naá óon va ña ni seídó'o na ña, dá chí ko ní kándeé iní na Ndios. **3** Tído yóó kúú na kándísa ña ni ka'an Ndios, sa'á ñoó koni yo ndu'u yó nani'i ndée yo ñoó ió na. Tído di'a ni kaa na xí'ín na ko ní kándísa ñaá tá sata ñoó:

Ta sa'á ña ni xido inij ni kee na, sa'á ñoó ni chíkaa inij ña ni iin kuu ta'ón o koní na ndu'u na ñoó kí'oi ña nani'i ndée ná.

Dión ni kaa na, va'ará sa ni daxíno ndi'i na ña ni kava'a na nda míí sa'a ñayuu yó'o. **4** Dá chí di'a kaá ta'ani tuti ií Ndios sa'á kuu úsa:

Kuu úsa ni nani'i ndée Ndios ñoó ndidaá choon ni kee na.

5 Ta kaá ta'ani tuti ií Ndios di'a:

O koní ta'on na ndu'u na ñoó kí'oi ña nani'i ndée ná.

6 Sa'á ñoó kándaá inio ña kómani va ndu'u dao ñayuu ñoó nani'i ndée ná, ta ko ní ndu'u na ni ñatiin to'on yó'o míí ñoó sa'á ña ko ní seídó'o

na choon ni sa'anda Ndios. ⁷Sa'á ñoó ká'an tuti ii ña ni saki Ndios iin ka kuu, ta kuu ñóó kúu kuu víti. Chi tá ni ya'a kua'á nda'o tiempo, dá ni taa David ña ni ka'an Ndios sa'a kuu yó'o:

Tá ná kueídó'o ndó noo ká'an Ndios kuu víti,

dá kían o sa kédó'ó ndó mií ndó.

⁸Dá chi tá ni xi'o Josué ña kían ndu'u na sa'ano ñoo yo noo nani'i ndée ndisa na, dá kían o ká'an ta'on Ndios sa'a iin ka kuu. ⁹Sa'á ñoó kándaá inio ña kasandaá iin kuu, dá koni ñayuu Ndios ndu'u na noo miían ndaa kuiti nani'i ndée ná.

¹⁰Dá chi na ndu'u ñoo, noón kúu na koni nani'i ndée noo ndidaá choon ni kee na, táto'on ki'o ni naní'i ndée mií Ndios tá ni ndi'i ni kava'a na ñayuu yó'o.

¹¹Sa'á ñoó ná cho'on ini yo, dá ná konio ndu'ó noo nani'i ndée yo, ta ná dá'a ni ki'o yó mií ña kusaá inio táto'on ki'o ni kee na sa'ano ñoo yo, chi ko ní seídó'o na noo ni ka'an Ndios. ¹²Chi to'on takí kúu to'on Ndios, ta to'on ndakí nda'o kían. Ta deen cháa ka sa'ándaaan o duú iin espada sa'ándá ndi nduú xoo. Sa'á ñoó tá seídó'o yóan, xínoan nda maá inio, ta sóno ní'nian nío yo xí'in ñaxintóni yo. Ta sóno ní'ini ta'anian tuchi yo, ta kásandaáan nda maá noo ñó'o dandiki lásá yo. Ta nádátuan ndidaá ña nákanii inio xí'in ndidaá ña'a ñó'o ini nío yo.

¹³Ta ni iin tó'on ta'on ña'a ió ñayuu yó'o ko ió de'é noo Ndios. Di'a ndidaá tá'an vaan túu noo ná ndé'é ná, ta ndidaá tá'an vaan ndáa vichí noo ná, ta iin kuu nakuíta yó nakí'o yó kuendá noo ná.

Jesús kúu mií mií duti kúu noo

¹⁴Ta viti ió iin duti kúu noo noo yo, ta ni kaa na kua'an nó'o ná noo ió Ndios induú, ta na yó'o kúu Jesús, na kúu de'e Ndios. Sa'á ñoó ná kandita toon yó xí'in ña ndaa kándisa yó. ¹⁵Dá chi viti kómí yó iin duti kúu noo kando'o sa'a yo sa'a ña kúu yó ñayuu vitá ini noo kuachi. Chi ni ka'an ta'ani ña u'u dátuu ñaa, dá ya'a na kee na kuachi, táto'on ki'o kéean xí'in yó, tído ko ní ya'a ta'on na kee na ni iin kuachi. ¹⁶Sa'á ñoó ná natuu yati yó xí'in tandeé ini noo ió Ndios dándáki na, chi nda ñoo xí'o na ña maní noo yo, dá ni'i yo ña ku'u ini na sa'a yo, ta ni'i ta'ani yó ndée ña kían chindeé ñaa noo iin rá iin tandó'ó vei noo yo.

5 ¹Dá chi iin rá iin duti kúu noo ni ndukú Ndios tein ñayuu mií ná, dá kuiin ra ka'an ni'ini ra sa'á ñayuu ñoo ra noo Ndios, dá doko rá ña'a, ta dákei ra kítí noo Ndios sa'á kuachi ndidaá na ñoo ra. ²Ta xí'o ndeé ini ra sa'á na ko kándaá ini ndi kían va'a kánian kee na, xí'in na xínoo ndava'a kée kuachi, chi kúu ta'ani ra iin ta vitá ini noo kuachi. ³Ta sa'á ña vitá ini ra, sa'á ñoó kánian doko rá kítí noo Ndios sa'á kuachi mií rá, xí'in sa'á kuachi ñayuu ñoo ra. ⁴Ta ko iin ta'on kuu kaxi mií choon yó'o, dá chi sava'a na ni kana mií Ndios kúu na kuu kakomí choon yó'o, táto'on ni ndo'o Aarón.

⁵Ta ni Cristo ko ní kaxi mií ña natiin na ñaño'ó ña kakuu na duti kúu noo. Ndios vá ni xi'o choon yó'o noo ná, dá chi di'a ni kaa na xí'in ná:

Yo'ó kúú de'e yu'u, ta viti ná'i
ñā kúúú tátóon.

6Ta kaá ta'ani na iin ka xían noo
tuti ii:

Daá kuití kakuu yo'ó duti,
táto'on ni sa kuu Melquisedec.

7Tá ni sa kuu Cristo iin ta ñayuu
yó'o, dá ni xika na ñā maní noo
Ndios, ta nda'í ni saki na xí'ín ndutá
noo ná noo Ndios, na kándéé dítá
ñāá noo ñā kuu na. Ta ni seídó'o
Ndios ndidaá ñā ni xika na sa'á ñā
ni seídó'o ñāá ná xí'ín ñā nda'í ió
ini na. 8Ta va'ará kúú ná de'e Ndios,
tído tein ñā ni ndo'o níó ná ni katí'a
na ni seídó'o na ñā kóni Ndios. 9Ta
sa'á ñā ni daxínkoó ndi'i na choon
ni kii na, sa'á ñoó ni kasandaá na
kúú ná na dákaki chíchí ñāá, chí
dákaki na ndi ndáa mí ñayuu
seídó'o ñāá. 10Ta mí Ndios ni
chikani ñāá kakuu na duti kúú noo
táto'on ni sa kuu Melquisedec duti
tá sa na'á.

Ná dá'a ni dánkoo yó ñā kándéé iní
yo Jesús

11Ío kuá'á nda'o ñā'a nakani yu'u
xí'ín ndó sa'á ñā yó'o, tído kuáchi
nda'o nakanii ñā, dá kandaá ini ndo,
dá chí oon nda'o ini ndo. 12Sa di'a
kánian kakuu ndó na dána'a noo
dao ka na, dá chí sa na'á nda'o
dákuá'a ndó sa'a ñā yó'o. Tído di'a
xínñó'ó ndó ñā dána'a tuku na noo
ndo ñā ni dákuá'a ndó nda mí sa'a
sa'á to'on Ndios. Sa'á ñoó kúú ndó
táto'on takuálí leé, chí xínñó'ó ii vá
ndó lechí, chí o kúú keí ndó ñā'a
káxí, ñā kúú ñā ndichí cháá ka sa'a
Ndios. 13Ta ndidaá na xí'i sav'a
lechí ñoó, noón kúú na ko kátóni iní
ndí kían va'a, ta ndí kían ko vá'a,

chí kúú ná táto'on takuálí noo ñā'a
Ndios. 14Tído na sa ni chíchi, noón
kúú na seí ñā káxí, ta sa'á ñā ni
sa'ano na xí'ín ñā ndaa, sa'á ñoó sa
tí'a na kandaá ini na ndí kían va'a,
ta ndí kían ko vá'a.

6 1Ná dá'a ni katuu yó xí'ín
sav'a ñā ni kandaá ini yo sa'á
to'on ndaa Cristo, chí ñā yó'o kúú
ñā sa ni katí'a yó nda mí sa'a. Va'a
cháá ka ná ndi'i ini yo ko'on yo chí
noo xí'ín to'on na, ta ko kánian
nandió kuéi tuku yó dákuá'a yó sa'á
ñā kánian nandikó iní yo sa'á ñā
kini kée yó, o sa'á ñā kánian kandeé
iní yo Ndios. 2Ta ko kánian dákuá'a
tuku yó sa'a ndi kee yó kodo nduta
yo, xí'ín sa'á ñā chínóo yó ndá'a yo
dini na dákuá'a xí'á, xí'ín sa'a ndi
koo nataki na ni xí'i, xí'ín sa'á ñā
míñan ndaa keyíko Ndios sa'a
ndidaá ñayuu noo ndi'i. 3Ta kí'o
dión kee yó tá kóni mí Ndios.

4Dá chí ndi ndáa na sa ni datóon
Ndios ñaxintóni, ta sa ni xirndodó
ná ñā ndato vei noo Ndios, ta sa ió
ta'ani kuendá na xí'ín Espíritu ii
Ndios, 5ta sa ni xirndodó ná to'on
va'a Ndios, ta sa ni xirndodó ta'ani
na táto'on kí'o dándáki Ndios ñayuu
saá vei chí noo, 6tído tá ná dánkoo
na ñā ndaa yó'o, dá kían ni iin tó'ón
ka ñā'a o kúú kee yó xí'ín ná, dá
nandió kuéi na nandikó iní na sa'á
kuachi na, dá chí kían táto'on ndéi
tuku na chírkaa na Cristo, na kúú
de'e Ndios, ndika cruz, ta xí'o na ñā
kediki ndaa ñāá ñayuu. 7Chí kían
táto'on ño'ó xítí, ñā xí'i va'an takuúí
tá koon dai. Ta dao ño'ó xítí, kuá'á
nda'o ñā'a xí'oan noo na ni xiti ñāá,
ta ió nda'o choon noo ná. Sa'á ñoó
ndato ka ví kémáni ñāá Ndios.

8Tído ño'ó xítí, tá'an ña xí'o ndino'o ta'íón xí'ín ión títí, ñoó kúú ñó'o ko chóon, ta ñoó kúú ñó'o ndéi ndáti tai chi'an kee Ndios, ta ndátian kei ña iin kuü.

9Tído va'ará ndátó'ón ndú sa'a ndidaá ña yó'o, na maní míí, tído ná'á káxí vá ndú ña va'a cháa ka ndo'o ndo'ó, ta kee ndó ña va'a tátó'on kánian kee ñayuu ni dakáki Ndios. **10**Chí kúú ná iin Ndios ndaa, sa'á ñoó o nándodó ta'on na sa'a choon ni kee ndó noo ná, ni sa'á ña kú'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, chí ni chindeé ndó ñayuu míí ná, ta ndéi ií ndo chindeé ñaá ndó nda viti. **11**Tído kóni ndu'u ña ná kandita toon ií iin rá iin ndó xí'ín ndidaá ña va'a kée ndó nda noo ndi'i kuií, dá kían kandaá ini ndo ña miíñ ndaa natiin ndó tandeé iní kómí ndó noo Ndios. **12**Chí ko kóni ndu ña kandeí dúsá oon ndó. Di'a koo ini ndo kee ndó tátó'on kí'o kée ñayuu, tá'an na kándéé ká'ano ini Ndios, ta ndáti kueé ñaá ná, chí sa'á ña kée na dión, sa'á ñoó natiin na ña ni kaa Ndios kí'o na noo ná.

13Dá chí tá ni xí'o Ndios to'on na noo Abraham ña kían kemáni ñaá ná, dá ni nachina'á ná míí ná, dá chí koó ka iin ka yo ká'ano cháa ka o duú míí ná, **14**ta ni kaa na: “Mííñ ndaa kuiti kemáni nda'o yu'u yo'ó, ta ndekua'a nda'o yu'u tata yo'ó.” **15**Ta sa'á ña ni sa ndati kueé Abraham, sa'á ñoó ni kasandaá na ni natiin na ña ni kaa Ndios kí'o na noo ná. **16**Dá chí miíñ ndaa kuiti náchina'á ñayuu ndéi ñayuu yó'o iin yoo ká'ano cháa ka o duú míí ná, dá kendaá na noo ká'an na. Ta kí'o dión ndadí ña ni tiin tá'an na sa'a.

17Ta kóni Ndios ña kana'á na ni natiin to'on ni xí'o na ña o nándikó ta'on iní na kee na ña ni ka'an na, sa'á ñoó ni nachina'á ná míí ná. **18**Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu ta'on nadaon noo uu ña'a ni kee Ndios, chí ni xí'o na to'on na noo yo, ta ni nachina'á ná míí ná, ta o kúu ta'on ka'an to'ón Ndios. Sa'á ñoó ió iin tandeé iní ká'ano noo yóó, na ñó'o tixi ndá'a Ndios, chí kándéé iní yo ña ni'í yo ña ni kaa na kí'o na noo yo. **19**Ta tandeé iní yó'o kían tiin toon ní yo noo Ndios tátó'on kí'o tiin toon kaa veé iin barco, dá sá tuu ra ini taño'o. Ta míí tandeé iní yó'o ndáka yo kua'an yo nda sata dá'on ndadí ini ve'e ño'o noo ió Ndios, **20**noo ni ku'u míí Jesús ni sonó ná íchi noo yo, chí iin ni kandoo na kúu dutí kúu noó tátó'on ni sa kuu Melquisedec dutí tá sa na'á.

Kí'o di'a ni kechóon ta dutí sa naní Melquisedec

7 **1**Ta Melquisedec yó'o ni sa kuu rey ñoo naní Salem, ta sa kuu ra dutí noo Ndios, na ió induú. Ta kaá tuti ií Ndios ña iin kuü ni sa'an ra ni natiin ra Abraham íchi nda noó kondii na noo ni sa'an na ni naá na xí'ín dao rey, ta ñoó ni kemáni ñaá Melquisedec xí'ín to'on ni ka'an ra. **2**Ta noo míí rá ni xí'o Abraham uxí ña'a noo iin iin ciento ña ni xio ndaa na noo ni sa'an na ni naá ná xí'ín rey ñoo. Ta kuü Melquisedec ñoó kóni kaá “rey kendaá”. Ta míí rá ni sa kuu rey ñoo Salem, ta to'on yó'o kóni kaa “rey náchindei va'a ñayuu”. **3**Ko iin ná'á sa'a tatá ra, ni sa'a naná ra, ta ni ko iin ná'á ndá

yoo ni sa kuu na sá'ano ve'e ra, ta ni ko ín ná'á ndá oon ni kaki ra, ta ni ko ín ná'á ndá oon ni xi'i ra. Ta ni sa kuu ra táto'on ki'o kúu de'e Ndios, chi iin ni kandoo ra kúu rá duti.

⁴Taó kuendá mií ndó ña ká'ano nda'o choon ni sa ne'e Melquisedec, sa'á ñoo ni sa'an Abraham, na kúu tatá ñoo yo, ni xi'o na uxí ña'a noo iin iin ciento ña'a noo Melquisedec, ña ni kandee ná ni xio ndaa na ndá'a dao ka rey tukú ñoo. ⁵Ta miían ndaa ni kaxi Ndios ta tein na ve'e Leví ña kakuu ra duti, ña kakomí rá choon ña ki'in ya'i ra uxí ña'a noo iin iin ciento ña'a ní'i na ñoo ra noo choon kée na, táto'on ki'o sa'ándá ley Ndios choon. Sa'á ñoo kánda inio ña kánian ki'in ya'i ra noo ñani ra, va'ará iin tó'on dáá kúu tatá ra, chi na ve'e Abraham kúu ndi ndi'i ra. ⁶Ta va'ará ko ní kii Melquisedec tein na ve'e Leví, tído ni natiin ra uxí ña'a noo iin iin ciento ña ió noo Abraham, ta ni kemáni ta'ani ra Abraham xí'in to'on va'a ni ka'an ra. Ta Abraham kúu na kánian natiin ña va'a ni kaa Ndios ki'o na noo ná. ⁷Ta ná'á yó ña na ló'o kúu na nátiin to'on va'a kée na ndáya'i cháá ka. ⁸Ta kánda ta'ani inio ña xi'i ta ve'e Leví, tá'an ra kí'in ya'i uxí ña'a noo iin iin ciento ña'a ió noo na ñoo ra, tído ká'an to'on Ndios sa'a Melquisedec ña takí ií vá rá. ⁹Ta sa'á ña ni chiya'i Abraham uxí ña'a noo iin iin ciento ña'a ñoo noo Melquisedec, sa'á ñoo kuu kaa yo ña nda Leví xí'in ta ve'e ra ni chiya'i ta'ani, va'ará mií rá kí'in ya'i noo na ñoo ra. ¹⁰Dá chi ño'o ií vá na ve'e Leví

kúu ná ni ini Abraham tá ni naki'in tá'an na xí'in Melquisedec ichi ñoo.

¹¹Tá kuu koo vii ñayuu noo Ndios sa'a choon kée ta duti kuendá Leví, dá kían, ¿ndiva'a ni chikani Ndios iin ka duti? Ta va'ará mií na ve'e Leví ni natiin ley Ndios, tído duti ni nachikani Ndios tiempo viti kúu ná táto'on ni sa kuu Melquisedec, ta ko ní taó ta'on ñaá ná tein na ve'e Aarón. ¹²Ta sa'á ña ni ndakoo iin duti saá, sa'á ñoo miían ndusa kánian nadaon ta'ani ley, chi sa diin va kée duti saá yó'o. ¹³Tá'an duti ká'an ndu sa'a, ko ní kii na tein na ve'e Leví, chi ni kii na tein na ve'e iin ka ñayuu, ta ni iin ta'on na ve'e yó'o ko ní sá kuu duti Ndios. ¹⁴Dá chi ná'á yó ña ni kii na kúu sato'o yo tein na ve'e Judá, ta ni iin tó'on na ve'e Judá ko ní chikani Moisés ña kakuu na duti.

¹⁵Ta kánda inio ña dión kían, dá chi ni ndakoo iin duti saá, ta kúu ná táto'on ni sa kuu Melquisedec.

¹⁶Chi ko kúu ná duti sa'a ley, chi kaá ley ña savava na ve'e Leví kuu kakuu duti. Di'a kúu ná duti sa'á ña ió choon noo ndá'a ná ña kataki kuií na. ¹⁷Dá chi di'a kaá tuti ií Ndios sa'a ná:

Daá kuití kakuu yo'ó duti,
táto'on ni sa kuu Melquisedec.

¹⁸Sa'á ñoo ni chituu Ndios ley yatá, chi ko ní kándeéan dáxinkooan choon ni sa ne'an, chi ko ndakí ta'an vaan, ¹⁹chi ko ní kándeé ta'on ley ña dánkoo viián ni iin tó'on ñayuu noo Ndios. Tído viti ni ni'i yo iin tandeé iní va'a cháá ka, dá kuu kuyati cháá ka yo noo Ndios.

²⁰Ta dión ni kuu, dá chi ni china'a Ndios mií ná ña dión koo. ²¹Tído ko

ní kée ta'on Ndios dión tá nì chikata na ta dutì, ta kúú kuendá Leví. Tído miñan ndaa nì china'á ná mií ná tá nì chikani na iin dutì saá, dá chi di'a kaá tuti iì ná:

Nì china'á Ndios mií ná, ta o nándikó ta'on iní na ñoó to'on nì ka'an na:

“Daá kuití kakuu yo'ó dutì, táto'on kì'o nì sa kuu Melquisedec.”

22Ta Jesús kúú na nì kandoo sa'a yo noo Ndios, sa'á ñoó nì kandoo Ndios kee na ña va'a cháá ka xí'ín yó o duú ley nì xì'o na noo Moisés.

23Ta kua'á nda'o nì sa kuu dao ka dutì ñoó, dá chi tá nì xì'i iin ra, dá nì nakuu iin ka ra. **24**Tído Jesús kúú na nì kandoo kakuu kuí dutì, sa'á ñoó ko xínñó'ó ka nakuiin iin ka dutì noo ná. **25**Sa'á ñoó ndá hora kúú mií vá kuu dáka'ki na ñayuu, na nóno natuu yati noo Ndios sa'á ña kándéé iní ñaá ná, dá chi daá takí kuí na ió na seí nda'í na sa'a yo noo Ndios.

26Ta iin dutì kúú noó kée dión kúú na xínñó'ó yó, chi kúú ná iin na vii, iin na koó kuachi, iin na koó yáko, iin na ko xionoo íchi na kée kuachi, iin na nì chikoo dikó cháá ka Ndios nda induú. **27**Ta ko xínñó'ó ta'on na kee na táto'on kì'o kée ta dutì kúú noó, chi iin rá iin kuu kuu dóko rá kítì noo Ndios sa'á kuachi mií rá, ndi'i, dá dóko rá kítì sa'á kuachi na ñoo ra. Tído Jesús, iin tó'on vá ta'ándá nì dokó ná mií ná nì xì'i na sa'a yó, ta daá kuití vá ndáya'i ña. **28**Ta ley Moisés chikataan taa, tá'an ra vitá ini noo kuachi, kakuu ra dutì kúú noó. Tído tá nì ndi'i nì xì'o Ndios ley yó'o, dá

nì nachina'á ná mií ná ña chikani na de'e mií ná ña daá kuití vá kakuu na dutì kúú noó, chi nì daxínko ndi'i na choon Ndios.

Sa'a Jesús nì kandoo Ndios kee na iin ña saá xí'ín yó

8 **1**Ta viti, to'on ndáya'i cháá ka kóni yu'u ka'in xí'ín ndó kían kana'á ndó ña kì'o dión kée dutì kúú noó iin noo yo, ta nì nakoo na xoo kuá'a Ndios, na kúú rey ió dándáki nda induú. **2**Ta kéchóon na noó iì cháá ka ini ve'e ño'o ndisa iin induú, ña kían nì kava'a mií sato'o yo Ndios, ta ko kían ña nì kava'a nda'a taa. **3**Chi ndidaa tá'an ta dutì kúú noó ní'i choon ña dokó rá ña'a noo Ndios, ta chíñó'o ra kítì noo ná. Ta sa'á ña kúú Jesús dutì iin noo yo, sa'á ñoó kánian dokó ta'ani na ña'a noo Ndios. **4**Tá nì kandoo na ñayuu yó'o, dá kían o kakuu ta'on na dutì, dá chi sa ndéi va dutì dóko rá ña'a noo Ndios táto'on kì'o sa'ándá ley Moisés choon. **5**Chi choon kée dutì yó'o kúú táto'on konda'i óon va ña kúú induú. Dá chi tá kua'an Moisés kava'a na ve'e ño'o, dá nì kaa Ndios xí'ín ná: “Miñan koo inon kava'on ve'e ño'o yu'u táto'on kì'o káa rá ió ve'e ño'o, ña kían nì daná'i nooon dini yúku ñoó.” **6**Tído choon va'a cháá ka kée Jesús viti o duú dao ka dutì ñoó, dá chi sa'á ña nì ka'an na sa'a yó noo Ndios, sa'á ñoó nì kandoo Ndios ña kee na iin ña'a va'a cháá ka xí'ín yó, chi nì xì'o na to'on na ña kì'o na ña va'a cháá ka noo yo. **7**Dá chi tá ní kándéé ley Moisés ña koo vii yo noo Ndios, dá kían ko xínñó'ó ka Ndios kandoo na kee na iin ña'a saá xí'ín yó. **8**Ta sa'á

ñā kō náta'an ini Ndios ñā kée ley ñoó, sa'á ñoó di'a nī kaa nā xí'ín nā ñoo yo:

Veī iin kuū, kaá sato'o yo Ndios, ñā kíān kandōoi keei ñā saá xí'ín nā ñoo Israel, xí'ín nā kúú kuendá Judá.

⁹ Ta o kándōo kaj xí'ín ná tátō'on nī kandōoi xí'ín nā yatá ve'e na

tá nī taóí nā xí'ín ndá'í ñoo Egipto.

Chī kō ní sá ndita ndaa nā xí'ín ñā nī kandōoi xí'ín ná, sa'á ñoó nī dayáa ndá'í nā, kaá sato'o yo Ndios.

¹⁰ Ta viti kíān di'a ko'ín kandōoi xí'ín nā ñoo Israel

ñā keei iin ñā saá xí'ín ná tá ná kasandaá kuū nī chīkaa inī, kaá sato'o yo Ndios:

Ta ndā maá ini ñaxintónī ná ko'ín chīkaaī leyī,

ta ndā maá ini níó ná ko'ín taai ñā,

Ta yu'ū kakuu Ndios noo ná, ta mií ná kakuu nā ñooī.

¹¹ Ta ni iin tó'ón ta'on na o kánian dána'a noó nā ndéi yati xí'ín ná,

ni noo ñani mií ná, ta kaa nā:

“Nandukú ndó sato'o yo Ndios”, dá chī ndidaá tá'an va na kana'á ñā yu'ū kúú Ndios,

ndā nā kuālī cháá ká xí'ín ndā nā sá'ano cháá ká.

¹² Ta ko'ín kí'o ká'ano inī sa'á kuachi na, ta ni iin kuū tã'ón o ndíko'on inī sa'án,

xí'ín sa'a iin rá iin ñā kini nī sa kee na.

Dión kaá tuti iī Ndios. ¹³ Sa'á ñoó tá kaá Ndios ñā kandōo na kee na iin

ñā saá xí'ín nā ñoo yo, dá kíān ñā nī kandōo na kee na mií noó nī kuyatá váán, ta ndidaá ñā'a kuyatá, ndátian naá váán.

9 ¹ Ta viti, ñā nī kandōo Ndios kee na xí'ín nā sá'ano ve'e yó tá sata sa'ándáan choon tátō'on kí'o kánian kandaño'o yó nā, ta sa'ándáan choon tátō'on kí'o kánian koo ve'e ño'o nā noño'o yó'o. ² Ta di'a káa ve'e ño'o nā: ini ve'e mií noó kúú noo iī cháá, ta ñoo íin iin candilero, ta íin iin mesa noo kándodó pan dóko rá noo Ndios.

³ Ta sata dá'on kúú uu tákaa ñoo kúú mí noo iī cháá ká. ⁴ Ta ñoo íin iin ñā'a nī kavā'a xí'ín oro noo chíño'o nā dusa támi sá'an, ta ñoo ta'ani íin iin satō nī nakuchi ndino'o oro, ta yiróón dándáki ñā nī kandōo Ndios kee na ñā va'a xí'ín nā ñoo yo.

Ta ñoo nákaa iin kídi oro noo ñó'o maná, ñā nī xī'o Ndios nī seí nā ñoo yo, ta ñoo ta'ani nákaa vara Aarón, kirá nī nana nóma kuí, ta ñó'o ta'ani yuu dá'ándá noo tándaa choon nī sa'anda Ndios. ⁵ Ta satá satō ñoo ndíta uu querubín oro ió ndixi, ta ñoó dándáki ñā nákaa Ndios ñoo, ta xí'ín ndixián dáda'i ñā

satá satō ñoo, noo só'ono ndaa rá nī kítī noo Ndios, dá ku'ū ká'ano ini nā sa'á kuachi nā ñoo yo. Tído kō nónoí ka'ín cháá ká sa'á ñā yó'o xí'ín ndó.

⁶ Dá tá nī xīno ndidaá ñā yó'o tátō'on kánian kooan, dá nī kasá'á tóo tóo koku'u tã dutī ve'e mií noó ñoo, dá kechóon ra iniān tátō'on kí'o sa'ándá ley choon. ⁷ Tído ve'e kúú uu, noo kúú noo iī cháá ká ñoo, savā'a iin tó'ón dinī míí vá tã dutī kúú noó kuu ku'ū ini ve'e ñoo iin

tó'ón kuṽ noṽ kuṽ. Ta ᠔ kúu ta'on ku'u ra tá k᠔ né'e ra niṽ kua'an ra, dá chṽ niṽ ñoó dók᠔ rá noṽ Ndios sa'á kuachi míí rá xí'ín sa'á kuachi niṽ kenaá na ñoo ra. ⁸Ta ña yó'o xí'o Espiritu iṽ Ndios ña kándaṽ inio ña ᠔ kúu ta'on ku'u yó nda noṽ iṽ cháá ka xían nani íin iṽ vá ve'e míí noṽ ñoó. ⁹Ta ndidaá ña yó'o xí'o ña kándaṽ ini y᠔ ndi ndó'o ñayuu tiempo viti, dá chṽ va'ará dók᠔ ta dutṽ ña'a noṽ Ndios, ta va'ará chí'ño'o ra kíti noṽ ná, tído k᠔ kánd᠔o vii ta'on ñaxintóni ñayuu xí'o ña'a ñoó, chṽ kútúu iṽ vá ini na. ¹⁰Dá chṽ sava'a ña'a ká'an ley yó'o sa'a kían ndi ndáa ña'a kuu keí ñayuu, xí'ín ña ko'o na, xí'ín sa'a ndi kee na nduvii ná ñíí ná noṽ Ndios, ta dión niṽ sa' kían nda ni kasandaá kuṽ niṽ ndesaá Ndios ndidaá ña'a.

¹¹Chṽ sa' niṽ kixi Cristo, ta míí ná kúu dutṽ kúu noṽ, ta noṽ ndá'a míí ná ió ndidaá tá'an ña va'a niṽ kánd᠔o Ndios kí'o na noṽ y᠔. Ta míí ná nákaṽ xínkuáchí ini ve'e ño'o ndáya'i cháá ka, iin ve'e ño'o va'a cháá ka, tá'an ña k᠔ ní káva'a xí'ín ndá'a taa, dá chṽ ᠔ duṽ ña'a ió ñayuu yó'o kíán. ¹²Ta k᠔ ní ku'u Cristo dok᠔ ná niṽ kíti, ni k᠔ ní ku'u na dok᠔ ná niṽ chikerró noṽ Ndios ini ve'e ño'o na. Di'a niṽ míí vá ná né'e na niṽ ku'u na niṽ dok᠔ ná noṽ Ndios noṽ kúu noṽ iṽ cháá ka, ta iin tó'ón dáá vá ta'ándá niṽ kee na dión, ta daá kuití vá ndáya'i ña. Ta kí'o dión niṽ kee na, ta kúu iin íchṽ niṽ kánd᠔o vii y᠔ noṽ Ndios. ¹³Chṽ niṽ toro, xí'ín niṽ chivato, xí'ín yaa chikerró, kírf niṽ chí'ño'o ta dutṽ noṽ Ndios, kúu ña niṽ so'ono ni'ini ra ñíí

ñayuu niṽ ya'a niṽ kee kuachi, dá nduvii ñíí ná noṽ Ndios. ¹⁴Tído kánd᠔o vii cháá ka y᠔ niṽ kee niṽ Cristo, chṽ xí'ín ndée Espiritu, na ió kuíí, niṽ dok᠔ ná míí ná noṽ Ndios, ta ni iin kuachi k᠔ ní sá komí ná. Sa'á ñoṽ niṽ míí ná kándée nduvii ñaxintóni y᠔ noṽ Ndios, dá ná ᠔ kée ka y᠔ ña kini kua'an dánaa ñaá, dá koni y᠔ kee yó ña kóni Ndios takí.

¹⁵Sa'á ñoṽ niṽ kandeé ná niṽ ka'an na sa'a y᠔ noṽ Ndios, ta kúu niṽ kánd᠔o Ndios kee na iin ña saá xí'ín yó. Dá chṽ sa'á ña niṽ xí'í Jesús sa'a y᠔, sa'á ñoṽ niṽ chíya'i na sa'á kuachi niṽ kee yó kaá ley niṽ xí'o Ndios. Díón, dá koni ndidaá na niṽ kana Ndios natiin na ña va'a niṽ kaa Ndios kí'o na, ta ña va'a yó'o kúu ña kataki chíchí ná. ¹⁶Dá chṽ tá niṽ kánd᠔o iin taa kí'o ra ña'a kómí rá noṽ dao ka ñayuu tá niṽ xí'í ra, dá kían tá niṽ xí'í ra, dá kuu natiin na ña'a kómí rá. ¹⁷Dá chṽ kuu natiin na ña niṽ kánd᠔o ra kí'o ra noṽ ná sa'á ña niṽ xí'í ra. Tído xían nani takí ra, ᠔ kúu ta'on natiin na ña. ¹⁸Tá kua'an Ndios kánd᠔o na kee na ña va'a xí'ín na ñoo y᠔ tá sata, dá niṽ kee iṽ náan xí'ín niṽ. ¹⁹Sa'á ñoṽ tá niṽ ndi'i niṽ ka'i Moisés ndidaá choon sa'ándá ley noṽ na sá'ano ñoo y᠔, dá niṽ kí'in na niṽ chikerró, xí'ín niṽ kíti, xí'ín takuíí, xí'ín kachi kua'á niṽ, xí'ín ndá'a yukṽ hisopo, dá niṽ so'ono ndaa na niṽ ñoó xí'ín yukṽ yó'o satá yuu noṽ káa ley, xí'ín sata ndidaá ñayuu ñoó. ²⁰Dá kaá Moisés xí'ín ná: “Niṽ yó'o dáxink᠔o ña niṽ kánd᠔o Ndios kee na xí'ín ndo'ó, ña ká'an sa'a choon niṽ sa'anda na noṽ y᠔.” ²¹Ta niṽ so'ono ndaa ta'ani na niṽ yó'o ve'e ño'o ñoó, xí'ín sata

ndidaá nda'á choon kúchóon na iniañ. **22**Ta kaá ley ña xí'ín ni kuá'á nda'o ña'a kandoo vii noo Ndios. Chi tá ná o kuíta ni, dá kían o kúu ta'on ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi kée ñayuu.

Ni ndoo kuachi yó noo Ndios sa'á ña ni xi'o Jesús míí ná ni xi'i na sa'a yo

23Dá chi míían ndúsa dión ni kee na tá sata, dá ni kandoo vii ndidaá ña'a ñoo. Ta ña ni kee na tá sata ñoo kúu konda'i ña ndaa ío induú. Ta ña ndaa ío induú kían xínñó'ó ni ndáya'i cháá ka o duú ni kítí. **24**Dá chi ko ní ku'u ta'on Cristo ini ve'e ño'o ni kava'a ndá'a taa ñayuu yó'o, dá chi sava'a konda'i óon va ve'e ño'o iin induú kúu ve'e ño'o ni kava'a ndá'a taa noñó'ó yó'o. Di'a ni ku'u na míí míí noo ío Ndios induú ni doko ná ni míí ná sa'a iin rá iin yó. **25**Ta ko ní nándio ko tóo tóo ta'on na doko ná ni ná sa'a yo tát'on ki'o kée ta duti kúu noo noñó'ó yó'o, chi roñ kúu ra kú'u tá noo kuía noo íi cháá ka doko rá ni kítí. **26**Dá chi tá dión kánian kee Jesús, dá kían nda míí sa'a ñayuu kánian ndo'o tóo tóo níó ná sa'a yo. Tído ko ta'ón dión kían, dá chi tein kuu noo ndi'i yó'o iin tó'ón diñi vá ta'ándá ni kii na ni doko ná míí ná ni xi'i na sa'a iin rá iin yó, dá ndoo kuachi yó noo Ndios, ta daá kuití vá ndáya'i ña ni kee na. **27**Ni chikaa ini Ndios ña kían kuu ndidaá ñayuu iin tó'ón ta'ándá, dá keyíko sa'a ná. **28**Dión ta'ani ni ndo'o Cristo. Iin tó'ón daá vá ta'ándá ni doko ná míí ná ni xi'i na sa'a iin rá iin yó, dá ni dandóo na kuachi kuá'a nda'o ñayuu noo Ndios. Ndi'i daá, na'a

noo ná ta'ándá kúu uu ñayuu yó'o. Ta o kí ka na dítá ná kuachi yó, ndaá kasaa na dákaaki na na ndáti ñaá.

10 **1**Dá chi ley ni taa Moisés kían sava'a konda'i óon ña va'a ki'o Ndios noo yo, chi ko kúu ta'an vaan míí míí ña va'a ko'on na ki'o na noo yo. Sa'a ñoo va'ará tá noo kuía tá noo kuía doko ta duti ña'a xí'ín kítí noo Ndios sa'á kuachi ñayuu vei ñoo, o kúu ta'on kandoo vii ná noo Ndios. **2**Dá chi tá ná kandeé ña ni doko ná ñoo dánkoo viián na iin íchi noo Ndios, dá kían ko xínñó'ó ka na ko'on na doko ná ña'a noo Ndios, dá chi o kútúu ka ini na sa'á kuachi na. **3**Tído ko ta'ón dión kían, dá chi sa'á ña chíñó'ó na kítí noo Ndios tá noo kuía tá noo kuía, ñoo kían kedaá xí'ín ná, dá ñó'o ini na ña kómí ná kuachi noo Ndios. **4**Chi ko kandeé ta'on ni chikerró xí'ín ni chivato dándoo rá kuachi ñayuu noo Ndios. **5**Sa'a ñoo, tá ni ku'u Jesús ñayuu yó'o, dá ni kaa na xí'ín Ndios:

Ko kóni ní ña chíñó'ó na kítí noo ní, ta ko kóni ní ña doko ná ña'a noo ní.

Sa'a ñoo ni sa'an ní ni kava'a ní yiki koñoi.

6 Chíñó'ó na kítí noo ní, ta satá na ni noo ní sa'á kuachi na, tído ko náta'an ini ní xini ní ña kée na.

7 Dá ni kaa xí'ín ní: “Viti kían vei kee ña kóni míí ní, tatá Ndios, tát'on ki'o ká'an tuti íi míí ní sa'a yú'u.”

8 ¿Á ni xini ndo'o? Ña míí noo ni kaa na ká'an di'a: “Ko kóni ní ña chíñó'ó

ná kítí noo ní, ta kò kóni ní ña doko ná ña'a noo ní, ta ni kò kóni ní ña kata na ñi noo ní sa'á kuachi na, ta kò náta'an ini ní xiní ní ña yó'o." Díon kaá na, va'arà kí'o díon sa'ándá ley choon. ⁹Dá ñi kaa ta'ani na: "Viti kían veii keei ña kóni mií ní, tatá Ndios." Sa'á ñoó kándaá inio ña ñi sadi Ndios íchì yatá, ta ñi chiná'a saá na iin ka íchì noo yo. ¹⁰Ta sa'á ña ñi kee Jesús ña kóni Ndios, dá ñi kuu ñi nduvii yo noo Ndios, chí ñi doko ná yikí koño na sa'a iin rá iin yó, ta iin tó'on dáá vá ta'ándá ñi kee na díon, ta daá kuití vá ndáya'i ña ñi kee na.

¹¹Ta miían ndaa kíán ña iin rá iin kuu kuu ndíta ta duti xínkuáchí rá ini ve'e ño'o, ta tóo tóo chíño'o ra kítí, ta tóo tóo dóko rá ña'a noo Ndios sa'á kuachi na ñoo ra. Tído kò kándeé ta'on ña'a ñoó dándóoan kuachi ñayuu noo Ndios. ¹²Tído Cristo, iin tó'on diní vá ta'ándá ñi doko ná mií ná ñi xi'í na sa'á kuachi ndidaá ñayuu, ta daá kuití vá ndáya'i ña ñi kee na. Ñi ndi'i, dá ñi ñakoo na xoo kuá'a Ndios. ¹³Ta ñoó ió na ndáti na nda ná kasandaá kuu nataán Ndios ta xiní u'u ñaá tixi sa'a ná. ¹⁴Iin tó'on dáá vá ta'ándá ñi doko Jesús mií ná, ta kúu iin íchì vá ñi ñankoo ndaa na ñayuu ñi nduvii ná noo Ndios. ¹⁵Ta ña yó'o ta'ani xi'o Espíritu ií Ndios ña kándaá ini yo, dá chí dinño'ó ka kaá na di'a:

¹⁶Kí'o di'a kandooi keei xí'ín na ñoo Israel tá ná kasandaá kuu dáá ñoó, kaá sato'o yo Ndios: Chí ini nío ná ko'in chikaáí leyí, ta ini ñaxintóni ná taai ña.

¹⁷Ta kaá ta'ani na di'a:

Ko'in kí'o ká'ano ini sa'á kuachi na, ta ni iin kuu ta'ón o

ndíko'on ini sa'án, xí'ín sa'a iin rá iin ña kini ñi kee na.

¹⁸Ta viti, sa ñi xi'o ká'ano ini na sa'á kuachi yo, sa'á ñoó kò xínño'ó ka yo doko yo ña'a noo ná sa'án.

¹⁹Kana'á ndó, ñani mií, ña ió tandee iní noo yo ku'u yó noo ií cháá ka, noo ió mií Ndios sa'á ñi Jesucristo, kirá ñi xita sa'a yo. ²⁰Chí ñi nono iin íchì saá noo yo, iin íchì takí, dá chí ñi nono vá noo tákaa dá'on sadi noo yo ku'u yó noo ií cháá ka sa'á ña ñi doko Jesús yikí koño na sa'a yo. ²¹Viti kían kómí yó iin duti ndáya'i cháá ka, na ió dándáki na ve'e Ndios, ²²sa'á ñoó ná natuu yati yó noo Ndios xí'ín iin nío ndaa, ta ná kándeé ká'ano ini yo ña natiin va'a na yó, chí sa'á ña ñi nduvii nío yo, sa'á ñoó kò kútúu ka ini yo sa'á kuachi ñi kee yó, ta sa ñi nduvii na ñí yo xí'ín takuíí vii.

²³Sa'á ñoó ná kuíta toon yó xí'ín tandee iní kómí yó, ta ná dá'a ni nakani kuáchì ini yo, dá chí iin na ndaa nda'o kúu na ñi xi'o tandee iní yó'o noo yo. ²⁴Ta ná ka'i ini yo ndi keeá ka'an ni'ini yó noo iin rá iin yó, dá ná ku'u sátá'an ini yo sa'a yo, ta ná kee yó ña va'a. ²⁵Ta ná dá'a ni koo ini yo ñankoo yó ña nditúti yó kandaño'o yó Ndios táto'on kí'o kée dao ka ñayuu. Di'a ná ka'an ni'ini yo noo iin rá iin yó, ví'í ka ví viti, chí kándaá ini yo ña sa kua'an kuyati kuu nandió koo Jesús kasaa na.

Ná dá'a ni kí'o yó mií yó ña kaño'o tuku yó tixi ndá'a kuachi

²⁶Tído tá ná kí'o yó miíá ña kaño'o tuku yó tixi ndá'a kuachi xían nani sa ná'á yó to'on ndaa Ndios, dá kían kò ta'ón iin ka ña'a

kuu doko yo noo Ndios, dá kandoo vii yo noo ná. **27** Sava'a na ndati yó ni'i yo kúu na ka'í nda'no ndo'o yó tá ná kuíta yó keyíko sa'a yo noo Ndios. Ñoo, dá kwei yó noo sá'ano ita ñó'o, na kían dánaá ndidaá na xini xíxi Ndios. **28** Ta ndidaá ñayuu ko ní xín kweídó'o ley Moisés, ni lú'u na maní o koo sa'a ná xían nani ni sa kuíta uu o oni ñayuu xí'o to'on na miían ndaa ni ya'a na, dá kían ka'áni ñaa ta né'e choon. **29** ¿Á ko ná'á ta'on ndó na ka'í ka ví ndo'o na kénóo Jesús, na kúu de'e Ndios? Chí kían táto'on kí'o séin ni'ini ñaa ná, ta ko nákoní na ni Jesús, kirá ni daxínko na ni kandoo Ndios kee na xí'á, kirá ni nduvii ñaa noo ná, ta yá'a na dár'u'u na Espíritu i, na kée kuá'á na maní xí'á. **30** Dá chí ná'á va'a yó ndá yoo kaá di'a: "Noó yu'u ni ya'a na, ta mí vá yu'u kúu na ndaka kuendá noo ná", kaá Ndios, na kúu sato'o yo. Ta kaá ta'ani tuti mí ná: "Miían keyíko Ndios, na kúu sato'o yo, sa'á na ñoo na." **31** Nandee ka vian ka'í ndo'o ñayuu kée dión tá ná kwei na noo ndá'a Ndios takí.

32 Ndiko'on ini ndo táto'on kí'o ni ndo'o ndó nda mí sa'a tá ni datóon Ndios ñaxintóni ndo xí'in na ndaa, chí ni sa ndita ndaa ndo tein tandó'ó ná'ano ni sa ndo'o ndó.

33 Chí ni kenoo kini ñayuu ndo'ó, ta ni kendava'a na xí'in ndó noo ñayuu kuá'a, ta dao ka ta'ándá ni xi'o ndó mí ndó na ndo'o dáó ní ndo xí'in ñani ndo. **34** Ta ni sa'an ta'ani ndó ni ku'u ini ndo sa'a na ñó'o ve'e kaa. Ta ni xi'o ndee iní ndo tá ni xio ndaa ñayuu na'a ndó, vatí daá ni kadii iní ndo, dá chí ná'á ndó na va'a cháa ka na'a natiin ndó chí

induú, ta ni iin kuu ta'on o túúan. **35** Sa'á ñoo o sa dánkoo ndó tandeé iní kómí ndó, dá chí miían ndaa kuiti ka'ano nda'no na va'a natiin ndó noo Ndios. **36** Ta miían ndusa kánian kí'o ndee iní ndo, dión dá kandeé ndó kee ndó na kóni Ndios, nda daá ví natiin ndó na ni kaa na kí'o na noo ndo. **37** Dá chí di'a kaá tuti i Ndios:

Sa yati va kasaa na ni kaai tanda'í saa, ta o kweé ka na.

38 Tído na ni kandoo vii noo Ndios sa'á na kándee iní ñaa ná, noón kúu na kataki chíchí.

Tído o náta'an ta'on inii konii ná tá ná dánkoo na na kándee iní ná yu'u.

39 Tído yóo, ko kúu ta'on yó na dánkoo na kándee iní yo ná, dá ko'on yo naá yó. Di'a kúu yó na kándee ka'ano iní ñaa, dá koni yo káki ní yo.

Kí'o di'a dándaki na kándee iní yo Ndios

11 **1** Dá chí na kándee iní yo Ndios kóni kaa na kándee ka'ano ini yo natiin yó na ndati yó ni'i yo noo ná. Ta ná'á kaxí yó na natiin yóan, va'ará ko túuan viti. **2** Ta sa'á na ni kandeé iní na sá'ano ñoo yo Ndios, sa'á ñoo ni nata'an ini Ndios ni xini ñaa ná. **3** Ta sa'á na kándee iní yo Ndios, sa'á ñoo kándaq ini yo na xí'in to'on ni kana yú'u mí ná ni kava'a na ñayuú yó'o, sa'á ñoo kándaq ini na ni kava'a na ñayuú ndé'é yó viti xí'in na'a ko túu.

4 Ta sa'á na ni kandeé iní Abel Ndios, sa'á ñoo ni doko rá na va'a cháa ka noo ná o duú Caín, sa'á ñoo

kaá tuti iḡ Ndios ña nḡ sa kuu ra iin taḡa ndaa, ta kaá ta'anian ña nḡ ñata'an ini Ndios nḡ xini na ña nḡ dokḡ rá noḡ ná. Ta va'ará nḡ xi'i ra, tído ña'a nḡ kee ra dána'a iḡ váán noḡ yo nda viti.

⁵Ta sa'á ña nḡ kandeé iní Enoc Ndios, sa'á ñoḡ nḡ ndañó'ó ní'ini ra ñayuu yó'o, chḡ ko ní xi'i ta'on ra, chḡ ko iin ta'on ná'á ndeí kua'an ra, dá chḡ nḡ ñaki'in ñaá míf Ndios.

Tído tá ko ñá'a ñaki'in ñaá ná, kaá tuti iḡ Ndios ña sa ñata'an nda'o ini na sa xini ñaá ná. ⁶Dá chḡ tá ko kandeé iní yo Ndios, dá kían ni iin kuḡ ta'ón o náta'an ini na koni na yó. Dá chḡ tá kóni yo kane'e tá'an va'a yó xí'ín ná, dá kían kánian kandisa ndaa yo ña ió na, ta káni ta'anian kandisa yó ña miían ndaa kuiti kemáni ná na nándukú ñaá.

⁷Ta sa'á ña nḡ kandeé iní Noé Ndios, sa'á ñoḡ nḡ seídó'o ra ña nḡ kaḡto'on Ndios xí'ín rá sa'á iin ña'a ko xini ra koo, chḡ nḡ ndi'i ini ra nḡ kava'a ra iin barco noḡ nḡ káki míf rá xí'ín ndidaá na ve'e ra. Ta sa'á ña nḡ kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoḡ nḡ kandoo ndidaá ka ñayuu kúu ná ñayuu káni, ta nḡ xi'i na, ta nḡ ni'i Noé ña nḡ kandoo va'a ra noḡ Ndios sa'á ña nḡ kandeé iní ñaá rá.

⁸Ta sa'á ña nḡ kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoḡ nḡ seídó'o ra noḡ nḡ ka'an Ndios tá nḡ kana na ra ña kían ko'on ra natiin ra ñó'o, ña nḡ kaa na kḡ'o na noḡ rá. Dá nḡ kee ra kua'an ra, va'ará ko ná'á rá ndeí saḡ ra. ⁹Ta sa'á ña nḡ kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoḡ nḡ sa io ra noñó'o nḡ kaa na kḡ'o na noḡ rá táto'on kḡ'o ió iin ta tukú, dá chḡ nḡ sa io ra ve'e ñi kiti, míf rá xí'ín de'e ra Isaac, xí'ín de'e ñáni ra

Jacob, tá'an ra nḡ natiin daó xí'ín rá to'on nḡ xi'o Ndios noḡ rá. ¹⁰Ta nḡ xi'o ndeé iní ra, dá chḡ nḡ sa ndati ra ni'i rá iin ka va ñoo noḡ koo ra, ña kían nḡ chiná'a míf Ndios sa'a, ña kían nḡ ñataó míf ná, ña kían nḡ kava'a míf ná.

¹¹Ta sa'á ña nḡ kandeé ta'ani iní Sara Ndios, sa'á ñoḡ nḡ kasandaáan ñó'o de'an, va'ará o kúu ta'on kandeí de'an. Ta va'ará iin ña sá'ano kían, tído nḡ kandeé iḡ váán nḡ dakákían xi, dá chḡ nḡ kandisaán ña iin na ndaa nda'o kúu na nḡ xi'o to'on noḡan ña koo de'an. ¹²Ta dión ta'ani Abraham, va'ará sa yati kuu ra, tído nḡ kasandaá ra kúu rá tata noḡ kua'á nda'o ñayuu táto'on kḡ'o kua'a kúu tiñoḡ, táto'on kḡ'o kua'a kúu ñoti ndeí yú'u taño'o.

¹³Ta ndidaá vá ñayuu yó'o nḡ kandeé iní na Ndios nda noḡ nḡ xi'i na. Ta ko ní nátiin na ña nḡ kaa Ndios kḡ'o na, tído nḡ xini na ña kee na chí noḡ xí'ín ñaxintóni ná. Ta nḡ kandisa ndaa na ña dión koo, ta nḡ kadii ini na. Ta nḡ ñakoni na ña na tukú vá kúu ná, na xionoo ndava'a ñayuu yó'o kúu ná. ¹⁴Ta sa'á ña nḡ ñakoni na ña kúu ná na tukú ñayuu yó'o, sa'á ñoḡ kandaḡ iniḡ ña iin ka va ñoo ndáti na kakuu ñoo na. ¹⁵Dá chḡ tá ní nákani ini na sa'a ñoo na, ña nḡ ñankoo na tá nḡ ñankuei na xionoo na, dá kían vatḡ iḡ vá nandiḡ kuéi na no'o na, ní kúu. ¹⁶Tído iin ka ñoo ndato cháá ka va nḡ ndi'i ini na nḡ kandeí na, ta ñoo ñoo kúu ñoo nákaa induú. Sa'á ñoḡ ko xika'an ta'on noḡ Ndios chinaní ná míf ná ña kúu ná Ndios noḡ ñayuu yó'o, dá chḡ nḡ kenduu na iin ñoo chí induú noḡ kandeí na.

17Ta sa'á ña ñi kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó kua'an ra doko rá de'e ra Isaac táto'on ñi kaa Ndios xí'ín rá, nde'á á kándéé ká'ano iní ñaá rá. Ta va'ará ndáti ra natiin ra ña ñi kaa Ndios ki'o na noo rá, tído ñi sa io nduu ra chiñó'o ra iin tó'ón diní de'e ra, 18chi di'a ñi kaa Ndios xí'ín rá: “Xí'ín sava'a de'ón Isaac kakuu na ve'ón.” 19Tído ñi kandaá ini Abraham ña ió choon noo ndá'a Ndios ña dánátaki na ña ñi xi'i. Ta viti ná keeá kuendá ña ñi xi'i va Isaac, ta ñi natakí va xi ñi kee Ndios, chi kō ní sónó ta'on na kuu xi.

20Ta sa'á ña ñi kandeé iní Isaac Ndios, sa'á ñoó ñi kemáni rá de'e ra Jacob xí'ín Esaú xí'ín to'on va'a, ña ñi kaa Ndios kee na xí'ín rá cháá ka chí noo. 21Ta sa'á ña ñi kandeé iní Jacob Ndios, sa'á ñoó tá sa yati kuu ra ñi kemáni rá ndin nduú de'e José xí'ín to'on va'a. Ñi ndi'i, dá xí'ín ndée karrotí ra ñi sa tuu ra ñi sa iin ra, dá ñi keká'ano ra Ndios. 22Ta sa'á ña ñi kandeé iní José Ndios, sa'á ñoó tá sa yati kuu ra ñi kasto'on ra ndi koo kankuei na ñoo Israel Egipto ko'on na, ta ñi sa'anda ra choon ndi kee na xí'ín lásá ra.

23Ta sa'á ña ñi kandeé iní na ve'e Moisés Ndios, sa'á ñoó tá ñi kaki ra, dá ñi chikáa de'é ñaá ná oní toon yoo, dá chi luu nda'o ñi sa kaa ra tá ñi sa io leé ra. Sa'á ñoó kō ní yu'ú ta'on na kujo kao na choon ñi sa'anda rey Faraón ña kánian kuu ndidaá takuálí yí. 24Ta sa'á ña ñi kandeé iní Moisés Ndios, sa'á ñoó kō ní xiin ra kananí rá kakuu ra de'e noo de'e di'í rey Faraón tá ñi kuyatá rá. 25Di'a ñi ndukú rá ndo'o níó rá

xí'ín na ñoo ra, na kúú ñoo Ndios, ta kō ní xi'o ra mií rá koo dii tóo ra tein kuachi. 26Dá chi ñi nakani ini ra ña va'a cháá ka kee ra tá ná nakí'o ra mií rá ndo'o naní níó rá sa'a Cristo, na tanda'á Ndios kii dákaiki ñaá, o duú kaan kakomí rá ña kuiká ió noo na ñoo Egipto, dá chi ndáti ra natiin ra ña ñi kaa Ndios ki'o na noo rá. 27Ta sa'á ña ñi kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoó ñi kana ra ñoo Egipto, ta kō ní yu'ú ta'on ra, va'ará xido nda'o ini rey Faraón xiní ñaá rá. Ta ñi xi'o ndeé iní ra, dá chi kée ra táto'on xiní ra Ndios, va'ará kō kandeé yó koni xí'ín noo yó ná. 28Ta sa'á ña ñi kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoó ñi chindú'u rá ña kían keká'ano na Israel víko pascua. Ta tein víko pascua yó'o ñi sa'anda ra choon ña ná ke'i na yú'u yé'é ná xí'ín ñi borrego, dá ná dá'a ni kuu de'e noo na kee ángel né'e choon ña ka'ání de'e noo na ñoo Egipto.

29Ta sa'á ña ñi kandeé iní na Israel Ndios, sa'á ñoó ñi ya'a na noo Taño'o Kuá'a táto'on yá'a na noño'o ichí. Ta dión ta'ani ñi ka'án ta Egipto chika'anda ra táto'on ñi kee mií ná, tído ñi kandaá ra, dá ñi xi'i ra. 30Ta sa'á ña ñi kandeé iní na ñoo Israel Ndios, sa'á ñoó tein usa kuu ñi kao noo na sata náó ñoo Jericó, ta kúú ñi koon vaan. 31Ta sa'á ña ñi kandeé iní iin ñá'a díkó míí naní Rahab Ndios, sa'á ñoó kō ní xi'an xí'ín dao ka na ñooan, na kō ní xiin kueidó'o Ndios, chi ñi natiin va'an ve'an ta Israel, tá'an ra ñi sa'an ñi naní ñoo Jericó ñoo.

32¿Ndí kían ka'an cháá kai xí'ín ndó sa'á ña yó'o? Chi kō nónóí

nakani ndi'ii sa'á ña ñi kee Gedeón, xí'ín sa'á ña ñi kee Barac, xí'ín sa'á ña ñi kee Sansón, xí'ín sa'á ña ñi kee Jefté, xí'ín sa'á ña ñi kee David, xí'ín sa'á ña ñi kee Samuel xí'ín sa'á ña ñi kee dao ka profeta, ³³chí sa'á ña sa kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoó sa kandeé rá sa dandáki ra dao ka ñoo, ta sa kee ra ña ndaa, ta sa natiin ra ña ñi kaa Ndios k'i'o na noo rá, ta sa kandeé rá sa sadi ra yú'u ndika'a, ³⁴ta sa kandeé rá sa nda'o ra ño'o deen kéi ita, ta sa kandeé rá sa káki ra noo espada. Ta va'ará ko kuí ka ndée rá, tído mií Ndios ñi x'i'o ndée rá, sa'á ñoó sa ni'i rá ndée sa naá ra xí'ín dao ka ñoo, ta sa kandeé rá sa taxí rá ta xiní u'u tá'an xí'ín rá. ³⁵Ta sa'á ña ñi kandeé iní dao na ñá'a ñi sa ndei sa na'á Ndios, sa'á ñoó ñi nataki tá'an na, na ñi xi'i.

Tído dao ka ñayuu Ndios ñi ndo'o naní níó ná, ta ñi xi'i na sa'a Ndios, tído ko ní sa'an na dánkoo na ña kándée iní na Ndios, dá chí ná'á ná ña nataki na kandeí va'a cháá ka na kee Ndios. ³⁶Ta dao ka na ñi kediki ndaa ñaá ta kini, ta ñi kani ñaá rá xí'ín chirrión, ta dao ka na ñi kató rá xí'ín cadena, ta ñi sadi ñaá rá ve'e kaa. ³⁷Ta dao ka na ñi sa'ání rá xí'ín yuu, ta dao ka na ñi sa'anda dao ra xí'ín espada, ta dao ka na ñi xirndodó rá, dá ná ya'a na kee na kuachi, ta dao ka na ñi sa'ání rá xí'ín espada. Ta yó'o yó'o ñi xionoo na, ta nda ñíi borrego xí'ín ñíi kíti ñi sa ndixi na. Ta ñayuu kúnda'í nda'o ñi sa kuu na, ta sa ndo'o nda'o níó ná, ta sa kendava'a nda'o ñayuu xí'ín ná. ³⁸Ta ñayuu ndáya'i nda'o noo Ndios ñi sa kuu na yó'o,

ta ko kánian ñi ñayuu ñayuu yó'o ña kandeí na xí'ín ná, ta vatí xian daá sa xionoo ndava'a na noo kúú ño'ó ichí, xí'ín noo kúú yúku, xí'ín noo kúú káo, xí'ín noo kúú da'o.

³⁹Ta ñi nakoni Ndios ndidaá na yó'o sa'á ña sa kandeé iní ñaá ná, tído ko ní nátiin na ña ñi kaa Ndios k'i'o na noo ná, ⁴⁰dá chí ña va'a cháá ka ko'on Ndios k'i'o na noo ná, ta ñi chítuu tóo ña Ndios, chí kóni na ña natiin nduú yo ña dánkoo vii ná yo xí'ín ñayuu ñoó.

Ná kande'é yó iin tó'on Jesús, ta kee yo tát'on k'i'o kée mií ná

12 ¹Dión ví kua'a ñi sa kuu ñayuu ñi sa kandeé iní Ndios, ta xí'o na kuendá noo yo, ta káo noo na yó tát'on k'i'o káo noo ñaá viko. Sa'á ñoó ná taó xóo yó ndidaá tá'an ña'a kétéin noo yo xí'ín ndidaá kuachi ña sadi noo yo, ta ná koo ini yo taxí tá'an yó xí'ín tandeé iní ko'on yo chí noo. Ná dá'a ni katuu yó. ²Ná kande'é yó iin tó'on diñi Jesús, dá chí mií ná kúú na ñi xi'o ña kandeé iní yo ná, ta mií ná dáxinkuei yó nda noo kánian kasandaá yo ña kandeé iní yo ná. Chí sa'á ña ná'á ná ña ni'i ná ña kadii iní na tá ná ndi'i, sa'á ñoó ñi xi'o na mií ná ñi ndo'o níó ná ndika cruz, ta ko ní sá ne'e na tandíni ña kíán iin ña ka'an noo kuu na ndika cruz. Ndi'i daá, dá ñi nakoo na xoo kuá'a Ndios, noo ió na dandáki na.

³Kande'é ndó ña k'i'o dión ñi ndo'o Jesús ñi kee ñayuu kíni xiní u'u ñaá, dá kíán ná dá'a ni kuitá ndo, ta ná dá'a ni ndíko ndó tá ndo'o níó ndo. ⁴Dá chí va'ará ndó'o níó ndo sa'á ña ko xí'ín ndo kee ndó

kuachi, tído kọ ñá'a ta'on ka'ání ná ndo'ó tító'on nì kee na xí'ín Jesús.
 5 ¿Á sà nì nandodó va ndó ñà ká'an ni'ini tuti iì Ndios noo yọ? Ta tító'on ká'an ni'ini iin tatá noó de'e ra, kị'o dión ká'an ni'inian noo yọ, dá chị kaáan:

De'e ló'o míí, ọ sà kú'ichị inon tá ndéndaá ñáá sato'o yọ Ndios, ta ná dá'a ni kutúú inon tá dánani na yó'ó,

6 dá chị ndidaá nà kú'u inì sato'o yọ Ndios sa'a, ndéndaá ñáá ná, ta dándó'o na níó ndidaá nà nì natiin ñà kakuu na de'e na.

7 Sà'á ñoó kị'o ndeé iní ndo tá ndéndaá ñáá Ndios, dá chị kị'o dión kée na xí'ín ndó sà'á ñà kúú ndó de'e míí ná. Dá chị, ¿ndi káa iin de'e kọ ndéndaá ñáá tatá ra? 8 Tído tá kọ ndéndaá Ndios ndo'ó tító'on kị'o ndéndaá nà dao kà de'e na, dá kían kọ kúú ta'on ndó de'e na, de'e nda'í va kúú ndó. 9 Dión nì ndo'o yó xí'ín tatá yọ ñayuu yó'o tá nì sà kuu yó takuálí, nì ndéndaá nà yó, ta nì sà io ñañó'ó yó noo ná. Sà'á ñoó, ¿á kọ ná'á ta'on ndó ñà kánian ndi'í cháá kà ini yọ kueíd'ó yó tatá yọ Ndios, nà ió induú, dá ná konio kataki chíchí yó? 10 Tatá yọ ñayuu yó'o nì ndéndaá rà yó cháá tiempo tító'on kị'o nì ka'án míí rá. Tído tatá yọ Ndios kúú nà ndéndaá nà yó, dá kevà'a yó noo ná, dá katí'a yó koo vii yọ noo ná tító'on vii míí ná. 11 Ta kọ íin ta'on náta'an ini tá ndéndaá ñáá tatá xì, di'a tá'u'u ini xì tá ndó'o xi dión. Tído ñà va'a míí vá xí kían, dá chị cháá kà chí noo kasandaá xì koo va'a ini xì, ta katí'a

xi kakuu xi ñayuu kendísá'ano sà'á ñà nì ndo'o níó xì.

Kị'o di'a ndo'o ñayuu kọ xí'ín natiin ñà manì xí'o Ndios noo ná

12 Ta viti ndane'e ndó ndá'a ndo xí'ín ndéé, ta ná chikata ndakí ndo kondọ ndo. Ná dá'a ni ndịko ndó.

13 Ná konó ndó iin íchị ndaa noo kaka ndó, dá kían ná dá'a ni natanì cháá kà sa'a ndo, ñà nì xió kodo, dá kían ná nda'aan.

14 Ta koo ini ndo kandeì va'a ndó xí'ín ndidaá ñayuu, ta koo ini ndo koo vii ndo noo Ndios, dá chị nà kọ kée dión, ni iin kuu tà'ón ọ koní nà sato'o yọ Ndios. 15 Koo ini ndo kandaa tá'an ndó, dá kían ni iin ndó ná ọ kána xoo noó ñà manì nì kee Ndios sa'a ndo. Chị oon ni ví kakuu iin káa míí ndó tító'on iin yo'o ova, dá dátúú ndó dao kà ndo, dá kasá'á ndịko dao kà nà kee ndó. 16 Ta kaon koo ndó, dá ná dá'a ni kee iin káa ndo'ó kuachi xí'ín nà kọ kúú ñadi'í ndo o yíi ndo. Ta ná dá'a ni kenóo ndó ñà'a Ndios tító'on kị'o nì kee Esaú, dá chị sa'a iin ko'ọ ndéi nì daon tá'an ra ñà kánian natiin ra sà'á ñà kúú rá de'e noó. 17 Ta sà ná'á vá míí ndó ñà tá nì ndi'í daá, dá nì kasá'á nda'í sáki ra xíkà rà ta'í rá noo tatá rà, ñà kían vei noo Ndios sa'a ñà kúú rá de'e noó, tído kọ ní kándeé ta'on ra natiin ra ñà, ta kọ ní kúú ta'on nadaon ra ñà nì kee ra, va'ará nì saki ra xí'ín ndirá noo rá.

18 Ta kọ ní kasandaá ndo noo íin iin yúku, ñà kían kuu dáko'on ndá'a ndo tító'on nì ndo'o nà sá'ano ve'e yó tá sata, chị tá nì sà nà noo íin yúku ñoó, deén nda'ọ kéi itaan, íin naá nda'ọ noo íian, ta ño'oma tóon

ndúchí nì nàkà'ani diníán, ta ní'i xído oon kána tachì déen ñoó. **19**Tá nì seíd'ó na sá'ano ve'e yó ña nì'i nda'o nì tuu trompeta, ña nì'i nda'o nì ka'an tachì Ndios, dá nì seí nda'í ñayuu ñoó ña ná dá'a ka ni ka'an na, **20**dá chì nì yu'ú nda'o na tá nì seíd'ó na choon nì ta'andá noo ná, chì nì ka'an ña ni míí ná, ta ni iin tó'ón kítì ndáka na o kúu kako'on yúku ñoó, dá chì tá koó, dá kánian kuu na xí'ín yuu, o xí'ín iin yúchì. **21**Ta sa'á ña xíxi nda'o kúu ña nì xini na, sa'á ñoó nì kaa Moisés: “Ndéi ñino oon ví yu'u ña yu'í”, kaá ra.

22Tído ndo'ó, sa nì kuyati ndó noo íin yúku Sion noo nákaa ñoo Ndios takí, ña kúu ñoo Jerusalén nákaa induú, noo ndéi kuá'á nda'o mil ángel. **23**Ta ñoó kúu noo ndítútí ndi'i na míí noo nì kana Ndios, ta kándodó kuu ná induú. Ta ñoó ío míí Ndios, na kényíko ndaa sa'a ndidaá tá'an ñayuu. Ta ñoó ndéi ta'ani nío na nì kandoo vii noo Ndios, chì nì ni'í ná ña kakuu na táto'on kì'o kóni Ndios. **24**Ta sa nì kuyati ta'ani ndó noo Jesús, na nì ka'an sa'a yo noo Ndios, dá nì kandoo na kee na iin ña saá xí'ín yó. Ta ío ta'ani kuendá ndo xí'ín nií ná, kirá nì xita sa'a ndo. Ta nií va'a cháá ka kúu rá o duú nií Abel, chì ko xíkà ya'i ra sa'á kuachi táto'on nì kee nií Abel.

25Ta ná dá'a ni kedó'ó ndó míí ndó noo ká'an Ndios. Dá chì ko ní káki ta'on na sá'ano ñoo yo sa'á ña nì kedó'ó ná míí ná noo nì ka'an Ndios noñó'o yó'o. Ta ví'í ka ví ndo'o yó tá ná kedó'ó yó míí yó noo ká'an Ndios nda induú. **26**Ta xí'ín

to'on nì ka'an míí ná nì dakídi ni'ini na sava'a noñó'o yó'o tá sata, tído viti kaá na di'a: “Ko'on tukui kee dión, tído o duú noñó'o yó'o oon ni ko'in dakídi ni'ini, nda induú dakídi ni'ini ta'anii.”

27Ta sa'á ña nì kaa na “ko'on tukui kee dión”, sa'á ñoó kándaá inio ña ko'on na ditá ná ndidaá ña kuu kidi ni'ini, ña nì kavá'a na ñayuu yó'o, dá kandoo ndidaá ña o kúu kidi ni'ini. **28**Ta viti, sa'á ña nì ni'í yo noo Ndios iin ñayuu saá noo dándáki na, ña kían ni iin kuu o kídí ni'ini, sa'á ñoó daá kuití ná nakí'o yó ndivé'e noo Ndios. Ta kì'o dión ná koni kuáchí yó noo ná, ta ná kayu'ú ni'ini yó na, ta ná koo ñañó'ó yó noo ná, dá ná nata'an ini na koni na yó. **29**Dá chì táto'on kì'o kúu ño'ó ita chí'í'o ndidaá ña'a, kì'o dión kúu tatá yo Ndios.

Kì'o di'a kánian kee yó sa'á ña kándéé iní yo Jesús

13 **1**O sa kóo ini ndo dánkoo ndó ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo. **2**Ta ná dá'a ni nandodó ndo natiin va'a ndó ndi ndáa míí ñayuu tá nì kasáa na ve'e ndó, dá chì sa'á ña nì natiin va'a ñaá dao ñayuu, sa'á ñoó nì natiin na ángel nì kii noo Ndios nì saa ve'e na, va'ará ko ní kándaá ini na ndá yo kúu ná.

3Ta koo ini ndo ndiko'on ini ndo sa'á na ñó'o ve'e kaa, ta kee ndó kuendá ña nákaa nduú ndo xí'ín ná. Ta dión ta'ani kando'o ndó xí'ín na kéndava'a ñayuu xí'ín, ta kee ndó kuendá ña ñíí míí ndó kéndava'a na xí'ín. **4**Ta kana'a ndó ña iin ña va'a kían ña tánda'a ñayuu. Ta iin ña vii

kían ña kídí taa xí'ín ñadi'í ra. Tído ndidaá ñayuu kídí xí'ín na kò kúú ñadi'í na o yí ná, xí'ín na kée dao ka kuachi ka'an noo xí'ín ñíí ná, noón kúú na miían ndaa kuiti ndo'ó nío ná kee Ndios. ⁵Ta o sa kátoó téf ndo ña kuiká, kua'án ndo kadii iní ndo xí'ín ña'a sa ió noo ndo, dá chi di'a ni kaa mií Ndios: “Ni iin kuu ta'ón o dáyaá ndá'í yo'ó, ta ni kuu ta'ón o dánkoo ndava'i yo'ó.” ⁶Sa'á ñoó kuu kaa yo di'a xí'ín tandeé iní:

Miían ndaa kuiti sato'ó yo Ndios kúú na chindeé ñaá,
sa'á ñoó ni kò yu'íí xiníí ndi ndáa mií vá ña'a ná kee taa ñayúú yó'ó xí'ín.

⁷Daá kuití ndiko'on ini ndo na ni daná'a noo ndo, chi mií ná ni daná'a to'on Ndios noo ndo. Ta ndiko'on va'a ini ndo ña kua'á nda'ó ña va'a ni kana noó ña sa kee na, ta kandeé iní ndo Ndios táto'on sa kandeé iní ñaá ná. ⁸Táto'on k'i'ó kúú Jesucristo koni, k'i'ó dión kúú ná viti, ta k'i'ó dión kuíí va kakuu na. ⁹Ná dá'a ni koo ini ndo ndiko' ndo ña to'ón dána'a dao ka taa, ta o sa kándía ndó tá diin dána'a ra sa'a Jesús. Va'a cháá ka kían ña koo ndeé ndo xí'ín ña maní ni kee Ndios sa'a ndo, ta o duú sa'á ña seí ndo ña yó'ó o ña káa táto'on k'i'ó dána'a dao ka ra. Dá chi va'ará ndúndéé dao ñayuu kée na ña yó'ó, tído kò chindeé ta'on ñaá.

¹⁰Ní'í yo ña va'a sa'á ña ni doko Jesús mií ná noo Ndios tá ni xi'í na. Ta kò ta'ón íchi ta dutí kéchóon ini ve'e ño'ó na Israel ni'í rá ña va'a yó'ó. ¹¹Né'e ta dutí kúú noó nií kítí kua'an ra ini ve'e ño'ó noo kúú noó ií cháá ka, ta dóko ñaá rá noo Ndios

sa'á kuachi ñayuu. Ndi'i, dá chí'no'ó ra yikí koño ri nda noo kúú yu'ú ñoo. ¹²Dión ta'ani ni ndo'ó Jesús, dá chi ni xi'í na nda noo kúú yu'ú ñoo, ta xí'ín nií mií ná ni nduvii ñayuu na. ¹³Ta viti ná kankuei yó ko'ó noó ni ndo'ó nío Jesús yu'ú ñoo, dá kían táto'on k'i'ó ni kediki ñaá ñayuu, k'i'ó dión ta'ani ná ndo'ó miíá. ¹⁴Dá chi o duú ñayúú yó'ó nákaa ñoo noo kandeí chíchí yó. Di'a nandukú yó iin ka ñoo, ña koo chí noo. ¹⁵Ta sa'a mií Jesús ná doko yo to'on va'a, to'on ño'ó noo Ndios ndidaá tá'an kuu, dión dá nakoni yo ná xí'ín to'on kánkuei yú'u yo. ¹⁶Ta ná o sa nándodó ndo kee ndó ña va'a, ta koo ini ndo chindeé tá'an ndó xí'ín ña ió noo ndo, chi ña yó'ó kían náta'an ini Ndios xiní na, ña dóko yo noo ná.

¹⁷Ta koo ini ndo kueídó'ó ndó na ndíta dána'a noo ndo, ta kee ndó choon sa'ándá na, dá chi nduú ñoo ndaá na nío ndo, chi ná'á ná ña miían ndaa nak'i'ó na kuendá sa'a ndo noo Ndios. Tá kée ndó dión, dá kían xí'ó ndó ña kádii iní na, ta ná dá'a ni kunda'í ini na, chi ni iin ña va'a o ní'í ndo tá ná dákúnda'í ini ndo ná.

¹⁸Kaka ndo ña maní noo Ndios sa'á ndu'u, dá chi ná'á va'a ndu ña ió vii ñaxintóni ndú noo Ndios, ta kóni ndu'u kendúsá'ano ndu ndidaá tá'an ña'a. ¹⁹Ta seí nda'ávii noo ndo ña daá kaka ndo ña maní noo Ndios sa'í, dá ná chindeé ná yu'u nandió koo yachii koto ni'inii ndo'ó noo ndeí ndó xaan.

Ká'an na ndisá'an noo ndí'í

²⁰Ndios kúú na xí'ó ña ió va'a ini yo, ta mií ná kúú na ni danátaki

Jesucristo, na kúú sato'o yo, ta Jesús kúú míí na ndáka léko, ta sa'á ña ni xi'o na ni ná ni xita ra sa'a iin rá iin yó, dión, dá ni xinkoo ña ni kandoo Ndios kee na xí'á, ta daá kuití ndáyá'i ña. **21**Ta míí Ndios ná ki'o ña katí'a ndó kee ndó ndidaá tá'an ña va'a, dá kandeé ndó kee ndó ña kóni míí ná, ta kee ta'ani na xí'ín ndó ña náta'an ini na kee na sa'á ña ni xi'i Jesucristo sa'a yo. Ta daá kuití ná natiin na ñañó'ó. Dión ná koo.

22Ta seí nda'ávíi noo ndo, ñani, ña ki'o ndeé iní ndo kueídó'o ndó

to'on ká'an ni'inii noo ndo, chi cháá nda'o kúú to'on ni taai kosaa noo ndo. **23**Ta kana'á ndó ña sa ni yaa va ñani yo Timoteo ve'e kaa. Tá ná kasaá yachi xi yó'o, dá kandakai xi saai kande'í ndo.

24Ka'an ndo ndisá'an xí'ín ndidaá na ndíta dána'a noo ndo xaan kuendá ndu'u, xí'ín ndidaá ka na kúú ñayuu Ndios. Ta natiin ndó ndisá'an tánda'á ndidaá ñani yo ndéi Italia yó'o kosaaan noo ndo.

25Ta ná koo ña maní xí'o Ndios xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kíān nī taa Santiago nī sa'ān noó nā kúú kuendá Jesús

Ká'ān Santiago ndisá'án

1 ¹Yu'u kúú Santiago, ta kéchóin noo Ndios xí'ín noo Jesucristo, nā kúú sato'o yo. Ta táai tuti yó'o kosaāan noo ndo'ó, nā kúú ndin uxī uū tu'u nā nōo Israel, ndo'ó nā nī xitā noo kua'ān ndéi iin ní nāyuu. Ta ká'īn ndisá'án xí'ín ndó.

Ná kadij iní tein tándó'ó ndó'o yó

²Nani míí, kadij nda'lo ini ndo tá nō'o ndó tein ndi ndáa míí tándó'ó. ³Chī sa ná'á va'a ndó nā tá ndó'o ndó tándó'ó sa'á nā kándéé iní ndo Jesús, dión dá katī'a ndó koo ndeé iní ndo noo tándó'ó. ⁴Tá nakī'o ndó míí ndó kī'o ndeé iní ndo noo ndi ndáa tándó'ó ndo'o ndó, dá xīnkoo ndó táto'on kī'o kánian koo ndó, ta chīchi ndó xí'ín nā kándéé iní ndo Jesús, ta ni iin tó'ón ta'on nā'a o kámani noo ndo.

Kī'o Ndios nāxintóni noo yo tá ná kaka yōán noo ná

⁵Tá ió iin káa ndo'ó kámani nāxintóni, dá kíān kaka ndoán noo Ndios, dá chī ió nduu nā nā kíān kī'o na nā xīkā ndo, chī kúú ná iin Ndios xí'o kuá'a nā'a noo nāyuu nā, ta kō káa nā nā kōó. ⁶Tído kaka ndoán xí'ín nā kándéé iní ndo ná.

Ta o sa nákani kuáchi ini ndo, dá chī tá kée ndó dión, dá kíān kúú ndó táto'on noo taño'o, nā kua'ān xoo yó'o xoo káa kée tachī. ⁷Ta iin nāyuu kée dión ná o sa kándati na natiin na ni iin nā'a xīkā nā noo sato'o yo Ndios, ⁸dá chī kúú ná iin nāyuu nákani uū ini, ta kō kúú ta'on na iin nāyuu iin tó'ón nāxintóni.

⁹Ta nani yo, nā kúnda'í, kánian kadij ini nā chī chindaya'i nāá Ndios. ¹⁰Ta nā kúú nā kuiká, kánian kadij ini nā sa'á nā nī kenóo nāá Ndios, dá chī nā kuiká ió noo ná kúúán táto'on ita yuku, chī tóó vá ndato sáaan, ta dión ta'ani ndo'o nā kuiká kómí ná. ¹¹Dá chī tá xīno ndiandii, ta ndúdeēn ká'anján, ta kúú íchī vá yuku nōó, ta kúú kuéi va itaan, ta kúú ndáño'ó vá nā luu ndáaan. Dión ta'ani ndo'o nā kuiká xí'ín nā'a kómí ná nani ndúkú ná cháá ká nā kuiká.

Yá'a yó kée yó kuachi kée nā kini nō'o ini nāxintóni yo

¹²Ndiká'án ndi kúú ví nāyuu, nā xí'o ndeé ini tá ndó'o na tándó'ó, dá chī tá nī xī'o ndeé iní nā noo ndidaá tándó'ó, dá kíān natiin na nā kataki chíchí ná noo ió Ndios. Dá chī kī'o dión nī xī'o Ndios to'on na nā kíān kee na xí'ín nāyuu kóni nāá. ¹³Tá

kasá'á katoó ndo kee ndó iin kuachi, o sa ká'an ndo ña Ndios kúu ña dáka'an ñaá, dá chi o kándeé ta'on ña kini ña kían ya'a Ndios kee na kuachi, ta ko dáka'an Ndios ni iin tó'on ñayuu ña kían ya'a na kee na kuachi. ¹⁴Ña kini ñó'o ñaxintóni yo, ñoó vá kían dáka'an yo, dá yá'a yó kée yó kuachi noo Ndios, ta ñoó ta'ani kían dákatoó ñaá. ¹⁵Ta sa'á ña katoó yo kée yó ña kini ñó'o ini ñaxintóni yo, sa'á ñoó kásá'á yá'a yó kée yó kuachi. Tá náki'o yó mií yó kaño'o yó tixi ndá'a kuachi, ñoó kían kedaá xí'in yó, dá ni'i yo ña kuu yo.

¹⁶Sa'á ñoó, ná dá'a ni danda'í ndo mií ndó, ñani maní mií. ¹⁷Dá chi ndidaá ña va'a, xí'in ndidaá ña ndaa kúu ña xí'o oon Ndios noo yo vei nda induú. Ta mií Ndios kúu ña ni kavá'a ndidaá kúu ña tóon ñó'o induú. Ta ni iin kuu ta'lón o nádaon Ndios, táto'on k'i'o nádaon ña tóon ñó'o káa. ¹⁸Ta mií Ndios ni chikaa ini ña kían ndee na yó de'e mií ná ni kee to'on ndaa ña. Ta k'i'o dión ni kasandaá yo kúu yó ña mií noo ni nakana Ndios kakuu de'e na.

Ná kueídó'o yó choon sa'ándá Ndios, dá kían koni yo kandeí va'a yó

¹⁹Sa'á ñoó, ñani maní mií, kaon koo ndó kueídó'o va'a ndó noo ká'an dao ka ñayuu. Ná dá'a ni yachi téi ka'an ndo, ta ni o sa kuído yachi téi ini ndo. ²⁰Dá chi ña xido ini yo ko chindeéan yó, dá kee yó ña kóni Ndios. ²¹Sa'á ñoó dánkoo ndó ndidaá kúu ña kini kée ndó, xí'in ña kini nákanini ini ndo, ta natiin ndó to'on Ndios, tá'an ña ni seídó'o ndó, xí'in ña nda'í ió ini

ndo. Dá chi ña yó'o kían kándéé dákaki nfo ndo.

²²Koo ini ndo kee ndó táto'on k'i'o ká'an to'on va'a ni seídó'o ndó. O sa kueídó'o oon ndoan, dá chi tá seídó'o oon ndoan, dá kían danda'í ndo mií vá ndó. ²³Chi ña seídó'o oon to'on va'a Ndios, ta ko kée na ña, noón kúu táto'on iin ta ndé'é mií noo espejo. ²⁴Dá chi tá ni ndi'i ni sa nde'é rá to'on káa ra, ta kúu kua'an ra. Ta kúu tóó vá, kúu sa nandodó va ra táto'on k'i'o káa ra. ²⁵Tído ña ndino'o ini seídó'o to'on ndaa Ndios, tá'an ña taó xóo ñaá tixi ndá'a kuachi, ta ndíko toon naan, noón kúu ña ko nandodó ña ni seídó'o na. Di'a kée na choon sa'ándáan. Ña yó'o kúu ña chindeé Ndios noo ndidaá ña kée na.

²⁶Ta ndidaá ña ká'an ndíta ndaa xí'in Ndios, ta ko kándéé ná chituu na yú'u ná, noón kúu ña danda'í mií, ta ni ña kándisa na ko ndaya'i. ²⁷Dá chi ña ndaa, ña vii kúu ña kándisa yó noo tatá Ndios tá ná chindeé yó takuálí koó tatá xí'in naná, xí'in ña kuáan tein tandó'o ndó'o na, ta ná kandaá yo mií yó noo ña kini ió ñayuu yó'o.

Ná dá'a ni chindaya'i yó dao ñayuu, ta kenóo yó dao ka ña

2 ¹Ñani mií, ndo'o ña kándéé ini sato'o yo Jesucristo, ña kánian natiin ndidaá kúu ñaño'ó, o sa kóo ini ndo chindaya'i ndó dao ñayuu, ta kenóo ndó dao ka ña. ²Ná keeá kuendá ña ni saá iin ta kuiká noo ndéi ndó dákuá'a ndó, ta ñó'o dé'e oro ndá'a rá, ta táyí ndíxi ra. Ta mií hora daá ni saá ta'ani iin ta kúnda'í, ta ndíxi ra dá'on yatá. ³Ta

nátiin va'a ndó tã ndíxi dá'on va'a ñoó, ta kaá ndo xí'ín rá: “Kakoo ní noo tēi va'a yó'o.” Ta kaá ndo xí'ín tã kúnda'í ñoó: “Xaan ní kuiiún, o kakoo noñó'o xaan kooón.” ⁴¿Á ko ná'á ta'on ndó ña sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó káxi ndó ñayuu, ta keyíko ndo sa'a ná xí'ín ñaxintóni kini kómí ndó?

⁵Sa'á ñoó, ñani maní miíi, kueídó'o va'a ndó ña yó'o. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña mií vá Ndios ni kaxi ñayuu kúnda'í ndéi ñayuu yó'o ña kían koo kuíká ná xí'ín ña kándéé iní ñaá ná, dá natiin na ta'i ná noo ió Ndios dándáki na, dá chi mií Ndios ni kaa ña k'i'o na ña noó ñayuu kú'u ini na sa'a ná? ⁶Tído ndo'ó, di'a kénóo va ndó na kúnda'í. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña tã kuíká kúu rã sa'ání nda'í ñaá, ta ñó'o ra ndo'ó kua'an rã noó tã né'e choon? ⁷Ta, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña tã kuíká kúu rã ká'an ndava'a sa'á kuu ndato Jesús, ña kándísa yó?

⁸Dá chi tá miían ndaa kée ndó choon sa'ándá ley Ndios, dá kían va'a va kée ndó. Chi di'a ká'an tuti ií mií ná: “Ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó táto'on k'i'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó.” ⁹Tído tá káxi ndó ñayuu, dá kían yá'a ndó kée ndó kuachi, ta tái ndo noo Ndios, chi ni xio kao ndó ley na. ¹⁰Ta ndi ndáa mií vá ñayuu kée choon sa'ándá ley Ndios, tído tá ni xio kao na iin choon sa'ándáan, dá kían kándo na tái kuachi na noo ndidaá choon sa'ándáan. ¹¹Dá chi di'a kaá Ndios noo ley na: “O sa kée ndó kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í ndo o yíi ndo.” Ta kaá ta'ani na: “O sa ka'ání ndó ndi.” Sa'á ñoó va'ará ko ní kée

ndó kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í ndo o yíi ndo, tído ni sa'ání ndó ndi, dá kían noo ndidaá kúu vá ley ni ya'a ndó. ¹²Sa'á ñoó ka'an ndo to'on va'a, ta kee ndó ña va'a, chi nakuíta ndó noo Ndios, ta keyíko na sa'a ndo xí'ín iin ka ley, ña kían ni taó xóo ndó noo kuachi. ¹³Tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu, dá kían koó ña maní koo sa'á na ko ní xí'o ká'ano ini sa'á ñayuu xí'ín ná. Tído na ni xí'o ká'ano ini sa'á ñayuu xí'ín ná, noón kúu na koo ña maní sa'a tá ná keyíko sa'a ná.

Tá miían ndaa kándéé iní yo Jesús, dá kían kánian kee yó ña va'a

¹⁴Sa'á ñoó ñani miíi, ¿ndá choon kían ña kaá ndo ña kándéé iní ndo Ndios tá ko kée ndó ña va'a? ¿Á ká'án ndó ña káxi ndó sa'á ña kaá ndo kándéé iní ndo ná? ¹⁵Dá chi tá ió iin ñani ndo, o iin k'i'o ndó, ta ná'á ndó ña kámani ña'a kandixi na, xí'ín ña'a keí ná iin iin kuu kuu, ¹⁶dá kaá ndo xí'ín ná: “Kua'án nó'o ní, ta koo va'a ní, ta kasá'an va'a ní, ta kandixi va'a ní.” Tá kaá ndo dión xí'ín ná, tído ko chíndéé ndó na xí'ín ña xínñó'ó ná, dá kían, ¿ndi kúu ña va'a ni kee ndó xí'ín ná, tá dáá? ¹⁷Dión ta'ani, tá kaá ndo ña kándéé iní ndo Ndios, ta ko kée ndó ña'a va'a xí'ín ñayuu xí'ín ndó, dá kían ko chóon ta'on ña kándéé iní ndo ná.

¹⁸Ndá ndi kuu ió iin káa ndó kaa di'a xí'ín yu'u: “Kándéé iní yo'ó Ndios, tído yu'u kúu rã kée ña va'a.” Tído yu'u kaái xí'ín na ká'an dión: “O kúu ta'on na'a ní ña kándéé iní ní Ndios, chi ko kée ní

ñā va'a. Tído ñā va'a kéei ná'a ñā mifān ndaa ndisa kándéé iní Ndios." ¹⁹Tá kándísa ndó ñā iin tó'ón diní kúú Ndios, dá kíān va'a va kée ndó. Tído kana'á ndó ñā ndā ñā u'u ta'ani kándísa ñā iin tó'ón kúú Ndios, ta ndéi ñinoan noo ná.

²⁰O sa kákuu ndó ñayuu xixi. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ñā tá ko kée ndó ñā va'a, dá kíān ni iin ñā'a ko ndáya'i ñā kaá ndo kándéé iní ndo Ndios? ²¹¿Á ko ná'á ndó ñā ni kandoo va'a tata sá'ano yo Abraham noo Ndios sa'á ñā va'a ni kee na, chí kua'an na doko ná de'e na noo Ndios táto'on ni sa'anda mií ná choon? ²²Ta kana'á ndó ñā sa'á ñā ni kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó ni kee na choon ni sa'anda Ndios noo ná. Ta sa'á ñā ni keva'a na choon ni sa'anda Ndios, sa'á ñoó ni xinkoo va'a na noo ñā kándéé iní ñāá ná. ²³Dá ni xinkoo to'on ká'an tuti ii Ndios, chí kaáan ñā sa'á ñā ni kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó ni kandoo vii ná noo ná. Ta ká'an ta'anian ñā ni sa kuu na amigo Ndios.

²⁴Ta kana'á ndó ñā kandoo vii ñayuu noo Ndios sa'á ñā kée na ñā va'a, ta o duú sava'a sa'á ñā kándéé óon iní ñāá ná. ²⁵Ta dión ta'ani ni ndo'o iin ná'a sa naní Rahab, ñā sa díkó mií noo taa. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ñā ni kandoo va'an noo Ndios sa'á ñā ni keeán ñā va'a, chí ni xi'oán ve'an ni kidí taa ni sa'an ni naní ñooan, ta ni dakí'in ñāá iin ka íchí kua'an ra? Ta kí'o dión, dá ni káki ra. ²⁶Ta sa ná'á vá yó ñā tá kóo níó nákaa ini yikí koño iin ñayuu, dá kíān ko takí ta'on na. Kí'o dión ta'ani ko takí ñā kándéé iní yo Ndios tá ko kée yó ñā va'a.

Ná koo ini yo dándáki yó yáa yo

3 ¹Ñani mifí, ná dá'a ni kua'a téi ndo katoó kakuu na dána'a, dá chí sa ná'á ndó ñā kua'a cháa ka kuendá kánian naki'o na dána'a noo Ndios o duú dao ka ñayuu. ²Ta ndidaá vá yó yá'a nda'o noo Ndios. Tá ió iin na ko yá'a xí'in to'on ká'an na, dá kíān kúú ná iin na ndaa, chí ndā ñā kini kóni ñíi ná kándéé ná dándáki na.

³Dá chí tá ná chikaá yo kaa yú'u kuéi yo, dá kandeé yó dándáki yó ri, chí kanóo yó ri kua'a noo ká'an mií yó. ⁴Ta kande'é ta'ani ndó táto'on kí'o ndó'o barco, va'ará ndi kí'o ví ná'ano rá, ta va'ará ndi kí'o ví ndakí tachí chinda'á ñā, tído xí'in iin tó'ón yító ló'o tárnee tii rá kándéé iin taa kaó ra rá kua'an ra noo kóni mií rá. ⁵Ta kí'o dión ta'ani ndó'o yó xí'in yáa yo, chí kíán iin ñā ló'o, tído chindaá nooán kéeen ñā'a ná'ano nda'o. Chí kíán táto'on iin ño'ó ita leé ló'o, dá chí va'ará ndi kí'o ví ká'ano yúku, tído vaá óon kándééán chíño'o ndi'i ñāá. ⁶Ta yáa yo kúú táto'on iin ño'ó kái, chí kua'a nda'o ñā kini kándééán kéeen. Ta kíán iin ñā nákaa tein yikí koño yo, ta kándééán dáyoan iin níi yó noo Ndios. Ta ndā ni kaki yó ndā ni xi'i yo kándééán dátuyán yó. Ta kíán táto'on mií ño'ó ni kii ndā indayá.

⁷Kándéé vá ñayuu dándáki na ndidaá kirí xíka noño'o, xí'in kirí nárnee induú, xí'in kirí xíka tii noño'o, xí'in kirí ño'ó ini takuíi. ⁸Tído ni iin tó'ón yó o kándéé dándáki yó yáa yo, chí ñā kini nda'o kíán, ta o kúu ta'on chituu yóan. Ta daá kuití dár'u'an ñayuu xí'in ndutá

deeán. ⁹Ta xí'ín yáa yo kéká'ano yó Ndios, na kúú tatá yo, ta xí'ín mií ta'anian ndáne'e kini yó ñayuu xi'ín yó, na ni kava'a Ndios tátō'on ki'o káa mií ná. ¹⁰Ta xí'ín yú'u yo ká'an yo ña va'a, ta xí'ín mií ta'ani yú'u yo ká'an kini yó. Ká'in xí'ín ndó, ñani mií, ña ko kánian kee yó dión. ¹¹¿Á iin tó'ón vá yáí kána takuií vidí xí'ín takuií ova, ká'an ndó? ¹²Ñani mií, ¿á kúu ta'ani xí'o taño'ó aceituna, ká'an ndó? Ta, ¿á kúu ta'ani xí'o yitó uva tiño'ó, ká'an ndó? Ta dión ta'ani o kúu ta'on kana takuií o'ova noo kána takuií vidí.

Tá miían ndaa kómí yó ña ndichí ni kii noo Ndios, dá kían ñochí ví kandeí yó xí'ín dao ka ñani yo

¹³¿Á ió iin káa na ndichí, o na ió ñaxintóni tein ndo'ó? Dá kían kánian na'a na ña dión kían xí'ín ña va'a kée na, xí'ín ña nda'í ió ini na. ¹⁴Tído tá nákaa ña u'u ini ini níno ndo, ta chídáo tá'an mií ndó xí'ín dao ka ñani ndo, dá kían ko kánian chindaya'i ndó mií ndó, ta o sa kétó'ón ndó ña ndaa. ¹⁵Dá chi o duú noo Ndios ní kixi ña ndichí kómí na kée dión, chi ña ndichí kómí ná kúú ña ndichí ió ñayuu yó'o, xí'ín ña ni ta'i ñaxintóni taa, xí'ín ña ndichí xí'o ña u'u. ¹⁶Dá chi noo ndéi ñayuu u'u ini, xí'ín noo ndéi na chídáo tá'an mií xí'ín dao ka ñayuu, ñoo kúú noo ió tandó'ó, ta kuá'a nda'o ña'a kini ió noo ndéi na. ¹⁷Tído ñayuu kómí ña ndichí ni kii noo Ndios, noón kúú na ió vii, ta va'a ndéi na xí'ín iin rá iin na, ta kúú ná ñayuu va'a xí'ín ñayuu xi'ín ná, ta va'a ini na, ta kú'u nda'o ini na sa'a

dao ka ñayuu, ta kuá'a nda'o ña va'a kée na, ta ko káxi na ñayuu, ta ko kúú ná ñayuu uu noo. ¹⁸Sa'a ñoo ndidaá kúú na ndí'i ini ña kandeí va'a xí'ín dao ka ñayuu, noón kúú na xíonoo chí'i ña va'a, ta kasandaá na natiin na ña va'a kandeí na xí'ín dao ka ñayuu.

Ná dá'a ni katoó ndo ña kini ió ñayuu yó'o

4 ¹¿Ndeí vei ña naá ndo, xí'ín ña ndáne'e tá'an ndó tein mií ndó, ká'an ndó? ¿Á ko ná'a ndó ña vei ña tein ña kini katoó ndo kée ndó, chi ña yó'o kían naá tá'an xí'ín ña va'a nákaa ini ñaxintóni ndo? ²Kóni ndo ña koo ña'a noo ndo, tído ko ní'i ta'on ndoan. Sa'áni ndó ndii, ta u'u kini ini ndo, tído ko kándéé ndó ni'i ndo ña kóni ndo. Naá tá'an ndó, ta ndáne'e tá'an ndó, tído ko kándéé ta'on ndó ni'i ndo ña kóni ndo, chi ko xíka ndoan noo Ndios. ³Tá xíka ndoan noo ná, ko ní'i ta'on ndó ña, dá chi ko xíka va'a ndoan tátō'on ki'o kánian kaka ndoan. Chi xíka ndoan, dá kandeé ndó kee ndó ña kini kóni mií ndó.

⁴¿Ndo'ó kúú na kée tátō'on kée iin ñá'a xiní xíxi yí xí'ín iin ka taa! Chi, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña tá xiní xíxi yó Ndios xí'ín ña kini ió ñayuu yó'o, dá kían nduu yó na xiní u'u tá'an xí'ín Ndios? Ta ndi ndaa na ndí'i cháá ka ini sa'a ña ió ñayuu yó'o o duú sa'a ña'a Ndios, noón kúú na ni nduu na xiní u'u tá'an xí'ín Ndios. ⁵¿Á ká'an ndó ña ká'an oon tuti ií Ndios? Dá chi kaáan ña ni xi'o na Espíritu na koo na ini yóo, ta kékuíon nda'o na sa'a yóo ña koni yo ná. ⁶Tído kuá'a ka ña mani

kée Ndios xí'á, dá chì di'a ká'an tuti iì ná: “Kò náta'an ini Ndios xiní nà ñayuu ió táyí'í ini, ta di'a xí'o na ña maní noó ñayuu ió nda'í ini.”

Kenóo ndó mií ndó noo Ndios, dá ná chindaya'i na ndo'ó

⁷Nakì'o ndó mií ndó kaño'o toon ndó tìxi ndá'a Ndios. Ta o sa kándía ndó kee ndó ña kónì ña u'u, ta kuino mií váán ko'an noo ndo. ⁸Ta koo ini ndo nandukú ndó Ndios ndidaá kuu, dá ná kuyati cháá kà nà koo na xí'ín ndó. Ta ndo'ó, nà kómí kuachi, nduvii ndo ndá'a ndó, dá chì ña kini nda'o kían kée ndó xí'án. Ta ndo'ó, nà nákanì uu ini, koo ini ndo nduvii ndo nío ndo. ⁹Kunda'í ini ndo, ta nda'í kuaki ndó, ta ndei'ì ndo sa'á kuachi kée ndó. Ta ña sákì ndo, ndee ndóan ná nduuan ña ndei'ì ndo. Ta ña kádìj ini ndo, ndee ndóan ná nduuan ña kunda'í ini ndo. ¹⁰Kenóo ndó mií ndó noo Ndios, nà kúu sato'o yo, dá ná chindaya'i na ndo'ó.

Ná dá'a ni chinóo kuachi ndó ñani ndo

¹¹Ñani mií, o sa kóo ini ndo ka'an kuachi ndó sa'a iin rá iin ndó. Dá chì tá ká'an kuachi ndó sa'a ñani ndo, ta kényiko ndo sa'a ná, dá kían ká'an kuachi ndó sa'a ley Ndios, ta kényiko ndo sa'án. Tído tá kényiko ndo sa'a ley, dá kían kò kée ndó choon sa'ándáan, di'a kée ndó mií ndó kúu ndó iin nà kényiko sa'án. ¹²Iin tó'on dinì vá kúu Ndios, nà nì xì'o ley. Ta iin tó'on mií vá ná kúu nà kándéé dáka'ki ñayuu, ta iin tó'on mií ta'ani na kúu nà dándó'o nío yo sa'á kuachi kée yó. Sa'á ñoó,

¿ndá yoo kúu ndo'ó, ká'án ndó? ¿Ndiva'a yá'a ndó kényiko ndo sa'a ñani ndo?

Ná dá'a ni ka'an táyí'í ndó sa'á ña kee ndó taan

¹³Ta kueídó'o va'a ndo'ó, nà ká'an di'a: “Viti o taan ko'on ndu iin ñoo, ta ñoó kandeì ndu iin mí kuia kechóon ndu, ta naka'án nda'ì ndu, dá ni'ì ndú kuá'á dì'ón”, kaá ndo'ó. ¹⁴Tído kò ná'á ta'on ndó ndí kían ndo'o ndó taan, dá chì kúu ndó tát'on viko nó'ó náka'ani tóó ví'í, ta kúu ndáñó'ó ni'ini vaan. ¹⁵Sa'á ñoó va'a kaan di'a kánian ka'an ndo: “Tá kónì sato'o yo Ndios, dá kataki ndu cháá kà, dá kee ndu ña yó'o o ña káa.” ¹⁶Tído di'a ká'an táyí'í ndó sa'á ña kúryí'í ndó, ta sa'á ña kúryí'í ndó, sa'á ñoó kée ndó ña kini. ¹⁷Dá chì nà ná'á ndí kían kúu ña va'a kánian kee na, ta kò kée na ña, nà yó'o kúu nà yá'a kée kuachi noo Ndios.

Di'a ndo'o nà kuiká sa'á ña kini kée na

5 ¹Kueídó'o va'a ndo'ó, nà kúu nà kuiká viti. Ndei'ì ndo, ta kayu'ú kó'ó ndó, chì vei ña kían ndo'o naní nío ndo. ²Dá chì ndidaá kúu ña kuiká kómí ndó nì tei'ì vaan. Ta ndidaá kúu dá'on ndo nì ku'u tìkidi. ³Ta ndidaá kúu dì'ón oro xí'ín dì'ón plata kómí ndó nì nana daye'e ña, ta daye'e yó'o ná'a kuachi sa'a ndo, chì kò ní kéchóon va'a ndóan. Ta dánaáan ndo'ó tát'on chí'ón'ó ño'ó kè'ì iin ña'a, chì nì ketútí ndó ña kuiká tein kuu noo ndí'í yó'o. ⁴Ta vití'ón ndé'ì kuachi ta kéchóon noñó'o ndo sa'á ya'í ra,

chí xí'ín ña mañá ndo kọ ní chíya'i ndó ra. Ta míí sato'o yọ Ndios, na kándéé kée ndidaá kúú ña'a, nì seídó'o ña ndé'í kuachi ra sa'a ndo. ⁵Va'a nda'o nì sa ndei ndó ñayuu yó'o, nì sa komí ndó ndidaá kúú ña va'a nì katoó ndo, ta nì nda'a ndo táto'on kị'o nda'á iin chee kakuu koño, chí viti nì kasandaá kuu kuu ndo. ⁶Ta dátai kuachi ndó ñayuu ndaa, ta sa'ání ndo ná, ta ni iin ña'a kọ kée ná chíndéé ná míí ná.

Kandita ndaa ndo nani ndáti ndó nandió kọo Jesús kasaá na

⁷Ta viti, ñani míí, koo ini ndo kandati kueé ndo nda ná nandió kọo tuku sato'o yọ Jesús kasaá na. Kande'é ndó táto'on kị'o kée iin taa xíti, ndáti kueé ra dákée ra ña nì xiti ra, ta ndáti kueé ra dai noó, ta ndáti kueé ra dai noo ndí'i, dá dákée ra. ⁸Dión ta'ani kandati kueé ndo, ta kandita ndaa ndo, dá chí sa yati ñó'ó vá nandió kọo tuku sato'o yọ Jesús kasaá na.

⁹Ñani míí, o sa ká'an kuachi sa'a sátá'an ndó, dá kían ná o dándó'o Ndios nío ndo. Dá chí sa nì kuyati nda'o kuu kasaá Ndios, na keyíko sa'a yọ. ¹⁰Sa'á ñoó, ñani míí, koo ini ndo kee ndó táto'on kị'o nì sa kee na sa kuu profeta, na sa kasto'on xí'ín ñayuu to'on nì ni'í ná noo sato'o yọ Ndios. Chí va'ará nì sa ndo'o nío ná, tído nì sa ndati kueé na nda nì ya'a tándó'ó na.

¹¹Ndiká'án ndi kúu ví na xí'o ndeé ini tá ndó'o na tándó'ó, kaá yọ. Chí sa ná'á vá yó ña nì xí'o ndeé nda'o ini Job tá nì ndo'o na tándó'ó. Sa'á ñoó ndato nda'o nì nachindeé ñaá sato'o yọ Ndios, dá chí kúú ná iin

Ndios va'a nda'o ini, ta kú'u nda'o ini na sa'a yọ.

¹²Ta viti, ñani míí, ná ko'in ka'in iin to'on ndáya'i cháá ka xí'ín ndó. O sa kóo ini ndo nachina'á ndó Ndios tá kua'an ndo kị'o ndó to'on ndó noo iin ka ñayuu, ta o sa kaá ndo: “Ná'á induú”, o: “Ná'á noño'o yó'o”, ta o sa ká'an ndo ña ná'á dao ka ña'a. Sa'á ñoó tá ká'an ndo “Jaan”, ta dión ná kakian. Ta rá ká'an ndo “Kóó”, ta dión ná kakian, dá kían ná dá'a ni kakomí ndó kuachi noo Ndios sa'á ña ká'an ndo dión.

Kaka ndo ña manì noo Ndios sa'a iin rá iin ndó

¹³¿Á ío iin na ndó'o nío tein míí ndó xaan? Dá kían kánian kaka na ña manì noo Ndios. ¿Á ío iin na kádijì ini tein míí ndó xaan? Dá kían kánian kata na yaa keká'ano na Ndios. ¹⁴¿Á ío iin na kú'u tein míí ndó xaan? Dá kían nakana ndó na sá'ano dákuá'a xí'ín ndó, dá ná kaka na ña manì noo Ndios sa'á na kú'u ñoó, ta ná chikodó ná sitì dinì ná xí'ín kuu sato'o yọ Jesús. ¹⁵Dá chí tá kándéé ká'ano ini yọ Jesús tá xíka yọ ña manì noo ná, dá kían nduva'a va na kú'u, ta ndakoo na kee sato'o yọ Jesús. Tá nì ya'a na kú'u ñoó nì kee na kuachi, ta kúu ku'u ká'ano va ini Ndios sa'á kuachi na. ¹⁶Na'o ndo kuachi ndó noo iin rá iin ndó, ta kaka ndo ña manì noo Ndios sa'a iin rá iin ndó, dá nduva'a ndó kee Ndios. Dá chí kuá'á nda'o ña va'a kúu tá xíka iin na ndíta ndaa xí'ín Ndios ña manì noo ná. ¹⁷Profeta Elías nì sa kuu iin taa táto'on kị'o kúu míí yó. Ta nì xíka

na xí'ín ndino'o ini na noo Ndios ña ná o koon dai. Ta kúú oni kua dao ko ní koon rá noñó'o yó'o. **18**Tá ni ndi'i, dá ni xika tuku na noo Ndios ña koon dai, ta kúú ni kasá'á koon tuku rá. Dá ni kasá'á kána tuku ña'a noñó'o yó'o.

19Ñani míí, tá ió iin káa ndo'ó ni kuxoo kua'an noo ña ndaa kándisa

yó, ta ió iin ka ndo ni kandeé ni nandió né'e tuku na noo ña ndaa, **20**dá kían kana'á ndó ña sa'á ña ni kandeé ndó ni dandíko ini ndo ná noo kúú íchi kini kua'an na, sa'á ñoó ni kandeé ndó ni dakáki ndó na, chi o kúú ta'on na noo Ndios. Ta kúú kua'á nda'o kuachi na ndoo sa'á ña ni kee ndó dión.

To'on yó'o kíán mií noó ni taa San Pedro ni sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'an Pedro ndisá'an

1 Yu'u kúú Pedro, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín ndo'ó, na ni xita noo kua'an ndéi chí kuendá Ponto, xí'ín Galacia, xí'ín Capadocia, xí'ín Asia, xí'ín Bitinia. **2**Ndo'ó kúú na ni kaxi mií tatá Ndios tát'o'on k'i'o ni chíkaa ini na kee na xí'ín ndó nda mií sa'a, dá ná kakuu ndó ñayuu na kee Espiritu ij ná, dá kueídó'o ndó na, ta ná nduvii ndo kee ni Jesucristo.

Ta ná koo kuá'á ña manj Ndios xí'ín ndó, ta ná k'i'o na ña koo va'a ini ndo.

Kómí ndisa yó iin tandeé iní

3Na ká'ano kúú Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, dá chí sa'á ña ni ku'u ká'ano ini na sa'a yo, sa'á ñoó ni nakaki saá yo ni kee na, dá ni kuu ni natiin yó iin tandeé iní ká'ano nda'o noo ná, chí miían ndaa kuiti ni natakí sato'o yo Jesucristo tein na ni xi'i. **4**Sa'á ñoó natiin ta'ani ndó iin ña ká'ano nda'o chí induú di'a, chí sa ió nduu vaan natiin ndo'ó. Ta kíán ña ni iin kuu ta'ón o té'i, ta kíán ña ni iin kuu

ta'ón o túú, ta kíán ña ni iin kuu ta'ón o ndí'i. **5**Ta táxi va'a Ndios ndo'ó xí'ín ndée mií ná sa'á ña kándée ká'ano iní ndo ná, dá kasandaá ndo ni'i ndo ña káki ndó, dá kandeí ndó xí'ín ná, chí sa ió nduu va ña'a yó'o natiin ndó tá ná kasandaá kuu noo ndí'i.

6Sa'á ñoó kadij iní ndo, va'ará tein cháá kuu kánian ndo'o níó ndo kée kuá'á noo tandó'ó. **7**Chí tandó'ó ñoó kíán korndodó ña kándée iní ndo Jesús, nde'á á ndíta ndaa ndo xí'án. Ta ndáya'i cháá ka ña kíán kándée iní ndo ná o duú oro, tá'an ña xító ndodó ñayuu xí'ín ñó'o, dá nde'á á miían ndaa kuiti oro ndino'o kíán o koó. Tído kasandaá iin kuu, ta naá vá oro ñoó. Tído ndo'ó, tá miían ndaa kuiti ndíta ndaa ndo xí'ín ña kándée iní ndo ná tein tandó'ó, dá kíán chindaya'i ñaa Ndios, ta k'i'o na ñañó'ó, xí'ín ña ndato noo ndo tá ná na'a noo tuku Jesucristo. **8**Kóni ndo ná, va'ará ko ní xiní ndo ná xí'ín noo ndo. Ta va'ará ko ndé'é ndó na viti, tído kándísa ndó na. Ta ndato nda'o kadij iní ndo, ta ni ko ní'i ndo to'on ka'an ndo sa'a ndi k'i'o kadij iní ndo, **9**chí ní'i ndo ña va'a sa'á ña kándée

iní ndo ná, ta ñoó kían káki ndó noo kuachi ndo.

10Ni ka'an profeta ni sa ndei sa na'á sa'á ña maní ko'on Ndios kee na xí'ín ndó. Ni ñakuá'a va'a ra sa'án, ta ni kee ra tata kandaa ini ra ndi koo kee Ndios dáka'ki na ñayuu. **11**Chí ni ñakuá'a ra sa'a ndá yoo kakuu na kee dión, ta ndá oon koo na, chí ió Espíritu Cristo ini ra, ta ni kasto'on na xí'ín rá sa'án. Chí ni xí'o na ña ni kandaa ini ra ña ndo'o nda'o nío Cristo, na kii dáka'ki ñaá, ndi'i daá, dá nani'i ná ñañó'ó noo Ndios. **12**Kúú ni xí'o Ndios ña kían ni kandaa ini ra ña o ñuú míí rá keva'a xí'ín ña dána'a ra, sava'a yóó vá kúú na keva'a xí'án. Ta míí to'on ni daná'a ra tá sata, míí to'on yó'o ií vá kían dána'a na noo ndo viti sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, ta dána'a na ña xí'ín ndée Espíritu ií Ndios, na ni kii nda induú. Ta nda míí ángel ndéi induú kátoó kandaa ini sa'á ña yó'o.

Kóni Ndios ña koo vii yo noo ná

13Sa'á ñoó kenduu ndo ñaxintóni ndo kee ndó ña kóni Ndios, ta kaño'o ini ndo, ta ndino'o ini ndo koo tandeé iní ndo ña natiin ndó ña maní noo Ndios tá ná nandió koo tuku Jesucristo kasa' na. **14**Ta koo ini ndo kee ndó táto'on kí'o kée iin de'e seíd'o tató, ta o sa kée ka ndo ña kini, ña sa kátoó ndo kee ndó tá ko ñá'a kana'á ndó Ndios. **15**Chí táto'on na vii kúú míí Ndios, na ni kana ndo'ó xoo míí ná, kí'o dión koo vii ndo noo ndidaa ña kée ndó. **16**Dá chí di'a kaá tuti ií Ndios: "Koo vii ndo, chí na vii kúú yu'u."

17Tá ká'an ndo tató xí'ín Ndios, na kényko ndaa sa'á ña kée iin rá iin

yó, dá kían koo ñañó'ó ndó noo ná, ta kayu'ú ni'ini ndó na xían nani ndéi ndó ñoo tukú xaan. **18**Ta ná'á vá míí ndó ndí kían ni sa kuu ya'i, ña ni ñakáki ndo'ó tixi ndá'a ña ko choon sa kee na yatá ve'e ndó. Chí ko ní sá kían iin ña'a túú, táto'on ndó'o oro xí'ín plata. **19**Di'a ni ndato míí Cristo, tá'an kirá ni xita sa'á kuachi ndo, ni sa kuu ya'i ni ñakáki ñaá. Chí ni sa kuu na táto'on kí'o iin léko, kirí dóko ñayuu noo Ndios, kirí káa vii, kirí ko yáko.

20Chí nda rá ko ñá'a kasá'a ñayuu yó'o, nda daá vá ni chíkaa ini Ndios ña koo dión. Ta ña yó'o ni kuu tein tiempo viti, chí kú'u nda'o ini na sa'a yo. **21**Ta sa'á ña ni kee Jesús dión, sa'á ñoó ni kasandaá ndo kándisa ndó Ndios, na ni danátaki ñaá tein na ni xí'i. Ta ni xí'o Ndios ñañó'ó noo ná. Dión ni kee na, dá kían ná kandeé iní ndo Ndios, ta ná koo tandeé iní ndo noo iin tó'on diní míí vá ná.

22Chí ni nduvii nío ndo sa'á ña seíd'o ndó ña ndaa sa'a Ndios ni kee Espíritu ií Ndios, dá kandeé ndó ku'u ini ndo sa'a sátá'an ndó xí'ín ndino'o ini ndo. Sa'á ñoó ndino'o ini ndo ku'u ini ndo sa'a sátá'an ndó xí'ín iin nío vii. **23**Dá chí ndo'ó kúú na ni ñakaki saá, ta ko ní káki ndó táto'on káki ñayuu, na ndéi tóo, dá xí'i na. Dá chí ndo'ó kúú na ni ñakaki saá, dá kandeí chíchí ndó kee to'on míí Ndios, chí to'on takí kían, ta daá kuití vá kooan. **24**Dá chí di'a kaá tuti ií Ndios:

Ndidaa kúú ñayuu ndó'o táto'on kí'o ndó'o yukú káa yúku, ta ña kúryíí ná kúú táto'on ita yukú ñoó.

Chì íchì va yuku ñó, ta kúú
kuéi va itaṅ.

25 Tído tṵ'on sato'o yo Ndios, daá
koo kuíí vaan.

Ta tṵ'on yó'o kúú tṵ'on va'a sa'a
Jesús, ña kíṅ nì daná'a ndu noṵ ndo.

2 ¹Sá'á ñóó dánkoo ndi'i ndó ña
kini xí'ín ña mañá kée ndó, ta
ko kánian kakuu ndó ñayuu uṵ noṵ,
ta ni ko kánian koo u'u ini ndo, ta
kánian dánkoo ta'ani ndó ndidaá ña
kini ká'an ndo sa'á ñayuu. ²Táto'on
kée takuálí nándukú xí noṵ chichí
xí, kí'o dión nandukú ndó tṵ'on
Ndios, ña kúú ña ndaa, dá kua'ano
ndó xí'án nani kasandaá kuṵ káki
ndó. ³Ta kí'o dión kee ndó sa'á ña
xí'o ndaa ndo kuendá ña va'a nda'o
ini sato'o yo Jesús.

Míí vá Jesús kúú yuu ndáya'i cháá ka

⁴Sá'á ñóó kuyati cháá ka ndo noṵ
Jesús, na kúú táto'on iin yuu takí,
tá'an ña nì kañó'ó ṭaa ñayuu yó'o.
Tído míí Ndios kúú na nì kaxi ñaá,
ta kúú ná yuu ndato cháá ka. ⁵Ta
míí ndó kúú ta'ani táto'on yuu takí.
Sá'á ñóó konó ndó ná kava'a Ndios
ve'e ño'o na xí'ín ndó, dá kakuu
ta'ani ndó duti iṵ noṵ míí ná, dá kuu
doko ndo ña náta'an ini Ndios xiní
na, ta kúú natiin va'a na ña dóko
ndo sa'á ña nì kee Jesucristo. ⁶Chì
ká'an ta'ani tuti iṵ Ndios di'a:

Ko'ín chindu'í iin yuu ío tito
ndáya'i cháá ka chí ñoo Sion,
dá chì yuu yó'o kíṅ nì kaxi
míí, ta kíṅ iin yuu ndato.

Sá'á ñóó ndi ndáa míí vá ñayuu
ná kandísa ñaá, dá kíṅ ni iin
kuṵ ṭa'ón o káka'an noṵ ná.

⁷Ta noṵ ndo'ó, na kándísa, yuu
yó'o kúú yuu ndato cháá ka. Tído

ndidaá na ko kándísa ñaá, ndo'o na
táto'on kí'o ká'an tuti iṵ Ndios:

Tá'an yuu nì kañó'ó ṭaa káva'a
ve'e,

ñá yó'o di'a va nì kasandaá
kakuu yuu tito.

8 Ta ká'an ta'anian di'a:

Míí yuu yó'o kedaá xí'ín ná, dá
kachi'i sá'á ná, chì kíṅ iin
yuu kedaá xí'ín ná kuei na.

Nì kachi'i sá'á ná chì ko xí'ín na
kueí'dó'o na tṵ'on va'a, chì sa kí'o
dión nì ni'í tá'í ná ndo'o na.

Kúú yó na ñoo Ndios

⁹Tído ndo'ó kúú na nì kaxi míí
Ndios kakuu ñayuu na, ta kúú ndó
duti noṵ míí Ndios, na kúú rey, ta
kúú ndó iin ñoo iṵ, ta kúú ndó ñayuu
nì taó xoo míí Ndios, dá kasto'on
ndó sa'á ña ndato kée na, chì noṵn
kúú na nì nađitá ndo'ó íchì noṵ iin
naá, ta nì nachi'i na ndo'ó íchì noṵ
ndato tóon. ¹⁰Chì tá sata ko ní sá
kuu ndó iin ñoo, tído viti nì
kasandaá ndo kúú ndó ñoo míí
Ndios. Tá sata ko ní kándeé ndó ña
ku'u ini Ndios sa'a ndo, tído viti kíṅ
nì ni'í ndo ña kú'u ini na sa'a ndo.

**Kánian na'a yo míí yó ña kúú yó
kuendá Ndios**

¹¹Na manì, seí nda'avíi noṵ ndo'ó,
na ndéi too ñoo tukú xaṅ, ña o sa
nákí'o ndó míí ndó noṵ ña kini kóni
ñíi ndo, ña naá tá'an xí'ín ña va'a
kóni níṵ ndo kean. ¹²Di'a koo ini
ndo kendúsá'ano ndó noṵ ñayuu ko
ná'á Ndios, dá kíṅ va'ará chínaní
kini na ndo'ó viti, tído ná keká'ano
na Ndios sa'á ña va'a kée ndó tá ná
kasandaá kuṵ dátoon Ndios
ñaxintóni ná.

13Ta sa'á ña ío ñañó'ó yó noo sato'o yo Jesús, sa'á ño'ó koo ini ndo kueídó'ó ndó ndidaá ta né'e choon ñayuu yó'o, á mií rá kúú rá rey, ra né'e choon ká'ano cháá ka, **14**o á mií rá kúú rá ta né'e choon ñó'o tixi ndá'a rey ño'ó, tá'an ra ni ni'i choon ña kadi ra ñayuu káni ve'e kaa, ta né'e ta'ani ra choon ña náki'o ra ñañó'ó no'ó na kée ña va'a. **15**Dá chi ña kóni Ndios kían kee ndó ña va'a, dá ná o ní'i ñayuu xixi ko'ó ñaxintóni ña ka'an ndava'a na sa'a ndo. **16**Ko ñó'o ndó tixi ndá'a ni iin ley, tído ná dá'a ni ka'an ndó ña nónó noo ndo kee ndó ña kini. Di'a nónó noo ndo kee ndó ña kóni Ndios. **17**Koo ñañó'ó ndó noo ndidaá ñayuu, ta ku'u ini ndo sa'á na kúú kuendá Jesús, ta kayu'ú ni'ini ndó Ndios, ta koo ñañó'ó ndó no'ó ta né'e choon.

Naki'o ndeé iní yo táto'on ki'o ni xi'o ndeé iní Jesús tein tandó'ó

18Ta ndo'ó, na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, kueídó'ó ndó ra kúú sato'o ndo xí'in ñañó'ó. Ta ná dá'a ni kee ndó dión sava'a xí'in ra kée ña va'a xí'in ndó. Ki'o dión ta'ani kánian kee ndó xí'in ra kéndava'a xí'in ndó. **19**Dá chi iin ña va'a kían noo Ndios ña sa'á ña ñó'o ini ndo sa'a ná, sa'á ño'ó xí'o ndeé iní ndo tá kéndava'a sato'o ndo xí'in ndó, va'ará ni iin ña kini ko ní kée ndó. **20**Chi, ¿ndí kían va'a ni'i ndo tá xí'o ndeé iní ndo tá kéndava'a sato'o ndo xí'in ndó sa'á ña kée ndó ña kini? Tído tá kéndava'a ra xí'in ndó sa'á ña kée ndó ña va'a, ta xí'o ndeé iní ndo, dá kían náta'an ini Ndios xiní na ndo'ó. **21**Chi ni kana Ndios ndo'ó ña kee

ndó dión, dá chi ki'o dión ta'ani ni ndo'o naní nío mií Jesucristo sa'a yo, ta ki'o dión ni daná'a na noo yo kaka yó íchi ni xika mií ná. **22**“Ni iin tó'on kuachi ko ní kée na, ta ni iin ña to'on ko ní kána yú'u ná ka'an na.” **23**Ta va'ará ni ka'an ndava'a ra xí'in Jesús, tído ni iin tó'on to'on ndava'a ko ní nándió né'e na ka'an na xí'in rá. Ta va'ará ni dandó'o ra nío ná, tído ni iin ña'a ko ní ka'an na kee na xí'in rá. Di'a ni nachi'i na ndidaá ña ni ndo'o na noo ndá'a Ndios, na keyíko ndaa sa'a ndidaá kúú ña'a. **24**Ta ni nakuido mií Jesús ndidaá kúú kuachi yó tá ni sarkaa na ndika cruz, dá ná kandeé yó dánkoo yó kuachi kée yó, dá ná koni yo kee yó ña ndaa noo Ndios. Dá chi sa'á ña ni tarkue'e Jesús, sa'á ño'ó ni nduva'a yó, ta ni nduvii yo. **25**Dá chi ni sa kuu ndó táto'on léko ni sa xionoo ndava'a. Tído viti ni nándió kuéi ndó no'ó na ndáka ñaá, ta ndaa va'a na nío ndo.

Di'a kánian kee na ni tandá'a

3**1**Ta ndo'ó, na ñá'a, koo ini ndo kueídó'ó ndó yíi ndo, dá kían, tá ko xín ra kandísa ra to'on Ndios, kúú xino ini ra kandísa raan sa'á ña kéndúsá'ano ndó, dá kían ko kánian ka'an ndo xí'in rá, dá kandísa raan, **2**chi koni ra ña va'a kée ndó, ta ío ñañó'ó ndó noo rá. **3**Ta o sa ndí'i téi ini ndo ña koo luu ñíi ndo, á kían ña nacho'on lándo diní ndo, o á kían ña keluu ndó mií ndó xí'in oro, o á kían ña kandixi ndó dá'on táyíi ndaa. **4**Va'a kaan ndi'i ini ndo koo vii nío ndo noo Ndios, ña kían koo luu ndó xí'in ña va'a ini ndo, xí'in

ñā kueé ini ndo, chí ñā yó'o kíān o kúyatá ta'on, ta ñā yó'o kíān náta'an nda'o ini Ndios xiní na.

⁵Chí di'a luu ni sa ndaa na ñá'a sa ndei sa na'á, sa kandeé iní na Ndios, ta ndino'o ini na ni sa seídó'o ná yíí ná. ⁶Chí kí'o dión sa seídó'o naná sá'ano yó Sara yíí ná Abraham, ta sa ká'an na ñā Abraham kúú sato'o na. Ta kúú ndó tátō'on de'e di'í Sara sa'á ñā kée ndó ñā va'a, xí'ín sa'á ñā kō xí'o ndó míí ndó ñā yu'ú ndo.

⁷Ta dión ni ndo'ó, ra ta, kaño'o ini ndo kandeí ndó xí'ín ñadi'í ndo. Ta kí'o ndó ñañó'ó noo ná sa'á ñā kúú ná iin na vítá, xí'ín sa'á ñā natiin nduú na xí'ín ndó ñā maní ñā kandeí chíchí ndó xí'ín Ndios. Tá kée ndó dión, dá kíān ni iin tó'ón ñā'a o kétéin noo ndo noo ká'an ndo xí'ín Ndios.

Va'a kaan ná ndo'o níó yo sa'á ñā kée yo ñā va'a o duú sa'á ñā kée yó ñā kini

⁸Ta noo ndí'i, ká'ín xí'ín ndó ñā iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndidaá ní ndó, ta ndo'o sa'a sátá'an ndó, ta koni ndo iin rá iin ndó tátō'on kí'o ndó'o ndó xí'ín na ve'e míí ndó, ta ku'u ini sa'a sátá'an ndó, ta nda'í koo ini ndo.

⁹O sa nándió kuéi ndó nandió né'e ndó ñā kini noo na ni kee ñā kini xí'ín ndó. Ta o sa ká'an ndava'a ndó xí'ín na ká'an ndava'a xí'ín ndó. Di'a kaka ndo ñā maní noo Ndios sa'a ná, dá chí ná'á ndó ñā ni kana Ndios ndo'ó ñā kíān natiin ndó ñā maní noo ná.

¹⁰Dá chí di'a kaá tuti ií Ndios:

Ndi ndáa ndo'ó katoó kandeí va'a, ta kandeí dií ñayuu yó'o, dá kíān kánian kandaa ndo yáa ndo, dá ná o yá'a ñā ka'an ndava'an,

ta ni yú'u ndo ná o sa ká'an ni iin ñā to'ón.

¹¹Kexoo ndó noo ñā kini, ta kee ndó ñā va'a.

Ta nandukú ndó ñā kandeí va'a ndó xí'ín ñayuu, ta ndikō toon ndoan.

¹²Dá chí ndé'é va'a sato'o yo Ndios na kée ñā ndaa, ta ió nduu na seídó'o na ñā xíka na noo ná.

Tído kō náta'an ini na xiní na na kée ñā kini.

¹³¿Ndá yoo kendava'a xí'ín ndó tá ná ndikō ndo ñā va'a? ¹⁴Tído ndiká'án ndi kúu ví ndó tá kéndava'a na xí'ín ndó sa'á ñā kée ndó ñā va'a. Sa'á ñoó o sa yu'ú ndo tá kée na dión xí'ín ndó, ta o sa kútúú ini ndo.

¹⁵Di'a naki'o ndó ñañó'ó noo Ndios, na kúú sato'o yo, xí'ín ndino'o ini níó ndo. Ta daá kuití kandeí nduu ndo kí'o va'a ndó kuendá xí'an kueé ió ini ndo, xí'ín ñañó'ó noo ndi ndáa míí ñayuu ndato'ón ndo'ó sa'á tandeé iní kómí ndó. ¹⁶Ta koo ini ndo kakomí ndó iin ñaxintóni vii, dá kíān tá ká'an u'u na sa'a ndo'ó, dá kíān ná xíka'an noo míí ná sa'á ñā chínaní kini na ñā va'a kée ndó sa'á ñā kúú ndó kuendá Cristo. ¹⁷Chí va'a cháá ka ná ndo'o níó yo sa'á ñā kée yó ñā va'a, tá kí'o dión kóni míí Ndios, ta o duú sa'á ñā kée yó ñā kini. ¹⁸Dá chí ni ndo'o ta'ani níó Cristo tá ni xí'i na iin tó'ón ndée sa'á kuachi yó. Iin na ndaa kúú ná, tído ni xí'i na sa'a yóó, na kómí kuachi, dá kuu kandaka na yó ko'on na noo Ndios. Chí miíān ndaa ni xí'i yikí koño na, tído ió takí va Espíritu ná.

¹⁹Ta ni sa'an Espíritu ná ni daná'a na noo espíritu ndadí ni'ini noo iin

naá, **20**ta ña yó'o ni sa kuu ña ko ní xín kueídó'o Ndios tá sa na'á, va'ará kueé ni sa ndati Ndios xían nani ni kava'a Noé arca. Ta cháá nda'o ñayuu ni káki noó takuij kua'a ñoó. Sava'a ona ni sa kuu na. **21**Ta viti sódo nduta yo xí'ín takuij sa'á ña kándéé iní yo Jesús, dá káki yó, táto'on k'i'o ni dakáki Ndios Noé noó takuij ñoó. Ko kée yó dión sa'á ña kóni yo nakata yó ñíi yo, di'a kée yóan dá chi ndino'o ini yo kóni yo koo vii ñaxintóni yo, chi ni káki yó sa'á ña ni nataki Jesús. **22**Ta ni nana na kua'an nó'o ná induú. Ta viti ió na xoo ku'á'a Ndios. Ta tixi dá'a míi ná ñó'o ndidaá ángel, xí'ín ta ne'e choon, xí'ín ta dándáki.

Ná dá'a ka ni kee yó ña kini sa kee yó tá ko ñá'a ni nduu yó kuendá Jesús

4 **1**Táto'on k'i'o ni ndo'o ní yikí koño Jesús, k'i'o dión kánian kandeí nduu ndo'ndo' ta'ani ní ndo, dá chi na ni ndo'o ní yikí koño, noón kúu na ni taó xóo ndó noó kuachi, **2**dá kían nani ndéi tóo ndó ndíxi ndó yikí koño ndo, ná dá'a ka ni kandeí ndó kee ndó ña kini kátoó dao ka ñayuu. Di'a kandeí ndó kee ndó ña kóni Ndios. **3**Cháá dión ka ni kee ndó táto'on k'i'o kée ñayuu ko ná'a Ndios, chi sa katoó ndo kee ndó kuachi xí'ín ndi ndáa míi vá ñayuu, ta sa katoó ndo kee ndó kuachi ka'an noo xí'ín ñíi ndo, ta sa kuu ndó na xí'í, ta sa kee ndó víko ka'an noo, ta sa xi'i lóko ndo, ta sa ndaño'o ndó yoko, ña ko náta'an ini Ndios xiní na. **4**Ta naá ini na sa ne'e tá'an va'a xí'ín ndó sa'á ña ko kée ka ndo ndidaá ña kini yó'o, ta ká'an ndava'a na sa'a ndo

viti. **5**Tído iin kuu kánian naki'o na kuendá noo Ndios sa'á ña kini kée na, dá chi sa io nduu va Ndios ña kían keyíko na sa'á na takí, xí'ín sa'á na ni xi'í. **6**Sa'á ñoó ni seídó'o ta'ani na ni xi'í to'on va'a sa'a Jesús, dá kían, va'ará ni xi'í na táto'on kánian ndo'o ndidaá ñayuu, tído takí va ní na kée Ndios.

Ná kee yó choon ni xi'o Ndios ña kat'i'a yó kee yó

7Sa kua'an kuyati va ña naá ndidaá ña'a. Sa'á ñoó ndito koo ini ndo, ta kaño'o ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios. **8**Ta ña ndáya'i cháá ka kánian kee ndó kían ndino'o ini ndo ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó, chi tá kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, dá kían k'i'o ká'ano ini yo sa'a ná, va'ará kua'a nda'o kuachi kée na xí'á. **9**Ta koo ini ndo natiin va'a ndó ñani ndo tá kosaa na ve'e ndó, ta o sa ká'an kuachi ndo tá kée ndó dión. **10**Ta noo iin rá iin ndó ni xi'o Ndios ña kat'i'a ndó kee ndó iin choon, sa'á ñoó dákuá'ano ndó dao ka ñayuu xí'án. Chi ni ni'í ndo choon ña kechóon va'a ndó noo ndidaá ña maní ni xi'o Ndios noo ndo. **11**Sa'á ñoó tá dána'a iin ndó, dá kían dána'a ndo táto'on k'i'o ká'an to'on Ndios. Tá xínkuáchí ndó noo ñani ndo, dá kían kechóon ndó xí'ín ndéé xí'o míi Ndios noo ndo. Ta sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó natiin Ndios ndidaá tá'an ñañó'ó sa'a Jesucristo, na daá kuití kómí ndidaá tá'an ñañó'ó, ta daá dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

Ná kadij iníó tá ndó'o ní yo sa'a Jesús

12Ñani maní, o sa naá ini ndo sa'á tándó'ó kini ndó'o ndó, tá'an ña

xírndodó ndo'ó. O sa ká'an ndó ña ko kánian ndo'o ndó dión. ¹³Di'a kadii ini ndo sa'a ña ndó'o ndó tató'on ni ndo'o Cristo. Chi tá ná kasandaá kuu nandió koo na xí'ín ndidaá ña ndato kómí ná, dá kían nakutí ndó xi'an kadii ini ndo. ¹⁴Tá ká'an ndava'a ñayuu sa'a ndo sa'a ña kúú ndó kuendá Cristo, dá kían ndiká'an ndi kúú ví ndó, chi ió Espíritu ndato Ndios xí'ín ndó. Mi'an ndaa ká'an ndava'a ñayuu sa'a Espíritu, tído sa'a ndo'ó natiin na ñañó'ó. ¹⁵Chi iin ña ka'an noo nda'o kían tá ndó'o níno ndo sa'a ña sa'ání ndo ndii, o sa'a ña kí'in kuí'íná ndó, o sa'a ña kúú ndó ña kini, o sa'a ña chírneé chítuu kúú ndó noo tandó'ó dao ka ña. ¹⁶Tído tá ndó'o níno ndo sa'a ña kúú ndó kuendá Jesús, dá kían ná dá'a ni xíka'an noo ndo. Di'a keká'ano ndó Ndios sa'a ña ndó'o ndó dión.

¹⁷Dá chi sa ni kasandaá va kuu ña keyíko Ndios sa'a ñayuu ña. Ta tá dinñó'ó keyíko ña sa'a yóó, dá kían, çxíni ndí kían ndo'o ña ko xíin kueídó'o to'on va'a sa'a Jesús tá ná keyíko sa'a ná? ¹⁸Dá chi di'a kaá tuti ii Ndios:

Ndi k'i'o ví kánian ndo'o níno ña kée ña kóni Ndios, dá káki na.

Sa'a ñoó, çxíni ndí kían ndo'o ña ko xíin kandísa Ndios, xí'ín ña kée kuachi?

¹⁹Sa'a ñoó tá kóni Ndios ña kían ndo'o níno ndo, dá kían nak'i'o ndó míí ndó noo ndá'a ná, chi iin ña ndaa kúú ña ni kava'a ñayuu yó'o. Ta daá koo ini ndo kee ndó ña va'a.

Di'a kánian kee ña sá'ano né'e choon ve'e ño'o

5 ¹Ta kóni kakai iin ña maní noo ña sá'ano né'e choon noo ndo,

chi ña sá'ano ta'ani kúú yu'u. Ta ni xini xí'ín noóí tató'on ni ndo'o níno Cristo, ta koo ta'ani yu'u xí'ín ndó noo ndato káa na'a noo Ndios chí noo. ²Koo ini ndo kandaka ndó ñayuu Ndios ño'o tíxi ndá'a ndo, ta kanda va'a ndó ña, tído o sa kée ndoan sa'a ña kánian kee ndoan, di'a kee ndoan xí'ín ndino'o ini ndo. Ta o sa kée ndoan sa'a ña kátoó ndo di'ón. Di'a kee ndoan sa'a ña ndino'o ini ndo kóni ndo chindeé ndó ña. ³Ta o sa kée ndó míí ndó iin sato'o noo ña ndáka ndó. Va'a kaan kee ndó ña va'a noo ná, dá ná kat'i'a ta'ani na kee na dión. ⁴Dá tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku Jesús, ña kúú míí sato'o noo ndidaá ña ndáka léko, dá natiin ndó iin corona, ña kúú ñañó'ó, ña kían ni iin kuu o naá.

⁵Ta dión ni ndo'ó, takuáchí tákí, koo ini ndo kueídó'o ndó ña sá'ano né'e choon ve'e ño'o ndo. Ta ndidaá ní ndó kánian kueídó'o tá'an ndó xi'an nda'í ió ini ndo, chi:

Ko náta'an ini Ndios xiní ña ñayuu ió táyíí ini,
ta di'a xí'o na ña maní noo ñayuu ió nda'í ini.

⁶Sa'a ñoó nda'í koo ini ndo kaño'o ndó tíxi ndá'a Ndios, dá kían ná k'i'o na ñañó'ó noo ndo tá ná kasandaá kuu ni kaxi míí ná. ⁷Ta chikodó ndó ndidaá tandí'i ini ndó'o ndó noo ndá'a Ndios, dá chi noón kúú ña ndí'i ini sa'a ndo.

Kanda ndo míí ndó noo ña u'u

⁸Ta kaon koo ndó, ta kaño'o ini ndo kandeí ndó, chi ña u'u kían xiní u'u ndo'ó. Tató'on k'i'o kée iin ndika'a tondó, k'i'o dión kéean

xínonoan ndúkúán ndá yoo kendaᵛa'a xí'án. **9**Q sa kónó ndó ña dátúúán ndo'ó. Kuita toon ndó xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús, dá kandeé ndó xí'án. Chì sa ná'á vá ndó ña kị'o dión ta'ani ndó'o nío dao ka ña kúú kuendá Jesús ndéi iin ní kúú ñayuú. **10**Tído Ndios, ña xí'o ndidaá ña manì noo yo, noón kúú ña ñi kana yó ña kandeì chíchí yó noo ndato náye'e sa'á ña ñi kee Jesucristo. Sa'á ñoó, tá ñi ndi'i ñi ndo'o nío ndo cháá, dá ndenda ña ndo'ó, ta nachikata ndaa ña ndo'ó, ta kị'o na ndéé noo ndo, ta ndendakí ná ndo'ó xí'ín ña kándisa ndó. **11**Ta daá kuití ná natiin na ñañó'ó, ta daá ná dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

Yó'o ká'an Pedro ndisá'án noo ndi'i

12Ta xí'ín ñani yo Silvano, tá'an ra kúú iin ta ná'í íin ndaa xí'ín Jesús, ñi taai cháá to'on noo tuti yó'o kosaan, dá ka'an ni'inii noo ndo, ta xí'o ndaaì kuendá ña kị'o dión kémani Ndios ndo'ó, ta sa ñó'o ndó tìxi ña manì yó'o viti. **13**Ta ña kúú kuendá Jesús ndéi chí Babilonia, tá'an ña ñi kaxi mí Ndios táto'on kị'o ñi kaxi na ndo'ó, xí'ín ñani yo Marcos, ña kúú táto'on de'e mí yu'ụ, tánda'á ndisá'án kosa noo ndo. **14**Ta ña ka'an tá'an ndó ndisá'án ná kakuuan ña chitó tá'an ndó noo ndo sa'á ña kú'ụ ini sa'a sátá'an ndó. Ta daá kuití ná koo va'a ini ndo'ó, ña kúú kuendá Jesucristo. Dión ná koo.

To'on yó'o kíān kúú uú nì taa San Pedro nì sa'ān noó nà kúú kuendá Jesús

Ká'ān Pedro ndisá'ān

1 Yu'u kúú Simón Pedro, nà kéchóon noo Jesucristo. Ta kúúí iin apóstol, nà né'e tō'on na. Ta ká'ān yu'u ndisá'ān xí'ín ndo'ó, chí sá'á nā kéndaa Ndios, nà kúú Jesucristo, nà dákaki nāá, sá'á ñoó nì ni'i ndo nā kándéé iní ndo ná tátō'on kī'o kándéé iní nāá mií ndú. ²Ná kemānī cháá kà Ndios ndo'ó, ta ná kī'o cháá kà nā nā koo va'a ini ndo sá'á nā kándaá va'a ini ndo sa'a míí ná, xí'ín sa'a sato'o yō Jesús.

Ndī'i ini ndo na'a ndo mií ndó nā kúú ndó ñayuu nì kana Ndios

³Ta xí'ín ndéé míí ná xí'o na ndidaá tá'ān nā'a xínno'ó yó, dá kataki yō kandeí yó, ta kee yó nā kónī míí ná, dá chí sá ná'á va'a yó sa'a míí Ndios, nā nì kana nāá sá'á nā ndato nā xí'ín sá'á nā kúú ná nā ndaa. ⁴Ta sá'á nā kī'o dión kúú ná, sá'á ñoó ná'á yó nā ni'i yō nā ndato xí'ín nā ná'ano nì kaa nā kī'o na noo yō. Ta sá'á nā nì kandoo na kee na dión xí'ín ndó, sá'á ñoó koni ndo kankuei xoo ndó noó nā kini kátoó nīi ndo keean ñayuu yó'o, dá kasandaá ndo koo vii ndo tátō'on

kī'o vii míí ná. ⁵Sá'á ñoó ndī'i ini ndo nā kakuu ndó ñayuu ndaa, ná dá'a nì kandeé oon ini ndo ná. Ta ná dá'a nì kakuu ndó ñayuu ndaa oon ni, ndī'i ta'ani ini ndo nā kíān kana'á cháá kà ndo nā kónī Ndios, ⁶ta o duú nā yó'o oon ni ndī'i ini ndo kee ndó, di'a ndī'i ta'ani ini ndo chituu ndó míí ndó, dá ná o yá'a ndó kee ndó kuachi. Ta o duú nā yó'o oon ni ndī'i ini ndo kee ndó, di'a ndī'i ta'ani ini ndo koo kueé iní ndo. Ta o duú nā yó'o oon ni ndī'i ini ndo kee ndó, di'a ndī'i ta'ani ini ndo kandita toon ndó xí'ín tō'on Ndios. ⁷Ta o duú nā yó'o oon ni ndī'i ini ndo kee ndó, di'a ndī'i ta'ani ini ndo koni ndo dao kà ñayuu tátō'on kī'o ndó'o ndó xí'ín nā ve'e míí ndó. Ta o duú nā yó'o oon ni ndī'i ini ndo kee ndó, di'a ndī'i ta'ani ini ndo ku'u ini ndo sa'a ná. ⁸Tá kée ndó ndidaá nā yó'o, ta nī ñakutí ndó xí'án, dá kíān o kándeí oon ta'on ndó, ta o kákuu ndó nā kō chóon. Di'a kana'á cháá kà ndo sa'a Jesucristo, nā kúú sato'o yō. ⁹Tído nā kō kée ndidaá nā yó'o, noón kúú nā ndadí noo, ta kúú ná tátō'on iin nā kō túu noo, ta nì ñandodó nā nā nì dandóo Ndios ndidaá kuachi nì kee na tá sata.

10Sa'á ñoó, ñani miíi, ndi'i ini ndo na'a ndo mií ndó ña kúú ndó ñayuu ni kana Ndios, ña kúú ndó ñayuu ni kaxi mií ná. Dá chi tá kee ndó dión, dá kían ni iin kuu ta'ón o kána xoo ndó noo ná. **11**Ta kúú natiin va'a ñaá sato'o yo Jesucristo, na dáka ki ñaá, noo dándáki kuíi na xí'an kádij ini na.

12Sa'á ñoó o dándí'i ta'on yu'u ña kían dándusaa ini ndo'ó sa'a iin rá iin ña'a yó'o, va'ará sa ná'á va'a ndó ña, ta va'ará ndíta toon ndó xí'ín ña ndaa. **13**Chi iin ña va'a kían noo yú'u ña dándusaa ini ndo'ó sa'a ndidaá ña yó'o xían nani takíi ndíxii koño yó'o. **14**Dá chi ná'í ña sa yati va kasandaá ña dánkooi yikí koño yó'o táto'on ki'o ni ka'an sato'o yo Jesucristo xí'ín ña kían kánian ndo'i. **15**Tído chó'on nda'o ini kásto'on yíkoj sa'a ndidaá ña yó'o, dá kían, tá ni xi'ii, dá kían daá kaño'o ini ndo sa'an.

Nda induú táj ni ka'an Ndios ni chindaya'i na Jesús

16Tá ni kásto'on ndu xí'ín ndó sa'a choon kómí sato'o yo Jesucristo, xí'ín sa'a ña nandió koo na kasaa na, ko ní kéchóon ndu cuento to'ón, ña ni ndaki ini mií ndú. Di'a ni kásto'on ndu ña ni xini xí'ín noo ndú ña miífan ndaa kuiti kómí ná choon ká'ano. **17**Chi ni natiin na ñañó'ó noo tatá Ndios, ta ni keká'ano ñaá ná, dá chi nda induú noo ió na xí'ín ñañó'ó táj ni ka'an na: "Ta yó'o kúú de'e maní yu'u, ta náta'an nda'o ini xini xí." **18**Ni seídó'o ndu'u to'on yó'o, ña ni kii chí induú káa, tá ni sa'an ndu xí'ín Jesús diní iin yúku ij.

19Sa'á ñoó kándaa inio ña miífan ndaa ni xinkoo ña ni taa profeta tá sa na'á. Ta va'a kee ndó tá ná ki'o ndó mií ndó ña kían kueídó'o ndoan, chi kían táto'on iin ña dátoon noo ndo xían nani iin naá nda natuu noo, dá dátoon Jesús níno ndo táto'on ndato toon kímí tá ni xino rí na'a. **20**Tído noo ndidaá ña'a kánian kana'á ndó ña ni iin to'ón to'on ni taa profeta noo tuti ij Ndios ko ní ndáki ini ñaxintóni mií rá, **21**chi ni iin to'ón to'on ni taa ra ko ní ndáki ña diní ni iin ta ñayúú yó'o. Mií vá Espíritu ij Ndios ni datóon ñaxintóni ta ni kaxi mií ná, dá ni taa ra ña.

Kanda ndo mií ndó, chi kasaa ta dána'a ña to'ón, ta katoó ra danda'í ra ndo'ó

2 **1**Tído ni sa ndei ta'ani profeta to'ón ñoo Israel tá sa na'á. Dión ta'ani kaño'o ta dána'a ña to'ón tein ndo'ó, ta chi'i ra cháá ña to'ón tein ña dána'a ra noo ndo, ña kían dátuu ñaá. Ta o nákoní ta'on ra sato'o yo Jesús, na ni chiya'i sa'a kuachi ra. Ta sa'a ña kee ra dión, sa'a ñoó iin ndakána vá naá rá. **2**Ta kasá'á kuá'á nda'o ñayuu kee na ña ka'an noo kee ta ñoó, ta sa'a mií rá ka'an ndava'a ñayuu sa'a ña ndaa kándísa yó. **3**Ta sa'a ña kúú rá ta katoó di'ón, sa'a ñoó ndukú rá ndi kee ra dándal'í ra ndo'ó xí'ín ña to'ón. Tído nda rá sa na'á nda'o ió nduu Ndios dándó'o na níno rá, ta sa kuyati va ña naá rá vejí ña.

4Dá chi ko ní xi'o ká'ano ta'on ini Ndios sa'a ángel ni kuéi noo kuachi, di'a ni dakuéi ñaá ná nda indaya, ta ni sadi ni'ini ñaá ná ini káo konó

noꝝ íin naá yáí, ta ñoó ñó'an ndátian keyíko sa'án.

⁵Ta ni ko ní xí'lo ká'ano ta'on ini Ndios sa'á ñayuu ni sa ndei sa na'á. Sava'a iin tó'ón taa ni ñakáki Ndios ni sa naní Noé, tá'an ra sa ñaná'a noꝝ ñayuu ña kendísá'ano na, ta ni ñakáki ta'ani Ndios usa ka ña ve'e ra. Dá ni ñanaá ña ndidaá ñayuu ko ní xíin nakoni ñaá ñoó xí'ín takuíf kua'a.

⁶Ta ni ñanaá ta'ani na ñoo Sodoma xí'ín Gomorra, chí ndaa yaa óon ni ñankoo naan, dá ná kana'á yó ndí kíán ndo'o ñayuu ko xíin nakoni Ndios. ⁷Tído ni ñakáki na Lot noꝝ ñandó'ó ñoó, chí ni sa kuu ra iin taa ndaa, chí sa kekini ini ra sa xini ra ndidaá ña kini sa kee ñayuu ñoo ñoó. ⁸Chí iin ta ndaa ni sa kuu ra, ta ni sa io ra tein ñayuu ñoó. Ta sa'á ña kómí rá iin níꝝ va'a, sa'á ñoꝝ tá kuꝝ tá kuꝝ sa kunda'í ini ra sa'á iin rá iin ña kini sa xini ra xí'ín ña sa seíd'ó ra sa kee ñayuu ñoó.

⁹Chí ío choon noꝝ ndá'a sato'o yo Ndios dáka'ki na ñayuu ndíta xoo na noꝝ ñandó'ó. Ta taó xoo na ñayuu káni kaño'o na ndadí va'a na nda ná kasandaá kuꝝ keyíko sa'a ná. ¹⁰Tído ka'í ka ví ndo'o ña kee ndidaá ña kini kóni míí ná, xí'ín ña kóni ñíí ná, chí ni ña sa'ándá choon ko nákoní ña.

Maestro to'ón yó'o kúú ra ndee to'ón, ta chíndaꝝ noꝝ rá, chí ni ko chítuu ini ra kenóo ra ña kómí choon ná'ano. ¹¹Ndaki cháá ka ángel o duú taa to'ón yó'o, ta kómí ná cháá ka choon o duú míí rá, tído ko chíndaꝝ noꝝ ná kenóo na ña kómí choon ná'ano ñoó, ta ko dátaí

kuachi ñaá ná noꝝ Ndios. ¹²Tído taa to'ón yó'o kúú ra ká'an sa'á ña ko kándaꝝ ini ra. Ta kúú rá táto'on kítí ndéi ndava'a, chí ni káki rí ña kíán tiin ñayuu rí, dá ka'ání ná rí. Ta kí'o dión ndo'o taa yó'o, chí naá rá tein ña kini kée ra. ¹³Ta miían chiya'i ra sa'a ndidaá ña kini kée ra, chí va'ará nduú kíán, kátoó ra kée ra ndidaá tá'an ña kini kóni ñíí rá, ta ni lú'u ko káka'an noꝝ rá kée ra dión. Sa'á ñoꝝ kúú rá ña ni tuú, ña ni tei'i tein ndo'ó. Ta nda noꝝ sásá'an dáó rá xí'ín ndó, kádii ini ra kée ra ña kini. ¹⁴Ta ko kuú kande'é oon ra ña ñá'a, kúú sa yá'a va ra nákaní lóko ini ra xini ñaá rá. Ta ko sá tuu ra ña kíán kée ra kuachi. Ta kándéé rá dáxino ini ra ña vitá ini, dá kee na ña kini. Ta kúú rá taa ni ka'í'a kátoó dí'ón. Ta kúú rá taa ni kandoo ndo'o níꝝ kee Ndios. ¹⁵Ta ni ñankoo ra íchí ndaa, ta ni ndiko ra íchí kini, tá'an ña ni ndiko Balaam, de'e taa naní Beor, chí sa'á dí'ón ni kee ra, sa'á ñoꝝ ni ndiko ra íchí kini. ¹⁶Ta ni ñani ra sa'á ña kini ni kee ra ni kee burro ra, kirí ko ká'an. Chí ni ka'an rí xí'ín rá táto'on kí'o kée iin ñayuu, ta kí'o dión ni chítuu rí ña kini kua'an taa ñoó kee ra.

¹⁷Ta ndidaá taa to'ón yó'o kúú táto'on pozo íchí, ta kúú rá táto'on víko táchí kua'an xoo di'a, xoo di'a. Ta sa io nduu va iin yáí noꝝ íin naá kaño'o chíchí rá chiya'i ra sa'á ña kini kée ra. ¹⁸Ta ká'an ra to'ón táyíí xí'ín to'ón xíxi. Ta dáka'an ra ñayuu kee na ña kini xí'ín ñíí ná xí'ín ña ka'an noꝝ, ta kí'o dión dáxino ini ra ñayuu duú ni taó xoo míí ná tein ña kini, dá nandió kuéi tuku na kee na ña. ¹⁹Chí ká'an ra xí'ín ná ña tá kee

na dión, dá kían o dándáki ñaá ni iin ña'a. Tído ñó'o ij vá rá tixi ndá'a ña ka'an noo, ta dándáki ñaá. Dá chí tá kándéé iin ña'a dándákian yó, dá kían ñó'o yó tixi ndá'an.

20Ta sa ni kankuei xoo ñayuu ñó tein ndidaá ña kini ió ñayuu yó'o sa'á ña ni kasandaá na ná'á ná sa'a sato'o yo Jesucristo, na ni dakáki ñaá. Tído tá ná nandió kuéi na nachí'i tuku na míí ná tein ña kini, dá kían ka'í ka ví yako na o duú táto'on k'i'o sa ndaa na tá ko ñá'a kana'á ná Jesús. **21**Va'a cháá ka ña ní xio dá'a ni kana'á ná ña ndaa sa'a Ndios, o duú kaan ni kasandaá na ná'á ná ña, ta ni xio kao na choon ij ni sa'anda Ndios noo ná. **22**Dá chí ndó'o na táto'on k'i'o kua'an to'on ndichí ká'an ñayuu ña kían kaá di'a: "Nandió kuéi tina seí ri ña ni ndusa rí, ta nandió kuéi ta'ani kochí ni chichi kondee rí noo ndei'i."

Di'a koo tá ná nandió koo Jesús kasaa na

3 **1**Na manj, ña yó'o kúú tuti kúú uu táai kosaa noo ndo, ta noo ndi nduúan ká'an ni'inii noo ndo, dá dándótoi ñaxintónj vii ndo, **2**dá ná ndusaa ini ndo ña ni ka'an ndidaá profeta Ndios tá sata, ta ndusaa ta'ani ini ndo sa'a choon ni sa'anda na kúú sato'o yo, na dáka'ki yó noo kuachio, chí ni daná'a taa néle to'on na noo ndo sa'a choon yó'o.

3Dinñó'ó kónij ña kana'á ndó ña tein kuu noo ndi'i ndakuei taa kediki ndaa ra ña ndaa kándísa yó, chí kakuu ra taa kandeí kee ña ka'an noo kónij míí rá. **4**Ta kaa ra xí'ín ndó: "¿Ndiva'a o ñá'a nandió

koo Jesús kasaa na táto'on k'i'o ni x'i'o na to'on na? Dá chí nda rá ni x'i'i na yatá ve'e yó, ni iin tó'on ta'on ña'a ko nádaon. Chí nda rá ni kasá'á sa'a ñayuu yó'o, ta nda viti, ni iin tó'on ta'on ña'a ko nádaon", kaa ra. **5**Ta o kónij ra nakoni ra ña nda míí sa'a ni kava'a Ndios induú káa xí'ín to'on na, ta ni kava'a ta'ani na noñó'o yó'o, tá'an ña ni ndaki tein takuií ni kee na, ta xíto na ña xí'ín takuií. **6**Ta xí'ín takuií ta'ani ni danaá Ndios noñó'o yó'o tá sa na'á. **7**Ta ndaa na induú xí'ín noñó'o yó'o xí'ín to'on míí ná, chí ni taó xóo na ña, ña kían kei ña kee ñó'ó ita tá ná kasandaá kuu keyíko na sa'a ndidaá ña'a, ta dánaá ndi'i na ñayuu káni.

8Ta kónij ña kana'á ndó, na manj, ña noo sato'o yo Ndios, iin kuu kíán táto'on iin mil kuia, ta iin mil kuia kíán táto'on iin kuu. **9**Ta ko kúkuéé ta'on sato'o yo Ndios noo to'on ni x'i'o na noo yo, táto'on k'i'o nákani ini dao ñayuu. Di'a ndáti kuee na yó, chí ko kónij na ña naá ni iin tó'on yó, di'a kónij na ña ndidaá tá'an ñayuu ná nandikó iní na sa'á kuachi kée na. **10**Tído táto'on k'i'o iin ndakána kasaa ta kuí'íná sakuaá, k'i'o dión iin ndakána ta'ani kasandaá kuu nandió koo tuku sato'o yo Jesús. Tá ná kasandaá kuu yó'o, ni'i nda'o ni'i induú káa, dá naáán. Ta kei ndi'i ña'a ñó'o noo dikó káa, dá nduti ndi'an. Ta naá ndi'i noñó'o yó'o xí'ín ndidaá ña'a ió nooán kee ñó'ó ita.

11Ta sa'á ña naá ndidaá ña yó'o, sa'á ñoó ndi k'i'o ví kánian koo vii ndo, ta kee ndó ña kónij Ndios.

12Dión kee ndó xían nani ndáti ndó,

ta ndundéé ndó kee ndóan, dá ná kasandaá kī kuū nī kaxi Ndios ña nandió koo sato'o yo kasaa na. Chi kuū dáá ñóó kej ndi'i induú káa, dá naáán, ta ndidaá ña'a ñó'o káa kej ita ndi'an, ta nduti ndi'an. ¹³Tído yóó, ndáti yó xinkoo to'on nī xī'o Ndios noo yo, chi nī kaa na ña kava'a na induú saá xí'ín noñó'o saá noo koo ndino'o ña ndaa.

¹⁴Sa'á ñóó, na manī, xían nani ndéi ndó ndáti ndó ña dión koo, koo ini ndo xí'ín ndino'o ini ndo koo vii ndo, kandeí ndúsá'ano ndó, ta kandeí va'a ndó nda ná kasandaá kuū nandió koo Jesús. ¹⁵Ta kana'á ndó ña ndáti kueé sato'o yo Jesús, dá kasaa na, chi kóni na ña kaxi kuá'á ka ñayuu. Ta dión ta'ani nī kandaá ini ñani manī yo Pablo, chi mií Ndios nī datóon ñaxintóni ná, sa'á ñóó nī taa na dión, dá kandaá ini ndo. ¹⁶Ta ká'an na sa'á ña yó'o

noo ndidaá tuti nī tanda'á ná nī sa'an noo dao ka na kúu kuendá Jesús. Ta kuáchi nda'o kandaá ini yo dao to'on nī ka'an na. Ta nádaon dao ñayuu ko ná'á, xí'ín na vitá ini, to'on nī taa Pablo, ta nádaká naan táto'on kī'o nádaká ná dao ka to'on, ña káa noo tuti iñ Ndios. Ta ni'í ná ña naá ná sa'á ña kée na dión.

¹⁷Sa'á ñóó, ndo'ó, na manī mií, sa ná'á vá ndó sa'á ndidaá ña yó'o, sa'á ñóó koo ini ndo kandaá ndo mií ndó, dá ná dá'a ni kandía ndó ña to'ón dána'a ñayuu yako ñaxintóni, chi oon ni ví kankuei xoo ndó noó ña ndaa kándisa yó. ¹⁸Di'a koo ini ndo kua'ano ndó noó ña manī nī kee Ndios sa'a yo. Ta koo ta'ani ini ndo kana'á cháá ka ndo sa'a sato'o yo Jesucristo, na dáka'ki ñaá. Ta mií ná ná natiin ñañó'o kuū víti xí'ín ndidaá tá'an kuū. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Juan ni sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Yó'o ká'an San Juan sa'a Jesús, na xí'o ña kataki chíchí yó

1 ¹Kásto'on ndu'u xí'ín ndo'ó sa'á na sa daá ió tá ni kava'a ñayuú yó'o. Chì ni seídó'o ndu ña ni ka'an mií ná, ta ni xini ñaá ndú xí'ín noo ndú, ta ni xini va'a ndu ndidaá ña ni kee na, ta kúú ni tiin ñaá ndú xí'ín ndá'a mií ndú. Ta na yó'o kúú to'on xí'o ña kataki chíchí yó. ²Ta ni na'a noó na xí'o ña kataki chíchí yó noo mií ndú, ta ni xini ñaá ndú. Sa'á ñoó xí'o ndaa ndu kuendá sa'á ña ni xini ndu, ta kásto'on ndu sa'á na daá takí kuií, na sa daá ió xí'ín tatá yo Ndios. Ta ni kixi na, ta ni na'a noo ná noo ndú. ³Ta kásto'on ndu xí'ín ndó sa'á ña ni xini ndu, xí'ín sa'á ña ni seídó'o ndu, dá kían iin tó'ón ná kakuu ndó xí'ín ndu'u, táto'on kí'o iin tó'ón kúú ndu'u xí'ín tatá yo Ndios, xí'ín de'e na Jesucristo. ⁴Ta táa ndu to'on yó'o kosaa noo ndo'ó, dá kían ndino'o ini ndo ná kadii ini ndo.

Mían kánian nakoni yo ña yá'a yó kée yo kuachi noo Ndios

⁵Di'a kua'an ña ni daná'a Jesucristo noo ndú'u, sa'á ñoó kásto'on ndu xí'ín ndó. Chì ni daná'a na noo ndú ña ndato tóon

Ndios, chí na vii kúú ná, ta ni lú'u ko iin naá ná. ⁶Sa'á ñoó tá kaá yo ña iin ni nduu yó xí'ín ná, ta xíonoo ií yo íchì noo iin naá, ña kúú íchì kini, dá kían kúú yó ñayuú to'ón, ta ko kée yó ña ndaa. ⁷Tído tá xíonoo yó íchì ndato tóon, ña kúú íchì vii, táto'on kí'o ndato vii kúú mií Ndios, dá kían iin ni nduu iin rá iin yó, ta ni ndoo kuachi yó ni kee ni de'e na Jesucristo. ⁸Chì tá kaá yo ña ko kée yó kuachi, dá kían danda'í yo mií vá yó, ta ko ta'ón ña ndaa nákaa ini níyo yo. ⁹Tído tá ná na'o yo kuachi yó noo Ndios, dá kían kí'o ká'ano ini na sa'a yo, ta nduvii ná yó noo ndidaá ña kini kée yó, chí iin na ndaa kúú ná, ta iin ndaa na xí'ín to'on ni ka'an na. ¹⁰Chì tá kaá yo ña ko kée yó kuachi, dá kían ketó'ón yó Ndios, ta ko ta'ón to'on na nákaa níyo yo.

Jesús kúú na ni chiya'i sa'a kuachi yó ndika cruz

2 ¹De'e kuálí mií, táai ndidaá kúú to'on yó'o kosaa noo ndo, dá kían ná dá'a ni kee ndó kuachi. Tído tá ni ya'a iin káa ndó ni kee ndó kuachi, kana'á ndó ña ió iin na seí nda'í sa'a yo noo tatá Ndios. Ta na yó'o kúú Jesucristo, na kúú na ndaa. ²Ta na yó'o kúú na ni chiya'i

sa'a kuachi yó, dá kuu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a yo. Ta o duú sa'a kuachi yó oon ni nì chiya'i na sa'a, nda sa'a kuachi ndidaá kúu ñayuu ndéi ñayuu yó'o nì chiya'i na.

Tá miñan ndaa ná'á yó Ndios, dá kían kánian kueíd'o yó choon sa'ándá na

³Tá kée yó choon sa'ándá Ndios, ñoo kían xí'o ña kandaá ini yo ña miñan ndaa ndisa ná'á yó na. ⁴Ta ndi ndaa míf na kaá ña ná'á ná Ndios, ta ko kée na choon sa'ándá na, dá kían kúu ná ñayuu to'on, ta ni lú'u ña ndaa ko nákaa ini níó ná. ⁵Tído na kée choon sa'ándá to'on Ndios, noón ndisa kúu na nì kasandaá kú'u ini sa'a dao ka ñayuu táto'on k'i'o kée Ndios. Ta ña yó'o xí'o ña kandaá ini yo ña ñó'o yó noo ndá'a ná. ⁶Tá kaá yo ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, dá kían kánian kee yó táto'on k'i'o nì sa kee na tá sa xionoo na ñayuu yó'o.

Táa Juan iin choon saá

⁷Ñani, ko ta'on choon saá kían táai kosaa noo ndo. Di'a choon yata kían, tá'an ña sa daá ió noo ndo nda míf sa'a, chi ña yó'o kúu choon yata nì seíd'o ndó nda míf sa'a. ⁸Tído kuu va kaa yo ña iin choon saá kían táai kosaa noo ndo, chi miñan ndaa nì kee Jesús choon yó'o, ta nda míf ndó kée ña. Chi sa kua'an ndañó'ó vá ña ñin naá noo ñayuu, ta sa kua'an natyu va noo ná kée míf Ndios. ⁹Ta ndi ndaa na kaá ña nákaa na íchi noo ndato to'on, ta xiní u'u íf vá ná ñani na, dá kían nákaa íf vá ná íchi noo ñin naá, ña kúu íchi kini. ¹⁰Tído na kú'u ini sa'a ñani na, noón kúu na nákaa íchi

noo ndato to'on, ta ko ta'on ña'a kédaá xí'ín ná, dá kankao na noo kuachi. ¹¹Tído na xiní u'u ñani na, noón kúu na nákaa noo ñin naá, ta xionoo na íchi noo ñin naá, ta ko ná'á ná ndeí chí ko'on na, dá chi nì sadi va ña ñin naá nduchí nóo na.

¹²De'e kuálí, táai to'on yó'o kosaaan noo ndo, dá chi sa nì xí'o ká'ano va ini Ndios sa'a kuachi ndó sa'a ña nì kee Jesús. ¹³Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, na kúu tatá, dá chi sa ná'á vá ndó sa'a na sa daá ió tá nì kava'a ñayuu yó'o. Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, takuáchí tákí, dá chi nì kandeé ndó xí'ín ña u'u. Ta táai to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, de'e kuálí, dá chi sa nì kasandaá ndo ná'á va'a ndó tatá Ndios. ¹⁴Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, na kúu tatá, chi sa ná'á vá ndó sa'a na sa daá ió tá nì kava'a ñayuu yó'o. Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, takuáchí tákí, dá chi ndíta toon ndó xí'ín Ndios, ta nì ñatiin ndó to'on na ini níó ndo, ta nì kandeé ndó xí'ín ña u'u.

O sa ndí'i ini yo sa'a ña kúu kuendá ñayuu yó'o

¹⁵O sa ndí'i ini ndo sa'a ña kúu kuendá ñayuu yó'o, ni sa'a ña'a ió nooán. Ta ió iin káa ndó ndí'i ini sa'a ña ió ñayuu yó'o, dá kían ko kóni ta'on ndó tatá Ndios. ¹⁶Dá chi ndidaá ña'a kúu kuendá ñayuu yó'o, ña kúu kuachi kátoó ñayuu kée na xí'ín ñí'í ná, xí'ín ña kátoó na kakomí ná ndidaá ña'a xiní na, xí'ín ña kátoó na kandaya'i míf ná, ni iin ña yó'o ko véi noo Ndios, ña'a

kuendá ñayúú yó'o va kíán. **17**Ta sá ndí'i va ñayúú yó'o kua'an xí'ín ndidaá ña kini kátoó ñayuu kée na. Tído ña ndéi kée ña kóni Ndios, ñoon kúú ña kataki chíchí.

Kandaa ndo mií ndó, chí ndéi kúú mií vá xionoo ña xini u'u Jesucristo

18De'e kuálí, sa kua'an kasandaá va tiempo ñoon ndí'i. Sa ñi seídó'o vá ndó ña kasaá iin ña xini u'u Cristo, ta ndee ra mií rá kúú rá Cristo. Ta sa ñi kasa'á vá xionoo kuá'á nda'o ña xini u'u Cristo. Sa'á ñoo sa kátóni va inio ña sa kua'an kasandaá tiempo ñoon ndí'i. **19**Ta tein mií vá yó ñi kankuei ra, tído o duú kuendá yó ñi sa kuu ra. Dá chí tá kuendá yó ñi sa kuu ra, dá kíán kandita toon ra xí'ín yó, ní kúú. Díon ñi kee ra, dá ñi kandaá ini yó ña o duú ndi ndí'i ra kúú kuendá yó. **20**Tído ñi ñakutí ndó xí'ín Espíritu ií Ndios, sa'á ñoo kandaá va'a ini ndo ndí kíán kúú ña ndaa. **21**Ta kó táa ta'on yu'u to'on yó'o kosaaan ñoon ndo sa'á ña kó ná'á ndó ndí kíán kúú ña ndaa. Di'a táai ña kosaa ñoon ndo sa'á ña ná'á ndóan. Chí sa ná'á va'a ndó ña ni iin tó'ón ña to'ón o kúú kakaá tein ña ndaa. **22**Ta, ¿ndaá yoo kúú ña to'ón? Ña to'ón kúú ña kó ná'á ña Jesús kúú Cristo, na dáka'á ña. Tá'an ña kée díon, ñoon kúú ña xini u'u Cristo, chí kó ná'á ña na táta Ndios, ta ni de'e na. **23**Ta ndi ndaa ña kó ná'á ña de'e Ndios, ñoon kúú ña kó to'ón táta Ndios ió xí'ín ná. Tído ña ná'á ña de'e Ndios, ñoon kúú ña ió táta Ndios xí'ín ná. **24**Koo ini ndo kandita toon ndó xí'ín ña ñi seídó'o ndó sa'á Jesús nda rá mií sa'a. Dá chí tá ndíta toon ndó

xí'ín ña ñi seídó'o ndó, dá kíán ñó'o ndó ñoon nda'a de'e Ndios, ta ñó'o ta'ani ndó ñoon nda'a táta ña. **25**Chí ñi xí'o Jesús to'on na ñoon yó ña kíán kí'o na ña kandeí chíchí yó xí'ín mií ná.

26Ta táai to'on yó'o kosaa ñoon ndo, dá kandaá ini ndo ndi kée ña kátoó dánda'í ña. **27**Tído sa ñi ñakutí ndó xí'ín Espíritu ií Ndios, ta daá ió va na xí'ín ndó. Sa'á ñoo kó xí'ín'ó ká ñoon ña dána'a dao ká ñayuu ñoon ndo, dá chí sa'á ña ñi ñakutí ndó xí'ín Espíritu ií Ndios, sa'á ñoo ñi dána'a ña ñoon ndo sa'a ndidaá kúú ña'a. Ta ña dána'a ña ñoon ndo kúú ña ndaa, ta kó kíán ña to'ón. Táto'on kí'o ñi dána'a Espíritu ií ñoon ndo, kí'o díon koo ini ndo kandita ndaa ndo xí'ín Jesús.

28Ta viti, de'e kuálí, kandita toon ndó xí'ín Jesús, dá kíán koo tandeé ini ñoon ndo tá ná na'a ñoon tuku na ñoon yó. Ta ni iin ña'a o kedaá xí'ín ndó, dá xí'ín'á ñoon ndo tá ná nandió koo na kasaá ña. **29**Ta sa ná'á ndó ña kúú ná iin ña ndaa, ta kánian kana'á ta'ani ndó ña ndi ndaa ña kée ña ndaa, ñoon kúú de'e Ndios.

Kúú yó de'e Ndios

3 **1**Kande'é ndó ndi kí'o ví kú'u ini táta Ndios sa'a yó, chí ñi xí'o na ña kíán kuu kananí yó de'e mií ná, ta mií ña ndaa díon kíán. Sa'á ñoo ña kúú kuendá ñayúú yó'o kó ná'á ña yó, ña kúú yó de'e Ndios, dá chí ni mií Ndios kó ná'á ña. **2**Ña maní, sa kúú vá yó de'e Ndios viti, ta kámaní vá kandaá ini yó ndí kíán kasandaá yó kakuu yó. Tído sa ná'á yó ña tá ná nandió koo

Jesús kasaa n̄a, dá kían kakuu yó t̄at̄o'on k̄i'o kúú mií ná, dá ch̄i koni túu yó n̄a t̄at̄o'on k̄i'o káa rá ió n̄a. ³Ta ndidaá kúú n̄a kómí t̄andeé iní yó'o, noón kúú n̄a ndúvii mií, t̄at̄o'on k̄i'o vii mií Jesús.

⁴Ta ndi ndáa ñayuu yá'a kée kuachi, noón kúú n̄a x̄i'o kao na choon n̄i sa'anda Ndios. Dá ch̄i ndidaá t̄á'an kuachi x̄i'o kao choon n̄i sa'anda Ndios. ⁵Ta s̄a ná'á v̄a'a ndó ñ̄a n̄i kii Jesús ñayuu yó'o n̄i d̄it̄á ná yó noo kuachi, ta ni iin tó'on kuachi mií ná k̄o ní s̄a io. ⁶Ta ndidaá ñayuu ñó'o noo ndá'a Jesús k̄o yá'a ta'on na kée na kuachi. Tído ndidaá n̄a yá'a kée kuachi, ni iin kuu k̄o ní xini n̄a Jesús, ta ni k̄o ná'á ñáá ná.

⁷De'e kuálí, o s̄a kónó ndó ñ̄a d̄anda'í ñáá ñayuu, ch̄i ndi ndáa mií v̄a ñayuu kée ñ̄a ndaa, noón kúú ñayuu ndaa, t̄at̄o'on k̄i'o ndaa mií Jesús. ⁸Tído n̄a kée kuachi, noón kúú kuendá ñ̄a u'ü, dá ch̄i ñ̄a u'ü kían kée kuachi ndá rá n̄i kasá'a sa'a ñayuu yó'o, ta nda viti kée iían dión. Sa'a ñoó n̄i kixi de'e Ndios n̄i d̄anaá ná ñ̄a kini kéean. ⁹Ta ñayuu n̄i nduu de'e Ndios k̄o kée ka kuachi, dá ch̄i ñ̄a kóni Ndios nákaa ini níq ná. Sa'a ñoó o kúu ta'on ya'a na kee na kuachi sa'a ñ̄a n̄i nduu na de'e Ndios. ¹⁰Ta k̄i'o dión kándaa iniñ ndá yoo kúú de'e Ndios, ta ndá yoo kúú de'e ñ̄a u'ü. Ch̄i ñayuu k̄o kée ñ̄a ndaa, x̄i'ín n̄a k̄o kú'u ini sa'a ñayuu x̄i'ín ná, noón kúú n̄a k̄o kúú de'e Ndios.

Ná koo ini yó ku'u ini sa'a s̄atá'an yó

¹¹Ta ñ̄a yó'o kúú to'on v̄a'a n̄i seídó'o ndó nda mií sa'a, ñ̄a ná ku'u

ini sa'a s̄atá'an yó. ¹²Ta ná dá'a ni kee yó t̄at̄o'on k̄i'o n̄i kee Caín tá s̄a na'á, ch̄i n̄i s̄a iín r̄a xoo ñ̄a u'ü. Sa'a ñoó n̄i sa'ání rá ñ̄ani ló'o mií rá. Ta, ¿ndiva'a n̄i sa'ání ñáá rá, ká'án ndo'ó? Dá ch̄i ndino'o ñ̄a kini va s̄a kee ra, ta ndino'o ñ̄a v̄a'a n̄i s̄a kee ñ̄ani r̄a noo Ndios. ¹³Sa'a ñoó, ñ̄ani mií, o s̄a náá iní ndo tá xiní u'ü ñáá ñayuu k̄o ná'á Ndios. ¹⁴Ta ná'á yó ñ̄a s̄a n̄i kanxoo yó noo kúú ích̄i noo kua'an yó kuu yó, ta viti ñó'o yó ích̄i noo kataki chíchí yó, ch̄i kú'u ini yó sa'a ñ̄ani yó. Ta n̄a k̄o kú'u ini sa'a ñ̄ani n̄a, noón kúú n̄a ñó'o ií v̄a ích̄i noo kuu n̄a. ¹⁵Ta ndidaá ñayuu xiní u'ü ñ̄ani n̄a, noón kúú iin n̄a sa'ání ndii noo Ndios. Ta s̄a ná'á v̄a ndó ñ̄a ndidaá na sa'ání ndii k̄o ná'á ta'on ni'í ná ñ̄a kataki chíchí ná noo Ndios. ¹⁶Ta s̄a kándaa v̄a'a ini yó ndí kían keeá, dá ku'u ini yó sa'a ñ̄ani yó. Ch̄i t̄at̄o'on k̄i'o n̄i nak̄i'o Jesús mií ná n̄i x̄i'ín n̄a sa'a yó, k̄i'o dión ta'ani kánian nak̄i'o yó mií yó kuu yó sa'a ñ̄ani yó. ¹⁷Tído tá ió ñ̄a'a noo yó ñayuu yó'o, ta ndé'é yó ñ̄a x̄inñó'ó ñ̄ani yó ñ̄a, ta kedi'inda yoán noo ná, dá kían, ¿ndí kaá yó ñ̄a kú'u ini yó sa'a ná t̄at̄o'on k̄i'o kée Ndios, tá dáá? ¹⁸De'e kuálí, ná dá'a ni ku'u ini yó sa'a dao ka ñayuu x̄i'ín to'on ká'an oon ni yó, o x̄i'ín to'on kánkuei yú'u óon ni yó. V̄a'a kaan ná ku'u ini yó sa'a ná x̄i'ín ñ̄a v̄a'a kée yó, ta ná chindeé ndisa yó n̄a.

¹⁹Tá kée yó dión, dá kían kándaa iniñ ñ̄a miífan ndaa kúú yó kuendá ñ̄a ndaa, ta k̄o kútúú ini yó noo Ndios sa'a ñ̄a kée yó. ²⁰Tído tá kutúú ini yó sa'a ñ̄a n̄i kee yó, dá kían ná kana'á yó ñ̄a ká'ano cháá ka

Ndios o duú nío yo, chi ná'á va'a ná sa'a ndidaá kúú ña'a kée yó.

²¹Na maní miíí, tá ko kútúú ini yo, dá kían ió tandeé ini yo xí'ín Ndios, ²²ta ndi ndáa miíó ña'a ná kaka yo noo ná, ta kúú ni'í vá yóan, dá chi kée yó choon sa'anda na, ta kée yó ña kóni na. ²³Ta ña yó'o kúú choon ni sa'anda Ndios noo yo ña ná kandísa yó de'e na Jesucristo, ta ná ku'u ini sa'a sátá'an yó tát'on ki'o ni sa'anda na choon noo yo. ²⁴Chi ndi ndáa na kée choon sa'ándá Ndios, noón kúú na ñó'o noo ndá'a Ndios, ta ió Ndios xí'ín ná. Ta sa'a ña ió Espíritu i Ndios ini nío yo, sa'a ñoó kándaá ini yo ña ió Ndios xí'ín yó.

Ta ki'o di'a kándaá ini yo ndá yoo kómí Espíritu Ndios

4 ¹Na maní miíí, o sa kándísa ndó ndidaá ñayuu, na ká'an ña kómí ná Espíritu Ndios. Dinñó'ó ka korndodó ndó na, ná kande'á á miían ndaá kómí ná Espíritu Ndios o koó. Dá chi ku'á nda'o profeta to'ón xionoo iin ní kúú ñayuu. ²Di'a kee ndó, dá kandaá ini ndo tá miían ndaá kuiti kómí ná Espíritu Ndios: tá nákoní na ña miían ndaá kuiti ni nduu Jesús iin ta ñayuu yó'o, dá kían noón kúú na kómí Espíritu Ndios. ³Ta ñayuu ko nákoní ña ni nduu Jesús iin ta ñayuu yó'o, noón kúú na ko kómí Espíritu Ndios, chi nákaní ini na tát'on ta xiní u'u Cristo. Sa ni seídó'o vá mií ndó ña kii ra, ta sa xionoo va ra ñayuu yó'o viti.

⁴De'e kuálí, kana'á ndó ña ndo'ó kúú ñayuu Ndios, ta sa ni kandeé ndó xí'ín ra kátoó dándá'í ñaá, chi

ká'ano cháá ka Ndios, na ió xí'ín ndó, o duú ña kini ió ñayuu yó'o. ⁵Taa yó'o kúú kuendá ñayuu yó'o, sa'a ñoó dána'a ra sa'a ña ió ñayuu yó'o va. Ta kúú kándísa vá ñaá ñayuu ko ná'á Ndios. ⁶Tído yóó, kúú yó kuendá Ndios. Ta na ná'á Ndios, noón kúú na seídó'o ña dána'a yo. Ta na ko kúú kuendá Ndios, noón kúú na ko kóni kueídó'o ña ndaa dána'a yo, chi ko ná'á ná Ndios. Ta ki'o dión kándaá ini yo ndá yoo kómí Espíritu ndaa, ta ndá yoo kómí espíritu to'ón.

Ndios kúú na kú'u ini sa'a yo

⁷Na maní miíí, ná koo ini yo ku'u ini sa'a sátá'an yó, chi ña ku'u ini yo sa'a iin rá iin yó, ña yó'o kúú ña'a Ndios. Ta ndidaá kúú ñayuu, na kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, na yó'o kúú na ni nduu de'e Ndios, ta ná'á ná Ndios. ⁸Ta ndi ndáa na ko kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, noón kúú na ko ná'á Ndios, chi Ndios kúú na kú'u ini sa'a yo. ⁹Mií Ndios ni daná'a noo yo ña kú'u nda'o ini na sa'a yo, chi ni tanda'á ná iin tó'ón diní de'e na ñayuu yó'o ni kii na, dá ni'í yo ña kataki chíchí yó sa'a ná. ¹⁰Ta ña yó'o xí'o ña kándaá ini yo ndi ki'o kú'u ini Ndios sa'a yo, ta ña ká'ano cháá ka kían yó'o o duú ña kóni yo mií ná. Chi sa'a ña kú'u nda'o ini na sa'a yo, sa'a ñoó ni tanda'á ná de'e na ni kii na ñayuu yó'o, ta ni chiya'i na sa'a kuachi yó. ¹¹Na maní miíí, tá ki'o dión kú'u ini Ndios sa'a yo, dá kían ki'o dión ta'ani kánian ku'u ini sa'a sátá'an yó. ¹²Ni iin tó'ón ta'on ñayuu ko ní kúu koni xí'ín noo ná Ndios, tído tá ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, dá kían

ió Ndios xí'ín yó, ta nì kasandaá yo kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu tátò'on kì'o kée mií ná.

13Ta sa'á ña nì xì'o na Espíritu ij ná noo yo, sa'á ñoó kándaá ini yo ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, ta ió na xí'ín yó. **14**Ta sa'á ña nì xini ndu, sa'á ñoó xì'o ndu kuendá noo ñayuu ña nì tanda'á tatá Ndios de'e na nì kii na, ta noón kúu na dákaki ñayuu ndéi ñayuu yó'o. **15**Ta ndi ndáa ñayuu nákonì ña Jesús kúu de'e Ndios, noón kúu na ñó'o noo ndá'a Ndios, ta ió Ndios xí'ín ná. **16**Ta sa kándaá ini yo, ta kándisa yó ña kú'u ini Ndios sa'a yo. Ndios kúu na kú'u ini sa'a yo. Sa'á ñoó tá kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu tátò'on kì'o kée mií ná, dá kían ñó'o yó noo ndá'a Ndios, ta ió na xí'ín yó.

17Ta xí'ín ña yó'o nì kasandaá yo kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, sa'á ñoó koo tandeé iní yo tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a yo, dá chì tátò'on kì'o kée mií ná, kì'o dión kée yó ñayuu yó'o. **18**Tá kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, dá kían kò kánian yu'ú yo noo keyíko Ndios sa'a yo. Chì tá nì kasandaá yo kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, kò káni kaan yu'ú yo. Chì ña yu'ú yo kían kónì kaa ña kálán yó ña dándó'o Ndios ní'o yo. Ta ndi ndáa na yu'ú, noón kúu na kò ñá'a kasandaá na ku'u ndisa ini na sa'a dao ka ñayuu.

19Kónì yo Ndios, chì dinño'ó mií ná nì ku'u ini sa'a yo. **20**Tá kaá yo ña kónì yo Ndios, ta xiní u'u yo ñani yo, dá kían kúu yó ñayuu to'ón. Dá chì tá kò kú'u ini yo sa'a ñani yo, tá'an na ndé'é yó ndéi xí'á, ¿ndi koo ví kaa yo ña kónì yo Ndios, na kò

xíni yo? **21**Dá chì mií Jesús nì sa'anda choon yó'o noo yo, ña tá kónì ndisa yó Ndios, dá kían kánian ku'u ini yo sa'a ñani yo.

Kúu yó de'e Ndios tá kándisa yó ña Jesús kúu na nì tanda'á Ndios dákaki ñaá

5 **1**Ndi ndáa ñayuu kándisa ña Jesús kúu Cristo, na dákaki ñaá, noón kúu na nì nduu de'e Ndios. Ta ndi ndáa na kú'u ini sa'a iin tatá, ta na de'e na kú'u ta'ani ini na sa'a. **2**Ta kì'o dión kándaá ini yo ña kú'u ini yo sa'a ndidaá na kúu de'e Ndios, chì kónì yo Ndios, ta kée yó choon sa'ándá na. **3**Tá kónì ndisa yó Ndios, dá kían kee yó choon sa'ándá na. Ta kò talón ña kuáchì kían kee yó choon sa'ándáan, **4**dá chì ndidaá na nì nduu de'e Ndios, noón kúu na kándéé xí'ín ña kini ió ñayuu yó'o. Chì sa'á ña kándéé iní yo Jesús, sa'á ñoó kándéé yó xí'ín ña kini ió ñayuu yó'o. **5**Ta, ¿ndá yoo kúu na kándéé xí'ín ña kini ió ñayuu yó'o? Noón kúu na kándisa ña Jesús kúu de'e Ndios.

Xí'o Espíritu ij Ndios kuendá sa'a Jesús

6Tá'an ña xì'o kuendá ña nì kii ndisa Jesucristo noo Ndios kúu takuíf xí'ín nij. Ta o duú takuíf oon ni xì'o kuendá, dá chì nij xí'ín takuíf kúu ra xì'o ndaa kuendá ña kì'o dión kían. Ta Espíritu ij Ndios ta'ani kúu na xì'o ndaa kuendá ña kì'o dión kían, chì iin na ndaa kúu Espíritu. **7**[Ta na xì'o kuendá chí induú kúu tatá Ndios, xí'ín de'e, xí'ín Espíritu ij. Ta iin tó'ón vá kúu ndin onì na yó'o.] Ta onì ta'ani kúu

ñā xí'lo kuendá chí ñoñó'ō yó'lo ñā nī kii Jesús noo Ndios. ⁸Iin ñā kúú Espíritu iī Ndios, ta iin ká rā kúú takuíí, ta iin ká rā kúú nī. Ta iin nóó xí'lo ndaa Espíritu iī kuendá xí'fn takuíí xí'fn nī ñā kī'lo dión kíán. ⁹Tá nátiin va'a yó kuendá xí'lo taa, ná kana'á yó ñā ndáya'i cháá ká kuendá xí'lo Ndios, chí kuendá xí'lo mií ná kíān ká'an sa'á de'e na. ¹⁰Ta ñayuu kándisa de'e Ndios, noón kúú ñā nī taxi va'a to'on yó'lo nío ná. Ta ñā kō kándisa noo ká'an Ndios, noón kúú ñā kété'ón Ndios, chí kō kándisa na to'on nī xī'lo Ndios, ñā ká'an sa'a de'e na. ¹¹Ta ñā yó'lo kúú kuendá nī xī'lo Ndios noo yo, ñā sa nī xī'lo na ñā kataki chíchí yó, ta savá'a noo iin tó'ón de'e na nī'ī yo ñā kataki chíchí yó. ¹²Ta ndi ndáa ñayuu nī natiin Jesús, ñā kúú de'e Ndios, ini nío ná, noón kúú ñā kataki chíchí. Tído ndi ndáa ñā kō ní xíin natiin ñáá, noón kúú ná o nī'ī ta'on na ñā kataki chíchí ná.

Sa'á ñā kándisa yó Jesús, sa'á ñoó kataki chíchí yó

¹³Táai to'on yó'lo kosaā noo ndo'ó, ñā kándisa de'e Ndios, dá kana'á ndó ñā sa kómí ndó ñā kataki chíchí ndó. ¹⁴Ta ñā yó'lo kúú tandeé iní kómí yó noo Ndios, chí tá xíka yo iin ñā'a noo ná tátō'on kī'lo kóni mií ná, ta kúú seídó'lo na ñā xíka yo. ¹⁵Ta sa'á ñā ná'á yó ñā seídó'lo va'a

ñáá Ndios tá xíka yo ndi ndáa mií vá ñā'a noo ná, sa'á ñoó ná'á ta'ani yó ñā nī'ī yo ñā xíka yo noo ná.

¹⁶Tá nī xini iin káa ndó iin ñani yo kée na kuachi, ñā kíān kō kúú kuachi kō kánian kuu ñā, dá kíān kánian kaka ndo ñā manī noo Ndios sa'a ná, ta kúú kī'lo vá Ndios ñā kíān kataki ñā. Dión kee ndó tá kō ní ya'a na kee na kuachi ñā kíān kō kánian kuu ñā. Chí miān ndaa ió kuachi, ñā kíān kánian kuu yo. Tído kō ká'an ta'oin xí'fn ndó ñā ná kaka ndo ñā manī noo Ndios sa'a ñayuu kée dión. ¹⁷Ndidaá kúú vá ñā'a kini kúú kuachi noo Ndios. Tído ió kuachi, ñā kíān kō kánian kuu yo.

¹⁸Sa ná'á vá yó ñā ndi ndáa ñayuu nī nduu de'e Ndios, kō kée ká ñā kuachi, dá chí ndaa va ñáá mií de'e Ndios noo ñā u'u, sa'á ñoó o kúú ta'on kendava'a ñā u'u xí'fn ná.

¹⁹Ta sa ná'á ta'ani yó ñā ñó'lo yó noo ndá'a Ndios, va'ará iin níí kúú ñayuu yó'lo nákaā tixi ndá'a ñā u'u.

²⁰Ta sa ná'á ta'ani yó ñā nī kixi de'e Ndios, ta nī xī'lo na ñaxintóni yo, dá ná kana'á yó ñā miān ndaa kuiti kúú Ndios. Ta ñó'lo yó noo ndá'a ñā kúú Ndios ndaa, ta ñó'lo ta'ani yó noo ndá'a de'e na Jesucristo. ñā yó'lo kúú ñā miān ndaa kuiti kúú Ndios, ta xí'lo na ñā kataki chíchí yó.

²¹De'e kuálí mií, kandaá ndo mií ndó noo ñā kúú yokō. Dión ná koo.

To'on yó'o kíān kúú uú nì taa San Juan

Ká'an Juan ndisá'án

¹Yu'u kúú nà sá'ano noo ndo, ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín yo'ó, kì'o maní, nà nì kaxi míí Ndios, xí'ín noó de'ón, nà kúú kuendá Jesús. Kana'á ndó ña mífan ndaa kuiti kú'u ini yu'u sa'a ndo, ta o duú iin tó'ón yu'u kú'u ini sa'a ndo, chī ndidaá kúú vá nà kándisa ña ndaa kú'u ini sa'a ndo. ²Kú'u ini sa'a ndo'ó sa'á ña ío ña ndaa ini nío yo, ta ná koo ña ndaa yó'o xí'á ndidaá tá'an kuu. ³Ná kee tatá Ndios xí'ín de'e na Jesucristo, nà kúú sato'o yo, ña maní xí'ín ndo'ó, ta ná ku'u ini nà sa'a ndo, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo. Ta ná kendisa na dión xí'ín ndó sa'á ña kú'u ini nà sa'a ndo.

Kandita toon ndó xí'ín ña ndaa ká'an sa'a Jesús

⁴Ta kádii nda'o inii, chī nì naní'i yu'u dao nà kúú kuendá yo'ó ndéi na kée na ña ndaa, tát'on kì'o nì sa'anda tatá Ndios choon noo yo. ⁵Ta viti, kì'o míí, kò táai iin choon sa'á kosaa noo ndo, chī ña yó'o kúú choon nì ni'i yo nda rá míí sa'a, sa'á ñoó seí nda'ávíi nooon ña ná ku'u ini sa'a sátá'an yó. ⁶Chī tá ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, dá kíān kée yó choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúú choon nì ni'i yo nda rá míí sa'a ña ná kandeí yó ku'u ini sa'a sátá'an yó.

⁷Chī kuá'á nda'o nà to'ón xíonoo ñayuu yó'o, ta katoó nà danda'í ñaá ná. Noón kúú nà kò nákonì ña nì nduu Jesucristo iin taa ñayuu yó'o. Ta ñayuu kée dión kúú nà ndúkú danda'í ñaá, ta xiní u'u nà Jesucristo. ⁸Sa'á ñoó kandaa ndo míí ndó, chī oon ni ví kandeé rá dátuu rá ndo'ó, dá ná o koní ndo natiin ndó ña va'a noo Ndios sa'á choon kée ndó noo míí ná. Sa'á ñoó ndi'i ini ndo, dá natiin ndi'i ndó ña xí'o oon Ndios noo ñayuu nà. ⁹Ndi ndaa miíó ñayuu nì kexoo noó ña ndaa sa'a Cristo Jesús, ta kò ndíta toon na xí'án, noón kúú nà kò ío ta'on Ndios xí'ín ná. Tído nà ndíta toon xí'ín ña ndaa sa'a Cristo Jesús, noón kúú nà ío tatá Ndios xí'ín, ta ío ta'ani de'e na xí'ín ná. ¹⁰Ta ndi ndaa míí vá nà veí dána'a noo ndo noo ndéi ndó ve'e ndó, ta kò dána'a nà ña ndaa sa'a Jesús, o sa chí'i ndó nà ve'e ndó. Ta ná dá'a ni kaa ndo di'a xí'ín ná: “Va'a kúú nì kasáa ní. Koo ní ve'e.” ¹¹Dá chī tá ná natiin va'a ndó nà, dá kíān iin nì nduu va ndó xí'ín ná noó ña kini kée na.

Ndátì Juan sa'a nà kande'é ná ñayuu ñoó

¹²Kuá'á nda'o ña'a ío ka'in xí'ín ndó, tído kò kónì ta'on yu'u ña kíān taai ña noo iin tuti saagan noo ndo. Dá chī ndátii saai kande'í ndo'ó, ta

ka'an yú'í xí'ín ndó, dá ná xínkoo
 ña kádij ini yo. ¹³Ta dao ka na kúú
 kuendá ku'ụ mífón ndéi yó'o, tá'an

na ni kaxi mií Ndios, tánda'á ta'ani
 na ndisá'án kosaḡ noḡḡn. Díón ná
 koo.

To'on yó'o kían kúú oni ni taa San Juan

Ká'an Juan ndisá'an

¹Yu'u kúú nā sá'ano, ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín yo'ó, Gayo, ñani maní. Mífan ndaa ndisa kú'u nda'o iníj sa'on. ²Ñani maní, xíkaj noo Ndios ña daá keva'ón tein ndidaá kúú ña'a kéeón, ta daá kuití ná koo va'a inon táto'on k'i'o va'a nímon noo Ndios. ³Ni kadij nda'o iníj tá ni kixi dao ñani yo kuendá Jesús, chí ni nakani na xí'ín ña iin nda'oon xí'ín ña ndaa kándisa yó. ⁴Ta koó iin ka ña'a xí'o ña kadij cháa ka iníj táto'on k'i'o kadij iníj tá ní'i to'in ña ndíta ndaa de'i kuendá Jesús xí'ín ña ndaa kándisa yó.

Va'a va kée Gayo, chí nátiin va'a ra na kúú kuendá Jesús ve'e ra

⁵Ñani maní, va'a va kéeón tá chindeéón ndidaá ñani yo, ta va'a cháa ka kéeón tá kéeón dión xí'ín nā ko ná'ón. ⁶Ta nā yó'o kúú nā xí'o kuendá noo nā kúú kuendá Jesús ndéi yó'o ña kú'u nda'o inon sa'a ná. Ta va'a keeón tá chindeéón nā xí'ín ndá ña'a xínñó'ó ná noo ko'on nā, chí k'i'o dión kánian kee yó xí'ín ná sa'a ña kéchóon na noo Ndios, dá kuu ko'on nā dao ka xíán. ⁷Chí sa'a ña kóni nā Jesús, sa'á ñoó ni kankuei na xínoo na dána'a nā, ta

ko kí'in ya'i ta'on na noo ñayuu ko ná'á Ndios. ⁸Sa'á ñoó kánian k'i'o yó ña'a xínñó'ó ná, ta k'i'o dión chindeé yó nā noo dána'a nā to'on ndaa sa'a Jesús.

Naá iin ra naní Diótfrefes xí'ín Juan

⁹Sa ni taa yu'u iin tuti kosa'á noo nā kúú kuendá Jesús ndéi xa'an, tído ko xí'ín ta'on Diótfrefes kueidó'o ra choon sa'ándá ndu, chí kóni míí rá ka'anda ra choon. ¹⁰Ta sa'á ña kée ra dión, sa'á ñoó tá ná sa'aj, dá ka'ín xí'ín rá, dá chí xínoo ra ká'an ndava'a ra sa'a ndú'u. Ta ko ndínoo ini ra xí'ín ña yó'o oon ni, chí dión ta'ani ko kóni ra natiin va'a ra ñani yo, nā xínoo dána'a to'on Ndios. Ta ko sónó rá ña natiin va'a ñaá dao ka ñani yo. Ta kúú táxí rá nā ká'án natiin va'a ñaá.

Va'a ká'an Juan sa'a iin ra naní Demetrio

¹¹Ñani maní, o sa kóo inon keeón ña kini kée dao ka ñayuu. Di'a koo inon keeón ña kúú ña va'a. Chí nā kée ña va'a kúú kuendá Ndios, ta nā ko kée ña va'a, noón kúú nā ko ná'á Ndios. ¹²Ta ndidaá kúú nā kúú kuendá Jesús xí'o na kuendá sa'a iin ka taa naní Demetrio ña kúú rá taa va'a, ta mífan ndaa ndisa dión kíán.

Nda ndu'u xí'o kuendá ña ta va'a
kúú rá, ta sa ná'á vá miíón ña
kuendá xí'o ndu'u kúú ña ndaa.

**Ká'an Juan ndisá'án noo ndí'i
xí'ín Gayo**

13Kua'á nda'o ña'a ió ka'in xí'ón,
tído ko kóni taai ña noo iin tuti,

14chi ndáti kíi koni yó'ó, ta
kantó'ón yú'í xí'ón.

15Ta ná koo va'a inon kee Ndios.
Ta ká'an na né'e tá'an va'a xí'ón
ndéi yó'o ndisá'án xí'ón. Ta keeón
ña maní ka'on ndisá'án xí'ín iin rá
iin na né'e tá'an va'a xí'ín ndu'u
ndéi xaan.

To'on yó'o kían nì taa San Judas nì sa'an noó nà kúú kuendá Jesús

Ká'an Judas ndisá'an

¹Yu'u kúú Judas, ta kéchóoin noo Jesucristo, ta ñanií kúú Jacobo. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín ndo'ó, nà nì kana tatá yò Ndios, ta nì nduvii ná ndo'ó, ta ñó'o ndó noo ndá'a Jesucristo. ²Ná ku'u cháá kà ini Ndios sa'a ndo, ta nakì'o cháá kà nà ñà koo va'a ini ndo, ta ná koni cháá kà nà ndo'ó.

Di'a kée taa dána'a ñà to'on

³Nà manì mií, sà io nduu va yu'u ñà kían taai ndi nì kee Ndios nì dakáki na yó noó kuachi yò. Tído kándaá inií ñà mií'an ndúsá kánian ka'an ni'inií noo ndo ñà kían ndi'i ini ndo kandita ndaa ndo xí'ín ñà ndaa kándisa yó, ñà kíán iin ndée nì xì'o Ndios noó ñayuu nà. ⁴Chì nì ku'u de'é dao taa to'on tein ndó, ta nda mí sa'a ká'an tuti ií Ndios sa'a taa yó'o ñà ndo'o níó rá sa'a ñà kée ra. Kúú rá tã kini, chí kaá ra ñà sa'a ñà manì nì kee Ndios sa'a yò, sa'a ñóó kuu kee yó ndi ndáa mí vá ñà'a kóni níí yò. Ta kò nákonì rã Ndios, nà kómí ndidaá tá'an choon, ta ni kò nákonì rã Jesucristo, nà kúú sato'o yò.

⁵Ta sà ná'á vá ndó, tído dándusaa inií ndo'ó ñà tá nì ndi'i nì taó sato'o

yò Ndios nà ñoo nà ñó'o tixi ndá'a tã Egipto, dá nì danaá nà ñayuu kò ní kándisa ñaá. ⁶Dión ta'ani nì ndo'o dao ángel, chí kò ní sá ndaa va'a na choon sà komí ná, di'a nì dankoo na noó sà nì ndei na. Sa'á ñóó nì taán ñaá Ndios noo iin naá yáí, ini ve'e kaa, ñà kían ni kuú o nóno, ta ñóó kaño'o na nda ná xinkoo kuú keyíko Ndios sa'a ná. ⁷Dión ta'ani nì ndo'o nà ñoo Sodoma xí'ín Gomorra, xí'ín ndidaá kà ni nà ndéi ñoo ñó'o yati xí'an. Chí nì kee na tát'on nì kee ángel ñóó, chí nì kee na kuachi xí'ín níí ná, ta nì kesátá ná ñà nì saki Ndios, ñà kúú kuachi ka'an noo. Sa'á ñóó nì dandó'o Ndios níó ná xí'ín ñó'ó kèí, ta ni iin kuú o ndí'i ñà kèí nà, dá ná koni iin rá iin yó tá ndó'o ñayuu kée dión.

⁸Dión ta'ani kée taa to'on yó'o, tá'an rã kaá ñà sanì rã kée Ndios, chí dáyakò ta'ani ra níí rá xí'ín kuachi ka'an noo, ta kò nákonì rã ta néle choon, ta ká'an ndava'a ra sa'a ñà kómí choon ná'ano. ⁹Tído ni arcángel Miguel, nà ndáya'i cháá kà noo ángel, kò ní chindaá noo ná dátaí kuachi na ñà u'u nani nì ñàá ndodó nà yíki koño Moisés xí'an. Di'a nì kaa nà xí'an: "Ná dánani mií sato'i Ndios yo'ó." ¹⁰Tído tã to'on

yó'o kúú rā yá'a ká'an ndava'a sa'á ña kō kándaá ini rā, ta sava'a ña ná'á rá kúú ña ndáki ini ñaxintóni mií rá táto'on ndó'o kítí koó ña ná'á ini, ñoó kí'an dáyako ñaá noo Ndios. ¹¹¡Nda'í kúú ví rá! Dá chí ndíko rā ña ni kee Caín, tá'an rā ni sa'ání ñani rā. Ta ndíko rā di'ón táto'on ni kee Balaam, tã sã kuu profeta mañá. Ta ndáne'e yú'u rá noo Ndios táto'on ni kee Coré, sa'á ñoó naá rá táto'on ni ndo'o Coré.

¹²Ta kúú rá yáko ñó'o tein ndo'ó noo ndítútí ndó sásá'an ndó sa'á ña kúú ndó kuendá Jesús, chí tein víko kée ndó ñó'o ra kée ra ña ka'an noo, ta sava'a sa'a mií vá rá ná'á ini rā. Ta kúú rá táto'on víko kua'an xoo di'a xoo di'a kée tachi, ta kō xí'o ña dai. Ta kúú rá táto'on iin yíto kuí'í kō xí'o kuí'í tein yoó dákée. Sa'á ñoó kúú rá iin yíto ni xi'í uú ta'ándá, chí kō xí'o rá kuí'í, ta taó ná rā noño'o ná. ¹³Ta kúú rá táto'on noó taño'o, ña ndákuei vej dánkoo chí'ion nda yú'u rā, ta sava'a ña dánkoo rá kí'an ka'an noo xí'ín ña yakó. Ta kúú rá táto'on tiñoó ná'ano xionoo ndava'a nda induú. Sa'á ñoó sã ió nduu va noo iin naá yáí, ta ñoó kandadi ni'ini ra ndidaá tá'an kuú.

¹⁴Ta Enoc, ña ni sã kuu tata kúú usã ni kixi tixi Adán, noón kúú ña ni ka'an sa'a ndí kí'an ndo'o tã kée dión, ta di'a kaá ña: “Kana'á ndó ña kasaã Ndios, ña kúú sato'o yo, ta kua'á nda'o mil ángel ná kandaka na kasaã ña, ¹⁵dá keyíko ña sa'a ndidaá ñayuu, dá dándó'o na níó ndidaá ñayuu kíni sa'á ña kini ni kee na xí'ín ñaxintóni kíni kómí ná, ta dándó'o ta'ani na níó ndidaá ña

ni ya'a ni ka'an ndava'a sa'a ná.” Dión ni kaa Enoc. ¹⁶Ta ká'an kuáchi tã to'ón yó'o, ta kána'á rã sa'á ñayuu, ta xionoo ra kée ra sava'a ña kóni mií vá rá, ta chíndaya'i ra mií rá, ta kée ra ña ká'an va'a ra xí'ín ñayuu, dá ni'í rá ña kóni rã, chí kúú rá tã mañá.

Ká'an ni'ini Judas noó ñayuu ña kuita ndaa ña xí'ín to'ón Ndios

¹⁷Tído ndo'ó, ña maní mií, ndíko'on ini ndo to'ón ni ka'an apóstol, ña ni kaxi sato'o yo Jesucristo kane'e to'ón na, ¹⁸chí di'a ni kaa ña: “Tein kuú noo ndí'í kandeí tãa kedíki ndaa rã ña ndaa, ta kanoo ra kee ra ña kóni mií rá.” ¹⁹Ta tãa yó'o kúú rã ndúkú ka'anda dao tá'an ndó, ta kée ra ña kóni ñíí rá, ta kō ió ta'on Espíritu ií Ndios ini rã. ²⁰Tído ndo'ó, ñani maní, ndundéé ndó dákuá'ano ndó mií ndó xí'ín ña ndaa kándisa yó, chí ña ií kí'an. Ta ka'an ndo xí'ín Ndios xí'ín ndéé xí'o Espíritu ií noo ndo. ²¹Ta koo ini ndo taxi va'a ndó mií ndó tixi ndá'a ña kú'u ini Ndios sa'a ndo, xí'an nani ndátí ndó kemáni Jesucristo ndo'ó xí'ín ña kataki chí'í ndó.

²²Ta koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noó ña ná'á kuáchi ini, ña kō kúú ndúsá'ano. ²³Koo ini ndo di'tá ndó dao kã ña noó tandó'ó ndó'o na, ña kúú táto'on ño'ó kéí itã. Ta ku'u ini ndo sa'a dao kã ña, tído kandaá ndo mií ndó noó ña kini kée na, ta nda dá'on ndíxi na kaño'ó ndó, chí yakóan xí'ín ña kini kée na.

Kánian natiin Ndios ndidaá ñaño'ó

²⁴Ta kándéé vá Ndios kandaá ña ndo'ó, dá kí'an ná dá'a ni dánkoo

ndó ña ndaa kándísa yó, ta kándéé ná ná chikata vii ná ndo'ó noo ió ña dándáki na xí'an kádij iní ndo. ²⁵Ta iin tó'ón diní míí ná kúú Ndios, ta iin tó'ón míí ná kúú ña ndichí, ta míí ná kúú ña dákaki ñáá. Ta iin

tó'ón míí ná kúú ña kánian natiin ndidaá ñañó'ó, xí'ín ndidaá kúú choon, ta ná dándáki na ndidaá ña'a, ta ná kakomí ná ndidaá ndée kuu víti, ta kị'o dión kuií vá ná koo. Dión ná koo.

To'on yó'o nákaní sa'a ndidaá ña vei koo

Xí'o Juan kuendá sa'a ndidaá ña ni xini na

1 ¹Ña yó'o kúú ña ni na'a Jesucristo noo ndidaá na xínkuáchí noo ná, ña ni xí'o mií Ndios noo ná sa'a ndidaá ña'a yachi vei koo. Ta ni tãnda'á ná iin ángel nákaa tixi ndá'a ná, ni kii na ni na'a na ndidaá ña yó'o noo yú'u, Juan, na xínkuáchí noo Jesucristo. ²Sa'á ñoo xí'o ndaa yu'u kuendá sa'a ndidaá to'on ni xí'o Ndios nooí, xí'in sa'a to'on ni ka'an Jesucristo, ña kían ni xini xí'in nooí. ³Ndiká'án ví na ká'i tuti yó'o, ta ndiká'án ví na seídó'o ña nákanian sa'á ña vei koo, ta nátaán vá'a na ña ini níó ná, dá chi sa kúyati va kuu vei koo ndidaá ña ká'an sa'a.

Ká'an Juan ndisá'án xí'in ndin usa ve'e ño'o kuendá Jesús ñó'o chí kuendá Asia

⁴Yu'u kúú Juan, ta ká'an yu'u ndisá'án xí'in ndin usa ve'e ño'o kuendá Jesús ñó'o chí kuendá Asia. Ta ná kee Ndios ña manj xí'in ndo'ó, ta ná kí'o na ña kandeí v'a'a ndó. Mií ná kúú ná, ta mií ná ni sa kuu na, ta mií ná kúú na kasaa. Ta dión ta'ani ná kee ndin usa espíritu xí'in ndo'ó, tá'an espíritu ío noo

Ndios, noo ío na dándáki na. ⁵Ta dión ta'ani ná kee Jesucristo xí'in ndo'ó. Ta noón kúú na xí'o ndaa kuendá sa'á ña ndaa, ta mií ná kúú na mií noo ni ñataki iin íchi noo na ni xí'i, ta iin tó'on mií ná kúú dini noo ndidaá rey dándáki noño'o yó'o. Ta mií ná kú'u ini sa'a yo, ta ni dandóo na kuachi yó xí'in ni ná, ⁶ta ni ndee na yó kakuu yó rey xí'in duti, dá koni kuáchí yó noo tatá na Ndios. Ta daá kuití ná natiin na ñaño'ó, ta ná dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo. ⁷Kandé'é ndó! ¡Tein vikó káa xixi Jesús! Ta ndidaá tá'an ñayuu koni ñaa xí'in noo ná, ta nda ta na ni sa'áni ñaa koni túu ñaa rá noo kii na. Ta ndidaá tá'an ñayuu ndéi iin rá iin ñoo noo kúú ñayuu yó'o kuaki na xí'in ndirá noo ná tá ná kasandaá kuu yó'o. Dión ná koo.

⁸“Yu'u kúú to'on mií noo xí'in to'on noo ndí'i, ta kúú na mií sa'a xí'in na noo ndí'i”, kaá na kúú sato'o yo. Mií ná kúú ná, ta mií ná ni sa kuu na, ta mií ná kúú na kasaa, ta mií ná kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

Ni xini Juan Jesús, ta ndato nda'o káa na

⁹Ta yu'u kúú Juan, na kúú ñani ndo, ta ndó'o ta'ani níó yu'u táto'on

ndó'o nŭo ndo'ó, ta nákaaḡi tixi ndá'a Ndios táto'on nŭo ta'ani ndo'ó, ta xí'o ndeé iniḡ tein tando'ó táto'on xí'o ndeé ta'ani ini ndo'ó sa'á ña ndíta yó xí'ín Jesucristo. Ta sa'á ña dánaḡi to'on Ndios, xí'ín sa'á ña ká'in sa'a Jesucristo, sa'á ñoḡ ni sa'an ta ne'e choon ni dankoo ra yu'u iin yúku fin ini taño'o noḡ naní Patmos.

10 Tein iin kuḡ ni kaḡi mií sato'o yo Ndios keká'ano yó na, daá ñoó nákaa yu'u tixi ndá'a Espiritu iḡ ná. Ta kúu ni seídó'i chí sata dí'ai ña ni'i nda'o ni ka'an iin tachḡ ñayuu. Táto'on kḡ'o ni'i ka'an trompeta, kḡ'o dión ni'i ni ka'an tachḡ ñoó.

11 Dá ni ka'an xí'ín:

—Yu'u kúu to'on mií noḡ xí'ín to'on noḡ ndí'i, ta kúuḡ na mií sa'a xí'ín na noḡ ndí'i. Ta taa kḡi yo'ó noḡ tuti ndidaá ña ndé'ón kúu, dá tanda'ón ña ná ko'an noḡ ndin usa ve'e ño'o ño'o chí kuendá Asia, noḡ kúu ñoo Éfeso, xí'ín ñoo Esmirna, xí'ín ñoo Pérgamo, xí'ín ñoo Tiatira, xí'ín ñoo Sardis, xí'ín ñoo Filadelfia xí'ín ñoo Laodicea —kaá na xí'ín.

12 Dá tá ni nandío kooḡ ni sa nde'í, nde'á ndá yoo ká'an xí'ín, ta kúu ni xinij ndíta usa candelero ni kava'a xí'ín oro, noḡ sá ndodó ña tóon.

13 Ta tein ndin usa candelero ñoó iin iin na káa táto'on káa na ni nduu taa ñayuu yó'o. Ta ndíxi na iin dá'on káni, ta xínoan nda sa'a ná, ta nákaa iin vatḡ oro yu'u ndíka na.

14 Ta dinḡ ná xí'ín idí dinḡ ná kuxí kachian, ta ndé'an táto'on ndé'é yi'o, ta nduchí noó na kúu táto'on kḡ'o ño'ó ita. **15** Ta táto'on yé'e kaa kuaán ni dandúti ra, kḡ'o dión yé'e sa'a ná. Ta táto'on kḡ'o ní'i noḡ

kua'an takuiḡ kua'a, kḡ'o dión ní'i tachḡ ná. **16** Ta noḡ ndá'a xoo kuá'a na ño'o usa tiñoḡ, ta yú'u ná tánee iin espada, ta ndi nduú xooan deen. Ta ndato yé'e noḡ ná táto'on kḡ'o ndato yé'e tá ndíi deen.

17 Tá ni xinij táto'on kḡ'o káa na, kúu ni yaai nda noño'o táto'on kḡ'o kuéi na ni xi'i. Dá ni chinóo na nda'á kuá'a na sataí, dá ni kaa na xí'ín:

—O sa yú'oon. Yu'u kúu na mií sa'a, ta yu'u kúu na noḡ ndí'i. **18** Ta kúu ta'anii na daá ió takí. Ni xi'ij, tído takí viti, ta daá kuií vá katakij. Dión ná koo. Ta mií yu'u kómí nda'á kaa noḡ ño'o na kúu ndij, ta kómí ta'ani yu'u choon noḡ ña kédaá xí'ín ñayuu, dá xí'ij na. **19** Ta taa ndidaá ña ni xinon, ta taa ta'ani ndidaá ña kúu tiempo viti, xí'ín ña koo chí noḡ. **20** Ná ko'in kasto'in xí'ón ndi dándáki ndin usa tiñoḡ, tá'an kirí ni xinon ño'o noḡ ndá'a xoo kuá'ij, xí'ín ndin usa candelero oro ñoó. Ndin usa tiñoḡ ñoó kúu ndin usa ángel kómí choon sata ndin usa ve'e ño'o ño'o chí kuendá Asia, ta ndin usa candelero oro ni xinon ñoó kúu ndin usa ve'e ño'o ñoó.

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noḡ na kúu kuendá na ndéi ñoo Éfeso

2 **1** Taa ña ko'in ka'in xí'ón noḡ iin tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noḡ ángel kómí choon sata ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Éfeso, ta ka'on xí'ín ná: “Na ño'o ndin usa tiñoḡ noḡ ndá'a xoo kuá'a, na xínoo tein ndin usa candelero oro ñoó kúu na kaá di'a xí'ín ndó: **2** Sa

ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndo'ó, ta ná'á ta'ani yu'u ña ndí'i ini ndo kéchóon ndó, ta ná'á ta'anii ña xí'o ndeé iní ndo noo tando'ó ndó'ó ndó. Ta ná'á ta'anii ña kékini ini ndo xiní ndo ñayuu kíni. Ta xírndodó ndó taa kaá kúú apóstol, tído ko t'ón ñaá kúú rá, ta kándaá ini ndo ña kúú rá ta t'ón. ³Ta ndó'o nío ndo, ta xí'o ndeé iní ndo, ta ndí'i ini ndo kéchóon ndó noo yú'u sa'á ña kóni ndo yu'u, ta ko sá tuu ta'on ndó. ⁴Tído ká'an kuachii noo ndo sa'a iin ña'a, chi ko kóni ka ndo yu'u tató'on k'i'o ni sa kóni ndo yu'u nda míi sa'a. ⁵Sa'á noo ndisaá ini ndo ndeé ni kuei ndó noo ña ko kóni ndo yu'u, ta nandikó iní ndo sa'á ña kée ndó dión. Ta nandió kuéi ndó kee ndó ña va'a tató'on ni sa kee ndó nda míi sa'a. Dá chi tá koó, dá kían saá yachii noo ndéi ndó, ta dí'tá vá yu'u candelero ndo noo íian. ⁶Tído iin ña va'a kée ndó kían ña kékini ini ndo xiní ndo ña kée ña kúú kuendá nicolaítas, ta k'i'o dión ta'ani ndó'o yu'u xí'ín ná. ⁷Ta ña ío do'o, ná kueídó'o na ña ká'an ña kúú Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia. Ta noo ña ni xí'o ndeé iní ni xinkuei nda noo ndí'i, noón kúú ña k'i'oi ña keí ná ku'i kána noo yíto, yiró xí'o ña kataki chíchí ñayuu. Ta yíto yó'o kúú ra íin me'í noo ndato káa noo ío Ndios."

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo ña kúú kuendá ña ndéi ñoo Esmirna

⁸Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá

ñayuu kuendá yu'u ndéi ñoo Esmirna, ta ka'on xí'ín ná: "Ña kúú míi sa'a, ña kúú noo ndí'i, ña ni xí'i, ta ni nataki ña kúú ña kaá di'a xí'ín ndó: ⁹Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndo'ó, ta ná'á ta'ani yu'u tató'on kéndava'a ñayuu xí'ín ndó. Ta ná'á ta'ani yu'u tató'on k'i'o kúnda'í ndo ñayuu yó'o, va'ará ña kuiká vá kúú ndó noo Ndios. Ta ná'á ta'anii ña ká'an ndava'a ña kaá kúú ña Israel xí'ín ndó, tído ko t'ón ñaá kúú ná, dá chi kúú ná iin tu'u ndíta xí'ín ña u'u. ¹⁰O sa yu'ú ndo ndidaá ña vei ndo'o ndó. Ta kaá ta'ani yu'u xí'ín ndó ña ko'on ta'ani ña u'u taán dao ndo'ó ve'e kaa, dá kexíxian xí'ín ndó, ta uxí kuú kéndava'an xí'ín ndó. Kandita ndaá ndo xí'ín nda noo kuu ndo sa'í, dá kían k'i'oi iin corona noo ndo, ña kúú ña kataki chíchí ndó. ¹¹Ta ña ío do'o, ná kueídó'o na ña ká'an ña kúú Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia. Ta noo ña ni xí'o ndeé iní ni xinkuei nda noo ndí'i, noón kúú ña o kuú ta'on ta'ándá kúú uu."

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo ña kúú kuendá ña ndéi ñoo Pérgamo

¹²Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kuendá yu'u ndéi ñoo Pérgamo, ta ka'on xí'ín ná: "Ña tánee espada yú'u, ña deen ndi nduú xoo, míi ná kúú ña kaá di'a xí'ín ndó: ¹³Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'á ta'ani yu'u ña ndéi ndó míi ñoo noo dándáki ña u'u. Tído ndíta toon ij vá ndó xí'ín

yu'u, ta kọ ní dánkoo ta'on ndó ña kándéé iní ndọ yu'u, va'ará ni xini xí'ín noo ndọ ni sa'ání ñayuu Antipas, tá'an ra sa kasto'on ndaa to'in noo ñayuu. Dión ni ndo'o ra ñoo ña u'u xaṅ. **14**Tído ká'an kuachi yu'u noo ndọ sa'a dao ña'a, dá chi ño'o dao na kúú kuendá Balaam tein ndo'ó. Ta sa ná'á vá ndó ña ta yó'o sa daná'a noo Balac ndi kee ra kexíxi ra xí'ín na ñoo Israel, sa'á ñoó ni ya'a na ni seí ná koño kítí, ña dóko ñayuu noo yoko ná, ta ni ya'a ta'ani na ni kee na kuachi xí'ín na kọ kúú yíí ná, xí'ín na kọ kúú ñadi'í na. **15**Ta ño'o ta'ani na kúú kuendá nicolaítas tein ndó, ta kékini ini yu'u xiníí ña dána'a na. **16**Sa'á ñoó nandikó kíí ini ndọ sa'á kuachi kée ndó, dá chi tá koó, yachi va saṅ yu'u noo ndéi ndó, dá ka'áníí ñayuu yó'o xí'ín espada tánee yú'í. **17**Ta na ío do'o, ná kueídó'o na ña ká'an na kúú Espíritu íí xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ño'o chí kuendá Asia. Ta noo na ni xí'o ndeé iní ni xinkuei nda noo ndí'í, ko'in kí'oi maná, ña ío de'é induú, keí ná, ta kí'o ta'anii iin yuu kuxí ló'o noo iin rá iin na, ta noo yuu ñoó kanda'a iin kuu saá. Ta ni iin tó'ón ta'on dao ka ñayuu o kána'á ndá kuu kíán, sava'a iin tó'ón na ni natiin ña kana'á.”

Tanda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo na kúú kuendá na ndéi ñoo Tiatira

18”Ta taa ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúú kuendá yu'u ndéi ñoo Tiatira, ta ka'on xí'ín ná: “Na kúú de'e Ndios, na tóon nduchí nóó táto'on

tóon ño'ó ita kéí, na yé'e sa'a táto'on kí'o yé'e ka kuaán ni dandúti ra, noón kúú na kaá di'a xí'ín ndó: **19**Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'á ta'ani yu'u ña kóni ndọ yu'u, ña kándéé iní ndọ yu'u, ña xínkuáchí ndó noo yu'u, ña xí'o ndeé ini ndọ noo ndidaá ña'a. Ta va'a ka ví kéchóon ndó noo yú'u viti o duú tá míí sa'a. **20**Tído ká'an kuachi yu'u noo ndọ sa'a dao ña'a, dá chi sónó ndó noo Jezabel, ña kúú profeta to'ón, ná kíán dána'an noo ndọ. Ta sónó ta'ani ndó ña dánda'í ña'a yó'o ta xínkuáchí noo, dá ya'a ra kee ra kuachi xí'ín na kọ kúú ñadi'í ra. Ta dánda'í ta'anián ra, dá ya'a ra seí ra koño kítí, kíí dóko ñayuu noo yoko. **21**Ta ni sonóí ña kíán ná nandikó iníán, tído kọ kóni ta'an vaán nandikó iníán, chi kée íí váán kuachi xí'ín ta kọ kúú yíán. **22**Sa'á ñoó ko'in dánkao ñaái noo xító kandu'an ndo'an kue'e, ta kí'o ta'anii ña ndo'o níó ndidaá ra kée kuachi xí'án tá ná o nándikó iní ra sa'á kuachi kée ra xí'án. **23**Ta ko'in dárkue'í ndidaá na ndíta xí'án, dá kuu na. Ta ndidaá ñayuu kúú kuendá yu'u ná kandaṅ ini ña yu'u kúú na kátóni ini ndi nákani ini ñayuu xí'ín ña kátoó na kee na, ta ná chiya'avii iin rá iin ñayuu táto'on kí'o káa choon ni kee na.

24”Tído dao ka ndo'ó ndéi ñoo Tiatira, kọ táí ta'on ndó sa'á ña kée na kúú kuendá Jezabel, ta kọ kándisa ndó ña chínaní ñayuu ña ndíchí xí'o ña u'u. Sa'á ñoó kọ sa'ándá kai ni iin ka choon noo ndọ. **25**Sava'a ña kónií kíán koo ini ndọ kuita toon ndó xí'ín ña kándéé iní ndọ yu'u nda ná kasandaá ku

nandió koo tukui. **26**Ta noó na ni xi'lo ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, tá'an na sa kee na kóni yu'u nda noo ndí'i kuif, noón kúu na ko'on yu'u ki'oi choon noo, dá dándáki na iin rá iin ñoo ñayuu yó'o. **27**Ta xí'ln vara kaa dándáki na ñoo ñoo, ta ko'on na dákuáchi naan táto'on ki'oi cháchi kidi ñó'o, chi ki'oi choon noo ná táto'on ni xi'lo tatái choon noo miíi, **28**ta ko'in ki'oi iin kimi ndato tóon na'a noo ná. **29**Sa'á ñoo, na ió do'o, ná kueídó'o na ña ká'an na kúu Espíritu i i xí'ln iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noó na kúu kuendá na ndéi ñoo Sardis

3 **1**'Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'lon noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Sardis, ta ka'on xí'ln ná: "Na kómí ndin usa espíritu Ndios, na ñó'o ndin usa tiño noo ndá'a, noón kúu na kaá di'a xí'ln ndó: Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'á ta'anii ña kaá ñayuu ña takí ndo xí'ln ña kándisa ndó, tído ko takí ta'on ndó noo yú'u. **2**Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, ta kandaa ndo ña kua'an naá noo ndo, dá ná o naá chíchíán, dá chi ni kandaq inii ña ko kéndisá'ano ta'on ka ndo noo Ndios táto'on ki'oi kóni na kee ndó. **3**Kua'án ndo ndisaa ini ndo ndá kían ni natiin ndó, ta ndá kían ni seídó'o ndó, ta kua'án ndo kee ndó ña, ta nandikó ini ndo, chi ni ya'a ndó noo Ndios. Kande nduu ndo, dá chi tá koó, dá kían saai noo ndéi ndó

táto'on kée iin ta kui'lná, ta natiin ndakánai ndo'ó. **4**Tído ndéi ta'ani dao ñayuu ñoo Sardis xaan, ta ko ní dáyakó ta'on na dá'on ná, chi ko ní dáyakó na míi ná xí'ln kuachi. Sa'á ñoo kandii na dá'on kuxí kanoo na xí'ln yu'u, dá chi ió íchi ná koo na dión sa'á ña ni sa ndaa na míi ná. **5**Ta ndi ndaa na ni xi'lo ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, noón kúu na nandixi dá'on kuxí, ta o dándóo ta'on yu'u kuu ná noo libro noo kándodó kuu na ni'í ña kataki chíchí, ta nakoni yu'u na, ña kúu ná ñayuu miíi, noo tatái Ndios xí'ln noo ángel kéchóon noo ná. **6**Na ió do'o, ná kueídó'o na ña ká'an na kúu Espíritu i i xí'ln iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noó na kúu kuendá na ndéi ñoo Filadelfia

7'Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'lon noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ko'an noo ángel kómí choon satá na kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Filadelfia, ta kaaon xí'ln ná: "Di'a ká'an na ii, na kúu na ndaa, na kómí nda'á kaa rey David, na sónó, ta ko iin ta'on kandeé kadi, na sadí, ta ko iin ta'on kandeé konó, noón kúu na kaá di'a xí'ln ndó: **8**Ta sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó. Sa'á ñoo kaái xí'ln ndó ña sa ni nono vá yé'é noo ndo, ta ko iin ta'on kandeé kadi ña. Ná'í ña cháá vá ndakí ndo, tído ndíta ndaa ndo xí'ln to'in, ta ko ní ndata ndo sa'a yú'u. **9**Kana'á ndó ña ko'in naki'oi na kúu kuendá ña u'u noo ndá'a ndo, tá'an na kaá ña kúu ná na Israel, tído ko ta'ón ñaá kúu ná, ñayuu to'ón vá kúu ná. Ta

tanda'í nā kasaa nā kakuīta xití ná noḡ sa'a ndo, ta nakoni nā ña miñan ndaa kú'u inii sa'a ndo. **10**Ni kee ndó choon ni sa'andai noḡ ndo, chi xí'o ndeé iní ndo ndíta toon ndó xí'ín yu'u, sa'a ñoḡ kandaa va'a mií yu'u ndo'ó noḡ tandó'ó kini vei noḡ ñayuu ndéi ñayuu yó'o, chi xí'ín tandó'ó yó'o ko'ín korndodóí ndidaá ñayuu ndéi noñó'o. **11**Yachi vá saai. Kua'án ndo tiin toon ndó ña ndaa kándísa ndó, dá kían ná dá'a ni kandeé dao ka nā naki'in na corona kánian ni'i ndo. **12**Ta nā ni xí'o ndeé iní ni xinkuei nda noḡ ndí'i, nā yó'o kúu nā ko'on yu'u chikatai kakuu na tát'on iin di'in kandita katuu ve'e ño'o Ndios, ta ni iin kuḡ ta'ón o kándoo na sata vé'e. Ta sata mií ná ko'ín taai kuḡ Ndios xí'ín kuḡ ñoo Ndios, ña kúu ñoo Jerusalén saá, ña kían konoo vei nda induú noḡ ió Ndios, ta taa ta'anii kuḡ saá kakomí mií sata ná. **13**Nā ió do'o, ná kueídó'o na ña ká'an nā kúu Espíritu iḡ xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

Tanda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noḡ nā kúu kuendá nā ndéi ñoo Laodicea

14"Ta taa ta'ani ña ko'ín ka'in xí'ón noḡ iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noḡ ángel kómí choon sata ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Laodicea, ta ka'on xí'ín ná: "Mií nā dáxinkoo to'on Ndios, noḡn kúu nā xí'o ndaa kuendá sa'a ña ni xini na, ta ká'an nā ndino'o ña ndaa, ta kúu ná yo'o ndidaá ña'a ni kava'a ió ñayuu yó'o ni kee Ndios, nā yó'o kúu nā kaá di'a xí'ín ndó: **15**Sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ko víxi ndó xí'ín to'in,

ta ni ko í'ín ndó xí'án. Va'a kaan iin íchi ná koo víxi ndó, o iin íchi ná koo í'ín ndó xí'án. **16**Dá chi sa'a ña vaá óon yí'i yókó ndó xí'ín to'in, sa'a ñoḡ ko'ín ndusai ndo'ó, chi ko víxi ndó, ta ni ko í'ín ndó xí'án. **17**Dión kaái xí'ín ndó, dá chi kaá ndo ña kúu ndó nā kuiká, ña ni kandeé ndó ni kekuiká ndó mií ndó, ta ni iin ña'a ko kámani noḡ ndo, kaá ndo. Tído ko xí'o ta'on ndó kuendá ña kúu ndó nā ndéi ndava'a, nā noḡ ndó'o, nā kúnda'í, nā kó'o noḡ, nā ndaa vichí. **18**Sa'a ñoḡ ká'an ni'inii yu'u noḡ ndo ña kuiin ndó oro ndino'o, ña ni xirndodó ná xí'ín ñó'o kéi, noḡ yú'u, dá kakuu ndisa ndó nā kuiká, ta kuiin ta'ani ndó dá'on kuxí noḡ yú'u kandixi ndó, dá dáda'i ndó mií ndó, dá kían ná dá'a ni kaka'an noḡ ndo ña ndaa vichí ndó, ta taán ndo tata nduchí nóo ndo, dá ná natuu cháa noḡ ndo. **19**Dá chi dánani va yu'u nā kú'u ini yu'u sa'a, ta ndaa yú'u vá yu'u nā. Sa'a ñoḡ kua'án ndo ndino'o ini ndo ndiko ndo ña va'a, ta nandikó iní ndo, chi ni ya'a ndó noḡ yú'u. **20**Yó'o iin dákasái yé'é ndó, ta ndi ndaa ndo ni seídó'o noḡ ká'in, ta ni sonó ndó yé'é ndó, dá kían ku'i ve'e ndó, ta kadíni yu'u xí'ín ndó, ta ndo'ó kadíni xí'ín yu'u. **21**Ta noḡ nā ni xí'o ndeé iní ni xinkuei nda noḡ ndí'i, ko'ín ki'oi ña kían kandeí dáó ná xí'ín yu'u noḡ ióí dándákii, tát'on ki'o ni kandeé yu'u ni xinkooi, dá ni sa koo nduú xí'ín tatái Ndios noḡ ió nā dándáki na. **22**Nā ió do'o, ná kueídó'o na ña ká'an nā kúu Espíritu iḡ xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

Kéká'ano nā ndéi induú tatá Ndios

4 **1**Tá ni ndi'i, dá ni xiniḡ ni nonoḡ iin yé'é chí induú, ta tachi, ña

nì seìdo'i míí sa'a, ña kían níí
táto'on kì'o nì'i ká'an trompeta, ñoó
nì kaa tuku xí'ín:

—Kua'án kaa, nakí, dá ná ko'in
dána'i nooñ ndidaá ña vei koo
cháá ka chí noo —kaáan.

²Ta kúú iin kuití vá nì nakutíí xí'ín
Espíritu iì Ndios. Ta chí induú nì
xinií íin iin téi ta né'e choon, ta noo
téi ñoó ió iin ña dándáki. ³Táto'on
ndé'é yuu ndato naní jaspe xí'ín yuu
ndato naní cornalina, kì'o dión
ndé'é ñíí ña ió dándáki ñoó. Ta íin
iin chiyángí noo ió ña, ta chiyángí
ñoó ndé'é táto'on kì'o ndé'é yuu kuíí
ndato naní esmeralda. ⁴Ta noo íin
téi noo ió ña dándáki ñoó nì kao noo
okò komì téi noo ndéi okò komì ta
sá'ano, nì xini yu'u, ta ndíxi ra dá'on
kuxí kachí, ta kándodó corona oro
dini rá. ⁵Ta téi íin me'í ñoó kánkuei
tasa, ta ní'i xido kúu ka'ándí, ta táí
ndátó'ón kuá'a ñayuu. Ta sa'a míí
téi yó'o ndíta usá ñó'o tooan, ta ña
yó'o kúú ndin usá espíritu Ndios.

⁶Ta noo íin téi yó'o ndé'é táto'on
ndé'é taño'o dión táto'on dión yuu
tata, ta yé'e ra táto'on yé'e iin yuu
dión ndato naní cristal. Ta diin téi
yó'o ndíta komì ña'a takí, ta iin níí
ñííán tándaa nduchí nóoan, chí
tándaan chí sataán, chí nooán.
⁷Tá'an ña míí noó ñoó káa táto'on
káa iin ndika'a, ta ña kúú uy ñoó
káa táto'on káa iin chikerró, ta ña
kúú oni ñoó káa nooán táto'on káa
noo iin taa, ta ña kúú komì ñoó káa
táto'on káa iin kirí ya'a tánee noo
táchí. ⁸Ta iño kúú ndixi iin rá iin
ndin komì ña takí ñoó, ta iin níí
ndixián tándaa nduchí nóoan. Ta ko
sá tuu ta'an vaan nduú ni ñoó ña
kían ká'an di'a:

Ña iì, ña iì, ña iì kúú Ndios,
ña kúú sato'o yo, ta míí ná kúú
Ndios, ña kándéé kée ndidaá
ñá'a.

Ta míí ná nì sa kuu na, ta míí ná
kúú ná, ta míí ná kúú ña
kasaa.

⁹Ta daá kéká'ano ndin komì ña
takí ñoó ña ió dándáki noo téi ñoó,
ta xí'oan ñañó'ó noo ná, ta náki'oan
ndivé'e noo ña daá takí kuíí. Ta iin
rá iin ta'ándá ká'an dión, ¹⁰dá sa
kuíta xití ndin okò komì ta sá'ano
ñoó noo sá'a ña ió noo téi ñoó, ta
kéká'ano ra ña daá takí kuíí, ta taó
ra corona kándodó dini rá chindei
ra noo sá'a ná, ta kaá ra xí'ín ná:

¹¹Sato'o ndu, ió íchi ní ña kían
kéká'ano na míí ní,
ñá kían kì'o na ñañó'ó noo ní,
ñá kían natiin ní ndidaá tá'an
choon,
dá chí míí ní nì kava'a ndidaá
tá'an ñá'a.

Ta sa'a ña dión nì konì míí ní,
sa'a ñoó ió ndidaá tá'an ñá'a,
ta sa'a ñoó ta'ani nì ndaki
ndidaá tá'an ñá'a nì kee ní.

Ni'í Jesús, ña kúú léko, iin tuti ndadí
xí'ín sello

5 ¹Ta nì xini ta'anii kánóo iin tuti
nì natuu noo ndá'a xoo kuá'a
ña ió noo téi ñoó, ta ndi nduú
xooan káa to'on, ta ndadí yú'an
xí'ín usá sello. ²Ta kúú nì xini
ta'anii iin ángel ndakí nda'o, ta nì'i
nda'o ká'an ña:

—¿Ndá yoo ió íchi ña ka'anda ña
ndin usá sello, ta konó ná tuti yó'o?
—kaá ña.

³Ta ni iin tó'ón ña ndéi induú, ta
ni ña ndéi noño'o, ta ni ña ndéi tixi

ñó'o kọ ní kándeé konóán, ta ni kọ ní kándeé ná ka'i naan. ⁴Sa'á ñoó ni ndei'i nda'o yu'u, dá chị kọ ní nání'i ná ni iin tó'ón na ío íchị ña kịan konó ná tuti ñoó, ni ña ka'i na ña, ni ña kande'é náan.

⁵Dá ni kaa iin ta sá'ano ñoó xí'ín yu'u:

—O sa kuákón, dá chị na kúú ndika'a ni kii tein na ve'e Judá, na ni kii tein na ve'e David, na yó'o kúú na ni kandeé noo ndidaá ña'a, sa'á ñoó ío íchị ná konó ná tuti káa, ta ka'anda na ndin usá sello ndadí yú'án.

⁶Dá ni sa nde'í, ta yati noo íin téi ñoó, xí'ín tein ndin komi ña takí ñoó, ta me'í ta sá'ano ndéi ñoó ni xinií íin iin na kúú léko. Ta káa na tátọ'on káa kirí ni sa'ání ná. Ta usá kúú ndíkí ná, ta usá ta'ani kúú nduchí nóo na, ta ña yó'o kúú ndin usá Espíritu Ndios ni tanda'á ná kua'an iin ní kúú ñayuu. ⁷Dá ni tọtuu yati na kúú léko ñoó ni tiin na tuti kánóo noo ndá'a xoo kuá'a na ío dándáki noo téi ñoó.

⁸Tá ni ndi'i ni tiin na libro ñoó, dá ni sa kuíta xítí ndin komi ña takí ñoó xí'ín ndin oko komi ta sá'ano ñoó noo na kúú léko ñoó. Ta ndidaá vá rá néle arpa xí'ín copa oro ni chítí ñó'o dusa chíño'ómá, ta ña yó'o kúú tọ'on xíkạ talí ñayuu Ndios noo mií ná. ⁹Ta xíta ra iin yaa saá ká'an di'a:

Ío íchị ní natiin ní libro, ta ka'anda ní selloan, chị ni sa'ání rá mií ní, ta xí'ín ni mií ní ni chiyá'i ní sa'a ndú'u, dá ni nduu ndu ñayuu Ndios. Chị ni kee ní dión xí'ín ñayuu ni kii iin rá iin tata, xí'ín na

ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín na ndéi iin rá iin ñoo, xí'ín na ndéi iin rá iin nación.

¹⁰Ta ni kee ní iin rá iin ndu'u kakuu ndu rey xí'ín dutí noo Ndios, ta kane'e ndu choon sạ tá ñayuu ndéi noño'o.

¹¹Ni ndi'i, dá ni xinií ni kao noo kua'á nda'o ángel noo ío Ndios dándáki na, xí'ín noo ndéi ndin komi ña takí ñoó, xí'ín noo ndéi ta sá'ano ñoó. Ta kua'á nda'o mil millón kúú ángel ni kao noo ndíta ñoó. ¹²Ta ni seido'i ni'i ni ka'an na:

Ío íchị na kúú léko, na ni sa'ání rá,

ña kịan natiin na ndidaá tá'an choon, xí'ín ndidaá tá'an ña kuíkạ,

xí'ín ndidaá tá'an ña ndichí, xí'ín ndidaá tá'an ndée, xí'ín ndidaá tá'an ñaño'ó, xí'ín ndidaá tá'an tọ'on ndato keká'ano ñayuu na.

¹³Ta ni seido'i ni ka'an ndidaá ña ni kava'a Ndios, ña ndéi induú, xí'ín ña ndéi noño'o xí'ín ña ñó'o tixi ñó'o, xí'ín ña ñó'o ini taño'o, xí'ín ndidaá ka ña'a ni kava'a Ndios, ta kaáan di'a:

Na ío dándáki noo téi káa xí'ín na kúú léko káa kúú na kánian natiin tọ'on xí'o ñayuu keká'ano ñaá ná, ta ná natiin na ñaño'ó, xí'ín tọ'on ndato, xí'ín ndée, ta daá kuití dión ná koo.

¹⁴Ta di'a ká'an ndin komi ña takí ñoó:

—Dión ná koo.

Ta ni sa kuíta xítí ndin oko komi ta sá'ano ñoó, ta ni xinọ taan ra nda noño'o ndáño'o ra na daá takí kuí.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda Jesús
sello ñoó

6 ¹Ta ni xini ni sa'anda na kúú léko ñoó iin sello ndadí yú'u libro ñoó. Dá ni seido'i ni ka'an iin ña takí ñoó, ta ni'i nda'o ni ka'an. Tátu'on ki'o ni'i káyu'ú dai, ki'o dión ni'i ni ka'an, ta kaáan:

—Nakíi.

²Tá ni ndi'i ni ka'an dión, dá ni xini ni keta iin kuéi kuxí vei rí, ta kánóo iin ta sata ri, ta né'e ra iin kúxi. Ta ni natiin ra iin corona, ta kúú rá iin ta ni kandeé, ta kua'an ra kandeé rá cháá ka.

³Tá ni ndi'i, dá ni sa'anda na sello kúú uu, dá ni seido'i ni ka'an iin ka ña takí ñoó:

—Nakíi.

⁴Dá ni keta iin ka kuéi vei rí, ta kúú rí iin kuéi kuá'a. Ta kánóo iin ta sata ri, ta ni natiin ra choon ña kían dítá rá ña ndéi va'a ñayuu ndéi ñayuu, dá kasá'a ka'áni tá'an iin rá iin na. Ta ni ni'i rá iin espada ká'ano.

⁵Tá ni ndi'i, dá ni sa'anda na sello kúú oni, dá ni seido'i ni ka'an ña takí kúú oni ñoó:

—Nakíi.

Dá ni xini iin iin kuéi ndeji'i, ta kánóo iin ta sata ri, ta né'e ra noo chíki'ó ra ndi ki'o vee ña'a. ⁶Dá ni seido'i tachí iin na ni ka'an tein ndin komi ña takí ñoó, ta kaáan di'a:

—Iin kilo va tirió ni'i ná sa'a choon kée na iin ní kuu, ta oni kilo va cebada ni'i ná sa'a choon kée na iin ní kuu. Tído ná dá'a ni dándáa yo'ó ya'i sití xí'ín vino.

⁷Tá ni ndi'i, dá ni sa'anda na sello kúú komi, dá ni seido'i ni ka'an ña takí kúú noo ndi'i ñoó:

—Nakíi.

⁸Dá ni xini vei iin kuéi xi'i kuaan, ta kánóo iin ta sata ri, ta naní rá Kue'e Deen Sa'áni Ndi. Ta sata mií rá vei iin ka ra naní Yái Ndi. Ta ni natiin ra choon ña kían ka'áni rá iin ñayuu noo iin iin komi ná. Dao na ka'áni rá xí'ín espada, dao ka na ka'áni rá xí'ín doko, dao ka na ka'áni rá xí'ín kue'e, ta dao ka na ka'áni rá xí'ín kirí deen ndéi noño'o.

⁹Tá ni ndi'i, dá ni sa'anda na sello kúú o'on, dá ni xini ña tixi noo náa ñoó ño'o ní ndidaá na ni xi'i sa'a ña kándisa na to'on Ndios xí'ín sa'a ña sa ká'an na ña ndaa sa'a Jesús noo ñayuu. ¹⁰Ta káyu'ú ndidaá na yó'o, ta kaá na xí'ín Ndios:

—Míí ní kúú na né'e choon ká'ano cháá ka, mií ní kuu na ij, na ndaa, sa'a ñoó, ¿ndá oon keyíko ní sa'a ndú'u, dá naki'in ya'i ní sa'a ni ndú'u, kirá ni sata na ndéi noño'o? —kaá na.

¹¹Dá ni ni'i ná dá'on kuxí kandixi na, ta ni ta'anda choon noo ná ña ná nani'i ndée ná lú'u ka tiempo nda ná kuu ndidaá na kánian kuu sa'a ña kándisa na to'on Ndios, na kúú ñayuu xínkuáchí noo Ndios táto'on ni kee mií ná.

¹²Tá ni ndi'i, dá ni xini ni sa'anda na sello kúú iño ñoó. Ta kúú ni'i nda'o ni taan, ta ni ndundeji'i ndindii táto'on ki'o ndeji'i dá'on ndíxi na tá xí'i ndii noo ná, ta yoo ni ndukua'a ni. ¹³Ta nda noño'o yó'o ni kwei tiño ño'o induú, táto'on ki'o kuéi tiño'ó nda noño'o kée tachí. ¹⁴Ta ni natuu induú táto'on ki'o natuu iin yúu tá ko xínño'ó ka naán. Ta ndidaá yúku ndíta noño'o, ta ndidaá yúku ndíta

ini taño'o nī nādaon nā, ta kō ndíta kaan xoo noō nī sã nditaan. ¹⁵Ta nī taxí tá'an ndidaá rey ndéi noño'o, xí'ín ndidaá nã ndáya'i, xí'ín ndidaá nã kuiká, xí'ín ndidaá tã dándáki soldado, xí'ín ndidaá nã ná'ano, xí'ín ndidaá nã ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, xí'ín ndidaá nã koō sato'o, ta nī chide'é ná míí ná ini káo ná'ano, xí'ín tixi yuu ná'ano tánee ndika yúku, ¹⁶dá nī kaa nã xí'ín yúku ñoo, xí'ín káo ñoo:

—Kuei ndó kodó ndó sata ndú'u, ta dáda'i ndó ndu'u noō nã ió dándáki noō téi káa, xí'ín noō nã kúú léko káa, chí xido ini nã xiní nã ndu'u, ¹⁷chí viti kían sã nī kasandaá kuu xido nda'o ini nã, ¿ta ndá yoo ví kí'o ndeé iní kuita noō ná?

Karndaa sello taan iin ciento uū diko komi mil nã Israel

7 ¹Tá nī ndi'i, dá nī xinií ndíta komi ángel ndin komi xoo tachi noño'o yó'o. Ta ndin komi ángel yó'o ndíta chítuu tachi, dá ná o kána kaan noño'o yó'o, ni noō taño'o, ni noō ni iin yíto. ²Ta nī xini ta'ani iin kã ángel kōkaa vei chí xoo noō xíno ndindii, ta néle na sello Ndios takí. Dá nī'i nda'o nī kayu'ú ná noō ndin komi ángel, nã nī nañiin choon ñã kían kendava'a na xí'ín noño'o yó'o, xí'ín taño'o. ³Nã yó'o nī kayu'ú ángel ñoo:

—O sã kéndava'a ndó xí'ín noño'o xaan, ni taño'o xaan, ni yíto xaan xían nani kō ñá'a kani ndu sello taan nã xínkuáchí noō Ndios yo.

⁴Ta nī seídó'o ta'ani yu'u ndidaá kúú nã nī ni'i sello ñoo. Ta kúú ná iin ciento uū diko komi mil nã ñoo Israel, ta nī kii na tixi ndin uxí uū

de'e taa naní Israel. ⁵Dá chí tein nã ve'e Judá uxí uū mil nã nī ñani sello, ta tein nã ve'e Rubén uxí uū ta'ani mil nã nī ñani sello, ta tein na ve'e Gad, uxí uū ta'ani mil nã nī ñani sello, ⁶ta tein nã ve'e Aser uxí uū ta'ani mil nã nī ñani sello, ta tein nã ve'e Neftalí uxí uū ta'ani mil nã nī ñani sello, ta tein nã ve'e Manasés uxí uū ta'ani mil nã nī ñani sello, ⁷ta tein nã ve'e Simeón uxí uū ta'ani mil nã nī ñani sello, ta tein nã ve'e Leví uxí uū ta'ani mil nã nī ñani sello, ta tein nã ve'e Isacar uxí uū ta'ani mil nã nī ñani sello, ⁸ta tein nã ve'e Zabulón uxí uū ta'ani mil nã nī ñani sello, ta tein nã ve'e José uxí uū ta'ani mil nã nī ñani sello, ta tein nã ve'e Benjamín uxí uū ta'ani mil nã nī ñani sello.

Ndíxi kuxí kuá'a nda'o mil ñayuu, ta ndíta na kéká'ano na Ndios

⁹Tá nī ndi'i, dá nī xinií ndíta kuá'a nda'o ñayuu, ta kō iin ta'on kandeé ka'i na, dá chí kúú ná ñayuu nī kii ndidaá nación, nã nī kii ndidaá ñoo kuálí, xí'ín ñoo ná'ano, nã ká'an iin rá iin yú'u. Ta nã yó'o kúú nã ndíta noō nã ió dándáki noō téi ñoo, xí'ín noō nã kúú léko ñoo. Ta ndíxi kuxí nã, ta tánee ñoo ndá'a ná. ¹⁰Ta ñã yó'o káyuu'ú ná ndíta na:

Iin tó'ón nã kándéé dákaiki ñãá kúú Ndios yo, nã ió dándáki noō téi káa, xí'ín nã kúú léko káa.

¹¹Ta nī kaō noo ndidaá tá'an ángel, xí'ín ndidaá tã sá'ano ñoo, xí'ín ndin komi ñã takí ñoo ndíta na sa'a téi noō ió Ndios dándáki na. Ta nī sã kuñta xití ná noō téi ñoo, ta nī kasá'a ná ndáño'o na Ndios, ¹²ta kaá nã:

Dión ná koo, tatá Ndios.
 Ná natiin ní tō'on va'a, xí'ín
 tō'on ndato,
 xí'ín ñā ndíchí, xí'ín ndivé'e,
 xí'ín ñāñó'ó,
 xí'ín ndidaá choon, xí'ín ndée
 viti,
 ta daá kuití dión ná koo.

13Dá nī kaa iin t̄a sá'ano ñóó xí'ín
 yu'u:

—¿Ndá yoo kúú n̄a ndíxi dá'on
 kuxí káa, ta ndeí nī kii n̄a káa?

14Dá nī kaaj xí'ín rá:

—Míí ní ná'á, tatá.

Dá nī kaa r̄a xí'ín:

—N̄a káa kúú n̄a nī kankuei nī kii
 tein t̄andó'ó kini. Ta nī nakata na
 dá'on ná xí'ín nī n̄a kúú léko, dá nī
 ndukuxí kachján. **15**S̄a'á ñóó ndíta
 na noo ió Ndios dándáki na, ta nduú
 ñóó xínkuáchí ná noo ná ini ve'e
 ñó'o n̄a. S̄a'á ñóó míí Ndios, n̄a ió
 dándáki noo téj káa, kúú n̄a koo
 xí'ín ná, ta kandaka va'a ñāá ná.

16Ta o kíxi k̄a ñā kuiko na, ta ni o
 íchí k̄a n̄a takuíí, ta ni o ndíí k̄a n̄a
 kee ndíndii, ta ni o kóo i'íní k̄a koni
 n̄a, **17**dá ch̄i míí vá n̄a kúú léko iin
 me'í noo n̄a ió dándáki káa kandaka
 na ñayuu yó'o, ta kandaka ñāá ná
 ko'on n̄a ko'o na noo kána ndita
 takuíí, kirá xí'o ñā kataki chíchí yó.
 Ta nadáya mií Ndios ndidaá
 ndírnoo ná —kaá t̄a sá'ano ñóó
 xí'ín.

**Di'a nī kuu tá nī sa'anda Jesús sello
 kúú us̄a**

8 **1**Tá nī ndi'i nī sa'anda n̄a sello
 kúú us̄a ñóó, ta kúú t̄adí óon nī
 kuu induú noo ió Ndios t̄atō'on t̄ixi
 dao hora. **2**Ndi'i, dá kúú nī xini
 ndíta us̄a ángel noo ió Ndios, ta iin

rá iin na nī ni'i iin trompeta. **3**Dá nī
 kasáa iin k̄a ángel, ta nī s̄a kuíin n̄a
 noo náa, ta né'e na iin copa oro noo
 kéj dusa nī sāa n̄a. Ta nī ni'i ná
 kua'á nd̄a'o dusa, dá dák'ín tá'an
 na ñā xí'ín ñā xík̄a ñayuu Ndios noo
 míí ná, dá kej ñā noo náa oro ñóó,
 ñā íin noo n̄a ió dándáki ñóó. **4**Ta
 ini copa né'e ángel yó'o kána
 ñó'o m̄a dusa xí'ín ñā xík̄a ñayuu
 Ndios noo ná k̄okaaan kua'an noo ió
 míí Ndios. **5**Tá nī ndi'i, dá nī dakúti
 ná copa yó'o xí'ín ñó'o kéj noo náa
 ñóó. Ta nd̄a induú nī dakána na ñā
 nd̄a noñó'o, ta kúú nī ka'andi, ta t̄ái
 ká'an ñayuu, kúú nī s̄a kuíta tasa, ta
 kúú ni'i nd̄a'o nī t̄aan.

**Di'a nī kuu tá nī tuu ángel ñóó us̄a
 trompeta**

6Ta ndin us̄a ángel ñóó nī nakujta
 nduu xí'ín us̄a trompeta ñóó, ta
 kua'an n̄a tuu n̄a ró.

7Tá nī tuu ángel míí noo ñóó
 trompeta n̄a, kúú nī koon ñííí xí'ín
 ñó'o kéj né'e tá'an xí'ín nī nd̄a
 noñó'o. Ná keeá kuendá ñā onī
 ta'ándá kúú yíto káa noñó'o, ta iin
 ta'ándá r̄a nī kej, ta uu ta'ándá r̄a k̄o
 ní kéj. Ta nī kej ndi'i yukú kuíí.

8Ta nī tuu ángel kúú uu ñóó
 trompeta n̄a. Ta t̄atō'on k̄i'o káa iin
 yúku ñó'o kéj it̄a, dión káa ñā nī
 kankao noo taño'o. Ta iin ta'ándá
 noo onī ta'ándá taño'o ñóó nī nduu
 nī. **9**Ta iin ta'ándá noo onī ta'ándá
 kirí ñó'o ini taño'o nī xi'i, ta iin
 ta'ándá noo onī ta'ándá barco nī
 naá.

10Ta nī tuu ángel kúú onī ñóó
 trompeta n̄a. Ta nd̄a induú nī
 kankao iin t̄iñoo kéj it̄a nd̄a noñó'o,
 ta kéj r̄i t̄atō'on k̄i'o kéj iin tirño'o.

Ta ni kankao rí noo iin ta'ándá noo oni ta'ándá yuta, xí'ín noo iin ta'ándá noo oni ta'ándá noo kána takuí. ¹¹Ta tiñooy yó'o kúú rí naní Ova. Ta iin ta'ándá noo oni ta'ándá takuí ñó'o noñó'o yó'o ni nduu ova. Ta kúú kua'á nda'o ñayuu ni xi'i ni kee takuí ñoo, dá chi ni nduu ova ra.

¹²Dá ni tuu ángel kúú komi ñoo trompeta na, ta kúú ni nda'o va iin tá'í ndindii, ta toon ij vá uu tá'í ná. Ta dión ta'ani ni ndo'o yoo xí'ín tiñooy, chi ni nda'o ta'ani iin tá'í rí. Sa'á ñoo ni nakuín naá iin ta'ándá nduú noo oni ta'ándáan, ta dión ta'ani ni kuu sakuaá.

¹³Dá ni sa nde'í, ta kúú ni xini iin ángel tánee na xionoo na nda me'í induú, ta ni seídó'i ña ni'i ni kayu'ú ná:

— ¡Nda'í kúú ví na ndéi noñó'o!
¡Nda'í kúú ví ná! ¡Ndeé ví nda'í
ndo'o na tá ná tuu ndin oni ka ángel
yó'o trompeta na!

9 ¹Tá ni tuu ángel kúú o'on ñoo trompeta na, dá ni xini iin tiñooy ni yaa nda induú, ta ni xino ri nda noñó'o, ta ni natiin rí nda'á kaa ña sóno yú'u yá'i konó, ña koó noo sá tuu. ²Dá ni sonó rí yú'u yá'i ñoo, ta kúú ni kankuei ño'oma koka kua'an induú táto'on ki'o kána ño'oma yú'u iin xito ká'ano. Ta kúú ni da'i va noo ndindii ni kee ño'oma ñoo, chi iin ní ni naka'ani ña. ³Ta tein ño'oma ñoo ni kankuei tika kanoo rí iin ní kúú noñó'o. Ta ni ni'i ri choon ña kían kee rí táto'on ki'o kée tidó'oma ndéi noñó'o. ⁴Ta ni ta'anda choon noo ri ña ná dá'a ni kendava'a rí xí'ín ita, ni yukú kuí, ni yíto kaa noñó'o. Sava'a ni

ni'i ri choon ña kendava'a rí xí'ín ñayuu koó sello Ndios tándaa taan. ⁵Ta ko ní ta'anda ta'on choon noo ri ña kían ka'án ri ñayuu. Sava'a choon ni ni'i ri kían kendava'a rí xí'ín ná o'on toon yoo, ta dár'u'u ñaá rí táto'on ki'o kée iin tidó'oma dár'u'u ri ñayuu xí'ín ion ndó'o ri. ⁶Ta katoó ñayuu kuu na daá ñoo, tído o kuú ta'on na. Ta va'ará nda'í ná ka'án ná kuu na, tído o kuú ta'on na.

⁷Ta táto'on ndaa kuéi, kirí sa ió nduu kandodó ra naá, ki'o dión ndaa tika ñoo. Ta táto'on ki'o ndaa corona oro, ki'o dión ndaa ña kandodó dini ri. Ta táto'on ki'o ndaa noo ñayuu, ki'o dión ndaa noo ri. ⁸Ta táto'on ki'o nani idí dini na ña'a, ki'o dión nani idí dini ri. Ta táto'on ki'o ndaa no'o ndika'a, ki'o dión ndaa no'o rí. ⁹Táto'on iin kaa kían ndadí yu'ú ndíka ri. Táto'on ki'o ní'i xido taxi tá'an kua'a kuéi ño'o carreta kua'an ri xí'ín ta kua'an naá, ki'o dión ní'i xido oon kée ndixi ri. ¹⁰Táto'on ki'o ndaa ndó'o tidó'oma, ki'o dión ndaa ndó'o ri, dá chi ió ion ná. Ta ni natiin rí choon ña xí'ín ndó'o ri dár'u'u ka'í ri ñayuu o'on toon yoo. ¹¹Ta mi'í ángel dándaki nda maá ini yá'i konó ñoo kúú sato'o ri, ta Abadón nanián xí'ín to'on hebreo, ta xí'ín to'on griego nanián Apolión. To'on yó'o kóni kaa, ña dánaa ñaá.

¹²Ni ya'a va iin tandó'o, tído vei uu kaan.

¹³Tá ni tuu ángel kúú iño ñoo trompeta na, dá ni seido'i tachi iin ñayuu, ta tachi yó'o ni kixi chí me'í ndin komi ndíki ndíta iin iin tito noo naá oro íin noo Ndios, ¹⁴ta ni

kaaḡn xí'ín ángel kúú iño, na ni tuu trompeta ñoó:

—Kua'án ndasón ndin komi ángel ndíko yu'ú yuta ká'ano naní Eufrates —kaáan.

15Dá ni ndaxí ndin komi ángel ndíko ñoó, ta ángel yó'o kían sa daá ió nduu ndáti kasandaá hora yó'o, xí'ín kuu yó'o, xí'ín yoo yó'o, xí'ín kuia yó'o, dá ka'ánían iin ta'ándá ñayuu noó oní ta'ándá na. **16**Ta ña yó'o ndáka iin tu'u ká'ano soldado kándodó kuéi. Ta ni seido'o yu'u ña kúú rá uu ciento millón soldado.

17Ta ña yó'o ni xinií ni kee Ndios, ta ndidaá kuéi ñoó xí'ín ndidaá ta kándodó ri ní'ino do'onog kaa, ta ndé'án táto'on ndé'é ño'ó ita. Ta ndí'í ta'anian táto'on ndé'é yuu ndato naní zafiro. Ta kuaán ta'anian táto'on kí'o ndé'é azufre. Táto'on kí'o ndáa diní ndika'a, kí'o dión ndáa diní kuéi ñoó. Ta ini yú'u ri kánkuei ño'ó ita, xí'ín ño'oma xí'ín azufre. **18**Ta ni xi'í iin ta'ándá ñayuu noó oní ta'ándá na ni kee ño'ó ita xí'ín ño'oma xí'ín azufre, tá'an ña ni kánkuei yú'u kuéi ñoó. **19**Ta xí'ín ndée yú'u ri, ta xí'ín ndée ndó'o ri dárkue'e ri ñayuu, dá chi táto'on ndáa diní koo, dión ndáa diní ndó'o ri, ta xí'ín ña yó'o dárkue'e ri ñayuu.

20Ta ñayuu, na ko ní xi'í ni kee ndin oní tandó'ó yó'o, ko ní xiín ij vá ná nandikó iní na, ta dánkoo na ña kini kée na, ni ko ní dándí'í na ña kían kandaño'o na ña u'u, ta ko ní dándí'í na ña kían kandaño'o na yokó ni kava'a xí'ín oro, xí'ín plata, xí'ín bronze, xí'ín yuu o xí'ín yíto, va'ará ko túu nooán, va'ará ko tái do'an, va'ará ko kandaáan, tído

ndáño'o ij vá náan. **21**Ta ko ní nándikó iní na sa'á ña sa'ání ná ndii, ta ni sa'á ña kétadí na xí'ín ñayuu, ta ni sa'á ña kídi na xí'ín na ko kúú ñadi'í na o yí ná, ta ni sa'á ña kí'ín kuí'íná ná.

Kárxoo iin ángel ndakí, ta tárnee iin libro ló'o ndá'a ná

10¹Ni ndi'i, dá ni xinií konoo iin ka ángel ndakí nda'o vei na nda induú, ta ni kii na tein iin viko, ta iin iin chiyángí diní ná. Táto'on kí'o ndé'é ndindii, kí'o dión ndé'é noo ná. Táto'on kí'o ndé'é ño'ó sa'ano ita, kí'o dión ndé'é sa'a ná. **2**Ta tárnee iin libro ló'o ndá'a ná, ta nóno nooán. Ta xí'ín sa'a xoo ku'áa na seín na noó taño'o, ta xí'ín sa'a xoo íti na seín na noño'ó ichí. **3**Ta táto'on kí'o káyu'ú ndika'a tondó, kí'o dión ni káyu'ú ná. Dá tá ni ndi'i ni káyu'ú ná, dá ni ka'andi usa ta'ándá. **4**Dá tá ni ndi'i ni ka'andi ñoó, dá kua'an yu'u taai ndi kóni kaa ña ni ka'andi ñoó. Tído ni seido'i iin tachí na ni ka'an xí'ín nda induú, ta kaáan:

—Ná dá'a ni taaón ndi kóni kaa ña ni ka'andi káa. Va'a kaan ná koo de'é nian noo mí'ón.

5Dá ni xinií ni ndane'e ángel iin seín noó taño'o ñoó xí'ín noño'ó ichí ñoó ndá'a xoo ku'áa na chí induú di'a, **6**dá ni nachina'á ná Ndios, na daá takí kuií, na ni kava'a induú xí'ín noño'ó xí'ín taño'o, xí'ín ndidaá ña'a ió nooán, ña o kándati ka na cháá ka tiempo, **7**dá chi tá ná kasandaá kuu kasá'a tuu ángel kúú usa ñoó trompeta na, dá natuu ndidaá ña sa io de'é ni kee mií Ndios táto'on kí'o ni kaa na xí'ín

profeta, tá'an na sa xino kuáchí noo ná, kaá ángel ñoo.

⁸Ta mií tachí na nì seídó'i nì ka'an xí'ín nda induú, ñoo kífan nì ka'an tuku xí'ín, ta kaáan:

—Kua'án kí'on libro ló'o nónoo noo tánee ndá'a ángel íin séin noo taño'o xí'ín noño'o íchí káa.

⁹Dá nì keei kua'in noo íin ángel ñoo. Dá nì kaai xí'ín ná ña ná tei na libro ló'o ñoo nooí. Dá nì kaa na xí'ín:

—Jó'on, kei ña viti, dá ná kankao ova ña ini tison, tído kankao vidian táto'on vidí ndudí ini yú'on —kaá na.

¹⁰Dá nì natiiin libro ló'o tánee ndá'a ángel ñoo. Dá nì seí ña. Ta kúu nì kankao vidian ini yú'í táto'on kí'o vidí ndudí, tído ini tixi nì kankao ova ña. ¹¹Dá nì kaa na xí'ín:

—Mífan ndusa kánian kastó'on xí'ín ñayuu sa'á ndí kían ndo'o kuá'a nda'o ñoo xí'ín nación, xí'ín na ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín rey dándáki ñaá.

Di'a nì ndo'o uu ta nì xí'o ndaa kuendá sa'a Ndios

11 ¹Dá nì ni'í yu'u iin ndoo, ta káa rá táto'on káa iin vara chíki'ó na. Dá nì ta'anda choon nooí, chí kaá na xí'ín:

—Kua'án chikí'oon ve'e ñoo Ndios, xí'ín noo náa, ta naka'ávón ndidaá kúu na ndéi ndáño'o Ndios. ²Tído ná dá'a ni chikí'oon yé'é sata vé'e, dá chí na tukú, na kó kúu ñayuu Ndios, nì natiiin yé'é sata vé'e, ta ko'on na koni xíxi na ñoo íi ñoo tein uu díko uu yo. ³Ta ko'in tanda'í uu ta xí'o ndaa kuendá sa'í,

dá ka'an ra xí'ín ñayuu sa'a ndidaá ña koo. Ta dión kee ra iin mil uu ciento oní díko ku, ta kandixi nda'í ra.

⁴Ta ndin nduú ta yó'o kúu ndin nduú yíto olivo, ta kúu ta'ani ra ndin nduú candelero ndíta tóon noo Ndios, na kúu sato'o ñayuu yó'o.

⁵Tá ío iin káa na ka'an kendava'a xí'ín rá, ta kúu kankuei ñoo'ó ita yú'u rá, dá dándúta ra ta xini u'u ñaá. Ta ndi ndaa mií na kóni kendava'a xí'ín rá, kí'o dión ta'ani kánian kuu na. ⁶Ta ta yó'o kakomí choon ña kífan kadi ra induú, dá o kóon dai xí'ín ndidaá tein kuu dána'a ra sa'a ndí kían koo. Ta kane'e ra choon ña ndee ra takuij ni, ta kane'e ta'ani ra choon ña dándó'o ra ní ñayuu ndidaá ta'ándá ká'an mií rá.

⁷Tá ná dándí'i ra choon nì ni'í rá, dá keta kíti tondó ká'ano yu'ú yáí konó ñoo, ta naá ri xí'ín ndin nduú ta yó'o, dá kandeé rí xí'ín rá, ta ka'ání ñaá rí. ⁸Ta yikí koño ra kandeí noo yá'i ñoo ká'ano, tá'an ña ká'an na xí'ín Sodoma xí'ín Egipto. Ta ñoo yó'o ta'ani kúu noo nì chirkaa na sato'o yo Jesús ndíka cruz. ⁹Ta na ndéi ndidaá ñoo ná'ano xí'ín ndidaá ñoo kuálí, xí'ín na ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín na ndéi ndidaá nación koni kandeí yikí koño ra noo yá'í ñoo oní kuu dao, ta kó íin konó ña nduxian. ¹⁰Ta kadij nda'o ini ñayuu ndéi noño'o sa'á ña nì xi'í ra, ta kee na iin víko ká'ano, ta dasá tá'an na ña'a noo ná, dá chí nì ndo'o nda'o ní na ndéi ñayuu yó'o nì kee ndin nduú profeta ñoo.

¹¹Tído tá ná ya'a oní kuu dao, dá nataki ndin nduú ra kee Ndios, ta

kúu ndakuei va ra. Ta kúu yu'ú nda'o ñayuu ndéi ñayuu yó'o tá ná koni na ña nî natakî ra. ¹²Dá kuedó'o ra tachî iin na ka'an nî'i chí induú, ta di'a kaaan xí'ín rá:

—Kua'án kaa ndó na'a kíi ndo.

Ta sata iin viko kaa ra ko'on ra induú, ta ndidaá na xiní u'u ñaá koni xí'ín noo ná ña dión koo. ¹³Ta mií hora daá nî'i nda'o taan, ta noo iin iin ciento ve'e ndíta ñoó, koon uxian, ta kuu usa toon mil ñayuu. Ta dao ka ñayuu kandoo ñoó, yu'ú nda'o na kee ña kuu ñoó, dá kasá'á ná keká'ano na Ndios, na ió induú.

¹⁴Dión nî kuu, dá nî ya'a tandó'ó kúu uu, tído vei iin kaan, ña kúu oni.

Di'a nî kuu tá nî tuu ángel kúu usa ñoó trompeta na

¹⁵Tá nî tuu ángel kúu usa ñoó trompeta na, ta kúu táj nî'i nda'o nî kayu'ú kua'á tachî chí induú, ta kaaan:

Nî natii Ndios, na kúu sato'o yo, xí'ín Cristo ndidaá choon, ta dándáki kuií na.

¹⁶Dá nî sa kuíta xití ndin oko komi ta sá'ano ndéi díin Ndios noo ió na dándáki na, ta nî xino taan ra nda noño'ó ndáño'o ñaá rá, ¹⁷ta kaá ra:

Náki'o ndu ndivé'e noo ní, sato'o Ndios, mií ní kúu na kándéé kée ndidaá tá'an ña'a, ta mií ní kúu ní, ta mií ní nî sa kuu ní, ta mií ní kúu na kasaa. Ndivé'e ní, dá chí mií ní kúu na nî natii ndi'i choon viti, ta nî kasá'á dándáki ní.

¹⁸Nî xido nda'o ini ndidaá naciön, tído viti kían nî kasaa ña xido ini mií ní,

dá chí sa nî kasandaá kuu keyfko ní sa'á ñayuu nî xi'i. Ta ko'on ní kemáni ní profeta, tá'an na sa xinkuáchí noo ní, ta kemáni ta'ani ní ndidaá ñayuu mií ní, xí'ín ndidaá ka na yu'ú ni'ini ñaá, á mií ná kuálí ná o á mií ná ná'ano na. Ta sa nî kasandaá ta'ani kuu dánaá ní na kéndava'a xí'ín noño'ó.

¹⁹Dá nî nono yé'é ve'e ño'o Ndios induú, ta túu iin iin sato, kirá dándáki ña nî kandoo Ndios kemáni ná ñayuu na. Ta nî sa kuíta tasa, ta táj ká'an ñayuu, ta ní'i xido kuu ka'andi, ta nî kasá'á táan, ta ná'ano nda'o ñíni nî kasá'á koon.

Di'a nî kuu tá nî naá koq kua'á ká'ano xí'ín iin ñá'a

12 ¹Nî ndi'i, dá nî xini iin ka ña'a xixi kua'an chí induú, chí nî xini iin ta'ána ñá'a, ta dá'on ndíxián kúu ndíndii, ta tíxi sa'an nákaa yoo, ta kánoo iin corona nî kava'a xí'ín uxí uu tíñoq dinian. ²Ta ñó'o de'án, ta káyu'án, chí sáxian tíxián, dá chí sa káki de'án, sa'á ñoo ndó'o níoan. ³Ta nî xini ta'anii iin ka ña'a ká'ano chí induú, ta ña yó'o kúu iin koq kua'á ká'ano, ta usa kúu diní rí, ta uxí kúu ndíki rí, ta iin iin diní rí ñó'o tikaṭa kuáan. ⁴Ta xí'ín ndó'o rí nî yakó rí iin tá'í noo ndin oni tá'í tíñoq ñó'o induú, ta nî dakuéi ñaá rí nda noño'ó. Ta nî sartuu koq ká'ano yó'o mií noq ta'ána ñá'a sa kua'an kaki de'e ñoó, dá kokó rí de'án tá ná kaki xi. ⁵Ta kúu nî kaki va de'e ñá'a yó'o, ta kúu

xí iin tayíí. Ta kasandaá xí dándáki xí ndidaá tá'an nación xí'ín vara kaa. Tído nì dítá ní'ini ñáa Ndios yu'ú koḡ ñoó, dá koo xí xí'ín ná noḡ ió nà dándáki na. ⁶Dá nì xino ñá'a yó'o noḡ koḡ ñoó kua'an noñó'o ìchí noḡ nì kenduu Ndios kooán, ta ñoó koto ñáa ná iin mil uḡ ciento onì diko kuḡ.

⁷Nì ndi'i daá, dá nì kuu iin ñá'a chí induú, chí nì ndaku'ín Miguel xí'ín ndidaá kà ángel ndíta xí'ín ná, dá nì naá nà xí'ín koḡ ká'ano ñoó, xí'ín ndidaá ángel kini ndíta xoo míí rí. ⁸Tído ko ní kándeé rí naá rì xí'ín ná, ta ko ní ni'ì kà rì noḡ koo rí xí'ín ángel rì induú. ⁹Dá nì dakána na koḡ ká'ano ñoó kua'an rì ndà sata vé'e, kirí kúú koḡ sá'ano, kirí kúú tìmí'á, kirí naní Satanás, ta kirí yó'o kúú rí xionoo dándá'í ñayuu iin níí kúú ñayuu. Ta nì dakána ni'ini na rì nì naxino rì ndà noñó'o xí'ín ndidaá ángel tì.

¹⁰Dá nì seido'i nì kayu'ú iin na chí induú, ta kaá nà di'a:

—Sà nì kasandaá vá kuḡ dákaki Ndios ñayuu nà, ta nì natiin na ndidaá ndée, ta dándáki na ndidaá kúú ñayuu viti. Ta kómí Cristo choon viti, dá chí sà nì dakána va na kirí dátaì kuachi nà kándisa xí'ín yó noḡ Ndios, tá'an kirí sà dátaì kuachi ñáa nduu ñoó. ¹¹Tído nì kándeé vá ñayuu ñoó xí'ín rí nì kee niḡ nà kúú léko, kirá nì xita sa'a ná, xí'ín sa'a ñà nì sà xì'o ndaa nà kuendá sa'a to'on va'a Jesús, chí ko ní ndi'i ta'on ini nà sa'a ñà kataki nà, di'a nì xì'o na míí ñà kían kuu nà sa'a Ndios. ¹²Sa'a ñoó ná kadij iní yó'ó, induú, ta ná kadij iní ndo'ó, nà ndéi xaan. Tído nda'í kúú

ví ndo'ó, nà ndéi noñó'o xaan, xí'ín ndo'ó, kirí ñó'o ini taño'o xaan, dá chí xido nda'o ini kirí u'u koḡnoo rí kosaa rì noḡ ndéi ndó, chí ná'á rí ñà ndadá cháá vá kuḡ koo rí —kaá nà.

¹³Tá nì kandaá ini koḡ ká'ano ñoó ñà nì dakána ñáa Ndios kua'an rì ndà noñó'o, dá nì kee rí tákaa rí sata ñá'a, ñá nì dakáki tayíí ló'o ñoó, kua'an rì. ¹⁴Dá nì ni'ì ta'ána ñá'a ñoó uḡ ndixi ná'ano kirí ya'a, dá kuu ndarneeán ko'an ndà noñó'o ìchí, dá kandḡo koo ñoó, dá kasandaáan noḡ nì kenduu Ndios kakaá de'áan, noḡ koto ñáa ná onì kuia dao. ¹⁵Dá nì ndusa rí kuá'a nda'o takuif sata ta'ána ñá'a ñoó, dá dátáni ñáa rí, nì ka'án rí, dá chí takuif nì kankuei yú'u rì kúú tátò'on iin yuta. ¹⁶Tído nì chindeé vá ñáa noñó'o yó'o, dá chí nì nono yú'án, ta kúú nì xi'i ndi'an takuif yuta nì kankuei yú'u koḡ ká'ano ñoó. ¹⁷Ta kúú nì xido nda'o ini koḡ ká'ano ñoó nì xini rì ta'ána ñá'a ñoó. Sa'a ñoó nì kee rí kua'an rì naá rì xí'ín ndidaá kà de'án, tá'an nà né'e va'a choon nì sa'anda Ndios noḡ ná, chí nà yó'o kúú nà xì'o ndaa kuendá sa'a Jesucristo.

Di'a nì kee uḡ kirí kini

13 ¹Nì ndi'i, dá nì sà ku'ín yu'u noḡ ñotí yu'ú taño'o, dá nì xiniḡ nì xinkḡo iin kití deen vei rí noḡ taño'o ñoó. Ta usà kúú dinì rì, ta uxì kúú ndíki rì, ta iin iin ndíki rì ñó'o tikata kuaán, ta iin rá iin dinì rì tándaa kuḡ ká'an ndava'a sa'a Ndios. ²Ta tátò'on kì'o káa chitó deen naní leopardo, kì'o dión káa kirí kini yó'o. Ta tátò'on kì'o ndáa sa'a oso, kì'o dión ndáa sa'a rì. Ta tátò'on kì'o

ká'ano yú'u ndika'a, k̄i'o dión ndáa yú'u r̄i. Ta n̄i n̄aki'o m̄if koḡ ká'ano ñoó ndéé r̄i noḡ k̄it̄i yó'o, ta n̄i n̄aki'o ta'ani r̄i t̄éi noḡ dándáki r̄i noḡ r̄i, ta n̄i x̄i'o ta'ani r̄i ndidaá tá'an choon sa ne'e r̄i noḡ r̄i. ³Ta n̄i x̄iniḡ ña n̄i t̄arkue'e iin din̄i r̄i, ta kua'an r̄i kuu r̄i keean. Tído n̄i nduva'a va din̄i r̄i noḡ n̄i t̄arkue'e ñoó, ta ko ní x̄i'i ta'on r̄i. Sa'á ñoḡ n̄i naá t̄éi ini ñayuu n̄i x̄ini na, ta n̄i kasá'á ná nd̄ikḡ na r̄i. ⁴Ta n̄i kasá'á ná ndáño'o na koḡ ká'ano, kir̄i n̄i x̄i'o choon noḡ k̄it̄i yó'o, ta n̄i kasá'á ndáño'o ta'ani na mií r̄i, ta di'a kaá na kéká'ano na r̄i:

—¿Ndá yoo kándéé kée táto'on kée kir̄i ch̄iká'ano yó'o? Ta, ¿ndá yoo kandeé naá x̄i'ín r̄i? —kaá na.

⁵Ta n̄i ni'l̄i ta'ani r̄i ña ka'an r̄i ndidaá to'on táyíi, dá chindaya'i r̄i mií r̄i, ta ka'an ndava'a r̄i sa'a Ndios. Ta n̄i ni'l̄i r̄i choon ña dándáki r̄i uu diko uu toon yoo. ⁶Sa'á ñoḡ n̄i kasá'á r̄i ká'an ndava'a r̄i sa'a Ndios, ta kénóo r̄i kuu ná, ta ká'an ndava'a r̄i sa'a ve'e ño'o noḡ ió Ndios, x̄i'ín sa'a ndidaá na ndéi induú. ⁷Ta n̄i nono noḡ r̄i ña k̄ian naá r̄i x̄i'ín ñayuu Ndios, ta n̄i nono noḡ r̄i ña kandeé r̄i x̄i'ín ná. Ta n̄i ni'l̄i ta'ani r̄i choon ña k̄ian dándáki r̄i ndidaá ñoo kuálí, x̄i'ín ndidaá ñoo ná'ano, x̄i'ín na ká'an iin rá iin yú'u, x̄i'ín na ndéi ndidaá nación. ⁸Ta ndidaá tá'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o n̄i kasá'á ndáño'o na r̄i, ch̄i nda rá ko ñá'a kasá'á sa'a ñayuu, nda daá vá ko kándodó kuu ná noḡ libro noḡ kándodó kuu na ni'l̄i ña kataki chíchí. Ta ña yó'o kúu libro na kúu léko, na n̄i sa'ání ná.

⁹Sa'á ñoḡ ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ná kueídó'o ndó noḡ ká'in. ¹⁰Dá ch̄i

na n̄i k̄ian kakaḡ ve'e kaḡ, ve'e kaḡ va kasandaá na, ta na n̄i k̄ian kuu x̄i'ín espada, k̄i'o dión kuu na. Sa'á ñoḡ kánian kandeí nduu ñayuu Ndios ndo'ó niḡ ná x̄i'ín ña ndéé iní na, ta kánian kandita toon na x̄i'ín ña kándéé iní na Ndios.

¹¹N̄i ndi'i, dá n̄i x̄iniḡ n̄i x̄inkoo iin ka k̄it̄i ch̄iká'ano chí t̄ixi ñó'o di'a, ta uu kúu nd̄ik̄i r̄i, ta táto'on k̄i'o ndáa nd̄ik̄i borrego, k̄i'o dión ndáaan. Tído táto'on k̄i'o ká'an koḡ ká'ano ñoó, k̄i'o dión ká'an kir̄i ñoó. ¹²Ta né'e ta'ani r̄i choon táto'on né'e k̄it̄i mií noḡ ñoó, ta noḡ mií r̄i kée kir̄i yó'o ndidaá ña'a. Ta dáka'an r̄i ndidaá ñayuu, dá kandaño'o na kir̄i mií noḡ ñoó, kir̄i n̄i nda'a din̄i noḡ n̄i t̄arkue'e ka'l̄i ñoó. ¹³Ta kua'á nda'o ña'a ná'ano kée r̄i, dá ch̄i nda induú dákóon r̄i ño'ó ita noḡ ndidaá ñayuu. ¹⁴Dánda'i r̄i ñayuu ndéi noño'o, ch̄i n̄i ni'l̄i r̄i ña kandeé r̄i kee r̄i ña ná'ano noḡ k̄it̄i mií noḡ ñoó. Ta n̄i sa'anda r̄i choon noḡ na ndéi noño'o ña ná kava'a na iin na'áná, ña káa táto'on káa kir̄i mií noḡ ñoó, tá'an kir̄i n̄i nda'a din̄i noḡ n̄i t̄arkue'e ka'l̄i x̄i'ín espada. ¹⁵Ta n̄i nono noḡ r̄i ña k̄ian k̄i'o r̄i tach̄i noḡ na'áná n̄i kava'a ñoó, dá kuu ka'an. Ta kómían choon ka'ánían ndidaá ñayuu ko kándia kandaño'o ñaá. ¹⁶Ta n̄i sa'anda r̄i choon ña ná ñani tóni ndá'a xoo kuá'a ndidaá ñayuu o taan na, ta ko né'e tand̄ini á mií ná kuálí ná o mií ná yatá ná, á mií ná kuíká ná o mií ná kúnda'i na, á mií ná kúu ná sato'o o na ño'ó t̄ixi ndá'a iin sato'o. ¹⁷Ta ni iin tó'ón ta'on ñayuu o kúu kuiin na ña'a, ta ni o kúu ta'on d̄ikó náan tá koḡ tóni ñoó o kuu r̄i o número kuu r̄i tándaá ndá'a ná o

taan na. ¹⁸Yó'o kóni ñaxintóni, ta kóni dini, dá taó kuendá ndo número kítí chiká'ano yó'o, chí número yó'o ká'an sa'a iin taa, ta número yó'o kúu iño ciento oni diko iño.

Xíta iin ciento uu diko komi mil ñayuu

14 ¹Ni ndi'i, dá ni xini iin ndichi na kúu léko ñoo dini yúku nani Sión, ta díin ná ndíta iin ciento uu diko komi mil ñayuu, ta taan iin rá iin na tándaa kuu léko ñoo xí'ín kuu tatá na. ²Dá ni seido'i ni'i ká'an na chí induú. Ta táto'on ki'o ní'í xido takuí kua'a, ki'o dión ni'i ká'an na. Ta táto'on ki'o káyu'ú dai, ki'o dión ni'i ká'an na. Ta kádían táto'on ki'o kúu tá dáká'a na arpa, ki'o dión kúu noo ká'an na. ³Ta xíta na iin yaa sáá noo na ió dándáki ñoo, xí'ín noo ndin komi ña takí ñoo, xí'ín noo ndin oko komi tá sá'ano ndéi díin ná ñoo. Ta ni ko iin ta'on kandeé katí'a yaa xíta na, sava'a iin ciento uu diko komi mil ñayuú ni ñakáki Ndios tein ñayuu ndéi ñayuú yó'o kúu na xíta ña. ⁴Dá chí ndidaá na yó'o ko ní ya'a ta'on na kee na kuachi xí'ín na ñá'a, sa'a ñoo ndáa vii vá ná. Ta ndidaá na yó'o ndíko na satá na kúu léko kua'an na ndéi kúu míi vá noo ná ko'on na. Ta ndidaá na yó'o kúu na ni ñakáki Ndios tein ndidaá ñayuu, dá kakuu na na mií noo natiin Ndios xí'ín na kúu léko ñoo. ⁵Ta ni iin tó'on ta'on ña to'on ko ní kánkuei yú'u ná, chí kúu ná ñayuu ndáa vii noo Ndios, noo ió na dándáki na.

Oni ángel xí'o ndaa kuendá

⁶Ni ndi'i, dá ni xini tánee iin ka ángel xionoo na me'i induú, ta né'e

na to'on va'a Jesús, ña daá kuití koo, dá dána'a na ña ño ñayuu ndéi noño'o, noo ndidaá nación, noo ndidaá ñoo kuálí, noo na ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín noo na ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. ⁷Ta kaá na di'a káyu'ú ná:

—Kayu'ú ni'ini ndó Ndios, ta ki'o ndó ñañó'o noo ná, chí sa ni kasandaá kuu keyíko na sa'a ñayuu. Ta kandaño'o ndó Ndios, na ni kavá'a induú xí'ín noño'o, xí'ín taño'o xí'ín iin rá iin ndúta noo kána takuí.

⁸Ta satá ángel yó'o tánee iin ka ángel vei na, ta di'a káyu'ú ná vei na:

—Ni yaa va ñoo Babilonia, ni yaa va ñoo Babilonia, ña kúu ñoo ká'ano, dá chí ni daxinián ndidaá tá'an nación xí'ín ña kini xí'ín ña ka'an noo kée de'é ñooan.

⁹Ta satá ángel yó'o tánee iin ka ángel kúu oni vei na, ta di'a káyu'ú ná vei na:

—Ndi ndáa mií vá na ni kandía ndáño'o kítí chiká'ano ñoo xí'ín na'áná ri, ta ni kandía ta'ani na ni ñani tóni ndá'a ná o taan na, ¹⁰dá kían kánian ko'o na vino ova, ña kúu ña xido ini Ndios xini ñaá ná, chí ko'on Ndios kwei ndi'i na ña xido ini na satá ñayuu ñoo. Sa'a ñoo ndo'o kini ní ná kee ño'o kéi xí'ín azufre noo ángel xí'ín noo na kúu léko.

¹¹Ta daá kuití kuiin ndichi ño'oma noo ño'o na ndó'o ní ná, ta ni nduú ni ñoo o koni na nani'i ndée ná, chí ni sa ndaño'o na kítí chiká'ano ñoo xí'ín na'áná ri, ta ni kandía na tándaa tóni ri ndá'a ná o taan na.

¹²Sa'a ñoo kánian ki'o ndéi ini ndidaá ñayuu Ndios, tá'an na ndíta

ndaꝯ xí'ín choon nì sa'anda Ndios noꝯ ná, na kándéé ká'ano iní Jesús.

13Ta nì seido'i nì ka'an iin tachi na nì ka'an nda induú:

—Ta taa di'a noꝯ tuti xaꝯ: “Ta yó'o chí noꝯ ndiká'án ndi kúu ví na kuu sa'á ña kúu ná kuendá sato'o yo Jesús.” Jaꝯ, dión kíán, kaá Espíritu iì Ndios. Mífan ndaa koni na nani'i ndéé ná, dá chì na'a iì vá choon nì kee na.

Di'a nì kuu tá nì sa'anda iin ángel tirió xí'ín uva noñó'o yó'o

14Ta nì xinií tánee iin viko kuxí ndato nda'o, ta noꝯán ñoo ió iin ɬa, ta kóni koo ra táto'on k'i'o káa iin ɬa ñayúú yó'o. Ta kánoo iin corona oro diní rá, ta né'e ra iin hoz deen.

15Dá nì keta iin ka ángel ini ve'e ño'o Ndios, ta kúu nì'i nda'o nì kayu'ú ná noꝯ ra ió noꝯ viko ñoo:

—Chikaa yo'ó hoz sa'a tirió xaꝯ viti, ta ka'andaꝯ, chì sa nì kasandaá va kuꝯ ta'anda ña, dá chì sa ndidaá vá tirió káa noñó'o xaꝯ nì ichi.

16Dá nì chikaa ra ió noꝯ viko ñoo hoz sa'a tirió káa ñoo, dá nì sa'anda ndi'i ra tirió káa noꝯán.

17Dá nì keta iin ka ángel ini ve'e ño'o Ndios, ña iin induú, ta tánee ta'ani iin hoz deen ndá'a ná vei na.

18Dá nì keta ta'ani iin ka ángel chí noꝯ náa Ndios di'a, ta na yó'o kómí choon sata ño'ó kéi. Dá nì kayu'ú ná iin ka ángel né'e hoz deen ñoo, ta kaá na:

—Chikaa hoz deen né'ón xaꝯ sa'a iin rá iin tu'u uva ín noꝯ yíto káa noñó'o xaꝯ, dá chì sa nì chichi va rí.

19Dá nì chikaa ángel ñoo hoz deen né'e na sa'a iin rá iin tu'u uva ín

yíto káa noñó'o. Dá nì taán ná rì noꝯ kaño'o rí ko'onì rì noꝯ ña xido ini Ndios. **20**Ta nda yu'ú ñoo ñoo nì so'onì uva yó'o, ta noꝯ nì so'onì rì nì xita kuá'á nda'o nií, ta nì kaa rá chí ñino táto'on dikó tánee yú'u kuéi, ta nì naka'ani rá táto'on onì ciento kilómetro.

Kásaa usá ka ángel, ta né'e na ndin usá tandó'o noꝯ ndí'i

15 **1**Nì ndi'i, dá nì xinií iin ka ña'a ndato, ña ká'ano, ña naá inó xiníó chí induú. Ta ña yó'o kúu usá ángel, ta né'e na ndin usá tandó'o noꝯ ndí'i kando'o ñayuu, dá ndi'i ña xido ini Ndios. **2**Dá nì xini ta'anii iin ña'a káa táto'on káa taño'o, ta yé'e ra táto'on yé'e yuu ɬatá, ta nì naki'in tá'an rá xí'ín ño'ó kéi ita. Ta nì xini ta'anii ndidaá na nì kandeé xí'ín kítí chiká'ano ñoo, xí'ín na'áná rì, chì ko ní sá ndaño'o ñaá ná, ta ko ní kándía na ñani tóni ná xí'ín kuꝯ rì o número kuꝯ rì. Ndidaá na yó'o ndíta noꝯ taño'o yé'e táto'on yé'e yuu ɬatá ñoo, ta ndidaá na yó'o né'e arpa Ndios ndíta na.

3Ta xita na yaa nì xita Moisés, tá'an na sa xinkuáchí noꝯ Ndios, xí'ín yaa xita na kúu léko, ta di'a xita na:

Ña ná'ano kée ní, ta ña ndato nda'o kée ní, sato'o ndu.

Míí ní kúu na kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

Ta míí ní kúu na kéndúsá'ano, ta míí ní kúu na kée ña ndaa.

Ta iin tó'ón diní míí ní kúu rey dándáki ndidaá tá'an ñayuu.

4 ¿Ndá yoo ví ná kaa ña o yu'ú na míí ní, ña o kéká'ano na míí ní, sato'o ndu?

Ko íin ta'on, dá ch̄i iin t'ón dini
mií ní vá kúu ná ij.

Sa'á ñoó ná kuita ndidaá tá'an
nación noo mií ní, ta
kandaño'o na mií ní,
dá ch̄i sa n̄i na'a ní ña kényiko
ndaá ní ndidaá ña.

⁵Tá n̄i ndi'i, dá n̄i xiniñ ña chí
induú n̄i nono yé'é noo kúu noo ij
cháá ka ini ve'e ño'o, ña ná'a ña n̄i
kandoo Ndios kemáni ná yó. ⁶Ta ini
ve'e ño'o ñoó n̄i kankuei usa ángel,
ta ndin usa ángel ñoó né'e iin rá iin
kue'e kando'o ñayuu. Ta ndíxi na
dá'on kuxí kachi, ta náye'e ndaa
oon víán, ta n̄i kaḡ noo iin cincho
oro yu'ú ndíká na. ⁷Ta tein ndin
kom̄i ña takí ñoó ni kana iian, ta
né'an usa copa oro. Dá n̄i xí'oan iin
rá iian noo ndin usa ángel ñoó, ta n̄i
chití iniñ ño'o ña xido ini Ndios,
na daá takí kuií. ⁸Ta kúu n̄i nakutí
ve'e ño'o ñoó xí'in ño'oma, ta dión,
dá n̄i na'a Ndios ndi k̄i'o ká'ano na,
ta n̄i na'a na ndi k̄i'o ndakí na. Ta ni
ko íin ta'on kuu ku'u ini ve'e ño'o
Ndios nda ná xinkoo ndin usa kue'e
né'e ndin usa ángel ñoó.

**Di'a n̄i kuu tá n̄i kuei ángel
ñoó copa na**

16 ¹Ta nda ini ve'e ño'o ñoó n̄i
sejdo'i káyuu ná noo ndin
usa ángel ñoó, ta kaá na:

—Kua'án ndo kata ndo nda noñó'o
kaa ña ñó'o ini ndin usa copa né'e
ndó xañ, ña dándáki ña xido ini
Ndios.

²Dá n̄i kuei ángel mií noo ñoó
ndúta ñó'o ini copa na noñó'o yó'o,
ta kúu n̄i ndaki iin kue'e kini noo
ñayuu n̄i kandía n̄i natiin tóni k̄iti
chiká'ano, ta n̄i sa ndaño'o na

na'áná ri. Ta kue'e yó'o n̄i datáni ñiñ
ná, ta n̄i ndo'o nda'o n̄i ná n̄i
keean.

³N̄i ndi'i, dá n̄i kuei ángel kúu uu
ñoó ndúta ñó'o ini copa na noo
taño'o. Ta kúu n̄i nduu taño'o ñoó
nij, ta ndé'é rá tató'on ndé'é nij
ndij. Ta kúu n̄i naá ndí'i va ña'a takí
xí'in kirí takí ñó'o ini taño'o ñoó.

⁴N̄i ndi'i, dá n̄i kuei ángel kúu oni
ñoó ndúta ñó'o ini copa na ini iin rá
iin yuta xí'in ini iin rá iin ndúta noo
kána takuií. Ta kúu n̄i nduu takuií
ñoó nij. ⁵Dá n̄i sejdo'i n̄i ka'an ángel
dándáki takuií ñoó, ta kaá na di'a:

—Iin na ndaa nda'o kúu ní, sato'o
ndu, mií ní n̄i sa kuu ní, ta mií ní
kúu ní, ta mií ní kúu na ij, dá ch̄i
kényiko ndaa ní sa'a ndidaá ña'a, ⁶ta
sa'á ña n̄i sati na ndéi noñó'o nij
ñayuu mií ní, xí'in nij profeta ní,
sa'á ñoó n̄i sa'an ní n̄i ndee ní takuií
xí'i na kúu rá nij, ch̄i k̄i'o dión
kánian ndo'o na sa'á ña kini n̄i kee
na.

⁷Ta n̄i sejdo'i n̄i kayu'u iin ka
ángel nda noo ná Ndios, ta kaá na:

—Miíñ ndaa kuiti dión kían,
sato'o ndu, mií ní kúu Ndios kándéé
kee ndidaá tá'an ña'a, ta kényiko
ndaá ní, ta kényiko va'a ní sa'á ñayuu.

⁸N̄i ndi'i, dá n̄i kuei ángel kúu
kom̄i ñoó ndúta ñó'o ini copa na
noo ndindii, dá n̄i ndudeen cháá
kañ, dá n̄i ch̄iñó'an ndidaá ñayuu
xí'in ñó'o. ⁹Ta n̄i kej ñayuu ñoó n̄i
kee ká'an̄i ndindii, ta n̄i ka'an
ndava'a na sa'á kuu Ndios, na kómí
choon sata ndidaá tandó'o yó'o, ta
ko ní xíin na nandikó iní na, ta ko
ní xíin na k̄i'o na ñañó'o noo Ndios.

¹⁰N̄i ndi'i, dá n̄i kuei ángel kúu
o'on ñoó ndúta ñó'o ini copa na noo

ió kítí chiká'ano ñoó dándáki rí. Ta kúú nī ñakuñin naá iin ní kúú vá noo ió rī dándáki rí. Ta ñayuu ndéi ñoó nī kasá'á sef yí'í nā yáa ná sa'á ña ndó'o téi nío ná, ¹¹ta nī ka'an ndava'a na sa'a Ndios, nā ió induú, chí ndó'o nda'o nío ná sa'á ña táni ñíí ná. Tído ko ní nándikó ta'on iní nā sa'á ña kini kée na.

¹²Nī ndi'i, dá nī kuei ángel kúú iño ñoó ndútā ñó'o ini copa nā ini yuta ká'ano naní Eufrates, ta kúú nī ichi va takuíf yuta ñoó. Ta kúú nī nonoó vá íchi noo ya'a ndidaá rey ndéi chí noo xinkoo ndindii. ¹³Ta nī xinij nī ñankuei espíritu kini yú'u koó ká'ano xí'ín yú'u kítí chiká'ano kuendá ña u'u ñoó, xí'ín yú'u tā kúú profeta to'ón. Ta ndin onī espíritu kini yó'o ndáa tátō'on kī'o ndáa lá'o, ¹⁴dá chí espíritu ña u'u vá kíán, ta kuá'á nda'o ña ná'ano kándéé espíritu yó'o kéean. Ta ko'an noo ndéi ndidaá rey noño'o yó'o, dá nditútíán rā, dá ko'on rā ñaá rā xí'ín Ndios tá ná kasandaá kuu nī kaxi mií Ndios, nā kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

¹⁵Ta di'a kaá Ndios: “Yó'o ká'ín xí'ín ndó ña kasaqi tátō'on kī'o kée iin tā kuí'íná. Sa'á ñoó ndiká'an ndi kúú ví nā ndéi nduu, xí'ín nā ndaá dá'on ndíxi na, chí noón kúú nā o kóo vichí ta'on, ta o túu ta'on ña kedaá xí'ín ná xíka'an noo ná”, kaá nā.

¹⁶Ta nī nditútí espíritu kini ndidaá rey ñoó iin xíán noo naní Armagedón, ta to'on yó'o kúú to'on hebreo.

¹⁷Nī ndi'i, dá nī kuei ángel kúú usā ñoó copa nā noó tachi, ta táí nī kayu'ú iin na ini ve'e ño'o Ndios

induú, nda noo ió nā dándáki na ñoó, ta kaá nā:

—Sa nī kuu va viti.

¹⁸Tá nī ndi'i nī ka'an nā dión, ta kúú nī sa kuíta tasa, ta táí ká'an ñayuu, ta ní'i xído kúu ka'andi. Ta nī kasá'á táan noño'o yó'o, ta kúú kini nda'o nī taan. Ni kuu ni hora ko ní taan ta'on dión noño'o yó'o nda nī kasá'á ndéi ñayuu nda viti. ¹⁹Ta nī chachi ñoo ká'ano sa'á ña nī'i téi nī taan, ta onī tá'í nī chachi ña. Ta ndidaá ñoo ná'ano ñó'o iin rá iin nación nī koon ndi'an. Dá nī ndusáa ini Ndios ñoo ká'ano naní Babilonia, ña nī kasandaá kuu kī'o na vino ova ko'o de'e ñooan, kirá dándáki ña xído nda'o ini nā xiní ñaá ná. ²⁰Ta ndidaá yúku ndíta ini taño'o xí'ín yúku ndíta noño'o yó'o nī ndañó'o ní'ini. ²¹Ta kúú ná'ano nda'o ñí'ín nī koon nda induú satá ñayuu ndéi noño'o, ta iin iin ña ve'e tátō'on oko sa'on kilo. Ta kúú nī ka'an ndava'a ñayuu sa'a Ndios sa'á ña nī koon ñí'ín satā ná, dá chí miían ndaá kuiti tandó'o ká'ano nda'o nī sa kian.

Kua'an iin ángel dándó'o na nío iin ñá'a díko mií noó ta

17 ¹Nī ndi'i, dá nī kii iin ángel tein ndin usā ángel, nā nī sa ne'e usā copa ñoó, dá nī kaa nā xí'ín:

—Nakí chí yó'o, dá ná dána'i nooon ndí kee Ndios dándó'o na nío ta'ána ñá'a xíxi kée díko mií noó ta, ñá ió noó takuíf kua'a. ²Xí'ín ñá'a ñoó nī ya'a ndidaá rey ndéi noño'o yó'o nī kee ra kuachi, ta ndidaá nā ndéi noño'o yó'o nī daxini mií ná xí'ín ndidaá kuachi kéeán —kaá nā.

³Dá xí'ín ñaxintóníí ndáka na yu'u kua'an na iin noñó'o ichí. Ta ñoó ni xinij kánóo iin ta'áná ñá'a sata iin kítí chiká'ano, ta kua'á ni ndé'é rí, ta iin níí ñíí rí ni nata'an tándaa to'on kini ña kían ká'an ndava'a sa'a Ndios. Ta usa kúú diní rí, ta uxi kúú ndíki rí. ⁴Ta ndíxi ñá'a ñoó dá'on ndí'í, ña dáká tá'an xí'ín ña kuá'á tóon, ta ni nata'an iin níí ñííjan ñó'o ña'a oro, xí'ín yuu luu ndáa xí'ín perla. Ta tánee iin copa oro ndá'an, ta ni chití inian ñó'o ndidaá ña kini xí'ín ndidaá ña ka'an noo kéeán xí'ín ra ko kúú yííjan. ⁵Ta taan ñá'a yó'o ndá'a iin kuu, ta ni ko iin kátóni ini ndi kóni kaaan. Ta di'a kua'an kuu yó'o: "Ká'ano nda'o ñoo Babilonia, ña kúú naná ndidaá na ñá'a díkó mií, xí'ín naná ndidaá ña kini kua'an ió noñó'o."

⁶Ta ni xinij ña xíni ñá'a ñoó, chi ni daxínián miíán xí'ín ni na kúú ñayuu Ndios, xí'ín ni na ni xi'í sa'a Jesús. Ta kúú ni naá vá iníí tá ni xinij ñá, chi iin ña'a naá iníó kían kéeán.

⁷Dá ni kaa ángel ñoó xí'ín yu'u: —¿Ndiva'a naá inóon? Viti kían ná ko'in kasto'in xí'ón ndi kua'an sa'a ñá'a káa, xí'ín sa'a kítí chiká'ano kánóoán káa, xí'ín sa'a ndin usa diní rí xí'ín sa'a ndin uxi ndíki rí. Ta ko iin ta'on ná'a ña ko'in kasto'in xí'ón. ⁸Tá'an kirí ni xinon káa sa taki rí, tído ko takí ka rí viti. Vati xííjan daá, keta ií rí ini yáí konó, noo koó noo sá tuu. Ndi'í ví, dá dánaá ñaá Ndios. Ta ndidaá ñayuu ndéi noñó'o yó'o, na ko kándodó kuu noo libro nda rá ni kasá'a sa'a ñayuu yó'o, tá'an libro noo kándodó kuu na ni'í ña kataki

chíchí, noón kúú na naá iní tá ná koni na ña kee kítí ñoó, dá chi ni sa taki rí, ta ko takí ka rí viti, tído nataki tuku va rí.

⁹Ta ña yó'o xínñó'o ñaxintóni, dá kandaq inon ndi dándákian. Ndin usa diní rí kúú usa yúku, ta diní yúku ñoó ió ñá'a káa. ¹⁰Ta kúú ta'anian usa rey. Ta sa ni kuei va o'on rey yó'o, ta viti dándáki iin ra, ta iin ka ra kámani natiin ra choon. Tído tá ná kasandaá kuu dáá ñóó, cháá nda'o tiempo kánian dándáki ra. ¹¹Ta mií kítí ni sa taki ñoó, ta ko takí ka rí viti, kirí yó'o kúú rey kúú ona, chi nákaa rí tein ndin usa rey yó'o, ta naá rí kee Ndios.

¹²Ta ndin uxi ndíki ni xinon káa kúú uxi rey, ta ko ñá'a ta'on natiin ra choon. Tído ndadá iin hora va kane'e ra choon xí'ín kítí chiká'ano káa. ¹³Ta iin tó'ón vá nakani ini ndin uxi rey ñoó, sa'á ñoó nakí'o ra choon né'e ra noo ndá'a kítí chiká'ano ñoó. ¹⁴Ta rey yó'o xí'ín kítí yó'o naá xí'ín na kúú léko Ndios, tído kandeé vá léko xí'ín rá, dá chi mií ná kúú sato'o noo ndidaá sato'o, ta mií ná kúú rey noo ndidaá rey. Ta na ndíta xoo na kúú na ni kana mií ná xí'ín na ni kaxi mií ná, xí'ín na ndíta toon xí'ín ná.

¹⁵Ta ni kaa ta'ani ángel ñoó xí'ín yu'u:

—Takuij ni xinon ñó'o noo ió ñá'a díkó mií ñoó, kúú ndidaá tá'an ñoo, xí'ín ñayuu kua'a, xí'ín iin rá iin nación, xí'ín na ká'an iin rá iin yú'u. ¹⁶Ta ndin uxi ndíki ni xinon diní kítí ñoó, xí'ín mií rí kúú ra koni u'u ñá'a díkó mií noo ta ñoó, ta dánkoo nda'í ñaá rá, ta taxí vichí ñaá rá, ta keí yí'í ra koñoan, ta

chiñó'ò ñáá rá. ¹⁷Dá chī kī'ò dión nī chīkǎá Ndios ini ra ñā kīan kee ra ñā kónī mií ná. Sa'á ñoó naki'in tá'an ñā nakani ini ra, dá naki'ò ra choon né'e ra noo ndá'a kīti chīká'ano ñoó, dá ná xīnkoo to'on kī'ò ká'an to'on Ndios. ¹⁸Ta ñá'a nī xinon káa kúú ñoo ká'ano, ñā kīan kómí choon sata ndidaá rey dándáki noñó'ò yó'ò.

Di'a nī kuu tá nī naá ñoo Babilonia

18 ¹Nī ndi'i, dá nī xiniī konoo iin ka ángel vei na nda induú, ta ká'ano nda'ò choon né'e na vei na, ta kúú nī ñaye'e ndaa oon ví noñó'ò yó'ò nī kee na, dá chī ndato nda'ò yé'e na. ²Ta kúú nī'i nda'ò táí nī kayu'ú ná, ta kaá na:

—Sa nī yaa va ñoo ká'ano

Babilonia, sa nī yaa va ñoo ká'ano Babilonia. Ta nī nduuan cho'ò ñā u'u, ta nī nduuan káoo noo ñó'ò ndidaá tachi'ini, ta nī nduuan táka ndidaá tá'an laa kini ndáa, kirí kúú laa tīkīnī. ³Dión nī ndo'ò ñoo ñoó, dá chī nī xī'oan vino, kirá kúú kuachi ka'an noo, noo ñā ndéi iin rá iin nación, dá nī xī'i na ra. Ta ndidaá rey ñayuu yó'ò nī ya'a nī kee kuachi xī'ín ñoo yó'ò. Ta ndidaá ta náka'an nda'i ndéi noñó'ò yó'ò nī kekuíká rá mií rá, dá chī nī xiin ñoo ñoó ndidaá ña'a xínñó'an noo rá, dá keean kuachi ka'an noo, dá ndinoo iniān.

⁴Dá nī seido'i nī ka'an tachi'ini iin ka ñā nī ka'an chí induú, ta kaá ñā di'a:

—Ndo'ó, ñā kúú ñayuu mií, kankuei ndó ñoo xaān, dá ná dá'a ni kuei ndó noo kuachi kée ñā ndéi xaān, dá kīan ná dá'a ni ndo'ò nío

ndo kee tandó'ó vei ndo'ò ñayuu xaān. ⁵Dá chī ndidaá kuachi kée na nī xīnkoo nda induú, tido viti ndékuendá Ndios sa'a iin rá iin ñā kini kée na. ⁶Sa'á ñoó kua'an ndo nandió né'e ndó noo ñā ñoo káa ndidaá ña'a nī kee na xī'ín ndó. Ta noo iin rá iin ñā kini nī kee ñā ñoo ñoó xī'ín ndó, kua'an ndo kee ndoan uu ta'ándá xī'ín ná. Ta kua'an ta'ani ndó taān ndo uu ta'ándá ndirá ova cháá ka o duú ndiróon nī xī'ò na noo míí ndó, ta naki'ò ndó ra nooan. ⁷Ta sa chīndaya'i ñoo yó'ò miíán, ta sa katoān keeán kuachi ka'an noo. Táto'on sa keeán kuachi, kī'ò dión kī'ò ndó ñā ndo'ò níman, ta kī'ò dión ta'ani kī'ò ndó ñā ná kuakián. Dá chī sa kuryíí ñoo yó'ò xī'ín miíán, ta kaān: “Yó'ò ióí kúúí iin reina, ta ko kúú ta'oin iin ñā kuān, ta ni iin kuuy ta'ón o kuákii.” ⁸Ta sa'á ñā ká'an dión, sa'á ñoó iin tó'ón daá vá kuuy kasaa kue'e sataān, ta kuu ndi'i de'e ñooan, ta nda'í kuakián, ta nda'í kuikoán, ta xī'ín ñó'ò kéí ita kei ñā, dá chī ná'ano nda'ò ña'a kee Ndios, ñā kúú sato'ò yo, ta mií ná keyíko sa'an.

⁹Ta ndidaá rey dándáki noñó'ò yó'ò, tá'an ra nī ya'a nī kee kuachi xī'ín ñoo yó'ò, tá'an ra nī sa ndei dii xī'án, roón kúú ra kuaki, ta nda'í ka'an ra sa'an tá ná koni ra ñā iin ndichi ño'oma tóón kéí ñā. ¹⁰Ta xíká nda'ò kuíta ra sa'á ñā yu'ú ra ñā kéí ñoo ñoó, ta kaa ra:

—Nda'í kúú ví ñoo ká'ano

Babilonia káa, nda'í kúú víán, ñā kúú ñoo ndakí, dá chī iin hora di'a nī naá ndí'an nī kee Ndios.

¹¹Ta nda'í kuaki ndidaá ta náka'an nda'i ndéi noñó'ò yó'ò, ta nda'í

ka'an ra sa'a ñoo yó'o, dá chī kō ín ka kuiin ña dikó rá táto'on kī'o sa kee ñoo yó'o, ¹²dá chī va'a ni sa xiian ña ni kava'a xí'ín oro, xí'ín ña ni kava'a xí'ín plata, xí'ín ña ni kava'a xí'ín yuu luu ndáa, xí'ín perla, xí'ín dá'on táyíí ndáa, xí'ín dá'on kuá'á toón, xí'ín dá'on seda, xí'ín dá'on kuá'á ni, xí'ín yíto támi sá'an, xí'ín ndidaá ña ni kava'a xí'ín no'o yokó elefante, xí'ín ña ni kava'a xí'ín yíto va'a, xí'ín ña ni kava'a xí'ín kaa kuáán, xí'ín ña ni kava'a xí'ín kaa oon, xí'ín ña ni kava'a xí'ín yuu ndato naní marmol, ¹³xí'ín canela, xí'ín ndúta támi sá'an, xí'ín dusa, xí'ín duku támi sá'an, xí'ín dusa kuxí támi sá'an, xí'ín vino, xí'ín sití, xí'ín harina ndato, xí'ín tirió, xí'ín kirí xío vee, xí'ín borrego, xí'ín kuéi, xí'ín carreta, xí'ín ñayuu kéchóon, xí'ín níó ñayuu. ¹⁴Ndidaá ku'i va'a sa katoó ñoo káa ni kuxíká vá nooan viti. Ta ndidaá ña va'a xí'ín ña ndáya'i ni kuxíká vá nooan, ta ni iin kuu ka o konían ndidaá ña yó'o.

¹⁵Ta ndidaá ta náka'an nda'i xí'ín ña va'a yó'o ni kekuíká rá míí rá ni kee ñoo ñoo, dá chī sa xiin va'án noo rá. Ta xíká nda'o kakuíta ra sa'á ña yu'ú ra ña kéi ñoo ñoo, ta nda'í kuaki ra, ta nda'í ka'an ra, ¹⁶chī kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúu ví ñoo sa ndixi dá'on táyíí ndáa, xí'ín dá'on kuá'á toón xí'ín dá'on kuá'á ni, ta ni sa komián ña'a oro xí'ín yuu luu ndáa xí'ín perla, ta sa kaa táyííán. ¹⁷Nda'í kúu víán, dá chī iin hora di'a ni naá ndí'i ña kuíká sa komián —kaa ra.

Ta ndidaá ra dáka'ka barco xí'ín ra chíndeé tá'an xi'ín rá, xí'ín ndidaá

ka ta kéchóon noo taño'o kakuíta nda noo xíká ñoo ¹⁸kande'é rá íin ño'oma toón kéi ñoo ñoo, dá kaa ra:

—Ni iin tó'ón ta'on ñoo kō ní kándeé ki'ín tá'an xí'ín ñoo ká'ano káa.

¹⁹Ta chikodó rá ñoyaká ñó'o diní rá, ta kayu'ú rá, ta kuaki ra, ta nda'í ka'an ra, chī kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúu víán, chī ñoo káa ni kedaá xí'ín ndidaá ta kómí barco, dá ni kekuíká rá míí rá xí'ín ña kuíká ió nooán. Tído iin hora di'a ni naá ña —kaa ra.

²⁰Sa'á ñoo kadii iní ndo'ó, na ndéi induú, sa'á ña ndó'o ñoo ñoo dión, ta kadii iní ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios, xí'ín ndo'ó, na kúu apóstol, xí'ín ndo'ó, na kúu profeta, dá chī sa ni dandó'o Ndios níó ñoo ñoo sa'á ña ni keeán xí'ín ndó.

²¹Dá ni tiin iin ángel ndakí nda'o iin yuu ká'ano, ña káa táto'on kī'o káa iin yuu molino. Dá ni dakána na ña noo taño'o, dá ni kaa na:

—Táto'on kī'o ndée téf ni kankao yuu káa, kī'o dión ndo'o ñoo ká'ano Babilonia, dá naá ña, ta ni iin kuu ka o nándió kooan. ²²Ta ni iin kuu ka o kueídó'o yó dáka'a na ñoo káa yaa xí'ín arpa, ni o káta ka na, ni flauta ni trompeta ka o tuú na, ta ni ra ti'a kava'a ña luu ndáa o kándeí ka, ta ni ña xido molino o kueídó'o ka yo ñoo ñoo. ²³Ta ni ñó'o íti ka o kéi ñoo káa, ta ni o kueídó'o ka yo kantó'ón na ko'on tanda'a. Dión ndo'an, chī ta sa naka'án nda'i sa ndei ñoo ñoo sa kuu ra ta ndáya'i noo na ndéi ñayuu yó'o, ta ni danda'í na ñoo ñoo ndidaá tá'an nación xí'ín ña tadí. ²⁴Ta ñoo káa sa

sati na ni ndidaá profeta xí'ín ni ñayuu Ndios xí'ín ni ndidaá na ni sa'ání ná ñayuu yó'o.

19 ¹Ni ndi'i, dá ni seido'i táí ká'an kua'á nda'o ñayuu chí induú, ta kaá na:

¡Aleluya, na ká'ano kúú Ndios, sato'o mií yó!

Míí ná kúú na dákaki ñaá, míí ná natiin ñañó'ó xí'ín to'on ndato xí'ín ndidaá choon,

² dá chi kényiko ndaa na, ta kényiko va'a na sa'a iin rá iin ñayuu, sa'a ñoó ni keyiko na sa'a ña kini ni kee ñá'a xíxi kée díkó mií noó ta,

dá chi ni datúúan ndidaá ñayuu ndéi noñó'o,

sa'a ñoó ni ya'a na ni kee na kuachi.

Ta ni naki'in ya'i Ndios noo ñá'a ñoó

sa'a ña ni sataan ni ñayuu sa xino kuáchí noo ná.

³Dá ni kaa tuku ñayuu kuá'a ñoó:

—¡Aleluya! Chi ño'oma tóon kana noo kéí ñoó ká'ano ñoó. Ta daá kuití kana ña.

⁴Ta ndin oko komi ta sá'ano ñoó xí'ín ndin komi ña takí ñoó ni sa kuíta xítí, dá ni sa ndaño'o na Ndios, na ió dándáki noo téí ñoó, ta kaá na: —¡Dión ná koo! ¡Aleluya!

⁵Dá ni seido'i ni ka'an na nda noo ió Ndios dándáki na noo téí ñoó, ta kaá na:

Ndidaá tá'an ndo'ó, na xínkuáchí noo Ndios, keká'ano ndó Ndios.

Ta keká'ano ta'ani ñaá ndo'ó, na yu'ú ni'ini ñaá,

á mií ndó yatá ndó, o á mií ndó kuálí ndó.

⁶Ni ndi'i, dá ni seido'i táí ká'an kua'á nda'o ñayuu, ta noo ká'an na ní'i táto'on ki'o ní'i xido xíka takuí ini yuta, ta ní'i ta'ani táto'on ki'o ní'i tá káyu'ú dai, ta kaá na:

Aleluya, dá chi dándáki sato'o yo Ndios,

na kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

⁷Ná kadii inío, ta ná kandeí dii yo,

ta naki'o yó ñañó'ó noo ná,

dá chi sa ni kasandaá va kuu tanda'a na kúú léko xí'ín ñadi'í na,

ta sa io nduu va ñadi'í na ña kían tanda'a ná xí'ín ná.

⁸Chi ni natiin ñadi'í na dá'on táyí ndáa, ta ndato kuxí ña, ta ndato yé'an.

Dá chi ña dándáki dá'on táyí ndáa ñoó kúú ndidaá ña va'a ni kee ñayuu Ndios.

Ndiká'an ví na ko'on kadíni víko noo tanda'a na kúú léko

⁹Dá ni ka'an ángel ñoó xí'ín yu'u:

—Taa ña ko'in ka'in xí'on:

“Ndiká'an ví na ni nakana Ndios ko'on kadíni víko noo tanda'a na kúú léko.”

Dá ni kaa ta'ani na xí'ín:

—Míían ndaa kuiti to'on mií Ndios kían ká'in xí'on —kaá na.

¹⁰Dá ni sa kuín xítí noo ná, dá ni ka'in kandaño'i na. Tído ni kaa na xí'ín:

—Ná dá'a ni keeón dión, dá chi iin ta xíno kuáchí dáó xí'ín vóon noo Ndios kúú yu'u, táto'on ki'o kée dao ka ñanon, na xí'o ndaa kuendá sa'a Jesús. Kua'an kandaño'o iin tó'on dini Ndios. Chi to'on ndaa Jesús kían dátoon ñaxintóni profeta, dá ká'an na sa'a ña vei koo.

**Yó'o ni kaxóo iin na kánóo iin
kuéi kuxí**

11Dá ni xinií ni nono induú, ta kúú ni xinií iin kuéi kuxí, ta kánóo iin ɬa sata ri, ta naní ná, Na Kéndúsá'ano, Na Ndaa. Dión naní ná, dá chi káyiko ndaa na, ta ko naá ndava'a na xí'ín ni iin tó'ón ñayuu. 12Táto'on ki'o ndé'é ño'ó ita, ki'o dión ndé'é nduchí nóo na. Ta kuá'á nda'o corona kándodó diní ná. Ta né'e na iin kuɥ, tído ko íin ta'on kátóni ini ndi kóni kaa kuɥ ñoo, sava'a iin tó'ón mií vá ná ná'á. 13Ta ndíxi na iin dá'on ni nakuchi ni. Ta naní ná, To'on Mií Ndios. 14Ta kuá'á nda'o tu'u soldado Ndios ndéi induú tákuei ra veí ra sata na kánóo kuéi kuxí ñoo. Táyíí nda'o ndaa dá'on ndato kuxí ndíxi ra veí ra, ta kándodó ta'ani ra kuéi kuxí veí ra sata ná. 15Tárnee iin espada deen yú'u ná dárkue'e na ñayuu ndéi iin rá iin nación xí'án. Ta xí'ín vara kaa dándáki ñaa ná. Ta mií ná ko'óni uva xí'ín sa'a ná, dá kana ndúta ri. Ta kirá yó'o dándáki ña xido nda'o ini Ndios, na kándéé kée ndidaá ña'a. 16Ta dá'on ndíxi na ndá'a iin kuɥ, ta di'in na viti ndá'a ña. Ta kuɥ yó'o kaá di'a: “Rey noo ndidaá kúú rey, Sato'o noo ndidaá kúú sato'o.”

17Ni ndi'i, dá ni xinií iin iin ka ángel noo ndindii, dá ni kayu'ú ángel ñoo, dá kaá na xí'ín ndidaá laa tánee me'í induú:

—Nakí ndidaá ndo'ó nditúti ndi'i ndó kadíni va'a ndó koño kee Ndios, 18dá chi ko'on na ki'o na koño rey keí ndo, xí'ín koño ɬa dándáki soldado, xí'ín koño ɬa ndakí xí'ín

koño kuéi xí'ín koño ra ni sa ndodó rí, xí'ín koño ndi ndaa mií vá ñayuu, á mií ná kúú ná sato'o o mií ná kúú ná na ño'o ɬixi ndá'a sato'o, á mií ná kuálí ná o á mií ná ná'ano na.

19Ndi'i, dá ni xinií kítí chiká'ano ñoo xí'ín ndidaá rey dándáki noño'o yó'o xí'ín soldado ra. Ndidaá ɬa yó'o ni nditúti naá xí'ín na kánóo sata kuéi kuxí ñoo, xí'ín soldado Ndios veí xí'ín ná ñoo. 20Dá ví ni kankao kítí chiká'ano ñoo xí'ín profeta to'ón ñoo noo ndá'a ná. Ta profeta ñoo kúú ra sa kandeé sa kee ña ná'ano noo ñayuu ni kee kítí ká'ano ñoo, ta dión sa danda'í ra na ni natiin tóni kítí ñoo, ta ni sa ndaño'o na na'ána ri. Dá ni dakána ni'ini Ndios kítí ñoo xí'ín profeta to'ón ñoo ini ɬakuií kúú ño'ó ita xí'ín azufre. 21Ta dao ka ɬa ñoo ni xi'i ni kee espada tánee yú'u na kánóo kuéi kuxí ñoo. Dá ni ndutú'u ndidaá laa ni seí ri koño ɬa ñoo nda ni ndinoo ini ri.

Dándáki Cristo Jesús iin mil kuia

20 1Ni ndi'i, dá ni xinií konoo iin ángel veí na nda induú, ta né'e na nda'a kaa yé'é yáí konó, noo koó noo sá tuu, ta né'e na iin cadena chikáni veí na. 2Dá ni kandeé ná ni tiin na kirí kúú koó ká'ano ñoo, kirí naní Satanás, kirí kúú timi'á, ta ni so'oni na rí xí'ín cadena né'e na ñoo, dá ná kandiko ri iin mil toon kuia. 3Ta ni dakána na ri nda maá ini yáí konó ñoo, ta ni sadi na yé'án, ta ni kani na sello yé'án, dá ná dá'a ni konó ni iin tó'ón ñayuu noo ni sadi na, dá kían ná dá'a ka ni keta rí danda'í ri ni iin ka nación nda ná xinkoo iin mil

kuia. Tá n̄i ndi'i, dá kánian ndaxi ri cháá tiempo.

⁴Dá n̄i xini ndíta téj ta sa'ándá choon, ta ñoó n̄i n̄andeí ndidaá n̄a n̄i n̄atiin choon ña keyíko n̄a sa'á ñayuu. Ta n̄i xini ta'anii n̄ío n̄a n̄i ta'andá diko sa'á ña sa xí'o ndaa n̄a kuendá sa'a Jesús, xí'ín sa'á ña kándisa na to'on Ndios. N̄a yó'o kúú n̄a ko ní sá ndáño'o kítj chiká'ano ñoó, ta ni na'áná ri, ta ni tóni ri ko ní ñani taan n̄a ni ndá'a ná. Ndidaá n̄a yó'o n̄i n̄ataki, ta n̄i ni'lí ná ña dándáki na xí'ín Cristo iin mil toon kuia. ⁵Chí n̄a yó'o kúú n̄a mií noó n̄i n̄ataki. Tído dao ka n̄a kúú ndij, o nátaqi ta'on na nda ná xinkoo iin mil kuia. ⁶Ndiká'án ví n̄a nataki mií noó, ta kakuu ta'ani na n̄a ii, dá chí o koní ta'on na kuu n̄a ta'ándá kúú uu. Di'a ni'lí tá'í ná kakuu na duti mií Ndios xí'ín duti Cristo, ta dándáki na xí'ín ná iin mil toon kuia.

Di'a koo tá dákána Ndios timí'á nda maá ini taño'o noo kéj ita ñó'o xí'ín azufre

⁷Tá ná xinkoo iin mil toon kuia ñoó, dá ví ndaxi timí'á yáí konó noo ndadi ni'ini rí. ⁸Dá ví keta rí kanoo rí dándá'í ri n̄a ndéi ndidaá nación ñó'o ndin komi xoo tachí noño'o. Nda noo kúú kuendá Gog xí'ín nda noo kúú kuendá Magog kanoo rí dándá'í ri ñayuu, dá nditútí rí n̄a, dá ko'on n̄a xí'ín rí naá ri xí'ín ñayuu Ndios. Táto'on kua'a kúú ñotí ndéi yu'ú taño'o, ki'o dión ví kua'a kakuu ñayuu nditútí rí. ⁹Chí n̄i kii na iin rá iin xoo ñayúú, nda noo xí'ká cháá ka, dá kaq noo na ñoo noo ndéi tu'u ñayuu Ndios, noo

kúú ñoo maní noo Ndios. Tído dákoon Ndios ño'ó kéj ita sata ná, dá naá ndí'i na. ¹⁰Ta timí'á, kirí n̄i dándá'í ñayuu ñoó, dákána ñaá Ndios ko'on ri nda maá ini taño'o noo sá'ano ita ñó'o xí'ín azufre, noo nákaa kítj chiká'ano ñoó xí'ín profeta to'on ñoó. Ta daá kuití ndo'o naní n̄ío ri nduú ñoó xí'ín profeta ñoó.

Ió Ndios iin téj kuxí, ta keyíko na sa'á ñayuu

¹¹N̄i ndi'i, dá n̄i xini iin téj kuxí ká'ano, ta n̄i xini ta'anii n̄a ió dándáki ñoó. Ta n̄i naá noño'o xí'ín induú noo n̄a ió ñoó, ta ni iin tó'on ta'on xían ko ní nátju kaan. ¹²Dá n̄i xini ndíta ndidaá n̄a n̄i xi'lí, na ndáya'í xí'ín n̄a ko ndáya'í noo Ndios. Dá ví n̄i nono ndidaá libro ñoó. Ta n̄i nono ta'ani iin ka libro, ta ña yó'o kúú libro noo kándodó kuu n̄a ni'lí ña kataki chí'í ná. Dá ví n̄i keyíko sa'a iin rá iin n̄a n̄i xi'lí ñoó táto'on káa rá ió ña kándodó noo dao ka libro ñoó, chí n̄i keyíko n̄a sa'á ña n̄i kee na. ¹³Ta n̄i na'ki'o taño'o ndidaá ñayuu n̄i xi'lí ñó'o noo ra. Ta n̄i na'ki'o ta'ani ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xi'lí n̄a, ndidaá tá'an ñayuu ñó'o tixi ndá'án. Ta n̄i na'ki'o ta'ani yáí ndij ndidaá ndij ñó'o inian. Dá ví n̄i keyíko sa'a iin rá iin na táto'on ki'o káa rá ió ña'a n̄i kee na. ¹⁴Ta ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xi'lí n̄a, xí'ín yáí ndij n̄i sata Ndios ña kua'an ini taku'í kúú ño'ó ita. Ña yó'o dándáki ña kuu ñayuu ñoó ta'ándá kúú uu. ¹⁵Tá'an n̄a ko kándodó kuu noo libro noo kándodó kuu n̄a ni'lí ña kataki chí'í ñoó, noón kúú n̄a ni dákána Ndios ini taku'í kúú ño'ó ita.

Kava'a Ndios iin noñó'o saá xí'ín
induú saá

21 ¹Ni ndi'i, dá ni xini iin induú saá xí'ín iin noñó'o saá, dá chi induú míf noo xí'ín noñó'o míf noo ni ya'a vaan kua'an, ta koó ka va taño'o nákaa. ²Dá ni xini míf yu'u, Juan, ña kúú ñoo Jerusalén saá, ña kúú ñoo i. Ta ni xini konooan vei ña nda induú ni kee míf Ndios, ta luu ni kenduuan mífán tátó'on kée iin ñá'a ni kenduu míf vei natiin yíjan. ³Dá ni seido'i ni kayu'u iin na nda induú, ta kaá na:

—Kande'é, ña xaan kúú ve'e ño'o Ndios, ta viti fian noo ndéi ñayuu na, dá chi koo na xí'ín ñayuu na, ta kakuu na na ñoo míf Ndios, ta kanoo míf Ndios tein na, ta kakuu na Ndios noo ná. ⁴Ta dánayaa Ndios ndírnoo ñayuu na. Ta o kuú ka na, ta ni o kúnda'í ka ini na, ta o kuáki ka na, ta o ndó'o ka níó ná, dá chi ndidaá ña'a sa ndo'o na tá sata ni kexoo vaan.

⁵Dá ni kaa na ió dándáki noo téi ñoo:

—Kande'é ndó, yu'u kúú na ndesaá ndidaá tá'an ña'a.

Dá ni kaa na xí'ín yu'u:

—Taa ndidaá ña yó'o, dá chi ndino'o ña ndaa kíjan ká'in, ta míjan ndaa kooan.

⁶Ta ni kaa ta'ani na xí'ín yu'u:

—Sa ni kuu va viti. Yu'u kúú to'on míf noo xí'ín to'on noo ndí'i, ta kúuí na míf sa'a xí'ín na noo ndí'i. Tá ió iin kaa na íchi ini, nakíi na noo yu'u, dá ki'o oon yu'u takuíf kána ndita ko'o na, kirá xí'o ña kataki chíchí ná. ⁷Ta ndi ndaa na ni

kandeé ni xinkuei, noón kúú na natiin ndidaá tá'an ña va'a noo yu'u, dá chi yu'u kakuu Ndios noo ná, ta míf ná kakuu de'e noo yu'u. ⁸Tído ñayuu ko ndéé iní, xí'ín na ko kándisa yu'u, xí'ín na kée ña ka'an noo, xí'ín na sa'ání ndii, xí'ín na kée kuachi xí'ín na ko kúú ñadi'í na o yíi ná, xí'ín na tadí, xí'ín na ndáño'o yoko xí'ín ndidaá na to'ón, noón kúú na ni ni'í tá'í ña kaño'o na ini takuíf kúú ño'ó ita xí'ín azufre. Ña yó'o dándáki ña kuu na ta'ándá kúú uu —kaá Ndios.

Kava'a Ndios iin ñoo Jerusalén saá

⁹Ni ndi'i, dá ni xixi iin ángel nákaa tein ndin usa ángel ni sa ne'e ndin usa copa ni chití ni sa ño'o tandó'o sa ni ya'a ñoo, dá ni kaa na xí'ín:

—Nakíi chí yó'o di'a, dá ko'in dána'i nooon na ko'on tanda'a, na kakuu ñadi'í na kúú léko ñoo.

¹⁰Dá ndáka na kúú Espíritu Ndios yu'u ni sa'an na dini iin yúku ká'ano dikó íin ñoo, dá ni daná'a na iin ñoo ká'ano nda'o nooí, ta ñoo ñoo kúú ñoo i, ña kúú ñoo Jerusalén, ña kíjan konoo vei nda induú ni kee Ndios. ¹¹Ta ndato oon ví náye'e ndaa ñoo ñoo tátó'on ki'o ndato náye'e ndaa míf Ndios. Ta nádíon ña tátó'on ki'o nádíon yuu ndato xíxi díon, ta ndé'an tátó'on ki'o ndé'é yuu naní jaspe, chi yé'an tátó'on ki'o yé'e yuu tatá. ¹²Ta ndíka nda'o náó ni kaó noo ñoo ñoo, ta dikó nda'o ña, ta uxí uu kúú yé'an, ta ndíta iin iin ángel yé'an, ta iin rá iin yé'an ñoo tándaa iin rá iin kuu ndin uxí uu de'e ta naní Israel. ¹³Ta chí xoo noo xinkoo ndindii

ñó'o oní yé'án, ta chí xoo norte ñó'o ta'ani oní yé'án, ta chí xoo sur ñó'o ta'ani oní yé'án, ta chí xoo noo sá nóo ndĩndii ñó'o ta'ani oní yé'án.

14Ta uxí uu kúu yuu sa'á náó ñoo ñoo, ta iin rá iin yuu sa'á náó ñoo tándaa iin iin kuu na kúu apóstol, na sa xionoo xí'ín na kúu léko.

15Ta né'e ángel ñoo iin vara oro, dá chikí'ó na ñoo ñoo, xí'ín yé'án xí'ín náó ñá. 16Ta komí xoo kúu ñoo ñoo, ta ña ndíkãan xí'ín ña káníán, iin nóo vá ndáaan. Dá ni chikí'ó na ñá xí'ín vara oro ñoo, ta uu mil komí ciento kilómetro kúu ña káníán, ta uu mil komí ciento kilómetro kúu ña ndíkãan. 17Ta ni chikí'ó na náó ñá, ta kían oní diko uxí komí metro táto'on kí'o chíkí'ó ñayuu, chí kí'o dión ni chíkí'ó ñáa ángel ñoo. 18Ta yuu ni kava'a náó ñoo kúu yuu naní jaspe. Tído míí ñoo ñoo ni kava'a xí'ín oro ndino'o, ta díon ña táto'on ndato díon yuu tatá. 19Ta yuu sa'á náó ñoo ni kava'a xí'ín yuu luu ndáa, ta yuu sa'á náó míí noo ni kava'a xí'ín yuu naní jaspe, ta ña kúu uu ni kava'a xí'ín yuu naní zafiro, ta ña kúu oní ni kava'a xí'ín yuu naní ágata, ta ña kúu komí ni kava'a xí'ín yuu naní esmeralda, 20ta ña kúu o'on ni kava'a xí'ín yuu naní ónice, ta ña kúu iño ni kava'a xí'ín yuu naní cornalina, ta ña kúu usá ni kava'a xí'ín yuu naní crisólito, ta ña kúu ona ni kava'a xí'ín yuu naní berilo, ta ña kúu iin ni kava'a xí'ín yuu naní topacio, ta ña kúu uxí ni kava'a xí'ín yuu naní crisopraso, ta ña kúu uxí iin ni kava'a xí'ín yuu naní jacinto, ta ña

kúu uxí uu ni kava'a xí'ín yuu naní amatista. 21Ta uxí uu yé'é ñoo ni kava'a xí'ín uxí uu perla, sa'á ñoo iin rá iin yé'é ñoo kúu iin perla. Ta keí oro kúu keí ñó'o ñoo ñoo, ta yé'an táto'on yé'e yuu tatá.

22Ta ni iin tó'on ve'e ño'o ko ní xiní'í iin ñoo ñoo, dá chí sato'o yo Ndios, na kándéé kée ndidaá ña'a, noón vá kúu ve'e ño'o ió ñoo ñoo, xí'ín na kúu léko. 23Ta ko xinnó'o ta'on ñoo ñoo ndĩndii, ni yoo, dá katoon, dá chí míí vá Ndios dáye'e sa'á ña ndato téi na, ta míí léko ñoo kúu ñó'o dátoon iin níí ñoo ñoo.

24Ta ñayuu ni káki ndéi iin rá iin nación kanoo noo náye'e ndaa ñoo ñoo, ta ndidaá tá'an ña kuiká xí'ín ñañó'o naki'o ta sa kuu rey noño'o yó'o noo ñoo ñoo. 25Ta ni iin kuu tá'ón o ndadí yé'án, dá chí ni iin kuu ka o kuaa ñoo. 26Ta kane'e na ndidaá ña kuiká xí'ín ñañó'o ni sa komí iin rá iin nación ko'on na naki'o naan noo ñoo ñoo. 27Ta ni iin tó'on ta'on ña yakó o kúu ku'u ñoo ñoo, ni na kée ña kini, ni na to'on. Sava'a na kataki chíchí kándodó kuu noo libro na kúu léko, noón vá kúu na kuu ndu'u ñoo ñoo.

22 1Ni ndi'i, dá ni daná'a ángel ñoo iin yuta ndato nda'o nooí. Ta yuta ñoo xika takuí'í xí'o ña kataki yo, ta ndato yé'e ra táto'on kí'o yé'e yuu tatá. Ta takuí'í yó'o kána míí tixi téi noo ió Ndios dándáki na xí'ín na kúu léko. 2Ta me'í keí nákaa míí ñoo ñoo nákaa yuta ñoo. Ta ndíta yíto ndin nduú xoo yu'ú yuta ñoo, ta yíto ñoo xí'o ña kataki yo. Ta iin rá iin yoo xí'o rá ku'i'i, chí uxí uu ta'ándá xí'o rá ku'i'i noo kuía. Ta ndá'a yíto ñoo

kúú tata nduva'a ñayuu ndéi iin rá iin nación. ³Ta ni iin ka chi'an o kóo noḡ ñayuu kandeí ñoó. Ta ñoó kuiin téi noḡ koo Ndios dándáki na xí'ín na kúú léko, ta koni kuáchí ñayuu na noḡ ná. ⁴Ta koni túu na noḡ Ndios, ta kanda'a kuu míí Ndios taan na. ⁵Ta ni iin kuu ta'ón o kuaá ñoo ñoó. Ta ni o kónñó'ó ka na ni iin tó'ón ñó'o katoon noḡ ná, ni ndindii, dá chi míí vá Ndios, na kúú sato'o yo, katoon noḡ ná. Ta daá dándáki kuií Ndios.

Sa kuyati va ña nandió ko Jesús kasaa na

⁶Dá ni kaa ángel ñoó xí'ín:

—Ña ndaa kúú to'on yó'o, ta miñan ndaa xinkoo noḡ ká'an. Sa'á ñoḡ sato'o yo Ndios, na kúú Ndios xí'o ña kandaa ini na kúú profeta na sa'a ndí kían koo, noón kúú na ni tanda'á iin ángel kéchóon noḡ ná noḡ yo'ó, dá dána'a na noḡ ñayuu míí ná sa'a ndidaa ña yati vei koo, ña kúú ña kánian koo.

⁷—Kana'ón ña sa yati ñó'ó vá kasaa —kaá Jesús.

Ndiká'an ví na né'e va'a ndidaa to'on nákani libro yó'o sa'á ña vei koo.

⁸Ta míí yu'u, Juan, kúú na ni seídó'o ndidaa ña yó'o, ta ni xinií xí'ín nooí ña. Tá ni ndi'i ni seídó'i ña, ta ni xinií ñá, dá ni sa kuñin xitíí kua'in kandaño'i ángel, na ni dána'a ndidaa ña yó'o nooí. ⁹Dá ni kaa na xí'ín:

—Koó, ná dá'a ni keeón dión, dá chi iin na xínkuáchí dáó xí'ón kúú yu'u, táto'on ki'o kée dao ka ñanon, na kúú profeta, xí'ín to'on kée na ndíta toon xí'ín to'on dána'a libro

yó'o. Kua'an kandaño'o iin tó'ón dini míí Ndios.

¹⁰Ta ni kaa ta'ani na xí'ín:

—Ná dá'a ni kadon libro yó'o xí'ín sello, dá chi sa yati ñó'ó vá vei koo ña kásto'an sa'a. ¹¹Sa'á ñoḡ na ko kúú ñayuu ndaa, ta ki'o dión ná kakuu ii vá ná. Ta na kúú ñayuu káni, ná kee ii vá ná ña kini. Ta na kenda, ná kenda ii vá ná. Ta na ió vii noḡ Ndios, ná koo vii ii vá ná.

¹²—Kana'ón ña sa yati ñó'ó vá kasaa! Ta chiya'avii iin rá iin ñayuu táto'on ki'o kaa choon ni kee na.

¹³Yu'u kúú to'on míí noḡ xí'ín to'on noḡ ndí'i, ta kúú na míí sa'a xí'ín na noḡ ndí'i. Yu'u kúú na míí noḡ, ta yu'u kúú na noḡ ndí'i —kaá Jesús.

¹⁴Ndiká'an ví na ni dandoo dá'on ndíxi na, dá chi ió íchi ná ña kían keí ná ku'i kána noḡ yíto, kirá xí'o ña kataki yo. Ta ió ta'ani íchi ná ku'u na iin rá iin yé'é ñoo ñoó.

¹⁵Tído sata vé'e va kandoo tina, xí'ín na tadí, xí'ín na kée kuachi xí'ín na ko kúú ñadi'í na o yíí ná, xí'ín na sa'ání ndii, xí'ín na ndáño'o yoko, xí'ín ndidaa na kátoó danda'í dao ka ñayuu.

¹⁶—Míí yu'u, Jesús, kúú na ni tanda'á iin ángel kéchóon nooí, dá ki'o ndaa na kuendá sa'a ndidaa ña yó'o noḡ ndidaa na kúú kuendá míí. Yu'u kúú na ni kii tein na ve'e rey David, ta yu'u kúú tinoḡ ndato xinkoo tá kua'an tuu —kaá na.

¹⁷Ta kaá na kúú Espíritu Ndios:

—Nakíi.

Ta kaá ta'ani yó, na kúú ñadi'í Jesús:

—Nakíi ní.

Ta ndo'ó, na seídó'o to'on yó'o, kaa ta'ani ndó:

—Nakíi ní.

Ta ndo'ó, na íchi ini, nakíi ndo. Ta ndi ndáa ndó ká'án ko'o takuíí, dá kían ko'o oon ndó takuíí xí'o ña kataki yo.

18Sa kásto'in xí'ín ndidaá tá'an na seídó'o to'on tándaa noo libro yó'o, ña ká'an sa'a ndí kían koo chí noo, ña tá ni chĩndaa noo ná ni chĩkodó ná cháá ka to'on noo tuti yó'o, dá kían tanda'á Ndios ndidaá tá'an kue'e kiian noo ná, ña kían ká'an libro yó'o sa'a. **19**Ta tá ni chĩndaa noo ná ni dítá ná dao to'on tándaa noo libro yó'o, ña

ká'an sa'á ña vei koo, dá kían ko'on ta'ani Ndios dítá ná kuu ná, ña kánóo noo libro noo kándodó kuu na kataki chíchí, ta o kónó ná ña kandeí na ñoo ii ñoó, ña ká'an libro yó'o sa'a.

20Míí na xí'o ndaa kuendá sa'a ña yó'o kúú na kaá di'a:

—Míían ndaa kuiti yachi va kasaai.

¡Dión ná koo! ¡Nakíi ní, Jesús, míí ní na kúú sato'o ndu!

21Ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Díón ná koo.